Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

P. Cornelii Tactiti equitis Romani Annalium ab excessu Augusti, sicut ipse uocat, siue, Historiae Augustae, qui uulgo receptus titulus est, libri sedecim qui supersunt

https://hdl.handle.net/1874/420931

Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell

Huybert van Buchell (1513-1599)

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
http://repertorium.library.uu.nl/node/2732

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

This book is part of the Van Buchell Collection

Huybert van Buchell (1513-1599)

More information on this collection is available at:
http://repertorium.library.uu.nl/node/2732

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

C. TA[illegible] CI
o p e r a.
HÆLIODORI
æthiopica hiſtoria.
W. LAZII
[illegible]enna Auſtriæ.

X. fo.
45

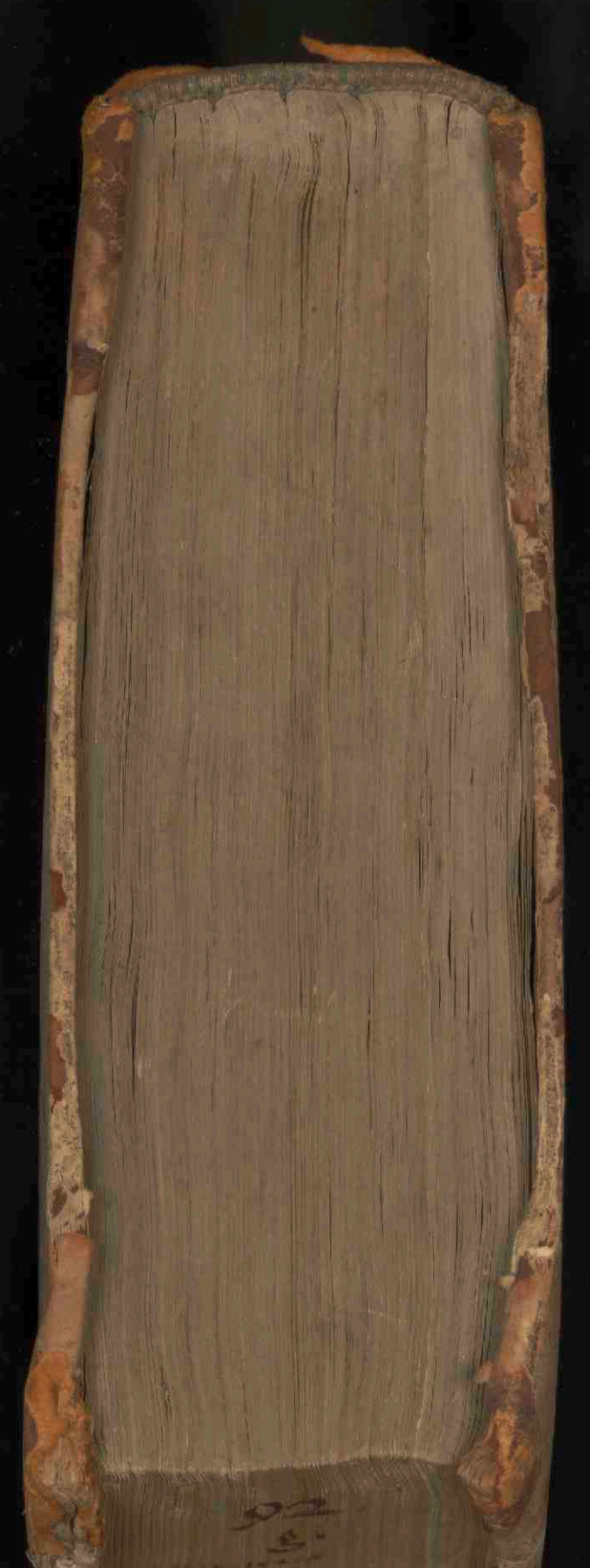

92.

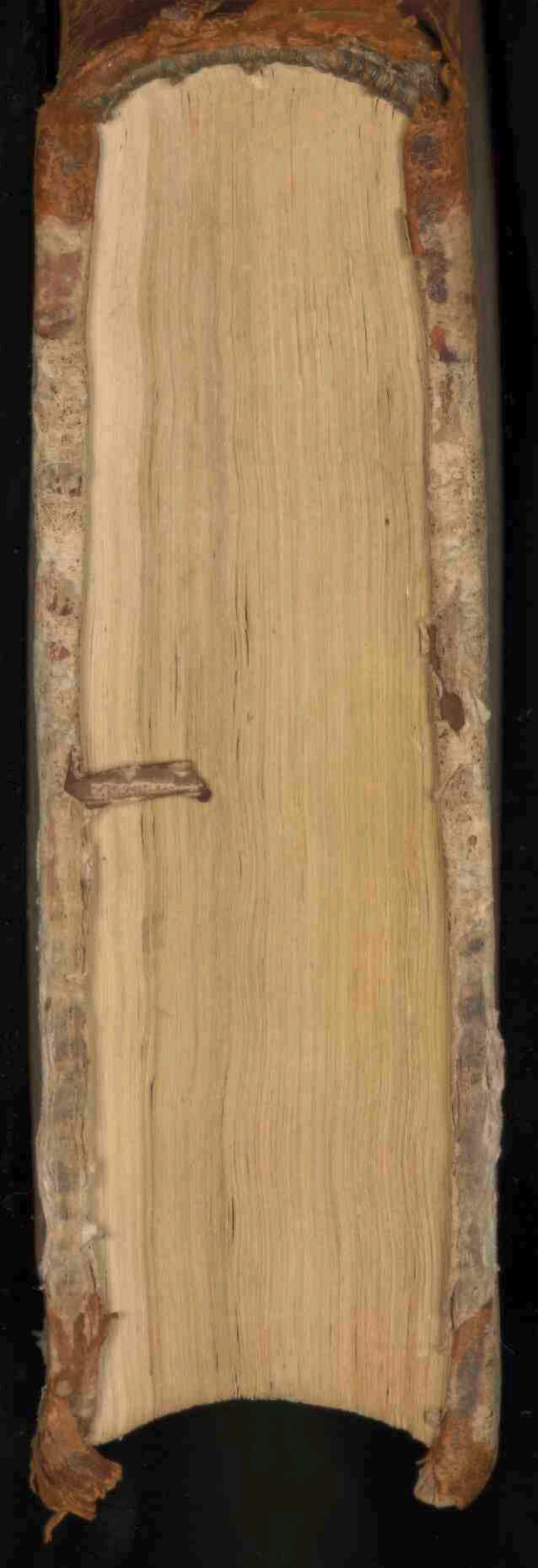

42 Caldiorē 7 sticiorē cautū nō cali
dē 7 sticē dicē faciūt cū aliū
pticēs q̄ cū eucūt ēsp sticiora 7
hūiora q̄ntū ū erunt caliora 7 sticiora
Quod 7 quia corp̄ q̄ ē calid̄ 7 sicc̄
cūe regnū calefactēs 7 exiccāns nō reducet
ipm ad ēqlē sua sī regnū q ē sicc̄ 7 hūd̄
qē ēqlū p q̄ntē sī plus calefacīs illo q̄ sicē 7
ē sup qplm equalem
Ite sermo ē ut̄ll̄ o n. 6. in eo canone pmu
tauerē sūe malā ad cūe bonā q̄da q̄ ē

43 Hoc sī q̄nd̄ q̄ cāy corpē ūna
cū disēsiaf alcū nō pūt dcm
q̄ntat
Ex h̄ q̄nd̄ q̄ cāy rechīcue q̄n
malā ū 7 q̄ ad q̄ dicm̄ aīa ḡseruat qplm
malā ū p dispōm suam
Notandū regnū pmutās q̄n malā q̄ 7 q̄ nō
uult ḡseruaf ēam q̄ 7 melioē ab eo q
ipā ē duo gna ex q̄bꝫ medius ē pte medie
q nōiaf regnū sūm ut melioē p q̄ ē ut̄ q̄ ē
pēs q̄

44 Talitaf nō ut̄q ē m
pte mediaf corpē q̄nd̄ ex
ulto studio paulatī differēter u
meli nō ut̄ subito ū repētinaf m
mutādo seruare nō u ēsd̄ p ne
cessitaf occupādo.
Ex medio mdioꝛ uel̄ q̄ u hoꝛ dūp
q ē q hūa q̄n malā 7 euacuo longo q̄
pole 7 ex ut̄ rechīcī q̄n malā ū cūe medie
die u ea ad d̄ q̄ occasiōnīt 7 pmutet cor pau
latī a sē sua ad q̄m q 7 melioē q ū nō colāc
alcōm sbito 7 q̄ hūe q̄n malā ū 7 occupaē
occupacōm ut̄ns nūe mal̄ q p̄ medie 7 ut ḡser
uet ē p q̄n suā ūlem
Vulet p occupacōē ut̄ns cāe ut ad finē
q ut̄ns pticēs q̄ dicet modo u cūeaf
medica 7 nō sēt sī u colāc pmutādo sbito
ust q̄n ista pmu pmutat cāe mutādo sorta

que faat actē u mōtū supflūū s. alcēdo sup
fluā nūcō u. dissolue p eam ut̄ aut debilīet
ex ea ū aut resoluī p eam sic q sic ē pmuta
corp̄ sānat 7 residuū sermōp ē ut̄ ut cellecū.

45 Quoīm & 7 hi sēm cāuī suauē
quosam gebat u. mag ea fort
cau pmutauerē 7 cauerē 7 unata
pcta cōmgerē uocaī q̄ nō ad
totū g sānaf ut̄ reūtet nō ad eaf
q p sēm sī u ea dicaf q̄ u. sanos
custodiūt sūtes oīs uocabuī seu
gseruando saluē ad melī ducāt to
tā aīaī sī gseruēt ecūtē a pn q̄
nō dcōē faciūt q̄ltēā egre.
Si aūt ista dicīs q̄nō noīaī q̄
genūt q̄ntū q ē digni ut noīē pmu
tāta 7 rechīcā nocuīt ō sīlī dūs q nō
adulgemī haf cōē n ad g sūt 7 nō ad sēm ē ut
noīaī ōs ista cās q gseruāt cōm p sūt q
si sīe gseruāte aut sīe ex eis q gseruāte sua p
mutāt q̄n tot ad d̄ q ē mel aut sīe ex eis q
gseruāt q̄n p dispōs suā p aut noīaī eaf q
mutāt q̄n ad d̄ q ē detūp cāf ostēdūt

46 Isto sermōe destruc dubī in gne regūt p
mutāt sēm ea q noīaī q̄n g
& destructo dubio 7 q ē noīaī noīe sui gnis
q g sīe cauēt ib regie sūt 7 g sūt regūt
tū noīeī u arte medie seruādo sūt ut noīa
ud pmū noīe sui gnis s. seruādo q̄ sic pmu
t sānat 7 rechīcīt nocuīt q p hāc sīe
noīaī oīs cāe q pmutāt q̄n ad d̄ q ē detūp
cāe ostēdūt finē sic pmu ad ostēdēdū cor
pēter sūt q̄ ē q sīe ostēdūt

Silem & dissēam hūibꝫ oīb
corp̄ pūb ūsf est pūcaū
dissēm uō dubiis.

Ex q̄ aplō que u oīb̄ ūbꝫ 7 una aīe

Glastonbury Immaculata

N.° 205. R.

P. CORNELII TACITI

EQVITIS ROMANI ANNALIVM AB EXCESSV AVGVSTI SI cut ipſe uocat, ſiue Hiſtoriæ Auguſtæ, qui uulgo receptus titulus eſt, libri ſedecim qui ſuperſunt, partim haud oſcitanter perlecti, partim nempe poſteriores ad exemplar manuſcriptum recogniti magna fide nec minore iudicio per BEATVM RHENANVM. Nihil hic fingi docebunt caſtigationes ſuis quæq; libris additę. Libellus de Germanorum populis, Dialogus de oratoribus, denicq; Vita Iulij Agricolæ, non ſolum emaculatius prodeunt, ſed & explicatius adiunctis in hanc rem ſcholijs. Super hæc omnia acceſſerunt in initio operis Theſaurus conſtructionum locutionumq; & uocum Tacito ſolennium, citatis etiã ex Liuio plerũq; teſtimonijs, ac in calce rerum memorabilium index copioſiſſimus. Nec deſunt aliorũ in hunc autorem antè æditæ annotationes præfationesq; ſiue Beroaldi ſeu Alciati.

BASILEÆ IN OFFICINA FROBENIANA
ANNO M D XLIIII.

Ex dono Burckelij

AMPLISSIMO PATRI ET PRINCIPI
D. BERNARDO EPISCOPO TRIDENTINO AC S. R. E. CARDINALI BEATVS RHENANVS S. D.

INTER ea dona, præsul ornatissime, quæ mortalium generi beneficum inter nos numen celitus largitum est, nihil secũdum rationem diuinitatis imaginẽ maius aut præstantius homini cõtigisse magni uiri censent, quàm sapientię munus & huius conseruatrices literas, diuinas ob hoc cunctis seculis iudicatas. Quid enim uita humana foret, nisi hæc artium excogitatrix, hæc institutrix optimæ cuiusq; rei, denicq; prudentiæ mater, admirabili diligentia à præclarissimis olim uiris quo sempiterna eius monumẽta existerẽt nõ in æs incisa aut insculpta saxo cæterũ libris & literis latissime cõmẽdata fuisset? Aequũ uero sit ut quod tam immensum thesaurũ continet, minime uulgari cultum honore præfulgeat. Nam si thecas rerum pretiosarum auro argentoq; dignas ducimus, si scrinia quibus reliquiæ diuorum insunt reuerenter exoscu lamur, quid literis fieri cõueniet quum diuinæ tum humanæ sapientię præstantissimas opes in se continentibus? Itaq; mysterio non uacat quod ueteres harum tutelam summis numinibus asscripsere, Ioui Palladiq;, literarum dignitatem hoc inuolucro haud obscure significãtes, Magnum enim sit ac eximium necesse est, cuius cura dijs excellentissimis attribuitur. Vnde porrò obseruatum religiose uidemus ut in asserendis literis summi reges enixè certarint, quum quod cognoscerent harum præstantiam, tum quod eos neutiquam fugeret quantum damnũ maneat res humanas si per socordiam ignauiamq; nostram interirent. Notum est hic illius σοφωτάτου Solomonis, quem non piguit ædito monumento literarium augere thesaurum, atq; aliorum ueterum principum, Alexandri Magni, Ptolemæi, ac diui Augusti feruentissimum studium. Nec ullis uero temporibus defuere tales literarum patroni, ne proximis quidem. Namq; Sigismundus Cæsar, Matthias Coruinus Pannoniæ rex, ac pridem Maximilianus Aug. quantum literis fauerint paucis arbitror obscurũ. quippe uere regium censebant earum suscipere patrocinium quæ maximis retro principibus semper curæ fuissent. Nec est quod quisquam diffidat huius temporis summos monarchas CAROLVM Aug. & FERDINANDVM Cæsarem huius germanũ, ab hac aui sui laude degeneraturos: imò bona spes habet etiam superaturos quantum potentia antecellunt, si modo liceat à bellis istis quibus quum priuatim tum publicè distinentur dum fines regnorum suorum ab insidijs inuadentium defendunt, aut iam occupatos uendicant, dumq; sæuissimos hostes Turcas à ceruicibus Christianorum arcent, aliquantulum respirare. non minus enim magnanimus ille heros literarum præconijs notus est

quàm ob orbem prudentiſsime gubernatum, uiciſsim ſcilicet ornantibus quas ornarat ipſe. Quod ſi principibus prophanis in laudem ſemper uertit literarum fauor, quanto magis eccleſiaſticos proceres decuerit hic non ceſſare, quorum æquiſsimo iure proprium eſſe debet hoc ſtudium, quum quod artes pacis alumnæ hijs imprimis cõueniunt, tum quod opes horum nuſquam melius collocari queunt quàm in exornandis literis. quanquam ut nunc habent res mundi, nihil piget quoſdam in ſtrepitum quiduis effundere, duntaxat hic manum contrahunt. At quum Chriſtiana pietas præſidio literarum ueluti fundamento quodam nitatur, ſine quibus non intelligi multo minus defendi queat, quanto conſultius fuerit & hanc partem reſpicere, efficereq; ut non ſolum non intereant literæ, ſed potius occultæ modis omnibus efflореſcant, ſintq; in admiratione & precio mortalibus omnibus, præſertim hoc tempore quo pax eccleſiaſtica improbis quorundam contentionibus propemodum diſſuta eſt. Nec uero hæc dicuntur quod celſitudo tua hortatore egeat ad ſubleuandas bonas artes & ſuſcipiendum diſciplinarum patrocinium, quando ſua ſponte literis literatisq; omnibus fauet, nihil unquam omiſſura quod ad euehẽda recta ſtudia pertinere poſſit. Eruditos enim etiam ex Italia accitos in aula tua tecum habes quibus cum diſputes, & ubi regiorum negociorum urgentes curæ nonnihil remiſerint, quas mira dexteritate ſolus propè ſuſtines apud illuſtriſsimum regem Ferdinandum, familiariter colloquia miſceas, ſolicitudinum moleſtias quibus animum in ea rerum adminiſtratione uerſantis cõflictari neceſſe eſt, deterſurus. Siquidem quis ignorat quàm tu bene actum cum republica Chriſtiana cupias in emouendis ex inferiori Pannonia Turcis, qui hac iam plus ſemel deuaſtata uiam ſibi uidebantur feciſſe qua non Germaniam modo perpopularentur, ſed & Gallias deinceps inuaderent. Itaq; non ſine conſilio tuo, de quo haud dubito, inſignis illa nuper expeditio contra irruenteis Turcas indicta eſt atq; ſuſcepta. Sed nimis cito hoſtes noſtri fuga ſe in Thraciam recepere ad famam ſolam tanti coeuntis exercitus, alio qui meritas daturi pœnas: tametſi populatorũ copiæ qui pernicibus equis uecti priuſquam expectes omnia paſsim igne ferroq; euaſtare ſolent, mira noſtrorum ſolertia ad multa millia profligatæ ſunt atq; deletæ. Ac nunc lætiora rumor affert de exercitu regio, quem aduerſus occupatorem Hungariæ feliciter pugnaſſe ferunt non paucis locis receptis. Vnde ſpes eſt nihil profecturos aduerſariorum dolos, quamlibet atrociſsimis Chriſtiani ſanguinis hoſtibus fidant. Tum recepta Pannonia magnum nobis contra Turcas propugnaculũ rurſus accedet. ἀλλὰ πῶς τὰ θεῶν ἂν γένοιτο κρείττω. Porrò quantum R. D. T. uiris eximiæ eruditis faueat, facile eſt diuinare, quum mihi qui nihil in literis ſum, dono nuper miſerit nomiſma argenteum iconicam effigiem tui habens. Quæ me res mouit ne prorſus uidear ingratus nũc nec aureum nec argenteum, ſed chartaceum munuſculũ offerre

tibi

tibi, planè iuxta Homericam ἀμοιβὴν ærea aureis rependendo sanè quod ad me attinet. Nam quum accepissem futurum ut Annales CORNELII TACITI denuo typis informarentur, primum experiri libuit an operæ pretium esset uulgatam æditionẽ conferre cum manuscripto codice quem nactus fueram iampridem ex bibliotheca Budensi, cuius autor Vngariæ rex Matthias ille Coruinus Martis & Palladis studijs inclytus, donante Iacobo Spiegellio amico ac ciue meo charissimo: quem tibi uirum iamin de à Maximiliani Cæsaris principatu, non solum apud illustrissimum re gem Ferdinandum, quorum utriusq; consiliarius fuit & à secretis, ob raras ingenij dotes & fidem sincerã, haud ignotum esse certò scio. Deinde quum succederet negocium, hoc est infinita loca fœde deprauata, quod nemo cre didisset, hac opera restituerentur, à labore cœpto non destiti, donec uniuer sum uolumen à capite ad calcem haud oscitabundè contulissem. Quid au tem effecerim, castigationes libris præfixæ docebunt. In quinq; prioribus uoluminibus quæ reperta apud Corbeiam in Saxonibus, paulopost Ro mę euulgata sunt, item in libello Germanorum, Oratorum Dialogo, Agri colæq; Vita, defuere quidem scripti codices cum quibus conferrem, cæte rum ipse æditionem uulgatam percurri non prorsum indiligenter, ac loca quędam accuratius excussi. Equidem multis de causis semper dignissimum iudicaui TACITVM, qui inter scriptores rerum Romanorum in manibus assidue haberetur, uel hoc præcipue nomine, quod non tantum perpetuam bellorum historiam cõtexit Liuij instar aut cæterorũ, sed subinde res insigneis interijcit, quarum utilissima cognitio, siue quod ab alijs omnino non traduntur, siue quod hic plenius. Necesse uero fuit sub monarchis Cæs. dum unius imperio ne libidini dicam omnia parent, plurium mul ctas, exilia, cædesq; contingere, quàm dum populo Romano senatuiq; sua stetit autoritas ac maiestas incolumis. Vnde factum ut præstantium in literis uirorum iudicio Liuio non sit postponendus Tacitus, quin potius an teferendus: non quod huius floridum ac meditationem & curam olens dicendi genus, quale sub Vespasianis placuit ac indies exin degenerauit in affectatam quandam compositionem exolescente paulatim sermonis Latini puritate, Liuianæ dictioni illi naturaliter amabiliterq; fluenti, nam id seculum purissimum fuit, æquari debeat aut prę ferri: sed quod singularium rerum narratio, quemadmodum hic non meritam mortem fortiter subierit, quid alius in ius calumniose uocatus dixerit aut fecerit, quam agendum cautè cum hijs qui solo nutu perdere possunt, quam parce fidẽdum, & hijs similia exempla multum conferant ad legentis pectus prudentiæ monumentis instruendum. Vtinam uero quod nos in Tacito nunc præstitimus, alij præstent in Cicerone, Liuio, Plinio, & non minus deprauato L. Floro. Ab eruditis hoc operæ expectandum est, & in autorum lectione diligẽter uersatis. Sed deterret plerosq; non imperitia, uerum labor gloria carens, &

reprehenſioni indoctorum etiam obnoxius. quidam rident tantum, leuíus ferendi, quidam nec à conuicijs abſtinent. Et tamen non eſt alia uia ſuccurrendi ueterum ſcriptis niſi hæc, nempe ut primum conferantur attentè exemplaria manuſcripta, dein iudicium adhibeatur. Tædium ego laboris, nec eſt ulla res in orbe faſtidioſior, facile contempſi ſubinde cogitans quantum utilitatis hinc peruenturum eſſet ad ſtudioſos. Quos ut amplius demererer, adieci theſaurum locutionum conſtructionumq; & uerborum, quibus Tacitus frequenter utitur. in quo fateor eſſe multa uulgo protrita, ſed tamen inſunt quædam non indigna ſtudioſorum aduleſcentium cognitione. In ſumma ſi R.D.T. hanc operam meam albo calculo dignata fuerit, bene res habebit. nam ſpes eſt cæteris quoq; probatum iri tuo iudicio ſubſcripturis. Bene Vale Præſul & princeps ampliſsime. Seleſtadij Nonis Decembris, An. M D XXXII.

ANNALIVM INSCRIPTIONIS REDDITA RATIO

VARIABAT titulus operis. Nam in æditione ueteri quã Franciſcus Puteolanus adornauit, nunc Actionum diurnalium hiſtoriæ Auguſtę nomen occurrit, nunc Actorum diurnalium. Philippus Beroaldus iunior, Ab exceſſu diui Auguſti hiſtoriarum libros inſcripſit. in codice Corbeienſi titulum hunc repererit, an excogitarit ipſe, incertum. Meum certe uolumẽ Buda allatum ἀντιγράφον erat. Fl. autem Vopiſcus non admodum purus autor in uita Taciti imperatoris Romani, Cornelium Tacitũ uocat hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptorem. Itaq; quum uiderem iſtam titulorum diuerſitatem, & tamen conſtaret hos ipſos libros Annalium nomine inſignitos ab autore non ſemel, malui titulum eum præfigere. Sunt autem hæc loca quibus id aperte docetur. LIBRO TERTIO. Exequi ſententias haud inſtitui niſi inſigneis per honeſtum aut notabili dedecore, quod præcipuum munus ANNALIVM reor, ne uirtutes ſileantur, utq; prauis dictis factisq; ex poſteritate & infamia metus ſit. LIBRO QVARTO. Pleraque eorum quæ retuli, quæq; referam, parua forſitan & leuia memoratu uideri non neſcius ſum: ſed nemo ANNALEIS noſtros cum ſcriptura eorum contenderit, qui ueteres populi Romani res cõpoſuere. ingentia illi bella, expugnationes urbium, fuſos captosq; reges, aut, ſi quando ad interna præuerterẽt, diſcordias Conſulum aduerſum Tribunos, agrarias frumentariasq; leges, plebis & optimatium certamina libero egreſſu memorabãt. Nobis in arcto & inglorius labor. Immota quippe aut modicè laceſsita pax, mœſtæ urbis res, & princeps proferendi imperij incurioſus erat. IN FINE EIVSDEM LIBRI. Ni mihi deſtinatum foret, ſuum quæq; in annum referre, auebat animus anteire ſtatimq; memorare exitus, quos Latinius atq; Opſius cæteriq; flagitij eius repertores habuere. LIBRO XIII. Nerone ſecundum, L. Piſone

L.Pisone Cõsulibus,pauca memoria digna euenêre,nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus,quis molem amphitheatri apud campũ Martis extruxerat, uolumina implere, quum ex dignitate populi Romani repertum sit,res illustreis ANNALIBVS, talia Diurnis urbis actis mandare. Atq; hoc postremo loco ipsis Taciti uerbis manifeste euincitur, libros istos Actorum diurnorum nomine minimè donandos.Enimuero diuersitatem inscriptionis in æditione ueteri hinc accidisse reor, quoniam manuscriptum exemplar nullum forte certum titulum præferret: quæ res arguit libros esse truncatos, quemadmodum alio adhuc argumento infra docebimus.Dein uiri docti modo Actionum diurnalium,modo Actorum,nomen ascripserunt.quippe meminit Diurnorum urbis actorum libro XIII loco quem mox citauimus, & diurnæ actorum scripturæ, quorum tamen se minime fert autorem.item libro tertio:Matrem Antoniam, inquit, non apud autores rerum nõ diurna Actorum scriptura reperio ullo insigni officio functam, Sed hæc nomenclatura nõ in hanc historiã competat,quum ipse res illustreis persequatur,humilibus & uulgaribus relictis. Proinde rectius inscripseris, Historiæ Augustæ annales, quàm Actiones diurnales, siue Acta diurna. Sanè Iornandes qui res Gothicas inscripsit Alanus genere ceu mihi uidetur, Tacitum uocat Annalium scriptorem, Cornelius etiam, inquit, annalium scriptor narrat. Quod si cui parum idoneus is autor habetur propter infelicitatem illorum temporum, cogitet uerisimile esse sic citatum Tacitum apud meliorem aliquem scriptorem comperisse eum,quẽ ipse sit imitatus. Equidem quid in exemplari Saxonico Beroaldus reperirit ignoro, ceu dixi. tametsi titulus quem ille prætulit operi summè placet. Nam historiam Augustam aut interpretari sanctam oportet,aut, ut ita dicam, Augusticam,hoc est res Augustorum tractantem, quam rectius fortasse uoces Augustalem. Sic nimirum olim uulgus Romanum ciuitatibus quibusdam Augustarum nomen accommodauit ab Augusto Octauio. Iam non est quur huius noui tituli nos pœniteret debeat, quando T. Liuius libros suos Annales appellat. Id facit uolumine tertio dec. quintæ. Verba sic habent. Non sum,inquit,nescius ab eadem negligentia,qua nihil deos portendere uulgo nunc credunt,neq; nunciari admodum ulla prodigia in publicum,neq; in Annales referri. Cæterum & mihi uetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus fit animus, & quædam religio tenet, quæ illi prudentissimi uiri publicè suscipienda censuerint,ea pro dignis habere,quę in meos ANNALES referam. Hactenus Liuius. Quem locum eo lubentius in medium adduxi, quo optimus scriptor excusetur à nemine non notatus quod in commemorandis prodigijs modũ excedat. Annalium quos alij conscripserint crebra quum apud Tacitum,tum apud Liuium mentio. Cæterum huiusmodi clausulæ testantur Annales esse,Principio anni,Principio ueris. Eodem anno. Idem tempus, Principio insequentis anni,Idem

Annales T.Liuij

annus nouas cerimonias accepit. peſtilentia quæ priore anno in boues in/gruerat, eo uerterat in hominum morbos. Exitu anni, Fine anni. Quæ ora/tiones apud autorem utrumq; frequenter occurrunt. Porrò quia uetuſtum uolumen Taciti quod ad ſecula noſtra relictum eſt, unde cæteri libri propa gati deſcriptiq; ſunt, ἀνεπίγραφον fuiſſe uidetur argumẽto codicis Buden ſis & mutati in æditione Romana tituli, ueriſimillimum eſt hiſtoriarum li/bros huius autoris prorſus confuſos eſſe, & fragmenta tantum extare ex truncatis ternionibus utcunq; collecta. Nam quod Tacitus libro 21 tradit de grege aſinorum agreſtium quos ſecutus Moſes largas aquarum uenas ſuis aperuerit, affirmat Septimius Tertullianus libro quinto contineri. Sic enim ſcribit in Apologetico. Hanc, inquit, Cornelius Tacitus ſuſpitionem eiuſmodi inſeruit. Is enim quinto hiſtoriarum ſuarum bellum Iudaicum exorſus, & quæ illic ſequũtur. Ergo, niſi fallit in Septimio ſcriptura, ex quin to libro factus eſt uiceſimus primus. Non ſucceſſit in conſeruandis neceſſa/rij ſui monumentis quod agebat Tacitus Auguſtus: etiamſi ſingulis annis Annales gentilis ſui curarit decies excribendos & in omnibus ponendos bibliothecis, quo ſaltem numero freti æternum durarent. Verum ſi quis re/putet ſecum ruinam imperij Romani, prouinciarum omniũ deuaſtationes, tot tamq; diuturna bella quibus totus Occidens concuſſus eſt, Francis, Ale mannis, Gothis, Langobardis cuncta perpopulantibus, mirũ uideri queat tantum adhuc ſupereſſe de ſcriptis autorum ueterum. Accedit Chriſtiano rum à libris gentilium olim magis auerſus animus. Sed tamen in tanto mo nachorum numero ſemper reperti ſunt aliqui priſcis literis fauentes, qui de/ſcribenda autorum monumenta curarint. Hanc utilitatem cœnobijs præci pue debemus. Sic nobis priores quinq; Taciti libros Corbeia Vi ſurgi fluuio uicina, Benedictorum monaſteriũ eſt, conſeruauit, proximis annis illinc ad Leonem x. Pont. Max. allatos.

THESAVRVS LOCVTIONVM CONSTRVCTIONVMQVE ET VOCVM TACITO SOLENnium, per Beatum Rhenanum obiter collectus, adiunctis plerunq; ex T. Liuio testimonijs, cuius etiam haud pauci loci hic restituuntur.

Promptus seruitio, pro ad seruitium, & similia.

NNALIVM primo. Quanto quis seruitio promptior. Iterum. Sed diuitem, promptum artibus egregijs. Item, Lasciuiæ sueta, laborum intolerans. Infra, Statuunt tempus, quo fœdissimum quemq; & seditioni promptũ, ferro inuadant. Item Secundo. Iuuenem improuidum & facilem inanibus. Item. Sed amici accẽdendis offensionibus callidi. Rursum, Prompta illi legionum studia. Mox Piso promptus ferocibus. Ibidem. Ducitq; ualidam manum & prælio paratam. Tertio. Tiberium spernendis rumoribus ualidum. Quarto. Apud aures superbas & offensioni proniores. Infra. Cæsar ualidus alioqui spernendis honoribus Item. Et promptũ libertati & ad mortem animũ. Infra. Quod mater Agrippina promptior Neroni erat. Quinto. Nam Trio facilis capessendis inimicitijs. Item. Callidum olim & tegendis sceleribus obscurũ. Item, ministri sceleribus. In fine. Occultũ & subdolum fingendis uirtutibus. Vndecimo. Ille ut erat magnis ausis promptus, id est ad magna ausa. Item. Et adoptando Britannico paratum. Mox. Vt insidijs incautum, ita iræ properum. Item. Et uenire promptum ultioni, afferrent. Duodecimo, Charitate, filiæ promptior. Li. 13. Neq; pací aut prælio paratum. Item. Et iuuenem imperitiæ suetum. Lib. 14. Et iam iamq; affore obtestans uindictæ properam. Item. Serendis frugibus incuriosos. Lib. 15. Ille libertus cuicunq; flagitio promptus. Item. Qui & faciendis sceleribus promptus. Libro 17. Seruorũ manus subitis auidæ. Libro 18. Vt annexa classis & pugnę parata. Item, Melioribus incuriosos, id est ad meliora. Infra. Apud Vitellium omnia indispositа, temulenta, peruigilijs ac Bacchanalibus quàm disciplinæ & castris promptiora. Itẽ. Mutiani animus nec Vespasiano alienus. Libro 19. Et omnia prona uictoribus. Libro 20. Ciuitas pauida & seruitio parata. Rursus. Vtq; Domitiani animum Varo haud alienum deliniret. Nisi malis Varo dictum auferendi casu pro à Varo. In uita Agricolæ ubi in uulgatis ęditionibus legebatur: Eoq; in bello faciles, & nos scripsimus, Eoq; in bellum faciles. quid si quis à Tacito scriptum fuisse putet, eoq; bello faciles. Infra. Omniaq; prona uictoribus. Rursus. Pessimi malignitate & liuore pronum deterioribus principem extimulabant. Liuius lib. 2. decadis quartæ. Et campus terrenus omnis, operiq; facilis. Libro 2. dec. quintæ. Cuius magna pars matura militiæ esset. L. Florus, Ille corpore, armis, spirituq; terribilis, & nomine quasi terrori compositо Vercingẽtorix. Sic enim illic lego.

Vita concedere. Fato concedere. Item concedere absolute. Finem uitæ sibi ponere. Mortalitatem explere. Animam reddere. Supremum diem explere. Fatum excipere.

Annalium primo. Vt Agrippa uita cõcesit. Quinto. Fine anni Poppæus Sabinus cõcesit uita. Hoc dixit libro secundo, finẽ uitæ implere. Finẽ, inquit, uitæ sponte an fato impleuit. Infra. Si fato concederẽ. Tertio. Fine anni concessere uitа insignes uiri. Quarto. Vt quandocunq; concessero. In fine Tertij. Supremum diem expleuit. Quinto. Finẽ uitæ sibi posuit. In calce Quinti, de Tiberio, interclusa

cluſa anima creditus eſt mortalitatẽ expleuiſſe. Duodecimo. Tædio curarũ feſſus Oſtorius conceſsit uita. Libro 13. At L. Voluſius egregia fama, cõceſſit. Lib. 14. Animam tandẽ poſt fera triſtem uulnera reddidit. Infra. Conceſſitq; uita Burrus incertũ ualetudine an ueneno. Ibidem. Spiritũ finiebat. Vſurpat finire abſolute in hũc ſenſum in calce libri Quinti. Sic Tiberius finiuit, octauo & ſeptuageſimo ætatis anno. Itẽ, Sua manu cadere. Lib. 15. E tribunis Granius Syluanus quamuis abſolutus, ſua manu cecidit. Lib. 16. Neq; enim multo poſt, uim ſibi attulit. In uita Agricolæ. Conſtans & libens fatum excepiſti.

Indicere mortem, & ſimiles locutiones.

Lib. 15. Ergo regredi & indicere mortem iubetur. Mox. Qui neceſsitatem ultimã denunciaret. Libro 16. Ergo nunciat patri abiicere ſpem, & uti neceſsitate.

Compertus flagitij. Manifeſtus delicti, & ſimiles locutiones

Annalium primo. Nullius tamen flagitij compertum. Secundo. Cur in uxore delicti manifeſta, ultionem legis omiſiſſet. Tertio. Suſpectumq; iam nimiæ ſpei Seianum ultro extuliſſe. Item. Suſpectiq; capitalium criminum receptabantur. Quarto. Aduerſus unicum nullius ante flagitij compertũ. Infra, Ne tamen offenſionis aut metus manifeſtus foret. Duodecimo. Spirantẽ ac uitæ manifeſtam aduertere paſtores. Lib. 13. Aemulationis ſuſpectos. Infra. Exercendis apud ærarium ſectionibus famoſus, & tum uanitatis manifeſtus. Sic enim repoſuimus pro uanitatibus. Rurſum. Ac criminum manifeſtos merito ad ſeruitutem retrahi. Libro 14. Supremis teſtamẽti uerbis, ambitionis manifeſtus. Lib. 15. Atq; ipſe mœſtus, & magnæ cogitationis manifeſtus erat. Item. Non quia coniurationis manifeſtum compererat. Infra. Sed uerba ſua præpediens, pauoris manifeſtus.

Verſum pro euerſo, ſiue mutato. Item uerti.

Annalium primo. Igitur uerſo ciuitatis ſtatu. Tertio. ijdem illi ciuitatem uerti, &c. clamitabunt. Quarto. Antequã Veſuuius mons ardeſcẽs, faciem loci uerteret. Quinto. Verſæq; Artabani res. Vndecimo. Et ſi res uerterentur, formido. Duodecimo. Verſa ex eo ciuitas.

Differre pro in diuerſas partes ferre, hoc eſt ſpargere. Item pro iactare. Sermonibus diſtulerint.

Annalium primo. Pars multo maxima imminenteis dominos uarijs rumorib. differebant. Tertio. Differriq; etiam per externos, tanquam ueneno interceptus eſſet. Quarto. Differtur per manipulos Tacfarinatẽ omnes notũ tot prælijs conſectentur. In hũc ſenſum dixit in Octauio Auguſto Trãquillus. Rumore ab obtrectatoribus dilato. &c. Libro 21. Caſtraq; in plano ſita, ui fluminis differebãtur, hoc eſt iactabantur. Sic enim illic legendũ pro deferebantur. Nõ aliter dixit Terentius, differi doloribus, & differri cupidine Plautus. Græcorũ eſt imitatio, qui in hunc ſenſum διαφέρεσθαι uerbum uſurpant. Liuius lib. 4. dec. quartæ. Qui male cõmiſſam libertatem populo Romano ſermonibus diſtulerint. Idem uerbum dimittere ſic uſurpat, pro in diuerſas partes mittere. Vt li. 5. dec. 4. Nabis extemplo circa omneis uicos maritimos dimiſit ad ſeditiones in ijs miſcendas. Libro 5. dec. quintæ. Per omnes ciuitates cohortes dimiſit.

Eductus pro educato.

Annaliũ primo. Hunc & prima ab infantia eductũ in domo regnatrice. Infra. Iam infans in caſtris genitus in contubernio legionũ eductus. Quinto. Et ſeuera patris diſciplina eductus. Infra, Artabanũ Scythas inter eductũ. Liuius lib. 1. dec. primæ. Et puerũ ut in domo à paruo eductũ. Sic enim locus ille legendus eſt, ut particula inſerta. neq; ſcribendum educatũ, ceu peruulgatę ædítiones continent.

Suſpectare pro ſuſpectum habere.

Annalium primo. Et quidam ſcelus uxoris ſuſpectabant. Iterum. Et pari fama

publice

publice, ſuſpectabat. Quarto. Ne pellici ſuſpectaretur. Vndecimo. Quum potentiam eius ſuſpectantes. Duodecimo. Qui Agrippinã magis magisq; ſuſpectans. Lib. 13. Suſpectabat maxime Cornelium Syllam. Lib. 15. Suſpectante Nerone, haud falſa eſſe etiam quæ uera non probabantur. Lib. 18. ad poſtremum Valens è petulantia etiam perfidiã ſuſpectabat. Libro 19. Sed omnem prolatationem ut inimicam uictoriæ ſuſpectabant.

Deſpectari.

Libro ſecundo. Liberos eius, ut multum infra, deſpectare, id eſt deſpectabat. Libro 18. Ne ut uicti & ignaui deſpectarentur.

Aſpectare.

Primo. Omnis exuta æqualitate iuſſa principis aſpectare. Duodecimo. Iam uentum haud procul mari quod Hyberniam in ſulam aſpectat. Decimoquinto. Cuncta etiam aſpectata, quæ in fœmina nox operit.

Omnis pro omnibus.

Vt in exemplo quod mox citauimus. Omnis exuta æqualitate iuſſa principis aſpectare. Hoc eſt, omnes aſpectabant.

Prouectus, aliquo uſq; uectus. Sic & Prouehi.

Annalium primo, de Auguſto. Poſtq; prouecta iam ſenectus. Itẽ. Qua hæſitatione poſtremo eò prouectus eſt. Secũdo. Eò uſq; corruptiõis prouectus eſt. Tertio ætate prouecta. Lib. 13. Prouecta nox erat. Itẽ. Tanq; Agrippinæ gratia prouectum. Libro 14. Eò prouectas Romanorũ cupiditates. Lib. 15. Nec niſi prouecta nocte eniſi ſunt. lib. 19. Baſſus honorata cuſtodia liburnicis nauibus Hadriã prouectus. Item. illuc uſq; prouecta. lib. 20. Paulatimq; per altercationẽ ad continuas & infeſtas orationes prouecta ſunt. Lib. 21. Sic prouecti, tentato telorũ iactu dirimuntur. Liuius lib. 1. dec. quartę. Vt inde prouehi ad primas anguſtias Euboeæ poſſet. Rurſus mox. Et trãquillo prouectus Chalcidem paulo ante lucem.

Peruehi de eo qui deſtinatum locum contingit.

Peruectus, qui peruenit quo uoluit.

Secundo. Vſq; ad Amiſiam flumẽ ſecunda nauigatione peruehitur. Lib. 14. Geſtamine ſellæ Baias peruectam. Infra. Sylla ſexto die peruectis Maſsiliã percuſſoribus ante metum & rumorem interficitur. Libro 17. Titus aucto animo ad patrem peruectus. Paulopoſt. In Aſiam atq; inde Romam peruectum eſt.

Præuehi, de tranſeunte.

Præuectus, qui tranſijt.

Secundo. De Rheno. Quâ Germaniã præuehitur. Sic uſurpat prælatus lib. 5. Nec iterare ualuit prælatus equo. Libro 20. Paululum morę in aſcenſu, dum miſſilia hoſtium prouehuntur. Libro 21. Hinc præuectus ad Germanicũ exercitum manus tendebat. Liuius lib. 7. dec. quartæ. Ciuitates quas præuectus eſt &c.

Præteruectus.

Libro 17. Igitur orã Achaiæ & Aſiæ ac læua maris præteruectus. Libro 19. Cito agmine forum & imminentia foro templa præteruecti. Liuius lib. 7. decadis quartæ. Præteruecti mœnia portum Phœnicum minus duum millium ſpacio in de diſtantem petiere. Eodem paulopoſt. Cuius peſtilentiæ metu profecti quum præterueherentur Pamphylium ſinum. &c.

Deuectus, quoties deſcenditur.

Secundo. Rheſcuporis Alexandriam deuectus. Tertio. Nare ac mox Tiberi deuectus. Sic Seleſtadio deuehimur Argentoratum Ello flumine. Annalium quarto. Ac ſimul utrunq; exercitum Rheno deuectum Friſijs intulit.

Inuectus.

Libro 18. Ita uictores latus hoſtium inuecti. Libro 20. Quum manipularium pectora

ctora ceruicibus inuecti. Virtute præpositionis, id est, uecti in pectora manipularium. Liuius lib. 4. dec. quintæ. Superato Leucata Corinthium sinum inuectus. Infra. Ab inuectis iam portum audit.

In præsens. In præsentiarum. & ad præsens, pro tum, de præterito.

Annalium primo. Nulla in præsens formidine, dum Augustus ætate ualidus, secꝫ & domum & pacem sustentauit. Infra. Achaiam ac Macedoniam onera deprecantes, leuari in præsens Proconsulari imperio tradicꝫ Cæsari placuit. Secundo. Mitticꝫ ex senatu placuit qui præsentia spectaret. Tertio. Modicũ in præsens leuamentũ fuere. Quarto. Quæ in præsens Tiberius ciuiliter habuit. Infra. Plerunqꝫ tamen quid in præsentiarum conduceret, oblitum. Lib. 13. Plautus ad præsens silentio transmissus est. Libro 15. Nec multo post omissa in præsens Achaia. In calce libri. In præsens haud animaduersum, post arma Iulij Vindicis ad auspicium & præsagium futuræ ultionis trahebatur. libro 16. Aduersum illustres dissimulatum ad præsens. & mox redditũ odium. Libro 20. Clara ea uictoria in præsens, in posterum usui. Liuius lib. 5. dec. quintæ. Satis quidem & tunc in præsentia castigata illa legatio erat, cum tam tristi responso uestro dimissa.

Species quam alibi imaginem uocat, uulgus formam.

Annalium primo. Specie recusantis flagrãtissime cupiuerat. Iterum. Quibus Rhodi specie secessus exulẽ egerit. Ea sola species adulationis supererat. Iterum. Sed Pompeium imagine pacis, & Lepidũ specie amicitiæ deceptos. Itẽ. Per speciem exosculandi inseruerunt digitos. Infra. Specie legis eius tractauit, hoc est, titulo. Item. Exercitum imagine cæsorũ insepultorumqꝫ, tardatum ad prælia. Item. Quãtoqꝫ maiore libertatis imagine tegebantur. Secundo. Fauorabili in speciem oratione uim imperij tenuit. Infra. Magnaqꝫ illic imago tristium lætorumqꝫ. Tertio. Biduum super hæc imagine cognitionis absumptũ. Infra. Speciem magis in amicitia principis qꝫ uim tenuit. Paulopost. Respondit Blæsus specie recusantis. Item. Imaginem antiquitatis senatui præbebat. Rursum. Magnaqꝫ eius diei species fuit. Quinto. Speciem uenturi simulans. Libro 15. Iam enim subiectis campis magna specie uolitabant. Eodem libro. Quod unũ iam & tamen pulcherrimum habebat, imaginem uitæ suæ relinquere testatur. hoc est exemplar. Libro 16. Nocturnæ quietis imaginem ad spem haud dubiã retraxit, hoc est, imaginationem. Libro 20. Manente tamen in speciem amicitia. Liuius lib. 9. dec. quartæ. Nihil enim in speciem fallacius est, quàm praua religio.

Rumorẽ incedere. Tenebras incedere, pro subire, & similes locutiones.

Primo. Quippe rumor incesserat. Item. Quũ Pannonicas legiones seditio incesit. Rursum. Nam spes incesserat, dissidere hostem. Secũdo. De prætore in locum Vipsanij Galli quem mors abstulerat, subrogãdo, certamẽ incesit. Iterum. Occultus rumor incidebat. Legerim, incedebat. tertio. Incedebat enim deterrimo cuiqꝫ licentia. Rursum. Incesit dein religio. Mox. Quoties ualitudo aduersa Flaminẽ Dialem incesisset. Quarto. Ac tum rumor incesserat. Infra. Fœdũ anni principium incesit. Quinto. Si uanitatis aut fraudum suspicio incesserat. Item. Quia rumor incedebat, fore. Vndecimo. Sed undicꝫ nuncij incedũt. Lib. 13. Cæterum continuo exercitum ocio, fama incessit. Lib. 15. Et postquam tenebræ incedebant. Libro 17. Atqꝫ illum cupido incesit adeundi uisendiqꝫ templũ Paphiæ Veneris. Libro 19. Multa cum strage incesserat conctatio. Libro 20. Incesseratqꝫ fama. Libro 21. Ciuilẽ cupido incesit. Liuius libro 7. dec. quartæ. Timor incesit Liuium, ne & auxiliares circumuenirentur, & nauibus etiã ab terra periculum esset. Terentius. Vnde noua nunc religio in te isthæc incesit. cedo.

Transpositio coniunctionum.

Primo. Aegro & corpore fatigabatur, Pro & ægro corpore fatigabatur. Quinto. Hæc mira quanquam, fidem ex eo trahebant.

In

In nominibus prouinciarum aut insularum omissę prępositiones.

Annalium 1. Et comite uno Fabio Maximo Planasiam uectum, pro ad Planasiã. Insulæ nomẽ est. Sic supra. Vti nepotẽ unicum Agrippã Posthumum in insulã Planasiã proiiceret. Secundo. Germanicus Aegyptũ proficiscitur. Quarto. Vt iudicio iurati senatus Cretam amoueretur effeceras. Quinto. Grasidius Sacerdos prętori Vsticam insulã deportaẽ. Sic enim nos eũ locũ emendandum opinamur. Trãquillus in Augusto. Ab Actio quũ Samum insulã in hyberna se recepisset. Liuius lib. 1. dec. quintæ. Bastarnas primũ ad terrorẽ omniũ Dardaniã immisit. Lib. 2. M. Lucretius Chalcidẽ adueniens. Lib. 5. Si reducẽdi eius causa exercitum Aegyptum induxisset. Ibidẽ mox. Cyprum ex templo classem misit. Item. Pars Cyprum nauigant. Lib. 1. dec. quartæ. Et equites mercede cõductos Aegyptum auexit. Libro septimo. Quum Samum rei priuatæ causa uenisset. Ibidem. Samum tra iecerunt. Sic Cicero in Verrem dixit. Confugisse Delum. de Latona.

Inermus pro inermi.

Primo. Quem ignarum inermumq; Infra. Sine uulnere milites, qui semisomnos, inermos, aut palanteis ceciderant. Sic infra dixit, semermos. Apud Liuium legitur etiam semisomnus libro decimo dec. quartæ. E conuiuio & comessatione prope semisomnus raptus sum ad causam parricidij dicendam.

Propius uero, pro eo quod est, magis ad ueritatẽ accedit. Propior fides.

Annalium primo. Propius uero Tiberium ac Liuiam &c. Libro decimo octauo. Vnde illi super similitudinem oris propior ad fallendum fides

Propius à contumelia quàm à laude.

Libro 15. A contumelia q; à laude propius fuerit, post Vitellium eligi.

Minora uero.

Libro decimo septimo. Quidam minora uero, ne tum quidẽ oblitì adulationis.

Maiora uero. Minora uero.

Lib. 18. Sua quisq; facta extollẽtes, falsa, uera, aut maiora uero miscebãt. Liuius li. 1 dec. tertiæ. Incerta in maius uero ferri solẽt. Li. 7. Omnia maiora etiã uero pręsidia hostiũ, minora sua, metu interprete semper in deteriora inclinato, ducebant.

Maior fama.

Libro uigesimo. Maior hinc fama tradidit, deum ipsum appulsas littori naues sponte conscendisse.

Ambiguus imperandi. Rudis dicẽdi, & similia.

Primo. de Tiberio. Tanquã uetere republica, & ambiguus imperandi. Eodem libro. Drusus orto die, & uocata cõcione, quanquam rudis dicendi. Tertio. Atq; ille prudens moderandi. Infra. Furandi melior. Quarto. Maleficæ uitæ, sed orandi ualidus. Paulò post. Erat illi prędarũ receptor, ac socius populandi, rex Garamantum. Quinto. Præcipuus olim circumueniendi Titij Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus fuit. Infra. Sensit uetus pugnandi. Sic ante dixit, scientiæ cerimoniarumq; uetus. Libro 15. Audiẽdi quæ faceret, insolens erat. Libro 20. Auido milite eruẽdę ciuitatis. Lib. 21. Quippe miles Romanus armis grauis, & nandi pauidus.

Dare famæ, pro spargere in uulgus.

Primo. Dabat & famæ, ut uocatus, electusq; potius à repub. uideretur.

Irridere siue inridere, pro ridere, & irrisus participium.

Primo. Multũ irridẽtib. qui ipsi uiderãt. Li. 4. Ad uana & toties irrisa reuolut⁹.

Irrisus pro risu.

Primo. Retinẽteis centuriones inrisu & contumelijs postremo uerberibus infectantur. Tertio. Non sine irrisu audientium postulauit. Decimotertio. Irrisum ex eo sperans pueri. Passiue. Libro 14. Sed hostibus irrisui fuit. Libro 15. Tum intellecto barbarorum irrisu. Libro 17. Ipsa ætas Galbæ & irrisui & fastidio erat. Li-

bro 19. Nec defuit qui unum consulatus diem (is enim in locum Cæcinæ suppererat) magno cum irriſu accipientis tribuentisq; eblandiretur.

Obtẽtus pro prætextu. Itẽ pro auxilio. Verbale nomẽ ab obtẽdo.

Primo. Pietatem erga parentem, & tempora reipub. obtentui sumpta. Duodecimo. Cupido auri immensa obtẽtum habebat, quasi subsidium regno pararetur. Libro 17. Sed claritas natalium, & metus temporum obtentui, ut quod segnitia erat, sapientia uocaretur. Libro 18. Deletæq; omnes copiæ forent, ni uictorem exercitum attinuisset obscurum noctis obtentui fugientibus.

Obtendo.

Primo. Ad ea Drusus quum arbitrium senatus & patris obtẽderet. Tertio. Matris preces obtendens. Item. Nubilem filiam obtenderet. Vndecimo. Falso libertatis uocabulum obtendi. Libro 19. Curis luxum obtendebat. Libro 20. Mansuram discordiam obtendens, ni semina belli restinxisset.

Honorum pro honorifico, item pro honesto. Sic & honoratus & honorate aduerbium.

Annalium primo. Quanquam honora oratione. Tertio. Quæ in Drusum patrem Germanici honora & magnifica Augustus fecisset. Quarto. Simul honora de Germanico, Agrippinam miserans differebat. Libro decimonono. Bassus honorata custodia liburnicis nauibus Hadriam prouectus. Libro uigesimo. Manentibus honorata militia, digredientibus spolia Romanorum offerebantur. Infra. Quod filium eius primo rerum motu in colonia Agrippinensi deprehensum, honorate custodierant.

Sepultura, pro actu sepeliendi.

Primo. de Augusto. Auxilio scilicet militari tuendum, ut sepultura eius quieta foret. Rursum. Sepultura more perfecta. Itẽ. Ne hostes quidẽ sepulturã inuident. Secũdo. Qui locus sepulturæ destinabat. Quinto. Et quia dãnati publicatis bonis sepultura prohibebãt. Lib. 16. Accusati post sepulturã. Paulò post. Vt quomodo exequijs ac promiscua sepultura separarẽt. Lib. 17. Cõcedi corpora sepulturæ, cremariq; permisit. Mox. Humili sepultura in priuatis eius hortis contexit.

Crudum seruitium pro incipiente. Cruda senectus.

Primo. Diẽ illum crudi adhuc seruitij, & libertatis improsperè repetitæ, quum occisus Dictator Cæsar. In uita Agricolæ. Et quibus cruda ac uiridis senectus.

Prudens rei, pro eo qui scit aut intelligit rem.

Primo. At apud prudentes uitæ eius, uarie extollebatur arguebatur ue. In uita Agricolæ. Cæterum animorum prouinciæ prudens. Liuius lib. 4 dec. quartæ. Ni Achæi locorum prudentes institissent. Idem nono dec. eiusdem. Prudẽtissimi uiri omnis diuini humaniq; iuris. Idem libro quarto dec. eiusdem, uocat Hispanos Emporienseis, quorum oppidum à mari retractius erat, imprudentes maris. Libro primo dec. eiusdem. Duo iuuenes per initiorum dies non initiati templum Cereris imprudentes religionis, cum cætera turba ingressi sunt.

Obtegens sui.

Quarto. Animus audax, sui obtegens, in alios criminator. Item. Quietam & intelligentem humani diuiniq; iuris mentem duint. Infra. Maris potens. Item. Vt erectum & fidentem animi ostenderet. Quinto. Ille nisi lacesseretur, modestiæ retinens. Itẽ. Sed cõditoris Seleuci retinens. Duodecimo. Intelligens falsi. Sic enim emendauimus quod ante legeretur, falli se. libro. 14. Vt est uulgus cupiens uoluptatum. Libro 19. Amicorum inimicorumq; negligẽs. Libro 20. Impotens amoris. Libro 21. Corpora hominum salubria, & ferentia laborum.

Iacere aliquid pro enunciare, siue spargere in uulgus. Iacere probra.

Annalium primo. Quædam de habitu cultuq; & institutis eius iecerat. Secũdo

In se

In se iacta nolle ad cognitionem uocari. Item. In Germanicum contumelias iacere. Tertio. Si uera forent, quæ iacerẽtur. Infra. Mamercus antiqua exẽpla iaciens. Quarto. Neq; raro, neq; apud paucos talia iaciebat. Infra. Igitur Latiaris iacere fortuitos primum sermones. Quinto. Et si qua discordes iecissent. Item. Per uaniloquentiam & minas iaciebat. Vndecimo. Inq; fœminas illustres probra iecerat. Duodecimo. Vocem Claudij quam temulẽtus iecerat. Libro decimo quinto. Inter se aut inter amicos iaciunt.

Corpus pro collegio, quod Iurisconsultis quoq; usurpatum uulgo uocant uniuersitatem.

Primo. Neq; abscedere à corpore. Declarat id infra. Vnum esse Reip. corpus, atq; unius animo regendum. Tertio. Neq; abscedentem à corpore, simul urbem intrauisse. Decimotertio. Quippe late fusum id corpus. Liuius libro octauo dec. quartæ. Achæorum assuescerent legibus institutisq;, ita unius eos corporis fore. Libro nono. Vt corpus unum & concilium totius Peloponnesi esset.

Edicta in populum iecerat.

Libro decimonono. Quod edicta in populum pro Vespasiano magnifica, probrosa aduersus Vitellium iecerat.

Struere ꝑ adornare, siue insidiari. Itẽ ꝑ cõstruere. Itẽ pro instruere.

Primo. Variis mox criminibus struente Tiberio circumuenti sunt. Secundo: Tumulum tamen nuper uarianis legionibus structum. Eodem. Struxitq; aggerem. Infra: Struxitq; causas. Item. Et manebant structis molibus literæ Aegyptiæ. Item. Structi & arcus. Item, structas sibi insidias. Quarto. Structas principi insidias. Infra. Et struebatur agger. Item. Vltroq; struebantur qui monerent perfugere ad Germaniæ exercitus. Rursum. Strueret dolum, cęteri testes adessent. Quinto: Suis in terris struere nidum. Vndecimo. Quo minus strueret crimina & accusatores. Duodecimo. Nam ubi sui matrimonij certa fuit, struere maiora. Libro 14. Et scena in tempus structa. Infra. Singulos per annos consurgeret ac strueretur. Libro 15. Et structa ante auguralem aram subdita face accendi. Paulò post. Publicis locis struere conuiuia. Rursum. Enimuero liberales semper epulas struxisse. Libro 17. Tanquam crimen ac mox insidias Fonteio Capitoni struxisset. Liuius libro 2. dec. quintę. Castra ante urbem ponit, omneisq; armatos in campo struxit.

Flectere, absolute.

Primo, Flexit paulatim. Rursum infra. Tunc à ueneratione Augusti orsus, flexit ad uictorias triumphosq; Tiberij. Quarto. Quorum rumore arguebatur in ambitionẽ flexisse. Infra. Huc flexit, ut &c. Sic postea dixit, uertit in Sabinũ. Quinto. Flexit ad grauiora. Ac rursum. Ad Artabanum uertere. Libro 15. Sed flexisse ad Fenium prẹfectum. Libro 17. Increpabat ultro, quod tanto ante traditum Vitellio imperium, ad Othonem uertissent.

Aduoluí genua, uirtute præpositionis.

Primo. Ambulantisq; Tiberij genua aduolueretur. Quinto. Quanquam genua patris aduolueretur. Libro 15. Genua ipsius aduolui. Libro 20. Quidam oculorum tabe notus genua eius aduoluitur. Sic dixit libro 19. Disiecit obruitq; quos inciderat, pro in quos.

Aduehor illum, pro ad illum uirtute præpositionis.

Secundo. Vt quosq; aduectus erat. Tertio. Agrippina Corcyram insulam aduehitur. Quanquam hoc etiam referri potest ad classem eorum, ubi nominibus prouinciarum aut insularum præpositiones non adduntur. Quarto. Et sæpe mœnia urbis adsidentem. Item. Qui nunc patientiam senis, & segnitiam iuuenis iuxta insultet. Quinto. Adsidẽdo castellum. Libro decimonono. Stœchadas Massilienſium insulas affertur, hoc est, fertur ad insulas. Posset etiam ad eum ordinem

referrí, ubí in proprijs regionum aut insularum nominibus ad præpositio omittitur. Líbro 21, Sed ut quosq; eorum aduehebantur.

Aduolui pedibus.

Primo. Præceps & singulorum pedibus aduolutus. Item. Pedibusq; Cæcinæ aduolueretur.

Alicui aduenire, pro ad aliquem. Propinqua Seleuciæ aduentabat. Virtute præpositionis. Vt supra.

Annalium primo. Properantibus Blæsus aduenit. Sic mox. Iamq; pectori usq; adcreuerat, pro ad pectus. Item. Sed Cattis adeò improuisus aduenit. Quinto. Iamq; multa manu, propinqua Seleuciæ aduẽtabat. Libro 16. Tyridates accipiendo regno aduentabat. Libro. 20. Cui excidium aduentabat.

Turbatum absolute.

Primo. Postquam turbatum in castris accepere.

Turbare, absolute.

Annalium 3. Si una alteráue ciuitas turbet. Quarto. Quum repẽte turbare fortuna cœpit. Lib. 17. Quibusdã, ut in tumultu, notabilius turbãtibus. Lib. 18. Quan quam consularibus legatis nihil turbantibus. Lib. 19. Denso agmine obturbabat.

De communibus commodis, id est, ob communia commoda.

Primo. Quem missum ad uos à Germanico exercitu de communibus commodis. Liuius libro quinto dec. quintæ. Qui de quacunq; causa tum aspernati nostra auxilia estis.

Morti deposcere, pro ad mortem. Refertur autem deposcendi uerbum frequenter ad supplicium.

Primo. Dum Centurionem cognomento Sirpicum, illa morti deposcit.

Ex re consulere, hoc est, pro ut occasio tulerit. Simile illi, Pro re nata.

Primo. Nullis satis certis mandatis, ex re consulturum.

Vt adsolet, pro ut consuetum est.

Primo. Quasi per officium obuiæ fuere legiones, non lætæ, ut adsolet. Tertio. Non alacri, ut adsolet, remigio. Quinto. Non, ut adsolet, lecto per magistros æstimatoq; carmine. Libro 17. Pręcipitibus, ut adsolet, nuncijs. Liuius libro primo decadis primæ. Vbi illuxit, paratis omnibus, ut assolet, uocari ad concionem utrunque exercitum iubet. Libro secundo quartæ dec. Quod legati ab Ardea questi in senatu erant, sibi in monte Albano Latinis carnem, ut assolet, datam non esse. Libro quarto decadis eiusdem. Ludosq; magnos, qui unà uoti essent, tanta pecunia, quanta assoleret, faciendos. Eiusdem libro septimo. Accepta à Liuio classe, & sacrificio, ut assolet, rite facto.

Licentia simpliciter pro potestate siue permissione.

Primo. Quur uenisset, neq; augendis militum stipendijs, neq; adleuandis laboribus, denicq; nulla bene faciendi licentia. Expone priora, neq; ad augẽda militum stipendia, neq; ad alleuandos labores. Libro 14. Statuerent ut uellent, data & absoluendi licentia. Paulò post. Mox licentia habendi obliuioncm attulit.

Prouisus us ui.

Primo. Ac prouisu periculi hyberna castra repetentem, circumsistunt. Duodecimo. Quod prouisu deũm uidua iungeretur principi sua tantum matrimonia experto. Infra. Cura, prouisu, perinde agere, ac si hostis ingrueret. Libro. 15. Nullo rei frumentariæ prouisu. libro 18. Dispositu prouisuq; ciuilium rerum peritus. libro 19. Ne oculi quidem prouisu iuuabant. libro 20. Sed paruum prouisum, ni copiæ in castra conueherentur, rapi permisere.

Aemulatus agere, pro æmulationes, hoc est æmulari.

Libro 13. Ne in urbe æmulatus ageret, prouinciæ Lusitaniæ præficitur.

Aduersor

Aduersor tibi.

Primo. Vt illic quoq; commodis legionum aduersaretur. Quarto. Cæterũ neq; tuis neq; Liuiæ destinatis aduersabor.

Aduersor te.

Primo. Sua facinora aduersari deos lamentatur. libro 17. Sed ambitionem scriptoris facile aduerseris. Sic enim habet codex manuscriptus, nõ ambitioni. Infra. Vidistis commilitones notabili tempestate etiam deos infaustam adoptionem aduersantes. libro. 19. Neue se ut parricidam aduersarentur. libro 20. Vulgus aduersari regem, inuidere Aegypto, sibi metuere.

Aliqua re gratus in uulgus.

Primo. Et si alij bonis artibus grati in uulgus. Sic & Cicero loquitur. Secũdo. Multaq; in uulgus grata usurpauit. Quinto. Tanto acceptius in uulgum, quanto modicus priuatis ædificationibus. libro 17. Læta primoribus ciuitatis, celebrata in uulgus Celsi laus. Item. Fames in uulgus inopia quæstus & penuria alimẽtorum. libro 18. In uulgus aduerso rumore fuit. Infra. Vnde crebræ in uulgus mortes. libro 19. Spolia in uulgus cedebant.

Pertimere.

Primo. Nihil in uulgo modicum: terrere, ni paueant: ubi pertimuerint, impune contemni. libro 17. Sub Tiberio & Caio tantum pacis aduersa reip. pertimuere.

Ostentus us ui.

Et hoc usurpat in datiuo, sicut & obtentui. Annaliũ 1. Corpora extra uallũ abiecta ostẽtui. Duodecimo. Auribus decisis uiuere iubet, ostẽtui clemẽtię suę, & in nos dehonestamẽto. lib. 15. Iturũ Tyridatẽ ostentui gẽtibus, quãto minus cẽpti uum? Infra. Et ore ac mẽbris in eum pallorẽ albentibus, ut ostentui esset, multum uitalis spiritus egestum. lib. 17. Noua iura Cappadociæ, noua Africæ, ostentui magis q̃ mansura. Sic enim ibi legendum, non, ostenta. lib. 19. In Galliam Iulium Calenum tribunum, in Germaniam Alpinum Montanum &c. ostentui misere.

Curare exercitum. Asiã curare. Curare legiones. Curare absolute.

Primo. Inferiorẽ A. Cæcina curabat. Quarto. Qui procõsul Asiam curauerat. lib. 5. Is Macedoniæ tum intẽtus, Achaiam quoq; curabat. Infra. Getulicus ea tempestate superioris Germaniæ legiones curabat. Vndecimo. Duo abditi qui Romę curarent. lib. 16. Diurna po. Romani, per prouincias, per exercitus curantium legunt. Ipse actus executio appellatur. lib. 15. Syriæq; executio Cincio, copiæ militares Corbuloni permissæ. libro 19. exploratores, ut mos est, longius curabant.

Moderor tibi.

Primo. Sed quibus Silius moderabat. Secundo. Naueis soluit, moderaturq; ursui. Tertio. Quia, sibi quisq; moderabatur. libro 15. Moderandum fortunæ ratus. Liuius libro primo dec. quartæ. Tum uero Athenienſium ciuitas, cui odio in Philippum per metum iamdiu moderata erat. &c. Libro septimo dec. quartæ. Reliqua oratio fuit, ut memores rerum humanarum, & suæ fortunæ moderarentur, & alienam ne urgerent.

Exitij certus, pro de exitio. Ambiguus pudoris.

Primo. Iamq; lapidis ictu cruentus, & exitij certus. Secundo. Modo nõ omnia metuẽda ambiguus pudoris ac metus reputabat. Infra. Incerta ultionis, anxia sui. Quarto. Relinquendæ uitæ certus. Quinto. Incertus animi. libro 12. Nam ubi sui matrimonij certa fuit. Infra. Retraxere ducem destinationis certum. Infra. Tum Agrippina sceleris olim certa, & oblatę occasionis propera. libro 18. Nequaquam trepidus, sed consilij certus. libro 19. Incertus animi, & infidis consilijs obnoxius. libro 20. Lætus & spei certus. Paulò inferius. Igitur ciuilis dissidij certus. Sic enim manuscriptus codex continet. Et sequitur. Nunquam magis afflictam rem Romanam

manam. Quanquam in uulgatis æditionibus legitur. Igitur ciuilis desciscendi certus. Vt Ciuilis sit nomen proprium.

Transpositio præpositionum.

Primo. Non unus hæc, ut Pannonicas inter legiones Percennius. Infra. Cerni adhuc Germanorum in lucis signa Romana. Item. Quantumq; Amisiã & Luppiam amnes inter, uastatum. Item. Capto propere campo humentia ultra. Item. Multaq; eo coram. Secundo. Nostra pro ripa. Item. Quinta ab hora diei ad noctem cæsi hostes. Item. Tiberim iuxta. Rursum. Oppido à Canopo. Infra. Danubium ultra. Tertio. Littora Calabriæ contra sitam. Item. Senatu coram. Et, patribus coram. Item. Quos inter ambigebatur. Infra. Gentile apud solum. Item. Ornatum ad urbis. Rursum. Vnum intra damnum stetisset. Item. Quod præturam intra stetit. Quarto. Misenum apud & Rauennã. Mox. Sed præcipuũ robur Rhenum iuxta. Item. Dum populatio lucem intra sisteretur. Rursum. Ita Sardianos inter Smyrnæosq; deliberatum. Quinto. A carnifice laqueum iuxta compressam. Item. Ripam apud Euphratis. Rursum. Mare inter & extremos Albanorũ montes. Item. Quos super eques &c. Paulò post. Ripã ad Euphratis. Vndecimo. Sed claritudine paucos inter senum regum. Itẽ. Humum infra moliri. Rursum. Ea super re. Item. Maximeq;, quos penes potentia. Duodecimo. Seu delecto die augendam ad inuidiam. Paulò post. Deducere iuuenẽ, ripam ad Euphratis iubet. Item. Vt templum iuxta, equos uenatui adornatos sistant. Rursum. Quum rostra iuxta custodibus circumdatus. Libro 13. Quo solutius urbem extra lasciuiret. libro 14. Promontorium Misenum inter & Baianum lacum. Item. Viam Miseni propter & uillam Cæsaris Dictatoris. Paulò post. Viam Miseni propter. Item. Cappadocum ex nobilitate, libro 15. Oceano abusq; petita. Infra. Occidendę matris Neronis inter ministros, libro 18. Est Iudęã inter Syriamq; Carmelus. libro 19. Vtq; cumulo super & recẽtia cæde uestigia incessere. libro 20. Alij uiã inter Mosellamq; flumen. libro 21. Hanc aduersus urbem gentemq; Cęsar Titus &c. certare statuit. Item. Insulam inter Germanosq;. Liuius libro quarto dec. quintæ. P. Nasica egregius adulescens omnibus ex unus quibus hesterna die pugnari placuit. Pro, unus ex omnibus. Libro primo. dec. quartæ. Excelso in suggestu superba iura reddentem. Libro octauo dec. tertiæ. Quos inter belli causa esset. Libro quinto. Vbi potentius iam esse id malum apparuit, q; ut minores per magistratus sedaretur.

Eximere constantiam, pro adimere. Miserationem eximere.

Primo. Quippe pluriũ uęcordia cõstantiam exemerat. Tertio. Et si pręsumpta spes, hortãdi causas exemerat. Vndecimo. Quãquã res aduersæ consiliũ eximerent. Sic enim reposuimus, erasо uerbo adimerẽt. lib. 13. Quia dissimulationẽ nox & lasciuia exemerat. Liuius libro 5. dec. quintæ. Miserationẽ omnem stultitia ignorantis fortunam suam exemit. libro 2. Deinde ut plurium clamore & cursu à portis dubitatio exempta est. Virg. Postquam exempta fames epulis.

Materies pro materia.

Primo. Ea uetustissima militaribus odijs materies. Itẽ. Cõcessam filio materiem. Secũdo. Relinqueret materiẽ Drusi fratris gloriæ. Tertio. Præbuit iuueni materiẽ adipiscẽdi fauoris. Quarto. Præbuitq; ipsi materiẽ. Quinto. Et materies criminandi. Itẽ. Præbuitq; materiẽ doctissimis indigenarum. Duodecimo. Et materiem sceleri detrahendam. libro 17. Sed plurima ad fingendum credendumq; materies.

Mulctare uerberibus. Mulctare exilio. Mulctare morte.

Primo. Prostratos uerberibus mulctant. Infra. Et spectantium immodestiam exilio mulctandi potestas prætoribus fieret. Quinto. Exilio aut morte mulctarentur. libro 13. Vt quidam accusatorum eius exilio mulctarentur, libro 14. Et qui alij seditionem conciuerant, exilio mulctati sunt.

Exoluere

Exoluere pœna. & ſimiles locutiones.

Libro 14. Titurium & Caluiſium pœna exoluit. Item. Donec Priſcus & Alphenus deſertis caſtris, ad Vitellium regreſsi, pudore proditionis cunctos exoluerent. Libro 20. Cõiectis in eum telis, initium exoluendæ in poſterum culpæ fecere. In libello Germanorum. Vt ſe quoq; pudore uictoriæ exoluant.

Ferox animi, & ſimiles locutiones.

Primo. Et animi ferox, inter obſtãtes & armatos ferro uiam patefecit. Itẽ. Sed fœmina ingens animi. Eodem. Rudem ſanè bonarum artium. Rurſus. Cæterorum immunes, niſi propulſandi hoſtis. Secundo. Sed hunc mitem erga amicos, modicum uoluptatum. Tertio. Cæſar Auguſtus potentiæ ſecurus. Item. Sed impiger militiæ. Rurſum. Quanquam pecuniæ modicus. Quarto. Ferox ſcelerum. Mox. Anum ſuapte natura potentiæ anxiam. Item. Fortunæ inops. Infra. Callidi temporum & ſapientes. Rurſum, Adeo factorum innocens ſum. Item. T. Liuius eloquentiæ ac fidei præclarus. Infra. Rerum ueſtrarum prouidum, offenſionum pro utilitate publica non pauidum. Item. Is recens prætura, modicus dignationis. Paulopoſt. At Agrippina peruicax iræ. Rurſum. Quod talis ſyluæ frequens fœcunduſq; erat. Infra. Ingentium beluarum feraces ſaltus. Quinto, Præſtãtiſsimus ſapientiæ. Item. Scientiæ cerimoniarumq; uetus. Infra. Magis ac magis trepidus admirationis & metus. Item. Continuus principis, pro eo qui continue agit apud principem. Mox. Aemilium genus fœcundum bonorum ciuium. Item. Oroden ſociorum inopem. Paulopoſt. Parthos abſentium æquos, præſentibus mobiles. Libro 12. Et ſubueniendum ſocijs uirium emulis. Item. Atrox odij Agrippina, & facinorum non rudis. lib. 13. Procax odij, & poteſtatis temperantior. libro 15. Magna uis camelorum onuſta frumenti. Infra. Atq; ipſe ut lætitiæ, ita mœroris immodicus egit. Item. Animi ualidus & corpore ingens. libro 16. Laſciuiæ inexperti. Mox. Inquietus animo, & occaſionum haud ſegnis. Infra. Sic ſpecie bonarum artium falſos, & amicitiæ fallaces. libro 17. Non tamen adeo uirtutum ſterile ſeculum. Item. Et pacis artibus belli inexpertus. Paulopoſt. Prouinciam aditu difficilem, annonæ fœcundam. Item. Conſilijq; quamuis egregij, quod non ipſe afferret, inimicus. Rurſum. Pecuniæ alienæ non appetens, ſuæ parcus, publicę auarus. Eodem libro. Corpore ingens, animi immodicus. Item. Vrbanæ militię impiger, bellorum inſolens. Item. Non modo iacentia & plana urbis loca, ſed ſecura huiuſmodi caſuum, impleuit. libro 18. Veſpaſianus acer militię. Rurſum. Nec uirorum inopes, & pecuniæ opulentæ. Item. Coloniam uirium & opum ualidam. Infra. Namq; promptus animi Martius. Mox. Celſus doli prudens. Infra. Non tulit ludibriũ inſolens cõtumeliæ animus. libro 19. Gregarius miles futuri ſocors. Item. Decoris ſecuros. Mox. Strẽnuus militiæ. Item. Futuri ambiguus. Paulo inferius. Ignarus militiæ, improuidus conſilij. Ibidem. Neq; fidei conſtans, neq; ſtrennuus in perfidia. Item. Ipſe æger animi. Et rurſus. Veluti captus animi. Et, Sermonis nimius erat. Mox. Ciuium ſanguinis parcũ credidere. lib. 20. Recti peruicax. Item Tributorũ expertes. Rurſum. Conſilij ambiguus. Paulopoſt. Ille, ut irritus legationis, redijt. Rurſus. C. Cæſar turbidus animi. Item. Ingens rerũ. Rurſus. Nec ſubitũ militẽ, ſed ueterẽ expertũq; belli. Itẽ. Diuerſus animi. In libello Germanorũ. Frugiferarũ arborũ impatiẽs, pecorũ fœcũda. In uita Agricolę. Frugũ fœcũdum. Rurſus. Animorũ prouincię prudẽs. Item. Nos terrarũ ac libertatis extremos, receſſus ipſe & ſinus fama defendit. Rurſus. Securus iam odij. Liu. lib. 6. dec. 4. Trepidiq; rerũ ſuarũ. lib. 8. Romanis Gallici tumultus aſſuetis etiã uanitates notę ſunt.

In centuriones inuadere.

Primo. Repente lymphati diſtrictis gladijs in centuriones inuadunt. Infra. Vt hi mox pedes in hoſtem inuaderent.

Exuere fidem. Exuere tributa. Exuere uirtutes.

Primo. At ille moriturũ potius q̃ fidem exueret, clamitans. Sic supra dixit. Exutoq̃ Lepido. Item. Exuta æqualitate. Infra. Alijs gentibus ignorãtia imperij Romani inexperta esse supplicia, nescia tributa, quæ quãdo exuerint &c. Infra. Quã uirtutem diu retinuit, quum cæteras exueret. Secundo. Per cõmunes liberos ora uit, exueret ferociam. Infra. Nisi certam ante diem profanos ritus exuissent. Tertio. Tum exuto iustitio reditum ad munia. Paulopost. Obsequium erga imperatorem exuit. Infra. M. Piso exuta dignitate. Item. At postquam exui æqualitas. Quarto. Bonisq̃ exutus. Paulopost. Nõ enim exuere imposita munia. Infra. Eo anno Frisii transrhenanus populus pacem exuere. Quinto. Seiani amicitiam cæteri falso exuerant. Item. Virilibus curis fœminarum uitia exuerat. Rursum. Dedit spaciũ exuendi pacta. Mox. Neq̃ exuerat pedorem. Vndecimo. Ac ne iussa exuerunt. Mox. Ne tamen miles ocium exueret. Vbi uidetur legendũ, indueret. Duodecimo. Et missis corruptoribus exuendam ad fidem hostes emercari. Infra: Territum exutumq̃ campis Mithridatem. Decimotertio. Exueret obsequiũ in matrem. Item. Vt hostem uagum exuerent sedibus. Infra. Repertaq̃ spe ditioris coniugis, promissa exuere, id est exuebat. Libro 14. Auitis bonis exuuntur. Infra: Exueret magistrũ, satis amplis doctoribus instructus maioribus suis. Paulopost: Attamen neutrum datis à se præmijs exuit. lib. 16. Abrumperet uitam, ac ea ciuitate, cuius charitatem olim, nunc & aspectum exuisset. Infra. Exutusq̃ omnibus fortunis. libro 17. Ac ne reuerentiam imperij exuere uiderẽtur. libro 18. Prima iuuenta quietis cupidine senatoriũ ordinem exuerat. libro 19. Ac maiore ex diuerso mercede, ius fasq̃ exuerent. Infra. Cuius sacramentum cũctis circa hostilibus nõ exuerat. Libro 20. Quando etiam sapientibus cupido gloriæ nouissima exuitur. Infra. Quid si Galliæ iugum exuant: Rursus. Et si exuissent seruitium cupidine imperitandi. Item. In ciuitates quæ societatem Ro. non exuerãt. lib. 21. Nec quicquam prius imbuuntur, quàm contemnere deos, exuere patriam, parentes, liberos, fratres, uilia habere. In libello Germanorum. Nec nisi hoste cæso exuere uoti uum obligatumq̃ uirtuti oris habitum. In uita Agricolæ. Et arrogantem & auaritiam exuerat. Item. Exuere iugum potuere. Apud Liuium lib. 4. dec. 4. L. Valerius contra M. Porcium Catonem mulierum causam agens, Nũquam inquit, saluis suis exuitur seruitus muliebris. Significat autem fœminas semper officiosas in suos esse, uel maritos, uel liberos, nisi hijs per mortem priuentur. Libro 7. Exutosq̃ magna parte prædæ ad mare ac naues redegit. Idem rursus lib. 7. dec. tertiæ. Ita repente exuit antiquos mores.

Induere munia ducis, induere seditionem.

Primo. De Agrippina Germanici Cæsaris uxore. Munia ducis per eos dies induit. Secũdo. Qui, ne bellum tolerarẽt, seditionem induerint. Quarto. Habitum ac uoces dolentum simulatione magis q̃ libens induebat. Quinto. Qualem diem Tiberius induisset, pari habitu. Infra. Sceptuchi utrinq̃ donis acceptis, more gentico, diuersa induere. Rursum. Plurimũ adulationis Seleucensis induere. Vndecimo. Aut ditium familiarum hæredes Eserninos & Aruntios magnum animum induisse. Duodecimo. Quorũ rex Hyliates societatem Meherdatis palàm induerat. Infra. Etiam aduersus nos hostilia induerat. lib. 15. Animũ bonis artibus nõ induerat. Infra. Quia speciem iudicij induere nõ poterat. lib. 16. Nisi cõtra instituta & cerimonias maiorũ proditorẽ palàm & hostem Thrasea induisset. lib. 20. Quæ super instãtia mala, falsos pauores induerat, desciuisse Africam. Infra. Galbam & infracta tributa hostiles spiritus induisse.

In tempus.

Primo. Sensit miles in tempus cõficta. Secundo. Tmolum leuari idem in tem

pus

pus tributis. Quarto. Quod unum malorum ſuffugium in tempus erat. Libro 14. Et ſcena in tempus ſtructa.

Reum ſubdi, ſubderé ue, Rumorem ſubdere.

Primo, Metuens, ne reus ſubderetur. Rurſum. Vtq; mos uulgo, quãuis falſis, reũ ſubdere. Tertio. Maieſtatis crimina ſubdebãt. Quarto. Subditis qui accuſatorũ nomina ſuſtinerẽt. Quinto. Et ſubdito rumore, tãq; Meſopotamiã inuaſurus.

Intendere metum, pro intentare.

Primo. Spem offerunt, metum intendunt. Infra. Tradere uexillũ intento mortis metu ſubigũt. Tertio. Aduerſum os in hoſtem intendit. Itẽ. Ob intenta Lepidæ pericula. Quarto. Quũ omnia alia conquirerent, intenderẽtq;. Vbi tamen potius pro augerent exponendũ. Infra Neq; tamen dubitabat in Neronẽ & Agrippinam intendi. Quinto. Quur mutua accuſatione intenta. lib. 13. Nero intellecta inuidia, odium intendit. Item. Quem metũ Graptus &c. tali mendacio intendit.

Intendere pro augere.

Secũdo. Langueſcet alioqui induſtria, intendet ſocordia. Item. Intendere uera, adgerere falſa. Quarto. Vim præfecturæ modicam antea intendit. Infra. Et huic negatus honor gloriã intẽdit. Duodecimo. Ardorẽ exercitus intendebãt. Lib. 14. Quibus exciſis, metũ hoſtiũ intẽderet. lib. 17. Quippe hiantes in magna fortuna amicorũ cupiditates, ipſa Galbæ facilitas intẽdebat. Infra. Intẽtis alimentorũ precijs. lib. 18. Intendebat formidinem, quod publici conſilij facie diſceſſum Mutina.

Præſidium agitare.

Primo. At in Chaucis cœptauere ſeditionem, præſidium agitantes uexillarij. Sic & Liuius loquitur lib. 7. tertię decadis, quanquam is locus in uulgatis æditionibus eſt deprauatiſsimus. nam ſic habet. Qua Brutiorum præſidium eſſe agitatæ proditionis conciliator nunciauerat. Tu ſcribe. Quâ Brutiorum cohortẽ præſidium agitare, proditionis conciliator nunciauerat. Sic enim in manuſcripto codice legit, quem nobis bibliotheca Spirenſis ſuppeditauit. Talibus mendis indigne conſpurcatus eſt paſsim Liuius, & tot iam annis hæc cura neminem tangit. O ſtudioſorum inanem fiduciam. Tacitus Annalium 15. Turrim qua præſidium agitabat, defendere auſo. *Liuij locus*

Agitare latrocinia.

Duodecimo. Aduentu Catthorum latrocinia agitantium.

Moliri fores.

Primo. Concurſuq; ad ianuam facto, moliũtur fores. Sic Liuius 3. decadis octauo libro dixit moliri naues. Et molientibus ab terra naues Philippus ſuperuenit. Item. Pœni ancoras molirentur. Rurſum Tacitus Annalium ſecundo. Moliũtur templorum fores. Vndecimo. Quæq; in aperto grauia, humum infra moliri. Duodecimo. Nuptiasq; Domitij &c. & Octauiæ Cæſaris filiæ, moliri. Item. Molitur crimina & accuſatorem. lib. 13. Fratri eius L. Sillano necẽ molita. lib. 18. Subruit muros, inſtruit aggerem, molitur portas. Infra. In quam gladiatores nauibus molientes, Germani nando prælabebantur. Liu. lib. 6. dec. quartæ, Affecta labore ac uigilijs corpora ex ſomno moliebantur.

Molitor cædis.

Vndecimo. Et Appianæ cædis molitor Narciſſus.

Aduertere pro in ſe uertere commouereq;. Item pro attendere.

Annalium primo. Sed uelut in urbe uicta facies, gemitusq;, ac planctus, etiam militum aures oraq; aduertere. Et infra. Octo aquilæ petere ſyluas & intrare uiſæ imperatorem aduertere. Quarto. Atq; illic eadem acutando recentia ueteraq; odia aduertit. Quinto. Vt atrox aduertebatur, id eſt, obſeruabatur. Infra. Vt uullum miſeratione aduerteret. Duodecimo. Spirantẽ ac uitæ manifeſtã aduertere

paſtores

paſtores. Decimotertio. Aduertere quoſdã cultu externo in ſedibus ſenatorum. Lib. 14. Quæ ne in metu quidẽ pericula noſtra aduertit, id eſt attendit. Sic enim ſcripſimus pro auertit. Libro 15. Quoties nouum aliquid aduerterat. Lib. 19. Aduertere proximi. Item. Turrim uicino ſitam lucere per noctem crebris luminibus aduertit. Item. Aduertit ea res Veſpaſiani animum.

Aduertere in aliquem, pro animaduertere ſiue punire.

Secundo. In P. Martium cõſules extra portam Exquilinã, quũ claſsicum canere iuſsiſſent, more priſco aduertere. Quarto. Aut ſi quis aduerterit. Quinto. Placitum poſthac ut in reliquos Seiani liberos aduerteretur.

Aduertere parſimoniæ.

Tertio. Ne princeps antiquæ parſimoniæ durius aduerteret. Libro 13. Qui animum etiam leuiſsimis aduerterent.

Proiectum, pro contempto, & uili. Item pro abiecto.

Primo. An ciues quibus iam proiecta ſenatus autoritas? Tertio. Tam proiectæ ſeruientium patientiæ tædebat. Libro 19. Vultus procul uiſentibus notabantur, Vitellij proiectus & degener. Libro 20. Interea Iulius Sabinus proiectis fœderis Romani monimentis Cæſarem ſe ſalutari iubet. Cicero proiectam audaciam dixit & Liuius proiectas ac proditas ad inconſultam atq; improuidam pugnam legiones, Germanice, vervvegen.

Sacra legationis. Sacra menſæ.

Primo. Hoſtium quoq; ius, & ſacra legationis, & fas gentiũ rupiſtis. Decimotertio. Quanquam intra ſacra menſæ &c. properata ſit. ſ. mors. libro 15. Inuidiam prætendens, ſi ſacra menſæ, dijq; hoſpitales, cæde qualiſcũq; principis cruentarentur. libro 19. Sacrum etiam in exteras gentes legatorum ius, &c.

Animum cupido inuolat.

Primo. Truces etiamtum animos cupido inuolat.

Incautum pro eo quod non cauetur.

Primo. Conſultatq; ex duobus itineribus breue & ſolitum ſequatur, an impeditius & intentatum eoq; hoſtibus incautum.

Gnarum pro cognito.

Primo. Quod gnarum duci. Infra. Trudebanturq; in paludem gnaram uincentibus, iniquam neſcijs. Quinto. Conſpicui, eoq; gnari. Duodecimo. At nobis ea pars militiæ maxime gnara eſt. libro 15. Idq; nulli magis gnarum quàm Neroni. Libro 21. Campos madentes, & ipſis gnaros, paludes hoſtibus noxias.

Ignarum, pro ignoto.

Secundo. Per occulta & uigilibus ignara. Tertio. Non quidem ſibi ignara quę uulgabanť. Quinto. Sed quædam ſecus quàm dicta ſint cadere fallacijs ignara dicentiũ, hoc eſt ignota. Duodecimo. Nihil tam ignarũ barbaris q̃ machinamenta & aſtus oppugnationum. Eodem. Quanto ignara barbaris, tanto tolerantiora capeſſeret. Sic enim illic repoſuimus è ſcripto uolumine pro ignoratiora. lib. 15. Cui enim ignarã fuiſſe ſæuitiã Neronis? lib. 19. Quæ ignara Veſpaſiano aut uetita.

Incedere itineri & prælio.

Primo. Inceſsitq; itineri & prælio, hoc eſt, ad iter & prælium. Similis infra locutio. Sibiq; & prælio firmabat. Item lib. 3. Dein præſidio Africæ ducebať. Hoc eſt, ad præſidium Africæ. Quarto. Proxima æſtuaria aggeribus & pontibus traducendo grauiori agmini firmat. lib. 13. Subruendo uallo inducit. Mox. Qui uiæ pariter & pugnæ compoſuerat exercitum. Lib. 15. Nec recuſaturum Tyridatem accipiendo diademati in urbem uenire. Item. Dum auxilia libertati inuocat.

Comprimere pro opprimere.

Primo. Cõpreſsiſſe Germaniæ populos. Paulopoſt: Neq; duorũ adoleſcẽtium

nondum

nondum adulta autoritate comprimi queat. Infra. Compreſſam à muliere ſeditionem. Tertio. Et comprimendi procul pręſidium. Infra. Compreſsis ſeditionibus. Libro 18. Conſenſu meliorum compreſsi. Lib. 20. Se cũ cohorte cui præerat, Caninefatem tumultum compreſſurum. Vbi quidam ſcripſerunt, oppreſſurum. Liuius lib. 2. dec. quintæ. Magis è repub. uiſum erat comprimi ac ſedari exaſperatos Ligures. Idem lib. 8. quartæ dec. eleganter cõpreſſam annonam uocat, cuius pretium per coemptionem eſſet intentum. Et duodecim, inquit, clypea ærata ab ædilibus currulibus P. Claudio & P. Sulpitio Galba ſunt poſita ex pecunia qua frumentarios ob annonam compreſſam damnarunt.

A contactu pro conſuetudine ſiue contagio.

Primo. Diſcedite à contactu, ac diuidite turbidos. Quinto. Plures infecti quaſi ualetudine & contactu. Libro 17. Ita in fauorem aut odium cõtactu ualentiorum agebantur. Libro 18. Simul cæteræ legiones contactu, & aduerſus Germanicos milites inuidia, bellum meditabantur. In uita Agricolę. Oculos quoq; à contactu dominationis inuiolatos habebamus. Participio cõtactus utitur Liu. lib. 1. dec. 4. Multis in Italia contactis gentibus Punici belli ſocietate, Lib. 8. eiuſdẽ. Et ut omnia contacta ſocietate peculatus uiderentur.

Ludificor illum.

Primo. Quod dum patres & plebem, inualida & inermia, cunctatione ficta ludificetur. Sic & Terentius. Ludificatus uirginem. Tertio rurſum. Feſſumq; Romanum impune ludificabatur. Liuius lib. 9. quartæ dec. Qui ludificati priorẽ locationem erant. Idem uerbale nomen uſurpat lib. 8. dec. eiuſdẽ. Ferri iam ludificatio iſta nõ poteſt. Idem lib. 1. dec. quintæ. Munificentia inæquali ſeſe alioſq; ludificari. Lib. 4. Ne hoſtem quidem ludificatos priores imperatores.

Cauillari uerba patrum.

Primo. Tiberium uigẽtem annis ſedere in ſenatu, uerba patrũ cauillantem. Abſolute Liuius uſurpat lib. 9. quartæ dec. Tum quoq; ait eam cum Ebutio ſe amatore cauillari credere. Apud eundem legitur uerbale nomen libro 8. dec. quartæ. Et paulatim illiberali adiectione nunc per cauillationem, nunc precibus & ſimulatis lachrymis ad centum talenta eſt perductus.

Summus ſeueritatis & munificentiæ. & aliæ quædam locutiones.

Primo. Eundemq; ſeueritatis, & munificentiæ ſummũ uidiſſent. Vndecimo. Læuiſsimo faſtigij eius, hoc eſt de eo faſtigio. Sic enim illic legendum putamus pro leuiſsimum faſtigij eius. Lib. 14. Neq; morum ſpernendus habebatur.

Præſumere, ante ſumere, Præſumptus

Primo. Ac ni ſupplicij in malos præſumant. Tertio. Et ſi pręſumpta ſpes, hortandi cauſas exemerat. Duodecimo. Ac perinde fortunam utriuſq; præſumeret. lib. 14. Atq; ipſa, præſumẽdo remedia, munierat corpus. lib. 17. Torpebat Vitellius, & fortunam principatus inerti luxu, ac prodigis epulis pręſumebat. lib. 19. Et partes præſumpſere. In uita Agric. Præſumpta apud militẽ illius anni quies.

Reſumere.

Lib. 19. Rerum nouarum cupido legati nomẽ reſumere & miſceri ciuilibus armis impulerat. Lib. 20. Reſumpto Veſpaſiani ſacramento. Infra. Inſtituta cultũq; patrium reſumite.

Diuerſus omnium, pro ab omnibus. Aduerſus illorum.

Primo. Diuerſa omnium quæ unquã accidere ciuilium armorũ facies. Tertio. Veneno eum à Lepida petitum inluſtrium domuum aduerſa, pro illuſtribus domibus, id eſt familijs. Lib. 14. Vt par ingenio, ita morum diuerſus.

Arma pro bellis.

In primo exemplo præcedentis claſsis. Libro 13. rurſum. Vſq; ad ciuilia arma.

Libro

Libro 15. Post arma Iulij Vindicis ad auspicium & præsagium futurę ultionis tra hebatur. Libro 17. Sed per ciuilia arma etiam seueris ducibus usurpatum. lib. 18. Sortem ciuilium armorum misera lætitia detestantes. Infra: Quæ grauia atq; intoleranda, sed necessitate armorum excusata, etiam in pace manere. libro 19. Misceri ciuilibus armis impulerat. Item: Et unum militem, quotam ciuilium armorū partem? Vnde eleganter Liuius denunciationem armorum dixit pro denunciatione belli, decade quinta, de Perseo Macedonum rege loquens. Græcas, inquit, urbes, alias obsideret, alias denunciatione armorum terreret.

Temerare pro uiolare stuprareq;. Temeratus.

Hoc uerbo sæpe Tacitus utitur. Primo. Eandem Iuliam in matrimonio M. Agrippæ temerauerat. Et rursus. Non aliud malorum leuamentum, q; si linquerent castra infausta temerataq;. Libro 19. Ciuilis rabies usq; in exitium temerasset. Libro 20. Prædixere haruspices ne temerarer opus saxo auróue in aliud destinato.

In prominēti littoris. Hoc est prominenti parte littoris. Asperrimo hyemis.

Primo. Tum milites ad cædē missi inuenere in prominenti littoris nihil lætum opperientem. Tertio. Ipsum quippe asperrimo hyemis, Ticinū usq; progressum. Infra: Aut diuerso terrarum distineri. Quarto. Vel celeberrimo fori effigiem diui Augusti amplecti. Quinto. Extremo anni. lib. 14. Quin si qua in parte lubricum adolescentiæ nostræ declinat, reuocas. libr. 18. Et lubrico itinerum adempta equorum pernicitate. Item: Ni uictorem exercitum attinuisset obscurum noctis. Infra. Aut ubi lubrico uiæ uel occursu alicuius procidissent. Libro 13. In extremo Ponticæ oræ. Libro 20. Extrema Gallicæ orę &c. occupauere. Item: Illi raptim uecti, obscuro adhuc cœptæ lucis, domum proconsulis irrumpunt. Libro 21. Terga hostium promittens, si extremo paludis eques mitteretur.

Occulta saltuum, Humida paludum, & similes locutiones.

Primo. Præmisso Cæcina ut occulta saltuum scrutaretur, pontesq; & aggeres humido paludū & fallacibus campis imponeret. Sic dixit supra. Aliaq; honorum multiplicata, pro alij honores. Subiecta uallium. Primo. Subiecta uallium ac resultantes saltus cōpleret. Item. Illi sanguine suo, & lubrico paludū lapsantes. Item: Summa uallí prensant. Secundo. Aut prominentia montium resistunt. Ibidem mox. Campum & prima syluarū barbara acies tenuit. Infra. Desiecitq; naues in aperta Oceani. Item: Neq; suspiciones imbecillas aut inania famæ pertimescēda. Tertio. Aliaq; funerum solennia. pro solitis. Ibidem: Complentur nō modo portus & proxima maris. Infra: Per amœna Asiæ atq; Achaiæ. Item: Longinqua imperij. Infra. Per incerta maris & tempestatū cotidie uoluitur. Rursum. Multa laudis & artium imitāda posteris tulit. Quarto. At apud idonea prouinciarum, hoc est apud idoneos locos prouinciarum. Mox: Aut asperis maris. Infra: Iussa principis magis quàm incerta belli metuens. Item: Quibus præcipua rerū ad famam dirigenda. Paulopost. Sed altius metuens tacita suspicionum. Item: Qui mōtium æditis inculti atq; eo ferocius agitabant. Infra: Auxit uana rumoris. Item: Quo sæua uentorum arcentur. In fine libri. Imperij extrema. Quinto. Simulationū tamen falsa, in sinu aui perdidicerat. Vndecimo. Summaq; imperij ambigua. Item mox. Ad excindenda castellorū ardua. Lib. 17. Nisi incerta noctis &c. timuissent. libro 18. Et læua maris præteruectus. Item: Altiora murorum sagittis aut saxis incessere. Infra: Ac dubijs præliorum exemptus. Item: E gregario ad summa militię prouectum. Paulo inferius. Mihi bellum, & præliorum incerta trade. Lib. 19. Ac summa uallí ruina sua traxit. Item: Missis per proxima littorum liburnicis. Item: Prima rerum quieti speculabantur. Item: Summa nauium tabulis augent. Et rursus: Non intuta mœnium firmare, noctu dieq; fluxi, & amœna littorum personantes. Et, Per angusta & lubrica uiarum flexerant. Lib. 20. Et fluxa seruitiorum

fides

fides,ac fortuita belli ſperabantur. Item. Extrema Galliarum quaterent. Et, Qui pontes & uiarum anguſta inſiderent. Et, Recepta omnis præda, niſi quã uagi per inacceſſa mapaliũ ulterioribus uendiderant. Rurſum. Statos æſtiuis flatibus dies & certa maris operiebatur. Lib. 21. Cuncta camporum. Item. Quando impetum & ſubita belli locus abnueret. Item. Extrema & latiſsima mœnium. In uita Agricolæ. Ludos & inania honoris modo rationis atq; abundantiæ duxit. Item. Montium profunda, tempeſtatum ac fluctuum aduerſa. Rurſus: Qui adhuc pugnæ expertes ſumma colliũ inſederunt. Mox. Quatuor alas ad ſubita belli retẽtas. Item. Media campi Couinarius eques ſtrepitu ac diſcurſu complebat.

Præcipere, pro Antecapere.

Primo. Quod quanquam in æſtatẽ ſumma ope parabat, initio ueris, & repentino in Cattos excurſu præcepit. Secundo. Quia ſpeciem libertatis Piſo præceperat. Tertio. Præceperant animis orationem patres. Lib. 19. Ni Antonius idipſum metuens feſtinato prælio uictoriã præcepiſſet. Hoc uerbo ſæpe Liuius in hũc ſenſum utitur. Apud quẽ tamen hæc ſimplex uerbi ſignificãtia, ſed à cõmuni loquentium uſu paulo remotior hodie, quaſdam ſententias inuoluit, ac multis depraua-tionibus anſam dedit. Propter ſtudioſos Liuianæ lectionis proferam hic unũ inſignem locum, cum quo multi eruditorum ante nos luctati ſunt, ſed nulli ſucceſsit conatus. Is locus eſt apud Liuium libro ſecundo, primæ decadis in hæc uerba ſcribentem. Adeo in alteram cauſam non collega ſolum præceperat. Inſpexi locũ in manuſcripto codice. nec aliam continebat lectionem. In margine tamen eius uetuſti uoluminis adnotatum reperi, pręceps erat. Quam ſcripturã probat M. Antonius Sabellicus, addens etiam legi poſſe, præceps ierat. Ego uero quum eum locum excuterem, & ueniſſet mihi in mentem pręcipere ueteribus autoribus interdum eſſe præſumere ſiue antecapere. deinde cogitaſſem Appium uehemẽtis ingenij uirum fuiſſe, quippe quem Liuius paulopoſt immitem natura uocet, deprehendi germanam eſſe lectionem, ſi præceperat accipiamus pro anteceperat, tum pro in ſcribamus ui, hoc modo. Adeo ui alteram cauſam non collega ſolum præceperat, ſed omnis factio nobilium. Significat Liuius Apium ui cauſam alteram occupaſſe, quum prius propoſita ſententia, nobiles omnes habuit aſtipulatores. Hoc indicant uerba quæ præceſſerunt. Appius uehementis ingenij uir imperio conſulari rem agendam cenſebat, uno aut altero arrepto, quieturos alios. Seruilius lenibus remedijs aptior, concitatos animos flecti quàm frangi putabat, quũ tutius tum facilius eſſe. Nec uero quicquã dubito, ſi ſupereſſet optimus uir Sabellicus, quin mihi ſubſcriberet. nam candorem hominis ædita ſcripta ſatis teſtantur. Hoc uerbo rurſus utitur in hunc ſenſum Liuius libro tertio decadis primæ. Nec ex quo caſtris caſtra conlata ſunt, inquit, ceſſatum à leuibus prælijs eſt, facile patiente Dictatore, conferendo uires, ſpem uniuerſæ uictoriæ tentato paulatim euentu certaminum ſuos præcipere. Emenda Liuij codicem libro tertio primæ decad. Dum præriperent iter nuncij miſsi in caſtra. Et ſcribe, dum præciperent. Rurſus eiuſdem decadis libro ſexto. Nobiles homines in poſſeſsionem agri publici graſſari, nec, niſi, antequam omnia prærípiant, diuiſus ſit, locũ ibi plebi fore. Tu ſcribe, antequam omnia præcípiant. Eodem libro. Non prærípiam gratiam publici beneficij. Repone, Non præcípiam gratiam publici beneficij. Lib. primo dec. 4. Vt id nouit, quod animis præceperat. Libro ſecũdo. Ipſe tribus quinqueremibus expeditis Piræum præcepit. Libro quinto. Ne ſe ad bellum Achaicum, aut rem ullam, quam ſua quiſq; opinione præcípere poſſet, crederent miſſos eſſe. Libro 6. Aliquantum uiæ præceperat rex. Libro 8. Conſul, quia non cõminus pugnã, ſed locis oppugnandis futuram præceperat animo. Libro ſecũdo dec. quintæ. Ex eo quod acciderat ſpem futuri præcipiẽtes. Lib. quinto nõ procul initio, ubi legitur,

Liuij locus

Præcerptam tamen eius rei lætitiam inuenerunt. Malim ſcribere, præceptam. Id declarãt quæ illic ſequuntur. Sanè qui præcerptam ſcripſit, intellexit defloratam, quemadmodum dixit libro 8. dec. quartæ. Gloriamq́ eius uictoriæ defloratam ad Thermopylas eſſe. Verum hic magis quadrat præceptam. L. Florus de Ptolemæo Cyprio rege. Et ille quidem ad rei famam ueneno fata præcepit. Apud eundem Florum in fine quartæ Epitomes, ubi de Cantabris agit, uulgo legitur. Poſt quam extrema barbari uident, certatim igni, ferro, inter epulas, uenenoq́ quod ibi uulgo ex arboribus taxis exprimitur, percepere mortem. Ego uero ſcribo, præcepere mortem.

Antecapere.

Libro 20. Quia pontem Moſæ fluminis anteceperat.

Properare iter. Et properatus participium. Feſtinare mortem. Item Properato aduerbium.

Primo. Siccitate & amnibus modicis inoffenſum iter properauerat. Secundo. Ni deditionem properauiſſent. Infra. Niſi uoluntariam mortem properauiſſet. Item. Ne tela quidem niſi agreſtia ad ſubitum uſum properata. Tertio. Præmatura uel cum exitio properant. Quarto. Mortem in ſe feſtinauit. Infra. Properata inde accuſatio. Libro 13. Neq; minus properatò Narciſſus Claudij libertus &c. ad mortem agitur. Item. Ante oculos inimici properata. Loquitur de morte Britannici. libro 14. Sed cædes, patibula, ignes, cruces tanquam reddituri ſupplicium, ac prærepta interim ultione feſtinabant. Libro 15. Cõtinuum die noctuq; iter properabant. libro 16. Interciſis uenis, mortem approperauit. libro 17. Pleraq; cõtra decus ex præſenti uſu properando. libro 19. Et ſi cœptum iter properaſſet. Infra. Feſtinare comitia, hoc eſt, feſtinabat.

Auctus us ui, pro augmento.

Primo. Imbresq́ & fluminũ auctus regrediẽti metuebat. Secũdo. Auctu imperij adoleuiſſe etiã priuatas opes. lib. 17. Subita inundatione Tiberis, qui immenſo auctu &c. Lib. 20. Sed Tranſrhenanis gentibus inuiſa ciuitas opulentia auctuq́.

Quod illi moris, pro, Qui illi mos.

Primo. Non auſo hoſte, terga abeuntium laceſſere, quod illi moris, quoties aſtu magis, quàm per formidinem ceſsit.

Id morum Tiberij fuit. Hoc eſt, Id in moribus Tiberio fuit: ſiue, Id in moribus Tiberius habuit.

Primo. Id quoq; morum Tiberij fuit, continuare imperia.

Huc illuc.

Primo. Sed exterruit Cæcina huc illuc ferens arma. Quarto. Quũ ex uſu temporis huc illuc mearent. Duodecimo. Enimuero Caractacus huc illuc uolitans. libro 15. Per noctem huc illuc curſaret incuſtoditus. libro 19. Huc illuc tracturus interpretationem, pro ut conduxiſſet. libro 20. Vt uero huc illuc diſtrahi cœpere. libro 21. Et pluribus nuncijs huc illuc curſantem, poſſe medio intercipi.

Quanto quis audacia promptus, & ſimiles locutiones.

Primo. Nam barbaris quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus, rebus cõmotis potior habetur. Infra. Quãto inopina, tanto maiora offundũtur. Tertio. Quanto pecunia dites, & uoluptatibus opulentos, tanto magis imbelles. Quarto. Tanto infenſius cæſi, quanto perfugę & proditores ferre arma ad ſuũ patriæq; ſeruitium incuſabantur. Infra. Quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultior in luxus. Quinto. Tanto acceptius in uulgum, quanto modicus priuatis ædificationibus. Duodecimo. Quanto ignara barbaris, tanto tolerantiora capeſſeret. Sic enim illic ſcripſimus pro ignoratiora. lib. 18. Quãtumq́ hebes ad ſuſtinendum laborem miles, tanto ad diſcordias promptior.

Pretium

Pretiũ ſimpliciter, ut pretiũ operę, ſiue laboris. Pretiũ exitus, hoc eſt mortis.

Primo. Germanico pretium fuit cõuertere agmen. Secundo. Res eo anno prolatas haud referrem, ni pretium foret. libro 19. In Veronẽſibus pretiũ fuit. lib. 20. Necꝫ aliud pretiũ exitus, ꝙ fides famaꝙ. Item. Poſtquam nullum mendacio pretium. In uita Agricolæ: Bonæ tantum conſcientiæ pretio ducebantur.

Pacem quàm bellum probabam, & ſimiles locutiones.

Primo. Et pacem quàm bellum probabam. Tertio. Quem haud fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiorẽ ſibi ſperabat. Eodem libro. Reſpõdente nullo, miſeratio quàm inuidia augebatur. Infra. Et nobilitatẽ ſine probro actã, honori quàm ignominiæ habẽdam ducebat. Quarto. Aſinius Agrippa claris maioribus quàm uetuſtis. Quinto. Ne memoriam noſtri per mœrorem quàm læti retineatis. Decimotertio. Pleraꝙ in ſumma fortuna auſpicijs & cõſilijs, quàm telis & manib. geri. Infra. Nec grata Pallantis innocẽtia, quàm grauis ſuperbia fuit. Libro 14. Deniꝙ ſi id rebus conducat, libens quàm coactus acciret dominũ. lib. 19. Ne ſuas quidem legiones operiebantur, ut prędæ ꝙ periculorum ſocias. Infra. Cur enim è roſtris, fratris domum imminentem foro, & irritandis hominum oculis, quàm Auentinum & penates uxoris petiſſet. Lib. 20. Is ſe è maioribus ſuis hoſtis populi Ro. quàm ſocius, iactabat. Et rurſus. Non imperitia adoleſcentuli uerba & conciones quàm ferrum & arma meditantis, ſed &c. Infra. Vbi ſecuritas redijt, uoluptatum quàm religionum appetens, negligere paulatim, hoc eſt, negligebat. lib. 21. Corpora condere quàm cremare, è more Aegyptio. In libello Germanorum. Cedere loco dummodo rurſus inſtes, cõſiliꝫ quàm formidinis arbitrantur. Hunc loquendi modum uſurpat & Liuius libro ſeptimo dec. primæ. Quicquid, inquit, hinc aut illinc communis Mars bello aufert, multiplex quàm pro numero damnum eſt. Vbi uero legitur uulgo apud eũdem autorem lib. 9. tertiæ decadis. Veram certe uictoriam eius rei ſibi quiſꝙ mallet, quàm ulla imperia, deprehendi ex ueſtigijs manuſcripti codicis legendum. Veram certe uictoriam eius rei cupias ꝙ ulla imperia. Porrò ſubauditur in huiuſmodi locutionibus aduerbium potius aut magis. Sic eſt & illud Nazianzeni.

Θέλω τύχης σαλαγμόν, ἢ φρενῶν πίθον.

Reum facere, hoc eſt accuſare, ſiue reum agere.

Primo. Violatorem fœderis ueſtri Arminium, apud Varum qui tum exercitui præſidebat, reum feci. Sic & Suetonius in Tiberio, de eo ipſo loquens. Fannium Cœpionem, qui cum Varrone Murena in Auguſtum conſpirauerat, reum maieſtatis apud iudices fecit, & condemnauit.

Bellum inuitis aut cupientibus eſſe, & ſimiles locutiones.

Primo. Fama dediti benigneꝙ excepti Segeſtis uulgata, ut quibuſꝙ bellũ inuitis aut cupientibus erat, ſpe uel dolore accipitur. Græci dicũt ἀχθομένοις aut ἡδομένοις εἶναι, id eſt, inuitis aut lubentibus eſſe, quum ſignificant moleſtum exiſtere quicquã aut gratũ. Xenophon ἑλληνικῶν quinto, ὧν δὲ οὐ δεῖ ἀγησιλάῳ ἀχθομένῳ ταῦτα. Hæc Ageſilao grauanti non erant. Plato in Phædone. ὅθεν δὲ ἀπελίπομεν ἐπανέλθωμεν, εἴσοι ἡδομένῳ ἐστί. Quod reliquimus eò reuertamur, ſi tibi lubẽti eſt. Rurſum Tacitus Annalium Libro 15. Hæc atque talia plebi uolenti fuere. Sic enim caſtigauimus nos, quum ante legeretur, ualentia fuere. Iterum libro 19. Cæteriſꝙ remanere, & in uerba Veſpaſiani adigi uolentibus fuit. Nam uocem liberum illic à quopiam inſultam, autoritate manuſcripti uoluminis ſubmouimus. Hanc Græcam figuram & in uita Agricolæ retulit. Eoꝙ initio erecta prouincia, ut quibus bellum uolentibus erat, probare exemplũ, ac recentis legati animum operiri. Nazianzenus. ὕβριζε, ἀπείλει, ποίει ὅτι ἂν ἡ βουλομένῳ σοι. Cõtumelioſus eſto, inſulta, fac quicquid fuerit tibi uolenti. Xenophon, ἑλληνικῶν quarto.

τί ἂν ἔφη, οὐ πωθάνῃ εἰ κἀκεῖνῳ βουλομένῳ ταῦτ' ἔσῃ; Quin igitur rogas, an hæc illi uolenti sint. Plato. ἀλλ' ὅρα εἰ σοι βουλομένῳ εἴη ἃ λέγω. At uide nũ tibi uolenti sint quæ dico. Macrobius. Si uobis uolentibus est. Huius locutionis exempla Græca retulit callentissimus utriusq; linguæ Guilielmus Budæus, immortale Galliarum ornamentum, & literarũ uirtutisq; columen in utilissimis illis suis Græcæ linguæ commentarijs. Hic habes exempla Latina. Porrò de hijs meminimus in Castigationibus etiam suis ubiq; locis.

Nescium passiue, pro eo quod nescitur.

Primo. Alijs gẽtib. ignorãtia imp ñ Romani inexperta esse supplicia, nescia tributa.

Asyndeton.

Primo. Simulq; pedes, eques, classes apud prædictũ amnem conuenere. Secundo. Inter quos insignis Arminius, manu, uoce, uulnere, sustentabat pugnã. Paulopost. Arma rapiunt, plebes, primores, iuuentus, senes. Item. Ac postulauit modum argento, supellectili, familiæ. Quarto. Bellumq; impeditum, arduum, cruentum minitabãtur. Mox. Iisq; permissum uastare, urere, trahere prædas. libro 15. In quam certatim nomina dederant, senatores, eques, miles. Paulopost: Sed mirum quàm inter diuersi generis, ordinis, ætatis, sexus, diuites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint. Libro 17. Equos, arma, pecunias, offerentes: ut quisq; corpore, opibus, ingenio ualidus. lib. 19. Consilio, manu, uoce insignis hosti, conspicuus suis. Mox. Simul cæteri ut cuiq; ingenium, spoliare, capere arma, abripere equos. Item. Præterita, instantia, futura, pari obliuione dimiserat. libro 21. Vt perfidum, ignauum, uictum hostem in æternum excinderent. Mox. Coniugum, parentum, patriæ memores. Liuius lib. quinto decadis quintæ. Terra mari trepidatur.

Missu. Ablatiuus.

Primo. Bructeros sua urenteis expedita cum manu L. Stertinius missu Germanici fudit. Secundo. Quàm hijs qui sorte aut missu principis obtinerent. Sic dixit
Accitu accitu libro eodem. Earum quippe accitu uenire. Item, concessu. libro tertio. Au-
Concessu ctam hinc concessu Herculis, hoc est cõcessione Herculis. Sic libro duodecimo. Concessu fratrum regnum adeptus. lib. 14. Ipse audito, uenisse missu Agrippinæ nunciũ Agerinũ. Et libro 17. Donec missu Galbæ Vitellius aderat. Lib. 21. Missu Neronis Vespasianus &c. uictore exercitu tenebat. Item quarto libro Obiectu.
Obiectu Cœli temperies hyeme mitis obiectu montis quo sæua uentorũ arcentur. Quin-
Distinctu to. Ac distinctu pinnarum à cæteris auibus diuersum. libro 15. Et prouisi ante cõ-
Subuectu meatus, quorum subuectu &c. lib. 16. Nisi ea quam indutui gerebat, uestẽ deter-
Indutui geret. libro 18. Dispositu prouisuq; ciuilium rerum peritus. Lib. 20. Tutor Treui-
Dispositu rorum copias recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum lectu auctas, uete-
Recenti lectu rano pedite atq; equite firmauit. Item. Hæc de origine & aduectu dei, celeberri-
Aduectu ma. lib. 21. Cuius obiectu reuolutus amnis. Et rursus in libello Germanorũ. Con-
Obiectu stantia precum & obiectu pectorum. Sic diuisui dixit Liuius lib. 3. quartæ dec. de
Diuisui publicis uectigalibus Carthaginensium loquens. Partim, inquit, prædæ ac diuisui
Armatu principum quibusdam & magistratibus erant. Item armatu lib. septimo eiusdem.
Receptus Inde Neocretes mille, & eodem armatu Cares. Et mox. Et humor toto ferè graui armatu, nihil gladios aut pila hebetabat. Libro quinto. Ne aut tyrannus quum uellet, receptum ad urbem haberet.

Permissu.

Secundo. Vetitis, nisi permissu, ingredi senatoribus. Liuius lib. 7. quartę decadis. Nisi permissu imperatoris, qui eam prouinciam obtineret &c.

Incedunt mœstos locos. Virtute præpositionis. pro incedunt in mœstos locos.

Primo. Incedunt mœstos locos, uisuq; ac memoria deformes. Lib. 14. Postremus

mus ipſe ſcenas incedit. Sic enim repoſuimus pro aſcendit. Item. Græci amictus, quos per eos dies plericꝙ inceſſerant, tum exoluerant. Mox. Quia fontem aquæ Martiæ ad urbem deductæ nando inceſſerat.

Elabor cum accuſatiuo.

Primo. Pugnam aut uincula elapſi. Quarto. Eiuſcꝙ ſtatuam uim ignium bis elapſam. Libro 19. Cuſtodias Vitellij elapſum.

Eluctor niues.

Libro 19. Et uix quieto agmine niues eluctantibus, patuit, quantum diſcriminis adeundum foret. In uita Agricolæ. Super uirtutem hoſtium, locorum quoꝙ difficultates eluctatus.

Soluere ſuprema alicui, pro parentare. Item ſuprema pro funere, ſiue exequijs. Item pro fine uitæ. ſupremis ſuis conſulere.

Primo. Igiť cupido Cæſarē inuadit ſoluendi ſuprema militibus ducicꝙ. Item. ſuprema pro morte. Tertio. Poſt celebre carmen quo Germanici ſuprema defleuerat. Quarto. Habitus tamē ſupremis honor, oſſaꝙ tumulo Octauiorū inlata. lib. 5. uocat ſuprema officia. Quod ſupremis in matrē officijs defuiſſet. Infra. Sanè paucos (& ſuprema principis) dies poſſe uitari. Mox. Illic eum appropinquare ſupremis, tali modo cōpertum. Duodecimo. Ne admotus ſupremis Claudius, & dolo intellecto, ad amorē filij rediret. Lib. 15. Animū aduerſum ſuprema firmat. Infra. Ita codicillis præſcripſerat, quū etiamtum diues & præpotēs, ſupremis ſuis conſuleret. Lib. 16. Tris modo lectulos ad ſuprema retineri iubet. Infra. Segnes & pauidos ſupremis ſuis ſecretū ocium dare. Circa libri calcem. Arriamꝙ tentantē mariti ſuprema & exemplū Arriæ matris ſequi, monet retinere uitam. lib. 19. Supremo erga parentē officio fungi. lib. 20. Planctum & lamenta, & ſupremorū imaginem præſenti ſibi circundata. Infra. Digreſſum Voculam, & de ſupremis agitantem, liberti ſeruiꝙ prohibuere fœdiſsimam mortem ſponte præuenire.

Medio campi. Medio montium. Medio diei. Medio temporis. Minimo temporis.

Primo. Medio campi albentia oſſa. Paulopoſt. Nam medio montium & paludium porrigebatur planicies. Duodecimo. Tunc medio diei. Decimotertio. Medio temporis cōtradicere liceret. Sic enim legendum. Infra. Vt medio diei, quum id temporis Nero per uinum & epulas incaleſceret. lib. 14. Medio temporis tantum honorum atꝙ opum in me cumulaſti. Item. Repertus eſt certe per medium diei nudus exercitādo corpori. Lib. 17. Medio diei temulentus, & ſagina grauis. libro 19. Sed medio diei exarſerāt. Infra. Ne minimo quidem temporis uoluptates intermiſſæ. Liuius lib. 17. dec. quartę. Poſtero die inſidijs medio fermè uiæ poſitis. Infra. Quū medio forte diei agreſtis quidam ad prætorē adductus nunciat. Item. Quinto die Romani proceſſere in medium campi.

Sonore pro ſono.

Primo. Læto cantu, aut truci ſonore. Lib. 4. Sonorem alterius prælij non acciperet. Quanquam dubito num librarius aliquis Sidonianæ lectioni ſuetus pro ſono ſonorem infulſerit.

Metu an contumacia, Pro dubium metu an contumacia, & ſimiles locutiones.

Primo. Cœpta luce, miſſæ in latera legiones, metu, an contumacia locum deſeruere. Secundo. De ſe nihil addidit, metu inuidiæ, an ratus conſcientiam facti ſatis eſſe. Infra. Pauore an auitæ nobilitatis etiā inter anguſtias fortunæ retinens. Item. Finem uitæ ſponte an fato impleuit. Rurſum. Atcꝙ illic, fugam tentans, an ficto crimine interficitur. Quinto. Cōtemptu ambitionis an per ſenectutē haud dedicauit. Decimotertio. Quo bellum ex æquo modo pararet, an ut æmulationis

ſuſpectos per nomẽ obſidum amoueret. Item. Fato quodã, an quia prẽualent illicita. li. 15. Is forte an prudẽs ad eũ diem ex Cãpania remeauerat. Itẽ. Nihil metuẽs an diſſimulando metu. lib. 17. Mobilitate ingenij, an ne altius ſcrutaretur.

Pedes in hoſtem inuaderent, & ſimiles locutiones.

Primo. Vt hi mox pedes in hoſtem inuaderent. Sapit conſtructionem Grẽcã, ut pedes ſit ſecundum pedes, in pedibus, uel per pedes. Eiuſdem generis eſt quod infra dixit. Auctus Tiberis plana urbis ſtagnauerat. Hoc eſt, in planis ſiue per plana. Sic etiam accipiendum quum inquit libro 2. Lacus inde & Oceanum uſq; ad Amiſiam flumen ſecunda nauigatione peruehitur. Hoc eſt, in lacubus & Oceano, ſiue per lacus & Oceanum. Niſi forte prævehitur, legendũ eſt, quod mihi magis arridet. Eodem. Quorum pars onuſta uulneribus tergũ. Paulopoſt. Oblitus faciem ſuo cruore ne noſceretur. Quarto. Adſeuerabatq; innocentẽ Cornutum & falſa exterritum. Quinto. Mox crebris prolationibus ſpem ac metũ iuxta grauatus. Id eſt, ſpe ac metu ęque grauatus. Infra. Clari genus. Item. Cætera, equeſtri familia erat. Supra de Cotta Meſſalino. Arguiť pleraq;, hoc eſt, in pleriſq;. Infra. Ac ſæpe modum obſidij ſtationibus cingebat, id eſt, modo ſeu per modũ obſidij. Item. Cætera degenerem. Paulopoſt. Alleuatur animũ. Lib. 13. Annotatusq; miles &c. præriguiſſe manus. Libro 15. Frigidus iam artus, & cluſo corpore aduerſum uim ueneni. Sic etiã illud dictũ uideť lib. 17. Secreta male audiebat, id eſt, ſecundum ſecreta ſiue in ſecretis. Equidem in uulgatis æditionibus legitur ſecretò. Verum manuſcriptum uolumen habet ſecreta. Eodem libro. Animum uultũq; conuerſi. Lib. 20. Denſi undiq;, & frontem tergaq; ac latus tuti.

Peruadere, abſolute. Item cum accuſatiuo.

Primo. Peruaſerat interim circumuenti exercitus fama. Secundo. Niſu tamen corporis & impetu equi peruaſit. Quarto. Neq; tamen peruaſere hoſtes, niſi admodum pauci. Lib. 15. Quia peruaſerat rumor, ipſo tempore flagrantis urbis &c. Lib. 17. Piſo in ædem Veſtæ peruaſit. Lib. 19. Nam peruaſiſſe in Germanias Valentem, & ueteres illic nouosq; exercitus ciere credebat.

Ingeſtum, pro eo quod uiolenter oblatum eſt. Ingerere.

Primo. Nomen patris patriæ Tiberius à populo ſæpius ingeſtum repudiauit: Alibi dixit, ingeſtis pilis pro infixis, ubi uulgo legitur infeſtis pilis. Et ingeſtis uulneribus concidit, pro inflictis. lib. 19. Libro 20. Vera erant, & à tribunis prẽfectisq; eadem ingerebantur. In Dialogo Oratorum. Quorum nomina prius parentes liberis ſuis ingerunt.

Aſperare pro exaſperare incitareq;. Aſperatus.

Primo. Hunc quoq; aſperauere carmina incertis autoribus uulgata. Secundo. Ita moderans, ne lenire, néue aſperare crimina uideretur. Lib. 15. Aſperari ſaxo, & mucronem ardeſcere iuſsit. Lib. 18. Irent propere, neu remorãdo iram uictoris aſperarẽt. libro 19. Vbi aſperatum Vitellium & poſſe Blæſum peruerti, ſatis patuit. Quo loco uulgatæ æditiones perperam continebant, aſpernatum. Et rurſus. Ne aſperatus prælio miles, non ſenatui, &c. In libello de Germanis. Sola in ſagittis ſpes, quas inopia ferri oſsibus aſperant.

Modicus pro tenui. Aliquando opponitur magnifico.

Primo. Haud pigebit referre in Falanio & Rubrio, modicis equitib. Romanis prætentata crimina. Quinto. Funus eius modicũ. Vndecimo. Se modicos ſenatores. Lib. 18. Othoni ſepulchrũ extructũ eſt modicũ & manſurũ. lib. 19. Vitellij mò dica & uulgari mentione. Et rurſus. Modicũ ſacellum Ioui Conſeruatori aramq; poſuit. Hoc eſt, exiguum. In uita Agricolæ. Cultu modicus, ſermone facilis.

Faceſſere periculum.

Primo. Mox clariſsimo cuiq; periculũ faceſsit. Quinto, Et Abudius Ruſo functus

ctus ædilitate, dum Lentulo Getulico sub quo legioni præfuerat, periculum facessit. Libro uigesimo. Qui perinde diues & eloquẽtia clarus, nulli unquam sub Nerone periculum facessisset.

Facere periculum pro inferre.

Libro 13. Tanquam insonti periculum fecisset. Libro 16. Fregitq; anulum, ne mox usui esset ad facienda pericula.

Facere periculum, pro adire discrimen.

Libro. 14. Eiusdem pecuniæ periculum facerent, cuius ij qui imperatorem appellauere. Lib. 15. Corbulo meritæ tot per annos gloriæ nõ ultra periculũ faceret.

Super aduerbialiter, pro supra.

Primo. Raro super milite, & quasi ob metum defixo.

Inuenire mortem. Inuenire perniciem.

Primo. Vbi infelici dextera & suo ictu mortem inuenerit. Infra. Perniciem alijs ac postremum sibi inuenere.

Formidolosior hostium, actiue pro metuentior hostium.

Primo. Exercitum imagine cæsorum insepultorumq; tardatum ad prelia & formidolosiorem hostium credebat. Sic infra uulgus formidolosum uocat.

Formidolosus passiue.

Vndecimo. Formidolosum paci uirum insignem, & ignauo principi prægrauem. Lib. 13. Formidolosum id imperatori dictitans. Lib. 17. Atq; ipsis etiã qui occiderãt, formidolosus. Lib. 19. Id quoq; propinquis hostibus, formidolosum. In uita Agricolæ. Quippe legatis quoq; cõsularibus nimia ac formidolosa erat. Rursus infra. Id sibi maxime formidolosum, priuati hominis nomẽ supra principis attolli.

Demotus. Demouere. Demutare. Deustus. Transmotus.

Primo. Ne Clanis solito alueo demotus in amnem Arnum transferretur. Secundo. Sed Tiberius demouerat Syria Creticum Syllanum. Item. Seueros tribunos demoueret. Quarto. Placitum, instituto Flaminũ nihil demutari. Item. Si priorem ætate & iam labefactum demouisset. Infra. Deusto monte Cælio. Quinto. In insulas interdicto igni atq; aqua, demoti sunt. Infra. Idem annus graui igni urbem adficit, deusta parte circi. Vndecimo. Censendo nomen & effigies priuatis ac publicis locis demouendas. Libro 13. Demouet Pallantẽ cura rerum. Libro 20. Nec terrore aut minis demouentur. Item. Quippe Syria transmotæ legiones.

Decedere sentẽtia. Decedere fide. Decedere ab officio. Decedere instituto.

Libro 14. Non ideo aut consules mutauere relationem, aut Thrasea decessit sententia. Sic Liuius libro quinto dec. quartæ dixit, decedere fide. Potuisse se extra id periculum esse, si decedere fide, si cõiurare cum cæteris uoluissent. Libro sexto dec. eiusdem. Cuius fiducia ab officio decessissent. Libro septimo. Et non decedere instituto uestro.

Superstagnare.

Primo. Si amnis Nar, in riuos diductus superstagnauisset.

Firmare pro adseuerare. Item pro confirmare.

Primo. Vix quicquam firmare ausim. Quarto. Lacedæmonij firmabant annalium memoria. Quinto. Nihilq; usurpauisse ex hijs quæ uetus memoria firmauit. Infra. Nec ultra biduum duraturũ, Macroni firmauit. Libro 18. Et paratis omnium animis reuersuros firmauerunt. Tertio. Vt basilicam Pauli Aemylia monimenta, propria pecunia firmaret ornaretq;. Quarto. Vetustum asyli ius ut firmaretur petentibus. Vndecimo. Iret in castra, firmaret prætorias cohortes.

Affirmare pro confirmare stabilireq;. Affirmatus.

Lib. 20. Et populi Romani uirtutẽ armis affirmaui. Sic participium affirmatus usurpat Liuius lib. 8. quartæ dec. Rhodijs affirmata, quæ data priore decreto erãt.

Agitare absolute, pro consultare siue agitare in animo.

Secundo. Quod ludibrium ut effugere agitauerit Vonones. Paulò post. Quonam id modo incorruptum foret, secum agitabat. Infra. Quàm quia pop. Romanum æquo iure complecti reddita libertate agitauerint. Quinto. Etiam de Claudio agitanti. Vndecimo. Ac primo Calistus & Narcissus, & Pallas agitauere. Libro 13. An expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret &c. agitauit. Libro decimonono. Illic agitauere, placeret ne &c.

Idem uerbum cum accusatiuo.

Libro. 15. Prouincias Oriẽtis maxime Aegyptũ secretis imaginationib. agitãs.

Agere absolute, pro uiuere.

Tertio. Non modo apud illos homines qui tum agebant, etiam secutis temporibus uario rumore iactata.

Druso sitam, pro positam, siue constitutam Druso. Macedonibus sitæ, pro à Macedonibus conditæ.

Secundo. Et ueterem aram Druso sitam disiecerant. Tertio. Vrbemq; Philippopolim à Macedone Philippo sitam. Quinto. Cæterasq; urbes, quæ Macedonibus sitæ, Græca uocabula usurpant. Libro 19. de Capitolio. Iisdem rursus uestigijs situm est. Sequiturq; libro 20. Templum ijsdem uestigijs sisteretur.

Penetralis Germanię dij, Pro dijs penitioris Germanię, hoc est, interioris.

Secundo. Ille fas patriæ, libertatẽ auitam, penetralis Germaniæ deos. Liuius libro 1. quintæ dec. Cyzici prytaneũ ubi publice quibus is honos datus erat, uescebant̃, uocat penetrale urbis. Sic hoc loco tacitus Cheruscorum regionẽ uidet̃ appellare penetrale Germaniæ, quod penitior sit atq; interior. Aut potius templum Cheruscorum. Liuius libro 5. dec. quintæ. Et quum omnis præfatio sacrorum eos quibus non sint puræ manus sacris arceat, uos penetralia uestra cõtaminari cruento latronis corpore sinetis? Loquitur autẽ de templo Samothracum. In uita Agricolæ. Quia nobilissimi totius Britanniæ, eoq; in ipsis penetralibus siti &c.

Audere oppugnationem, Audere pœnam.

Secundo. Et tunc dubijs rebus eius ultionem ausus. Iterum. Ausurosq; nocturnam castrorum oppugnationem. Item. Vt se eadem ausum. Infra. Nec Tiberius pœnam eius palàm ausus. Tertio. Ipso Germanico coràm, id ausum. Infra. Ausis ad Cæsarem codicillis. Quarto. Si barbari successu noctis alacres prælium auderent. Item. Neq; id imperatorem palàm audere. Vndecimo. Fuso qui prælium ausus erat, Demonacte præfecto. Duodecimo. Obuio hosti & in aciem auso. Paulò post. Non ausis aciem hostibus. Infra. Vim cultoribus ac oppidanis, ac plerunq; in mercatores & nauicularios audebant. Libro 14. Cecidisse legionem, quę prælium ausa sit. Infra. Ea in pace ausi, quæ uix bello euenirent. Libro 17. In ipsis principijs stuprum ausa. Libro 18. Non ausis ducibus eodem die oppugnationẽ castrorum. Libro 19. Neq; periculum in aperto audebant. Libro. 20. Pater eius multa hostilia ausus. Rursus. Machinas etiam, insolitum sibi, ausi.

Suggredi, pro latenter gradi. Item pro subire.

Secundo. Suggressiq; propius speculatores. Quarto. cum accusatiuo. Quos dux Romanus acie suggressus. Libro 13. Dein residentibus flammis propius suggressi. Libro. 14. Postquam propius suggressus hostis certo iactu tela exhausserat.

Video, de uisu per insomnium. Visus.

Secundo. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, uiditq; se operatum. Duodecimo. Nocturno uisu demonstrat. Libro 20. Aduocata concione, iussa numinis, suos Ptolemæiq; uisus, ingruentia mala exponit.

Insidere iuga. Villarum molibus insidere.

Secũdo. Soli Cheruſci iuga insedere. Infra. Clausiraq; terrę ac maris insedisset.

Tertio

Tertio. Qui effugia insederant. Item. Supplicibus Amazonum quæ aram insederant. Quarto. Quanquã insideret urbem proprius miles. Infra. Sed tum Tiberius duodecim uillarum nominibus & molibus insederat. Quinto. Duos colleis, quos Barbari insederãt. Duodecimo. Quando ea loca insiderẽt. Lib. 13. Agrosq; uacuos & militum usui sepositos insedere. Lib. 16. Duæ prætoriæ cohortes armatæ templum genitricis Veneris insidere. Lib. 19. Tandem flagitante exercitu Meuaniam insederat. Item. Arcem Capitolij insedit. Lib. 20. Nec ideo Rhenum insedimus.

Illâ sicut illac.

Secundo. Incubueratq; sagittarijs, illâ rupturus. Libro 19. Ac ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obsepserat. Lib. 21. Inter quę perfuga Batauus adijt Cerialẽ, terga hostium promittens, si extremo paludis eques mitteretur, solidum illâ. In libello Germanorum. Ipsum quinetiam Oceanum illâ tentauimus.

Verto absolute. Item. Malo uertere.

Secundo. Astusq; hostium, in perniciem ipsis uertebat. Quarto. Quod aspere acceptum ad præsens, mox in laudem uertit. Item. Nam quæ saxo struunt, si iudicium posterorum in odium uertit, pro sepulchris spernunt. Quinto. Adeo facinora atq; flagitia sua, ipsi quoq; in supplicium uerterãt. Infra. Ac ne dubium haberet magnitudinem pecuniæ malo uertisse. Vbi uero deinde legit, nomẽ Cæsarum in ludibria & cõtumelias uerterẽt. Opinor scribẽdum, uerteret. Vndecimo. Seu forte lapsa uox in præsagium uertit. Duodecimo. Per intẽpestiua nouercæ officia, in ludibria uertebat. Loquit de Britannico Claudij Cæs. filio. Decimotertio. Idq; illi imperitante Claudio impune, mox ad gloriam uertit. Infra. Ne per tot annos sine querela tolerata, nouis acerbitatibus ad inuidiã uerterẽt. Lib. 14. Quod cõtra uertit. Lib. 19. Læta ad præsens male parta, mox in pernicie uertere. Itẽ. Et postquam regnum in formã prouincię uerterat. Lib. 20. Quę sæuitia, recẽtibus odijs, sanguine explebat, dein uerterat in auaritiã. Item. Quod tum in morẽ uerterat. In libello Germanorum. Et alijs Germanorum populis usurpatum, rara & priuata cuiusq; audẽtia apud Cattos in consensum uertit. In Dialogo de oratoribus. Nisi frequẽs ac assidua nobis cõtentio iam prope in consuetudinem uertisset. In uita Agricolę. Ac nisi felicitas in socordiã uertisset, exuere iugum potuere. Liuius lib. 7. dec. tertiæ. Causam &c. reticuissem, ni ex mala fama in bonã uertisset. lib. 2. dec. quartæ. Verterat periculum in Romanos. libro 4. dec. eiusdem. Bene uertat, inquit, obsideamus Lacedæmonem. Idem libro 7. dec. eiusdem. Deinde quod fraude capti, quod à ciue potissimum suo forent, in iram luctus uertit. Ac rursus. Posteaquam uidere ex alto classem, in fugam uerterunt. Libro 8. Verteratq; Scipionum inuidia in prætorem, & consilium eius, & accusatores. Libro 9. Hæc quæ augẽdæ amplitudinis eius causa facta erant, extemplo in inuidiam, mox etiam in perniciem adolescenti uerterunt. Libro primo dec. quintæ. Delectus consulibus eo difficilior erat, quod pestilentia quæ priore anno in boues ingruerat, eo uerteret in hominum morbos. libro secundo. Aruspices in bonum uersurum id prodigium, prolationemq; finium & interitum perduellium portendi responderunt. libro quinto. Quæ omnia, si tamen populo foret, in capita noxiorũ uersura. Item. Hæc Rhodum nũciata, quę per se tristia fuissent, quia maioris mali leuatus erat timor, quum bellum timuissent, in gaudium renunciata uerterunt.

Eniti aggerem. Eniti in æquum.

Secundo. Pars obiectum aggerem eniteretur. Infra. Non ultra dubitatum, dum Romanæ cohortes in æquũ enitterentur. Libro primo. Enisæq; legiones uesperascente die in aperta & solida. Libro 16. Dum per angustias aditus, & ingruentem multitudinem enituntur. Libro 17. Pyrenæum & alpes, & immensa uiarum spacia, ægre sub armis enitterentur.

Succe-

Succedere murum.

Secundo. Vt ſi murum ſuccederent. Sic Liuius libro 7. tertiæ dec. Et aſſuetudi ne ſuccedendi muros, & pertinacia animi ſubierunt primi. Idem. libro 8. quartæ decadis. Id quum per colloquia principũ ſuccedens murum parũ proficeret. &c.

Aeſtate adulta. Adulta coniuratio, ſeditio, per metaphoram, & ſimiles locutiones.

Secundo. Sed æſtate iam adulta. Per metaphorã. Adulta uitia pro ualidis. Tertio. Neſcio an ſuaſurus fuerim omittere potius prævalida & adulta uitia. Vndecimo. Adulto autumno ſimulachrũ uindemiæ per domũ celebrabat. lib. 15. Cæterum cœptã, adultamq; & reuictã coniurationem neq; tunc dubitauere. Lib. 17. Si incipiens adhuc & nec dũ adulta ſeditio melioribus cõſilijs flecteret. libro 19. Donec adulta nocte, luna ſurgẽs oſtenderet acies. lib. 21. Tũ Iudæi Macedonibus invalidis, Parthis nondũ adultis, & Romani procul aberãt, ſibi ipſi reges impoſuere.

Oceano inuehere, pro in Oceanum uehere. Inuehi latus hoſtium.

Secundo. Legiones claſsi impoſitas per Amiſiam Oceano inuexit. Libro 18. Ita victores latus hoſtium inuecti.

Nullo illic hominum cultu.

Secundo. Milesq; nullo illic hominum cultu, fame abſumptus. Subauditur, exiſtente. Significat autem inſulas illas cultoribus habitatoribusq; uacuas fuiſſe. Rurſum infra. Nullo etiam tum urbium cultu. Tertio. Addidit inſulam Gyarum immitem & ſine cultu hominum eſſe.

Patrari pro confici.

Secũdo. Et ſi proxima æſtas adijceretur, poſſe bellum patrari, hoc eſt, poſſe debellari. Ipſe infra cõficere uocat. Bellumq;, quia cõficere prohibitus erat, pro cõfecto accipiebat. Rurſum ſecũdo. Maluit patrati quàm incœpti facinoris reus eſſe. Tertio. Tum demũ Tiberius ortum patratumq; bellum ſenatui ſcripſit. Quarto. Cæde eius patrata. Quinto. Ita nihil triſte illo die patratũ. Duodecimo. At ni prælium nox diremiſſet, cœpta patrataq; expugnatio eundem intra diem foret. Infra. Quibus patratis. lib. 13. Vtq; inter feſtos referretur dies quo patrata victoria, quo nunciata, quo relatum de ea eſſet. lib. 19. Gratiã patrati belli penes eum qui urbem occupaſſet. lib. 20. Propexum rutilatumq; crinem patrata demum cæde legionum depoſuit. Liuius libro 4. dec. quintæ. In monte ſacrificio rite perpetrato. Et mox. Modo pacis patrandæ cum Romanis paciſcebat mercedem. Item. Pugna perpetrata. Hinc apud Tacitũ libro 20. ubi legitur in uulgatis æditionibus. Denicq; peracti remedij gloriam penes Cæſarem eſſe, & manuſcriptum uolumen habet, parati remedij, uiſum eſt mihi, poſſe etiam patrati remedij legi. Sed tamen magis placet, ut parati remedij legatur. nimirum ut Veſpaſianus à facilitate prõptitudinecq; præbendi remedij commendetur, non reluctans ſed obſequens.

Vetuſtiſsimus liberorũ, pro, Maximus natu. Veterrimus liberorum.

Vetuſtiſsimi familiarium. Vetuſtiſsimus militum.

Secundo. Qui Vononem uetuſtiſsimum liberorũ eius accirent. Quinto. E uetuſtiſsimis familiarium Rhodum ſecuti. Infra. Arſacem liberorum ſuorum ueterrimum impoſuit. Vndecimo. Et Vibidiam uirginum Veſtalium uetuſtiſsimam orauit. Libro 17. Vetuſtiſsimum quenq; militum, nomine uocans.

Curatius pro accuratius.

Secundo. Finem curatius diſſeram.

Excuſatius.

Tertio. Quo excuſatius ſub exemplo acciperentur.

Mandare aliquid ad quempiam.

Secundo. Extremas preces P. Quirino propinquo ſuo ad principem mandat.

Antiſtare

Antiſtare pro antecellere.

Sed ut locis, ordinibus, dignationibus antiſtent.

Abſiſtere, pro deſiſtere à cœptis.

Secundo. Nec aut Vrgulania obtemperauit in domum Cæſaris ſpreto Piſone uecta, aut ille abſiſtit. Lib. 13. Igitur abſiſtentibus hijs, pari metu exterritis Bructeris: Sic enim emendauimus quum ante legeretur, aſsiſtentibus. Decimoquarto. Abſiſtentium facie abſceſſerat cohors militum. Sic enim legendum ſuſpicamur. Libro 19. Stantem pro gradibus palatij Vitellium, & preces parantem, peruicere ut abſiſteret. Libro 20. Et miſſus cum mandatis Montanus ad Ciuilem, ut abſiſteret bello. Liuius libro primo dec. quartæ. Vt quum nox prælium dirẽptura eſſet, rex prior territus rabie eorum, pugna abſtiterit. Et rurſum. Sed naues Romanæ à Piræeo uenientes, intromiſſumq; præſidium abſiſtere incœpto coegerunt. Libro ſecundo. Si Antiochus regno Attali abſtineat, belloq; abſiſtat. Et rurſus. Quum haud abſiſteret petere. Libro ſexto. Abſiſtere rijs Flaccus iuſsit. Item. Ne ingratis quidem benefacere abſiſtam. Rurſum. Tãdem abſtiterunt. Libro 7. Tandem ſub noctẽ uano incepto quum abſtitiſſent. Infra. Si abſiſtere furore uellent. Itẽ. Nuncia meis uerbis, bello abſiſtat. Libro 8. Non tamen ita infregit animos eorum, ut abſiſterent imperio. Libro ſecundo dec. quintæ. Si abſiſtere bello & facere imperata uelint. In calce libri. Abſtitit incœpto. Libro quarto. Huius noui præſidij fama abſiſtere oppugnatione ſimul Romanos regemq; coegit. Item. Neq; priuſquam debellauero abſiſtam.

Amores, de amore honeſto. Item de inhoneſto.

Secundo, Breues & infauſtos populi Romani amores. Quinto. Amores iuuenum & impudicitiam nepoti obiectabat. Infra. Dein multorum amoribus famoſa Albucilla &c. defertur impietatis in principem.

Forma haud diſsimili in dominum.

Secundo. Nam ætate & forma haud diſsimili in dominum erat. Similis locutio libro 13. Veſte ſeruili in diſsimulationem ſui compoſitus.

Concipere. Concipere iuriſiurandi uerba, de iurante. Item, de dictante ſeu inſtituente.

Secundo. Et fraude aut ui raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos non ſeruili animo concepit. Libro 18. Abijt iam & tranſuectum eſt tempus, quo poſſes uideri concepiſſe. libro 20. Et quum cętera iuriſiurandi uerba concíperent, Veſpaſiani nomen hæſitantes, aut leui murmure, & plerunq; ſilentio tranſmittebant. Infra. Senatus inchoantibus primoribus, iuſiurandum concepit &c.

Promittere barbam pro ſummittere.

Secundo. Donec crinem barbamq; promitteret. Vnde promiſſa barba Liuio libro ſecundo primæ dec. Quanquam in uulgatis æditionibus perperam prolixa ſcriptum eſt. Nam promiſſa habet manuſcriptus codex, quem ex Borbetomago nactus ſum. Sic autem legenda Liuij uerba. Adhoc promiſſa barba & capilli efferauerant ſpeciem oris. *Liuij locus* Quomodo rurſum libro quinto loquitur eiuſdem decadis. Barbam ſuam, ut tum omnibus promiſſa erat. Libro 8. dec. quartæ de Gallis. Procera corpora, promiſſæ & rutilatæ comæ, uaſta ſcuta, prælongi gladij. Rurſum libro quarto dec. quintæ. Sordidati, barba & capillo promiſſo.

Simulata conſcientia. Conſcientia.

Secundo. Hortatur, ſimulata conſcientia adeant, offerant pecuniam. Hoc eſt, ſimulato, ſiue, poſtquam ſimulauerint ſe conſcios eius rei eſſe. Libro 12. Prouiſam iam ſibi Xenophontis medici conſcientiam adhibet, libro 15. Neq; tum omiſſa, dum aſpectui conſulitur, ſpreta conſcientia. Senſus eſt, erãt ſibi conſcij rem ſecus habere, cæterum hoc non curabant. Libro 17. In conſcientiã facinoris pauci aſciti.

Paulò

Paulò post. Præbuit pleriſq; ſuſpicionem conſciẽtiæ. Libro 19. Tanquam nimius pauor conſcientiam argueret. Libro 20. Quin idem ille arguebat ultro conſcientiam ducis. In uita Agricolæ. Et conſcientiã generis humani aboleri arbitrabãtur.

Vacuus pro ocioſo. Item pro ſolo. Item pro carente, Vacuus à tributo. Vacua nomina. Vacuum fuit.

Secundo. Quoniam tres uacuas legiones, & ducem fraudis ignarum perfidia deceperit. Paulò ante. Vacui externo metu. Quinto libro. Duobus Blæſis extinctis, domum eorum uocat uacuam. Tunc ut uacua contulit in alios. Vndecimo. Vacuoq; adultero potiretur. Duodecimo. Vacuam æmulatione. Paulò poſt. Domeſtica cura uacuus. Infra. Quorũ uirtute uacui à ſecuribus & tributis. Rurſum. Vt omni tributo uacui in poſterum Coi &c. Libro 13. Sed ubi mulier uacua fuit. Loquitur autem de Pontia quæ omiſerat maritum ſuum. Libro 14. In Syriam acceſsit morte Vinidij legati uacuam ac ſibi permiſſam. Mox. Nam antea uacuum id ſolutumq; pœna fuerat. Libro 15. Verbis magnificas, rerum uacuas. Libro decimoſexto. Non ſexus, non ætas periculo uacua. libro 17. Si reſpublica & ſenatus & populus, uacua nomina ſunt. lib. 18. Sed ubi ſubacto orbe & æmulis urbibus regibusq; exciſis ſecuras opes concupiſcere uacuum fuit.

Adoleſcere, pro incipere uigere. Item pro ſuccreſcere, & augeri per metaphoram.

Secundo. Adoleſcebat interea lex maieſtatis. Duodecimo. Vtq; Domitij puertitia tali magiſtro adoleſceret. Libro 13. Donec uer adoleſceret. Lib. 18. Vetus ac iam pridem inſita mortalibus potentiæ cupido cum imperij magnitudine adoleuit. Infra. Vix credibile memoratu eſt, quantũ ſuperbiæ ſocordiæq; Vitellio adoleuerit &c. libro 19. de Cremona. Igitur numero colonorũ &c. adoleuit floruitq; li. 20. Nõ Primi Antonij neq; Mutiani ope Veſpaſianũ magis adoleuiſſe. Rurſus. Prauo certamine legatorum ius adoleuit. Infra. Tũc Velledæ autoritas adoleuit.

Augendæ dominationi certaretur, hoc eſt, ad augendam dominationem certaretur, & ſimiles locutiones.

Secundo. Et contra augendæ dominationi certaretur. Simile eſt quod primo libro dixit. Diſtrahendo hoſti per Bructeros ad flumen Amiſiam mittit. Item. Subducit ex acie legionem faciendis caſtris. Infra. Si patrandæ neci uenenum mitteretur. Tertio. Dein præſidio Africæ ducebatur. Infra. Quaſi firmandæ ualetudini in Campaniam conceſsit. Item. Aut adſumendis auxilijs uagabantur. Quarto. Quoties parando regno finguntur. Similes locutiones ſunt. Subſidio uenerant. Auxilio uocare. Subſidio miſſos. Quinto. Ita caſtigandæ plebi compoſitum ſenatuſconſultum priſca ſeueritate. Infra. Vbi data fides reddendæ dominatioui ueniſſe. Vndecimo. Accuſandis utriſq; immittit. Mox. Quibus abluendis cubiculo egrediens. Duodecimo. Quod acquirẽdis uulgi ſtudijs ædebatur. Infra. Dum res firmando Neronis imperio componuntur. Id eſt, ad firmandum Neronis imperium. Decimotertio. Factum & S. C. ultioni iuxta & ſecuritati, Id eſt, ad ultionẽ & ſecuritatem æque pertinens. Infra. Vlteriores etiam nationes ſociasq; bello uocabant. Item. Repertus eſt certe per medium diei nudus exercitando corpori. libro 15. Ea dum à Corbulone tuendæ Syriæ parantur. libro 16. Quæ per tantũ æui occulta præſentibus bonis augendis, id eſt, ad præſentia bona augenda. ſ. fuerint. libro 19. Num ſecures, dolabras, & cætera expugnãdis urbibus ſecum attuliſſent. Infra. Quæ ſeditioſa & corrumpendæ diſciplinæ.

Quæſitiſsimus, pro exquiſitiſsimo. Et quæſitiores, pro exquiſitiores.

Secundo. Excepere Græci quæſitiſsimis honoribus. Tertio. Quæſitiores iam & plures Solon perſcripſit. Infra. Quo quæſitior adulatio fuit.

Sanctor

Sanctor legum, à sanciendo.

Tertio. Sed præcipuus Seruius Tullius sanctor legũ fuit. Sanctus participium usurpat Liuius libro decimo primæ decadis. De prouocatione legem diligentius sanctam. Annalium libro 21. Regnum ab Antonio Herodi datum uictor Augustus sanxit. Sic enim legendum putamus pro auxit.

Degredi, quoties descenditur de alto.

Secundo. Tum in speciem degressus. Infra. Tum Seleuciam degreditur. Libro decimoseptimo. Cæcina propiore transitu Pœninis iugis degredi iussus. libro decimonono. Pullo amictu palatio degreditur, mœsta circum familia.

Dissentire manifestus.

Secundo. Atrox ac dissentire manifestus. Quarto. Et quoquo facinore properus claresce re. Libro 20. Ne paratis quidem corrumpi facilis, adeo metuens incerta. In Dialogo oratorum. Tanquã minus obnoxium sit offendere, poetarũ quàm oratorum studium. Hoc est, obnoxium ad offendendũ. Et rursus. Et ipse satis manifestus est iamdudum in contrarium accingi, nec æquo animo perferre hanc nostram pro antiquorum laude concordiam. In uita Agricolæ. Peritus obsequi, eruditusq; utilia honestis miscere.

Proficiscitur Aegyptum cognoscendæ antiquitatis. Subauditur, gratia, uel nomine. Defectiua oratio est helleniſmum sapiens. Et similes locutiones.

Secundo. Germanicus Aegyptum proficiscit̃, cognoscendæ antiquitatis. Tertio. Erectis omnium animis, petendæ è Pisone ultionis. Mox. Eaq; res agitata rumoribus, ut in agmine atq; itinere crebrò se militibus ostentauisset ab Narnia, uitandæ suspicionis. Infra. Pulso Tarquinio aduersum patrum factiones multa populus parauit, tuendæ libertatis & firmandæ cõcordiæ. Rursum. Spectatus & Sacrouir intecto capite pugnam pro Romanis ciens, ostentandæ, ut ferebat, uirtutis. Quinto. Quia pecuniam à Vario Ligure omittendæ delationis ceperãt. Subauditur, causa. Sic uidetur & illud dictum libro 16. Ac nuperrimæ coniurationis in Sardiniam exactus. Quanquam in uulgatis æditionibus legitur. Ac nuper crimine coniurationis in Sardiniam exactus. Similis uidetur illa apud Liuium locutio libro quinto dec. quintæ. de Paulo Aemilio loquentem. Et ipse illachrymasse dicitur sortis humanæ. Vt subaudiat̃, causa. Alioqui dixisset, sorti humanæ. quemadmodum libro decimo dec. quartæ. Qui meo infelici errori unus inlachrymasti.

Sponte principis. Et similes orationes.

Secundo. Quod contra instituta Augusti, non sponte principis Alexandriam introisset. Quarto. Extructa iam sponte præfecti castra. Infra. Et proxima sponte inimicorum recepta. Quinto. Vt sponte Cæsaris. Duodecimo. Gnarum tamen cuius sponte præficeretur. Libro 13. Et alia, sponte incolarum in deditionem ueniebant. Infra. An grauius æstimandum sponte litigatoris præmium honestę operæ assequi. libro 19. Nec spõte Antonij properatum. libro 20. Vnde suspicio, spon te legatorum excitari bellum.

Aetas militaris, pro robusta ac apta ad militiam. Aetas senatoria.

Secundo. Referebat habitasse quondam septingenta millia ætate militari. Lib. 15. Et Viuianus Annius gener Corbulonis, nondum senatoria ætate, sed pro legato quintæ legioni impositus. libro 20. Magnam eo die pietatis eloquentiæq; famam Vipsanus Messala adeptus, nõdum senatoria ætate. Liuius libro primo dec. quartæ. Tum militaris ætas iurare, neminem uiuum, nisi uictorem, acie excessurum. Et rursus. Nec ullo iam, qui militaris ætatis esset, non aut cæso, aut fugato.

Postremũ, aduerbialiter. Ad postremũ. Supremũ aduerb. ultimũ.

Secundo. Dein cupido augendi pecuniam, postremum obliuio patriæ. Tertio.

Postremum obiere eo anno uiri illustres. Vndecimo. Ac postremum mollitiã corporis obiectante. Liuius libro decimo dec. quartæ. Vouisse quo die postremum cum Celtiberis pugnasset. Tacitus libro 18. Ad postremum. Valens è petulantia etiam perfidiam suspectabat. libro 20. Ad postremũ gubernatores centurionesq; nisi eadem uolentes, trucidant. Liuius libro 8. dec. 4. Vt Syriæ quoq; ad postremum reges stipendium dare non abnuerent. lib. 9. Et ad postremum quum auxilium L. Scipioni polliceretur, adiecit. Tacitus libro 20. Instare delectum, quo liberi à parentibus, fratres à fratribus uelut supremum diuidantur. Sic Liuius etiam ultimum aduerbialiter usurpat libro decimo dec. quartę. Vltimum de cœlo quod comitia turbaret interuenit. Item lib. 5. dec. quintæ. An ultimum mori iussurum?

Perfugere pro confugere. Vnde perfugium, pro Asylo. Suffugium. Effugium. Diffugium. Transfugium.

Primo. Quum quidã ad Germanicum perfugissent. Secundo. Neq; aliud perfugium. Tertio. Neq; quenquã in capitolium, aliaue urbis templa perfugere. Infra. Vti Dianæ Leucophryenæ perfugiũ inuiolabile foret. Quinto. Qui monerẽt perfugere ad Germaniæ exercitus. Itẽ. Nam incolumi Augusta erat adhuc perfugium. Paulò post. Quasi fidissimũ ad subsidium perfugisset. Duodecimo. Tutum Vannio perfugiũ promittens, si pelleretẽ. Mox. Ad classem in Danubio opperientẽ perfugit. Lib. 19. Interea ad L. Vitellium seruus Verginij Capitonis perfugit.

Renunciare amicitiam alicui, pro diremptam significare.

Secundo. Componit epistolas, quis amicitiam ei renunciabat. Sic Suetonius in Caio Caligula. Ac ne tunc quidem ultra progressus quàm ut & amicitiam ei more maiorum renunciaret. Liuius libro octauo quartæ dec. Decreuerunt renunciandam societatem Achæis.

Concedere simpliciter pro cedere. Concedere uictoriam. Item pro mori. Concedere ad Germanos.

Secundo. Dein Marsus seniori, & acrius tendẽti Sentio cõcesit. Tertio. Mox Varro inualidus senecta, uigenti Silio concesit. Quarto. Vt quandocunq; concessero. Hoc est mortuus fuero. Quinto. Victoriãq; concessere. Vndecimo. Atq; ipsi inter se concedere. Item. Nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Libro decimotertio. Ne si concessissent obsidioni. Infra. Sola Ansibariorum gens retro ad Vsipios & Tubantes concesit. Libro 15. Quum mihi per ætatem summo nomine concessissem. libro 19. Simul iuncta turris, ictibus saxorum concesit. Et rursus. Ne Antonio Varoq; de gloria concederet. Liuius libro 6. quartæ decadis. Ita Athamania omnis in ius ditionemq; Philippi concesit. Et rursus. Pulsi loco intra munimenta subductis ordinibus concesserunt.

Gratans. Gratari. Gratabundus.

Secundo. Inter uenerantes gratantesq; aspici solita. Quinto. Et incolumem fore gratatur. Infra. Et multo gratantum concursu. Duodecimo. Obuium apud forum præbet se gratantibus. libro 14. Vt ad gratandum se expedire. Mox. Prehensantium manum, gratantiumq; quod discrimẽ improuisum & matris facinus euasisset. libro 17. Tribuni tamen centurionesq; & proximi militum gratabundi respondent. Sic enim reposuimus pro grata auditu. libro 18. Laudantes gratantesq; circundatum aquilis signisq; in tribunal ferunt.

Senescere de rumoribus, pro uanescere, & consumi.

Secundo. Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo senescant. libro 18. Et senescens exercitus sui fama. Liuius libro quinto dec. quartæ. Agitandum aliquid miscendumq; rati, ne cunctando senescerent consilia.

Occanere pro occinere.

Secũdo. Tũ Sentius occanere cornua tubasq;, & peti aggerẽ, erigi scalas iussit.

Deruptum

Deruptum pro abrupto siue prærupto.

Secundo. Colle arduo & derupto. Quarto. Dimisso equo per derupta & auia, sequentes frustratus est. Quinto. Per auia ac derupta. Liuius libro octauo quartæ decadis. Multi pauore in derupta præcipitati. Quod ibidem uero mox præcedit, in altiorem diruptioremq; undiq; tumulum concessere, cogitandum an legi debeat, deruptioremq;. Libro nono. Et pars maxima inermes per inuia & rupes diruptas præcipitantes fugerunt. Forte, deruptas.

Fungor, cum accusatiuo constructum.

Tertio. Suprema erga memoriam filij sui munera fungerentur. Quarto. Et hominum officia fungi. Liuius libro primo dec. primæ. Maiorem partem ætatis eius, quam ciuilibus officijs fungantur homines, Romæ se quàm in uetere patria uixisse. Sic enim in uetusto codice legitur, non, Qua ciuilibus officijs fungantur homines. Eandem constructionem & apud Tranquillum reperias.

Filij familiarum.

Primo. Nunquam ne nisi ad se filios familiarum uenturos? Tertio. Exceptum comiter iuuenẽ, sueta erga filios familiarũ liberalitate auget. Trãquillus filios familias appellat in Vespasiano Augusto. Neue filiorum familias fœneratoribus exigendi crediti ius unquam esset. Rursum Annaliũ 11. Tacitus. Sæuitiã creditorum cohercuit, ne in mortẽ parentum pecunias filijs familiarum fœnori darent.

Publico abstinere.

Tertio. Tiberius atq; Augusta publico abstinuere. Hoc est, domi se cõtinuere. Libro 15. Et paululum in publico uersatus. Libro 20. Non in publicũ egressus est, neq; se studijs uulgi permisit.

Penetrare ad personam relatum.

Tertio. Nihil tamen Tiberium magis penetrauit, Simile est quod sequitur. Ne quo affectu perrumperetur. Item quarto libro. Eaq; discordia nepotes suos conuelli. Et quinto. Vi dominationis conuulsus.

Superstes bellorum. Superstes iniquorum, siue inimicorum. Superstes Tiberio.

Secundo. Et tot bellorum superstitẽ. Tertio. Integrã illi sobolẽ, ac superstitem iniquorum precarent. Quinto. Tiberio superstes fuit. In libello Germanorũ. Multiq; superstites bellorum, infamiã laqueo finierunt. Et rursus. Superstitẽ principi suo ex acie recessisse. In uita Agricolæ. Pauci & ut ita dixerim nõ modo aliorum, sed etiã nostri superstites sumus. Liuius lib. 10. 4. dec. Eo usq; me uiuere uultis, do nec alterius uestrum superstes haud ambiguum regẽ alterum mea morte faciam.

Porta tenus, usq; ad portam. Ore tenus. Nomine tenus. Solo tenus. Ianua ac limine tenus. Littore tenus. Verbo tenus. Vulneribus tenus.

Tertio. Non patruum saltẽ porta tenus obuium. Sic dixit lib. 1. Modo pectore, modo ore tenus extãtes. Hoc est, usq; ad os. Lib. 15. Vsurpatas nomine tenus urbium expugnationes dictitant. Infra. Tres solo tenus deiectæ. lib. 17. Dum egregius imperator cum fortibus amicis, ianua ac limine tenus, domum claudit. In uita Agricolæ. Vnum addiderim, nusquã latius dominari mare, multum fluminum huc atq; illuc ferre, nec littore tenus accrescere aut resorberi. Sic usurpat aduerbiũ uerbo tenus Liuius lib. 4. dec. quartæ. Rem defendã, non nos, in quos iecit magis hoc Cos. uerbotenus, quàm ut re insimularet. Idem elegãter dixit, uulneribus tenus libro primo dec. quintæ. Et modo uulneribus tenus, modo sine missione etiã.

Imitamenta doloris. Imitamenta tristitiæ.

Tertio. Meditata ad memoriam uirtutis carmina, & laudationes & lachrymas, uel doloris imitamenta. Decimotertio. Peractis tristitiæ imitamentis. Decimoquarto. Sed ueterum Romanorum imitamenta præferre.

Meditamenta.

Líbro 15. Nomina ſummæ curæ & meditamenta. Líbro 20. Et cęteris belli meditamentis militem firmabant.

Placamenta.

Líbro 15. Non largitionibus principis aut deûm placamentis, decedebat infamia. Líbro 17. Quæcꝫ alia placamenta hoſtilis iræ.

Turbamenta.

Líbro 17. Quæcꝫ alia turbamenta uulgi.

Tentamenta.

Líbro 18. Et in urbe ac foro tentamenta ciuilium bellorum.

Líbramenta.

Líb. 19. Vincula & líbramẽta tormentorum abſcidiſſent. Liuius líb. 8. dec. 4. In arietes tollenonibus líbramẽta plumbi aut ſaxorũ, ſtipitésue robuſtos incutiebãt.

Eiectamenta.

In líbello Germanorum. Diu quinetiã inter cætera eiectamenta maris iacebat.

Spiramenta.

In uita Agricolæ. Quo Domitianus non iam per interualla ac ſpiramenta temporum, ſed continuo & uelut uno ictu rempublicam exhauſit.

Solennia, pro ſolitis. Solennia nuptiarum. Solennia pietatis.

Tertio. Aliacꝫ funerum ſolennia. Rurſum. Proin repeterẽt ſolennia. In fine líbri. Necꝫ prohibuit quo minus laudatione pro roſtris, cæteriſcꝫ ſolennibus funus cohoneſtaret. Quinto. Mox cõſultans quo nam die ſolennia regni capeſſeret. Vndecimo. Cuncta nuptiarũ ſolennia celebrat. Duodecimo. Necdum celebrare ſolennia nuptiarum audebãt. Paulò poſt. At enim noua nobis in fratrum filias coniugia, ſed alijs gentibus ſolennia. Infra. Et funeris ſolenne perinde ac díuo Auguſto celebrat. Líb. 15. In modum ſolennium cõiugiorum denupſiſſe. Infra. Síne ullo funeris ſolenni cremat. Líb. 16. Principio anni uitare Thraſeã ſolenne iuſiurandum. Líb. 17. Inferioris tamẽ Germaniæ legiones ſolẽni kal. Ianua. ſacramẽto pro Galba adactæ. In uita Agricolę. Igit ad ſolẽnia pietatis profectus Agricola. Liuius lib. 7. dec. 4. Cum ſolenni habitu ante portã occurrũt. Líb. 8. Et in ſolennibus uerbis habet. Infra. Quibus ita in publicum ſolenne ſpõſalibus rite factis, quum ſe domum recepiſſet. Líbro 9. Si quis tale ſacrum, ſolenne & neceſſarium duceret. Líbro 10. Ibi die per ſolennes epulas conſumpto. Item mox. Forte luſtrandi exercitus uenit tempus, cuius ſolenne eſt tale. Rurſus. Solenne luſtrale exercitus.

Poſtulare ſimpliciter, pro poſtulare ad pœnam.

Tertio. Fulcinius Trio Piſonem apud Conſules poſtulauit. Quarto. Claudia Pulchra ſobrina eius poſtulatur. Quinto. Mamercus dein Scaurus rurſum poſtulatur. Líbro 13. Poſtulatuſcꝫ apud conſules à patre interfectæ.

Fallere pro latere.

Tertio. Haud fallebat Tiberium moles cognitionis. Quarto. Necꝫ diu fefellit. Quinto. Et per ſpeciem officij manum complexus, pulſum uenarum attigit, necꝫ fefellit. Significat id ſenſiſſe Tiberium. Vndecimo. Et nõnulla fallendi ſpe. Decimotertio. Ab ijs proconſuli uenenum inter epulas datum eſt, apertius quàm ut fallerent. Item. Quæ mutatio necꝫ Neronem fefellit. Líbro 15. Cæterum militaris quoꝫ conſpiratio non ultra fefellit. Líbro 17. Per ſocordiam præfecti, quem nota pariter & occulta fallebãt. Item. Non fallebat duces impetus militum. Líb. 18. Nihil eorum Vitellianos fallebat, crebris ut in ciuili bello transfugijs. Infra. Plures fe fellere, fide amicorum aut ſuomet ſtatu occultati. Líbro 19. Necꝫ ad fallendum aptus numerus, necꝫ ad penetrãdum. Item. Nec fefellere ea Mutianum. Mox. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentauit. Infra. Poſtremo abiectis armis,

fugam

fugã & fallendi artes circumſpectabãt. Lib. 21. Vtq; ad fallendum ſilentio, ita cœpta cæde, & quo plus terroris adderent, cuncta clamoribus miſcebãt. Mox. Non fefellit Ciuilem ea inclinatio. Hoc eleganter Liuius uocat furto fallere, lib. 4. dec. quintæ, lib. 1. dec. quartę. Quum abire inde & fallere abiens hoſtem uellet. Rurſus dec. quintæ libro 1. Nec quicquam eos quæ terra mariq; agerentur fallebat.

Inire ſimpliciter, pro ingredi. Item cum accuſatiuo.

Tertio. Vt ouans iniret. Quinto. Quoties curiam iniſſet. Libro 13. Qui non ſtationem, non uigilias iniſſent. Lib. 15. Namq; ad eam diem indiſcreti ibant. Paulò poſt. Quum Veſtæ quoq; templum iniſſet. Item. Si conuiuium, ſi ſpectaculum ſimul iniſſent, pro crimine accipi. Libro 20. Percunctatur ſacerdotes num illo die Baſilides templum iniſſet.

Prolatum, pro dilato in aliud tempus.

Tertio. Prolato honore urbem intrauit. Quarto. Inter quæ, diu meditato prolatoq; ſæpius conſilio.

Prolatare. Prolatatum. Prolatatio.

Quinto. Sed ubi diem ex die prolatabant. Vndecimo. Interim Meſſalina Lucullanis in hortis prolatare uitam. Decimotertio. Prolatum inter Parthos Romanosq; de obtinenda Armenia bellum acriter ſumitur. Lib. 18. Seu domum extruere, ſeu prolatare agros, ſeu ampliare ſeruitia. Libro 19. Sed omnem prolatationem ut inimicam uictoriæ ſuſpectabant. Liuius libro primo dec. tertiæ, de Annibale. Nihil prolatandum ratus. Libro 7. dec. quartæ. Quod poſſumus, ſi ex hoc impetu rerum nihil prolatando remittitur, ante hyemem dijs uolentibus perfeciſſe.

Super eum diſcumbebat. Cunctis ſuper uota fluentibus.

Tertio. Quum ſuper eum Piſo diſcumberet. Sic dixit Tranquillus in Auguſto. Superq; ſe ſubſellio ſecundo collocauit. Libro 14. Annalium. Superq; ipſum collocata. Libro 18. Cæterum uulgus ſuper humum relictum. Libro 19. Cunctis ſuper uota fluentibus. Et rurſus. Multi ſemianimes ſuper turres & propugnacula mœnium expirauere. Libro 20. Iamq; ſuper caput legiones.

Contrectandum uulgi oculis permittere.

Tertio. Nam quò pertinuit nudare corpus, & contrectãdum uulgi oculis permittere? Sic Lactantius in de opificio dei. Quæ à nobis longe remotæ, neq; oculis contrectari, neq; tangi manu, neq; percipi ſenſibus poſſunt.

Noxæ eſſe. Abſolutioni eſſe.

Tertio. Quod neq; conuictum noxæ reo ſi recentia purgaret, neq; defenſum abſolutioni erat, ſi teneretur maioribus flagitijs. Liuius libro ſecundo dec. quartę. Nihil hijs aut ſocijs eorum noxæ futurum, fraudiue. libro quarto. Publica fide accepta, nihil eam rem noxæ futuram.

Diurna Actorum ſcriptura. Diurna pop. Romani.

Tertio. Non apud autores rerum, non diurna Actorum ſcriptura reperio. Decimoſexto. Diurna pop. Romani per prouincias, per exercitus curãtium legunt.

Dicta impune erant.

Primo. Facta arguebant, dicta impune erãt. Tertio. Deterrima quæq; impune, ac multa honeſta exitio fuere. Duodecimo. Et cũcta malefacta ſibi impune ratus tanta potẽtia ſubnixo. Lib. 20. Caianarũ expeditionũ ludibriũ impune ſpreuerat.

Si ita ferret, pro ſi ita contingeret.

Tertio. Et, ſi ita ferret, comitem exitij promittebat. Libro decimotertio. Et ſi ita ferret, honeſtius in acie perituros.

Experiri, de iudicio, quod alibi, Ius experiri.

Tertio. An adhuc experiret, dubitãs. Liuius lib. 10. dec. 4. Se ei permittere, uti ſi quod ſeu ius, ſeu auxiliũ ſe habere ad eos libros repetẽdos exiſtimaret, experiret.

Augere liberalitate quempiam. Auctus pecunia, liberis, omine, auxilio, ſocietate. Augeri cognomento. Aucto animo. Auctus filia.

Tertio. Exceptum comiter iuuenem, ſueta erga filios familiarũ nobiles liberalitate auget. Quomodo pecunia auctũ Cicero dixit. Sic ſupra dixit, auctus liberis. Tanquã auctus liberis Druſus domum Germanici magis urgeret. Et lib. 1. Omine auctus, lib. 17. Titus aucto animo ad patrẽ peruectus. Quinto. Auctus auxilio Pharaſmenes. Duodecimo. Augeẽ & Agrippina cognomento Auguſtæ. Decimotertio. Exin largitione potiſsimos amicorum auxit. libro 20. Ciuilis ſocietate Agrippinẽſium auctus, libro 21. Magna colluuie, & cæterarum urbium clade auĉti. In uita Agricolæ. Auctus eſt ibi filia in ſubſidium & ſolatium ſimul.

Auctitare.

Ab augeo uerbo frequentatiuum uſurpat Tacitus libro quinto. Qui pecunias fœnore auctitabant.

Facere bellum patriæ.

Tertio. Quando M. Antonij qui bellum patriæ feciſſet.

Facere pugnam.

Tertio. Proſperam aduerſus Numidas pugnam facit.

Facere auxilia mercede, de militibus ſubſidiarijs.

Quinto. Mittit qui auxilia mercede facerent.

Facere hoſtilia.

Libro 15. Quod pro Armenijs, &c. hoſtilia faceret.

Facere metum, pro inferre.

Lib. 13. Inanẽ metum fecerãt. lib. 16. Metũ Neroni fecerãt. lib. 18. Metũ ꝓditionis fecere. Infra. Et metũ Batauis feciſſent. li. 19. Vanã formidinẽ, ut hoſtes, fecere.

Facere caſtra.

Libro 21. Haud procul Hieroſolymis caſtra facit. libro ſecundo. Iamq; ſero diei ſubducit ex acie legionem faciendis caſtris.

Facere uim reſiſtenti. Facere uim commeatibus.

Libro ſecundo. Et reſiſtenti uim facere. Sic enim illic lego pro, reſiſtentium facere. libro 13. Sed neq; cõmeatibus uim facere potuit. Liuius libro ſecundo decadis quartæ. Ipſum priorem uim omnibus feciſſe.

Facere perniciem.

Libro 18. Quæ læta in præſens, mox perniciem ipſis fecere.

Gliſcens. Gliſco.

Primo. Temporibusq; Auguſti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliſcente adulatione deterrerentur. Tertio. Et gliſcit utrunq; poſteritate. Paulò poſt. Cæterum multitudo periclitantium gliſcebat. Iterum. Minutura, quoties gliſcat poteſtas. Quarto. Quum ex uſu temporis huc illuc mearent, gliſcerent numero, & aliquando minuerentur. Infra. Vtq; gliſceret dignatio ſacerdotũ. Mox. Neque aliud gliſcentis diſcordiæ remedium. Paulò poſt. Quæ gliſcebat immenſum. Infra. Punitis ingenijs gliſcit autoritas. Quinto. Quantumq; ſæuitia gliſceret, miſeratio arcebatur. Vndecimo. Dein gliſcentibus negocijs. Duodecimo. Mox gliſcente pernicie. libro 14. Inde gliſcere flagitia & infamia. libro 15. Quo gliſcentibus periculis etiam ſubſidij laus augeretur. Infra. Vnde gloria egregijs uiris, & pericula gliſcebant. Item. Ac ne gliſceret inuidia crudelitatis. libro 16. Gliſcebat interim luxuria, ſpe inani. Infra. Fruſtra Caſsium amouiſti, ſi gliſcere & uigere Brutorum æmulos paſſurus es. libro 18. Gliſcentem in dies famam ſors diſcuſsit. Item. Gliſcere famam ipſo ſpacio ſinebat. libro 20. Quum gliſceret certamen.

Flagitij ratus.

Tertio. Et illam obſidionem flagitij ratus.

Deſer-

Desertus suis, pro à suis, & similes locutiones omissa præpositione.

Tertio. Neq; prælio omisit, donec desertus suis caderet. Paulopost. Asiæ sorte depellendum. Infra. Medio cum delectis castella & munitiones idoneis locis imponens. Hoc est in medio. Quarto. Prodere de his quos mors odio aut gratia exemisset. Hoc est, ex odio aut gratia. Libro 12. Modo pecorum Barbaris trahebat, id est, à Barbaris. Eodem. At Hercule olim Italiæ regionibus longinquas in prouincias commeatus portabant, pro ex Italiæ regionibus. Lib. 14. Nam Antio aduentabat, hoc est ab Antio. Eodem. Quia pluribus salus eius curabatur, hoc est à pluribus. lib. 15. Quas Tigillino paratas, pro à Tigillino. Item. Et quũ foribus arceretur, pro, à foribus. Libro 18. Nudus & auxilij inops balneis interficitur. Hoc est in balneis. lib. 19. Posse coloniã plano sitam impetu capi. Hoc est in plano sitam. Infra. Turrim uicino sitam, id est in uicino. Lib. 20. Patibulo affixus, in ijsdem annulis quos acceptos Vitellio gestabat. Hoc est, à Vitellio. Paulopost. Auertere accita Vitellio auxilia, hoc est à Vitellio. Item. Centurio Mutiano missus, hoc est à Mutiano. In uita Agricolæ. Siquidẽ Hybernia medio inter Britanniã atq; Hispaniam situ. Medio, id est in medio. Liuius lib. 4. dec. 5. Quũ assidue Pantauco &c. stimularetur, id est, à Pantauco. Lib. 5. Fortunam deosq; quorum templo erant, nulla ope supplicem iuuanteis accusans, hoc est in templo.

Secundo rumore, hoc est grato. Secunda fama apud Liuium.

Tertio. Vtq; hæc secũdo rumore, ita aduersis animis acceptũ. Sic Liuius lib. 4. dec. quintæ dixit, secundã famam. Ea profectio famã haudquaq; secundã habuit.

Aduerso rumore. Aduersa fama.

Libro 14. Sed Seneca aduerso rumore erat, quod oratione tali confessionẽ scripsisset. Liuius libro quarto dec. quintæ. Neq; enim omnes tam firmi & constantis animi contra aduersum rumorem esse possent, quàm Fabius fuit, qui suum imperium minui per uanitatem populi maluit, q̃ secunda fama male rem gerere. Sic Liuius dixit aduersa fama libro 7. decad. quartæ. Aduersa omniũ fama, quòd prouinciam Siciliam &c. reliquisset.

Secundis numinibus euenire.

Libro 15. Vt ipse, prouidum potius, & secundis numinibus euenire.

Secunda tempestate.

In uita Agricolæ. Et simul classis secũda tempestate ac fama Trutulensem portum tenuit. Sic & Tranquillus in Tito Vespasiano. Sabinos petit aliquãto tristior, quod sacrificãti hostia aufugerat, quodq; tempestate serena tonuerat. Quę exẽpla docent tempestatẽ etiam in bonam partem usurpari.

Secundum prælium facere. Secundum mare. Secundum flumen.

Lib. 20. Secundũ prælio fecit. Liuius lib. 8. quartæ dec. In agro eorum pluribus prę-lijs secũdis factis. Lib. 20. Illis mare secundũ. lib. 21. Iis secundum flumen.

Secundante uento.

Libro 2. Tandem relabente æstu, & secundante uento.

Suam pro eius.

Tertio. Neq; per tormenta interrogari passus est de his quæ ad domum suam pertinerent. Nam loquitur de domo Lepidæ, nõ de sua ipsius domo. Libro quinto. Adeo facinora atq; flagitia sua ipsi quoq; in supplicium uerterant. Liuius libro quinto dec. quartæ. Si quæreret, ubi miles noster, ubi nauis intra præsidia sua fuisset, quid responderemus? Hoc est, intra præsidia eius. s. Persei Macedonum regis. Sic accipiendum quod dixit libro 3. dec. eiusdem. Tum quæ primo C. Lucretius in populares suos prętor Romanus superbe, auare, crudeliter fecisset. Intellige populares non C. Lucretij Romanos, sed Chalcidensis Mitionis. Rursus lib. quinto. Dardanis repetentib. Pæoniam, quod & sua fuisset, & continens esset finibus

ſuis. Tacitus libro 17. Sed ſua immanitas, ſua luxuria ceruicibus publicis depulere. libro 20. Octauius Pontiam Poſthumiam ſtupro cognitam, & nuptias ſuas abnuentem, impotens amoris interfecerat, ſuas, hoc eſt eius, ſ. Octauij.

Frequentari, pro frequens reddi.

Tertio. Nec ideo coniugia & educationes liberûm frequentabantur. Liuius libro tertio quartæ dec. de Lyſimachia. Partim nouos colonos ſpe commodorum propoſita, aſcribere, & omni modo frequentare, id eſt frequentẽ facere. Eiuſdem dec. libro quarto. Sicut ipſam Lyſimachiam, & reuocatis cultoribus frequentauerit, & quæ ſtrata ruinis atq; incendijs erant, ingentibus impenſis ædificauerit. Eiuſdem libro ſexto. Nunc ad triumphum frequẽtandum deductos eſſe milites, qui egregiam nauare operam reipublicæ potuiſſent.

Frequentare aliquem, pro inuiſere aliquem & adhærere.

Libro decimooctauo. Digreſsis qui Pacarium frequentabant, nudus & auxilij inops balneis interficitur.

Immenſum uiguit.

Tertio. Quis domus illa immenſum uiguit. Infra. Qui immenſum proruperat ad cuncta quis pecunia prodigitur. Quarto. Quæ gliſcebat immenſum. Item. Immenſumq; attolli prouideret. Quinto. Nunciauere accolæ Euphraten nulla imbrium ui ſponte & immenſum attolli. libro 21. Nam duos colles immenſum æditos claudebant muri per artem obliqui.

Sororis nepos, hoc eſt, Nepos ex ſorore.

Tertio. Sororis nepotem in nomen aſciuit. Sic & Tranquillus loquitur in Iulio Cæſare. Tres inſtituit hæredes ſororum nepotes. Quarto. Nam dubitauerat Auguſtus Germanicum ſororis nepotem, & cunctis laudatũ rei Romanę imponere.

Luxu propior, pro luxui.

Tertio. Per cultum & mundítias copiaq; & affluentia luxu propior. libro decimotertio. Cruciatu aut præmio cuncta peruia eſſe.

Collegium. pro conſortio officij ſiue ſocietate, ſicut collega.

Tertio. Conſulatus patris atq; filij collegio inſignis. libro 17. Vitellio tres patris conſulatus, cenſuram, collegium Cæſaris, imponere iampridem imperatoris dignationem. Liuius lib. 10. primæ dec. P. Decium expertum mihi concordi collegio, uirum dignum uobis, dignum parente ſuo, quæſo mecum conſulem faciatis. Rurſum lib. 9. quartę dec. Eiuſdem collegij alterum è duobus tribunis plebis ſuas inimicitias remiſiſſe reipub. alterum alienas & mandatas exercuiſſe. Idem elegan ter conſortionis uocabulũ in ſimili ſignificatu uſurpat libro decimo dec. eiuſdem. Sociabilem, inquit, conſortionem inter binos Lacedæmoniorum reges.

Sex partus enixa.

Tertio. Concordem ſibi coniugem, & ſex partus enixam. Liuius libro decimo quartæ dec. Et apud eum plures enixa partus.

Satias, pro ſacietas.

Tertio. An ſatias capit. Hoc uocabulo Terentius etiam uſus eſt & Saluſtius. Item Liuius libro ſeptimo tertiæ dec. Cædiſq; ceperat ſatias. Sic enim in codice Spirenſi manuſcripto legitur. Quanquã uulgatæ æditiones habent ſatietas. Rurſus Annalium tertio. Pauperes neceſsitas, diuites ſatias in melius mutet. Quinto. Tempus, preces, ſatias, mitigabant.

More gentico, pro more gentili.

Tertio. Quibus more gentico continuum ferri tegimen. Libro quinto. Sceptuchi utrinq; donis acceptis, more gentico, diuerſa induere. Sic Ammianus Marcellinus libro 24. Ex uſu moris gentici iuſtitiam felicitatemq; regis ſui canoris uocibus extollentes. Porro ſuſpicor genticũ pro gẽtili militaris eſſe uulgi uocabulum.

Præſideo

Præsideo exercitum, & exercitui.

Tertio. Is proximũ exercitũ pręsidebat. Supra. Pręsedisse nuper fœminã exercitio cohortiũ. Quarto. Proximumq; Galliæ littus rostratæ naues præsidebãt. Rursum. Et haud spernẽda illic ciuium sociorumq; manus littora Oceani præsidebat.

Competere oculis & auribus.

Tertio. Necq; oculis necq; auribus satis competebant. libro 19. Dux segnis, & ueluti captus animi, non lingua, non auribus competere. Libro 18. Et tempora reputantibus initium finemq; miraculi cum Othonis exitu competisse.

Superesse fide, uirtute, consilijs, pro adiuuare.

Tertio. Sed fide ac uirtute legatos, se consilijs superfuisse. Sic & Tranquillus in Augusto, Ne si superesset, eriperet legibus reum.

Vaniloquentia. Magniloquus.

Tertio. Socru eius corã multisq; illustribus fœminis per uaniloquentiã legerat. Quinto. Per uaniloquentiã ac minas iaciebat. Liuius libro 4. dec. quartæ. Hæc uaniloquẽtia primum Aristhenum prætorem Achæorum excitauit. libro 5. Vaniloquus maria terrasq; inani sonitu uerborum compleuit. In uita Agricolæ. Atq; illi modo cauti ac sapientes, prompti post euentum ac magniloqui erant.

Paratus pro apparatu.

Tertio. Veneris & ganeæ paratus assiduis sermonibus uulgati fecerãt curam. Mox. Vt quisq; opibus, domo, paratu, speciosus. Quinto. Gazam & paratus regios adijcit. Vndecimo. Postremo uelut translata iam fortuna, serui, liberti, paratus principis, apud adulterum uisebantur. Rursum. Ne domum, seruitia, & cæteros fortunæ paratus reposceret. Sic enim ibi legendum, non, apparatus. libro 13. Prouiso ante funebri paratu, qui modicus erat. libro 15. Vt Parthi omisso paratu inuadendę Syriæ, spem omnem in Armeniam uerterent. libro 17. Studia militum iampridem spe successionis, aut paratu facinoris affectauerat. libro 18. Nullo principali paratu, sed uetere egestate conspicuus. Item. Et æmulãtium inter se regum paratus. Mox. Igitur nauium, militum, armorum paratu strepere prouinciæ. Rursum. Celebrauere ingenti paratu, & ante illum diem insolito. Paulò inferius. Ita Vitellij paratus noscebantur. In uita Agricolæ. Paratu magno, maiore fama, uti mos est de ignotis, oppugnasse ultro castella adorti.

Adeptus rerum.

Tertio. Ad ea arma quis Ser. Galba rerum adeptus est.

Sex liberos. Tres liberos. Gemini liberi. Duo liberi.

Secundo. Numerate sex liberos. Tertio. Retulit esse illi coniugem, & tres liberos. Quarto. Ex qua tres liberos genuerat. Infra. Alterum ex geminis Drusi liberis extinguendo. Duos liberos Liuius dixit libro tertio decadis quartæ. Vxorem ac liberos duos superstites habuit.

Deridiculo fuit. Deridiculum.

Tertio. Deridiculo fuit, senex fœdissimæ adulationis. Quinto. Per deridiculũ auditur. Duodecimo. Ignauia animi, & deridiculo corporis iuxta despiciendus. Liuius libro 9. quartæ dec. Alterum deridiculum esse, se reddere rationem, quos portus mercatores aut nautici petant. Alterum molestum &c.

Notio, pro cognitione causæ.

Tertio. Tiberius dilata notione de iure Flaminis. Quinto. Igitur tunc quoq; notioni quindecim uirũm is liber subijcitur.

Cummaxime.

Tertio. Littora & lacus Campaniæ cummaxime peragrantẽ. Sic enim emendauimus, quum ante legeretur, tum maxime. Quarto. Cœptantem cummaxime coniurationem disiecit. Ita nos eo loco scripsimus pro tum maxime. Libro 17. Vt

qui

qui aduerſas expertus, cummaxime diſcam ne ſecundas quidem minus diſcrimi/nis habere. Eodem libro. Nō hercle illi quibus cummaxime Vitellius in nos ciet, Germani audiant. Libro 20. Cæſas legiones, uaſtatam Italiam, capi cummaxime urbem. Paulo inferius. Tolerant cummaxime inopiam obſidiumq; apud Vetera legiones. Rurſum. Muros ciuitatis cōgregantibus ſe cummaxime Romanorum exercitibus, augere nobis q̄ diruere tutius eſt. Liuius libro 7. dec. tertiæ. Quippe nunc cummaxime florens uiribus. Rurſus libro tertio dec. quintæ. Deinde quæ tum cummaxime L. Hortenſius faceret. De hoc aduerbio plura habes in Caſtig.

Grauor aſpectum, pro moleſte fero.

Tertio. Sanè grauaretur aſpectum ciuium ſenex imperator. Quomodo Tranquillus in Auguſto dixit. Ampla & operoſa prætoria grauabātur. Libro 18. Vxorem quoq; eius Saloninam, quāquam in nullius iniuriam inſigni equo oſtroq; ueheretur, tanquam læſi grauabantur.

Damnare, pro reum peragere ſiue condemnari facere. In quem ſenſum uerbum condemno Cicero Tranquillusq; uſurpantur.

Tertio. Abolitas leges & funditus uerſas, ubi in foro, in limine curię, ab Annia Rufilla, quam fraudis ſub iudice damnauiſſet, probra ſibi & minæ intendantur.

Libero, ut quondam quid firmaret. Abſolute.

Tertio. Libero, ut quondam, quid firmaret mutaré tue. Hoc eſt, quum liberum eſſet. Subauditur exiſtente. Græcorum imitatione dictum. Huc pertinent illæ locutiones. Contracto quod erat militum. Item. Neq; dum comperto quos illa uis perculiſſet. Et quod infra ſequitur. Adiecto, ſibi trepidam uitam. Item. Diu quęſito, quos neptibus ſuis maritos deſtinaret Cæſar. Rurſum. Tentatoq; per longum iter, ubi par oneri, par meatui ſit. Et quod Vndecima libro legitur. In cuius tranſgreſſu multum certato. Item. Comperto quoq; Græcam literaturā non ſimul cœptam abſolutamq; Rurſum. Non diſtincto, ſua an aliena manu. Libro 16. Montanus patri conceſſus eſt, prædicto, ne in repub. haberetur. libro 19. Non ſi pateant portæ, niſi explorato, niſi die intrandum. Libro 20. Nec diu certato, Tungrorum cohors ſigna ad Ciuilem tranſtulit. Liuius libro primo dec. quartæ. Profectus neque explorato circa, nec ſtationibus ſatis firmis. Item. Satis comperto Erduæam petituros Romanos.

Super pro præter Tacito ſolenne.

Tertio. Super eas ciuitates quas memorauí. Mox. Super tot ſenatores aduerſos. Infra. Nec ſuper cæterorum æqualitatē. Suetonius ſic uſurpat ſæpenumero. Tacitus rurſum Annalium quarto. Super id quod nullo autore certo firmantur, prompte refutaueris. Item. Super conſulatum & triumphalia de Getis, gloriæ fuerat bene tolerata paupertas. Paulopoſt. Super hominum ingeniū. Duodecimo. A Tiberio ſuper propriam ſtirpem Germanicum aſſumptum. lib. 16. Aderat filia ſuper ingruens periculum, longo dolore atrox. Liuius lib. 1. dec. 4. Aetas, inquit, & forma, & ſuper omnia Romanum nomen te ferociorem facit.

In ipſos, in ſocios, Pro incōmodum ipſorū, inq; cōmodum ſociorū.

Tertio. Quanto fore mitius in ipſos, melius in ſocios, prouideri ne peccaretur.

Expertum, pro explorato. Inexpertum.

Tertio. Præponitq; cēturiones uirtutis expertæ. lib. 18. Et inexperti belli fauor. Infra. Suas legiones ciuili bello inexpertas. lib. 20. Ignotū adhuc ingeniū, & nullis defenſionibus expertū. In uita Agricolæ. Et expertū bellis animum. Liuius lib. 8. quartæ dec. Mille ad eam rem ex omni numero, audaciæ expertæ delegerūt equites. lib. 10. eiuſdem dec. dixit. Expertos inter fratres certaminum.

Conducere pro cogere ſiue congregare. Conductus.

Secundo. Quum Furius Camillus Procōſul Africæ legionem & quod ſub ſignis

gnis ſociorum, in unũ conductos ad hoſtem duxit. Quarto. Diſperſas per urbem cohortes una in caſtra cõducendo. Cicero. Tunc Crotoniatę publico de conſilio uirgines, locum in unũ conduxerunt. Iterum Annalium quarto. At Sabinus donec exercitus in unum conduceret, datis mitibus reſponſis. libro 15. Et auxilia regum in unum conducta lib. 20. Dum diſperſas ſuorum copias conducunt.

Diductum, pro diuiſo diſtractoq;. Item pro aperto. Diducere.

Secundo. Quia diductis terris, hauriebantur. Quarto. Prætẽdebat laſciuire mi litem diductum. Infra. Incuſabatq; diductam ciuitatem. Duodecimo. Foribus palatij repente diductis. libro 19. Diductis in latera turmis, uacuum in medio relinquit iter. libro 20. Ea ultio, incertũ maior an iuſtior, ſenatum in ſtudia diduxerat. In uita Agricolæ. Diductis ordinibus. Liuius lib. 8. dec. 3. Ita diductis cornib. &c.

Contra tendere. Tendere abſolute, pro tentoria figere.

Secundo. Dein Marſus ſeniori & acrius tendenti Sentio cõceſsit. Tertio. Cõtra Vitellius ac Verannius cæteriq; Germanicum comitati tendebant. Quarto: Et contra tendentis os uerberauerat. lib. 17. Hij diſcordes & rebus minoribus, ſibi quiſq; tendentes. Eodem libro. Ac ſi cõtra tenderet, exitiũ metuens. lib. 18. Infamibus Vaticani locis magna pars tetendit. Simile eſt Liuianum illud lib. 7. dec. tertiæ. Et coartatio plurium in anguſto tendentiũ facilis futura erat: Id accipiendum de tentorijs explicandis. Nam mox ſequitur. Ab ſui quiſq; ordinis hominibus in tentoria adducti. Dicuntur autẽ tentoria ſiue tabernacula, detendi perquã eleganter. Libro 1. decad. quintæ. Nautici tabernacula detendunt. Sed nos redeamus ad exempla prioris ſignificatiõis. Tacitus libro uigeſimo. Hinc multi bonique, inde pauci & ualidi pertinacibus odijs tenderent. Liuius libro decimo primę dec. Minus autem tetendere, aſſueti iam tali genere certaminum uinci. Libro 4. dec. quartæ. Quũ aduerſus tendendo nihil moueret ſocios. libro 8. Cn. Manlium ſumma ope tetendiſſe, ut eam pacem turbaret. libro decimo. Poſtquam in cõſpectum adductus ſit Xychus, non ultra tetendiſſe.

Frequens ſenatoribus, In datiuo, pro ſolitum.

Secundo. Erat quippe adhuc frequens ſenatoribus. Quarto. Specie artis frequens ſecretis, hoc eſt in ſecretis.

Eodem loci, pro eodem loco.

Quarto. Quanquam arduum ſit eodem loci potentiã & concordiam eſſe. Sic quoq; legendum apud Tranquillum in Auguſto. Cauit etiam ſenatuſconſulto, ut eodem loci perpetuo contineretur. In Caio Cæſare. Vt neq; eodem loci præ ardore conſiſteret.

Eo loci, pro eo loco.

Libro 14. Non eo loci res ſuas agi, ut de matrimonio certet.

Neceſsitudinem principi fecit, pro coegit.

Tertio. Iuliæ Auguſtę ualitudo atrox neceſsitudinem principi fecit feſtinati in urbem reditus.

Supplicia, pro ſupplicationibus.

Tertio. Sed tum ſupplicia diſs ludiq; Magni ab ſenatu decernuntur. Saluſtius. Non uotis neq; ſupplicijs muliebribus deorum auxilia parantur. Decimotertio. Et ſenatuſconſulto ſupplicationes habitæ.

Simul aduerbium cum datiuo conſtructum more Græco.

Tertio. Et quindecimuiri ſeptemuiris ſimul & ſodalibus Auguſtalibus ędere-t. Nam ſic ſuum ἅμα Græci cum datiuo copulare ſolent. Vt, ἅμα δὲ χιτῶνι ἐκδυομένῳ, ἐκδύεται καὶ τὴν ἀσπίδα γυνή. Quarto. Verum Hypæpeni Trallianiq; Laodicenis ac Magnetibus ſimul tramiſsi. Quinto. Aceruatim ex eo Annius Pollio, Appius Sillanus, Scauro Mamerco ſimul, ac Sabino Caluiſio, maieſtatis poſtulant-.

Pro-

Propolluere.

Tertio. Obscura initia impudentibus ausis propolluebat.

Prosperſum.

Libro 15. Templum & simulachrum deæ prosperſum est.

Copia pro copijs militaribus.

Quarto. Quæ tum Romana copia in armis. Infra. In dispoſita classiariorum copia. Rursum. Addita prẽsenti copia, ad hostem pergit. Item. Missa nauali copia. Sic accipiendum illud Tranquilli in Augusto. Tribus eorum ducibus cum magna copia cæsis. Liuius libro quinto dec. quartæ. Ipse tum ex cætera copia militum &c. delectos &c. educit.

Copia pro potestate.

Lib. 14. De Nerone. Vetus illi copia erat curriculo quadrigarum insistere. Sic enim manuscriptum uolumen habet. Liuius lib. quarto dec. quintæ. Præmissisq; nuncijs ut sibi appellandi prætoris potestas fieret, copia facta in castra uenit.

Copia pro commeatu seu annona. Copiæ, Annuæ copiæ.

Quinto. Et quanto maiorem quàm Augustus rei frumentarię copiam aduecta ret. Copias Cicero dixit in libello De senectute. Et Tacitus lib. 13. Suarũ opum, inquit, quæ haud procul imperatorijs aberãt, copias tradebat. lib. 15. Pro cuiusq; ordine, & rei familiaris copijs. Pro commeatu, libro 15. Cõtraq; prodiderit Corbulo Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem. Libro 18. Nec coloniæ modo aut municipia congestu copiarum. lib. 19. Simul coloniam copijs ualidam auferre Vitellio. loquitur de Verona. Item. Vt specie parandarum copiarum, ciuili præda miles imbueretur, id est specie parandi cõmeatus. Infra. Tuto copiarum aggestu. lib. 20. Nihil æque exercitus nostros quàm egestas copiarum fatigabat. In libello de Germanis. Quem super arma ferramentis quoq; & copijs coonerant. In uita Agricolæ. Nam aduersus moras obsidionis annuis copijs firmabantur.

Positu & Positus.

Quarto. Quæ positu regionis, à tergo illis. Quinto. Ille positus siderum ac spacia dimensus. In uita Agricolæ. Et positu contra Iberos. Sic enim lego pro posita. Ouidius quarto Fastorum. Trinacris à positu nomen adepta loci.

Contendere quempiam cum quopiam, pro componere siue comparare.

Libro quarto. Sed nemo Annales nostros cum scriptura eorũ contenderit, qui ueteres populi Romani res composuere.

Vt amat, pro, ut solet.

Quarto. Vt fermè amat posterior adulatio. Tractũ à Græcis qui φιλεῖ γίνεσθαι, hoc est, amat fieri, pro solet fieri, usurpant.

Exitus pro morte. Finis pro morte.

Quarto. Atrociore semper fama erga dominantium exitus. Infra. Statimq; memorare exitus, quos &c. habuere. Secundo. Cõperto fine Augusti. Quinto. Nisi si negatis alimẽtis adsimulatus est finis, qui uideretur sponte sumptus. Item. Nec dispares Trebellieni Rufi & Sextij Paconiani exitus. Infra. Voluntario exitu cecidere. Rursum. Repentinum & informem exitum delegit. Vndecimo. Hortantibus dehinc quibusdam inediam & lenem exitum. libro 13. Non quia ingenij uiolentia exitum irritauerit. lib. 15. Constantia exitus docuit. Infra. Veniam quam ab imperatore acceperat, uanitate exitus corrupit. In fine libri. Quod ad omen olim sui exitus uerteret. Lib. 16. Quamuis honestos ciuium exitus, tristes tamen & cõtinuos aspernantium. Infra. Distingui certe apud posteros memoriam honesti exitus ab ignauia per silentium pereũtium. In calce libri. Lentitudine exitus graues cruciatus afferẽte. Lib. 17. Et laudatis antiquorũ mortibus pares exitus. Infra. Infamem

famem uitam fœdauit etiam exitu ſero & inhoneſto. Item. Exitu demum Neronis, poſitis odijs in medium conſuluere. Libro 19. Ea cura etiam morientibus decori exitus fuit. Mox. Deformitas exitus miſericordiam abſtulerat. Liuius libro octauo dec. quartæ. Multa alia in Scipionis maxime exitu uitæ, dieq; dicta, morte, funere, ſepulchro in diuerſum trahunt.

Peruertere ſolenne uerbum Tacito pro perdere calumnijs, ſiue ſubuertere, quo ipſe quoq; uerbo in eum ſenſum utitur.

Quarto. Volutare ſecum quo nam modo Germanici liberos peruerteret. Infra. Neq; aliud gliſcētis diſcordiæ remedium, q; ſi unus alterúe maxime prompti, ſubuerterentur. Tertio. Quum omnis domus delatorum interpretationibus ſubuerteretur. Item. Qui ſcelerum miniſtros ut peruerti ab alijs nolebat, ita plerunq; &c. Mox. Quæ florentes priuignos cum per occultum ſubuertiſſet, miſericordiam erga adflictos palàm oſtentabat. Duodecimo. Et Calphurnia illuſtris fœmina peruertitur. Item de Agrippina loquens. Quæ Statilium Taurum opibus illuſtrem, hortis eius inhians, peruertit. Libro 13. Quo autore Claudius nuptijs inceſtis & adoptione exitioſa ſemet peruerterat. Item. Nam Ollium honoribus nōdum functum amicitia Seiani peruertit. Lib. 15. Mox eorum indicio Subrius Flauius Tribunus peruertitur. libro 18. Et propria ui Criſpus incubuerat, delatorem fratris ſui peruertere. Infra. Ne ab alijs apud Vitellium anteirentur, peruertiſſe ipſum Vitellium uidentur. libro 19. Vbi aſperatum Vitellium, & poſſe Blæſum peruerti ſatis patuit. Liuius libro primo dec. tertiæ. Quippe ubi pedes inſtabilis, ac uix uado fidens uel inermi equite equo temere acto peruerti poſſet.

Antehabere.

Primo. Vetera nouis, & quieta turbidis antehabeo. Quarto. Diuulgata atq; incredibilia, auide accepta, ueris neq; in miraculum corruptis antehabeant.

Præuertere.

Quarto. Aut ſi quando ad interna præuerterent. Eodem. Et Silius imminentem damnationem uoluntario fine præuertit Liuius lib. quinto dec. quartæ. Non ueritus maieſtatem uiri, primo aliud in præſentia quod magis inſtaret, præuertendum ſibi eſſe dixit. Libro ſeptimo. Rhodij impigre præuerterunt.

Mortem ſumere. Quod Tacitus alibi uocat, uim uitæ ſuæ afferre.

Quarto. Et uxor ſponte mortē ſumpſiſſet. Quinto. Vim uitę ſuæ attulit. Duodecimo. Vim uitæ ſuæ attulit ante ſententiā ſenatus. Lib. 13. Haud creditus ſuffi cere ad conſtantiā ſumendæ mortis. libro 14. Et pudore deprehenſi ſceleris ſponte mortem ſumpſiſſe confingeret.

Bellum ſumere, periculum, arma.

Libro 19. Qui exautorati à Vitellio bellum ſponte ſumebant. Infra. Conſilium ab omnibus datum eſt, periculum pauci ſumpſere. Libro 20. Quippe ſumpta per Gallias Hiſpaniasq; ciuilia arma. Infra. Non ideo inquit, bellum ſumpſimus ut Bataui & Treuiri gētibus imperent. Eodem libro. Et ſumi bellum etiam ab ignauis, ſtrenuiſſimi cuiuſq; periculo geri.

Subimpetrandus participium à uerbo Subimpetro.

Quarto. Nam priores duces ſubimpetrando Triumphalium inſigni, ſufficere res ſuas crediderant.

Raptare cum accuſatiuo.

Quarto. Et adhuc reptabat Africā Tacfarinas. Scribēdum raptabat. Nam lib. tertio dicit illū renouaſſe bellum uagis primū populationibus & ob pernicitatem inultis. Dein uicos excidiſſe, traxiſſe graues prędas. In fine eius libri uocat latronē, & furandi meliorē. Quibus argumētis ſatis conuincitur hic raptabat legendum. Et ſequit hic. Erat illi prædarum receptor ac ſocius populandi rex Garamantum.

In mortem adficere. In mortem adfligere.

Quarto. Vno uulnere in mortem adfecit. Infra. Et illi quidem quos principium ſtragis in mortem adfixerat.

Poſtero, abſolute pro poſtero die. Pugna in poſterum extracta. Subauditur, diem. Poſtero iduum die.

Quarto. Idēq; quū poſtero ad quęſitionē retraheret. Eodē. Mox cōpertū à trāſfugis nongētos Romanorū apud lucū quē Baduheimę uocant, pugna in poſterū extracta, cōfectos. li. 15. Sic primus quęſtiōis dies cōtēptus. Poſtero quū ad eoſdē cruciatus retraheret. li. 17. Vt poſtero iduū die, redeuntē à cœna Othonē rapturi fuerint.

Propter, pro prope.

Primo. Stratis etiā tum per cubilia propterq; mēſas. Secūdo. Propter ędē Saturni. Quarto. Translata dehinc caſtra hoſtē propter. Infra. Quū propter diſcumberet. Liuius libro 4. dec. 5. Vbi propter Octolopum diximus regis caſtra.

Adpugnare pro oppugnare, cum accuſatiuo, uirtute præpoſitionis.

Secundo. Interim Piſo claſſem haud procul opperientē adpugnare fruſtra tentauit. Quarto. Alij caſtra Romana adpugnarent.

Tolerandum habere.

Quarto. Poſſe ipſam Liuiā ſtatuere, nubendū poſt Druſum, an in penatibus ijſdē tolerandū haberet. Videt imitatione Greca dictū. Vt illud epigrammatū tertio, οὐκ ἔχομ' ἀνέγειν. id eſt, nō habebā cognoſcere, hoc eſt, nō potui cognoſcere. Tū hic expone, tolerandū haberet, pro poſſet tolerare uitā in penatib. ijſdē. In dialogo Oratorū, Quū in aliquā inuidiā aut crimē uocati, ſua uoce reſpōdendū habere. Et mox. Nā multū intereſt utrū de furto, aut formula & interdicto dicēdū habeas.

Falſum renidens.

Quarto. Enimuero Tiberius toruus, aut falſum renidens uultu.

Id ætatis, pro eius ætatis.

Quinto. Id ætatis corpora in Gemonias abiecta.

Id autoritatis, pro eius autoritatis.

Duodecimo. Romanorū nemo id autoritatis aderat, ut promiſſa eius magni pē derent.

Idem ætatis, pro eius ætatis.

Decimotertio. Mos habebatur principum liberos cum cæteris idem ætatis nobilibus ſedentes ueſci in aſpectu propinquorum.

Id honoris, pro eius honoris.

Lib. 16. Poſtq; id honoris indicibus, tāq; prōptū ad cædes principē accepit. Expone, id honoris indicib. ſubaudi exiſtētibus. i. quū eo in honore agerent indices.

Libita.

Quinto. Suaq; ipſi libita uelut in captos exercebant. Duodecimo. Arripi coniuges ad libita Cæſarū. lib. 14. Pari cupidine uſq; ad libita Pallantis prouoluta.

Noteſcere. Pernoteſcere. Enoteſcere.

Quarto. Bonis cōſilijs noteſcere uolebat. Quinto. Libertis quoq; ac ianitoribus eius noteſcere pro magnifico habebat. Duodecimo. At Agrippina ne tātū malis facinoribus noteſceret. Infra. Adeoq; cūcta mox notuere. lib. 13. Vbi Cæſarē eſſe qui graſſaret, pernotuit. lib. 14. Atq; ubi incolumē eſſe pernotuit. lib. 16. Ambigēti Neroni quonā modo noctiū ſuarū ingenia noteſcerēt. li. 19. Quod ubi enotuit.

Incuſare quippiam in aliquem.

Quinto. Quum in Blæſum multa fœdaq; incuſauiſſet.

Indicibus accedere aliquem.

Quinto. Sed Minuti⁹ & Seruęus dānati, indicib. acceſſere. Arbitror eſſe ſenſū, Bona illorū indicib. accuſatoribusq; ceſſere pręmij loco. Simile eſt illud apud Liuium libro 5. dec. 5. ſed alijs prolatum uerbis. Bonaq; eorum qui interfecti eſſent, & exulum, poſsidere qui arguebant.

Immiti rescripto, Ablatiui absolute positi.

Quinto. Immiti rescripto uenas resoluit.

Repens pro repentino.

Quinto. Quid repens aut uetustate obscurũ. libro 15. Accesserat repẽs causa. lib. 17. Sed sceleris cogitatio incertũ an repẽs. lib. 18. Atq; illũ supremas iam curas agentẽ, repẽs tumultus auertit. lib. 20. Quũ accursu tot prouinciarum extingui repens perfidia potuerit. Liuius lib. 10. primæ dec. Si quod repens bellũ oriat. Idem lib. 1. dec. 3. Mirari se quinam pectora semper impauida repens terror inuaserit.

Tela in falsum iacere.

Quarto. Telisq; non in falsum iactis.

Iuxta seditionem uentum. Prope seditionem uentum.

Quinto. Iisdem consulibus grauitate annonæ iuxta seditionem uentum. Infra. Nam populi imperiũ, iuxta libertatẽ, paucorũ dominatio, regiæ libidini propior est. libro 10. Id uero ægre tolerante milite, prope seditionem uentum.

Iuxta deos pro, per fauorem deorum.

Libro 18. Iuxta deos, in tua manu positum est.

Appetente luce. Appetere, Inumbrante uespera.

Quarto. Appetẽte iã luce trusere ad summa castelli. li. 18. Postq; in cõspectu Padus, & nox appetebat. li. 19. Inũbrãte uespera uniuersum Flauiani exercitꝰ robur aduenit.

Prouoluere.

Quarto. Cõgestas lapidũ moles, puoluere. Quinto. Multiq; fortunis, puoluebãtur. Vndecimo. Cęsaris genib. prouoluta. Duodecimo. Genibusq; eius puolutꝰ.

Ambigens patriam.

Quinto. Ambigens patriam & declinans.

Ambigue agere.

Libro 19. Ne manente adhuc ciuili bello ambigue agerent.

Amplius unciario fœnore, pro plus.

Quinto. Ne quis unciario fœnore amplius exerceret. Liuius dicere solet, Capti amplius M & D C C. Item, pugnatũ est amplius treis horas, lib. 2. dec. quintæ.

Adhoc.

Quinto. Adhoc senatus præscripserat. Duodecimo. Adhoc reges feroces, uagos populos. Sic eñ illic legendũ, non, Adhæc. lib. 17. Multi adhoc et innumeri è Germania ac Britannia & Illyrico. Sic eñ reposuimus. Infra. Adhoc tantũ maiori fratri prælatꝰ est, ut prior occideret. Liu. li. 2. dec. 4. Adhoc et muri pars adhuc integra utraq; tuta præstabat latera. li. 2. dec. 5. Adhoc fossa triplici ac uallo munitũ reliquit.

Statuere exilium in aliquem.

Quinto. Etiã in Pompeiam Macrinam exilium statuitur. Sic Cicero dixit. Et in quos aliquid exempli populus Romanus statui putat oportere.

De se statuere, est seipsum damnare.

Quinto. Eorũ qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. Secundo. Satis uisum de Vistilia statuere. Duodecimo. Ius statuendi etiam de procuratoribus dederat.

Omnis ætas.

Quarto. Affluxere auidi taliũ, imperitante Tiberio procul uoluptatibus habiti, uirilis ac muliebris sexus, oñis ætas, ob propinquitatẽ loci effusus. Quinto. Iacuit immẽsa strages, omnis sexus, omnis ætas, illustres, ignobiles, dispersi aut aggerati.

Diuersus pro discordi.

Quinto. Quippe sapiẽtissimos ueterũ, quiq; sectã eorũ ęmulant, diuersos repies.

Expes uitæ.

Quinto. Mox ubi uitæ expes fuit.

Prouixisse à prouiuere, quod est uitam producere.

Quinto. Quam interfecto Seiano spe sustentatam prouixisse reor.

Vrgeri male administratæ prouinciæ. Liberare eius culpæ regem apud Liuium. Deferri impietatis.

Quinto. Quia male administratæ prouinciæ aliorumq; criminum urgebatur. Græcorũ imitatione dictũ est, ceu Liuianum illud lib. 1. dec. 5. Senatus nec libera uit eius culpæ regem neq; arguit. Tacitus eodem libro. Dein multorũ amoribus famosa Albucilla &c. defertur impietatis in principem.

Aequabilis pro æquo.

Quinto, fidus Romanis æquabilis in suos. lib. 20. Cũctis uitę officijs æquabilis.

Ex æquo agere.

Lib. 20. Aut ex æquo agetis, aut alijs imperitabitis. Infra. Et laudatorũ principũ usus, ex æquo quãuis proculagẽtib. In uita Agricolæ. Quibus rebus multę ciuitates quæ in illum diẽ ex æquo egerãt, datis obsidibus irã posuere. Liuius ex æquo dixit, pro ex æquitate lib. 2. dec. 5. Et si in animum inducerent, ut ex æquo fœdus fieret, & se uisurũ quid sibi faciundũ esset, & illos credere reipublicæ cõsulturos.

Ademptæ uirilitatis, de spadone. Incestæ uirilitatis, de stupratore sororum Caio Caligula.

Quinto. Et proximus huic Abdus ademptæ uirilitatis. Supra de Cotta Messalino. Arguitur pleraq;. Caium Cęsarẽ quasi incestę uirilitatis &c. dixisse. Sic enim nos scripsimus quum ante legeret, incesta uirilitas. Id autẽ ideo de Caligula dixerat Messalinus, quod is cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinẽ fecit, ut scribit Tranquillus, cuius uerbis usus sum.

Breuia profundis opponit.

Primo. Neq; discerni poterãt incerta ab solidis, breuia à profũdis. Quinto. Breuia littorũ nudant. li. 14. Nauesq; fabricat plano alueo aduersus breue littus & incertũ.

Infensare, pro infestare.

Quinto. Adequitare castris, infensare pabula. li. 13. Sed palàm infensare Armeniam. Infra. Vt quasi infensantibus deis exitio tradi crederetur.

Ruere pro irruere.

Quinto. Contis gladijsq; ruerẽt. lib. 17. Refractis palatij foribus, ruere intus, ac se Galbæ ostentare. Item. Ruere cũcti in castra, anteire proximos. lib. 17. Nõ compescere ruentes. Infra. Dum ruẽtibus obsistũt. lib. 18. Sed indomitus miles & belli ignarus, correptis signis uexillisq; ruere. Item. Quando hostis impudentia rueret. Infra. Et ruebat ad conuiuium miles, mortẽ Verginij exposcens. lib. 19. Et si qua alia uis per alpes rueret. lib. 20. Nam Ciuilis omissa dissimulatione, in populũ Ro. ruere. In uita Agricolæ. Quo modo syluas saltusq; penetrãtibus fortissimum quodq; animal ruere. Mox. Instinctos ruentesq; ita dispositi.

Consilire fugientibus.

Tertio. Tanto magis imbelles Heduos euincite, & fugientibus consilite.

Autor sæpe pro duce negotij.

Quinto. Nomine tantũ & autore opus. Paulopost. Qui metu magis q; beneuolentia subiecti, repertis autoribus sustulerant animũ. Duodecimo. Mox nullo in diuersum autore, quæ offerebantur secuti sunt. lib. 13. Autore Verrito & Malorige, qui nationẽ eam regebant. lib. 16. Coniungit utrunq;. Aut noua cupientibus auferatur dux & autor. lib. 19. Eo grauior autor, quod Paulino patria Forumiulij Item supra. Tum progressus Lucillius autorem se præbet palàm classi. Mox. Britanni sustulere animos autore Venusio. In uita Agricolæ. Ad autorem & ducẽ, ut minister, fortunã referebat. Liuius lib. 4. dec. 4. Clamitans, ut qui saluam remp. uellent, autorem & ducem se libertatis sequerentur.

Altor

Altor pro educatore.

Quinto. Hũc Phrahatis aui, ut altoris Cęsaris, quę utrobiq; pulchra, meminerit.

Neq; in barbarum corrupta.

Quinto. de Seleucia. Ciuitas potens, septa muris, neq; in barbarum corrupta. Vicesimoprimo. Aucto in barbarũ cognomẽto. Vbi in uulgatis ęditionibus quidam accusatiuum morem infulserant, nos sustulimus.

Alimenta arcu expedire.

Quinto. Illuuie obsitus, & alimenta arcu expediens. Significat autẽ illũ uenatu toleraſſe uitã. lib. 14. Qui me nõ tantũ præuisa, sed subita expedire docuisti.

Inteſtabilis.

Quinto. Quanquã inteſtabilis, tamen impunita agebat. In fine libri. Inteſtabilis sæuitia, sed obtectis libidinibus. lib. 15. Incusat ultro inteſtabilẽ & conſceleratũ. lib. 20. Idem crediderãt qui Tiberio, qui Caio superstites fuerunt, quum interim inteſtabilior & sæuior exortus est.

Ferre.

Quinto. Tormẽtis seruorũ Macronẽ præsediſſe, cõmentarij ad senatũ missi ferebãt. Paulopoſt. Aliaq; in eundẽ dolorẽ mœsta & miseranda diu ferret. Duodecimo. Ferre crimina in Syllanũ. Quod quidã in uulgatis æditionib. in serere fuit au sus mutare. Infra. Ipsa semet parti à maioribus suis imperij sociam ferebat. lib. 13. Quippe erãt qui Gn. quoq; Pompeiũ incusatum à senioribus ferrent. lib. 15. Ex C. Cæsare se genitũ ferebat. lib. 18. Timuisse se Paulinus ferebat, &c. Infra. Extiterat quidã Scribonianũ se Camerinũ ferens. lib. 20. Proditor corruptorq; amicitię, cuius se magistrũ ferebat. Paulo inferius. Et Sertoriũ se aut Hãnibalem ferẽs, simili oris dehoneſtamẽto. Item. Quos spiritus geſsisset, uultu ferebat. Liuius lib. 4. dec. 4. Quũ ob id se pro ciuibus Romanis ferrẽt. lib. 5. dec. eiusdẽ. Qui se oriundum à Magno Alexandro ferens. Lib. 5. dec. 5. Libertumq; se P. R. ferre.

Conflictare Remp. Conflictatus pro afflicto siue uexato.

Quinto. Plura per scelera remp. cõflictauisset. lib. 19. Ii tantũ conflictati sunt, qui in partem siniſtram urbis &c. flexerant. In uita Agricolæ. Quanquã conflicta tum sæuis tempeſtatibus exercitum, laceſſere non ausi. Liuius lib. 10. quartæ dec. Multis per eos dies difficultatibus conflictatus.

Defectio, debilitas uirium naturalium.

Quinto. Quamuis manifeſtam defectionẽ tegebat. Paulopoſt. Vocariq; qui re creandæ defectioni cibum adferrent. Germani sua lingua uocant onmacht, quasi dicas, deſtitutionem uirium, quod sanè posteriori exemplo conuenit.

Fœdus iacere.

Vndecimo. Fœdus repente iaciunt, cognitis popularium insidijs.

Prævalidi ciuium, pro prævalidi ciues. Intimum consiliorum, pro intimum cõsilium, & similes orationes Tacito solennes. Sic Græci dicunt οἱ χρησοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ κάλλιστοι τῶν ὁρώντων.

Tertio. Complebant templa peſsimis seruitiorũ. Mox. Supplicibus Amazonum. libro 15. Vt solent prævalidi prouincialiũ. Item. Quod erat sequenti principi intimum consiliorũ. Paulopoſt. Reſpergens proximos seruorũ. Item. Reliqui cõiuratorum. libro 17. Deterrimi seruorũ. lib. 13. Acerrimos militum duceret in partes. Item. Chariſsima suorũ pignorũ. libro 17. rursum. Flagrantibus iam militum uelut faces addiderat. Vbi datiuũ animis suppoſititium, nos eraſimus. lib. 18. Quoniam prima consiliorum fruſtra ceciderãt. lib. 20. Et peſsimi seruitiorum prodere ultro dites dominos. Rursus. Etiam medijs patrũ annitẽtibus. Paulo inferius. Ordeonius exemplareis omniũ literarũ &c. exercitui recitauit. Et, Tum celerrimas nauium frumento onuſtas, sæuo adhuc mari cõmittit. Liuius libro 7. dec. 4. Inde

quum præsto fuissent equites peditumq; expediti &c. libro 8. dec. tertiæ. Et cũ expeditis peditum equitumq; prius pugnam consererent.

Perinde quàm.

Vndecimo. Si perinde amorem inter populares, quàm metũ apud hostes quæsiuisset. Sic Tranquillus in Domitiano. Nulla tamen re perinde commotus est, q̃ responso casuq; Asceletarionis mathematici.

Exolescere. Exoleta stirpe. Res memoriæ iam exoletæ.

Quarto. Sed nõ omiserim eorundem temporũ rumorem ualidum adeo, ut nõdum exolescat. Et rursus. Nondũ ea clades exoleuerat. Vndecimo. Ne uetustissima Italię disciplina per desidiã exolesceret. li. 14. Greci amictus, quos per eos dies plericq; incesserãt, tum exoluerãt. li. 20. Nihil euenisse cur antiquitus instituta exolescerẽt. Sic usurpat Liuius ab hoc uerbo participiũ exoletus. lib. 7. dec. 4. Bellico siores ea tẽpestate erãt Gallogræci adhuc, nondũ exoleta stirpe, gentis seruantes animos. Item in eiusdem libri initio. Res aut noua, aut uetustate exemplorũ memoriæ iam exoletæ. Idem lib. 7. dec. 3. Prætor nõ exoletis uetustate annaliũ exemplis stare ius, sed recentissimæ cuiusq; consuetudinis usu uolebat.

Subactus pro coactus. Subigere pro cogere.

Quinto. Multitudine periclitantiũ subactus. Vndecimo. Quis subactus miles &c. componit occultas literas. lib. 13. Donec ui amoris subactus. libro 14. Notos quoq; equites Ro. operas arenæ promittere subegit. Item. Ac spem belli amittere subegit. Liuius lib. 5. dec. 5. Prima percontatio fuit, qua subactus iniuria contra P. R. bellũ tam infesto animo suscepisset. Aliter idem dixit eiusdẽ dec. lib. 2. Ipsi à pueris eruditi artib⁹ militię, tot subacti atq; durati bellis. Significat eñ usu crebro exercitatos. sumpta metaphora à luto quod subigitur si ualere debeat, aut farina.

Inscitia ut opponitur scientiæ siue cognitioni. Item pro imperitia.

Vndecimo. Isq; illi finis inscitiæ erga domũ suam fuit. lib. 15. Sed quo fidem inscitiæ pararet. lib. 13. Omniaq; temeritati & inscitiæ propiora. lib. 15. Ne cuius alterius inscitia rursum peccaretur. Mox. Aduersam inscitiã Pæti declinãs. lib. 17. Primum inscitia reip. ut alienæ. Item. Per tenebras, & inscitia cæterorũ occiderẽtur. Infra. Inscitiam potius legionum quàm audaciam increpans.

Suscipere liberos.

Secundo. Ducere uxorem, suscipere liberos, ne clarissima familia extingueretur. Vndecimo. Velut suscipiendorum liberorum causa conuenisse.

Exitio dare.

Vndecimo. Ne indefensa coniunx exitio daretur.

Id repente solitudinis erat, pro eo quod est, Ea repente solitudo erat.

Vndecimo. Id repente solitudinis erat.

Ad honesta seu praua iuxta leui.

Vndecimo. Ad honesta seu praua iuxta leui. Sic Sueto. in Vespas. Augusto. Iactatum exemplar epistolæ ueræ siue falsæ. lib. 19. Loco seu numine defensum. lib. 20. Et Neruiorum cohortes metu seu perfidia, latera nostrorum nudauere.

Peccare magna.

Vndecimo. Spõte an coactus tã magna peccauisset, nihil referre. Sic eñ legendum.

Dominatio.

Quarto. Quo facinore dominationẽ captauerit expediã. Duodecimo. Nihil domi impudicũ, nisi dominationi expediret. Mox. Et cõsilijs eiusdẽ ad spem dominatiõis uteret. Paulopost. Aduersus dominationẽ Gotarzis. Infra. Dũ adipiscerẽtur dominationes multa charitate, & maiore odio postq; adepti sunt. Decimotertio. Segnis & dominationib. alijs fastiditus. Itẽ. Quæ cunctis malis dominationis cupidinibus flagrãs. Lib. 14. Cũcta eius dominationis flagitia in matrẽ trãstulit. libro

bro 20. Nec quiſq; alienũ ſeruitiũ, & dominationẽ ſibi cõcupiuit, ut non eadẽ iſta uocabula uſurparet. Liu. li. 4. dec. 4. Si audire iuuat uera dominationis impotẽtiſſimę crimina. Et mox. Et ipſum uelut cõprobata dominatione firmiorẽ futurum.

Ex eo, pro ex eo tempore.

Duodecimo. Verſa ex eo ciuitas. Quomodo Suetonius quoq; loquitur.

Id uirium, pro eæ uires. Idem uirium.

Lib. 13. Nec id nobis uiriũ erat, quod firmãdo preſidio & capeſſendo bello diuiderẽt. Lib. 14. Nec bonis artibus idẽ uiriũ erat, altero uelut duce amoto. Sic Liuius dixit, hoc copiarũ, pro hæ copiæ, lib. 2. dec. 5. Hoc copiarum in Hiſpanias cum Primouis portatum eſt. Item libro 10. dec. 4. Quid hoc noctis? pro hac parte noctis.

Id temporis, pro id tempus.

Duodecimo. Id temporis, importunum, quia hyems occipiebat.

Id temporis, pro eo tempore.

Libro 13. Quod domos, uillas, id temporis quaſi prædas diuiſiſſent. Mox. Solitus alioqui id temporis luſus principis intendere.

Nouiſsima exempla meritus, hoc eſt ultimum ſupplicium.

Duodecimo. Meritum quidẽ nouiſsima exempla Mithridatem, libro 15. Vnde quanquam aduerſus fontes, & nouiſsima exempla meritos, miſeratio oriebatur.

Bellum ducere, pro extrahere.

Duodecimo. Impar multitudini hoſtium, eoq; caſtellis ſeſe defenſare, bellumq; ducere ſtatuerat, libro 18. Proinde duceret bellum. Sic eleganter dixit, ducere ſpiritum Liuius pro uitam extendere, libro 2. dec. 5. Perire nanq; ſemel ipſis ſatius eſſe q; ſub acerbiſsimi carnificis arbitrio ſpiritum ducere.

Ducere abſolute.

Libro 20. An ſi ad mœnia urbis Germani Galliq; duxerint, arma patriæ inferetis? Liuius libro quarto dec. quintæ. Parabat ducere in Illyricum.

Cœpta luce. Nocte cœpta. Cœpta hyeme. Luce prima. Ad ſerum uſq; diem. Præcipitante in occaſum die. Flexo in ueſperam die.

Primo. Cœpta luce, miſſæ in latera legiones. Infra. Nocte cœpta egreſſus Augurali. libro 15. Igitur cœpta luce Milichus in hortos Seruilianos pergit. Duodecimo. Et cœpta hyeme iturũ obuiã non rebantur, libro 19. Luce prima, Sabinus antequam hoſtilia cœptarẽt &c. Rurſus. Vitelliani ad ſerum uſq; diem ſaxis piliſq; ſubeuntes arcebant. Et in fine. Præcipitante in occaſum die. Quanquã in uulgatis æditionibus legitur, præcipiti in occaſum die. At Liuius elegantiſsime dixit libro quarto primæ dec. Præcipitiq; iam die. Quomodo Curtius uocat præcipitẽ ſenectutem. Tacitus Annal. primo. Flexo in ueſperam die. Huc pertinet ſolennis illa Liuio locutio pro cœpta nocte, primis tenebris. Vt libro primo dec. quartæ. Primis tenebris mouit. Item innumeris alijs locis. Et quod libro 4. dec. quartæ dixit. prima ueſpera. Tabellas conſcriptas celeberrimo loco ſupra ſedem cotidianã magiſtratuum prima ueſpera ſuſpendit libro quinto. Primo ueſpere ut lumina in caſtris hoſtium cõſpexere. lib. 9. dixit. Principio lucis. Et infra. Iam inueſperaſcebat.

Accedo ſocietatem, & ad ſocietatem.

Duodecimo. Quia ſocietatem noſtram uolẽtes acceſſerant, lib. 14. Vt quamq; nationem acceſſerat. Supra. Corbulo in Syriam acceſsit.

Accedo illius ſententiæ.

Libro 18. Accedebat ſententiæ Paulini Marius Celſus. Infra. Iiſdem diebus acceſsiſſe partibus utranq; Mauritaniam &c.

Euado amnem, pro tranſeo. Matris facinus euaſit.

Duodecimo. Amnẽq; haud difficulter euadit. Liu. lib. 5. dec. 5. Inter preſidia ſaltum ad Petrã euaſi. Tacitus lib. 14. Quod diſcrimẽ improuiſum, & matris facinus

euasisset.lib.16.Mox Neronẽ circa summa scelera distẽtũ,quasi minores euasere.

Præiacere castra,uirtute præpositionis.

Duodecimo.Campo qui castra præiacet.

Abscedere.Abscessus.

Lib.11.Abscedũt leuitate gẽtili.Lib.5.Et cõtinuo abscessu, uelut exilium obiectãdo.Lib.12.Vt aditus,abscessus,cũcta nobis importuna,& suis in melius essent. Itẽ.Pactus inducias abscedit.Itẽ.Abscessu suorũ. Hoc uerbo subinde Liuius utit.

Pro meliore fuit.

Duodecimo.Dein nobis pro meliore fuit,effugere hostes tenui damno.

Expedire copias,arma.

Libro 13.Duosq; ueteres reges Agrippã & Iocchum expedire copias.s.iubet. libro 20.Quidã expedire arma, telisq; tanq; in aciem accingi.Liuius lib.8.dec.4. Et expedire tela,animosq; equitib.iussis. Ac mox. Quũ tela equosq; expedissent.

Expedire pluteos.

Libro 18.Vitelliani pluteos cratesq; & uineas &c. Othoniani sudes & immensas lapidum ac plumbi æriscq; moles &c.expediunt.

Expedire consilia.

Libro 19.Neq; alienis consilijs regi,neq; sua expedire. Liuius dicit etiam, iter expedire.lib.8.dec.4.Iter fugæ non expedientes.

Expedire absolute,pro accingi in bellum.

Libro 17.Multos è magistratibus, magnam Consularium partem &c. secum expedire iubet.libro 18.Cæcinam ac Valentem expediri ad bellum iubet.

Expedire rursum absolute.

Libro 20.Ea de cæde quàmuerissime expediam.

Habere in partibus aliquem.

Id significat addictũ aliquẽ habere fauẽtẽq;.Nã partes ꝓ factiõe accipiũt.lib.13. Habebat in partib.Pallãtẽ.Infra.Quasi quçreret ducẽ & partes.li.15.Et militũ acerrimos duceret in partes. li.16.Secessionẽ iã id,& partes: & si idẽ multi audeãt, bellũ.li.17.Et metu,tãq; alias partes fouissent.Itẽ.Primꝰ in partes trãsgressus. Infra.Accessere partib.Valer.Asiaticus,Belgicę,puiciæ legatus &c. Rursũ. Quãq; bene de partib.meritus.Mox.Trãsiere ĩ partes.li.18.Quod solũ illis partib.defuit.

Neq; fas neq; fidem pensi habere.Et similes locutiones.

Lib.13.Neq; fas neq; fidẽ pẽsi haberet,olim ꝓuisum erat.li.17.Neq; modũ oneris quisq;,neq; genus quçstus pẽsi habebat.In dialogo oratorũ. Nec quisq; in tota domo pẽsi habet,quid coràm infante domino,aut dicat,aut faciat.Liu.li.4.dec.4. Si tales essetis, quales esse Carthaginẽses fama est, apud quos nihil societatis fides sancti haberet,in me quoq; uobis quid faceretis minus pẽsi esse,nõ mirarer. Eodẽ lib.Sed illis nec quid dicerẽt,nec quid facerẽt,quicq; unq; pẽsi fuisse.li.2.dec.5. Id illi cui nihil pensi sit,facile esse.Lib.3. Quibus nihil neq; dicere pensi, neq; facere.

Illudere alicui,pro corrumpere seu stuprare.

Decimotertio. Tradunt plericq; eorũ tẽporum scriptores, crebris ante exitium diebus illusisse puerítiæ Britannici Neronẽ.Nam sequit. Stupro prius q; ueneno pollutum,lib.15.Siue C.Cæsar scortorum quoq; cupiens, etiam matri eius illusit.

Illudere pecuniæ.

Libro 18.Tanquam in summa abundantia pecuniæ illudere.

Dignatio.

Lib.13.Sed ope Senecę dignationẽ Burro retẽtã.Paulò post. Quàm ueterẽ ac olim partã dignationẽ subitę felicitati submittere.lib.17.Vitellio tres patris cõsulatus, censurã, collegiũ Cæsaris, imponere iampridẽ imperatoris dignationem.libro 19.Auxit inuidiã super uiolatũ legati prætorisq; nomẽ,ꝓpria dignatio uiri. In

libello

libel. Germanorũ. Insignis nobilitas patrũ aut magna merita, principis dignationẽ etiã adolescẽtulis assignãt. Et rursus. Quos mox iter se secũdũ dignationẽ partiũt.

Dignitas.

Lib. 18. Postulãte exercitu, ut libertũ suũ Asiaticũ equestri dignitate donaret.

Deerrare.

Decimotertio. Quia sors deerrabat ad parum idoneos.

Facies. In faciem pacis.

Primo. Nõ florẽtis Cæsaris, neq; suis in castris, sed uelut in urbe uicta facies. Libro 4. Antequã Vesuuius mons ardescẽs faciẽ loci uerteret. Lib. 13. Dum positis loricis & galeis, in faciẽ pacis ueniret. Decimoquarto. Aliã ferè littore faciẽ. Paulò post. Nõ ut hominum uultus, ita locorum facies mutant. Itẽ. Absistẽtium facie abscesserat cohors militum. Sic enim legẽdum illic cõijcimus. Lib. 18. Nõ una pugnæ facies. Infra. Intendebat formidinẽ quod publici cõsilij facie, discessum Mutina. Lib. 19. Nec quisquã adeo rerum humanarum immemor, quem non commoueret illa facies. Et rursus. Sęua ac deformis urbe tota facies. lib. 21. Superfusus amnis palustrem humilemq; insulam, in faciem stagni oppleuit. In uita Agricolæ. Ea enim pugnæ facies erat. Mox. Proximus dies faciem uictoriæ latius aperuit.

Frustra habitus.

Libro 13. Igitur Corbulo quæsito diu prælio, frustra habitus. Infra. Quæ breui seruata, dein frustra habita sunt.

Super octingentos annos.

Quemadmodum Tranquillus in Augusto dixit. Erant enim super mille. Sic & Annalium 13. Tacitus protulit, Quæ super octingentos & quadraginta annos Remi Romuliq; infantiam texerat.

Frustra oblatum.

Infaustæ rei impedimẽtiq; plerũq; indicatrix est præpositio ob in cõpositis, uiolentiæ nõnunquã. Vnde elegãtior illa apud optimos quosq; autores, sed remotior paulò, offerẽdi oblatiq; significatio. Proinde quomodo Liuius dixit libro 6. primę dec. Oblatã uani furti inuidiam. Item. Pœnam oblatã oculis deorum. Terentius. Vitium oblatũ, stuprũ oblatum, & incendium oblatum ac oblatã mortẽ Cicero, Sic Annal. 14. Tacitus scripsit. Ac postea q̃ frustra oblata sint &c. de Agrippina Neronis matre loquens, quæ Reip. quantum in se fuit dedecus obtulerit, sed frustra, quum tentata non successerint. Cuius illic criminis Nero matrem insimulat.

Perduellis pro hoste.

Libro 14. Receptæq; Armeniæ decus æquare domitis perduellibus cupiens. Liuius libro 2. dec. 5. Aruspices in bonum uersurum id prodigium, prolationemq; finium & interitum perduellium portendi responderunt.

Hybernacula, pro Hyberna.

Libro 14. Cohortes alæq; nouis hybernaculis locatæ. libro 15. Et tunc relictis hybernis. Liuius libro 10. dec. quartæ. Loca pacata me ad hybernacula electurum. Libro primo, Frumentum quod ex hybernis extulerat.

Mansitare.

Libro 13. Quippe mansitasse una cõuincebatur. libro 14. Quũ uetere ex more familiam omnem quæ sub eodem tecto mansitauerat, ad supplicium agi oporteret.

Oblectamenta.

Libro 14. Nec deerant qui uoce uultuq; tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent. Suetonius in Tiberio. Erat ei in oblectamentis serpens draco. Eodem libro rursum. Nam oblectamentis principis palàm iniquum.

Doctores sapientiæ, pro philosophis. Sapientiæ professores.

Libro decimoquarto. Etiam sapientiæ doctoribus tempus impartiebat. Infra.

Docto-

Doctoresq; sapientiæ, Cœranum Græci, Musonium Tusci generis, constantiam &c. suasisse. libro 16. Maxime intentus Demetrio Cynicæ institutionis doctori. libro 20. Doctores sapientiæ secutus est, qui sola bona quę honesta, mala tantũ quę turpia &c. In uita Agricolæ. Expulsis insuper sapientiæ professoribus.

In extremum adducta. Vsq; in extremas res. In extrema.

Libro 14. Sed uitam ipsam in extremum adductam. libro 17. Et Galbæ usq; in extremas res amicum fidumq;. libro 19. Et usq; in extrema obstinatum.

Ad extremum, pro postremo.

Lib. 17. Et ad extremũ bella ciuilia ruebãt. Lib. 19. Multa cum hostiũ strage, & ad extremum moriẽs seruauerat. In uita Agricolæ. Eò ad extremũ inopię uenere. Liuius lib. 1. dec. 5. Et ipse cõsul quũ frustra reuocare fugiẽteis conatus, nec imperio, nec autoritate, nec precibus ad extremũ ualuisset. Idẽ lib. 2. dec. eiusdẽ. Vel ad extremũ si gratia plus q; ueritas apud eos ualeret, semel statuerẽt, quid donatũ ex alieno Masinissæ uellent. Aliter idem Liuius dixit lib. 1. dec. 3. Missile telum hastili oblongo, & cætera tereti, præterquam ad extremũ, unde ferrum extabat. Hoc est in extrema parte. Apud eundẽ reperies Ad ultimum, non usurpatũ pro postremo, sed quasi dicas, ad ultimũ conatum. Vt lib. 2. dec. 5. Quum experiẽda omnia ad ultimum, nec prætermittendum spẽ ullam cẽsuisset. Rursus lib. 5. Pietatẽ constantiamq; laudaturos si fidẽ ad ultimum fratri præstitisset. Hoc est, ad finem usq;. Tacitus libro 19. Acerrimum militem, & usq; in extrema obstinatum.

Abedere, cui respõdẽs uerbũ habet sermo Germanicus, Abessen. Adesus.

Lib. 15. Nã exorta uis locustarum, abederat quicquid herbidũ aut frõdosum. li. 13. Nec si Iturius & Caluisius adesis omnibus fortunis, nouissimã suscipiẽdæ accusationis operã anui rependunt. lib. 17. Aut qui adesis bonis, per dedecus alebant.

Habere gloriã cum modo. Vsus uerbi habeo, participiorumq; eius.

Libro 15. Si aut gloriã cum modo, aut prædã cum cura habuisset. Mox. Ac dispersо milite, qui in unum habitus, uagum hostẽ prõptius sustentauisset. Infra. Nõ infensum, nec cũ hostili odio Corbulonis nomẽ etiã barbaris habebat. li. 13. Damnatus ijsdẽ consulibus Vipsanius Lænas ob Sardiniã prouinciã auare habitã. lib. 4. Quæ in præsens Tiberius ciuiliter habuit. Liuius lib. 5. dec. 5. Filiã cum minore filio à Samothrace accitos Amphipolim, omni liberali cultu habuit. lib. 12. Moxq; uulgus duro imperio habitum, probra ac uerbera intentabat. Rursus eodẽ. Antiqua disciplina milites habuerat. lib. 18. Quocunq; casu accidit, dum atrociora metuebant, in leui habitum. lib. 19. Neq; enim in procinctu & castris habitos. Quarto. Vel quum patres pollerẽt noscenda uulgi natura, & quibus modis tẽperanter habereẽ. Lib. 2. Et Maroboduum regis nomẽ inuisum apud populares, Arminiũ pro libertate bellantẽ fauor habebat. Mox. Magnetes à Sipylo, proximi damno, ac remedio habiti. Lib. 3. Idemq; seruos Lepidę, quum militari custodia haberetur, transtulit ad cõsules. Itẽ. Quod haud perinde publice usui habitum, q; exitiosum multis. Liuius lib. 9. quartæ dec. Nec omnia, in quæ coniurauerunt, edita facinora habent. Eodem libro. Qui uias latrociniis pascuaq; publica infesta habuerant, id est, infestauerant. Lib. 10. Senatus censuit satis habendum, quod prætor iusiurandum polliceretur. Idem lib. 2. dec. 5. Templum augustissimum regionis eius, quod non Pyrrhus, non Annibal uiolassent, uiolare parum habuisse, nisi detexisset fœde, ac prope diruisset. Et infra. Et quanquam dissimulare & tacite habere id patiq; statuerat. Lib. 2. eiusdem dec. Non portas claudere regi satis habuerunt, sed probris quoq; in ipsum Macedonasq; procacibus iaculati sunt. Libro 9. Bene habet, inquit, & poculo impauide exhausto, haud ita multò post expirauit.

Quâ proximum.

Lib. 15. Quâ proximũ & commeatibus non egenum, regionẽ Comagenã &c.

petiuit

petiuit. Lib. 19. Vt quâ cuiq; proximũ, omissa præda, prælio occurrerẽt. Liuius lib. 1. dec. 3. Passim sine ullius imperio, quâ cuiq; proximum est, in amnẽ ruũt. Rursus lib. 8. dec. eiusdẽ. Nihil iã ordinum memores, passim quâ cuiq; proximum fuit, in fugam effunduntur. Item lib. 5. dec. quartæ. Domitius ab Arimino, quâ proximum fuit, Quintius per Ligures in Boios uenit. Rursus lib. 7. dec. eiusdem. Ne deesset principijs rerũ, quâ proximum fuit, in castra Romana cum parua manu contẽdit.

Dignum Arsacidarum, pro dignitatem Arsacidarum.

Libro 15. Adiecisse deos, dignum Arsacidarum, simul & de legionibus Romanis statuerent. Neq; enim arbitror Græcam constructionem uoluisse Tacitum referre, digne Arsacidis, hoc est, pro merito Arsacidarum.

Aegrescere.

Decimoquinto. Ne tam prõptus in pauorem, lõgiore solicitudine ægresceret.

In summam.

Libro 15. Ergo Vologeses neq; atrox in summã libro 13. Quia cõmeantibus inuicem nuncijs, nihil in summa pacis proficiebatur. libro 18. Tanta mole belli nihil in summa profutura, ipsi exitiosa. Mallem utrobiq; legere, in summam. Liuius libro 1. dec. quartæ. Quod si modum in sequendo habuissent, non in præsentis modo certaminis gloriam, sed in summam etiam belli profectum foret.

Summæ rei periculum facere. Summa rerum.

Libro 20. Crebris interim nuncijs Valentinum monuere, ne summæ rei periculum faceret. libro 21. Ad maturandum summæ rei discrimen. In uita Agricolę. Ac summa rerum & recuperatæ prouinciæ gloria in ducem cessit.

Enorme pro eo quod certo ordine caret.

Libro 15. Arctis itineribus, hucq; illuc flexis, atq; enormibus uicis, qualis uetus Roma fuit. Nam sequitur infra. Sed diuersis uicorum ordinibus.

Composita pro iuxta siue coràm posita.

Libro 15. Accita quippe Epicharis, & cum indice composita.

Sesquiplaga.

Decimoquinto. Quum uix duobus ictibus caput amputauisset, sæuitiam apud Neronem iactauit, sesquiplaga interfectum à se dicendo.

Insociabilis, Dissociabilis.

Lib. 13. Antiquas fratrũ discordias, & insociabile regnũ existimãtes. lib. 15. Quia præcipitẽ & insociabilẽ credebant. In uita Agricolæ. Et quanq; primo statim beatissimi seculi ortu res olim dissociabiles miscuerit principatũ ac libertatẽ. Liui⁹ lib. 7. dec. 4. Quia nõ ut hostib. modo, sed tãq; indomitę & insociabili gẽti succẽsebãt.

Quàm maturrimum. Quàm maturrimè.

Libro 12. Amplecti Britannicum, robur ætatis quàm maturrimum precari. Libro 15. Vt templum diuo quàmmaturrime publica pecunia poneretur.

Visores pro inspectoribus exploratoribusq;.

Libro 16. Nec missis uisoribus, per quos nosceret, an uera assererentur.

Egressa sexum.

Libro 16. Aliquando sexum egressa. Libro 13. Aetatis suæ fœminas pulchritudine supergressa, libro 20. Tanquam terminos ætatis, & concessa filio egrederẽ.

Præuentus.

Libro 17. Præuentamq; gratiam intelligit. Infra. Atq; in eo ipso sacramento uexillis inferioris Germaniæ præuentus erat.

Non ultra uerba ac uoces errare.

Libro 17. Quartam & duoetuicesimam legiones, paucis seditionis autoribus, non ultra uerba ac uoces erasse, & breui in officio fore. Similẽ sensum eleganter enunciat Curtius per intra. Vtinam, inquit, Philotas quoq; intra uerba peccasset.

Et intra

Et intra uerba desipere Celso est nō ultra uerba desipere. Eodem 17. libro. Quintadecima ac sextadecima legiones nihil ultra fremitum & minas ausæ.

Imponere cum datiuo pro decipere.

Libro 17. Falluntur quibus luxuria specie liberalitatis imponit. Vbi hactenus in uulgatis æditionibus lectum est speciem liberalitatis imponit.

Eleuare pro minuere siue leuiorem reddere.

Libro 14. Et præsentem sæuitiā melioris olim fortunæ recordatione eleuabāt. Quanquā & hic uulgo lectum est, alleuabant. Liuius lib. 6. dec. 3. Et primo eleuabāt index, indiciumq;. Rursum. lib. 7. dec. 4. de Port. Catone. Cuius autoritatem perpetuo tenore uitæ partam, toga candida eleuabat. Idem libro 2. dec. eiusdem. Eleuabat Romanum bellum. Lib. 3. dec. 5. Ignominiā Claudij temeritate acceptā eleuare eos Patres acceperunt, qui perpaucos Italici generis, & magna ex parte tumultuario delectu conscriptos ibi milites amissos referebāt. Libro 4. Simul eleuat famam aduersæ pugnæ. Libro 5. Cum magno assensu auditus est, non magis eo quod multitudinis noxam eleuabat, quàm quod culpam in autores uerterat.

Exarmare, armis spoliare.

Libro 17. Longinum manibus coercent, exarmantq;. Tranquillus in Domitiano. Negantemq; ultra se tueri eum posse, quod exarmata esset. Libro 18. Spargit legiones, exarmat legiones.

Adulor cum accusatiuo.

Lib. 16. Ne codicillis quidē (quod plerisq; pereuntiū) Neronē aut Tigillinū, aut quē aliū præpotentiū adulatus est. Lib. 15. At nūc colimus externos & adulamur.

Vt si in circo &c.

Libro 17. Vt si in circo ac theatro ludicrum aliquod postularent. Sic & Tullius in cōmentario de senectute. Similesq; sunt, ut si qui gubernatorem in nauigando agere nihil dicant. Infra lib. 17. Quum tamen ardor & uis militum ultro ducis munia implebat, ut si adesset imperator.

Notabilis pro insigni, nec in malam semper partem.

Libro 17. Notabili tempestate etiam deos infaustam adoptionem aduersantes. Infra. Ob aliquam notabilē illa die operam. Item. Quibusdam, ut in tumultu, notabilius turbātibus. Libro 18. Notabile inde iurgium fuit. Libro 19. Eo notabilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Infra. Notabili constantia centurio Iulius Agrestis &c. In libello Germanorum. Nec quicquam notabile in singulis. In uita Agricolæ. Ac ne notabilis celebritate & frequentia occurrentium introitus esset.

Componere pro sepelire. Compositus.

Libro 17. Pisonem Verania uxor ac frater Scribonianus, T. Iunium Crispina filia composuere, quæsitis redemptisq; capitibus, quæ uenalia interfectores seruauerant. In uita Agricolæ. Paucioribus tamen lachrymis compositus es.

Secundum auaritiam, pro per auaritiam.

Libro 17. Raptus penatium hauserant animo, secundum auaritiam & arrogantiam præcipua ualidiorum uitia.

Secundum Flauianos data uictoria, hoc est, pro Flauianis data.

Libro 19. Vulgata uictoria principio belli secundum Flauianos data.

Ingrata ferre.

Libro 17. Oppressa Capitonis consilia ingrate tulisset.

Precarium. Precariò.

Lib. 1. Meq; precariā animā inter infensos trahere. Lib. 17. Precariū seni imperiū, & breui trāsiturum. Lib. 20. Rediturā in animos formidinē, fugā, famemq;, ac toties captis precariā uitā. In libello Germanorū. Eoq; unus imperitat, nullis iam exceptionibus, non precario iure parēdi. In uita Agricolæ. Precariò mox præfuit.

Liuius

Liuius lib. 9. dec. 4. Apud Achæos precaria libertas, apud Romanos etiam imperium est. Eiusdem dec. lib. 4. non procul à calce. Precariò ab se iter per eum ipsum agrum, tanq; hauddubie Carthaginẽsium iuris p ctisset. Et mox. Quantũ secto bouis tergo amplecti loci potuerint, tantum ad urbẽ communiendã precariò datum.

Recolere.

Relatum ad rem. libro 3. Quo tum exemplo Lepidus, quanq; pecuniæ modicus, auitum decus recoluit. Ad personam. Libro 17. Et recens ab exilio reuersos nobileis adolescentulos auitis ac paternis sacerdotijs in solacium recoluit. Libro 19. Postquam Galbæ imagines discordia temporum subuersas in omnibus municipijs recoli iussit Antonius. Liuius lib. 9. dec. 4. Sed metalla etiam, & uetera intermissa recoluit, & noua multis locis instituit.

Frustra esse.

Libro 17. Vtrisq; frustra fuit. In uita Agricolæ. Ni uelox ingenio, mobilis pœnitentia, & ingentes aduersus Germaniam conatus frustra fuissent.

In custodiam habitos.

Docet A. Gellius in præpositionem à ueteribus nõ tam ablatiuo q; accusatiuo coniunctã. Vnde illa, In mentẽ esse. Et, In potestatem esse. Quomodo dictum uideri queat illud à Tacito lib. 17. Et sæuitia Galbę in custodiã habitos, in numero legionis cõposuerat. Dixit tamen eodẽ libro paulò superius. Ita in custodia habitus.

Factitare delationes. Accusationes exercere.

Li. 17. Qui tẽporib. Neronis delatiões factitauerat. Mox eodẽ loco. Accusatiões exercere uocat. Quippe ipsum, inquit, Crispũ easdẽ accusationes cũ prẹmio exercuisse meminerãt. Hoc est quod in Bruto accusationes factitare Cicero dixit.

Humiles pro uili, & humillimus pro eo qui sit infimæ conditionis, id est uilissimus.

Libro 17. Humili sepultura in priuatis eius hortis contexit. Item. Et ut cuiq; humillimus cliens. libro 18. Humillimo cuiq; credulus.

Deflagrans.

Libro 18. Deflagrante paulatim seditione. Liuius libro 10. dec. 4. Sed interdum spes animum subibat, deflagrare iras uestras, purgari suspiciones posse.

Intercursus. Interuentus modo pro deprecatione, modo simpliciter pro mediatione, ut ita dicam.

Libro 18. Quum intercursu tribunorum centurionumq; protegit. Liuius libro 7. dec. quartæ. Et impeditus intercursu suorum usus prælongarum hastarum. Tacitus libro 19. Sed exoluta statim uincula interuentu Hormi Cæsaris liberti. libro 20. Sed neq; hæc continua, & interuentu meliorum pensantur. Eodem libro. Parum decore Domitianũ confecto prope bello alienæ gloriæ interuenturũ. In uita Agricolæ. Et interuẽtus ciuilium armorum præbuit iustã segnitiæ excusationem.

Surrexit rumor. Surrexit luna.

Libro 18. Is rumor ab exploratoribus Vitellij dispersus, an ipsa Othonis parte, seu dolo seu forte surrexerit, parum compertum. Libro 19. Donec adulta nocte luna surgens ostenderet acies.

Surgentes partes.

Libro 19. Sed ut consulare nomen surgentibus tum maxime partibus, honesta specie prætenderetur.

Multo adhuc die. by guoter tagzeit, by hellem tag. Extremo iam die. Multo iam noctis. Multa luce.

Lib. 18. Multo adhuc die, uallũ ingress⁹. Sic supra. Multa iã nocte. lib. 19. Et extremo iã die sua quisq; in tentoria dilaberet. Infra. Antonius p Flaminiã ad Saxa rubra, multo iam noctis, ferum auxilium uenit. Lib. 21. Multa luce reuecti hostes.

Mœrere cum accuſatiuo.

Libro 18. Nec quiſquam adeo mali expers, ut non aliquam mortem mœreret.

Quod caſtrorũ. Militũ quod, ſiue quod militũ. Quantũ peditũ erat.

Libro primo. Et quod maxime caſtrorum ſyncerum erat. Libro 18. Supereſſe cum ipſo Othone militum quod trans Padũ fuerit. Paulò inferius. Et à Flauio Sabino præfecto urbis, quod erat in urbe militum ſacramẽto Vitellij adactum. libro 20. Signa uexillaq́, & quod militum, in ſuperiorem inſulę partẽ cõgregant. Item. Fortiſsimus quiſq; è Batauis, quantum peditum erat, funduntur. Item. Contracto quod erat militum Magonciaci. lib. 21. Complet & quod biremium, quæq́ ſimplici ordine agebantur. Liuius lib. 7. dec. 4. Quod floris, quod roboris in iuuentute erat, amiſerant. Idem libro 4. dec. 5. Nunc & Appium & quod cum eo præſidij ſit, in ſummo periculo eſſe, lib. 8. dec. tertiæ. Quod roboris in acie hoſtium erat.

Tanto, omiſſum.

Lib. 18. Quãto plus ſpei oſtẽditis, ſi uiuere placeret, pulchrior mors erit. Siquidem in manuſcripto codice tãto nõ legit. lib 19. Et propinqua Cremonẽſium mœnia, quãto plus ſpei ad effugium, minorẽ ad reſiſtẽdum animum dabant. Eodem libro. Nam amicorum eius quanto quis clarior minus fidus. libro primo. Cæteri nobilium, quanto quis ſeruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur.

In commune congredi.

Libro 18. Nec ultra in commune congreſsi, ſibi quiſq; conſuluere.

In communi ſitum.

Libro 20. Cætera in communi ſita ſunt.

Inſtaurare ſacrũ, pro adornare. ſic em̃ hoc uerbũ uſurpãt autores aliquãdo.

Libro 18. Inſtaurabat ſacrum dijs loci. Liuius libro 9. dec. 4. Et plebeij ludi ab ædilibus C. Sempronio Blæſo, & M. Furio Luſco, diem unum inſtaurati ſunt.

Flammare pro inflammare. Flammandus.

Libro 18. Namq; omnes exercitus flammauerat arrogantia uenientium à Vitellio militum. libro 15. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atq; ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urerentur. Libro 20. Hijs inter ſe uocibus inſiſtenteis, flammauere inſuper allatæ à Veſpaſiano literæ.

Abunde ratus, pro ſatis ratus.

Libro 18. Ipſe abunde ratus, ſi præſentibus frueretur.

Non ultra quàm tribunos aduocauit, pro tantum tribunos.

Lib. 18. Cõmotus primo Vitellius, nõ tamẽ ultra c̃ tribunos plebis in auxilium ſpretæ poteſtatis aduocauit. Sic & Tranquillus loquit̃ in Auguſto. Coſinium, inquit, ſeruum grauiſsime de ſe opinantem, non ultra c̃ compedibus coercuit.

Aſſurgere è morbo.

Li. 18. Valẽtem è graui corporis morbo tũ primũ aſſurgẽtẽ infirmitas tardabat.

Interuertere, pro decoquere.

Lib. 18. Nonies millies ſeſtertium pauciſsimis menſibus interuertiſſe creditur.

Conſciſcere fugam.

Libro 19. Deſerta Italia, turpem fugam conſciuiſſent. Liuius lib. 5. primæ dec. Exiliumq́ ac fugam nobis ex eo loco conſciſceremus. libro 3. dec. 4. de Annibale. Et alij fugã conſciſſe (id quod erat) alij fraude Ro. interfectũ, idq́ magis ferebant.

Incurioſus, pro uacuus cura.

Libro ſecundo. Dum uetera extollimus, recentium incurioſi. libro 4. Et princeps proferendi imperij incurioſus erat. libro decimooctauo. Incurioſos milites, uernacula urbanitate, quidam ſpoliauere abſciſsis furtim balteis, an accincti forẽt rogitãtes. libro 19. Placuit occaſio inuadendi incurioſos. Rurſum de Vitellio. Recentiſsi-

centissimum quodq; uulnus pauens, summi discriminis incuriosus. libro 21. Naui bus remeabat disiecto agmine, incuriosis uigilijs. In uita Agric. Ne nostris quidē temporibus, quanquam incuriosa suorum ętas omisit. Sic & aduerbium incuriose usurpat libro 20. Cæsæ cohortes eorum in uico Marcoduro incuriosius agentes.

Laxati ordines.

Lib. 19. Laxati ordines abrumpuntur.

Semineces.

Libro 19. Integri cum saucijs, semineces cum expirantibus uoluuntur.

Sepulta urbs, de excisa.

Lib. 19. Cæterū assidere sepultæ urbis ruinis, noxia tabo humus haud permisit.

Famosum, pro celebri, non in malam partem.

Libro 19. Nota per eos dies Iunij Blæsi mors & famosa fuit. Sic urbem Hierosolymorum libro 21 famosam uocat. Sed quia famosæ urbis, inquit, supremum diem tradituri sumus, congruens uidetur primordia eius aperire.

In malam partem.

Quinto. Dein multorum amoribus famosa Albucilla &c. Libro 20. Crebris apud Neronem delationibus famosos.

Offensæ.

Libro 19. Satis patuit ijs qui principum offensas acriter speculantur. Infra. Vnde quanquam manente in speciem concordia, offensarum opera metuebantur. libro 20. Neq; ipse deerat uocare offensas, nimius commemorandis quæ meruisset.

Obstinatio fidei, in bonam partem, pro obfirmatione. Obstinatus.

Lib. 19. Blæso super claritatē natalium, & elegātiā morum, fidei obstinatio fuit. lib. 21. Et quia apud ipsos fides obstinata, misericordia in prōptu &c. Rursum de Iudæis. Obstinatio uiris fœminisq; par. Liu. lib. 6. dec. 1. Tum etiā quibus animi in spe ultima obstinati ad decertandum fuerant. Item de Tarquinio Lucretię stupratore. Vbi obstinatam uidebat. Et, Quum uicisset obstinatam pudicitiam.

Affecta fides, pro læsa. Affectæ res.

Libro 19. Et credebat affectā eius fidem præiuuisse, domo agrisq; pignori acceptis. Sic Liuius dixit affectas res lib. 6. dec. 1. Quorum legati opem rebus affectis orantes quum senatum adissent. Idem lib. 1. dec. 5. affectum pestilentia uocat exercitum, imminutum significans. Et exercitus, inquit, qui Arimini pestilentia affectus erat, domum dimissus. Sic lib. 6. dec. 4. dixit, affecta labore ac uigilijs corpora. Aetoli, inquit, pars sopiti affecta labore ac uigilijs corpora ex somno moliebātur. Lib. 4. dec. 5. Statuit sic affectos recenti atq; integro hosti non obijcere. libro primo dec. 3. Paulisper tamen affectos animos recreauit repentina profectio Anniballis in Oretanos, Carpetanosq;, hoc est imminutos debilitatosq;.

Afflicta fides.

Lib. 17. Multi afflicta fide in pace, ac turbatis reb. alacres, & p incerta tutissimi.

Tenere sedem Iouis opt. max. pro uincere siue captam obtinere.

Lib. 19. de Capitolio sede Iouis optimi maximi loquēs. Quā non Porsena dedita urbe, neq; Galli capta tenere potuissent. Sic em manuscriptū uolumen habet, p quo temerare legit in uulgatis æditionibus. Trāquillus in Domitiano. Eaq; cōditione permisit, ut accusatori qui causam non teneret, exiliū pœna esset. lib. 20. Tenebant uictore exercitu Treuiri. Rursum lib. 21. Cūcta cāporum omnesq; pręter Hierosolymā urbes, uictore exercitu tenebat. In uita Agricolæ. Atq; omnis ppior sinus tenebat. Itē. Finem Britanniæ nō fama nec rumore, sed castris & armis tenemus. Liuius lib. 9. dec. 4. Magno certamine cū prætore habito, tenuerūt causam.

Sacricolæ.

Libro 19. Turbæ sacricolarum immixtus.

Inhumana pars uiæ. Inhumana ſecuritas.

Lib. 18. Protritis arboribus atq; frugibus dira uaſtitas, nec minus inhumana pars uiæ, quam Cremonenſes lauro roſisq; conſtrauerant, extructis altaribus, cæſisq; uictimis, regium in morem. libro 19. Nec tunc minus crudelitatis, nunc inhumana ſecuritas. Sic dixit Liuius dec. tertia. inhumana crudelitas.

Intererat Vitellium uinci.

Libro 19. Hauddubie intererat Vitellium uinci. Quo nos loco genitiuum reip. ſubmouimus. Liuius libro 4. dec. 5. Neq; ipſe quod plurimum intererat, certamini affuit. libro 7. Aut ſi detrectaret hoſtis certamen, quod plurimum intererat ad animos ciuitatum, timoris confeſsionem exprimerent.

Intereſt cum genitiuo.

Libro 17. Non interfuit occidentium, quid diceret.

Remittere nomen. Remiſerunt imbres apud Liuium abſolute.

Lib. 20. Vim principis cõplecti, nomẽ remittere. Sic in ſuperioribus libris alicubi. Remiſſum id munus. Pro quo legitur in uulgatis æditionibus, Omiſſum id munus. Liuius lib. 5. dec. 4. Multa homines, ne bellare neceſſe ſit, uolũtate remittere, quæ bello & armis cogi nõ poſsint. lib. 6. Et quũ uterq; ſe cũ omnib⁹ copijs in Aetoliã uenturum, belloq; interfuturum polliceret, Ptolemæo id remiſſum. lib. 2. decad. 5. Omnibus gratiæ actæ, remiſſum omnibus. Mire eleganter idem abſolute remitto uerbum uſurpat libro decimo dec. 4. Vbi primum remiſerunt imbres.

Modo pecorum, pro ritu ſeu more pecorum. Modo pacis. Ruinæ modo. Modo rationis. Indaginis modo.

Lib. 12. Modo pecorum Barbaris trahebat. Sic em̃ caſtigauimus, quũ in uulgatis æditionibus legat corrupte, Quod dedecorum Barbaris trahebat. Liuius lib. 8. dec. 4. Eos ex eo tempore per ducẽtos iã annos pecorum in modum cõſternatos cædunt, fugantq;. Sic dixit rurſum Tacitus, Pacis modo, lib. 20. Dein uagos & pacis modo effuſos lixas negociatoresq; Romanos inuadunt. Itẽ. Ruinæ modo. Vt uẽtum ad manus, deturbati ruinæ modo præcipitant. In uita Agricolæ. Ludos & inania honoris, modo rationis atq; abundãtiæ duxit. Infra. Quod ni frequẽs ubiq; Agricola ualidas & expeditas cohortes indaginis modo &c. Liuius libro 8. dec. 4. Latrocinij magis q̃ belli modo. Habes rurſus iſtam loquendi formam, modo pecorum, apud Liuium lib. decimo dec. 4. Sed ijs, inquit, qui hos ipſos Ligures aliquoties pecorum modo fugientes per ſaltus inuios conſectati ceciderunt?

Immortalia tributa. Mortales materiæ pro fluxis. Mortale opus.

Libro 20. Niſi ingratam militiam, immortalia tributa, uirgas, ſecures, & dominorum ingenia. lib. 21. Prophanos qui deũm imagines mortalibus materijs in ſpecies hominum effingant. In libello Germanorum. Candidi & nullo mortali opere contacti. In uita Agricolæ. Sed ut uultus hominum, ita ſimulachra uultus imbecilla ac mortalia ſunt. Liuius libro 4. dec. 4. leges quaſdam mortales dixit & temporarias. Sed tamen addit, ut ita dicam.

Præter os. Præter omnium oculos.

Lib. 20. Præter ſuorũ ora &c. intra caſtra effundebant. Sic Liuius lib. 8. dec. 4. dixit, præter omnium oculos. An nõ, inquit, præter omnium oculos tãtum auri argentiq; in triumpho L. Scipionis, quãtum non decem alijs triumphis, ſi omne in unum conferat, ſit latum? Apud eundẽ Liuium habes præter mœnia ipſa fluere, Præter Caralliten paludem agmen ductum, præter Thebas Demetriadẽ curſum dirigerent. Præter oram Hetruſci maris Neapolin tranſmiſit. Decade quarta.

Incerto Marte.

Lib. 20. Pugnatũ lõgo agmine, & incerto Marte, donec prẽliũ nox dirimeret. Liuius lib. 5. dec. 4. dubiũ prẽliũ uocat. Aliquandiu dubiũ, inquit, prẽliũ fuit. Vocat

cat ancipitem Martẽ lib. 1. dec. 3. Et adeo uaria belli fortuna, ancepsq; Mars fuit.

Nauare flagitium. Nauare bellum. Militarem operam nauare.

Lib. 20. Cæteros, ut quisq; flagitium nauauerat, præmijs attollit. libro 21. Si Vespasiano bellum nauauerint, Vespasianum rerum potiri. Liuius lib. 4. dec. quintæ. Vbi datum signum sit, tum militarem operam nauare.

Internatus ab internascor participium.

Lib. 20. Virgulta postremo & stirpes & internatas saxis herbas uellentes, miseriarum patientiæq; documentum fuere.

Retentare.

Libro 20. Dat custodes, qui pecuniam, calones, sarcinas retentarent. Hoc uerbo supra quoq; usus est. libro 21. Ciuilis dum fugientes retentat, agnitus, petitusq; telis, relicto equo, transnatauit.

A metu infamiæ presit iras. Ā quo se muniebat.

Libro 20. Cerialis à metu infamię si licentia sæuitiaq; imbuere militem crederetur, presit iras. In uita Agricolæ. Quum denotandis tot hominum palloribus sufficeret sæuus ille uultus & rubor, à quo se contra pudorem muniebat. Hoc modo sæpe loquitur Liuius, ut libro octauo tertiæ dec. Dextra Pœnos tenere castra, à stationibus, uigilijs, omni iusta militari custodia tuta & firma. Quanquam in uulgatis æditionibus à particula omissa est. Nos reposuimus ex manuscripto codice quem nobis bibliotheca Spirensis suppeditauit. Rursus libro quinto primæ decadis. Nunc, inquit, ab secundis rebus magis etiam insolito incauti. libro sexto. Criminabantur multo eum infestiorem agrum ab nobilitate esse, quàm à Volscis fuerit. Item compluribus alijs locis.

Decernere pro confligere.

Libro 21. Paratusq; decernere, haud procul Hierosolymis castra facit. Liuius libro decimo quartæ dec. Decernite criminibus, mox ferro decreturi.

Præpotuere. Præiuuare.

Libro 21. Postquam Macedones præpotuere &c. libro 19. Et credebatur affectam eius fidem præiuuisse, domo agrisq; pignori acceptis.

Prælium serere. Serere certamen. Pugnam conserere.

Lib. 21. Et sequẽtibus diebus crebra pro portis prælia serebant. Sic Liuius dixit lib. 10. dec. 4. Indies maiora certamina serebat. Itẽ alibi. Ex bellis bella seruntẽ. Rursum libro 2. dec. eiusdem. Et temperatum ægre est, quin missilibus, quia dirempti medio amne fuerant, pugnam inter se conferrent. lib. quinto dec. eiusdem. Boij diripi sua impune, quàm tuendo ea conserere certamen malebant.

Operatus absolute, pro operatus sacris. Operari liberalibus studijs. Cædendis materijs operatus, pro operam dare.

Secundo. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, uiditq; se operatum. libro tertio. Armatis cohortibus Sacrouir occupauerat nobilissimarum Galliarum sobolẽ, liberalibus ibi studijs operatam. Sic enim legendum putamus pro sibi studijs operatam lib. 21. Egressum militẽ & cædendis materijs operatum turbauere.

Circundare gratiam & pecuniam. Circundare famam alicui.

Libro 14. In oratione Senecæ ad Neronem. At tu gratiam immensam innumeram pecuniam circundedisti. Sic enim illic legendum autoritate manuscripti codicis. In dialogo Oratorum. Catilina, & Milo, & Verres, & Antonius, hanc illi famam circundederunt. In uita Agricolæ. Egregiam famam paci circundedit.

Remissiones.

In uita Agricolæ. Iam uero tempora curarum remissionumq; diuisa. In dialogo Oratorum. Ac non studia moresq;, sed remissiones etiam lususq; puerorum, sanctitate quadam ac uerecundia temperabat.

Minus triennium.

In uita Agricolæ. Minus triennium in ea legatione detentus.

Inuictum. ad rem relatum.

In uita Agricolæ. Vt obstupefacti hostes, qui classem, qui naues, qui mare expectabãt, nihil arduũ aut inuictũ crediderint. lib. 19. Annaliũ. Sed cũcta festinatione, deinde ignauia Sabini corrupta, qui sumptis temere armis, inuictissimã Capitolij arcem, & ne magnis quidem exercitibus expugnabilem, aduersus treis cohortes tueri nequisset. Sic enim illic scribe, pro suppositio uocabulo munitissimam.

Laureã mittere. Laureatis gesta ꝓsequi. Laureatæ literæ siue tabellæ.

Libro 19. Ipse lauream prospere gestæ rei ad fratrẽ misit. In uita Agricolæ. Ne laureatis quidem gesta prosecutus est. Subauditur literis. Liuius libro quinto dec. quintæ. C. Licinio consuli ad quadrigas mittendas ascendenti, tabellarius qui se ex Macedonia uenire diceret, laureatas literas. Igitur (sic enim legendum suspicor pro dicitur.) quadrigis missis Consul currum conscendit, & quum per circum reueheretur ad foros publicos laureatas tabellas populo ostendit.

Vescor, cum accusatiuo.

In uita Agricolæ. Eò ad extremum inopiæ uenere, ut infirmissimos suorum, mox sorte ductos uescerentur.

Annus.

In libello Germanorũ. Nec arare terrã aut expectare annũ tã facile persuaseris, q̃ꝫ uocare hostes & uulnera mereri. Sic in prouerbio. Annus fructificat nõ tellus.

Spectabilis victoria.

In uita Agricolæ. Defixere aciem in hijs uestigijs, in quibus pulchram & spectabilem uictoriam ederetis.

Intercedere imaginibus, per metaphoram, pro obstare imaginibus & prohibere.

Intercedit tribunus plebis sententiæ, quum opponit se & sic prohibet ne quid statuatur. Liuius libro octauo quartæ decadis. Pronunciauit, prætori non intercedere tribunos, quo minus sua potestate utatur. Et mox. Se non intercedere prætori. Vnde per metaphoram Tacitus dixit in uita Agricolæ. Non quia intercedendum putem imaginibus quę marmore aut ere finguntur. Id est. Non quia negem habendas imagines quæ marmore aut ære finguntur. Plinius in Panegyrico. Intercedere iniquitatibus magistratuum.

Extranei.

In uita Agricolæ. Extraneis etiam, ignotisq̃ non sine cura fuit, Tranquillus in Claudio. Ac ne hæredem quidem, nisi inter tertios ac penè extraneos.

Inscientia ab inscius, sicut à negligens negligentia.

Libro 17. Inde atrox rumor, affirmantibus pleriscꝫ interfectos, ac ni sibi consulerent, fore ut acerrimi militum & præsentia conquesti, per tenebras & inscientiã cæterorum occiderentur. Sic enim continet manuscriptum exemplar. quanquam in uulgatis æditionibus omnibus, etiam nostra, legitur: per tenebras & inscitiam cæterorum occiderẽtur. Hoc uocabulum rursus reperi in dialogo Oratorũ. Quis enim ignorat & eloquentiam & cæteras artes desciuisse ab ista uetere gloria, non inopia hominum, sed desidia iuuentutis, & negligentia parentũ, & inscientia præcipientium & obliuione moris antiqui.

Circum pro circa aduerbialiter.

Libro quarto. Ita quanquam diuersis super rebus consulerentur, aram clementiæ, arã amicitiæ, effigiesq̃ circum Cæsaris ac Seiani censuere. lib. 15. de incendio urbis sub Nerone. Neq̃ tamen sisti potuit, quin & palatium, & domus, & cuncta circum, haurirentur. Apud Liuium tamen motum significat libro secundo decadis

dis quintæ Inde legatio sub idem tempus in Asiam circum insulas missa. Idem tamen circa frequentius in hunc modum usurpat.

Cerimonia.

Lib. 14. Videbaturq; potus sacros & cerimoniã loci corpore toto polluisse. Liuius lib. 10. dec. 4. Ad statum sacrificium, quod conditori Aeneæ cum magna cerimonia quotannis faciunt.

Si non fuit, pro non licuit, siue datum est aut permissum.

Lib. 20. Te Quirine Romanę parẽs urbis, precor uenerorq;, ut si uobis nõ fuit, me duce hæc castra incorrupta & intemerata seruari, at Classico ne sinatis. Liu. li. 2. dec. 5. Eorũ autẽ quę obiecta sunt mihi, partim ea sunt quibus nescio an gloriari debeã, partim quę fateri nõ erubescã, partim quę uerbo obiecta, uerbo negare sit.

Restaurare.

Lib. 3. At Pompei Theatrũ igne fortuito haustum, Cæsar extructurum pollicitus est, eo quod nemo è familia restaurando sufficeret. Iustinus lib. 21. Ita facta societate & auxilijs Gallorũ auctus, bellum uelut ex integro restaurat.

Effusus in amorem, in luxum. Effundi in preces, lachrymas, uota. Effusio. absolute.

Libro primo. Dum Mecœnati obtemperat effuso in amorem Bathylli. libro uigesimo. Effusi in luxum & epulas & nocturnos cœtus. Rursus libro 1. At patres quibus unus metus, si intelligere uiderentur, in questus, lachrymas, uota effundi. id est, effundebantur. Liuius libro secundo dec. quintæ. Pars ita in Romanos effusi erant, ut autoritatem immodico fauore corrumperent. Idem libro quarto dixit effusam licentiã pro immodica. Rursum infra. Nondum hac effusione inducta bestijs omnium gentium circum complendi. Proinde quod apud Tacitum in manuscripto codice legitur libro 19. Causam effusionis quærenti, sic accipiendũ est, ut significet Imp. Vitellius se mirari quur frater ipsius tam immodice supplex sit, in preces atq; lachrymas effusus, qui filium imperatoris sinu complexus genibus illius acciderat. Quanquam in uulgatis æditionibus legitur confusionis, quemadmodum indicauimus in Castigationibus. Adiuuat hoc quod dixi locus adhuc alter libro quarto dec. quintæ. Et principium oratiõnis ab accusatione stultitiæ orsus suæ, prostremo ad preces lachrymasq; effusus, genibus prætoris accidens in potestatem sese dedit. Ergo Taciti uerba expone. Causam effusionis. s. in preces lachrymasq;, quærenti &c.

Dandarica, pro terra Dandaridarum. Indica. Mędica.

Bisaltica. Belgica. Romana.

Libro 12. Ventumq; Soza oppidũ Dandaricæ. Sic enim reposuimus pro Dandaridæ. Non aliter Liuius Indicam usurpat libro secundo dec. quintæ. At Hercule nunc nõ de ultimis Indicæ oris, sed de ipsius Macedoniæ possessione certamen fortunã indixisse. Item libro decimo quartæ dec. In Mædicam ducere pergit. Rursum libro 4. dec. quintæ, Circa Desudabam in Mędica exercitus Gallorum consederat, mercedem pactam opperiens. libro quinto. Trans Strymonem autẽ uergentia ad occasum, Bisalticam omnem cum Heraclea quam Sintícen appellant. Sic & Belgicam dixit Tacitus libro 17. Pompeius Propinquus procurator Belgicæ statim interfectus. Et Panegyristes ad Maximianum Aug. in Romanam. Tot excisæ undiq; Barbaræ nationes, tot translati sunt in Romanã cultores. Ita nanq; scribendum illic pro Romam.

Admouere simpliciter, pro admouere exercitum siue copias.

In libello Germanorũ. Ne Parthi quidem sæpius admouere. Sic enim legimus pro admonuere. lib. 3. dec. 5. Si propius copias admouisset, paratos fore qui prodere urbem. Item alijs compluribus locis.

Spoletinus, à Spoletio, non Spoletanus. Spoletium.

Quod in manuscripto Taciti codice legitur Spoletinus, pro quo Spoletanus quispiam in uulgatis ęditionibus suppositit, idem reperitur apud Liuium, ut libro tertio dec. 5. Itaq; quum spei nihil ad resistendum esset, C. Caruilius Spoletinus, & C. Afranius à præsidio Romano missi. Et mox Magno usui Caruilius Spoleti nus erat in colloquijs. lib. 5. dec. eiusdem. Rex Gentius cum liberis & cõiuge & fratre Spoletium in custodiam ex senatusconsulto ductus.

Vsq; pontem, sine præpositione.

Tacitus aduerbiũ usq; cũ accusatiuo cõstruit sine intermedia præpositione ad. Sic & Liuius lib. 4. dec. 5. Vsq; alterius initiũ pontis prolabi eũ leuiter cogebat.

Vacuam arcem furtim tradi futurum.

Libro 19. Vacuam arcem furtim tradi futurum. Sic enim in manuscripto codice legitur, non, furtim traditurum, quemadmodum ædítiones peruulgatæ continent. Neq; uero seruus Verginij Capitonis intra arcem erat, ut ipse tradere posset aduenientibus arcem. Nõ absimilis est illa Liuij locutio lib. 2. dec. 5. Neminem eorum per Italiam ire liciturum.

Finis, pro finibus, hoc est termino.

Libro 16. Ostorius longinquis in agris apud finem Ligurum id temporis erat. Liuius libro 4. dec. 4. Pisanum deinde finem transgressos, omnem oram maris peragrasse. Vide Castigationes in librum 16.

Mittere uocem, pro emittere.

Mittere uocem Tacitus usurpat. quanquam in uulgatis ęditionib. legitur emittere. Sed habenda fides manuscripto codici. Liuius libro 5. dec. quartæ. Qui uocem liberã mittere aduersus regis legatũ auderent. lib. 10. Mihi quoq; ferrũ in me strictum cernenti uocem mittere liceat. Item 10. dec. 3. Sed si captiuæ, apud dominum uitæ necisq; suæ, uocem supplicem mittere licet.

Circuli.

Lib. 3. Nec ignoro in conuiuijs & circulis incusari ista, & modum posci. In uita Agricolæ. Vulgus quoq;, & hic aliud agens populus, & uentitauere ad domũ, & per fora & circulos locuti sunt. Liuius li. 4. dec. 5. In omnibus circulis, atq; etiam, si dijs placet, in conuiuijs sunt qui exercitus in Macedoniam ducant.

Genus.

Lib. 20. Infestius in Vbijs quos genus Germanicæ originis, eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinẽses uocarent. L. Florus. Aquitani callidum genus in speluncas se recipiebant. Ibidem de Germanis. Sed in saltus & paludes genus omne diffugerat.

Percensere. Permunire. Peruigere. & similia uerba.

Gaudet Tacitus huiusmodi uerbis compositis cum præpositione per, quale est Percensere. libro 4. Percensuitq; cursim numerum legionum. Permunire. Quinto. Locorumq; opportuna permuniuit. Peruigere. Et utercq; opibusq; atq; honoribus peruiguere. Peruincere. lib. 12. Quod patres odio delatoris cõtra ambitum Agrippinę peruicere. Perlicere. Decimotertio. Necem & arma perliceret. Perpopulari libro 14. Cædibus & incendijs perpopulatus. Perornare. lib. 16. Detraheret potius senatui quem perornauisset, infamiam tanti flagitij. Percolere. lib. 18. Pleroscq; senatorij ordinis honore percoluit.

Prætexere.

In libello de moribus Germanorum. Vtræq; nationes usq; ad Oceanum Rheno prætexuntur. Item. Eaq; Germaniæ uelut frons est, quatenus Danubio prætexitur. Sic enim legendum, non Danubio pergitur.

FINIS

PHILIPPVS BEROALDVS IVNIOR

ACADEMIÆ ROMANÆ PRÆPOSITVS, LEONI X. PONT. MAX. S.

VID nam esse causæ dicam Pont. Max. quod egregia animorum monumenta, quæ sola communem hãc humanarum rerũ moriẽdi sortem effugere posse uidebantur, ipsa quoq; præteritis seculis fati contagionem senserunt? Nanq; ut de plurimis bonis autoribus taceam, qui omnino perierunt, unus Cornelius Tacitus qui res *Cor. Tacitus*
Romanas ab excessu diui Augusti ad suam ętatem cõplexus est triginta uoluminibus, lacer & ueluti sine capite statua diu iacuit. Nihil misero profuerat Romani imperij res gestas diligẽter, fideliter, & floride scripsisse. Nihil eum iuuerat sequentibus temporibus nactum fuisse imperatorem Tacitum, qui *Tacitus imp.*
eum inter suos progenitores annumerari glorioſum duxerit: qui illius historias quotannis multis uoluminibus transcribendas ac per bibliothecas disseminandas imperarit, quo pluribus munimentis, pluribus thesauris diuturnitatem gentili suõ custodiret. Ac mihi quidem uidetur per tot secula Cornelius non tam caput suum perdidisse, quàm ultro ipse occultasse. Audiebat enim eam esse ignauiam temporum, eum bonarũ literarum contemptum, ut non modo non quenquam uidere, sed ne à quoquam uideri quidem dignum esse existimaret. At uero ubi tui Põtificatus effulsit alma lux, sese ipse extulit, ad nominis tui uocem caput exeruit. Odor nanq; tuarum uirtutum non uiuentes modo in uenerationem sui commouit, sed ipsos penè dixerim intermotuos excitauit. Falleris enim Leo Max. si arbitraris quenquam fuis- *LEO X*
se per multa secula, qui in istam maestatis altitudinem adscẽderit, tam communi omnium mortalium lætitia, tam constanti opinione bonitatis, quiq; tantam de se commorit expectationẽ, quãtam ipse de te concitasti. Et enim anteactæ uitæ incredibilis sanctitas, morum candor, spectata fides in eam spem omnes adducebant, ut unum esse te affirmarent, qui demissus è cœlo per auream illam Homeri cathenã fesso orbi succurrere & posses, & uelles. In primis uero bonæ artes studiaq; ipsa literarum sibi de te plurimũ statim promisere, Sciebant enim fuisse te semper egregia in se uoluntate, præclara mente: unam modo non affuisse facultatem, quam uidebant ista cum dignitate accessisse, eamq; permagnam. Norant bibliothecam Mediceam, quæ *Bibliotheca Medicea*
difficillimis Italiæ temporibus parem cum reliqua domus tuæ fortuna serat calamitatem, à te extorre, ac perquã modicis fortunis, pecuniarum magna ui recuperatã. Viderant ędes tuas nobilib. ingenijs patuisse semper. Meminerant præterea diuini illius uiri auream esse te sobolem, qui bonas literas iam fugientes reuocauit. Ex cuius te ortum radicibus affirmabant non posse non consimiles fructus dare, atq; etiam tanto uberiores, quanto illum

ipsum

ipsum patrem tuum opulentia,maiestate,amplitudine superasti. Et me her
Leo X studijs literarum consulit cule huic opinioni (quantum in primordio & quasi infantia Pontificatus effici potuit)præclare respondisti.Nanq; adauctis professorum stipendijs, accitisq; undiq; summis in omni studiorum genere uiris,Romanũ gymna
Laur. Medices Ioan.Lascaris sium multis ingeniorum luminibus illustrasti. Ac LAVRENTIVS qui dem parens tuus Ioannem Lascarem singularis eruditionis uirum in Græciam misit,quo libros undiq; conquisitos Florentiã ad extruendam biblio thecam comportaret:tu uero qui quod utranq; linguam optime calles, ad perfectam eruditionẽ,literarum Græcarum cognitionẽ sciebas esse perne cessariam,eodem Lascare auctore,ipsam propemodũ Græciam in Italiam
Pueri Græcorũ Romæ eruditur quasi in nouam coloniam deduxisti.Pueros enim ex tota Græcia in quibus uis ingenij & bona indoles inesse uidebatur,cũ suis præceptoribus Romam euocasti,ut & linguam ipsis nostram commodius nos traderemus,suamq; illi nobis liberalius impartirent,ac per hoc seminarium utriusq; gentis litteræ altioribus radicibus innixæ,transferri ac latius propagari possent. Age
Indagatorib. librorũ præmia proposita uero quanta hoc ipsum laude dignum est?quod propemodũ præconis uoce ingentia præmia indagatoribus librorum proposuisti, si quos libros uetustas nobis inuidit, alicunde è latibulis eduxissent, quæ uenatio Cornelij
Apud Corbeiam Benedicti norum cœnobium Taciti hos primos quinq; libros qui per longum seculorum ambitum latuerant,in saltibus Germaniæ inuenit.quam tu prædam ad te allatam, ac magna mercede comparatam,non uelut aliqua librorũ sepultura rursus occultasti,sed tãquã uerus omnium pater,utilitati omniũ consultum esse uoluisti. Si quidẽ ubi tu totos summa cum uoluptate cognouisti(nam post negotiorum fluctus ex antiqua tua consuetudine,aut aliquid ipse legis,aut alios recitantes audis)eos mihi ut ad cõmunem studiosorum utilitatẽ publicarem, tradidisti.Quo nomine,cum ego præter cæteros,quẽ,quod huius prouinciæ rectorem non omnino malum existimasti,laus non parua secutura est, tum boni omnes,ad quos huius beneficij inopinata utilitas latissime proueniura est,debere tibi,si grati esse uolent,fateantur,necesse est. Nam sum
Cor. Tacitus summe utilis mum ego autorẽ,& summe utilem Cornelium Tacitum semper iudicaui, cum priuatis hominibus & optimatibus,tum uero etiam principibus ipsis atq; imperatoribus.& enim cum ex reliquis historicis alij res tantũ domi foriscq; in Rep.gestas perscribant,ut Sallustius,ut Liuius:alij principum uitas ostendisse contenti sint,ut Suetonius,ut Plutarchus: hic unus utrunq; munus summo ordine,diligenti cura,magno iudicio,multa concinnitate complexus est.His autẽ quinq; libris decem reliquos connectere placuit,ut suo tandem capite Cornelius,suã faciem multo integrior spectãdam,tuoq; munere agnoscendam præberet. Atq; utinam alij quoq; & permulta linguæ nostræ uolumina quę deperdita sunt iampridem,nunc te clauũ Christianę cymbæ moderante inueniantur. spondere enim omnibus audeo, ac pro te præstare me uadem, ut quicunq; uolumen aliquod egregium,ex his ipsis

quæ

quæ uetuſtatis iniuria interciderunt,repertum ad te attulerit,fore ut tanti au tor muneris non minorem in ſe tuam ſenſurus ſit,quàm hic ipſe ſenſerit,qui hos quinq; attulit liberalitatem. Nam cum tu multas Laurentij parentis tui excellentes animi dotes nobis repręſentes,nullam te magis exprimere ac re ferre animaduerto,q; ut de literis bene meruiſſe iudiceris. Atq; id quoq; ut reliquas actiones tuas & prudenter inſtituis,& ſapienter facis. & enim Lau rentius quãquam ſuæ Reip. fuerit columen, Italiam uniuerſam quoad uixit prudentia & conſilio præſtiterit immunẽ ab incurſionibus barbararũ gen tium & rapinis,regum illuſtriũ toto orbe ſummam beneuolentiam multis officijs ſibi cõciliarit,fueritq; planè uir unus qui de humano genere optime meritus iudicari poſsit,nullam tamẽ pleniorem gratiam,nullũ uberius meri tum tulit quàm idipſum,quo literæ ſunt eum remuneratæ.memores enim illius in ſe beneficentiæ,ne ingratæ haberent eum mortalitate ereptum ęter nitati cõſecrarunt. Ita neſcias utrũ maius præſidium literis attulerit Lauren tius,an ab eis maius ipſe nomen,ampliorem dignitatem fuerit conſecutus. Huic autem inſtituto & propoſito tuo tam recto,tam magnanimo fortuna quoq; ipſa ſubſeruire, occaſionesq; offerre uiſa eſt,quibus animi tui nobi liſsimas cogitationes exprimere poſſes. Si quando emẽ clari in literis uiri exti tere,affirmare auſim tuis temporibus extare ſummos, nec in literis modo, ſed in Muſica,pictura,ſtatuaria,architectura celeberrimos : quorũ tu artes liberaliter foues,opera intelligenter laudas,ingenia magnifice extollis. Ma gna ſanè felicitas hæc eſt ingeniorum,ut ſuarum uirtutum intelligentem & amantem principem nacta ſint. Sed nec principis eius fortuna minor, qui eo ſeculo natus ſit,quo poſsit eos habere ſpectatores, & ſuarum actionum teſtes,qui poſteris illas quoq; narrare poſsint incorrupte. Deus igitur Opt. Max. hanc tibi mentem,hunc animũ perpetuo cõſeruet, incolumitatem q; diutiſsime tueatur,ut unus poſt hominum memoriam fuiſſe Pontifex dica ris,qui magni principis numeros abſolueris, religionem ſanctiſsime colue ris,fontes beneficentiæ in bonorum tantum commoditates deriuaris, uirtu tes demum omnes cognoueris,amaueris,illuſtraueris. Vale.

PH. BEROALDVS AD LECTOREM.

SED quoniam uetus codex,unde hunc ipſum deſcribendũ atq; inuulgandũ curaui,pluribus mendis ſcatet,æquum uidetur lectorem in primo quaſi operis li mine conſilij mei,quo in hoc toto negocio ſum uſus, admonere. Namq; errores qui poterant nulla temeritatis nota emendari,conſultis primo nonnullis eruditis & acris iudicij uiris correxi. At quæ loca in ſe maiorem in corrigendo difficulta tem habere uidebantur,ſicut erãt reliqui,appoſitis interiori margini ſtellulis, quæ uitioſum codicem teſtarentur.

EX LIBRO PRIMO.

Neu triſtior.] Forte corrigendum erit, triſtiores. uel ſit numerus pro numero, quod amicum eſt huic ſcriptori.

Multa Antonio tunc interfectores.] Deeſſe arbitror particulam,ut, uel, quo. quam correctionem qui non reſpuit,ſuo addat codici.

Quæ

Quæ Tedij & Vedij.] & infra. Grauius domui Cęsarũ.] Opinor corrigendũ: Qui Tedij & Vedij, &, Grauis domui Cæsarum.

Mox celebratio annum.] Posses non absurde emendare. Mox celebratio annuum ad prætorem.

Intus operis.] Quid si legas, inuictus operis? ut qui uinci à magnis laboribus nesciret, uel immitis operis, sequitur enim atq; eò immitior: nam qui nimius esset in imponendis militi laboribus.

Latera concædibus munitus.] Non est corruptus locus, sed non obuia omnibus loquutio. Sunt autem concædes ueluti sepes firmiores è sylua cædua arboríb. cæsis constructæ. Cæsar in commentarijs & Ammianus ea dictione utuntur. Et hodie quoq; tali castrorum munimento uti uidemus ductores exercitus, prout ratio loci in castrametando suaserit.

Clariore penè cœlo.] Codex uetus habet, clamore pena cœlo. si cui nostra correctio displicet, ipse meliorem inueniat.

Apud principium ponti.] Sine controuersia legendum est, pontis.

EX LIBRO SECVNDO.

Imprompto iam ob continua pericula.] Adderem ego nomen Arminij, & legerem: Imprompto iam Arminio ob continua &c.

In Hiona.] Corrigeres forte non inepte, in hyberna.

Quasi auretur potestas.] Si corrigeres, augeretur, planè bene consistet sensus.

EX LIBRO TERTIO.

Et lege Pappia Poppæa pręmijs inducti uisi à priuilegijs.] Dictio illa, uisi, toto sensui officit, quare eam excutiendã cæteris relinquemus. Sed ut hũc locũ nõ facile correxerim, ita Suetonij codicẽ in Claudio emẽdare ausim. Vbi enim mẽtio fit legis Pappię, ita codices habẽt. Pappię Põpeiæ. emẽdarim ego, Pappiæ Poppææ.

EX LIBRO QVINTO.

Simul populus effigies.] Hoc loco & paulo infra, multa desunt, & illa in primis, Agrippinæ & eius filiorum Neronis & Drusi relegatio, Seiani coniuratio & pœna, multorumq; eius amicorum supplicia & Liuię uxoris Drusi, quæ Liuilla à Suetonio nuncupatur. Item initium consulatus Trionis & Reguli.

Si quæ alia sunt loca præter hæc, duriuscula, ea sibi quisq; pro captu ingenij interpretetur aut corrigat, mihi satis fuerit ex fide omnia retulisse.

NEq; uero quemquã mirari uolumus, si quasdã dictiones inueniet ab usu cotidiano paulum remotiores, sed tamẽ antiquitatem redolentes, quas inuertere, & secus quàm erant in uetusto codice publicare, nõ modo temerarij, sed planè indocti uiri fuissent, Vt Sulla pro Sylla, Donusa pro Donysa, Sibulla pro Sibylla: inclutos pro inclytos: inritum, inridere, inluxit, pro irridere, irritum, illuxit. Antire pro anteire: satias pro satietas, qua dictione etiam Terentius usus est. Apisci pro adipisci, more Lucretiano: tramissus pro transmissus: epistula pro epistola: & Lucaris, quod mercedem & præmium significat: ut mulcatum corpus pro percusso & quassato. Inueniet etiam restaurari duobus in locis, nisi sit uitium in codice uetusto, quanquã sunt qui affirment Liuium & Iustinum & iuris consultos eo uerbo usos. Inuenies etiam, in præsentiarum, qua locutione auctor rhetorices ad Herennium usus est. Inuenies etiã numeros quosdã uirgula superposita delineatos, ut erãt in codice uetusto. quæ uirgula designat augmentũ millenarij numeri.

P. Cornelij

P. CORNELII TACITI

AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER PRIMVS.

RBEM ROMAM à principio reges habuere. Libertatem, & Consulatum L. Brutus instituit. Dictaturæ ad tempus sumebantur: neq; Decemuiralis potestas ultra biennium, neq; tribunorum militum consulare ius diu ualuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. & Pompeij Crassiq; potentia cito in Cæsarem: Lepidi, atq; Antonij arma in Augustum cessere, qui cuncta discordijs ciuilibus fessa, nomine principis sub Imperium accepit. Sed ueteris populi Romani prospera uel aduersa claris scriptoribus memorata sunt: temporibusq; Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur. Tiberij, Caijq;, & Claudij, ac Neronis res, florentibus ipsis ob metum falsæ, postquam occiderant recentibus odijs compositę sunt. Inde cõsilium mihi pauca de Augusto, & extrema tradere: mox Tiberij principatum, & cætera sine ira, & studio, quorum causas procul habeo. Postquam Bruto, & Cassio cæsis, nulla iam publica arma, Pompeius apud Siciliam oppressus, exutoq; Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, nisi Cæsar dux reliquus, posito Triumuiri nomine, Consulem se ferens, & ad tuendam plebem tribunitio iure contentum: ubi militẽ donis, populum annona, cunctos dulcedine otij pellexit, insurgere paulatim, munia Senatus, magistratuum, legum in se trahere, nullo aduersante: cum ferociſſimi per acies, aut proscriptione cecidissent: cæteri nobilium, quanto quis seruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur, ac nouis ex rebus aucti, tuta & præsentia, quàm uetera & periculosa mallent. Neque prouinciæ illum rerum statum abnuebant, suspecto Senatus populiq; imperio ob certamina potentium, & auaritiam magistratuum, inualido legum auxilio: quæ ui, ambitu, postremo pecunia turbabantur. Cæterum Augustus subsidia dominationi Claudium Marcellum, sororis filium admodum adulescentem, Pontificatu & curuli ædilitate: M. Agrippam ignobilem loco, bonum militia & uictoriæ socium, geminatis consulatibus extulit: mox defuncto Marcello generum sumpsit: Tiberiũ Neronem & Claudiũ Drusum priuignos imperatorijs nominibus auxit, integra etiamdum domo sua: nam genitos Agrippa Caium ac Lucium in familiam Cęsarum induxerat: necdum posita puerili prætexta principes iuuentutis appellari, destinare consules specie recusantis flagrantissime cupiuerat. Vt Agrippa uita concessit, L. Cæsarem euntem ad Hispanienses exercitus, Caium re-

Augustus

a meantem

meantem Armenia,& uulnere inualidum, mors fato propera, uel nouercæ Liuiæ dolus abstulit,Drusoq; pridem extincto,Nero solus è priuignis erat, illuc cuncta uergere:filius,collega imperij, consors tribunitiæ potestatis adsumitur,omnisq; per exercitus ostentatur,non obscuris ut antea matris artibus,sed palàm hortatu. nam senẽ Augustũ deuinxerat adeo, uti nepotem unicũ Agrippam Posthumum in insulam Planasiam proijceret, rudem sanè bonarum artium,& robore corporis stolidè ferocem,nullius tamen flagitij compertum. At Hercule Germanicũ Druso ortum,octo apud Rhenum legionibus impositum,adsciriq; per adoptionem à Tiberio iussit,quanq; esset in domo Tyberij filius iuuenis,sed quo pluribus monumẽtis insisteret. Bellum ea tẽpestate nullum, nisi aduersus Germanos supererat,abolendæ magis infamiæ ob amissum cum Quintilio Varo exercitũ,quàm cupidine proferẽdi imperij,aut dignũ ob præmiũ. Domi res trãquillæ,eadem magistratuum uocabula. iuniores post Actiacam uictoriam, etiã senes plerique inter bella ciuiũ nati, quotusquisq; reliquus,qui remp. uidisset? Igit uerso ciuitatis statu,nihil usquã prisci & integri moris,omnis exuta æqualitate iussa principis aspectare, nulla in præsens formidine dũ Augustus ætate ualidus, secũq; & domum, & pacẽ sustentauit. Postquam prouecta iam senectus ægro & corpore fatigabatur,aderatq; finis & spes nouæ,pauci bona libertatis in casum differere, plures bellum pauescere,alij cupere: pars multo maxima imminentis dominos uarijs rumoribus differebant. trucẽ Agrippam,& ignominia accensum,nõ ætate,neq; rerum experientia tantæ moli parem. Tiberium Neronẽ maturum annis,spectatum bello:sed uetere atq; insita Claudiæ familiæ superbia:multaq; indicia sæuitiæ,quanq; premantur, erumpere:hunc & prima ab infantia eductum in domo regnatrice, congestos iuueni consulatus,triumphos:ne ijs quidẽ annis, quibus Rhodij specie secessus exulem egerit,aliquid quàm iram,& simulationẽ,& secretas libidines meditatum:accedere matrem muliebri impotentia, seruiendũ fœminę duobusq; insuper adulescentibus, qui remp. interim premant,quandoq; distrahant. Hæc atq; talia agitantibus grauescere ualitudo Augusti, & quidam scelus uxoris suspectabant. Quippe rumor incesserat,paucos ante menses, Augustum electis consciis,& comite uno Fabio Maximo Planasiam uectum, ad uisendum Agrippam: multas illinc utrinq; lachrymas, & signa charitatis, spemq; ex eo fore ut iuuenis penatibus aui redderetur. Quod Maximum uxori Martiæ aperuisse, illam Liuiæ, C. Nauum id Cæsari. Neq; multo post,extincto Maximo (dubium an quæsita morte) auditos in funere eius Martiæ gemitus semet incusantis,quod causa exitij marito fuisset. Vtcunq; se ea res habuit,uixdum ingressus Illyricum Tiberius, properis matris literis accitur. neq; satis compertum est,spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem repererit. acribus nanq; custodijs domum, &

Agrippa post humus Germanicus

Tiberius

uias

uias sepserat Liuia, lætiq; interdum nuncij uulgabãtur, donec prouisis quæ tempus monebat, simul excessisse Augustũ, & rerum potiri Neronẽ fama eadem tulit. Primũ facinus noui principatus fuit, Posthumi Agrippæ cædes, quem ignarũ inermumq;, quamuis firmatus animo centurio ægre confecit. Nihil de ea re Tiberius apud senatum differuit, patris iussa simulabat, quibus præscripsisset tribuno custodiæ adposito, ne cũctaretur Agrippam morte adficere, quãdocunq; ipse supremũ diem expleuisset. Multa sine dubio, sæuaq; Augustus de moribus adulescentis questus, ut exilium eius senatus consulto sanciretur, perfecerat. cæterum in nullius unquã suorum necem durauit. neq; mortem nepoti pro securitate priuigni inlatam credibile erat. propius uero Tiberiũ ac Liuiam, illum metu, hanc nouercalibus odijs suspecti & inuisi iuuenis cædẽ festinauisse. Nunciatã centurioni (ut mos militiæ) factum esse quod imperasset, neq; imperasse sese, & rationem facti reddendam apud senatũ respõdit. Quod postq; Sallustius Crispus particeps secretorũ (is ad tribunũ miserat codicillos) comperit, metuens ne reus subderetur, iuxta periculoso, ficta seu uera promeret, monuit Liuiã, ne arcana domus, ne consilia amicorum, ministeria militum uulgarentur, néue Tiberius uim principatus resolueret, cuncta ad senatũ uocando: eam conditionẽ esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quàm si uni reddantur. At Romæ ruere in seruitiũ Consules, Patres, Eques, quanto quis inlustrior, tanto magis falsi ac festinantes uultuq; cõposito, ne lætus excessu principis, neu tristi or primordio, lachrymas, gaudiũ, questus, adulatione miscebant. Sex. Pompeius & Sex. Apuleius Coss. primi in uerba Tiberij Cæsaris iurauere, apudq; eos Seius Strabo, & C. Turranius, ille prætoriarũ cohortium præfectus, hic annonæ. Mox senatus, milesq; & populus. nam Tiberius cuncta per Consules incipiebat, tanquam uetere Rep. & ambiguus imperandi. ne edictũ quidem quo patres in curiã uocabat, nisi tribunitiæ potestatis præscriptione posuit sub Augusto acceptæ. uerba edicti fuere pauca, & sensu permodesto: de honoribus parentis consulturũ. neq; abscedere à corpore, idq; unũ ex publicis muneribus usurpare. sed defuncto Augusto signum prætorijs cohortibus, ut imperator dederat, excubiæ, arma, cætera aulæ: miles in forũ, miles in curiam comitabatur, literas ad exercitus, tanquã adepto principatu misit, nusquã cunctabundus, nisi cum in senatu loqueretur. cauta præcipua ex formidine, ne Germanicus in cuius manu tot legiones, immẽsa sociorum auxilia, mirus apud populum fauor, habere imperiũ, quàm expectare mallet. Dabat & famæ, ut uocatus, electusq; potius à Rep. uideretur, quàm per uxorium ambitum, & senili adoptione inrepsisse. Posteà cognitum est, ad introspiciendas etiam procerum uoluntates inductam dubitationem. nam uerba, uultus, in crimen detorquens recondebat. Nihil primo senatus die agi passus, nisi de supremis Augusti, cuius testamentum

Agrippæ Posthumi cædes.

Sal. Crispus, C. Sallustij ex sorore nepos.

inlatum per uirgines Veſtæ, Tiberiũ, & Liuiam hæredes habuit. Liuia in familiam Iuliam, nomenq; Auguſtæ adſumebatur. In ſpem ſecundam, nepotes pronepotesq; : tertio gradu primores ciuitatis ſcripſerat, pleroſq; inuiſos ſibi, ſed iactantia gloriaq; ad poſteros. Legata non ultra ciuilem modũ, niſi quod populo & plebi ccccxxxv. prætoriarum cohortiũ militibus ſingula nummum milia, legionariis autẽ cohortibus ciuium Romanorum trecenos nummos uiritim dedit. Tum conſultatum de honoribus. ex quis maxime inſignes uiſi: ut porta triumphali duceretur funus, Gallus Aſinius, ut legumlatarum tituli, uictarum ab eo gentium uocabula anteferrentur, L. Arruntius, cenſuere. addebat Meſſala Valerius, renouandum per annos ſacramentũ in nomen Tiberij. interrogatusq; à Tiberio, num ſe mandante eam ſententiã prompſiſſet, ſponte dixiſſe, reſpondit: neq; in iis quæ ad Remp. pertinerent, cõſilio niſi ſuo uſurum, uel cum periculo offenſionis. ea ſola ſpecies adulandi ſupererat. Conclamant patres, corpus ad rogum humeris ſenatorum ferendum. Remiſit Cæſar adroganti moderatione, populumq; edicto monuit, ne, ut quõdam nimiis ſtudiis funus diui Iulij turbaſſent, ita Auguſtum in foro, potiuſquã in campo Martis, ſede deſtinata cremari uellent. Die funeris milites uelut præſidio ſtetere: multum inridentibus, qui ipſi uiderant, quiq; à parentibus acceperãt diem illum crudi adhuc ſeruitij, & libertatis inproſperè repetitæ, cum occiſus dictator Cæſar, alij peſsimum, aliis pulcherrimũ, facinus uideretur: nunc ſenem principem longa potentia, prouiſis etiã hęredum in Remp. opibus, auxilio ſcilicet militari tuendum ut ſepultura eius quieta foret. Multus hinc ipſo de Auguſto ſermo, pleriſq; uana mirantibus, quod idem dies accepti quondã imperij princeps, & uitæ ſupremus: quod Nolæ in domo & cubiculo, in quo pater eius Octauius, uitam finiuiſſet: numerus etiam conſulatuũ celebrabatur, quo Valerium Coruinum & C. Marium ſimul æquauerat: continuata per ſeptem & triginta annos tribunitia poteſtas, nomen imperatoris ſemel atq; uicies partũ, aliaq; honorum multiplicata aut noua. at apud prudentes uita eius uarie extollebatur arguebatúrue. Hi pietate erga parentem, & neceſſitudine Reipub. in qua nullus tunc legibus locus, ad arma ciuilia actum, quæ neq; parari poſſent neq; haberi per bonas artes. multa Antonio ut interfectores patris ulciſceretur, multa Lepido conceſſiſſe: poſtquam hic ſocordia ſenuerit, ille per libidines peſſum datus ſit, non aliud diſcordantis patriæ remedium fuiſſe, quàm ut ab uno regeretur. Non regno tamen, neq; dictatura, ſed principis nomine conſtitutam Rempub. mari Oceano, aut amnibus longinquis ſeptum imperium: legiones, prouincias, claſſes, cuncta inter ſe connexa: ius apud ciues, modeſtiam apud ſocios, urbem ipſam magnifico ornatu: pauca admodum ui tractata, quo cæteris quies eſſet. Dicebatur contrà, pietatem erga parentem, & tempora Reipublicę, obtentui ſumpta: cæterum cupidine dominan

Gall. Aſinius
L. Aruntius
Meſſala Valerius

Adrogans moderatio

Pro Auguſto.

dominandi concitos per largitionem ueteranos, paratum ab aduleſcẽte pri uato exercitũ, corruptas cõſulis legiones, ſimulatam Pompeianarũ gratiam partium: mox ubi decreto patrũ, faſces, & ius prętoris inuaſerit, cæſis Hircio & Panſa (ſiue hoſtis illos, ſeu Panſam uenenum uulneri adfuſum, ſiue mili tes Hirciũ, & machinator doli Cæſar abſtulerat) utriuſq; copias occupauiſ ſe: extortum inuito ſenatu cõſulatum, armaq; quæ in Antonium acceperit, contra Remp. uerſa, proſcriptionẽ ciuium, diuiſiones agrorum, ne ipſis qui dem qui fecere laudatas: ſanè Caſſij & Brutorum exitus paternis inimicitijs datos, quanq; fas ſit priuata odia publicis utilitatibus remittere, ſed Pompe ium imagine pacis, ſed Lepidum ſpecie amicitiæ deceptos: poſt Antonium Tarentino Brundiſinoq; fœdere, & nuptijs ſororis inlectum ſubdolæ adfi nitatis pœnas morte exoluiſſe: pacem ſine dubio poſt hæc, uerum cruentã, Lollianas, Varianasq; clades, interfectos Romæ Varrones, Egnatios, Iuli os. Nec domeſticis abſtinebatur: Abducta Neroni uxor: & conſulti per lu dibrium pontifices, an cõcepto, nec dum edito partu rite nuberet: Q. Atedij & Vedij Pollionis luxus: poſtremo Liuia grauis in Remp. mater, grauius domui Cæſarum nouerca: nihil deorum honoribus relictũ, cum ſe templis & effigie numinum per flamines & ſacerdotes coli uellet: ne Tiberium qui dem charitate, aut Reip. cura ſucceſſorẽ adſcitum, ſed quoniam adrogantiã ſæuitiamq; eius introſpexerit, comparatione deterrima ſibi gloriam quæſi uiſſe. Etenim Auguſtus paucis ante annis, cum Tiberio tribunitiã poteſta tem à patribus rurſum poſtularet (quanquã honora oratione) quædam de habitu cultuq;, & inſtitutis eius iecerat, quæ uelut excuſando exprobraret.

Contra Aug.

Vedius Pollio

Cæterum ſepultura more perfecta, templum & cœleſtes religiones decer nuntur. Verſæ inde ad Tiberiũ preces. & ille uariè differebat, de magnitudi ne imperij, ſua modeſtia: ſolam diui Auguſti mentẽ tantæ molis capacem, ſe in partem curarum ab illo uocatum, experiendo didiciſſe, quàm arduum, quàm ſubiectum fortunæ regẽdi cuncta onus: proinde in ciuitate tot inlu ſtribus uiris ſubnixa, non ad unum omnia deferrent: plures facilius munia Reip. ſociatis laboribus executuros. Plus in oratione tali dignitatis quàm fidei erat. Tiberioq; etiam in rebus quas nõ occuleret, ſeu natura, ſiue adſue tudine, ſuſpenſa ſemper & obſcura uerba. tunc uero nitenti ut ſenſus ſuos penitus abderet, in incertum & ambiguum magis implicabantur. At pa tres quibus unus metus, ſi intelligere uiderentur, in queſtus, lachrymas, uo ta effundi: ad deos, ad effigiem Auguſti, ad genua ipſius manus tendere, cum proferri libellum recitariq; iuſſit. Opes publicæ continebantur, quan tum ciuium, ſociorumq; in armis, quot claſſes, regna, prouinciæ, tributa, aut uectigalia, & neceſſitates ac largitiones. quæ cuncta ſua manu perſcripſerat Auguſtus. addideratq; conſilium, coercendi intra terminos imperij, incer tum metu, an per inuidiam. Inter quæ ſenatu ad infimas obteſtationes

Tiberij ſuſpenſa ſemper & obſcura uerba.

procumbente, dixit forte Tiberius, se, ut non toti Reip. parem, ita quęcunq;
Asin. Gallus pars sibi mãdaretur, eius tutelam suscepturũ. Tum Asinius Gallus, interro/
go, inquit, Cæsar, quam partẽ Reip. mandari tibi uelis? Perculsus improui
sa interrogatiõe paulum reticuit, dein collecto animo respondit: Nequaquã
decorum pudori suo legere aliquid, aut euitare, ex eo cui in uniuersum excu/
sari mallet. Rursus Gallus (etenim uultu offensionẽ coniectauerat) nõ idcir/
co interrogatũ ait, ut diuideret, quæ separari nequirent: sed & sua confessio/
ne argueretur, unũ esse Reip. corpus, atq; unius animo regendum. addidit
laudem de Augusto, Tiberiumq; ipsum uictoriarum suarum, quæq; in to/
ga per tot annos egregie fecisset, admonuit. Nec ideo iram eius leniuit pridẽ
inuisus, tanquam ducta in matrimonium Vipsania M. Agrippæ filia, quæ
quondam Tiberij uxor fuerat, plusquã ciuilia agitaret, Pollionisq; Asinij
patris ferociam retineret. Post quæ L. Arruntius haud multum discrepans
à Galli oratione perinde offendit, quanquã Tiberio nulla uetus in Arrunti
um ira, sed diuitem, promptum artibus egregijs & pari fama publicè suspe/
ctabat. Quippe Augustus supremis sermonibus cum tractaret, qui nam a/
dipisci principem locum, suffecturi abnuerent, aut impares uellent, uel idem
possent cuperentq;, M. Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem, Gal/
lum Asinium auidum & minorẽ, L. Arruntium nõ indignum, & si casus da
retur ausurum. De prioribus cõsentitur, pro Arruntio quidam Cn. Pisonẽ
tradidere, omnesq; præter Lepidum uarijs mox criminibus struente Tibe/
rio circumuenti sunt. Etiam Q. Haterius & Mamercus Scaurus suspica/
cem animum perstrinxere. Haterius cum dixisset, quousq; patieris Cæsar
non adesse caput Reip. Scaurus quia dixerat, spem esse ex eo non inritas fo
re senatus preces, quod relationi consulum iure tribunitiæ potestatis nõ in/
tercessisset. In Haterium statim inuectus est, Scaurum cui implacabilius ira/
scebatur silentio tramisit. fessusq; clamore omnium, expostulatione singulo
rum, flexit paulatim, non ut fateretur susci pi à se imperium, sed ut negare &
rogari desineret. Constat Haterium cum deprecandi causa palatiũ introis/
set, ambulantisq; Tiberij genua aduolueretur, propè à militibus interfectũ,
quia Tiberius casu, an manibus eius impeditus, prociderat. neq; tamen peri
culo talis uiri mitigatus est, donec Haterius Augustam oraret, & usq; accu/
Parens patriæ ratissimis precibus protegeretur. Multa patrũ & in Augustam a dulatio,
Iulia alij parentem, alij matrem patriæ appellandam, plericq; ut nomini Cæsaris
Mater patriæ adscriberetur, Iuliæ filius, censebant. Ille moderandos fœminarũ ho nores
dictitans, eademq; se temperantia usurum in his quæ sibi tribuerentur, cæ/
terũ anxius inuidia, & muliebre fastigium in diminutionem sui accipiens, ne
lictorẽ quidem ei decerni passus est: aramq; adoptionis, & alia huiuscemo/
di prohibuit. At Germanico Cæsari procõsulare imperium petiuit, missiq;
legati qui deferrent, simul mœstitiam eius ob excessum Augusti solarẽtur.

quo

quo minus idem pro Druſo poſtularetur, ea cauſa, quod deſignatus conſul Druſus præſensq; erat. Candidatos præturæ duodecim nominauit, numerum ab Auguſto traditum. & hortante ſenatu, ut augeret, iureiurando obſtrinxit, ſe non exceſſurũ. Tum primum è campo comitia ad patres translata ſunt. nam ad eam diem, & ſi potiſſima arbitrio principis, quædam tamen ſtudijs tribuũ fiebant. neq; populus ademptũ ius quæſtus eſt, niſi inani rumore: & ſenatus largitionibus, ac precibus ſordidis exolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures q̃ quatuor candidatos cõmendaret, ſine repulſa & ambitu deſignandos. Inter quæ tribuni plebei petiuere, ut proprio ſumptu ederẽt ludos, qui de nomine Auguſti faſtis additi Auguſtales uocarẽtur. ſed decreta pecunia ex ærario, utq; per circum triumphali ueſte uterentur. curru uehi haud permiſſum. mox celebratio annũ ad prætorẽ tranſlata, cui inter ciues & peregrinos iuriſdictio eueniſſet. Hic rerum urbana ſtatus erat, cum Pannonicas legiões ſeditio inceſſit, nullis nouis cauſis, niſi quod mutatus princeps licentiam turbarum, & ex ciuili bello ſpem præmiorum oſtendebat. Caſtris æſtiuis tres ſimul legiones habebantur, præſidente Iunio Blæſo, qui ſine Auguſti, & initijs Tiberij auditis, ob iuſtitium, aut gaudiũ intermiſerat ſolita munia. Eo principio laſciuire miles, diſcordare, peſſimi cuiuſq; ſermonibus præbere aures, denicq; luxum & otium cupere, diſciplinam & laborẽ aſpernari. Erat in caſtris Percennius quidam, dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax lingua, & miſcere cœtus hiſtrionali ſtudio doctus. Is imperitos animos, & quænam poſt Auguſtum militiæ conditio ambigentes, impellere paulatim nocturnis conloquijs, aut flexo in ueſperam die, & delapſis melioribus, deterrimum quenq; congregare. Poſtremo promptis iam & alijs ſeditionis miniſtris, uelut concionabundus interrogabat, cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis in modum ſeruorum obedirẽt? quando auſuros expoſcere remedia niſi nouum & nutantẽ adhuc principem precibus, uel armis adirent? ſatis per tot annos ignauia peccatum, quod tricena, aut quadragena ſtipendia ſenes, & plerique truncato ex uulneribus corpore, tolerent: ne dimiſſis quidem finem eſſe militiæ, ſed apud uexillum retentos, alio uocabulo, eoſdem labores perferre: ac ſi quis tot caſus uita ſuperauerit, trahi adhuc diuerſas in terras, ubi per nomen agrorũ, uligines paludum, uel inculta montium accipiant. enimuero militiam ipſam grauem, infructuoſam: denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari: hinc ueſtem, arma, tentoria, hinc ſæuitiam cẽturionum, & uacationes munerum redimi. at hercle uerbera, & uulnera, duram hyemem, exercitas æſtates, bellum atrox, aut ſterilem pacem ſempiterna: nec aliud leuamentum, quàm ſi certis ſub legibus militia iniretur, ut ſingulos denarios mererent, ſextuſdecimus ſtipendij annus finem adferret, ne ultra ſub uexillis tenerentur, ſed ijſdem in caſtris præmium pecunia ſolueretur.

Cãdidati prætur æ XII.

Comitia è cãpo ad patres translata.

Augu ſtales ludi

Pãnonicarum legionum ſeditio

Percennius

An prætorias cohortes quæ binos denarios acceperint,quæ poſt ſexdecim annos penatibus ſuis reddantur,plus periculorum ſuſcipere? non obtrectari à ſe urbanas excubias, ſibi tamen apud horridas gentes è cõtuberniſs hoſtem aſpici. Adſtrepebat uulgus diuerſis incitamentis,hi uerberũ notas,illi caniciẽ,plurimi detrita tegmina,& nudum corpus exprobrantes. Poſtremo eo furoris uenere, ut tres legiones miſcere in unam agitauerint. depulſi æmulatione, quia ſuæ quiſq; legioni eum honorẽ quærebant, aliò uertunt, atq; unà tres aquilas,& ſigna cohortium locant,ſimul cõgerunt ceſpites,extruunt tribunal,quo magis conſpicua ſedes foret. Properantibus Blæſus aduenit,increpabatq;,ac retinebat ſingulos,clamitans,mea potius cæde imbuite manus: leuiore flagitio legatum interficietis,quàm ab imperatore deſciſcitis: aut incolumis fidem legionum retinebo, aut iugulatus pœnitẽtiam adcelerabo. Aggerebatur nihilominus ceſpes,iamq; pectori uſq; adcreuerat, cum tandem peruicacia uicti incœptum omiſere. Blæſus multa dicendi arte, non per ſeditionem & turbas deſideria militum ad Cæſarem ferenda ait: neq; ueteres ab imperatoribus priſcis, neq; ipſos à diuo Auguſto tam noua petiuiſſe:& parum in tempore,incipientes principis curas onerari.ſi tamen tenderent in pace tentare, quæ ne ciuilium quidem bellorum uictores expoſtulauerint,cur contra morem obſequij, contra fas diſciplinæ uim meditentur? decernerent legatos,ſeq; coràm mandata darent. Adclamauere ut filius Blæſi tribunus legatione ea fungeretur, peteretq; militibus miſſionem ab ſexdecim annis. cætera mandaturos ubi prima proueniſſent. Profecto iuuene modicũ otium,ſed ſuperbire miles,quod filius legati orator publicæ cauſæ,ſatis oſtenderet,neceſſitate expreſſa, quæ per modeſtiam nõ obtinuiſſent. Interea manipuli ante cœptam ſeditionem Nauportum miſſi, ob itinera, & pontes, & alios uſus, poſtquam turbatum in caſtris accepere, uexilla conuellunt,direptisq; proximis uicis,ipſoq; Nauporto quod municipij inſtar erat,retinentis centuriones inriſu & contumeliſs,poſtremo uerberibus inſectantur, præcipua in Aufidienum Rufum præfectum caſtrorum ira:quem direptum uehiculo ſarcinis grauãt,aguntq; primo in agmine per ludibrium rogitantes,an tam immenſa onera,tam longa itinera libenter ferret? Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio,mox caſtris præfectus, antiquã duramq; militiam reuocabat,inuictus operis ac laboris,& eo immitior quia tolerauerat. Horũ aduentu redintegratur ſeditio, & uagi circumiecta populabantur. Blæſus paucos maxime præda onuſtos ad terrorem cæterorum adfici uerberibus,claudi carcere iubet.nam etiam tum legato à centurionibus,& optimo quoq; manipularium parebatur. Illi obniti trahentibus,prenſare circumſtantium genua,ciere modo nomina ſingulorum, modo centuriam quiſq; cuius manipularis erat,cohortem,legionem,eadem omnibus imminere clamitantes: ſimul probra in legatum cumulant, cœlum ac deos

Blæſus legatus legionum Pannonicarũ

Aufidienus Rufus

ac deos obteſtantur, nihil reliqui faciunt, quo minus inuidiã, miſericordiam, metum, & iras permouerẽt. Adcurritur ab uniuerſis, & carcere effracto, ſoluuntur uincula: deſertoresq; ac rerum capitalium damnatos ſibi iam miſcent. Flagrãtior inde uis, plures ſeditioni duces: & Vibulenus quidam gregarius miles, ante tribunal Blæſi adleuatus circumſtantium humeris apud turbatos, & quid pararet intentos, Vos quidem, inquit, his innocentibus, & miſerrimis lucem & ſpiritum reddidiſtis, ſed quis fratri meo uitam, quis fratrẽ mihi reddit? quem miſſum ad uos à Germanico exercitu de cõmunibus commodis, nocte proxima iugulauit per gladiatores ſuos, quos in exitium militum habet atq; armat. Reſpõde Blęſe, ubi cadauer abieceris. ne hoſtes quidem ſepulturam inuident: cum oculis, cum lachrymis dolorem meum impleuero, me quoq; trucidari iube, dum interfectos nullũ ob ſcelus, ſed quia utilitati legionum conſulebamus, inſepeliant. Incendebat hæc fletu, & pectus atq; os manibus uerberans: mox diſiectis quorum per humeros ſuſtinebatur, præceps & ſingulorum pedibus aduolutus, tantũ conſternationis inuidiæq; conciuit, ut pars militũ, gladiatores qui è ſeruitio Blæſi erant, pars cæteram eiuſdem familiam uincirẽt, alij ad quærendum corpus effunderentur. ac ni properè neq; corpus ullum reperiri, & ſeruos adhibitis cruciatibus abnuere cędem, neq; illi fuiſſe unquam fratrem pernotuiſſet, haud multum ab exitio legati aberant. Tribunos tamen, ac præfectum caſtrorũ extruſere. ſarcinæ fugientium direptæ. & centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetijs uocabulum, cedò alteram, indiderant: quia fracta uite in tergo militis, alteram clara uoce, ac rurſus aliam poſcebat. cæteros latebræ texere, uno retento Clemente Iulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus ob promptum ingenium. Quin ipſe inter ſe legiones octaua & quintadecima ferrum parabant, dum centurionem cognomento Sirpicum, illa morti depoſcit, Quintadecumani tuentur, ni miles Nonanus preces, & aduerſum aſpernantis, minas interieciſſet. Hæc audita, quanquã abſtruſum, & triſtiſſima quæq; maxime occultantem Tiberium perpulere, ut Druſum filium cum primoribus ciuitatis, duabusq; prætorijs cohortibus mitteret, nullis ſatis certis mandatis ex re conſulturum: & cohortes delecto milite ſupra ſolitũ firmatæ. additur magna pars prætoriani equitis, & robora Germanorum, qui tum cuſtodes imperatori aderant, ſimul prætorij præfectus Aelius Seianus collega Straboni patri ſuo datus, magna apud Tiberium autoritate, rector iuueni, & cæteris periculorum præmiorumq; oſtentator.

Cedò alteram

Druſus ad legiones Pannonicas mittitur

Druſo propinquanti, quaſi per officium obuiæ fuere legiones, non lætæ (ut adſolet) neq; inſignibus fulgentes, ſed inluuie deformi & uultu, quanquam mœſtitiam imitarentur, contumaciæ propiores. Poſtquam uallum introit, portas ſtationibus firmant, globos armatorum certis caſtrorum locis opperiri iubent, cæteri tribunal ingenti agmine circumueniunt. Stabat

Druſus

Druſus ſilentium manu poſcens: illi quoties oculos ad multitudinem retulerant uocibus truculentis ſtrepere, rurſum uiſo Cæſare, trepidare. murmur incertũ, atrox clamor, & repente quies, diuerſis animorũ motibus pauebant terrebãtq;. Tandem interrupto tumultu literas patris recitat, in quis perſcriptum erat, præcipuam ipſi fortiſſimarum legionũ curam, quibus cum plurima bella tolerauiſſet. ubi primum à luctu requieſſet animus, acturum apud patres de poſtulatis eorũ: miſiſſe interim filiũ, ut ſine cunctatione cõcederet quæ ſtatim tribui poſſent: cætera ſenatui ſeruanda, quem neq; gratiæ, neq; ſeueritatis expertem haberi par eſſet. Reſponſum eſt à concione, mandata Clementi centurioni quę præferret: is orditur de miſſione à ſexdecim annis, de præmijs finitæ militiæ: ut denarius diurnum ſtipendium foret, ne ueterani ſub uexillo haberentur. Ad ea Druſus cum arbitrium ſenatus & patris obtenderet, clamore turbatur: cur ueniſſet, neq; augendis militũ ſtipendijs, neq; adleuandis laboribus, denicq; nulla bene faciendi licentia. at hercule uerbera, & necem cunctis permitti. Tiberiũ olim nomine Auguſti deſideria legionum fruſtrari ſolitum, eaſdem artes Druſum retuliſſe: nunquam nisi ad ſe filios familiarum uenturos? nouum id planè, quod imperator ſola militis commoda ad ſenatum reijciat: eundem ergo ſenatum conſulendum quoties ſupplicia, aut prælia indicantur: an præmia ſub dominis, pœnas ſine arbitro eſſe? Poſtremo deſerunt tribunal, ut quis prętorianorũ militum, amicorúmue Cæſaris occurreret, manus intentantes, cauſam diſcordiæ, & initium armorum, maxime infenſi Cn. Lentulo, quod is ante alios ætate & gloria belli, firmare Druſum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aſpernari. Nec multo poſt digredientẽ cum Cæſare, ac prouiſu periculi hyberna caſtra repetentẽ, circumſiſtunt, rogitantes, quò peregeret? ad imperatorem, an ad patres? ut illic quoq; commodis legionũ aduerſaretur? ſimul ingruũt, ſaxa iaciũt. iamq; lapidis ictu cruentus, & exitij certus, adcurſu multitudinis quæ cum Druſo aduenerat, protectus eſt. Noctem minacem, & in ſcelus erupturam fors leniuit. nam Luna clariore penè cœlo uiſa langueſcere. Id miles rationis ignarus omen præſentium accepit, ac ſuis laboribus defectionẽ ſideris adſimulans, proſperecq; ceſſura quæ pergerent, ſi fulgor & claritudo deæ redderetur. Igitur æris ſono, tubarum cornuumq; concentu ſtrepere, prout ſplendidior, obſcuriórue, lætari aut mœrere: & poſtquã ortæ nubes offecere uiſui, creditũq; conditam tenebris, ut ſunt mobiles ad ſuperſtitionẽ perculſæ ſemel mentes, ſibi æternum laborem portendi, ſua facinora auerſari deos lamentatur. Vtendum inclinatione ea Cæſar, & quæ caſus obtulerat in ſapientiam uertenda ratus, circumiri tentoria iubet. Accitur centurio Clemẽs, & ſi alij bonis artibus grati in uulgus: in uigilijs, ſtationibus, cuſtodijs portarum ſe inferunt, ſpem offerunt, metum intendunt. Quouſq; filium imperatoris obſidebimus? quis certaminum finis? Percennió ne, &

Filij familiarũ

Cn. Lentulus

Vibuleno

Vibuleno ſacramentum dicturi ſumus? Percennius & Vibulenus ſtipendia militibus, agros emeritis largiẽtur? deniq; pro Neronibus et Druſis imperium populi Rom. capeſſent? quin potius ut nouiſſimi in culpam, ita primi ad pœnitentiam ſumus? Tarda ſunt quæ in cõmune expoſtulantur, priuatam gratiam ſtatim mereare, ſtatim recipias. Commotis per hæc mentibus, & inter ſe ſuſpectis, tironem à ueterano, legionẽ à legione diſſociant. Tum redire paulatim amor obſequij. omittunt portas, ſigna unum in locum principio ſeditionis cõgregata, ſuas in ſedes referunt. Druſus orto die, & uocata concione, quanquã rudis dicendi, nobilitate ingenita, incuſat priora, probat præſentia: negat ſe terrore, & minis uinci, flexos ad modeſtiã ſi uideat, ſi ſupplices audiat, ſcripturum patri, ut placatus legionũ preces exciperet. orantibus, rurſum idem Blæſus & L. Apronius eques Romanus è cohorte Druſi, Iuſtuſq; Catonius primi ordinis centurio ad Tyberium mittuntur. Certatum inde ſentẽtijs, cum alij opperiendos legatos, atq; interim comitate permulcendum militem cenſerent, alij fortioribus remedijs agendum. nihil in uulgo modicum: terrere, ni paueant: ubi pertimuerint, impune contemni: dum ſuperſtitio urgeat, adijciẽdos ex duce metus ſublatis ſeditionis autoribus. Promptum ad aſperiora ingenium Druſo erat, uocatos Vibulenum & Percennium interfici iubet. Tradunt pleriq; intra tabernaculũ ducis obrutos, alij corpora extra uallum abiecta oſtentui. Tum ut quiſq; præcipuus turbator conquiſiti: & pars extra caſtra palantes à centurionibus, aut prætoriarum cohortiũ militibus cæſi: quoſdam ipſi manipuli documentum fidei tradidere. Auxerat militũ curas præmatura hyems imbribus continuis, adeoq; ſæuis, ut non egredi tentoria, cõgregari inter ſe, uix tutari ſigna poſſent, quæ turbine atq; unda raptabantur. durabat & formido cœleſtis iræ, nec fruſtra aduerſus impios hebeſcere ſydera, ruere tempeſtates: non aliud malorum leuamentũ, quàm ſi linquerent caſtra infauſta temeratáq;, & ſolu ti piaculo ſuis quiſq; hybernis redderentur. primũ octaua, dein quintadecuma legio rediere. Nonanus opperiẽdas Tiberij epiſtulas clamitauerat, mox deſolatus aliorum diſceſſione imminentem neceſſitatem ſponte præuenit, & Druſus non expectato legatorum regreſſu, quia præſentia ſatis conſiderat, in urbem redijt. Iiſdem fermè diebus, ijſdem cauſis Germanicæ legiones turbatæ, quanto plures, tãto uiolentius, & magna ſpe fore ut Germanicus Cæſar imperium alterius pati nequiret, daretq; ſe legionibus, ui ſua cuncta tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erant. cui nomen ſuperiori ſub C. Silio legato, inferiorem A. Cæcina curabat. Regimẽ ſummæ rei penes Germanicũ, agendo Galliarum cenſui tum intentũ. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambigua, fortunã ſeditionis alienæ ſpeculabantur. inferioris exercitus miles in rabiem prolapſus eſt, orto ab undeuicesimanis quintanisq; initio, & tractis prima quoq;, ac uiceſima legionibus. nã ijſdem æſtiuis

Germanicarũ legionum ſeditio

C. Silius
A. Cæcina
Germanicus Cæſar

Vbij æstiuis in finibus Vbiorum habebantur per otium, aut leuia munia. Igitur audito fine Augusti, uernacula multitudo nuper acto in urbe delectu, lasciuiæ sueta, laborum intolerãs, implere cæterorum rudes animos: ueniſſe tempus quo ueterani maturam missionẽ, iuuenes largiora stipendia, cuncti modum miseriarum exposcerent, sæuitiamq; centurionũ ulciscerentur. Non unus hæc ut Pannonicas inter legiones Percennius, nec apud trepidas militum aures alios ualidiores exercitus respicientium, sed multa seditionis ora uocesq; : sua in manu sitam rem Romanam, suis uictorijs augeri Remp. in suum cognomentum adsciſci imperatores. Nec Legatus obuiam ibat, quippe plurium uecordia constantiam exemerat: repente lymphati districtis gladijs in centuriones inuadunt. ea uetustissima militarib. odijs materies, & sæuiendi principiũ. prostratos uerberibus mulctant, sexageni singulos, ut numerum centurionum adæquarent. Tum conuulsos laniatosq;, & partim exanimos, ante uallum, aut in amnem Rhenum proijciunt. Septimius cum perfugisset ad tribunal pedibusq; Cæcinæ aduolueretur, eo usq; flagitatus est, donec ad exitiũ dederetur. Cassius Chærea, mox cæde C. Cæsaris memoriam apud posteros adeptus, tum adulescẽs & animi ferox, inter obstantes & armatos ferro uiam patefecit. Non tribunus ultra, non castrorũ præfectus ius obtinuit. uigilias, stationes, & si qua alia præsens usus indixerat, ipsi partiebantur. Id militares animos altius cõiectantibus præcipuum indicium magni atq; implacabilis motus, quod neq; disiecti, nil paucorũ, instinctu, sed pariter ardescerent, pariter silerent, tanta æqualitate & constantia, ut

Germanicus Cæsar Drusus

regi crederes. Interea Germanico per Gallias (ut diximus) census accipienti, excessisse Augustum adfertur. Neptem eius Agrippinã in matrimonio, pluresq; ex ea liberos habebat. Ipse Druso fratre Tiberij genitus, Augustę nepos, sed anxius occultis in se patrui auiæq; odijs, quorum causæ acriores, quia iniquæ. quippe Drusi magna apud populũ R. memoria, credebaturq; si rerum potitus foret libertatem redditurus. unde in Germanicum fauor & spes eadem. Nam iuueni ciuile ingenium, mira comitas, & diuersa à Tiberij sermone, uultu, adrogantibus & obscuris. Accedebant muliebres offensiones, nouercalibus Liuiæ in Agrippinam stimulis, atq; ipsa Agrippina paulo commotior, nisi quod castitate, & mariti amore, quamuis indomitum animum in bonum uertebat. Sed Germanicus quanto summę spei propior, tanto impensius pro Tiberio niti: Sequanos proximos, & Belgarũ ciuitates in uerba eius adigit. Dehinc audito legionũ tumultu, raptim profectus, obuias extra castra habuit, deiectis in terrã oculis uelut pœnitentia. Postquam uallum inijt, dissoni questus audiri cœpere, & quidam prehensa manu eius per speciem osculandi inseruerunt digitos, ut uacua dentibus ora contingeret, alij curuata senio membra ostendebant. Adsistentem concionem, quia permixta uidebatur, discedere in manipulos iubet, sic melius audituros responsum

ſponſum:uexilla præferri,ut id ſaltem diſcerneret cohortes.tardè obtempe/
rauere. Tunc à ueneratione Auguſti orſus,flexit ad uictorias triumphoſq; Tiberij,præcipuis laudibus celebrans,quæ apud Germanias illis cum legio nibus pulcherrima feciſſet. Italiæ inde conſenſum, Galliarũ fidem extollit, nil uſquam turbidum aut diſcors:ſilentio hæc,uel murmure modico audita ſunt. Vt ſeditionem attigit,ubi modeſtia militaris?ubi ueteris diſciplinæ de/
tus?quò nam tribunos?quò centuriones exegiſſent,rogitãs:nudant uniuer
ſi corpora,cicatrices ex uulneribus,uerberũ notas exprobrãt: mox indiſcre/
tis uocibus,precia uacationum,anguſtias ſtipendij,duritiam operũ, ac pro/
prijs nominibus incuſant,uallum,foſſas:pabuli,materiæ,lignorũ,adgeſtus,
& ſi qua alia ex neceſſitate aut aduerſus otium caſtrorum quæruntur. Atro/
ciſſimus ueteranorum clamor oriebatur, qui tricena aut ſupra ſtipendia nu/
merantes,mederetur feſſis,neu mortem in ijſdem laboribus,ſed finem tam
exercitæ militiæ,neq; inopem requiem,orabant. fuere etiam qui legatam à
diuo Auguſto pecuniam repoſcerent,fauſtis in Germanicum ominibus:&,
ſi uellet imperiũ,promptos oſtentauere. Tum uero quaſi ſcelere contamina
retur,præceps tribunali deſiluit. oppoſuerunt abeunti arma, minitantes, ni
regrederetur. At ille moriturum potius quàm fidem exueret clamitans,fer/
rum à latere diripuit, elatumq; deferebat in pectus, ni proximi prehenſam
dextram ui attinuiſſent: extrema & conglobata inter ſe pars cõcionis,ac uix
credibile dictu,quidam ſinguli propius incedentes, feriret, hortabantur:&
miles nomine Caluſidius ſtrictum obtulit gladium,addito,acutiorem eſſe.
Sæuum id malicq; moris etiam furẽtibus uiſum, ac ſpatium fuit,quo Cæſar
ab amicis in tabernaculum raperetur.conſultatũ ibi de remedio.etenim nun
ciabatur parari legatos,qui ſuperiorem exercitum ad cauſam eandem trahe
rent,deſtinatum excidio Vbiorum oppidum,imbutasq; præda manus, in
direptionẽ Galliarum erupturas. Augebat metũ gnarus Romanæ ſeditio/
nis,& ſi omitteretur ripa inuaſurus hoſtis.at ſi auxilia,& ſocij aduerſum ab/
ſcedentis legiones armarentur,ciuile bellum ſuſcipi. periculoſa ſeueritas,fla/
gitioſa largitio:ſeu nihil militi,ſeu omnia concederentur,in ancipiti Rep. Igi
tur uolutatis inter ſe rationibus placitum, ut epiſtulæ nomine principis ſcri/
berentur, miſſionẽ dari uicena ſtipendia meritis, exauctorari qui ſenadena
feciſſent,ac retineri ſub uexillo,cæterorũ immunes,niſi propulſandi hoſtis:
legata quæ petiuerãt exolui duplicariq;. Senſit miles in tempus conficta,
ſtatimq; flagitauit. miſſio per tribunos maturatur, largitio differebatur. in
hyberna cuiuſquã non abſceſſere quintani undeuigeſimanique, donec ijſdẽ
in æſtiuis contracta ex uiatico amicorum ipſiusq; Cæſaris pecunia perſolue
retur. Primam ac uiceſimam legiones Cæcina legatus in ciuitatẽ Vbiorum
reduxit turpi agmine,cum fiſci de imperatore rapti inter ſigna interq; Aqui
las ueherentur. Germanicus ſuperiorem ad exercitum profectus,ſecundam

Germanicus Cæſar ad le/giones

Vbiorum oppidum Germanos in/telligit trans/rhenanos

& tertiamdecumam & sextamdecumã legiones nihil cunctatus sacramento adigit. Quartadecimani paulum dubitauerant. pecunia & missio,quam uis nõ flagitantibus oblata est. At in Chaucis cœptauere seditionẽ,præsidium agitantes uexillarij discordium legionum,& præsenti duorum militum supplicio paulum repressi sunt. Iusserat id Mennius castrorum præfectus,bono magis exemplo,quàm concesso iure:deinde intumescente motu profugus repertusq;, postquã intutæ latebræ, præsidiũ ab audacia mutatur:Non præfectum ab ijs,sed Germanicum ducem,sed Tiberium imperatorem uiolari:simul exterritis qui obstiterant,raptum uexillum ad ripã uertit,& si quis agmine decessisset pro desertore fore,clamitãs,reduxit in hybernа turbidos,& nihil ausos. Interea legati ab senatu regressi,iam apud arã Vbiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones prima atq; uicesima,ueteranicq; nuper missi sub uexillo hyemabant. Pauidos, & conscientia uecordes intrat metus,uenisse patrum iussu,qui irita facerent,quæ per seditionem expresserant. utq; mos uulgo,quamuis falsis reum subdere,Munatiũ Plancum consulatu functum, principem legationis, autorẽ senatusconsulti incusant: & nocte concubia uexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt,concursuq; ad ianuam facto, moliuntur fores:extractum cubili Cæsarem,tradere uexillum intento mortis metu subigunt:mox uagi per uias obuios habuere legatos, audita cõsternatione ad Germanicum tendentes: ingerunt contumelias,cædem parãt,Planco maxime, quem dignitas fuga impediuerat. neq; aliud periclitanti subsidium quàm castra primæ legionis: illic signa,& aquilã amplexus,religione sese tutabatur:ac ni aquilifer Calpurnius uim extremam arcuisset, rarum etiam inter hostes, legatus populi Romani,Romanis in castris sanguine suo altaria deum commaculauisset. Lucedemum,postquam dux & miles,& facta noscebantur,ingressus castra Germanicus,perduci ad se Plãcum imperat,recipitq; in tribunal. Tum fatalem increpans rabiem,neq; militum, sed deum ira resurgere, cur uenerint legati aperit:ius legationis, atq; ipsius Planci grauem & immeritum casum, simul quãtum dedecoris adierit legio,facunde miseratur: attonitaq; magis quàm quieta concione legatos præsidio auxiliarium equitũ dimittit. Eo in metu arguere Germanicum omnes, quod non ad superiorẽ exercitum pergeret,ubi obsequia,& contra rebellis auxilium:Satis supérq; missione & pecunia,& mollibus cõsultis peccatum:uel si uilis ipsi salus, cur filium paruulum, cur grauidam cõiugem inter furentes,& omnis humani iuris uiolatores haberet:illos saltẽ auo,& Reip. redderet. Diu cunctatus aspernantẽ uxorem, cum se diuo Augusto ortam,neq; degenerem ad pericula testaretur:postremo uterum eius, & communem filium multo cum fletu complexus, ut abiret perpulit. Incedebat muliebre, & miserabile agmen,profuga ducis uxor paruulum sinu filium gerens,lamentantes circum amicorum coniuges,quæ

simu

In Chaucis præsidiũ agitantiũ, seditio Mennius castrorum præfectus

Ara Vbiorum

Mos uulgo, quãuis falsis reũ subdere Munatius Plancus

simul trahebantur: nec minus tristes qui manebāt. Non florentis Cæsaris, necꝫ suis in castris, sed uelut in urbe uicta facies gemitusꝫ, ac planctus, etiā militum aures oracꝫ aduertere. Progrediuntur cōtubernijs, quis ille flebilis sonus? quod tam triste? fœminas inlustres, non centurionē ad tutelam, non militē, nihil imperatoriæ uxoris, aut comitatus soliti, pergere ad Treuiros, & externæ fidei. Pudor inde & miseratio, & patris Agrippę, Augusti aui memoria, socer Drusus, ipsa insigni fœcūditate, præclara pudicitia, iam infans in castris genitus, in contubernio legionum eductus, quē militari uocabulo Caligulam appellabant, quia plerunꝫ ad cōcilianda uulgi studia eo tegmine pedum induebatur. Sed nihil æquè flexit cōꝫ inuidia in Treuiros: orant, obsistunt, rediret, maneret: pars Agrippinæ occurrantes, plurimi ad Germanicum regressi. isꝫ ut erat recens dolore & ira, apud circumfusos ita cœpit. *Caligula*

Ad milites oratio Germanici

Non mihi uxor, aut filius patre & Rep. cariores sunt. sed illum quidem sua maiestas, imperium Romanum cæteri exercitus defendent. coniugem, & liberos meos, quos pro gloria uestra libens ad exitium offerrē, nunc procul à furentibus summoueo, ut quicquid istuc sceleris imminet, meo tantum sanguine pietur: néue occisus Augusti pronepos, interfecta Tiberij nurus, nouos centiores uos faciat. quid enim per hos dies inausum, intemeratúmue uobis? quod nomen huic cœtui dabo? milités ne appellem? qui filium imperatoris uestri uallo, & armis circunsedistis? an ciues quibus tam proiecta senatus autoritas? hostium quoꝫ ius, & sacra legationis, & fas gētium rupistis. Diuus Iulius seditionē exercitus uerbo uno cōpescuit, Quirites uocādo, qui sacramentum eius detrectabant. Diuus Augustus uultu, & aspectu Actiacas legiones exterruit. nos ut nondum eosdē, ita ex illis ortos, si Hispaniæ, Syriæúe miles aspernaretur, tamē mirum & indignum erat. Prima'ne, & uicesima legiones, illa signis à Tiberio acceptis, tu tot præliorū socia, tot præmijs aucta, egregiam duci uestro gratiam refertis? hunc ego nuncium patri, læta omnia alijs è prouincijs audiēti, feram: ipsius tyrones, ipsius ueteranos, non missione, nō pecunia satiatos? hic tantum interfici centurionem, eijci tribunos, includi legatos: infecta sanguine castra, flumina, meꝫ precariam animam inter infensos trahere. Cur enim primo cōcionis die ferrū illud quod pectori meo infigere parabam, detraxistis? O improuidi amici. melius & amantius ille, qui gladium offerebat. cecidissem certe nondum tot flagitiorum exercitui meo conscius. legissetis ducem qui meam quidem mortem impunitam sineret, Vari tamen & trium legionum ulcisceretur. Neꝫ enim dij sinant, ut Belgarum (quanquam offerentium) decus istud, & claritudo sit, subuenisse Romano nomini, compressisse Germaniæ populos. Tua di/ue Auguste cœlo recepta mēs, tua pater Druse imago, tui memoria ijsdem istis cum militibus, quos iam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam, irasꝫ ciuiles in exitium hostibus uertant. Vos quoque quorum alia nunc

" ora,alia pectora contueor, si legatos senatui, obsequium imperatori, si mihi
" coniugem,ac filium redditis,discedite à contactu,ac diuidite turbidos.id sta
" bile ad pœnitentiam,id fidei uinculum erit. Supplices ad hæc & uera ex-
probrari fatentes,orabãt,puniret noxios,ignosceret lapsis, & duceret in ho
Alumnus legionum, Caligulam inuelligit stem:reuocaretur cõiunx, rediret legionum alumnus,néue obses Gallis tra
deretur.Reditũ Agrippinæ excusauit ob imminentẽ partum,& hyemem
uenturum filium.cætera ipsi exequerentur.Discurrunt mutati, & seditiosissi
mum quenqꝫ uinctos trahunt ad legatum legionis primæ,C. Cetronium,
qui iudicium & pœnas de singulis in hunc modum exercuit. Stabant pro
concione legiones districtis gladijs,reus in suggestu per tribunum ostende
batur:si nocentẽ adclamauerant,præceps datus trucidabatur. & gaudebat
cædibus miles tanquam semet absolueret.nec Cęsar arcebat,quando nullo
ipsius iussu penes eosdem sæuitia facti & inuidia erat.secuti exemplum uete
rani,haud multo post in Rhætiã mittuntur, specie defendendæ prouinciæ,
ob imminenteis Sueuos, cæterum ut auellerentur castris, trucibus adhuc,
Centurionatũ egit Germanicus non minus asperitate remedij,quàm sceleris memoria. Centurionatũ in-
de egit.citatus ab imperatore,nomẽ,ordinem,patriã,numerum stipendio-
rum,quæ strenuè in prælijs feciſſet,& cui erãt donaria militaria,edebat:si tri
buni,si legio industriã,innocentiãꝫ adprobauerant,retinebat ordines:ubi
auaritiam,aut crudelitatem cõsensu obiectauissent,soluebatur militia. Sic
compositis præsentibus,haud minor moles supererat,ob ferociam quintæ,
Vetera castra & undeuicesimæ legionum, sexagesimum apud lapidem (loco Vetera no-
men est) hybernantium. nam primi seditionem ceptauerant,atrociſſimum
quodqꝫ facinus horum manibus patratum. nec pœna cõmilitonum exter-
riti,nec pœnitentia conuersi,iras retinebant.Igitur Cæsar arma, classem,so-
cios demittere Rheno parat,si imperium detrectetur bello certaturus. At
Romæ nondum cognito,qui fuisset exitus in Illyrico, & legionum Germa-
nicarum motu audito,trepida ciuitas incusare Tiberium,quod dum patres,
& plebẽ,inualida & inermia,cunctatione ficta ludificetur, dissideat interim
miles,neqꝫ duorum adulescentiũ nondum adulta autoritate cõprimi queat:
ire ipsum & opponere maiestatẽ imperatoriam debuisse, cessuris, ubi prin-
cipem longa experientia, eundemqꝫ seueritatis, & munificentiæ summum
uidissent. an Augustum fessa ætate toties in Germanias cõmeare potuisse,
Satis prospectum urbanæ seruituti. Tiberium uigentem annis sedere in senatu uerba patrum cauillantem,satis
prospectum urbanæ seruituti:militaribus animis adhibenda fomẽta,ut fer-
re pacem uelint. Immotum aduersus eos sermones, fixumqꝫ Tiberio fuit
Non omittere caput rerum nõ omittere caput rerum, neqꝫ se remqꝫ publicã in casum dare.Multa quip-
pe & diuersa angebant: ualidior per Germaniam exercitus, propior apud
Pannoniã:ille Galliarum opibus subnixus,hic Italię imminens.quos igitur
anteferret? ac ne postpositi contumelia incenderentur. At per filios pariter

adiri

aditi,maiestate salua,cui maior è longinquo reuerentia:simul adolescẽtibus excusatum,quædam ad patrem reiicere:resistentisq; Germanico, aut Druso,posse à se mitigari uel infringi, quod aliud subsidium si imperatorẽ spreuissent? Cæterum ut iam iamq; ituris legit comites,conquisiuit impedimenta,adornauit naues. mox hyemẽ,aut negotia uariè causatus,primo prudentes,dein uulgũ,diutissimè prouincias fefellit. At Germanicus quanquam contracto exercitu,& parata in defectores ultione,dandum adhuc spatium ratus,si recenti exemplo sibi ipsi consulerent,prẽmittit literas ad Cæcinã,uenire se ualida manu, ac ni supplicium in malos præsumãt, usurũ promiscua cæde.Eas Cæcina aquiliferis,signiferisq;,& quod maxime castrorum synce rum erat,occulte recitat:utq; cunctos infamiæ,seipsos morti eximant hortatur.nam in pace causas & merita spectari,ubi bellum ingruat,innocentes ac noxios iuxta cadere. Illi tentatis quos idoneos rebantur, postquam maiorẽ legionum partem in officio uident, de sentẽtia legati statuunt tempus, quo fœdissimũ quenq;, & seditioni promptum ferro inuadant. Tunc signo inter se dato,irrumpunt contubernia,trucidant ignaros,nullo nisi conscijs nescente quod cædis initium,quis finis. Diuersa omnium quę unquam accidere ciuilium armorũ facies:non prælio,non aduersis è castris,sed ijsdem è cubilibus,quos simul uescentis dies,simul quietos nox habuerat, discedunt in partes,ingerunt tela.clamor,uulnera, sanguis palàm: causa in occulto. cætera fors regit. & quidam bonorum,cæsi.postquã intellectum in quos sæuiretur, pessimi quoq; arma rapuerant. neq; legatus, aut tribunus moderator adfuit, permissa uulgo licentia atq; ultio, & satietas. Mox ingressus castra Germanicus,nõ medicinã illud plurimis cum lachrymis,sed cladem adpellans,cremari corpora iubet. Truces etiam tum animos cupido inuolat eundi in hostem, piaculum furoris, nec aliter posse placari commilitonum manes, quàm si pectoribus impijs honesta uulnera accepissent.Sequitur ardorem militum Cæsar,iunctoq; ponte tramittit duodecim millia è legionibus sex,& uiginti socias cohortes, octo equitum alas, quarum ea seditione inter merata modestia fuit. Læti neq; procul Germani agitabãt,dum iustitio ob amissum Augustum,pòst discordijs attinemur. At Romanus agmine propero siluã Cæsiam limitemq; à Tiberio cœptum scindit. castra in limite locat,frontem ac tergum uallo,latera concædibus munit. Inde saltus obscuros permeat,consultatq; ex duobus itineribus,breue & solitum sequatur,an impeditius & intentatum,eoq; hostibus incautum. Delecta longiore uia,cætera adcelerantur. etenim attulerant exploratores festam cam Germanis noctem,ac solennibus epulis ludicrã. Cæcina cum expeditis cohortibus præire,& obstantia siluarũ amoliri iubetur, legiones modico interuallo sequuntur. Iuuit nox sideribus inlustris. uentumq; ad uicos Marsorum, & circumdatæ stationes,stratis etiam tum per cubilia,propterq; mensas,nullo metu,

Æstus Germanici

Incursio in Germaniam

Cæsia silua

Marsorũ uici

non ante positis uigilijs: adeo cuncta incuria disiecta erant: neq; belli timor, ac ne pax quidem nisi languida, & soluta inter temulentos. Cæsar auidas legiões, quo latior populatio foret, quatuor in cuneos dispertit. quinquaginta millium spatium ferro flammisq; peruastat. nõ sexus, non ætas miseratio nem attulit. profana simul & sacra, & celeberrimum illis gentibus tẽplum, quod Tanfanæ uocabant, solo æquantur. sine uulnere milites, qui semisomnos, inermos, aut palantes ceciderant. Exciuit ea cædes Bructeros, Tubantes, Vsipetes: saltusq; per quos exercitui regressus, insedere, quod gnarũ duci: incessitq; itinere & prælio. pars equitum, & auxiliariæ cohortes ducebãt: mox prima legio, & mediis impedimentis siniſtrum latus undeuicesimani, dextrum quintani clausere: uicesima legio terga firmauit, post cæteri sociorum. Sed hostes donec agmen per saltus porrigeretur immoti, dein latera, & frontem modice adsultantes, tota ui nouissimos incurrere. turbabanturq; densis Germanorũ cateruis leues cohortes, cum Cæsar aduectus ad uicesimanos uoce magna, hoc illud tẽpus obliterandæ seditionis clamitabat, pergerent, properarent culpam in decus uertere. Exarsere animis, unoq; impetu perruptũ hostem redigunt in aperta, cæduntq;: simul primi agminis copiæ euasere siluas, castraq; cõmuniuere. Quietum inde iter. fidensq; recentibus ac priorum oblitus miles in hybernis locatur. Nunciata ea, Tiberiũ lætitia curaq; adfecere. gaudebat oppressam seditionem: sed quod largiendis pecunijs, & missione festinata fauorẽ militum quæsiuisset, bellica quoq; Germanici gloria angebatur. Rettulit tamen ad senatũ de rebus gestis, multaq; de uirtute eius memorauit, magis in speciem uerbis adornata, quàm ut penitus sentire crederetur. Paucioribus Drusum, et finẽ Illyrici motus laudauit, sed intẽtior & fida oratione. Cunctaq; quæ Germanicus indulserat, seruauit, etiam apud Pannonicos exercitus. Eodem anno Iulia supremum diem obijt, ob impudicitiã olim à patre Augusto Pandateria insula, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausa. Fuerat in matrimonio Tiberij, florẽtibus Caio & Lucio Cæsaribus, spreueratq; ut imparem: nec alia tam intima Tiberio causa, cur Rhodum abscederet. imperium adeptus, extorrem, infamem, & post interfectum Posthumum Agrippam omnis spei egenam, inopia, ac tabe longa peremit, obscuram fore necẽ longinquitate exilij ratus. Par causa sæuitiæ in Semproniũ Gracchum, qui familia nobili, solers ingenio, & prauè facundus, eandem Iuliam in matrimonio M. Agrippæ temerauerat. nec is libidini finis. traditam Tiberio peruicax adulter cõtumacia & odijs in maritum accendebat. literæq; quas Iulia patri Augusto cũ insectatione Tiberij scripsit, à Graccho cõpositæ credebantur. Igitur amotus Cercinam Africi maris insulam, quatuordecim annis exilium tolerauit. Tunc milites ad cædẽ missi, inuenere in prominẽti littoris nihil læti operientem. quorum aduentu breue tempus petiuit, ut suprema mandata

Tanfanæ templũ. Bructeri Tubantes Vsipetes

Iulia

Sempronius Gracchus peruicax adulter

data uxori Alliariæ per literas daret, ceruicemq; percussoribus obtulit. constantia mortis haud indignus Sempronio nomine, uita degenerauerat. quidam non Roma eos milites, sed ab L. Asprenate proconsule Africæ missos tradidere, autore Tiberio, qui famam cædis posse in Asprenatem uerti, frustra sperauerat. Idem annus nouas cærimonias accepit, ad dito sodalium Augustalium sacerdotio, ut quondam T. Tatius retinendis Sabinorum sacris sodales Tatios instituerat. sorte ducti è primorib. ciuitatis unus & uiginti. Tiberius, Drususq;, & Claudius, & Germanicus adiiciuntur. Ludos Augustales tunc primũ cœptos turbauit discordia ex certamine histrionũ. Indulserat ei ludicro Augustus, dum Mecœnati obtemperat effuso in amorem Bathylli. neq; ipse abhorrebat talibus studiis, & ciuile rebatur misceri uoluptatibus uulgi. alia Tiberio morũ uia. sed populum per tot annos molliter habitum, nõdum audebat ad duriora uertere. Druso Cęsare, C. Norbano Coss. decernitur Germanico triumphus manente bello, quod quanquam in æstatem summa ope parabat, initio ueris & repentino in Chattos excursu præcepit. nam spes incesserat dissidere hostem in Arminium ac Segestem, insignem utrunq; perfidia in nos, aut fide. Arminius turbator Germaniæ. Segestes parari rebellionem sæpe aliâs, & supremo conuiuio postquod in arma itum, aperuit: suasitq; Varo, ut se, & Arminiũ, & cæteros proceres uinciret: nihil auſuram plebem principibus amotis, atq; ipsi tempus fore quo crimina, & innoxios discerneret. sed Varus fato & ui Arminij cecidit. Segestes, quanquam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat, auctis priuatim odiis, quod Arminius filiam eius alij pactam rapuerat: gener inuisus, inimici soceri, quæq; apud concordes uincula charitatis, incitamenta irarum apud infensos erant. Igitur Germanicus quatuor legiones, quinq; auxiliarium millia, & tumultuarias cateruas Germanorum cis Rhenum colentium Cæcinæ tradit: totidem legiones, duplicem sociorum numerum ipse ducit: positoq; castello super uestigia paterni præsidij in monte Tauno, expeditum exercitũ in Chattos rapit, L. Apronio ad munitiones uiarum, & fluminum relicto. nam (rarum illi cœlo) siccitate, & amnibus modicis inoffensum iter properauerat, imbresq; & fluminũ auctus ingredienti metuebantur. sed Chattis adeo improuisus aduenit, ut quod imbecillũ ætate ac sexu statim captum, aut trucidatũ sit: iuuentus flumẽ Adranam nando tramiserit: Romanosq; pontẽ cœptantis arcebant. dein tormentis, sagittisq; pulsi tẽtatis frustra cõditionibus pacis, cum quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui omissis pagis uicisq; in siluas disperguntur. Cæsar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, uertit ad Rhenum, nõ auso hoste terga abeuntium lacessere, quod illi moris, quoties æstu magis, q; per formidinem cessit. Fuerat animus Cheruscis iuuare Chattos, sed exterruit Cæcina huc illuc ferẽs arma. & Marsos cõgredi ausos, prospero prælio cohibuit.

Nouæ cærimoniæ
Augustaliũ sodalium sacerdotium
Augustales ludi
Germanicus in Chattos
Arminius princeps Cheruscorum
Segestes
Taunus mons
Adrana flu. in Chattis
Mattiũ Chatorum caput
Cheruſci
Marſi

Necꝫ multo poſt legati à Segeſte uenerunt, auxilium orantes aduerſus uim populariũ, à quis circuncidebatur, ualidiore apud eos Arminio quãdo bellum ſuadebat. Nam barbaris quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus, rebus cõmotis potior habetur. Addiderat Segeſtes legatis filium nomine Segimundũ. ſed iuuenis conſciẽtia cunctabatur. quippe anno quo Germaniæ deſciuere, ſacerdos apud aram Vbiorum creatus ruperat uittas, profugus ad rebelles. Adductus tamẽ in ſpem clementiæ Romanæ, pertulit patris mandata, benigneꝙ exceptus, cum præſidio Gallicã in ripam miſſus eſt. Germanico pretium fuit conuertere agmen, pugnatumꝙ in obſidentis, & ereptus Segeſtes magna cum propinquorum & clientium manu. Inerant fœminę nobiles, inter quas uxor Arminij, eademꝙ filia Segeſtis, mariti magis quàm parẽtis animo, necꝫ uicta in lachrymas, necꝫ uoce ſupplex, compreſsis intra ſinum manibus grauidum uterum intuens. Ferebantur & ſpolia Varianæ cladis, pleriſꝙ eorum qui tum in deditionẽ ueniebant prædæ data. Simul Segeſtes ipſe ingens uiſu & memoria bonæ ſocietatis impa

Segimundus

“ uidus: uerba eius in hunc modum fuere. Non hic mihi primus erga popu
“ lum Rom. fidei & conſtantiæ dies. ex quo à diuo Auguſto ciuitate donatus
“ ſum, amicos, inimicosꝙ ex ueſtris utilitatibus delegi, necꝫ odio patrię (quip
“ pe proditores etiam ijs quos anteponunt inuiſi ſunt) uerum quia Romanis
“ Germanisꝙ idem conducere, & pacem quàm bellum probabam. ergo ra/
“ ptorem filiæ meæ, uiolatorem fœderis ueſtri Arminium, apud Varum qui
“ tum exercitui præſidebat, reum feci. dilatus ſegnitia ducis, quia parum præ/
“ ſidij in legibus erat, ut me & Arminium, & conſcios uinciret flagitaui. teſtis
“ illa nox, mihi utinam potius nouiſſima. quę ſecuta ſunt defleri magis, quàm
“ defendi poſſunt. cæterum & inieci cathenas Arminio, & à factione eius in/
“ iectas perpeſſus ſum. atꝙ ubi primum tui copia, uetera nouis, & quieta tur/
“ bidis ante habeo, necꝫ ob præmium, ſed ut me perfidia exoluã, ſimul gen/
“ ti Germanorum idoneus conciliator, ſi pœnitentiam quàm perniciem ma/
“ luerit. Pro iuuenta & errore filij ueniam precor. filiam neceſſitate huc addu
“ ctam fateor. tuum erit conſultare, utrum prætualeat, quod ex Arminio con/
“ cepit, an quod ex me genita eſt. Cæſar clementi reſponſo, liberis propinquiſꝙ eius incolumitatem, ipſi ſedem ueterem in prouincia pollicetur. Exercitum reduxit, nomenꝙ imperatoris autore Tiberio accepit. Arminij uxor uirilis ſexus ſtirpem edidit: educatus Rauennæ puer, quo mox ludibrio conflictatus ſit, in tempore memorabo. Fama dediti benigneꝙ excepti Segeſtis uulgata, ut quibuſꝙ bellum inuitis, aut cupientibus erat, ſpe uel dolore accipitur. Arminium ſuper inſitam uiolentiam, rapta uxor, ſubiectus ſeruitio uxoris uterus, uecordem agebant: uolitabatꝙ per Cheruſcos, arma in Segeſtem, arma in Cæſarem poſcens. Necꝫ probris temperabat, egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exercitum, quorum

rum tot manus unam mulierculam auexerint. Sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse. Non enim se proditione, neq; aduersus fœminas grauidas, sed palàm aduersus armatos bellum tractare: cerni adhuc Germanorũ in lucis signa Romana, quæ dijs patrijs suspẽderit: coleret Segestes uictam ripam: redderet filio sacerdotium: hominem Germanos nunquam satis excusaturos, quod inter Albim & Rhenum uirgas, & secures, & togam uiderint: alijs gentibus ignorantia imperij Romani inexperta esse supplicia, nescia tributa: quæ quando exuerint, inritusq; discesserit ille inter numina dicatus Augustus, ille delectus Tiberius, ne imperitũ adulescentulum, ne seditiosum exercitum pauescerent: Si patriam, parentes, antiqua mallent, quàm dominos, & colonias nouas, Arminiũ potius gloriæ ac libertatis, quàm Segestem flagitiosæ seruitutis ducem sequerentur. Conciti per hæc non modo Cherusci Cheruſci, sed conterminæ gentes, tractusq; in partis Inguiomerus Arminij patruus, ueteri apud Romanos autoritate: unde maior Cæsari metus. & ne bellum mole una ingrueret, Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. Equitem Pedo præfectus, finibus Frisiorũ ducit, ipse impositas nauibus quatuor legiones per lacus uexit: simulq; pedes, eques, classes apud prædictum amnem cõuenere. Chauci cum auxilia pollicerentur, in cõmilitium adsciti sunt. Chauci Bructeros sua urenteis, expedita cum manu L. Stertinius missu Germanici fudit, interq; cædẽ & prædam reperit undeuicesimæ legionis aquilam cum Varo amissam. Ductum inde agmẽ ad ultimos Bructerorum: quantumq; Amisiam, & Luppiam amnes inter, uastatum, haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionũq; insepultæ dicebantur. Igitur cupido Cæsarem inuadit soluendi suprema militibus duciq;, permoto ad miserationem omni qui aderat exercitu, ob propinquos, amicos, denicq; ob casus bellorum, & sortem hominum: præmisso Cæcina ut occulta saltuum scrutaretur, pontesq; & aggeres humido paludum, & fallacibus campis imponeret. Incedunt mœstos locos, uisuq; ac memoria deformes. Prima Vari castra lato ambitu, & dimensis principijs trium legionũ manus ostentabant: dein semiruto uallo, humili fossa accisæ iã reliquię cõsedisse intelligebantur. Medio campi albentia ossa, ut fugerant, ut restiterant, disiecta uel aggerata, adiacebant fragmina telorum, equorumq; artus, simul truncis arborum ante fixa ora. lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactauerant. & cladis eius superstites pugnam aut uincula elapsi, referebant, hic cecidisse legatos, illic raptas aquilas, primum ubi uulnus Varo adactum, ubi infelici dextra, & suo ictu mortem inuenerit: quo tribunali concionatus Arminius, quot patibula captiuis, quæ scrobes: utq; signis & aquilis per superbiam inluserit. Igitur Romanus qui aderat exercitus, sextum post cladis annum, trium legionum ossa, nullo noscente

Inguiomerus

Bructeri

Amisia flu.

Frisiorũ fines

Luppia

Teutoburgiensis saltus

Vari Quintilij castra

Aræ barbaræ

noſcente,alienas reliquias an ſuorum,humo tegeret,omnes ut cõiunctos,ut conſanguineos,aucta in hoſtem ira,mœſti ſimul & infenſi condebant. Primum extruendo tumulo ceſpitẽ Cæſar poſuit,gratiſſimo munere in defunctos,& præſentibus doloris ſocius. Quod Tiberio haud probatũ,ſeu cuncta Germanici in deterius trahenti, ſiue exercitũ imagine cæſorum inſepultorumq́,tardatũ ad prælia,& formidoloſiorẽ hoſtium credebat. neq́ imperatorem auguratu,& uetuſtiſſimis cærimoniȷs præditum attrectare feralia debuiſſe. Sed Germanicus cedentẽ in auia Arminium ſecutus, ubi primum copia fuit,euehi equites,campumq́ quẽ hoſtis inſederat, eripi iubet. Arminius colligi ſuos,& propinquare ſiluis monitos,uertit repente,mox ſignum prorumpendi dedit ȷ̃s,quos per ſaltus occultauerat. Tunc noua acie turbatus eques,miſſæq́ ſubſidiariæ cohortes,& fugientiũ agmine impulſæ auxerant conſternationẽ:trudebanturq́ in paludem gnaram uincentibus, iniquã neſcȷ̃s, ni Cæſar productas legiones inſtruxiſſet: inde hoſtibus terror,fiducia militi,& manibus æquis abſceſſum. Mox reducto ad Amiſiam exercitu,legiones claſſe ut aduexerat,reportat. Pars equitum littore Oceani petere Rhenum iuſſa,Cæcina qui ſuum militẽ ducebat,monitus(quãquam notis itineribus regrederetur)pontes lõgos quàm maturrimè ſuperare. Anguſtus is trames,uaſtas inter paludes,& quondã à L. Domitio aggeratus: cætera limoſa,tenacia graui cœno,aut riuis incerta erant:circum ſiluæ paulatim adcliues,quas tum Arminius impleuit,compendȷ̃s uiarũ, & cito agmine, onuſtum ſarcinis armisq́ militẽ cum anteueniſſet. Cæcinnæ dubitanti quo nam modo ruptos uetuſtate pontes reponeret,ſimulq́ propulſaret hoſtem,caſtrametari in loco placuit,ut opus & alȷ̃ prælium inciperent. Barbari perfringere ſtationes, ſeq́ inferre munitoribus niſſi,laceſſunt, circũgrediuntur,occurſant. miſcetur operantium bellantiumq́ clamor,& cuncta pariter Romanis aduerſa,locus uligine profunda,idem ad gradũ inſtabilis,procedentibus lubricus,corpora grauia loricis,neq́ librare pila inter undas poterant. Contrà Cheruſcis ſueta apud paludes prælia,procera mẽbra,haſtæ ingentes ad uulnera facienda,quãuis procul.nox demũ inclinantis tũ legiones aduerſæ pugnæ exemit. Germani ob proſpera indefeſſi, ne tum quidẽ ſumpta quiete,quantũ aquarũ circumſurgentib.iugis oritur,uertere in ſubiecta.merſaq́ humo, & obruto quod effectũ operis, duplicatus militi labor. Quadrageſimũ id ſtipendium Cæcina parendi, aut imperitandi habebat, ſecundarum ambiguarumq́ rerum ſciens,eóq́ interritus. Igitur futura uoluens,non aliud repperit, cq́ ut hoſtem ſiluis coherceret, donec ſaucȷ̃,quantumq́ grauioris agminis,anteirent. nam medio montium,& paludum porrigebatur planicies,quę tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones quinta dextro lateri,undeuigeſima in læuum,primani ducendum ad agmen,uiceſimanus aduerſum ſecuturos. Nox per diuerſa inquies, cum barbari feſtis

Manib. æquis abſceſſum

Pontes longi

Cheruſci

ſtis epulis, læto cantu, aut truci ſonore ſubiecta uallium ac reſultantis ſaltus cõplerent: apud Romanos inualidi ignes, interruptæ uoces, atq; ipſi paſſim adiacerent uallo, oberrarent tentoriis, inſomnes magis quàm peruigiles. ducemq; terruit dira quies. nam Quintilium Varũ ſanguine oblitum, & paludibus emerſum, cernere & audire uiſus eſt, uelut uocantẽ, non tamẽ obſecutus, & manum intendentis reppuliſſe. Cœpta luce miſſæ in latera legiones, metu, an contumacia locũ deſeruere, capto propere campo humentia ultra. Neq; tamen Arminius, quanquã libero incurſu, ſtatim prorupit: ſed ut hæſere cœno, foſſiſq; impedimenta, turbati circum milites, incertus ſignorũ ordo, utq; tali in tempore, ſibi quiſq; properus, & lentæ aduerſum imperia aures, irrumpere Germanos iubet, clamitans, en Varus, & eodẽmq; iterum fato uictæ legiones. Simul hæc, & cum delectis ſcindit agmen, equiſq; maxime uulnera ingerit. illi ſanguine ſuo, & lubrico paludum lapſantes, excuſſis rectoribus diſiicere obuios, proterere iacentes. plurimus circa aquilas labor, quæ neq; aduerſum ferri ingruentia tela, neq; figi limoſa humo poterant. Cæcina dum ſuſtẽtat aciẽ, ſuffoſſo equo delapſus circũueniebatur, ni prima legio ſeſe oppoſuiſſet. iuuit hoſtiũ auiditas, omiſſa cæde, prædam ſectantiũ, eniſæq; legiones ueſperaſcente die in aperta & ſolida. neq; is miſeriarum finis, ſtruẽdum uallum, petendus agger. amiſſa magna ex parte, per quæ egeritur humus aut exciditur ceſpes. non tentoria manipulis, non formenta ſauciis. infectos cœno, aut cruore cibos diuidẽtes, funeſtas tenebras, & tot hominum millibus unũ iam reliquum diem lamentabãtur. Forte equus abruptis uinculis uagus & clamore territus, quoſdã occurrentiũ obturbauit. tanta inde conſternatio inrupiſſe Germanos credentium, ut cuncti ruerent ad portas, quarũ decumana maxime petebatur, auerſa hoſti, & fugientibus tutior. Cæcina comperto, uanam eſſe formidinẽ, cum tamẽ neq; autoritate, neq; precibus, ne manu quidem obſiſtere, aut retinere militem quiret, proiectus in limine portæ, miſeratiõe demũ, quia per corpus legati eundum erat, clauſit uiam: ſimul tribuni & centuriones falſum pauorẽ docuerunt. Tunc cõtractos in principia, iuſſoſq; dicta cum ſilentio accipere, tẽporis, ac neceſſitatis monet: unam in armis ſalutẽ, ſed ea conſilio tẽperanda: manendúmq; intra uallum, donec expugnãdi hoſtes ſpe, propius ſuccederẽt: mox undiq; erumpendum: illa eruptione ad Rhenum perueniri. quod ſi fugerẽt, pluris ſiluas, profundas magis paludes, ſæuitiam hoſtium ſupereſſe. at uictoribus decus, gloriam, quæ domi cara, quæ in caſtris honeſta memorat. reticuit de aduerſis. Equos dehinc, orſus à ſuis, legatorum tribunorúmq; nulla ambitione fortiſſimo cuiq; bellatori tradit: ut hi, mox pedes, in hoſtem inuaderent. Haud minus inquies Germanus, ſpe, cupidine, & diuerſis ducum ſententijs agebat: Arminio, ſinerent egredi, egreſsóſq; rurſum per humida & impedita circumuenirẽt, ſuadente: atrociora Inguiomero, & læta barbaris, ut uallum

Dira quies

Decumana porta

Inguiomerus

ut uallum armis ambirẽt,promptam expugnationẽ,plures captiuos,incor/ ruptã prædam fore. Igitur orta die,proruunt fossas,iniiciunt crates,summa ualli prensant,raro super milite,& quasi ob metũ defixo. Postq́ hæsere mu nimentis,datur cohortibus signũ,cornuaq́ ac tubæ concinuere:exin clamo re & impetu tergis Germanorũ circunfunduntur,exprobrantes,non hic sil/ uas,nec paludes,sed æquis locis æquos deos. Hosti facile excidiũ, & paucos ac semermos cogitanti,sonus tubarũ,fulgor armorũ quanto inopina, tanto maiora offenduntur. cadebantq́ ut rebus secundis auidi,ita aduersis incau/ ti. Arminius integer,Inguiomerus post graue uulnus,pugnã deseruere. uul gus trucidatũ est,donec ira & dies permansit:nocte demũ reuersæ legiones, quamuis plus uulnerũ,eadem ciborum egestas fatigaret,uim,sanitatẽ,copi/ as,cũcta in uictoria habuere. Peruaserat interim circumuenti exercitus fa/

Agrippina ma,& infesto Germanorũ agmine Gallias peti,ac ni Agrippina impositum Rheno pontem solui prohibuisset,erant qui id flagitiũ formidine auderẽt. sed fœmina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibusq́ ut

C. Plinius germanicorũ bellorũ scriptor quis inops,aut saucius,uestẽ & fomenta dilargita est. Tradit C. Plinius Ger manicorũ bellorum scriptor, stetisse apud principium pontis laudes & gra tes reuersis legionibus habentem. Id Tiberij animũ altius penetrauit. nõ enim simplices eas curas,nec aduersus externos militẽ quæri: nihil relictum imperatoribus,ubi fœmina manipulos interuisat, signa adeat,largitionem tentet,tanquã parum ambitiose filiũ ducis gregali habitu circumferat, Cæ/ saremq́ Caligulam appellari uelit: potiorẽ iam apud exercitus Agrippinã quàm legatos,quàm duces:cõpressam à muliere seditionẽ, cui nomen prin

Scianus cipis obsistere non quiuerit. Accendebat hæc onerabatq́ Scianus peritia morũ Tiberij, odia in longum iaciens, quæ reconderet, auctáq́ promeret:

At Germanicus legionũ, quas nauibus uexerat, secundam & quartam/

P. Vitellius decimam itinere terrestri P. Vitellio ducendas tradit,quo leuior classis uado so mari innaret,uel reciproco sideret. Vitellius primũ iter sicca humo aut mo dicè adlabente æstu,quietũ habuit. mox impulsu aquilonis simul sydere æ/ quinoctij,quo maxime tumescit Oceanus,rapi,agiq́ agmen. & oppleban/ tur terræ. eadem freto,littori,campis facies. neq́ discerni poterãt incerta ab solidis,breuia à profundis. sternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus iu/ menta,sarcinę. corpora exanima,interfluũt,occurrant. permiscentur inter se manipuli,modo pectore,modo ore tenus extantes,aliquando subtracto so lo disiecti aut obruti. nec uox,& mutui hortatus iuuabant. aduersante unda nihil strenuus ab ignauo,sapiens à prudenti, consilia à casu differre, cuncta pari uiolentia inuoluebantur. Tandem Vitellius in editiora enisus, eodem agmen subduxit. pernoctauere sine utensilibus, sine igni, magna pars nu/ do aut mulcato corpore, haud minus miserabiles, quàm quos hostis cir/ cunsidet. quippe illis etiam honestæ mortis usus: his inglorium exitium.

lux

lux reddidit terram. penetratũq; ad amnem Visurgin, quo Cæsar classe cõtenderat, impositæ deinde legiones, uagante fama submersas. nec fides salutis, antequã Cæsarem exercitumq; reducem uidere. Iam Stertinius ad accipiendum in deditionẽ Segimerũ fratrem Segestis præmissus, ipsum & filium eius in ciuitatẽ Vbiorũ perduxerat. data utriq; uenia, facile Segimero, cunctatius filio: quia Quintilij Vari corpus inlusisse dicebatur. Cæterum ad supplẽda exercitus damna certauere Gallię, Hispanię, Italia, quod cuiq; promptum, arma, equos, aurum, offerentes: quorum laudato studio Germanicus, armis modo & equis ad bellũ sumptis, propria pecunia militem iuuit. utq; cladis memoriã etiam comitate leniret, circumire saucios, facta singulorum extollere, uulnera intuens, alium spe, aliũ gloria, cunctos alloquio & cura, sibiq; & prælio firmabat. Decreta eo anno triumphalia insignia A. Cęcinę, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico gestas. Nomen patris patrię Tiberius à populo sæpius ingestum, repudiauit: neq; in acta sua iurari, quanq; censente senatu, permisit: cuncta mortaliũ incerta, quantoq; plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico dictans: non tamen ideo faciebat fidem ciuilis animi. nam legem maiestatis reduxerat, cui nomẽ apud ueteres idem, sed alia in iudiciũ ueniebãt, si quis proditione exercitum, aut plebem seditionibus, denique male gesta Rep. maiestatem populi Romani minuisset: facta arguebantur, dicta impune erant. Primus Augustus cognitionem de famosis libellis, specie legis eius tractauit, cõmotus Cassij Seueri libidine, qua uiros fœminasq; inlustres, procacibus scriptis diffamauerat: mox Tiberius cõsultante Pompeio Macro prætore, an iudicia maiestatis redderentur, exercendas leges esse respondit. Hunc quoq; asperauere carmina incertis autoribus uulgata in sęuitiã superbiamq; eius, & discordem cum matre animũ. Haud pigebit referre in Falanio & Rubrio, modicis equitibus Romanis prætentata crimina, ut quibus initijs, quanta Tiberij arte grauissimum exitiũ irrepserit, dein repressum sit, postremo arserit, cũctaq; corripuerit, noscat. Falanio obijciebat accusator, quod inter cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorũ habebantur, Cassium quendã mimum corpore infamem adsciuisset: quodq; uenditis hortis, statuam Augusti simul mancipasset. Rubrio crimini dabatur uiolatum periurio nomen Augusti. Quæ ubi Tiberio notuere, scripsit consulibus. non ideo decretum patri suo cœlum, ut in perniciẽ ciuium is honor uerteretur. Cassium histrionem solitum inter alios eiusdem artis interesse ludis, quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset. Nec cõtra religiones fieri, quod effigies eius, ut alia numinũ simulachra, uenditionibus hortorũ & domuũ accedant. Iusiurandum perinde æstimãdum, quàm si Iouem fefellisset. deorum iniurias, dijs curæ. Nec multo post Granium Marcellũ prætorem Bithyniæ quæstor ipsius Cæpio Crispinus maiestatis postulauit, subscribente Romano

Visurgis flu.

Stertinius Segimerus

Pater patriæ

Maiestatis lex reducta

Facta arguebantur, dicta impune erant

Falanius equ. Ro.

Aug. Romæ per omnes domos cultus

Rubrius eq.

Cæp. Crispin.

Rom. Hiſpo Hiſpone.qui formam uitæ iniit, quã poſtea celebrem miſeriæ temporũ, & audaciæ hominum fecerunt.nam egens,ignotus,inquies,dum occultis libel lis ſæuitiæ principis adrepit,mox clariſsimo cuicꝫ periculũ faceſsit, potentiã apud unũ,odium apud omnes adeptus,dedit exemplũ quod ſecuti ex pau/ petibus diuites, ex contemptis metuendi, perniciem aliis, ac poſtremũ ſibi *Granius Mar cellus* inuenere.Sed Marcellum inſimulabat, ſiniſtras de Tiberio ſermones habu iſſe.ineuitabile crimen, cum ex moribus principis fœdiſsima quæcꝫ delige/ ret accuſator,obiectaretcꝫ reo.nam quia uera erant,etiã dicta credebantur. Addidit Hiſpo,ſtatuam Marcelli altius quàm Cæſarũ ſitam, & alia in ſta/ tua,amputato capite Auguſti, effigiem Tiberij inditam. ad quod exarſit a/ deo,ut rupta taciturnitate proclamaret, ſe quocꝫ in ea cauſa laturum ſenten tiam palàm,& iuratum, quo cæteris eadem neceſſitas fieret. Manebant etiã tum ueſtigia morientis libertatis. Igitur Cn.Piſo, quo, inquit, loco cenſebis *Veſtigia mo/ rientis liber/ tatis* Cæſar?ſi primus,habebo quod ſequar. ſi poſt omnes, uereor ne imprudẽs diſſentiam.permotus his, quantocꝫ incautius efferbuerat, pœnitentia pati/ ens tulit abſolui reum criminibus maieſtatis. de pecuniis repetundis ad reci peratores itum eſt. Nec patrum cognitionibus ſatiatus, iudiciis adſidebat in cornu tribunalis,ne prætorem curuli depelleret:multacꝫ eo coràm aduer ſus ambitum & potentium preces conſtituta: ſed dum ueritati conſulitur,li/ *Pius Aurelius* bertas corrumpebatur. Inter quæ Pius Aurelius ſenator, quæſtus mole publicæ uiæ,ductucꝫ aquarum,labefactas ædis ſuas, auxiliũ patrum inuo/ *Tiberij libera litas* cabat.reſiſtentibus ærarij prætoribus ſubuenit Cæſar,pretiumcꝫ ædiũ Au relio tribuit,erogandæ per honeſta pecuniæ cupiẽs.quam uirtutẽ diu retinu it,cum cæteras exueret.Propertio Celeri prętorio,ueniã ordinis ob pauper tatem petẽti,decies ſeſtertium largitus eſt,ſatis cõperto,paternas ei anguſti/ as eſſe.tentantis eadẽ alios,probare cauſam ſenatui iuſsit,cupidine ſeuerita/ tis,in his etiam quæ rite faceret,acerbus.unde cæteri ſilentium et paupertatẽ confeſſioni & beneficio præpoſuere. Eodem anno continuis imbribus *Tiberis auctus* auctus Tiberis,plana urbis ſtagnauerat.relabentem ſecuta eſt ædificiorum & hominũ ſtrages. Igitur cenſuit Aſinius Gallus,ut libri Sibyllini aditẽtur. renuit Tiberius, perinde diuina humanacꝫ obtegens:ſed remedium coher cendi fluminis Ateio Capitoni & L.Aruntio mandatũ. Achaiam ac Ma cedoniam onera deprecãtis,leuari in præſens proconſulari imperio,tradicꝫ Cæſari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris, ac ſuo nomine obtulerat,Druſus præſedit,quanquã uili ſanguine nimis gaudens, quod uulgus formidoloſum, & pater arguiſſe dicebatur. cur abſtinuerit ſpectaculo ipſe, uariè trahebant, alij tædio cœtus, quidam triſtitia ingenij & metu comparationis, quia Auguſtus comiter interfuiſſet. Non credide/ rim ad oſtentandam ſæuitiam mouendasꝫ populi offenſiones conceſſam filio materiem. quanquam, id quod dictum eſt, theatri licentia proximo

priore

priore anno cœpta, grauius tum erupit, occisis nom modo è plebe, & militibus & centurione, uulnerato tribuno prætoriæ cohortis dum probra in magistratus & dissensionē uulgi prohibēt. Actum de ea seditione apud patres, dicebanturq; sententiæ, ut prætoribus ius uirgarū in histriones esset. intercessit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitusq; est Asinij Galli oratione silente Tiberio, qui ea simulachra libertatis senatui præbebat: ualuit tamē intercessio, quia diuus Augustus immunes uerberū histriones quondā responderat, neq; fas Tiberio infringere dicta eius. De modo lucaris, & aduersus lasciuiam fautorū multa decernuntur, ex quis maximè insignia: Ne domos Pantomimorū senator introiret: ne egrediēteis in publicum, equites Romani cingerent: aut alibi q̄ in theatro spectarentur. & spectantium immodestiam exilio mulctandi potestas prætoribus fieret. Templū in colonia Tarraconensi strueretur Augusto petentibus Hispanis permissum, datumq; in omnes prouincias exemplum. Cētesimam rerum uenalium post bella ciuilia institutā, deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo subsidio niti, simul imparem oneri Remp. nisi uicesimo militiæ anno ueterani dimitterentur. ita proximę seditionis male consulta, quibus sexdecim stipendiorū finem expresserāt, abolita in posterum. Actum deinde in senatu ab Aruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis exundationes uerterentur flumina & lacus, per quos augescit. Auditæq; municipiorum & coloniarum legationes, orātibus Florentinis, ne Clanis solito alueo demotus in amnem Arnum transferretur, idq; ipsis perniciem adferret. Congruentia his Interamnates disseruere, pessum ituros fœcundissimos Italiæ campos, si amnis Nar (id enim parabat) in riuos diductus superstagnauisset. Nec Reatini silebant, Velinum lacum, qua in Narem effunditur obstrui recusantes, quippe in adiacentia erupturum: optume rebus mortalium consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, utq; originem ita fines dederit: spectandas etiam religiones sociorum, qui sacra, & lucos, & aras patrijs ammonibus dicauerint: quin ipsum Tiberim nolle prorsus accolis fluuijs orbatū, minore gloria fluere. Seu preces coloniarum, seu difficultas operum, siue superstitio ualuit, ut in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat. Prorogatur Poppæo Sabino prouincia Mœsia, additis Achaia & Macedonia. Id quoq; morum Tiberij fuit, continuare imperia, ac plerosq; ad finem uitæ in ijsdem exercitibus, aut iurisdictionibus habere. Causæ uariæ traduntur: alij tædio nouæ curæ, semel placita pro æternis seruauisse: quidam inuidia, ne plures fruerentur. sunt qui existiment, ut callidū eius ingenium, ita anxium iudicium: neq; enim eminentis uirtutes sectabatur, & rursum uitia oderat. ex optimis periculum sibi, à pessimis dedecus publicum metuebat. qua hæsitatione postremo eò prouectus est, ut mandaueritquibusdam prouincias, quos egredi urbe non erat passurus. De co-

Haterius Agrippa
Asini. Gallus
Histriones immunes uerberum
Mulctare exilio.
Templum Augusto.
Centesimā rerum uenalium deprecatur populus Rom.
Florentini
Clanis flu.
Arnus flu.
Interamnates
Nar flu.
Reatini
Velinus lacus
Tiberius imperia prouinciarum præfectis continuare solitus

Comitia consularia

mittijs cõsularibus, quæ tũ primũ illo principe, ac deinceps fuere, uix quicq̃ firmare ausim: adeo diuersa non modo apud autores, sed in ipsius orationibus reperiunt̃. Modo subtractis cãdidatorum nominibus, originẽ cuiusq̃ & uitã, & stipendia descripsit, ut qui forent intelligeret̃: aliquando ea quoq̃ significatione subtracta, cãdidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent, suam ad id curã pollicitus est. plerunq̃ eos tãtum apud se professos differuit, quorũ nomina consulibus edidisset. posse & alios profiteri, si gratiæ, aut meritis cõfiderent. specioſa uerbis, re inania, aut subdola: quantoq̃ maiore libertatis imagine tegebant̃, tanto eruptura ad infensius seruitium.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER SECVNDVS

Vonones Phrahatis filius

ISENNA Statilio Tauro, L. Libone Coss. mota Orientis regna, prouinciæq̃ Romanæ, initio apud Parthos orto, qui petitũ Roma, acceptúmque regem, quamuis gentis Arsacidarum, ut externum aspernabantur. Is fuit Vonones, obses Augusto datus à Phrahate. Nã Phrahates quam quam depulisset exercitus, ducesq̃ Romanos, cuncta uenerantiũ officia ad Augustum uerterat, partemq̃ prolis, firmandæ amicitiæ miserat, haud perinde nostri metu, quàm fidei popularium diffisus. Post finem Phrahatis & sequentium regum, ob internas cædes, uenere in urbem legati à primoribus Parthis, qui Vononem uetustissimum liberorum eius accirent. Magnificum id sibi credidit Cæsar, auxitq̃ opibus. Et accepere barbari lætantes, ut fermè ad noua imperia. Mox subit pudor degenerauisse Parthos, petitum alio ex orbe regem, hostium artibus infectum: iam inter prouincias Romanas solium Arsacidarum haberi dariq̃: Vbi illam gloriam trucidantium Crassum, exturbantium Antonium, si mancipium Cæsaris tot per annos seruitutem perpessum Parthis imperitet? Accẽdebat dedignantes & ipse, diuersus à maiorum institutis, raro uenatu, segni equorum cura, quoties per urbes incederet lecticæ gestamine, fastúque erga patrias epulas: irridebantur & Græci comites, ac uilissima utensilium anulo clausa. sed prompti aditus, obuia comitas, ignotæ Parthis uirtutes, noua uitia, & quia ipsorum maioribus aliena perinde odiũ prauis & honestis. Igitur Artabanus Arsacidarum è sanguine apud Dahas adultus excitur, primoq̃ congressu fusus, reparat uires, regnoq̃ potitur. Victo Vononi perfugium Armenia fuit, uacua tunc, interq̃ Parthorum & Romanas opes infida, ob scelus Antonij, qui Artauasden

Artabanus Dahæ pop. Armenia

uaſden regem Armeniorum ſpecie amicitiæ inlectum, dein cathenis onera- *Artauaſdes*
tũ, poſtremo interfecerat. Eius filius Artaxias, memoria patris nobis infen- *Artaxias*
ſus, Arſacidarũ ui ſeꝯ regnumꝯ tutatus eſt. occiſo Artaxia per dolum pro
pinquorum, datus à Cæſare Armenijs Tigranes, deductusꝯ in regnum à *Tigranes*
Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neꝯ liberis eius,
quanquã ſociatis more externo in matrimoniũ regnũꝯ dein iuſſu Auguſti
impoſitus Artauaſdes, & nõ ſine clade noſtra deiectus. Tum C. Cæſar cõ-
ponendæ Armeniæ deligitur. Is Ariobarzanen origine Medum, ob inſi- *Ariobarzanes*
gnem corporis formam, & præclarũ animum uolentibus Armenijs præfe-
cit. Ariobarzane morte fortuita abſumpto, ſtirpẽ eius haud tolerauere, ten-
tatoꝯ fœminę imperio, cui nomen Erato, eaꝯ breui pulſa, incerti ſolutiꝯ, *Erato regina*
& magis ſine domino, quàm in libertate, profugum Vononem in regnum
accipiunt. Sed ubi minitari Artabanus, & parum ſubſidij in Armenijs, uel
ſi noſtra ui defenderetur, bellũ aduerſus Parthos ſumẽdum erat, rector Sy-
riæ Creticus Sillanus excitũ cuſtodia circundat, manente luxu & regio no- *Creticus Sillanus*
mine, quod ludibrium ut effugere agitauerit Vonones, in loco reddemus.

Cæterum Tiberio haud ingratũ accidit, turbari res orientis, ut ea ſpecie
Germanicũ ſuetis legionibus abſtraheret, nouisꝯ prouincijs impoſitum,
dolo ſimul & caſibus obiectaret. At ille quãto acriora in eum ſtudia militũ,
& auerſa patrui uoluntas, celerandæ uictoriæ intentior, tractare præliorum
uias, & quæ ſibi tertium iam annum belligeranti ſæua uel proſpera eueniſ-
ſent: fundi Germanos acie & iuſtis locis, iuuari ſiluis, paludibus, breui æſta- *Apud Germanos breuis æſtas, præmatura hyems*
te, & præmatura hyeme: ſuum militẽ haud perinde uulneribus, quàm ſpa-
tijs itinerum, damno armorum adfici: feſſas Gallias miniſtrandis equis, lon
gum impedimentorum agmen, opportunum ad inſidias, defenſantibus ini
quum: at ſi mare intretur, promptam ipſis poſſeſsionem, & hoſtibus igno-
tam: ſimul bellum maturius incipi, legionesꝯ & cõmeatus pariter uehi: inte
grum equitẽ, equosꝯ per ora & alueos fluminũ media in Germania fore.
Igitur huc intendit, miſſis ad cenſus Galliarum, P. Vitellio et Cantio Silius *P. Vitellius Cantius Silius*
& Anteius & Cæcina fabricandę claſsi prępononuntur. Mille naues ſufficere *Anteius Cæcina*
uiſæ, properataꝯ, aliæ breues anguſta puppi, proraꝯ, & lato utero, quo fa-
cilius fluctus tolerarent: quædam planæ carinis, ut ſine noxa ſiderẽt: plures
appoſitis utrinꝯ gubernaculis, cõuerſo ut repente remigio, hinc uel illinc ad
pellerent: multæ pontibus ſtratæ, ſuper quas tormenta ueherentur, ſimul
aptæ ferendis equis, aut commeatui, uelis habiles, citæ remis, augebantur
alacritate militũ in ſpeciem ac terrorẽ. Inſula Batauorum in quã conuenirẽt *Batauorum Inſula*
prædicta, ob faciles adpulſus, accipiendisꝯ copijs, & tranſmittendũ ad bel-
lum opportuna. Nam Rhenus uno alueo cõtinuus, aut modicas inſulas cir- *Rhenus*
cumueniẽs, apud principium agri Batani, uelut in duos amnes diuidit, ſer-
uatoꝯ nomẽ & uiolentiam curſus, quà Germaniã prætehitur, donec Occa-

no misceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, uerso cogno-
Vahalis mento Vahalem accolę dicunt, mox id quoq; uocabulũ mutat Mosa flumi-
Mosa flu. ne, eiusq; immenso ore eundẽ in Oceanum effunditur. Sed Cæsar dum
adiguntur naues, Silium legatum cum expedita manu inruptionẽ in Chat-
In Catthos irruptio tos facere iubet. ipse, audito castellũ Lupiæ flumini adpositum obsideri, sex
Luppia flu. legiones eò duxit. neq; Silio ob subitos imbres aliud actum, q̃ ut modicam
Arpus princeps chattorũ prædam, & Arpi principis Chattorum coniugem, filiamq; raperet. Neq;
Cæsari copiam pugnæ obsessores fecere, ad famã aduentus eius dilapsi, tu-
mulum tamen nuper Varianis legionibus structum, & ueterẽ aram Druso
sitam diiecerant. Restituit aram, honoriq; patris princeps ipse cum legioni-
Aliso castellũ bus decucurrit. Tumulũ iterare haud uisum. & cuncta inter castellũ Aliso-
in ripa Luppiæ fluminis nem ac Rhenum nouis limitibus, aggeribusq; permunita. Iamq; classis ad-
Drusian. fossa uenerat, cũ præmisso cõmeatu, & distributis in legiones, ac socios nauibus,
fossam, cui Drusianæ nomen, ingressus, precatusq; Drusum patrem, ut se
eadem ausum, libens placatusq; exemplo ac memoria consiliorum atq; ope-
rum iuuaret: lacus inde & Oceanum usq; ad Amisiam flumen secunda na-
Amisia flu. uigatione peruehitur. classis Amisiæ relicta læuo amne. erratũq; in eo quod
non subuexit. transposuit militẽ dextras in terras iturum. ita plures dies effi-
ciendis pontibus absumpti. Et eques quidẽ ac legiones prima æstuaria non
dum adcrescente unda intrepidi transire: postremũ auxiliorũ agmen, Bata-
uiq; in parte ea dum insultãt aquis artemq; nandi ostentant, turbati, & qui-
Angriuarij dam hausti sunt. Metãti castra Cæsari Angriuariorũ defectio à tergo nun-
ciatur. Missus illico Stertinius cum equite & armatura leui, igne & cædibus
Visurgis flu. perfidiam ultus est. flumen Visurgis Romanos Cheruscosq; interfluebat.
Cheruſci eius in ripa cum ceteris primoribus Arminius adstitit, quæsitoq; an Cæsar
ueniisset, postquam adesse responsum est, ut liceret cum fratre conloqui ora-
uit. Erat is in exercitu cognomento Flauius, insignis fide, & amisso per uul-
Flauius Armi nij frater nus oculo paucis ante annis duce Tiberio. tum permissum. progressusq; sa-
lutatur ab Arminio, qui amotis stipatoribus, ut sagittarij nostra pro ripa
dispositi abscederent, postulat, & postquã digressi, unde ea deformitas oris
interrogat fratrem. illo locum, & prælium referente, quodnam præmium re-
cepisset exquirit. Flauius aucta stipendia, torquem, & coronam aliaq; mili-
taria dona memorat, inridente Arminio uilia seruitij pretia. Exin diuersi or-
diuntur: hic magnitudinem Romanam, opes Cæsaris, & uictis graues pœ-
nas, in deditionem uenienti paratam clementiam, neq; coniugem & filium
eius hostiliter haberi. Ille fas patriæ, libertatẽ auitam, penetralis Germaniæ
deos, matrem precum sociam, ne propinquorum & adfinium, deniq; gen-
tis suæ desertor & proditor, quàm imperator esse mallet. Paulatim inde
ad iurgia prolapsi, quo minus pugnam consererent, ne flumine quidem in-
teriecto cohibebantur, ni Stertinius adcurrẽs, plenũ iræ armáq; & equum

poscen

poſcentem Flauium attinuiſſet.cernebatur cõtra minitabundus Arminius, prælium q̃ denuncians.nã pleraq; latino ſermone interiaciebat, ut qui Romanis in caſtris ductor popularium meruiſſet. Poſtero die Germanorum acies trans Viſurgim ſtetit. Cæſar niſi pontibus præſidijſq; impoſitis dare in diſcrimen legiones haud imperatoriũ ratus,equitem uado tramittit.prę/fuere Stertinius,& è numero primipilarium Aemilius, diſtantibus locis in/uecti,ut hoſtem deducerẽt.qua celerrimus amnis,Cariovalda dux Batauorum erupit. eum Cheruſci fugam ſimulantes in planiciem ſaltibus circumiectam traxere:dein coorti & undiq; effuſi trudunt aduerſos, inſtant cedentibus,collectósq; in orbem pars congreſsi,quidam eminus proturbant. Cariovalda diu ſuſtentata hoſtium ſæuitia, hortatus ſuos ut ingruentes cateruos globo fringerent,atq; ipſe in denſiſsimos inrumpens, congeſtis telis & ſuffoſſo equo labitur, ac multi nobiliũ circa.cæteros uis ſua, aut equites cum Stertinio Aemilioq; ſubueniẽtes,periculo exemere. Cæſar tranſgreſſus Viſurgim,indicio perfugę cognoſcit delectũ ab Arminio locum pugnæ,cõueniſſe & alias nationes in ſiluam Herculi ſacram, auſuróſq; nocturnam caſtrorum oppugnationẽ. habita indici fides,& cernebãtur ignes, ſuggreſſiq; propius ſpeculatores audiri fremitũ equorũ, immenſiq; & inconditi agminis murmur attulere,Igitur propinquo ſummæ rei diſcrimine,exploran/dos militum animos ratus,quo nam id modo incorruptũ foret,ſecum agitabat.Tribunos & cẽturiones lęta ſæpius quàm cõperta nunciare,libertorum ſeruilia ingenia,amicis ineſſe adulationem:ſi concio uocetur,illic quoq;, quę pauci incipiant, reliquos adſtrepere:penitus noſcendas mentes, cum ſecreti & incuſtoditi inter militaris cibos,ſpem aut metũ proferrent.Nocte cœpta, egreſſus augurali,per occulta & uigilibus ignara,comite uno,contectus humeros ferina pelle,adit caſtrorum uias,adſiſtit tabernaculis, fruiturq; fama ſui:cum hic nobilitatẽ ducis,decorẽ alius, plurimi patientiã, comitatem, per ſeria per iocos eundem animũ,laudibus ferrent:reddendamq; gratiã in acie faterentur,ſimul perfidos & ruptores pacis,ultioni & gloriæ mactãdos. Inter quæ unus hoſtium latinæ linguæ ſciens,acto ad uallum equo, uoce magna,coniuges,& agros,& ſtipẽdij indies,donec bellaretur, ſeſtertios centenos,ſi quis transfugiſſet Arminij nomine pollicetur. Incendit ea cõtumelia legionum iras,ueniret dies,daretur pugna, ſumpturũ militẽ Germanorum agros,tracturum coniuges: accipere omen, & matrimonia ac pecunias hoſtium prædæ deſtinare. Tertia fermè uigilia adſultatum eſt caſtris ſine coniectu teli,poſtq; crebras pro munimẽtis cohortes, & nihil remiſſum ſenſere. Nox eadẽ lætã Germanico quietẽ tulit,uiditq; ſe operatum, & ſanguine ſacro reſperſa prætexta,pulchriorẽ aliam manibus auię Auguſtæ accepiſſe. Auctus omine,addicẽtibus auſpicijs uocat concionẽ,& quæ ſapientia,præuiſa,aptáq; imminẽti pugnę differit. Non campos modo militi Romano

Latinus ſermo

Cariovalda dux Batauorum

Cheruſci

Herculi ſacra ſilua

Auguralis porta

Operari, pro ſacrificare

Addicentibus auſpicijs

ad prælium bonos,ſed ſi ratio adſit,ſiluas & ſaltus. nec enim immenſa bar-
barorum ſcuta,enormis haſtas inter truncos arborũ,& enata humo uirgul-
ta perinde haberi q̃ꝫ pila,& gladios,& hærẽtia corpori tegmina, denſarent
ictus,ora mucronibus quærerent: non loricam Germano, non galeam: ne
ſcuta quidẽ ferro,neruóue firmata, ſed uiminũ textus, uel tenuis & fucatas
colore tabulas: primam utcunqꝫ aciem haſtatã, cæteris præuſta aut breuia
tela:iam corpus ut uiſu toruum,& ad breuem impetum ualidũ, ſic nulla uul
nerum patiẽtia,ſine pudore flagitij,ſine cura ducum,abire,fugere, pauidos
aduerſis, inter ſecunda, non diuini, non humani iuris memores: Si tædio
uiarum ac maris finem cupiant,hac acie parari: propiorẽ iam Albim quàm
Rhenum:neqꝫ bellum ultra,modo ſe patris,patruiqꝫ ueſtigia prementem,
ĩſdem in terris uictorem ſiſterent. Orationem ducis ſecutus militum ar-
dor:ſignúmqꝫ pugnæ datum. Nec Arminius, aut cæteri Germanorũ pro-
ceres omittebant ſuos quiſqꝫ teſtari. Hos eſſe Romanos Variani exerci-
tus fugaciſsimos,qui ne bellum tolerarent, ſeditionem induerint: quorum
pars onuſta uulneribus tergum, pars fluctibus & procellis fractos artus,in
ſenſis rurſum hoſtibus,aduerſis diſs obĳciant,nulla boni ſpe:claſſem quip-
pe & auia oceani quæſita ne quis ueniẽtibus occurreret,ne pulſos premeret:
ſed ubi miſcuerint manus,inane uictis uentorũ remorúmue ſubſidium: me
miniſſent modo auaritiæ,crudelitatis,ſuperbiæ:aliud ſibi reliquum q̃ꝫ tene-
re libertatem, aut mori ante ſeruitium? Sic accenſos & prælium poſcentes
in cãpum,cui Idiſtauiſo nomen,deducunt: is medius inter Viſurgim & col-
les,ut ripæ fluminis cedunt, aut prominentia montiũ reſiſtunt, inæqualiter
ſinuatur.ponè tergum inſurgebat ſilua editis in altum ramis,& pura humo
inter arborum truncos.campum & prima ſiluarum,barbara acies tenuit:ſo-
li Cheruſci iuga inſedere, ut præliantibus Romanis deſuper incurrerent.
Noſter exercitus ſic inceſſit: auxiliares Galli,Germaniq̃ꝫ in frõte,poſt quos
pedites ſagittarij,dein quatuor legiões, & cũ duabus prætorĳs cohortibus,
ac delecto equite Cæſar:exin totidem aliæ legiones, & leuis armatura cum
equite ſagittario, cæteræq̃ꝫ ſociorũ cohortes. Intentus paratúsqꝫ miles ut
ordo agminis in aciem adſiſteret. Viſis Cheruſcorum cateruis,quæ per fero
ciam proruperant, ualidiſsimos equitum incurrere latus, Stertinium cum
cæteris turmis circumgredi,tergáue inuadere iubet,ipſe in tempore adfutu-
rus. Interea pulcherrimum augurium octo aquilæ petere ſiluas,& intrare ui
ſæ,Imperatorem aduertere:exclamat Irent,ſequerent Romanas aues.pro-
pria legionum numina. ſimul pedeſtris acies infertur, & præmiſſus eques
poſtremos ac latera impulit. mirúmqꝫ dictu, duo hoſtium agmina diuerſa
fuga, qui ſiluam tenuerant in aperta, qui campis adſtiterant, in ſiluam rue-
bant.mediĳ inter hos Cheruſci,collibus detrudebantur,inter quos inſignis
Arminius manu,uoce,uulnere, ſuſtẽtabat pugnã.Incubuerátqꝫ ſagittarĳs,

illa

Enormes haſtæ Cheruſcorum Germanorum armatura

Textus uiminum ſiue tabulæ coloríb. fucatæ, & ſcutis

Albis Rhenus

Arminius Cheruſcorum princeps Germanorum proceres

Idiſtauiſum dictionẽ Germanicam eſſe reor cũ ſuo articulo. dieſtauiſen ſiue ſtadtuiſen, id eſt ripenſe pratũ ſiue ad ripam uergens, puta Viſurgis fluuij

Augurium aquilarum

illa rupturus, ni Rhætorũ Vindelicorumq; & Gallicæ cohortes signa obiecissent: nisu tamen corporis & impetu equi peruasit, oblitus faciem suo cruore ne nosceretur. quidam agnitum à Chaucis inter auxilia Romana agentibus, emissumq; tradiderunt. Virtus seu fraus eadem Inguiomero effugium dedit. cęteri passim trucidati. & plerosq; tranare Visurgim conantes, iniecta tela aut uis fluminis, postremo moles ruentium, & incidẽtes ripæ, operuere. quidam turpi fuga in summa arborum nisi, ramisq; se occultantes, admotis sagittarijs per ludibrium figebãtur: alios prorutæ arbores adflixere. Magna ea uictoria, neq; cruenta nobis fuit. Quinta ab hora diei ad noctem cæsi hostes, decem milia passuum cadaueribus atq; armis oppleuere, repertis inter spolia eorum cathenis, quas in Romanos, ut non dubio euentu portauerant. Miles in loco prælij Tiberium imperatorem salutauit, struxitq; aggerem & in modum trophæorum arma, subscriptis uictarũ gentium nominibus imposuit. Haud perinde Germanos uulnera, luctus, excidia, q̃ ea species dolore & ira adfecit. qui modo abire sedibus, trans Albim cõcedere parabant, pugnam uolunt, arma rapiunt, plebes, primores, iuuentus, senes, agmen Romanum repente incursant, turbant, postremo deligunt locum, flumine & siluis clausum, arcta intus planicie, & humida: siluas quoq; profunda palus ambibat, nisi quod latus unum Angriuarij lato aggere extulerant, quo à Cheruscis dirimerentur. hic pedes adstitit, equitem propinquis lucis texere, ut ingressis siluam legionibus à tergo foret. Nihil ex ijs Cæsari incognitum: cõsilia, locos, prompta, occulta nouerat; astusq; hostium in perniciem ipsis uertebat. Seio Tuberoni legato tradit equitem, campumq; peditum aciem ita instruxit, ut pars æquo in siluam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur. quod arduũ, sibi: cætera legatis permisit. quibus plana euenerant, facile inrupere: quis impugnandus agger, ut si murum succederent, grauibus supernè ictibus conflictabantur. Sensit dux imparem cominus pugnã, remotisq; paulum legionibus, funditores libratoresq; excutere tela, & proturbare hostem iubet. missæ è tormentis hastæ. quantoq; conspicui magis propugnatores, tanto pluribus uulneribus deiecti. Primus Cæsar cum prætorijs cohortibus capto uallo dedit impetum in siluas. conlato illic gradu certatum. hostem à tergo palus, Romanos [illegible]men aut montes claudebant. utrisq; necessitas in loco, spes in uirtute, salus ex uictoria. Nec minor Germanis animus, sed genere pugnæ & armorum superabantur, cum ingens multitudo arctis locis prælongas hastas non protenderet, non colligeret, neq; adsultibus & uelocitate corporũ uteretur, coacta stabile ad prælium: contra miles, cui scutum pectori adpressum, & insidens capulo manus, latos barbarorũ artus, nuda ora foderet, uiamq; strage hostiũ aperiret, impromptо iam Arminio ob continua pericula, siue illũ recens acceptũ uulnus tardauerat. Quin & Inguiomerum tota uolitantẽ acie, fortuna magis

Rhæti Vindelici Gallicæ cohortes

Inguiomerus

Cathenæ in Romanos

Agger structus

Angriuarij lato aggere à Cheruscis dirempti

Prælongæ hastæ Germanis

Adsultus

Velocitas corporum

gis quàm uirtus deſerebat. & Germanicus quo magis adgnoſceret detraxe rat tegimen capiti, orabatq; inſiſterent cædibus, nil opus captiuis, ſolam in ternitionē gentis finem bello fore. Iamq; ſero diei ſubducit ex acie legionē faciendis caſtris, cæteræ ad noctem cruore hoſtium ſatiatę ſunt. equites am/ bigue certauere. Laudatis pro concione uictoribus Cæſar, congeriem ar/ morum ſtruxit, ſuperbo cū titulo, DEBELLATIS INTER RHENVM ALBIMQVE NATIONIBVS EXERCITVM TIBERII CAESA/ RIS EA MVNIMENTA MARTI ET IOVI, ET AVGVSTO SACRAVISSE. de ſe nihil addidit, metu iuuidiæ, an ratus conſcientiam

Angriuarij facti ſatis eſſe. Mox bellū in Angriuarios Stertinio mandat, ni deditionē properauiſſent. atq; illi ſupplices nihil abnuendo, ueniā omnium accepere.

Sed æſtate iam adulta, legionum aliæ itinere terreſtri in hybernacula re

Amiſia flu. miſſæ, plures Cæſar claſsi impoſitas per flumē Amiſiam Oceano inuexit. Ac primo placidū æquor mille nauiū remis ſtrepere, aut uelis impelli: mox atro nubium globo effuſa grando: ſimul uariis undiq; procellis, incerti flu

Caſus maris ctus proſpectū adimere, regimē impedire: miles q; pauidus, & caſuū maris ignarus, dum turbat nautas, uel intempeſtiue iuuat, officia prudētiū corrum

Auſter pebat. omne dehinc cœlum, & mare omne in auſtrū ceſsit, qui tumidis Ger/ maniæ terris, profundis amnibus, immenſo nubium tractu ualidus, & ri/ gore uicini ſeptentrionis horridior, rapuit diſiecitq; naues in aperta Ocea/

Claſsis Ger/ manici piclita tur in mari ni, aut inſulas ſaxis abruptis, uel per occulta uada infeſtas. quibus paulum ægreq; uitatis poſtquam mutabat æſtus, eodemq; quo uētus ferebat, non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentis undas poterant: equi, iu/ menta, ſarcinæ, etiam arma præcipitantur, quo leuarentur aluei manantes per latera, & fluctu ſuperurgente. Quanto uiolentior cætero mari Ocea/

Oceanus uio/ lentior cætero mari nus, & truculentia cœli præſtat Germania, tantū illa clades nouitate & ma/ gnitudine exceſsit, hoſtilibus circū littoribus, aut ita uaſto & profundo, ut credatur nouiſsimum ac ſine terris mare. pars nauium hauſtæ ſunt, plures apud inſulas longius ſitas eiectæ: miles q; nullo illic hominum cultu, fame abſumptus, niſi quos corpora equorum eodem eliſa tolerauerant. ſola Ger/

Chauci manici triremis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies no/ ctes q; apud ſcopulos & prominentis oras, cū ſe tanti exitij reum clamitaret, uix cohibuere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente æſtu, & ſecundante uento, claudę naues raro remigio, aut intentis ueſtibus, & quædā à ualidioribus tractę, reuertere, quas raptim refectas miſit, ut ſcru tarentur inſulas, collecti ea cura plericq;. multos Angriuarij nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidere. quidā in Britanniā rapti, & re miſsi à regulis. Vt quis ex longinquo reuenerat, miracula narrabant, uim turbinū, & inauditas uolucres, monſtra maris, ambiguas hominū & bellua rum formas, uiſa, ſiue ex metu credita. Sed fama claſsis amiſſæ, ut Ger/

manos

manos ad ſpem belli, ita Cæſarem ad coercendum erexit. C. Silio cum tri/ginta peditum, tribus equitum millibus ire in Chattos imperat: ipſe maiori/bus copijs Marſos irrumpit: quorum dux Malouēdus nuper in deditionē acceptus, propinquo loco defoſſam Varianæ legionis aquilam modico præ/ſidio ſeruari indicat. Miſſa extēplo manus, quæ hoſtem à fronte eliceret, alij qui terga circumgreſsi recluderent humū, & utriſq; adfuit fortuna. eo prom/ptior Cæſar pergit introrſus, populatur, excindit non auſum congredi ho/ſtem, aut ſicubi reſtiterat, ſtatim pulſum, nec unquam magis (ut ex captiuis cognitum eſt) pauentem. Quippe inuictos & nullis caſibus ſuperabiles Ro/manos prædicabant, qui perdita claſſe, amiſsis armis, poſt conſtrata equo/rum uirorumq; corporibus littora, eadem uirtute, pari ferocia, & ueluti au/cti numero inrupiſſent. Reductus inde in Hiona miles, lætus animi, quod aduerſa maris, expeditione proſpera penſauiſſet. addidit munificentiā Cæ/ſar, quantū quis damni profeſſus erat exoluendo. Nec dubium habeba/tur, labare hoſtes, petendæq; pacis conſilia ſumere, & proxima æſtas adijce/retur, poſſe bellum patrari: ſed crebris epiſtolis Tiberius monebat, rediret ad decretum triumphum: ſatis iam cuentuum, ſatis caſuum: proſpera illi & magna prælia, eorū quoq; meminiſſet, quæ uenti & fluctus nulla ducis cul/pa, grauia tamen & ſæua dāna intuliſſent: ſe nouies à diuo Auguſto in Ger/maniam miſſum, plura conſilio q̄ ui perfeciſſe: ſic Sicambros in deditionem acceptos, ſic Sueuos, regemq; Marobodum pace obſtrictū: poſſe & Che/ruſcos cæterasq; rebellium gentes, quando Romanæ ultioni conſultum eſt, internis diſcordijs relinqui. Precante Germanico annum effici/endis cœptis, acrius modeſtiam eius adgreditur, alterum conſulatum of/ferendo, cuius munia preſens obiret. ſimul adnectebat, ſi foret adhuc bellan/dum, relinqueret materiem Druſi fratris glorię, qui nullo tum alio hoſte, nō niſi apud Germanias adſequi nomen imperatorium, & deportare lauream poſſet. Haud cunctatus eſt ultra Germanicus, quanquā fingi ea, ſeq; per in/uidiam parto iam decori abſtrahi intelligeret. Sub idem tempus è fami/lia Scriboniorū Libo Druſus defertur moliri res nouas. Eius negotij initiū, ordinem, finem curatius diſſeram, quia tum primum reperta ſunt, quæ per tot annos Remp. exedere. Firmius Catus Senator ex intima Libonis ami/citia, iuuenē improuidum & facilem inanibus, ad Chaldæorum promiſſa, Magorum ſacra, ſomniorū etiam interpretes impulit, dum proauū Pom/peium, amitam Scriboniam, quæ quondam Auguſti coniunx fuerat, con/ſobrinos Cæſares, plenam imaginibus domū oſtentat, hortaturq; ad luxū & æs alienum, ſocius libidinum & neceſsitatū, quo pluribus indicijs inliga/ret. Vt ſatis teſtium, & qui ſerui eadem noſcerent, reperit, aditum ad princi/pem poſtulat, demōſtrato crimine & reo per Flaccum Veſculariū equitem Romanū, cui propior cum Tiberio uſus erat. Cæſar indicium haud aſper/natus

In Chattos ac Marſos irruptio

Malouendus Marſorum princeps.

Aquila Variæ legionis

Forte, in hiberna

Sicambri

Sueui

Maroboduus

Scribonij

Libo Druſus

Firmius Catus

Flac. Veſculariꝰ eques

natus,congressus abnuit.posse enim, eodem Flacco internuncio, sermones cõmeare.atq; interim Libonem ornat prętura, cõuictibus adhibet,nõ uultu alienatus,non uerbis cõmotior,adeo iram cõdiderat, cunctaq; eius dicta factaq; cum prohibere posset, scire malebat: donec Iunius quidam tentatus ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indiciũ detulit.celebre inter accusatores Trionis ingenium erat, auidũq; famæ malæ.Statim corripit reum,adit consules,senatus cognitionem poscit,& uocantur patres, addito, consultandum super re magna & atroci. Libo interim ueste mutata cum primoribus fœminis,circumire domos,orare adfines, uocem aduersum pericula poscere.abnuẽtibus cunctis cum diuersa prætenderent, eadem formidine, die senatus metu & ægritudine fessus, siue, ut tradidere quidam simulato morbo, lectica delatus ad fores curiæ, innisus q; fratri,& manus ac supplices uoces ad Tiberium tẽdens,immoto eius uultu excipitur.mox libellos & autores recitat Cæsar, ita moderans ne lenire, neue asperare crimina uideretur. Accesserant præter Trionem & Catum accusatores Fonteius Agrippa,& C.Liuius,certabantq; cui ius perorãdi in reum daretur,donec Liuius,quia nec ipsi inter se concederent, & Libo sine patrono introisset, singillatim se crimina obiecturum professus, protulit libellos uæcordes adeo,ut cõsultauerit Libo,an habiturus foret opes,quis uiam Appiam Brũdusium usq; pecunia operiret.inerãt & alia huiusce modi stolida uana, si mollius acciperes miseranda. Vni tamen libello,manu Libonis,nominibus Cæsarũ aut senatorũ, additas atroces uel occultas notas, accusator arguebat. Negante reo, adnoscentes seruos per tormenta interrogare placuit. Et quia uetere senatus cõsulto,quæstio in caput domini prohibebatur, callidus & noui iuris repertor Tiberius, mancipari singulos actori publico iubet: scilicet,ut in Libonem ex seruis,saluo senatusconsulto quęreretur. Ob quæ posterum diem reus petiuit. domumq; digressus, extremas preces P. Quirino propinquo suo ad principem mãdauit. responsum est,ut senatum rogaret.cingebatur interim milite domus, strepebantq; etiã in uestibulo ut audiri, ut aspici possent, cum Libo ipsis, quas in nouissimam uoluptatem adhibuerat, epulis excruciatus, uocare percussorem, prehensare seruorum dextras,inferere gladium.atq; illis,dum trepidant,dum refugiunt,euertentibus adpositum mensa lumen, feralibus iam sibi tenebris duos ictus in uiscera direxit. Ad gemitum conlabentis, adcurrere liberti, & cæde uisa milites astitit. Accusatio tamẽ apud patres adseueratione eadem peracta. iurauitq; Tiberius petiturum se uitam, quamuis nocenti, nisi uoluntariam mortem properauisset. Bona inter accusatores diuidũtur:& præturæ extra ordinem datę his qui senatorij ordinis erãt. Tunc Cotta Messalinus ne imago Libonis exequias posterorũ comitaretur censuit: Gn. Lentulus,ne quis Scribonius cognomentũ Drusi adsumeret.supplicationum dies Pomponij Flacco

Fulcinius Trio

Super re magna & atroci

Fonteius Agrippa

C. Liuius

Libelli uæcordes

sententia

ſententia conſtituti.ut dona Ioui,Marti,Concordiæ,utq; Iduũ Septembri/
um dies quo ſe Libo interfecerat,dies feſtus haberetur,L.P.et Gallus Aſini
us,& Papius Mutilus, & L.Apronius decreuere:quorũ autoritates, adula/
tionésq; retuli,ut ſciretur uetus id in Rep.malum. Facta & de Mathemati/ *Mathematici*
cis Magisq; Italia pellendis ſenatus cõſulta:quorum è numero L. Pituani/ *Magiq; Ita-*
us ſaxo deiectus eſt.In P.Martium conſules extra portam Exquilinã, cum *lia pellendi*
claſſicum canere iuſſiſſent, more priſco aduertere. Proximo ſenatus die,
multa in luxũ ciuitatis dicta à Q.Haterio cõſulari, Octauio Frontone præ/
tura functo:decretumq; ne uaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent,ne ue
ſtis Serica uiros fœdaret.Exceſſit Frontò,ac poſtulauit modum argento, ſu *Contra luxũ*
pellectili,familiæ. Erat quippe adhuc frequens ſenatoribus, ſi quid è Rep. *ciuitatis Ro.*
crederent,loco ſententiæ promere. Contra Gallus Aſinius diſſeruit, auctu
imperij adoleuiſſe etiã priuatas opes,idq; non nouũ,ſed è uetuſtiſsimis mo/
ribus:aliam apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuniam, & cuncta ad *Pro luxu*
Remp.referri:qua tenui,anguſtas ciuium domos, poſtquã eò magnificẽtiæ
uenerit,gliſcere ſingulos: neq; in familia & argento, quæq; ad uſum paren/
tur,nimium aliquid,aut modicũ,niſi ex fortuna poſſidentis:diſtinctos ſena/
tus & equitum cenſus,non quia diuerſi natura,ſed ut locis,ordinibus,digna
tionibus antiſtent, talésq; ad requiem animi aut ſalubritatẽ corporum pa/
rentur:niſi forte clariſsimo cuiq; plures curas,maiora pericula ſubeunda,de
linimentis curarum & periculorum carendum eſſe. Facilem adſenſum
Gallo,ſub nominibus honeſtis, confeſsio uitiorũ & ſimilitudo audientium
dedit. Adiecerat & Tiberius, non id tempus cenſuræ. nec ſi quid in mori/
bus labaret,defuturũ corrigendi autorem. Inter quæ L.Piſo ambitum fo *L. Piſo*
ri,corrupta iudicia, ſæuitiam oratorum accuſationes minitãtium increpans,
abire ſe, & cedere urbe, uicturum in aliquo abdito & longinquo rure teſta/
batur.ſimul curiam relinquebat.Commotus eſt Tiberius,& quanquam mi
tibus uerbis Piſonẽ permulſiſſet,propinquos quoq; eius impulit, ut abeun
tem autoritate uel precibus tenerent. Haud minus liberi doloris documen/
tum idem Piſo mox dedit,uocata in ius Vrgulania,quam ſupra leges amici *Vrgulania in*
tia Auguſtæ extulerat.nec aut Vrgulania obtemperauit in domum Cæſa/ *ius à Piſone*
ris ſpreto Piſone uecta,aut ille abſiſtit,quanquam Auguſta ſe uiolari & im/ *uocata*
minui quereretur. Tiberius hactenus indulgere matri ciuile ratus, ut ſe itu/
rum ad prætoris tribunal, adfuturum Vrgulaniæ diceret, proceſsit palatio,
procul ſequi iuſsis militibus. ſpectabatur occurſante populo cõpoſitus ore,
& ſermonibus uarijs tempus atq; iter ducens, donec propinquis Piſonem
fruſtra cohercentibus, deferri Auguſta pecuniam quæ petebatur iuberet.
Isq; finis rei, ex qua neq; Piſo inglorius, & Cæſar maiore fama fuit. Cæte
rũ Vrgulanię potẽtia adeo nimia ciuitati erat,ut teſtis in cauſa quadam quę
apud ſenatũ tractabatur,uenire dedignaretur. miſſus eſt prætor, qui domi

interrogaret:cum uirgines Veſtales in foro et iudicio audiri quoties teſtimo nium dicerent,uetus mos fuerit. Res eo anno prolatas haud referrem, ni pretium foret,Gn.Piſonis & Aſinij Galli ſuper eo negotio diuerſas ſeuten tias noſcere. Piſo quanquam adfuturũ ſe dixerat Cæſar, ob id magis agen dum cenſebat,ut abſente principe, ſenatus & equites poſſent ſua munia ſu ſtinere:decorũ Reip. fore. Gallus, quia ſpeciem libertatis Piſo præceperat, nihil ſatis inluſtre,aut ex dignitate populi Ro. niſi coràm & ſub oculis Cæ ſaris:eóq; conuentũ Italiæ & adfluentis prouincias, præſentiæ eius ſeruan da dicebat. Audiente hæc Tiberio ac ſilente,magnis utrinq; cõtentionibus acta,ſed res dilatæ. Et certamen Gallo aduerſus Cæſarem exortũ eſt. nam

Comitia magiſtratuum in quinquenniũ

cenſuit in quinquennium magiſtratuum comitia habenda: utq; legionum legati qui ante præturam ea militia fungebantur,iam tum prætores deſtina rentur:princeps duodecim candidatos,in annos ſingulos nominaret. Haud dubium erat,eam ſententiam altius penetrare,& arcana imperij tentari: Ti berius tamẽ quaſi augeretur poteſtas eius, diſſeruit:graue moderationi ſuæ tot eligere,tot differre:uix per ſingulos annos offenſiones uitari, quãuis re pulſam propinqua ſpes ſoletur: quantũ odij fore ab his qui ultra quinquen nium proijciantur? unde proſpici poſſe quæ cuiq; tam longo temporis ſpa tio mens, domus, fortuna: ſuperbire homines etiam annua deſignatione, quid ſi honorem per quinquẽniũ agitent? quinquiplicari prorſus magiſtra tus,ſubuerti leges, quæ ſua ſpacia exercendæ candidatorũ induſtriæ, quæ rendiſq; aut potiundis honoribus ſtatuerint. Fauorabili in ſpeciẽ oratione uim imperij tenuit, cenſusq; quorundam ſenatorum iuuit. quo magis mi

M. Hortalus oratoris Hortenſij nepos

rum fuit, quod preces M. Hortali nobilis iuuenis in paupertate manifeſta ſuperbius accepiſſet. Nepos erat oratoris Hortẽſii inlectus à diuo Auguſto liberalitate decies ſeſtertium ducere uxorem,ſuſcipere liberos, ne clariſſima familia extingueretur. Igitur quatuor filijs ante limen curiæ adſtantibus,lo co ſententiæ,quum in palatio ſenatus haberetur,modo Hortenſii inter ora tores ſitam imaginem,modo Auguſti intuens ad hunc modum cœpit.

“ Patres conſcripti, Hos quorum numerum & pueritiã uidetis, non ſpon
“ te ſuſtuli,ſed quia princeps monebat, ſimul maiores mei merucrant ut po
“ ſteros haberent. nam ego qui nõ pecuniã,non ſtudia populi,neq; eloquen
“ tiam gentile domus noſtræ bonum uarietate temporum accipere uel para
“ re potuiſſem, ſatis habebam,ſi tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquã
“ oneri forent: iuſſus ab imperatore uxorem duxi. En ſtirps & progenies tot
“ conſulum, tot dictatorum. nec ad inuidiam iſta, ſed conciliandæ miſericor
“ diæ refero. adſequẽtur florente te Cæſar quos dederis honores,interim Q.
“ Hortenſii pronepotes, diui Auguſti alumnos ab inopia defende. Inclina
“ tio ſenatus incitamẽtum Tiberio fuit,quo promptius aduerſaretur, his fermẽ
“ uerbis uſus. Si quantum pauperũ eſt,uenire huc,& liberis ſuis petere pe

cunias

cunias cœperint, singuli nunquam exatiabunt, Resp. deficiet. nec sanè ideo
à maioribus cõcessum est egredi aliquando relationem, & quod in cõmune
conducat loco sententiæ proferre, ut priuata negocia, res familiares nostras
hic augeamus, cum inuidia senatus & principum, siue indulserint largitio-
nem, siue abnuerint. non enim preces sunt istuc, sed efflagitatio intempesti-
ua quidem & improuisa: cum alijs de rebus conuenerint patres, consurgere,
& numero atq; ætate liberum suorũ urgere modestiam senatus, eandẽ uim
in me transmittere ac uelut perfringere ærarium: quod si ambitione exhau-
serimus, per scelera supplendum erit. dedit tibi Hortale diuus Augustus pe
cuniam, sed non compellatus, nec ea lege ut semper daretur. languescet alio-
qui industria, intendetur socordia, si nullus ex se metus, aut spes, & securi om
nes aliena subsidia expectabunt, sibi ignaui, nobis graues. Hęc atq; talia
quanquam cum adsensu audita ab his, quibus omnia principum honesta
atq; inhonesta laudare mos est, plures per silẽtium aut occultũ murmur ex
cepere. sensitq; Tiberius. & cum paulum reticuisset, Hortalo se respondisse
ait, cæterum si patribus uideretur, daturum liberis eius ducena sestertia sin-
gulis qui sexus uirilis essent. egere alij grates. siluit Hortalus, pauore, an aui-
tæ nobilitatis etiam inter angustias fortunæ retinẽs: neq; miseratus est post
hac Tiberius quamuis domus Hortẽsii pudendam ad inopiam dilaberet.

Eodem anno mancipij unius audacia, ni mature subuentum foret, discor-
dijs armisq; ciuilibus Remp. perculisset. Posthumi Agrippæ seruus, nomi
ne Clemẽs, comperto fine Augusti, pergere in insulam Planasiam, & frau
de aut ui raptũ Agrippam ferre ad exercitus Germanicos nõ seruili animo
concepit. ausa eius impediuit tarditas onerariæ nauis. atq; interim patrata
cæde, ad maiora & magis præcipitia cõuersus, furatur cineres, uectusq; Co
ram Ethruriæ promontoriũ ignotis locis sese abdit, donec crinẽ barbamq;
promitteret. nam ætate & forma haud dissimili in dominum erat. tum per
idoneos & secreti eius socios, crebrescit uiuere Agrippam, occultis primum
sermonibus, ut uetita solent, mox uago rumore apud imperitissimi cuiusq;
promptas aures, aut rursum apud turbidos, eóq; noua cupientes. atq; ipse
adire municipia obscuro diei, neq; propalam aspici, neq; diutius ijsdem lo-
cis. sed quia ueritas uisu & mora, falsa festinatione & incertis ualescunt, re-
linquebat famam, aut præueniebat. Vulgabatur interim per Italiam serua-
tum munere deum Agrippam, credebatur Romæ. iamq; Hostiã inuectũ
multitudo ingens, iam in urbe clandestini cœtus celebrabant, cum Tiberi-
um anceps cura distrahere, ui ne militum seruum suum coherceret, an ina-
nem credulitatem tempore ipso uanescere sineret: modo nihil spernẽdum,
modo nõ omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat. postre
mo dat negotium Sallustio Crispo. ille è clientibus duos (quidam milites fu
isse tradunt) delegit atq; hortatur, simulata conscientia, adeant, offerant pe-

Clemens Posthumi Agrippæ seruus

Falsus Agrippa

Sallust. Crispus

cuniam,fidē,atq; pericula polliceantur.Exequuntur ut iussum erat,dein spe
culati noctē incustoditam, accepta idonea manu uinctum clauso ore in pa
latiū traxere.percunctāti Tiberio,quomodo Agrippa factus esset? respon
Quomodo tu Cæsar disse fertur:quomodo tu Cęsar. Vt ederet socios subigi nō potuit.nec Tibe
rius pœnā eius palàm ausus,in secreta palatij parte interfici iussit, corpusq;
clàm auferri. & quanquā multi è domo principis equitesq; ac senatores,su
stentasse opibus,iuuisse consilijs dicerentur,haud quæsitum. Fine anni ar
Arcus cus propter ædem Saturni ob recepta signa cum Varo amissa, ductu Ger
Aedes Fortis fortunæ manici,auspicijs Tiberij: & ædes Fortis fortunæ Tiberim iuxta in hortis,
Sacrarium quos Cæsar dictator populo Ro. legauerat: sacrariū genti Iuliæ: effigiesq;
Effigies diuo Augusto apud Bouillas, dicātur. C.Cœlio,L. Pomponio Coss.
Germanicus triumphat Germanicus Cæsar ad v i i Kalen.Iunias triumphauit de Cheruscis Chat
tisq; & Angriuarijs,quæq; aliæ nationes usq; ad Albim colunt: uecta spo
lia,captiui,simulachra montiū,fluminū,præliorum: bellumq; quia confice
re prohibitus erat,pro cōfecto accipiebatur. augebat intuentiū uisus exímia
ipsius species, currusq; quinq; liberis onustus. sed suberat occulta formido
reputantibus,haud prosperū in Druso patre eius fauorem uulgi,auūculum
eiusdem Marcellum flagrantibus plebis studijs intra iuuentam ereptū: bre
ues & infaustos populi Romani amores. Cæterum Tiberius nomine Ger
manici trecenos plebi sestertios uiritim dedit, seq; collegam consulatui eius
destinauit.nec ideo synceræ charitatis fidem adsecutus,amoliri iuuenem spe
Archelaus Cappadociæ rex cie honoris statuit,struxitq; causas,aut forte oblatas arripuit.Rex Archelaus quinquagesimū annum Cappadocia potiebatur inuisus Tiberio, quod
eum Rhodi agentem,nullo officio coluisset. nec id Archelaus per superbiā
omiserat,sed ab intimis Augusti monitus,quia florēte C. Cæsare, missoq;
ad res orientis,intuta Tiberij amicitia credebatur. Vt uersa Cæsarum sobo
le,imperiū adeptus est,elicit Archelaum matris literis, quę non dissimulatis
filij offensionibus clementiam offerebat, si ad precandum ueniret.ille igna
rus doli,uel si intelligere crederetur,uim metuens,in urbem properat: excep
tusq; immiti à principe, & mox accusatus in senatu, non ob crimina quæ
fingebātur,sed angore,simul fessus senio,& quia regibus æqua nedum insi
ma insolita sunt,finem uitæ sponte an fato impleuit. Regnum in prouinciā
redactum est,fructibusq; eius leuari posse cētesimæ uectigal professus Cæ
Ducentesima instituta sar,ducentesimam in posterū statuit. Per idem tempus Antiocho Coma
Antiochus Philopator genorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes,
Syria pleriscq; Romanum,alijs regium imperium cupientibus:& prouinciæ Syria
Iudæa atq; Iudæa fessæ oneribus diminutionē tributi orabant. Igitur hæc,& de
Armenia quæ supra memoraui apud patres differuit, nec posse motum o
rientē nisi Germanici sapientia cōponi. Nam suam ætatē uergere, Drusi nō
dum satis adoleuisse. Tunc decreto patrum permissæ Germanico prouin
ciæ

ciæ,quæ mari diuiduntur,maiusq; imperium quoquo adisset,q; his qui sorte aut missu principis obtinerent. Sed Tiberius demouerat Syria Creticum Sillanum per adfinitatem connexum Germanico,quia Sillani filia Neroni uetustissimo liberorum eius pacta erat,præfeceratq; Gn.Pisonem ingenio uiolētum,& obsequij ignarum, insita ferocia à patre Pisone, qui ciuili bello resurgentes in Africa partes acerrimo ministerio aduersus Cæsarem iuuit. mox Brutū & Cassium secutus, cōcesso reditu, petitione honorū abstinuit, donec ultro ambiretur delatum ab Augusto consulatum accipere.sed præter paternos spiritus, uxoris quoq; Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur:uix Tiberio cōcedere, liberos eius ut multū infra despectare: nec dubium habebat,se delectum, qui Syriæ imponeretur ad spes Germanici cohercendas.credidere quidam data & à Tiberio occulta mandata, & Plancinam haud dubie Augusta monuit muliebri æmulatione Agrippinam insectādi.diuisa nanq; & discors aula erat,tacitis in Drusum,aut Germanicum studijs. Tiberius ut proprium & sui sanguinis Drusum fouebat. Germanico alienatio patrui, amorem apud cæteros auxerat, & quia claritudine materni generis anteibat,auum M.Antonium, auunculum Augustum ferēs. contra Druso proauus eques Ro. Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines uidebat.& cōiunx Germanici Agrippina,fœcunditate ac fama Liuiam uxorem Drusi præcellebat.sed fratres egregie cōcordes, & proximorū certaminibus inconcussi. Nec multo post Drusus in Illyricū missus est,ut suesceret militiæ,studiaq; exercitus pararet,simul iuuenem urbano luxu lasciuientē melius in castris haberi Tiberius,seq; tutiorē rebatur, utroq; filio legiones obtinente. Sed Sueui prætendebantur auxilium aduersus Cheruscos orantes nam discessu Romanorum ac uacui externo metu,gentis adsuetudine, & tum æmulatione gloriæ arma in se uerterant. uis nationum,uirtus ducū in æquo: sed Maroboduum regis nomen inuisum apud populares,Arminium pro libertate bellantē fauor habebat.Igitur non modo Cherusci sociiq; eorum, uetus Arminij miles, sumpsere bellum, sed è regno etiā Marobodui Sueuæ gentes,Semnones ac Langobardi defecere ad eum.quibus additis præpollebat, ni Inguiomerus cum manu clientū ad Maroboduum perfugisset,nō aliam ob causam, q; quia fratris filio iuueni, patruus senex parere dedignabatur. Diriguntur acies pari utrinq; spe, nec ut olim apud Germanos uagis incursibus, aut disiectas per cateruas. quippe longa aduersus nos militia insueuerāt sequi signa,subsidijs firmari,dicta imperatorū accipere. Ac tunc Arminius equo cōlustrans cuncta,ut quosq; aduectus erat,reciperatam libertatem, trucidatas legiones, spolia adhuc & tela Romanis direpta, in manibus multorum ostentabat: contra fugacem Maroboduum appellans,prēliorū expertem,Hercinię latebris defensum, ac mox per dona & legationes petiuisse fœdus, proditorem patriæ satelli-

Gn.Piso

Plancina Gn. Pisonis uxor

Pomponius Atticus

Sueui auxiliū aduersus Cheruscos orant.

Maroboduus.

Arminius cheruscus

Sueuæ gentes

Semnones

Langobardi

Inguiomerus

Proditor patriæ

tem Cæsaris, haud minus infensis animis exturbandũ q̃ Varũ Quintiliũ interfecerint: meminissent modo tot præliorũ, quorum euentu, & ad postremum eiectis Romanis satis probatũ, penes utros summa belli fuerit. Neq̃ Maroboduus iactantia sui aut probris in hostẽ abstinebat, sed Inguiomerum tenens, illo in corpore decus õmne Cheruscorũ, illius cõsilijs gesta, quę prospere ceciderint, testabatur: uæcordem Arminium, & rerũ nescium alienam gloriã in se trahere, quoniã tres uacuas legiones et ducem fraudis ignarum perfidia deceperit, magna cum clade Germanię & ignominia sua, cum coniunx, cum filius eius seruitiũ adhuc tolerent. At se duodecim legionibus petitum duce Tiberio, illibatam Germanorũ gloriã seruauisse, mox conditionibus æquis discessum: neq̃ pœnitere quod ipsorũ in manu sit, integrũ aduersus Romanos bellum an pacem incruentã malint. His uocibus instinctos exercitus propriæ quoq̃ causæ stimulabant, cum à Cheruscis Langobardisq̃ pro antiquo decore, aut recente libertate, & contrà augendę dominationi certaretur. Non alias maiore mole cõcursum, neq̃ ambiguo magis euentu, fusis utrinq̃ dextris cornibus. Sperabaturq̃ rursum pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset. Id signum perculsi fuit, & transfugis paulatim nudatus in Marcomannos cõcessit, misitq̃ legatos ad Tiberium oraturos auxilia. Responsum est, nõ iure cum aduersus Cheruscos arma Romana inuocare, qui pugnantis in eundẽ hostẽ Romanos nulla ope iuuissent. Missus tamen Drusus, ut retulimus, pacis firmator. Eodem anno duodecim celebres Asiæ urbes conlapsæ, nocturno motu terræ, quo improuisior grauiorq̃ pestis fuit. neq̃ solitum in tali casu effugiũ subueniebat in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. Sedisse immensos mõtes, uisa in arduo quæ plana fuerint, effulsisse inter ruinam ignes memorant. Asperrima in Sardianos lues plurimum in eosdem misericordię traxit. nam cencies sestertium pollicitus Cæsar: & quantũ ærario, aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. Magnetes à Sipylo, proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Aegæatas, Apollonienses, quiq̃ Mosceni aut Macedones Hyrcani uocantur, & Hierocæsareã, Myrinam, Cymen, Tmolũ leuari idem in tempus tributis, mittiq̃ ex senatu placuit, qui præsentia spectaret, refoueretq̃. delectus est M. Aletus è prætorijs, ne consulari obtinente Asiam æmulatio inter pares, & ex eo impedimentum oriretur. Magnificã in publicũ largitionem auxit Cęsar, haud minus grata liberalitate, quod bona Aemilię Musę locupletis intestatę petita in fiscum, Aemylio Lepido cuius è domo uidebatur: & Patulei diuitis equitis Romani hæreditatẽ (quan q̃ ipse hæres in parte legeretur) tradidit M. Seruilio, quem prioribus neq̃ suspectis tabulis scriptum compererat, nobilitatẽ utriusq̃ pecunia iuuandã præfatus. Neq̃ hæreditatẽ cuiusquã adijt, nisi cum amicitia meruisset. Ignotos & alijs infensos, eóq̃ principem nuncupantes procul

Inguiomerus Cheruscus

Cheruſci Langobardi

Marcomanni

XII urbes Asiæ terræmotu collapsæ

Sardiani

Magnetes Temnij

Philadelphēi

Aegæatæ

Apollonienſes

Moſceni

Hierocæſarea

Myrina

Cyme

Tmolus

Aemyl. Muſa

Patuleius

procul arcebat. Cæterũ ut honeſtam innocentiũ paupertatẽ leuauit, ita prodigos & ob flagitia egẽtes Vibidium Varronẽ, Mariũ Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, Q. Vitellium mouit ſenatu, aut ſpõte cedere paſſus eſt. Iiſdem temporibus deum ædes uetuſtate aut igni abolitas cœptasq; ab Auguſto dedicauit, Libero Liberæq; & Cereri, iuxta circum maximum, quas Aulus Poſthumius dictator uouerat: eodémq; in loco ædem Floræ ab Lucio & Marco Publiciis ædilibus cõſtitutam: & Iano templum, quod apud forum olitorium C. Duillius ſtruxerat: qui primus rem Romanam proſperè mari geſsit, triumphumq; naualem de Pœnis meruit. Speiædes à Germanico ſacratur: hanc Atilius uouerat eodem bello. Adoleſcebat interea lex maieſtatis. Et Apuleiam Variliam ſororis Auguſti neptem, quia probroſis ſermonib. diuum Auguſtum ac Tiberium, & matrem eius inluſiſſet, Cæſariq; connexa adulterio teneretur, maieſtatis delator arceſſebat. De adulterio ſatis caueri lege Iulia uiſum. Maieſtatis crimen diſtingui Cęſar poſtulauit, dãnariq; ſi qua de Auguſto inreligioſe dixiſſet. In ſe iacta nolle ad cognitionem uocari. Interrogatus à cõſule quid de his cenſeret, quę de matre eius locuta ſecus, argueret, reticuit. dein proximo ſenatus die illius quoq; nomine orauit, ne cui uerba in eam quoquo modo habita crimini forẽt: liberauitq; Apuleiam lege maieſtatis. adulterij grauiorẽ pœnam deprecatus, ut exemplo maiorum propinquis ſuis ultra ducenteſimũ lapidem remoueretur ſuaſit. Adultero Manlio Italia atq; Africa interdictũ eſt. De prætore in locum Vipſanij Galli quem mors abſtulerat, ſubrogando, certamen inceſſit. Germanicus atq; Druſus (nam etiam tum Romæ erant) Hatterium Agrippam propinquũ Germanici fouebant: contra plericq; nitebantur, ut numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat. lætabatur Tiberius cum inter filios eius & leges ſenatus diſceptaret. uicta eſt ſine dubio lex. ſed neq; ſtatim & paucis ſuffragijs: quomodo, etiam cum ualerent, leges uincebantur. Eodem anno cœptũ in Africa bellum, duce hoſtium Tacfarinate is natione Numida, in caſtris Romanis auxiliaria ſtipẽdia meritus, mox deſertor, uagos primum. & latrocinijs ſuctos ad prædam & raptus congregare, dein more militiæ per uexilla, & turmas componere, poſtremo non inconditæ turbæ, ſed Muſulanorum dux haberi. ualida ea gens, & ſolitudinibus Africę propinqua, nullo etiam tum urbium cultu, cœpit arma, Mauroſq; accolas in bellũ traxit. dux & his Mazippa. diuiſusq; exercitus: ut Tacfarinas lectos uiros, & Romanũ in modum armatos caſtris attineret, diſciplina & imperijs ſueſceret: Mazippa leui cum copia incẽdia & cædes, & terrorẽ circumferret. cõpulerantq; Cinithios haud ſpernendam nationẽ in eadẽ, cũ Furius Camillus procõſul Africæ legionẽ & quod ſub ſignis ſociorũ, in unũ cõductos ad hoſtẽ duxit, modicam manũ, ſi multitudinem Numidarum atq; Maurorũ ſpectares. ſed nihil æque cauebatur

Maieſtatis lex Apuleia Varilia

Certamen de prætore ſubrogando

Tacfarinas Numida

Muſulani, ſic Plinius uocat Mazippa

Ethinos recenſet Plinius

quàm ne bellum metu eluderent. ſpe uictoriæ inducti ſunt, ut uincerentur. Igitur legio medio, leues cohortes, duæq; alæ in cornibus locantur, nec Tac farinas pugnam detractauit: fuſi Numidæ, multosq; poſt annos Furio no mini partum decus militiæ. nam poſt illum reciperatorē urbis, filiumq; eius Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat. Atq; hic quem me morauimus bellorum expers habebatur, eo pronior Tiberius res geſtas a pud Senatum celebrauit, & decreuere patres triumphalia inſignia. quod Camillo ob modeſtiam uitæ impune fuit. Sequens annus Tiberium ter tio, Germanicum iterum conſules habuit, ſed eum honorem Germanicus

Germanicus iterum Cos.

inīt apud urbem Achaię Nicopolim, quò uenerat per Illyricam oram uiſo fratre Druſo, in Dalmatia agēte, Hadriatici, ac mox Ionīj maris aduerſam nauigationē perpeſſus. igitur paucos dies inſumpſit reficiendæ claſsi, ſimul ſinus Actiaca uictoria inclutos, & ſacratas ab Auguſto manubias, caſtraq; Antonīj cum recordatione maiorum ſuorum adīt. namq; ei, ut memorati, auunculus Auguſtus, auus Antonius erant, magnaq; illic imago triſtium

Athenæ

lætorumq;. Hinc uētum Athenas, fœderiq; ſociæ & uetuſtę urbis datum, ut uno lictore uteretur. Excepere Græci quæſitiſsimis honoribus uetera ſuorum facta dictaq; præferentes, quo plus dignationis adulatio habe ret. Petita inde Eubœa, tramiſit Lesbum, ubi Agrippina nouiſſimo partu Iuliam edidit: tum extrema Aſiæ, Perinthumq; ac Byzantium Thracias urbes, mox Propontidis anguſtias, & os ponticum intrat, cupidine ueteres locos, & fama celebratos noſcendi: pariterq; prouincias internis certamini bus, aut magiſtratuum iniurijs feſſas refouebat. atq; illum in regreſſu ſacra

Samothracum ſacra

Samothracum uiſere nitentem, obuij aquilones depulere. Igitur aliaq; quę ibi uarietate fortunæ, & noſtri origine ueneranda, relegit Aſiam, adpellitq;

Colophon

Colophona, ut Clarij Apollinis oraculo uteretur. Non fœmina illic, ut a

Clarius Apollo

pud Delphos, ſed certis è familijs & fermè Mileto accitus ſacerdos, nu merum modo conſultantiū & nomina audit: tum in ſpecum degreſſus hau ſta fontis arcani aqua, ignarus pleruncq; literarū, & carminum, edit reſpōſa, uerſibus compoſitis ſuper rebus quas quis mente cōcepit: & ferebatur, Ger manico per ambages (ut mos oraculis) maturū exitium ceciniſſe.

Oraculorum ambages

At Gn. Piſo quo properantius deſtinata inciperet, ciuitatem Atheniēſium turbido

Gn. Piſo

inceſſu exterritā oratione ſæua increpat, oblique Germanicū perſtringens, quod contra decus Romani nominis non Athenienſes tot cladibus extin ctos, ſed colluuiem illam nationum comitate nimia coluiſſet. hos enim eſſe Mithridatis aduerſus Sullam, Antonij aduerſus diuum Auguſtum ſocios, etiā uetera obiectabat, quæ in Macedones improſpere, uiolenter in ſuos fe ciſſent, offenſus urbi propria quoq; ira, qui Theophilū quēdam Areo iudi cio falſi damnatū, precibus ſuis nō concederent. Exin nauigatione celeri per Cycladas, & compendia maris adſequitur Germanicum apud inſulam

Rhodum

Rhodum,haud neſciũ quibus inſectationibus petitus foret:ſed tanta man/ ſuetudine agebat,ut cum orta tempeſtas raperet in abrupta,poſſetq; interi/ tus inimici ad caſum referri,miſerit triremeis quarum ſubſidio diſcrimini exi meretur. Necq; tamen mitigatus Piſo, & uix diei moram perpeſſus, linquit Germanicum,præuenitq;:& poſtq; Syriam ac legiones attigit, largitione, ambitu infimos manipularium iuuando,cum ueteres centuriones, ſcueros tribunos demoueret, locáq; eorũ clientibus ſuis,uel deterrimo cuiq; attribu eret,deſidiam in caſtris, licentiã in urbibus, uagum ac laſciuiencẽ per agros militem ſineret,eo uſq; corruptionis prouectus eſt,ut ſermone uulgi, parẽs legionum haberetur. Nec Plancina ſe intra decora fœminis tenebat,ſed ex/ ercitio equitum,decurſibus cohortium intereſſe:in Agrippinam, in Germa nicum contumelias iacere,quibuſdam etiam bonorũ militum ad mala obſe quia promptis,quod haud inuito imperatore ea fieri occultus rumor incide bat. Nota hæc Germanico,ſed præuerti ad Armenios inſtantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus non modo ingeniis, ſed ſitu terrarum, quo noſtris prouinciis late prætenta, penitus ad Medos porrigitur, maxi/ misq; imperiis interiecti,et ſæpius diſcordes ſunt,aduerſus Romanos odio, & in Parthum inuidia. Regem illa tempeſtate nõ habebant amoto Vono/ ne,ſed fauor nationis inclinabat in Zenonem Polemonis regis Pontici fili/ um,quod is prima ab infantia inſtituta & cultum Armeniorum æmulatus, uenatu,epulis,& quę alia barbari celebrant,proceres plebemq; iuxta deuin xerat. Igitur Germanicus in urbe Artaxata adprobantibus nobilibus, cir/ cumfuſa multitudine,inſigne regium capiti eius impoſuit.cęteri uenerantes regem,Artaxiam cõſalutauere,quod illi uocabulum indiderant ex nomine urbis. At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium lega tum accepere.& quædã ex regiis tributis deminuta,quo mitius Romanum imperium ſperaretur. Comagenis Q. Seruæus præponitur, tum primũ ad ius prætoris translatis. Cunctaq; ſocialia proſpere compoſita, non ideo lætum Germanicũ habebant ob ſuperbiã Piſonis, qui iuſſus partem legio/ num ipſe,aut per filium in Armeniam ducere,utrunq; neglexerat.Cyrri de mum apud hyberna decumæ legionis cõuenere, firmato uultu Piſo aduer/ ſus metum,Germanicus ne minari crederetur,& erat ut retuli clemẽtior.ſed amici accendendis offenſionibus callidi, intendere uera, adgerere falſa, ip/ ſumq; & Plancinam,& filios uariis modis criminari:poſtremo paucis fami liarium adhibitis, ſermo ceptus à Cæſare, qualẽ ira & diſſimulatio gignit. Reſponſum à Piſone precibus contumacibus, diſceſſerantq; opertis odiis: poſtq; rarus in tribunali Cæſaris Piſo,& ſi quãdo adſideret,atrox,ac diſſen tire manifeſtus.uox quoq; eius audita eſt in cõuiuio, cum apud regem Na/ bateorũ coronę aureę magno pondere Cæſari & Agrippinæ, leues Piſoni & cęteris offerrent,principis Romani, nõ Parthi regis filio eas epulas dari: abiecitq;

Parẽs legionũ

Zenon Polemonis regis Pontici filius.

Artaxata

Artaxias

Q. Veranius

Q. Seruæus

abiecitq; simul coronã,& multa in luxum addidit.quę Germanico quanq; acerba,tolerabantur tamen. Inter quæ ab rege Parthorum Artabano legati uenere. miserat amicitiam ac fœdus memoraturos, & cupere renouari dextras,daturúmq; honori Germanici,ut ripam Euphratis accederet:petere interim ne Vonones in Syria haberetur, neu proceres gentium propinquis nunciis ad discordias traheret. Ad ea Germanicus de societate Romanorum, Parthorũq; magnifice:de aduẽtu regis, & cultu sui cum decore ac modestia respondit. Vonones Pompeiopolim Ciliciæ maritimã urbem amotus est.datum id nõ modo precibus Artabani, sed cõtumeliæ Pisonis, cui gratissimus erat ob plurima officia & dona,quibus Plancinam deuinxerat. M.Sillano,L. Norbano Coss. Germanicus Aegyptum proficiscit cognoscendæ antiquitatis,sed cura prouinciæ prætendabat. leuauitq; apertis horreis pretia frugũ: multaq; in uulgus grata usurpauit, sine milite incedere pedibus intectis,& pari cum Græcis amictu,P.Scipionis æmulatione, quem eadẽ factitauisse apud Siciliã, quamuis flagrante adhuc Pœnorum bello accepimus. Tiberius cultu, habituq; eius lenibus uerbis perstricto acerrimè increpuit, quod cõtra instituta Augusti non spõte principis, Alexandriam introisset. nam Augustus inter alia dominationis arcana,uetitis, nisi permissu,ingredi senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, sepositum Aegyptum : ne fame urgeret Italiam , quisquis eam prouinciam , claustraq; terræ ac maris quãuis leui præsidio aduersum ingentes exercitus infestasset. Sed Germanicus nondum cõperto profectionem eam incusari Nilo subuehebatur, orsus oppido à Canopo. Cõdidere id Spartani ob sepultũ illic rectorem nauis Canopum, qua tempestate Menelaus Græciã repetẽs diuersum ad mare terramq; Libyam delatus.Inde proximum amnis os dicatum Herculi,quem indigenæ ortum apud se & antiquissimum perhibẽt, eosq; qui postea pari uirtute fuerint in cognomentum eus adscitos. Mox uisit ueterum Thebarum magna uestigia, & manebãt structis molibus literæ Aegyptiæ, priorem opulentiam complexæ:iussusq; è senioribus sacerdotum patrium sermonẽ interpretari, referebat habitasse quondam septingenta milia ætate militari:atq; eo cũ exercitu regem Rhamsen Libya,Aethiopia,Medisq; & Persis,& Bactriano,ac Scythia potitũ, quásq; terras Suri Armenijq;,& cõtigui Cappadoces colunt, inde Bithynum , hinc Lycium ad mare imperio tenuisse. legebantur & indicta gentibus tributa , pondus argenti & auri,numerus armorum,equorumq;, & dona templis ebur,atq; odores,quasq; copias frumenti & omnium utensilium quæq; natio penderet,haud minus magnifica quàm nunc ui Parthorum , aut potentia Romana iubent.Cæterum Germanicus alijs quoq; miraculis intẽdit animũ, quorum præcipua fuere Memnonis saxea effigies, ubi radijs solis icta est uocalem sonũ reddens: disiectasq; inter & uix peruias arenas , instar montium

Germanicus in Aegyptum

Canopum

Hercules Aegyptius antiquissimus

Memnonis saxea effigies

eductæ

eductę Pyramides certamine & opibus regum, lacusq; effossa humo super fluentis Nili receptacula, atq; alibi angustiæ, & profunda altitudo, nullis inquirentium spaciis penetrabiles. Exin uentũ Elephantinen ac Syenen, clastra olim Romani imperij, quod nunc rubrum ad mare patescit. Dum ea æstas Germanico plures per prouincias trãsigitur, haud leue decus Drusus quęsiuit inliciẽs Germanos ad discordias, utq; fracto iã Maroboduo usq; in exitium insisteretur. Erat inter Gotones nobilis iuuenis nomine Catualda, profugus olim ui Marobodui, & tunc dubijs rebus eius ultionem ausus. Is ualida manu fines Marcomannorũ ingreditur, corruptisq; primoribus ad societatem, inrumpit regiam, castellumq; iuxta situm. ueteres illic Sueuorum prædæ, & nostris è prouincijs lixæ, ac negotiatores reperti, quos ius commercij, dein cupido augendi pecuniam, postremum obliuio patrię suis quenq; ab sedibus hostilem in agrum transtulit. Maroboduo undiq; deserto, nõ aliud subsidium quàm misericordia Cæsaris fuit. transgressus Danubium, qua Noricam prouinciã præfluit, scripsit Tiberio, nõ ut profugus aut supplex, sed ex memoria prioris fortunæ: nam multis nationibus clarissimum quondam regem ad se uocantibus, Romanam amicitiã prætulisse. respõsum à Cæsare, tutam ei honoratámq; sedem in Italia fore, si maneret: sin rebus suis aliud conduceret, abiturum fide qua uenisset. cæterum apud senatum differuit, non Philippum Athenien sibus, nõ Pyrrhum, aut Antiochum, populo Romano perinde metuendos fuisse. Extat oratio qua magnitudinem uiri, uiolentiam subiectarum ei gentium, & quàm propinquus Italiæ hostis, suáq; in destruendo eo consilia extulit. Et Maroboduus quidem Rauennæ habitus, si quando insolescerẽt Sueui, quasi rediturus in regnum ostentabatur. sed non excessit Italia per duodeuiginti annos, consenuitq; multum imminuta claritate ob nimiam uiuendi cupidinem. Idem Catualdæ casus, neq; aliud perfugium. pulsus haud multo post Hermundurorũ opibus, & Vibilio duce, receptusq;, forum Iulium Narbonensis Galliæ coloniam mittitur. Barbari utrunq; comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum & Cusum locãtur, dato rege Vannio gentis Quadorum. Simul nunciato regem Artaxiam Armenijs à Germanico datũ, decreuere patres, ut Germanicus atq; Drusus ouantes urbem introirent. structi & arcus circum latera templi Martis Vltoris cum effigie Cæsarum, lætiore Tiberio quia pacem sapientia firmauerat, quàm si bellum per acies confeciſſet. Igitur Rhescuporim quoq; Thraciæ regem astu adgreditur. omẽm eam nationem Rhœmetalces tenuerat. quo defuncto Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri eius, partẽ filio Cotyi permisit. In ea diuisione arua, & urbes, & uicina Græcis, Cotyi: quod incultũ, ferox, adnexum hostibus Rhescuporidi cessit: ipsorumq; regum ingenia, illi mite, & amœnũ, huic atrox, auidum, & societatis impatiẽs erat

Pyramides
Elephantine
Syene
Drusus
Germania
Gothones
Catualda
Norica prouincia
Maroboduus
Catualda pellitur opibus Hermundurorum
Marus
Cusus
Rhescuporis
Cotys

erat.& primo ſubdola concordia egere,mox Rheſcuporis egredi fines,uer-
tere in ſe Cotyi data,& reſiſtenti uim facere,cunctãter ſub Auguſto,quem
autorem utriuſq; regni ſi ſperneretur,uindicem metuebat.enimuero audita
mutatione principis,immittere latronum globos,excindere caſtella, cauſas
bello. Nihil æque Tiberium anxium habebat, quàm ne compoſita turba-
rentur.deligit centurionem qui nunciaret regibus,ne armis diſceptarent.ſta-
timq; à Cotye dimiſſa ſunt quæ parauerat auxilia.Rheſcuporis ficta mode-
ſtia poſtulat eundem in locũ coiretur,poſſe de controuerſiis colloquio tran-
ſigi.nec diu dubitatum de tempore,loco,dein conditionibus: cum alter faci-
litate,alter fraude cuncta inter ſe cõcederent acciperentq;, Rheſcuporis ſan-
ciendo(ut dictabat)fœderi conuiuium adijcit,tractáq; in multã noctem la-
titia per epulas ac uinolentiã,incautum Cotyn,& poſtquam dolum intelle-
Hoſpitales menſæ xerat,ſacra regni,eiuſdem familiæ deos,& hoſpitalis menſas obteſtantem,
cathenis onerat. Thraciaq; omni potitus ſcripſit ad Tiberium,ſtructas ſibi
inſidias,præuentum inſidiatorem, ſimul bellum aduerſus Baſtarnas, Scy-
thásq; prætendens,nouis peditũ & equitum copijs ſeſe firmabat.Molliter
reſcriptũ,ſi fraus abeſſet,poſſe eum innocentiæ fidere:cęterum neq; ſe,neq;
ſenatũ niſi cognita cauſa,ius & iniuriam diſcreturos.proinde tradito Cotye
Latin.Pandus ueniret,transferrétq; inuidiam criminis. Eas literas Latinius Pandus pro
prætor Mœſiæ cum militibus quis Cotys traderetur in Thraciã miſit.Rhe-
ſcuporis inter metum & iram conctatus,maluit patrati quàm incepti facino-
ris reus eſſe: occidi Cotyn iubet, mortemq; ſponte ſumptam ementitur.
Nec tamen Cæſar placitas ſemel artes mutauit,ſed defuncto Pando,quem
Pom.Flaccus ſibi infenſum Rheſcuporis arguebat,Pomponium Flaccum ueterem ſtipẽ-
dijs, & arcta cum rege amicitia, eóq; accommodatiorem ad fallendum, ob
id maxime Mœſiæ præfecit.Flaccus in Thraciam tranſgreſſus, per ingen-
tia promiſſa,quamuis ambiguum & ſcelera ſua reputantem,perpulit,ut pre-
ſidia Romana intraret. circundata hinc regi ſpecie honoris ualida manus,
tribunique, & centuriones, monendo, ſuadendo,& quanto longius abſcede-
bat apertiore cuſtodia, poſtremo gnarum neceſsitatis in urbem traxere.
Accuſatus in ſenatu ab uxore Cotys damnatur, ut procul regno teneretur.
Thracia in Rhœmetalcen filium, quem paternis conſilijs aduerſatum con-
Trebellenus ſtabat, incq; liberos Cotyis diuiditur. ijſq; nondum adultis Trebellenus
Rufus Rufus prætura functus datur,qui regnum interim tractaret,exemplo quo
maiores M. Lepidũ Ptolemæi liberis tutorem,in Aegyptũ miſerant. Rhe-
ſcuporis Alexandriã deuectus,atq; illic fugam tentans,an ficto crimine in-
Vonones fu- terficitur. Per idem tempus Vonones, quẽ amotum in Ciliciam memora-
gam tentat ui,corruptis cuſtodib.effugere ad Armenios,inde in Albanos Heniochóſ-
que & cõſanguineũ ſibi regem Scytharũ conatus eſt, ſpecie uenãdi. omiſſis
Pyramus flu. maritimis locis,auia ſaltuũ petijt, mox pernicitate equi ad amnẽ Pyramum
contendit

contendit,cuius pontes accolæ ruperant audita regis fuga,neq; uado penetrari poterat. Igitur in ripa fluminis à Vibio Frontone præfecto equitũ uincitur: mox Rẽmius Euocatus priori custodiæ regis adpositus, quasi per irã gladio eum transigit. unde maior fides, conscientia sceleris & metu iudicij mortem Vononi inlatã. At Germanicus Aegypto remeans,cuncta quæ apud legiones aut urbes iusserat,abolita, uel in contrarium uersa cognoscit. hinc graues in Pisonem contumeliæ,nec minus acerba quæ ab illo in Cæsarem tentabantur. Dein Piso abire Suria statuit,mox aduersa Germanici ualetudine detentus,ubi recreatum accepit,uotaq; pro incolumitate soluebantur,admotas hostias, sacrificalem apparatum, festam Antiochensium plebem,per lictores proturbat. Tum Seleuciã degreditur opperiens ægritudinem quæ rursum Germanico acciderat. sæuam uim morbi augebat persuasio ueneni à Pisone accepti,& reperiebantur solo ac parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum,semusti cineres,ac tabe obliti,aliaq; maleficia, quis creditur animas numinibus infernis sacrari. simul missi à Pisone incusabantur ut ualetudinis aduersa rimantes. Ea Germanico haud minus ira q̃ per metũ accepta,si limen obsideretur, si effundendus spiritus sub oculis inimicorum foret,quid deinde miserrimæ cõiugi,quid infantibus liberis euenturum? lenta uideri uenefícia:festinare & urgere ut prouinciã,ut legiones solus habeat:sed non usq; eo defectum Germanicũ,neq; pręmia cædis apud interfectorem mansura. componit epistulas quis amicitiam ei renunciabat. Addunt plericq; iussum prouincia decedere. nec Piso moratus ultra, nauis soluit,moderabaturq; cursui, qui propius regrederetur,si mors Germanici Suriã aperuisset. Cæsar paulisper ad spem erectus, dein fesso corpore, ubi finis aderat,adsistentes amicos in hunc modum adloquitur. Si fato concederem,iustus mihi dolor etiam aduersus deos esset,quod me parentibus, liberis,patriæ intra iuuentam pręmaturo exitu raperẽt. nunc scelere Pisonis & Plancinæ interceptus ultimas preces pectoribus uestris relinquo, referatis patri ac fratri quibus acerbitatibus dilaceratus,quibus insidijs circumuentus miserrimã uitam pessima morte finierim. Si quos spes meæ,si quos propinquus sanguis,etiam quos inuidia erga uiuentem mouebat,inlachrymabunt,quondam florentem,& tot bellorum superstitem,muliebri fraude cecidisse. Erit uobis locus querendi apud senatum, inuocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus est,prosequi defunctum ignauo questu, sed quæ uoluerit meminisse,quæ mandauerit exequi. flebunt Germanicum etiam ignoti. uindicabitis uos, si me potius quàm fortunam meam fouebatis. Ostendite populo Romano diui Augusti neptẽ,eandemq; coniugem meam:numerate sex liberos. Misericordia cum accusantibus erit,fingẽtibusq; sceleſta mandata,aut non credent homines,aut non ignoscent. Iurauere

Germanicus ex Aegypto

Maleficia

Oratio Germanici moribundi ad amicos

amici,dextram morientis contingentes,ſpiritum antè quàm ultionẽ amiſſi ros. Tum ad uxorem uerſus,per memoriam ſui,per communes liberos ora uit,exueret ferociã,ſæuienti fortunæ ſummitteret animũ,neu regreſſa in ur bem æmulatione potentiæ,ualidiores inritaret. Hæc palàm, & alia ſecretò, per quæ oſtendere credebatur metum ex Tiberio. Necꝫ multo poſt ex

Germanici Cæſ. mors

tinguitur ingenti luctu prouinciæ,& circumiacentiũ populorum. Indoluere exteræ nationes regesꝫ: tanta illi comitas in ſocios, manſuetudo in hoſtes, uiſuꝫ & auditu iuxta uenerabilis,cum magnitudinẽ & grauitatem ſummæ fortunæ retineret,inuidiam & adrogantiam effugerat. Funus ſine imagini bus & pompa,per laudes,& memoriam uirtutum eius celebre fuit. Et erant qui formã,ætatem, genus mortis, ob propinquitatẽ etiam locorum, in qui

Germanicus Alexandro comparatus

bus interijt,Magni Alexandri fatis adæquarent. Nã utrunꝫ corpore deco ro,genere inſigni,haud multum triginta annos egreſſum, ſuorũ inſidijs ex ternas inter gentes occidiſſe. ſed hunc mitẽ erga amicos,modicum uolupta tum,uno matrimonio,certis liberis egiſſe:necꝫ minus præliatorem, etiam ſi temeritas abfuerit,præpeditusꝫ ſit perculſas tot uictorijs Germanias ſeruil tio premere. quod ſi ſolus arbiter rerũ, ſi iure & nomine regio fuiſſet, tanto promptius adſecuturũ gloriam militiæ,quantum clementia, tẽperantia,cæ teris bonis artibus præſtitiſſet. Corpus antequã cremaretur,nudatum in fo ro Antiochenſium,qui locus ſepulturę deſtinabatur. Prætulerit ne uenefici ſigna parũ conſtitit. nam ut quis miſericordia in Germanicũ,& præſumpta ſuſpicione,aut fauore in Piſonem pronior,diuerſi interpretabantur. Con ſultatũ inde inter legatos,quiꝫ alij ſenatorum aderãt,quis nam Suriæ præ ficeretur. & cæteris modice niſis, inter Vibium Marſum, & Gn. Sentium diu quæſitum. dein Marſus ſeniori,& acrius tendenti Sentio conceſſit. Iſq

Martina uene fica

infamẽ ueneficijs ea in prouincia & Plancinę perchară nomine Martinam

Agrippina na uigat Romam

in urbem miſit,poſtulantibus Vitellio ac Veranio, cæteriſꝫ qui crimina & accuſationẽ tanquam aduerſus receptos iam reos inſtruebant. At Agrip pina quanquam defeſſa luctu,& corpore ægro, omnium tamen quæ ultio nem morarentur intolerans, aſcendit claſſem cum cineribus Germanici, & liberis,miſerãtibus cunctis quod fœmina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio inter uenerantes gratantisꝫ aſpici ſolita,tunc feralis reli quias ſinu ferret incerta ultionis,anxia ſui,& infelici fœcunditate fortunæ to ties obnoxia. Piſonem interim apud Coum inſulam nuncius adſequitur, exceſſiſſe Germanicum. Quo intemperanter accepto, cædit uictimas, adit templa,necꝫ ipſe gaudium moderans,& magis inſoleſcente Plancina, quæ luctum amiſſæ ſororis,tum primum læto cultu mutauit. Adfluebant centu riones, monebantꝫ: prompta illi legionum ſtudia, repeteret prouinciam nõ iure ablatam & uacuam. Igitur quid agendum cõſultanti, M. Piſo filius properandum in urbem cenſebat: nihil adhuc inexpiabile admiſſum, necꝫ

ſuſpicio

ſuſpiciones imbecillas aut inania famę pertimeſcenda: diſcordiam erga Germanicum odio fortaſſe dignam, non pœna: & ademptione prouinciæ ſatisfactum inimicis. Quod ſi regrederetur obſiſtente Sentio, ciuile bellum incipi, nec duraturos in partibus centuriones militesq́, apud quos recens imperatoris ſui memoria, & penitus infixus in Cæſares amor prævaleret. Cõtra Domitius Celer ex intima eius amicitia diſſeruit, utendum cuẽtu. Piſonem non Sentium Suriæ præpoſitum. Huic faſces & ius prætoris, huic legiones datas: Si quid hoſtile ingruat quẽ iuſtius arma oppoſiturum, qui legati auctoritatem & propria mandata acceperit. Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo ſeneſcant. plerunq́ innocentes, recenti inuidiæ impares. At ſi teneat exercitum, augeat uires, multa quæ prouideri non poſſint, fortuito in melius caſura. An feſtinamus cũ Germanici cineribus adpellere, ut te inauditum & indefenſum planctus Agrippinæ, ac uulgus imperitum, primo rumore rapiant? Eſt tibi Auguſtæ cõſcientia, eſt Cæſaris fauor, ſed in occulto: & periiſſe Germanicum nulli iactantius mœrent, quàm qui maxime lætantur. Haud magna mole Piſo promptus ferocibus in ſententiam trahitur, miſſiſq́ ad Tiberium epiſtulis, incuſat Germanicũ luxus & ſuperbiæ: ſecq́ pulſum ut locus rebus nouis patefieret, curam exercitus eadem fide qua tenuerit repetiuiſſe. Simul Domitium impoſitum triremi uitare littorum oram, prætercq́ inſulas lato mari pergere in Suriam iubet. concurrentes deſertores per manipulos componit, armat lixas, traiectiſq́ in continentem nauibus uexillum Tironũ in Suriam euntium intercipit. Regulis Cilicum ut ſe auxiliis iuuarẽt ſcribit, haud ignauo ad miniſteria belli iuuene Piſone quam quam ſuſcipiendum bellum abnuiſſet. Igitur oram Lyciæ ac Pamphyliæ prælegẽtes obuiis nauibus, quæ Agrippinam uehebant, utrinq́ infenſi, arma primo expediere: dein mutua formidine, nõ ultra iurgiũ proceſſum eſt. Marſuſq́ Vibius nunciauit Piſoni, Romam ad dicendam cauſam ueniret. „
Ille eludens reſpõdit, adfuturum ubi prætor qui de ueneficijs quæreret, reo „
atq́ accuſatoribus diem prædixiſſet. Interim Domitius Laodiceam urbem „
Syriæ adpulſus, cũ hyberna ſextæ legionis peteret, quod eam maximè nouis conſilijs idoneam rebatur, à Pacuuio legato præuenitur. Id Sentius Piſoni per literas aperit, monetq́ ne caſtra corruptoribus, ne prouinciã bello tentet. Quoſq́ Germanici memores, aut inimicis eius aduerſos cognouerat, cõtrahit, magnitudinem imperatoris identidem ingerens, & Remp. armis peti: ducitq́ ualidam manum & prælio paratã. Nec Piſo, quanquã cœpta ſecus cadebant, omiſit tutiſſima è præſentibus. ſed caſtellum Ciliciæ munitum admodum, cui nomen Celenderis, òccupat. Nam admixtis deſertoribus, & Tirone nuper intercepto, ſuiſq́ & Plancinæ ſeruitijs, auxilia Cilicũ quæ Regulí miſerant, in numerum legionis cõpoſuerat. Cæſariſq́ ſe legatũ teſtabatur prouincia quam is dediſſet arceri, non à legionibus (earum quippe acci-

tu uenire)ſed à Sentio,priuatũ odium falſis criminibus tegente:conſiſterent in acie non pugnaturis militibus, ubi Piſonẽ ab ipſis parentẽ quondam appellatum,ſi iure ageretur potiorem,ſi armis non inualidum uidiſſent. Tum pro munimẽtis caſtelli manipulos explicat,colle arduo & derupto.nam cætera mari cinguntur. Contra ueterani ordinibus ac ſubſidijs inſtructi. hinc militum inde locorũ aſperitas.ſed non animus,non ſpes,ne tela quidem niſi agreſtia ad ſubitum uſum properata.ut uenere in manus, non ultra dubitatum,quàm dum Romanæ cohortes in æquum eniterentur:uertunt terga Cilices, ſecꝫ caſtello claudunt. Interim Piſo claſſem haud procul opperientem adpugnare fruſtra tentauit:regreſſuſcꝫ, & pro muris modo ſemet adflictando,modo ſingulos nomine ciens,præmijs uocãs,ſeditionem cœptabat:adeocꝫ cõmouerat,ut ſignifer legionis ſextæ ſignũ ad eum tranſtulerit. Tum Sentius occanere cornua tubasꝫ,& peti aggerem,erigi ſcalas iuſſit,ac promptiſſimum quencꝫ ſuccedere:alios tormentis,haſtas,ſaxa, & faces ingerere. Tandem uicta pertinacia Piſo orauit,uti traditis armis maneret in caſtello, dum Cæſar cui Syriam permitteret,conſulitur. Non receptæ conditiones.nec aliud quàm naues & tutum in urbem iter cõceſſum eſt. At Romæ poſtquam Germanici ualitudo percrebruit, cunctaꝫ ut ex longinquo aucta in deterius adferebantur, dolor,ira, & erumpebant queſtus. Ideo nimirum in extremas terras relegatum:ideo Piſoni permiſſam prouinciã:hoc egiſſe ſecretos Auguſtæ cum Plancina ſermones:uera prorſus de Druſo ſeniores locutos,diſplicere regnantibus ciuilia filiorum ingenia:necꝫ ob aliud interceptos, quàm quia populum Romanum æquo iure complecti reddita libertate agitauerint. Hos uulgi ſermones audita mors adeo incendit,ut ante edictum magiſtratuũ,ante ſenatuſconſultum, ſumpto iuſtitio deſererentur fora, clauderentur domus,paſſim ſilentia & gemitus,nihil compoſitum in oſtentationem.Et quanquam necꝫ inſignibus lugentium abſtinerent,altius animis mœrebãt. Forte negociatores uiuente adhuc Germanico Syria egreſſi,lętiora de ualitudine eius attulere.ſtatim credita,ſtatim uulgata ſunt. ut quiſcꝫ obuius(quamuis leuiter audita)in alios,atcꝫ illi in plures cumulata gaudio transferunt, curſant per urbem, moliuntur templorum fores.iuuat credulitatẽ nox, & promptior inter tenebras adfirmatio. Nec obſtitit falſis Tiberius,donec tempore ac ſpacio uaneſcerẽt. Et populus quaſi rurſum ereptum acrius doluit.Honores ut quis amore in Germanicũ aut ingenio ualidus,reperti decreticꝫ:ut nomen eius ſaliari carmine caneretur, ſedes curules ſacerdotum Auguſtalium locis,ſuperꝫ eas querceæ coronæ ſtatuerentur,ludos Circenſes eburna effigies præiret, neue quis flamẽ aut augur in locum Germanici niſi gentis Iuliæ crearetur. Arcus additi Romæ, & apud ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inſcriptione rerum geſtarum, ac mortem ob Remp. obijſſe:ſepulchrum Antiochiæ ubi crematus: tribunal

Honores in Germanicũ

Epidaphne

Epidaphne,quo in loco uitam finierat.Statuarum locorúmue in quis colere tur,haud facile quis numerum inierit.cum cẽseretur clypeus, auro & magni tudine insignis,inter autores eloquẽtiæ,adseruit Tiberius solitum paremq; cæteris dicaturum.neq; enim eloquentiã fortuna discerni,& satis inlustre,si ueteres inter scriptores haberetur.Equester ordo cuneũ Germanici appella uit qui iuniorum dicebatur, instituitq; uti turmæ Idibus Iulijs imaginẽ eius sequerentur.pleraq; manent,quædam statim omissa sunt,aut uetustas obliterauit. Cæterum recenti adhuc mœstitia soror Germanici Liuia, nupta Druso,duos uirilis sexus simul enixa est.quod rarum lætumq; etiam modi cis penatibus,tanto gaudio principem adfecit ut non temperauerit,quin iactaret apud patres,nulli ante Romanorum eiusdem fastigij uiro geminam stirpem editam.nam cuncta etiam fortuita ad gloriam uertebat.Sed populo tali in tempore id quoq; dolorem tulit, tanquã auctus liberis Drusus domum Germanici magis urgeret. Eodem anno grauibus senatus decretis libido fœminarũ cohercita,cautumq; ne quęstum corpore faceret,cui auus, aut pater,aut maritus Eques Ro. fuisset.nam Vistilia prætoria familia genita, licentiam stupri apud ædiles uulgauerat, more inter ueteres recepto, qui satis pœnarum aduersum impudicas in ipsa professione flagitij credebant. exacta & à Titidio Labeone Vistiliæ marito, cur in uxore delicti manifesta ultionẽ legis omisisset:atq; illo prætendente sexaginta dies ad consultandum datos,nec dum præterijsse,satis uisum de Vistilia statuere. eaq; in insulam Seriphon abdita est. Actum & de sacris Aegyptijs iudaicisq; pellendis.factumq; patrũ consultum,ut quatuor milia libertini generis ea superstitione infecta,quis idonea ætas,in insulam Sardiniam ueherentur,cohercendis illic latrocinijs,& si ob grauitatẽ cœli interijssent,uile damnũ:cæteri cederent Italia,nisi certam ante diem profanos ritus exuissent. Post quæ rettulit Cæsar capiendam uirginem in locum Occiæ, quæ septem & quinquaginta per annos summa sanctimonia Vestalibus sacris præfederat: egitq; grates Fonteio Agrippæ,& Comitio Pollioni,quod offerẽdo filias,de officio in Remp.certarent.prælata est Pollionis filia non ob aliud, quàm quod mater eius in eodem coniugio manebat. Nam Agrippa dissidio domum imminuerat.& Cæsar quamuis posthabitã,decies sestertij dote solatus est.

Cuneus Germanici

Professio flagitij apud ædiles pro pœna

Occia Vestalis

Sæuitiam annonæ incusante plebe,statuit frumento precium quod emptor penderet, binosq; nummos se additurum negociatoribus in singulos modios. Neq; tamen ob ea parentis patriæ delatũ & antea uocabulum adsumpsit, acerbeq; increpuit eos qui diuinas occupationes,ipsumq; dominũ dixerant.unde angusta & lubrica oratio,sub principe,qui libertatem metuebat,adulationem oderat. Reperio apud scriptores senatoresq; eorundem temporum,Adgandestrij principis Chattorum lectas in senatu literas,quibus mortẽ Arminij promittebat,si patrandæ neci uenenum mitteretur:re-

Diuinæ occupationes

Adgandestrius princeps Chattorum

« ſponſumq; eſſe,non fraude neq; occultis,ſed palàm & armatum populum
« Romanum hoſtes ſuos ulciſci.qua gloria æquabat ſe Tiberius priſcis impe
Arminius liberator Germaniæ ratoribus,qui uenenum in Pyrrhum regem uetuerãt prodiderantq;. Cæterum Arminius abſcedentibus Romanis & pulſo Maroboduo regnum adfectans,libertatẽ popularium aduerſam habuit:petitusq; armis,cum uaria fortuna certaret,dolo propinquorum cecidit,liberator haud dubie Germaniæ,& qui non primordia populi Ro.ſicut alij reges ducesq;,ſed florentiſſimum imperium laceſſierit:prælijs ambiguus, bello non uictus.ſeptẽ & triginta annos uitę,duodecim potentiæ expleuit:canturq; adhuc barbaras apud gentes,Græcorũ annalibus ignotus,qui ſua tantum mirantur:Romanis haud perinde celebris,dum uetera extollimus,recentium incurioſi.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER TERTIVS.

Agrippina

NIHIL intermiſſa nauigatiõe hyberni maris Agrippina Corcyrã inſulã aduehitur, littora Calabriæ cõtra ſitam. Illic paucos dies componendo animo inſumit,uiolenta luctu,& neſcia tolerãdi. Interim aduentu eius audito,intimus quiſq; amicorum,& plerique militares, ut quiq; ſub Germanico ſtipendia fecerant multiq; etiam ignoti uicinis è municipijs,pars officiũ in principem rati,plures illos ſecuti,ruere ad oppidum Brundiſium, quod nauiganti celerrimum fidiſſimumq; adpulſu erat. Atq; ubi primum ex alto uiſa claſſis, complentur non modo portus & proxima maris, ſed mœnia ac tecta, quaq; longiſſime proſpectari poterat, mœrentium turba, ac rogitantium inter ſe,ſilentió ne an uoce aliqua egredientem exciperent.neq; ſatis conſtabat quid pro tempore foret,cum claſſis paulatim ſucceſſit,non alacri ut adſolet remigio,ſed cunctis ad triſtitiam compoſitis. Poſtquam duobus cum liberis feralem urnam tenens egreſſa naui, defixit oculos,idem omniũ gemitus,neq; diſcerneres, proximos,alienos,uirorũ, fœminarũúe planctus,niſi quod comitatum Agrippinæ longo mœrore feſſum, obuij & recẽtes in dolore anteibant. Miſerat duas prętorias cohortes Cæſar,addito ut magiſtratus Calabriæ,Appuliq;,& Campani, ſuprema erga memoriam filij ſui munera fungerentur. Igitur tribunorum, centurionumq; humeris cineres portabantur,præcedebant incompta ſigna,uerſi faſces:atq; ubi colonias transgrederentur,atrata plebes,trabeati equites, pro opibus loci ueſtem,odores, aliaq; funerum ſolennia cremabant. etiam quorum diuerſa oppida, tamen

obuij

obuij,& uictimas atq; aras Dijs Manibus ſtatuentes,lachrymis, & concla
mationibus dolorem teſtabantur. Druſus Tarracinam progreſſus eſt,cum Druſus
Claudio fratre,liberisq; Germanici,qui in urbe fuerant. Conſules,M. Vale Claudius
rius & C. Aurelius(iam enim magiſtratum occeperāt)& ſenatus,ac magna Liberi Ger-
pars populi uiam compleuere,diſiecti,& ut cuiq; libitū flentes. aberat quip manici
pe adulatio,gnaris omnibus lætam Tiberio Germanici mortem male diſſi- Conſules
mulari. Tiberius atq; Auguſta publico abſtinuere,inferius maieſtate ſua ra Senatus
ti ſi palàm lamentarētur, an ne omnium oculis uultum eorum ſcrutantibus Populus
falſi intelligerentur. Matrē Antoniam non apud autores rerum,non diur- Tiberius
na actorū ſcriptura, reperio ullo inſigni officio functam, cum ſuper Agrip- Auguſta
pinam,& Druſum, & Claudiū, cæteri quoq; cōſanguinei nominatim per-
ſcripti ſint:ſeu ualetudine præpediebatur,ſeu uictus luctu animus,magnitu
dinem mali perferre uiſu nō tolerauit. facilius crediderim, Tiberio & Augu
ſta,qui domo nō excedebant,cohibitam:ut par mœror,& matris exemplo
auia quoq; & patruus attineri uiderentur. Dies quo reliquiæ tumulo Augu
ſti inferebantur, modo per ſilentium uaſtus, modo ploratibus inquies,ple-
na urbis itinera,cōlucentes per campum Martis faces. illic miles cum armis,
ſine inſignibus magiſtratus,populus per tribus,concidiſſe Remp. nihil ſpei
reliquum clamitabant,promptius apertiusq; quàm ut meminiſſe imperitan
tium crederes. Nihil tamē Tiberium magis penetrauit,quàm ſtudia homi- Decus patriæ
num accēſa in Agrippinam,cum decus patrię, ſolum Auguſti ſanguinem, Sanguis Au-
unicū antiquitatis ſpecimen appellarēt, uerſiq; ad cœlum ac deos integram guſti
illi ſobolem, ac ſuperſtitem iniquorum precarētur. Fuere qui publici funeris Vnicum anti-
pompam requirerent,comparārentq; quę in Druſum patrē Germanici ho quitatis ſpe-
nora & magnifica Auguſtus feciſſet. ipſum quippe aſperrimo hyemis,Tici cimen
num uſq; progreſſum,neq; abſcedentē à corpore ſimul urbē intrauiſſe: cir-
cumfuſas lecto Claudiorū Iuliorumq; imagines, defletum in foro,laudatū
pro roſtris,cūcta à maioribus reperta,aut quæ poſteri inuenerint cumulata.
At Germanico ne ſolitos quidē & cuicunq; nobili debitos honores conti-
giſſe. ſanè corpus ob longinquitatē itinerum externis terris quoquo modo
crematum,ſed tanto plura decora mox tribui par fuiſſe, quanto prima fors
negauiſſet. non fratrē niſi unius diei uia,nō patruum ſaltem porta tenus ob- Porta tenus
uium. ubi illa ueterum inſtituta? præpoſitam toro effigiem,meditata ad me-
moriā uirtutis carmina,& laudationes & lachrymas, uel doloris imitamen- Doloris imita
ta. Gnarum id Tiberio fuit, utq; premeret uulgi ſermones, monuit edicto, menta
multos inluſtrium Romanorum ob Remp. obijſſe,neminem tam flagranti
deſyderio celebratum. idq; & ſibi & cunctis egregiū,ſi modus adijceretur.
non enim eadem decora principibus uiris,& imperatori,populoq; modicis
domibus,aut ciuitatibus,conueniſſe recenti dolori luctum,& ex mœrore ſo
latia. ſed referēdum iam animum ad firmitudinē,ut quondam diuus Iulius

amissa unica filia,ut diuus Augustus ereptis nepotibus,abstruserint tristitiã. Nil opus uetustioribus exẽplis,quoties populus Romanus clades exercituum, interitum ducum,funditus amissas nobiles familias constanter tulerit.principes mortales,Remp. æternã esse.proin repeterẽt solennia:& quia ludorum Megalesium spectaculum suberat,etiam uoluptates resumerent.

Tum exuto iustitio, reditum ad munia, & Drusus Illyricos ad exercitus profectus est, erectis omnium animis petendæ è Pisone ultionis, & crebro questu, quod uagus interim per amœna Asiæ atq; Achaiæ, adroganti & subdola mora, scelerũ probationes subuerteret. Nam uulgatũ erat missam (ut dixi) à Gn.Sentio famosam ueneficijs Martinam subita morte Brundusij extinctam, uenenumq; nodo crinium eius occultatũ, nec ulla in corpore signa sumpti exitij reperta. At Piso præmisso in urbem filio,datisq; mandatis,per quę principem molliret,ad Drusum pergit,quẽ haud fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiorem sibi sperabat. Tiberius quo integrum iudicium ostentaret,exceptum comiter iuuenẽ, sueta erga filios familiarium nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni,si uera forent quæ iacerentur, præcipuum in dolore suum locum respondit: sed malle falsa & inania, nec cuiquam mortem Germanici exitiosam esse. Hæc palàm, & uitato omni secreto: neq; dubitabantur præscripta & à Tiberio, cũ incallidus alioqui & facilis iuuenta,senilibus tum artibus uteretur. Piso Dalmatico mari transmisso,relictisq; apud Anconã nauibus,per Picenũ,ac mox Flaminiã uiam adsequitur legionem, quæ è Pannonia in urbem,dein præsidio Africæ ducebatur.eaq; res agitata rumoribus,ut in agmine atq; itinere crebro se militibus ostentauisset.ab Narnia, uitandæ suspitionis, an quia pauidis consilia in incerto sunt,Nare ac mox Tiberi deuectus auxit uulgi iras,quia nauẽ tumulo Cæsarum adpulerat, dieq;, & ripa frequenti, magno clientiũ agmine ipse,fœminarum comitatu Plancina,& uultu alacres incessere.Fuit inter inimicamenta inuidia domus foro imminens festa ornatu,cõuiuiumq; & epulæ, & celebritate loci nihil occultum.Postera die Fulcinius Trio Pisonem apud consules postulauit.cõtra Vitellius ac Verannius,cæteriq; Germanicum comitati tendebãt,nullas esse partes Trioni, neq; se accusatores, sed rerum iudices & testes,mandata Germanici perlaturos. Ille dimissa eius causæ delatione,ut priorem uitam accusaret obtinuit: petitumq; est à principe, cognitionem exciperet. quod ne reus quidem abnuebat,studia populi & patrum metuens,contra, Tiberium spernendis rumoribus ualidum, & conscientiæ matris innexum esse:ueraq; aut in deterius credita,iudice ab uno facilius discerni:odium et inuidiam apud multos ualere. Haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quaq; ipse fama distraheretur. Igitur paucis familiarium adhibitis, minas accusantium, & hinc preces audit, integramq; causam ad senatum remittit. Atq; interim Drusus rediens Illyrico, quanquam patres censuissent

Cn. Piso nauigat Romam

censuissent ob receptum Maroboduũ, & res priore æstate gestas ut ouans iniret, prolato honore urbem intrauit. postquam reo T. Aruntium, Fulcinium, Asiniũ Gallum, Aeserninum, Marcellum, Sex. Pompeium patronos petenti, iisq; diuersa excusantibus, M. Lepidus, & L. Piso, & Liuencius Regulus adfuere, arrecta omni ciuitate, quanta fides amicis Germanici, quæ fiducia reo, satin cohiberet ac premeret sensus suos Tiberius an promeret: iis haud aliâs intentior populus, plus sibi in principem occultæ uocis aut suspicacis silentij permisit. Die senatus, Cæsar orationẽ habuit meditato temperamento: Patris sui legatum atq; amicum Pisonem fuisse, adiutoremq; Germanico datum à se, autore senatu, rebus apud Orientẽ administrandis: illic cõtumacia & certaminibus asperasset iuuenem, exituq; eius lætatus esset, an scelere extinxisset, integris animis dijudicandũ. Nam si legatus officij termi nos, obsequium erga imperatorẽ exuit, eiusdemq; morte, & luctu meo lætatus est, odero seponãq; à domo mea, & priuatas inimicitias noui principis ulciscar: Sin facinus in cuiuscunq; mortalium nece uindicandum detegitur, uos uero & liberos Germanici & nos parẽtes iustis solatijs adficite: simulq; illud reputate, turbidè & seditiosè tractauerit exercitus Piso, quæsita sint per ambitionem studia militum, armis repetita prouincia, an falsa hæc in maius uulgauerint accusatores. quorũ ego nimijs studijs iure succenseo. nam quo pertinuit, nudare corpus & contrectandũ uulgi oculis permittere: diferriq; etiã per externos, tanq; ueneno interceptus esset, si incerta adhuc ista & scrutanda sunt? Defleo equidẽ filium meum, semperq; deflebo: sed neq; reum prohibeo quominus cuncta proferat, quibus innocẽtia eius subleuari, aut si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit: uosq; pro, ne, quia dolori meo causa cõnexa est, obiecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quos propinquus sanguis, aut fides sua patronos dedit, quantum quisq; eloquẽtia & cura ualet, iuuate periclitantem. Ad eundem laborem, eandem constantiã accusatores hortor. Id solum Germanico super leges præstiterimus, quod in curia potius quàm in foro, apud senatum quàm apud iudices de morte eius anquiritur. cætera pari modestia tractentur. nemo Drusi lachrymas, nemo mœstitiam meam spectet, nec si qua in nos aduersa finguntur. Exin biduum criminibus obijciendis statuitur, utq; sex dierum spatio interiecto reus per triduum defenderetur. Tum Fulcinius uetera & inania orditur, ambitiose, auareq; habitam Hispaniam. quod neq; conuictum noxæ reo si recentia purgaret: neq; defensum absolutioni erat, si teneretur maioribus flagitijs. Post quem Seruæus, & Veranius, & Vitellius consimili studio, sed multa eloquentia Vitellius, obiecere: odio Germanici, & rerum nouarum studio, Pisonem uulgus militum per licentiam & sociorum iniurias eo usq; corrupisse, ut parens legionũ à deterrimis appellaretur: contra, in optimum quenq; maxime in comites & amicos Germanici sæuisse: postremo ipsum deuotio-

Accusationis initium

Noxæ esse Absolutioni esse

deuotionibus & ueneno peremisse: sacra hinc & immolatiões nefandas ipsius atq; Plancinæ: petitã armis Remp. utq; reus agi posset, acie uictũ. Defensio in cæteris trepidauit. nam neq; ambitionem militarem, neq; prouinciam pessimo cuiq; obnoxiam, ne contumelias quidem aduersum imperatorem inficiari poterat. solum ueneni crimẽ uisus est diluisse. quod ne accusatores quidem satis firmabant: in conuiuio Germanici, cum super cum Piso discumberet infectos manibus eius cibos arguẽtes. quippe absurdum uidebatur, inter aliena seruitia, & tot adstantium uisu, ipso Germanico coràm id ausum. offerebatq; familiã reus, & ministros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diuersa implacabiles erant: Cæsar ob bellum prouinciæ inlatũ: Senatus, nunquã satis credito, sine fraude Germanicũ interijsse. scripsissent expostulantes: quod haud minus Tiberius quàm Piso abnuere. Simul populi ante curiam uoces audiebantur, non temperaturos manibus, si patrum sententias euasisset, effigiesq; Pisonis traxerãt in Gemonias ac diuellebant, ni iussu principis protectæ repositęq; forent. Igitur inditus lecticę, & à tribuno prætoriæ cohortis deductus est: uario rumore, custos salutis, an mortis exactor sequeretur. Eadẽ Plancinæ inuidia, maior gratia, eoq; ambiguum habebatur quantum Cæsari in eam liceret. atq; ipsa, donec mediæ Pisoni spes, sociam se cuiuscunq; fortunæ, & si ita ferret, comitem exitij promittebat. Vt secretis Augustæ precibus uenią obtinuit, paulatim segregari à marito, diuidere defensionem cœpit. quod reus postquam sibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filijs durat mentem, senatumq; rursum ingreditur: redintegratamq; accusationem, infensas patrum uoces, aduersa & sæua cuncta perpessus, nullo magis exterritus est, quàm quod Tiberium sine miseratiõne, sine ira obstinatũ clausumq; uidit, ne quo adfectu perrumperetur. relatus domũ tanquam defensionem in posterum meditaretur, pauca conscribit, obsignatq; & liberto tradit. Tum solita curando corpori exequitur. dein multã post noctem, egressa cubiculo uxore, operiri fores iussit: & cœpta luce perfosso iugulo, iacente humi gladio, repertus est. Audire me memini ex senioribus, uisum sæpius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non uulgauerit: sed amicos eius dictitauisse, literas Tiberij, & mandata in Germanicum continere: ac destinatum promere apud patres, principemq; arguere, ni elusus à Seiano per uana promissa foret: nec illum sponte extinctum, uerum immisso percussore. quorum neutrũ adseuerauerim. neq; tamen occulere debui narratum ab ijs, qui nostram ad iuuentam durauerunt. Cæsar flexo in mœstitiam ore, suam inuidiam tali morte quæsitam, apud senatum, crebrisq; interrogationibus exquirit qualem Piso diem supremũ, noctemq; exegisset. Atq; illo pleraq; sapiẽter, quædam inconsultius respõdente, recitat codicillos à Pisone in hunc fermè modũ compositos. Conspiratione inimicorum & inuidia falsi criminis oppressus, quate-

Si ita ferret

An adhuc experiretur. Experiri hic est iudiciũ subire

Pisonis mors

Codicilli Pisonis

quatenus ueritati & innocentiæ meæ nusquã locus est, deos immortales testor, uixisse me Cæsar cum fide aduersum te, neq; alia in matrem tuam pietate: uosq; oro liberis meis consulatis. ex quibus Cn. Piso qualicunq; fortunæ meæ non est adiunctus, cum omne hoc tempus in urbe egerit. M. Piso repetere Syriam dehortatus est. atq; utinam ego potius filio iuueni quàm ille patri seni cessisset. eo impensius precor ne meę prauitatis pœnas innoxius luat. Per quinq; & quadraginta annorum obsequium, per collegium consulatus quondã diuo Augusto parenti tuo probatus, & tibi amicus, nec quidquam post hæc rogaturus, salutẽ infelicis filij rogo. De Plancina nihil addidit. Post quæ Tiberius adulescentẽ crimine ciuilis belli purgauit: patris quippe iussa, nec potuisse filium detrectare: simul nobilitatem domus, etiam ipsius, quoquo modo meriti, grauem casum miseratus. Pro Plancina cum pudore & flagitio disseruit, matris preces obtendens: in quã optimi cuiusq; secreti questus magis ardescebant. Id ergo fas auiæ, interfectricem nepotis aspicere, adloqui, eripere senatui. quod pro omnibus ciuibus leges obtinebant, uni Germanico non contigisse. Vitellij & Veranij uoce deflectum Cæsarem: ab imperatore & Augusta defensam Plancinam. proinde uenena, & artes tam feliciter expertas uerteret in Agrippinam, in liberos eius, egregiamq; auiam ac patruum sanguine miserrimæ domus exatiaret. Biduum super hæc imagine cognitionis absumptum, urgente Tiberio liberos Pisonis matrem uti tuerentur. Et cum accusatores ac testes certatim perorarent respondente nullo, miseratio q̃; inuidia augebatur. Primus sententiã rogatus Aurelius Cotta consul (nam referente Cæsare magistratus eo etiam munere fungebantur) nomẽ Pisonis radendum fastis censuit: partem bonorum publicandam, pars ut Gn. Pisoni filio concederetur, isq; prænomen mutaret. M. Piso exuta dignitate, & accepto quinquagies sestertio in decẽ annos relegatur, concessa Plancinæ incolumitate ob preces Augustæ. Multa ex ea sententia mitigata sunt à principe: ne nomen Pisonis fastis eximeretur, quando M. Antonij qui bellum patriæ fecisset, Iulij Antonij qui domũ Augusti uiolasset, manerent: & M. Pisonẽ ignominiæ exemit, concessitq; ei paterna bona, satis firmus, ut sæpe memoraui, aduersum pecuniam, & tum pudore absolutæ Plancinæ placabilior. Atq; idem, cum Valerius Messalinus signum aureũ in æde Martis Vltoris, Cæcina Seuerus arã Vltioni statuendam censuissent, prohibuit: ob externas ea uictorias sacrari dictitãs: domestica mala tristitia operiẽda. Addiderat Messalinus, Tiberio, & Augustæ, & Antoniæ, & Agrippinæ Drusoq;, ob uindictã Germanici, grates agendas, omiseratq; Claudij mentionẽ: & Messalinum quidẽ L. Asprenas senatu coràm percũctatus est an prudens præteriisset: ac tũ demũ nomen Claudij adscriptum est. Mihi quanto plura recentium, seu ueterum reuoluo, tanto magis ludibria rerũ mortalium cunctis in negocijs obuersantur. quippe

Tiberius satis firmus aduersus pecuniam

Ludibria rerum mortaliũ

fama

fama,ſpe,ueneratione potius omnes deſtinabãtur imperio, quàm quem futurum principẽ fortuna in occulto tenebat. Paucis poſt diebus Cæſar autor ſenatui fuit, Vitellio,atq; Veranio,& Seruæo ſacerdotia tribuendi. Fulcinio ſuffragium ad honores pollicitus monuit,ne facundiam uiolentia præcipitaret. Is finis fuit ulciſcenda Germanici morte non modo apud illos homines qui tum agebant,etiã ſecutis temporibus uario rumore iactata. adeo maxi-
" ma quæq; ambigua ſunt,dum alij quoquo modo audire pro compertis ha-
" bent,alij uera in comtrarium uertunt.& gliſcit utrunq; poſteritate. At Druſus urbe egreſſus repetendis auſpicijs,mox ouans introijt.paucosq; poſt dies Vipſania mater eius exceſſit,una omnium Agrippæ liberorum miti obitu. Nam cæteros manifeſtum ferro,uel creditum eſt,ueneno aut fame extinctos. Eodem anno Tacfarinas, quẽ priore æſtate pulſum à Camillo memoraui,bellum in Africa renouat, uagis primũ populationibus & ob pernicitatem inultis: dein uicos excindere, trahere graues prædas: poſtremo haud procul Pagyda flumine cohortẽ Romanam circumſedit. Præerat caſtello Decrius impiger manu, exercitus militia,& illam obſidionem flagitij ratus. Is cohortatus milites ut copiam pugnæ in aperto facerent, aciem pro caſtris inſtruit. Primoq; impetu pulſa cohorte promptus inter tela occurſat fugientibus,increpat ſigniferos,quod inconditis aut deſertoribus miles Romanus terga daret.ſimul excepta uulnera.& quanquã transfoſſo oculo, aduerſum os in hoſtem intendit, neq; prælium omiſit donec deſertus ſuis caderet. Quæ poſtquã L.Apronio(nam Camillo ſucceſſerat)cõperta, magis dedecore ſuorũ, quàm gloria hoſtis anxius, raro ea tempeſtate, & è uetere memoria facinore,decumũ quenq; ignominioſæ cohortis, ſorte ductos,fuſte necat. Tantũq; ſeueritate profectum,ut uexillum ueteranorũ non amplius quingenti numero eaſdẽ Tacfarinatis copias præſidiũ,cui Thala nomẽ, adgreſſas fuderint. quo prælio Rufus Heluius gregarius miles ſeruati ciuis decus rettulit,donatusq; eſt ab Apronio torquibus & haſta. Cæſar addidit ciuicã coronã, quod non eam quoq; Apronius iure proconſulis tribuiſſet,queſtus magis, q; offenſus. Sed Tacfarinas perculſis Numidis & obſidia aſpernantibus ſpargit bellum, ubi inſtaretur cedens,ac rurſum in terga remeans. & dum ea ratio barbaro fuit, inritum feſſumq; Romanũ impune ludificabatur. Poſtq; deflexit ad maritimos locos,inligatus præda,ſtatiuis caſtris hærebat. miſſuq; patris Apronius Ceſianus cũ equite & cohortibus auxiliarijs quis uelociſſimos legionũ addiderat,proſperã aduerſum Numidas pugnã facit,pellitq; in deſerta. At Romæ Lepida,cui ſuper Aemyliorum decus L.Sulla ac Gn.Pompeius proaui erãt,defertur ſimulauiſſe partũ ex P.Quirinio diuite atq; orbo. adijciebantur adulteria, uenena,quæſitũq; per Chaldæos in domũ Cæſaris,defendẽte reã Manio Lepido fratre. Quirinius poſt dictũ repudium adhuc infenſus,quamuis infami ac nocenti miſeratione

Mitis obitus Tacfarinas Numida

Decrius

L. Apronius Decimatio militum

Ruf. Heluius Ciuica corona

Lepida

P. Quirinius

ſerationem addiderat. Haud facile quis diſpexerit illa in cognitione mentẽ principis: adeo uertit, ac miſcuit iræ & clementiæ ſigna, deprecatus primo ſe natum ne maieſtatis crimina tractarent. Mox M. Seruilium è cõſularibus, aliósq; teſtes inlexit ad proferenda quæ uelut reticere uoluerat. idemq; ſeruos Lepidæ, cum militari cuſtodia haberent, tranſtulit ad cõſules: neq; per tormenta interrogari paſſus eſt, de his quæ ad domũ ſuam pertinerent. Exemit etiã Druſum conſulẽ deſignatũ dicendæ primo loco ſententiæ. quod alij ciuile rebantur, ne cæteris adſentiendi neceſsitas fieret: quidam ad ſæuitiam trahebant. neq; enim ceſſurũ niſi damnandi officio. Lepida ludorum dieb. qui cognitionem interuenerãt, theatrum cum claris fœminis ingreſſa, lamẽtatione flebili maiores ſuos ciens, ipſumq; Pompeium, cuius ea monimenta & adſtantes imagines uiſebantur, tantum miſericordia permouit, ut effuſi in lachrymas ſæua & deteſtanda Quirinio clamitarent, cuius ſenectæ atq; orbitati & obſcuriſsimæ domui, deſtinata quondam uxor L. Cæſari, ac diuo Auguſto nurus, dederetur. dein tormentis ſeruorũ patefacta ſunt flagitia, itumq; in ſententiã Rubellij Blandi, à quo aqua atq; igni arcebat. Huic Druſus adſenſit, quanquã alij mitius cenſuiſſent. mox Scauro qui filiã ex ea genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demũ aperuit Tiberius compertum ſibi etiã ex P. Quirinij ſeruis, ueneno eũ à Lepida petitum inluſtriũ domuũ aduerſa. Atenim haud multum diſtanti tempore Calpurnij Piſonem, Aemylij Lepidam amiſerant. Solatio adfecit D. Sillanus Iuniæ famíliæ redditus. caſum eius paucis repetam. Vt ualida diuo Auguſto in Remp. fortuna, ita domi improſpera fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis quas urbe depulit, adulteroſq; earum morte aut fuga puniuit. nam culpam inter uiros ac fœminas uulgatam, graui nomine læſarum religionum, ac uiolatæ maieſtatis appellando, clementiam maiorum ſuáſq; ipſe leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, ſimul cætera illius ætatis memorabo, ſi effectis in quæ tendi, plures ad curas uitam produxero. D. Sillanus in nepti Auguſti adulter (quanq; non ultra foret ſæuitum, quàm ut amicitia Cæſaris prohiberetur) exilium ſibi demonſtrari intellexit, nec niſi Tiberio imperitante de precari Senatum ac principẽ auſus eſt, M. Sillani fratris potentia qui per inſignem nobilitatem & eloquentiam præcellebat. Sed Tiberius grates agenti Sillano, patribus coràm reſpondit, ſe quoq; lætari quod frater eius è peregrinatione longinqua reuertiſſet, idq; iure licitum, quia non ſenatuſconſulto, non lege pulſus foret: ſibi tamẽ aduerſus eum integras parentis ſui offenſiones: neq; reditu Sillani diſſoluta quæ Auguſtus uoluiſſet. fuit poſthac in urbe, neq; honores adeptus eſt. Relatum deinde de moderanda Papia Poppæa quam ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes incitãdis cælibum pœnis, & augendo ærario ſanxerat, nec ideo coniugia & educationes liberũm frequentabantur præualida orbitate. cæterum multitudo periclitan-

Lepida aqua atq; igni arcetur

D. Sillanus

Fortuna Auguſto domi improſpera

Lex Papia

tium gliſcebat,cum omnis domus delatorũ interpretationibus ſubuertere-
tur.utcꝫ antehac flagitijs,ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet, ut
de principijs iuris,& quibus modis ad hanc multitudinẽ infinitam ac uarie-
Principia iuris tatem legum peruentũ ſit,altius diſſeram. Vetuſtiſsimi mortalium nulla
adhuc mala libidine, ſine probro, ſcelere, eocꝫ ſine pœna aut coercitionib.
agebant:necꝫ præmijs opus erat, cum honeſta ſuopte ingenio peterentur,
& ubi nihil contra morem cuperent,nihil per metum uetabãtur. At poſtcꝫ
exui æqualitas,& pro modeſtia ac pudore, ambitio & uis incidebat, proue-
Dominatiões Leges nire dominationes.multoscꝫ apud populos æternũ manſere. Quidam ſta
tim,aut poſtquã Regum perteſum,leges maluerũt. Hæ primo rudibus ho
minum animis ſimplices erant, maximecꝫ fama celebrauit Cretenſiũ, quas
Minos:Spartanorum,quas Lycurgus:ac mox Athenienſibus quæſitiores
iam & plures Solon perſcripſit. Nobis Romulus ut libitum imperitauerat:
dein Numa religionibus & diuino iure populũ deuinxit, repertacꝫ quædã
Ser. Tullius ſanctor legum à Tullo & Anco:ſed præcipuus Seruius Tullius ſanctor legũ fuit, quis etiã
reges obtemperarent. Pulſo Tarquinio,aduerſum patrum factiones multa
populus parauit tuendæ libertatis & firmandæ concordiæ:creaticꝫ decem-
XII. tabulæ uiri, & accitis quæ uſquã egregia,cõpoſitæ duodecim tabulæ, finis æqui iu-
Leges per uim latæ ris.nam ſecutæ leges, etſi aliquando in maleficos ex delicto, ſæpius tamen
diſſenſione ordinum, & apiſcendi inlicitos honores, aut pellendi claros ui-
Gracchi ros,aliacꝫ ob praua per uim latæ ſunt. Hinc Gracchi,& Saturnini, turbato-
Saturnini res plebis,nec minor largitor nomine ſenatus Druſus, corrupti ſpe aut inlu
Druſus ſi per interceſsionem ſocij. Ac ne bello quidem Italico,mox ciuili omiſſum
L. Sylla quin multa & diuerſa ſciſcerent̃,donec L. Sulla dictator abolitis uel cõuerſis
prioribus cum plura addidiſſet,otium ei rei haud in longum parauit,ſtatim
turbidis Lepidi rogationibus: neque multo poſt Tribunis reddita licentia
quoquò uellent populũ agitandi. Iamcꝫ nõ modo in cõmune, ſed in ſingu-
Corruptiſs. Rep. plurimæ leges los homines lætæ quæſtiones,& corruptiſsima Rep. plurimæ leges. Tum
Gn. Pompeius Gn. Pompeius tertium conſul corrigendis moribus delectus, & grauior re-
medijs cꝫ delicta erant,ſuarumcꝫ legũ auctor idem ac ſubuerſor,quę armis
tuebatur,armis amiſit. Exin continua per uiginti annos diſcordia,nõ mos
non ius. deterrima quæcꝫ impune,ac multa honeſta exitio fuere. Sexto de-
mum conſulatu Cæſar Auguſtus potentiæ ſecurus, quæ triũuiratu iuſſerat,
aboleuit,deditcꝫ iura quis pace & principe uteremur. acriora ex eo uincla,in
Priuilegia parentum diti cuſtodes, & lege Pappia Poppæa præmijs inducti † uiſi à priuilegijs
parentum ceſſaret̃,uelut parens omniũ populus uacantia teneret. ſed altius
penetrabant,urbemcꝫ & Italiã,& quod uſquã ciuium,corripuerant:multo-
rumcꝫ exciſi ſtatus,& terror omnibus intentabat̃,ni Tiberius ſtatuendo re-
medio quincꝫ conſulariũ, quincꝫ è prætorijs,totidem è cætero ſenatu ſorte
duxiſſet, apud quos exſoluti plericꝫ legis nexus,modicum in præſens leua-
mentum

mentū fuere. Per idem tēpus Neronem è liberis Germanici iam ingreſ/ſum iuuentam cōmendauit patribus, utq; munere capeſſendi uigintiuiratus ſolueretur, & quinquennio maturius q̄ per leges Quæſituram peteret, non ſine inriſu audientium poſtulauit. prætendebat ſibi atq; fratri decreta eadē, petente Auguſto. ſed neq; tum fuiſſe dubitauerim, qui eiuſmodi preces oc/culti inluderēt: actamen initia faſtigij Cæſaribus erant, magisq; in oculis ue tus mos, & priuignis cum uitrico leuior neceſsitudo q̄ auo aduerſum nepo tem. Additur pontificatus, & quo primum die forum ingreſſus eſt, congia/rium plebi, admodū lætæ quod Germanici ſtirpem iam puberē aſpiciebat. Auctum dehinc gaudiū nuptijs Neronis & Iuliæ Druſi filiæ. Vtq; hæc ſe/cundo rumore, ita aduerſis animis acceptum, quod filio Claudij ſocer Seia/nus deſtinaret: polluiſſe nobilitatē familiæ uidebantur, ſuſpectumq; iam ni miæ ſpei Seianum ultro extuliſſe. Fine anni cōceſſere uita inſignes uiri, L. Voluſius, & Salluſtius Criſpus. Voluſio uetus familia, neq; tamen præturā egreſſa. ipſe conſulatum intulit, cenſoria etiam poteſtate legendis equitum decurijs functus, opumq; quis domus illa immenſum uiguit, primus accu/mulator. Criſpum equeſtri ortū loco, C. Salluſtius, rerum Romanarum flo rentiſsimus auctor, ſororis nepotem in nomen adſciuit. atq; ille, quanquam prompto ad capeſſendos honores aditu, Mecœnatē æmulatus, ſine digni/tate ſenatoria multos triumphalium, conſulariūq; potentia anteijt, diuerſus à ueterū inſtituto, per cultū & mundicias, copiāq; & affluētia luxu propior. ſuberat tamen uigor animi ingētibus negocijs par, eo acrior quo ſomnum & inertiam magis oſtentabat. Igitur incolumi Mecœnate proximus, mox præcipuus cui ſecreta imperatorum inniterentur, & interficiendi Poſthumi Agrippæ cōſcius, ætate prouecta ſpeciem magis in amicitia principis quàm uim tenuit. idq; & Mecœnati acciderat: fato potentiæ raro ſempiternæ, an ſatias capit, aut illos cum oīa tribuerunt, aut hos, cum iam nihil reliquum eſt quod cupiant. Sequitur Tiberij quartus, Druſi ſecundus conſulatus, patris atq; filij collegio inſignis. nam biennio ante, Germanici cum Tiberio idem honor, neq; patruo lætus, neq; natura tam connexus fuerat. Eius an/ni principio Tiberius quaſi firmandæ ualetudini in Campaniam conceſſit, longam & cōtinuam abſentiā paulatim meditans, ſiue ut amoto patre Dru ſus munia cōſulatus ſolus impleret. Ac forte parua res magnum ad certamē progreſſa, præbuit iuueni materiem apiſcendi fauoris. Domitius Corbulo prætura functus de L. Sulla nobili iuuene queſtus eſt apud ſenatum, quod ſibi inter ſpectacula gladiatorum loco non deceſſiſſet. pro Corbulone ætas, patrius mos, ſtudia ſeniorū erant: cōtra, Mamercus Scaurus & L. Arrunti/us, alijq; Sullæ propinqui nitebant̄: certabant orationibus, & memoraban tur exempla maiorū, qui iuuentutis inreuerentiam grauibus decretis nota/uiſſent: donec Druſus apta temperandis animis differuit, & ſatisfactum

Nero Quæſtura

L. Voluſius

Salluſt. Criſpus C. Salluſtij nepos

Potentia raro ſempiterna

Domitius Corbulo

L. Sulla loco nō decedens

Corbuloni per Mamercum, qui patruus simul ac uitricus Sullæ, & oratorũ ætate uberrimus erat. Idẽ Corbulo plurima per Italiã itinera fraude mancipum & incuria magistratuũ interrupta & imperuia clamitando, executionem eius negocij libens suscepit. quod haud perinde publicè usui habitum quàm exitiosum multis, quorũ in pecuniã atq; famã damnationibus & hasta sæuiebat. Neq; multo post missis ad senatũ literis Tiberius, motam rursum Africam incursu Tacfarinatis docuit, iudicioq; patrũ deligendum proconsulem, gnarum militiæ, corpore ualidũ, & bello suffecturum. quod initium Sex. Pompeius agitãdi aduersus M. Lepidum odij nactus, ut socordẽ, inopem, & maioribus suis dedecorum, eoq; etiam Asiæ sorte depellendum incusauit, aduerso senatũ qui Lepidum mitem magis q̃ ignauum paternas ei angustias & nobilitatem sine probro actam, honori q̃ ignominiæ habẽdam ducebat. Igitur missus in Asiam. Et de Africa decretum ut Cæsar legeret cui mandanda foret. Inter quæ Seuerus Cęcina censuit, ne quẽ magistratum, cui prouincia obuenisset, uxor comitaretur: multum ante repetito concordem sibi coniugẽ, & sex partus enixam: secq; quæ in publicum statuerat domi seruauisse, cohibita intra Italiam, quanquã ipse pluris per prouincias quadraginta stipendia expleuisset. haud enim frustra placitum olim, ne fœminæ in socios aut gentes externas traherentur. inesse mulierum comitatui quæ pacem luxu bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad similitudinem barbari incessus conuertant: non imbecillem tantum, & imparem laboribus sexum, sed si licentia adsit, sæuum, ambitiosum, potestatis auidum, incedere inter milites, habere ad manum centuriones: præsedisse nuper fœminam exercitio cohortium, decursu legionũ, cogitarent ipsi quoties repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus obiectari, his statim adhærescere deterrimũ quemq; prouincialium: ab his negocia suscipi, transigi: duorum egressus coli, duo esse prætoria, peruicacibus magis & impotentibus mulierum iussis, quæ Oppijs quondã, alijsq; legibus constrictæ, nunc uinclis exolutis, domos, fora, iam & exercitus regerent. Paucorum hæc adsensu audita plures obturbabant, neq; relatum de negotio, neq; Cęcinam dignũ tantæ rei censorẽ. mox Valerius Messalinus cui parens Messala, ineratq; imago paternæ facundiæ, respondit. Multa duritie ueterum melius & lętius mutata. neq; enim ut olim obsideri urbem bellis, aut prouincias hostilis esse, & pauca fœminarum necessitatibus concedi, quæ ne coniugũ quidem penates, adeo socios non onerent: cætera promiscua cum marito, nec ullum in eo pacis impedimentum. bella planè accinctis obeunda, sed reuertentibus post laborem, quod honestius quàm uxorium leuamentum? At quasdam in ambitionem aut auaritiam prolapsas. Quid ipsorum magistratuũ nónne plerosq; uarijs libidinibus obnoxios? non tamen ideo neminem in prouinciã mitti. corruptos sæpe prauitatibus uxorum maritos, num

Itinera, interrupta & imperuia

Tacfarinas

M. Lepidus

Seue. Cæcina Vxor ne comitetur magistratũ cui prouincia obuenisset

Fœminæ in socios aut gẽtes externas non trahendæ

Oppiæ leges

Valer. Messalinus p uxorib. ut maritos comitentur

Vxorium leuamentum

num ergo omnes cœlibes integros placuiſſe quondã Oppias leges, ſic temporibus Reip. poſtulantibus: remiſſum aliquid poſtea, & mitigatũ, quia expedierit, fruſtra noſtrã ignauiam alia ad uocabula transferri: nam uiri in eo culpam, ſi fœmina modũ excedat. porro ob unius aut alterius imbecillum animũ, male eripi maritis conſortia rerum ſecundarũ aduerſarumq; : ſimul ſexum natura inualidum deſeri, & exponi ſuo luxu, cupidinibus alienis: uix præſenti cuſtodia manere inlæſa coniugia, quid fore, ſi per plures annos in modum diſsidij obliterent? Sic obuiã irent ijs quæ alibi peccarentur, ut flagitiorũ urbis meminiſſent. Addidit pauca Druſus de matrimonio ſuo. nam principibus adeunda ſæpius longinqua imperij. Quoties diuum Auguſtũ in Occidentẽ atq; Orientẽ meauiſſe comite Liuia? ſe quoq; in Illyricũ profectum, &, ſi ita conducat, alias ad gentes iturum, haud ſemper æquo animo, ſi ab uxore chariſsima, & tot cõmunium librorum parente diuelleretur. Sic Cæcinæ ſententia eluſa. Et proximi ſenatus die, Tiberius per literas caſtigatis obliquè patribus, quod cuncta curarum ad principem reijcerent, M. Lepidum & Iunium Blæſum nominauit: ex quis proconſul Africę legeret. Tum audita amborum uerba, intentius excuſante ſe Lepido, cum ualetudinem corporis, ætatem liberũm, nubilem filiam obtenderet, intelligeretur q; etiam quod ſilebat, auunculum eſſe Seiani Blæſum, atq; eo prævalidũ. Reſpondit Blæſus ſpecie recuſantis, ſed neq; eadẽ adſeueratione, & conſenſu adulantiũ auditus eſt. Exin promptum, quod multorum intimis queſtibus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cuiq; licentia, impune probra, & inuidiam in bonos excitandi, arrepta imagine Cæſaris: libertiq; etiã ac ſerui, patrono uel domino cũ uoces, cum manus intentarent, ultro metuebant. Igitur C. Ceſtius ſenator diſſeruit, principes quidem inſtar deorum eſſe, ſed neq; à dijs niſi iuſtas ſupplicum preces audiri, neq; quenquã in Capitolium, aliáue urbis templa perfugere, ut eo ſubſidio ad flagitia utatur: Aboli tas leges, & funditus uerſas, ubi in foro, in limine curiæ ab Annia Rufilla, quam fraudis ſub iudice damnauiſſet, probra ſibi & minæ intẽdantur, neq; ipſe audeat ius experiri, ob effigiem imperatoris oppoſitam. Haud diſſimilia alij, & quidam atrociora circumſtrepebant: precabanturq; Druſum daret ultionis exemplum, donec accitam cõuictamq; attineri publica cuſtodia iuſſit. Et Conſidius Aequus, & Cœlius Curſor equites Rom. quod fictis maieſtatis criminibus Magium Cæcilianũ prætorẽ petiuiſſent, autore principe, ac decreto ſenatus puniti. Vtrunq; in laudem Druſi trahebatur: ab eo, in urbe inter cœtus & ſermones hominũ obuerſante, ſecreta patris mitigari. neq; luxus in iuuene adeo diſplicebat. huc potius intenderet, diem ædificationibus, noctem cõuiuijs trahere, quàm ſolus & nullis uoluptatibus auocatus mœſtam uigilantiam, & malas curas exerceret. nõ enim Tiberius, nõ accuſatores fatiſcebant. Et Ancharius Priſcus Cæſium Cordum procon-

Licentia peſſimorum

Princeps inſtar deorum

Annia Rufilla

Cõſidius Aequus

Magius Cæcilius

Cæſi. Cordus

Maiestatis crimen Antist. Vetus

sulem Cretę postulauerat repetundis, addito maiestatis crimine, quod tum omniũ accusationũ cõplementum erat. Cæsar Antistium Veterem è primoribus Macedoniæ absolutũ adulterij, increpitis iudicibus, ad dicendam maiestatis causam retraxit, ut turbidum, & Rhescuporidis consilijs permixtum, qua tẽpestate Cotye fratre interfecto, bellum aduersus nos uoluerat. Igitur aqua & igni interdictũ reo, adpositumq; ut teneret insula, neq; Macedoniæ neq; Thraciæ opportuna. Nam Thracia diuiso imperio in Rhœmetalcen & liberos Cotyis, quis ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, insolẽtia nostri discors agebat, neq; minus Rhœmetalcen q; Trebellienum incusans, popularium iniurias inultas sinere.

Cœlaletæ Odrusæ

Cœlaletę, Odrusęq; & alij, ualidæ nationes, arma cepere, ducibus diuersis & paribus inter se per ignobilitatẽ: quæ causa fuit, ne in bellũ atrox coalescerent. pars turbant prę sentia, alij montẽ Hæmum transgrediuntur, ut remotos populos cõcirent. plurimi ac maxime cõpositi regem, urbemq; Philippopolim à Macedone Philippo sitam, circumsidunt. Quæ ubi cognita P. Velleio (is proximum exercitum pręsidebat) alarios equites ac leues cohortium mittit in eos qui prędabundi aut adsumendis auxilijs uagabantur. Ipse robur expeditum ad exoluendũ obsidium ducit. Simulq; cuncta prospere acta, cæsis populatoribus, & dissensione orta apud obsidentes, regisq; opportuna eruptione, & aduentu legionis. neq; àciem aut prælium dici decuerit, in quo semermes ac palantes trucidati sunt, sine nostro sanguine.

Galliarũ ciuitates rebellionem parant Iulius Florus Iul. Sacrouir Romana ciuitas uirtuti precium

Eodem anno Galliarum ciuitates ob magnitudinẽ æris alieni rebellionem cœptauere: cuius exstimulator acerrimus inter Treueros Iulius Florus, apud Aeduos Iulius Sacrouir. nobilitas ambobus, & maiorum bona facta, eoq; Romana ciuitas olim data, cum id rarum, nec nisi uirtuti precium esset. Ii secretis conloquijs, ferocissimo quoq; adsumpto, aut quibus ob egestatem, ac metum ex flagitijs, maxima peccandi necessitudo, componunt, Florus Belgas, Sacrouir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula & cœtus seditiosa differebant, de continuatione tributorum, grauitate fœnoris, sæuitia ac superbia præsidentum, & discordare militem audito Germanici exitio: egregium resumendæ libertati tempus, si ipsi florẽtes, quàm inops Italia, q; imbellis urbana plebs, nihil ualidum in exercitibus, nisi quod externum, cogitarent. Haud ferme

Andegaui Turonij

ulla ciuitas intacta seminibus eius motus fuit. sed erupere primi Andecaui, ac Turonij. quorum Andecauos Acilius Auiola legatus excita cohorte, quæ Lugduni præsidiũ agitabat, coercuit Turonij legionario milite, quem Visellius Varro inferioris Germaniæ legatus miserat, oppressi eodẽ Auiola duce, & quibusdam Galliarũ primoribus, qui tulere auxilium, quo dissimularent defectionẽ, magisq; intempore efferrent. spectatus & Sacrouir integro capite pugnã pro Romanis ciens, ostentandæ, ut ferebat, uirtutis. sed captiui, ne incesseretur telis, adgnoscendũ se prębuisse, arguebãt. Consultus

super

ſuper eo Tiberius,aſpernatus eſt indiciũ, aluitq; dubitatione bellũ. Interim Florus inſiſtere deſtinatis, pellicere alam equitum, quæ cõſcripta Treueris, militia diſciplinaq; noſtra habebatur, ut cæſis negociatoribus Romanis bellum inciperet.paucicq; equitũ corrupti, plures in officio manſere. Aliud uulgus obæratorũ aut clientiũ arma cepit,petebantq; ſaltus,quibus nomẽ Arduenna,cum legiones utroq; ab exercitu,quas Viſellius,& C. Silius aduerſis itineribus obiecerant, arcuerunt. præmiſſusq; cum delecta manu Iulius Indus è ciuitate eadẽ,diſcors Floro, & ob id nauandæ operæ auidior, incõditam multitudinem adhuc diſiecit.Florus incertis latebris uictores fruſtratus,poſtremo uiſis militib. qui effugia inſederãt,ſua manu cecidit. Isq; Treuerici tumultus finis. Apud Aeduos maior moles exorta,quãto ciuitas opulentior,& cõprimendi procul præſidium. Auguſtodunum caput gentis, armatis cohortibus, Sacrouir occupauerat, nobiliſsimarum Galliarũ ſobolem, liberalibus ſtudijs ibi operatã, ut eo pignore parentes propinquosq; eorũ adiungeret.ſimul arma occultè fabricata iuuẽtuti diſpertit.Quadraginta millia fuere, quinta ſui parte legionarijs armis,cæteri cũ uenabulis & cultris,quæq; alia uenantibus tela ſunt. addũtur è ſeruitijs gladiaturæ deſtinati,quibus more gentico continuũ ferri tegimen(Cruppellarios uocant)infe-rendis ictibus inhabiles,accipiendis impenetrabiles.augebantur hæ copiæ, uicinarũ ciuitatũ ut nondum aperte cõſenſione,ita uiritim promptis ſtudijs, & certamine ducum Romanorũ,quos inter ambigebatur, utroq; bellum ſibi poſcente:mox Varro inualidus ſenecta, uigenti Silio conceſſit. At Romæ non Treueros modo & Aeduos, ſed quatuor & ſexaginta Galliarũ ciuitates deſciuiſſe,adſumptos in ſocietatẽ Germanos,dubias Hiſpanias,cuncta (ut mos famæ) in maius credita. optimus quiſq; Reip.cura mœrebat. multi odio præſentiũ,& cupidine mutatiõis, ſuis quoq; periculis lætabantur: increpabantq; Tiberium,quod in tanto rerũ motu,libellis accuſatorũ inſumeret operã. An Iulium Sacrouirũ maieſtatis crimine reum in ſenatu foret? extitiſſe tandẽ uiros qui cruentas epiſtulas armis cohiberent: miſerã pacem uel bello bene mutari. Tanto impenſius in ſecuritatẽ cõpoſitus,neq; loco, neq; uultu mutato,ſed,ut ſolitum,per illos dies egit:altitudine animi, an cõperat modica eſſe;& uulgatis leuiora. Interim Silius cũ legionibus duabus incedens,præmiſſa auxiliari manu,uaſtat Sequanorum pagos, qui finium extremi,& Aeduis cõtermini,ſocijq; in armis erant. Mox Auguſtodunum petit propero agmine,certantibus inter ſe ſigniferis, frementeetiã gregario milite,ne ſuetam requiẽ,ne ſpatia noctiũ opperiretur: uiderent modo aduerſos,& aſpicerentur, id ſatis ad uictoriam. Duodecimũ apud lapidem Sacrouir copiæq; patẽtibus locis apparuere. In frontẽ ſtatuerat ferratos,in cornibus cohortes,à tergo ſemermos. Ipſe inter primores equo inſigni adire, memorare ueteres Gallorũ glorias,quæq; Romanis aduerſa intuliſſent:

Iulius Florus Treuir

Arduenna

Aedui Auguſtodunũ Aeduorum caput

Cruppellarij

quàm decora uictoribus libertas: quanto intolerantior seruitus iterũ uictis. Non diu hæc, nec apud lætos. etenim propinquabat legionũ acies. incondi tiq; ac militiæ nescij oppidani, neq; oculis neq; auribus satis cõpetebant. cõtra Silius, & si præsumpta spes hortandi causas exemerat, clamitabat tamẽ, pudendum ipsis, quod Germaniarũ uictores, aduersum Gallos tanquã in hostem ducerentur. una nuper cohors rebellem Turonum, una ala Treuerorum, paucæ huius ipsius exercitus turmæ profligauere Sequanos. quãto pecunia dites, & uoluptatibus opulentos, tanto magis imbelles Aeduos, euincite, & fugiẽtibus cõsilite. Ingens ad ea clamor, & circũfudit eques. frontẽq; pedites inuasere. nec cunctatũ apud latera. paulum moræ attulere ferrati, restantibus laminis aduersum pila & gladios. sed miles correptis securibus & dolabris ut si murum perrumperet, cędere tegmina & corpora. quidam trudibus aut furcis inertem molem prosternere. iacentesq; nullo ad resurgendum nisu quasi exanimes linquebãtur. Sacrouir primo Augustodunũ, deinde metu deditionis in uillam propinquam cum fidissimis pergit. Illic sua manu, reliqui mutuis ictibus occidere. incẽsa super uilla omnes cremauit. Tum demum Tiberius ortum patratumq; bellum senatui scripsit. neq; dempsit aut addidit uero, sed fide ac uirtute legatos, se consilijs superfuisse. simul causas cur non ipse, non Drusus profecti ad id bellum forent, adiunxit, magnitudinem imperij extollens, neq; decorũ principibus, si una alteráue ciuitas turbet, omissa urbe, unde in omnia reginen. nunc quia non metu ducatur, iturum ut præsentia spectaret, componeretq;. Decreuere patres uota pro reditu eius, supplicatiõesq;, & alia decora. Solus Dolabella Cornelius dum anteire cæteros parat, absurdam in adulationem progressus, cẽsuit ut ouans è Campania urbem introiret. Igitur secutæ Cæsaris literæ, quibus se non tam uacuum gloria prædicabat, ut post ferocissimas gentes perdomitas, toc receptos in iuuẽta, aut spretos triumphos, iam senior peregrinationis subur bane inane præmium peteret. Sub idem tempus ut mors Sulpicij Quirinij publicis exequijs frequentaretur, petiuit à senatu. Nihil ad ueterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuuium, sed impiger militiæ, & acribus ministerijs consulatum sub diuo Augusto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphi adeptus, datusq; rector C. Cæsari Armeniam obtinenti. Tiberium quoq; Rhodi agentem coluerat, quod tunc patefecit in senatu, laudatis in se officijs, & incusato M. Folio, quem auctorem C. Cæsari prauitatis & discordiarũ arguebat. sed cæteris haud læta memoria Quirinij erat, ob intenta (ut memoraui) Lepidæ pericula, sordidamq; & præpotentem senectam. Fine anni Clutorium Priscum equitem Romanum post celebre carmen, quo Germanici suprema defleuerat, pecunia donatum à Cæsare, corripuit delator, obiectans ægro Druso composuisse, quod si extinctus

Trudes
Sacrouiri
Hedui mors
Quirinius
M. Folius
Clutorius Priscus Eq. Ro.

extinctus foret, maiore præmio uulgaretur. Id Clutorius in domo P. Petro nij, socru eius Vitellia coràm, multisq; inluſtribus fœminis per uaniloquentiam legerat. Vt delator extitit, cæteris ad dicendum teſtimoniũ exterritis, ſola Vitellia nihil ſe audiuiſſe adſeuerauit. ſed arguentibus ad pernicíem, plus fidei fuit. ſentẽtiaq; Haterij Agrippæ conſulis deſignati in dictum reo ultimum ſuppliciũ. Contra M. Lepidus in hunc modũ exorſus eſt. Si P.C. unum id ſpectamus, q; nefaria uoce Clutorius Priſcus mentem ſuam & aures hominũ polluerit, neq; carcer, neq; laqueus, ne ſeruiles quidem cruciatus in eum ſuffecerint. ſin flagitia & facinora ſine modo ſunt, ſupplicijs ac remedijs, principis moderatio, maiorumq; & ueſtra exempla temperant, & uana à ſceleſtis, dicta à maleficijs differunt: eſt locus ſententiæ per quã neq; huic delictum impune ſit, & nos clementiæ ſimul ac ſeueritatis non pœnitet. Sæpe audiui principem noſtrũ conquerentem, ſi quis ſumpta morte miſericordiam eius præueniſſet. uita Clutorij in integro eſt, qui neq; ſeruatus in periculum Reip. neq; interfectus in exemplum ibit. ſtudia illi ut plena ueſ cordiæ, ita inania & fluxa ſunt. nec quicquam graue ac ſerium ex eo metuas, qui ſuorum ipſe flagitiorum proditor, non uirorum animis, ſed muliercularum adrepit. cedat tamẽ urbe, & bonis amiſſis aqua & igni arceatur. Quod perinde cenſeo, ac ſi lege maieſtatis teneretur. Solus Lepido Rubellius Blandus è conſularibus adſenſit. cæteri ſententiã Agrippæ ſecuti. ductusq; in carcerem Priſcus, ac ſtatim exanimatus. Id Tiberius ſolitis ſibi ambagibus apud ſenatum incuſauit, cum extolleret pietatem quãuis modicas principis iniurias acriter ulciſcentium, deprecaretur tam præcipitis uerborũ pœnas, laudaret Lepidum, nec Agrippam argueret. Igitur factum S.C. ne decreta patrum ante diem ad ærarium deferrentur, idq; uitæ ſpatium damnatis prorogaretur. ſed non ſenatui libertas ad pœnitendũ erat, neq; Tiberius interiectu temporis mitigabatur. C. Sulpicius, D. Haterius conſules ſequuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi ſuſpecta ſeueritate aduerſum luxum, qui immenſum proruperat ad cuncta quis pecunia prodigitur. Sed alia ſumptuum quamuis grauiora diſſimulatis plerunq; precijs occulta bantur, uentris & ganeæ paratus adſiduis ſermonibus uulgati, fecerant curam, ne princeps antiquæ parſimoniæ durius aduerteret. Nam incipiente C. Bibulo, cæteri quoq; ædiles diſſeruerant, ſperni ſumptuariam legẽ, uetitaq; utẽſilium pretia augeri in dies, nec mediocribus remedijs reſiſti poſſe. & conſulti patres, integrum id negotium ad principem diſtulerant. Sed Tiberius ſæpe apud ſe penſitato an coerceri tam profuſæ cupidines poſſent: num coercitio plus damni in Remp. ferret: q; indecorum adtrectare quod non obtineretur, uel retentum ignominiã & infamiam uirorum inluſtrium poſceret: poſtremo literas ad ſenatum cõpoſuit, quarum ſententia in hunc modum fuit. Cæteris forſitan in rebus P.C. magis expediat me coràm interrogari

Oratio M. Lepidi pro Clutorio Priſco in ſenatu

Rub. Blandus

Pœna uerborum

Aduerſus luxum

Literæ Tiberij Imperatoris ad ſenatũ

interrogari,& dicere quid è Rep. cenſeam. in hac relatione ſubtrahi oculos meos melius fuit, ne denotantibus uobis ora,ac metũ ſingulorũ qui puden di luxus arguerentur, ipſe etiã uiderem eos,ac uelut deprehẽderem. quod ſi mecum ante uiri ſtrenui ædiles cõſiliũ habuiſſent,neſcio an ſuaſurus fuerim omittere potius prævalida, & adulta uitia, q̃ hoc adſequi, ut palàm fieret quibus flagitijs impares eſſemus.ſed illi quidẽ officio functi ſunt,ut cæteros quoq; magiſtratus ſua munia implere uelim.mihi autem neq; honeſtum ſi lere,neque proloqui expeditum, quia non ædilis, aut prætoris, aut conſulis partes ſuſtineo. maius aliquid & excelſius à principe poſtulatur, & cũ recte factorum ſibi quiſq; gratiã trahãt,unius inuidia ab omnibus peccat. Quid enim primũ prohibere,& priſcum ad morem recidere adgrediar? uillarum ne infinita ſpatia,familiarum numerum & nationes? argẽti & auri pondus æris, tabularumq; miracula? promiſcuas uiris & fœminis ueſtes? atq; illa fœminarum propria, quis lapidum cauſa pecuniæ noſtræ ad externas aut hoſtilis gentes transferuntur. Nec ignoro in conuiuijs & circulis incuſari iſta,& modum poſci.ſe ſi quis legem ſanciat, pœnas indicat,ijdem illi ciuita tem uerti, ſplendidiſsimo cuiq; exitium parari, neminẽ criminis expertem clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos ueteres,& diu auctos,niſi per dura & aſpera coerceas.corruptus ſimul & corruptor, æger & flagrans animus,haud leuioribus remedijs reſtinguendus eſt, quàm libidinibus ar deſcit.tot à maioribus repertæ leges,tot quas diuus Auguſtus tulit,illæ obli uione,hæ(quod flagitioſius eſt)contemptu abolitæ ſecuriorem luxum fece re.nam ſi uelis quod nõdum uetitum eſt,timeas ne uetere.at ſi prohibita im pune tranſcẽderis,neq; metus ultra,neq; pudor eſt.cur ergo olim parſimo nia pollebat? quia ſibi quiſq; moderabatur,quia unius urbis ciues eramus. ne iritamenta quidem eadem intra Italiam dominãtibus. externis uictorijs aliena,ciuilibus etiam noſtra cõſumere didicimus. Quantulum iſtud eſt de quo ædiles admonent? Quàm, ſi cætera reſpicias in leui habendum? At Hercule nemo refert quod Italia externæ opis indiget, quod uita popul Romani per incerta maris et tempeſtatum cotidie uoluitur.ac niſi prouincia rum copiæ & dominis & ſeruitijs, & agris ſubuenerint, noſtra nos ſcilicet nemora,noſtræq; uillæ tuebũtur? Hanc P.C.curam ſuſtinet princeps. hæc omiſſa,funditus Remp.trahet.reliquis intra animũ medẽdũ eſt.nos pudor pauperes neceſſitas,diuites ſatias in melius mutet. Aut ſi quis ex magiſtratibus tãtam induſtriã ac ſeueritatem pollicetur, ut ire obuiam queat,hunc & laudo, & exonerari laborum meorum partem fateor. ſin accuſare uitia uo lunt,dein cum gloriam eius rei adepti ſunt,ſimultates faciunt, ac mihi relin quunt,credite P.C.me quoq; non eſſe offenſionũ auidũ, quas cum grauc & plerunq; iniquas pro Rep. ſuſcipiã, inanes & irritas neq; mihi aut uobis uſui futuras iure deprecor. Auditis Cæſaris literis, remiſſa ædilibus talis

Fœminarum propria

cura

cura,luxusq; mensæ à fine Actiaci belli,ad ea arma quis Ser. Galba rerum adeptus est,per annos centũ profusis sumptibus exerciti,paulatim exoleue/re.Causas eius mutationis quærere libet. Dites olim familiæ nobiliũ, aut claritudine insignes studio magnificentię prolabebantur.nam etiã tum plebem,socios, regna colere, & coli licitũ,ut quisq; opibus,domo,paratu,speciosus,per nomẽ & clientelas inlustrior habebatur. postq; cædibus sęuitum, & magnitudo famę exitio erat,cæteri ad sapientiora conuertere: simul noui homines è municipijs & colonijs, atq; etiam prouincijs in senatũ crebro ad sumpti,domesticã parsimoniam intulerunt. & quanquam fortuna uel industria plericq; pecuniosam ad senectã peruenirẽt, mansit tamẽ prior animus. Sed præcipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu uictuq; obsequiũ inde in principẽ,& æmulãdi amor, ualidior quàm pœna ex legibus & metus:nisi forte rebus cunctis inest quidã uelut orbis,ut quemadmodum temporum uices,ita morum uertantur.nec omnia apud priores meliora,sed nostra quoq; ætas multa laudis & artium imitanda posteris tulit.uerum hæc nobis maiores certamina ex honesto maneant. Tiberius fama moderationis parta quod ingruentis accusatores represserat, mittit literam ad senatum, quis potestatem tribunitiam Druso petebat. Id summi fastigij uocabulum Augustus repperit, ne regis aut dictatoris nomẽ adsumeret,at tamen appellatione aliqua cætera imperia præmineret. Marcum deinde Agrippam socium eius potestatis,quo defuncto Tiberium Neronem delegit, ne successor in incerto foret. sic cohiberi prauas aliorum spes rebatur,simul modestiæ Neronis & suæ magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo Tiberius Drusum summæ rei admouet,cum incolumi Germanico integrum inter duos iudicium tenuisset. Sed principio literarũ ueneratus deos, ut consilia sua Reip. prosperarent,modica de moribus adulescentis,neq; infalsum aucta,retulit: esse illi coniugem & tres liberos,eamq; ætatem qua ipse quõdam à diuo Augusto ad capessendum hoc munus uocatus sit. Neq; nunc properè, sed per octo annos capto experimento, compressis seditionibus, compositis bellis triumphalem & bis consulem, noti laboris particeps sumi. Præceperant animis orationem patres. quo quæsitior adulatio fuit.nec tamen repertum,nisi ut effigies principum, aras deum, templa & arcus, aliaq; solita censerent:nisi quod M. Sillanus ex contumelia consulatus,honorem principibus petiuit:dixitq; pro sententia, ut publicis priuatisue monimentis,ad memoriam temporũ,non consulum nomina præscriberentur,sed eorum qui tribunitiã potestatem gererẽt. Atq; Haterius cum eius diei senatus consulta aureis literis figenda in curia censuisset, deridiculo fuit,senex fœdissimæ adulationis tantum infamia usurus. Inter quæ prouincia Africa Iunio Blęso prorogata,Seruius Maluginensis flamen dialis, ut Asiam sorte haberet postulauit,frustra uulgatũ dictitans non licere Dialibus

Causæ luxus exoleſcentis

Veſpaſianus

Orbis rerum Vices morum

Tribunitia poteſtas

M. Sillanus

Haterius Agrippa

Seruius Maluginenſis

libus egredi Italia: neq; aliud ius suum q̄; Martialium, Quirinaliumq; Fla-
minum: porrò si hi duxissent prouincias, cur dialibus id uetitū? nulla de eo
populi scita, non in libris cæremoniarū reperiri. sæpe Pontifices dialia sacra
feciſſe, si flamen ualetudine aut munere publico impediretur. duobus & se-
ptuaginta annis post Cornelij Merulæ cædem neminē suffectum: neq; ta-
men cessauisse religiones. Quod si per tot annos possit non creari, nullo sa-
crorum damno, quanto facilius abfuturū ad unius anni proconsulare impe-
rium? Priuatis olim simultatibus effectū, ut à pōtificibus maximis ire in pro-
uincias prohiberentur: nunc deūm munere summū Pontificum etiam sum-
mum hominum esse, non æmulatione, nō odio, aut priuatis adfectionibus
obnoxiū. Aduersus quæ cum augur Lentulus alijq; uarie disseruerent, eo
decursum est, ut Pontificis Max. sententiam opperirentur. Tiberius dilata
notione de iure Flaminis, decretas ob tribunitiam Drusi potestatē cæremo-
nias temperauit, nominatim arguens insolentiam sententię aureasq; literas
contra patrium morem. Recitatæ & Drusi epistolæ, quanquam ad modesti-
am flexæ, pro superbissimis accipiuntur. Huc decidisse cuncta, ut ne iuueni-
quidem tanto honore accepto, adiret urbis deos, ingrederetur senatum, au-
spicia saltem gentile apud solum inciperet. Bellum scilicet: aut diuerso terra-
rum distineri, littora & lacus Campaniæ tum maxime peragrantem: sic im-
bui rectorē generis humani, id primum è paternis consiliis discere. sanè gra-
uaretur aspectum ciuium senex imperator, fessamq; ætatem, & actos labo-
res prætenderet: Druso quod nisi ex adrogantia impedimentū? Sed Ty-
berius uim principatus sibi firmans, imaginem antiquitatis senatui præbe-
bat, postulata prouinciarū ad disquisitionem patrum mittendo. Crebresce-
bat enim Græcas per urbes licentia atq; impunitas asyla statuendi. Cōple-
bantur templa pessimis seruitiorum. eodem subsidio obærati aduersum cre-
ditores, suspectiq; capitalium criminum receptabantur. Nec ullum satis ua-
lidum imperiū erat cohercendis seditionibus populi, flagitia hominū ut cæ-
remonias deūm protegentis. Igitur placitū ut mitterent ciuitates iura, atq; le-
gatos. Et quædam quod falsò usurpauerāt sponte omisere. Multæ uetustis
superstitionibus, aut meritis in populū Romanum fidebāt. Magnáq; eius
diei species fuit, quo senatus maiorum beneficia, sociorū pacta, regū etiam
qui ante uim Romanam ualuerāt decreta, ipsorumq; numinum religiones
introspexit, libero, ut quondam, quid firmaret mutarétue. Primi omnium
Ephesij adire memorantes, nō, ut uulgus crederet, Dianā atq; Apollinem
Delo genitos: esse apud se Cēchrium amnem, locum Ortygiam, ubi Lato-
nam partu grauidam & oleæ, quæ tum etiam maneat, adnisam, edidisse ea
numina: deorumq; monitu sacratū nemus. Atq; ipsum illic Apollinē post
interfectos Cyclopas Iouis iram uitauisse. Mox liberum patrem bello uic-
torem, supplicibus Amazonum quæ aram insederant ignouisse. Auctam
hinc

Flamē Dialis ambit imperium Asiæ proconsulare

Nam Hatterius censuerat S.C. aureis literis figendū in curia

Postulata pro uinciarū Tib. ad patres refert

Licētia apud Græcos Asyla statuendi

Vis Romana Ephesij

hinc conceſſu Herculis,cum Lydia potiretur, cætimoniã tẽplo, neqꝫ Perſarũ ditione diminutũ ius. Poſt Macedonas, dein nos ſeruauiſſe. Proximo Magnetes, L.Scipionis,& L.Sullæ cõſtitutis nitebãtur. quorum ille Antiocho, hic Mithridate,pulſis,fidem atqꝫ uirtutẽ Magnetum decoraucre,uti Dianæ Leucophryenæ perfugium inuiolabile foret. Aphrodiſiẽſes poſt hac & Stratonicenſes dictatoris Cæſaris ob uetuſta in parteis merita,& recens diui Auguſti decretum adtulere. Laudati quod Parthorum inruptionem,nihil mutata in populum Romanũ cõſtãtia,pertuliſſent.Sed Aphrodiſienſiũ ciuitas, Veneris,Stratonicenſium,Iouis & Triuiæ religionẽ tuebantur. Altius Hierocæſarienſes expoſuere Perſicam apud ſe Dianam, delubrum rege Cyro dicatum. & memorabantur Perpennæ, Iſaurici,multaqꝫ alia imperatorum nomina, qui nõ modo tẽplo, ſed duobus milibus paſſuũ eandem ſanctitatẽ tribuerant. Exin Cyprij tribus delubris, quorũ uetuſtiſsimum Paphiæ Veneri auctor Aerias,poſt filius eius Amathus Veneri Amathuſiæ,& Ioui Salaminio Teucer, Telamonis patris ira profugus,poſuiſſent.Auditæ aliarũ quoqꝫ ciuitatũ legationes. Quorum copia feſſi patres,& quia ſtudijs certabaẽ, cõſulibus permiſere,ut perſpecto iure,& ſi qua iniquitas inuolueretur, rem integrã rurſum ad ſenatum referrent.Conſules ſuper eas ciuitates quas memoraui,apud Pergamum,Aeſculapij cõpertum aſylum retulerunt: cæteros obſcuris ob uetuſtatem initijs niti. nam Smyrnæos oraculũ Apollinis,cuius imperio Stratonicidi Veneri tẽplum dicauerint: Tenios eiuſdẽ carmen referre, quo ſacrare Neptuni effigiem, ędemqꝫ iuſsi ſint. propiora Sardianos, Alexandri uictoris id donum, neque minus Mileſios Dareo rege uti. ſed cultus numinum utriſqꝫ Dianam,aut Apollinem uenerandi. Petere & Cretenſes ſimulachro diui Auguſti. Factáque ſenatuſcõſulta, quis multo cum honore,modus tamen præſcribebatur. iuſsiqꝫ ipſis in templis facere aras ſacrandam ad memoriam, neu ſpecie religionis in ambitionem delaberentur. Sub idem tempus Iuliæ Auguſtæ ualitudo atrox, neceſsitudinem principi fecit feſtinati in urbem reditus,ſyncera adhuc inter matrem filiumqꝫ concordia, ſiue occultis odijs. Neque enim multo ante cum haud procul theatro Marcelli effigiem diuo Auguſto Iulia dicaret, Tiberij nomen, ſuo poſt ſcripſerat. idqꝫ ille credebatur, ut inferius maieſtate principis, graui & diſsimulata offenſionẽ abdidiſſe. Sed tum ſupplicia dijs, ludiqꝫ Magni ab ſenatu decernuntur, quos Pontifices, & augures, & quindecimuiri, ſeptemuiris ſimul & ſodalibus Auguſtalibus ederẽt. Cenſuerat L. Apronius ut fœciales quoqꝫ ijs ludis præſiderẽt. Cõtradixit Cæſar diſtincto ſacerdotiorũ iure,& repetitis exemplis. neqꝫ enim unqꝫ fœcialibus hoc maieſtatis fuiſſe.ideo Auguſtales adiectos, quia proprium eius domus ſacerdotiũ eſſet,pro qua uota perſoluerent. Exequi ſententias haud inſtitui niſi inſignes per honeſtũ, aut notabili dedecore, quod

Magnetes

Aphrodiſien. Stratonicẽſes

Hierocæſarienſes

Cyprij

Iuliæ Auguſtæ ualetudo

Supplicia, id eſt ſupplicationes

Fœciales

Præcipuũ munus annalium

præcipuum munus annaliũ reor, ne uirtutes ſileantur, utcꝙ prauis dictis factiſcꝙ ex poſteritate & infamia metus ſit. Cæterũ tẽpora illa adeo infecta & adulatione ſordida fuere, ut non modo primores ciuitatis quibus clarima

Senatorũ ſeruilis in Tiberium adulatio

do ſua obſequijs protegenda erat, ſed oẽs cõſulares, magna pars eorum qui prætura functi, multicꝙ etiã pedarij ſenatores certatim exurgerent, fœdacꝙ & nimia cenſerent. Memoriæ proditur, Tiberium quoties curia egrederẽ, Græcis uerbis in hunc modum eloqui ſolitum, O HOMINES AD SERVITVTEM PARATOS. ſcilicet etiam illum qui libertatem publicam nollet, tam proiectæ ſeruientium patientiæ tædebat. Paulatim dehinc ab in

C. Sillanus repetundarũ poſtulatus

decoris ad infeſta tranſgrediebantur. C. Sillanum proconſulem Aſiæ reper tundarum à ſocijs poſtulatum, Mamercus Scaurus è conſularibus, Iunius Otho prætor, Brutidius Niger ædilis, ſimul corripiunt, obiectantcꝙ uiolatum Auguſti numen, ſpretam Tiberij maieſtatem. Mamercus antiqua exempla iaciens, L. Cottam à Scipione Africano, Ser. Galbam à Catone cen ſorio, P. Rutilium à M. Scauro accuſatos: uidelicet Scipio & Cato talia ulcis ſcebant, aut ille Scaurus, quem proauum ſuum, obprobrium maiorũ Mar

Mamercus opprobriũ maiorum

mercus, infami opera dehoneſtabat. Iunio Othoni literarium ludum exer cere uetus ars fuit, mox Seiani potẽtia ſenator, obſcura initia impudẽtibus auſis propolluebat. Brutidium artibus honeſtis copioſum, & ſi rectum iter perageret, ad clariſsima quæcꝙ iturum, feſtinatio extimulabat, dum æqua

« leis, dein ſuperiores, poſtremo ſuaſmet ipſe ſpes anteire parat. quod multos

« etiã bonos peſſum dedit, qui ſpretis quæ tarda cum ſecuritate, præmatura uel cum exitio properant. Auxere numerum accuſatorũ Gellius Publicola & M. Paconius. Ille quęſtor Sillani, hic legatus. Nec dubium habebatur, ſe uiciæ, captarumcꝙ pecuniarũ teneri reum. ſed multa adgerebantur etiam in ſontibus periculoſa, cum ſuper tot ſenatores aduerſos, facundiſsimis totius Aſiæ, eocꝙ ad accuſandum delectis reſponderet ſolus, & orãdi neſcius pro

Eloquentiã debilitat metus

prio in metu, qui exercitã quocꝙ eloquentiam debilitat, non temperante Ti berio, quin premeret uoce, uultu, eo quod ipſe creberrime interrogabat, ne que refellere, aut eludere, dabatur: ac ſæpe etiã confitendum erat, ne fruſtra quæſiuiſſet. Seruos quoque Sillani, ut tormentis interrogentur actor pu blicus mancipio acceperat. & ne quis neceſſariorum iuuaret periclitantẽ, ma

Maieſtatis crimen

ieſtatis crimina ſubdebant, uinclum & neceſsitas ſilendi. Igitur petito pauco rum dierũ interiectu, defenſionem ſui deſeruit, auſis ad Cæſarem codicillis, quibus inuidiam & preces miſcuerat. Tiberius quæ in Sillanũ parabat, quo excuſatius ſub exemplo acciperẽtur, libellos diui Auguſti de Voleſo Meſ ſala eiuſdem Aſiæ proconſule, factumcꝙ in eum ſenatuſcõſultum recitari iu bet. Tum L. Piſonem ſententiam rogat. ille multũ de clementia principis prefatus, aqua atcꝙ igne Sillano interdicendum cenſuit, ipſumcꝙ in inſulam Gyarum relegandum. Eadem cæteri, niſi quod Gn. Lentulus ſeparanda

Sillani

Sillani materna bona, quippe alia parente geniti, reddendaq; filio dixit, ad nuente Tiberio. At Cornelius Dolabella dum adulationem longius sequitur, increpitis C. Sillani moribus, addidit, ne quis uita probrosus, & operta infamia prouinciam sortiretur, idq; princeps dijudicaret. nam à legibus delicta puniri. quanto fore mitius in ipsos, melius in socios, prouideri ne pecca retur? Aduersum quæ disseruit Cæsar: non quidem sibi ignara quæ de Sillano uulgabant, sed non ex rumore statuendũ. multos in prouincijs contraq; spes aut metus de illis fuerit, egisse. excitari quosdã ad meliora magnitudine rerum, hebescere alios, neq; posse principem sua scientia cuncta cõplecti. neq; expedire, ut ambitione aliena trahat. ideo leges in facta constitui, quia futura in incerto sint. sic à maioribus institutũ, ut si antissent delicta, pœnæ sequerentur. ne uerterent sapienter reperta & semper placita. satis onerũ principibus, satis etiam potentiæ: minutura, quoties gliscat potestas: nec utendũ imperio, ubi legibus agi possit. Quanto ratior apud Tiberiũ popularitas, tanto lætioribus animis accepta. Atq; ille prudens moderãdi si propria ira non impelleretur, addidit insulam Gyarum immitẽ & sine cultu hominum esse: darent Iuniæ familiæ, & uiro quõdam ordinis eiusdem, Cytheram potius cõcederet. id sororẽ quoq; Sillani Torquatam priscæ sanctimoniæ uirginem expetere. In hãc sententiam facta discessio. Post auditi Cyrenẽses, & accusante Anchario Prisco, Cæsius Cordus repetundarum damnatur.

Ne quis uita probrosus prouinciam sortiretur

Nõ statuendũ ex rumore

Leges in facta constitutæ

Rara apud Tiberium popularitas

Cæs. Cordus repetundarũ damnatur

L. Ennium equitẽ Romanũ maiestatis postulatum, quod effigiem principis promiscuum ad usum argenti uertisset, recipi Cæsar inter reos uetuit, palàm aspernante Ateio Capitone, quasi per libertatẽ: non enim debere eripi patribus uim statuendi, neq; tantũ maleficium impune habẽdum: sanè lentus in suo dolore esset, Reip. iniurias ne largiretur. Intellexit hæc Tiberius ut erant magis q; ut dicebantur, perstititq; intercedere. Capito insignior infamia fuit: quod humani diuiniq; iuris sciens, egregiũ publicũ, & bonas domi artes dehonestauisset. Incesit dein religio quo nam in templo locandum foret donum, quod pro ualetudine Augustæ equites Romani uouerant Equestri Fortunæ. nam & si delubra eius deæ multa in urbe, nullũ tamen tali cognomento erat. repertum est ædem esse apud Antium quæ sic nuncuparetur, cunctasq; cæremonias Italicis in oppidis, tẽplaq;, & numinũ effigies, iuris atq; imperij Romani esse. ita donũ apud Antium statuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatũ nuper respõsum aduersus Seruium Maluginensem Flaminem Dialem, prompsit Cæsar: recitauit decretũ pontificum. Quoties ualitudo aduersa Flaminẽ Dialem incessisset, ut Pontificis maximi arbitrio dum ne plusq; binoctiũ abesset, dum ne diebus publici sacrificij, neu sæpius q; bis eundem in annũ. Quæ principe augusto constituta, satis ostendebant, annuam absentiã & prouinciarũ administrationẽ dialibus non concedi. memorabaturq; L. Metelli Pontificis maximi exemplũ, qui

Equestris Fortuna apud Antium

Decretũ Pontificum de Flaminis Dialis absentia

Aulum Posthumiũ Flaminẽ attinuisset. Ita sors Asiæ in eum qui consulari
Lepidus basilicam Pauli instaurat
um Maluginensi proximus erat conlata. Iisdem diebus Lepidus à senatu
petiuit ut basilicam Pauli, Aemylia monumenta, propria pecunia firmaret
ornaretq; .erat etiã tum in more publica munificentia. nec Augustus argue
rat Taurũ, Philippum, Balbum, hostiles exuuias, aut exundantis opes orna
tum ad urbis, & posterũm gloriã cõferre. quo tum exemplo Lepidus, quan
Pompeij theatrum igne haustum
quam pecuniæ modicus, auitũ decus recoluit. At Pompeĩ theatrum igne
fortuito haustũ, Cæsar extructurũ pollicitus est, eo quod nemo è familia re
staurando sufficeret, manente tamẽ nomine Pompeĩ. simul laudibus Seia
num extulit, tanquã labore uigilantiaq; eius tanta uis unum intra damnum
stetisset. Et censuere patres effigiem Seiano, quæ apud theatrum Pompeĩ
Iunio Blæso procons. Africæ triũphi insignia conceduntur
locaretur. neq; multo post Cæsar cum Iunium Blæsum proconsulẽ Africæ
triumphi insignibus attolleret, dare id se dixit honori Seiani, cuius ille auun
culus erat. Ac tamen res Blæsi dignæ decore tali fuere. nã Tacfarinas quan
quam sæpius depulsus, reparatis per intima Africæ auxilijs, huc adrogãtiæ
Tacfarinas sedem sibi suisq; postulat à Tiberio
uenerat, ut legatos ad Tiberiũ mitteret, sedemq; ultro sibi atq; exercitui suo
postularet, aut bellũ inexplicabile minitaretur. Non aliâs magis sua populiq;
contumelia Ro. indoluisse Cæsarem ferunt, cũq; quod desertor & prædo, ho
stium more ageret. ne Spartaco quidẽ post tot cõsulariũ exercituum clades
inultam Italiam urenti (quan cũq; Sertorij atq; Mithridatis ingentibus bellis
labaret Resp.) datum, ut pacto in fidem acciperet, ne dum pulcherrimo po
puli Romani fastigio, latro Tacfarinas, pace & cõcessione agrorum redimi
retur. Dat negotiũ Blęso, cæteros quidem ad spem proliceret arma sine no
xa ponendi, ipsius autem ducis quoquo modo potiretur. Et recepti ea uenia
plericq;. mox aduersum artes Tacfarinatis, haud dissimili modo belligeratũ.
Nam quia ille robore exercitus impar, furandi melior, pluris per globos in
cursaret, eluderetq;, & insidias simul tentaret, tres incessus, totidẽ agmina pa
rantur. ex quis Cornelius Scipio legatus præfuit, quâ prędatio in Leptinos
& suffugia Garamantum. alio latere ne Cirtensium pagi impune traherent
tur, propriam manum Blæsus filius duxit. Medio, cum delectis castella &
munitiones idoneis locis imponens, dux ipse arcta, & infensa hostibus cun
cta fecerat: quia quoquò inclinarẽt, pars aliqua militis Romani in ore, in late
re, & sæpe à tergo erat. multiq; eo modo cæsi aut circumuenti. Tunc tripar
titum exercitum plures in manus dispergit, præponitq; cẽturiones uirtutis
expertæ, nec ut mos fuerat, acta æstate retrahit copias, aut in hybernaculis
ueteris prouinciæ cõponit: sed ut in limine belli, dispositis castellis per expedi
tos & solitudinum gnaros mutantem mapalia Tacfarinatem proturbabat,
donec fratre eius capto, regressus est, poperantius tamen quàm ex utilitate
sociorũ relictis per quos resurgeret bellum. Sed Tiberius pro cõfecto inter
pretatus, id quoq; Blæso tribuit ut imperator à legionibus salutaretur, pri
sco erga

sco erga duces honore, qui bene gesta Rep. gaudio & impetu uictoris exercitus cõclamabant. erántq; plures simul imperatores, nec super cęterorũ æqualitatẽ. cõcessit quibusdã et Augustus id uocabulũ, ac tũc Tiberius Bleso. *Duces imperatorũ nomine salutabãtur à legionibus*

Postremũ obiere eo anno uiri illustres, Asinius Salonius, M. Agrippa & Pollione Asinio auis, fratre Druso insignis, Cæsaricq; progener destinatus. Et Capito Ateius de quo memoraui, principẽ in ciuitate locũ studijs ciuilib. adsecutus, sed auo cẽturione Sullano, patre prætorio. consulatũ ei adcelerauerat Augustus, ut Labeonẽ Antistiũ ijsdem artibus præcellentẽ dignatione eius magistratus anteiret. Namq; illa ætas duo pacis decora simul tulit. sed Labeo incorrupta libertate, & ob id fama celebratior. Capitonis obsequiũ dominãtib. magis probabat. Illi quod præturã intra stetit, cõmẽdatio ex iniuria: huic quod consulatũ adeptus est, odium ex inuidia oriebat. Et Iunia sexagesimo quarto post Philippẽsẽ aciẽ anno supremũ diem expleuit, Catone auunculo genita, C. Cassij uxor, M. Bruti soror. Testamentũ eius multo apud uulgũ rumore fuit: quia in magnis opibus, cũ fermè cunctos proceres cũ honore nominauisset, Cæsarẽ omisit. quod ciuiliter acceptũ, neque prohibuit quo minus laudatione pro rostris, cæterisq; solennib. funus cohonestaret. Viginti clarissimarũ familiarũ imagines antelatæ sunt, Manlij, Quintij, aliáq; eiusdẽ nobilitatis nomina: sed præfulgebãt Cassius atq; Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non uisebantur.

Antist. Labeo
Duo pacis decora
Iunia

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER QVARTVS

ASINIO, C. Antistio Coss. nonus Tiberio annus erat compositæ Reip. florentis domus (nam Germanici mortẽ inter prospera ducebat) cum repente turbare fortuna cœpit, sæuire ipse, aut sæuientibus uires præbere. Initiũ & causa penes Aeliũ Seianum cohortibus prætorijs præfectum, cuius de potentia supra memoraui. Nunc originem, mores, & quo facinore dominationem captauerit expediam. Genitus Vulsinijs, patre Seio Strabone equite Romano, & prima iuuenta C. Cæsarem diui Augusti nepotem sectatus, non sine rumore Apicio diuiti & prodigo stuprũ uenũ dedisse, mox Tiberium uarijs artibus deuinxit, adeo ut obscurum aduersum alios, sibi uni incautũ intectumq; efficeret, non tam solertia (quippe ijsdem artibus uictus est) q̃ deũm ira in rem Romanam, cuius pari exitio uiguit, cecidit q̃. Corpus illi laborũ tollerans,

Aelius Seianus dominationis captator

animus audax, sui obtegens, in alios criminator, iuxta adulatio & superbia: palàm cõpositus pudor, intus summa apiscendi libido, eiusq; causa, modo largitio & luxus, sæpius industria ac uigilãtia, haud minus noxiæ, quoties parando regno finguntur. Vim præfecturæ modicã antea, intendit, dispersas per urbẽ cohortes una in castra cõducendo, ut simul imperia acciperent, numeróq; & robore, & uisu inter se, fiducia ipsis, in cæteros metus crederetur. Prætendebat lasciuire militẽ diductũ. si quid subitum ingruat, maiore auxilio pariter subueniri. & seuerius acturos si uallum statuat procul urbis illecebris. Vt perfecta sunt castra, inrepere paulatim militares animos, adeũdo, appellando: simul cẽturiones ac tribunos ipse deligere. neq; senatorio ambitu abstinebat, clientes suos honoribus aut prouincijs ornando, facili Tiberio, atq; ita prono, ut sociũ laborum, non modo in sermonibus, sed apud patres et populũ celebraret, coliq; per theatra & fora effigies eius, intérq; principia legionũ sineret. Cæterum plena Cæsarum domus, iuuenis filius, nepotes adulti, moram cupitis adferebãt. & quia ui tot simul corripere intutum, dolus interualla scelerum poscebat. placuit tamen occultior uia, & à Druso incipere, in quem recenti ira ferebat. Nam Drusus impatiens æmuli, & animo cõmotior, orto forte iurgio intenderat Seiano manus, & contra tendentis os uerberauerat. Igitur cuncta tentãti promptissimum uisum ad uxorem eius Liuiam conuertere. Quæ soror Germanici, formæ initio ætatis indecoræ, mox pulchritudine præcellebat. Hanc, ut amore incẽsus, adulterio pellexit, & postquã primi flagitij potitus est, neq; fœmina amissa pudicitia alia abnuerit, ad coniugij spem, consortium regni, & necem mariti impulit. Atq; illa cui auunculus Augustus, socer Tiberius, ex Druso liberi, séq; ac maiores & posteros municipali adultero fœdabat, ut pro honestis & præsentibus flagitiosa & incerta expectaret. Sumitur in conscientiam Eudemus amicus ac medicus Liuiæ, specie artis frequẽs secretis. pellit domo Seianus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat: ne pellici suspectaretur. Sed magnitudo facinoris metũ, prolationes, diuersa interdũ consilia adferebat.

Liuia Drusi uxor

Eudemus medicus

Interim anni principio Drusus ex Germanici liberis togam uirilem sumpsit. quæq; fratri eius Neroni decreuerat senatus, repetita. addidit orationẽ Cæsar multa cum laude filij sui, quod patria beneuolentia in fratris liberos foret. Nam Drusus (quanquam arduum sit eodem loci potentiam & concordiam esse) equus adulescẽtibus, aut certe non aduersus habebatur. Exim uetus & sæpe simulatum proficiscendi in prouincias cõsilium refertur. multitudinem ueteranorum prætexebat imperator, & delectibus supplendos exercitus. nam uoluntarium militẽ deesse. ac si suppeditet, non eadem uirtute ac modestia agere: quia plerunq; inopes ac uagi sponte militiam sumant. percensuitq; cursim numerum legionum, & quas prouincias tutarentur. Quod mihi quoque exequendum reor, quæ tum Romana copia in armis

Arduũ est eodem loci potentiã esse & concordiam

armis,qui ſocij reges,quanto ſit anguſtiũs imperitatũ. Italiam utroq; ma ri duæ claſſes,Miſenum apud & Rauennã, proximúmq; Galliæ littus ro/ ſtratæ naues præſidebant,quas Actiaca uictoria captas Auguſtus in oppi/ dum Foroiulienſe miſerat,ualido cum remige.Sed præcipuum robur Rhe/ num iuxta, cõmune in Germanos Gallosq; ſubſidiũ, octo legiones erant. Hiſpanię recens perdomitę tribus habebant. Mauros Iuba rex acceperat, donũ populi Romani.cætera Africæ per duas legiones,pariq; numero Ae/ gyptus:dehinc initio ab Suria uſq; ad flumen Euphraten, quantum ingen ti terrarum ſinu ambitur,quatuor legionibus cohercitũ,accolis Hybero,Al/ banoq;,& alijs regibus,qui magnitudine noſtra protegũtur aduerſum ex/ terna imperia.& Thraciam,Rhœmetalces ac liberi Cotyis:ripámq; Danu bij, legionum duæ in Pannonia, duæ in Mœſia attinebant: totidem apud Dalmatiam locatis,quæ poſitu regionis à tergo illis, ac ſi repentinum auxi/ lium Italia poſceret,haud procul accirẽtur:quanquam inſideret urbem pro/ prius miles, tres urbanæ, nouem prætoriæ cohortes, Ethruria fermè Vm/ briáq; delectæ, aut uetere Latio, & colonis antiquitus Romanis. At apud idonea prouinciarum ſociæ triremes, alæq; & auxilia cohortiũ: neq; multo ſecus in ijs uirium,ſed perſequi incertum fuit: cum ex uſu temporis huc illuc mearent,gliſcerent numero,& aliquando minuerentur. Congruens credi derim recenſere cæteras quoq; Reip.partes, quibus modis ad eam diem ha bitę ſint: quando Tiberio mutati in deterius principatus initium ille annus attulit. Iam primum publica negotia, & priuatorum maxima, apud patres tractabantur: dabatúrq; primoribus diſſerere. & in adulationem lapſos cohibebat ipſe. mandabátque honores, nobilitatem maiorum, claritudi/ nem militiæ, inluſtres domi artes ſpectando, ut ſatis conſtaret, non alios potiores fuiſſe.ſua conſulibus,ſua prætoribus ſpecies. Minorum quoq; ma giſtratuum exercita poteſtas,legéſq;,ſi maieſtatis quæſtio eximeretur, bo/ no in uſu. At frumenta, & pecuniæ uectigales, cætera publicorum fructuũ, ſocietatibus equitum Romanorum agitabantur. Res ſuas Cæſar ſpectatiſ/ ſimo cuiq;,quibuſdam ignotis,ex fama mandabat: ſemelq; adſumpti tene bantur,prorſus ſine modo, cum plericq; ijſdem negotijs inſeneſcerent. Ple/ bes acri quidẽ annona fatigabatur.ſed nulla in eo culpa ex principe. quin in fœcunditati terrarum,aut aſperis maris obuiam ijt,quantũ impẽdio,diligẽ/ tiaq; poterat.& ne prouinciæ nouis onerib. turbarent, utq; uetera ſine aua ritia aut crudelitate magiſtratuũ tolerarẽt, prouidebat. corporum uerbera, adẽptiones bonorũ aberant. Rari per Italiã Cæſaris agri,modeſta ſeruitia, intra paucos libertos domus,ac ſi quãdo cũ priuatis diſceptaret, forũ & ius, quę cũcta nõ quidẽ comi uia, ſed horridus ac plerũq; formidatus retinebat tamẽ,donec morte Druſi uerterent. nã dũ ſuperfuit manſere:quia Seianus incipiẽte adhuc potẽtia,bonis cõſilijs noteſcere uolebat, & ultor metuebat,

Numerus legionũ, & quas illæ prouincias tutarentur, ſub Tiberio.

Iuxta Rhenũ octo legiones præcipuum robur

Tiberius Imperator etiam cum priuatis in foro diſceptabat

non occultus odijs,& crebro querens incolumi filio adiutorē imperij alium uocari,& quantū supereſſe ut collega dicatur? Primas dominandi ſpes in ar-

Sponte præfecti duo,ubi ſis ingreſſus, adeſſe ſtudia & miniſtros,extructa iam ſponte præfecti caſtra,datos in manū milites: cerni effigiē eius in monumentis Gn. Pompei: cōmunes illi cum familia Druſorum fore nepotes: precandam poſt hæc

Seianus lentū uenenū parat quod Druſo Lygdus Spado dedit modeſtiam,ut contentus eſſet. Neq; raro, neq; apud paucos talia iaciebat, & ſecreta quoq; eius corrupta uxore prodebantur. Igitur Seianus maturandum ratus,deligit uenenū, quo paulatim inrepente, fortuitus morbus adſimularet. Id Druſo datum per Lygdum Spadonem,ut octo poſt annos cognitum eſt. Cęterum Tiberius per omnes ualetudinis eius dies,nullo metu,

Druſi mors an ut firmitudinē animi oſtētaret? etiam defuncto necdum ſepulto, curiam ingreſſus eſt.conſulesq; ſede uulgari per ſpeciem mœſtitię ſedētes,honoris

Tiberius in curia locicq; admonuit,& effuſum in lachrymas ſenatū uicto gemitu,ſimul oratione continua erexit. Non quidem ſibi ignarum poſſe argui,quod tam recenti dolore ſubierit oculos ſenatus: uix propinquorum adloquia tolerari, uix diem aſpici à pleriſq; lugentium: neq; illos imbecillitatis damnandos,ſe tamen fortiora ſolatia è cōplexu Reip. petiuiſſe. miſeratúsq; Auguſtæ extremam ſenectam,rudem adhuc nepotum,& uergētem ætatem ſuam,ut Germanici liberi,unica præſentiū malorum leuamenta,inducerentur,petiuit. Egreſſi cōſules,firmatos alloquio aduleſcentulos,deductósq; ante Cæſarem

“ ſtatuunt. Quibus adprehēſis, Patres conſcripti, Hos, inquit, orbatos pa-
“ rēte,tradidi patruo ipſorum,precatusq; ſum(quanquam eſſet illi propria ſo-
“ boles) ne ſecus quàm ſuum ſanguinem foueret ac tolleret,ſibiq; & poſteris
“ confirmaret. erepto Druſo preces ad uos conuerto, dijsq; & patria corā
“ obteſtor, Auguſti pronepotes,clariſsimis maioribus genitos ſuſcipite,regi-
“ te. ueſtram meámq; uicem explete. Hi uobis Nero & Druſe parētum loco
“ ita nati eſtis,ut bona malaq; ueſtra ad Remp. pertineant. Magno ea fletu,

& mox precationibus fauſtis audita. ac ſi modum orationi poſuiſſet, miſericordia ſui gloriáq; animos audientium impleuerat. ad uana & toties inriſa reuolutus, de reddenda Rep. utq; conſules ſeu quis alius regimen ſuſcipe-

rēt, uero quoq; & honeſto fidem dempſit. Memoriæ Druſi eadem quæ in Germanicum decernuntur,pleriſq; additis ut ferme amat poſteritas adulatio. Funus imaginum pompa maxime inluſtre fuit, cum origo Iuliæ

Druſi funus gentis Aeneas,omnesq; Albanorū reges,& cōditor urbis Romulus, poſt Sabina nobilitas, Appius Clauſus,cæteraq; Claudiorū effigies, longo ordine ſpectarentur. In tradenda morte Druſi quæ plurimis maximeq; fidis auctoribus memorata ſunt rettuli. ſed non omiſerim eorundem temporum rumorē ualidum adeo,ut nōdum exoleſcat. Corrupta ad ſcelus Liuia,

Rumor ualidus illorum temporum de morte Druſi Seianū Lygdi quoq; Spadonis animum ſtupro uinxiſſe: quod is Lygdus ætate atque forma carus domino interq; primores miniſtros erat. deinde

inter conſcios,ubi locus ueneficij tempus cõpoſita ſunt, eò audaciæ proue-
ctum,ut uerteret,& occulto indicio Druſum ueneni in patrem arguens,mo
neret Tiberium, uitandã potionẽ quæ prima ei apud filium epulanti offer-
retur.ea fraude tum ſenem poſtquam conuiuiũ inierat, exceptum poculum
Druſo tradidiſſe. atq; illo ignaro & iuueniliter hauriẽte auctã ſuſpitionem,
tanquam metu & pudore,ſibimet inrogaret mortem quam patri ſtruxerat.
Hæc uulgo iactata, ſuper id quod nullo auctore certo firmantur, promptè
refutaueris.quis enim mediocri prudentia,nedum Tiberius tantis rebus ex
ercitus,inaudito filio exitium offerret,idq; ſua manu et nullo ad pœnitendũ
regreſſu? quin potius miniſtrum ueneni excruciaret, auctorem exquireret,
inſita denicq; etiam in extraneos cunctatatione & mora aduerſum unicum
& nullius ante flagitij compertum uteretur. Sed quia Seianus facinorum
omnium repertor habebatur, ex nimia charitate in eum Cæſaris, & cœte-
rorum in utrunq; odio,quamuis fabuloſa & immania credebantur,atrocio
re ſemper fama erga dominantium exitus. Ordo alioqui ſceleris per Apica
tam Seiani proditus,tormentis Eudemi,ac Lygdi patefactus eſt.neq; quiſ-
quam ſcriptor tam infenſus extitit,ut Tiberio obiectaret,cũ omnia alia con-
quirerent,intenderentq;. Mihi tradendi arguendiq; rumoris cauſa fuit, ut
claro ſub exemplo falſas auditiones depellerẽ, peterémq; ab ijs quorum in
manus cura noſtra uenerit,ne diuulgata atq; incredibilia, auidè accepta, ue-
ris neq; in miraculum corruptis antehabeãt.Cæterum laudante filium pro
roſtris Tiberio, ſenatus populusq; habitum ac uoces dolentum ſimulatio-
ne magis quàm libens induebat, domumq; Germanici reuiuiſcere occulti
lætabantur. Quod principium fauoris, & mater Agrippina ſpem ma
lè tegens, perniciem adcelerauere. Nam Seianus ubi uidet mortem Druſi
inultam interfectoribus,ſine mœrore publico eſſe, ferox ſcelerum, & quia
prima prouenerant, uolutare ſecum, quo nam modo Germanici liberos
peruerteret, quorũ non dubia ſucceſſio, neq; ſpargi uenenũ in tres poterat,
egregia cuſtodum fide,& pudicitia Agrippinæ impenetrabili. Igitur contu
maciam eius inſectari,uetus Auguſtę odium, recentem Liuiæ conſcientiam
exagitare, ut ſuperbiã fœcunditate ſubnixam popularibus ſtudijs inhiare
dominationi,apud Cęſarẽ arguerent. Atq; hoc callidis criminatoribus,in-
ter quos delegerat Iuliũ Poſthumũ per adulteriũ Mutiliæ Priſcæ inter inti
mos auię,& conſilijs ſuis peridoneum: quia Priſca in animo Auguſtæ uali-
da,anum ſuapte natura potentiæ anxiam inſociabilem nurui efficiebat. A-
grippinæ quoq; proximi inliciebant: prauis ſermonibus tumidos ſpiritus
perſtimulare. At Tiberius nihil intermiſſa rerũ cura, negotia pro ſolatijs
accipiẽs,ius ciuium,preces ſociorũ tractabat.Factaq; auctore eo ſenatuſcon
ſultã,ut ciuitati Cibyraticæ apud Aſiam, Aegirenſi apud Achaiã motu ter
ræ labefactis ſubueniretur, remiſsione tributi in triennium. Et Vibius Se-
renus

Atrocior ſem per fama erga dominanti um exitus

Iulius Poſthu mus

Cibyra Aegira

renus proconsul ulterioris Hispaniæ de ui publica damnatus, ob atrocitatē temporū in insulam Amorgum deportatur. Carsius Sacerdos reus tanq̄ frumento hostem Tacfarinatem iuuisset, absoluitur, eiusdemq̄ criminis C. Gracchus Gracchus. Hūc comitem exilij admodū infantē pater Sempronius in insulam Cercinam tulerat, Illic adultus inter extorres & liberalium artium nesci os, mox per Africam ac Siciliam mutando sordidas merces sustentabatur, nec tamē effugit magnę fortunę pericula. Ac ni Aelius Lamia & L. Aproni us qui Africam obtinuerant, insontem protexissent, claritudine infausti ge neris, & paternis aduersis foret abstractus. Is quoq̄ annus legatiōes Gre carum ciuitatiū habuit, Samijs Iunonis, Cois Aesculapij delubro uetusti Amphictyōes asyli ius ut firmaretur petentibus. Samij decreto Amphictyonum nitebantur, queis præcipuum fuit rerum omnium iudicium ea, qua tempestate Grę ci conditis per Asiam urbibus ora maris potiebantur. Neque dispar apud Coos antiquitas & accedebat meritum ex loco. Nam ciues Romanos tem plo Aesculapij induxerant, cum iussu regis Mithridatis apud cunctas Asię insulas & urbes trucidarentur. Varijs dehinc & sæpius inritis prætorum questibus, postremo Cæsar de immodestia histrionum rettulit. Multa ab ijs in publicum seditiose, fœda per domos tētari: Oscum quondā ludicrum leuissimæ apud uulgum oblectationis, eò flagitiorum & uirium ueniisse, au ctoritate patrum coercendum sit. Pulsi tum histriones Italia. Idem annus alio quoq̄ luctu Cæsarem afficit, alterū ex geminis Drusi liberis extinguē Lucil. Longus do: neque minus morte amici. Is fuit Lucillius Longus omnium illi tristium lætorumq̄ socius, unusq̄ è senatoribus Rhodij secessus comes. Ita quan quan nouo homini, censorium funus, effigiem apud forum Augusti publi ca pecunia patres decreuere: apud quos etiā tum cuncta tractabantē, adeo ut procurator Asiæ Lucillius Capito accusante prouincia causam dixerit, ma Lucil. Capito procurator Asiæ accusatur & damnatur gna cum adseueratione principis, non se ius nisi in seruitia & pecunias fami liares dedisse: quod si uim prætoris usurpasset, manibusq̄ militum usus fo ret, spreta in eo mandata sua, audirēt socios. Ita reus cognito negotio dam natur. Ob quam ultionem, & quia priore anno in C. Sillanum uindica tum erat, decreuere Asiæ urbes templū Tiberio matriq̄ eius, ac senatui. Et permissum statuere. Egitq̄ Nero grates ea causa patribus atq̄ auo, lætas inter audientium adfectiones, qui, recenti memoria Germanici, illum aspici, illum audiri rebantur. aderantq̄ iuueni modestia, ac forma, principe uiro digna, notis in eum Seiani odijs ob periculum gratiora. Sub idem tem pus de flamine diali in locum Seruij Maluginensis defuncti legendo, simul roganda noua lege differuit Cæsar. Nam patritios confarreatis parentibus genitos tres simul nominari, ex quis unus legeretur uetusto more: neque a desse, ut olim, eam copiam, omissa confarreandi adsuetudine, aut inter pau cos retenta: pluresq̄ eius rei causas adferebat, potissimā, penes incuriam uti

Templum Tiberio, matri, senatuiq̄, in Asia

Cōfarratis parentib. geniti

Adsuetudo cōfarrandi

rorum

rorum fœminarumq́. Accedere ipſius cæremoniæ difficultates quæ conſul
to uitarentur. Et quando exiret è iure patrio, qui id flaminium apiſceretur,
quæq́ in manum flaminis conueniret. Ita medendum ſenatus decreto, aut
lege, ſicut Auguſtus quædam ex horrida illa antiquitate ad præſentẽ uſum
flexiſſet. Igitur tractatis religionibus, placitum, inſtituto Flaminũ nihil de-
mutari. Sed lata lex, qua flaminica Dialis ſacrorũ cauſa in poteſtate uiri, cæ- *Lex de Flaminica diali*
tera promiſcuo fœminarũ iure ageret. & filius Maluginẽſis patri ſuffectus.
Vtq́ gliſceret dignatio ſacerdotũ, atq́ ipſis promptior animus foret ad ca-
peſſendas cæremonias, decretum Corneliæ uirgini, quæ in locum Scantiæ
capiebatur, LLS. x x. & quoties Auguſta theatrũ introiſſet, ut ſedes inter
Veſtaliũ conſideret. Cornelio Cethego, Viſellio Varrone Coss. Pontifi-
ces eorumq́ exemplo cæteri ſacerdotes, cum pro incolumitate principis uo-
ta ſuſciperent, Neronem quoq́ & Druſum iiſdem diis cõmendauere, non
tam charitate iuuenum, quàm adulatione: quæ moribus corruptis, perin- *Adulatio*
de anceps ſi nulla, & ubi nimia eſt. Nam Tiberius haud unquam domui
Germanici mitis, tum uero æquari aduleſcentes ſenectæ ſuæ, impatienter in
doluit: accitosq́ Pontifices percunctatus eſt, num id precibus Agrippinæ
aut minis tribuiſſent. Et illi quidem quanquam abnuerẽt modicè perſtricti,
etenim pars magna è propinquis ipſius aut primores ciuitatis erant: cæterũ
in ſenatu oratione monuit in poſterum, ne quis mobiles aduleſcentium ani
mos præmaturis honoribus ad ſuperbiam extolleret. inſtabat quippe Se-
ianus, incuſabatq́ diductam ciuitatem, ut ciuili bello, eſſe qui ſe partium
Agrippinæ uocent: ac ni reſiſtatur, fore pluris: neq́ aliud gliſcentis diſcor-
diæ remedium, quàm ſi unus alterúe maximè prompti ſubuerterentur.

Qua cauſa C. Silium & Titium Sabinũ adgreditur, amicitia Germani- *C. Silius*
ci pernicioſa utriq́. Silio, & quod ingentis exercitus ſeptem per annos mo-
derator, partisq́ apud Germaniã triumphalibus Sacrouiriani belli uictor,
quanto maiore mole procideret, plus formidinis in alios diſpergatur. crede-
bant plericq́ auctam offenſionem ipſius intemperãtia immodicè iactantis,
ſuum militẽ in obſequio durauiſſe, cum alij ad ſeditiones prolaberentẽ: neq́
manſurum Tiberio imperiũ, ſi iis quoq́ legionibus cupido nouãdi fuiſſet.
Deſtrui per hæc fortunam ſuam Cæſar, imparemq́ tanto merito rebatur.
Nam beneficia eo uſq́ læta ſunt, dum uidentur exolui poſſe: ubi multum
anteuenere, pro gratia odium redditur. Erat uxor Silio Soſia Galla, charita
te Agrippinæ inuiſa principi. Hos corripi, dilato ad tempus Sabino, placi-
tum: immiſſuſq́ Varro conſul, qui paternas inimicitias obtendens, odiis
Seiani per dedecus ſuum gratificabatur. precante reo breuem moram dum
accuſator conſulatu abiret, aduerſatus eſt Cæſar: ſolitũ quippe magiſtrati-
bus, diem priuatis dicere: nec infringendũ conſulis ius, cuius uigiliis niteretẽ,
ne quod Reſp. detrimentum caperet. Proprium id Tiberio fuit, ſcelera nu-

per

per reperta priſcis uerbis obtegere. Igitur multa adſeueratione, quaſi aut le-
gibus cum Silio ageretur, aut Varro conſul, aut illud Reſp. eſſet, coguntur
patres ſilente reo, uel ſi defenſionem cœptaret, non occultante cuius ira pre-
meretur. conſcientia belli, Sacrouir diu diſſimulatus, uictoria per auaritiam
Repetundarũ crimina fœdata, & uxor Soſia arguebantur. nec dubie repetundarũ criminibus hæ-
rebant. ſed cuncta quæſtione maieſtatis exercita, & Silius imminentẽ dam-
nationẽ uoluntario fine præuertit. Sæuitum tamen in bona, non ut ſtipen-
diarijs pecuniæ redderẽtur, quorum nemo repetebat. ſed liberalitas Augu-
ſti auulſa, cõputatis ſingillatim quæ fiſco petebantur. ea prima Tiberio erga
pecuniam alienam diligentia fuit. Soſia in exiliũ pellitur Aſinij Galli ſenten-
tia, qui partem bonorum publicandam, pars ut liberis relinqueretur, cenſue-
M. Lepidus rat. contra M. Lepidus quartam accuſatoribus ſecundũ neceſſitudinem le-
gis, cætera liberis conceſſit. Hunc ego Lepidum temporibus illis grauem &
ſapientem uirum fuiſſe cõperio. Nam pleraq; ab ſæuis adulationibus alio-
rum, in melius deflexit, neq; tamen temperamenti egebat cum æquabili au-
ctoritate & gratia apud Tiberium uiguerit. unde dubitare cogor, fato & ſor-
te naſcendi, ut cætera, ita principum inclinatio in hos, offenſio in illos, an ſit
aliquid in noſtris conſilijs, liceatq; inter abruptam contumaciã, & deformẽ
obſequium pergere iter ambitione ac periculis uacuũ. At Meſſalinus Cotta
haud minus claris maioribus, ſed animo diuerſus, cenſuit cauendũ ſanatuſ-
conſulto, ut quanquam inſontes magiſtratus & culpæ alienę neſcij, prouin-
Prouincialia uxorum crimina cialibus uxorum criminibus, perinde quàm ſuis plecterentur. Actum
de hinc de Calpurnio Piſone nobili ac feroci uiro. Is namq;, ut retuli, ceſſu-
rum ſe urbe ob factiones accuſatorum in ſenatu clamitauerat, & ſpreta po-
Calpurnius Piſo tentia Auguſtæ, trahere in ius Vrgulaniam, domoq; principis excire au-
ſus erat. Quæ in præſens Tiberius ciuiliter habuit. Sed in animo reuolucu-
te iras, etiam ſi impetus offenſionis languerat, memoria ualebat, Piſonemq;
grauius ſecreti ſermonis incuſauit aduerſum maieſtatem habiti. adiecitq; in
domo eius uenenum eſſe, eumq; gladio accinctum introire curiam. Quod
ut atrocius uero tramiſſum. cæterorum quæ multa cumulabantur, receptus
Caſſius Seue-rus exul eſt reus, neq; peractus ob mortem opportunam. Relatum & de Caſſio
Seuero exule, qui ſordidæ originis, maleficę uitæ, ſed orandi ualidus, per im-
modicas inimicitias ut iudicio iurati ſenatus Cretam amoueretur, effecerat:
atq; illic eadem actitando recentia ueteraq; odia aduertit, boniſq; exutus,
Plautus Silua-nus interdicto igni atq; aqua, ſaxo Seriphio conſenuit. Per idem tẽpus Plau-
tius Siluanus prætor incertis cauſis, Aproniam coniugem in præceps iecit,
tractusq; ad Cæſarem ab L. Apronio ſocero, turbata mente reſpondit,
tanq; ipſe ſomno grauis atq; eo ignarus, & uxor ſponte mortẽ ſumpſiſſet.
Non cunctanter Tiberius pergit in domũ, uiſit cubiculũ, in quo reluctantis
& impulſæ ueſtigia cernebantur. Refert ad ſenatũ, datisq; iudicibus Vrgu-
lania

lania Siluani auia pugionem nepoti misit. Quod perinde creditum quasi principis monitu, ob amicitiam Augustæ cum Vrgulania. Reus frustra tentato ferro, uenas prębuit exoluendas. Mox Numantina prior uxor eius accusata, iniecisse carminib. & ueneficijs uecordiã marito, insons iudicatur. Is demũ annus populum Romanũ longo aduersum Numidã Tacfarinatem bello absoluit. Nam priores duces sibi impetrando triumphalium insigni sufficere res suas crediderant, hostem omittebant. Iamq; tres laureatæ in urbe statuæ, & adhuc raptabat Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxilijs, qui Ptolemæo Iubæ filio iuuenta incurioso, libertos regios, & seruilia imperia bello mutauerãt. Erat illi prædarum receptor ac socius populandi rex Garamantũ, non ut cum exercitu incederet, sed missis leuibus copijs, quę ex longinquo in maius audiebantur: ipsaq; è prouincia ut quis fortunæ inops, moribus turbidus, promptius ruebant, quia Cæsar post res à Blæso gestas, quasi nullis iam in Africa hostibus reportari Nonam legionẽ iussserat, nec proconsul eius anni P. Dolabella retinere ausus erat, iussa principis magis quàm incerta belli metuens. Igitur Tacfarinas disperso rumore, rem Romanam alijs quoq; ab nationibus lacerari, eoq; paulatim Africa decedere, ac posse reliquos circũueniri, si cuncti, quibus libertas seruitio potior, incubuissent: auget uires, positisq; castris Thubuscum oppidum circumsidet. At Dolabella contracto quod erat militum, terrore nominis Romani, & quia Numidæ peditũ aciẽ ferre nequeũt, primo sui incessu soluit obsidiũ, locorumq; opportuna permuniuit: simul principes Musulamorum defectionẽ ceptantes securi percutit. Dein quia pluribus aduersum Tacfarinatem expeditioni bus cognitũ, non graui nec uno incursu confectandum hostem uagũ, excito cum populatibus rege Ptolemæo quatuor agmina parat, quæ legatis ac tribunis data: & prædatorias manus delecti Maurorũ duxere. Ipse cõsultor aderat omnibus: Nec multo post adfertur Numidas apud castellum semirutum, ab ipsis quondam incensum, cui nomen Auzea, positis mapalibus cõsediſſe fisos loco, quia uastis circum saltibus claudebatur. Tum expeditæ cohortes alæq; quam in partem ducerentur ignaræ, cito agmine rapiuntur. Simulq; cœptus dies, & concentu tubarum, ac truci clamore aderant semisomnos in barbaros, præpeditis Numidarũ equis aut diuersos pastus perrantibus. Ab Romanis cõfertus pedes, dispositæ turmę, cuncta prælio prouisa: hostibus contra omnium nescijs, non arma, non ordo, non consilium, sed pecorũ modo, trahi, occidi, capi. Infensus miles memoria laborũ, & aduersum eludentes optatæ toties pugnæ, se quisq; ultione & sanguine explebant. Differtur per manipulos Tacfarinatẽ omnes notum tot prælijs conse ctentur, non nisi duce interfecto requiem belli fore. At ille delectis circum stipatoribus, uinctoq; iam filio, & effusis undiq; Romanis, ruendo in tela, captiuitatem haud inulta morte effugit. Isq; finis armis impositus. Dola-

Numantina

Liberti regij apud Ptolemæum Iubæ f. Garamantum rex

Tacfarinas Numida

Thubuscum oppidum

Auzea castellum

Tacfarinatis numidæ mors

bellæ petenti abnuit triumphalia Tiberius,Seiano tribuens,ne Blæsi autu culi eius laus obsoleſceret. Sed neq; Blæsus ideo inluſtrior,& huic negatus honor gloriam intẽdit. Quippe minore exercitu,inſigneis captiuos,cædem ducis,belliq; confecti famam deportarat. Sequebantur & Garamantum le gati raro in urbe uiſi, quos Tacfarinate cæſo perculſa gẽs & culpæ neſcia ad ſatisfaciendum populo Ro.miſerat. Cognitis de hinc Ptolemæi per id bel/ lum ſtudijs, repetitus ex uetuſto more, miſſusq; è ſenatoribus qui ſcipionẽ eburnũ, togam pictam, antiqua patrũ munera daret, regemq; & ſociũ atq; amicum appellaret. Eadem æſtate mota per Italiã ſeruilis belli ſemina fors oppreſſit. Auctor tumultus T. Curtiſius quondam prætoriæ cohortis mi/ les,primo cœtibus clandeſtinis apud Brundiſium, & circumiecta oppida: mox poſitis propalàm libellis ad libertatẽ uocabat agreſtia per longinquos ſaltus & ferocia ſeruitia: cum uelut munere deũm tres biremes adpulere ad uſus cõmeantium illo mari. Et erat ijſdem regionibus Curtius Lupus quæ/ ſtor, cui prouincia uetere ex more calles euenerat. Is diſpoſita claſſiariorum copia cœptantem tum maxime coniurationem diſiecit. Miſſusq; à Cæſare propere Staius tribunus cum ualida manu ducẽ ipſum& proximos auda/ ciæ in urbem traxit iam trepidam ob multitudinem familiarum,quæ gliſce/ bat immenſum minore in dies plebe ingenua. Iiſdem conſulibus miſeria/ rum ac ſæuitiæ exemplum atrox,reus pater,accuſator filius,nomen uiri,Q. Vibius Serenus,in ſenatũ inducti ſunt,ab exilio retractus,inluuieq; ac ſqua/ lore obſitus,& tum cathena uinctus perorante filio. Præparatur aduleſcens multis munditijs,alacri uultu. ſtructas principi inſidias,miſſosq; in Galliam concitores belli,index idem & teſtis dicebat. adnectebatq; Cæcilium Cor/ nutum prætorium miniſtrauiſſe pecuniam. qui tædio curarum,& quia pe/ culum pro exitio habebatur,mortem in ſe feſtinauit. At cõtra reus nihil in/ fracto animo, obuerſus in filium, quatere uincula,uocare ultores deos,ut ſi/ bi quidem redderent exilium,ubi procul tali more ageret,filium autẽ quan/ doq; ſupplicia ſequerentur. Adſeuerabatq; innocentem Cornutum & fal/ ſa exterritũ. idq; facile intellectu ſi proderentur alij. nõ enim ſe cædem prin/ cipis & res nouas uno ſocio cogitaſſe. Tum accuſator Gn. Lentulũ & Seii Tuberonem nominat,magno pudore Cæſaris,cũ primores ciuitatis,intimi/ ipſius amici,Lentulus ſenectutis extremæ,Tubero defecto corpore,tumul/ tus hoſtilis,& turbandæ Reip. accerſerẽtur. Sed hi quidem ſtatim exempti. In patrem ex ſeruis quæſitum. & quæſtio aduerſa accuſatori fuit. qui ſcelere/ uecors,ſimul uulgi rumore territus,robur & ſaxum, aut parricidarũ pœnas minitantium, ceſſit urbe. ac retractus Rauenna exequi accuſationem adigi/ tur, non occultante Tiberio uetus odium aduerſus exulem Serenum. nam poſt damnatum Libonem miſſis ad Cæſarem literis exprobrauerat,ſuum tantum ſtudiũ ſine fructu fuiſſe. addideratq; quædam contumacius quàm tutum

Munera Ptolemæo ſcipio eburnus & toga picta

Seruilis tumultus autore T. Curtiſio

Staius tribun.

Miſeriarũ ac ſæuitiæ exemplum

Cæcilius Cornutus

Gn. Lentulus Seius Tubero

tutum apud aures ſuperbas & offenſioni proniores. ea Cęſar octo poſt an/
nos rettulit, medium tempus uarie arguens, etiam ſi tormenta, peruicacia ſer
uorum, contra eueniſſent. Dictis dein ſententijs ut Serenus more maiorum
puniretur, quo molliret inuidiam, interceſſit Gallus Aſinius, Gyaro aut Do
nuſa claudendum cenſeret. id quoq; aſpernatus eſt, egenam aquæ utranq;
inſulã referens, dandosq; uitæ uſus cui uita cõcederetur. ita Serenus Amor/
gum reportatur. Et quia Cornutus ſua manu ceciderat, actũ de præmijs ac/
cuſatorum abolendis, ſi quis maieſtatis poſtulatus ante perfectũ iudicium
ſe ipſe uita priuauiſſet. ibaturq; in eam ſententiã, ni durius contraq; morem
ſuum palàm pro accuſatoribus Cæſar, inritas leges, Remp. in præcipiti con
queſtus eſſet. ſubuerterent potius iura, quàm cuſtodes eorum amouerent.
ſic delatores genus hominũ publico exitio repertũ, & pœnis quidem nunq; *Delatores*
ſatis coercitum, per præmia eliciebantur. His tam aſſiduis tamq; mœſtis
modica lætitia interijcitur, quod C. Cominium equitem Romanũ probroſi *C. Cominius Eq. Ro.*
in ſe carminis conuictum, Cæſar precibus fratris qui ſenator erat, conceſſit.
Quo magis mirum habebatur, gnarum meliorum & quæ fama clemẽtiam
ſequeretur, triſtiora malle. neq; enim ſocordia peccabat, nec occultum eſt,
quando ex ueritate, quãdo adumbrata lætitia facta imperatorum celebren
tur. quin ipſe compoſitus aliâs, & uelut eluctantium uerborũ, ſolutius prom *Tiber. eluctan*
ptiusq; eloquebatur quoties ſubueniret. At P. Suillium quæſtorẽ quon/ *tium uerborũ*
dam Germanici, cum Italia arceretur conuictus pecuniam ob rem iudican/ *P. Suillius in*
dam cepiſſe, ammouendum in inſulam cenſuit, tanta contentione animi, ut *inſulam*
& iurando obſtringeret è Rep. id eſſe. Quod aſperè acceptum ad præſens,
mox in laudem uertit, regreſſo Suillio, quem uidit ſequens ætas præpoten/
tem, uenalem, & Claudij principis amicitia diu proſperè, nunquam bene
uſum. Eadem pœna in Catum Firmium ſenatorem ſtatuitur, tanquã fal/
ſis maieſtatis criminibus ſororem petiuiſſet. Catus ut rettuli Libonem inle/
xerat inſidijs, deinde iudicio perculerat. eius operę memor Tiberius, ſed alia
prætendens, exilium deprecatus eſt. quo minus ſenatu pelleretur non obſti
tit. Pleraq; eorum quæ rettuli, quæq; referam, parua forſitan & leuia me/
moratu uideri non neſcius ſum. ſed nemo Annales noſtros cũ ſcriptura eo/ *Annales Cor.*
rum contenderit, qui ueteres populi Romani res compoſuere. Ingentia illi *Taciti*
bella, expugnationes urbium, fuſos captosq; reges, aut, ſi quando ad inter/
na præuerterent, diſcordias conſulum aduerſum tribunos, agrarias frumen
tariasq; leges, plebis & optimatium certamina libero egreſſu memorabãt.
Nobis in arcto et inglorius labor. Immota quippe aut modicè laceſſita pax,
mœſtæ urbis res, & princeps proferendi imperij incurioſus erat. Non
tamen ſine uſu fuerit, introſpicere illa primo aſpectu leuia, ex quis magna/
rum ſæpe rerum motus oriuntur. Nam cunctas nationes & urbes popu/
lus, aut primores, aut ſinguli regunt. delecta ex his & conſtituta Reip. for/

ma laudari facilius quàm euenire,uel si euenit,haud diuturna esse potest. Igi

Noscenda uulgi natura gubernanti

tur ut olim plebe ualida,uel cum patres pollerent,noscenda uulgi natura, & quibus modis temperanter haberetur, senatusq; & optimatium ingenia qui maxime perdidicerant,callidi temporũ & sapientes credebantur:sic con uerso statu, neq; alia rerũ c̃p̃ si unus imperitet, hæc conquiri tradiq; in rem fuerit.quia pauci prudentia,honesta ab deterioribus,utilia ab noxijs discer nunt,plures,aliorũ euentis docentur.cęterum ut profutura,ita minimũ oble ctationis adferunt.nam situs gentium,uarietates prœliorum, clari ducũ exit

Quid tractet Tacitus in his Annalium libris

tus retinent ac redintegrant legentium animum. nos sæua iussa, continuas accusationes,fallaces amicitias,perniciem innocentium, & easdem exitu cau sas coniungimus,obuia rerum similitudine,& satietate. Tum quod antiquis scriptoribus rarus obtrectator, neq; refert cuiusquã, Punicas Romanasue acies lætius extuleris. at multorũ qui Tiberio regente pœnam uel infamias subiere, posteri manẽt. utq; familiæ ipsæ iam extinctæ sint,reperies qui ob similitudinẽ morum aliena malefacta sibi obiectari putent. etiam gloria ac uirtus infensos habet, ut animus ex propinquo diuersa arguens.Sed ad in

Cremutius Cordus postulatur

cepta redeo. Cornelio Cosso,Asinio Agrippa Coss. Cremutius Cordus postulatur,nouo ac tunc primum audito crimine,quod editis annalibus,lau datoq; M. Bruto,C.Cassiũ Romanorum ultimũ dixisset. Accusabant Sa trius Secundus,& Pinarius Natta,Seiani clientes.id perniciabile reo,& Cæ sar truci uultu defensionẽ accipiens.quam Cremutius relinquendæ uitæ cer tus in hunc modum exorsus est. Verba mea P.C.arguuntur.adeo factor rum innocens sum.Sed neq; hæc in principem aut principis parentẽ,quos lex maiestatis amplectitur. Brutum, & Cassium laudauisse dicor. quorum

T.Liuium Augustus Pompeianum uocabat

res gestas cum plurimi composuerint,nemo sine honore memorauit. Titus Liuius eloquentiæ ac fidei præclarus in primis,Gn.Pompeium tantis laudi bus tulit,ut Pompeianũ cum Augustus appellaret. neq; id amicitiæ eorum offecit.Scipionẽ, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquã latrones & parricidas, quæ nunc uocabula imponuntur,sæpe ut insignis ul ros nominat. Asinij Pollionis scripta egregiam eorundem memoriam tra dunt. Messala Coruinus imperatorẽ suum Cassium prædicabat.& utercq; opibusq; atq; honoribus peruiguere. Marci Ciceronis libro quo Catonẽ cœlo æquauit, quid aliud dictator Cæsar quàm rescripta oratione uelut a pud iudices respondit? Antonij epistolæ, Bruti conciones, falsa quidem in

Bibaculi Catull.q; carmina

Augustum probra, sed multa cum acerbitate habent. carmina Bibaculi & Catulli referta contumelijs Cæsarum leguntur.sed ipse diuus Iulius,ipse di uus Augustus & tulere ista, & reliquere, haud facile dixerim moderatione magis an sapiẽtia.namq; spreta exolescũt:si irascare, adgnita uidentur. Nõ attingo Græcos,quorum non modo libertas, etiam libido impunita. aut si quis aduertit, dictis dicta ultus est. Sed maxime solutum, & sine obtrecta

tore

tore fuit, prodere de ijs quos mors odio aut gratia exemisset. num cum ar/
matis Cassio & Bruto, ac Philippenses campos obtinẽtibus, belli ciuilis cau
sa populũ per conciones incendo? an illi quidem septuagesimũ ante annum
perempti, quo modo imaginibus suis noscuntur, quas nec uictor quidẽ abo
leuit, sic partem memoriæ apud scriptores retinẽt. suum cuiq; decus posteri/
tas rependit. nec deerũt, si damnatio ingruit, qui non modo Cassij & Bruti,
sed etiam mei meminerint. Egressus dein senatu, uitam abstinẽtia finiuit.
libros per ædiles cremandos censuere patres, & manserũt occultati & editi.

Quo magis socordiã eorum inridere libet, qui præsenti potentia credunt
extingui posse etiam sequentis æui memoriam. Nam cõtra, punitis ingenijs
glisc it autoritas. neq; aliud externi reges, aut qui eadem sæuitia usi sunt, nisi
dedecus sibi atq; illis gloriam peperere. Cæterũ postulandis reis, tam con
tinuus annus fuit, ut feriarum Latinarum diebus præfectũ urbis Drusum
auspicandi gratia tribunal ingressum, adierit Calpurnius Saluianus in Se/
xtum Marium. quod à Cęsare palàm increpitum causa exilij Saluiano fuit.

Saluianus Sex. Marius

Obiecta publice Cyzicenis incuria cærimoniarum diui Augusti, additis
uiolentiæ criminibus aduersum ciues Romanos. & amisere libertatẽ quam
bello Mithridatis meruerant circumsessi, nec minus sua constantia, quàm
præsidio Luculli pulso rege. At Fonteius Capito qui proconsul Asiam cu
rauerat absoluitur, comperto ficta in eum crimina per Vibium Serenum.
neq; tamen id Sereno noxę fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat.
nam ut quis districtior accusator, uelut sacrosanctus erat: leues, ignobiles,
pœnis adficiebantur. Per idem tempus Hispania ulterior missis ad sena/
tum legatis orauit, ut exemplo Asiæ delubrum Tiberio matriq; eius extrue
ret: qua occasione Cæsar, ualidus alioqui spernendis honoribus, & respon/
dendum ratus ijs quorum rumore arguebatur in ambitionem flexisse, hu/
iuscemodi orationem cœpit. Scio P.C. constantiam meam à plerisq; de/
sideratam, quod Asiæ ciuitatibus nuper idem istud petentibus non sim ad/
uersatus. ergo & prioris silentij defensionem, & quid in futurum statuerim
simul aperiam. Cum diuus Augustus sibi atq; urbi Romæ templum apud
Pergamum sisti non prohibuisset, qui omnia facta dictaq; eius uice legis
obseruẽ, placitum iam exemplum promptius secutus sum, quia cultui meo
ueneratio senatus adiungebatur. Cæterum ut semel recepisse, ueniã habue/
rit, ita per omnes prouincias effigie numinũ sacra, ambitiosum, superbum.
& uanescet Augusti honor, si promiscuis adulationibus uulgatur. Ego me
P.C. mortalem esse & hominum officia fungi, satisq; habere, si locum prin
cipem impleam, & uos testor, & meminisse posteros uolo. qui satis superq;
memoriæ meæ tribuent, ut maioribus meis dignum, rerum uestrarum pro/
uidum, constantem in periculis, offensionum pro utilitate publica non pa/
uidum, credant. Hæc mihi in animis uestris templa. hæ pulcherrimæ effi/

Fonteius Capito Vib. Serenus

Hispani delubrũ Tiberio, matriq; eius

Orõ Tiberij

" gies,& manſuræ. Nam quæ ſaxo ſtruuntur,ſi iudicium poſterorum in odi/
" um uertit,pro ſepulchris ſpernuntur. Proinde ſocios, ciues,& deos & deas
" ipſas precor:hos ut mihi ad finem uſq; uitæ,quietam & intelligentē huma/
" ni diuiniq; iuris mentem duint:illos ut quandocunq; conceſſero,cum laude
" & bonis recordationibus,facta atq; famā nominis mei proſequātur. Per/
ſtititq; poſthac ſecretis etiā ſermonibus aſpernari talem ſui cultum. quod a/
lij modeſtiā,multi quia diffideret, quidā ut degeneris animi interpretaban/
tur. Optumos quippe mortaliū altiſſima cupere. Sic Herculem & Liberum
apud Græcos, Quirinum apud nos deûm numero additos. melius Augu/
ſtum qui ſperauerit. Cætera principibus ſtatim adeſſe. unum inſatiabiliter
parandum,proſperam ſui memoriā. nam contemptu famæ,contemni uirtu
Ael. Seianus tes. At Seianus nimia fortuna ſocors,& muliebri inſuper cupidine incen/
ſus, promiſſum matrimoniū flagitante Liuia, componit ad Cæſarē codicil/
los. moris quippe tum erat,quanquam præſentē,ſcripto adire. eius talis for/
" ma fuit. Beniuolētia patris Auguſti,& mox plurimis Tiberij iudicijs ita in/
" ſueuiſſe,ut ſpes uotaq; ſua non prius ad deos quàm ad principum aures con
" ferret. Neq; fulgorē honorum unquam precatum. Excubias ac labores, ut
" unum è militibus,pro incolumitate imperatoris malle. Attamen quod pul/
" cherrimum adeptum,ut cōiunctione Cæſaris dignus crederetur. hinc initi/
" um ſpei. Et quoniā audiuerit Auguſtum in conlocanda filia nonnihil etiam
" de equitibus Romanis cōſultauiſſe:ita ſi maritus Liuiæ quæreretur,haberet
" in animo amicum,ſola neceſſitudinis gloria uſurum. non enim exuere impo
" ſita munia. ſatis æſtimare firmari domū aduerſum iniquas Agrippinæ of/
" fenſiones. idq; liberorum cauſa. nam ſibi multum ſuperq; uitæ fore quod tu
" li cum principe expleuiſſet. Ad ea Tiberius,laudata pietate Seiani,ſuiſq;
in eum beneficijs modice percurſis,cum tempus tanquam ad integram con/
Reſponſum ſultationem petiuiſſet,adiunxit. Cæteris mortalibus in eo ſtare conſilia,
Tiberij quid ſibi cōducere putent. Principum diuerſam eſſe ſortē,quibus præcipua
" rerum ad famā dirigenda. ideo ſe non illuc decurrere quod promptū reſcri/
" ptu:poſſe ipſam Liuiā ſtatuere,nubendū poſt Druſum,an in penatibus ſi/
" dem tolerandum haberet:eſſe illi matrē & auiam,propiora conſilia:ſimplici
" us acturum,de inimicitijs primum Agrippinæ,quas longè acrius arſuras,ſi
" matrimoniū Liuiæ uelut in partes domum Cæſarum diſtraxiſſet:ſic quoq;
" erumpere æmulationem fœminarum,eaq; diſcordia nepotes ſuos conuelli.
" Quid ſi intendatur certamen tali coniugio? Falleris enim Seiane ſi te ma/
" ſurum in eodem ordine putas, & Liuiam quæ C. Cæſari, mox Druſo nu/
" pta fuerit,ea mēte acturam ut cum equite Romano ſeneſcat. Ego ut ſinam,
" credis ne paſſuros, qui fratrem eius, qui patrem maioresq; noſtros in ſum/
" mis imperijs uidere? Vis tu quidem iſtum intra locum ſiſtere. ſed illi ma/
" giſtratus & primores qui te inuito perrumpunt, omnibusq; de rebus con/
ſulunt

sulunt, excessisse iam pridem equestre fastigium, longeq; antisse patris mei amicitias non occulti ferunt, perq; inuidiam tui me quoq; incusant. At enim Augustus filiam suã equiti Romano tradere meditatus est. Mirum Hercule si cum in omnis curas distraheretur, immẽsumq; attolli prouideret quem cõiunctione tali super alios extulisset, C. Proculeium & quosdam in sermonibus habuit, insigni trãquillitate uitæ, nullis Reip. negotijs permixtos. Sed si dubitatione Augusti mouemur, quanto ualidius est quod M. Agrippæ, mox mihi conlocauit? Atq; ego hæc pro amicitia non occultaui. Cæterum neq; tuis neq; Liuiæ destinatis aduersabor. Ipse quid intra animum uoluta uerim, quibus adhuc necessitudinibus immiscere te mihi parem, omittã ad præsens referre. id tantum aperiam, nihil esse tam excelsum quod non uirtutes istæ, tuusq; in me animus mereãtur. datoq; tempore uel in senatu uel in concione non reticebo. Rursum Seianus non tam de matrimonio, sed altius metuens tacita suspicionũ, uulgi rumorem, ingruentẽ inuidiam deprecatur. Ac ne adsiduos in domum cœtus arcendo, infringeret potentiã, aut receptando, facultatem criminantibus præberet, huc flexit, ut Tiberium ad uitam procul Roma amœnis locis degendam impelleret. Multa quippe prouidebat, sua in manu aditus, literarũq; magna ex parte se arbittũ fore, cum per milites commearent: mox Cæsarem uergente iam senecta secretoq; loci mollitum, munia imperij facilius tramissurum, & minui sibi inuidiam, adempta salutantũ turba, sublatisq; inanibus, uera potentia augere. Igitur paulatim negocia urbis, populi adcursus, multitudinem adfluentiũ increpat, extollẽs laudibus quietem & solitudinem, quis abesse tædia & offensiones, ac præcipua rerum maximè agitari. Ac forte habita per illos dies de Votieno Montano celebris ingenij uiro cognitio, cunctantem iam Tiberium perpulit, ut uitandos crederet patrũ cœtus uocesq; quæ plerunq; ueræ & graues coràm ingerebantur. nam postulato Votieno ob contumelias in Cæsarem dictas, testis Aemylius è militaribus uiris dum studio probandi cuncta refert, & quanquam inter obstrepentes magna adseueratione nititur, audiuit Tiberius probra, quis per occultum lacerabatur. adeoq; perculsus est, ut se uel statim uel in cognitione purgaturum clamitaret: precibusq; proximorũ, adulatione omnium ægre cõponeret animum. Et Votienus quidem maiestatis pœnis adfectus est. Cæsar obiectam sibi aduersus reos inclemẽtiam, eo peruicacius amplexus, Aquiliam adulterij delatam, cum Vario Ligure, quanquam Lentulus Getulicus consul designatus lege Iulia damnasset, exilio puniuit: Apidiumq; Merulam, quod in acta diui Augusti nõ iurauerat, albo senatorio erasit. Auditæ dehinc Lacedæmoniorũ & Messeniorum legationes de iure templi Dianæ Limenetidis, quod suis à maioribus suaq; in terra dicatum Lacedæmonij firmabant annalium memoria, uatumq; carminibus, sed Macedonis Philippi cum quo bellassent armis ademptum, ac

Votienus Montanus

Aquilia
Varius Ligur
Apid. Merula
Album senatorium
De iure tẽpli Dianæ Limenetidis
Lacedæmonij

Messenij post C. Cæsaris & M. Antonij sententia redditum. Contra Messenij uete
rem inter Herculis posteros diuisionem Peloponesii protulere, suoq; regi
dentheliatē agrum, in quo id delubrum, cessisse, monimentaq; eius rei scul
pta saxis & ære prisco manere. quod si uatum, annaliū ad testimonia uocen
tur, plures sibi ac locupletiores esse. neq; Philippum potētia, sed ex uero sta
tuisse. idem regis Antigoni, idem imperatoris Mumij iudiciū, sic Milesios
permisso publice arbitrio, postremo Atidium Geminum prætorē Achaiæ
Segestani decreuisse. Ita secundum Messenios datum. Et Segestani ædem Veneris
montē apud Erycum uetustate delapsam restaurari postulauere, nota me
morantes de origine eius, & læta Tiberio. suscepit curā libens ut consangu
Massilienses neus. Tunc tractatæ Massilienſium preces probatumq; P. Rutilij exem
P. Rutilius plum. namq; eum legibus pulsum, ciuem sibi Smyrnei addiderant. quo iu
Smyrneus re Vulcatius Moschus exul in Massilienses receptus, bona sua Reip. eorum
Volcatius ut patriæ reliquerat. Obiere eo anno uiri nobiles, Gn. Lentulus, & L. Do
Moschus mitius. Lentulo super consulatum & triumphalia de Getulis, gloriæ fuerat
Gn. Lentulus bene tolerata paupertas, dein magnæ opes innocenter patæ & modestè ha
L. Domitius bitæ. Domitiū decorauit pater ciuili bello maris potens, donec Antonij par
tibus mox Cæsaris miscеretur. Auus Pharsalica acie pro optimatibus cecī
derat. ipse electus cui minor Antonia Octauia genita in matrimonium da
Albis flu. retur. Post, exercitu flumen Albim transcendit, longius penetrata Germa
nia, quàm quisquam priorum. easq; ob res insignia triumphi adeptus est.
L. Antonius Obijt & L. Antonius multa claritudine generis, sed improspera. nam patre
eius Iulio Antonio ob adulteriū Iuliæ morte punito, hunc admodum adu
lescentulum sororis nepotem sepositi Augustus in ciuitatem Massilienſem
ubi specie studiorū nomen exilij tegeretur. habitus tamen supremis honor
ossaq; tumulo Octauiorum inlata, per decretum senatus. Iisdem consul
bus, facinus atrox in citeriore Hispania admissum à quodam agreste, natio
nis Termestinæ. is prætorem prouinciæ L. Pisonem pace incuriosum ex im
prouiso in itinere adortus, uno uulnere in mortē adfecit: ac pernicitate equi
profugus, postquam saltuosos locos attigerat, dimisso equo, per derupta &
auia sequenteis frustratus est. neq; diu fefellit. nam prehenso ductoq; per
proximos pagos equo, cuius foret cognitum. & repertus cum tormentis e
dere conscios adigeretur, uoce magna, sermone patrio, frustra se interroga
ri clamitauit. adsisterent socij ac spectarent. nullam uim tantam doloris fore
ut ueritatem eliceret. idemq; cū postero ad quæsitionē retraheretur, eo nitu
proripuit se custodibus, saxoq; caput adflixit, ut statim exanimaretur. Sed
Piso Termestinorū dolo cæsus habetur: qui pecunias è publico interceptas,
acrius, q; ut tolerarent barbari, cogebat. Lentulo Getulico, C. Caluisio
Pop. Sabinus Coss. decreta triūphi insignia Poppæo Sabino, contusis Thracū gentibus,
Thraces qui montiū editis, inculti, atq; eo ferocius agitabant. Causa motus super ho
minum

minum ingenium, quod pati delectus, & ualidissimum quemq; militiæ no/
strę dare aspernabantur, ne regibus quidem parere nisi ex libidine soliti, aut
si mitterent auxilia suos ductores præficere, nec nisi aduersum accolas belli/
gerare. Ac tum rumor incesserat fore, ut dissecti alijsq; nationibus permixti
diuersas in terras traherentur. Sed antequã arma inciperent misere legatos,
amicitiam, obsequiumq; memoraturos, & mansura hæc si nullo nouo one/
re tentarentur: sin ut uictis seruitiũ indiceretur, esse sibi ferrum, & iuuentutẽ,
& promptum libertati, aut ad mortẽ animum. simul castella rupibus indita,
cõlatosq; illuc parentes & cõiuges ostentabant, bellumq; impeditũ, arduũ,
cruentũ, minitabantur. At Sabinus donec exercitus in unũ cõduceret, datis
mitibus responsis, dum Pomponius Labeo è Mœsia cũ legione, rex Rhœ/ *Pomp. Labeo*
metalces cum auxilijs populariũ, qui fidem non mutauerãt, ueniret, addita
præsenti copia, ad hostem pergit, compositum iam per angustias saltuum.
quidam audentius apertis in collibus uisebantur, quos dux Romanus acie
suggressus haud ægrè pepulit, sanguine barbarorũ modico, ob propinqua
suffugia. Mox castris in loco cõmunitis ualida manu montẽ occupat, angu/
stum, & æquali dorso continuũ usq; ad proximum castellum, quod magna
uis armata aut incondita tuebatur. simul in ferocissimos qui ante uallum mo
re gentis cũ carminibus & tripudijs præsultabãt, mittit delectos sagittario/
rum. Ii dum eminus grassabantur crebra & inulta uulnera fecere, propius
incedentes eruptione subita turbati sunt, receptiq; subsidio Sycambræ co/ *Sycambra*
hortis, quã Romanus promptam ad pericula, nec minus cantuũ & armorũ *cohors*
tumultu trucem, haud procul instruxerat. Translata dehinc castra hostem
propter, relictis apud priora munimenta Thracibus, quos nobis adfuisse
memoraui. ijsq; permissum uastare, urere, trahere prædas, dum populatio
lucẽ intra sisteretur, noctemq; in castris tutam & uigilem capesserent. id pri
mo seruatũ: mox uersi in luxum & rapti opulentia, omittere stationes, lasci/
uia epularũ, aut somno & uino procumbere. Igitur hostes incuria eorũ com
perta duo agmina parant, quorũ altero populatores inuaderẽtur, alij castra
Romana adpugnarent, nõ spe capiendi, sed ut clamore, telis, suo quisq; peri
culo intentus, sonorẽ alterius prælij non acciperet. tenebræ insuper delectæ
augendam ad formidinẽ. Sed qui uallũ legionũ tentabant, facile pelluntur.
Thracum auxilia repentino concursu territa, cum pars munitionibus adiace
rent, plures extra pabularentur, tanto infensius cæsi, quãto perfugæ & pro/
ditores ferre arma ad suum patriæq; seruitiũ incusabantur. Postera die Sabi
nus exercitũ æquo loco ostendit, si barbari successu noctis alacres prælium
auderent. & postquã castello, aut cõiunctis tumulis nõ digrediebantur, obsi
dium cœpit per præsidia, quæ opportune iam munichat: dein fossam lori/
camq; contexens, quatuor millia passuum ambitu amplexus est. tum paula
tim, ut aquam pabulumq; eriperet, contrahere claustra arctaq; circundare.

& struc/

& ſtruebatur agger,unde ſaxa,haſtæ,ignes propinquum iam in hoſtem ia
cerentur.ſed nihil æque quàm ſitis fatigabat,cum ingens multitudo bellato
rum imbellium uno reliquo fonte uterentur. Simul æque armenta (ut mos
barbaris)iuxta clauſa,egeſtate pabuli exanimari:adiacere corpora hominũ
Diſcordia quos uulnera,quos ſitis peremerat:pollui cuncta ſanie,odore,contactu.Re
busq; turbatis malum extremũ diſcordia acceſſit: his deditionẽ,alijs mortẽ
& mutuos inter ſe ictus parantibus.& erant qui non inultũ exitium ſed erup
ptionẽ ſuaderent:neq; ignobiles quãuis diuerſi ſentẽtijs. Verum è ducibus
Dinis Thra- Dinis prouectus ſenecta,& longo uſu uim atq; clementiã Romanam edo
cum dux ctus,ponenda arma,unũ adflictis id remediũ,differebat. Primusq; ſe cum
coniuge & liberis uictori permiſit. ſecuti ætate aut ſexu imbecilli, & quibus
maior uitę quàm glorię cupido. At iuuẽtus Tarſam inter & Tureſim diſtra
Tarſa hebatur. utriq; deſtinatũ cum libertate occidere. ſed Tarſa properum finẽ
abrumpẽdas pariter ſpes ac metus clamitans,dedit exẽplum,demiſſo in p
Tureſis ctus ferro.nec defuere qui eodẽ modo oppeterẽt. Tureſis ſua cum manu n
ctem opperitur,haud neſcio duce noſtro. Igitur firmatæ ſtationes denſio
bus globĩs. & ingruebat nox nimbo atrox, hoſtisq; clamore turbido, mo
do per uaſtum ſilentiũ incertos obſeſſores effecerat,quũ Sabinus circumire
hortari,ne ad ambigua ſonitus,aut ſimulationẽ quietis,caſum inſidiantibu
aperirẽt,ſed ſua quiſq; munia ſeruarẽt immoti, telisq; non in falſum iactis
Interea barbari cateruis decurrentes,nunc in uallũ manualia ſaxa,præuſta
ſudes, deciſa robora iacere: nunc uirgultis, & cratibus,& corporibus exan
mis,cõplere foſſas:quidã pontes & ſcalas antè fabricati inferre propugnac
lis, eaq; prehenſare, detrahere, & aduerſus reſiſtenteis comĩus niti. mili
cõtra deturbare telis,pellere umbonibus,muralia pila,congeſtas lapidũ m
les prouoluere. His partæ uictoriæ ſpes,& ſi cedant,inſignitius flagitium
lis extrema iam ſalus,& adſiſtentes pleriſq; matres & coniuges,carumq; la
menta addunt animos: nox alijs in audaciã,alijs ad formidinẽ opportuna
incerti ictus,uulnera improuiſa:ſuorũ atq; hoſtium ignoratio: & mõtis an
fractu repercuſſę uelut à tergo uoces,adeo cuncta miſcuerant,ut quædã m
nimenta Romani quaſi perrupta omiſerint. neq; tamen peruaſere hoſte
niſi admodũ pauci.cæteros deleto promptiſſimo quoq; aut ſaucio,adpeto
te iam luce truſere ad ſumma caſtelli, ubi tandẽ coacta deditio & proxima
Sponte inimi- ſponte inimicorum recepta. reliquis quo minus ui aut obſidio ſubigerẽtur
corum præmatura montis Hæmi & ſæua hyems ſubuenit. At Romæ cõmot
Clau. Pulchra principis domo, ut ſeries futuri in Agrippinã exitij inciperet, Claudia Pul
Domitius chra ſobrina eius poſtulatur,accuſante Domitio Afro. Is recẽs,prętura m
Afer dicus dignatiõis,et quoquo facinore properus clareſcere,crimẽ impudicitię
Furnius adulterũ Furniũ, ueneficia in principẽ & deuotiões obiectabat. Agrippina
ſemper atrox,tũ & periculo propinquę accẽſa,pergit ad Tiberiũ,ac forte la
crifican

crificantem patri repperit. quo initio inuidiæ, non eiusdem ait mactare diuo Augusto uictimas, & posteros eius insectari: nō in effigies mutas diuinum spiritū transfusum, sed imaginē ueram cœlesti sanguine ortā intelligere discrimen, suscipere sordes. frustra Pulchram præscribi cui sola exitij causa sit, quod Agrippinā stultè prorsus ad cultū delegerit, oblita Sosiæ ob eadē adflictę. Audita hæc raram occulti pectoris uocē elicuere, correptamq; Græco uersu admonuit: ideo lædi, quia non regnaret. Pulchra, & Furnius damnantur. Afer primoribus oratorū additus, diuulgato ingenio & secuta adseueratione Cæsaris, qua suo iure disertū eum appellauit. mox capessendis accusationibus, aut reos tutando prosperiore eloquentiæ q̄ morum fama fuit, nisi quod ætas extrema multū etiam eloquētiæ dempsit, dum fessa mēte retinet silentij impatientiā. At Agrippina peruicax iræ, & morbo corporis implicata, cum uiseret eam Cæsar, profusis diu ac per silentiū lachrymis, mox inuidiā & preces ordītur: subueniret solitudini, daret maritū, habilē adhuc iuuentam sibi, neq; aliud probis quàm ex matrimonio solatium: esse in ciuitate, Germanici coniugē: ac liberos eius recipere dignaretur. Sed Cæsar nō ignarus quantū ex Rep. peteretur, ne tamen offensionis aut metus manifestus foret, sine responso, quanquā instantem, reliquit. Id ego à scriptoribus annaliū non traditum, repperi in cōmentarijs Agrippinæ filiæ: quæ Neronis principis mater uitā suam & casus suorū posteris memorauit. Cæterū Seianus mœrentē & improuidā altius perculit, immissis qui per speciē amicitiæ monerent, paratū ei uenenū, uitandas soceri epulas. Atq; illa simulationum nescia, cū propter discumberet, non uultu aut sermone flecti, nullos attingere cibos, donec aduertit Tiberius, forte, an quia audiuerat? idq; quo acrius experiretur, poma ut erant adposita laudans, nurui sua manu tradidit. aucta ex eo suspicio Agrippinæ, & intacta ore seruis tramisit. nec tamen Tiberij uox coràm secuta, sed obuersus ad matrē, non mirū ait, si quid seuerius in eā statuisset, à qua ueneficij insimularetur. Inde rumor, parari exitiū, neq; id imperatorē palàm audere, secretum ad perpetrandum quæri. Sed Cæsar quo famā auerteret, adesse frequens senatui, legatosq; Asiæ ambigentes quā nam in ciuitate tēplum statueretur pluris per dies audiuit. Vndecim urbes certabant pari ambitione, uiribus diuersæ. neq; multū inter se distantia memorabāt, de uetustate generis, studio in populū Romanū per bella Persi & Aristonici aliorumq; regum. Verum Hypæpeni Trallianiq; Laodicenis & Magnetibus simul tramissi, ut parum ualidi. ne Ilienses quidē cum parentem urbis Romæ Troiam referrent, nisi antiquitatis gloria pollebant. paulum addubitatū, quod Halicarnassij mille & ducentos per annos nullo motu terræ nutauisse sedes suas, uiuoq; in saxo fundamenta templi adseuerauerant. Pergamenos (eo ipso nitebantur, ædem Augusto ibi sitam) satis adeptos creditum. Ephesij, Milesijq; hi Apollinis, illi Dianæ cærimonia occupauisse

Domitiū Afrū Tib. disertum appellauit

XI urbes asiæ

Hypæpeni
Trallani
Laodiceni
Magnetes
Ilienses
Halicarnassij
Pergameni
Ephesij
Milesij

Sardiani pauisse ciuitates uisi. Ita Sardianos inter Smyrnæosq; deliberatũ. Sardian
decretũ Ethruriæ recitauere, ut cõsanguinei. nã Tyrrhenũ Lydumq; Atys
rege genitos ob multitudinem diuisisse gentem: Lydum patrijs in terris re
disse, Tyrrheno datum nouas ut conderet sedes. & ducum è nominibus in
dita uocabula, illis per Asiam, his in Italiam: auctamq; adhuc Lydorũ opu
lentiam missis in Græciã populis, cui mox à Pelope nomen. simul literas in
peratorum, & icta nobiscum fœdera bello Macedonũ ubertatemq; flumi
Smyrnæi num suorum, temperiẽ cœli, ac dites circum terras memorabant. At Smyr
næi repetita uetustate, seu Tantalus Ioue ortus, illos, siue Theseus diuina
ipse stirpe, siue una Amazonũ cõdidisset: transcẽdere ad ea, quis maxime
debant in populum Romanũ officijs, missa nauali copia non modo extr
na ad bella, sed quę in Italia tolerabantur: seq; primos tẽplum urbis Rom
statuisse, M. Porcio consule, magnis quidẽ iam Romani populi rebus, no
dum tamẽ ad summũ elatis, stante adhuc Punica urbe, & ualidis per Asiam
regibus: simul L. Sullam testem adferebant, grauissimo in discrimine exer
tus ob asperitatẽ hyemis, & penuriam uestis, cum id Smyrnam in contio
nunciatũ foret, omnes qui astabant detraxisse corpori tegmina, nostrisq;
gionibus misisse. Ita rogati sententiã patres, Smyrnæos prætulerunt. Co
suitq; Vibius Marsus ut M. Lepido, cui ea prouincia obuenerat, super
merum legaretur qui templi curam susciperet. & quia Lepidus ipse deligi
per modestiam abnuebat, Valerius Naso è prætorijs sorte missus est.
ter quæ diu meditato, prolatoq; sæpius consilio, tandẽ Cæsar in Campa
am specie dedicãdi templum apud Capuam Ioui, apud Nolam Augusto
sed certus procul urbe degere. Causam abscessus, quanquam secutus plu
mos auctorum ad Sciani artes rettuli, quia tamen cæde eius patrata, sex p
stea annos pari secreto cõiunxit, plerunq; permoueor, num ad ipsum refe
ri uerius sit, sæuitiam ac libidinem cum factis promeret, locis occultantem
Erant qui crederent in senectute quoq; corporis habitũ pudori fuisse. quip
pe illi prægracilis & incurua proceritas, nudus capillo uertex, ulcerosa facies
ac plerunq; medicaminibus interstincta. & Rhodi secreto uitare cœtus, re
condere uoluptates insuerat. Traditur etiam matris impotentia extrusum
quã dominationis sociam aspernabatur, neq; depellere poterat, cum dom
Germanicus Augusti sororis nepos nationẽ ipsam donum eius accepisset. Nam dubitauerat Augustus Germ
nicũ sororis nepotem, & cunctis laudatum, rei Romanæ imponere, sed pr
cibus uxoris euictus, Tiberio Germanicũ, sibi Tiberiũ adsciuit. idq; Augu
sta exprobrabat, reposcebat. Profectio arcto comitatu fuit, unus senato
Cocce. Nerua cõsulatu functus Cocceius Nerua cui legum peritia: eques Romanus, præ
Scianus ter Scianũ, ex inlustribus Curtius Atticus. cæteri liberalibus studijs præd
Curtius Atticus ti, fermè Græci quorũ sermonibus leuaretur. Ferebant periti cœlestium, si
motibus syderum excessisse Roma Tiberium, ut reditus illi negaretur. unde
exitu

exitij causa multis fuit, properũ finẽ uitæ cõiectantibus, uulgãtibusq; . neq; enim tam incredibilẽ causam prouidebant, ut undecim per annos libens patria careret. Mox patuit breue confiniũ artis, & falsi, ueraq; q̃ obscuris tegerentur. nam in urbem non regressurum, haud forte dictũ. cæterorũ nescij egere, cum propinquo rure, aut littore, & sæpe mœnia urbis adsidens extremam senectã compleuerit. Ac forte illis diebus oblatũ Cæsari anceps periculũ auxit uana rumoris: præbuitq; ipsi materiẽ cur amicitiæ, cõstantiæq; Sciani magis fideret. Vescebantur in uilla cui uocabulũ Speluncæ, mare Amuclanum inter Fundanosq; mõtes, natiuo in specu. eius os lapsis repentẽ saxis, obruit quosdã ministros. hinc metus in oẽs, & fuga eorum qui conuiuium celebrabant. Seianus genu, uultuq; & manibus super Cæsarẽ suspensus opposuit sese incidentibus, atq; habitu tali repertus est à militibus qui subsidio uenerant. Maior ex eo, & quanquã exitiosa suaderet, ut non sui anxius, cum fide audiebat. Adsimulabatq; indicis partes aduersus Germanici stirpem, subditis qui accusatorum nomina sustinerẽt, maximeq; insectarentur Neronem proximum successioni, & quanquam modesta iuuenta, plerunq; tamen quid in præsentiarũ conduceret oblitum, dum à libertis & clientibus apiscendæ potẽtiæ properis extimulatur, ut erectum & fidentẽ animi ostenderet: uelle id populũ Romanum: cupere exercitus. neq; ausurum contra Seianum, qui nunc patientiam senis, & segnitiam iuuenis iuxta insultet. Hæc atq; talia audienti, nihil quidẽ prauę cogitationis, sed interdum uoces procedebant contumaces, & incõsultæ: quas adpositi custodes exceptas auctasq; cum deferrẽt, neq; Neroni defendere daretur, diuersæ insuper sollicitudinum formæ oriebantur. nam alius occursum eius uitare, quidam salutatione reddita statim auerti, plericq; inceptum sermonẽ abrumpere, insistentibus cõtra irridẽtibusq; qui Seiano fautores aderant. Enimuero Tiberius toruus, aut falsum renidens uultu, seu loqueretur, seu taceret. iuuenis crimen ex silentio, ex uoce. ne nox quidem secura, cum uxor uigilias, somnos, suspiria matri Liuiæ, atq; illa Seiano patefaceret. qui fratrẽ quoq; Neronis Drusum traxit in partes spe obiecta principis loci, si priorẽ ætate & iam labefactum demouisset. Atrox Drusi ingeniũ super cupidinẽ potentiæ, & solita fratribus odia, accẽdebatur inuidia, quod mater Agrippina promptior Neroni erat. neq; tamen Seianus ita Drusum fouebat, ut nõ in eum quoq; semina futuri exitij meditaretur, gnarus præferocẽ & insidijs magis opportunum. Fine anni excessere insignes uiri, Asinius Agrippa claris maioribus q̃ uetustis, uitaq; non degener. Et Q. Haterius familia senatoria, eloquẽtiæ quoad uixit celebratæ. monimenta ingenij eius haud perinde retinẽtur. Scilicet impetu magis q̃ cura uigebat. utq; aliorũ meditatio & labor in posterum ualescit, sic Haterij canorũ illud & profluens, cum ipso simul extinctum est. M. Licinio, L. Calpurnio Coss. ingentiũ bellorum cladem

Breue cõfiniũ artis & falsi de Astrologia

Natiuus specus

Tiberius toruus, aut falsum renidens uultu

Drusus frater Neronis

Asinius Agrippa

Q. Haterius

æquauit malũ improuiſum,eius initium ſimul & finis extitit.Nam cœpto ar-
Atilius pud Fidenam amphitheatro Atilius quidam libertini generis, quo ſpectaculum gladiatorum celebraret, neq; fundamenta per ſolidũ ſubdidit, neq; firmis nexibus ligneam cõpagem ſuperſtruxit, ut qui nõ abundantia pecuniæ,nec municipali ambitiõe,ſed in ſordida mercede id negotiũ quæſiuiſſet. Adfluxere auidi talium,imperitante Tiberio procul uoluptatibus habiti,uilis ac muliebris ſexus,omnis ætas,ob propinquitatẽ loci effuſus.unde grauior peſtis fuit,conferta mole,dein cõuulſa, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur,immenſamq; uim mortaliũ ſpectaculo intentos, aut qui circũ adſtabant præceps trahit,atq; operit. Et illi quidem quos principium ſtragis
Vt tali ſorte in mortẽ adflixerat,ut tali ſorte,cruciatũ effugere. Miſerãdi magis quos abrupta parte corporis,nõdum uita deſeruerat,qui per diem uiſu,per noctem ululatibus & gemitu,cõiuges aut liberos noſcebant. Iam cæteri fama excitis, hic fratrem,propinquũ ille,alius parentes lamentari etiam quorũ diuerſa de cauſa amici aut neceſſarij aberant,pauere tamẽ: neq; dum cõperto quos illa uis perculiſſet,latior ex incerto metus. Vt cœpere dimoueri obruta,cõcurſus ad exanimos cõplectentium, oſculantium. & ſæpe certamen ſi cõfuſior fa-
L. hominũ millia caſu Amphitheatri apud Fidenam afflicta es,& par forma aut ætas errorem adnoſcentibus fecerat. Quinquaginta hominum milia eo caſu debilitata uel obtrita ſunt. Cautumq; in poſterũ ſenatuſconſulto, ne quis gladiatorium munus æderet, cui minor quadringentorum milliũ res, neue amphitheatrum imponeretur, niſi ſolo firmitatis ſpectatę. Atilius in exilium actus eſt. Cæterum ſub recentem cladem patuere procerũ domus,fomenta,& medici paſsim præbiti. fuitq; urbs per illos dies,quanquam mœſta facie,ueterum inſtitutis ſimilis, qui magna poſt prælia ſaucios largitione,& cura ſuſtẽtabant. Nondum ea clades exoleuerat,
Incendiũ montis Cælij cum ignis uiolentia urbem ultra ſolitum adfecit,deuſto monte Cælio. feralemq; annum ferebant,& ominibus aduerſis ſuſceptum principi conſilium abſentiæ, qui mos uulgo, fortuita ad culpam trahentes, ni Cæſar obuiam iſſet, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actæq; ei grates apud ſenatum ab inluſtribus:famaq; apud populũ,quia ſine ambitione,aut proximorum precibus,ignotos etiam & ultro accitos munificentia iuuerat. Addun-
Querquetulanus mons Cælius tur ſententiæ,ut mons Cælius in poſterum Auguſtus appellaretur, quãdo cunctis circum flagrantibus, ſola Tiberij effigies ſita in domo Lunij ſenatoris inuiolata manſiſſet.eueniſſe id olim Claudiæ Quintiæ,eiusq; ſtatuã uim ignium bis elapſam, maiores apud ædem Matris deũm conſecrauiſſe: ſanctos acceptosq; numinibus Claudios: & augẽdam cærimoniã loco, in quo tantum in principem honorem dij oſtenderent. Haud fuerit abſurdum tradere, montem cum antiquitus Querquetulanũ cognomẽto fuiſſe, quod talis ſiluæ frequens, fœcundusq; erat: mox Cælium appellitatum à Cæle Vibenna, qui dux gentis Ethruſcæ cum auxilium appellatum ductauiſſet,

ſedem

sedem eam acceperat à Tarquinio Prisco,seu quis alius regũ dedit.nam scri
ptores in eo dissentiunt. cætera non ambigua sunt, magnas eas copias per
plana etiam ac foro propinqua habitauisse,unde Thuscũ uicum è uocabulo
aduenarum dictum. Sed ut studia procerum,& largitio principis aduer/
sum casum solatium tulerãt, ita accusatorũ maior in dies & infestior uis sine
leuamento grassabatur: corripueratq; Varum Quintilium diuitem & Cæ/ *Varus Quin-*
sari propinquũ Domitius Afer Claudiæ Pulchrę matris eius cõdemnator, *tilius*
nullo mirante quod diu egens, & parto nuper præmio male usus, plura ad
flagitia accingeretur. Publium Dolabellam socium delationis extitisse mira *P. Dolabella*
culo erat,quia claris maioribus, & Varo connexus, suam ipse nobilitatem,
suum sanguinem perditũ ibat.Restitit tamen senatus & operiendũ impera/
torem censuit.quod unum,urgentiũ malorũ suffugium in tempus erat. At
Cæsar dedicatis per Campaniã templis, quanquam edicto monuisset, ne
quis quietem eius irrumperet, concursusq; oppidanorũ dispositio milite pro
hiberẽtur, perosus tamen municipia, & colonias, omniaq; in cõtinenti sita,
Capreas se in insulam abdidit, trium milium freto ab extremis Surrentini *Capreæ*
promontorij disjunctam.Solitudinẽ eius placuisse maxime crediderim,quo
niam importuosum circa mare,& uix modicis nauigijs pauca subsidia.neq;
adpulerit quisquam nisi gnaro custode. cœli tẽperies hyeme mitis, obiectu
montis quo sæua uentorum arcentur. æstas in Fauonium obuersa, & aper/
to circum pelago peramœna.prospectabatq; pulcherrimũ sinum antequã
Vesuuius mons ardescens faciem loci uerteret. Græcos ea tenuisse, Capre/
asq; Thelebois habitatas fama tradit. Sed tum Tiberius duodecim uilla/
rum nominibus, & molibus insederat, quanto intentus olim publicas ad
curas,tanto occultior in luxus,& malum otium resolutus. Manebat quippe *Malum otium*
suspicionum & credẽdi temeritas, quam Seianus augere etiam in urbe sue/
tus, acrius turbabat,non iam occultis aduersum Agrippinam & Neronem
insidijs,quis additus miles,nuncios, introitus, aperta,secreta,uelut in anna/
les referebat.ultroq; struebantur qui monerent perfugere ad Germaniæ ex
ercitus, uel celeberrimo fori effigiem diui Augusti amplecti, populumq; ac
senatum auxilio uocare. Eaq; spreta ab illis,uelut pararent,obijciebantur.

Iunio Sillano & Silio Nerua Coss. fœdum anni principium incessit,
tracto in carcerem inlustri equite Romano Titio Sabino ob amicitiam Ger *Titius Sabi-*
manici.neq; enim omiserat coniugem, liberosq; eius percolere,sectator do *nus in carce-*
mi, comes in publico, post tot clientes unus, eoq; apud bonos laudatus, & *rem*
grauis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petitius Rufus, M. *Portius Cato*
Opsius prætura functi adgrediuntur,cupidine consulatus,ad quem non ni *Petiti. Rufus*
si per Seianum aditus. neq; Seiani uoluntas nisi scelere quærebatur. Com/ *M. Opsius*
posito inter ipsos,ut Latiaris qui modico usu Sabinum cõtingebat, strueret *Lati. Latiaris*
dolum,cæteri testes adessent: deinde accusationẽ inciperent. Igitur Latiaris

iacere fortuitos primum sermones. mox laudare constantiam, quod non ut cæteri florentis domus amicus, adflictam deseruisset: simul honora de Germanico Agrippinã miserãs dissérebat. Et postquàm Sabinus (ut sunt mol-
Molles in calamitate mortalium animi
les in calamitate mortalium animi) effudit lachrymas, iunxit questus, audentius iam onerat Scianum, sæuitiam, superbiam, spes eius: ne in Tiberiũ quidem conuicio abstinet. Iicq; sermõcs tanquam uetita miscuissent, speciem arctæ amicitiæ facere. Ac iam ultro Sabinus quærere Latiarem, uentitare dolorem, dolores suos quasi ad fidissimum deferre. Consultant quos memorauerint, quo nam modo ea plurium auditu acciperentur. nam loco in quem coibatur seruanda solitudinis facies, & si pone fores assisterent, metus uisus, sonitus, aut fortuitæ suspicionis erat. Tectum inter & laquearia tres senatores, haud minus turpi latebra quàm detestanda fraude, sese abstrudunt, foraminibus & rimis aurem admouent. Interea Latiaris repertum in publico Sabinum, uelut recens cognita narraturus, domũ & in cubiculum trahit: præterita; & instantia quorum affatim copia, ac nouos terrores cumulat: Eadem ille, & diutius, quãdo mœsta, ubi semel prorupere difficilius reticẽtur. Propera-
Solennia incipientis anni precatus
rata inde accusatio, missisq; ad Cæsarem literis ordinẽ fraudis, suumq; ipsius dedecus narrauere. Non aliâs magis anxia & pauens ciuitas, etiã aduersum proximos, congressus, colloquia, notæ ignotæq; aures uitari, etiã muta atq; inanima, tectum & parietes circumspectabantur. Sed Cæsar solennia incipientis anni kalen. Ianuarias epistula precatus: uertit in Sabinũ, corruptos quosdam libertorum, & petitum se arguens, ultionemq; haud obscurè poscebat. nec mora, quin decerneretur, & trahebatur damnatus, quantum obducta uestę, & adstrictis faucibus niti poterat clamitans, Sic inchoari annum, has Seiano uictimas cadere. quò intendisset oculos, quò uerba accidérent, fuga, uastitas, deseri itinera, fora: & quidã regrediebantur, ostẽtabantq; se rursum, id ipsum pauentes quod timuissent. quem enim diem uacuum pœna, ubi inter sacra & uota, quo tempore uerbis etiam profanis abstinemos esset, uincla & laqueus inducantur? non imprudentem Tiberium tam
Sic inchoatur annus
Hæ Seiano uictimæ cadunt
tam inuidiã adijsse: quæsitũ meditatúmq;, ne quid impedire credatur, quo minus noui magistratus quo modo delubra & altaria sic carcerẽ recludant. Secutæ insuper literæ, grates agentis, quod hominem infensum Reip. puri-uissent, adiecto trepidam sibi uitam, suspectas inimicorũ insidias: nullo nominatim compellato. neq; tamen dubitabatur in Neronẽ & Agrippinam intendi. Ni mihi destinatum foret, suum quæq; in annũ referre, auebat animus anteire, statimq; memorare exitus, quos Latinius atq; Opsius cæteriq; flagitij eius repertores habuere, nõ modo postq; C. Cæsar rerum potitus est, sed incolumi Tiberio: qui scelerũ ministros ut peruerti ab alijs nolebat, ita pleruncq; satiatus, & oblatis in eandẽ operã recẽtibus, ueteres & præ-graues adflixit. uerum has atq; alias sontium pœnas in tẽpore trademus.

Tum

Tum censuit Asinius Gallus cuius liberorũ Agrippina matertera erat, petendũ à principe, ut metus suos senatui fateretur, amoueriq; sineret. Nullam æque Tiberius, ut rebatur, ex uirtutibus suis q̃ dissimulationẽ diligebat. eo ægrius accepit, recludi quæ premeret. sed mitigauit Seianus nõ Galli amore, uerum ut cunctationes principis aperirent̃, gnarus lentum in meditãdo, ubi prorupisset, tristibus dictis atrocia facta cõiungere. Per idem tẽpus Iulia mortem obijt, quam neptem Augustus conuictam adulterij damnauerat proiecerateq; in insulam Trimerũ, haud procul Apulis littoribus. illic uiginti annis exilium tolerauit, Augustæ ope sustentata, quæ florentes priuignos cum per occultũ subuertisset, misericordiã erga adflictos palàm ostentabat. Eodem anno Frisij transrhenanus populus pacem exuêre, nostra magis auaricia q̃ obsequij impatientes. Tributũ ijs Drusus iusserat modicum, pro angustia rerum, ut in usus militares coria boum penderent, nõ intenta cuiusq̃ cura, quæ firmitudo, quæ mensura: donec Olennius è primipilaribus, regendis Frisiis impositus, terga Vrorum delegit, quorũ ad formã acciperẽtur. Id alijs quoq; nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quis ingentium belluarum feraces saltus, modica domi armenta sunt. ac primo boues ipsos, mox agros, postremo corpora coniugũ aut liberorum seruitio tradebant. Hinc ira & questus. & postq̃ nõ subueniebat, remedium ex bello. rapti qui tributo aderant milites, & patibulo adfixi. Olennius infensos fuga præuenit, receptus castello cui nomen Fleuũ: & haud spernẽda illic ciuium sociorumq; manus littora Oceani præsidebat. Quod ubi L. Apronio inferioris Germaniæ proprætori cognitũ, uexilla legionũ, è superiore prouincia, peditumq; & equitum auxiliariũ delectos acciuit: ac simul utrunq; exercitum Rheno deuectum Frisiis intulit, soluto iam castelli obsidio, & ad sua tutanda digressis rebellibus. Igitur proxima æstuaria aggeribus & pontibus, traducendo grauiori agmini firmat. atq; interim reperis uadis alam Canninefatem, & quod peditum Germanorũ inter nostros merebat, circumgredi terga hostium iubet. qui iam acie cõpositi pellunt turmas sociales, equitesq; legionum subsidio missos. Tum tres leues cohortes, ac rursum duæ, dein tempore interiecto, acrius eques immissus. satis ualidi si simul incubuissent, per interuallum aduentantes, neq; constantiam addiderant turbatis, & pauore fugientium auferebant̃. Cethecio Labeoni legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit. atq; ille dubia suorũ re, in anceps tractus, missis nuncijs uim legionũ implorabat. Prorumpunt quintani ante alios, & acri pugna hoste pulso, recipiũt cohortis alasq; fessas uulneribus. Neq; dux Romanus ultũ ijt, aut corpora humauit, quanq; multi tribunorũ præfectorumq; & insignes centuriones cecidissent. Mox compertum à transfugis nongentos Romanorũ apud lucum, quẽ Baduhennę uocant, pugna in posterũ extracta, confectos: & aliam quadringentorum

Dissimulatio Tiberij

Iulia

Frisij rebellãt

Coria boum

Frisij Ro. milites patibulo adfigunt

Fleuũ castellũ

L. Apronius

Ala Canninefas

Frisiorum uictoria

Lucus Baduhenna

manum, occupata Cruptoricis quondã ſtipendiarij uilla, poſtq; proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuiſſe. Clarũ inde inter Germanos Friſium nomen, diſſimulante Tiberio damna ne cui bellum permitteret. neq; ſenatus in eo cura, an imperij extrema dehoneſtarent. Pauor internus occupauerat animos, cui remediũ adulatione quærebatur. Ita quanq; diuerſis ſuperis ac Seiani cenſuere: crebrisq; precibus efflagitabant, uiſendi ſui copiam facerent. Non illi tamen in urbem aut propinqua urbi digreſſi ſunt, ſatis uiſum omittere inſulã, & in proximo Cãpaniæ aſpici. eò uenire patres, eques, magna pars plebis, anxij erga Seianũ, cuius durior congreſſus, atq; eo per ambitum, & ſocietate conſiliorũ parabatur. Satis conſtabat auctam ei adrogantiam, fœdum illud in propatulo ſeruitiũ ſpectanti: quippe Romæ ſueti diſcurſus, & magnitudine urbis, incertũ, quod quiſq; ad negotiũ pergat. Ibi campo aut littore iacentes, nullo diſcrimine noctem ac diem, iuxta gratiam aut faſtus ianitorum perpetiebantur. donec idq; uetitum. & reuenere in urbem trepidi, quos non ſermone, non uiſu dignatus erat. quidam male alacres, quibus infauſtæ amicitiæ grauis exitus imminebat. Cæterũ Tiberius neptem Agrippinam Germanico ortam, cum coràm Gn. Domitio tradidiſſet, in urbe celebrari nuptias iuſsit. In Domitio, ſuper uetuſtatẽ generis, propinquum Cæſaribus ſanguinem delegerat. Nam is auiam Octauiam, & per eam Auguſtum auunculum præferebat.

Clarũ ex hac uictoria Friſiorum nomen

Ara clemẽtiæ
Ara amicitiæ

Fœdũ ſenatus ſeruitium

Agrippina Germanici filia Gn. Domitio nubit

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER QVINTVS

RVBELLIO & Fuſio Coss. quorũ utriq; Geminus cognomentũ erat, Iulia Auguſta mortẽ obijt, ætate extrema, nobilitatis per Claudiã familiã & adoptione Liuiorũ Iuliorumq; clariſsimæ. primum ei matrimoniũ & liberi fuere cũ Tiberio Nerone, qui bello Peruſino profugus, pace inter Sex. Pompeium ac triumuiros pacta, in urbem redijt. Exin Cęſar cupidine formæ aufert marito, incertũ an inuitam, adeo properus ut ne ſpatio quidẽ ad enitendũ dato penatibus ſuis gra uidam induxerit. Nullã poſthac ſobolem edidit, ſed ſanguini Auguſti per coniunctionẽ Agrippinę & Germanici adnexa, cõmunes pronepotes habuit, ſanctitate domus priſcum ad morẽ, comis ultra quàm antiquis fœminis probatum, mater impotẽs, uxor facilis, & cum artibus mariti, ſimulatione filij bene compoſita. Funus eius modicum, teſtamẽtum diu inritum fuit. laudata

Iuliæ Auguſtæ mors

laudata est pro rostris à C. Cæsare pronepote qui mox rerum potitus est. At Tiberius quod supremis in matrem officijs defuisset, nihil mutata amœnitate uitæ magnitudinem negociorũ per literas excusauit: honoresq; memoriæ eius ab senatu large decretos, quasi per modestiã imminuit, paucis admodum receptis, & addito ne cœlestis religio decerneretur: sic ipsam maluisse. quin & parte eiusdem epistulæ increpuit amicitias muliebres, Fusium consulem oblique perstringens. is gratia Augustæ floruerat, aptus allicien- dis fœminarũ animis, dicax idem, & Tiberium acerbis facetijs inridere soli tus, quarũ apud præpotentes in longum memoria est. Cæterum ex eo præ rupta iam & urgens dominatio. nam incolumi Augusta erat adhuc perfugium: quia Tiberio inueteratũ erga matrem obsequiũ, neq; Seianus audebat auctoritati parentis anteire: tũc uelut frenis exoluti proruperũt. missæq; in Agrippinã ac Neronem literæ, quas pridem allatas & cohibitas ab Augusta credidit uulgus. haud enim multũ post mortẽ eius recitatæ sunt. uerba inerant quæsita asperitate, sed non arma, non rerum nouarum studium, amores iuuenum, & impudicitiam nepoti obiectabat: in nurumne id quidem confingere ausus, adrogantiã oris & cõtumacem animũ incusauit, magno senatus pauore ac silentio: donec pauci, quis nulla ex honesto spes, & publica mala singulis in occasionem gratiæ trahuntur, ut referretur postulauere, promptissimo Cotta Messalino cum atroci sententia. sed alijs à primoribus maximeq; à magistratibus trepidabat: quippe Tiberius & si infense inuectus, cætera ambigua reliquerat. Fuit in senatu Iunius Rusticus, compo nendis patrũ actis delectus à Cæsare, eoq; meditationes eius introspicere creditus: is fatali quodam motu (neq; enim ante specimen constantiæ dederat) seu praua solertia, dum imminentiũ oblitus incerta pauet, inferere se dubitantibus, ac monere consules ne relationẽ inciperent: differebatq;, breuibus momentis summa uerti posse, dandumq; interstitiũ pœnitentiæ senis.

Suprema officia

Fusius Cos.

Acerbæ facetiæ

Iunius Rusticus

Simul populus effigies Agrippinæ ac Neronis gerens, circũsistit curiã, festisq; in Cæsarem ominibus falsas literas & principe inuito exitiũ domui eius intendi clamitat. ita nihil triste illo die patratũ. ferebãtur etiã sub nominibus consulariũ fictæ in Seianũ sententię, exercentibus plerisq; per occultũ, atq; eo procacius libidinem ingeniorũ, unde illi ira uiolẽtior, & materies criminandi: spretũ dolorem principis, ab senatu desciuisse populũ: audiri iam & legi nouas cõciones, noua patrũ consulta: quid reliquũ nisi ut caperẽt ferrum? & quorũ imagines pro uexillis secuti forent, duces imperatoresq; deligerẽt? Igitur Cæsar repetitis aduersum nepotẽ & nurũ probris, increpitaq; per edictũ plebe, questus apud patres quod fraude unius senatoris imperatoria maiestas elusa publicè foret, integra tamen sibi cuncta postulauit. nec ultra deliberatũ quo minus non quidem extrema decernerent, id enim uetitum, sed paratos ad ultionem ui principis impediri testarentur. *

Quatuor & quadraginta orationes ſuper ea re habitæ, ex quis ob me
tum paucæ, plures adſuetudine, mihi pudorem aut Seiano inuidiam alla
turum cenſui.

De Seiano inuidiosa

uerſa eſt fortuna, & ille quidem qui collegam & generũ adſciuerat, ſibi
ignoſcit. cæteri quem per dedecora fouere, cum ſcelere inſectantur.

miſerius ſit ob amicitiam accuſari, an amicum accu
ſare haud diſcreuerim, non crudelitatem, non dementiam cuiuſquam exper
riar, ſed liber & mihi ipſi probatus antibo periculũ. uos obteſtor ne memo
riam noſtri per mœrorem cẽp læti retineatis, adĩciẽdo me quoq; ĩs, qui fine
egregio publica mala effugerunt. Tunc ſingulos ut cuicq; adſiſtere, alloqui
animus erat, retinens aut dimittens partem diei abſumpſit. multoq; adhuc
cœtu, & cunctis intrepidum uultũ eius ſpectantibus, cum ſupereſſe tempus
nouiſſimis crederent, gladio quem ſinu abdiderat incubuit. Neq; Cæſar ul
lis criminibus aut probris defunctum inſectatus eſt, cum in Blæſum multa
P. Vitellius fœdaq; incuſauiſſet. Relatum inde de P. Vitellio & Pomponio Secundo,
illum indices arguebant, clauſtra ærarij cui præfectus erat, & militarem po
cuniam rebus nouis obtuliſſe. huic à Conſidio prætura functo obiectaba
tur Velij Galli amicitia, qui punito Seiano in hortos Pomponij quaſi fidiſ
ſimum ad ſubſidium perfugiſſet. neq; aliud periclitantibus auxilij quàm in
Fratres, uades fratrum conſtantia fuit, qui uades extitere. mox crebris prolationibus ſpem
ac metum iuxta grauatus Vitellius, petito per ſpeciem ſtudiorum ſcalpro, le
Pomponius Secundus uem ictum uenis intulit, uitamq; ægritudine animi finiuit. At Pomponius
multa morum elegantia, & ingenio inluſtri, dum aduerſam fortunã æquus
In reliquos Seiani liberos animaduersum tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit. Placitũ poſthac ut in reliquos Seiani libe
ros aduerteretur, uaneſcente quanquã plebis ira, ac pleriſq; per priora ſup
plicia lenitis. igitur portant in carcerem, filius imminentiũ intelligens, puella
adeo neſcia, ut crebro interrogaret, quod ob delictũ, & quò traheretur: neq;
facturã ultra. &, poſſe ſe puerili uerbere moneri. Tradunt temporis eius au
ctores, quia triumuirali ſupplicio affici uirginẽ inauditũ habebatur, à carni
Id ætatis corpora fice laqueũ iuxta, compreſſam: exin obliſis faucibus id ætatis corpora in Ge
monias abiecta. Per idem tẽpus Aſia atq; Achaia exterritæ ſunt, acri ma
Falſus Druſus gis cẽp diuturno rumore, Druſum Germanici filiũ apud Cycladas inſulas,
mox in cõtinenti uiſum. & erat iuuenis haud diſpari ætate, quibuſdam Cæ
ſaris libertis uelut agnitus, per dolumq; comitantibus, alliciebant ignari fa
ma nominis, & promptis Græcorũ animis ad noua & mira. quippe lapſum
cuſtodiæ pergere ad paternos exercitus, Aegyptum aut Syriã inuaſurum
fingebant ſimul, credebantq;. iam iuuentutis concurſu, iam publicis ſtudiis
frequentabatur, lætus præſentibus & inaniũ ſpe, cum auditum id Poppæo
Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoq; curabat. Igitur quo
uera ſeu falſa antiret, Toronæum Thermæumq; ſinum præfeſtinans, mox

Eubœam

Euboeam Aegæi maris insulã & Piræeum Atticæ oræ, dein Corinthiense littus, angustiasq; Isthmi euadit: mariq; alio Nicopolim Romanam coloniam ingressus, ibi demum cognoscit, solertius interrogatũ quis nam foret, dixit se M. Sillano genitum. & multis sectatorũ dilapsis, ascendisse nauem, tanquã Italiam peteret. scripsitq; hæc Tiberio. neq; nos originem finem ue eius rei ultra comperimus. Exitu anni diu aucta discordia consulum erupit. nam facilis capessendis inimicitijs & foro exercitus, ut segnem Regulũ ad opprimendos Seiani ministros oblicq; perstrinxerat. ille nisi lacesseretur modestiæ retinens, non modo retudit collegam, sed ut noxium coniurationis ad disquisitionem trahebat. Multisq; patrum orantibus, ponerent odia in perniciem itura, mansere infensi ac minitantes, donec magistratu abirent. Gn. Domitius & Camillus Scribonianus cõsulatum inierant, cum Cæsar tramisso quod Capreas & Surrentum interluit freto, Campaniam prælegebat, ambiguus an urbem intraret, seu quia contra destinauerat, speciem uenturi simulans: & sæpe in propinqua digressus, aditis iuxta Tiberim hortis, saxa rursum & solitudinem maris repetijt, pudore scelerũ & libidinum: quibus adeo indomitis exarserat, ut more regio pubem ingenuam stupris pollueret. nec formam tantum & decora corpora, sed in his modestam pueritiam, in alijs imagines maiorũ incitamentum cupidinis habebat. tuncq; primum ignota ante uocabula reperta sunt, sellariorum & spintriarum, ex fœditate loci ac multiplici patientia. præpositiq; serui qui quærerent, pertraherẽt, dona in promptos, minas aduersum abnuentes, & si retinerent propinquus aut parens, uim, raptus, suaq; ipsi libita uelut in captos exercebãt.

At Romæ principio anni quasi recens cognitis Liuiæ flagitijs, ac nõ pridem etiam punitis, atroces sentẽtiæ dicebantur, in effigies quoq; ac memoriam eius. & bona Seiani ablata ærario, ut in fiscum cogerentur, tum retulere Scipiones. Hæc & Sillani & Cassij ijsdem fermè aut paulum immutatis uerbis adseueratione multa censebãt, cum repente Togonius Gallus dum ignobilitatem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur. Nam principem orabat deligere senatores, ex quis uiginti sorte ducti & ferro accincti, quoties curiam iniisset salutem eius defenderent. crediderat nimirum epistolæ, subsidio sibi alterum ex consulibus poscentis, ut tutus à Capreis urbem peteret. Tiberius tamen ludibria serijs permiscere solitus, egit gratias beneuolentiæ patrũ: sed quos omitti posse? quos deligi? semper neosdem? an subinde alios? & honoribus perfunctos, an iuuenes? priuatos an è magistratibus? quam deinde speciem fore sumentium in limine curiæ gladios? neq; sibi uitã tanti, si armis tegenda foret. Hæc aduersus Togonium, uerbis moderans: neq; ultra abolitionẽ sententiæ suadere. At Iuniũ Gallionem qui censuerat ut prætoriani actis stipendijs, ius apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedẽdi, uiolẽter increpuit, uelut corã rogitãs, quid illi

In Liuiam

Togonius Gallus

Iunius Gallio

illi cum militibus? quos neq; dicta imperatoris, neq; prȩmia niſi ab impera
tore accipere par eſſet. reperiſſe prorſus quod diuus Auguſtus non prouí
derit, an potius diſcordiã & ſeditionem à ſatellite Seiani quæſitã? qua rudes
animos nomine honoris ad corrumpendũ militiæ morem propelleret. hoc
preciũ Gallio meditatæ adulationis tulit, ſtatim curia, deinde Italia exactus,
& quia incuſabatur facile toleraturus exilium, delecta Lesbo inſula nobili
Seſtius Pagonianus & amœna, retrahit in urbẽ, cuſtoditurq; domibus magiſtratuũ. Iisdem
literis Cæſar Seſtium Pagonianum prætorium perculit, magno patrũ gau
dio, audacem, maleficũ, omnium ſecreta rimantem, delectumq; à Seiano,
cuius ope dolus C. Cæſari pararetur. quod poſtquã patefactum, prorupe
re concepta per idem odia, & ſummum ſupplicium decernebatur, ni pro
Latinius Latiaris feſſus indiciũ foret. Vt uero Latinium Latiarem ingreſſus eſt accuſator Acu
us, iuxta inuiſi, gratiſsimum ſpectaculum præbebat. Latiaris, ut rettuli, præ
cipuus olim circũueniendi Titij Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus fuit
Haterius Agrippa Inter quæ Haterius Agrippa conſules anni prioris inuaſit, cur mutua accu
ſatione intenta, nunc ſilerent? metum prorſus & noxam conſcientiæ pro fa
dere haberi, at non patribus reticenda quæ audiuiſſent. Regulus manen
tempus ultionis, ſeq; coràm principe executurum: Trio æmulationem inter
collegas, & ſi qua diſcordes ieciſſent melius obliterari, reſpondit. Vrgen
Agrippa, Sanquinius maximus è conſularibus orauit ſenatum, ne curas im
peratoris, cõquiſitis inſuper acerbitatibus augerent: ſufficere ipſum ſtatuen
dis remediis. ſic Regulo ſalus, & Trioni dilatio exitij quæſita. Haterius inci
ſior fuit, quia ſomno aut libidinoſis uigiliis marcidus, & ob ſegnitiã, quam
uis crudelem principem non metuens, inluſtribus uiris perniciem inter ga
Cotta Meſſalinus neum ac ſtupra meditabatur. Exin Cotta Meſſalinus ſæuiſsimæ cuiuſq;
ſententiæ auctor, eoq; inueterata inuidia, ubi primũ facultas data, arguit
pleraq;, C. Cæſarem quaſi inceſtæ uirilitatis, & cum die natali Auguſtę in
ter ſacerdotes epularetur nouemdialem eam cœnam dixiſſe, querensq; de
potentia M. Lepidi, ac L. Aruntij cum quibus ob rem pecuniariã diſcepta
Tiberiolus bat, addidiſſe, illos quidem ſenatus, me autẽ tuebitur Tiberiolus meus. neq;
cunctatus à primoribus ciuitatis reuincebatur. ijsq; inſtantibus ad impera
torem prouocauit. nec multo poſt literæ adferuntur, quibus in modum de
fenſionis, repetito inter ſe atq; Cottã amicitiæ principio, crebrisq; eius offi
Conuiualiũ fabularũ ſimplicitas cijs commemoratis, ne uerba prauè detorta, neu conuiualium fabularũ ſim
plicitas in crimen duceretur, poſtulauit. Inſigne uiſum eſt earum Cæſaris
literarum initium, nam his uerbis exorſus eſt. Quid ſcribam uobis P. C.
aut quomodo ſcribam? aut quid omnino non ſcribam hoc tempore? Dij
me deæq; peius perdant quàm perire me quotidie ſentio, ſi ſcio. Adeo facti
„ nora atq; flagitia ſua ipſi quoq; in ſupplicium uerterant. Neq; fruſtra præ
„ ſtantiſsimus ſapientiæ firmare ſolitus eſt, ſi recludantur tyrannorũ mentes

poſſe

posse aspici laniatus & ictus, quando ut corpora uerberibus, ita sæuitia, libi-
dine, malis cõsultis, animus dilaceret. quippe Tiberium nõ fortuna, nõ soli-
tudines protegebant, quin tormenta pectoris suasq; ipse pœnas fateretur.
Tum facta patribus potestate, statuẽdi de Cæsiliano senatore, qui plurima aduersum Cottam prompserat, placitum eandem pœnam inrogari, quam in Aruseium & Sanquinium accusatores L. Aruntij. quo non aliud honori ficentius Cottæ euenit, qui nobilis quidem sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimis Arũtij artibus dignitate ultionis æquabatur. Quintus Seruæus posthac & Minutius Thermus inducti. Seruęus prætura functus, & quondã Germanici comes. Minutius equestri loco modeste habita Seiani amicitia. unde illis maior miseratio. cõtra Tiberius præcipuos ad scelera increpãs, admonuit C. Cæstium patrem dicere senatui quæ sibi scripsisset: susceptitq; Cæstius accusationem. quod maxime exitiabile tulere illa tempora, cum primores senatus infimas etiã delationes exercerent, alij propalam, multi per occultum: neq; discerneres alienos à coniunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut uetustate obscurum: perinde in foro, in conuiuio, quaqua de re locuti incusabantur, ut quis præuenire & reum destinare properat, pars ad subsidium sui, plures infecti quasi ualitudine & contactu. Sed Minutius & Seruæus damnati, indicib. accessere. Tractiq; sunt in casum eundem Iulius Africanus è Santonis Gallica ciuitate, Seius Quadratus. originem non repperi. Neq; sum ignarus à pleriscq; scriptoribus, omissa multorum pericula & pœnas, dum copia fatiscũt, aut quæ ipsis nimia & mœsta fuerant, ne pari tædio lecturos adficerent, ucrẽtur. Nobis pleraq; digna cognitu obuenere, quanquam ab alijs incelebrata. Nam ea tempestate qua Seiani amicitiam cæteri falso exuerãt, ausus est eques Romanus M. Terentius ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud senatum ordiendo. Fortunæ quidem meæ fortasse minus expediat adnoscere crimen quàm abnuere. sed utcunq; casura res est, fatebor & fuisse me Seiano amicũ, & ut essem expetisse, & postq; adeptus eram, lætatum. Videram collegam patris regendis prætorijs cohortibus, mox urbis & militiæ munia simul obeuntem. illius propinqui & adfines honoribus augebant. ut quisq; Seiano intimus, ita ad Cæsaris amicitiam ualidus. cõtra quibus infensus esset, metu ac sordibus cõflictabant. nec quen q; exemplo adsumo. cunctos qui nouissimi consilij expertes fuimus, meo unius discrimine defendam. Non enim Seianum Vulsinienſem, sed Claudiæ & Iuliæ domus partem, quas adfinitate occupauerat, tuum Cæsar generum, tui consulatus socium, tua officia in Rep. capessentem colebamus. Non est nostrum æstimare quẽ supra cęteros, & quibus de causis extollas. Tibi summũ rerum iudicium dij dedere, nobis obsequij gloria relicta est. Spectamus porrò quæ coràm habent, cui ex te opes honores, quis plurima iuuandi nocendiúe potentia. quæ Seiano fuisse nemo

Cæsilianus ac cusator Cottæ

Messalinus Cotta

Q. Seruæus

Minut. Thermus

C. Cæstius

Iul. Africanus Santoni

Seius Quadratus

M Terentij eq. Ro. apud senatũ oratio mirã hominis constantiam arguens

mo negauerit. abditos principis sensus, & si quid occultius parat, exquirere inlicitum, anceps, nec ideo adsequare. Ne P. C. ultimũ Seiani diem, sed sexdecim annos cogitaueritis. etiã Satriũ atq; Pomponiũ uenerabamur: libertis quoq; ac ianitoribus eius notescere pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? indistincta hæc defensio & promiscua dabit? imò iustis terminis diuidatur. Insidiæ in Remp. cõsilia cædis aduersum imperatorẽ puniantur: de amicitia & officijs, idem finis & te Cæsar & nos absoluerit. Constantia orationis, & quia repertus erat qui efferret quæ oẽs animo agitabãt, eo usq; potuere, ut accusatores eius, additis quæ ante deliquerant, exilio aut morte mulctarentur. Sex. Vestilius Secutę dehinc Tiberij literæ in Sex. Vestilium prætoriũ quẽ Drusso fratri percharum in cohortẽ suam transtulerat. causa offensionis Vestilio fuit, seu composuerat quædam in C. Cæsarem ut impudicum, siue ficto habita fides, atq; ob id cõuictu principis prohibitus, cum senili manu ferrum tentauisset, obligauit uenas: precatusq; per codicillos, immiti rescripto uenas resoluit. Aceruatim ex eo Annius Pollio, Appius Sillanus, Scauro Mamerco, simul ac Sabino Caluisio, maiestatis postulantur, & Vicinianus Pollioni patri adijciebatur, clari genus, & quidam summis honoribus. cõtemnebantq; patres. nam quotus quisq; adfinitatis aut amicitiæ tot inlustrium uirorum expers erat? ni Celsus urbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium, & Caluisium discrimini exemisset. Cæsar Pollionis, ac Vicinianiq; Scauriq; causam ut ipse cũ senatu nosceret, distulit, datis quibusdã in Scaurum tristibus notis. Ne fœminæ quidẽ exortes periculi, quâ occupandæ Reip. argui non poterant, ob lachrymas incusabantur necataq; est anus Vitia Fusij Gemini mater, quod filij necem fleuisset. Hæc apud senatũ. Nec secus apud principem Vescularius Atticus, ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, è uetustissimis familiarium Rhodum secuti, & apud Capreas iniuidui. Vescularius insidiarum in Libonem internuncius. Marino participe Seianus Curtium Atticum oppresserat. quo lætius acceptum, sua exempla in consultores recidisse. Per idem tempus L. Piso Pontifex, rarum in tanta claritudine, fato obijt, nullius seruilis sententiæ sponte auctor, & quoties necessitas ingrueret sapiẽter moderans. patrem ei Censorium fuisse memoraui, ætas ad octogesimum annum processit. decus triumphale in Thracia meruerat. sed præcipua ex eo gloria, quod præfectus urbi recens, continuam potestatem, & insolentia parendi grauiorẽ, mirè temperauit. Namq; antea profectis domo regibus, ac mox magistratibus, ne urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur qui ius redderet, ac subitis mederetẽ. ferũtq; ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impositos. dein consules mandabant, duratq; simulacrum quoties ob ferias Latinas præficitur, qui consulare munus usurpet. Cæterũ Augustus bellis ciuilibus Cillinium

Annius Pollio
Ap. Sillanus
Scaurus Mamercus
Cal. Sabinus
Vicinianus
Pollio
Fœminæ damnatæ ob lachrymas
Vitia Fusij mater
Vescularius Atticus
Iul. Marinus
L. Pisonis pontificis mors
Præfectus urbi

Mecœna

Mecœnatem equestris ordinis, cũctis apud Romã atq; Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinẽ populi, ac tarda legũ auxilia, sumpsit è consularibus qui coerceret seruitia, & quod ciuium audacia turbidum nisi uim metuat. proximusq; Messala Coruinus eam potestatem, & paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quanquam prouecta ætate, egregiè tolerauit. Dein Piso uiginti per annos pariter probatus, publico funere ex decreto senatus celebratus est. Relatũ inde ad patres à Quintiliano tribuno plebei de libro Sibullæ, quẽ Caninius Gallus quindecimuir recipi inter cæteros eiusdem uatis, & ea dere senatusconsultum postulauerat. quo per discessionẽ facto, misit literas Cæsar modicè tribunum increpans, ignarũ antiqui moris ob iuuentam: Gallo exprobrabat quod scientiæ cærimoniarumq; uetus, incerto auctore, ante sententiam collegij, non, ut assolet, lecto per magistros æstimatoq; carmine, apud infrequentem senatum egisset. Simul cõmonefecit: quia multa uana sub nomine celebri uulgabantur, sanxisse Augustũ, quem intra diem ad prætorem urbanũ deferrentur, neq; habere priuatim liceret. quod à maioribus quoq; decretũ erat, post exustum sociali bello capitolium quæsitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiã ac Siciliam & Italicas colonias carminibus Sibyllæ, una seu plures fuere, datoq; sacerdotibus negocio, quantum humana ope potuissent, uera discernere. Igitur tunc quoq; notioni quindecimuirum is liber subijcitur. Iisdem consulibus, grauitate annonæ iuxta seditionẽ uentum, multaq; & plures per dies, in theatro licentius efflagitata, cq; solitũ aduersum imperatorem: quis cõmotus, incusauit magistratus patresq;, quod non publica auctoritate populum coercuissent, addiditq; quibus è prouincijs & quanto maiorem quàm Augustus rei frumentariæ copiam aduecta ret. Ita castigandæ plebi compositum senatusconsultum prisca seueritate. neq; segnius consules edixere. silentium ipsius non ciuile, ut crediderat, sed in superbiam accipiebatur. Fine anni Geminius Celsus, Pompeius equites Romani cecidere coniurationis crimine. Ex quis Geminius prodigentia opum, ac mollitia uitę amicus Seiano, nihil ad serium. Et Iulius Celsus tribunus, in uinclis laxatam cathenam, & circumdatam in diuersum tendens, suam ipse ceruicem perfregit. At Rubrio Fabato, tanquam desperatis rebus Romanis, Parthorum ad misericordiam fugeret, custodes additi. sanus repertus apud fretum Siciliæ, retractusq; per centurionem, nullas probabiles causas longinquæ peregrinationis adferebat. Mansit tamen incolumis, obliuione magis quàm clementia. Ser. Galba, L. Sulla Coss. Diu quæsito quos neptibus suis maritos destinaret Cæsar, postquam instabat uirginum ætas, L. Cassium, M. Vinicium legit. Vinicio oppidanum genus: Calibus ortus, patre, atq; auo consularibus, cætera equestri familia erat, mitis ingenio, & cõptæ facundiæ. Cassius plebei Romæ generis, uerũ antiqui ho-

Cillinius Mecœnas

Messala Coruinus

Stati. Taurus

Quintilianus tribun. pl.

Canin. Gallus

Vt assolet

Multa uana sub nomine celebri uulgantur. Id factum etiã in literis sacris non modo prophanis

Carmina Sibyllæ

Annonæ grauitas seditionis causa

Gemi. Celsus

Pompeius

Iul. Celsus

M. Vinicius

L. Cassius

noraticq;,& seuera patris disciplina eductus,facilitate sæpius q̃q; industria cõ
mendabatur.Huic Drusillam,Vinicio Iuliam,Germanico genitas coniun
git.superq; ea re senatui scripsit,leui cum honore iuuenum. dein redditis ab
sentiæ causis admodum uagis,flexit ad grauiora,& offensiones ob Remp.
cœptas:utq; Macro præfectus,tribunorũq; & centurionũ pauci, secum in
troirent quoties curiam ingrederetur, petiuit. factoq; largè, & sine præscri
ptione generis,aut numeri,senatusconsulto,ne tecta quidẽ urbis adeo publi
cum consilium nunq; adijt, deuijs plerunq; itineribus ambiens patriam &
declinans. Interea magna uis accusatorũ in eos inrupit qui pecunias fœno
re auctitabant, aduersum legẽ dictatoris Cæsaris, qua de modo credendi,
possidendiq; intra Italiã cauetur,omissa olim,quia priuato usui bonum pu
blicum postponitur. Sanè uetus urbi fœnebre malum, & seditionũ discor
diarumq; creberrima causa,eoq; cohibebatur antiquis quoq; & minus cor
ruptis moribus. Nam primo duodecim tabulis sanctum, ne quis unciario
fœnore amplius exerceret,cum antea ex libidine locupletium agitarẽt.dein
rogatiõe tribunitia ad semũcias redacta.Postremo uetita uersura. multisq;
plebis scitis obuiã itum fraudibus,quæ toties repressæ, miras per artes rur
sum oriebantẽ.Sed tum Gracchus prætor,cui ea quæstio euenerat, multitu
dine periclitantium subactus,rettulit ad senatum. trepidiq; patres (neq; e
nim quisquam tali culpa uacuus) ueniam à principe petiuere: & cõcedente
annus in posterum,sexq; menses dati,quis secundum iussa legis, rationes fa
miliares quisq; componerent. hinc inopia rei nummariæ, cõmoto simul o
mnium ære alieno:& quia tot damnatis,bonisq; eorũ diuenditis,signatum
argentum fisco uel ærario attinebatur. adhoc senatus præscripserat, duas
quisq; fœnoris partes in agris per Italiã conlocaret.Sed creditores in solidũ
appellabant.nec decorum appellatis minuere fidem. Ita primo concursatio
& preces, dein strepere prætoris tribunal. eaq; quæ remedio quæsita, uen
ditio,& emptio,in contrarium mutari,quia fœneratores omnem pecuniam
mercandis agris condiderant. Copiã uendendi secuta uilitate, quanto quis
obæratior ægrius distrahebant. multiq; fortunis prouoluebantur. euersio
rei familiaris dignitatẽ ac famam præceps dabat: donec tulit opem Cæsar
dispositio per mensas millies sestertio,factaq; mutuãdi copia sine usuris per
triennium, si debitor populo in duplũ prædijs cauisset. Sic refecta fides, &
paulatim priuati quoq; creditores reperti. neq; emptio agrorũ exercita ad
formã senatusconsulti,acribus,ut fermè talia,initijs,incurioso fine. Dein
redeunt priores metus, postulato maiestatis Considio Proculo. qui nullo
pauore diem natalem celebrans, raptus in curiã paritérq; damnatus inter
fectusq;. & sorori eius Sanciæ aqua atq; igni interdictũ,accusante Q.Pom
ponio. Is moribus inquies, hæc & huiusce modi à se factitari prætendebat,
ut parta apud principem gratia, periculis Pomponij Secundi fratris medere
retur.

Fœneratores postulantur

Fœnebre malum

Vnciarium fœnus Semuncia

Gracchi prætoris de cohibendis fœneratorib. relatio

Rationes familiares componere

Cõsidius Proculus maiestatis postulatus Sancia

Q. Põponius

retur. Etiam in Pompeiam Macrinã exilium ſtatuitur, cuius maritũ Argo licum, ſocerum Laconẽ è primoribus Achæorum Cæſar adfixerat. Pater quoq; inluſtris eques Romanus, ac frater prætorius, cum damnatio inſtaret ſe ipſi interfecere. datum erat crimini quod Theophanẽ Mitylenæum pro auum eorũ, Gn. Magnus inter intimos habuiſſet: quodq; defuncto Theophani cœleſtes honores Græca adulatio tribuerat. Poſt quos Sex. Marius Hiſpaniarum ditiſsimus, defertur inceſtaſſe filiam, & ſaxo Tarpeio deiicitur. ac ne dubium haberetur, magnitudinẽ pecuniæ malo uertiſſe, aurariasq; eius (quanquam publicarentur) ſibimet Tiberius ſepoſuit, inritatusq; ſupplicijs, cunctos qui carcere attinebantur accuſati ſocietatis cum Seiano, necari iubet. Iacuit immẽſa ſtrages: omnis ſexus, omnis ætas: inluſtres, ignobiles: diſperſi, aut aggregati. neq; propinquis, aut amicis adſiſtere, inlachrymare, ne uiſere quidem diutius dabatur. ſed circumiecti cuſtodes, & in mœrorem cuiuſq; intenti, corpora putrefacta adſectabantur, dum in Tiberim traherentur. ubi fluitantia, aut ripis adpulſa, non cremare quiſquã, non contingere. interciderat ſortis humanæ cõmercium ui metus, quantúmq; ſæuitia gliſceret miſeratio arcebatur. Sub idem tempus C. Cæſar diſcedenti Capreas auo comes, Claudiam M. Sillani filiam coniugio accepit, immanẽ animum ſubdola modeſtia tegens, non damnatione matris, non exilio fratrum rupta uoce, qualem diem Tiberius induiſſet, pari habitu, haud multũ diſtantibus uerbis. Vnde mox ſcitum Paſſieni oratoris dictum percrebruit. Neq; meliorem unquam ſeruum, neq; deteriorem dominum fuiſſe. Non omiſerim præſagium Tiberij de Ser. Galba tum conſule, quem accitum, & diuerſis ſermonibus pertentatum, poſtremo Græcis uerbis in hanc ſententiam adlocutus: Et tu Galba quandoq; deguſtabis imperium, ſeram ac breuem potentiam ſignificans, ſcientia Chaldæorum artis, cuius apiſcendæ, otium apud Rhodum, magiſtrum Traſullum, habuit, peritiam eius hoc modo expertus. Quoties ſuper negotio conſultaret, edita domus parte ac liberti unius cõſcientia utebatur. is literarum ignarus, corpore ualido, per auia ac derupta, nam ſaxis domus imminet, præibat eum cuius artem experiri Tiberius ſtatuiſſet, & regredientem ſi uanitatis, aut fraudum ſuſpicio inceſſerat, in ſubiectum mare præcipitabat, ne index arcani exiſteret. Igitur Traſullus iiſdem rupibus inductus, poſtquam percunctantem commouerat, imperium ipſi, & futura ſolerter patefaciens: interrogatur an ſuam quoq; genitalem horam comperiſſet, quem tum annũ, qualem diem haberet. Ille poſitus ſiderum, ac ſpacia dimẽſus, hærere primo, dein paueſcere: & quantũ introſpiceret, magis ac magis trepidus admirationis & metus, poſtremo exclamat, ambiguum ſibi ac propè ultimum diſcrimen inſtare. Tum complexus eum Tiberius præſcium periculorum, & incolumẽ fore gratatur, quæq; dixerat oracli uice accipiens inter intimos amicorum tenet. Sed mihi hæc,

Pompeia Macrina

Theophanes Mitylenæus

Sex. Marius

Aurarias ſibi Tiberius ſepoſuit, fodinas intelligit

C. Cæſar qui & Caligula

Paſsie. orator Neq; melior unquã ſeruus, neq; deterior dominus

Et tu Galba quãdoq; deguſtabis imperiũ

Traſyllus Chaldæorũ artis peritus

Fatô ne an forte res mortalium uoluantur

ac talia audienti in incerto iudiciũ eſt, fatô ne res mortaliũ & neceſſitate immutabili, an forte uoluantur. quippe ſapientiſſimos ueterũ, quiq; ſectarum ęmulantẽ, diuerſos reperies: ac multis inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non denicq; homines dijs curæ. Ideo creberrima & triſtia in bonos, læta apud deteriores eſſe. Contra alij, fatum quidẽ congruere rebus putãt, ſed nô è uagis ſtellis, uerũ apud principia, & nexus naturaliũ cauſarum. ac tamen electionẽ uitæ nobis relinquunt, quã ubí elegeris, certum imminentiũ ordinẽ. necq; mala uel bona, quæ uulgus putet: multos qui conflictari aduerſis uideantur, beatos: ac pleroſq;, quanquã magnas per opes miſerrimos: ſi illi grauem fortunam conſtanter tolerent, hi proſpera inconſulte utantur. Cæterum plurimis mortalium non eximi, quin primo cuiuſq; ortu uentura deſtinentur. ſed quædam ſecus q; dicta ſint cadere, fallacijs ignara dicentiũ. ita corrumpi fidem artis, cuius clara documenta, antiquitas & noſtra tulerit. Quippe à filio eiuſdem Traſulli, prædictum Neronis imperium in tempore memorabitur, ne nunc incœpto longius abierim.

Fatum
Electio

Aſinij Galli mors

Iiſdem conſulibus Aſinij Galli mors uulgatur, quem egeſtate cibi peremptũ haud dubium. ſponte uel neceſſitate, incertũ habebatur. Cõſultusq; Cæſar an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere, ultroq; incuſare caſus quorum abſtuliſſent antequam coràm cõuinceretur. ſcilicet medio triennio defuerat tempus ſubeundi iudicium conſulari ſeni, tot conſularium parenti.

Druſi mors

Druſus deinde extinguitur, cum ſe miſerandis alimentis, mandendo cubili tomento, nonum ad diem detinuiſſet. Tradidere quidam deſcriptũ fuiſſe Macroni, ſi arma ab Seiano tentarentur, extractũ cuſtodia iuuenem (nam in palatio attinebaẽ) ducẽ populo imponere. mox quia rumor incedebat, fore ut nurui ac nepoti conciliaretur Cæſar, ſæuitiam, quàm pœnitentiam maluit. Quin & inuectus in defunctum, probra corporis, exitiabilem in ſuos, infenſum Reip. animum obiecit: recitariq; factorum, dictorumq; eius deſcripta per dies iuſſit. quo non aliud atrocius uiſum: adſtitiſſe tot per annos qui uultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent. & potuiſſe auum audire, legere, in publicũ promere, uix fides, niſi quod Actij centurionis, & Didymi liberti, epiſtulæ, ſeruorum nomina præferebant, ut quis egrediẽtem cubiculo Druſum pulſauerat, exterruerat. etiam ſua uerba centurio ſæuitiæ plena tanquam egregium, uocesq; deficientis adiecerat, quis primò alienationem mentis ſimulans, quaſi per dementiã, funeſta Tiberio, mox ubi exſpes uitæ fuit, meditatas, compoſitasq; diras imprecabatur: ut quemadmodũ nurum, filium fratris, & nepotes, domumq; omnem cædibus cõpleuiſſet, ita pœnas nomini generiq; maiorũ, & poſteris exolueret. Obturbabant quidem patres ſpecie deteſtandi. ſed penetrabat pauor, & admiratio, callidum olim & tegendis ſceleribus obſcurũ, huc confidentiæ ueniſſe, ut tanquam dimotis parietibus oſtenderet nepotem ſub uerbere centurio

Druſi nepotis facta dictaq; complurib. annis per dies deſcripta, Tiberium auũ recitanda iubere non puduit.

Exſpes uitæ
Diræ

Tanq; dimotis parietibus

centurionis, inter seruorum ictus, extrema uitæ alimenta frustra orantem.

Nondum is dolor exoleuerat, cum de Agrippina auditum. quam interfecto Seiano spe sustentatã prouixisse reor, & postq̃ nihil de sæuitia remitte/batur, uoluntate extinctam: nisi si negatis alimẽtis, adsimulatus est finis, qui uideretur sponte sumptus. Enimuero Tiberius fœdissimis criminationibus exarsit, impudicitiam arguens, & Asiniũ Gallum adulterũ, eiusq̃ morte ad tædium uitæ cõpulsam. Sed Agrippina æqui impatiens, dominandi auida, uirilibus curis, fœminatũ uitia exuerat. Eodem die defunctam quo biennio ante Seianus pœnas luisset, memoriæq̃ id prodendum addidit Cæsar, iactauitq̃ quod non laqueo strangulata, neq̃ in Gemonias proiecta foret. Actæ ob id grates, decretumq̃ ut quintũdecimum kal. Nouemb. utriusq̃ necis die per omnis annos donũ Ioui sacraretur. *Agrippinæ mors*

Haud multo post Cocceius Nerua cõtinuus principis, omnis diuini humanique iuris sciens, integro statu, corpore inlæso, moriendi cõsilium cœpit. Quod ut Tiberio cognitũ, adsidere, causas requirere, addere preces, fateri postremo graue conscientiæ, graue famæ suæ, si proximus amicorum nullis moriendi rationibus uitam fugeret. aduersatus sermonem Nerua abstinentiam cibi coniunxit. fe/rebant gnari cogitationum eius quanto propius mala Reip. uiseret, ira, & metu, dum integer, dum intentatus, honestum finem uoluisse. *Cocceius Nerua continuus principis*

Cæterum Agrippinæ pernicies (quod uix credibile) Plancinã traxit. Nupta olim Gn. Pisoni, & palàm læta morte Germanici, cum Piso caderet precibus Augustæ, nec minus inimicitijs Agrippæ defensa erat. ut odium, & gratia desiere, ius ualuit. petitáq̃ criminibus haud ignotis, sua manu, fera magis, q̃ immerita supplicia persoluit. *Plancina Gn. Pisonis uxor*

Tot luctibus funesta ciuitate, pars mœroris fuit, quod Iulia Drusi filia, quondã Neronis uxor, denupsit in domum Rubellij Blandi, cuius auum Tiburtem equitem Romanum, plericq̃ meminerãt. *Iuliæ cum Rubellio Blando matrimoniũ.*

Extremo anni mors Aelij Lamiæ funere censorio celebrata, qui administrandæ Suriæ imagine tandem exolutus, urbi præfuerat. genus illi decorum, uiuida senectus, & non permissa prouincia dignationem addiderat. *Aelij Lamiæ mors*

Exin Flacco Pomponio Syriæ proprætore defuncto, recitantur Cæsaris literæ, quis incusabat, egregium quenq̃, & regendis exercitubus idoneum abnuere id munus: secq̃ ea necessitudine ad preces cogi, per quas consulariũm aliqui capessere prouincias adigerẽtur: oblitus Aruntium ne in Hispaniam pergeret, decimum iam annum attineri. *Pom. Flaccus*

Obijt eodem anno & M. Lepidus, de cuius moderatione, atq̃ sapiẽtia in prioribus libris satis cõloqui. neq̃ nobilitas diutius demonstranda est. quippe Aemiliũ genus fœcundum bonorũ ciuium, & qui eadẽ familia corruptis moribus, inlustri tamen fortuna egere. Paulo Fabio, L. Vitellio Coss. post longum seculorũ ambitum auis Phœnix in Aegyptum uenit, præbuitq̃ materiem doctissimis indigenarum, & Græcorum, multa super eo miraculo differendi. de quibus *M. Lepidus*

Phœnix auis in Aegypto uisa

congruunt,& plura ambigua,sed cognitu nō absurda promere libet. Sacrū soli id animal,& ore ac distinctu pinnarū à cæteris auibus diuersum,cōsenti unt qui formā eius definiere. De numero annorū uaria traduntur. maximè uulgatum,quingentorū spatium.sunt qui adseuerent, mille quadringentos sexaginta unum interici,priorescꝫ alites Sesostride primum,post Amaside dominantibus,dein Ptolemæo,qui ex Macedonibus tertius regnauit,in ci uitatem cui Heliopolis nomen aduolauisse, multo cæterarum uolucrum co mitatu,nouam faciem mirantium. Sed antiquitas quidē obscura.inter Pto lemæum ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt, unde nō nulli falsum hunc phœnicem,necꝫ Arabum è terris credidere, nihilcꝫ usur pauisse ex his quæ uetus memoria firmauit. confecto quippe annorū nume ro, ubi mors propinquet,suis in terris structre nidum,eicꝫ uim genitalem ad fundere.ex qua fœtum oriri,& primam adulto curam sepeliēdi patris.necꝫ id temere, sed sublato murrhæ pondere,tentatocꝫ per longum iter,ubi par oneri, par meatui sit, subire patrium corpus, inꝫ solis aram perferre, atque adolere. hæc incerta, & fabulosis aucta. Cæterum aspici aliquando in Ae gypto eam uolucrem, non ambigitur. At Romæ cæde continua,Pom ponius Labeo, quem præfuisse Mœsiæ rettuli,per abruptas uenas sangui nem effudit.æmulatacꝫ est coniunx Paxęa.nam prōptas eiusmodi mortes metus carnificis faciebat:& quia damnati, publicatis bonis sepultura prohi bebantur: eorum qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, precium festinādi. Sed Cæsar missis ad senatum literis,differu it, morem fuisse maioribus quoties dirimerēt amicitias, interdicere domo, eumcꝫ finem gratiæ ponere: id se repetiuisse in Labeone. atcꝫ illum, quia male administratæ prouinciæ, aliorumcꝫ criminum urgebatur, culpam in uidia uelauisse,frustra conterrita uxore,quā & si nocentem,periculi tamē ex pertem fuisse. Mamercus dein Scaurus rursum postulatur, insignis no bilitate & orādis causis,uita probrosus. nihil hunc amicitia Seiani, sed labe fecit haud minus ualidum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes oc cultius exercebat: detuleratcꝫ argumentū tragœdiæ à Scauro scriptæ,addi tis uersibus qui in Tiberium flecterentur. Verū ab Seruilio & Cornelio ac cusatoribus,adulterium Liuiæ, magorum sacra obiectabantur.Scaurus, ut dignum ueteribus Aemylijs, damnationē anteit, hortante Sextia uxore, quæ incitamentum mortis,& particeps fuit. Ac tamē accusatores,si faculcas incideret,pœnis adficiebantur: ut Seruilius Corneliuscꝫ perdito Scauro fa mosi,quia pecuniam à Vario Ligure omittendæ delationis ceperant,in insu las interdicto igni atcꝫ aqua demoti sunt. & Abudius Ruso functus ædili tate, dum Lentulo Getulico, sub quo legioni præfuerat, periculum facessit, quod is Seiani filium generum destinasset,ultro damnatur, atcꝫ urbe exigi tur. Getulicus ea tēpestate superioris Germaniæ legiones curabat.mirumcꝫ amorem

Falsus phœnix

Pomp. Labeo

Paxæa cōiūx

Scaurus

Macro

Abudius Ruso calūniator

Lentulus Getulicus

amorem adsecutus erat, effusæ clementiæ, modicus seueritate, & proximo quoq; exercitui per L. Apronium socerũ non ingratus: unde fama cõstans ausum mittere ad Cæsarem literas, adfinitatẽ sibi cum Seiano haud sponte sed consilio Tiberij cœptam. perinde se quàm Tiberium falli potuisse. neq; errorem eundem illi sine fraude, aliꝑ exitio habendum. sibi fidem integrã, & si nullis insidijs peteretur, mansuram. successorem non aliter q̃ indicium mortis accepturum. firmarent uelut fœdus, quo princeps cæterarum rerum potiretur, ipse prouinciã retineret. Hæc mira quanquam fidem ex eo trahebant, quod unus omnium Seiani adfiniũ incolumis, multaq; gratia mansit: reputante Tiberio publicũ sibi odium, extremã ætatem, magisq; fama, q̃ ui stare res suas. C. Cestio M. Seruilio Coss. nobiles Parthi in urbem uenere ignaro rege Artabano. Is metu Germanici fidus Romanis, æquabilis in suos, mox superbiam in nos, sæuitiam in populares sumpsit, fretus bellis, quæ secunda aduersum circumiectas nationes exercuerat, & senectutem Tiberij ut inermem despiciens, auidusq; Armeniæ, cui defuncto rege Artaxia, Arsacen liberorum suorũ ueterrimum imposuit, addita contumelia, & missis qui gazam à Vonone relictam in Syria Ciliciaq; reposcerent, si mul ueteres Persarum ac Macedonum terminos: seq; inuasurum possessa Cyro, & post Alexandro, per uaniloquentiam ac minas iaciebat. Sed Parthis mittendi secretos nuncios ualidissimus auctor fuit Sinnaces, insigni familia ac perinde opibus, & proximus huic Abdus ademptæ uirilitatis. Nõ despectum id apud barbaros, ultroq; potentiam habet. Ii adscitis & aliꝑ primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum summæ rei imponere poterant, interfectis ab Artabano plerisq;, aut nondum adultis, Phrahaten regis Phrahatis filium Roma poscebant. Nomine tantũ & auctore opus, ut sponte Cæsaris, ut genus Arsacis, ripam apud Euphratis cerneretur. Cupitum id Tiberio. ornat Phrahaten, accingitq; paternum ad fastigium, destinata retinens, cõsiliꝑ & astu res externas moliri, arma procul habere. Interea cognitis insidijs Artabanus tardari metu, modo cupidine uindictæ inardescere. Et barbaris cunctatio, seruilis: statim exequi, regiũ uidetur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum specie amicitiæ uocatũ ad epulas lento uenino inligaret, Sinnacen dissimulatione ac donis, simul per negotia, moraretur. Et Phrahates apud Syriam dum omisso cultu Romano, cui per tot annos insuuerat, institutaParthorũ insumit, patrijs moribus impar, morbo absumptus est. Sed nõ Tiberius omisit incœpta. Tiridaten sanguinis eiusdem, æmulum Artabano, recuperandæq; Armeniæ Hiberum Mithridatem deligit, conciliatq; fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat, & cunctis, quæ apud Orientem parabantur L. Vitellium præfecit. Eo de homine haud sum ignarus siniſtram in urbe famam, pleraq; fœda memorari, cæterum regendis prouincijs prisca uirtute egit. Vnde regressus, &

Nobiles Parthi Romam Artabanus

Arsaces impositus armeniæ

Sinnaces Abdus

Exacti non sunt apud Parthos cõtempti

Phrahates Sponte Cæs.

Pharasmanes L. Vitellius

formidine C. Cæsaris, familiaritate Claudij turpe in seruitiũ mutatus, exem-
Exẽplar adulatorij dedecoris
plar apud posteros adulatorij dedecoris habetur. cesseruntq; prima postre-
mis, & bona iuuentæ senectus flagitiosa obliterauit. At ex regulis prior
Mithridates Pharasmanen perpulit, dolo & ui conatus suos iuuare: reper-
tiq; corruptores, ministros Arsacis multo auro ad scelus cogunt, simul Hi-
beri magnis copijs Armeniã irrumpunt, & urbe Artaxata potiunt. Quæ
Orodes Artabani filius
post q; Artabano cognita, filiũ Orodem ultorẽ parat, datq; Parthorum co-
pias, mittit qui auxilia mercede facerent. Contra, Pharasmanes adiungere
Albanos, accipere Sarmatas, quorũ Sceptuchi utrinq; donis acceptis more
σκηπτοῦχοι, reges siue principes
gentico diuersa induere. Sed Hiberi locorũ potentes, Caspia uia Sarmatã
in Armenios raptim effundunt. At qui Parthis aduentabãt, facile arceban-
tur, cum alios incessus hostis clausisset, unũ reliquũ, mare inter & extremos
Albanorũ montes, æstas impediret. quia flatibus Etesiarũ implentur uada,
hybernus Auster reuoluit fluctus, pulsoq; introrsus freto, breuia littorum
nudantur. Interim Orodem sociorũ inopem auctus auxilio Pharasmanes
uocare ad pugnã, & detrectantem incessere, adequitare castris, infensare pa-
bula, ac sæpe modum obsidij stationibus cingebat, donec Parthi contume-
liarum insolentes, circumsisterent regem, poscerẽt prælium. atq; illis sola in-
Hiberi Albanicq; Thessalis orti
equite uis. Pharasmanes & pedite ualebat. nam Hiberi Albanicq; saltuosos
locos incolentes, duritiæ patientiæq; magis insueuere. Feruntq; se Thessa-
lis ortos, qua tẽpestate Iason post auectam Medeam, genitosq; ex ea liber-
os, inanem mox regiã Aetæ, uacuosq; Colchos repetiuit. Multãq; de nomi-
mine eius, & oraculum Phryxi celebrant. Nec quisquã ariete sacrificauerit,
credito uexisse Phryxum: siue id animal, seu nauis insigne fuit. Cæterum di-
recta utrinq; acie, Parthus imperium Orientis, claritudinem Arsacidarũ:
contraq; ignobilem Hiberum mercenario milite, differebat. Pharasmanes
integros semet à Parthico dominatu: quanto maiora peterent, plus decoris
uictores, aut si terga darent, flagitij atq; periculi laturos: simul horridã suo-
Medi
rum aciem, picta auro Medorũ agmina, hinc uiros, inde prædã ostendere.
Enim uero apud Sarmatas non una uox ducis. se quisq; stimulant, ne pu-
gnam per sagittas inirent, impetu & cõminus præueniendum. Variæ hinc
bellantium species, cum Parthus sequi uel fugere pari arte suetus, distrahe-
ret turmas, spacium ictibus quæreret: Sarmatæ omisso arcu, quo breuius
ualent, contis gladijsq; ruerent: modo equestris prælij more, frontis & ter-
gi uices, aliquando ut conserta acies corporibus & pulsu armorũ pellerent,
pellerentur. Iamq; & Albani Hiericq; prensare, detrudere, ancipitem pu-
gnam hostibus facere. Quos super, eques & propioribus uulneribus pedi-
tes adflictabant. Inter quæ Pharasmanes Orodesq; dum strenuis adsunt,
aut dubitantibus subueniunt, conspicui, eoq; gnari, clamore, telis, equis con-
currũt. instantius Pharasmanes: nam uulnus per galeam adegit, nec iterare
ualuit

ualuit, prælatus equo, & fortissimis satellitum protegentibus sauciũ. Fama tamen occisi falso credita, exterruit Parthos, uictoriamq; concessere. Mox Artabanus tota mole regni ultimi. id peritia locorũ, ab Hiberis melius pugnatũ. nec ideo abscedebat, ni contractis legionibus Vitellius, & subdito rumore tanquã Mesopotamiam inuasurus, metũ Romani belli fecisset. Tum omissa Armenia, uersæq; Artabani res, inliciente Vitellio desererẽt regem sæuum in pace, & aduersis pręliorum exitiosum. Igitur Sinnaces, quẽ antea infensum memoraui, patrem Abdagasem, aliosq; occultos consilit, & tunc continuis cladibus promptiores ad defectionem trahit, adfluentibus paulatim, qui metu magis quàm beniuolentia subiecti, repertis auctoribus sustulerant animum. Nec iam aliud Artabano reliquum, quàm si qui externorũ, *Externi* corpori custodes aderant, suis quisq; sedibus extorres, quis neq; boni intellectus, neq; mali cura, sed mercede aluntur, ministri sceleribus. His adsumptis in longinqua & contermina Scythiæ fugã maturauit spe auxilij, quia Hyrcanis Carmanijsq; per adfinitatem innexus erat. Atq; interim posse Parthos absentiũ æquos, præsentibus mobiles ad pœnitentiã mutari. At Vitellius profugo Artabano & flexis ad nouũ regẽ populariũ animis, hortatus Tiridaten parata capessere, robur legionum sociorumq;, ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cum hic more Romano Suouetaurilia daret, *Suouetaurilia* ille equum placando amni adornasset, nunciauere accolæ Euphraten nulla imbrium ui, sponte & immensum attolli: simul albentibus spumis in modum diadematis sinuare orbes: auspicium prosperi transgressus. quidam callidius interpretabantur, initia conatus secunda, neq; diuturna: quia eorũ quæ terra, cœloue portenderentur, certior fides: fluminum instabilis natura, *Fluminũ instabilis natura* simul ostẽderet omnia, raperetq;. Sed ponte nauibus effecto, tramissoq; exercitu, primus Ornospades multis equitum millibus in castra uenit, exul quondam, & Tiberio cum Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoq; ciuitate Romana donatus: mox repetita amicitia regis, multo apud eum honore præfectus campis, qui Euphrate & Tigre inclutis amnibus circumflui Mesopotamiæ nomen acceperunt. Neq; multo post Sinnaces auget copias: & columen partium Abdageses gazam & paratus regios adicit. Vitellius ostentasse Romana arma satis ratus, monet Tiridaten primoresq;: hunc Phrahatis aui & altoris Cæsaris, quæ utrobiq; pulchra, meminerit: illos, obsequiũ in regem, reuerentiam in nos, decus quisq; suum & fidem retineret. Exin cum legionibus in Syriam remeauit. Quæ duabus æstatibus gesta coniunxi, quo requiesceret animus à domesticis malis. Non enim Tiberium, quanquam triennio post cædem Seiani, quæ cæteros mollire solent, tempus, preces, satias, mitigabant, quin incerta uel abolita pro grauissimis & recentibus puniret. Eo metu Fulcinius Trio ingruentis *Trio Fulcinius* accusatores haud perpessus, supremis tabulis multa & atrocia in Macronẽ

ac præci

ac præcipuos libertorũ Cæsaris cõposuit: ipsi fluxam senio mentem, & con-
tinuo abscessu, uelut exilium obiectando. Quæ ab hęredibus occultata reci-
tari Tiberius iussit, patientiam libertatis alienę ostentans, & cõtemptor suæ
infamiæ, an scelerum Seiani diu nescius, mox quoquo modo dicta uulgari
malebat, ueritatisq́; cui adulatio officit, per probra saltem gnarus fieri. Ii-
Granius Martianus sdem diebus Granius Martianus senator à C. Graccho maiestatis postu-
Tatius Gratianus latus, uim uitæ suæ attulit. Tatiusq́; Gratianus prætura functus, lege eadẽ
Treb. Rufus extremum ad supplicium damnatus. Nec dispares Trebellieni Rufi & Sextij
Sextius Paconianus Paconiani exitus. Nam Trebellienus sua manu cecidit, Paconianus in car-
cere ob carmina illic in principem factitata strangulatus est. Hæc Tibe-
rius non mari ut olim diuisus, neq; per longinquos nuncios accipiebat, sed
urbem iuxta, eodem ut die uel noctis interiectu, literis consulum rescriberet
quasi aspiciens undantem per domos sanguinem, aut manum carnificum.

Pop. Sabinus Fine anni Poppęus Sabinus concessit uita, modicus originis, principum
amicitia consulatum ac triumphale decus adeptus, maximisq́; prouinciis
per quatuor & uiginti annos impositus, nullam ob eximiam artem, sed
quod par negotijs, neque supra erat. Q. Plautius Sex. Papinius Coss. se-
L. Aruscius quuntur. Eo anno, neq; quod L. Aruseius morte adfecti forent, adsuetudi-
Vib. Agrippa ne malorũ ut atrox aduertebatur, sed exterruit, quod Vibulenus Agrippa
eques Romanus, cum peroraſſent accusatores, in ipsa curia depromptum
sinu uenenum hausit, prolapsusq́; ac moribundus festinatis lictorum ma-
nibus in carcerem raptus est, faucesq́; iam exanimis laqueo uexatæ. Ne Ti-
Tigranes granes quidem Armenia quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio sup-
C. Galba plicia ciuium effugit. At C. Galba consularis, & duo Blæsii uoluntario
Blæsij exitu cecidere: Galba tristibus Cæsaris litteris prouinciã sortiri prohibitus:
Blæsiis sacerdotia integra eorum domo destinata, conuulsa, distulerat:
tunc ut uacua cõtulit in alios. quod signũ mortis intellexere, & executi sunt.

Aemy. Lepida Et Aemylia Lepida, quam iuueni Druso nuptam retuli, crebris criminibus maritum insecuta, quanquã intestabilis, tamen impunita agebat, dum
superfuit pater Lepidus. post à delatoribus corripitur ob seruũ adulterum,
nec dubitabatur de flagitio. Ergo omissa defensione, finem uitæ sibi posuit.

Citarum siue Clitarũ natio Per idem tempus Citarum natio Cappadociæ, Archelao subiecta, quia
nostrum in modum deferre census, pati tributa adigebatur, in iuga Tauri
montis abscessit: locorumq́; ingenio sese cõtra imbelles regis copias tutaba-
tur: donec M. Trebellius legatus, à Vitellio præside Syriæ cũ quatuor milli-
bus legionariorũ, & delectis auxilijs missus, duos collis, quos barbari insede-
rant, minori Cadra, alteri Dauara nomẽ est, operibus circũdedit, & erumpe-
Tiridates re ausos ferro, cæteros siti ad deditionẽ coegit. At Tiridates uolentibus
Parthis Nicephorium & Anthemusiada, cæterasq́; urbes, quæ Macedoni-
bus sitę, Græca uocabula usurpãt, Halumq́; & Artemitã Parthica oppida
recepit

recepit,certantibus gaudio,qui Artabanum Scythas inter eductũ ob sæui/
tiam execrati,come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant. Plu
rimum adulationis Seleucenses induere,ciuitas potens,septa muris,neq; in *Seleucenses*
barbarũ corrupta,sed cõditoris Seleuci retinens. Trecẽti opibus,aut sapien
tia delecti,ut senatus. sua populo uis.& quoties concordes agunt, spernitur
Parthus:ubi dissensere,dum sibi quisq; contra æmulos subsidiũ uocant,ac/
citus in partem,aduersum omnes ualescit. Id nuper acciderat Artabano re/
gnante,qui plebem primoribus tradidit ex suo usu.nam populi imperium,
iuxta libertatẽ,paucorũ dominatio,regiæ libidini propior est. Tum aduen/
tantem Tiridaten extollunt, ueterum regũ honoribus & quos recens ætas *Solẽnia regnũ*
largius inuenit: simul probra in Artabanũ fundebant,materna origine Ar *capessęret*
saciden,cætera degenerẽ. Tiridates rem Seleucẽsem populo permittit.mox
consultans quo nam die solennia regni capesseret,literas Phrahatis & Hie/
ronis,qui ualidissimas præfecturas obtinebãt,accipit,breuem morã precan
tium.Placitumq; opperiri uiros præpollentis. Atq; interim Ctesiphon se/ *Ctesiphon*
des imperij petita.sed ubi diem ex die prolatabant,multis coràm & adpro/
bantibus,Surena patrio more Tiridatem insigni regio euinxit. Ac si statim
interiora, cæterasq; natiões petiuisset,oppressa cunctantiũ dubitatio,& oẽs
in unum cedebant.Adsidendo castellum, in quod pecuniã & pellices Arta
banus contulerat,dedit spaciũ exuendi pacta.Nam Phrahates & Hiero,&
si qui alij delectũ capiendo diademati diem non cõcelebrauerãt,pars metu,
quidam inuidia in Abdagesen, qui tum aula,& nouo rege potiebatur, ad
Artabanũ uertere. Isq; in Hyrcanis repertus est,inluuie obsitus, & alimen/ *Artabanus*
ta arcu expediens.ac primò tanquam dolus pararetur, territus, ubi data fi/
des reddendæ dominationi ueniſſe, adleuatur animum, & quæ repentina
mutatio exquirit. Tum Hiero pueritiam Tiridatis increpat:neq; penes Ar/
sacidem imperium, sed inane nomen apud imbellem externa mollitia: uim
in Abdagesis domo.Sensit uetus regnãdi,falsos in amore odia nõ fingere.
nec ultra moratus q; dum Scytharũ auxilia cõciret,pergit properus, & præ
ueniens inimicorum astus, amicorum pœnitentiã: neq; exuerat pedorem,
ut uulgum miseratione aduerteret: non fraus, non preces, nihil omissum,
quo ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Iamq; multa manu propin/
qua Seleuciæ aduentabat, cum Tiridates simul fama atq; ipso Artabano
perculsus, distrahi consilijs, iret contra, an bellum conctatione tractaret.
Quibus prælium & festinati casus placebant disiectos & longinquitate iti/
neris fessos,ne animo quidem satis ad obsequium coaluisse differunt, prodi
tores nuper hostesq; eius,quem rursum foueant. Verum Abdageses regre
diendum in Mesopotamiam censebat,ut amne obiecto Armenijs interim
Elymæisq; & cæteris à tergo excitis, aucti copijs socialibus, & quas dux
Romanus misisset,fortunã tentarẽt.Ea sentẽtia ualuit,quia plurima aucto/

ritas

ritas penes Abdagasen,& Tiridates ignarus ad pericula erat. sed fugæ spe-
cie discessum,ac principio à gente Arabũ facto,cæteri domos abeunt,uel in
castra Artabani: donec Tiridates cũ paucis in Syriã reuectus, pudore pro-
ditionis omnes exoluit. Idem annus graui igne urbẽ adficit, deusta parte
Incendium Romæ Circi,quæ Auentino contigua,ipsoq; Auentino.quod damnum Cæsar ad
gloriam uertit,exolutis domuũ & insularum precijs.Millies sestertiũ ea mu-
nificentia conlocatum,tanto acceptius in uulgum,quanto modicus priuatis
Duo opera à Tib.structa ædificationibus. Ne publicè quidem nisi duo opera struxit,templũ Augu-
sto,& scenã Pompeiani theatri, eaq; perfecta cõtemptu ambitionis,an per
senectutẽ haud dedicauit,sed æstimando cuiusq; detrimento quatuor pro-
generi Cæsaris,Gn. Domitius,Calsius Longinus,M. Vinicius, Rubellius
Blandus delecti,additusq; nominatione consulum P.Petronius. Et pro in-
genio cuiusq; quæsiti decretiq; in principem honores. Quos omiserit reco-
peritue in incerto fuit,ob propinquum uitæ finem. Neq; enim multo post
supremi Tiberio consules,Gn. Acerronius,C. Pontius magistratum occe-
Macronis potentia pere, nimia iam potentia Macronis: qui gratiam C. Cæsaris nunquã sibi
neglectã,acrius in dies fouebat:impulseratq; post mortem Claudiæ, quam
nuptam ei rettuli,uxorem suã Enniã immittendo, amore iuuenem inlicere,
pactoq; matrimonij uincire, nihil abnuentem dum dominationis apisce-
retur.Nam & si cõmotus ingenio,simulationum tamen falsa in sinu aui per
didicerat. Gnarum hoc principi.eoq; dubitauit de tradenda Rep.primum
inter nepotes,quorũ Druso genitus,sanguine & charitate propior, sed nõ-
dum pubertatẽ ingressus. Germanici filio robur iuuentæ,uulgi studia. eaq;
Claudius Cæsar Liuiæ f. apud auum odij causa. Etiam de Claudio agitanti, quod is composita æta-
te bonarum artium cupiens erat,imminuta mens eius obstitit.Sin extra do-
mum successor quæreretur, ne memoria Augusti,ne nomen Cæsarũ in lu-
dibria & contumelias uerterẽt,metuebat.quippe illi non perinde curæ, gra
tia præsentium,quàm in posteros ambitio. Mox incertus animi, fesso cor-
pore,consilium cui impar erat fato permisit, iactis tamen uocibus, per quas
intelligeretur prouidus futurorum. Namq; Macroni non abdita ambage,
Occidentem ab eo deseri, Orientem spectari exprobrauit. Et C. Cæsari
forte orto sermone L.Sullam inridenti,omnia Sullæ uitia,& nullã eiusdem
uirtutem habiturum prædixit:simul crebris cum lachrymis minorem ex ne-
potibus complexus, truci alterius uultu: occides hunc tu,inquit, & te alius.
Sed grauescente ualetudine nihil è libidinibus omittebat,in patientia firmi
tudinem simulans:solitusq; eludere medicorum artes,atq; eos qui post tri-
cesimum ætatis annum ad internoscenda corpori suo utilia uel noxia,alieni
Acutia Lælius Balbus consilij indigerent. Interim Romæ futuris etiam post Tiberium cædibus
semina iaciebantur.Lælius Balbus Acutiam P. Vitellij quondam uxorem
maiestatis postulauerat: qua damnata, cum præmiũ accusatori decerneret,

Iunius Otho tribunus plebei interceſſit. unde illis odia, mox Othoni exili- *Iun. Otho*
um. Dein multorum amoribus famoſa Albucilla, cui matrimoniū cum Sa- *Albucilla mul-*
trio Secundo coniurationis indice fuerat, defertur impietatis in principem. *torum amori-*
cōnectebantur ut cōſcij & adulteri eius, Gn. Domitius, Vibius Marſus, L. *bus famoſa*
Aruntius. de claritudine Domitij ſupra memoraui. Marſus quoq; uetuſtis *Gn. Domitius*
honoribus, & inluſtris ſtudijs erat. Sed teſtium interrogationi, tormētis ſer- *Vib. Marſus*
uorum Macronē præfediſſe cōmentarij ad ſenatum miſſi ferebant: nullæq; *L. Aruntius*
in eos imperatoris literæ ſuſpicionem dabant, inualido ac fortaſſe ignaro, fi-
cta pleraq; ob inimicitias Macronis notas in Aruntiū. Igitur Domitius de-
fenſionem meditans, Marſus tanquam inediam deſtinauiſſet, produxere
uitam. Aruntius cunctationē & moras ſuadentibus amicis: non eadem om-
nibus decora reſpondit, ſibi ſatis ætatis: neq; aliud pœnitendū quàm quod
inter ludibria & pericula anxiam ſenectā tolerauiſſet, diu Seiano nunc Ma-
croni, ſemper alicui potentium inuiſus, non culpa, ſed ut flagitiorū impatiēs.
Sanè paucos & ſupremos principis dies poſſe uitari, quemadmodum euaſu-
rum imminētis iuuentam? An cum Tiberius poſt tantam rerum experien-
tiam ui dominationis cōuulſus & mutatus ſit, C. Cæſarem uix finita pueri- *C. Cæſar*
tia, ignarum omniū, aut peſſimis innutritum meliora capeſſiturum Macro-
ne duce? qui ut deterior ad opprimendum Seianum delectus, plura per ſce-
lera Remp. conflictauiſſet: proſpectare iam ſe acrius ſeruitium, eoq; fugere
ſimul acta & inſtantia. Hęc uatis in modum dictitans, uenas reſoluit. Docu- *Vaticinium*
mento ſequentia erunt, bene Aruntium morte uſum. Albucilla inrito ictu *L. Aruntij*
à ſemet uulnerata, iuſſu ſenatus in carcerē fertur. Stuprorum eius miniſtri,
Graſidius Sacerdos prætorius ut in inſulam deportaretur, Pontius Fregel- *Graſidius Sa-*
lanus amitteret ordinem ſenatorium: & eædem pœnæ in Lælium Balbum *cerdos*
decernuntur. id quidem à lætantibus, quia Balbus truci eloquentia habeba-
tur promptus aduerſum inſontes. Iiſdem diebus Sex. Papinius conſula- *Sex. Papinius*
ri familia repentinum & informem exitum delegit, iacto in præceps corpo-
re. cauſa ad matrem referebatur, quę pridem repudiata, adſentationibus at-
que luxu perpuliſſet iuuenem ad ea, quorum effugium non niſi morte inue-
niret. Igitur accuſata in ſenatu, quanquam genua patrum aduolueretur, lu-
ctumq; communem, & magis imbecillum tali ſuper caſu fœminarum ani-
mum aliaq; in eundem dolorem mœſta & miſerāda diu ferret, urbe tamen
in decem annos prohibita eſt, donec minor filius lubricum iuuentæ exiret.

Iam Tiberium corpus, iam uires, nondum diſſimulatio deſerebat. Idem *Diſſimulatio*
animi rigor ſermone ac uultu intentus, quæſita interdum comitate quam- *Tiberij*
uis manifeſtam defectionem tegebat. mutatisq; ſæpius locis, tandem apud
promontorium Miſeni conſedit in uilla, cui L. Lucullus quondam domi-
nus. illic eum adpropinquare ſupremis tali modo compertū. Erat medicus *Charicles me-*
arte inſignis nomine Charicles, non quidem regere ualetudines principis *dicus*

solitus, consiliꝫ tamen copiam præbere. Is uelut propria ad negocia digredi-
ens, & per speciem officij manum complexus pulsum uenarum attigit: neqꝫ
fefellit. Nam Tiberius incertum an offensus tantoqꝫ magis iram premens,
instaurari epulas iubet discumbitqꝫ ultra solitum, quasi honori abeuntis a-
mici tribueret. Charicles tamen labi spiritum, nec ultra biduum duraturum
Macroni firmauit. Inde cuncta conloquijs inter præsentes, nuncijs apud le-
gatos & exercitus festinabantur. Decimoseptimo kalend. Aprilis interclu-
sa anima creditus est mortalitatem expleuisse. Et multo gratantum concur-
C. Cæsar su, ad capienda imperij primordia C. Cæsar egrediebatur, cum repente ad-
fertur redire Tiberio uocem ac uisus, uocariqꝫ qui recreandæ defectioni ci-
bum adferrēt. Pauor hinc in omnes, & cæteri passim dispergi, se quisqꝫ me-
stum aut nescium fingere. Cæsar in silentium fixus à summa spe, nouissima
expectabat. Macro intrepidus, opprimi senem iniectu multæ uestis iube-
Tiberij mors discediqꝫ ab limine, Sic Tiberius finiuit, octauo & septuagesimo ætatis an-
Tiberij genus no. Pater ei Nero, & utrinqꝫ origo gentis Claudiæ, quanquam mater in Li-
uiam & mox Iuliam familiam adoptionibus transierit. casus prima ab in-
fantia ancipites. nam proscriptum patrem exul secutus, ubi domum Augu-
sti priuignus introijt, multis æmulis conflictatus est, dum Marcellus & A-
grippa, mox Caius Luciusqꝫ Cæsares, uiguere. Etiam frater eius Drusus
prosperiore ciuium amore erat. Sed maximè in lubrico egit accepta in ma-
trimonium Iulia, impudicitiam uxoris tolerans aut declinās. Dein Rhodo
regressus, uacuos principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbi-
Tiberij mores trium tribus fermè & uiginti obtinuit. Morum quoqꝫ tempora illi diuersa:
egregium uita, famaqꝫ, quod priuatus, uel in imperijs sub Augusto fuit
occultum ac subdolum fingendis uirtutibus, donec Germanicus ac Drusus
superfuere. Idem inter bona malaqꝫ mixtus incolumi matre: intestabilis fœ-
uitia, sed obtectis libidinibus, dum Seianum dilexit, timuitúe. Postremo in
scelera simul ac dedecora prorupit, postquam remoto pudore & metu, suo
tantum ingenio utebatur.

LIBRI QVINTI FINIS.

BEATVS RHENANVS LECTORI S.

QVANDOQVIDEM quinqꝫ priores Annalium libros percurri-
ne uiderer intactos ex negligentia reliquisse, nolo cælare lectorem
de locis quibusdam iudiciū meum. Idem ante nos fecit Philippus
Beroaldus iunior miro candore citra omnem ambitionem. Quod si nobis
copia fuisset archetypi codicis Corbeiensis, quem Romæ etiamnum extare
puto Leoni x Pont. Max. dum uiueret, oblatum, fortassis plura quum me-
liora tum certiora adnotassemus eruissemusqꝫ. Nunc laborem qualemcūqꝫ
æqui boniqꝫ consule, & nos, uel de iuuandi studio, ama.

In librum

IN LIBRVM PRIMVM ANNALIVM P. CORNELII TACITI EQVITIS ROMANI, CASTIGATIONES PER BEATVM RHENANVM.

AT Romæ ruere in ſeruitium Conſules, Patres, Eques, quanto quis illuſtrior.) Hic non erat opus aſteriſco. Nam quod ſequitur, Neu triſtior primordio, refertur ad illud quod præceſſit Eques. & ſubaudítur, quiſquam eſſet.

Multa Antonio tunc interfectores patris ulciſceretur, multa Lepido conceſſiſſe.) Lego. Multa Antonio ut interfectores patris ulciſceretur, multa Lepído conceſſiſſe.

Vt non aliter ratio conſtet, quàm ſi uni reddantur.) Malim reddatur.

Sed Pompeium imagine pacis, ſed Lepidum ſpecie amicitiæ deceptos.) Legerim. Sed Pompeium imagine pacis, & Lepidum ſpecie amicitiæ deceptos.

Quæ Tædij & Vedij Pollionis luxus.) Lego. Q. Vedij Pollionis luxus: Hoc eſt, Quintij Vedij.

Sed & ſua confeſſione argueretur.) Accipiendum & pro etiam. nam ſubaudítur ut, quod mox præceſſit.

Quouſq; patieris Cæſar nō adeſſe apud te Reip.) Quid ſi quis legat, Quouſq; patieris Cæſar non adeſſe caput Reipublicæ.

Mox celebratio annum ad prætorem translata.) Lege. Mox celebratio annum ad prætorem translata.

Non obtrectari à ſe urbanas excubias, ſibi tamen apud horridas gentes è contubernijs hoſtem aſpici.) Lego, ibi tamen, hoc eſt, eō loci.

Intus operis ac laboris.) Legerim, Attentus operis ac labori. Vt operis dandi caſu dictum intelligatur numero pluratiuo ab opera.æ.

Proſpereq; ceſſura quę pergerent.) Malim, quæ gererent. Quia præſentia ſatis cōſyderat, in urbē redijt.) Lego. Quia præſentia ſatis cōpoſuerat. Aut cōſederāt.

Nil paucorum inſtinctu.) Scripſerim. Vel paucorum inſtínctu.

Et ſi uellet imperium promptas oſtentauere.) Melius, promptos.

Seu nihil militi, ſeu omnia concedentur, in ancipiti republica.) Poſſit etiā legi. Concederentur. Mox ſcripſi, Igitur uolutatis inter ſe rationibus, placitum &c.

Quos igitur anteferret: ac ne poſtpoſiti contumelia cōcederentur.) Legerim Ecquos igitur anteferret: ne poſtpoſiti contumelia incenderentur?

Inritusq; diſceſſerit ille inter nomina dicatus Auguſtus.) Scribendū, numina.

Per quæ geritur humus) Malim egeritur.

Tanto maiora offenduntur. Reponendum offunduntur.

Nox, uox, & mutui hortatus iuuabant aduerſante unda.) Lego, Nec uox.

IN LIBRVM SECVNDVM.

IACVS inde & Oceanum uſq; ad Amaſiam flumen ſecunda nauigatione peruehitur.) Lego prævehitur.

Diſtantibus locis inuecti, ut hoſtē deducerent.) Malim diducerent. Vt infra. Quia diductis terris hauriebantur.

Aliud ſibi reliquum.) Malim. Non aliud ſibi reliquum. Aut, Nihil aliud ſ.r.

Qui tumidis germaniæ terris.) hoc eſt inflatis. Alioqui poſſet etiā legi humidis.

Reductus inde in Hiona miles.) Forte legendum, in hyberna.

Quaſi auretur poteſtas eius.) Lego, quaſi augeretur poteſtas eius.

Quod magis mirum fuit quod preces M. Hortali nobilis iuuenis in paupertate manifesta superbius accepisset.) Scribo. Quo magis mirum fuit, quod.

Eandem uim in me transmererí.) Fortassis leg. transumere.

Igitur non modo Cheruscis socijq; eorum,) Lego. Igitur non modo Cheruscí socijq; eorum.

Quiq; Mosteni aut Maced. Hyrcani uocãtur.) Mẽtio Mosthenorũ fit Plinio.

Sed nihil æque cauebatur, quàm ne bellum metu eluderent.) Fortasse scribendum, quàm ne bellum astu eluderent.

Igitur aliaq; quę ibi uarietate fortunæ & nostri origine uenerãda, relegit Asiã,) Arbitror hic à librario factã transpositionẽ. Vt forsan sic scripserit Tacitus. Atq; illũ in regressu sacra Samothracũ uisere nitentẽ, aliaq; ibi uarietate fortunæ & nostri origine ueneranda. Igitur relegit Asiã, appellitq; Colophona. Nã quę relatiuũ pronomen uidet mihi uacare. Ideo uero dixit, nostri origine uenerãda, quod Aeneas propter oraculi responsum, Antiquã exquirite matrẽ, quũ Italiã peteret, profectus ad Thraciã, Samothracas deos sustulerit, & pertulerit secum, propter originem matris. Autor Seruius exponens illud Maronis carmen Aeneidos lib. 7. Threiciamq; Samum, quæ nunc Samothracia dicta est.

A reo iudicio falsi damnatum.) Lego. Areo iudicio, hoc est iudicio Arei pagi. τῇ ἀρείῳ κείσῃ. Dicasterij notum nomen est apud Athenas ἄρειος πάγος. ubi capitales causæ cognoscebantur.

Et cupere renouari dextras.) Forte. Se cupere r.d.

Ne si quando insolescerent Sueui quasi reditus in regnum ostentabatur.) Aut scribendũ næ cum diphthongo. ut sit particula Greca, certe siue utiq; significans. & tum in habitus subauditur uerbum, est. Aut scribendum, ne quando, uel ne alí quando. Aut omittendum ne, ut legas, si quando inf. S.

Et Vibilio daice.) Scripsi. duce.

Et resistentium facere.) Tu scribe. Et resistenti uim facere.

Qui propius egrederetur.) Id est, quo.

Ac uulgus impeditum primorum ore rapiant.) Scripsi. Ac uulgus imperitum primo rumore rapiant.

IN LIBRVM TERTIVM

Ac superstitem iniquorum precarentur.) Forsitan, inimicorum.

Præposito toro effigiem.) Malim. Præpositam thoro effigiem.

Scripsissent expostulantes.) Sensus est. Obiectũ à senatu Pisoni, quod ipsi nempe Germanicus & Piso per literas expostulauissent de ueneno præbito aut non præbito.

Prohibuit ob externas ea uictoria sacrari.) Lego distinguoq;, prohibuit, ob externas ea uictorias sacrari dictitans.

Sed singulos homines lætæ quæstiones.) Posset etiam legi, latæ quæstiones.

Quis pace & principe uteremur.) Et principe subauditur existente.

Et lege Pappia Poppæa præmijs indicti uisi à priuilegijs parentum cessaretur) Lego distinguoq;. inditi custodes, & lege Pappia Poppæa præmijs inducti (subaudi sunt illi custodes) si à priuilegijs parentum cessaretur. Aut, sicubi à priuilegijs parentum cessaretur. Aut. præmijs inducti, ui, uelutí præmijs cogentibus.

Quæ Oppijs quondam, alijsq; legibus constrictæ non uinclis exolutis, domos, fora, iam & exercitus regerent.) Haud absurde legas, nunc uinclis exolutis.

Et maiorum bona facta.) Forte, bene facta.

Liberalibus studijs sibi operatam.) Castigauí. Liberalibus studijs ibi operatam.

Quibus

Quibus more gentico continuũ ferri tegimen.) Legerem, Quibus more gentis contin. ferri tegimen, niſi libro quinto ſic quoq; loqueretur, Quorum, inquit, ſceptuchi utrinq; donis acceptis, more gentico, diuerſa induere. Sed ſuſpicor hãc elegantiam Librario ferendam acceptam. De qua re mentẽ noſtram aperuimus in Annotationibus conſtructionum locutionumq; quibus Tacitus utitur.

Verũ hæc nobis maiores certamina.) Quid ſi legatur, erga maiores certamina.

Neq; aliud iuſſum.) Scribendum. Neq; aliud ius ſuum.

Nulla de eo populi ſita.) Repone, ſcita.

Littora & lacus Campaniæ, tum maxime peragrantem.) Scribo, cum maxime

Flagitia hominum ut cærimonias deûm protegentes.) Repoſui, protegentis. nam ad genitiuum populi refertur.

Et ſi rectum iter perageret.) Forte, pergeret.

Poſtremo ſuaſmet ipſe ſpes antereparat.) Legendum. anteire parat, diſtinctis

Egregium publicum.) Obſcurus locus eſt aut certe mendoſus. qui (uerbis. forſan ſic legi debeat, Se, rempublicam, & bonas domi artes dehoneſtauiſſet.

Vt pontificis maximi arbitrium pluſquam binoctium abeſſet.) Lego, ut pontificis maximi arbitrio dum ne pluſquam binoctium abeſſet.

Quia in magnis operibus.) Lege opibus.

IN LIBRVM QVARTVM.

NEque fœmina amiſſa pudicitia, alia abnuerit.) Subaudi, flagitia. Quid enim ſalui eſt mulieri amiſſa pudicitia? apud Li. Lucretiæ uerba ſunt.

Plebes agri quidẽ annona fatigabatur.) Tu ſcribe. Plebes acri quidem annona fatigabatur.

Vitandam potionẽ quæ prima & apud filium epulanti offerretur.) Lego. quæ prima ei apud filium epulanti offerretur.

Ea qua tempeſtate.) Aut ſupereſt ablatiuus ea, aut ſcribe. Ea tempeſtate qua Græci conditis per Aſiam urbibus ora maris potiebantur.

Et quãdo exiret è iure patrio qui id Flaminium apiſceretur.) Lego quæſitiue. Ecquando exiret è iure patrio, qui id Flaminium adipiſceretur, quæq; in manum Flaminis conueniret?

Is diſpoſita claſſiariorum copia cœptantem tum maxime coniurationem diſiecit.) Lego. Cœptantem cum maxime coniurationem diſiecit.

Iam trepida ob multitudinem familiarũ.) Caſtigaui, iam trepidam ob mul. fam.

Sublatisq; inanib. uera potẽtia augere.) Malim, augeri. Niſi legere libet, agere.

Suoq; recident Heliatẽ agrũ in quo id delubrũ, ceſſiſſe.) Hic locus nõ fuit aſtericſco fruſtra notatus. Nam haud dubie corruptus eſt. Fortaſſe legendũ. Suoq; regi Penthelo Eleatẽ agrum, in quo id delubrũ, ceſſiſſe. Hæc nõ in hoc proferimus, ut quiſpiã libro ſuo ſtatim illinat, quũ ſit mera coniectura è ueſtigijs deprauatæ ſcripturę ſumpta, ſed ne quis putet me quærẽdi laborẽ ſubterfugiſſe. Vtinã licuiſſet hic exẽplar illud Saxonicũ inſpicere, qd' Queſtor quidã Põtificius quũ è Dania rediret, in Corbeiẽſi bibliotheca repertũ, Romã ſecũ detulit ad Leonẽ x. Pont. Max. bonarũ literarũ haud illiberalẽ patronũ, qui illi quingẽtos ducatos numerari iuſſit.

Quod magna uis armata aut incondita tuebatur.) Lego. at incõdita tuebatur.

Cum auxiliũ appellatum tauiſſet.) Quid ſi legas. Quũ auxilium appellatũ abiſſet, id eſt ad auxilium appellandum accerſendumq;. Vt appellatum ſit prius ſupinum uerbi appello. Aut ſimpliciter, Quũ auxiliũ appellaſſet ſiue appellitauiſſet.

Metus, uiſus, ſonitus, aut forte ortæ ſuſpiciones erant.) ſcribendum, Aut forte ortæ ſuſpicionis erat.

Non aliâs magis anxia & pauẽs ciuitas, ægens aduerſum proximos.) Legerim, etiam aduerſum proximos.

Et poſtq̃ nõ ſubueniebat.) Aut ſcribẽdũ, ſubueniebaẽ, aut nemo ſubueniebat.

Soluto iam caſtello obſidio.) Lego. Soluto iam caſtelli obſidio, ſicq̃ caſtigaui.

Qui iam acie cõpoſiti pelluntur, turmas ſociales.) Repoſui, qui iam acie compoſiti pellunt turmas ſocialeis, equitesq̃ legionum ſubſidio miſſos.

Et magnitudini urbis incertũ.) Scripſimus. Et magnitudine urbis, incertum, quod quiſq̃ ad negocium pergat. Hoc eſt, propter magnitudinem urbis.

IN LIBRVM QVINTVM

Oque meditationis eius introſpicere creditus.) Scripſi meditationes.

Quippe lapſum cuſtodiq̃ pergere ad paternos exercitus.) Melius, ut opinor, ſcribatur, Quippe elapſum cuſtodia perg. ad pat. exercitus.

Et ſi retinerẽt propinquus aut parẽs.) Malim & ſi retinerenẽ p. a. p.

Quos neq̃ dicta imperatoris.) Forte. Quos neq̃ dicta niſi imperatoris.

Vt uero Latiniũ Latiarẽ ingreſſus eſt accuſator, acrius iuxta inuiſi.) Suſpicor ſcribendũ, & diſtinguendum. Vt uero Latini Latiaris ingreſſus eſt accuſator Arius, Aut Latinium Latiarem, aggreſſus eſt accuſator Arius, iuxta inuiſi. Nam plane nouum eſt Latinium Latiarem ingreſſus, pro, actionem Latinq̃ Latiaris, id eſt contra Latinium Latiarem ingreſſus. Quod noſtram coniecturam adiuuat, ſic rurſum loquitur lib. 6. Atq̃ interim Torius Sabinus Sorani accuſator ingreditur.

Vbi primum facultas data arguitur pleraq̃ C. Cæſarẽ quaſi inceſta uirilitatis.) Diſtinxi, Vbi primum facultas data, arguitur pleraq̃, hoc eſt, in pleriſq̃. Græca conſtructio eſt, apud hiſtoricos tamen ſolennis. Quod uero ſequitur, quaſi inceſta uirilitatis, Legerim, quaſi inceſtæ uirilitatis. Hoc ideo dixit, quod Caius Cæſar à propriarum ſororum ſtupro non abhorruit.

Immitti reſcripto uenas reſoluit.) Caſtigaui. Immiti reſcripto, uenas reſoluit.

Feruntq̃ ab Romulo Dentrẽ Romulium.) A T. Liuio primæ decad. lib. 10. recenſetur inter Pontifices tum à plebe creatos, M. Liuius Denter.

Ac ne dubium haberetur magnitudinem pecuniæ malo uertiſſe.) Vertiſſe malo pro in malum.

Modo equites tres prælij more, frontis & tergi uices.) Caſtigaui, Modo equeſtris prælij more.

Quum hic more Romano Suouetaurilia daret.) Scribendum, Sue, oue, Taurilia daret. Sic enim Liuius quoq̃ loquitur lib. prim. dec. primæ. Ibi, inquit, inſtructum exercitum omnem ſue, oue, Taurilibus luſtrauit, Tametſi in omnibus æditionibus quæ hodie extant uulgo pro Taurilibus corrupte legitur, tauriſq̃ tribus luſtrauit. Verum nos ſynceram iſtam lectionem deprehendimus in uolumine manuſcripto, quod huc miſit clariſſimus uir Reinhardus à Rietpur Borbetomagenſis eccleſiæ Decanus. Ludorum Taurilium rurſus meminit Liui. lib. nono decad. quartæ. Ludi, inquit, Taurilia per biduum facti religionis cauſa.

Auſpicium proſpere tranſgreſſus.) Malim, auſpicium proſperi tranſgreſſus.

Cũ Tiridates ſimul fama atq̃ ipſo Artabano perculſus.) Reponẽdũ perculſus.

Sane paucos & ſuprema principis dies poſſe uitari.) Expono. Sane paucos dies, & pro, id eſt ſuprema principis. Appoſitiue.

Albucilla inrito ictu ac ſemet uulnerata.) Scribendum, à ſemet uulnerata.

FINIS

FRANCISCVS PVTEOLANVS IACOBO ANTIQVA
RIO DVCALI SECRETARIO S.

MAXIMIS plurimisq; rebus in utraq; mea fortuna à te adiutus, subleuatus ac ornatus uir perfectissime, uni omnium secundũ deos immortales plurimũ debeo. & quia parẽ gratiam nullam unquam referre possem, qua una uia datur ingratitudinis notã effugiam, habebo quam non referre est: & quicquid aut nunc est, aut in futurũ mihi erit, tibi acceptũ referri debere haud inuitus fatebor. Tu mihi omnia non amici solũ officia, sed affectũ pietatemq; paternã præstitisti: tu grauissimis in fluctibus, nõ solum mersatũ, sed obrutũ manũ porrigẽs in portũ perduxisti: tu omnibus incõmodis perfunctũ post longa certamina præmijs sudoris & pulueris ornasti: tu tranquillã uitam, ad quã enixissimè frustra contendebam, tribuisti. Neq; in me uno tua innotuit beneficentia. longus ordo post me & ante me extat te patronũ salutantium. nam cum ob rarissimas animi tui uirtutes, grauissimos mores, religionis cultũ, totius uitæ tenorẽ æquabilẽ, modestiã in isto fastigio admirandam, lenitatẽ & mansuetudinẽ pari cõiunctam grauitati, in omni fortuna constantiã, mirã scientiã atq; facundiam, in agẽdis rebus dexteritatẽ, ad maxima negotia obcunda efficaces cogitationes, in omnibus rebus fidem ac pares laude prudentiã atq; simplicitatẽ, non modo multitudini fueris acceptissimus, uerũ & totius Italiæ principes, tetrarchæ, reges, pontifices te suspexerint, euexerint, promouerint, nihil unq; tibi ambiuisti, rogasti, impetrasti: quicquid tulisti, honores, sacerdotia, mera principũ liberalitas ac iudiciũ fuit: quanq; nec ea quidẽ pro uirtutibus aut meritis: quæ licet multis maxima uideãtur, plericq; haud quaq; artibus tuis pares plura tenuerunt. Piget pudetq; referre, adulatores, scurras, delatores, quos cernimus ditiores. Cur tu ut uirtute & innocentia, ita flaminijs, procurationibus, prẽfecturis, alios nõ excellis? Verũ nõ eodem iudicio quo cæteri felicitatẽ metiris. ideo quæ maxima isti putãt, sem per contempsisti. Compertũ habeo exiguo labore leuissimis atq; etiã honestissimis precibus, honorificentissimũ quiddam tibi quẽri potuisse. Obstitit antiquus rigor, & prisca frugalitas, & modicis cõtentus animus. Quod pro te tamen nunq; propositis ullis præmijs faceres, uidimus multoties amicorum causa ambitiosissime contendisse. multa enim multis rogasti atq; impetrasti. Sed ego in hoc latissimo campo, in uberrima tuarum laudum materia parcius loqui cogor. quod enim omnia tibi debeo, uereor ne fœda assentandi libidine rapi uidear. accedit quod uirtutibus tuis parẽ orationem

Gratitudo

Iacobi Antiquarij laus

afferre non possumus: sed ut floribus ac interdum solis precibus dijs supplicant qui thura nō habent, sic hoc tempore ego tibi, quem uice magni numinis colo munusculū affero Cor. Taciti equitis Ro. historicorū omnium grauissimi, disertissimiq; quicquid incuriosæ uetustati superfuit, id est, fragmēta ex actionib. diurnalibus Augustæ historię, de moribus & situ Germaniæ, De genere eloquentiæ nō corruptæ, cui operi à quibusdam titulus de claris oratoribus inscribitur, Vitam Iulij Agricolæ soceri multis uigilijs intentissimoq; studio recognita adiuuante Berardino Lanterio omniū Mediolanensium eruditissimo, ut eum parcissime laudē, sub tuo nomine nostris impressoribus tradidimus: tum quia eius eloquentia perfecta meo iudicio & admirabilis peculiariter ita te ut me delectat, tum ne in tāta librorū copia solus ipse supprimeretur. ueteres enim impressores adeo inculcauerant ac fœdauerant hoc diuinū opus, ut non modo Cornelianæ facundiæ maiestas inquinaretur, sed uix sensus ullus cōiectari posset. quid ego effecerim iudicent docti, sed collatis exemplaribus. De ipso Tacito hæc præfanda duxi: in Rep. uersatū, Belgicæ Galliæ rationes procurasse, causas dixisse, historiā scripsisse ab Augusto ad principatū Adriani. sed maior & melior pars proh dolor & humani generis immensa iactura, tēporum incuria abolita est: absoluisse omnem historiæ legē. nam cum suorum temporum maiore ex parte memoriæ consuluerit, id pari eloquentia ac libertate præstitit. debebat tribus deinceps gētis Flauiæ imperatoribus ab ijs ad maximos honores euectus, quos incorruptā rerum fidem professus, ut nullo odio sic nullo amore rettulit, nihil falsi dicere, nihil ueri omittere ausus. in scribendo enim ne suspectus quidem unquam fuit, aut gratię aut simultati aliquid tribuisse. rerum rationem, qua ordo temporum, regionum descriptio, exigitur; nemo historicorum diligentius obseruauit. Iam consilia, acta, euentus ut dij boni expendit: & de consilijs quid probet, quid non: in rebus gestis non solum quid actum, sed quale: de euentu uero omnes causas explicat, casus, sapientiæ, temeritatis: hominum porrò nō solum res gestas, sed quæ fama, quod nomen, quæ natura, quæ uita. quo artificio omnes mea sententia facile uicit, ita creber rerum frequentia, ut uerborum propè numerum sententiarum numero sequatur, ita dein uerbis aptus & pressus, ut nescias utrum res oratione, an uerba sententijs illustrentur: in concionibus (audeo enim promere quod sentio) Liuio quoq; anteferendus, magis tamen Salustij argutam densitatem quàm huius amplitudinem imitatus. hunc primo legens laudabis eloquentiam, cum iterum in manum sumpseris mirum acumen deprehendes & miraberis, ubi contubernalem reddideris, semper artificiosa docebit uarietate, immensaq; iucunditate delectabit. Vale decus & præsidium meum.

Fragmenta historiæ Augustæ

Berardinus Lanterius mediolanensis adiutor castigationis

Cor. Tacitus in repub. uersatus

Orator Historicus

Eloquentia ac libertas Tac.

Pressus Tacitus

Argutā Salustij densitatem imitatur

Beatus

BEATVS RHENANVS AD LECTOREM.

REDITVM est hactenus inter monumenta autorum quæ posteritati fors nõ inuidit, uix quicq; supereſſe quod minus sit librariorum insciti corruptum, q; P. Cornelij Taciti fragmenta annaliũ. In qua ego quoq; semper opinione fui. Verum quũ proximis mensibus flagitante Compatre meo Hieronymo Frobenio uulgatã æditionẽ conferre cœpissem cũ exemplari manuscripto sed recẽtiori, quod superioribus annis mihi dono miserat summus amicus Iacobus Spiegellius iureconsultus atq; Ferdinandi Cæsaris à secretis & à cõsilio, Matthię Coruini illius Hungariæ quondam regis sumptu descriptũ olim in Italia, comperi idẽ prope modũ Tacito accidisse quod scriptoribus cęteris. In hoc tamen fortunatior uidet, quod primũ in manus certe eruditissimorum hominũ uenit, qui magna religione æditionẽ castigare & adiuuare conati sunt. Post quorum laborẽ quid nos huic autori contulerimus, indicabunt sequentia. Cæterum cõmunis est hæc ueterum scriptorũ omniũ infelicitas, quod errata nemo facile sentit, nisi qui confert, aut exacti us singula rimatur. Verbi gratia. Apud Liuiũ legitur septimo lib. tertiæ decadis. "Et de M. Liuio pręfecto arcis Tarentinę haud minore certamine actũ est, alijs sententijs notantibus præfectũ, quod eius socordia Tarentũ proditũ hosti esset. Quis hic putaret corruptũ esse locum? Tota difficultas est in his uerbis. alijs sententijs notantibus præfectũ, imò in unica dictione sententijs. Sed facile est aliquid in speciem excogitare quo tueare errorẽ. puta si sententijs septimo casu dictũ interprete re pro per sententias. Ego quũ hunc librum conferrẽ, reperi in uetusto codice scriptum, Alijs socijs notantibus, Vnde statim eluxit germana lectio, nempe, Alijs ocij notantibus præfectũ. nam sequitur, quod eius socordia Tarentum proditũ hosti esset. Proferam alterius generis è Cicerone exemplum. Libellus de senectute cui non est in manibus? cui ignotus uersiculus ille qui citatur è Næuio poeta,

Liuij locus

Ciceronis locus expendendus

Proueniebant oratores, noui, stulti, adulescentuli.

Quis est cui non optime habere sententia uideatur? Nec uero prorsus habet male, si quis reputet eloquentiã illam ἀγμογόρον quæ præcipue apud Græcòs uiguit, quemadmodum ex orationibus Isocratis liquere potest, nõnunquam existere comitem seditionũ, effrenati populi incitamentum, contumacem, temerariam, arrogantem, quæ in bene constitutis ciuitatibus non oritur. His enim elogijs hanc ornat autor dialogi, qui de Oratoribus inscribitur huic adnexus uolumini. Sed tamen quando carmen claudicat, possit quis suspicari ueterem scripturã quæ mendosæ lectioni præstiterit occasionem, huiusmodi fuisse.

Prouehebant uradres (siue uratres) noui, stulti, adulescentuli. Vt debeat sic stare

Prouehebantur ad res noui, stulti, adulescentuli. (carmen.

Sic enim aptius cohærebit cum uersu præcedenti:

Cedò, qui uestram rempublicam tantam amisistis tam cito?

Respons. Prouehebantur ad res, noui, stulti, adulescentuli.

Nam hinc maxima pernicies reipublicæ quod homines noui, imprudentes, & iuuenes, rebus moderandis imponebantur. Quum oratores contra si noui forent, carerent autoritate, stulti potius riderentur, cõtemnerentur adulescentuli. Sed hoc ad arbitrium eruditorum referimus, inquirentes, nihil pronunciantes. Vt uero redeam unde sum digressus, multa nos fallunt in autoribus prorsum deprauata, quę tamen nullus temere deprehendat. In causa est stulta persuasio, libros esse longe emenda-

emendatiores quàm sunt. Enimuerò decreuerã ab isto tædioso castigandi labore deinceps abstinere, postquam hactenus tam maligne respõdit mihi fauor, lucrum typographo. Verũ datum est hoc amici precibus, & meo in Tacitũ amori, quem ex historicis ob uarias dotes feci semper plurimi. Porrò nemo putet me tam mutãdi auidum, ut quicq̃ citra autoritatẽ manuscripti codicis uel addiderim uel demserim. Nec quoties occurret, sic scripsi, castigaui, reposui, suspiceẽ quisquã id ex meo tantũ factum ingenio. Nam quũ meum secutus iudiciũ aliquid muto, quod tamen nisi in manifestis erratis, non feci, lectorẽ ea de re in castigationibus admoneo. Vnde & hæc utilitas, quod hoc modo uetus lectio conseruatur, quã utinam haberemus non in Liuio solum sed & Cicerone atq̃ alijs autoribus. Siquidem dici non potest q̃ uarie sint interpolata autorum omniũ scripta. Sane multum debemus Berardino Lanterio Mediolanẽsi, atq̃ Francisco Puteolano, & alijs, quibus ante illos hunc autorẽ pro uirili restituere studio fuit. nam quia regius liber quem penes me habeo, uetusti uoluminis cui sunt illi manus admoliti, aut inniſi præsidio, exemplũ est, facile sensi, quid de suo addiderint, ubi sudarint, ubi coniecturis sint usi. Et laboratũ quidem est ab illis strenue. Nos si non laudem meremur, nec uero insectatione digni sumus, gratis studiosorum commodis consulentes.

IN LIBRVM VNDECIMVM CASTIGATIONES.

NAM Valer. Asiaticum.) Apparet hunc librũ esse ἀκέφαλον.

Insigni magnificẽtia extollebat.) Scripsimus, excolebat, quemadmodum & editio uetus habet, ab exemplari manu descripto dissentiens.

Caueri uim atq̃ opes principibus infensas.) Codex Budensis hic notatus erat, ut aliâs cõpluribus locis rasus præsertim hoc undecimo libro, quẽ conatus fuit quidã ex uulgatis æditionibus castigare. Sed tamen eius uoluminis prior lectio sic habebat, Caueri indeque opes principibus infensas. Legerim ego, Cauendas opes principibu infensas.

Præcipuum autorẽ Asiat. interf. Cæs. non extimuisse in contione pop. Ro. fateri.) in lib. regis Coruini quẽ ex Budensi bibliotheca dono Iacobi Spiegellij nactus sum, neq̃ erat in cõcione sed tantũ concionẽ, neq̃ uerbũ fateri illic comperi. Itaq̃ suspicor synceriorẽ lectionem esse, præcipuũ autorem Asiaticũ interficiendi Cæsaris non extimuisse concionẽ populi Romani gloriãq̃ facinoris ultro petere.

Quos pecunia & stupro in omni flagitio obstrictos arguebat.) Malim in omne flagitium.

Ac postremũ mollitiã corporis obiectante.) Postremũ usurpat aduerbialiter. Vt & libro primo. Perniciem alijs, ac postremum sibi inuenere.

Valerij & Poppeæ congressibus.) In uolumine Budensi scriptum est in Nestoris & Poppeæ congr. Hinc reposui. Quod domum suam M. Nestoris & Poppeæ congressibus præbuissent. Histrio fuit M. Nestor, intimus Messalinæ cuius sæpe ministerio abusa est. proinde trucidata Messalina, inter eos qui illius sæuitiæ ac libidini inseruierant M. Nestor quoq̃ est interfectus. Id quod in huius libri fine commemorat Tacitus, quanquam in uulgatis æditionibus eo loco Mnester legitur pro M. Nestor, quemadmodum illic admonebimus. Hic est ille M. Nestor cuius Seneca mentionem facit in ludicro libello de morte Claudij Cæsaris, quẽ nos scholijs olim exposuimus, pro noster Pantomimus, Nestor Pantomimus reponentes, Eum locum infra citabimus.

M. Nestor

Nestor Pantomimus

Grauẽ

Grauitatem annonæ dixisset.) Vel prædixisset, uel significari dixisset.

Ne fidem quidem integram manere.) Quum coniunctio quidem nō sit in exemplari scripto, maluimus legere, Nec fidem integram manere. Nam hanc particulam etiam in sequentibus sæpe reperi in fultam à castigatoribus.

Ad summa prouectorū.) Codex Budensis habet, ad summa prouectos, & est nō absurda lectio, si quis recte distinguat, nempe hoc modo. Meminissent T. Gallbæ, C. Asinij, & Messalæ, ac recētiorū Arūtij & Esserniní. Ad summa prouectos, incorrupta uita & facundia. Subauditur uerbū esse. Nam illud, ad summa prouectorū, plane durius est. Paulo post is codex habet, Quē illum tanta superbia esse.

Nihil à quoquam expeti, nisi cuius fructus ante præuidetur.) Illic manifeste legitur, prouiderit. Et quid erat opus hoc mutare? Subauditur aūt quisquā aut ipse.

Cogitaret plebē qua toga eniteſceret.) Diu cū hoc loco sumus luctati, nihil nos adiuuāte codice scripto. Deprehēdimus tādē, p cogitaret legēdū cogitare, & qua nō, pnomē hic esse, sed aduerbiū pro quatenus. Itaq; circūflexū accentū superim posuimus, ne se lector hic torqueat. Cogitare plebē, quâ toga eniteſceret. Sensus est, Cogitare plebeos quo pacto sese altioríb. ordinib. inserāt, atq; in senatū allegāt.

Ignarumq; & exterritum Gotarzem perturbat.) Castigauimus, proturbat.

Nec enim restitere Armenij.) Scripti codicis lectio, resistere, id est resistebant.

Paulopost pro patefecit reposuimus patefecerat.

Potiorq; Bardanes uisus retinendo regno.) Illic non est adnexa particula que. Et quid erat opus addere, quū breuitati Cornelianæ magis cōueniat eam abesse.

Exin ualidissimas præfecturas inuasit.) Hic locus meo iudicio recte fuit castigatus, quum in scripto uolumine legatur inuisit, sed perperam.

Et recuperare Armeniam parabat, ni Vibio Marso.) Hic uerbum parabat est infultum postea, nam Tacitus scripsit. Et recuperare Armeniam, ni Vibio M.f.l. b.m.c. foret, id est recuperabat. Testatur id codex Budensis.

Ad flumen Gynden.) Illic, ad flumen Sinden.

Longinquam quanq; aspernabantur.) Particulam quanq; errore librarij repeti eam induximus.

Nec em̄ cuiq; ante Arsacidarū tributa illis de gētibus parata.) Docuit regius liber cōiunctione em̄ expūcta pro parata scribendū parta, sentētiāq; legendā absq; parēthesi, hoc modo, quib. opes suas testabatur, nec cuiq; ante Arsacidarū tributa illis de gētib. parta, regredit. Quanq; nihil mali sit, si clausula parēthesi includat.

Et nonnulla fallendi spe.) Hoc est latendi, ne res uidelicet deprehenderetur. Nam fallere pro latere sæpe reperias apud hunc scriptorē, quæ est elegantissima uerbi huius significatio. Libro 13. Quæ mutatio neq; Neronem fefellit. Libro 18. Non fallebat duces impetus militum, hoc est non latebat. *Fallere pro latere*

Egressibus adhæresceré.) Sic libro 15. de Nerone. Cuius ne modicos quidem egressus tolerarent.

Sub imbruinis collibus.) Scribit Tacitus libro 14. Neronis apud Simbruina stagna discumbentis ictas fulgure dapes mensamq; fuisse disiectā. Quare scripsimus hoc loco, fontes Simbruinis collib. deductos, hoc est à Simbruinis collibus. *Simbruini colles*

Et formæ literis Latinis.) Antiquior lectio. Et forma literis Latinis.

Eodem anno Cheruscorū gens regem Romę petiuit.) Malim, Roma petiuit. Nam sic scribit libro 13. Barbaros malle Roma petere reges q̄ habere.

Iamq; apud proximos, iam longius clarescere.) Melius illic, Iamq; apud proximos longius clarescere.

Supra cunctos extollatur.) Castigauimus, attollatur. Item hostili in loco, hostili in

ſtili in ſolo. Rurſum, poſſet extimeſci, poſſe extimeſci.

Auxiliaris & diu meritus.) Budenſis codex habet, ex diu meritis.

Cæteras naues.) Emendauimus, cæteras nauium. Sic enim ſubinde Tacitus loquitur per genitiuum, ut quoſdam militum, cunctis ciuium, reſiduis nobiliũ, pro quoſdam milites, cunctis ciuibus, reſiduis nobilibus. Et ſic de ſimilibus.

Quæ munia & incertum an falſo iacta uel aucta.) Pro munia ſcripſimus nimia, & clauſulam uel aucta deleuimus. Infra ex perlocutus, fecimus prolocutus.

In agro Machiaco.) Puto Mattiacos eum innuere. qui tametſi alteram Rheni ripam incolerent, tamen prouinciales erant, & Romanis parebant. Mox, & fodere riuos. Forte melius, effodere riuos.

Videtur mihi ex ſe natus Videtur mihi ex ſenatu.) Reſtituimus hunc locũ è lib. Budenſi. Videtur mihi ex ſe natus. Hoc aũt dixit Claudius hominis uirtutes cõmendãs. Ex uirtute enim quiſq; æſtimari debet, quę ſui cultores regenerat. Mox adipiſcerẽt, pro adipiſcent.

Qui Capitolio & ara Romana manibus eorundem proſtratis.) Hic locus difficilis eſt & à nemine hactenus intellectus. Regium exemplar habet, manibus eorundem per ſe ſatis. Puto germanam eſſe Taciti lectionem, ſi quis pro per ſe ſatis

Manes aut proſtratis, ſcribat, parceretis. Eſt autem manibus hic datiuus à manes ium, pro animis defunctorum. quomodo non uno loco Tacitus uſurpat libro 13. Infernos Sillanorum manes inuocare. Libro 20. Damnatusq; Publius, & Soraní manibus ſatisfactum. In uita Iulij Agricolæ. Si quis piorũ manibus locus. Atq; hæc dictio non intellecta hoc loco, occaſionẽ errori caſtigatoribus dedit. Præterea ſciendum hic apoſiopeſin eſſe, qui Capitolio & ara Romana, ſubaudiend. potiti ſunt. Nãc pronuncia quæſitiue ſententiã, & erit lucidiſſima. Quid ſi memoria eorum inoriretur, qui Capitolio & ara Romana? manibus eorundem parceretis?

Multo gaudio Cæſaris inibatur.) Cenſoris habet manifeſte uolumen Budenſe. Intelligitur autem Claudius Cæſar. De quo narrationem iſtam auſpicans Tacitus ſupra dixit, At Claudius matrimonij ſui ignarus, & munia cenſoria uſurpans. Et lib. proxime ſequenti. Quod porrò honeſtius Cenſoriæ mentis leuamẽ, q̃ alliti mere cõiugẽ proſperis dubijſq; ſociã? Loquitur de Claudio Agrippinã ducturo.

Summam adeptus Sed ne Silius ſumma adeptus.) Scripſimus quod illic habebatur, ſummã adeptus. Intelligitq; ſummã rerum. Sic lib. ſequenti, Summamq; R. P. agi obteſtans.

Dum induſtria cubiculũ principis occulit adulteros.) Corruptus locus eſt. Nec quicquam hic minus ſcribendum quàm uocabulum induſtria. Exemplar regium hic crucicula notatũ erat, & uarijs liturís raſurísq; fœdatum. Videtur tamen antiquior lectio fuiſſe: dum incluſum in cubiculum principis exultat: & poſtea quidã inſeruit cum præpoſitionem & ſuperinſcripſit, adultero, idq; ceu uidetur propter exultandi uerbum. Opinor ſynceram eſſe lectionem, Dum incluſum, cubiculum principis occultat, dedecus quidem illatum, ſed. Mox, propinquoq; conſulatu, reposuimus, ac propinquo conſ. Item acrioribus conſilijs pro acribus, paulo poſt.

Perſtitit Narciſſus, & ſolum id immutans.) Et particulam expunximus.

Cis Vectium Plancium.) Illic eſt ſemper Plautius.

Paratus Et cæteros fortunæ apparatus.) Scripſimus, paratus. quod uerbum uſurpat ſæpe Tacitus. Vt ſupra, Serui, liberti, paratus principis apud adulterum aſſebantur. Libro tertio, Ventris & ganeæ paratus aſſiduis ſermonibus uulgati. Libro quinto. Et columẽ partium Abdageſes gazam & paratus regios adijcit. Item libro 15. Parthi omiſſo paratu inuadendæ Syriæ. Libro 17. Studia militum iampridem ſpe ſucceſſionis, aut paratu facinoris affectauerat. Lib. 18. Igitur nauium, militum, armorũ paratu ſtrepere prouinciæ. Eodem libro. Ita Vitellij paratus noſcebantur.

Primumq; rei frumentariæ præfectum Turranum.) Scripſimus, Turanium.

Adulto

Adulto autumno.) Hoc est, medio iam autumno. Sic libro secundo. Sed æstate iam adulta, legionū aliæ itinere terrestri in hybernacula remissæ. Annus in quatuor digeritur species. Prima cuiusq; pars noua uocatur aut uiridis, id est immatura: secunda, adulta: tertia, præceps. Sic Marcellinus adulta hyeme dixit libro 20. Adulta hyeme dux, inquit, antedictus Bononiā uenit. Tacitus rursum libro 17. seditionem incipientem, uocat necdum adultam. Item libro 19. dixit adultam noctem. Donec, inquit, adulta nocte, luna surgens ostenderet acies, falleretq;. Rursum lib. 21. dixit, Parthis nondum adultis. Pro eo quod est, qui nondum inualuerant. Quo sensu libro tertio dixit, prævalida & adulta uitia.

Adulto autumno

Adulta hyeme

Simulachrum uindemiæ per domum celebrat.) Scripsimus celebrabat.

Ferunt Vectium Valentem.) Deprehendimus in codice Budensi scriptum, fertur. Id accipiendum impersonaliter. Et bene habet lectio.

Fertur impersonaliter

Lucullianos in hortos.) Miror quod illic hoc loco reperi, Fultianos in hortos. Sed & paulo post. Lucullianis in hortis, illic rursum scriptū, Lucianis. In libello de regionibus urbis Romæ, fit mentio hortorum Lucullianorum regione nona.

Dissimulando metu.) Non me fugit hoc Latine eleganterq; dici pro dissimulando metui, siue ob metum dissimulandum. Sed tamen in exemplari scripto manifeste legebatur, dissimulando metum.

Quanquam res aduersæ consilium adimerent.) Illic est eximerent. Nec improbanda lectio. Nam eximere consiliū est ueluti differre. Sed & eximitur, quod adimitur. Sic libro decimotertio. Quia dissimulationē nox & lasciuia exemerat.

Eximere consilium

Eximere dissimulationem

Largus Cæcina.) Illic Largius Cæcina. Paulo post. Et ad minas prorumpentē, lectio codicis scripti habet erumpentem.

Titium Proculū custodem Silio ac Messalinæ dat.) Suspicor scribendū, datū.

Vectium Valentem & cōfessum.) Particulam & expunximus. Mox ex consciis tradi. Malim trahi.

Solus Mnester.) Castigauimus, solus M. Nestor. In ludicro libello de morte Claudij Cæsaris meminit huius Nestoris Seneca catalogum interfectorum à Claudio recensens. Medius, inquit, erat in hac canentium Nestor Pantomimus quem Claudius decoris causa minorem fecerat. Sic enim illic scripsimus, quum ante legeretur, noster Pantomimus. Apparet autem ei caput amputatum fuisse, & longa statura præditum. Tacitus histrionem uocat, Seneca Pantomimū. Meminit eius & Suetonius in uita Caligulæ. Tacito quoq; & nobis pauloante est memoratus.

M. Nestor

Sponte an coactus tam magne peccauisset.) Reposuimus è uolumine Budensi, tam magna peccauisset.

Verterat perniciem in accusatorem.) Castigauimus, Verterat pernicies. Nam autores uerbum uertit absolute nōnunquam & tamen quasi in passiua significatione soliti sunt usurpare. Sic supra. Seu forte lapsa uox in præsagiū uertit. Libro secundo. Astusq; hostium in perniciem ipsis uertebat. Libro quarto Quod aspere acceptū ad præsens, mox in laudem uertit. Eodem libro paulopost. Nam quæ saxo struuntur, si iudiciū posterorum in odium uertit, pro sepulchris spernuntur. Libro quinto. Adeo facinora atq; flagitia sua ipsi quoq; in supplicium uerterant.

Verterat pernicies in accusatorem

Vbi uino incaluit.) Scripsimus, incaluisset. Et paulopost, raptim in hortos progressus. Item, iugulo ac pectori. Et infra, priuatis ac publicis locis.

Leuissimum fastigij eius.) Conjicio legendum, lætissimo fastigij eius, & pro flagitijs multis, flagitijs inultis. siue uitijs inultis. Nam exemplar regium habet triflitijs inultis.

FINIS

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER VNDECIMVS

Valer. Asiaticus

NAM Valerium Asiaticũ bis cõsulem, fuisse quondam adulterum eius credidit: pariterq; hortis inhians quos ille à Lucullo cœptos insigni magnificẽtia excolebat, Suillium accusandis utriscp; immittit. Adiungitur Sosibius Britannici educator, qui per speciem beneuolẽtiæ moneret Claudium, caueri uim atq; opes principib. infensas: præcipuum auctorem Asiaticũ interficiendi Cæsaris non extimuisse in cõcione populi Romani fateri, gloriamq; facinoris ultro petere. clarum ex eo in urbe, dedita per prouincias fama, parare iter ad Germanicos exercitus, quãdo genitus Viennæ multisq; & ualidis propinquitatibus subnixus, turbare gentiles nationes promptũ haberet. At Claudius nihil ultra scrutatus, citis cum militibus tam quam opprimendo bello, Crispinũ prætorij præfectũ misit: à quo repertus est apud Baias, uinclisq; inditis in urbem raptus, neq; data senatus copia, intra cubiculum auditur, Messalina coram, & Suillio, corruptionẽ militum quos pecunia et stupro in omni flagitio obstrictos arguebat, exin adulterijs Poppeæ, ac postremum mollitiã corporis obiectante. Ad quod uicto silentio prorupit reus, & interroga, inquit, Suilli filios tuos, uirũ me esse fatebuntur: ingressusq; defensionem, cõmoto maiorem inmodũ Claudio, Messalinæ quoq; lachrymas exciuit: quibus abluendis cubiculo egrediẽs, monet Vitellium ne elabi reum sineret. Ipsa ad perniciem Poppeæ festinat, subditis qui terrore carceris ad uoluntariam mortem propellerent, adeo ignaro Cæsare, ut paucos post dies epulantem apud se maritũ eius Scipionem percunctaretur, cur sine uxore discubuisset? atq; ille functam fato responderet. Sed consultanti super absolutione Asiatici, flens Vitellius commemorata uetustate amicitiæ, utq; Antoniam principis matrem pariter obseruassent, dein percursis Asiatici in Remp. beneficijs, recentiq; aduersus Britanniam militia, quæq; alia conciliandæ misericordiæ uidebantur, liberum ei mortis arbitrium permisit: & secuta sunt Claudij uerba in eandem clementiã. Hortantibus dehinc quibusdam inediam & lenem exitũ, remittere beneficium Asiaticus ait: usurpatis quibus insueuerat exercitationibus, lauto corpore, hilare epulatus, cum se honestius calliditate Tiberij, uel impetu C. Cæsaris periturum dixisset, quàm quod fraude muliebri & impudico Vitellij ore caderet, uenas exoluit, uiso tamen ante rogo, iussoq; transferri partem in aliam, ne opacitas arborum uapore ignis minueretur: tantum illi securitatis nouissimæ

Crispinus

Messalina Suillius

Poppeæ uoluntaria mors

Vitellius hic omnia potebat apud Claudium

Tiberij calliditas

C. Caligulæ impetus

Valer. Asiatici uenas exoluit

nouiſsimæ fuit. Vocantur poſt hæc patres, pergitq; Suillius addere reos equites Romanos illuſtres, quibus Petra cognomẽtũ: At cauſa necis, quod domũ ſuam M. Neſtoris & Poppeæ cõgreſsibus præbuiſſent. Verum nocturnæ quietis ſpecies alteri obiecta, tanq; uidiſſet Claudium ſpicea corona euinctũ, ſpicis retro conuerſis, eaq; imagine grauitatẽ annonæ dixiſſet. Qui dam pampineam coronam albentibus foliis uiſam, atq; ita interpretatum tradidere, uergente autumno mortẽ principis oſtendi. Illud haud ambigit, qualicũq; inſomnio ipſi fratriq; pernicie allatam. Seſtertium quindecies & inſignia præturę Criſpino decreta. Adiecit Vitellius ſeſtertium decies Soſibio, quod Britannicum præceptis, Claudium cõſiliis iuuaret. Rogatus ſententiam & Scipio, cũ idem, inquit, de admiſſis Poppeæ ſentiam quod oẽs, putate me idem dicere quod omnes: eleganti tẽperamento inter cõiugalem amorem & ſenatoriã neceſſitatem. Continuus inde & ſæuus accuſandis reis Suillius, multiq; audacię eius æmuli. Nam cuncta legum & magiſtratuum munia in ſe trahens princeps, materiam prædandi patefecerat. nec quicquam publicæ mercis tam uenale fuit, q; aduocatorum perfidia: adeo ut Samius inſignis eques Romanus quadringentis nummorum milibus Suillio datis, & cognita præuaricatione, ferro in domo eius incubuerit. Igitur incipiente C. Silio conſule deſignato, cuius de potẽtia & exitio in tempore memorabo, conſurgunt patres, legemq; Titiam flagitant, qua cauetur antiquitus, ne quis ob cauſam orandam pecuniam donúmue accipiat. Deinde obſtrepentibus his quibus ea contumelia parabatur, diſcors Suillio Silius acriter incubuit, ueterum oratorum exempla referens, qui famam in poſteros præmia eloquẽtiæ cogitauiſſent pulcherrima: alioquin & bonarũ artium principem ſordidis miniſteriis fœdari: nec fidem integram manere, ubi magnitudo quæſtuum ſpectetur: quod ſi in nullius mercedẽ negocia tueãtur, pauciora fore: nunc inimicitias, accuſationes, odia, & iniurias foueri, ut quomodo uis morborum precia medentibus, ſic fori tabes pecuniam aduocatis ferat. meminiſſent T. Galbæ, C. Aſinij, & Meſſalæ, ac recentiorum Aruntij & Eſernini ad ſumma prouectorũ, incorrupta uita & facundia. Talia dicente conſule deſignato, conſentientibus aliis parabatur ſententia, qua lege repetundarum tenerentur, cum Suillius, & Coſſutianus, & cæteri qui non iudicium, quippe in manifeſtos, ſed pœnã ſtatui uidebãt, circumſiſtunt Cæſarem, ante acta deprecantes. Et poſtquã annuit tacens, incipiunt. Quem ullum tanta ſuperbia eſſe, ut æternitatem famæ ſpe præſumat? uſui & rebus ſubſidium præparari, ne quis inopia aduocatorum potentioribus obnoxius ſit: necq; tamen eloquentiam gratuito contingere, omitti curas familiares, ut quis ſe alienis negotiis intendat. multos militia, quoſdã exercendo agros tolerare uitã. Nihil à quoquam expeti, niſi cuius fructus ante prouiderit. Facile Aſinium, & Meſſalam, inter Antonium & Auguſtum bellorũ præmiis

Suillius calũniator ſub Claudio

Petræ eq. Ro. M. Neſtor

Suillius

Samius eq. R.

C. Silius

Titia lex

« refertos, aut ditium familiarũ hæredes Eſerninos & Aruntios magnũ ani-
« mum induiſſe: prompta ſibi exẽpla quantis mercedibus P. Clodius aut C.
« Curio concionari ſoliti ſint: ſe modicos ſenatores, qui à Rep. nulla niſi pacis
« emolumenta peterent: cogitare plebẽ, quâ toga eniteſceret: ſublatis ſtudio
rum pretijs, etiam ſtudia peritura, ut minus decora. Hæc ita haud fruſtra
Mithridates in regnum redit dicta princeps ratus, capiẽdis pecunijs poſuit modũ, uſq; ad dena ſeſtertia,
quæ egreſſi repetundarũ tenerentur. Sub idem tempus Mithridates quẽ
imperitaſſe Armenijs, & ad præſentiam Cæſaris uectum memoraui, mo-
Pharaſmanes nente Claudio in regnũ remeauit, fiſus Pharaſmanis opibus. Is rex Hybe-
ris, idemq; Mithridatis frater, nunciabat diſcordare Parthos, ſummaq; im
Gotarzes perij ambigua, minora ſine cura haberi. Nam inter Gotarzis pleraq; ſæua
Artabanus (qui necem fratri Artabano, cõiugiq; ac filio eius præparauerat, unde me-
Bardanes tus eius in cæteros) acciuere Bardanem. Ille ut erat in magnis auſis prom-
ptus, biduo tria milia ſtadiorũ inuadit, ignarumq; & exterritũ Gotarzem
proturbat: neq; cunctatur quin proximas præfecturas corripiat, ſolis Seleu
cenſibus dominationẽ eius abnuẽtibus. In quos ut patris ſui quoq; defecto
res ira magis q; ex uſu præſenti accẽſus, implicatur obſidione urbis ualidæ,
& munimentis obiecti amnis muroq; & cõmeatibus firmatæ. Interim Go-
Dahæ tarzes Daharũ Hyrcanorumq; opibus auctus bellum renouat, coactusq;
Hyrcani Bardanes omittere Seleuciã, Bactrianos apud cãpos caſtra contulit. Tunc
diſtractis orientis uiribus, & quonam inclinarent incertis, caſus Mithridati
datus eſt occupandi Armeniam ui militis Romani ad excidenda caſtellorũ
ardua, ſimulq; Hybero exercitu campos perſultante. Nec enim reſiſtere
Armenij, fuſo qui prælium auſus erat Demonacte præfecto. Paululum
conctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, uerſis illuc quibuſdã pro
cerum, deinde literis Cæſaris coercitus: & cuncta in Mithridatem fluxere,
atrociorem quàm nouo regno conduceret. At Parthi imperatores cum pu-
gnam pararent, fœdus repente iaciunt, cognitis populariũ inſidijs, quas
Gotarzes fratri patefecerat: congreſſiq; primo cunctanter, deinde comple
xi dextras, apud altaria deũm pepigere, fraudem inimicorum ulciſci, atque
ipſi inter ſe concedere. Potior Bardanes uiſus retinendo regno. At Gotar-
zes ne quid æmulationis exiſteret penitus in Hyrcaniam abijt, regreſſoq;
Bardane deditur Seleucia ſeptimo poſt defectionẽ anno, non ſine dedeco-
re Parthorũ, quos una ciuitas tamdiu eluſerat. Exin ualidiſſimas præfectu-
ras inuaſit. & recuperare Armeniam, ni Vibio Marſo Syriæ legato bellum
minitante cohibitus foret. Atq; interim Gotarzes pœnitentia cõceſſi regni,
& reuocante nobilitate, cui in pace durius ſeruitium eſt, contrahit copias, &
huic cõtra itum ad amnẽ Erindem, in cuius tranſgreſſu multũ certato, perui
cit Bardanes, proſperisq; pręlijs medias natiões ſubegit ad flumẽ Ginden,
quod Dahas Arioſq; diſterminat. Ibi modus rebus ſecundis poſitus. nam

Parthi

Parthi quanquã uictores, longinquã militiam aſpernabantur. Igitur extructis munimẽtis, quibus opes ſuas teſtabatur, nec cuiquã ante Arſacidarum tributa illis de gentibus parata, regreditur, ingens gloria, atq; eo ferocior, & ſubiectis intolerãtior. Qui dolo ante compoſito, incautũ uenationiq; intentum interfecere primam intra iuuentam, ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi perinde amorem inter populares, q̃ metum apud hoſtes quæſiuiſſet. Nece Bardanis turbatæ Parthorũ res inter ambiguos quis in regno acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabãt, quidam ad Meherdatem prolem Phrahatis obſidio nobis datũ. Deinde prævaluit Gotarzes, potitusq; regia, per ſæuitiẽ ac luxum adegit Parthos mittere ad principẽ Romanum occultas preces, quis permitti Meherdatem patrium ad faſtigium orabant.

Bardanes occiditur

Iiſdem conſulibus ludi ſeculares octingenteſimo poſt Romam conditã, quarto & ſexageſimo quàm Auguſtus ædiderat ſpectati ſunt. Vtriuſque principis rationes prætermitto, ſatis narratas libris quibus res imperatoris Domitiani compoſui. nam is quoq; ædidit ludos ſeculares. iiſq; intentius affui ſacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum prætor. quod nõ iactantia refero, ſed quia collegio quindecimuirũm antiquitus ea cura: & magiſtratus potiſſimum exequebãtur officia cæremoniarum. Sedente Claudio Circenſibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiæ inirent, interq; eos Britannicus imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adſcitus, fauor plebis acrior in Domitium loco præſagij acceptus eſt, uulgabaturq; affuiſſe infantiæ eius dracones in modum cuſtodum, fabuloſa & externis miraculis aſſimulata. nam ipſe haud quaquam ſui detractor, unam omnino anguem in cubiculo uiſam narrare ſolitus eſt. Verum inclinatio populi ſuper erat ex memoria Germanici, cuius illa reliqua ſoboles uirilis: & matri Agrippinæ miſeratio augebatur ob ſæuitiam Meſſalinæ, quæ ſemper infeſta, & tunc commotior, quo minus ſtrueret crimina & accuſatores, nouo & furori proximo amore diſtinebatur. Nam in C. Silium iuuentutis Romanæ pulcherrimum ita exarſerat, ut Iuliam Syllanam nobilem fœminam, matrimonio eius exturbaret, uacuoq; adultero potiretur. Necq; Silius flagitij aut periculi neſcius erat, ſed certo ſi abnueret exitio, & nonnulla fallendi ſpe, ſimul magnis præmijs operiri futura, & præſentibus frui pro ſolatio habebat. Illa non furtim, ſed multo comitatu uentitare domum, egreſſibus adhæreſcere, largiri opes, honores: poſtremo uelut translata iam fortuna, ſerui, liberti, paratus principis apud adulterum uiſebantur. At Claudius matrimonij ſui ignarus, & munia cenſoria uſurpans, theatralem populi laſciuiam ſeueris dictis increpuit, quod in P. Pomponiũ conſularẽ, is carmina ſcenæ dabat, incq; fœminas illuſtres probra iecerat. Et lege lata, ſæuitiam creditorũ cohercuit, ne in mortẽ parentum pecunias filijs familiarum fœnori darẽt. Fonteſq; aquarũ Sim-

Ludi ſeculares

Volumina Tacitii de rebus Domitiani Imperatoris

Tacitus ſacerdotiũ quindecimuirale geſſit, & prætoram, ſub Domitiano

Britannicus Cl. Imp. f.

L. Domitius Nero

Meſſalinæ adulteriũ cum C. Silio

Claudius munia cenſoria uſurpans

Simbruini colles

bruinis collib. deductos urbi intulit. Ac nouas literarũ formas addidit uul-
gauitq́;,cõperto Græcam quoq́; literaturã non simul cœptam absolutãq́;.

Nouæ literarũ formæ, per Cl. Cæs.

Primi per figuras animaliũ Aegyptij sensus mẽtis effingebãt, & antiquissi-

Græca literatura Aegyptij

ma monimenta memoriæ humanæ impressa saxis cernuntur, & literarũ ip-
met inuentores perhibent. Inde Phœnicas quia mari præpollebãt intulisse

ἱερογλυφικὰ

Græciæ, gloriamq́; adeptos, tanquam repererint quæ acceperant. Quippe

Phœnices

fama est Cadmum classe Phœnicum uectum rudibus adhuc Græcorum

Cadmus

populis artis eius auctorẽ fuisse. Quidam Cecropem Athenienſem, uel Li-

Cecrops

num Thebanũ, & temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorãt,

Linus

sexdecim literarum formas, mox alios ac præcipuum Simonidem cæteras

Palamedes

reperisse. At in Italia Etrusci ab Corinthio Demarato, Aborigines Arca-

Demaratus

de ab Euandro didicerunt. Et formæ literis Latinis, quæ ueterrimis Græco-

Euander

rum. Sed nobis quoq́; paucæ primũ fuere, deinde additæ sunt. Quo exem-
plo Claudius tres literas adiecit, quæ usui, imperitante eo, post obliteratæ,
aspiciuntur etiã nunc in ære publicandis plebiscitis per fora ac templa fixo.

Aruspices

Rettulit deinde ad senatũ super collegio aruspicum, ne uetustissima Ita-
liæ disciplina per desidiam exolesceret: sæpe aduersis Reip. temporibus acci-
tis, quorum monitu redintegratas cærimonias & in posterum rectius habi-

Ethrusci

tas: primoresq́; Ethrurię sponte aut patrum Romanorũ impulsu retinuisse
sciẽtiam, & in familias propagasse: quod nunc segnius fieri publica circa bo-
nas artes socordia, & quia externæ superstitiones inualescant: & læta qui-
dem in præsens omnia, sed benignitati deûm gratiam referendam, ne ritus
sacrorum inter ambigua culti, per prospera obliterarentur. Factum ex eo
senatusconsultũ: uiderent pontifices, quæ retinenda firmandaq́; aruspicum.

Cheruſci

Eodem anno Cheruscorum gens regẽ Roma petiuit, amissis per inter-
na bella nobilibus, & uno reliquo stirpis regiæ, qui apud urbẽ habebatur,

Italus

nomine Italus. Paternum huic genus è Flauio fratre Arminij. Mater ex Ca-
tumero principe Cattorum erat. ipse forma decorus & armis equisq́; in pa-
trium nostrumq́; morem exercitus. Igitur Cæsar, auctum pecunia, additis
stipatoribus, hortatur gentile decus magno animo capessere. Illum primo
Romæ ortum, nec obsidem, sed ciuem, ire externum ad imperiũ. Ac primo
lætus Germanis aduentus, atq́; eo magis, quod nullis discordijs imbutus
pari in omnes studio ageret: celebrari, coli, modo comitatẽ & temperãtiam
nulli inuisam, sępius uinolentiã ac libidines grata barbaris usurpans. Iamq́;
apud proximos longius clarescere, cum potentiã eius suspectantes qui fa-
ctionibus floruerant, discedunt ad conterminos populos, ac testificantur,
adimi ueterẽ Germaniæ libertatẽ, & Romanas opes insurgere: adeo nemi-
nem ijsdem in terris ortũ qui principis locũ impleat, nisi exploratoris Flauij
progenies supra cunctos attollat? Frustra Arminiũ præscribi: cuius si filius
hostili in solo adultus, in regnũ uenisset, posse extimesci, infectũ alimonia,

seruitio

ſeruitio,cultu, omnibus externis.at ſi paterna Italo mens eſſet, non aliũ in/
fenſius arma contra patriã ac deos penates, quàm parentes eius exercuiſſe.
His atq; talibus magnas copias coegere. Nec pauciores Italum ſequeban/
tur.non enim irrupiſſe ad inuitos,ſed accitũ memorabãt.quando nobilitate
cæteros anteiret, uirtutem experirentur, an dignũ ſe patruo Arminio, auo *Arminius*
Catumero præberet.nec patrẽ illi rubori eſſe,quod fidem aduerſus Roma/
nos uolẽtibus Germanis ſumptã nunquã omiſiſſet. falſo libertatis uocabu
lum obtendi ab ijs quí priuatim degeneres,in publicũ exitioſi,nihil ſpei,niſi
per diſcordias habeant. Adſtrepebat huic alacre uulgus: & magno inter
Barbaros prælio uictor rex, dehinc ſecũda fortuna ad ſuperbiã prolapſus,
pulſuſq;,ac rurſus Langobardorũ opibus refectus,per læta per aduerſa res *Langobardi*
Cheruſcas afflictabat. Per idem tempus Chauci nulla diſſenſione domi,
& morte Sanquinij alacres,dum Corbulo aduentat,inferiorem Germaniã *Chauci Ger*
incurſauere, duce Gannaſco, qui natione Caninefas auxiliaris & diu meri/ *maniã inferio*
tus,poſt transfuga,leuibus nauigijs prędabundus, Gallorũ maxime oram *rem incurſant*
uaſtabat, non ignarus dites & imbelles eſſe. At Corbulo prouinciã ingreſ/ *Gannaſcus Ca*
ſus,magna cum cura & mox gloria,cui principiũ illa militia fuit,triremes al/ *ninefas*
ueo Rheni, cæteras nauiũ, ut quæq; habiles, per æſtuaria & foſſas adegit: *Corbulo*
lintribusq; hoſtiũ depreſsis & exturbato Gannaſco,ubi præſentia ſatis cõ/
poſita ſunt, legiones operum & laboris ignaras, populationibus lætantes,
ueterem ad morem reduxit, ne quis agmine decederet, nec pugnã niſi iuſ/
ſus iniret.ſtationes,uigiliæ, diurna nocturnaq; munia in armis agitabãtur.
Feruntq; militem quia uallum non accinctus, atq; alium quia pugione tan
tum accinctus foderet,morte punitos.quę nimia & incertum an falſo iacta,
originem tamen è ſeueritate ducis traxere. intentumq; & magnis delictis
inexorabilem ſcias, cui tantum aſperitatis etiam aduerſus leuia credebatur.
Cæterum is terror milites hoſtesq; in diuerſum affecit. nos uirtutem auxi/
mus, Barbari ferociam infregere. Et natio Friſiorum per rebellionem cla/ *Friſii*
de L. Apronij ceptã infenſa, aut male fida, datis obſidibus conſedit apud
agros à Corbulone deſcriptos. Idem ſenatũ, magiſtratus, leges impoſuit.
Ac ne iuſſa exuerent,præſidium inde muniuit,miſsis qui maiores Chaucos
ad deditionẽ pellicerent,ſimul Gannaſcum dolo aggrederentur. Nec irritæ *Chauci ma/*
aut degeneres inſidiæ fuere aduerſus transfugam & uiolatorem fidei. Sed *iores*
cæde eius motæ Chaucorũ mentes,& Corbulo ſemina rebellionis præbe/
bat,ut læta apud pleroſq; ita apud quoſdam ſiniſtra fama,cur hoſtem con
ciret? aduerſa in Rempublicã caſura: cum proſperè egiſſet, formidoloſum
paci,uirtũ inſignem,& ignauo principi prægrauẽ. Ideo Claudius adeo nouã
in Germanias uim prohibuit,ut referri præſidia cis Rhenũ iuberet. Iã caſtra
in hoſtili ſolo molienti Corbuloni,hæ literæ reddunt. Ille re ſubita quan q;
multa ſimul offunderentur,metus ex imperatore,contemptio ex barbaris,

ludibrium apud ſocios, nihil aliud prolocutus, q̃ꝫ beatos quoſdã duces Rõ manos, ſignum receptui dedit. Ne tamen miles otiũ exueret, inter Moſam Rhenumq́ꝫ triũ & uiginti milliũ ſpacio foſſam produxit, qua incerta Ocea/ ni uetarentur. inſignia tamen triumphi indulſit Cæſar, quamuis bellum ne gauiſſet. Nec multo poſt Curtius Rufus eundem honorẽ adipiſciť, qui in agro Mattiaco reclùſerat ſpecus quærendis uenis argenti: unde tenuis fru/ ctus, nec in longum fuit: at legionibus cum damno labor, & fodere riuos, quæq́ꝫ in aperto grauia, humum infra moliri. quis ſubactus miles, & quia plures per prouincias ſimilia tolerabantur, cõponit occultas literas nomine exercituum precantiũ imperatorem, ut quibus permiſſurus eſſet exercitus, triumphalia ante tribueret. De origine Curtij Rufi quem gladiatore geni/ tum quidam prodidere, neq́ꝫ falſa prompſerim, & uera exequi pudet. Poſt/ quã adoleuit, ſectator quæſtoris cui Africa obtigerat, dum in oppido Ad/ rumento uacuis per medium diei porticibus ſecretus agitat, oblata ei ſpecies muliebris ultra modum humanũ, & audita eſt uox: Tu es Rufe, qui in hanc prouinciam pro conſule uenies. tali omine in ſpem ſublatus, digreſſusq́ꝫ in urbem, & largitione amicorum, ſimul acri ingenio, quæſturam, & mox no/ biles inter candidatos prætura principis ſuffragio aſſequitur, cum hiſce uer/ bis Tiberius dedecus natalium eius uelauiſſet, Curtius Rufus uidetur mihi ex ſe natus. Longa poſt hæc ſenecta, & aduerſus ſuperiores triſti adulatio/ ne, arrogans minoribus, inter pares difficilis, conſulare imperium, triumphi inſignia, ac poſtremo Africam obtinuit, atq́ꝫ ibi defunctus fatale præſagiũ impleuit. Interea Romæ nullis palàm neq́ꝫ cognitis mox cauſis, Gn. No uius eques Romanus, ferro accinctus reperitur in cœtu ſalutantium princi/ pem: nam poſtquàm tormentis dilaniabatur, de ſe Nouius cõſcios non edi dit, incertum an occultans. Iiſdem conſulibus P. Dolabella cenſuit ſpecta culum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecunia eorũ qui quæ/ ſturam adipiſcerẽtur. Apud maiores uirtutis id præmium fuerat, cunctisq́ꝫ ciuium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus: ac ne ætas qui/ dem diſtinguebatur, quin prima iuuenta conſulatum ac dictaturas iniret. Sed quæſtores regibus etiã tum imperantibus inſtituti ſunt, quod lex curia ta oſtendit ab L. Bruto repetita. Manſitq́ꝫ conſulibus poteſtas deligendi, donec eum quoq́ꝫ honorem populus mandaret, creatiq́ꝫ primum Valerius Poſthumius Aemylius Mamercus LXIII anno poſt Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliſcentibus negocijs, duo additi qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus, ſtipendiaria iam Italia, & acce/ dentibus prouinciarũ uectigalibus. Poſt lege Syllæ uiginti creati ſupplẽdo ſenatui, cui iudicia tradiderat. & quanquam equites iudicia recuperauiſſent, quæſtura tamen ex dignitate candidatorũ, aut facilitate tribuentiũ gratuito concedebať, donec ſententia Dolabellæ uelut uenũdaretur. A Vitellio L. Vipſano

Foſſa inter Rhenũ & Moſam

Curtius Rufus Corbulo ni ſucceſſor

Mattiacus ager

Curtij genus

Gn. Nouius Eq. Ro.

Spectaculum gladiatoriũ

Quæſtores

Vipſano conſulibus,cum de ſupplendo ſenatu agitaretur, primoresq; Gal liæ quæ comata appellatur, fœdera & ciuitatem Romanã pridem aſſecuti, ius adipiſcendorũ in urbe honorum expeterẽt, multus ea ſuper re uariusq; rumor, & ſtudijs diuerſis apud principem certabatur, aſſeuerantium, Non adeo ægram Italiam,ut ſenatũ ſuppeditare urbi ſuę nequiret:ſuffeciſſe olim indigenas conſanguineis populis, nec pœnitere ueteris Reip. Quin adhuc memorari exempla, quæ priſcis moribus ad uirtutẽ & gloriã Romana in/ doles prodiderit. An parum quod Veneti & Inſubres curiã irruperint, niſi cœtus alienigenarũ uelut captiuitas inferatur? quem ultra honorẽ reſiduis nobilium? aut ſi quis pauper è Latio ſenator foret? oppleturos omnia diui/ tes illos, quorũ aui proauiq; hoſtilium nationũ duces exercitus noſtros fer/ ro ignique ceciderint, diuũ Iulium apud Alexiam obſederint. Recentia hæc, quid ſi memoria eorum inoriretur,qui Capitolio & ara Romana manibus eorundem proſtratis. fruerentur ſanè uocabulo ciuitatis:inſignia patrũ,de/ cora magiſtratuum ne uulgarent. His atq; talibus haud permotus prin/ ceps,etiam ſtatim contra diſſeruit,& uocato ſenatu ita exorſus eſt. Maio res mei, quorũ antiquiſsimus Clauſus origine Sabina,ſimul in ciuitatẽ Ro/ manam & in familias patriciorũ adſcitus eſt, hortantur uti paribus conſilijs Remp.capeſſam,transferẽdo huc quod uſquam egregiũ fuerit. Neq; enim ignoro Iulios Alba,Coruncanos Camerio, Porcios Tuſculo: & ne uetera ſcrutemur,Ethruria Lucaniáq; & omni Italia in ſenatum accitos. Poſtremo ipſam ad Alpes promotam, ut non modo ſinguli uiritim, ſed terræ gen/ tesq; in nomen noſtrum coaleſcerent. Tunc ſolida domi quies, & aduerſus externa floruimus,cum Tranſpadani in ciuitatem recepti,cum ſpecie dedu/ ctarum per orbem terrę legionum,additis prouincialium ualidiſsimis,feſſo imperio ſubuentum eſt. num pœnitet Balbos ex Hiſpania, nec minus in/ ſignes uiros è Gallia Narbonenſi tranſiuiſſe? Manent poſteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmo/ nijs & Athenienſibus fuit, quanquam armis pollerẽt, niſi quod uictos pro alienigenis arcebant? At cõditor noſtri Romulus tantum ſapientia ualuit, ut pleroſq; populos eodem die hoſtes,dein ciues habuerit. Aduenę in nos regnauerunt. Libertinorũ filijs magiſtratus mandati,non ut plericq; fallun/ tur,recẽs,ſed priori populo factitatũ eſt. At cum Senonibus pugnauimus. ſcilicet Volſci & Equi nunquam aduerſam nobis aciem inſtruxere? Capti à Gallis ſumus, ſed & Tuſcis obſides dedimus, & Samnitũ iugũ ſubiuimus. Attamen ſi cuncta bella recenſeas, nullum breuiore ſpacio quàm aduerſus Gallos confectum. continua inde ac fida pax. Iam moribus,artibus, affini/ tatibus,noſtris mixti,aurum & opes ſuas inferant potius,quàm ſeparati ha beant. Omnia P.C. quæ nunc uetuſtiſsima credunt,noua fuere.plebei ma giſtratus poſt patricios,Latini poſt plebeios, cæterarũ Italiæ gentium poſt Latinos

Gallia co/ mata

An ius adipi/ ſcendorum in urbe bonorũ Celtis dandũ

Vide Anno tationes

„ Latinos. Inueteraſcet hoc quoq;. & quod hodie exemplis tuemur, inter ex-
Edui empla erit. Orationem principis ſecuto patrum cõſulto, primi Edui ſena-
torum in urbe ius adepti ſunt. datũ id fœderi antiquo, & quia ſoli Gallorũ
fraternitatis nomen cum populo Ro. uſurpant. Iiſdem diebus in numerũ
patriciorũ aſciuit Cæſar uetuſtiſsimũ quemq; è ſenatu, aut quibus clari pa-
rentes fuerant, paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maiorum, &
L. Brutus minorum gentiũ appellauerãt, exhauſtis etiã quas dictator Cæ-
ſar lege Caſsia, & princeps Auguſtus lege Senia ſublegere, Lætaq; hæc in
R.P. munia, multo gaudio Cenſoris inibãtur. Famoſos probris quo nam
modo ſenatu depelleret anxius, mitem & recens repertam quandam ex ſe-
ueritate priſca rationem adhibuit: monendo, ſecũ quiſq; de ſe conſultaret,
peteretq; ius exeundi ordinis. facilem eius rei ueniã. & motos ſenatu, & ex-
cuſatos ſimul propoſiturũ: ut iudicium cenſorũ ac pudor ſponte cedentium
Pater ſenatus permixti, ignominiã mollirent. Ob ea Vipſanus conſul rettulit, patrem
ſenatus appellandũ eſſe Claudium. quippe promiſcuũ patris patriæ cogno
mentum: noua in Remp. merita non uſitatis uocabulis honorãda. Sed ipſe
cohibuit conſulem ut nimiũ aſſentantem. condiditq; luſtrũ, quo cenſa ſunt
Luſtrũ condit ciuium LXVIIII centena & CXLIIII millia. Iſq; illi finis inſcitiæ erga
domum ſuam fuit. haud multo poſt, flagitia uxoris noſcere ac punire ada-
Meſſalina nu- ctus, ut deinde ardeſceret in nuptias inceſtas. Iam Meſſalina facilitate ad-
ptura C. Silio ulterorum in faſtidium uerſa, ad incognitas libidines profluebat, cum ab-
rumpi diſsimulationem etiam Silius, ſiue fatali uæcordia, an imminentium
periculorum remedium ipſa pericula ratus urgebat. quippe nõ eò uentum,
ut ſenectam principis operirentur. inſontibus, innoxia conſilia: flagitijs ma
nifeſtis, ſubſidium ab audacia petendum. adeſſe conſcios paria metuentes:
ſe celibem, orbum, nuptijs, & adoptando Britannico paratum. manſuram
eandem Meſſalinæ potentiam, addita ſecuritate, ſi præuenirẽt Claudium,
ut inſidijs incautum, ita iræ properũ. Segniter hæ uoces acceptæ, non amo-
re in maritum, ſed ne Silius ſummam adeptus, ſperneret adulteram, ſce-
luſq; inter ancipitia probatum, ueris mox pretijs æſtimaret. nomen tamen
Ex infamia matrimonij concupiuit ob magnitudinem infamiæ, cuius apud prodigos
uoluptas nouiſsima uoluptas eſt. Nec ultra expectato, q; dum ſacrificij gratia Clau-
dius Hoſtiam proficiſceretur, cuncta nuptiarum ſolennia celebrat. Haud
ſum ignarus fabuloſum uiſum iri, tantum ullis mortalium ſecuritatis fuiſſe
in ciuitate omnium gnara & nihil reticente, nedum conſulem deſignatum
cum uxore principis, prædicta die, adhibitis qui obſignarẽt uelut ſuſcipien
dorum liberorum cauſa cõueniſſe: atq; illam audiſſe auſpicũ uerba, ſubiſſe,
ſacrificaſſe apud deos, diſcubitum inter conuiuas, oſcula, cõplexus, noctem
deniq; actam licentia coniugali. Sed nihil compoſitũ miraculi cauſa, uerum
audita ſcriptaq; ſenioribus tradam. Igitur domus principis inhorruerat, ma
ximeq;

ximecq; quos penes potẽtia, & si res uerterent, formido, nõ iam secretis colloquijs, sed aperte fremere: dum industria cubiculũ principis occulit adulteros, dedecus quidẽ illatum, sed excidium procul abfuisse: nunc iuuenẽ nobilem dignitate, forma, iuuẽta, ac propinquo consulatu maiorẽ ad spem accingi. nec enim occultum quid post tale matrimonium supereſſet. subibat sine dubio metus, reputãtes hebetẽ Claudiũ & uxori deuinctũ, multascq; mortes iussu Messalinæ patratas. Rursus ipsa facilitas imperatoris fiduciam dabat, si atrocitate criminis prævaluissent, posse opprimi damnatã antequam ream. Sed in eo discrimẽ uerti, si defensio audiretur, utcq; clausæ aures etiam confitenti forent. Ac primo Calistus iam mihi circa mortem Cæsaris narratus, & Appianæ cædis molitor Narcissus, flagrantissimacq; eo tẽpore gratia Pallas agitauere, cum Messalinam secretis minis depellerent amore Silij, cuncta alia dissimulantes: deinde metu ne ad pernicie ultro traherent, desistunt, Pallas per ignauiã, Calistus prioris quocq; regiæ peritus, & potentiã cautis quàm acrioribus consilijs tutius haberi. perstitit Narcissus, solum id immutans, ne quo sermone præsciam criminis & accusatoris faceret. Ipse ad occasiones intentus, longa apud Hostiam Cæsaris mora duas pellices, quarum is corpori maxime insueuerat, largitione ac promissis, & uxore deiecta plus potentiæ ostentando perpulit delationẽ subire. Exin Calphurnia (id pellici nomen) ubi datum secretum, Cæsaris genibus prouoluta nupsisse Messalinam Silio exclamat: simul Cleopatram quæ idem operiens adstabat, an comperisset, interrogat: atcq; illa annuente, cieri Narcissum postulat. Is ueniam in præteritum petens, quod ei cis Vectium Plancium dissimulauisset, nec nunc adulteria obiecturum ait, ne domum, seruitia, & cæteros fortunæ paratus reposceret, frueretur imò ijs & redderet uxorem rumperetq; tabulas nuptiales. an dissidium, inquit, tuum nosti? nam matrimonium Silij uidit populus, & senatus & miles, ac ni propere agis, tenet urbem maritus. Tum potissimum amicorum uocat, primumq; rei fumentariæ præfectum Turranium, post Lucium Getam prætorianis impositam, percun- *Turanius*
ctatur. Quibus fatẽtibus, tum certatim cæteri circumstrepunt, iret in castra, firmaret prætorias cohortes, securitati antequam uindictæ cõsuleret. Satis constat eo pauore offusum Claudium, ut idẽtidem interrogaret, an ipse imperij potens? an Silius priuatus esset? At Messalina non aliâs solutior luxu, adulto autumno simulachrum uindemiæ per domũ celebrabat, urgeri pre- *Adulto autumno*
la, fluere lacus, & fœminæ pellibus accinctæ assultabant, ut sacrificantes uel insanientes Bacchæ. Ipsa crine fluxo thyrsum quatiens, iuxtaq; Silius hedera uinctus, gerere cothurnos, iacere caput, strepẽte circum procaci choro. Ferunt Vectium Valentem lasciuia in præaltam arborẽ cõnisum, interrogantibus quid aspiceret, respondisse, tempestatem ab Hostia atrocem: siue cœperat ea species, seu forte lapsa uox in præsagium uertit. Nõ rumor interea,

sed

ſed undiq; nunciĳ incedũt, qui gnara Claudio cũcta, & uenire promptũ ulti
oni afferrent. Igitur Meſſalina Lucullianos in ortos, Silius diſſimulãdo me
tu, ad munia fori digrediť. Cæteris paſſim dilabentibus, affuere cẽturiones,
inditaq; ſunt uincula, ut quis reperiebatur in publico aut per latebras. Meſſa
lina tamen quanquam res aduerſæ cõſilium adimerent, ire obuiam, & aſpi
ci à marito, quod ſæpe ſubſidium habuerat, haud ſegniter intendit, iuſſitq;
ut Britannicus & Octauia in cõplexum patris pergerent. Et Vibidiam uir
ginum Veſtalium uetuſtiſſimã orauit, Põtificis maximi aures adire, clemẽ
tiam expetere. Atq; interim tribus omnino comitantibus (id repente ſolitu
dinis erat) ſpacium urbis pedibus emenſa, uehiculo quo purgamenta orto
rum eripiũtur, Hoſtienſem uiam intrat, nulla cuiuſquam miſericordia, quia
flagitiorum deformitas præualebat. Trepidabatur nihilominus à Cæſare,
quippe Getæ prætoriĳ præfecto haud ſatis fidebat, ad honeſta ſeu praua iu
xta leui. Ergo Narciſſus aſſumptis quibus idem metus, non aliã ſpem inco
lumitatis Cæſaris affirmat, quàm ſi ius militũ uno illo die in aliquem liber
torum transferret, ſeq; offert ſuſcepturum. Ac ne dum in urbem uehitur ad
pœnitentiam à L. Vitellio, P. Largo Cæcina mutaretur, in eodem geſtami
ne ſedem poſcit ſumitq;. Crebra poſt hęc fama fuit, inter diuerſas principis
uoces, cum modo incuſaret flagitia uxoris, aliquando ad memoriam coniu
gĳ, & infantiam liberorum reuolueretur, non aliud prolocutum Vitellium,
ô facinus ô ſcelus quàm ô facinus, ô ſcelus. Inſtabat quidem Narciſſus aperire ambages, & ue
ri copiam facere, ſed non ideo peruicit, quin ſuſpenſa & quò ducerentur in
clinatura reſponderet, exemploq; eius Largus Cæcina uteretur. & iam erat
in aſpectu Meſſalina, clamitabatq; audiret Octauię & Britannici matrem,
cum obſtreperet accuſator, Silium & nuptias referens: ſimul codicillos libi
dinum indices tradidit, quibus uiſus Cæſaris auerteret. Nec multo poſt ur
bem ingredienti offerebantur cõmunes liberi, niſi Narciſſus amoueri eos
iuſſiſſet. Vibidiam depellere nequiuit, quæ multa cum inuidia flagitaret, ne
indefenſa coniunx exitio daretur. Ergo auditurũ principem, & fore diluen
di criminis facultatem reſpondit. Iret interim uirgo & ſacra capeſſeret. Mirũ
inter hæc ſilentium Claudĳ. Vitellius ignaro propior. Omnia liberto obe
diebant. patefieri domũ adulteri, atq; illuc deduci imperatorẽ iubet. Ac pri
mum in ueſtibulo effigiem patris Silĳ cõſulto ſenatus abolitã demonſtrat.
Tum quicquid habitũ Neronibus & Druſis, in precium probri ceſſiſſe. in
cenſum q; & ad minas prorumpentẽ, caſtris infert, parata cõcione militũ, a
pud quos, præmonente Narciſſo, pauca uerba fecit. nam & ſi iuſtum dolo
rem, pudor impediebat. Cohortiũ clamor dehinc cõtinuus, nomina reorũ
& pœnas flagitantiũ: admotusq; Silius tribunali nõ defenſionẽ, nõ moras
tentauit, precatus ut mors acceleraret. eadem cõſtãtia et illuſtres equites Ro
manos cupidos maturæ necis fecit. Titiũ Proculũ cuſtodẽ Silio ac Meſſa
linæ

linæ dat, & indicium offerentem, Vectium Valentẽ confeſſum, & Pompeium Vrbicum, ac Saufellum Trogum ex cõſcijs tradi ad ſupplicium iubet. Decius quoq; Calphurnianus uigilũ præfectus, Sulpicius Rufus ludi procurator, Iuncus Vergilianus ſenator, eadem pœna affecti. ſolus M. Neſtor contationẽ attulit, dilaniata ueſte clamitans aſpiceret uerberum notas, remiſceretur uocis qua ſe obnoxium iuſſis Meſſalinæ dediſſet. Alijs largitione aut ſpei magnitudine, ſibi ex neceſſitate culpam: nec cuiq; ante pereundum fuiſſe, ſi Silius rerũ potiretur. Commotũ his & pronum ad miſericordiam Cæſarem perpulere liberti, ne tot illuſtribus uiris interfectis, hiſtrioni cõſuleretur: ſponte an coactus tam magna peccauiſſet, nihil referre. Ne Trauli quidem Mõtani equitis Romani defenſio recepta eſt. is modeſta iuuenta, ſed corpore inſigni, accitus ultro, noctemq; intra unã à Meſſalina proturbatus erat, paribus laſciuijs ad cupidinem & faſtidia. Suilio Ceſonino, & Plautio Laterano mors remittitur: huic ob patrui egregium meritũ, Ceſoninus uitijs protectus eſt tanquã in illo fœdiſſimo cœtu paſſus muliebria. Interim Meſſalina Lucullianis in hortis prolatare uitã, componere preces, nonnulla ſpe, & aliquando ira tanta inter extrema ſuperbia agebat. Ac ni cædem eius Narciſſus properauiſſet, uerterat pernicies in accuſatorem. Nam Claudius domum regreſſus, & tempeſtiuis epulis delinitus, ubi uino incaluiſſet, iri iubet nunciariq; miſeræ (hoc enim uerbo uſum ferunt) dicendã ad cauſam poſtera die adeſſet. Quod ubi auditũ, & langueſcere ira, redire amor, ac ſi contarentur, propinqua nox, & uxorij cubiculi memoria timebantur, prorupit Narciſſus, denunciatq; centurionibus & tribuno qui aderãt exequi cædem, ita imperatorẽ iubere. cuſtos exactor è libertis Euodus datus. Isq; raptim in hortos progreſſus, reperit fuſam humi, aſſidente matre Lepida: quæ floreti filiæ haud cõcors, ſupremis eius neceſſitatibns ad miſerationẽ euicta erat: ſuadebatq; ne percuſſorẽ opperiretur: tranſiſſe uitam, neq; aliud q̃ morte decus quærendũ. Sed animo per libidines corrupto, nihil honeſtũ inerat. lachrymæq; & queſtus irriti ducebantur. Tum impetu uenientiũ pulſæ fores, aſtitit tribunus per ſilentiũ, ac libertus increpans multis ac ſeruilibus probris. Tunc primũ fortunam ſuã introſpexit, ferrumq; accepit, quod fruſtra iugulo ac pectori per trepidationẽ admouens, ictu tribuni transfigitur. corpus matri cõceſſum. Nunciatumq; Claudio epulanti periſſe Meſſalinã, nõ diſtincto ſua an aliena manu: nec ille quæſiuit, popoſcitq; poculum, & ſolita conuiuio celebrauit. Ne ſecutis quidem diebus, odij, gaudij, iræ, triſtitiæ, ullius denicq; humani affectus ſigna dedit, non cum lætantes accuſatores aſpiceret, non cum filios mœrentes. Iuuitq; obliuionẽ eius ſenatus, cenſendo nomen & effigies priuatis ac publicis locis demouẽdas. decreta Narciſſõ quæſtoria inſignia, leuiſſimũ faſtigij eius, cũ ſecũdum Pallantẽ & Caliſtum ageret, honeſta quidem, ſed ex quibus deterrima orirentur, flagitijs inultis.

M. Neſtor

Pl. Laterani

TELIA Petina.) Caſtigauimus, At Aelia Pætina.

Ferrē crimina

Serere crimina in Syllanum.) Volumen ſcriptum habet, ferre. Proinde ſic ſcripſi. Hoc Liuius dicit, ferre ſermonibus.

Fratriſq́ non inceſtum ſed incuſtoditum amorem.) Hic locus in Budenſi codice erat interpolatus. nam quidam non partículam ſupra aſcripſerat. Et legebatur illic, Fratremq́ quod eſt in uulgatis æditionibus, fratriſq́. Mihi uidet hæc eſſe ſyncera lectio, Fratreq́ incæſtū ſed incuſtoditū amorē ad infamiā traxit. Expone ſic, amorē incęſtū fratre, id eſt ob fratrē, ſed incuſtoditū. Q. d. ſi cuſtoditus fuiſſet & caute cęlatus nō fuiſſet peri (culū.

Populumq́ Romanū eadem orare clamitat.) Suppoſuimus, rogare.

Virile ſeruitium

Additum & quaſi uile ſeruitium.) Deprauata uerba ſunt. Illic legitur, Addu-ctum quaſi & uirile ſeruitium. Nos emendauimus, Addictum quaſi & uirile ſeruitium. Palàm ſeueritas, ac ſępius ſuperbia. Senſus eſt, etiam ſeruos Claudij Cæſ. quaſi addictos fuiſſe Agrippinæ, quæ contenta muliercularum ancillatu nō erat.

Sed & filius Vononi, nepotem Phrahatis accerſere.) Demiror quur quiſpiam uoluerit accedere uerbum quod in exemplari manuſcripto legitur, mutare in accerſere. Nam defectioni eleganter acceſſus opponitur. Senſus eſt. Nemo nos poteſt defectionis arguere, quum ad filium Vononis, nepotē Phrahatis accedamus. Subijcit cauſam, Aduerſus dominationem Gotarzis. Mallem ego pro, Sed & filium ſcribere, ſed ad filium. Verum infra ſic quoq́ loquitur. Quia ſocietatem noſtrā uolentes acceſſerant, non ad ſocietatē, quod tamen Latine dicitur. Item lib. 2. Vt ripā Euphratis accederet. Itaq́ expone & pro etiā, hoc ſenſu. Nos non modo non deficimus à familia Arſacidarum, ſed etiam ueram ſtirpem accedimus.

Abijci coniuges grauidas, liberos paruos.) Repoſuimus, adijci con. grauid. Significat enim Gotarzen ſcelera ſceleribus cumulantem, nec contentum fratribus propinquiſq́ trucidatis, niſi illis uxores grauidas & liberos adijciat.

Quãto ignoratiora.) Vetuſtior lectio, Quãto ignara barbaris. Subauditur magis. Accipit aũt hęc lectio paſſiue, p ignoto. Sic ſæpe Tacitus in ſequẽtibus. Quę gnara militi. Quę gnara Veſpaſiano. Hoc ipſo libro, infra. Nihil tam ignarũ barbaris ſũ machinamẽta & aſtus oppugnationũ. At nobis ea pars militiæ maxime gnara eſt.

Ac tamen ferenda regum ingenia.) Deprehendi librarium ſubinde ſcripſiſſe Ac tamen pro Attamen.

Induſtrioſq́ ac ignauos.) Caſtigaui, aut ignauos. Item, Zeugma, pro Zeuma. Ex Strabone, Stephanoq́.

In Gotarzen per occultam & magis fidam inclinabat.) Scripſimus, per occulta & magis fida inclinabat. Ex Budẽſi codice. In quo modo Acbarus, modo Abbarus legitur, Sicut Yliates & Ezates.

Quod unum erat reliquum.) Verbum erat illic non reperio, Tacitus autem breuitatem amat.

Quæ ubi cognita, & iam iamq́ Boſphorum inuaſurus habebatur.) Duas particulas, & iam deleuimus, & pro habebatur ſcripſimus uidebatur.

Noſtris in armis.) Syncerior lectio. Noſtri in armis. Subauditur, erant.

Dandarica

Ventumq́ Soza oppidum Dandaridæ.) Correximus, Dandaricæ. Subintelligitur, terræ.

Sed cratibus iunctis ac media humo.) Volumen regium habet, ſed cratibus uinctis

uinctis ac uimentis media humo. Quid si legas, Sed cratibus, uinctis sarmẽtis media humo. Subauditur existente, Paulopost, pleriscꝫ Consulariũ interfectis. Quidam emendarat in libro Budensi, pleriscꝫ Centurionum interfectis.

Romanorum nemo eius autoritatis aderat.) Miror quid ei uenerit in mentem, qui in æditione Romana aut Basiliensi locum hunc adulterauit, pro id autoritatis scribens eius autoritatis. Latine eleganterꝫ dicitur id autoritatis, sicut, id ætatis, id temporis, quid uis tẽporis, id genus, omne genus, quod genus, pro, eius autoritatis, eius ætatis, eius temporis, cuiusuis tẽporis, omnis generis, & cuius generis. *Id autoritatis*

Ad hanc formam pertinet quod dixi libro decimosexto, id honoris indicibus, pro eius honoris, quemadmodum illic admonebimus. Paulopost scripsimus, Et prece haud degenere permotus, ubi erat ante, promotus. *Id honoris*

Laudatꝫ quod gentem Adorsorum, quod suam dexteram petẽdæ ueniæ delegerit.) Libenter hic legerim contra uulgatas æditiones omnes, simul & scriptum exemplar: laudatꝫ gentem Adorsorum, quod suam dexteram petendæ ueniẽ delegerit. Nam hic indubie suam dixit pro eius. Vt & libro decimoquinto: Quod clàm ad omen ac dolum sui exitij uerteret, sic enim ibi nobis legendum uideri indicabimus. Et libro 18. de Nerone. Sed sua immanitas, sua luxuria, ceruicibus publicis depulere. Quomodo Cicero quoꝫ loquitur, & autores alij. *Suam pro eius*

Quoties ignoscendo transigentur.) Scripsimus, transigatur. Id accipiendum impersonaliter.

Adhæc reges feroces.) Adhoc reposuimus, usurpatũ & Liuio Salustioꝫ. Sic infra. Adhuc gentium ductores, circumire, hortari, firmare animos. Item hijs permotus, non promotus. *Adhoc*

Quantalibet peruicacia in hoc tentata.) Quid si legatur, in nos tentata.

Et materiã sceleri detrahendam.) Scripsimus, materiẽ. Sic lib. 2. Si foret adhuc bellandum, relinqueret materiẽ Drusi fratris gloriæ. Lib. 3. Præbuit iuueni materiem adipiscendi fauoris. Lib. 5. Et materies criminandi. Item, in curias ueteres.

Per intẽpestiua nouercæ officia in ludibria uertebat.) Et hic usurpat absolute uerto, quemadmodum supra annotauimus. *In ludibria uertebat*

Intelligens falli se.) Sincerior lectio, intelligens falsi. Gaudet autem huiusmodi constructionibus cum genitiuo Tacitus. *Intelligens falsi*

Siue uerum seu periculis commẽdatus.) In Budensi uolumine legitur eodem modo, nisi quod illic est, siue periculis. Conijcio scribendum priori particula siue expuncta, Verum sine periculis cõmendatus, retinuit famam sine experimento.

Addito equite alario monuit.) Codex regius habet, monitos. Opinor scrib. addit, equite alario monito.

Ad montem Taurum reuertuntur.) Castigauimus, Taunum. Supra libro primo, Positoꝫ castello super uestigia paterni præsidij in monte Tauno expeditum exercitum in Chattos rapit. Pomponius Mela in descriptione Germaniæ Montium, inquit, altissimi Taunus & Rhetico. Occasionem errori præstitit ut ingens ita etiam celebris Ciliciæ mons Taurus. Paulopost, scripsimus Vangio ac Sido. *Taunus*

Quia Lugius Hermunduruscꝫ illic ingruerãt.) Correximus ingruebãt. Itẽ capessit. Infra aditu angusto. Itẽ Silurũ. Nam quidã Sylurũ uerterat in syluarũ. alius addidit r, & fecit silurarũ. Postremo, Ordouicas pro Ordolucas. Britãniꝫ populus

Et supplicium mei obliuio sequeretur.) Malim, sequetur. (est.

Nec multo post pabulatis nostros.) Scripsimus, pabulantes nostros ipsos.

Et Cæsar adulationibus senatus liberis cessit.) Vocabulũ liberis nõ est in exemplari. Cõijcio uoluisse aliquẽ scribere, libẽs cessit, quod postea uersum sit in liberis.

Quanq; censuerint patres.) Emẽdauimus illinc, quæq; cẽsuerint patres. Alio/ qui accusatiuus quanq; refert, quod mox præcedit, adoptionem.

Vt accusatori aqua atq; igne interdiceretur.) Castigauimus interdiceret. Item, accipiebatur.

Molestia hyemis

Et modestia urbis rebus extremis subuentũ.) Habet regius codex. Et mode/ stia hyemis rebus extremis subuentũ. Lego. Et molestia hyemis reb. extr. sub. Ex/ pone & id est etiã molestia hyemis. s. in molestia hyemis reb. extremis subuentũ. Quod sanè maius est, q̃ si æstate quis subueniſſet. Nam hyems importandis fru/ mentis siue mari seu terra minime est opportuna. quando ueriſſima est T. Quintij apud Liuiũ sententia. Adhæc, inquit, hyems accedit, ad cõportandũ ex longinquo difficilis. Igitur apte dixit, molestia hyemis. nam hyems per se molesta est, etiamsi nõ accedat fames. Mox, Italiæ regionibus, illic est, ex Italiæ regiõibus. Quanq; ea lectio mihi minus probatur, qui sciã solenne esse Tacito præpositiones omittere.

Ne socius rex, ne Armenia donum populi Ro. scelere & pecunia uenderent.) In scripto libro legitur, uerterentur. Opinor scribendum auerterentur. Aut uerte/ rentur, pro subuerterentur. Vt uersam Remp. aliquando uocat.

Digressu Centurionis uelut custodię exolutus præfectus.) Restituimus, uelut custode exol. p. Item, oppugnationẽ quoquomodo accelerare, pro celerare.

Mox ubi sanguis in artus extremos suffuderit.) scripsimus se effuderit.

Modo pecorũ trahebatur

Quod dedecorũ Barbaris trahebatur.) Suspicor legendũ, quo dedecorũ. Sed hoc frigidũ sit. Si quis me audiet, leget potius, modo pecorũ barbaris trahebatur. Modo, hoc est more seu ritu. Sic Liuius dixit itineris modo. Lib. 8. primæ dec. Si/ gnis repente sublatis, fugæ magis, q̃ itineris modo penitus ad Oceanũ & Gadeis ducit. Et noster Tacitus lib. 18. Cõtinuus orbis latiore initio tenuem in ambitum metæ modo exurgens. Itẽ eodem libro. Castra in modum penatiũ dirigebantur. Verum quid multis opus est, lib. 4. expresse sic loquitur. Hostibus contra omniũ nescijs. non arma, non ordo, non consilium, sed pecorum modo, trahi, occidi, ca/ pi. Item Liuius lib. 10. quartę. dec. Sed ijs, inquit, qui hos ipsos Ligures aliquando pecorum modo fugientes per saltus inuios cõsectati ceciderunt. Lib. 8. dec. eiusdem. Eos ex eo tempore per ducentos iam annos pecorũ in modum cõsternatos cædunt. Barbaris subaudi. à, id est à Barbaris trahebatur.

Vt sæpe principes Romani eandem Armeniam.) Addidimus particulam in, in eandem Armeniam.

Et deridiculo corporis iuxta conspiciendus.) Fecimus, despiciendus. Porrò deridiculi uocem etiam libro tertio usurpat. Deridiculo fuit senex fœdissimæ adu/ lationis. Rursum lib. quinto, Togonius Gallus dum ignobilitatem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur.

Percellunt Vologesen omittere præsentia.) Reposui, perpellunt.

Et in tempore bellaturos.) Meum secutus iudicium, bellaturos mutaui in re/ bellaturos, id exposcente sensu.

Armisq; regiam circumeunt.) Scripsi, circumueniunt.

Statuitq; ut ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem sui consensisset, & qui nati essent pro liberis haberentur.) Hæc uerba, & qui nati essent, non sunt in Bu/ densi codice. Diuino sic Tacitũ scripsisse, Statuiturq; ut ignaro domino ad id pro/ lapsa, in seruitute: sin consensisset, pro libertis haberentur.

Postq; cognita cæde eius, haud obtemperatũ esset.) Aut legendum post quam diuisis dictionibus, sed expuncto uerbo esset, hoc modo, Sanè præbuerant Iudæi speciem motus, orta seditione. post quã, cognita cæde Cai, haud obtemperatum. Sed

Sed manebat metus &c. Aut potius sic. Sanè præb. Iud. spe, motus. Postq̃, cognita cæde, iussis obtemperatũ esset, manebat metus, ne quis principũ eadẽ imperitaret. Inducta cõiunctione sed. Hanc rẽ explicat lib. 12. de Iudæis loquẽs. Sub Tiberio quies, inquit, dein iussi à C. Cæsare effigiẽ eius in templo locare, arma potius sumpsere, quẽ motũ Cæsaris mors diremit. Quia uero nõ præcessit, Sub Caio, qd queat referre genitiuus Eius, scribendũ aut Cai, aut iussis haud obtẽperatũ esset.

Et incuria operis manifesta fuit.) Et cõnectẽs particula nõ est in uolumine Budẽsi, nec ea est opus. Sed paulopost eã adiecimus, aut fragore, & sonitu exterritis.

Aliaq̃ haud procul fabulis uera.) Correximus. Aliaq̃ h. p. fabulis uetera. Paulopost scripsimus, rerum h. à procuratoribus suis iudicatarum. Ibi codex scriptus uidetur quodãmodo habere, fortuita, uelut subaudiendũ sit, uoce. Deinde mutauimus bellarent, in bellarunt.

Retulit dein de immunitate Cois restituenda.) Castigauimus, Cois tribuenda.

Sacram & tanti dei ministram insulam colerent.) Aliter legitur in exemplari scripto, nempe, Sacram & tantum dei ministram. Tanquã adeo occupata ministerio dei foret insula, ut alijs rebus quæ lucrum afferant uacare non liceat.

Neq̃ dubium haberetur, multa eorundem in pop. Ro. merita, sociasq̃ uictorias patuisse. Claudius facilitate solita.) Budense uolumen sic. Neq̃ dubium haberetur, multa eorundem in populum Rom. merita sociasq̃ uictorias patuisse tradidisset. Claudius facilitate sol. Hinc deprehendimus sic scripsisse Tacitũ. Neq̃ dubium haberetur, multa eorundem in Pop. Ro. merita sociasq̃ uictorias potuisse tradi, Sed Claudius facil. sol. Atq̃ eam lectionem in contextum inseruimus.

Nullis extrinsecus adiumẽtis uelauit.) Id faciũt prudentes oratores, ut aliquid causarum prætexant, quo citius impetrent quod postulant, animis iudicum re exactius cõmendata. Sic de Galba ad milites loquẽte lib. 17. Nec ullum orationi, inquit, aut lenociniũ additum aut precium. Velandi uerbũ etiã aliâs in simili re usurpat. Vt lib. 13. Anneus Serenus simulatione amoris aduersus eandem libertã, primas adulescẽtis cupidines uelauerat. Et libro decimoquarto de Nerone. Facetus natura, & consuetudine exercitus uelare odium fallacibus blandicijs.

Et suis fœtum editum cui accipitrum ungues inessent.) Illic erant legitur non inessent. Ipse uero suspicor pro fœtum æditum scribendũ, fœtu ædito. Biformes hominum partus, & suis fœtu ædito cui accipitrum ungues erant. Expone, Biformes hominũ partus, Subaudi extiterunt, & id est etiam suis fœtu ædito &c. Paulopost. Ob hæc mors indita. Forte indicta.

Adeoq̃ cuncta mox pernotuere.) Regium exemplar tantum habet, notuere. à notesco uerbo. Sic libro 5. Libertis quoq̃ ac ianitoribus eius notescere pro magnifico accipiebatur.

Simul soluta aluus subuenisse uidebatur.) Legitur illic, Simul solutam aluum subuenisse uidebatur. Quid erat hoc opus mutare? Nã uidebatur impersonaliter accipiendũ, Mox, Ille tanq̃ nissus euomẽtis, reposuimus, nisus, à uerbo nitor eris.

Tẽpusq̃ prosperũ ex monitis Chaldæorũ aduẽtaret.) Fœdus lapsus est, in uerbo aduẽtaret. Rectius in Budẽsi codice legit, attẽptaret. Tu scribe, attẽtaret. Sensus est. Agrippinã nouercã Claudij liberos tamdiu attinuisse domi, mortẽq̃ marti cælasse, donec experiretur id tẽpus, quod Chaldęi siue Magi nouis cœptis accõmodũ prosperũq̃ prædixerant. Neq̃ enim quibusuis negotijs quæuis horæ cõuenit, si illorũ placitis habenda fides. Porrò attentandi uerbũ cõuenit insidiãtibus.

Tertium ante idus Octob.) Castig. illinc, Tertio ante idus Octob. Sicut mox. Nero egreditur ad cohortem quæ m. Vbi prius legebatur, à cohorte.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER DVODECIMVS.

Liberti

AEDE Meſſalinę conuulſa principis domus, orto apud libertos certamine, quis deligeret uxorem Claudio celibi uitę intonanti, & coniugũ imperijs obnoxio. Nec minore ambitu fœminæ exarſerãt, ſuam quęq; nobilitatẽ, formam, opes, contendere, ac dignã tanto matrimonio oſtẽtare. Sed maxime ambigebaẽ inter Lolliam Paulinã, M. Lollij conſularis filiam, & Iuliam Agrippinam Germanico genitam. huic Pallas illi Calliſtus, fautores aderãt. at Aelia Petina è familia Tuberonũ Narciſſo fouebatur. Ipſe modo huc, modo illuc, ut quemq; ſua dentium audierat promptus, diſcordantes in conſilium uocat, ac promere ſententiam, & adijcere rationes iubet. Narciſſus uetus matrimonium, familiam cõmunem (nam Antonia ex Petina erat) nihil in penatibus eius nouum diſſerebat, ſi ſueta cõiunx rediret, haud quaquã nouercalibus odijs uſura in Britannicũ & Octauiam, proxima ſuis pignora. Caliſtus improbatam longo diſſidio, ac ſi rurſus aſſumeretur, eo ipſo ſuperbam, longeq; rectius Lolliam induci, quando nullos liberos genuiſſet, uacuam æmulatione, & priuignis parentis loco futurã. At Pallas id maxime in Agrippina laudare, quod Germanici nepotem ſecum traheret dignum prorſus imperatoria fortuna, ſtirpem nobilem & familiæ Claudiæ, quæ poſteros coniungeret, ne fœmina experta fœcunditatis, integra iuuenta, claritudinem Cæſarum aliam in domũ ferret. Prævaluere hæc adiuta Agrippinæ illecebris. Ad eum per ſpeciem neceſſitudinis crebro uentitando pellicit patruũ, ut prælata cæteris, & nondum uxor, potẽtia uxoria iam uteretur. Nam ubi ſui matrimonij certa fuit, ſtruere maiora, nuptiasq; Domitij quem ex Gn. Aenobarbo genuerat, & Octauiæ Cæſaris filiæ moliri: quod ſine ſcelere perpetrari non poterat, quia L. Syllano deſponderat Octauiam Cæſar, iuuenemq;, & aliâs clarum inſigni triumphalium & gladiatorij muneris magnificentia, protulerat ad ſtudia uulgi. Sed nihil arduum uidebatur in animo principis, cui non iudicium, non odium erat, niſi indita & iuſſa. Igitur Vitellius nomine Cenſoris, ſeruiles fallacias obtegens, ingruentium q; dominationum prouiſor, quo gratiam Agrippinæ pararet, conſilijs eius implicari, ferre crimina in Syllanum, cui ſanè decora & procax ſoror Iunia Caluina haud multum ante Vitellij nurus fuerat. hinc initium accuſationis, fratriſq; non inceſtum, ſed inconſtoditum amorem ad infamiã traxit, & præbebat Cæſar aures accipiendis aduerſum generũ ſuſpicionibus charitate filiæ promptior. At Syllanus infidiarum

Lolli. Paulina
Iulia Agrippina
Aelia Petina
Pallas
Caliſtus
Narciſſus
Agrippina
Domitius qui poſtea Nero
Vitell. Cenſor
L. Syllanus incesti inſimulatur
Iunia Caluina

sidiarum nescius,ac forte eo anno prætor,repente per edictũ Vitellij ordine senatorio mouetur,quanq; lecto pridem senatu,lustroq; condito,simul affinitatẽ Claudius diremit.adactusq; Syllanus eiurare magistratũ,& reliquus prætoræ dies in Eprium Marcellum collatus est. C.Pompeio,Q.Veranio Coss.pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Iam fama,iam amore illicito firmabatur,necdum celebrare solennia nuptiarum audebant,nullo exemplo deducta in domum patrui,fratris filia.Quin & incestum,ac si sperneretur,ne in malum publicum erumperet metuebatur.Nec ante omissa cõctatio, q; Vitellius suis artibus id perpetrandũ sumpsit:Percunctatusq; Cæsarẽ,an iussis populi,an autoritati senatus cederet,ubi ille unum se ciuiũ & consensui imparẽ respondit,opperiri intra palatium iubet,ip se curiã ingreditur,summamq; Reip.agi obtestans,ueniã dicendi ante alios expoſcit,orditurq;,Grauissimos principis labores, quis orbẽ terrę capessat, egere adminiculis,ut domestica cura uacuus,in cõmune cõsulat.quod porrò honestius cẽsoriæ mentis leuamen,q; assumere coniugẽ prosperis dubijsq; sociam? cui cogitationes intimas, cui paruos liberos tradat,nõ luxui aut uoluptatibus assuefactus, sed qui prima ab iuuenta legibus obtemperauisset. Postq; hæc fauorabili oratione præmisit,multaq; patrũ assentatio sequebatur,capto rursus initio,quando maritandũ principem cuncti suaderent,deligi oportere fœminã nobilitate,puerperijs, sanctimonia insignem. Nec diu inquirendum,quin Agrippina claritudine generis anteiret,datum ab ea fœcunditatis experimentum, & congruere artes honestas. Id uero egregium, quod prouisu deûm uidua iungeretur principi,sua tantum matrimonia experto:audiuisse à parentibus,uidisse ipsos,arripi coniuges ad libita Cæsarũ: procul id à præsenti modestia: statueretur imò documentum quo uxorem imperator acciperet.At enim noua nobis in fratrum filias coniugia,sed alijs gentibus solennia,nec lege ulla prohibita. Et sobrinarum diu ignorata,tempore addito percrebruisse:morem accommodari prout cõducat,& fore hoc quoq; in his quæ mox usurpentur. Haud defuere qui certatim,si cunctaretur Cæsar, ui acturos testificantes erumperent curia. Conglobatur promiscua multitudo,populumq; Romanũ eadem rogare clamitat. Nec Claudius ultra expectato,obuiũ apud forum præbet se gratantibus.Senatumq; ingressus decretum postulat, quo iustæ inter patruos fratrumq; filias nuptiæ etiam in posterum statuerentur.Neq; tamen repertus est,nisi unus talis matrimonij cupitor, Talledius Seuerus eques Romanus, quem plericq; Agrippinæ gratia impulsum ferebant. Versa ex eo ciuitas & cuncta fœminæ obediebant, non per lasciuiam, ut Messalinæ rebus Romanis illudenti.Addictum quasi & uirile seruitium.Palàm seueritas, ac sæpius superbia: nihil domi impudicum, nisi dominationi expediret: cupido auri immensa obtentũ habebat,quasi subsidium regno pararetur.Die nuptiarum

Talledi.Seuerus eq.Ro.

Agrippinæ potentia

Syllanus ſibi mortem conſciuit, ſiue eo uſq; ſpem uitæ produxerat, ſeu delecto die augendam ad inuidiam. Caluina ſoror eius Italia pulſa eſt. Addidit Claudius ſacra ex legibus Tulli regis, piaculaq; apud lucũ Dianæ per Pontifices danda, irridentibus cũctis quod pœnę procurationesq; inceſti id tem-

Seneca redit de exilio

poris exquirerentur. At Agrippina ne maliſ tantum facinoribus noteſce-ret, ueniam exilij pro Anneo Seneca, ſimul prætură impetrat, lætum in pu-

Fit prætor, & Domitij puericiæ magiſter

blicum rata, ob claritudinem ſtudiorum eius, utq; Domitij pueritia tali ma-giſtro adoleſceret, & conſilijs eiuſdem ad ſpem dominationis uteretur: quia Seneca fidus in Agrippinam memoria beneficij, & infenſus Claudio dolore iniuriæ credebatur. Placitum dehinc nõ ultra cunctari: ſed deſignatum conſulem Memmium Pollionẽ ingentibus promiſſis inducunt, ſententiam expromere, qua hortaretur Claudius, deſpõdere Octauiã Domitio. quod ætati utriuſq; non abſurdum, & maiora patefacturum erat. Pollio haud di-

Octauia Cl. f. Domitio

ſparibus uerbis ac nuper Vitellius cenſet. deſponderturq; Octauia. ac ſecun-dum priorem neceſſitudinem, ſponſus iam & gener Domitius æquari Bri-tannico ſtudijs matris, arte eorum quis ob accuſatam Meſſalinam ultio ex

Parthorum legati Rhomam

filio timebatur. Per idem tempus legati Parthorũ ad expetendum, ut red-

Meherdates filius Vononis

tuli, Meherdatem miſſi, ſenatum ingrediuntur, mandata in hunc modum incipiunt. Non ſe fœderis ignaros, nec defectione à familia Arſacidarũ ue-nire: ſed & filium Vononis nepotem Phrahatis accerſere aduerſus domina-tionem Gotarzis, nobilitati plebiq; iuxta intolerandam. Iam fratres, iam propinquos, iam longius ſitos, cædibus exhauſtos: adijci cõiuges grauidas, liberos paruos, dum ſocors domi, bellis infauſtus, ignauiam ſæuitia tegat. Veterem ſibi ac publice cœptam nobiſcum amicitiam, & ſubueniendum ſo-

Liberi cur obſides ſoliti Romanis dari

cijs uitium æmulis, cedentibusq; per reuerentiam. Ideo regum obſides libe-ros dari, ut ſi domeſtici imperij tædeat, ſit regreſſus ad principem patresq; quorum moribus aſſuefactus rex melior aſciſceretur. Vbi hæc atq; talia diſſertauere, incipit orationem Cæſar de faſtigio Romano, Parthorumq; obſequijs: feq; diuo Auguſto adæquabat, petitum ab eo regem referens, o-miſſa Tiberij memoria, quanq; is quoq; miſerat. Addiditq; præcepta (& e-

Rectorẽ & ciues cogitaret

nim aderat Meherdates) ut non dominationem & ſeruos, ſed rectorẽ & ci-ues cogitaret, clementiamq; ac iuſtitiã quanto ignoratiora barbaris, tanto tolerantiora capeſſeret. Hinc uerſus ad legatos, extollit laudibus alumnum urbis, ſpectatæ ad id modeſtiæ. ac tamen ferenda regum ingenia, neq; uſui

Non ſunt uſui crebræ mutationes C. Caſſius

crebras mutationes, rem Romanam huc ſatietate gloriæ prouectam, ut ex-ternis quoq; gentibus quietem uelit datam. Poſt hæc C. Caſſio qui Syriæ præerat, deducere iuuenem ripam ad Euphratis iubet. Ea tempeſtate Caſſi-us cæteros præeminebat peritia legum. nam militares artes per otium igno-tæ, induſtriosq; ac ignauos pax in æquo tenet. Attamen quantum ſine bel-lo dabatur, reuocare priſcum morem, exercere legiones, cura, prouiſu, agere

perinde

perinde ac si hostis ingrueret. Ita dignum maioribus suis, & familia Cassia ratus, per illas quoq; gentes celebrata. Igitur excitis quorum de sententia petitus rex, positisq; castris apud Zeugma, unde maxime peruius amnis, postquam illustres Parthi rexq; Arabum Abbarus aduenerat, monet Meherdatē, Barbarorum impetus acres contatione langueſcere, aut in perfidiam mutari: itaq; urgeret cœpta. Quod spretum fraude Abbari, qui iuuenem ignarū, & summam fortunam in luxu ratum, multos per dies attinuit apud oppidum Edessam. Et uocante Carrhene, promptasq; res ostentante si citi aduenissent, non cominus Mesopotamiam, sed flexu Armeniam peti uit. Id temporis importunū, quia hyems occipiebat. Exin niuibus & montibus fessi, postquam campis propinquabāt, copijs Carrhenis adiunguntur. Transmissoq; amne Tygri, permeant Adiabenos, quorum rex Ezates societatem Meherdatis palàm induerat, in Gotarzen per occulta & magis fida inclinabat. Sed capta in transitu urbs Ninos uetustissima sedes Assyriæ, castellum insigne fama, quod postremo inter Darium atq; Alexandrum prælio Persarū illic opes conciderant. Interea Gotarzes apud montē cui nomen Sambulos, uota dijs loci suscipiebat, præcipua religione Herculis: qui tēpore statuto, per quietē monet sacerdotes, ut, templum iuxta, equos uenatui adornatos sistant. equi ubi pharetras telis onustas accepere, per saltus uagi, nocte demum uacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rursus deus quas syluas pererrauerint, nocturno uisu demonstrat: reperiunturq; fussæ passim feræ. Cæterum Gotarzes nondum satis aucto exercitu, flumine Corma pro munimēto uti. Et quanq; per insectationes & nuncios ad prælium uocaretur, nectere moras, locos mutare, & missis corruptoribus exeundam ad fidem hostes emercari. Ex quis Ezates Adiabenus mox Abbarus Arabum cum exercitu abscedunt, leuitate gentili, & quia experimētis cognitum est, Barbaros malle Roma petere Reges quàm habere. At Meherdates ualidis auxilijs nudatus, cæterorū proditione suspecta, quod unum reliquū, rem in casum dare, prælioq; experiri statuit. Nec detrectauit pugnam Gotarzes diminutis hostibus ferox. Concursumq; magna cæde, & ambiguo euentu, donec Carrhenē profligatis obuersis, longius euectū integer à tergo globus circumueniret. Tum omni spe perdita, Meherdates promissa Parrhacis paterni cliētis secutus, dolo eius uincitur, tradituráq; uictori. Atq; ille non propinquū neq; Arsacis de gente sed alienigenā & Romanum increpans, auribus decisis uiuere iubet, ostentui clementiæ suæ & in nos dehonestamēto. Dein Gotarzes morbo obijt, accitusq; in regnū Vonones, Medis tum præsidens. Nulla huic prospera aut aduersa quis memoraretur, breui & inglorio imperio perfunctus est. Resq; Parthorum in filium eius Vologesen translatæ. At Mithridates Bosphoranus amissis opibus uagus postea quā Didium ducem Romanum, roburq; exercitus abijsse cognouerat, relictos

Zeugma
Abbarus Arabum rex
Carrhenes
Tygris
Ezates Adiabenorum rex
Ninos
Herculis Parthici religio
Corma flu.
Leuitas gentilis
Mithridates

relictos in nouo regno Cotyn iuuenta rudem,& paucas cohortium cum Iulio Aquila equite Romano ſpretis utriſq;,concire nationes,illicere perfugas, poſtremo exercitu coacto,regem Dandaridarum exturbat,imperioq; eius potitur. Quæ ubi cognita,& iam iamq; Boſphorum inuaſurus habebatur, diffiſus proprijs uiribus Aquila & Cotys, quia Zorſines Soracorũ rex hoſtilia reſumpſerat,externas & ipſi gratias quæſiuere,miſſis legatis ad Eunonem qui Adorſorum genti præcellebat. Nec fuit in arduo ſocietas,potentiam Romanam aduerſus rebellem Mithridatem oſtentantibus. Igitur pepigere equeſtribus prelijs Eunones certaret,obſidia urbium Romani capeſſerent. Tum compoſito agmine incendunt,cuius frontẽ & terga Adorſi, media cohortes & Boſphorani tutabantur. Noſtri in armis. Sic pulſus hoſtis uentumq; Soza oppidum Dandaricæ,quod deſertũ à Mithridate,ob ambiguos popularium animos obtineri relicto ibi præſidio uiſum. Exin Soracos pergunt. & tranſgreſſi amnem Pandam,circumueniunt urbem Viſpen, editam loco, & mœnibus ac foſſis munitam, niſi quod mœnia nõ ſaxo,ſed cratibus iunctis,ac media humo aduerſum irrumpentes inualida erant:eductæq; altius turres,facibus atq; haſtis turbabant obſeſſos,Ac ni prælij nox diremiſſet,cœpta patrataq; expugnatio eundem intra diem foret. Poſtero miſere legatos,ueniam liberis corporibus orãtes. Seruitij decem millia offerebant,quod aſpernati ſunt uictores,quia trucidare deditos ſæuum,tantam multitudinẽ cuſtodia cingere arduũ,ut belli potius iure caderent. Datumq; militibus qui ſcalis euaſerant ſignum cædis. Excidio Viſpenſium metus cæteris iniectus, nihil tutum ratis,cum arma,munimenta,impediti uel eminentes loci,amnesq; & urbes iuxta perrumperentur. Igitur Zorſines diu penſitato Mithridatis ne rebus extremis, an patrio regno conſuleret, poſtquam præualuit gentilis utilitas, datis obſidibus,apud effigiẽ Cæſaris procubuit, magna gloria exercitus Romani, quem incruentum & uictorem, tridui itinere abfuiſſe ab amne Tanai conſtitit. Sed in regreſſu diſpar fortuna fuit, quia nauium quaſdam, quæ mari remeabant, in littora Taurorum delatas circumuenere barbari,prefecto cohortis,& pleriſq; centurionũ interfectis. Interea Mithridates nullo in armis ſubſidio, conſultat cuius miſericordiam experiretur. Frater Cotys proditor olim,deinde hoſtis metuebatur. Romanorum nemo id auctoritatis aderat, ut promiſſa eius magni penderentur. Ad Eunonem conuertit proprijs odijs infenſum, & recens coniuncta nobiſcum amicitia, ualidum. Igitur cultu, uultuq; quàm maxime ad præſentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibusq; eius prouolutus, Mithridates, inquit, terra mariq; Romanis per tot annos quæſitus, ſponte adſum. Vtere ut uoles prole magni Achemenis, quod mihi ſolum hoſtes non abſtulerunt. At Eunones claritudine uiri,mutatione rerum,& pręce haud degenere permotus,alleuat ſupplicem,laudatq; quod gentẽ Adorſorum

Eunones Adorſorum rex

Soza oppidũ Soraci

Panda flu. Viſpe

Zorſines

Tauri

Mithridates ad Eunonem

forum, quod ſuam dexteram petendæ ueniæ delegerit. Simul legatos litteraſq; ad Cæſarē in hunc modum mittit. Po. Romani imperatoribus magnarumq; nationum regibus, primam ex ſimilitudine fortunæ amicitiam, Sibi & Claudio, ex cōmunione uictorię eſſe, Bellorū egregios fines, quoties ignoſcēdo tranſigatur. Sic Zorſini uicto nihil ereptū. Pro Mithridate quando grauius mereretur, non potentiā, neq; regnum precari, ſed ne triumpharetur, néue pœnas capite expenderet. Atq; Claudius quanquam nobilitatibus externis mitis, dubitauit tamen, accipere captiuum pacto ſalutis, an repetere armis rectius foret. Hinc dolor iniuriarū & libido uindictæ adigebat. Sed differebatur cōtra: Suſcipi bellū auio itinere, importuoſo mari: adhoc reges feroces, uagos populos, ſolum frugū egens, tum tędium ex mora, pericula ex properantia, modicā uictoribus laudem ac multū infamiæ ſi pellerentur: quin arriperet oblata, & ſeruaret exulem: cui inopi quanto longiorem uitā, tanto plus ſupplicij fore. His permotus, ſcripſit Eunoni, meritum quidē nouiſſima exempla Mithridatē, nec ſibi uim ad exequendum deeſſe. uerum ita maioribus placitū, quantalibet peruicacia in hoc tētata, beneficentia aduerſus ſupplices utendum. Nam triumphos de populis regniſq; integris adquiri. Traditus poſt hæc Mithridates, uectuſq; Romam per Iunium Colonem procuratorē Ponti, ferocius quàm pro fortuna diſſeruiſſe apud Cæſarē ferebatur. Elataq; uox eius in uulgum hiſce uerbis. Non ſum remiſſus ad te, ſed reuerſus: uel ſi nō credis, dimitte & quære. uultu quoq; interrito permanſit, cū roſtra iuxta cuſtodibus circundatus, uiſui populo præberetur. Cōſularia inſignia Coloni, Aquilæ prætoria decernūtur. Iiſdē cōſulibus atrox odij Agrippina ac Lollię infenſa, quod ſecum de matrimonio principis certauiſſet, molitur crimina, & accuſatorem, qui obijceret Chaldæos, Magos, interrogatumq; Apollinis Clarij ſimulachrū ſuper nuptijs imperatoris. Exin Claudius inaudita rea, multa de claritudine eius apud ſenatum prefatus, ſorore L. Voluſij genitam, maiorē ei patruum Cottam Meſſalam eſſe, Mennio quondam Regulo nuptam (nam de C. Cęſaris nuptijs conſulto reticebat) addidit pernicioſa in Remp. conſilia, & materiem ſceleri detrahēdam. Proin publicatis bonis cederet Italia. Ita quinquagies ſeſtertium ex opibus immenſis exuli relictum. Et Calphurnia illuſtris fœmina peruertitur, quia formam eius laudauerat princeps, nulla libidine ſed fortuito ſermone. unde uis Agrippinæ citra ultima ſtetit. In Lolliam mittitur tribunus à quo ad mortem adigeretur. Damnatus & lege repetundarum Cadius Rufus accuſantibus Bithynis. Galliæ Narbonenſi ob egregiam in patres reuerentiam datum, ut ſenatoribus eius prouinciæ, non exquiſita principis ſententia, iure quo Sicilia haberetur, res ſuas inuiſere liceret. Ituræiq; & Iudæi defunctis regibus Sohemo atq; Agrippa prouinciæ Syriæ additi. Salutis augurium quinq; & uiginti annis omiſſum repeti, ac deinde

Lollia accuſatur Magicæ curioſitatis

Calphurnia

Cad. Rufus

Ituræi Iudæiq; Syriæ additi

Salutis augurium

Pomerium urbis auxit Claudius

deinde continuari placitum. Et pomerium urbis auxit Cæsar more prisco, quo ijs qui protulere imperiũ, etiam terminos urbis propagare datur. Nec tamẽ duces Romani quanquã magnis nationibus subactis, usurpauerãt, nisi L. Sylla, & diuus Augustus. Regũ in eo ambitio, uel gloria uariè uulgata.

Pomerium à Romulo positum

Sed initium condendi, & quod pomeriũ Romulus posuerit noscere haud absurdum reor. Igitur à foro boario ubi æreum tauri simulachrũ aspicimus, quia id genus animalium aratro subditur, sulcus designãdi oppidi cœptus, ut magnã Herculis arã amplecteretur. Inde certis spacijs interiecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Consi, mox in Curia uetere, tum ad sacellum Lariũ: forumq; Romanũ & Capitolium nõ à Romulo, sed à T. Tatio additũ urbi credidere. Mox pro fortuna pomeriũ auctũ. Et quos tum Claudius terminos posuerit, facile cognitu, & publicis actis præscriptũ. C. Antistio, M. Suillio Coss. adoptio in Domitium auctoritate Pallantis festinatur, qui obstrictus Agrippinę ut cõciliator nuptiarũ, & mox stupro eius illigatus, stimulabat Claudium, consuleret Reip. Britannici pueritiam robore circũdaret. Sic apud diuum Augustum quanquam nepotibus subnixum uiguisse priuignos, à Tiberio super propriam stirpem Germanicum assumptum. Se quoq; accingeret iuuene, partem curarum capessituro. His ecti-

Adoptat Domitium Claudius

ctus, biennio maiorẽ natu Domitium filio anteponit, habita apud senatum oratione in eundem, quem à liberto acceperat, modum. Adnotabant periti

Claudij continui durarunt

nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eosq; ab Appio Clauso cõtinuos durauisse. Cæterum actæ principi grates exquisitiore in Domitium adulatione. Rogataq; lex qua in familiã Claudiam & nomen Neronis transiret. Augetur & Agrippina cognomento Augustæ. quibus patratis, nemo adeo expers misericordiæ fuit, quem non Britannici fortuna mœror afficeret. desolatus paulatim etiam seruilibus ministerijs, per intempestiua nouercæ officia, in ludibria uertebat, intelligens falsi. Neq; enim segnem ei fuisse indolem ferunt, siue uerum seu periculis commendatus retinuit famam sine experimento. Sed Agrippina quo uim suam socijs quoq;

Vbiorũ oppi. Colonia Agrippinensis Germania superior

nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum, in quo genita erat, ueteranos coloniamq; deduci impetrat, cui nomen inditum ex uocabulo ipsius. Ac forte acciderat, ut eam gentem Rheno transgressam auus Agrippa in fidem acciperet. Iisdem temporibus in superiore Germania trepidatum, aduentu Cattorum latrocinia agitantium. Deinde L. Pomponius legatus auxilia

Catti Vangiones Nemetes

res Vangiones ac Nemetas addito equite alario monuit, ut anteirent populatores, uel delapsis improuisi circumfunderentur. Et secuta consilium ducis industria militum, diuisiq; in duo agmina, qui læuum iter petiuerant, recens reuersos, prædaq; per luxum usos, & somno graues circumuenere. Aucta lætitia, quod quosdam è clade Variana post quadragesimum annum seruitio exemerant. At qui dextris & propioribus compendijs ierant,

obuio

obuio hosti & in aciem auso, plus cladis faciũt. Et præda famaq; onusti, ad montem Taunum reuertũtur, ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, si Catti cupidine ulciscendi casum pugnæ præberent. Illi metu ne hinc Romanus, inde Cherusci, cum quis æternũ discordant, circumgrederentur, legatos in urbem & obsides misere, decretusq; Pomponio triumphalis honos, modica pars famæ eius apud posteros, in quis carminũ gloria præcellit. Per idem tempus Vannius Sueuis à Druso Cæsare impositus, pellitur regno, prima imperij ætate clarus acceptusq; populariibus: mox diutur nitatem in superbiã mutans, & odio accolarum, simul domesticis discordijs circumuentus. Auctores fuere Iubillius Hermundurorũ rex, & Vangio ac Sido sorore Vannij geniti. Nec Claudius quanquã sæpe oratus arma cer tantibus barbaris interposuit, tutum Vannio perfugiũ promittens si pelleretur. scripsitq; P. Attilio Histro, qui Pannoniæ præsidebat, legionẽ ipsaq; è prouincia lecta auxilia, pro ripa cõponeret subsidio uictis, & terrori aduersus uictores, ne fortuna elati, nostrã quoq; pacem turbarent. nam uis innumera Ligij, alieq; gentes aduentabãt, fama ditis regni quod Vannius xxx. per annos prædationibus & uectigalibus auxerat. Ipsi manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazygibus erat, impar multitudini hostium: coq; castellis sese defensare, bellumq; ducere statuerat. Sed Iazyges obsidionis impatiẽtes, & proximos per campos uagi, necessitudinẽ pugnæ attulere, quia Ligius, Hermundurusq; illic ingruebant. Igitur digressus castellis Vannius, funditur prælio, quanquã rebus aduersis laudatus, quod & pugnã manu capessijt, & corpore aduerso uulnera excepit. Cæterũ ad classem in Danubio opperientem perfugit. Secuti mox clientes, & acceptis agris, in Pannonia locati sunt. Regnũ Vangio ac Sido inter se partiti sunt, egregia apud nos fide: subiectis suone an seruitij ingenio, dum adipiscerentur dominationes multa charitate, & maiore odio postquã adepti sunt. At in Britannia P. Ostorium proprætorẽ turbidæ res excepere, effusis in agrum sociorum hostibus, eo uiolentius quod nouum ducem exercitu ignoto, & cœpta hyeme iturum obuiam non rebantur. Ille gnarus primis euentibus metum aut fiduciã gigni, citas cohortes rapit: & cæsis qui restiterũt, dilectos consectatus, ne rursus cõglobarent, infensaq; & infida pax nõ duci nõ militi requiẽ permitteret, detrahere arma suspectis, cinctosq; castris Antonam & Sabrinam fluuios cohibere parat. Quod primi Iceni abnuere, ualida gens, nec prælijs concussa, quia societatem nostram uolentes accesserant. hisq; auctoribus circumiectæ nationes locum pugnæ delegere septum agresti aggere & aditu angusto, ne peruius equiti foret. Ea munimenta dux Romanus, quanquã sine robore legionũ sociales copias ducebat, perrũpere aggredit, & distributis cohortibus, turmas quoq; peditum ad munia accingit. Tunc dato signo perfringũt aggerem, suisq; claustris impeditos turbãt. Atq; illi

Taunus mons
Cherusci
Vannius Sueuorum rex
Iubilius Hermundurorũ rex
Vangio
Sido
Ligij
Iazyges Sarmatæ
Vannius funditur
Britannia
P. Ostorius
Antona fl.
Iceni

cõſciẽtia rebellionis & obſeptis effugijs, multa & clara facinora fecere. Qua
M. Oſtorius pugna filius legati, M. Oſtorius ſeruati ciuis decus meruit. Cæterum clade
Icenorum cõpoſiti qui bellum inter & pacem dubitabãt, & ductus in Can-
gos exercitus. Vaſtati agri, prædę paſsim actæ, nõ auſis aciem hoſtibus, uel
ſi ex occulto carpere agmen tentarent, punito dolo. Iam uentũ haud procul
Hibernia inſ. mari, quod Hyberniã inſulam aſpectat, cum ortæ apud Brigantes diſcor-
Brigantes diæ retraxere ducem, deſtinationis certũ, ne noua moliretur, niſi prioribus fir-
matis. Et Brigantes quidem paucis qui arma cœptabant interfectis, in reli-
Silyres quos data uenia, reſedere. Silurum gens non atrocitate, non clementia mu-
tabatur, quin bellũ exerceret, caſtriſq; legionũ premenda foret. Id quo prom-
Camulodunũ ptius ueniret, colonia Camulodunũ ualida ueteranorũ manu deducitur in
agros captiuos, ſubſidium aduerſus rebelles, & imbuendis ſocijs ad officia
Caractacus legum. Itum inde in Syluras ſuper propriã ferociam Caractaci uiribus con-
fiſos, quem multa ambigua, multa proſpera extulerant, ut cæteros Britan-
norum imperatores præmineret. Sed aſtu, tum locorũ fraude prior, ui infi-
Ordouices tum inferior, transfert bellum in Ordouicas, additisq; qui pacem noſtram
metuebant, nouiſsimum caſum experitur, ſumpto ad prælium loco, ut adi-
tus, abſceſſus, cuncta nobis importuna, & ſuis in melius eſſent. Tunc monti-
bus arduis, & ſi qua clemẽter accedi poterant, in modũ ualli ſaxis præſtruc-
& præfluebat amnis uado incerto, cateruaq; maiorũ pro munimentis con-
ſtiterant. Adhoc gentium ductores circumire, hortari, firmare animos, mi-
nuendo metu, accendenda ſpe, alijſq; belli incitamentis. Enimuero Cara-
ctacus huc illuc uolitans, illum diem, illam aciem teſtabatur, aut recuperandæ
libertatis, aut ſeruitutis æternæ initium fore: uocabatq; nomina maiorum,
qui dictatorem Cæſarem pepuliſſent: quorum uirtute uacui à ſecuribus &
tributis, intemerata cõiugum & liberorũ corpora retinerent. Hæc atq; ta-
lia dicenti adſtrepere uulgus, gentili quiſq; religioni obſtringi, nõ telis, non
uulneribus ceſſuros. Obſtupefecit ea alacritas ducem Romanũ, ſimul obie-
ctus amnis, additum uallum, imminẽtia iuga, nihil niſi atrox & propugna-
Cuncta uirtu- toribus frequens terrebat. Sed miles prælium poſcere, cuncta uirtute expu-
te expugna- gnabilia clamitare, præfectiq; ac tribuni paria differentes, ardorem exer-
bilia tus intendebant. Tum Oſtorius circumſpectis quæ impenetrabilia quæq;
peruia, ducit infenſos, amnemq; haud difficulter euadit. Vbi uentũ ad ag-
gerem, dum miſsilibus certabatur, plus uulnerum in nos, & pleræq; cædes
oriebantur. Poſteaquam facta teſtudine, rudes & informes ſaxorum com-
pages diſtractæ, parq; cominus acies, decedere Barbari in iuga montium.
Sed eò quoq; irrupere ferentarius grauisq; miles, illi telis aſſultantes, hi con-
ferto gradu, turbatis contra Britannorum ordinibus, apud quos nulla lori-
carũ galearumúe tegmina: & ſi auxiliaribus reſiſterẽt, gladijs ac pilis legio-
nariorum, ſi huc uerterẽt, ſpatis & haſtis auxiliarium ſternebantur. clara ea
uictoria

uictoria fuit, captaq; uxore & filia Caractaci, fratres quoq; in deditionē accepti. Ipse, ut fermè intuta sunt aduersa, cum fidem Cartimanduæ reginæ Brigantum petiuisset, uinctus ac uictoribus traditus est, nono post anno quàm bellum in Britannia cœptū. Vnde fama eius euecta insulas, & proximas prouincias peruagata, per Italiā quoq; celebrabatur, auebantq; uisere, quis ille tot per annos opes nostras spreuisset. Ne Romæ quidem ignobile Caractaci nomen erat. Et Cæsar dum suū decus extollit, addidit gloriā uicto. Vocatus quippe ut ad insigne spectaculū populus. Stetere in armis prętoriæ cohortes campo qui castra præiacet. Tunc incedentibus regijs clientulis phaleræ torquesq;, quæq; externis bellis quæsierat, traducta, mox fratres & coniunx & filia: postremo ipse ostentatus. Cæterorū preces degeneres fuere ex metu. At non Caractacus aut uultu demisso, aut uerbis misericordiā requirens, ubi tribunali astitit, in hunc modū locutus est. Si quanta nobilitas & fortuna mihi fuit, tanta rerū prosperarū moderatio fuisset, amicus potius in hanc urbem, quàm captus uenissem: neq; dedignatus essem claris maioribus ortus, pluribus gentibus imperitans, fœdere pacem accipere. Præsens sors mea ut mihi informis, sic tibi magnifica est. habui equos, uiros, arma, opes, quid mirum si hæc inuitus amisi? Nam si uos omnibus imperitare uultis, sequitur ut omnes seruitutem accipiant. Si statim deditus traderer, neq; mea fortuna, neq; tua gloria inclaruisset. & supplicium mei obliuio sequeretur. At si incolumem seruaueris, æternum exemplar clementiæ ero. Ad ea Cæsar ueniam ipsiq;, & coniugi, & fratribus, tribuit. Atq; illi uinclis absoluti, Agrippinam quoq; haud procul alio suggestu cōspicuam, ijsdem quibus principem laudibus gratijsq; uenerati sunt. Nouum sanè, & moribus ueterum insolitum, fœminam signis Romanis præsidere. Ipsa semet parti à maioribus suis imperij sociam ferebat. Vocati posthac patres multa & magnifica super captiuitate Caractaci disseruere. Neq; minus id clarum quàm cum Siphacem P. Scipio: Persem L. Paulus, & si qui alij ui ctos reges Populo Ro. ostendere. Censentur Ostorio triūphi insignia, prosperis ad id rebus eius, mox ambiguis: siue quod amoto Caractaco, quasi debellatum foret, minus intenta apud nos militia fuit, siue hostes miseratione tanti regis, acrius ad ultionem exarsere. Præfectum castrorū, & legionarias cohortes extruendis apud Siluras præsidijs relictas, circūfundunt. Ac ni cito uicis & castellis proximis subuentum foret, copiæ tum occidione occubuissent. Præfectus tamen & octo centuriones, ac promptissimus quisq; manipulus cecidere. nec multo post pabulantis nostros, ipsasq; missas ad subsidium turmas profligant. Tum Ostorius cohortes expeditas exposuit, nec ideo fugā sistebat, ni legiones prælio excepissent. Earū robore æquata pugna, dein nobis pro meliore fuit. Effugere hostes tenui dāno, quia inclinabat dies. crebra hinc prælia, & sæpius in modum latrocinij: per saltus, per

Intuta, aduersa

Orō Caractaci regis ad Claudiū Cæs.

Agrippina in suggestu

paludes,ut cuiq; ſors,aut uirtus:temere,prouiſa:ob iram,ob prædam:iuſſu & aliquando ignaris ducibus,ac præcipua Silurum peruicacia,quos accẽde
Sycambri excisi bat uulgata imperatoris Ro. uox:ut quondam Sycambri excilĩ,ut in Galli as traiecti forent, ita Silurum nomen penitus extinguendum. Igitur duas auxiliares cohortes auaritia præfectorũ incautius populantes intercepere. Spoliaq; & captiuos largiendo, cæteras quoq; nationes ad defectionẽ tra hebant,cum tædio curarũ feſſus Oſtorius conceſsit uita,lætis hoſtibus,tan quam ducem haud ſpernendum,& ſi non prælium,at certe bellum abſum pſiſſet. At Cæſar cognita morte legati,ne prouincia ſine rectore foret,A.
A. Didius in Britanniam Didium ſuffecit. Is propere uectus,nõ tamen integras res inuenit,aduerſa interim legionis pugna, cui Manlius Valens præerat. auctaq; & apud ho ſtes eius rei fama,quo uenientẽ ducem exterrerent:atq; illo augente audita, ut maior laus compoſiti,uel ſi durauiſſent,uenia iuſtior tribueretur. Silures id quoq; damnum intulerant,lateq; perſultabant,donec accurſu Didij pel lerentur. Sed poſt captum Caractacum, præcipuus ſcientia rei militaris Ve
Venutius nutius è Iugantũ ciuitate,ut ſupra memoraui, fiduſq; diu, & Romanis ar mis defenſus,cum Cartimandã reginã matrimonio teneret: mox orto diſ ſidio,& ſtatim bello,etiam aduerſus nos hoſtilia induerat.Sed primo tantũ inter ipſos certabat,callidisq; Cartimanda artibus, fratrem ac propinquos Venutij intercepit. Inde accenſi hoſtes, ſtimulante ignominia, ne fœminæ imperio ſubderentur, ualida & lecta armis iuuentus regnum eius inuadũt quod nobis præuiſum,& miſſæ auxilio cohortes acre prælium fecere, cuius initio ambiguo, finis lætior fuit. Neq; diſpari euentu pugnatum à legione cui Ceſius Naſica præerat. Nam Didius ſenectute grauis, & multa copia honorum,per miniſtros agere & arcere hoſtem ſatis habebat. Hæc, quam quam à duobus Oſtorio Didioq; proprætoribus plures per annos geſta, coniunxi,ne diuiſa haud perinde ad memoriã ſui ualerent. Nunc ad tempo rum ordinem redeo. T.L. Claudio quintum,Ser.Cornelio Orfito Coss. uirilis toga Neroni maturata,quo capeſſendæ Reip.habilis uideretur.Et Cæ ſar adulationibus ſenatus ceſsit, ut uicesimo ætatis anno conſulatum Nero iniret: atq; interim deſignatus proconſulare imperium extra urbem habe ret,ac princeps iuuentutis appellaretur. Additum nomine eius donatiuum militi,congiarium plebi:& ludicro Circenſium quod acquirendis uulgi ſtu diis edebatur,Britannicus in prætexta,Nero triumphaliũ ueſte: tranſuecti ſunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio, illum puerili habitu, ac perinde fortunam utriuſq; præſumeret. Simulq; qui centurionũ tribuno rumq; ſortem Britanici miſerabãtur, remoti fictis cauſis,& alij per ſpeciem honoris:etiã libertorũ ſi quis incorrupta fide,depellit. Tali occaſione obuij inter ſe,Nero Britannicũ nomine,ille Domitiũ,ſalutauere. Quod ut diſcor diæ initiũ,Agrippina multo queſtu,ad maritũ defert: ſperni quippe adop

tionem

tionem,quęcp censuerint patres,iusserit populus,intra penates abrogari:ac nisi prauitas tam infensa docentiũ arceatur, eruptura in publicã perniciem. Commotus his quasi criminibus Claudius, optimũ quemcp educatorem filij exilio ac morte afficit:datoscp à nouerca, custodiæ eius imponit. Nondum tamen summa moliri Agrippina audebat, ni prætoriarũ cohortiũ curta exoluereť Luscius Geta,& Rufus Crispinus, quos Messalinæ memores & liberis eius deuinctos credebat. Igitur distrahi cohortes ambitu duorũ, & si ab uno regerentur intentiorem fore disciplinã asseuerante uxore,transfertur regimen cohortiũ ad Burrhum Afraniũ egregiæ militaris famæ,gnarum tamen cuius sponte præficeretur. Suũ quocp fastigiũ Agrippina extollere altius,carpento Capitoliũ ingredi:qui mos sacerdotibus, & sacris Druidibus antiquitus cõcessus, uenerationẽ augebat fœminæ: quã Imperatore genitam,sororem eius qui rerum potitus sit, & coniugem & matrem fuisse, unicũ ad hunc diem exemplum est.Inter quæ præcipuus propugnator eius Vitellius, ualidissima gratia,ætate extrema (adeo incertæ sunt potentiũ res) accusatione corripitur, deferẽte Iunio Lupo senatore. Is crimina maiestatis, & cupidinem imperij obiectabat. Præbuissetcp aures Cæsar,nisi Agrippinæ minis magis quàm precibus, mutatus esset,ut accusatori aqua atcp igne interdiceret. Hactenus Vitellius uoluerat. Multa eo anno prodigia euenere.Infessum diris auibus Capitolium,crebris terræmotibus proruptę domus,ac dum latius metuitur, trepidatione uulgi, inualidus quiscp obtritus. Frugũ quocp egestas, & orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantum questus:sed iura reddentem Claudium,circumuasere clamoribus turbidis,pulsumcp in extremam fori partem urgebãt, donec militum globo,infestos perrupit.Quindecim dierum alimenta urbi non amplius superfuisse constitit.magnacp deũm benignitate,& modestia urbis rebus extremis subuentũ. At Hercule olim ex Italiæ regionibus longinquas in prouincias commeatus portabant. nec nunc infœcunditate laboratur,sed Africam potius & Aegyptum exercemus, nauibuscp & casibus uita populi Romani permissa est. Eodem anno bellum inter Armenios Hyberoscp exortum, Parthis quocp ac Romanis grauissimorum inter se motuum causa fuit.Genti Parthorum Vologeses imperitabat, materna origine ex pellice Græca,concessu fratrum regnum adeptus.Hyberos Pharasmanes uetusta possessione, Armenios frater eius Mithridates obtinebat opibus nostris. Erat Pharasmani filius nomine Rhadamistus,decora proceritate,ui corporis insignis, & patrias artes edoctus, claracp inter accolas fama. Is modicum Hyberiæ regnum senecta patris detineri ferocius crebriuscp iactabat quàm ut cupidinẽ occultaret.Igitur Pharasmanes iuuenem potentiæ promptæ,& studio popularium accinctum uergentibus iam annis suis metuens, aliam ad spem trahere, & Armeniã ostentare, pulsis Parthis,datã Mithridati

Burrhus Afranius

Druides

Vitellius accusator

Incertæ potentium res

dati à ſemet memorãdo: ſed uim differendam, & potiorem dolum quo incautum opprimerent. Ita Rhadamiſtus ſimulata aduerſus patrẽ diſcordia, tanquã nouercæ odijs impar, pergit ad patruũ, multaq; ab eo comitate in ſpeciem liberûm cultus, primores Armeniorũ ad res nouas illicit: ignaro & orante inſuper Mithridate, recõciliationis ſpecie aſſumpta, regreſſus ad patrem, qua fraude cõfici potuerit prompte nunciat, cætera armis exequenda. Interim Pharaſmanes belli cauſas confingit, prælianti ſibi aduerſus regem Albanorum, & Romanos auxilio uocanti fratrem aduerſatum, eamq; iniuriam excidio ipſius ultũ iturum. Simul magnas copias filio tradidit. Ille irruptione ſubita territũ exutumq; campis Mithridatem cõpulit in caſtellum Gorneas, tutũ loco ac præſidio militum, quis Cælius Pollio præfectus, centurio Caſperius præerat. Nihil tam ignarum Barbaris q̃ machinamenta & aſtus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maxime gnara eſt. Ita Rhadamiſtus fruſtra uel cum damno tentatis munitionibus obſidium incipit. Et cum uis negligeretur, auaritiã præfecti emercatur, obteſtante Caſperio, ne ſocius rex, ne Armenia donũ populi Romani ſcelere & pecunia uenderentur. Poſtremo quia multitudinem hoſtium Pollio, iuſſa patris Rhadamiſtus obtendebant, pactus inducias abſcedit, ut niſi Pharaſmanem bello abſterruiſſet T. Vinidiũ Quadratum præſidem Syriæ doceret quo in ſtatu Armeniæ forent. Digreſſu centurionis uelut cuſtode exolutus præfectus hortari Mithridatem ad ſanciendum fœdus, cõiunctionem fratrũ, ac priorem ætate Pharaſmanem & cætera neceſsitudinũ nomina referens, quod filiam eius in matrimonio haberet, quod ipſe Rhadamiſto ſocer eſſet. Non abnuere pacem Hyberos, quanquã in tempore ualidiores, & ſatis cognita Armeniorum perfidia, nec aliud præſidij quàm caſtellum commeatu egenum, ne dubitaret armis quàm incruentas conditiones malle. Cunctante ad ea Mithridate & ſuſpectis præfecti conſilijs quod pellicem regiam poluerat, inq; omnem libidinẽ uenalis habebatur, Caſperius interim ad Pharaſmanem peruadit: utq; Hyberi obſidio decedant expoſtulat. Ille propalam incerta, & ſæpius molliora reſpondens, ſecretis nuncijs monet Rhadamiſtum, oppugnationem quoquo modo accelerare. Augetur flagitij merces, & Pollio occulta corruptione impellit milites, ut pacem flagitarent, ſeq; præſidio abituros minitarentẽ. Qua neceſsitate Mithridates diem locumq; fœderi accepit, caſtellóq; egreditur. Ac primo Rhadamiſtus in amplexus eius effuſus, ſimulare obſequium, ſocerum ac parentem appellare. Adjicit iuſiurandum, non ferro, non ueneno uim allaturum: ſimul in lucum propinquum trahit, prouiſum illic ſacrificium imperatum dictitans, ut dijs teſtibus pax firmaretur. Mos eſt regibus quoties in ſocietatem coeãt, implicare dextras pollicesq; inter ſe uincire, nodoq; preſtringere. Mox ubi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, leui ictu cruorẽ eliciunt, atq; inuicem lambũt. Id

Machinamenta & aſtus oppugnationum ignara Barbaris

Mors regũ Armeniæ Hyberiæq;

fœdus

fœdus archanum habetur, quasi mutuo cruore sacratũ. Sed tunc qui ea uincula admouebat, decidisse simulãs genua Mithridatis inuadit, ipsumq; prosternit: simulq; cõcursu plurium iniciuntur cathenę ac cõpedes, quod dedecorum Barbaris trahebatur. Moxq; uulgus duro imperio habitũ, probra ac uerbera intentabat. Et erant contra qui tantam fortunæ cõmotionem miserarentur. Secutaq; cum paruis liberis coniunx cuncta lamentatione cõplebat. Diuersis & contectis uehiculis abduntur, dum Pharasmanis iussa exquirerẽtur. Illi cupido regni fratre & filia potior, animusq; scelerib. paratus. uisui tamen consuluit, ne coràm interficerent. Et Rhadamistus quasi iurisiurandi memor, non ferrum, nõ uenenum in sororem & patruum expromit, sed proiectos in humum, & ueste multa grauiq; opertos necat. Filij quoq; Mithridatis quod cædibus parentũ illachrymauerant, trucidati sunt. At Quadratus cognoscens proditum Mithridatem, & regnum ab interfectoribus obtineri, uocat consilium, docet acta, & an ulciscceretur consultat. Pau cis decus publicum curæ. plures tuta differunt, omnes scelus externum cum lætitia habendum. Semina etiam odiorum iacienda, ut sæpe principes Romani eandem Armeniam specie largitionis, turbandis Barbarorum animis præbuerint. Potiretur Radamistus male partis, dum inuisus, infamis, quando id magis ex usu quàm si cum gloria adeptus foret. In hanc sententiam itum. Ne tamen annuisse facinori uiderentur, & diuersa Cæsar præciperet, missi ad Pharasmanem nuncij, ut abscederet à finibus Armenijs, filiumq; abstraheret. Erat Cappadociæ procurator Iulius Pelignus ignaui animi, & deridiculo corporis iuxta despiciendus. sed Claudio perquàm familiaris, cum priuatas olim conuersationes curaret, iners otium oblectaret. Is Pelignus auxilijs prouincialium contractis, tanquã recuperaturus Armeniam, dum socios magis quàm hostes prædatur, abscessu suorum, & incursantibus Barbaris, præsidij egens, ad Rhadamistum uenit, donisq; eius euectus, ultro regium insigne sumere cohortatur. Sumentiq; adest auctor & satelles. Quod ubi turpi fama diuulgatum, ne cæteri quoq; ex Peligno coniectarentur, Heluidius Priscus legatus cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore ut consuleret. Igitur propere montem Taurum transgressus, moderatione plura quàm ui, composuerat, cum redire in Syriam iubetur, ne initium belli aduersus Parthos existeret. Nam Vologeses casum inuadendæ Armeniæ obuenisse ratus, quam à maioribus suis possessam, externus rex flagitio obtineret, contrahit copias fratremq; Tiridatem deducere in regnum parat, ne qua pars domus sine imperio ageret. Incessu Parthorum sine acie pulsi Hyberi: urbesq; Armeniorum Artaxata & Tigranocerta iugum accepere. Dein atrox hyems, seu parum prouisi cõmeatus, & orta ex utroq; tabes, perpellunt Vologesen omittere præsentia: uacuamq; rursus Armeniam Rhadamistus inuasit, truculentior quàm antea,

Paucis decus publicũ curæ

Helui. Priscus

tanquã aduersus defectores, & in tẽpore rebellaturos. Atq; illi quãuis ser-
uitio sueti patientiã abrumpunt, armisq; regiam circumueniunt. Nec aliud
Rhadamisto subsidiũ fuit, quàm pernicitas equorũ, quis secũ & coniugẽ ab
stulit. Sed coniunx grauida, primam utcunq; fugam ob metum hostilem
& mariti charitatem tolerauit. Post festinatione cõtinua, ubi quati uterus, &
uiscera uibrant, orare ut morte honesta cõtumelijs captiuitatis eximeretur.
Ille primo amplecti, alleuare, adhortari, modo uirtutem admirans, modo
timore æger, ne quis relicta potiretur. Postremo uiolentia amoris, & facino
rum nõ rudis, distringit acinacem, uulneratamq; ad ripam Araxis trahit,
flumini tradit, ne corpus etiã auferretur. Ipse præceps Hyberos ad patrium
regnum peruadit. Interim Zenobiam, id mulieri nomen, placida illuuie,
spirantem ac uitæ manifestam aduertere pastores, & dignitate formę haud
degenerẽ reputantes, obligant uulnus, agrestia medicamina adhibent, co-
gnitoq; nomine & casu, in urbem Artaxata ferunt: unde publica cura de-
ducta ad Tiridatem, comiterq; excepta, cultu regio habita est. Fausto
Furius Scribonianus Sylla, Siluio Othone Coss. Furius Scribonianus in exilium agitur, quasi fi-
nem principis per Chaldæos scrutaret. adnectebatur crimini Iunia mater
eius, ut casus prioris, nam relegata erat, impatiens. Pater Scriboniani Camil-
lus arma per Dalmatiam mouerat. Idq; ad clemẽtiam trahebat Cæsar, qui
stirpem hostilem iterum conseruaret. Necq; tamẽ exuli longa posthac uita
fuit: morte fortuita, an per uenenũ extinctus esset, ut quisq; credidit, uulgau-
Mathematici Italia pellẽdi uere. De mathematicis Italia pellendis factum Senatusconsultum atrox
& irritum. Laudati dehinc oratione principis, qui ob angustias familia-
res ordine senatorio sponte cederent, motiq; qui remanendo impudentiam
paupertati adijcerent. Inter quæ refertur ad patres de pœna fœminar-
rum, quæ seruis coniungerentur. Statuiturq; ut ignaro domino ad id pro-
lapsa, in seruitutem sui consensisset, & qui nati essent pro libertis haberẽtur.
Pallanti quem repertorẽ eius relationis ediderat Cæsar, prætoria insignia
& centies quinquagies sestertium censuit cõsul designatus Barea Soranus:
additum à Scipione Cornelio grates publice agendas, qui regibus Arca-
diæ ortus, ueterrimam nobilitatẽ usui publico posponeret, secũ inter mini-
Pallas stros principis haberi sineret. Asseuerauit Claudius contentũ honore Pal-
lantem, intra priorem paupertatem subsistere. Et fixum est ære publico Se-
natusconsultum, quo libertinus sestertij ter millies possessor, antiquæ parsi-
Felix moniæ laudibus cumulabatur. At non frater eius cognomẽto Felix pari
moderatione agebat, iam pridem Iudææ impositus, & cuncta malefacta si-
bi impune ratus, tanta potentia subnixo. Sanè præbuerant Iudæi speciem
motus orta seditione, postq; cognita cæde Caij haud obtẽperatũ esset, ma-
nebat metus, ne quis principum eadem imperitaret. Atq; interim Felix in-
tempestiuis remedijs delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio

Cumano

Cumano, cui pars prouinciæ habebat, ita diuisis, ut huic Galilęorũ natio, Felici Samaritæ parerẽt, discordes olim & tum contemptu regentiũ minus cohercitis odijs. Igitur raptare inter se, immittere latronũ globos, componere insidias, & aliquando prælijs congredi, spoliacq; & prædas ad procuratores referre. Hicq; primo lætari: mox glisscente pernicie, cum arma militũ interficiessent, cæsi milites. Arsissétq; bello prouincia, ni Quadratus Syriæ rector subueniisset. Nec diu aduersus Iudæos qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite pœnas luerent: Cumanus & Felix conctationẽ affe rebant, quia Claudius causis rebellionis auditis ius statuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices ostentauit, receptum in tribunal quo studia accusantium deterrerentur. Damnatúsq; flagitiorum, quæ duo deliquerãt, Cumanus, & quies prouinciæ reddita. Nec multo post agrestium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum, sæpe & aliâs cõmotæ, tunc Trosobore duce, montes asperos castris cepere. Atq; inde decursu in littora aut urbes, uim cultoribus ac oppidanis, ac plerunq; in mercatores & nauicularios audebant. Obsessaq; ciuitas Anemuriensis, & missi è Syria in subsidiũ equites cum præfecto Curtio Seuero turbantur, quod duri circum loci, peditibusq; ad pugnã idonei, equestre præliũ haud patiebantur. Dein rex eius oræ Antiochus blandimẽtis aduersus plebem, fraude in ducem cum Barbarorum copias dissociasset, Trosobore pauciscq; primoribus interfectis, cæteros clementia composuit. Sub idem tempus inter lacum Fucinum amnemq; Lyrin perrupto mõte, quo magnificentia operis à pluribus uiseretur, lacu in ipso nauale prælium adornatur, ut quondam Augustus structo cis Tiberim stagno, sed leuibus nauigijs & minore copia ediderat. Claudius triremes quadriremesq; & undeuiginti hominum milia armauit, cincto ratibus ambitu, ne uaga effugia forent: attamen spacium amplexus, ad uim remigij, & gubernantium artes, impetúsq; nauium prælio solitos. in ratibus prætoriarum cohortiũ manipuli turmæq; adstiterant, antepositis propugnaculis, ex quis catapultæ balistæq; tenderentur. Reliqua lacus classiarij rectis nauibus obtinebant. Ripas & colles, ac montium edita in modũ theatri, multitudo innumera cõpleuit, proximis è municipijs, & alij urbe ex ipsa, uisendi cupidine, aut officio in principem. Ipse insigni paludamento, neq; procul Agrippina chlamyde aurata præsidere. Pugnatum, quanquam inter fontes, fortium uirorum animo: ac post multũ uulnerũ, occidioni exempti sunt. Sed perfecto spectaculo apertum aquarum iter, & incuria operis manifesta fuit, haud satis depressi ad lacus ima uel media. Eóq;, tempore interiecto altius effossi specus, & contrahendæ rursus multitudini, gladiatorũ spectaculum editur, inditis pontibus pedestrem ad pugnam. Quin & conuiuium effluuio lacus appositũ magna formidine cunctos affecit, quia uis aquarum prorumpens, proxima trahebat

Cumanus Clitæ Cilices

Inter lacũ Fucinũ & Lyrin amnẽ perruptus mons

bat,cõuulsis ulterioribus,aut fragore & sonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione principis usa, ministrũ operis Narcissum incusat cupidinis, ac prædarũ. Nec ille reticet, impotentiã muliebrem nimiasq; spes eius argues.

D. Iunio, Q. Auterio Coss. sedecim annos natus Nero Octauiam Cæsaris filiam in matrimonium accepit. Vtq; studijs honestis, & eloquentiæ gloria niteſceret, causa Ilienſium ſuſcepta, Romanũ Troia demiſſum, & Iuliæ ſtirpis auctorem Aeneam, aliáq; haud procul fabulis uetera fecũdè exe-

Ilienſes facti immunes cutus impetrat ut Ilienſes omni publico munere ſoluerent. Eodem oratore

Bononiẽſis co lonia Bononienſi Coloniæ igni hauſtæ ſubuentum, centies ſeſtertij largitione.

Rhodij Redditur Rhodijs libertas, adempta ſæpe aut firmata, prout bellis externis

Apamienſes meruerant, aut domi ſeditione deliquerant. Tributumq; Apamienſibus ter ræmotu cõuulſis, in quinquenniũ remiſſum. At Claudius ſæuiſsima quæq; promere adigebatur eiuſdem Agrippinæ artibus, quæ Statilium Taurum opibus illuſtrem hortis eius inhians peruertit, accuſante Tarquinio Priſco. Legatus is Tauri Africam imperio proconſulari regentis, poſtquam reuenerant, pauca repetũdarum crimina, cæterum magicas ſuperſtitiones obiectabat. Nec ille diutius falſum accuſatorem indigna ſorte perpeſſus, uim uitæ ſuæ attulit ante ſententiã ſenatus. Tarquinius tamẽ curia exactus eſt, quod Patres odio delatoris, cõtra ambitum Agrippinæ peruicere. Eodem anno

Procuratorũ poteſtas ſæpius audita uox principis, parem uim rerum habendam à procuratoribus ſuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Ac ne fortuito prolapſus uideretur, Senatus quoq; conſulto cautũ, plenius quàm antea & uberius. Nam diuus Auguſtus apud equeſtres qui Aegypto præſiderent lege agi, decretáq; eorum proinde haberi iuſſerat, ac ſi magiſtratus Romani conſtituiſſent: mox alias per prouincias, & in urbe pleraq; cõceſſa ſunt, quæ olim à prætoribus noſcebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo toties ſeditione aut armis certatum, cum Semproniis rogãtibus equeſter ordo in poſſeſsione iudiciorum locaretur, aut rurſum Seruiliæ leges ſenatui iudicia redderẽt. Mariusq; & Sylla olim de eo uel præcipue bellarunt. Sed tunc ordinum diuerſa ſtudia: & quæ uicerant, publicè ualebant. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cæſaris opibus potuere conditiones pacis & arbitria belli tractare. Matthios poſthac & Vedios, & cætera equitum Romanorũ præualida nomina, referre nihil attinuerit, cum Claudius libertos, quos rei familiari præfecerat, ſibiq; & legibus adæquauerit.

Liberti

Retulit dein de immunitate Cois tribuenda. Multaq; ſuper antiquitate eorum memorauit: Argiuos uel cum Latonæ parente, uetuſtiſsimos inſulæ cultores: mox aduentu Aeſculapij artem medendi illatam, maximéq; inter poſteros eius celebrem fuiſſe, nomina ſingulorum referens, & quibus quiſq; ætatibus uiguiſſent. Quin etiam

Cois immunitas tributa dixit Xenophontẽ, cuius ſcientia ipſe uteretur, eadem familia ortum. Precibusq; eius dandum ut omni tributo uacui in poſterum Coi, ſacram & tanti

dei miniſtram inſulam colerẽt, neq; dubiũ haberẽt, multa eorundẽ in Pop. Rom. merita, ſociasq; uictorias potuiſſe tradi. Sed Claudius facilitate ſolita quod uni conceſſerat, nullis extrinſecus adiumentis uelauit. At Byzantij, data dicendi copia, cum magnitudinẽ onerum apud ſenatum deprecarentur, cuncta repetiuere, orſi à fœdere quod nobiſcum iecerant, qua tẽpeſtate bellauimus aduerſus regem Macedonũ, cui ut degeneri, Pſeudophilippi uocabulum impoſitum. Miſſas poſthac copias in Antiochũ, Perſen, Ariſtonicum, & piratico bello adiutum Antonium, Memorabantq; quæ Syllę aut Lucullo aut Pompeio obtuliſſent. Mox recẽtia in Cæſares merita quãdo ea loca inſiderẽt, quæ trãſmeãtibus terra mariq; ducibus, exercitibusq;, ſimul uehendo commeatui opportuna forent. Nanq; arctiſsimo inter Europam Aſiamq; diuortio Byzantium in extrema Europa poſuere Græci, quibus Pythium Apollinem cõſulentibus ubi conderent urbem, redditum oraculum eſt: quærerent ſedem cæcorum terris aduerſam. Ea ambage Chalcedonij monſtrabant, quod priores illuc aduecti, præuiſa locorum utilitate peiora legiſſẽt. Quippe Byzantiũ fertili ſolo fœcũdoq; mari, quia uis piſcium in Pontum erumpens, & obliquis ſubter undas ſaxis exterrita, omiſſo alterius littoris flexu, hos ad portus defertur. Vnde primo quæſtuoſi & opulenti, poſt magnitudine onerum urgente, finem aut modum orabant, anniten te principe qui Thracio Boſphoranoq; bello recens feſſos iuuandosq; retulit. Ita tributa in quinquenium remiſſa. M. Aſilino, M. Acilio Coss. mutationem rerum in deterius portendi cognitum eſt crebris prodigijs. Signa enim ac tentoria militum igne cœleſti arſere. Faſtigio Capitolij examẽ apum inſedit. Biformes hominum partus. Et ſuis fœtum editum, cui accipitrum ungues erant. Numerabatur inter oſtenta, diminutus omnium magiſtratuum numerus, quæſtore, ædili, tribuno, ac prætore, & conſule, paucos intra menſes defunctis. Sed in præcipuo pauore Agrippina uocem Claudij, quam temulentus iecerat, fatale ſibi, ut coniugũ flagitia ferret, dein puniret, metuẽs, agere & celerare ſtatuit, perdita prius Domitia leuibus & muliebribus cauſis: quia Lepida minore Antonia genita, auunculo Auguſto, Agrippinæ ſobrina prior, ac Gnei mariti eius ſoror, parem ſibi claritudinẽ credebat. Nec forma, ætas, opes multum diſtabant, & utraq; impudica, infamis, uinolenta, haud minus uitijs æmulabãtur quàm ſi qua ex fortuna proſpera acceperant. Enimuero certamen acerrimum, amita potius an mater apud Neronem præualeret. Nam Lepida blandimentis & largitionibus iuuenilem animũ deuinciebat, truci contra ac minaci Agrippina, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantẽ nequibat. Cæterum obiecta ſunt quod coniugiũ principis deuotionibus petiuiſſet, quodq; parum coercitis per Calabriam ſeruorũ agminibus pacem Italiæ turbaret. Ob hæc mors indicta multum aduerſante Narciſſo, qui Agrippinam magis magisq; ſuſpectans, prompſiſſe

Byzantij

Pſeudophilippus

Byzantium

Byzantijs in quinquennium tributa remiſſa

Prodigia

Domitia

Nar. libertus

prompſiſſe inter proximos ferebatur, certã ſibi pernicie, ſeu Britannicus re-
rum, ſeu Nero potiretur. Verum ita de ſe meritum Cæſarem, ut uitam ſui
eius impenderet. Conuictã Meſſalinam & Silium. Pares iterum accuſandi
cauſas eſſe. Si Nero imperitaret Britannico ſucceſſore, nullum principi meri-
tum, ac nouercę inſidijs domum omnẽ conuelli, maiore flagitio, q̃ ſi impu-
dicitiam prioris coniugis reticuiſſet: quanquam ne impudicitiã quidẽ nunc
abeſſe, Pallante adultero, nec quis ambigat, decus, pudorẽ, corpus, cuncta re-
gno uiliora habere. Hæc atq; talia dictitans, amplecti Britannicum, robur
ætatis quàm maturrimum precari, modo ad deos, modo ad ipſum tendere
manus, adoleſceret, patris inimicos depelleret: matris etiam interfectores ul-
ciſceretur. In tanta mole curarum Claudius ualetudine aduerſa corripi-
tur, refouendiſq; uiribus mollitie cœli & ſalubritate aquarũ, Sinueſſam per-
git. Tum Agrippina ſceleris olim certa & oblatę occaſionis propera, nec mi-
niſtrorum egens, de genere ueneni conſultauit: ne repentino & præcipitifa-
cinus proderet: ſi lentum & tabidum delegiſſet, ne admotus ſupremis Clau-
dius, & dolo intellecto, ad amorẽ filij rediret. Exquiſitum aliquid placebat,
quod turbaret mentem, & mortem differret. Deligitur artifex talium, uoca-
Locuſta uenefica bulo Locuſta, nuper ueneficij damnata, & diu inter inſtrumẽta regni habi-
ta. Eius mulieris ingenio paratum uirus, cuius miniſter è ſpadonibus fuit
Halotus, inferre epulas, & explorare guſtu ſolitus. Adeóq; cuncta mox
pernotuere, ut temporum illorum ſcriptores prodiderint, infuſum delecta-
Boletorum cibus bili cibo boletorum uenenum, nec uim medicaminis ſtatim intellectam, ſo-
cordiane Claudij an uinolẽtia, ſimul ſoluta aluus ſubueniſſe uidebatur. Igi-
tur exterrita Agrippina, & quando ultima timebantur, ſpreta præſentium
Xenophon medicus inuidia, prouiſam iam ſibi Xenophontis medici conſcientiam adhibet. Ille
tanquam niſus euomentis adiuuaret, pinnam rapido ueneno illitam fauci-
bus eius demiſiſſe creditur, haud ignarus ſumma ſcelera incipi cum pericu-
lo, peragi cum prẽmio. Vocabatur interim ſenatus, uotaq; pro incolumitate
Claudius ueneno perit principis conſules & ſacerdotes nuncupabant, cum iam exanimis ueſtibus
& fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio componun-
tur. Iam primum Agrippina uelut dolore uicta & ſolatia conquirens, tene-
re amplexu Britannicum, ueram paterni oris effigiem appellare, ac uarijs ar-
tibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoq; & Octauiam ſo-
rores eius attinuit. & cunctos aditus cuſtodijs clauſerat, crebroq; uulgabat,
ire in melius ualetudinẽ principis, quo miles bona in ſpe ageret, tempusq;
proſperum ex monitis Chaldæorũ attentaret. Tunc medio die, tertio ante
idus Octobr. foribus palatij repente diductis, comitãte Burro Nero egre-
ditur ad cohortẽ quæ more militiæ excubijs adeſt. ubi monente Præfecto,
feſtis uocibus exceptus, indit̃ lecticæ. Dubitauiſſe quoſdã ferũt reſpectãtes,
rogitãtesq; ubi Britannicus eſſet: mox nullo in diuerſum auctore, quæ offe-
rebantur

rebantur ſecuti ſunt. Illatuſq; caſtris Nero, & cõgruentia tempori præfatus promiſſo donatiuo, ad exemplum paternæ largitionis, Imperator conſalutatur. Sententiam militũ ſecuta Patrum conſulta. Nec dubitatum eſt apud prouincias. Cœleſtesq; honores Claudio decernuntur, & funeris ſolenne perinde ac diuo Auguſto celebratur æmulante Agrippina proauiæ Liuiæ magnificentiam. Teſtamentum tamen haud recitatum, ne antepoſitus filio priuignus, iniuria & inuidia animos uulgi turbaret. *Nero ſaluta tur Imperator*

FINIS XII LIBRI.

BEATI RHENANI IN LIBRVM DECIMVM TERTIVM CASTIGATIONES.

EXITVM irritauerit.) Sæpe exitum uſurpat pro morte. Vt in calce libri 15. de Nerone. Quod clàm ad omen ac dolum ſui exitus uerteret. Sic enim illic legendũ putamus. Lib. 18. Exitu demum Neronis, poſitis odijs in medium conſulere. Et paulo poſt. Vario ſuper exitu eius rumore. Eodem libro Sanè ante utriuſq; exitum. *Exitus pro morte*

Et pari in ſocietate potentiaq; cõcordes.) Caſtigauimus. Et pari in ſocietate potentia concordes. Expone. pari potentia, in ſocietate.

Quæ cunctis malæ dominationis cupidinibus flagrans.) Pro genitiuo malæ repoſuimus ablatiuũ malis. Coniungit aũt nonnunq; duo adiectiua, ut hic cũctis malis cupidinib. Et li. 16. de Oſtorio. Multa militari fama. Alijs itẽ locis cõplurib.

Ac conſulto ambiguus.) Lectio ſcripti codicis. Aut conſultò ambiguus. De Capeſſendi egregij imperij.) Melius illic. Capeſſendi egregiè imperij. Sicq; nos emendauimus. (Tiberio loquitur.

Vt aſtaret abditis à tergo foribus.) Expone, ita ut aſtaret abditis à tergo foríb. quanquã illic legitur additis, Tanquã propter ipſam factæ ſint additæq; fores.

Pluraq; in ſumma fortuna auſpicijs & conſilijs, quàm telis & manibus geri.) Scribendum, Pleraq; in ſumma fortuna auſp. & conſ. q; t. & manibus geri. Ecliptica oratio eſt, nam aduerbium magis, aut potius ſubauditur. Hoc loquendi genere ſæpenumero Tacitus utitur. Lib. 14. Deniq; ſi rebus conducat, libẽs quàm coactus acciret dominã. Lib. 19. de Flauianis, Ne ſuas quidem legiones opperiebantur, ut prædæ quàm periculorum ſocias. Lib. 20. de rege Ptolemæo. Vbi ſecuritas redijt, uoluptatum quàm religionũ appetens. In libello De Germanis. Cedereloco, dum modo rurſus inſtes, conſilij quàm formidinis arbitrantur.

Daturum planè documentum.) Datum, habet exemplar Budenſe. Quaſi dicas, obiectum documentum ſiue oblatum experimentũ, per iſtud bellum quod tum inſtabat. Sed magis quadrat, daturum.

Si ducem.) Caſtigauimus, & ſi ducem. Subauditur, daturum documentum.

Etiam ſpecie inanium ualidus.) Ante dixit, Corpore ingens, quur hic rurſum ſubdit, etiam ſpecie. Budenſe uolumen habet, ſpe inanniũ. Lego, ſpe aut ſpei animum ualidus, Hoc enim melius placet, quàm ſpe immani ualidus.

Quod ne diutius externis ſpectaculo eſſet.) Pronomen quod poteſt abeſſe. & quidam in exemplari ſcripto ſuperne adiecerat. Tum ponendum punctũ poſt iurgium, & ſubaudiendum uerbum, eſt.

Causa iactandi ingenij.) Addidimus uel particulam hic non ociosam, uel causa iactandi ingenij.

Ignara matre, dein frustra obtinente.) Scripsimus, obnitente.

Senecæq; permitteret.) Malim, se Senecæq; permitteret.

Quæ prima ætas, & summa forma expeterent.) Reposuimus, summa fortuna. Item, orabantq; cauere insidias mulieris. Vbi potius legendum caueret.

Misitq; domum matri.) Scribendum, donum matri.

Sanè pepigerat Pallas, ne cuiusq; facti in præteritum interrogaretur.) Emendauimus, ne cuius facti. Alioqui stare poterat cuiusquam facti. Paulopost uocabulum inrita sic erat rasum, ut nemo sciret, an pro irrita facinora legendum foret, inita facinora, si modo Latine dicitur inire facinus.

Quo euolutũ eum sede patria rebusq; summis significabatur.) In codice scripto legitur, sede patria rebus summis significabatur. Appositiue.

Quod rumorem respiciunt.) Hic particulam dum inseruimus, & securitatem uertimus in securitate. Quod dum rumorem respiciunt, dum parãt defensiones, securitate morarentur, id est ob securitatem.

Promittentibus dein tam præcipitem necem quasi ferro urgeretur.) Scripsimus, quàm si ferro urgeretur.

Affundo Frigida in aqua infunditur uenenum.) Emendauimus affunditur uenenum. Et est elegans uerbum affundo lib. 5. de Phœnice aue. Eiq; uim genitalem adfundere. Lib. 21. Vbi Mosæ fluminis amnem Rhenus Oceano affundit.

Trepidatur à circumsedentibus.) Reposuimus, Trepidatũ à circumsedentib. Subauditur est. Mox, prouiso ante funebri apparatu. Scripsimus funebri paratu. Item. Antiquas fratrũ discordias, & insociabile regnũ existimãtes, pro æstimãtes.

Crebris ante exitiũ diebus illusum esse pueritiæ Britannici Neronem.) Corruximus, illusisse puericiæ Britannici Neronem. Hoc est intulisse stuprum. Et sequitur, stupro prius quàm ueneno pollutum.

Præceps effundere Neq; laudationibus, aut pompa detinere.) In codice Budensi legitur additũ, preces effundere. Quam clausulam opinor sic emendandam, ut præceps effundere legamus, subaudiendo funus è sandapila, aut loculo, quod alioqui non sine cerimoniis deponi in rogum solebat.

Et tanto magis fouendum.) Illic deest & particula. Legitur. Reliquas spesin Rep. sitas. Tanto magis fouendum.

Quæ ut coniugi imperatoris soli, tum & ut matri seruabãtur.) Lectio regij codicis. Quæ, ut coniugi imperatoris solitum, ut matri seruabantur. Quidam murarat ut in ira.

Amore an odio incertum.) Illic, Amore an odio incertas. Expone, incertas, amore an odio, adirent eam.

Insignis genere, forma, lasciuia.) Correximus, forma lasciua.

Intendere Luxus principis intendere.) Nos luxus mutauimus in lusus. Intendere significat hic adiuuare augereq;.

Nos consensum autorum secuturi quæ diuersa prodiderint.) Illic legitur, qui diuersa prodiderint.

Deinde & à Burro.) Particulam & sustulimus, sicut mox. Et Agrippina, eadem particula deleta scripsimus tantum. Agrippina ferociæ memor. Paulopost. At existat, ex at fecimus, aut.

At Syllana in exilium acta.) Vocabulum extremum deest in scripto libro.

Manifestus uanitatis Qui per nuptias Antonię, gener erat.) Melius scribas, cui per nup. ant. g. erat.

Et tum uanitatibus manifestus.) Castigauimus. Et tum uanitatis manifestus.

Hoc autem

Hoc autem sermonis genere sæpe Tacitus utitur. Vt lib. 12. Interim Zenobiam, id mulieri nomen, placida illuuie, spirantem ac uitæ manifestam aduertere pastores. Hoc ipso libro, Ac criminũ manifestos merito ad seruitutem retrahi, ut metu coerceantur, quos beneficia non mutauissent. Lib. 14. Supremis testamenti uerbis ambitionis manifestus. Lib. 15. Atq; ipse mœstus & magnæ cogitationis manifestus erat. Et infra. Non quia coniurationis manifestum cõpererat. Et paulo post. Sed uerba sua præpediens, & pauoris manifestus.

Nec tam grata Pallantis innocentia.) Sincerior regij codicis lectio, Nec grata Pallantis innocẽtia quàm grauis superbia fuit. Vt sit ecliptici generis oratio. Sub audiẽ enim aduerb. magis aut tã. Paulopost, illic legiẽ, ut miles theatrali lic. n. p.

Et ore præferret.) Habet Budense uolumen. Et fore se Cæsarem præferret. Lego, ore se Cæsarem præferret.

Iulius quidem Montanus.) Particula quidem illic non legitur.

Quia uim tentantẽ acriter repulerat.) Exemplaris scripti lectio, qui auia temptantem. Lego, quia ui attentantem acriter repulerat. *Quia ui attentantem acriter repulerat*

Deinde agnitum orauerat.) Illic scriptum est. Deinde adagnitũ orauerat. Vt possit adagnosco cuipiam dictum uideri sicut Adalligo Plinius protulit. Sed arbitror primo fuisse scriptũ adgnitus more uetusto, quod interpretans aliquis ascripserit agnitus. Vnde postea conflatum adagnitus. *Adagnitus*

Si à læsis ualidius ageretur, arma inferrent.) Scripsimus, inferebant.

Donec discordi populo & grauioris motus terrore.) Nos reposuimus, ex gratioris motus terrore.

Perscripsere tamen consensum senatus.) Miror illic esse in consensum. Mox non est, ui ne an æquo, sed tantum, ui an æquo.

Quos beneficia non commutauissent.) Emendauimus, mutauissent.

Si separarentur libertini.) Scripsimus, si separentur.

Medio tempore cõtradicerent.) Illic est, Medio temporis. Sic & Libro proxime sequenti. Medio temporis tantũ honorũ atq; opum in me cumulasti. Itaq; & nos scripsimus hic, Medio temporis. Mox reposuimus, Obultronium Sabinum. *Medio temporis*

Veneno damnationẽ anteuertit.) Habet exemplar scriptũ, anteĳt. Quo uerbo alibi quoq; Tacitus utitur. Vt libro tertio. Postremo suasmet ipse spes anteire parat. Sic enim eum locum emendandum censemus, ubi uulgo perperã legitur, antereparat, pro anteire parat. Infra pro quadrigeni nummi, illic quadringenti. *Anteĳt*

Aut procurator in prouincia obtineret spectaculum gladiatorum.) Restituimus locum, qui prouinciam obtineret.

Ac superstitionis externæ rea.) Forte Christianã pietatẽ intelligit. nam apparet sanctã mulierem fuisse Pomponiã Græcinã. Tacitus loquitur ut ethnicus.

Idq; illi imperitante Claudio impune, mox ad gloriã uertit.) Et hic uertit usurpat absolute. *Ad gloriam uertit*

Tanquam insonti periculum fecissent.) Latine dici facere periculũ alicui pro adducere in periculum, indicat locus alter lib. 16. Vbi inquit. Fregitq; annulum, ne mox usui esset ad facienda pericula. Alioqui maluissem hic legere, facessissent periculum, à facesso uerbo. Quemadmodũ libro primo loquitur de Romano Hispone. Mox clarissimo cuiq; periculum facesset. Item lib. 20. Qui perinde diues ac eloquentia clarus, nulli unquã sub Nerone periculum facessisset. Quin usurpat pecuniæ periculum facere, pro iacturam facere. Lib. 14. Auxitq; patrũ honorem statuendo, ut qui à priuatis iudicibus ad senatum prouocauissent, eiusdem pecuniæ periculum facerent, cuius ĳ qui imperatorem appellauere. *Insonti periculũ facessissent* *Facessere periculum alicui*

Simul init consulatum Valer. Messala.) Scripsimus. Simul inijt.

Prolatatum bellum Mollibus adhuc initijs prolatũ inter Parthos Rom.) Restituí prolatatũ. nam etiam alibi Tacitus noster hoc utitur uerbo. Lib. 5. Sed ubi diẽ ex die prolatabãt. Libro 15. Interim cunctantibus prolatãtibusq; spem ac metũ. Lib. 18. Seu domũ

Prolatare extruere, seu prolatare agros. Lib. 19. Sed omnem prolatationẽ ut inimicã uictoriæ suspectabãt. Vsurpatur et Liuio. Paulopost. Ac libertate ignota illuc. Malim, (illic.

Truncis brachijs recíderent.) Mutauí recíderent in decíderent.

Extrahere Plura fama q̃ pugna exterrere.) Codex Budensis habet, extrahere. Vt de tẽpore sit intelligẽdũ. Et præcedit, eludere huc & illuc uolitãs. Itaq; castigaui locũ.

Vt dolus patraretur.) Mihi magis arridet quod illic legit, ut dolus pararetur.

Nam equiti sagittarum usu exercito.) Non erat hic opus adijcere particulam nam, quæ non est in exemplari scripto.

Cognomẽto uallandũ.) Illic legit, Volandũ, tanq̃ id sit castelli cognomẽtum.

Sinistro sexta insedebat.) Castigaui, incedebat. Mox, productiore cornu, scripsi, productior cornu.

Et diuersos consectari posset.) Illic scriptum diuersa. Nec magnopere refert utro modo legas. Diuersum usurpat pro diuiso. Sic & alibi.

Quis diuina colerẽt.) Reposui, colerentur. Item paulopost. An grauius existimandum (mandum.

Quàm ueterem ac olim partam dignationem.) Quid si legas. Quàm ueterem adeo partam dignationem subitæ felicitati submittere.

Aut uersa.) Hæ duæ dictiones nõ sunt in codice Budensi, qui sic habet. Nec deerant qui hæc ijsdem uerbis in deterius Senecæ deferrẽt. Nec erat opus lectionem ueterem hic interpolare. Et infra. Octauius contra modo conqueri, illic tantum est, Octauius contra conqueri.

Libidine sepositа.) Malim libidini sepositа. Mox affuit quispiam que particulam, Conueneratq;, quum illic legatur tantum, Conuenerat quosdam.

Et lege Cornelia de sicarijs condemnatur.) Scripti codicis lectio. Et lege de sicarijs condemnatur. Arbitror additam dictionem è margine receptam in contextum. Alibi tamen addit.

Huic mulieri cuncta alia fuere.) Forte affuere. Paulopost, scripsimus, potentiam ei adijceret.

Ibi concessam dictitans nobilitatem.) Volumen Matthiæ Coruini. Vbi concessam dictitaret nobilitatem. Legerim. Vbi concessam dictitarent nobilitatem. Expone, Vbi uota omnium & gaudia felicium dictitarent cõcessam nobilitatem atq; pulchritudinem. Nam connectentes particulas sæpe Tacitus omittit.

Ibi se summa fortuna dignã uisere.) Lego. Ibi se summa fortuna digna uisere.

Quas diuersas senatorius ordo plebsq; ad senatum miserant.) Vocabulũ senatorius non est in codice Budensi. Mox. Ad saxa, & minas. Illic, ad saxa, ad minas.

Quibusq; alijs Romana cõtinent.) Apparet ex scripto lib. legẽdũ, cõtinerent.

Suadere dissuadere licere patribus.) Emendauimus. Suadere dissuadereue licere patribus.

Necessitates Plerasq; uectigalium societates.) Malim, necessitates. Sic enim in libro primo legitur. Quantum ciuiũ sociorumq; in armis, quot classes, regna, prouinciæ, tributa aut uectigalia, & necessitates ac largitiones, quæ cuncta sua manu perscripserat Augustus.

Acri etiam populi Romani libertate.) Particulam tum hic addidimus. Acri etiam populi Romani tum libertate.

Vt ratio quæstuum & necessitas irrogationum inter se congruerent.) Correxi locum, ut ratio quæstuum & necessitas erogationum int. se cong.

Et qua

Et quæ alia ex auctionibus illicitis nomina publicani inuenerant.) Repoſuimus. Et quæ alia exactionibus illicitis n.p.i. Dandi caſu dictum.

Qui proconſulare imperium illic habuerunt. Scripſi, habuerant.

Quorum ambitum euaſerat.) Emendauimus. Quorum ambitu euaſerat.

Peruulgatis triumphi inſignibus.) Hoc eſt, quæ iam nimium frequentia com-

Moſſelamq; atq; Ararim.) Scripſimus. Mo- (muniaq; eſſe cœperant.

ſellam atq; Ararim. Mox eſt illic, itineris pro itinerum.

Deterrendo Vetere.) Malim Veterem. Exemplar ſcriptũ habuit, Veteres.

In ſtudiaq; Galliarum affectaret.) Et hic malim legere. Ne legiones alienę pro-

uinciæ inferret, ſtudiaq; Galliarum affectaret. Niſi quis potius arbitretur ſcriben

dum, incuſtoditaq; Galliarum affectaret.

Malorige.) Hic Teutonice uocatus fuit Malrich. Vnde Am. Marcellino Ma

In qua tum Germanici regnabant.) Legendũ forte, nutu (larichi uocabulũ.

Germanici: aut, iuſſu Germanici.

Iamq; fixerant domos.) Caſtigauimus indidem. Iamq; finxerant domos. Sic

in libello de Germanis. Quia & domos, inquit, fingũt, & ſcuta geſtant. Mox eſt

illic. Atq; patrium ſolum exercebant.

Nullos mortaliũ armis aut fidei ante Germanos eſſe exclamãt.) Repoſuimus,

Et bona æmulatiõe.) Non dubito quin Tacitus ſcripſerit, (armis aut fide.

bona æmulatio, contra librario ne ſyllabam à proxima dictione Nero perperam

mutuante. Proinde ſcripſimus. Quod comiter à uiſentibus exceptum, quaſi im- *Bona æmulatio*

petus antiqui, & bona æmulatio. Nero ciuitate Ro.

Eoſdem agros Anſibarij occupauere.) Marcellinus lib. 20. de Iuliano Cæſare *Anſibarij*

In limitem, inquit, Germaniæ ſecundæ eſt egreſſus, omniq; apparatu quẽ flagita

bat inſtans negocium cõmunitus, Toxandro oppido propinquabat. Rheno de-

inde tranſmiſſo, regionem ſubito peruaſit Francorum, quos Anſuarios uocant,

incertorum hominum, licentius etiam perſcrutantium extima Galliarum. Hacte

nus ille. Vocat igitur Anſuarios u pro b, quos Tacitus Anſibarios. Vt hinc uali-

dum meæ cõiecturæ ſit argumentum Francos è Chaucis prodiſſe. Nam aperte

tradit hoc loco Tacitus Anſibarios à Chaucis pulſos. Igitur generale Francorũ

nomen, & forte recentius, multas nationes proprijs adhuc appellationibus diſtin

ctas complectens. Sicut & Sueuorum plurimis olim commune.

Quæ ſunt uacuæ.) Emendauimus. quæq; uacuæ ſint.

Solem inde reſpiciens.) Illic legitur. Solem deinde deſpiciens. Legerim. So-

lem dein aſpiciens. Infra eſt, quàm ſe paterentur.

Deeſſe nobis terra uiua, in qua moriamur.) Hunc locum non ſolum in uulga

tis ædition ibus, uerumetiã in manuſcripto uolumine deprauatũ ac mutilum, ſic

audacter reſtitui, meum ſecutus iudicium. Deeſſe nobis terra in qua uiuamus, in

qua moriamur non poteſt. Id uerbum in priori parte etiam ſubauditur.

Igitur aſsiſtentibus hijs.) Correximus. Igitur abſiſtentib hijs. ſ. Tencteris. Nã *Abſiſtens*

abſiſtendi uerbũ etiã alibi Tacitus uſurpat. Vt lib. 2. Aut ille abſiſtit. Lib. 19. Stan *Abſiſtere*

tem pro gradibus palatij Vitellium, & preces parantem, peruicere ut abſiſteret.

Lib. 20. Et miſſus cum mandatis Montanus ad Ciuilem ut abſiſteret bello.

Et cæteris quoq; aliena pericula deſerentibus.) Quoq; coniunctio non eſt in

libro regio. Nam & hic pro etiam exponendum. Quod autem illic defendenti-

bus legitur ſtare non poteſt, niſi quis periculo ſcribat.

Super libidine cuncta armis agendi.) Emendauimus. Super libidinem, id eſt,

præter libidinem. quod ſermonis genus Tacito familiare.

Ex contrarijs inter se elementis.) Deleuimus præpositionem ex.

Et minæ quidē hostiles in ipsos uertebant.) Quid si Tacitus scripsit, in ipsos uertebant, absolute, non uertebantur.

Sed ciuitas Iuhonum.) Scripsi, sed ciuitas Bibonum, argumento uetustissimæ inscriptionis ad Sanduuetzerū, DIIS — VICANI BIBENSES D. S. P. Ni fallor ad Nicrum sunt uersus Decimates agros à Tacito cōmemoratos in De moribus & populis Germanorum. Ciuitatem uocat totum tractum Bibensem multis uicis & una ista colonia insignem. Bebenhusiū & Bebelinga nō multum abludere uidentur.

Aut quo alio humore niterentur.) Forte, reniterentur.

Vsu & uiliori polluta.) Habet codex Budensis tantum, usu polluta, quam lectionem secuti sumus.

Quæ nuper octingentos & quadraginta ante annos Remi Ro.) Exemplar manuscriptū habet, quæ supra octingētos & quadraginta ante per annos Remi. Quid si legas, quæ supra octingētos & quadraginta annos perennās, Remi Romulicq; infantiam texerat. Perennans, hoc est, continue edurans.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XIII

Iun. Sillani mors

PRIMA nouo principatu mors Iunij Sillani proconsulis Asiæ, ignaro Nerone, per dolū Agrippinæ paratur, non quia ingenij uiolentia exitium irritauerit, segnis & dominationibus alijs fastidiosus, adeo ut C. Cæsar pecudem auream eum appellare solitus sit: uerum Agrippina fratri eius L. Sillano necem molita ultorē metuebat, crebra uulgi fama, anteponendū esse uix dum pueritiæ egresso Neroni, & imperiū per scelus adepto, uirorum ætate cōpositā, insontē, nobilem, & quod tunc spectaret, è Cæsarū posteris. quippe & Sillanus D. Augusti abnepos erat. hęc causa necis: ministri fuere P. Celerius eques Romanus & Elius libertus, rei familiari principis in Asia impositi. Ab ijs proconsuli uenenū inter epulas datū est, apertius quā fallerent. Nec minus properato Narcissus Claudij libertus, de cuius iurgijs aduersus Agrippinā rettuli, aspera custodia, & necessitate extrema, ad mortem agit inuito principe, cuius abditis adhuc uitijs per auaritiā ac prodigentiam mire cōgruebat, Ibaturq; in cædes nisi Afranius Burrus, & Annęus Seneca obuiā issent. Hi rectores imperatoriæ iuuētæ, & pari in societate potentia cōcordes, diuersa arte ex æquo pollebāt, Burrus militarib. curis, & seueritate morū, Seneca præceptis eloquentiæ, & comitate honesta, iuuantes inuicem, quo facilius lubricā principis ætatē si uirtutem aspernaret uoluptatibus concessis retinerent. Certamen utriq; unū erat contra ferociā Agrippinæ

Pecus aurea

Narcissus ad mortē actus

pinæ,quæ cunctis malis dominatiõis cupidinib. flagrans, habebat in partibus Pallantem,quo auctore Claudius nuptijs incestis & adoptione exitiosa semet peruerterat. Sed neque Neroni infra seruos ingeniũ,& Pallas tristi arrogãtia modũ liberti egressus,tædiũ sui mouerat. Propalã tamen omnes in eam honores cumulabant, signumq; more militiæ petẽti tribuno dedit, OPTIMAE MATRIS. Decreti & à senatu duo lictores,flaminium Claudiale,simul Claudio censoriũ funus,& mox consecratio. Die funeris laudationem eius princeps exorsus est. Dum antiquitatem generis,consulatus,ac triumphos maiorum enumerabat, intentus ipse & cæteri. Liberaliũ quoq; artium cõmemoratio, & nihil regente eo Reip. triste ab externis accidisse, pronis animis audita. Postq; ad prouidentiam sapientiamq; flexit, nemo risui tẽperare, quanquam oratio à Seneca composita multum cultus præferret:ut fuit illi uiro ingenium amœnum & temporis illius auribus accomodatum. Adnotabant seniores,quibus otium est uetera & præsentia contendere, primum ex ijs qui rerum potiti essent Neronem alienæ facũdiæ eguisse. Nam dictator Cæsar summis oratoribus æmulus, & Augusto prõpta ac profluens,quæ deceret principẽ eloquentia fuit. Tiberius artem quoq; callebat,qua uerba expenderet,tum ualidus sensibus aut cõsulto ambiguus. Etiam C. Cęsaris turbata mens uim dicendi nõ corrupit. Nec in Claudio quo ties meditata dissereret,elegantiã requireres. Nero puerilib. statim annis uiuidum animum in alia detorsit. Cęlare & pingere,cantus aut regimẽ equorum exercere. & aliquãdo carminibus pangendis,inesse sibi elemẽta doctrinæ ostendebat. Cæterum peractis tristitiæ imitamentis, curiam ingressus, & de auctoritate patrum,& consensu militum præfatus, cõsilia sibi & exempla capessendi egregiè imperij memorauit: nec iuuentã armis ciuilibus, aut domesticis discordijs imbutam, nulla odia, nullas iniurias, nec cupidinem ultionis afferre. Tum formã futuri principatus præscripsit,ea maxime declinans,quorum recens flagrabat inuidia. Non enim se negociorum omnium iudicẽ fore,ut clausis unam intra domũ accusatoribus & reis, paucorum potentia grassaretur. Nihil in penatibus suis uenale,aut ambitioni peruium: discretam domum & Remp. Teneret antiqua munia senatus. Consulum tribunalibus Italia & publicæ prouinciæ assisterent. Illi Patrum aditum præberent,se mandatis exercitibus consulturũ. Nec defuit fides. Multaq; arbitrio senatus constituta sunt, Nequis ad causam orandã mercede aut donis emeret. Ne designatis quidẽ quæstoribus edẽdi gladiatores necessitas esset. Quod quidẽ aduersante Agrippina,tanq; acta Claudij subuerterent, obtinuere patres,qui in palatiũ ob id uocabant,ut astaret abditis à tergo foribus uelo discreta,qd' uisum arceret,aditus non adimeret. Quin & legatis Armeniorũ causam gẽtis apud Neronẽ orãtibus,ascẽdere suggestũ imperatoris, & præsidere simul parabat, nisi cęteris pauore defixis Seneca admonuisset,

Flaminium Claudiale

An. Seneca

Nero facũdiæ egens

Iul. Cæsar

Augustus

Tiberius

C. Cæsar

Claudius

Nero curiam ingreditur

uenienti matri occurreret. Ita ſpecie pietatis, obuiã itum dedecori. Fine anni turbidis rumoribus prorupiſſe rurſum Parthos, & rapi Armeniã allatũ eſt, pulſo Rhadamiſto, qui ſæpe regni eius potitus, dein profugus, tũ quoq; bellum deſeruerat. Igitur in urbe ſermonũ auida, quẽadmodũ princeps uix ſeptemdecim annos egreſſus, ſuſcipere eam molem aut propulſare poſſet: quod ſubſidium in eo qui à fœmina regeretur: num prælia quoq; & oppugnationes urbiũ, & cætera belli per magiſtros adminiſtrari poſſent, inquirebant. Contra alij melius eueniſſe dixerũt, quàm ſi inualidus ſenecta & ignauia Claudius, militiæ ad labores uocaret, ſeruilibus iuſsis obtemperaturus. Burrum tamen & Senecam multarum rerum experiẽtia cognitos, & imperatori quantũ ad robur deeſſet: cum octauodecimo ætatis anno Gn. Pompeius, nonodecimo Cæſar Octauius ciuilia bella ſuſtinuerint. Pleraq; in ſumma fortuna auſpicijs & conſilijs q̃ telis & manibus geri. Daturum plane documentũ, honeſtis an ſecus amicis uteretur, & ſi ducem amota inuidia egregium, quàm ſi pecunioſum & gratia ſubnixum per ambitum deligeret. Hæc atq; talia uulgantibus, Nero & iuuentutem proximas per prouincias quęſitam ſupplendis Orientis legionibus admouere, legionesq; ipſas propius Armeniã collocari iubet. Duosq; ueteres reges Agrippam & Iocchũ expedire copias, quis Parthorũ fines ultro intrarent, ſimul pontes per amnẽ Euphratem iungi. Et minorem Armeniam Ariſtobulo, regionem Sophenem Sohemo cum inſignibus regijs mandat. Exortusq; in tẽpore æmulus Vologeſo filius Vardanes. Et abſceſſere Armenia Parthi, tanquã differrent bellum. Sed apud ſenatum omnia in maius celebrata ſunt, ſententijs eorum qui ſupplicationes & diebus ſupplicationum ueſtem principi triumphalem, utq; ouans urbem iniret, effigiesq; eius pari magnitudine, ac Martis Vltoris eodem in templo cenſuere, præter ſuetam adulationẽ læti, quod Domitium Corbulonem retinendæ Armeniæ prępoſuerat. Videbaturq; locus uirtutibus patefactus. Copiæ orientis ita diuiduntur, ut pars auxiliarium cum duabus legionibus apud prouinciã Syriam, & legatum eius Quadratum Vinidium remaneret, par ciuium ſociorumq; numerus Corbuloni eſſet, additis cohortibus aliſq; , quæ apud Cappadociam hyemabant. Socij reges prout bello cõduceret, parere iuſsi, Sed ſtudia eorum in Corbulonem promptiora erant, qui ut famæ inſeruiret, quæ in nouis cœptis ualidiſsima eſt, itinere propere confecto, apud Egas ciuitatem Ciliciæ obuium Quadratum habuit, illuc progreſſum, ne ſi ad accipiendas copias Syriam intrauiſſet Corbulo, omnium ora in ſe uerteret, corpore ingens, uerbis magnificus, & ſuper experientiã ſapientiamq;, etiam ſpe inanium ualidus. Cæterum utercq; Vologeſem regem nuncijs monebant, pacem quàm bellum mallet, datisq; obſidibus, ſolitã prioribus reuerentiã in populum Romanũ continuaret. Et Vologeſes quo bellum ex æquo modo pararet, an ut æmulationis

In nouis cœptis ualidiſsima fama

lationis ſuſpectos per nomẽ obſidũ amoueret, tradit nobiliſsimos ex fami/
lia Arſacidarum. Accepitq; eos cẽturio Hoſtorius ab Vinidio miſſus, for/
te priore de cauſa adito rege. Quod poſtq; Corbuloni cognitũ eſt, ire præ/
fectum cohortis Artium Varum, & recipere obſides iubet. Hinc ortũ inter
præfectũ & centurionẽ iurgiũ, ne diutius externis ſpectaculo eſſet, arbitriũ
rei obſidibus legatisq; qui eos ducebant, permiſſum. Atq; illi ob recentem
gloriã, & inclinationẽ quandam etiã hoſtium, Corbulonem prætulere, Vn
de diſcordia inter duces, querente Vinidio prærepta quæ ſuis cõſilijs patra/
uiſſet: teſtante contra Corbulone nõ prius conuerſum regem ad offerẽdos
obſides, quàm ipſe dux bello delectus, ſpes eius ad metum mutaret. Nero
quo cõponeret diuerſos, ſic euulgari iuſsit: Ob res à Quadrato & Corbulo
ne proſpere geſtas laurum faſcibus imperatorijs addi. quæ in alios conſules
egreſſa, coniunxi. Eodem anno Cæſar effigiem Gn. Domitio patri, con/
ſularia inſignia Aſconio Labeoni, quo tutore uſus erat, petiuit à ſenatu, ſibi/
que ſtatuas argẽto uel auro ſolidas, aduerſus offerentes prohibuit. Et quan
quam cenſuiſſent patres, ut principium anni inciperet menſe Decemb. quo
ortus erat Nero, ueterem religionẽ calendarum Ianu. inchoando anno reti/
nuit. Neq; recepti ſunt in reos Carinâs Celer ſenator, ſeruo accuſante, aut
Iulius Denſus equeſter, cui fauor in Britannicũ crimini dabatur. Clau/
dio Nerone, L. Antiſtio Coss. cum in acta principis iurarent magiſtratus,
in ſua acta collegã Antiſtium iurare prohibuit, magnis patrum laudibus, ut
iuuenilis animus leuium quoq; rerum gloria ſublatus, maiores continuaret.
Secutaq; lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Meſſalinæ
ordine remotum, reddidit ſenatui, clementiam ſuam obſtringens crebris o/
rationibus, quas Seneca, teſtificando quàm honeſta præciperet, uel cauſa ia
ctandi ingenij, uoce principis uulgabat. Cæterum infracta paulatim po/
tentia matris, delapſo Nerone in amorẽ libertæ, cui uocabulum Acte fuit:
ſimul aſſumptis in conſcientiã Othone & Claudio Senecione adoleſcentu/
lis decoris, quorum Otho familia conſulari, Senecio liberto Cæſaris patre
genitus, ignara matre, dein fruſtra obnitẽte, penitus irrepſerat per luxum &
ambigua ſecreta: ne ſeuerioribus quidem principis amicis aduerſantibus,
muliercula nulla cuiuſquam iniuria cupidines principis explente: quando u/
xore ab Octauia nobili quidem, & probitatis ſpectatę, fato quodã, an quia
prævalent illicita, abhorrebat, metuebaturq; ne in ſtupra fœminarũ illuſtri
um prorumperet, ſi illa libidine prohiberetur. Sed Agrippina libertam æ/
mulam, nurum ancillam, aliaq; eundem in modum muliebriter fremere.
Neq; pœnitentiã filij, aut ſatietatẽ opperiri: quãtoq; fœdiora exprobrabat,
acrius accendere, donec ui amoris ſubactus, exueret obſequiũ in matrem, Se
necæq; permitteret. Ex cuius familiaribus Anneus Serenus ſimulatione
amoris aduerſus eandem libertã primas adoleſcentis cupidines uelauerat,

Illicita præ/ualent

præbue

præbueratq; nomen, ut quæ princeps furtim mulierculæ tribuebat, ille palàm largiretur. Tum Agrippina uersis artibus, per blandimẽta iuuenẽ aggredi, suum potius cubiculum ac sinum offerre cõtegendis quæ prima ætas, & summa fortuna expeterent. Quin & fatebatur intempestiuã seueritatem, & suarum opum quæ haud procul imperatorijs aberant, copias tradebat, ut nimia nuper coercẽdo filio, ita rursum intẽperanter demissa. Quæ mutatio neq; Neronem fefellit, & proximi amicorum metuebant, orabantq; caueri insidias mulieris semper atrocis, tum & falsæ. Forte illis diebus Cæsar inspecto ornatu, quo principũ coniuges ac parentes effulserant, deligit uestem & gẽmas, misitq; donũ matri, nulla parsimonia, cum præcipua & cupita alijs prior deferret. Sed Agrippina nõ his instrui cultus suos, sed cæteris arceri proclamat, & diuidere filium, quæ cuncta ex ipsa haberet, Nec defuere qui in deterius referrent. Et Nero infensus ijs quibus superbia muliebris innitebatur, demouet Pallãtem cura rerum quis à Claudio impositus, uelut arbitri regni agebat. Ferebaturq; digrediente eo, magna prosequentium multitudine, non absurde dixisse: Ire Pallantem, ut eiuraret. Sanè pepigerat Pallas, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, paresq; rationes cum Repub. haberet. Præceps post hæc Agrippina, ruere in terrorem & minas, neq; principis auribus abstinere, quo minus testaretur, adultum iam esse Britannicum, ueram dignamq; stirpem suscipiendo patris imperio, quod insitus & adoptiuus per iniurias matris exerceret. Non abnuere se, quin cuncta infelicis domus mala patefierent, suæ in primis nuptiæ, suum ueneficium: Id solum dijs & sibi prouisum, quod uiueret priuignus: Ituram cum illo in castra. Audiretur hinc Germanici filia, inde uilis rursus Burrus & exul Seneca, truncа scilicet manu, & professoria lingua, generis humani regimẽ expostulantes. Simul intẽdere manus, aggerere probra: cõsecratum Claudium, infernos Sillanorum manes inuocare, & tot irrita facinora. Turbatus his Nero, & propinquo die, quo quartumdecimũ ætatis annum Britannicus explebat, uolutare secum, modo matris uiolẽtiã, modo ipsius indolem, ut quidem experimento nuper cognitam, quo tamen fauorem late quæsiuisset. Festis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra, regnum lusu sortientium, euenerat ea sors Neroni. Igitur cæteris diuersa, nec ruborem illatura, ubi Britannico iussit exurgeret, progressusq; in medium cãtum aliquem inciperet, irrisum ex eo sperans pueri sobrios quoq; cõuictus, nedum temulentos ignorantis: ille cõstanter exorsus est carmen, quo euolutum eum sede patria rebusq; summis significabat. Vnde orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox & lasciuia exemerat. Nero intellecta inuidia, odium intendit. Vrgentibusq; Agrippinæ minis, quia nullum crimen, neq; iubere cædem fratris palàm audebat, occulta molitur. Parari uenenum iubet, ministro Pollione Iulio prætoriæ cohortis tribuno, cuius cura attinebatur

Professoria lingua

Britannici indoles

damnata

damnata ueneficij nomine Locusta, multa scelerũ fama. Nam ut proximus quisq; Britannico, neq; fas, neq; fidem pensi haberet, olim prouisum erat. Primum uenenum ab ipsis educatoribus accepit, transmisitq; exoluta aluo parum ualidum, siue temperamentũ inerat, ne statim sæuiret. Sed Nero lenti sceleris impatiens, minitari tribuno, iubere supplicium uenificæ, quod dum rumorẽ respiciunt, dum parant defensiones, securitatẽ morarentur. Promittentibus dein tam præcipitem necem q; si ferro urgeretur, cubiculũ Cæsaris iuxta decoquitur uirus cognitis antea uenenis rapidum. Mos habebatur principũ liberos cum cæteris idẽ ætatis nobilib. sedẽtes uesci in aspectu propinquorũ, propria & parciore mensa. Illic epulante Britãnico, quia cibus potusq; eius delectus ex ministri gustu explorabatur, ne omitteretur institutum, aut utriusq; morte proderetur scelus, talis dolus repertus est. Innoxia adhuc ac præcalida, & libata gustu potio traditur Britannico. Dein post quam feruore aspernabatur, frigida in aqua affunditur uenenum, quod ita cunctos eius artus peruasit, ut uox pariter & spiritus eius raperentur. Trepidatum à circunsedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior intellectus, resistunt defixi, & Neronem intuentes. Ille ut erat recliuis, & nescio similis, solitum ita ait, per comitialem morbum quo primum ab infantia afflictaret Britannicus, & redituros paulatim uisus sensusq;. At Agrippinæ is pauor, ea consternatio mentis quamuis uultu premeretur, emicuit, ut perinde ignaram fuisse ac Octauiam sororem Britannici constiterit: quippe sibi supremum auxilium ereptum, & parricidij exemplum intelligebat. Octauia quoq;, quamuis rudibus annis, dolorem, charitatem, omnis affectus abscondere didicerat. Ita post breue silentium repetita conuiuij lætitia. Nox eadem necem Britannici & rogum coniunxit, prouiso ante funebri apparatu, qui modicus fuit. In campo tamen Martio sepultus est, adeo turbidis imbribus, ut uulgus iram deũm portendi crediderit aduersus facinus, cui pleriq; etiã hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias, & insociabile regnum existimãtes. Tradunt pleriq; eorum temporum scriptores, crebris ante exitium diebus illusisse pueritiæ Britannici Neronem, ut iam non præmatura, neq; sæua mors uideri queat, quãuis inter sacra mensæ, ne tempore quidem ad complexum sorori dato, ante oculos inimici properata sit in illum supremum Claudiorum sanguinem, stupro prius quàm ueneno pollutum. Festinationẽ exequiarũ edicto Cæsar defendit, id à maioribus institutum referens, subtrahere oculis acerba funera, neq; laudationibus, aut pompa detinere. Cæterũ & sibi amisso fratris auxilio, reliquas spes in Rep. sitas: & tanto magis fouendũ patribus populoq; principem, qui unus supereset è familia summũ ad fastigium genita. Exin largitione potissimos amicorũ auxit. Nec defuerunt, qui arguerent uiros grauitatem asseuerantes, quod domos uillasq; id temporis quasi prædas diuisissent. Alij necessita

Britannico uenenum à Nerone

Idem ætatis

Britannicus moritur

Octauia f. Claudij, soror Britannici

cessitatem adhibitã credebant à principe, sceleris sibi conscio, & ueniam spe-
rante, si largitionibus ualidissimũ quenq; obstrinxisset. At matris ira nulla
munificẽtia leniri: sed amplecti Octauiam. Crebra cum amicis secreta habe-
re. Super ingenitam auaritiã, undiq; pecunias quasi in subsidium corripiẽs,
tribunos & cẽturiones comiter excipere. Nomina & uirtutes nobilium, qui
etiam tum supererãt, in honore habere, quasi quæreret ducem & partes. Co-
gnitũ id Neroni, excubiasq; militares, quæ ut coniugi imperatoris soliti & ut matri seruabantur, & Germanos super eundem honorem custodes ad-
ditos digredi iubet. Ac ne cœtu salutantium frequentaretur, seperat domũ,
matremq; trãsfert in eam quæ Antoniæ fuerat, quoties ipse illuc uentitaret,
septus turba centurionum, & post breue osculum digrediens. Nihil rerum
mortaliũ tam instabile ac fluxum est, quàm fama potentiæ, non sua ui nixa.
Statim relictum Agrippinæ limen. Nemo solari, nemo adire, præter pau-
cas fœminas. amore an odio incertũ. Ex quib. erat Iulia Syllana, quã matri-
monio C. Silij à Messalina depulsam, supra retuli, insignis genere, forma la-
sciua, & Agrippinę diu perchara: mox occultis inter eas offensionibus, quia
Sextium Africanum nobilem iuuenem à nuptijs Syllanæ deterruerat Ag-
grippina, impudicam & uergentem annis dictitans, non ut Africanum sibi
seponeret, sed ne opibus & orbitate Syllanæ maritus potiretur. Illa spe
ultionis causa oblata, parat accusatores ex clientibus suis Iturium & Caluisi-
um, non uetera, & sæpius iam audita deferens, quod Britannici mortem lu-
geret, aut Octauiæ iniurias euulgaret: sed destinauisse eam Rubellio Plau-
tum, per maternam originem pari ac Nero gradu à diuo Augusto, ad res
nouas extollere: coniugioq; eius etiam imperio Remp. rursus inuadere. hæc
Iturius & Caluisius Atimeto Domitiæ Neronis amitæ liberto aperiunt.
Qui lætus oblatis (quippe inter Agrippinam & Domitiã infensa æmulatio
exercebatur) Paridem histrionẽ libertũ & ipsum Domitiæ impulit ire pro-
perè, crimenq; atrociter deferre. Prouecta nox erat, & Neroni per uinolen-
tiã trahebatur. Cum ingreditur Paris, solitus alioquin id tẽporis lusus prin-
cipis intẽdere. Sed tunc cõpositus ad mœstitiam, expositoq; indicij ordine,
ita audientem exterret, ut non tantum matrem Plautumq; interficere, sed
Burrum etiam dimouere præfectura destinaret, tanq; Agrippinæ gratia
prouectum, & uicem reddentẽ. Fabius Rusticus auctor est, scriptos esse ad
Cæcinã Thuscum codicillos mandata ei prætoriarum cohortium cura, sed
ope Senecæ dignationem Burro retentam. Plinius & Cluius nihil dubita-
tum de fide præfecti referunt. sanè Fabius inclinat ad laudes Senecæ cuius
amictia floruit. Nos cõsensum auctorũ secuturi, quæ diuersa prodiderint,
sub nominibus ipsorũ trademus. Nero trepidus, & interficiendæ matris
auidus, non prius differri potuit, quàm Burrus necem eius promitteret, si
facinoris coargueretur. Sed cuicunq; nedum parenti defensionem tribuen-
dam

Germani custodes Agrippinæ

Fama potẽtiæ

Agrippina accusatur

Fabius Rusticus historicus

dam,nec accusatores adesse,sed uocẽ unius ex inimica domo afferri.Refuta re tenebras,& uigilatã conuiuio noctem,omniaq; temeritati & insciti pro piora.Sic lenito principis metu & luce orta,itur ad Agrippinam ut nosceret obiecta,dissolueretq;,uel pœnas lueret. Burrus ijs mãdatis Seneca coràm fungebatur.Aderãt & ex libertis arbitri sermonis. Deinde à Burro postq; crimina & auctores exposuit,minaciter actũ. Agrippina ferociæ memor, Non miror,inquit, Syllanam nunquã edito partu, matrum affectus igno tos habere.Neq; enim perinde à parentibus liberi,q; ab impudica adulteri mutantur.Nec si Iturius & Caluisius adesis omnibus fortunis, nouissimam suscipiẽdæ accusationis operam anui rependunt,ideo aut mihi infamia par ricidij, aut Cæsari conscientia subeunda est: nam Domitiæ inimicitijs gra tias agerem, si beneuolentia mecum in Neronem meum certaret.Nunc per concubinum Atimetũ, & histrionẽ Paridem quasi scenæ fabulas cõponit. Baiarum suarum piscinas excolebat,cum meis consilijs adoptio,& procon sulare ius, & designatio consulatus, & cætera adipiscendo imperio præpara rentur. Aut existat qui cohortes in urbe tentatas, qui prouinciarum fidem labefactatam,denique seruos uel libertos ad scelus corruptos arguat. Viue re ego Britannico potiẽte rerum poterã? ac si Plautus aut quis alius Remp. iudicaturus obtinuerit, desunt scilicet mihi accusatores, qui non uerba im patientia charitatis aliquando incauta, sed ea crimina obijciant, quibus ni si à filio mater absolui non possim. Commotis qui aderant, ultróque spiritus eius mitigantibus, colloquium filij exposcit.Vbi nihil pro innocen tia quasi diffideret, nec beneficijs quasi exprobraret differuit, sed ultionem in delatores & præmia amicis obtinuit. Præfectura annonæ Senio Rufo, cura ludorum qui à Cæsare parabantur Aruntio Stellæ,Aegyptus C.Bal billo permittuntur. Syria Pantello destinata, & uarijs mox artibus elusus, ad postremum in urbe retentus est. At Syllana in exilium acta. Caluisius quoq; & Iturius relegantur. De Atimeto supplicium sumptum, ualidiore apud libidines principis Paride,q; ut pœna afficeretur.Plautus ad prẽsens silentio transmissus est. Deferuntur dehinc consensisse Pallas, ac Burrus, ut Cornelius Sulla claritudine generis,& affinitate Claudij, cui per nuptias Antoniæ,gener erat,ad imperiũ uocaretur. Eius accusationis auctor extitit Pętus quidã,exercendis apud ærariũ sectionibus famosus,& tum uanitatis manifestus. Nec tam grata Pallantis innocẽtia, quàm grauis superbia fuit. quippe nominatis libertis eius,quos conscios haberet,respondit,nihil unq; se domi,nisi nutu aut manu significasse, uel si plura demonstrãda essent scri pto usum, ne uocem consociaret. Burrus quamuis reus,inter iudices senten tiam dixit.Exiliumq; accusatori irrogatũ,& tabulæ exustę sunt,quibus ob literata ærarij monimenta retrahebat. Fine anni statio cohortis assidere ludis solita, demouetur, quo maior species libertatis esset,utq; miles thea

Arbitri sermonis

Agrippinæ responsum

trali licentiæ non permixtus,incorruptior ageret,& plebs daret experimentum,an amotis custodibus,modestiã retineret. Vrbẽ princeps lustrauit ère sponso aruspicũ,quod Iouis ac Mineruæ ędes de cœlo tactæ erãt. Q. Volusio, P. Cepione Coss.otium foris,fœda domi lasciuia, qua Nero itinera urbis & lupanaria,& diuerticula, ueste seruili in dissimulationem sui cõpositus pererrabat,comitantibus qui raperent ad uenditionẽ exposita,& oburis uulnera inferrẽt aduersus ignaros,adeo ut ipse quoq; acciperet ictus, & ore præferret. Deinde ubi Cęsarem esse qui grassaretur pernotuit,augebãturq; iniuriæ aduersus uiros fœminasq; insignes,& quidã simili licẽtia sub nomine Neronis,multi proprijs cum globis eadem exercebant,& in modum captiuitatis nox agebatur. Iulius quidem Montanus senatorij ordinis,sed qui nondum honorem capessisset, congressus forte per tenebras cum principe quia uim tentantẽ acriter repulerat,deinde agnitum orauerat, quali exprobrasset,mori adactus est. Nero autem metuentior in posterum, milites sibi & plerosq; gladiatorum circundedit,qui rixarum initia modica,& quasi priuata sinerent. si à læsis ualidius ageretur,arma inferebant. Ludicram quoq; licentiam,& fautores histrionũ uelut in prælia conuertit impunitate & præmijs, atq; ipse occultus, & plerunq; coràm prospectans: donec discordi populo ex grauioris motus terrore, non aliud remedium repertum est, quàm ut histriones Italia pellerentur, milesq; theatro rursum assideret. Per idem tempus actum in senatu de fraudibus libertorum, efflagitatumq; ut aduersus male meritos, reuocandæ libertatis ius patronis daretur. Nec deerant qui censerent. Sed consules relationem incipere non ausi ignaro principe, perscripsere tamen consensum senatus. Ille auctor constitutionis fieret, ut inter paucos & sententiæ aduersos, quibusdam coalitam libertate irreuerentiam eò prorupisse frementibus, ui an ęquo cum patronis iure agerent, sententiam eorum consultarent, an uerberibus manus ultro intenderent, impelleréntue pœnam suam dissuadentes. Quid enim aliud læso patrono concessum, q; ut uicesimum ultra lapidem in oram Campanię libertũ relegaret? Cæteras actiones promiscuas & pares esse. Tribuendum aliquod telum quod sperni nequeat. Nec graue manumissis,per idem obsequium retinendi libertatẽ,per quod assecuti sint. Ac criminum manifestos merito ad seruitutẽ retrahi,ut metu coerceantur quos beneficia non mutauissent. Differebatur cõtra,Paucorum culpam ipsis exitiosam esse debere, nihil uniuersorum iuri derogãdum. quippe late fusum id corpus. Hinc plerunq; tribus, decurias, ministeria magistratibus & sacerdotibus, cohortes etiam in urbe conscriptas,& plurimis equitum, pleriscq; senatoribus, non aliunde originẽ trahi. Si separentur libertini, manifestam fore penuriam ingenuorum: non frustra maiores cum dignitatẽ ordinum diuiderent, libertatem in commu ni posuisse. Quin & manumittendi duas species institutas, ut relinqueretur pœniten-

pœnitẽtiæ aut nouo beneficio locus. Quos uindicta patronus nõ liberaue- *Vindicta liberare*
rit, uelut uinculo seruitutis attineri. Dispiceret quisq; merita, tardeq; conce-
deret, quod datum non adimeretur. Hæc sententia ualuit. Scripsitq; Cæsar
senatui, priuatim expenderent causam libertorũ, quoties à patronis arguerẽ
tur: in cõmune nihil derogent. Nec multo post, ereptus amitæ libertus Pa-
ris, quasi iure ciuili, non sine infamia principis, cuius iussu perpetratum inge
nuitatis iudicium erat. Manebat nihilominus quædã imago Reip. Nam
inter Bibulium prætorem, & plebei tribunum Antistium ortum certamen,
quod immodestos fautores histrionum & à prætore in uincula ductos, tri-
bunus omitti iussisset: cõprobauere patres, incusata Antistij licentia. Si-
mul prohibiti tribuni ius prætorũ & consulum præripere, aut uocare ex Ita-
lia cum quibus lege agi posset. Addidit L. Piso designatus cõsul, ne quid in-
tra domũ pro potestate animaduerterent: néue mulctam ab ijs dictã, quæ-
stores ærarij in publicas tabulas ante quatuor menses referrent: medio tem
poris cõtradicere liceret. deq; eo consules statuerent. Cohibita arctius &
ædilium potestas, statutumq; quantũ curules, quantum plebei pignoris ca-
perent, uel pœnæ irrogarent. Eo Heluidius Priscus tribunus plebis, aduer- *Obultronius Sabinus*
sus Obultronium Sabinũ ærarij quæstorem contentiones proprias exercu- *Ius hastæ*
it, tanquã ius hastæ aduersus inopes inclementer augeret. Dein princeps *Cura tabularũ publicarum à quæstorib. ad Præfectos*
curam tabularum publicarum à quæstoribus ad præfectos trãstulit. Varie
habita, ac sæpe immutata eius rei forma. Nam Augustus permisit senatui
deligere præfectos. dein ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur
ex numero prætorum qui præessent. Neq; id diu mansit, quia sors decerra-
bat ad parum idoneos. Tunc Claudius quæstores rursum imposuit, ijsq;
ne metu offensionum segnius consulerent, extra ordinẽ honores permisit.
Sed deerat robur ætatis eum primum magistratũ capessentibus. Igitur Ne-
ro præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Damnatus *Vipsa. Lenas Cest. Proculus Clod. Quirinalis*
ijsdem consulibus Vipsanius Lenâs ob Sardiniam prouinciam auare habi-
tam. Absolutus Cestius Proculus repetundarum, cedẽtibus accusatoribus.
Clodius Quirinalis, quod præfectus remigum qui Rauennæ haberentur,
uelut infimam nationum, Italiam luxuria sæuitiaq; afflictauisset, ueneno
damnationem anteuertit. Aminius Rebius ex primoribus peritia legum, et
pecuniæ magnitudine, cruciatus ægræ senectæ misso per uenas sanguine
effugit, haud creditus sufficere ad constantiam sumendæ mortis, ob libidi- *L. Volusius*
nes muliebriter infamis. At L. Volusius egregia fama cõcessit. cui tres & no-
naginta anni spaciũ uiuẽdi præcipuęq; opes bonis artibus, inoffensa tot im
peratorum malitia fuit. Nerone secundum, L. Pisone cõsulibus, pauca me
moria digna euenere, nisi cui libeat, laudandis fundamẽtis & trabibus, quis
molẽ amphitheatri apud cãpum Martis Cæsar extruxerat, uolumina im-
plere, cum ex dignitate populi Romani repertũ sit, res illustres annalibus,

Diurna Acta urbis talia diurnis urbis actis mandare. Cæterũ coloniæ Capua atq; Nuceria, additis ueteranis, firmatę sunt. Plebeiq; congiarium quadrigeni nummi uiritim dati, & sestertium quadringenties ærario illatum est ad retinendã populi fidem. Vectigal quoq; quintæ & uicesimæ uenalium mancipiorum remissum specie magis quàm ui, quia cum uenditor péndere iuberetur, in partem precij emptoribus accrescebat. Edixit Cæsar ne quis magistratus, aut procurator qui prouinciam obtineret, spectaculum gladiatorum, aut ferarũ aut quod aliud ludicrum ederet. Nam ante non minus tali largitione, quàm corripiendis pecunijs, subiectos affligebãt, dum quæ libidine deliquerant, ambitu propugnant. Factum & S. consultum ultioni iuxta & securitati, ut si quis à suis seruis interfectus esset, ij quoq; qui testamẽto manumissi sub eodem tecto mansissent, inter seruos supplicia pénderẽt. Redditur ordini Lu-

Pomponia Græcina sius Varius cõsularis, auaritię criminibus olim perculsus. Et Pomponia Græcina insignis fœmina Plautio, qui ouans se de Britannijs retulit, nupta, ac superstitionis externę rea, mariti iudicio permissa. Isq; prisco instituto propinquis coràm, de capite famaq; cõiugis cognouit, & insontem nunciauit. Longa huic Pomponiæ ætas, & continua tristitia fuit. Nam post Iuliam Drusi filiam dolo Messalinæ interfectam, per quadraginta annos, nõ cultu nisi lugubri, non animo nisi mœsto egit. Idq; illi imperitante Claudio impune, mox ad gloriam uertit. Idem annus plures reos habuit, quorum P. Celerem accusante Asia, quia absoluere nequibat Cæsar, traxit senecta donec mortem obiret. Nam Celer interfecto ut memoraui Syllano proconsule, magnitudine sceleris cætera flagitia obtegebat. Cossutianũ Capitonem Cilices detulerant, maculosum fœdumq;, & idem ius audaciæ in prouincia ratum, quod in urbe exercuerat. Sed peruicaci accusatione cõflictatus, postremo defensionem omisit, ac lege repetundarum damnatus est. Pro Eprio Marcello à quo Lycij res repetebant, eò usq; ambitus pręualuit, ut quidam accusatorum eius exilio mulctarentur, tanquam insonti periculum fecissent.

Nerone tertiũ consule simul inijt consulatũ Valerius Messala, cuius proauum oratorẽ Coruinum, diuo Augusto abauo Neronis, collegã in eo magistratu fuisse, pauci iam senum meminerant. sed nobili familiæ honor auctus est, oblatis in singulos annos quingenis sestertijs, quibus Messala paupertatem innoxiam sustẽtaret. Aurelio quoq; Cottæ & Aterio Antonino annuam pecuniam statuit princeps, quamuis per luxum habitas opes dissipassent. Eius anni principio, mollibus adhuc initijs prolatatũ inter Parthos Romanosq; de obtinenda Armenia bellum acriter sumitur: quia nec Vologeses sinebat fratrem Tyridatem dati à se regni expertem esse, aut alienæ id potentiæ donum habere: & Corbulo dignum magnitudine populi Romani rebatur, parta olim à Lucullo Pompeioq; recipere. Ad hęc Armenij ambigua fide utraq; arma inuitabant, situ terrarũ, similitudine morum

Parthis

Parthis propiores,connubijsq; permixti, ac libertate ignota illuc magis ad seruitiũ inclinantes. Sed Corbuloni plus molis aduersus ignauiã militũ q̃ contra perfidiam hostium erat. Quippe Syria transmotę legiones pace longa segnes, munia Romanorum ęgerrime tolerabant. Satis cõstitit fuisse in eo exercitu ueteranos,qui non stationẽ,nõ uigilias iniissent:uallum fossamq; quasi noua & mira uiserent:sine galeis,sine loricis,nitidi & quęstuosi,militia per oppida expleta. Igitur dimissis quib. senecta, aut ualitudo aduersa erat, supplementum petiuit. Et habiti per Galatiam ac Cappadociam delectus. Adiectaq; ex Germania legio cum equitibus alarijs, & peditatu cohortiũ. *Sub pellibus* Retentusq; omnis exercitus sub pellibus,quamuis hyeme sæua adeo ut ob ducta glacie nisi effossa humus,tentorijs locũ non præberet. Ambusti multorum artus ui frigoris, & quidam inter excubias exanimati sunt. Annotatusq; miles, qui fascem lignorum gestabat ita præriguisse manus, ut oneri adhærentes, truncis brachijs deciderent. Ipse cultu leui, capite intecto, in agmine,in laboribus, frequens adesse: laudem strenuis, solatium inualidis, exemplum omnibus ostẽdere. Dehinc quia duriciam cœli militiæq; multi abnuebant, deserebantq;,remedium seueritate quæsitũ est. Nec enim ut in alijs exercitibus primum alterumq; delictum uenia prosequebatur, sed qui signa reliquerat,statim capite pœnas luebat. Idq; usu salubre, & misericordia melius aparuit. Quippe pauciores illa castra deseruere, quàm ea in quibus ignoscebatur. Interim Corbulo legionibus intra castra habitis, donec uer adolesceret,dispositisq; per idoneos locos cohortibus auxiliarijs, ne pugnam priores adirent,prædicit. Curam præsidiorum Pactio Orphito primipili honore perfuncto mandat. Is quanquã incautos Barbaros, & bene gerendæ rei casum offerri scripserat, tenere se munimentis, & maiores copias opperiri iubetur. Sed rupto imperio, postquam paucæ è proximis castellis turmæ aduenerãt,pugnamq; imperitia poscebant,cõgressus cum hoste funditur. Et damno eius exterriti qui subsidiũ ferre debuerãt, sua quisq; in castra trepida fuga rediere. Quod grauiter Corbulo accepit. Increpitũq; Pactium, & præfectos, militesq; tendere omnes extra uallum iussit. Inq; ea contumelia detenti, nec nisi precibus uniuersi exercitus exoluti sunt. At Tyridates super proprias clientelas, ope Vologesi fratris adiutus, non furtim iam,sed palàm bello infensare Armeniam,quosq; fidos nobis rebatur depopulari,& si copiæ contraducerẽtur,eludere,huc quoq; & illuc uolitãs, plura fama quàm pugna extrahere. Igitur Corbulo quæsito diu prælio,frustra habitus,& exemplo hostium circumferre bellum coactus, dispartit uires,ut legati præfectiq; diuersos locos pariter inuaderent. Simul Antiochũ regem monet, proximas sibi præfecturas petere. Nam Pharasmanes interfecto filio Rhadamisto,quasi proditore suo, quo fidẽ in nos testaretur, uetus aduersus Armenios odium promptius exercebat. Tunc quoque pri-

mum illecti Ilichi,gens ante alias ſocia Romanis,auia Armeniæ incurſauit. Ita conſilia Tyridati in contrarium uertebantur. Mittebatq; oratores, qui ſuo Parthorũq; nomine expoſtularent,cur datis nuper obſidibus, redintegratáq; amicitia,quæ nouis quoq; beneficijs locum aperiret, uetere Armeniæ poſſeſſione depellerẽt. Ideo nondũ ipſum Vologeſem cõmotum, quia cauſa,q; ui agere mallet. Sin perſtaretur in bello, non defore Arſacidis uirtutẽ fortunamq; ſæpius clade Romana expertam. Ad ea Corbulo,ſatis cõperto, Vologeſem defectione Hyrcaniæ attineri, ſuadet Tyridati precibus Cęſarem aggredi:poſſe illi regnum ſtabile,& res incruentas cõtingere, ſi omiſſa ſpe longinqua & ſera,præſentẽ potiorẽq; ſequeretur. Placitum dehinc,quia cõmeãtibus inuicem nuncijs,nihil in ſumma pacis proficiebatur, colloquio ipſorum tẽpus locúmq; deſtinari. Mille equitum præſidium Tyridates affore ſibi dicebat, quantũ Corbuloni cuiuſq; generis militum aſſiſteret,non ſtatuere,dum poſitis loricis & galeis,in faciem pacis ueniret. Cui cunq; mortaliũ,nedum ueteri & prouido duci, barbaræ aſtutiæ patuiſſent. Ideo arctum inde numerum finiri,& hinc maiorem afferri,ut dolus patrare tur. Nam equiti ſagittarum uſu exercito ſi detecta corpora obijcerentur,nihil profuturam multitudinem. Diſſimulato tamẽ intellectu, rectius de hijs quæ in publicum cõſulerentur,totis exercitibus coràm diſſertaturos reſpondit. Locumq; delegit,cuius pars altera colles erant clementer aſſurgentes,accipiendis peditum ordinibus,pars in planiciem porrigebatur, ad explicandas equitum turmas. Dieq; pacto, prior Corbulo ſocias cohortes & auxilia regum pro cornibus,medio ſextam legionem cõſtituit: cui accita per noctem alijs ex caſtris, tria milia tertianorũ permiſcuerat,unà cum aquila, quaſi eadem legio ſpectaretur. Tyridates uergente iam die procul aſtitit,unde uideri magis quàm audiri poſſet. Ita ſine congreſſu dux Romanus abſcedere militẽ ſua quenq; in caſtra iubet. Rex ſiue fraudem ſuſpectans, quia plura ſimul in loca ibatur, ſiue ut commeatus noſtros Pontico mari, & Trapezunte oppido aduentantes iuterciperet,properè diſcedit. Sed neq; cõmeatibus uim facere potuit, quia per montes ducebantur præſidijs noſtris inſeſſos: & Corbulo, ne irritum bellum traheretur, utq; Armenios ad ſua defendenda cogeret,excindere parat caſtella. Sibiq; quod ualidiſſimum in ea
Volandum præfectura cognomento Volandum, ſumit.minora Cornelio Flacco legato,& Iſteo Capitoni caſtrorum præfecto mandat. Tum circumſpectis munimẽtis,& quæ expugnationi idonea,prouiſis, hortatur milites, ut hoſtem uagum,neq; paci aut prælio paratum,ſed perfidiam & ignauiam fuga confitentem, exuerent ſedibus, gloriæq; pariter & prædæ conſulerent. Tum quadripartito exercitu,hos in teſtudinẽ conglobatos, ſubruẽdo uallo incitat,alios ſcalas mœnib. admouere, multos tormẽtis faces & haſtas incutere iubet. Libratoribus funditoribusq; attributus locus, unde eminus glandes

torquerẽt

torquerent: ne qua pars subsidium laborantibus ferret, pari undiq; motu. tantus inde ardor certantis exercitus fuit, ut intra tertiã diei partem, nudati propugnatoribus muri, obiices portarũ subuersi, capta ascensu munimẽta, omnesq; puberes trucidati sint, nullo milite amisso, paucis admodũ uulneratis. & imbelle uulgus sub corona uenundatum: reliqua præda uictoribus cessit. Pari fortuna legatus ac præfectus usi sunt, tribusq; una die castellis expugnatis, cætera terrore, & alia sponte incolarũ, in deditionem ueniebãt. Vnde orta fiducia caput gentis Artaxata aggrediendi. Nec tamen proximo itinere ductæ legiones, quæ si amnem Araxem, qui mœnia alluit, ponte transgrederentẽ, sub ictum dabantur: procul & latioribus uadis transiere. At Tyridates pudore & metu: ne si concessisset obsidioni, nihil opis in ipso uideretur: si prohiberet, impeditis locis secq; & equestres copias illigaret: statuit postremo ostendere aciem, & dato die præliũ incipere, uel simulatione fugæ, locum fraudi parare. Igitur repente agmen Romanũ circumfundit, non ignaro duce nostro, qui uiæ pariter & pugnæ cõposuerat exercitũ: Latere dextro tertia legio, sinistro sexta incedebat, mediis decumanorum delectis: recepta inter ordines impedimenta, & tergum mille equites tuebantur, quibus iusserat, ut instantibus cominus resisterent, refugos non sequerentẽ. In cornibus pedes sagittarius, & cætera manus equitũ ibat, productior cornu in sinistro per ima collium, ut si hostis intrauisset, fronte simul & sinu exciperetur. Assultare ex diuerso Tyridates, non usq; ad iactum teli, sed tum minitans, tum specie trepidantis, si laxare ordines & diuersos cõsectari posset. Vbi nihil temeritate solutum, nec amplius quàm decurio equitũ audentius progressus, & sagittis confixus, cæteros ad obsequium exemplo firmauerat, propinquis iam tenebris abscessit. Et Corbulo castra in loco metatus an expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret, obsidioneq; circumdaret agitauit, concessisse illuc Tyridatem ratus. Dein postquam exploratores attulere longinquum regis iter, & Medi an Albani peterentur, incertum, lucem opperitur: præmissaq; leuis armatura, quæ muros interim ambiret, oppugnationemq; eminus inciperet. Sed oppidani portis sponte patefactis, se suaq; Romanis permisere, quod salutem ipsis tulit. Artaxatis ignis immissus, deletaq; & solo æquata sunt. quia nec teneri sine ualido præsidio, ob magnitudinem mœnium, nec id nobis uirium erat, quod firmando præsidio, & capessendo bello diuideretur. Vel si integra & incustodita relinquerentur, nulla in eo utilitas aut gloria quod capta essent. Adiicitur miraculũ uelut numine oblatũ. Nam cuncta extra tecta hactenus sole illustria fuere: quod mœnib. cingebat, ita repente atra nube coopertũ, fulguribusq; discretũ est, ut quasi infensantibus deis exitio tradi crederet. Ob hæc cõsalutatus imperator Nero, & senatus cõsulto supplicatiões habitę: statuæq; & arcus, et cõtinui cõsulatus principi: utq; inter festos referret dies, quo patrata uictoria

Artaxata

quo nunciata, quo relatum de ea esset, aliaq; in eandem formã decernuntur,
C. Cassius adeo modũ egressa, ut C. Cassius de cæteris honoribus assensus, si pro be-
nignitate fortunæ dijs grates agerentur, ne totũ quidem annũ supplicatio-
Sacri dies nibus sufficere dissenserit: eoq; oportere diuidi sacros & negotiosos dies,
Negotiosi quis diuina colerentur, & humana nõ impedirent. Varijs deinde casibus
iactatus, & multorũ odia meritus reus, haud tamẽ sine inuidia Senecæ dam-
P. Suillius nat. Is fuit P. Suillius imperitãte Claudio terribilis ac uenalis, & mutatione
temporũ, non quantũ inimici cuperẽt demissus, quiq; se nocentẽ uideri, q;
supplicem mallet. Eius opprimendi gratia repetitũ credebatur senatusconsultum, pœnaq; Cinciæ legis, aduersus eos qui precio causas orauissent: nec
Suillius questu aut exprobratiõe abstinebat, præter ferociã animi extrema
senecta liber, & Senecam increpans, infensum amicis Claudij, sub quo iu-
stissimum exilium pertulisset. Simul studijs inertibus, & iuuenum imperi-
tiæ suetum, inuidere ijs qui uiuidam & incorruptam eloquentiam tuendis
ciuibus exercerent. Se quæstorem Germanici, illum domus eius adulterum
fuisse. An grauius existimandum sponte litigatoris præmiũ honestæ ope-
ræ assequi, quàm corrumpere cubicula principum fœminarũ? Qua sapien-
tia, quibus philosophorum præceptis, intra quadriennium regiæ amicitiæ,
ter millies sestertium parauisset? Romæ testamenta & orbos, uelut indagi-
ne eius capi, Italiam & prouincias immenso fœnore hauriri. At sibi labore
quæsitam, & modicam pecuniam esse. Crimen, periculum, omnia potius to-
leraturum, quàm ueterem ac olim partam dignationem subitæ felicitati sub-
mittere. Nec deerãt qui hæc ijsdem uerbis, aut uersa in deterius Senecæ de-
ferrent. Repertiq; accusatores, direptos socios cum Suillius prouinciam A-
Annua in- siam regeret, ac publicæ pecuniæ peculatum detulere. Mox quia inquisitio-
quisitio nem annuam impetrauerat, breuius uisum, suburbana crimina incipi, quo-
rum obuij testes erant. Ii acerbitate accusationis Q. Pomponium ad necessi-
tatem belli ciuilis detrusum: Iuliam Drusi filiam, Sabinamq; Poppæam ad
mortem actas: & Valerium Asiaticum, Lusium Saturninum, Cornelium
Lupum circumuentos, iam equitum Romanorum agmina damnata, om-
nemq; Claudij sæuitiam Suillio obiectabant. Ille nihil ex his sponte suscep-
tum, sed principi paruisse defendebat, donec eam orationem Cæsar cohi-
buit, compertum sibi referens ex cõmentarijs patris sui, nullam cuiusquam
accusationem ab eo coactam. Tum iussa Messalinæ prætendi, & labare de-
fensio. Cur enim neminem alium electum, qui sæuienti impudicæ uocem
præberet? Puniendos rerum atrocium ministros, ubi precia scelerum ade-
pti, scelera ipsa alijs delegent. Igitur adempta bonorum parte (nam filio &
nepti pars concedebatur, eximebãturq; etiam quæ testamento matris, aut
aui acceperant) in insulas Baleares pellitur, nõ in ipso discrimine, non post
damnationem fractus animo. Ferebaturq; copiosa & molli uita, secretum
illud

illud tolerauiſſe. Filiũ eius Nerulinũ aggreſsis accuſatoribus per inuidiã patris, & crimina repetundarũ, interceſsit princeps, tanquã ſatis expleta ultione. *Octauius Sagitta*

Per idem tempus Octauius Sagitta plebei tribunus Pontiæ mulieris nuptæ amore uecors, ingentibus donis adulterium, & mox ut omitteret maritum emercat, ſuũ matrimoniũ promittẽs, ac nuptias eius pactus. Sed ubi mulier uacua fuit, nectere moras, aduerſam patris uoluntatẽ cauſari, reperiáq; ſpe ditioris cõiugis, promiſſa exuere. Octauius contra modo cõqueri, modo minitari, famã perditam, pecuniã exhauſtã obteſtans, denicq; ſalutẽ quę ſola reliqua eſſet, arbitrio eius permittens. Ac poſtq; ſpernebat, noctẽ unam ad ſolatiũ poſcit, qua delinitus, modum in poſterum adhiberet. Statuitur nox. Et Pontia conſciæ ancillæ cuſtodiam cubiculi mandat. Ille uno cum liberto ferrum ueſte occultum infert. Tum ut aſſolet in amore & ira, iurgia, preces, exprobratio, ſatisfactio, & pars tenebrarum libidine ſepoſita. Et queſtu incenſus, nihil metuentem ferro tranſuerberat, & accurrentem ancillam uulnere abſterret, cubiculóq; prorumpit. Poſtera die manifeſta cædes, haud ambiguus percuſſor, quippe manſitaſſe unà cõuincebatur. Sed libertus ſuum illud facinus profiteri, ſe patroni iniurias ultum eſſe. Cõmoueratq; quoſdam magnitudine exempli, donec ancilla ex uulnere refecta, uerum aperuit, poſtulatusq; apud conſules à patre interfectæ, poſtquam tribunatu abierat, ſententia patrum, & lege Cornelia de ſiccariis condemnatur.

Non minus inſignis eo anno impudicitia, maiorum Reip. malorũ initium fecit. Erat in ciuitate Sabina Poppæa, T. Ollio patre genita, ſed nomen aui materni ſumpſerat, illuſtri memoria Poppæi Sabini cõſulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium honoribus nondum functum amicitia Seiani peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honeſtum animũ. Quippe mater eius ætatis ſuæ fœminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis ſufficiebant. Sermo comis, nec abſurdum ingenium modeſtiam præferre, & laſciuia uti. rarus in publicum egreſſus: idq; uelata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, uel quia ſic decebat. Famæ nunquam pepercit, maritos & adulteros non diſtinguens, neq; affectui ſuo aut alieno obnoxia. unde utilitas oſtendere tur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Criſpi equitis Romani, ex quo filium genuerat, Otho pellexit iuuenta ac luxu, & quia flagrantiſsimus in amicitia Neronis habebatur. Nec mora quin adulterio matrimonium iungeretur. Otho ſiue amore incautus, laudare formam elegantiamq; uxoris apud principem: ſiue ut accenderet, ac ſi eadem fœmina potirentur, id quoq; uinculum potentiam ei adiiceret. Sæpe audi tus eſt conſurgens è conuiuio Cæſaris, ſe ire ad illam, ſibi conceſſam dicitans nobilitatem, pulchritudinem, uota omnium, & gaudia felicium. His atq; talibus irritamẽtis, non longa contatio interponit. Sed accepto aditu,

Sabina Poppæa

Ruf. Criſpus Otho

Poppæa

Poppæa primũ per blandimenta & artes ualescere,imparem cupidini se,& forma Neronis captã simulans:mox acri iam principis amore,ad superbiã uertens,si ultra unã alteramq; noctẽ attineretur,nuptã esse se dictitans,nec posse matrimoniũ amittere, deuinctam Othoni per genus uitæ,quod nemo adæquaret. Illũ animo & cultu magnificũ: ibi se summa fortuna dignã uisere, At Neronem pellice ancilla & assuetudine Actes deuinctũ,nil è contubernio seruili,nisi abiectũ & sordidum traxisse. Deijcitur familiaritate suetа,post congressu & comitatu Otho,& postremo,ne in urbe æmulatus ageret, prouinciæ Lusitaniæ præficitur. Vbi usq; ad ciuilia arma,non ex priore infamia, sed integre sanctecq; egit, procax otij, & potestatis temperantior.

Corn. Sylla Hactenus Nero flagitijs & sceleribus uelamenta quæsiuit. Suspectabat maxime Corneliũ Syllam,socors ingenium eius in contrariũ trahens, calli-

Graptus libertus dumq; & simulatorẽ interpretãdo. Quem metũ Graptus ex libertis Cæsaris,usu & senecta à Tiberio usq; domũ principum edoctus, tali mendacio intendit. Pons Miluius in eo tempore celebris nocturnis illecebris erat,uentitabatq; illuc Nero,quo solutius urbem extra lasciuiret. Igit̃ regrediẽti per uiam Flaminiam cõpositas insidias, fatoq; euitatas, quoniã diuerso itinere Sallustianos in hortos remeauerit, auctoremq; eius doli Syllam emẽtitur: quia forte redeuntibus ministris principis,quidam per iuuenilem licentiam quæ tunc passim exercebatur,inanem metũ fecerãt. Necq; seruorũ quisquã, necq; clientiũ Syllæ agnitus. Maxime despecta & nullius ausi capax natura eius à crimine abhorrebat: perinde tamen quasi conuictus esset,cedere pa-

Puteolani tria,& Massilienſiũ mœnibus coerceri iubetur. Iisdem consulibus auditæ Puteolanorũ legationes, quas diuersas senatorius ordo plebsq; ad senatũ miserant:illi uim multitudinis,hi magistratuũ & primi ciuiusq; auaritiã increpantes. Cumq; seditio ad saxa & minas igniũ progressa necem & arma perliceret, C. Cassius adhibendo remedio delectus.quia seueritatem eius non tolerabant,precante ipso,ad Scribonios fratres ea cura transfertur,data cohorte prætoria:cuius terrore & paucorũ supplicio, redijt oppidanis concordia. Non referrem uulgatissimũ senatusconsultũ,quo ciuitati Syracusanorum egredi numerũ edendis gladiatoribus finitũ permittebatur,nisi Pætus Thrasea cõtradixisset,prębuissetq; materiã obtrectatoribus arguendæ sententiæ. Cur enim si Remp.egere libertate senatoria crederet,tam leuia cõsectaret? quin de bello aut pace,de uectigalibus & legibus, quibusq; alijs Romana continentur, suadere dissuadereue licere patribus:quoties ius dicẽdæ sententiæ accepissent, quæ uellent expromere, rationemq; in ea postulare. An solum emendatione dignũ,ne Syracusis spectacula largius ederentur? Cætera per oẽs imperij partes perinde egregia, cq; si non Nero, sed Thrasea regimen eorum teneret? Quæ si summa dissimulatione transmittercnt, quanto magis inanibus abstinendũ? Thrasea contra,rationẽ poscentibus

amicis

amicis, non præsentium ignarũ respondebat, eiusmodi consulta corrigere: sed patrũ honori dare, ut manifestũ fieret, magnarũ rerum curã nõ dissimulaturos, qui animũ etiã leuissimis aduerterent. Eodem anno crebris populi flagitationibus immodestiã publicanorũ arguentis, dubitauit Nero an cuncta uectigalia omitti iuberet: idq; pulcherrimũ donum generi mortaliũ daret. Sed impetũ eius, multũ prius laudata magnitudine animi, attinuere seuectigalia natores, dissolutionẽ imperij docendo, si fructus quibus Resp. sustineretur, diminuerent: Quippe sublatis portorijs, sequẽs ut tributorũ abolitio expostularetur: Plerasq; uectigaliũ societates, à cõsulibus & tribunis plebis constitutas acri etiã populi Ro. tum libertate. Reliqua mox ita prouisa, ut ratio quæstuũ & necessitas erogationũ inter se cõgruerent. Temperandas planè publicanorũ cupidines, ne per tot annos sine querela tolerata, nouis acerbitatibus ad inuidiam uerterent. Ergo edixit princeps ut leges cuiusq; publici occultæ ad id tẽpus, proscriberentur, omissas petitiones non ultra annũ resumerent. Romæ prætor, per prouincias qui pro prætore aut cõsule essent, iura aduersus publicanos extra ordinẽ redderent. Militibus immunitas seruaretur, nisi in ijs quæ ueno exercerent. Aliaq; admodum æqua: quæ breui seruata, dein frustra habita sunt. Manet tamẽ abolitio quadragesimæ quinquagesimæq;, & quæ alia exactionibus illicitis nomina publicani inuenerant. Temperata apud transmarinas prouincias frumenti subuectio. Et ne censibus negotiatorũ naues ascriberent, tributumq; pro illis penderent, constitutũ. Reos ex prouincia Africa, qui proconsulare imperiũ illic habuerant, Sulpicium Camerinum, & Pomponiũ Siluanum, absoluit Cæsar. Camerinum aduersus priuatos & paucos, sæuitiæ magis q; captarum pecuniarum crimina obijcientes. Siluanũ magna uis accusatorũ circumsteterat, poscebatq; tẽpus euocandorũ testiũ: reus illico defendi postulabat. Valuitq; pecuniosa orbitate & senecta, quam ultra eorũ uitam produxit, quorũ ambitu euaserat. Quietæ ad id tempus res in Germania fuerant, ingenio ducum, qui peruulgatis triumphi insignibus, maius ex eo decus sperabãt, si pacem cõtinuauissent. Paulinus Pompeius, L. Vetus, ea tẽpestate exercitui præerant. Ne tamen segnem militẽ attinerent, ille inchoatum ante tres & sexaginta annos à Druso aggerem cohercendo Rheno, absoluit: Vetus Mosellam atq; Araris fossa connectendi Mosella atq; Araris fossa connectendi lam atq; Ararim facta inter utrunq; fossa cõnectere parabat, ut copiæ per mare, dein Rhodano & Arare subuectæ, per eam fossam, mox fluuio Mosella, in Rhenũ, exin Oceanũ decurrerent, sublatisq; itinerum difficultatib. nauigabilia inter se occidentis septentrionisq; littora fierent. Inuidit operi Helius Gracilis Belgicæ Legatus, deterrẽdo Vetere, ne legiones alienę prouincię inferret, in studiaq; Galliarũ affectaret, formidolosum id imperatori dictitans, quo plerunq; prohibent conatus honesti. Cæterũ cõtinuo exercituũ otio fama incessit, ereptum ius Legatis ducendi in hostem. Eoq; Frisii

iuuentutem

iuuentutem saltibus aut paludibus, imbellem ætatem per lacus admouere
Verritus ripæ, agrosq; uacuos, & militum usui sepositos insedere, auctore Verrito, &
Malorix Malorige qui nationē eam regebant, in qua tum germani regnabāt. Iamq;
finxerant domos, semina aruis intulerant, utq; patrium solum exercebant,
cum Dubius Auitus accepta à Paulino prouincia, minitando uim Roma-
nam, nisi abscederent Frisii ueteres in locos, aut nouā sedem à Cæsare impe-
trarent, perpulit Verritū & Malorigem preces suscipere. Profectiq; Romā
dum aliis curis intentū Neronem opperiuntur, inter ea quę Barbaris often-
tantur intrauere Pompeij theatrū, quo magnitudinē populi uiserent. Illic
per otiū (neq; enim ludicris ignari oblectabantur) dum cōsessum caueæ, di-
scrimina ordinū, quis eques, ubi senatus percunctant̄, aduertere quosdā cul
tu externo in sedibus senatorū: & quinam forent rogitantes, post q̄ audiue
rant, earū gentiū Legatis id honoris datū, quæ uirtute & amicitia Romana
præcellerēt, NVLLOS MORTALIVM ARMIS AVT FIDE ANTE
GERMANOS ESSE, exclamant, digrediunturq; & inter patres consi-
dunt. quod comiter à uisentibus exceptum, quasi impetus antiqui, & bona
Nero Frisio- æmulatio. Nero ciuitate Romana ambos donauit. Frisios decedere agris
rum legatos iussit. Atq; illis aspernantibus, auxiliaris eques repente immissus, necessita-
ciuitate Ro- tem attulit captis cæsisue qui peruicacius restiterant. Eosdem agros Ansi-
mana donat barij occupauere, ualidior gens non modo sua copia, sed adiacentiū popula-
Anſibarij rum miserātione: quia pulsi à Chaucis & sedis inopes, tutū exilium orabāt.
Chauci Aderatq; ijs clarus per illas gentes, & nobis quoq; fidus, nomine Boioca-
Boiocalus lus, uinctum se rebellione Cheruscā, iussu Arminij referens, mox Tiberio
& Germanico ducibus, stipēdia meruisse, quinquaginta annorū obsequio.
Id quoq; adiungere, quod gentem suā ditioni nostræ subijceret. Quotam
partem campi iacere, in quam pecora & armenta militū aliquando transmi-
grarent? Seruarent sanè receptos gregibus inter hominū famā, modo ne
Chamaui uastitatem & solitudinem mallent, q̄ amicos populos. Chamauorū quon-
Tubantes dam ea arua, mox Tubantū, & post Vsipiorum fuisse. Sicut cœlum dijs, ita
Vsipij terras generi mortaliū datas: quæq; sint uacuæ, eas publicas esse. Solem de-
inde respiciēs, & cætera sydera uocans, quasi corā interrogabat, uellent ne
contueri inane solum? potius mare superfunderent aduersus terrarū erepto
res. Et commotus his Auitus patienda meliorum imperia. Id dijs quos im-
plorarent placitum, ut arbitriū penes Romanos maneret, quid darēt, quid
adimerent, neq; alios iudices q̄ seipsos paterentur. Hæc in publicum Ansi-
barijs respondit, Ipsi Boiocalo, ob memoriā amicitiæ daturū agros. quod
ille, ut proditiōis preciū, aspernatus addidit, Deesse nobis terra, in qua uiua
mus, in qua moriamur nō potest. atq; ita infensis utrinq; animis discessum.
Bructeri Illi Bructeros, Tencteros, ulteriores etiā nationes sociasq; bello uocabant.
Auitus scripto ad Curtiliū Mancia superioris exercitus Legatū, ut Rhenū
transgressus

transgressus,arma à tergo ostenderet,ipse legiones in agrum Tencterũ in/duxit,excidiũ minitans, nisi causam suam dissociarent. Igitur absistentibus his,pari metu exterritis Bructeris,& cæteris quoq; aliena pericula deseren/tibus sola Ansibariorum gens retro ad Vsipios & Tubantes concesit: quo rum terris exacti, cum Cattos,dein Cheruscos petissent, errore longo,ho/spites,egeni,hostes in alieno,quod iuuentutis erat,cæduntur. Imbellis ætas in prædam diuisa est. Eadem æstate inter Hermunduros Cattosq; certa tum magno prælio,dum flumen gignendo sale fœcundum, & cõterminũ, ui trahunt,super libidinem cuncta armis agendi,religione insita, eos maxi/me locos propinquare cœlo, precesq; mortaliũ à deis nusquã propius au/diri. Inde indulgentia numinum illo in amne,illisq; syluis salem prouenire, non ut alias apud gentes eluuie maris arescente unda, sed super ardentem arborum struem fusa, contrarijs inter se elementis, igne atq; aquis cõcreta. Sed bellũ Hermunduris prosperum. Cattis exitio fuit: quia uictores diuer/sam aciem Marti ac Mercurio sacrauere,quo uoto,equi,uiri, cũcta uicta oc/cidioni dantur. Et minæ quidem hostiles in ipsos uertebantur. Sed ciuitas Bibonũ socia nobis malo improuiso afflicta est. Nam ignes terra editi, uil/las,arua,uicos,passim corripiebant,ferebanturq; in ipsa conditæ nuper Co loniæ mœnia. neq; extingui poterant,non si hymbres caderent, non si flu/uialibus aquis,aut quo alio humore niterẽtur: donec inopia remedij, & ira cladis,agrestes quidam eminus saxa iacere,dein residentibus flammis pro/pius suggressi,ictu fustium, alijsq; uerberibus, ut feras absterrebant: po/stremo tegmina corpori direpta injiciunt,quãto magis profana & usu pol/luta, tanto magis oppressura ignes. Eodem anno Ruminalem arborem in comitio, quæ super octingentos & quadraginta ante annos Remi Ro/mulicq; infantiã texerat, mortuis ramalibus & arescente trunco deminutã, prodigij loco habitum est,donec in nouos fœtus reuiuiscceret.

Hermunduros inter Cattosq; bellum

Ciuitas Bibonum qui & Bibenses dicuntur

Ruminalis arbor

FINIS XIII LIBRI.

BEATI RHENANI IN LIBRVM DECIMVM QVARTVM CASTIGATIONES.

Amq; lasciuia oscula.) Scripsimus, lasciua oscula.

Baias peruectam.) Scripsimus, Baulos peruectam. Ex li bro Budensi, prẽcedit enim, ducitq; Baulos, id uillę nomen.

Iussum dehinc remigibus.) Reposui. Visum dehinc re.

Nando deinde occursu lenunculorum Lucrinũ in lacum uectam.) Lenunculus nauigium est piscatorium anno/tante Nonio, qui citat autorẽ Salustiũ cuius hæc sint uerba hist oriarum lib. 2. Primo inducit forte per noctem in lenun culo piscantis. Hoc uocabulũ etiam in secundo cõmentario belli ciuilis legitur: pauci lenunculi ad officiũ imperiumq; conueniebant. Eodem Ammianus Mar cellinus bis utitur. Lenones pro scaphis Trogum Pom. usurpasse codex Iustini manu scriptus attestat. qui locus in impressis uol. prsum immutat. De quo aliàs

Lenunculi Lenones

Et hactenus addito discrimine.) Correximus. Et hactenus adito discrimine.

Nisi quid Burrus & Seneca expergiscerentur.) Codex regis Coruini hic habet, expurgent, sed erasa priori scriptura.

Et eò descensum credebant.) Illic apparet fuisse scriptũ, an eo descensum credebant. Legerim. Iam eò descensum credebant.

Illos inuidiæ dari imperium.) Sic castigator quispiã semiliteratus, illo siui die, quod scriba Hispanus opinor scripserat, restituendũ putauit, quũ siui in sibi mu-

Diuersa rogantium.) Scribendum, rogitantium. (tandum fuerit.

Reliquum noctis.) Emendauimus, reliquo noctis.

Et luisse eam pœnam conscientia.) Addidimus pronomen, ea, Et luisse eam pœnam ea conscientia.

Ac posteaquã frustra oblata sint.) Forte, frustrata sit. Offert tamen stuprũ, &

Quod fortuitũ fuisset.) Scripsi. Quod fortuitum fuisse. (uitium.

An obsequium senatus an studia plebis reperet

An obsequium senatus, an studia plebis reperiret anxio.) Budense exemplar habet, repeteret. Vt intelligas dubitasse Neronem, ad senatum ne confugeret, an potius ad plebem, & utris magis fidendum. Itaq; sic locum emendauimus.

Quorum non alia regio fœcundior extitit.) Scripsimus, regia. Hoc est aula. Quod hic de deterrimis apud Neronem scribit, posset hodie de doctissimis apud Henricum VIII Angliæ regem dici, quorum non alia regia fœcundior extat.

Vetus illi copia erat

Vetus illi cura erat.) In Budensi codice legitur. Vetus illi copia erat.

Et si eodem princeps trahat, lætum.) Illinc reposuimus. Et si eò princeps t.

Cæterum uulgatus pudor.) Castigauimus, euulgatus pudor.

Et posita uero irritamenta luxus.) Emendaui. Et posita ueno, hoc est ut uenú-

Scenas incedit

Postremus ipse scenas ascendit.) Scribendũ, incedit. Nam hoc uer (darẽtur. bum Tacitus cum accusatiuo copulat. Vt infra. Græci amictus quos per eos dies plericq; incesserant. Et mox. Quia fontẽ aquæ Martiæ ad urbem deductæ, nando incesserat. Sic lib. 1. Incedunt mœstos locos, uisuq; ac memoria deformes.

Absistentiũ facie

Assistentibus familiaribus abscesserat.) Legerim, Absistentium facie abscessi rat cohors militum. De uerbo absisto monuimus ante.

Hi dies ac noctes.) Pronomen hij non est in regio libro. Vt sit cõtinua lectio. Et pars ingenio procaces, alij in spe potentiæ, dies ac noctes plausibus personare

Eruebantur.) Manuscriptum exemplar habet, ruerentur. Forte, ut contraria asseuerantium discordiæ quærerentur.

Quam clariorem effecit.) Forte, quæ clariorem effecit.

Hunc illum numine deum destinari credebant.) Malim, hinc illum.

Ad occupandum Tygranocerta.) Scripsimus, ad occupanda Tygranocerta.

At præsidium legerat.) Volumen regium habet, At præsidium legerat. Forte At præsidium alterum.

Pars Nipolicq; & Aristobolo.) Illic tantum est, Nipuli & Arist. Quid si legas, pars populi Aristobolo atq; Antiocho parere iussæ sunt.

Veterani Tarentum & Antium ascripti.) Lectio codicis ueteris. Veterani Tarentum ascripti.

Vibij Crispi fratris fauore enixus.) Illic legitur, fratri sororibus enixius. Lego, Vibij Crispi fratris honoribus enixus.

Præsidium posthac impositum uictis.) Reposuimus, uicis.

Præducere

Neq; fossam aut uallum produxerunt.) Scripsimus, præduxerunt. Item paulopost, in Galliam transiit.

At Suetonius mira cõstantia medius inter hostes.) Emendauimus, medios in- Eadem ter hostes.

Eadem clades municipio Verulamio fuit, &c.) Sensus est: Barbari municipijs quæ nullo milite defenderent immínebãt. At castella præsidiaq; Romanorũ omittebant. Expone. Et aliorũ, hoc est etiam aliorũ. s. municipiorũ insignes prædas pe(tebant.

Velut cuneo erupit.) Fecimus, ut cuneus erupit.

Simul in urbe mandabat.) Correximus. Simul in urbem mandabat.

Ad fortunam reipublicæ.) Budensis codex. Ad fortunam ipsius referebat.

Nondum cognita libertorum potentia erat.) Illic est, libertinorum.

Detentusq; rebus gerundis Suetonius, qui quod post paucas naues in littore, remigiumq; in ijs amiserat.) In uolumine regis Coruini, nõ est pronomen qui, & pro post paucas legit, perpaucas. Proinde locũ sic restituimus. Detentusq; rebus gerundis Suetonius, quod per paucas naues in littore remigiumq; in ijs amiserat, tanquã durante bello tradere exercitũ Petronio Turpiliano, qui iam consulatu(abierat, iubetur.

Eius propinquus.) Illic, & propinquus. Forte, ei.

Vicio Rufino.) Exemplar manuscriptũ, Vincio Rufino. Forte, Vinicio.

Vendidissetue.) Illic tantũ, uendidisset. Sed tamen apparebat rasura. Melius autem placet, Senatusconsultum, quàm quod illic legitur, senatusconsulto.

Siue amori exoleti infensus.) Emendauimus, Siue amore exoleti infensus.

Senatus in quo ipso erant studia.) Scripsimus, senatusq;. Et sic distinximus uerba, senatusq; (in quo ipso erant studia nimiam seueritatem aspernantium) pluribus nihil mutandum censentibus. Expone. Pluribus senatus, hoc est pluribus è senatu nihil mutandum censentibus.

Quod hodie uenit.) Scribendum uidetur. Quod hodie euenit.

At quem dignitas sua defendet.) Volumen Budense, ut quem. Posset etiam legi, Ecquem dignitas sua defendet.

Auertit.) Illic est aduertit. Legerim, quæ ne in metu, siue motu, pericula nostra aduertit. Cum datiuo construitur hoc uerbum libro tertio. Ne princeps, anti quæ parsimoniæ durius aduerteret. Alibi usurpat aduertere pro in se uertere, siue commouere. Vt libro quarto. Atq; illic eadem actitando recentia ueteraq; odia aduertit. Libro quinto, Vt uulgum miseratione aduerteret. *Aduertere*

Sed & si nunc primum statuendum haberemus.) Liber regius, Sed si. Conijcio leg. deliberatum est, ac si nunc primũ stat. h. creditis ne seruum interficiendi domini animum sumpsisse. Sic enim scripsimus pro insumpsisse.

Num & ex fuso exercitu.) Castigaui. Nam & ex fuso exercitu.

Etiam strenui non sortiuntur.) Negatiuã particulam nõ, sustulimus. Quippe recte habet sententia. Nam & ex fuso exercitu, quum decimus quisq; fuste feritur, etiam strenui sortiuntur. Vsurpat autem hic sortiuntur passiue.

Et saxa ac faces.) Particulam & induximus.

Ne mos antiquus, quem misericordia non minuerat, per sæuitiam incenderetur.) Malim, intenderetur.

Ne condemnatus à senatu.) Scripsimus. Vt condemnatus à senatu.

Et nulla necessitate obstricto senatui.) Castigaui, senatu.

Quin in insulam.) Emendauimus. Quin insula. Nam Tacitus frequenter omittit præpositiones, in, de, ex, à, uel ab.

Libertas Thraseæ seruitium aliorum rupit.) Deprauatum hic uocabulum est seruitium. Correximus, silentium aliorum rupit.

Datam & absoluendi licentiam.) Reposuimus. Data etiam absoluendi licentia. Vbi licentiam uides in bonam quoq; partem accipi. Sic libro primo. Cur ue- *Licentia*

niſſet, neq; augendis militum ſtipendijs, neq; adleuandis laboribus, denicq; nulla bene faciendi licentia.

Iis libris quibus nomen codicillorum dederat.) Illic, ijs libris codicillorum quibus nomen dederat. Nec refert, ſi recte diſtinguas.

Venditata ab eo munere principis.) Exemplar regium. Vendicata ab eo munere principis. Paulopoſt uidetur ex ſcriptura regij codicis potius legendum, incertum ualitudine an ueneno.

Illitum palatum eius noxio med.) Genitiuus eius non eſt in Budenſi uolumine. Sicut nec mox accuſatiuus eum. Quum ad uiſendum eum princeps ueniſſet.

Sine quæſtu tractabat.) Poſſet etiam legi, tractauerat.

Et quæ illi pro genitis moribus fuere.) Illic legitur, atq; illi. Legerim, ac quæ illi. Pro genitis uero cognatis. Igitur emendauimus, pro cognatis moribus fuere.

Ex intimis libidinibus aſſumens.) Scripſimus, & intimis libidinib. aſſumens.

Et priuatim ſupra modum euectas opes.) Mutauimus priuatim in priuatum.

Innumeram pecuniam dediſti.) Codex Budenſis, circumdediſti. Subauditur hic & particula, gratiam immenſam & innumerā pecuniā circumdediſti. ſ. mihi.

Poſſumus ſeniores amici, quiete reſpondere.) Conijcio legendum. Poſcimus ſeniores amici quietem reſpondere. Nam uolumen regium habet quietem.

Qui & modica tolerarunt.) Caſtigauimus. Qui & modica tolerarent.

Bellis & periculis meruerant.) Scripſi, Bello & periculis meruerant. Paulopoſt, inornatumq; robur. Forte, innatumq; robur, ſiue eneruumq; robur.

Vnde amico infamiam parit.) Repoſuimus, parat.

Quia à pluribus ſalus eius curabatur.) Præpoſitionem à deleuimus. Paulopoſt forte melius ſit legere: Et magni nominis miſeratione reperturum bonos. id eſt, ob miſerationem.

Tot enim ueniebant.) Scripſimus. Tot enim adueniebant.

Quæ ad uſq; bellum eualeſcerent.) Quid ſi quis legat, quoad uſq; bellum eualeſceret.

Cœtanum Græci.) Nos, Cœranum.

De cædibus Syllæ Plautiq;.) Scripſimus, de cæde Syllæ Plautiq;. Nec erat hic opus uocabulo pluratiui numeri.

His (haud quaquā Nero pœnitentia flagitij.) In regio uolumine legitur: His tanquam pœnitentia flagitij. Malim. Hijs Nero tanquam pœnitentia flagitij.

Itur etiam in principis laudes, repetitum uenerantur.) Emendauimus, repetitum uenerantium.

Quæ ſemper odio tumens, metu atrox.) Repoſuimus ex Budenſi: Quæ ſemper odio tum & metu atrox.

In ſeruitio.) Scripſimus, ſeruo.

Et quæſtionibus ancillarum illuſerat.) Repoſuimus, eluſerat.

Præſentē ſæuitiam eleuabāt Et præſentem ſæuitiam melioris olim fortunę recordatione alleuabāt.) Emendauimus, eleuabant, hoc eſt minuebant, quæ elegantiſsima uerbi huius ſignificatio ſatis nota eſt.

At puella uiceſimo ætatis anno.) Scripſimus, Ac puella.

Communesq; Germanicos.) Reſtituimus locum. Quum iam uiduam ſe, & tantum ſororem teſtaretur, cōmuneq; Germanici, & poſtremo Agrippinæ nomen cieret.

FINIS

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XIIII

AIO Vipſano, Fonteio Coss. diu meditatum ſcelus non ultra Nero diſtulit, uetuſtate imperij coalita audacia, & flagrantior in dies amore Poppeæ, quæ ſibi matrimonium, & diſſidium Octauiæ incolumi Agrippina haud ſperãs, crebris criminationibus, aliquando per facetias incuſaret principem, & pupillum uocaret, qui iuſsis alienis obnoxius nõ modo imperij, ſed libertatis etiam indigeret. Cur enim differri nuptias ſuas? formam ſcilicet diſplicere, & triumphales auos. An fœcunditatem, & uerum animum timeri? ne uxor ſaltem iniurias patrum, iram populi aduerſus ſuperbiam auaritiamq; matris aperiat. Quod ſi nurum Agrippina non niſi filio infeſtam ferre poſſet, reddatur ipſa Othonis coniugio, ituram quoquò terrarum, ubi audiret potius contumelias imperatoris quàm uiſeret periculis eius immixta. Hæc atq; talia lachrymis & arte adulteræ penetrantia, nemo prohibebat: cupientibus cunctis infringi matris potentiam, & credente nullo, uſq; ad cædem eius duratura filij odia. Tradit Cluuius ardore retinendæ Agrippinam potentiæ eo uſq; prouectam, ut medio diei, cum id temporis Nero per uinum & epulas incaleſceret, offerret ſe ſæpius temulento comptam, & inceſto paratam. Iamq; laſciua oſcula prænuncias flagitij blanditias annotantibus proximis, Senecam cõtra muliebres illecebras, ſubſidiũ à fœmina petiuiſſe: immiſſamq; Acten libertam, quæ ſimul ſuo periculo, & infamia Neronis anxia, deferret, peruulgatum eſſe inceſtum gloriante matre, nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius Ruſticus non Agrippinæ, ſed Neroni cupitum id memorat, eiuſdemq; libertæ aſtu diſiectũ. Sed quę Cluuius eadem cæteri quoq; auctores prodidere, & fama huc inclinat, ſeu conceperit animo tantũ immanitatis Agrippina, ſeu credibilior nouæ libidinis meditatio in ea uiſa eſt, quæ puellaribus annis ſtuprum cum Lepido ſpe dominationis admiſerat, pari cupidine uſq; ad libita Pallantis prouoluta, & exercita ad omne flagitium patrui nuptijs. Igitur Nero uitare ſecretos eius congreſſus. Abſcedentem in hortos, aut Tuſculanũ uel Antiatem in agrũ, laudare quod otium laceſſeret. Poſtremo ubicunq; haberetur, prægrauem ratus, interficere cõſtituit, hactenus cõſultans, ueneno, an ferro, uel qua alia ui. Placuitq; primo uenenum. Sed inter epulas principis ſi daretur, referri ad caſum non poterat, tali iam Britannici exitio. Et miniſtros tentare arduum uidebatur mulieris uſu ſcelerum aduerſus inſidias intentæ. atq; ipſa præſu-

mendo remedia munierat corpus. Ferrũ & cædes quo nam modo occultaretur nemo reperiebat,& ne quis illi tanto facinori delectus, iussa sperneret metuebat. Obtulit ingeniũ Anicetus libertus, classis apud Misenũ præfectus, & puericiæ Neronis educator, ac mutuis odijs Agrippinæ inuisus. Ergo nauem posse cõponi docet,cuius pars ipso in mari per artem soluta effunderet ignarã: Nihil tam capax fortuitorũ quàm mare,& si naufragio intercepta sit,quẽ adeo iniquum,ut sceleri assignet,quod uenti & fluctus deliquerint? Additurũ principem defunctæ templum,& aras, & cætera ostentandæ pietati. Placuit solertia, tempore etiã adiuta quando Quinquatriũ festos dies apud Baias frequentabat Illuc matrem elicit, ferendas parentum iracundias,& placandum animũ dictitans,quo rumorẽ reconciliationis efficeret, acciperetq; Agrippinam, facili fœminarum credulitate ad gaudia uertentẽ. Dehinc obuius in littora (nam Antio aduentabat) excipit manu & complexu, ducitq; Baulos: id uillæ nomen est, quæ promontoriũ Misenũ inter & Baianum lacũ flexo mari alluitur. stabat inter alias, nauis ornatior, tanquam id quoq; honori matris daretur. Quippe sueuerat triremi,& classiariorum remigio uehi. Ac tum inuitata ad epulas erat, ut occultando facinori nox adhiberetur. Satis constitit extitisse proditionem,& Agrippinã, auditis insidijs, an crederet ambiguam,gestamine Baulos peruectam. Ibi blandimentum subleuauit metũ,comiter excepta,superq; ipsum collocata. Nam pluribus sermonibus modo familiaritate iuuenili Nero, & rursus ad curam ductus quasi seria consociaret,tracto in longum conuictu, prosequitur abeuntem arctius oculis & pectori hærens, siue explenda simulatione, seu pietate matris supremus aspectus, quamuis ferum animum retinebat. Nocturnæ nauigationi sydera illustrem, & placido mari quietam,quasi cõuincendum ad scelus,dij præbuere. Nec multum erat progressa nauis,duobus è numero familiarium Agrippinam comitantibus: ex quibus Crepereius Gallus haud procul gubernaculis adstabat Aceronia super pedes cubitãtis recliuis, pœnitentiam filij & recuperatã matris gratiam per gaudium memorabat: cum dato signo, ruere tectum loci multo plumbo graue, pressusq; Crepereius, & statim exanimatus. Agrippina & Aceronia eminentibus tecti parietibus, forte ualidioribus,quamuis oneri cederent,protectæ sunt: nec dissolutio nauigij sequebatur turbatis omnibus, & quod plericq; ignari conscios impedi diebant. Visum dehinc remigibus, ratem unum in latus inclinare, atq; ita nauem submergere. Sed necq; ipsis promptus in rem subitam consensus, & alij contra nitentes dedere facultatem lenioris in mare iactus. Verum Aceronia imprudens,dum se Agrippinã esse,& ut subueniretur matri principis clamitat, contis & remis, & quæ fors obtulerat, naualibus telis cõficitur. Agrippina silens, eóq; minus agnita, unũ tamen uulnus humero excepit. Nando, deinde occursu lenunculorum Lucrinum in lacum uectam, uillæ suæ

ſuæ inferunt. Illic reputans, ideo ſe fallacibus literis accitam, & honore præcipuo habitam, quod q; littus iuxta non uentis acta, non ſaxis impulſa nauis, ſumma ſui parte, ueluti terreſtre machinamentũ concidiſſet, obſeruans etiã Aceroniæ necem, ſimul ſuum uulnus aſpiciens, ſolum inſidiarum remedium eſſe, ſi non intelligerentur: miſit libertum Agerinum, qui nunciaret filio, benignitate deûm, & fortuna eius euaſiſſe grauem caſum: Orare, ut quamuis periculo matris exterritus, uiſendi curam differret: ſibi ad præſens quiete opus. Atq; interim ſecuritate ſimulata, medicamina uulneri & fomẽta corpori adhibet. Teſtamẽtum Aceroniæ requiri, bonáq; obſignari iubet. id tantum non per ſimulationem. At Neroni nuncios patrati facinoris opperienti, affertur euaſiſſe ictu leui ſauciã, & hactenus adito diſcrimine ne auctor dubitaretur. Tum pauore exanimis, & iam iamq; affore obteſtãs uindictæ properam, ſiue ſeruitia armaret, uel militem accenderet, ſiue ad ſenatum & populum peruaderet, naufragium & uulnus, & interfectos amicos obiicien do: quod contra ſubſidiũ ſibi? niſi quid Burrus & Seneca expergiſcerentur? quos ſtatim acciuerat, incertum an & ante ignaros. Igitur longum utriuſq; ſilentiũ ne irriti diſſuaderent, & eò deſcenſum credebant, ut niſi præueniretur Agrippina, pereundum Neroni eſſet. Poſt Seneca hactenus prompti or, reſpicere Burrum, ac ſi ſcitaretur, an militi imperãda cædes eſſet. Ille prætorianos toti Cæſarum domui obſtrictos, & memores Germanici, nihil ad uerſus progeniem eius atrox auſuros reſpondit: perpetraret Anicetus promiſſa. Qui nihil cunctatus, poſcit ſummam ſceleris. Ad illam uocem Nero, illo ſibi die dari imperiũ, auctoremq; tanti muneris libertũ profitetur. Iret propere, duceretq; promptiſſimos ad iuſſa. Ipſe audito, ueniſſe miſſu Agrippinæ nunciũ Agerinum, ſcenam ultro criminis parat: gladium q; dum manu data perfert, abiicit inter pedes eius: tum quaſi deprehenſo, uincla iniici iubet: ut exitium principis molitam matrẽ, & pudore deprehenſi ſceleris ſponte mortem ſumpſiſſe confingeret. Interim uulgato Agrippinę periculo, quaſi caſu eueniſſet, ut quiſq; acceperat, decurrere ad littus. Hi molium obiectus, hi proximas ſcaphas ſcandere. Alij quantum corpus ſinebat, uadere in mare, quidã manus protendere. Queſtibus, uotis, clamore diuerſa rogantium, aut incerta reſpondentiũ, omnis ora cõpleri: affluere ingens multitudo cum luminibus, atq; ubi incolumem eſſe pernotuit, ut ad gratãdum ſeſe expedire, donec aſpectu armati & minitantis agminis diſiecti ſunt. Anicetus uillã ſtatione circũdat, refracta q; ianua, obuios ſeruorum arripit, donec ad fores cubiculi ueniret: cui pauci adſtabant, cæteris terrore irrumpentium exteritis. Cubiculo modicum lumen inerat, & ancillarum una: magis ac magis anxia Agrippina, quod nemo à filio, ac ne Agerinus quidẽ: aliam ferè littore faciẽ, nunc ſolitudinẽ ac repentinos ſtrepitus, & extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancilla, Tu quoq; me deſeris, prolocuta, reſpicit Anicetum

Scenam criminis parat

trierarcho Herculeo & Oloarito cẽturione classiario comitatum. Ac si ad uisendum uenisset, refotã nunciaret: sin facinus patraturus, nihil se de filio crederc, nõ imperatum paricidium. Circunsistunt lectum percussores, & prior trierarchus fuste caput eius afflixit. Nam in mortem cẽturioni ferrũ distringenti, protendens uterum, uentrem feri, exclamauit, rogans ministrũ ut uterum dirum ensem conderet, adijciens, hic est hic est fodiendus ferro, monstrũ qui tale tulit. Post hanc uocẽ cum supremo mixtam gemitu, animam tandem post fera tristem uulnera reddit. Ictibus eñ multisq; uulneribus confecta est. Hæc consensu traduntur. Aspexerit ne matrem exanimem Nero, & formam corporis eius laudauerit, sunt qui tradiderint, sunt qui abnuãt. Cremata est nocte eadem, conuiuali lecto, & exequijs uilibus. Necq; dum Nero rerũ potiebatur cõgesta aut clausa humo, mox domesticorũ cura, leuem tumulum accepit, uiam Miseni propter, & uillam Cæsaris dictatoris, quæ subiectos sinus æditissima prospectat. Accenso rogo libertus eius cognomento Mnester ipse ferro se transegit: incertum charitate in patronam, an metu exitij. Hunc sui finẽ multos ante annos crediderat Agrippina contemperatq;. Nam consulenti super Nerone, responderũt Chaldæi, fore ut imperaret matrẽq; occideret: atq; illa, occidat, inquit, dum imperet. Sed à Cæsare perfecto demũ scelere, magnitudo eius intellecta est: reliquo noctis, modo per silentium defixus, sæpius pauore exurgens, & mentis inops lucem opperiebatur, tanquam exitium allaturã. Atq; eum auctore Burro, prima centurionũ tribunorumq; adulatio ad spem firmauit, prehẽsantium manum, gratantiumq;, quod discrimen improuisum, & matris facinus euasisset. Amici dehinc adire templa: & cœpto exemplo, proxima Campaniæ municipia uictimis & legationibus læticiã testari. Ipse diuersa simulatione, mœstus, & quasi incolumitati suę infensus, ac morte parentis illachrymans, quia tamen non ut hominum uultus, ita locorum facies mutantur, obuersabatur maris illius & littorum grauis aspectus: & erant qui crederent, sonitum tubæ collibus circum editis, planctusq; tumulo matris audiri: Neapolim concessit, literasq; ad senatum misit, quarum summa erat, Repertũ cum ferro percussorem Agerinum, ex intimis Agrippinæ libertis, & luisse eam pœnam ea conscientia, qua scelus parauisset. Adijciebat crimina longius repetita, quod consortiũ imperij, iuraturasq; in fœminæ uerba prætorias cohortes, idemq; dedecus senatus & populi sperauisset: ac postea q̃ frustra oblata sint, infensa militibus patribusq; & plebi, disuasisset donatiuũ & congiarium, periculaq; uiris illustribus instruxisset. Quanto suo labore perpetratum, ne irrumperet curiã, ne gentibus externis responsa daret. Temporũ quoq; Claudianorũ obita infectatione, cuncta eius dominationis flagitia in matrẽ transtulit, publica fortuna extinctam referens. Namq; & naufragium narrabat. Quod fortuitum fuisse, quis adeo hebes inueniretur, ut crederet

Ventrem feri Agrippinæ uerba dum confoditur

Occidat, dum imperet

deret: aut à muliere naufraga missum cum telo unũ, qui cohortes, & classes imperatoris perfringeret? Ergo nõ iam Nero, cuius immanitas omniũ que/ stus anteibat, sed aduerso rumore Seneca erat, quod oratione tali confessio/ nem scripsisset. Miro tamen certamine procerũ decernuntur supplicationes apud omnia puluinaria, utq; quinquatria quibus apertæ essent insidiæ, ludis annuis celebrarẽtur. Aureum Mineruæ simulachrum in curia, & iuxta prin cipis imago statueretur. Dies natalis Agrippinæ inter nefastos esset. Thra/ sea Pætus silentio uel breui assensu priores adulationes transmittere solitus, exitium senatui, ac sibi causam periculi fecit: cæteris libertatis initium nõ prę buit. Prodigia quoq; crebra & irrita interceſſere. Anguem enixa mulier, *Prodigia* & alia in concubitu mariti fulmine exanimata: iam sol repẽte obscuratus, & tactæ de cœlo quatuordecim urbis regiones. quæ adeo sine cura deũm eue/ niebant, ut multos post annos Nero imperium & scelera continuauerit. Cę terum quo grauaret inuidiam matris, eaq; demota, auctã lenitatẽ suam testi ficaretur, fœminas illustres Iuniam & Calphurniam: præfectura functos, Valerium Capitonem & Licinium Gabolum sedibus patrijs reddidit, ab Agrippina olim pulsos. Etiam Loliæ Paulinę cineres reportari, sepulchrũq; extrui permisit, quosq; ipse nuper relegauerat, Iturium & Caluisium pœ/ na exoluit. Nam Syllana fato functa erat, longinquo ab exilio Tarentum regressa labante iam Agrippina, cuius inimicitijs conciderat, uel tum miti/ gata. Cunctanti in oppidis Campaniæ, quo nam modo urbem ingre/ deretur, an obsequium senatus, an studia plebis repeteret anxio, contra de terrimus quisq; quorum non alia regia fœcundior extitit, inuisum Agrippi næ nomen, & morte eius accensum populi fauorem differunt. Iret intrepi/ dus, & uenerationem sui coràm experiretur. Simul progredi exposcunt, & promptiora quàm promiserãt inueniũt, obuias tribus, festo cultu senatum: coniugum ac liberorum agmina per sexum & ætatem dispositа: extructos quâ incederet spectaculorũ gradus quo modo triumphi uisuntur. Hinc su/ perbus ac publici seruitij uictor, Capitolium adijt, grates exoluit: secq; in om nes libidines effudit, quas male coercitas, qualiscunq; matris reuerentia tar/ dauerat. Vetus illi cura erat curriculo quadrigarum insistere, nec minus fœ dum studium cithara ludicrum in modum canere, cum cœnaret, quod regi/ bus & antiquis ducibus factitatum memorabat. Idq; uatum laudibus cele/ bre & deorũ honori datum. Enim uero cantus Apollini sacros, taliq; orna/ tu astare, nõ modo Græcis in urbibus, sed Romana apud templa, numen præcipuũ, & præscium. Nec iam sisti poterat, cũ Senecæ ac Burro uisum, ne utroq; peruinceret, alterũ cõcedere. Clausumq; ualle Vaticana spacium in quo equos regeret, haud promiscuo spectaculo. mox ultro uocari populus Romanus, laudibus extollere, ut est uulgus cupiens uoluptatũ, & si eò prin/ ceps trahat lætũ. Cæterũ euulgatus pudor non satietatẽ, ut rebantur, sed in/

citamen

citamẽtum attulit. Ratusq; dedecus amoliri, si plures fœdasset, nobiliũ familiarum posteros, egestate uenales, in scenã deduxit: quos fato perfunctos nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto, Nam & eius flagitium est, qui pecuniã ob delicta potius dedit, q̃ ne delinquerent. Notos quoque equites Romanos operas arenæ promittere subegit donis ingentibus, nisi quod merces ab eo qui iubere potest uim necessitatis affert. Ne tamen adhuc publico theatro dehonestaret, instituit ludos Iuuenalium uocabulo, in quos passim nomina data. non nobilitas cuiq̃, nõ ætas aut acti honores impedimẽto, quo minus Græci Latiniue histrionis artem exercerent, usq; ad gestus modosq; haud uiriles. Quin & fœminæ illustres deformia meditari. Extructaq; apud nemus quod nauali stagno circumposuit Augustus, conuenticula & cauponæ, & posita ueno irritamẽta luxus. dabanturq; stipes, quas boni necessitate, intemperantes gloria consumerent. Inde gliscere flagitia & infamia, nec ulla moribus corruptis olim plus libidinũ circumdedit quàm illa colluuies. Vix artibus honestis pudor retinetur, nedum inter certamina uitiorum, pudicitia, aut modestia, aut quicquam probi moris reseruaretur. Postremus ipse scenas incedit, multa cura tentans citharam & præmeditans, assistentibus familiaribus. abscesserat cohors militum, centuriones tribunicq;: & mœrens Burrus, ac laudans. Tuncq; primum conscripti sunt equites Romani, cognomẽto Augustanorũ, ętate ac robore conspicui, & pars ingenio, pcaces, alij in spe potentiæ. Hi dies ac noctes plausibus personare. Formam principis uocemq; deũm uocabulis appellantes, quasi per uirtutem clari, honoraticq; agere. Ne tamen ludicræ tantũ imperatoris artes notescerent, carminum quoq; studium affectauit, contractis quibus aliqua pangendi facultas. Nec dum insignis ætatis nati, cõsidere simul, & allatos uel ibidem repertos uersus connectere, atq; ipsius uerba quoquo modo prolata supplere. quod species ipsa carminum docet, non impetu & instinctu, nec ore uno fluens. Etiam sapientiæ doctoribus tempus impartiebat post epulas. utq; contraria assueurantium discordiæ eruebantur. nec deerant qui uoce uultuq; tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent.

Iuuenalium ludicrum

Augustani equitũ nomen

Philosophi

Sub idem tempus leui contentione atrox cædes orta inter colonos Nucerinos Pompeianosq;, gladiatorio spectaculo, quod Liuidineius Regulus, quem motum senatu retuli, edebat. quippe oppidana lasciuia inuicem incesente, probra, deinde saxa, postremo ferrũ sumpsere, ualidiore Pompeianorum plebe, apud quos spectaculũ edebatur. Ergo deportati sunt in urbẽ multi è Nucerinis trunco per uulnera corpore, ac plericq; liberorũ ac parentũ mortes deflebant. Cuius rei iudicium princeps senatui, senatus cõsulibus permisit. Et rursus re ad patres delata, prohibiti publice in decẽ annos eiusmodi cœtu Pompeiani, collegiaq; quæ contra leges instituerant, dissoluta. Liuidineius & qui alij seditionem conciuerant, exilio mulctati sunt. Motus

Nucerini Pompeiani Liuidineius Regulus

senatu

senatu & Pedius Blæsus, accusantibus Cyrenẽsibus, uiolatũ ab eo thesaurum Aesculapĳ, delectumq; militarẽ pretio & ambitiõe corruptum. Iidem Cyrenenses reum agebant Attilium Strabonem, prætoria potestate usum, & missum disceptatorem à Claudio agrorum, quos regis Apionis quondã habitos, & Po. Ro. cum regno relictos, proximus quisq; possessor inuaserant, diutinaq; licentia & iniuria, quasi iure & æquo nitebantur. Igitur abiudicatis agris, orta aduersus iudicem inuidia, & senatus ignota sibi esse mandata Claudĳ, & cõsulendum principem respondit. Princeps probata Strabonis sententia, se nihilominus subuenire sociis, & usurpata concedere scripsit. Sequũtur uirorum illustriũ mortes, Domitĳ Afri, & M. Seruilĳ, qui summis honoribus, & multa eloquentia uiguerant. Ille orando causas, Seruilius diu foro, mox tradẽdis rebus Romanis celebris, & elegãtia uitæ, quã clariorem effecit, ut par ingenio, ita morum diuersus. Nerone quartum, Cornelio Cosso Coss. quinquennale ludicrũ Romæ institutum est, ad morem Græci certaminis, uaria fama, ut cuncta fermè noua. Quippe erant qui Gn. quoq; Pompeium incusatum à senioribus ferrent, quod mansurã theatri sedem posuisset. Nam antea subitarĳs gradibus, & scena in tempus structa, ludos edi solitos: uel si uetustiora repetas, stantẽ populum spectauisse: si consideret, theatro dies totos ignauia cõtinuaret: Ne spectaculorũ quidem antiquitas seruaretur, quoties P. R. sederet, nulla cuiquã ciuium necessitate spectandi. Cæterum abolitos paulatim patrios mores, funditus euerti per accitam lasciuiam, ut quod usquam corrumpi & corrumpere queat, in urbe uisatur, degeneretq; studĳs externis iuuentus, gymnasia & otia, & turpes amores exercendo, principe & senatu auctoribus, qui non modo licentiam uitĳs permiserint, sed uim adhibeant: Proceres Romani specie orationum & carminum, scena polluantur: quid superesse, nisi ut corpora quoq; nudẽt, & cæstus assumant, easq; pugnas pro militia & armis meditentur? An iustitiam augurĳ, & decurias equitum, egregium iudicãdi munus expleturos, si fractos lonos & dulcedinẽ uocum peritè audissent? Noctes quoq; dedecori adiectas, ne quod tempus pudori relinquat, sed cœtu promiscuo quod perditissimus quisq; per diem concupiuerit, per tenebras audeat. Pluribus ipsa licentia placebat, ac tamen honesta nomina prætendebant: Maiores quoq; non abhorruisse spectaculorũ oblectamentis, pro fortuna quæ tum erat, eoq; à Thuscis accitos histriones, à Thurĳs equorũ certamina, & possessa Achaia Asiaq; ludos accuratius editos: neq; quenq; Romæ honesto loco ortum, ad theatrales artes degenerauisse, ducentis iam annis à L. Mummĳ triumpho qui primus id genus spectaculi in urbe præbuerit. Sed & cõsultum parsimoniæ, quod perpetua sedes theatro locata sit, potius quàm immẽso sumptu, singulos per annos cõsurgeret ac strueretur. Nec perinde magistratus rem familiarem exhausturos, aut populo efflagitandi Græca

Ped. Blæsus

Attil. Strabo

Domit. Afer
M. Seruilius

Quinquẽnale ludicrum Ro.

certamina

certamina à magiſtratibus cauſam fore,cum eo ſumptu Reſp.fungatur. Oratorum ac uatum uictorias incitamẽtum ingenijs allaturas:nec cuiq; iudici graue,aures ſtudijs honeſtis,& uoluptatib.cõceſſis impartire.læticiæ magis q; laſciuiæ dari paucas potius quinquennij noctes, quibus tanta luce ignium nihil illicitum occultari queat. Sanè nullo inſigni dehoneſtamẽto id ſpectaculum tranſit. Ac ne modica quidem ſtudia plebis exarſere, quia redditi

Pantomimi quanquam ſcenæ Pantomimi,certaminibus ſacris prohibebantᷣ.Eloquentiæ primas partes nemo tulit, ſed uictorẽ eſſe Cæſarem pronunciatũ. Græci amictus quos per eos dies plericq; inceſſerant, tum exoleuerant. Inter

Cometes quæ & ſydus cometes effulſit,de quo uulgi opinio eſt,tanquã mutationem regis portendat. Igitur quaſi iam depulſo Nerone, quis nam deligeretur inquirebant, & omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per

Rubellius Plautus matrem ex Iulia familia. Ipſe placita maiorum colebat habitu ſeuero, caſta & ſecreta domo,quantoq; metu occultior,tanto plus famæ adeptus. Auxit rumorem pari uanitate orta interpretatio fulguris. Nam quia diſcumbentis

Simbruina ſtagna Sublaqueum Neronis apud Simbruina ſtagna,cui Sublaqueũ nomẽ eſt,icte dapes,mẽſaq; diſiecta erat, idq; finibus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto origo,hunc illum numine deûm deſtinari credebant,fouebantq; multi,quibus noua & ancipitia præcolere auida & plerunq; fallax ambitio eſt. Ergo permotus ijs Nero,componit ad Plautum literas, conſuleret ſibi, & turbis, ſeq; praue diffamãtibus ſubtraheret:eſſe illi per Aſiam auitos agros, in quibus tuta & inturbida iuuenta frueretur. Ita illuc cum coniuge Antiſtia & paucis familiarium conceſsit. Iiſdem diebus nimia luxus cupido, infamiam & periculum Neroni tulit, quia fontem aquæ Martiæ ad urbem deductæ nando inceſſerat, uidebaturq; potus ſacros & ceremoniã loci corpore toto polluiſſe,ſecutaq; anceps ualitudo iram deûm affirmauit. At Corbulo poſt deleta Artaxata,utendum recenti terrore ratus,ad occupanda Tygranocerta, quibus exciſis,metum hoſtiõ intenderet, uel ſi peperciſſet, clementiæ famam adipiſceretur, illuc pergit non infenſo exercitu, ne ſpem ueniæ auferret, neq; tamen remiſſa cura,gnarus facilem mutatu gentem,ut ſegnẽ ad pericula,ita infidam ad occaſiones. Barbari pro ingenio quiſq;, alij preces offerre,quidam deſerere uicos, & in auia digredi, ac fuere qui ſe ſpeluncis, ac chariſsima ſecum abderent. Igitur dux Romanus diuerſis artibus,miſericordia aduerſus ſupplices,celeritate aduerſus profugos,immitis ijs qui latebras inſederant, ora & exitus ſpecuum ſarmẽtis uirgultisq; cõpletos, igni exurit. Atq; illum fines ſuos prætergredientem incurſauere Mardi, latrocinijs exerciti,contraq; irrumpentem montibus defenſi: quos Corbulo immiſsis Hyberis uaſtauit, hoſtilemq; audaciam externo ſanguine ultus eſt. Ipſe exercitusq;, ut nullis ex pretio damnis, ita per inopiã & labores fatiſcebant,carne pecudũ propulſare famẽ adacti. Ad hæc penuria aquæ, feruida

Aqua Martia Ceremonia loci

æſtas

æstas, longinqua itinera, sola ducis patientia mitigabantur, eodem plura quàm gregario milite tolerante. Ventũ dehinc in locos cultos. Demessæq; segetes, & ex duobus castellis in quæ confugerant Armenij, alterum impetu, qui primã uim depulerant, obsidione coguntur. Vnde in regionẽ Taurantium trãsgressus, improuisum periculum uitauit. Nam haud procul tentorio eius, non ignobilis barbarus cum telo repertus, ordinem insidiarum, secq; autorem & socios per tormenta edidit. Conuictiq; & puniti sunt, qui specie amicitiæ dolum parabãt. Nec multo post legati Tygranocerta missi, patere mœnia afferũt, intentos popularis ad iussa. Simul hospitale donum coronam auream tradebant. Accepitq; cum honore, nec quicquam urbi detractum, quo promptius obsequium integri retinerent. At præsidium regium quod ferox iuuentus clauserat, nõ sine certamine expugnatum est. nam & prælium pro muris ausi erant, & pulsi intra munimenta aggeris, demum & irrumpentium armis cessere. quæ facilius proueniebant, quia Parthi Hyrcano bello distinebantur. Miserantq; Hyrcani ad principem Romanum societatem oratum, attineri à se Vologesen pro pignore amicitiæ ostentantes. eos regredientes Corbulo, ne Euphratem trãsgressi hostium custodijs circumuenirentur, dato præsidio ad littora maris rubri deduxit. Vnde uitatis Parthorum finibus patrias in sedes remeauere. Quin & Tyridatem per Medos extrema Armenię intrantẽ, pręmisso cũ auxilijs Vetulano legato, atq; ipse legionibus citis abire procul, ac spem belli amittere subegit: quosq; nobis ob regẽ auersos animis cognouerat, cædibus & incendijs per populatus, possessionem Armeniæ usurpabat: cum aduenit Tygranes à Nerone ad capessendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, regis Archelai nepos, sed quod diu obses apud urbem fuerat, usq; ad seruilem patientiã demissus. Nec consensu acceptus, durante apud quosdam fauore Arsacidarum. At plerisq; superbiam Parthorum perosi, datum à Romanis regem malebant. Additum etiam præsidium, mille legionarij, tres sociorum cohortes, duæq; equitum alæ. & quo facilius nouum regnum tueretur, pars Armeniæ ut cuiq; finitima, pars Nipoliq; & Aristobolo atq; Antiocho parere iussæ sunt. Corbulo in Syriam accessit, morte Vinidij legati uacuã ac sibi permissam. Eodem anno ex illustribus Asiæ urbibus, Laodicea tremore terræ prolapsa, nullo à nobis remedio, proprijs opibus reualuit. At in Italia uetus oppidum Puteoli, ius Coloniæ, & cognomentum à Nerone adipiscuntur. Veterani Tarentum & Antium ascripti, non tamẽ infrequentiæ locorũ subuenere, dilapsis pluribus in prouincias, in quibus stipendia expleuerant. Neq; coniugijs suscipiendis, neq; alendis liberis sueti, orbas sine posteris domos relinquebãt. Non enim ut olim uniuersæ legiones deducebãtur cũ tribunis & centurionibus, & sui cuiusq; ordinibus militibus, ut cõsensu & charitate Remp. efficerẽt, sed ignoti inter se diuersis manipulis sine rectore,

Hospitale donum

Laodicea Puteoli

ſine affectibus mutuis, quaſi ex alio genere mortalium repẽte in unum col-
lecti, numerus magis quàm colonia. Comitia prætorum arbitrio ſenatus
haberi ſolita, quod acriore ambitu exarſerant, princeps compoſuit, tris qui
ſupra numerum petebant, legioni præficiendo. Auxitq; patrum honorem
ſtatuendo, ut qui à priuatis iudicibus ad ſenatum prouocauiſſent, eiuſdem
pecuniæ periculũ facerent, cuius ñ qui imperatorem appellauere. nam antea
Vibius Secundus uacuum id ſolutumq; pœna fuerat. Fine anni Vibius Secundus eques Ro-
manus, accuſantibus Mauris repetũdarum damnatur, atq; Italia exigitur,
ne grauiore pœna afficeretur, Vibij Criſpi fratris fauore enixus. Ceſo-
nio Pæto, Petronio Turpiliano Coss. grauis clades in Britannia accepta.
In qua neq; Auitus legatus, ut memoraui, niſi parta retinuerat, & ſucceſſor
Verannius, modicis excurſibus ſyluas populatus quin ultra bellum profer-
ret, morte prohibitus eſt, magna dum uixit ſeueritatis fama, ſupremis teſta-
mẽti uerbis ambitiõis manifeſtus. quippe multa in Neronẽ adulatione ad-
didit, ſubiecturum ei prouincias fuiſſe, ſi biennio proximo uixiſſet. Sed tum
Sue. Paulinus Paulinus Suetonius obtinebat Britannos, ſcientia militiæ & rumore popu-
li, qui neminem ſine æmulo ſinit, Corbulonis concertator, receptæq; Arme-
Mona inſula Britanniæ proxima niæ decus æquare domitis perduellibus cupiẽs. Igitur Monam inſulam in-
colis ualidam, & receptaculum perfugarum aggredi parat, nauesq; fabrica-
tur plano alueo aduerſus breue littus & incertum. Sic pedites, equites uado
ſecuti, aut altiores inter undas adnantes, equis tranſmiſere. Stabat pro litto-
re diuerſa acies, denſa armis uiriſq;, intercurſantibus fœminis: in modum
Druidæ apud Britannos Furiarum, ueſte ferali, crinibus deiectis, faces præferebãt. Druidęq; circum,
preces diras ſublatis ad cœlum manibus fundentes, nouitate aſpectus per-
culere milites, ut quaſi hærentibus membris immobile corpus uulneribus
præberent. Dein cohortationibus ducis & ſe ipſi ſtimulantes, ne muliebre
& fanaticum agmen paueſcerent, inferunt ſigna, ſternuntq; obuios, & igni
ſuo inuoluũt. Præſidiũ poſthac impoſitũ uicis, exciſiq; luci, ſæuis ſuperſtitio-
nibus ſacri. Nam cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris conſulere
deos fas habebant. Hæc agenti Suetonio, repentina defectio prouinciæ
Iceni nunciatur. Rex Icenorum Praſutagus, longa opulentia clarus, Cęſarem hæ-
Praſutagus Icenorum rex redem duasq; filias ſcripſerat, tali obſequio ratus regnũ & domum ſuã pro-
cul iniuria fore. quod contra uertit, adeo ut regnum per centuriones, domus
Boodicia per ſeruos, uelut capta uaſtarentur. Iam primum uxor Boodicia uerberibus
affecta, & filiæ ſtupro uiolatæ ſunt. Præcipui quiq; Icenorum, quaſi cũctam
regionem muneri accepiſſent, auitis bonis exuuntur, & propinqui regis in-
ter mancipia habebantur. Qua contumelia & metu grauiorum (quando in
formam prouinciæ ceſſerant) rapiunt arma, commotis ad rebellionem Tri-
nouantibus, & qui alij nondũ ſeruitio aſſuefacti, reſumere libertatẽ occultis
cõiurationibus pepigerãt, acerrimo in ueteranos odio. Quippe in coloniam

Camulo

Camulodunum recens deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, captiuos, seruos appellando, fouentibus impotentiam ueteranorũ militibus, similitudine uitæ, & spe eiusdem licentiæ. Ad hæc templum diuo Claudio constitutum, quasi ara æternæ dominationis aspiciebatur: delectiq; sacerdotes specie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum uidebatur excindere coloniam nullis munimẽtis septam, quod ducibus nostris parum prouisum erat, dum amœnitati prius quàm usui consulitur. Inter quæ nulla palàm causa delapsum Camuloduni simulachrum uictoriæ, ac retro conuersum, quasi cederet hostibus. Et fœminæ in furore turbatæ, adesse exitiũ canebant, externosq; fremitus in curia eorum auditos. Consonuisse ululatibus theatrum, uisamq; speciem in æstuario, notam esse subuersæ coloniæ. Iam Oceanum cruento aspectu. Sic labente æstu, humanorum corporum effigies relictæ. Vt Britanni ad spem, ita ueterani ad metum trahebantur. Sed quia procul Suetonius aberat, petiuere à Cato Deciano procuratore auxiliũ. Ille haud amplius quàm ducẽtos sine iustis armis misit: & inerat modica militum manus, tutela templi freti. Et impedientibus qui occultæ rebellionis cõscij consilia turbabant, neq; fossam aut uallum prędux erunt, neq; motis senibus & fœminis, iuuẽtus sola restitit: quasi media pace incauti, multitudine barbarorum circumueniuntur. Et cætera quidem impetu direpta aut incensa sunt. Templum in quo se miles conglobauerat, biduo obsessum expugnatumq;. Et uictor Britannus Peto Ceriali legato legionis nonæ in subsidium aduentanti obuius, fudit legionem, & quod peditum interfecit. Cerialis cum equitibus euasit in castra & munimentis defensus est. Qua clade & odijs prouinciæ, quam auaricia in bellum egerat, trepidus procurator Catus in Galliam transijt. At Suetonius mira constantia medios inter hostes Londiniũ perrexit, cognomento quidem coloniæ nõ insigne, sed copia negociatorum & cõmeatu maxime celebre: ibi ambiguus an illam sedẽ bello deligeret, circunspecta infrequentia militis, satisq; magnis documentis temeritatem Petilij coercitam, unius oppidi damno seruare uniuersa statuit. Neq; fletu & lachrymis auxilium eius orantium flexus est, quin daret profectionis signum, & comitantes in partẽ agminis acciperet. Si quos imbellis sexus, aut fessa ætas, uel loci dulcedo attinuerat, ab hoste oppressi sunt. Eadem clades municipio Verulamio fuit, quia barbari omissis castellis prædis, dijsq; militarium, quod uberrimũ spoliant, & deferentes in tutum, læti prædа, & aliorum insignes petebant. Ad septuaginta millia ciuium & sociorum ijs quæ memoraui locis, occidisse constitit. Neq; enim capere aut uenundare, aliud ue quod belli cõmercium, sed cædes, patibula, ignes, cruces, tãquam reddituri suppliciũ, ac prærepta interim ultione festinabant. Iam Suetonio quartadecima legio cũ uexillarijs uicesimarijs, & è proximis auxiliares, decẽ fermè millia armatorum erant, cum omittere cunctationem, & cõgredi acie

Camulodunũ

Tẽplum diui Claudij in Britannia

Catus Decianus

Londinium

Verulamium

parat. delígitq; locum arctis faucibus, & à tergo ſylua clauſum, ſatis cognito, nihil hoſtium niſi in fronte, & apertam planiciem eſſe ſine metu inſidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus, leui circum armatura congloba tus, pro cornibus eques aſtitit. At Britannorũ copiæ paſſim per caterua s & turmas exultabant, quanta non aliâs multitudo, & animo adeo fero, ut coniuges quoq; teſtes uictoriæ ſecũ traherent, plauſtrisq; imponerent, quę ſuper extremum ambitum campi poſuerant. Boudicea curru filias præ ſe uehens ut quanq; nationẽ acceſſerat, ſolitum quidem Britannis fœminarum ductu bellare teſtabatur, ſed tunc nõ ut tantis maioribus ortam regnum & opes, uerum ut unam è uulgo, libertatẽ amiſſam, conſectum uerberibus corpus, contrectatã filiarum pudicitiam ulciſci. eò prouectas Romanorum cupidines, ut nõ corpora, nec ſenectam quidem, aut uirginitatem impollutam relinquant. Adeſſe tamẽ deos iuſtæ uindictæ, cecidiſſe legionem, quæ prælium auſa ſit: cæteros caſtris occultari, aut fugã circumſpicere. Ne ſtrepitum quidem & clamorem tot milium, nedum impetus & manus perlaturos. Si copias armatorum, ſi cauſas belli ſecum expenderent, uincendum illa acie, uel cadendum eſſe. Id mulieri deſtinatũ: uiuerent uiri, & ſeruirent. Ne Suetonius quidem in tanto diſcrimine ſilebat, qui quanquã confideret uirtuti, tamen exhortationes & preces miſcebat. Vt ſpernerent ſonoras Barbarorum & inanes minas. plus illic fœminarum quàm iuuentutis aſpici. imbelles, inermes ceſſuros ſtatim, ubi ferrũ uirtutemq; uincentiũ, toties fuſi agnoſſent. etiam in multis legionibus paucos eſſe qui prælia profligarent. gloriæq; eorum acceſſurum, quod modica manu uniuerſi exercitus famam adipiſcerentur. Conferti tantũ, & pilis emiſſis, poſt umbonibus & gladijs ſtragem cædemq; continuarent, prædæ immemores. parta uictoria cuncta ipſis ceſſura. Is ardor uerba ducis ſequebatur, ita ſe ad intorquenda pila expedierat uetus miles & multa præliorũ experientia, ut certus euentus Suetonius, daret pugnæ ſignũ. Ac primum legio gradu immota, & anguſtias loci pro munimento retinens, poſtquam propius ſuggreſſus hoſtis certo iactu tela exhauſerat, uelut cuneis erupit. Idem auxiliariũ impetus, & eques protentis haſtis, perfringit quod obuiũ & ualidum erat. Cæteri terga præbuere difficili effugio, quia circumiecta uehicula ſepſerãt abitus. Et miles ne mulierum quidem neci temperabat. confixaq; telis etiã iumenta, corporum cumulum auxerant. Clara & antiquis uictorijs par ea die laus parta. quippe ſunt qui paulominus quàm octoaginta millia Britannorum cecidiſſe tradant, militum quadringentis fermè interfectis, nec multo amplius uulneratis. Boudicea uitã ueneno finiuit. Et Pœnius Poſthumus præfectus caſtrorum ſecundæ legionis, cognitis quartadecimanorũ uiceſimanorumq; proſperis rebus, quia pari gloria legionem ſuam fraudauerat, abnueratq; contra ritum militiæ iuſſa ducis, ſe ipſum gladio tranſegit. Contractus deinde omnis

Britanni fœminarum ductu bellant

Prælium

omnis exercitus sub pellibus habitus est, & reliqua belli perpetranda. Au-
xitq; copias Cæsar, missis è Germania duobus legionariorũ millibus, octo
auxiliariorũ cohortibus, ac mille equitibus: quorũ aduentu, nonani legiona
rio milite suppleti sunt. Cohortes alæq; nouis hybernaculis locatæ, quodq;
nationum ambiguum aut aduersum fuerat, igni atq; ferro uastatur. Sed ni
hil æque quàm fames affligebat serendis frugibus incuriosos, & omni ætate
ad bellum uersa dum nostros cõmeatus sibi destinant, gentesq; præferoces
tardius ad pacem inclinant: quia Iulius Classicianus successor Cato missus,
& Suetonio discors, bonum publicum priuatis simultatibus impediebat, di
sperseratq;, nouum legatum opperiendum esse, sine hostili ira & superbia
uictoris clementer deditis cõsulturum: Simul in urbem mandabat, nullum
prælio finem expectarent, nisi succederetur Suetonio. cuius aduersa prauita
ti ipsius, prospera ad fortunam Reip. referebat. Igitur ad spectandum Bri-
tanniæ statum missus est ex libertis Polycletus, magna Neronis spe, posse *Polycletus li-*
autoritate eius, nõ modo inter legatum procuratoremq; concordiam gigni, *bertus Ne-*
sed & rebelles Barbarorũ animos pace cõponi. Nec defuit Polycletus, quo *ronis*
minus ingenti agmine Italiæ Galliæq; grauis postquam Oceanum transmi
serat, militibus quoq; nostris terribilis incederet. Sed hostibus irrisui fuit, a-
pud quos flagrante etiã tum libertate, nondum cognita libertorum poten-
tia erat. mirabanturq; quod dux & exercitus tanti belli confector seruitijs
obedirent. Cuncta tamen ad imperatorem in mollius relata. Detentusq; re
bus gerundis Suetonius, quod perpaucas naues in littore, remigiumq; in ijs
amiserat, tanquam durante bello tradere exercitum Petronio Turpiliano,
qui iam consulatu abierat, iubetur. Is non irritato hoste, necq; lacessitus, ho-
nestum pacis nomẽ segni otio imposuit. Eodem anno Romæ insignia sce
lera, alterum senatoris, seruili alterum audacia, admissa sunt. Domitius Bal-
bus erat prætorius, simul longa senecta, simul orbitate & pecunia insidijs
obnoxius. Eius propinquus Valerius Fabianus capessendis honoribus de-
stinatus, subdidit testamentũ, ascitis Vicio Rufino, & Terentio Lentino e-
quitibus Romanis. Illi Antonium Primum & Asinium Marcellum socia-
uerãt. Antonius audacia promptus, Marcellus Asinio Pollione proauo cla *Multi hodie*
rus, necq; morum spernendus habebatur, nisi quod paupertatem præcipu- *etiam apud*
um malorum credebat. Igitur Fabianus tabularijs quos memoraui, & alijs *Christianos*
minus illustribus, obsignat. Quod apud patres conuictũ. Et Fabianus An- *sentiũt cum*
toniusq; cũ Rufino & Terentio lege Cornelia damnantur. Marcellum me- *Asinio Mar-*
moria maiorum, & preces Cæsaris, pœnæ magis q; infamiæ exemere. Per- *cello*
culit is dies Pompeianũ quoq; Helianum iuuenem quæstoriũ, tanq; flagi-
tiorum Fabiani gnarũ. Eiq; Italia & Hispania in qua ortus erat, interdictũ
est. Pari ignominia Valerius Ponticus afficitur, quod reos ne apud præfe
ctum urbis arguerentur, ad prætorem detulisset, interim specie legum, mox

præuaricando ultionem eluſurus. Additur ſenatuſconſultum, Qui talem o/
peram emptitaſſet, uendidiſſetúe, ut perinde pœna teneretur, ac ſi publico
iudicio calumniæ condemnatus. Haud multo poſt præfectum urbis Peda/
nium Secundum ſeruus ipſius interfecit, ſeu negata libertate, cui precium pe
pigerat, ſiue amore exoleti infenſus, & dominũ æmulum non tolerans. Cæ
terum cum uetere ex more familiam omnem quæ ſub eodem tecto manſita
uerat ad ſupplicium agi oporteret, concurſu plebis quæ tot innoxios prote/
gebat, uſq; ad ſeditionem uentum eſt: ſenatusq; (in quo ipſo erant ſtudia
nimiam ſeueritatem aſpernantium) pluribus nihil mutandum cenſentibus.

Orõ C. Caſſij in ſenatu de- ſupplicio ſer/ uorum

Ex quibus C. Caſſius ſententiæ loco in hunc modum diſſeruit. Sæpenu/
mero P. C. in hoc ordine interfui, cum cõtra inſtituta & leges maiorum no/
ua ſenatus decreta poſtularentur. neq; ſum aduerſatus, nõ quia dubitarem
“ ſuper omnibus negociis melius atq; rectius olim prouiſum, & quæ conuer
“ terentur in deterius mutari, ſed ne nimio amore antiqui moris ſtudium me/
“ um extollere uiderer. Simul quicquid hoc in nobis autoritatis eſt, crebris cõ/
“ tradictionibus deſtruendum non exiſtimabam, ut maneret integrũ, ſi quan
“ do Reſp. conſiliis eguiſſet. quod hodie euenit, conſulari uiro domi ſuæ in/
“ terfecto, per inſidias ſeruiles, quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamuis
“ nondum cõcuſſo ſenatuſconſulto, quod ſupplicium toti familiæ minitabatur.
“ Decernite Hercule impunitatẽ. At quem dignitas ſua defendet, cum Præfe/
“ ctura urbis non profuerit? Quem numerus ſeruorum tuebitur, cum Pedani/
“ um Secundum quadringenti nõ protexerint? Cui familia opem feret, quæ
“ ne in metu quidem pericula noſtra auertit? An ut quidam fingere nõ erube/
“ ſcunt, iniurias ſuas ultus eſt interfector? quia de paterna pecunia trãſegerat,
“ aut auitum mancipium detrahebatur? Pronunciemus ultro, dominum iure
“ cæſum uideri. Libet argumenta conquirere in eo quod ſapientioribus deli/
“ beratũ eſt. Sed & ſi nunc primum ſtatuendum haberemus, creditis ne ſeruũ
“ interficiendi domini animum ſumpſiſſe, ut non uox minax excideret? nihil
“ per temeritatẽ proloqueretur? Sanè conſilium occuluit, telum inter ignaros
“ parauit. num excubias tranſiret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, ca/
“ dem patraret, omnibus neſcijs? Multa ſceleris indicia præueniunt ſerũ, ſi
“ prodant. Poſſumus ſinguli inter plures, tuti inter anxios: poſtremo ſi pere/
“ undum ſit, nõ inulti inter nocentes agere. Suſpecta maioribus noſtris fuere
“ ingenia ſeruorum, etiam cum in agris aut domibus ijſdem naſcerentur, cha/
“ ritatem q; dominorũ ſtatim acciperent. Poſtquam uero nationes in familijs
“ habemus, quibus diuerſi ritus, externa ſacra aut nulla ſunt, colluuiem iſtam
“ non niſi metu coercueris. At quidam inſontes peribunt. Nam & ex fuſo ex/
“ ercitu, cum decimus quiſq; fuſte feritur, etiam ſtrenui ſortiuntur. Habet ali/
“ quid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra ſingulos, utilitate
“ publica rependitur. Sententiæ Caſſij, ut nemo unus contraire auſus eſt,

ita

ita dissonæ uoces respondebant, numerum, aut ætatem, aut sexum, ac pluri/
morum indubiam innocentiã miserantium. Prævaluit tamen pars quæ sup
plicium decernebat. Sed obtemperari non poterat, cõglobata multitudine
saxa ac faces minitante. Tum Cæsar populum edicto increpuit: atq; omne
iter quo damnati ad pœnam ducebantur, militaribus præsidijs sepsit. Cen
suerat Cingonius Varro ut liberti quoq; qui sub eodem tecto fuissent, Ita/
lia deportarentur. Id à principe prohibitum est, ne mos antiquus, quem mi
sericordia non minuerat, per sæuitiam incenderetur. Damnatus ijsdem
consulibus Tarquinius Priscus repetundarum Bithynis interrogantibus,
magno patrum gaudio, quia accusatũ ab eo Statilium Taurũ proconsulem
ipsius meminerãt. Cẽsus per Gallias à Q. Volusio & Sex. Africano, Tre
bellioq; Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatẽ Volusio atq; Afri
cano: Trebellium dum uterq; dedignatur, supra tulere. Eo anno mortem
obijt Memmius Regulus, autoritate, constantia, fama (in quantum præum
brante imperatoris fastigio datur) clarus, adeo ut Nero æger ualetudine, &
adulantibus circum qui finem imperio adesse dicebant, si quid fato patere/
tur, responderit habere subsidium Rempublicam. Rogantibus dehinc in
quo potissimum, addiderit, in Memmio Regulo. Vixit tamen post hæc Re *Memmius Regulus*
gulus, quiete defensus, & quia noua generis claritudine, neq; inuidiosis opi/
bus erat. Gymnasiũ eo anno dedicatum à Nerone, præbitũq; oleum equiti
ac senatui Græca facilitate. P. Mario, L. Asinio cõsulibus, Antistius præ/
tor quem in tribunatu plebis licenter egisse memoraui, probrosa aduersus
principẽ carmina factitauit: uulgauitq; celebri conuiuio, dum apud Ostoriũ
Scapulam epulatur. Exin à Cossutiano Capitone, qui nuper senatoriũ ordi
nem precibus Tigillini soceri sui receperat, maiestatis delatus est. Tum pri/
mum reuocata ea lex credebatur, quæ haud perinde exitiũ Antistio, quàm
imperatori gloriã quæsiuit, ut cõdemnatus à senatu, intercessione tribunitia
morti eximeretur. Et cũ Ostorius nihil audiuisse pro testimonio dixisset, ad/
uersis testibus creditum. Censuitq; Iunius Marullus consul designatus, adi
mendam reo præturã, necandumq; more maiorũ. Cæteris inde assentienti
bus, Pætus Thrasea multo cũ honore Cæsaris, & acerrime increpito Anti/
stio, nõ quicquid nocens reus pati mereretur, id egregio sub principe, & nul/
la necessitate obstricto senatu, statuendũ disseruit: carnificẽ & laqueum pri/
dem abolita: & esse pœnas legibus constitutas, quibus sine iudicũ sæuitia &
temporũ infamia, supplicia decernerẽtur. Quin insula publicatis bonis, quo
longius sontẽ uitam traxisset, eo priuatim miserior, & publicè clementię ma
ximum exemplum futurũ. Libertas Thraseę silentium aliorũ rupit. Et post
quam discessionẽ consul permiserat, pedibus in sententiam eius iere, paucis
exemptis: in quibus adulatione promptissimus fuit A. Vitellius, optimum
quenq; iurgio lacessens, & respondenti reticens, ut pauida ingenia solent.

At consules perficere senatus decretum non ausi, de consensu scripsere Cæsari. Ille inter pudorẽ & iram cũctatus, postremo rescripsit, nulla iniuria prouocatum Antistium grauissimas in principem contumelias dixisse. earum ultionem à patribus postulatam. Et pro magnitudine delicti pœnam statui par fuisse. cæterum se qui seueritatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere. statuerent ut uellent, data etiam absoluendi licentia. His atq; talibus recitatis, & offensione manifesta, non ideo aut consules mutauere relationẽ, aut Thrasea decessit sententia: cæteriúe, quæ probauerant deseruere: pars ne principẽ obiecisse inuidię uiderentur, plures numero tuti, Thrasea sueta firmitudine animi, & ne gloria intercideret. Haud dispari crimine Fabricius Veiento cõflictatus est, qui multa & probrosa in patres & sacerdotes cõposuisset, ijs libris quibus nomen codicillorum dederat. Adijciebat Talius Geminus accusator, uenditata ab eo munera principis & adipiscendorum honorum ius. quæ causa Neroni fuit suscipiendi iudicij. Conuictumq; Veientonem Italia depulit, & libros exuri iussit, conquisitos lectitatosq; donec cum periculo parabantur: mox licẽtia habendi, oblituionem attulit. Sed graescentibus in dies publicis malis, subsidia minuebantur. Concessitq; uita Burrus, incertum ualitudine an ueneno. Valitudo ex eo coniectabatur, quod in se tumescentibus paulatim faucibus & impedito meatu, spiritũ finiebat. Plures iussu Neronis, quasi remediũ adhiberetur, illitũ palatum noxio medicamine asseuerabant: & Burrum intellecto scelere, cum ad uisendum princeps ueniisset, aspectũ eius auersatum, sciscitantiq; hactenus respondisse: Ego me bene habeo. Ciuitati grande desiderium eius mansit per memoriam uirtutis, & successorum alterius segnem innocẽtiam, alterius flagrantissima flagitia & adulteria. quippe Cęsar duos prætorijs cohortibus imposuerat: Fenium Rufum ex uulgi fauore, quia rem frumentariam sine quęstu tractabat: Ofonium Tigillinum, ueterem impudicitiã atq; infamiam in eo secutus, ac quæ illi pro cognatis moribus fuere. Validior Tigillinus in animo principis ex intimis libidinibus assumptus. Prospera populi & militum fama Rufus, quod apud Neronem aduersum experiebatur.

Burrus uita concedit

Mors Burri infregit Senecę potentiam, quia nec bonis artibus idem uirium erat, altero uelut duce amoto, & Nero ad deteriores inclinabat. Hijs quarijs criminationibus Senecã adoriuntur, tanquam ingentes & priuatum supra modum euectas opes adhuc augeret, quodq; studia ciuiũ in se uerteret, hortorum quoq; amœnitate & uillarum magnificentia quasi principem superaret. Obijciebant etiã eloquentiæ laudem uni sibi ascisceret, & carmina crebrius factitaret, postquam Neroni amor eorum euenisset. Nam oblectamentis principis palàm iniquum, detractare uim eius equos regentis: illudere uoces quoties caneret. Quem ad finem? nihil in Rep. clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur. Certe finitam Neronis puericiam & robur

Seneca accusatur

robur iuuentæ adesse. exueret magistrũ satis amplis doctoribus instructus, maioribus suis. At Seneca criminantiũ non ignarus, prodentibus ijs qui- *Seneca ad Neronem*
bus aliqua honesti cura & familiaritatẽ eius magis aspernante Cæsare, tem
pus sermoni orat: & accepto, ita incipit. Quartusdecimus annus est Cæsar « Oratio Senecæ
ex quo spei tuæ admotus sum, octauus ut imperiũ obtines. Medio tẽporis «
tãtũ honorũ atq; opũ in me cumulasti, ut nihil felicitati meę desit, nisi mode «
ratio eius. Vtar magnis exẽplis, nec meæ fortunæ, sed tuæ. Atauus tuus Au «
gustus, M. Agrippæ Mitylenense secretum, C. Mecœnati urbe in ipsa, ue- «
lut peregrinũ otium permisit: quorum alter bellorũ socius, alter Romæ pluri «
bus laboribus iactatus, ampla quidem, sed pro ingentibus meritis præmia «
acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui quàm studia (ut «
sic dixerim) in umbra educata? è quibus claritudo uenit, quod iuuentæ tuæ «
rudimẽtis affuisse uideor, grande huius rei pretium. at tu gratiã immensam, «
innumeram pecuniam dedisti, adeo ut plerunq; intra me ipsum uoluam: E- «
gó ne equestri & prouinciali loco ortus, proceribus ciuitatis annumeror? In- «
ter nobiles & longa decora præferẽtes, nouitas mea enituit? Vbi est animus «
ille modicis contentus? Tales hortos instruit & per hæc suburbana incedit, «
& tãtis agrorum spacijs, tam lato fœnore exuberat? Vna defensio occurrit, «
quod muneribus tuis obniti nõ debui. Sed uterq; mensuram impleuimus, «
& tu quantum princeps tribuere amico posset, & ego quantũ amicus à prin «
cipe accipere. Cætera inuidiam augent. quæ quidem, ut omnia mortalia, in- «
fra tuam magnitudinem iacent, sed mihi incumbunt. mihi subueniendum «
est. quo modo in militia aut uia fessus adminiculum orarem: ita in hoc itine- «
re uitæ, senex, & leuissimis quoq; curis impar, cum opes meas ultra sustinere «
non possim, præsidium peto. Iube eas per procuratores tuos administrari, «
in tuam fortunã recipi. Nec me in paupertatem ipse detrudam, sed traditis «
quorum fulgore perstringor, quod temporis hortorum aut uillarum curæ «
seponitur, in animũ reuocabo. Supereſt tibi robur, & tot per annos nixum «
fastigij regimen: possumus seniores amici, quiete respondere. Hoc quoq; in «
tuam gloriam cedet, eos ad summa uexisse, qui & modica tolerarent. Ad *Nero ad Senecam*
quæ Nero sic fermè respondit. Et quod meditatæ orationi tuæ statim oc- «
curram, id primum tui muneris habeo, qui me non tantum præuisa, sed su- «
bita expedire docuisti. Auus meus Augustus Agrippæ & Mœcenati usur- «
pare otium post labores concessit, sed in ea ipsa ætate, cuius autoritas tuere- «
tur quicquid illud & qualecunq; tribuisset. attamen neutrum datis à se præ- «
mijs exuit. Bello & periculis meruerant. In his enim iuuenta Augusti uersa «
ta est. Nec mihi tela & manus tuæ defuissent, in armis agẽti. Sed quod præ- «
sens conditio poscebat, ratione, consilio, præceptis puericiam, dein iuuentã «
meam fouisti. Et tua quidem erga me munera, dum uita suppetet, æterna e- «
runt. Quę à me habes, horti, & fœnus, & uillæ, casibus obnoxia sunt: ac licet «

multa

„ multa uideãtur, plericꝫ haud quaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt.
„ Pudet referre libertinos, qui ditiores ſpectantur. Vnde etiã rubori mihi eſt,
„ quod præcipuus charitate, nondum omnes fortuna antecellis. Verum & ti-
„ bi ualida ætas, rebuſcꝫ & fructui rerum ſufficiens, & nos prima imperij ſpa
„ cia ingredimur: niſi forte aut te Vitellio ter conſuli, aut me Claudio præpo-
„ nis, & quantum Voluſio longa parſimonia quæſiuit, tantũ in te mea libera
„ litas explere non poteſt. Quin ſi qua in parte lubricũ adoleſcentiæ noſtræ
„ declinat, reuocas, inornatumꝫ robur ſubſidio impenſius regis. Non tua mo
„ deratio, ſi reddideris pecuniam, nec quies ſi reliqueris principem, ſed mea a-
„ uaritia, meæ crudelitatis metus in ore omnium uerſabitur. Quod ſi maxime
„ continentia tua laudetur, non tamen ſapienti uiro decorum fuerit, unde ami
„ co infamiam parat, inde gloriam ſibi recipere. His adijcit complexum &
oſcula, facetus natura, & conſuetudine exercitus uelare odiũ fallacibus blan-
ditijs. Seneca (qui finis omnium cum dominante ſermonum) grates agit:
ſed inſtituta prioris potentiæ commutat: prohibet cœtus ſalutantium: uitat
comitantes, rarus per urbem, quaſi ualitudine infenſa, aut ſapientiæ ſtudijs
domi attineretur. Perculſo Seneca, promptum fuit Rufum Fenium im-
Tigillinus ca-lumniator minuere, Agrippinæ amicitiam in eo criminantibus. Validiorꝫ in dies Ti-
gillinus, & malas artes, quibus ſolus pollebat, gratiores ratus ſi principem ſo
cietate ſcelerum obſtringeret, metus eius rimatur. Compertoꝫ Plautum &
Syllam maxime timeri, Plautum in Aſiam, Syllam in Galliam Narbonen
ſem nuper amotos: nobilitatem eorum, & propinquos huic orientis, illi Ger
maniæ exercitus commemorat. Non ſe, ut Burrum, diuerſas ſpes, ſed ſolam
incolumitatẽ Neronis ſpectare, cui caueri utcunꝫ ab urbanis inſidijs præ-
ſentia, longinquos motus quónam modo comprimi poſſe? Erectas Gallias
ad nomen dictatorium, nec minus ſuſpectos Aſiæ populos, claritudine aui
Druſi. Syllam inopem, unde præcipuam audaciam: & ſimulatorem ſegni-
tiæ, dum temeritati locum reperiret. Plautũ magnis opibus, ne fingere qui-
dem cupidinem otij, ſed ueterum Romanorum imitamẽta præferre, aſſum
pta etiam Stoicorum arrogantia, ſectaꝫ, quæ turbidos, & negotiorum ap-
petentes faciat. Nec ultra mora. Sylla ſexto die peruectis Maſſiliam percuſ-
ſoribus, ante metum & rumorem interficitur, cum epulandi cauſa diſcumbe
ret. Relatum caput eius illuſit Nero tanquam prætmatura canicie deforme.
Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus ſalus eius cu
rabatur, & ſpaciũ itineris ac maris tempuſcꝫ interiectum mouerat famam:
uulgoꝫ fingebant, petitum ab eo Corbulonem, tum magnis exercitibus
præſidentem, ſi clari atꝫ inſontes interficerentur, præcipuum ad pericu-
la: quin & Aſiam fauore iuuenis arma cepiſſe, nec milites ad ſcelus miſſos
aut numero ualidos, aut animo promptos, poſtquam iuſſa efficere nequi-
uerint, ad ſpes nouas tranſiſſe unà. Hæc in ore famæ credentium otio age-
bantur

bantur. Cæterum libertus Plauti celeritate uentorũ præuenit centurionem, & mandata L. Antistij ſoceri attulit: effugeret ſegnem mortem: otium, ſuffugium, & magni nominis miſerationem, reperturum bonos, conſociaturum audaces. nullum interim ſubſidium aſpernandum. ſi ſexaginta milites (tot enim aduenie bant) propuliſſet, dum refertur nuncius Neroni, dum manus alia permeat, multa ſecutura, quæ ad uſq; bellum eualeſcerent. denicq; aut ſalutem tali cõſilio quæri, aut nihil grauius audenti quàm ignauo patiendum eſſe. Sed Plautũ ea non mouere, ſiue nullam opem prouidebat inermis atq; exul, ſeu tædio ambiguæ ſpei, an amore cõiugis & liberorum, quibus placabiliorem fore principem rebatur, nulla ſollicitudine turbatũ. Sunt qui alios à ſocero nuncios ueniſſe ferant, quanquã nihil atrox immineret, doctoresq; ſapientiæ Cœranum Græci, Muſonium Thuſci generis, cõſtantiam oppetiendæ mortis, pro incerta & trepida uita ſuaſiſſe. Repertus eſt certè per medium diei nudus exercitãdo corpori. Talem eum centurio trucidauit, coràm Pelagone Spadone, quem Nero centurioni & manipulo quaſi ſatellitibus miniſtrum regium præpoſuerat. Caput interfecti relatũ. cuius aſpectu, ipſa principis uerba referã: Quin, inquit, Nero depoſito metu nuptias Poppeæ ob eiuſmodi errores dilatas maturare parat, Octauiamq; coniugẽ amoliri, quamuis modeſte agat, & nomine patris, & ſtudijs populi grauem. Sed ad ſenatũ literas miſit, de cæde Syllæ Plautiq; haud confeſſus. uerum utriuſq; turbidum ingenium eſſe, & ſibi incolumitatem Reip. magna cura haberi. Decretæ eo nomine ſupplicationes, utq; Sylla & Plautus ſenatu moueren tur, grauioribus tamen ludibrijs quàm malis. Igitur accepto patrum conſulto, poſtquã cuncta ſcelerum pro egregijs accipi uidet, exturbat Octauiã, ſterilem dictitans. Exin Poppeæ coniungitur. Ea diu pellex, & adulteri Neronis, mox mariti potens, quendam ex miniſtris Octauiæ impulit, ſeruilem ei amorẽ obijcere. deſtinaturq; reus cognomento Eucærus, natione Alexandrina, canere tibijs doctus. Actæ ob id de ancillis quæſtiones, & ui tormentorum uictis quibuſdam, ut falſa annuerent, plures perſtitere ſanctitatẽ dominæ tueri. Ex quibus una inſtanti Tigillino, caſtiora eſſe muliebria Octauiæ reſpondit, quàm os eius. Mouetur tamen primo ciuilis diſſidij ſpecie, donumq; Burri, & prędia Plauti, infauſta dona accipit. Mox in Campaniam pulſa eſt addita militari cuſtodia. Inde crebri queſtus, nec occulti per uulgũ, cui minor ſapientia, & ex mediocritate fortunæ, pauciora pericula ſunt. His (haud quaquam Nero pœnitentia flagitij) cõiugem reuocauit Octauiam. Exin læti Capitolium ſcandunt, deosq; tandem uenerantur. Effigies Poppeæ protruunt. Octauiæ imagines geſtant humeris, ſpargunt floribus, foroq; ac templis ſtatuunt. Itur etiam in principis laudes, repetitum ueneranti um. Iamq; & palatium multitudine & clamoribus complebant, cum emiſſi militũ globi uerberibus & intento ferro turbatos diſiecere. Mutataq; quæ

Vulgus

per

per seditionem uerterant, Poppeæ honos repositus est. Quæ semper odio tum & metu atrox, ne aut uulgi acrior uis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur, prouoluta genibus eius: Nõ eò loci res suas agi, ut de matrimonio certet (quãquam id sibi uita potius) sed uitam ipsam in extremum adductam à clientulis & seruitijs Octauiæ, quæ plebis sibi nomen indiderint, ea in pace ausi, quæ uix bello euenirent. Arma illa aduersus principem sumpta. ducẽ tantum defuisse, qui motis rebus facile reperiretur. Omitteret modo Campaniã & in urbem ipsam pergeret, ad cuius nutum absentis tumultus cierentur. Quod alioquin suum delictum? quam cuiusquã offensionem? An quia ueram progeniem penatibus Cæsarum datura sit, malle populum Romanũ tibicinis Aegyptij sobolem imperatorio fastigio inducí? Deniq; si id rebus cõducat, libens quàm coactus acciret dominam, uel consuleret securitati iusta ultione. Et modicis remedijs, primos motus cõsedisse, at si desperent uxorem Neronis fore Octauiã, illi maritum daturos. Vatius sermo, & ad metum atq; iram accommodatus, terruit simul audientẽ & accendit. Sed parum ualebat suspicio in seruo, & quæstionibus ancillarum eluserat. Ergo cõfessionem alicuius quæri placet, cui rerum quoq; nouarum crimẽ affingeretur. Et uisus idoneus maternæ necis patrator Anicetus, classi
Anicetus
« apud Misenum (ut memoraui) præfectus, leui post admissum scelus gratia,
« dein grauiore odio: quia grauiorum facinorum ministri quasi exprobrãtes aspiciuntur. Igitur accitum eum Cæsar operę prioris admonet. Solum incolumitati principis aduersus insidiantem matrem subuenisse: locum haud minoris gratiæ instare, si coniugem infensam depelleret. Nec manu aut telo opus. Fateretur Octauiæ adulterium. Occulta quidem ad præsens, sed magna ei præmia, & secessus amœnos promittit: uel si negauisset, necem intentat. Ille insita uecordia, & facilitate priorum flagitiorum, plura etiam quàm iussum erat, fingit, fateturq; apud amicos, quos uelut cõsilio adhibuerat princeps. Tum in Sardiniam pellitur, ubi non inops exilium toleraúit, & fato obijt. At Nero præfectũ spe sociandæ classis corruptum, & incusatæ paulo ante sterilitatis oblitus abactos partus conscientia libidinum, eaq; sibi comperta dicto memorat. Insulaq; Pandateria Octauiã claudit. Non alia exulantium oculos maiore misericordia affecit. Meminerant adhuc quidam Agrippinæ à Tiberio, recẽtior Iuliæ memoria obuersabatur à Claudio pulsæ. Sed illis robur ætatis affuerat. Læta aliqua uiderant, & præsentem sæuitiam melioris olim fortunæ recordatione eleuabant. Huic primum nuptiarum dies loco funeris fuit, deductæ in domum, in qua nihil nisi luctuosum haberet, erepto per uenenũ patre, & statim fratre. Tum ancilla domina ualidior. Et Poppea nõ nisi in perniciem uxoris nupta. Postremo crimen omni exitio grauius. Ac puella uicesimo ætatis anno, inter cẽturiones & milites, præsagio malorũ iam à uita exempta, nondum tamen morte acquiescebat.

Paucis

Paucis dehinc interiectis diebus, mori iubetur cum iam uiduã se & tantum sororẽ testaretur, cõmunecq; Germanici, & postremo Agrippinæ nomẽ cieret, qua incolumi infelix quidem matrimoniũ, sed sine exitio pertulisset. Restringitur uinculis, uenæq; eius per omnes artus exoluũtur, Et quia pressus pauore sanguis tardius labebatur, præferuidi balnei uapore enecatur. Additurq; atrocior sæuitia, quod caput amputatum latumq; in urbem Poppea uidit. Dona ob hæc tẽplis decreta. Quod ad eũ finẽ memorauimus, ut quicunq; casus tẽporum illorũ nobis uel alijs auctoribus noscẽt, præsumptum habeãt, quoties fugas & cædes iussit princeps, toties grates deis actas, quęq; rerũ secundarum olim, tum publicæ cladis insignia fuisse. Neq; tamen silebimus, si quod senatusconsultũ, adulatione nouũ, aut patientia postremũ fuit.

Eodẽ anno libertorũ potissimos ueneno interfecisse creditũ est, Dorypho rum quasi aduersatũ nuptijs Poppeę, Pallantẽ quod immensam pecuniam lõga senecta detineret. Romanus secretis criminationibus incusauerat Senecam ut C. Pisonis sociũ, sed ualidius à Seneca eodẽ crimine perculsus est. Vnde Pisoni timor & orta insidiarũ in Neronẽ magna moles, sed improspera.

FINIS XIIII. LIBRI.

BEATI RHENANI IN LIBRVM DECIMVM QVINTVM CASTIGATIONES.

IT defectione Hyrcanorum.) Scripsimus, dissensione Hyrcan.

Et certamẽ.) Emẽdaui, Cõtra ueterũ fratrũ odia & certamina.

Dum ipse positis aduersus Hyrcanos discordijs.) Reposuimus, Dum ipse compositis aduersus Hyrcanos discordijs.

Compositius cuncta q̃ festinatius agerẽt.) Nos festinantius.

Quosdam riuos cõgestu terræ obdidit.) Scripsimus, abdidit.

Et Corbulonis minis patrata magnifice extollebant.) Reposuimus, ac magnifica, extollebant.

Famisulanus Vectoniarius.) Codex Budensis, Fimisulanus Vectonianus.

Calauius Sabinus regebat.) Nos. regebant. Mox est illic, transmittebat. Sicut & ante, Armeniam intrat. Igitur & nos sic scripsimus.

Castello cui Asamosata nomen est.) Correximus, Arsamosata.

Et ægre compulsum ferunt.) Sustulimus particulam &. Non autem hæc sola supererat, sed mox item particula, ut, Aegre compulsum ferunt, instantẽ Corbuloni fateretur. Subauditur autem ut.

Hinc peditatu inde equite.) Codex Budensis. Hinc peditatu, hinc equite.

Per longinqua & auia.) Prępositionem per expunximus sic distinguendo sententiam: Peditum si quis integer, longinqua & auia: uulnerati castra repetiuere. Subauditur ante, petijt.

Missis item ad Corbulonẽ precibus.) Scripsimus, Missis iterum ad Corb. pr.

Ne aliud q̃ munimenta propugnabant.) Emendaui, Nec aliud q. m. prop.

Aut metu.) Ablatiuum metu deleuimus, & pro aut scripsimus, ut, hoc modo. Et alij propria ignauia, ut Corbulonẽ opperiẽtes. Siquidem in manuscripto libro

tantum eſt aut pro ut. Librarius ultimam præcedentis uocabuli quod eſt ignauia literam, cum ut cõiunxit, ut fieret aut. Deinde quiſpiam ablatiuum adiecit metu.

Cõtra daret.) Hoc mihi magis probat̃ q̃ quod uerbũ in regio uolumine eſt ſcriptum, nẽpe, cõtradiceret. Sic lib. 17. Si fortuna cõtra daret, iratis ne relinquerent.

Pacem ex æquo utilẽ, nec præſentia ſpectaret.) Non eſt inepta Budenſis exemplaris lectio, Pace ex æquo utili, ne præſ.t. ſp.

Adieciſſe deos dignum Arſacidarum ſimul & de legionibus Romanis ſtatuerent.) Scribendum apparet, Adieciſſet eos, dignum Arſacidarũ &c. Senſus eſt. Reſcripſit Vologeſes ſe adhibuiſſe fratres ſuos in conſilium Pacorum ac Tyridatem, ut digne Arſacidis ſimul & Romanis ſtatuerent. Quur enim non poſſim docendi gratia ſic loqui, quum Cicero dixerit, cõuenienter naturæ uiuere. Arbitror autem dignum Arſacidarũ imitatione Græca protuliſſe, ἀξίως τῶν ἀρσακιδῶν. Ni ſi quis malit, dignum Arſacidarum pro dignitatem Arſacidarum, hoc eſt pro dignitate Arſacidarum ſimul & de legionibus Romanis ſtatuerent.

Vaſatem præfectum.) Et mox, Vaſates. Scripſimus Vaſacem, & Vaſaces.

Is caſtra perfluebat.) Malim, præfluebat.

Antequam agmen Romanum excederet.) Emendauimus, decederet. Quod illic ſequit̃, Aut iumẽta adnoſcẽtes, in uulgata æditione eſt agnoſcẽtes, nec refert.

Validum & firmum intellexere.) Repoſui, Validum & fidum intellexere.

Neq; ſe plus triduí itineri abfuiſſe.) Nos, itínere.

Non eam ſpeciem inſignium & armorum prætulit.) Liber manu deſcriptus, Non eam ſpeciem inſignium armorum p.

Ne lachrymis quidem temperare.) Scripſimus, temperauere.

Conſalutatio Vix præ fletu uſurpata cõſalutatio.) Sic libro 20. Nulla inter coeuntes exercitus conſalutatio. Quanquam hoc loco codex Budenſis habet conſolatio.

Hoc conquerentium.) Caſtigauimus, Hæc conquerentium.

Amnemq; ut olim medium faceret.) Scribendum, Amnemq; ut omniũ medium faceret. Item, Diruptaq; quæ ultra Euphratem communierat Corbulo.

Fortuitus ignis aſſumpſiſſet.) Emendaui, abſumpſiſſet.

Adeunt, ibi naturæ munus, labores educãdi.) Exemplar Matthiæ Coruini habet, Adeuntibus naturæ. Proinde lego, Qui magna cũ inuidia ſenatũ adeunt, ius naturę, labores educandi, aduerſus fraudem, & artes, & breuitatẽ adoptionis enumerant. Dele ergo uocabulũ munus quod caſtigatores infulſerunt, ibi pro ius ſcribentes. Hic locus feliciter, ut puto reſtitutus eſt, atq; in contextu mutatus.

Ius naturæ
Labores educandi

Ac nec uſurpandis quidẽ hæreditatibus prodeſſet.) Particula quidem illic non eſt, & poteſt abeſſe.

Potentiam ſuam tali modo oſtentandi.) Nec eſt illic ſuam.

Locus puerperio colonia Antium fuit.) Abeſt & uerbum fuit, quod nos quoque diſpunximus.

Iã ſenatus interim uterũ Poppeę cõmendauerat diis.) Aduerbiũ interim ſuſtulimus.

Adnotandum eſt.) Scripſimus, Adnotatum eſt.

Quam populus Romanus.) Caſtigaui, quem. Subaudi modum.

Neq; infamia Pæti augebatur.) Correximus, angebatur.

Ponere inſignę regium Tum placuit Tyridatem ponere apud effigiem Cæſaris inſigne regium.) Ponere pro deponere.

Vt, initia uigiliarum per centurionem enunciari.) Scripſimus, nunciari.

Structa Et ſtructã ante auguralem aram ſubdita face accendi.) Caſtigauimus, Et ſtructa (hoc eſt ſtruem lignorum extructam) ante Auguralem aram ſubdita face accendi

cendi. Subaudiatur, ligna, uel simile quippiam.

Postero die spaciũ orauit.) Emendaui, Postremo die. Quanq; si quis de biduo ultimo tantũ intelligat, recte scripserit postero die. Id quod secutus est castigator huius loci. Quod si quis ad totũ tempus respiciat, quo semel atq; iterum congressi sunt, præsertim quũ præcedat, Dein paucis dieb. interiectis: nõ absurda lectio erit postremo die, quam nos Budensi codici debemus, cui cætera fermè omnia.

Neu ferrũ traderet.) Intelligẽdũ, ne ferrũ traderet, s. ipse Tyridates Corbuloni.

Equitum Romanorum locos sedibus plebis antepositi apud Circum.) Scripsimus, sedilibus plebis.

Nanq; ad eam diem indiscreti ibant.) Reposui, indiscreti inibant.

Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificẽtia ac priori.) Castigauimus, pari magnificentia, ac priora.

Sed fœminarum illustrium senatorumq; plures per arenã fœdati sunt.) Quid faciunt fœminę illustres in arena? Deest hic genitiuus filiorũ, quem inseruimus, Sed fœminarum illustrium senatorumq; filiorum plures per arenam fœdati sunt.

Inde initium fore, ut transgressus in Achaiam.) Et hic deerat ablatiuus scenis. Inde initium fore, ut transgressus scenis in Achaiam. Scenis id est per scenas.

Et quos à proximis colonijs & municipijs eius rei fama ciuerat.) Scripsimus, Etiam alijs præmineret.) Reposuimus, etiã malis præmineret. (acciuerat.

Quasi d. primum facetijs scurrilibus, deinde flagitijs sceleribusq; præminuit.

Iussi id accusatores obijcere.) Pronomen id non est in libro manuscripto, nisi postea additum.

Qui ne ignobiles haberet quos ab epistolis & libellis & rationibus appellaret.) Volumẽ regiũ habet, qui ne ignobiles haberet quos ab epistolis & libellis & ratio nibus appellet. Cõijcio legendũ, Quin eum siue quinetiã nobiles habere, quos ab epistolis, & libellis, & ratiõibus appellet. Quare sic emẽdare cõtextũ ausi fuimus.

Hæc atq; talia plebi ualentia fuere.) Budense exemplar hic rasis aliquot literis habet uolentia. Scripserim ego, Hæc atq; talia plebi uolenti fuere. Similem locu- tionem usurpat in uita Agricolæ, Eoq; initio erecta prouincia, ut quibus bellum uolentibus erat. Hoc sermonis genus Græcis familiare. Plato ΑΛΛ' ὅρα εἴ σοι βούλομαι λέγω ἢ μὴ ἃ λέγω, id est. Sed uide num tibi uolẽti sint quæ dico. Gregorius Nazianzenus, ἀνεπαίζομεν ὅσα βουλομένοις ἦν. id est. Illuserũt quęcunq; uolentibus erant. Sic & libro 19. loquitur. Cæterisq; remanere & in uerba Vespasiani adigi uolentibus fuit. Quo loco nos dictionẽ liberum à castigatoribus infultam submouimus. Expressit hanc figurã amator Helleniſmi Macrobius quum inquit. Si uobis uolentibus est. Huius generis & illud quod Tacitus lib. primo dixit. Vt quibusq; bellum inuitis, aut cupiẽtibus erat. Quod autores Græci dicũt ἀχθομένοις ἦν. & ἀσμένοις ἦν. Nec est admodũ dissimile quod eodem libro infra legitur. Volentibus Armenijs præfecit. Item libro 18. Mutiano uolenti scripsere. quanquam in uulgatis ædi tionibus male legitur, uiolentia. Sed de hac figura admonuimus sub initium operis, & suis deinde locis. *Hæc atq; talia plebi uolenti fuere*

Ipse quo fidem acquireret, nihil usquã perinde lætum sibi publicis locis.) Hic locus est prorsum uitiatus. Liber manuscriptus habet. Quo ipse fidem acquireret nihil usquã perinelocum sibi letum publicis locis. Diuinatione est opus. Legerim ipse quo fidem acquireret, nihil usquã periculosum sibi, lætus publicis locis strue re cõuiuia, totaq; urbe quasi domo uti, hoc est, struebat, atq; utebatur. Id nimirum simplicius est, quàm legere, periculosum siue turbulentum, pro sibi lætum.

Quasi Tigillino paratæ, ut exempla referam.) Et hic deprauata uerba sunt.

Emẽdauimus, quas Tigillino paratas ut exẽplũ ferã. Vbi ferã dixit pro referã.

Et cõtra scorta uisebantur.) Particula cõnectens, &, nõ est in uolumine Bud.

Et postquam tenebræ incedebant.) Malim, incidebant.

Misit auspices duos.) Sic & illic legitur. Forte melius, Visi auspices duo. Nam sequitur, cuncta etiam spectata, siue ut in scripto codice legitur, aspectata.

Cuncta deniq; spectata.) Manuscriptus liber, Cuncta etiã aspectata Plusq; est aspectata quàm spectata. Verbum aspectandi libro primo usurpat, Omnis exuta

Aspectare æqualitate iussa principis aspectare.

Omnibus quę huic urbi per uiolentiã igniũ acciderũt, grauior atq; atrocior.) Parentheſi sublata, coniunctionẽ sed inseruimus. Sed omnibus quę huic urbi per uiolentiã igniũ acciderũt, grauius atq; atrocius. Noua sentẽtia est. Subauditur, id in-

Et rursus inferiora populando.) Particulam & deleuimus. (commodum.

Huc illuc Hucq; & illuc flexis.) Nec hoc loco codex manuscriptus particulã & habet. Opinor Tacitum scripsisse, huc illuc flexis, quemadmodum alibi sæpe loquitur, Libro primo. Sed exterruit Cæcinna huc illuc ferens arma. Libro quarto. Sed per sequi incertum fuit, quum ex usu temporis huc illuc mearent.

Adhoc Adhęc lamẽta pauẽtiũ fœminarũ.) Scripsimus, Adhoc, qua uoce etiã alibi utitur.

Irritũ cadere In irritum cadebant.) Codex Budensis, Irritum cadebãt. Sic infra. Dum merita erga Neronem sua, & quàm irritum cecidissent, aperit. At utrobiq; legitur in uulgatis æditionibus, in irritum.

Necdum posito metu satis credebatur, cũ leuis r.g. ignis.) Reposuimus, Necdum posito metu, redibat. Leuis rursum grass. ig.

Multa seniores meminerint.) Castigauimus, meminerant.

Ex quo Senones.) Forte, & quo Senones capt. urbem infl.

Effodere proxima Auerno iuga connixus est.) Codex Budensis, Enisus est. Forte, annisus est.

Sed dimensis uirorum ordinibus.) Illic legitur, diuersis ordinibus. Hoc est, separatis. Sic infra. Et diuersi interrogantur.

Subuectare Vtiq; naues & quæ frumentum Tyberi subuectæ essent.) Emẽdauimus Vtiq; naues quæ frumentum Tyberi subuectassent.

Quod is lapis ignibus imperuius est.) Correxi, Quod is lapis igni imper. est.

Et lectisternia ac peruigilia celebrauere fœminæ.) Exẽplar regiũ, Sellisternia.

Quos per flagitia inuisos.) Hic & mox quum pietatẽ Christianam exitiabilem superstitionẽ uocat, loquitur ut ethnicus, & mysteriorũ nostrę religionis ignarus.

Et pereuntibus addita ludibria.) Reposuimus, Ea pereũtibus addita ludibria.

Sed in sæuitiam unius adsumerentur.) Castigaui, absumerentur.

Oretenus Hic Græca doctrina oretenus exercitus.) Oretenus non est in uolumine Budensi. Qui addidit motus est, quod sequitur, animum bonis artibus n. ind. Quum possit stare sententia sine eo aduerbio, quod hic minime locum habet. Nam oretenus significat usq; ad os. Sic annalium libro primo. Permiscentur inter se manipuli modo pectore, modo ore tenus extantes.

Ferebant Senecam.) Scripsimus, Ferebatur Senecã. Nam sæpenumero hoc uerbum usurpat impersonaliter. porrò melius cohærebit sententia si legas: Ferebatur Seneca orauisse, & non egressus.

Cubiculum non egressus.) Subaudi, est.

Dum pro simplici uictu, & agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profl. aquæ uitam tolerat.) In libro regio non est præpositio pro, sed pro tolerat est tolerabat. Itaq; legendum, Dum simplici uictu & agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profluente

profluente aqua uitam tolerat siue tolerabat.

Neq; senatui quod inane esset, sed prouisum quónã modo pœnas euersę Reip. daret.) Aduersatiuã particulam exemimus, quę ex posteriori syllaba proxime precedentis dictionis nata est. Emendauimus itaq;, Neq; senatui quod inane esset, prouisum quó nam modo pœnas uersæ Reip. daret.

Et multũ acerrimos duceret in partes.) Castigaui, Et militum acer. d. in partes.

Qui à coniuratione integri essent.) Codex Budensis, qui coniuratiõ. integri. Lego coniuratione, aut potius, coniurationis integri. *Cõiurationis integri*

Et genibus principis accedens.) Emendauimus, Et genibus principis accidẽs. Est ab accido, quod est ab ad & cado.

Animi ualidus, & corpore uigens.) Codex Budensis, & corpore ingens. Sic libro. 17. Cæcina, decora iuuenta, corpore ingens, animi immodicus.

Et cæterorum ut quiq; audaciæ plus habuisset.) In Budensi, & cæterorum ut quisq; audiuisset, accurrerent.

Diuites, pauperes.) Pro diuites scripsimus, dites. quam uocem usurpat crebro. Vt lib. 18. Dites dominos in prædã, aut si repugnatũ foret, ad excidiũ destinabãt.

Quibusq; sistitur sanguis parare eundẽ Milichũ iubet.) Liber Matthiæ Coruini. Quibusq; sistitur sanguis sartiebat eundẽ Milichum iubet. Lego, sartiẽda eundum M. iubet. Dicimus enim, iubeo te aliquid. Mox est illic in hortos Seruianos.

Adiungere crimẽ uisum, se pariter indicẽ & testẽ facere.) Exemplar scriptũ habet uixisse. Forte legendũ, Adiungere crimẽ nixũ, se pariter indicẽ & testẽ facere.

Ergo accitur Natalis.) Scripsimus, Ergo accitus Natalis. Subaudi, est.

Charissima suorum quisq; pignorum proderent.) Castigaui, Charissima quoq; suorum pignorum proderent.

Latatum erga coniuratos.) Reposui, Lætatum erga coniuratos.

Animum aduersum suprema firmabat.) Nos, firmat.

Nam uetus miles timebatur, quanquam fauore imbutus.) Mutaui meum secutus iudicium, quanquam in tanquam.

Et sola corporis forma cõmendatã.) Volumen regiũ, Et sola corporis fama co.

Domitius filius.) Scripsimus, Domitius Silius.

Quando uenenũ non processerat.) Codex manuscriptus, Quoniã uenenum non processerat. Nec magnopere refert.

Quod à uisendo eo prohiberetur) Emendauimus, quod uisendo eo prohibere tur. Solet enim tales præpositiones omittere Tacitus.

Se ratiõe ualetudinis & amore quietis, excusauisse respõdit.) Illic legit, ratiões ualetudinis & amore quietis. Posset legi, se rationẽ ualitudinis & amorem quietis

Quod unũ iam tamen pulcherrimum.) Mutaui, quod unum (excusauisse. iam tamen & pulcherrimum habebat.

Complectitur uxorem paululum aduersum præsentem formidinẽ mollitus.) Hic inseruimus particulam &. Complectitur uxorẽ, & paululum aduersus præsentem formidinem mollitus orat rogatq;.

Illa contra, sibi quoq; destinatam mortem adseuerat.) Coniunctio quoq; non est in uolumine Budensi.

Suadet in aliud cubiculum abscedere.) Scripsimus, abscederet.

Inuertere superfedeo.) Quod factum fuisset, si hic alijs uerbis retulisset. Alioqui posset etiam legi, innectere superfedeo. Quæ lectio mihi summopere probatur. nam superior sensus planè frigidus est. *Innectere superfedeo*

Inhiberi mortem imperat.) Verbum imperat non est in libro manudescripto.

Quare Tacitum ſcripſiſſe ſuſpicor, At Nero nullo in Paulinam proprio odio, ac ne gliſceret inuidia crudelitatis, inhibere mortem. Inhibere id eſt inhibebat.

Quo damnati publico Athenienſiũ iudicio extinguerentur.) Apparet ex regio uolumine legi poſſe, Quo damnatus pub. Ath. iud. extingueretur.

Frigidis iam artubus & clauſo corpore aduerſus uim ueneni.) Illic legitur, Frigidus iam artus & cluſo corpore aduerſus uim ueneni. Græca conſtructio, eſt ſed Hiſtoricis permiſſa.

Ita codicillis perſcripſerat.) Suppoſui præſcripſerat. Quanquam me non latet elegans eſſe uerbum perſcribere, & hic locum habere poſſe.

Auriga, & hiſtrio, & incendiarius extitiſti.) Priorem particulam & ſubmouimus, Auriga, hiſtrio, & incendiarius fuiſti.

Incomptos & ualidos.) Hæ duæ uoces, & ualidos, non ſunt in libro Matthiæ Coruini. Legendũ arbitror, Nec minus noſci decebat militaris uiri ſenſus ſed incomptos. Facile eſt uidere quid induxerit caſtigatorem ut adderet clauſulam, & ualidos. Nempe, &, coniunctio, pro qua ſed ſcribendum erat.

Quamuis Flauius ut humilem & anguſtã increpans.) Non aliter illic legitur, niſi quod anguſtum, exemplar habet. Verũ attentius inſpecta ſcriptura deprehendiſſe mihi uideor pro cuius ſcribendũ ſimpliciter quẽ. Mox eſt illic, Ne hoc quidẽ, inquit, ex diſciplina. Sentit aũt diſciplinam militarẽ caſtrenſemq;. Quare ſic emendauimus locũ. Is proximo in agro ſcrobem effodi iuſſit, quẽ Flauius ut humilem & anguſtũ increpans, circumſtantibus militibus, Ne hoc quidẽ, inquit, ex diſciplina. Porrò ſcrobẽ in maſculino quoq; genere uſurpari nõ eſt ignotũ ex autoribus.

Non aliter tot flagitijs eius ſubueniri potuiſſe.) Scripſi poſſe.

Denegauere pro degenerauere

Nec cęteri centuriones in perpetiẽdis ſupplicijs denegauere.) Craſſum erratũ eſt. Emẽdaui, degenerauere. Sanè quiſquis fuit qui ſuppoſuit uerbum denegauere, reſpexit ad id quod dictũ ſupra de Subrio Flauio, Cõfeſſionis gloriã amplexus. Verũ quod hic præcedit, in perpetiẽdis ſupplicijs, & quod ſequitur, At nõ Fenio par animus, indicant legendũ, degenerauere. Neq; enim denegare abſolute uſurpatur.

Haud neſcius inter adulteros eius ad Cæſarem eſſe.) Caſtigaui inter adulteros eius & Cæſarem eſſe.

Quia ſpeciem iudicis induere non poterat.) Repoſui, Quia ſpeciem indicij induere non poterat.

Conuiuium celebrarat.) Feci, celebrat.

Nihil metuẽs aut diſſimulando metu.) Nos, Nihil metuẽs an diſſimulãdo metu.

Menſæ exitiũ pro imminens exitium

Et menſæ exitium opperientium.) Enorme mendum hic eſt. Correximus, Et imminens exitium op. Poſtquam pauorem eorum & imminens exitium opperientium & imaginatus & irridens Nero. Budenſe exemplar habet in menſe exitium, hinc anſa conijciendi data eſt.

Exin Mannio & Lucani cædem imperat.) Id uidetur ſic dictũ, quaſi Mannio centurioni cuipiam etiam Lucani necem imperarit. Sed ſi quis attentius conſyderet, apparebit ſcribendũ, Exin M. Annei Lucani cædem imperat. Et ſic noſtrum ſecuti iudiciũ mutauimus. Nam à codice regio, nihil erat hic præſidij. Sic ſupra, Et Lucanus Anneus Plautiuſq; Lateranus cõſul deſignatus uiuida odia intulere.

Sed tamen extimarentur,) Scripſimus, exiſtimarentur. Paulopoſt in regio codice eſt, Britio Catullino. Item Acilia mater.

Apud palatium quoq; effigies eorum ſiſteret.) Nos apud palatium effigies eorum quoq; ſiſteret.

Neu compoſitam, & obliteratam manſuetudinẽ principis nouam ad ſæuitiam retra-

retraheret.) Illic non habetur particula cõnectens, &. Quare ſuſpicor hanc fuiſſe germanam Taciti lectionem, Neu compoſitũ, obliterata manſuetudine principis nouam ad ſæuitiam retraheret. Neu compoſitũ, hoc eſt ſedatum & qui iam placidus factus eſſet, Subaudi Neronẽ. Porrò compoſitum etiã alibi uſurpat pro ſedato, ut lib. 17. Cõpoſitiq; ad præſens, qui coerceri non poterant. Sed & Obliteran di uerbo rurſum utitur libro ſequenti. Quæ obliterari non ſinebat Capito Coſſutianus. Et lib. 17. Ac ne reuerentiã imperij exuere uiderentur, in S. P. Q. R. obliterata iam nomina, ſacramenta aduocabant. Item in prioribus libris ſæpe.

Et uenerationẽ item hominum merito.) Aduerbium item ſubmouimus, quod non ſit in libro manuſcripto.

Quod ad omnia olim ſui exitus uerteretur.) Budenſe uolumẽ: Quorundam ad omnia dolum ſui exitus uerteretur. Legerim, Quod clàm ad omen ac dolum ſui exitus uerteret, Vbi ſui pro eius uſurpat, more Ciceronis & ueterum autorum.

FINIS.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XV.

INTEREA rex Parthorũ Vologeſes, cognitis Corbulonis rebus, regemq; alienigenam Tygranem Armeniæ impoſitum: ſimul fratre Tyridate pulſo, ſpretum Arſacidarum faſtigium ire ultum uolens, magnitudine rurſum Romana & continui fœderis reuerentia, diuerſas ad curas trahebatur, cunctator ingenio, & diſſenſione Hyrcanorum gentis ualidæ, multisq; ex eo bellis illigatus. Atq; illum ambiguum nouus inſuper nuncius contumeliæ extimulat. Quippe egreſſus Armenia Tygranes Adiabenos conterminam nationẽ latius ac diutius quàm per latrocinia uaſtauerat. Idq; primores gentium ægrè tolerabant, eò contemptionis deſcenſum, ut ne duce quidem Romano incurſarentur, ſed temeritate obſidis, tot per annos inter mancipia habiti. Accẽdebat dolorem eorum Monobazus quem penes Adiabenum regimen, quod præſidium, aut unde peteret rogitans. Iam de Armenia conceſſum, proxima trahi: & niſi defendãt Parthi, leuius ſeruitium apud Romanos deditis, quàm captis eſſe. Tyridates quoq; regni profugus, per ſilentiũ haud modicè querendo, grauior erat. Non enim ignauia, magna imperia cõtineri, uirorum armorumq; faciendum certamen. Id in ſumma fortuna æquius, quod ualidius. Et ſua retinere, priuatæ domus: de alienis certare, regiam laudem eſſe. Igitur commotus his Vologeſes concilium uocat, & proximum ſibi Tyridatem cõſtituit, atq; ita orditur. Hunc ego eodem mecum patre genitum, cum mihi per ætatem ſummo nomine conceſſiſſet, in poſſeſſionem Armeniæ deduxi. qui

Vologeſis oratio in concilio ſuorum

« tertius potẽtię gradus habetur. Nã Medos Pacorus anteceperat, uidebatq́
« cõtra uetera fratrum odia & certamina, familiæ noſtræ penates ritè compo
« ſuiſſe. prohibent Romani, & pacem ipſis nunquã proſpere laceſſitam, nunc
« quoq́ in exitium ſuum abrumpunt. Non ibo inficias, æquitate quàm fan/
« guine, cauſa quàm armis retinere parta maioribus malueram. ſi cõctatione
« deliqui, uirtute corrigam. Veſtra quidem uis & gloria in integro eſt, addita
« modeſtiæ fama. quæ neq́ ſummis mortaliũ ſpernenda eſt, & à dijs æſtima
tur. Simul diademate caput Tyridatis euinxit, promptam equitum ma/
num quæ regem ex more ſectabatur Moneſi nobili uiro tradidit, adiectis
Adiabenorum auxilijs: mandauitq́ Tygranem Armenia exturbari, dum
ipſe compoſitis aduerſus Hyrcanos diſcordijs, uires intimas, molemq́ belli
ciet, prouincijs Romanis minitans. Quæ ubi Corbuloni certis nuncijs audi
ta ſunt, legiones duas cum Verulano Seuero, & Vectio Bolano, ſubſidium
Tygrani mittit, occulto præcepto, cõpoſitius cuncta, quàm feſtinantius age
rent. quippe bellum habere quàm gerere malebat. Scripſeratq́ Cæſari pro/
prio duce opus eſſe, qui Armeniam defenderet: Syriam ingruente Vologe
ſe acriore in diſcrimine eſſe. Atq́ interim reliquas legiones pro ripa Euphra
tis locat. Tumultuariam prouincialiũ manum armat. hoſtiles ingreſſus præ/
ſidijs intercipit. Et quia egena aquarum regio eſt, caſtella fontibus impoſi/
ta, quoſdam riuos congeſtu arenæ abdidit. Ea dum à Corbulone tuendæ
Syriæ parantur, acto raptim agmine Moneſes ut famam ſui præiret, non
ideo neſcium aut incautum Tygranem offendit: qui occupauerat Tygrano
certa, urbem copia defenſorum & magnitudine mœniũ ualidam. Ad hanc
Nicephorius amnis haud ſpernenda latitudine partem murorum ambit, &
ducta ingens foſſa qua fluuio diffidebatur. Inerant milites, & prouiſi ante
commeatus, quorum ſubuectu pauci auidius progreſſi, & repentinis hoſti/
bus circumuenti, ira magis quàm metu cæteros accenderant. Sed Partho ad
exequendas obſidiones nulla comminus audacia: raris ſagittis, neq́ clauſos
exterret, & ſemet fruſtratur. Adiabeni cum promouere ſcalas & machina/
menta inciperent, facile detruſi, mox erumpentibus noſtris cæduntur. Cor/
bulo tamen quamuis ſecundis rebus ſuis, moderandum fortunæ ratus, mi/
ſit ad Vologeſem qui expoſtularent uim prouincię illatã. ſocium amicumq́
regem cohortes Romanas circumſedere. omitteret potius obſidionem, aut
ſe quoq́ in agro hoſtili caſtra poſiturum. Caſperius cẽturio in eam legatio/
nem delectus, apud oppidum Niſibin ſeptem & triginta millibus paſſuum
à Tygranocerta diſtantem adit regem, & mandata ferociter edidit. Volo/
geſi uetus & penitus infixũ erat, arma Romana uitandi: nec præſentia pro/
ſperè fluebant, irritum obſidium, tutus manu & copijs Tygranes, fugati
qui expugnationem ſumpſerant, miſſæ in Armeniam legiones, & aliæ pro
Syria paratæ ultro irrumpere: ſibi imbecillum equitem pabuli inopia. nam

exorta

exorta uis locuſtarũ abederat quicquid herbidũ aut frondoſum. Igitur me/
tu abſtruſo mitiora obtendẽs, miſſurum ad imperatorẽ Romanum legatos
ſuper petenda Armenia & firmanda pace reſpõdet. Moneſen omittere Ty
granocerta iubet, ipſe retro concedit. Hæc plures ut formidine regis, & Cor
bulonis minis patrata & magnifica extollebãt. Alij occulte pepigiſſe inter/
pretabantur, ut omiſſo utrinq; bello, & abeunte Vologeſe, Tygranes quoq;
Armenia abſcederet. Cur enim exercitũ Romanum à Tygranocertis de/
ductum? cur deſerta per otium, quæ bello defenderant? An melius hyber/
nauiſſe in extrema Cappadocia, raptim erectis tugurijs, quàm in ſede regni
modo retenti? Dilata prorſus arma, ut Vologeſes cum alio quàm cũ Cor/
bulone certaret: Corbulo meritę tot per annos gloriæ, non ultra periculum
faceret. Nam ut rettuli proprium ducem tuendæ Armeniæ popoſcerat, &
aduentare Ceſennius Pætus audiebatur: iamq; aderat, copijs ita diuiſis, ut
quarta & duodecima legiones addita quinta quę recẽs è Mœſis excita erat,
ſimul Pontica & Galatarũ Cappadocumq; auxilia Pæto obedirẽt: tertia &
ſexta & decima legiones, priorq; Syriæ miles apud Corbulonẽ manerent.
Cætera ex rerum uſu ſociarent, partirentúrue. Sed neq; Corbulo æmuli pa
tiens, & Pætus cui ſatis ad gloriam erat ſi proximus haberetur, deſpiciebat
geſta, nihil cædis aut prædæ, uſurpatas nominetenus urbium expugnatio/
nes dictitans. Se tributa ac leges, & pro umbra regis, Romanũ ius uictis im
poſiturum. Sub idem tempus legati Vologeſis, quos ad principẽ miſſos
memoraui, reuertere irriti: bellumq; propalam ſumptum à Parthis. nec Pæ
tus detrectauit, ſed duabus legionibus, quarum quartam Famiſulanus Ve/
ctonianus eo in tempore, duodecimã Calauius Sabinus regebant, Armeni
am intrat, triſti omine. Nam in tranſgreſſu Euphratis, quẽ ponte tranſmit/
tebat, nulla palàm cauſa, turbatus equus qui cõſularia inſignia geſtabat, re/
tro euaſit. Hoſtiaq;, quæ muniebantur hybernaculis aſſiſtẽs, ſemifacta ope
ra fuga perrupit, ſeq; uallo extulit. & pila militũ arſere, magis inſigni prodi/
gio, quia Parthus hoſtis miſſilibus telis decertat. Cæterum Pætus ſpretis o/
minibus, nec dum ſatis firmatis hybernaculis, nullo rei frumentariæ proui/
ſu, rapit exercitum trans montem Taurum, recipiendis, ut ferebat Tygrano
certis, uaſtandiſq; regionibus, quas Corbulo integras omiſiſſet. Et capta
quædam caſtella, gloriæq; & prædæ non nihil partum, ſi aut gloriam cum
modo, aut prędam cum cura habuiſſet. Longinquis itineribus percurſando
quæ obtineri nequibãt, corrupto qui captus erat commeatu, ut inſtante iam
hyeme, reduxit exercitum. compoſuitq; ad Cæſarem literas, quaſi confe/
cto bello, uerbis magnificis, rerum uacuas. Interim Corbulo nunquam ne/
glectam Euphratis ripam crebrioribus præſidijs inſedit: & ne ponti inijci/
endo impedimentum hoſtiles turmæ afferrent (iam enim ſubiectis cam/
pis magna ſpecie uolitabant) naues magnitudine præſtantes, & connexas

trabibus

trabibus,ac turribus auctas,agit per amnem,catapultisq; & baliſtis protur
bat Barbaros,in quos ſaxa & haſtæ longius permeabant,quàm ut contra
rio ſagittarum iactu adæquarentur. Dein pons cõtinuatus, colles q; aduerſi
per ſocias cohortes, poſt legionum caſtris occupantur, tanta celeritate & o
ſtentatione uiriũ,ut Parthi omiſſo paratu inuadendæ Syriæ,ſpem omnem
in Armeniã uerterent. Ibi Pætus imminentium neſcius,quintam legionem
procul in Põto habebat. Reliquas promiſcuis militum cõmeatibus infirma
uerat,donec aduentare Vologeſem magno & infenſo agmine auditũ. Acci
tur legio duodecima,& unde famã aucti exercitus ſperat,prodita infrequen
tia: qua tamen retineri caſtra, & eludi Parthus tractu belli poterat, ſi Pæto
aut in ſuis,aut in alienis conſilijs conſtantia fuiſſet. Verum ubi à uiris milita
ribus aduerſus urgentes caſus firmatus erat,rurſus ne alienæ ſententiæ indi
gens uideretur, in diuerſa ac deteriora tranſibat. Et tunc relictis hybernis
non foſſam neq; uallum ſibi, ſed corpora & arma in hoſtẽ data clamitans,
duxit legiones quaſi prælio certaturus. Deinde amiſſo centurione & paucis
militibus,quos uiſendis hoſtiũ copijs pręmiſerat,trepidus remeauit. Et quia
minus acriter Vologeſes inſtiterat,uana rurſus fiducia,tria millia delectorũ
proximo Tauri iugo impoſuit,quo tranſitum regis arcerent. Alares quoq;
Pannonios robur equitatus in parte campi locat. Coniunx ac filius caſtello
cui Arſamoſata nomẽ eſt,abditi,data in præſidium cohorte,ac diſperſo mi
lite,qui in unum habitus, uagum hoſtem promptius ſuſtentauiſſet. Aegre
compulſum ferunt, ut inſtantem Corbuloni fateretur. Nec à Corbulone
properatum,quo gliſcentibus periculis etiam ſubſidij laus augeretur. Exper
diri tamen itineri ſingula millia ex tribus legionibus,& alarios octingentos,
parem numerum è cohortibus iuſſit. At Vologeſes quamuis obſeſſa à Pæ
to itinera hinc peditatu,inde equite accepiſſet, nihil mutato conſilio,ſed ui ac
minis alares exterruit,legionarios obtriuit,uno tantum centurione Tarquiti
tio Creſcente turrim in qua præſidium agitabat, defendere auſo: facta ſæpi
us eruptione,& cæſis qui Barbarorũ propius ſuggrediebantur,donec igniũ
um iactu circumueniretur. peditum ſi quis integer,longinqua & auia,uulne
rati caſtra repetiuere: uirtutẽ regis,fæuitiam & copias gentium,cuncta metu
extollentes,facili credulitate eorũ qui eadem pauebant. Ne dux quidẽ obui
ti aduerſis, ſed cuncta militiæ munia deſeruerat, miſſis iterum ad Corbulo
nem precibus,ueniret properè,ſigna & Aquilas, & nomen reliquum infeli
cis exercitus tueretur: ſe fidem interim donec uita ſuppeditet,retenturos. Ille
interritus & parte copiarum apud Syriam relicta, ut munimenta Euphrati
impoſita retinerentur,quâ proximum & commeatibus non egenum,regio
nem Comagenam,exin Cappadociã,inde Armenios petiuit. Comitaban
tur exercitum præter alia aſſueta bello, magna uis camelorum onuſta fru
menti, ut ſimul hoſtem famemq; depelleret. Primum è perculſis Pactium

primipili

Primipili centurionem obuium habuit, dein plerosq; militū: quos diuersas fugæ causas obtendētes, redire ad signa, & clementiam Pæti experiri monebat. Se nisi uictoribus immitē esse. Simul suas legiones adire, hortari, priorum admonere, nouam gloriā ostendere. Non uicos aut oppida Armeniorum, sed castra Romana, duasq; in ijs legiones pretium laboris peti. Si singulis manipularibus præcipua seruati ciuis corona imperatoria manu tribueretur, quod illud & quantum decus, ubi par eorum numerus adipiscerētur, qui attulissent salutē, & qui accepissent? His atq; talibus in cōmune alacres, & erāt quos pericula fratrum, aut propinquorū propriis stimulis incenderent, continuū die noctuq; iter properabāt. Eoq; intētius Vologesen prę mere obsessos, modo uallū legionum, modo castellū quo imbellis ætas defendebatur, oppugnare, propius incedens quàm mos Parthis, si ea temeritate hostem in prælium eliceret. At illi uix contubernijs extracti, nec aliud quàm munimēta propugnabant, pars iussu ducis, & alij propria ignauia, ut Corbulonem opperiētes, ac si uis ingrueret, prouisis exemplis Caudinæ ac Numantinę cladis. Neq; eandē uim Samnitibus Italico populo, aut Pœnis Romani imperij æmulis. Validam quoq; & laudatā antiquitatem, quoties fortuna contra daret, saluti consuluisse. Qua desperatione exercitus dux subactus, primas tamen literas ad Vologesen, nō supplices, sed in modum querentis cōposuit, quod pro Armenijs semper Romanæ ditionis, aut subiectis regi quē imperator delegisset, hostilia faceret. Pacem ex æquo utilem. Nec præsentia tantum spectaret. Ipsum aduersus duas legiones totis regni uiribus adueniisse: At Romanis orbem terrarū reliquum, quo bellum iuuarent. Ad ea Vologeses, nihil pro causa, sed opperiendos sibi fratres Pacorū ac Tiridatem rescripsit. Illum locum tempusq; consilio destinatum quid de Armenia cernerent. Adiecisse deos dignum Arsacidarum, simul & de legionibus Romanis statuerēt. Missi post à Pæto nuncij, & regis colloquiū petitum, qui Vasacē præfectum equitatus ire iussit. Tum Pætus, Lucullos, Pompeios, & si qui duces obtinendæ donandæue Armeniæ egerant: Vasaces imaginē retinendi donandiue penes nos, uim penes Parthos memorat. Et multū inuicē disceptato, Monobazus Adiabenus in diem posterū testis ijs quæ pepigissent, adhibetur. Placuitq; liberari obsidio legiones, & decedere omnē militem finibus Armeniorū, castellaq; & commeatus Parthis tradi. Quibus perpetratis copia Vologesi fieret mittendi ad Neronem legatos. Interim fluuio Arsameti (is castra præfluebat) pontem imposuit, specie sibi illud iter experientis. Sed Parthi quasi documentum uictoriæ iusserant. namq; ijs usui fuit. Nostri per diuersum iere. Addidit rumor, sub iugum missas legiones, & alia ex rebus infaustis: quorum simulachrum ab Armenijs usurpatum est. Nam & munimēta ingressi sunt, antequam agmen Romanum decederet, & circumstetere uias, captiua olim mancipia, aut iumēta agno/

agnoſcentes,abſtrahentesq́. Raptæ etiam ueſtes,retenta arma,pauido milite & concedente,ne qua prælij cauſa exiſteret. Vologeſes armis & corporibus cæſorum aggregatis,quo cladem noſtrã teſtaretur, uiſu fugientium legionum abſtinuit.Fama moderationis quærebatur, poſtquam ſuperbiam expleuerat.Flumen Arſametẽ elephanto inſidens,& proximus quiſq́ regi ui equorum perrupere,quia rumor inceſſerat, pontem ceſſurum oneri,dolo fabricantium.Sed qui ingredi auſi ſunt,ualidum & fidum intellexere. Cæterum obſeſſis adeo ſuppeditauiſſe rem frumentariã conſtitit,ut horreis ignẽ iniĳcerẽt:cõtraq́ prodiderit Corbulo Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito,relicturos oppugnationem, neq́ ſe plus tridui itinere abfuiſſe.Adiecit,iureiurando Pæti cautũ apud ſigna, adſtantibus iĳs quos teſtificãdo rex miſiſſet,neminem Romanum Armeniam ingreſſurum, donec referãtur literæ Neronis,an paci annueret.Quæ ut augẽdæ infamiæ compoſita,ſic reliqua non in obſcuro habentur: una die quadraginta millium ſpatium emensum eſſe Pætum,deſertis paſſim faucĳs:neq́ minus deformem illam fugientium trepidationẽ,quàm ſi terga in acie uertiſſent. Corbulo cum ſuis copĳs apud ripam Euphratis obuius, nõ eam ſpeciẽ inſignium & armorum prætulit,ut diuerſitatẽ exprobraret. Mœſti manipuli, ac uicem commilitonum miſerantes,ne lachrymis quidem temperauere. Vix præ fletu uſurpata conſalutatio.Deceſſerat certamẽ uirtutis,& ambitio gloriæ,felicium hominum affectus.ſola miſericordia ualebat,& apud minores magis. Ducum inter ſe breuis ſermo ſecutus eſt,hæc conquerentium:irritum laborem,potuiſſe bellum fuga Parthorũ finiri. Ille integra utriq́ cuncta reſpondit, conuerterent aquilas, & iuncti inuaderent Armeniam, abſceſſu Vologeſis infirmatam. Nõ ea imperatoris habere mandata Corbulo:periculo legionum commotum,è prouincia egreſſum.Quando in incerto habeantur Parthorum conatus,Syriam repetiturum.Sic quoq́ optimam fortunam orandam,ut pedes confectus ſpacĳs itinerum, alacrem & facilitate camporum præuenientem equitem aſſequeretur.Exin Pætus per Cappadociam hybernauit.At Vologeſis ad Corbulonem miſſi nuncĳ,detraheret caſtella trans Euphratẽ,ammemq́ ut omnium medium faceret. Ille Armeniam quoq́ diuerſis præſidĳs uacuam fieri expoſtulabat.Et poſtremo conceſſit rex. Diruptaq́ quæ ultra Euphratem communierat Corbulo, & Armenĳ ſuo arbitrio relicti ſunt. At Romæ trophæa de Parthis arcusq́ medio capitolini montis ſiſtebantur, decreta ab ſenatu, integro adhuc bello, neq́ tum omiſſa, dum aſpectui conſulitur, ſpreta conſcientia. Quin & diſſimulandis rerum externarum curis Nero frumentum plebis uetuſtate corruptum, in Tyberim iecit,quo ſecuritatem annonæ ſuſtentaret.cuius precio nihil additũ eſt,quamuis ducentas fermè naues portu in ipſo, uiolentia tempeſtatis, & centum aliàs Tyberi ſubuectas, fortuitus ignis, abſumpſiſſet. Tris dein conſulares,

L.Piſonem

L. Pisonem, Ducennium Geminium, Pompeium Paulinum uectigalibus publicis præposuit, cum insectatione priorũ principum, qui grauitate sumptuum iustos reditus anteissent, se annuum sexcenties sestertium Reipub. largiri. Percrebuerat ea tempestate prauissimus mos, cum propinquis comitijs, aut sorte prouinciarum, plericp orbi fictis adoptionibus adscisserent filios, præturasq; & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant. Qui magna cum inuidia senatum adeunt, ius naturæ, labores educandi, aduersus fraudem & artes & breuitatem adoptionis enumerant. Satis precij esse orbis quod multa securitate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta & obuia haberent. Sibi promissa legum diu expectata, in ludibrium uerti, quando quis sine sollicitudine parens, sine luctu orbus, longa patrum uota repente adæquaret. Factum ex eo senatusconsultum, ne simulata adoptio in ulla parte muneris publici iuuaret, ac ne usurpandis quidem hæreditatibus prodesset. Exin Claudius Timarchus Cretensis reus agitur, cæteris criminibus, ut solent prævalidi prouinciales, & opibus nimijs ad iniurias minorum elati: una uox eius usq; ad contumeliam senatus penetrauerat, quod dictitasset, in sua potestate situm, an proconsulibus qui Cretam obtinuissent, grates agerentur. Quam occasionem Pætus Thrasea ad bonum publicum uertens, postquam de reo censuerat, prouincia Creta depellendum, hęc addidit. Vsu probatum est P. C. « leges egregias, exempla honesta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic « oratorum licentia, Cinciam rogationem: candidatorum ambitus, Iulias le- « ges: magistratuum auaricia, Calphurnia scita, pepererũt. Nam culpa quàm « pœna tempore prior, emendari quàm peccare posterius est. Ergo aduersus « nouam prouinciarũ superbiam dignum fide constantiaq; Romana capia- « mus consiliũ, quo tutelæ sociorũ nihil derogetur, nobis opinio decedat, qua- « lis quisq; habeatur alibi quàm in ciuium iudicio esse. Olim quidem non mo « do prætor aut consul, sed priuati etiam mittebantur, qui prouincias uiserent, « & quid de cuiusq; obsequio uideretur, referrẽt. trepidabantq; gentes de ęsti « matione singulorum. At nunc colimus externos, & adulamur, & quomodo « ad nutũ alicuius grates, ita promptius accusatio decernitur. Decernaturq;, & « maneat prouincialibus potentiã suam talimodo ostentandi. Sed laus falsa « & precibus expressa, perinde cohibeantur, q̃ malitia, quàm crudelitas. Plu- « ra sæpe peccantur, dum demeremur, q̃ dum offendimus. Quædã imò uir- « tutes odio sunt, seueritas obstinata, inuictus aduersum gratiã animus. Inde « initia magistratuũ nostrorum meliora fermè, & finis inclinat, dum in modũ « candidatorũ suffragia conquirimus. quę si arceantur, æqualius atq; cõstanti « us prouincię regentur: nã ut metu repetundarũ infracta auaricia est, ita ueti- « ta gratiarũ actione ambitio cohibetur. Magno assensu celebrata sentẽtia. « Non tamẽ senatusconsultũ perfici potuit, abnuẽtibus cõsulibus ea de re rela

u tum

tum. Mox auctore principe ſanxere, ne quis ad cõcilium ſociorum referret, agendas apud ſenatum propręţoribus próueconſulibus grates, neu quis ea legatione fungeretur. Iisdem conſulibus gymnaſium ictu fulminis conflagrauit, effigiesq́ in eo Neronis ad informe æs liquefacta Et motu terræ celebre Campaniæ oppidũ Pompei magna ex parte proruit. Defunctaq́ uirgo Veſtalis Lælia, in cuius locum Cornelia ex familia Coſſorum capta eſt.

Memmio Regulo & Virginio Rufo Coss. natam ſibi ex Poppea filiam Nero ultra mortale gaudium accepit, appellauitq́ Auguſtam, dato & Poppeæ eodem cognomẽto. Locus puerperio colonia Antium, ubi ipſe genera tus erat. Iam ſenatus uterum Poppeæ cõmendauerat dijs, uotaq́ publice ſuſceperat. quæ multiplicata, exolutaq́. Et additæ ſupplicationes, templumq́ Fœcunditati, & certamẽ ad exemplar Atticæ religionis decretum. Vtq́ fortunarum effigies aureæ in ſolio Capitolini Iouis collocarentur: ludicrũ Circenſe ut Iuliæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæq́ apud Antium ederetur. quæ fluxa fuere, quartũ intra menſem defuncta infante. Rurſusq́ exortæ adulationes, cenſentium honorem diuæ, & puluinar, ædemq́ & ſacerdotẽ. Atq́ ipſe ut lætitiæ, ita mœroris immodicus egit. Adnotatum eſt, omni ſenatu Antium ſub recentem partum effuſo, Thraſeam prohibitum, immoto animo prænunciam imminentis cædis contumeliam excepiſſe. Secutam dehinc uocem Cæſaris ferunt, qua reconciliatum ſe Thraſeæ apud Senecam iactauerit, ac Senecam Cæſari gratulatum. Vnde gloriæ egregijs uiris, & pericula gliſcebant. Interim ueris principio legati Parthorũ mandata regis Vologeſis, literasq́ in eandem formã attulere. Se priora & toties iactata ſuper obtinenda Armenia nunc omittere, quoniam dij quamuis potentium populorum arbitri poſſeſſionẽ Parthis non ſine ignominia Romana tradidiſſent. Nuper clauſum Tygranem, poſt Pętum legionesq́ cum opprimere poſſet incolumes dimiſiſſe. Satis approbatam uim, datum & lenitatis experimentum. Nec recuſaturum Tyridatem accipiendo diademati in urbem uenire, niſi ſacerdotij religione attineretur. Iturum ad ſigna & effigies principis, ubi legionibus coràm, regnum auſpicaretur. Talibus Vologeſis literis, quia Pętus diuerſa tanquam rebus integris ſcribebat, interrogatus centurio qui cum legatis aduenerat, quo in ſtatu Armenia eſſet, omnes inde Romanos exceſſiſſe reſpondit. Tum intellecto Barbarorum irriſu, qui peterent quod eripuerant, conſuluit inter primores ciuitatis Nero, bellum anceps, an pax in hoſte placeret. Nec dubitatum de bello. Et Corbulo tot per annos militum atq́ hoſtium gnarus, gerendæ rei præficitur, ne cuius alterius inſcitia rurſum peccaretur, quia Pæti piguerat. Igitur irriti remittuntur, cum donis tamen, unde ſpes fieret, nõ fruſtra eadem oraturum Tyridatem, ſi preces ipſe attuliſſet. Syriæq́ executio Cintio, copiæ militares Corbuloni permiſſæ, & quintadecima legio ducente Mario Celſo, è Pannonia adiecta

eſt

est. Scribitur tetrarchis ac regibus præfectisq; & procuratoribus, & qui prę
torum finitimas prouincias regebant, iussis Corbulonis obsequi, in tantum
fermè modum aucta potestate, quẽ populus Romanus Gn. Pompeio bel/
lum Piraticum gesturo dederat. Regressum Pætum cũ grauiora metueret,
facetijs insectari satis habuit Cæsar his fermè uerbis: Ignoscere se statim, ne
tam promptus in pauorem longiore sollicitudine ægresceret. At Corbulo
quarta & duodecima legionibus, quę fortissimo quoq; amisso, & cęteris ex/
territis, parum habiles prælio uidebantur, in Syriam translatis, sextam inde
ac tertiã legiones, integrum militem & crebris ac prosperis laboribus exerci
tum in Armeniam ducit. Addiditq; legionem quintam quæ per Pontum
agens, expers cladis fuerat. Simul quintadecimanos recens adductos, & ue/
xilla delectorũ ex Illyrico & Aegypto, quodq; alarum cohortiumq;, & au/
xilia regum in unum conducta apud Melitenen, quâ transmittere Euphra
tem parabat. Tum lustratum rite exercitum ad concionem uocat, orditurq;
magnifica de auspicijs imperatorijs, rebusq; à se gestis, aduersam inscitiam
Pæti declinans, multa autoritate, quæ uiro militari pro facundia erat. Mox
iter L. Lucullo quondam penetratum, apertis quæ uetustas obsepserat, per/
git. Et uenientes Tyridatis Vologesisq; de pace legatos haud aspernatus,
adiungit ijs centuriones cum mandatis nõ immitibus. Non enim adhuc eò
uentũ, ut certamine extremo opus esset. Multa Romanis secunda, quædam
Parthis euenisse, documento aduersus superbiam: proinde & Tyridati con
ducere intactũ uastationibus regnum dono accipere, & Vologesen melius
societate Romana quàm damnis mutuis genti Parthorũ cõsulturum. Scire
quantum intus discordiarũ quamq; indomitas & præferoces nationes rege
ret. Contra imperatori suo immotam ubiq; pacem, & unum id bellum esse.
Simul consilio terrorem adijcere, & Megistanas Armenios qui primi à no
bis defecerãt, pellit sedibus, castella eorũ excindit, plana, edita, ualidos, inua/
lidosq; pari metu complet. Non infensum, nec dum hostili odio Corbulo/
nis nomẽ etiam Barbaris habebatur, eoq; consilium eius fidum credebant.
Ergo Vologeses neq; atrox in summam, & quibusdam præfecturis induci
as petit. Tyridates locum diemq; colloquio poscit. Tempus propinquum,
locus in quo nuper obsessæ cũ Pæto legiones erant, cũ à Barbaris delectus
esset, ob memoriã lętioris sibi rei, non est à Corbulone uitatus, ut dissimilitu
do fortunæ gloriam augeret. Neq; infamia Pæti angebatur, quod eo maxi
me patuit, quia filio eius tribuno ducere manipulos, atq; operire reliquias
malæ pugnę imperauit. Die pacta Tyberius Alexander illustris eques Ro/
manus minister bello datus, & Viuianus Annius gener Corbulonis, non/
dum senatoria ætate, sed pro legato quintę legioni impositus, in castra Tyri
datis uenere honore eius, ac ne metueret insidias tali pignore. Viceni dehinc
equites assumpti. Et uiso Corbulone, rex prior equo desiluit: nec cunctatus

Corbulo. Sed pedes utercꝫ dextras miſcuere. Exin Romanus laudat iuue-
nem, omiſſis præcipitibus tuta & ſalutaria capeſſentem. Ille de nobilitate ge-
neris multum præfatus, cætera temperanter adiungit. Iturum quippe Ro-
mam, laturumꝙ nouum Cæſari decus, non aduerſis Parthorum rebus ſup-
plicem Arſaciden. Tum placuit Tyridatem ponere apud effigiem Cæſaris
inſigne regium, nec niſi manu Neronis reſumere. & colloquium oſculo fini-
tum. Dein paucis diebus interiectis, magna utrinꝙ ſpecie, inde eques cõpo-
ſitus per turmas, & inſignibus patrijs, hinc agmina legionum ſtetere fulgẽti
bus aquilis, ſignisꝙ & ſimulachris deũm in modum tẽpli. Medio tribunal
ſedem curulem, & ſedes effigiẽ Neronis, ſuſtinebat. Ad quã progreſſus Ty
ridates, cæſis ex more uictimis, ſublatũ capite diadema imagini ſubiecit, ma
gnis apud cunctos animorũ motibus, quos augebat inſita adhuc oculis ex-
ercituum Romanorũ cædes, aut obſidio. At nunc uerſos caſus: iturum Tyri
datem oſtentui gentibus, quanto minus quàm captiuum? Addidit gloriæ
Corbulo comitatẽ, epulasꝙ. & rogitante rege cauſas, quoties nouũ aliquid
aduerterat: ut, initia uigiliarum per centurionem nunciari, conuiuium bucci-
na dimitti, & ſtructa ante Auguralem aram ſubdita face accendi: cuncta in
maius extollens, admiratione priſci moris affecit. poſtremo die ſpacium ora
uit, quo tantum itineris aditurus, fratres ante, matrẽꝙ uiſeret: obſidem inte
rea filiam tradit, literasꝙ ſupplices ad Neronem. Et digreſſus Pacorum a-
pud Medos, Vologeſen Ecbatanis repperit, non incurioſum fratris: quip-
pe & proprijs nuncijs à Corbulone petierat, ne quam imaginẽ ſeruitij Ty-
ridates perferret, neu ferrum traderet, aut complexu prouincias obtinentiũ
arceretur, foribusúe eorum aſſiſteret, tantusꝙ Romæ quantus conſulibus
honor eſſet. Scilicet externæ ſuperbiæ ſueto, non erat notitia noſtri, apud
quos ius imperij ualet, inania tranſmittuntur. Eodem anno Cæſar nationes
alpium maritimarum in ius Latij trãſtulit. Equitum Romanorum locos ſe-
dilibus plebis antepoſuit apud circum. Namꝙ ad eam diem indiſcreti ini-
bant, quia lex Roſcia nihil niſi de quatuordecim ordinibus ſanxit. Spectacu
la gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora. Sed fœmi
narum illuſtrium ſenatorumꝙ filiorum plures per arenã fœdati ſunt. C.
Lexanio, M. Licinio Coss. acriore in dies cupidine adigebatur Nero pro-
miſcuas ſcenas frequentandi. Nam adhuc per domum aut hortos cecinerat
Iuuenalibus ludis, quos ut parum celebres & tantæ uoci anguſtos ſperne-
bat. Non tamen Romæ incipere ſcenas auſus, Neapolim quaſi Græcam ur
bem delegit. Inde initium fore, ut trãſgreſſus ſcenis in Achaiam, inſignesꝙ
& antiquitus ſacras coronas adeptus, maiore fama, ſtudia ciuium eliceret. Er
go contractum oppidanorum uulgus, & quos è proximis colonijs & muni
cipijs eius rei fama acciuerat, quiꝙ Cæſarem per honorem, aut uarios uſus
ſectantur, etiam militum manipuli theatrum Neapolitanorum complent.

Illic

Illic plericq; ut arbitrabantur, triste, ut ipse, prouidum potius & secundis nu/
minibus euenit. Nam egresso qui affuerat populo, uacuum & sine ullius no/
xa theatrum collapsum est. Ergo per compositos cantus grates dijs, atq; ip/
sam recentis casus fortunam celebrans, petiturusq; maris Hadrię traiectus,
apud Beneuentum interim consedit: ubi gladiatorum munus à Vatinio ce
lebre edebatur. Vatinius inter fœdissima eius aulę ostenta fuit, sutrinę taber *Vatinius*
næ alumnus, corpore detorto, facetijs scurrilibus: primo in contumelias as/
sumptus, deinde optimi cuiusq; criminatione eò usq; ualuit, ut gratia, pecu/
nia, ui nocendi etiam malis præmineret. Eius munus frequentanti Neroni,
ne inter uoluptates quidem à sceleribus cessabatur. Iisdem quippe illis die/
bus Torquatus Sillanus mori adigitur, quia super Iunię familię claritudinẽ
diuum Augustum atauũ ferebat. Iussi id accusatores obicere, prodigum lar/
gitionibus, neq; aliam spem quàm in nouis rebus esse. quin eum nobiles ha
bere, quos ab epistolis & libellis & rationibus appellet, nomina summæ cu/
ræ & meditamenta. Tum intimus quisq; libertorũ uincti abreptiq;. Et cum
damnatio instaret, brachiorum uenas Torquatus interscidit, secutaq; Nero
nis oratio ex more: Quamuis sontem & defensioni merito diffisum, uictu/
tum tamen fuisse si clementiam iudicis expectasset. Nec multo post omis/
sa in præsens Achaia (causæ in incerto fuere) urbem reuisit, prouincias Ori/
entis, maxime Aegyptum, secretis imaginationibus agitãs. Dein edicto te/
stificatus non longam sui absentiam, & cuncta in Rep. exinde immota ac
prospera fore, super ea profectione adijt Capitolium, illic ueneraturus de/
os. Cum Vestæ quoq; templum iisset, repente cunctos per artus tremens,
seu numine exterrente, seu facinorum recordatione nunquam timore uacu/
us, deseruit inceptum, cunctas sibi curas amore patriæ leuiores dictitans. Vi
disse ciuium mœstos uultus, audire secretas querimonias, quod tantum adi/
turus esset iter, cuius ne modicos quidem egressus toleratẽt, sueti aduersum
fortuita aspectu principis refoueri. Ergo ut in priuatis necessitudinibus pro/
xima pignora prævalerent, ita populum Romanum uim plurimam habe/
re: parendumq; retinenti. Hæc atq; talia plebi uolenti fuere, uoluptatum *Vide Anno/*
cupidine, & quæ præcipua cura est, rei frumentariæ angustias si abesset me/ *tationes*
tuenti. Senatus & primores in incerto erant, procul an coràm atrocior habe
retur, dehinc (quæ natura magnis timoribus) deterius credebant quod eue/
nerat. Ipse quo fidem acquireret, nihil usquã perinde lætum sibi, publicis lo *Vide Anno/*
cis struere conuiuia, totaq; urbe quasi domo uti. Et celeberrimę luxu famaq; *tationes*
epulæ fuere, quas Tigillino paratas, ut exemplum referã, ne sæpius eadem
prodigentia narranda sit. Igitur in stagno Agrippæ fabricatus est ratem,
cui superpositum conuiuium aliarum tractu moueretur. Naues auro & ebo
re distinctæ. Remigesq; exoleti, per ætates & scientiam libidinum compo/
nebantur. Volucres & feras diuersis è terris, & animalia maris Oceano ab/

usq; petiuerat. Crepidinibus stagni lupanaria astabãt, illustribus fœminis cõpleta. Et contra scorta uisebantur nudis corporibus. Iam gestus motusq; obscœni, & postquam tenebræ incedebant, quantum iuxta nemoris, & circumiecta tecta cõsonare cantu & luminibus claresc ere. Ipse per licita atq; illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quo corruptior ageret, nisi paucos post dies uni ex illo contaminatorũ grege, cui nomẽ Pythagoræ fuit, in modum solennium cõiugiorum denupsisset. Inditum imperatori flammeum. Missi auspices duo, & genialis thorus, & faces nuptiales, cuncta denicq; spectata, quæ etiam in fœmina nox operit. Sequitur clades, forte, an dolo principis incertum: nam utrunq; auctores prodidere: sed omnibus quæ huic urbi per uiolentiam ignium acciderunt, grauior atq; atrocior. Initium in ea parte Circi ortũ, quæ Palatino Cælioq; montibus cõtigua est. Vbi per tabernas, quibus id mercimoniũ inerat quo flamma alitur, simul cœptus ignis, & statim ualidus, ac uento citus longitudinẽ Circi corripuit. Necq; enim domus munimentis septæ, uel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interiacebat. Impetu peruagatum incendium, plana primum, deinde in edita assurgens, rursus inferiora populando anteijt remedia uelocitate mali, & obnoxia urbe arctis itineribus, hucq; & illuc flexis, atq; enormibus uicis, qualis uetus Roma fuit. Adhoc lamenta pauentiũ fœminarũ fessa ætate, aut rudis pueritiæ ætas, quiq; sibi, quiq; alijs consulebant, dum trahunt inualidos aut oppetiuntur, pars morans, pars festinans, cuncta impediebãt: & sæpe dum in tergum respectant, lateribus aut fronte circumueniebantur: uel si in proxima euaserant, illis quoq; igni correptis, etiam quæ longinqua crediderant, in eodem casu reperiebantur. Postremo quid uitarent, quid peterent ambigui, cõplere uias, sterni per agros: quidã amissis omnibus fortunis diurni quoq; uictus, alij charitate suorum quos eripere nequiuerãt, quamuis patente effugio interiere. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibẽtium, & quia alij palàm faces iaciebãt, atq; esse sibi auctorem uociferabantur: siue ut raptus licentius exercerẽt, seu iussu. Eo in tempore Nero Antij agens, nõ ante in urbem regressus est quàm domui eius, quæ palatium & Mecœnatis hortos continuauerat, ignis propinquaret. Necq; tamen sisti potuit, quin & palatium & domus & cuncta circum haurirentur. Sed solatium populo exturbato & profugo, campum Martis ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam suos patefecit. Et subitaria ædificia extruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subuectaq; utensilia ab Hostia, & propinquis municipijs. pretiumq; frumenti minutum, usq; ad ternos nummos. Quæ quanquã popularia in irritum cadebãt, quia peruaserat rumor: ipso tempore flagrantis urbis, iniisse eum domesticã scenam, & cecinisse troianum excidium, præsentia mala uetustis cladibus assimulantem. Sexto demum die apud imas Esquilias finis incẽdio factus, proruptis per immẽsum

ædificijs

ædificijs,ut cõtinuæ uiolentiæ campus & uelut uacuum cœlum occurreret. Necdũ posito metu redibat. Leuis rursum grassatus ignis, patulis magis urbis locis,eoq; strages hominũ minor. delubra deûm,& porticus amœnitati dicatę latius procidere. Plusq; infamiæ id incendiũ habuit,quia prædijs Tigillini Aemylianis proruperat. Videbaturq; Nero cõdendæ urbis nouæ, & cognomento suo appellandæ gloriã quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma diuiditur: quarũ quatuor integræ manebãt,tres solo tenus deiectæ:septem reliquis pauca tectorum uestigia supererant,lacera & semiusta. Domuum,& insularum,& templorum,quæ amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit:sed uetustissima religione,quod Seruius Tullius Lunæ,& Magna ara fanũq; quę præsenti Herculi Arcas Euander sacrauerat,ædesq; Statoris Iouis uota Romulo, Numęq; regia,& delubrum Vestę cũ penatibus populi Romani,exusta.iam opes tot uictorijs quæsitę,& Græcarum artium decora, exin monimenta ingeniorum antiqua & incorrupta, quamuis in tanta resurgentis urbis pulchritudine, multa seniores meminerant,quæ reparari nequibant. Fuere qui annotarent, XIIII kalen. Sextiles principum incẽdij huius ortum, quo & Senones captam urbem inflammauerant. Alij eò usq; cura progressi sunt, ut totidem annos mensesq; & dies inter utraq; incendia numerent. Cæterum Nero usus est patrię ruinis,extruxitq; domum, in qua haud perinde gẽmæ & aurum miraculo essent,solita pridẽ,& luxu uulgata,quàm arua & stagna, & in modum solitudinum hinc syluæ, inde aperta spacia, & prospectus: magistris & machinatoribus Seuero & Celere,quibus ingenium,& audacia erat,etiam quæ natura denegauisset,per artem tentare,& uiribus principis illudere. Nanq; ab lacu Auerno nauigabilem fossam usq; ad hostia Tyberina depressuros promiserant, squalenti littore, aut per montes aduersos. Neq; enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quàm Pomptinæ paludes: cætera abrupta, aut arentia, ac si perrumpi possent, intolerandus labor,nec satis causæ. Nero tamen ut erat incredibilium cupitor,effodere proxima Auerno iuga connixus est: manentq; uestigia irritæ spei. Cæterum urbis quæ domus supererant,non ut post Gallica incendia, nulla distinctione, nec passim erectæ: sed dimensis uicorum ordinibus, & latis uiarum spacijs, cohibita ædificiorum altitudine, ac patefactis areis, additisq; porticibus, quæ frontem insularum protegerent. Easq; porticus Nero sua pecunia extructurum, purgatasq; areas dominis traditurum, pollicitus est. Addidit præmia pro cuiusq; ordine, & rei familiaris copijs: finiuitq; tempus, intra quod effectis domibus aut insulis,adipiscerentur. Ruderi accipiendo Hostienses paludes destinabat,utq; naues quæ frumentum Tyberi subuectassent, onustæ rudere decurrerent. Aedificiaq; ipsa certa sui parte, sine trabibus, saxo Gabino Albanoq; solidarentur: quod is lapis igni imperuius est. Iam aqua priuatorum licentia

Seuerus Celer

Pomptinæ paludes

Gallica incendia

intercepta, quo largior & pluribus locis in publicũ flueret, custodes: & subsi-
dia reprimendis ignibus, in propatulo quisq; haberet: nec cõmunione parie
tum, sed proprijs quæq; muris ambirentur. Ea ex utilitate accepta decorem
quoq; nouæ urbi attulere. Erant tamen qui crederent ueterẽ illam formam
salubritati magis conduxisse, quoniam angustiæ itinerum, & altitudo tecto
rum non perinde solis uapore perrumperentur. At nunc patulam latitudi-
nem, & nulla umbra defensam, grauiore æstu ardescere. Et hæc quidem hu
manis consilijs prouidebantur. Mox petita à dijs piacula, aditiq; Sibyllæ li
bri, ex quibus supplicatũ Vulcano & Cereri Proserpinæq;, ac propiciata Iu
no per matronas, primum in capitolio, deinde apud proximũ mare. Vnde
hausta aqua, templum & simulachrũ deæ prosperſum est, & lectisternia ac
peruigilia celebrauere fœminę quibus mariti erant. Sed nõ ope humana,
non largitionibus principis aut deũm placamentis, decedebat infamia, quin
iussum incendiũ crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, &
exquisitissimis pœnis affecit, quos per flagitia inuisos, uulgus Christianos
appellabat. Auctor nominis eius CHRISTVS, qui Tyberio imperitante,
per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaq; in
præsens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, nõ modo per Iudæam ori
ginem eius mali, sed per urbem etiam: quo cuncta undiq; atrocia aut puden
da cõfluunt, celebranturq;. Igitur primo correpti qui fatebantur, deinde in
dicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendij, quàm o
dio humani generis conuicti sunt. Ea pereuntibus addita ludibria, ut fera
rum tergis contecti, laniatu canũ interirent, aut crucibus affixi, aut flamman
di, atq; ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos
ei spectaculo Nero obtulerat, & Circense ludicrum edebat, habitu auriga
permixtus plebi, uel circulo insistens. Vnde quanquam aduersus sontes &
nouissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tanquam non utilitate pub
lica, sed in sæuitiam unius absumerentur. Interea cõferendis pecunijs per
uastata Italia, prouinciæ euersæ, sociiq; populi, & quæ ciuitatum liberæ uo
cantur. Incq; eam prædam etiam dij cessere, spoliatis in urbe tẽplis, egestoq;
auro, quod triumphis, quod uotis, omnis populi Romani ætas prospere
aut in metu sacrauerat. Enimuero per Asiam atq; Achaiam non dona tan
tum, sed simulachra numinum abripiebantur, missis in eas prouincias Acra
to, ac Secundo Carinate. Ille libertus cuicunq; flagitio promptus: Hic Græ
ca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat. Fere
batur Seneca, quo inuidiam sacrilegij à semet auerteret, longinqui ruris se
cessum orauisse: & postquam non concedebatur, ficta ualetudine quasi æger
neruis, cubiculum non egressus. Tradidere quidam, uenenum ei per liber
tum ipsius cui nomen Cleonicus, paratum, iussu Neronis: uitatumq; à Se
neca proditione liberti, seu propria formidine, dum simplici uictu, & agre
stibus

*Christiani in-
fontes pro reis
subditi
Christus*

*Innocentium
Christianorũ
supplicia*

*Sæuitia Nero
nis in Christi
anos*

ſtibus pomis,ac,ſi ſitis admoneret,profluente aqua uitã tolerat. Per idem tempus gladiatores apud oppidum Præneste, tentata eruptione, præſidio militis,qui cuſtos adeſſet,coerciti ſunt:iam Spartacum & uetera mala rumoribus ferente populo,ut eſt nouarum rerum cupiens pauidusq;. Nec multo poſt clades rei naualis accipitur, non bello (quippe haud aliâs tam immota pax) ſed certum ad diem in Campaniã redire claſſem Nero iuſſerat, nõ exceptis maris caſibus. Ergo gubernatores quamuis ſęuiẽte pelago à Formijs mouere,& graui Africo, dum promontorium Miſeni ſuperare cõtendunt, Cumanis littoribus impacti,triremium pleraſq;,& minora nauigia paſſim amiſerunt. Fine anni uulgantur prodigia imminentium malorum nuncia. Vis fulgurum non aliâs crebrior,& ſydus comętes, ſanguine illuſtri ſemper Neroni expiatũ. Bicipites hominum aliorúmue animalium partus abiecti in publicum,aut in ſacrificijs quibus grauidas hoſtias immolare mos eſt, reperti. Et in agro Placentino uiam propter natus uitulus,cui caput in crure eſſet. Secutaq; haruſpicum interpretatio: parari rerum humanarum aliud caput,ſed nõ fore ualidum,neq; occultum: quia in utero repreſſum, aut iter iuxta editum ſit. Ineunt deinde cõſulatum Silius Nerua,& Atticus Veſtinus,cœpta ſimul & aucta cõiuratione, in quam certatim nomina dederant, ſenatores,eques,miles,fœminę etiam,cum odio Neronis,tum fauore in C. Piſonẽ. Is Calphurnio genere ortus, ac multas inſignesq; familias paterna nobilitate cõplexus,claro apud uulgum rumore erat,per uirtutem aut ſpecies uirtutibus ſimiles. Nanq; facundiam tuendis ciuibus exercebat,largitionem aduerſus amicos, & ignotis quoq; comi ſermone & congreſſu. Adderant etiam fortuita,corpus procerum,decora facies. Sed procul grauitas morum,aut uoluptatum parſimonia. Lenitati ac magnificentię & aliquando luxui indulgebat. Idq; pluribus probabatur, qui in tanta uitiorum dulcedine ſummum imperium non reſtrictum,nec perſeuerum uolunt. Initium coniurationi non à cupiditate ipſius fuit,nec tamen facile memorauerim,quis primus auctor,cuius inſtinctu cõcitum ſit,quod tam multi ſumpſerunt. Promptiſſimos Subrium Flauium tribunum prætoriæ cohortis,& Sulpitium Aſprum centurionem extitiſſe conſtantia exitus docuit. Et Lucanus Anneus, Plautiuſq; Lateranus conſul deſignatus, uiuida odia intulere. Lucanũ propriæ cauſæ accendebant,quod famam carminũ eius premebat Nero,prohibueratq; oſtentare,uanus aſſimulatione. Lateranum conſulem deſignatum, nulla iniuria, ſed amor Reipub. ſociauit. At Flauius Sceuinus & Afranius Quintilianus,utercq; ſenatorij ordinis,cõtra famam ſui, principium tanti facinoris capeſſiuere. Nam Sceuino diſſolutà luxũ mens, & proinde uita ſomno languida. Quintilianus molli corpore infamis,et à Nerone probroſo carmine diffamatus,cõtumelias ultum ibat. Ergo dum ſcelera principis,& finem adeſſe imperij,deligendũq; qui feſſis rebus ſuccurreret inter ſe aut inter

Coniuratio in Neronem. C. Piſo

Lucanus

amicos

amicos iaciunt, aggregauere Tullium Senecionem, Ceruarium Proculum, Vulcatium Traricum, Iulium Aurinum, Munatium Gratum, Antonium Natalem, Martium Festum, equites Romanos: ex quibus Senecio è præcipua familiaritate Neronis speciem amicitiæ etiam tum retinens, eo propriis periculis conflictabatur. Natalis particeps ad omne secretũ Pisoni erat. Cæteris spes ex nouis rebus petebatur. Ascitæ sunt super Subrium & Sulpitium, de quibus rettuli, militares manus, Granius Syluanus & Statius Proximus, tribuni cohortium prætoriarum, Maximus Scaurus & Venetus Paullus Centuriones. Sed summum robur in Fenio Rufo præfecto uidebatur, quem uita famaq; laudatum, per sæuitiã impudicitiamq; Tigillinus in animo principis anteibat, fatigabatq; criminationibus, ac sæpe in metum adduxerat, quasi adulterum Agrippinæ & desiderio eius ultioni intentum. Igitur ubi coniuratis præfectũ quoq; prætorij in partes descendisse, crebro ipsius sermone facta fides, promptius iam de tempore ac loco cædis agitabãt. Et cepisse impetum Subrius Flauius ferebatur, in scena canẽtem Neronem aggrediendi, aut cum ardente domo per noctem huc illuc cursaret incustoditus. Hic occasio solitudinis, ibi ipsa frequentia tanti decoris testis, pulcherrimum animum extimulauerãt: nisi impunitatis cupido retinuisset, magnis semper conatibus aduersa. Interim cunctantibus prolatantibusq; spem

Epicharis

ac metum, Epicharis quædam, incertum quo nam modo scisciscitata, neq; illi ante ulla rerum honestarum cura fuerat, accendere, & arguere coniuratos: ac postremo lentitudinis eorum pertesa, & in Campania agens, primores classiariorum Misenensium labefacere, & conscientia illigare cõnixa est tali initio. Erat nauarchus in ea classe Volusius Proculus, occidẽdę matris Neronis inter ministros nõ ex magnitudine sceleris prouectus, ut rebatur. Is mulieri olim cognitus, seu recens orta amicitia, dum merita erga Neronẽ sua & quàm in irritum cecidissent, aperit, adijcitq; questus & destinationem uindictæ, si facultas oriretur, spem dedit posse impelli & plures conciliare: nec leue auxiliũ in classe, crebras occasiones, quia Nero multo apud Puteolos & Misenũ maris usu lætabatur. Ergo Epicharis plura, & omnia scelera principis orditur. Neq; senatui, quod inane esset, prouisum quo nam modo pœnas uersæ Reip. daret: accingeretur modo, nauaret operam, & militũ acerrimos duceret in partes, ac digna pretia expectaret. Nomina tamen coniuratorum reticuit. Vnde Proculi indiciũ irritum fuit, quamuis ea quę audierat ad Neronem detulisset. Accita quippe Epicharis, & cum indice composita, nullis testibus innixum facile confutauit. Sed ipsa in custodia retenta est, suspectante Nerone, haud falsa esse etiã quę uera non probabantur. Cõiuratis tamen metu proditionis permotis, placitũ maturare cædem apud Baias in uilla Pisonis: cuius amœnitate captus Cæsar crebro uentitabat, balneasq; & epulas inibat omissis excubijs, & fortunæ suæ mole. Sed abnuit Piso, inuidiam

præten-

prætendens, si sacra mensæ dijq; hospitales cæde qualiscunq; principis cruentarentur. Melius apud urbem in illa inuisa & spolijs ciuium extructa domo, uel in publico patraturos, quod pro Rep. suscepissent. Hæc in cõmune: cæterum timore occulto, ne L. Syllanus eximia nobilitate disciplinaq; C. Cassij apud quẽ educatus erat, ad omnem claritudinẽ sublatus, imperium inuaderet, promptè daturis operam qui à coniuratione integri essent, quiq; miserarentur Neronem tanquã per scelus interfectũ. Plericq; Vestini quoq; consulis acre ingenium uitauisse Pisonem crediderũt, ne à libertate moueretur, uel delecto imperatore alio, sui muneris Remp. faceret. Et enim expers cõiurationis erat, quamuis super eo crimine Nero uetus aduersus insontem odium expleuerit. Tandem statuere Circensium ludorum die, qui Cereri celebratur, exequi destinata: quia Cæsar rarus egressu, domo aut hortis clausus ad ludicra Circi uentitabat, promptioresq; aditus erant lætitia spectacu li. Ordinẽ insidijs composuerant, ut Lateranus quasi subsidium rei familiari oraret deprecabundus & genibus principis accidens prosterneret incautũ premeretq;, animi ualidus, & corpore ingens. Tum iacentem & impeditum, tribuni & centuriones, & cæterorum ut quisq; audiuisset, accurrerẽt, trucidarentq;: primas sibi partes expostulante Sceuino, qui pugionem templo Salutis in Hetruria, siue ut alij tradidere, Fortunæ Ferentano in oppido detraxerat, gestabatq;, uelut magni operis sacrum. Interim Piso apud ædem Cereris operiretur, unde eum præfectus Fenius & cæteri accitum ferrent in castra comitante Antonia Claudij Cæsaris filia, ad eliciendum uulgi fauorẽ. quod C. Plinius memorat. Nobis quoquo modo traditum nõ occultare in animo fuit, quamuis absurdum uideretur & inane, aut ipsi Antoniã nomen & periculum cõmodauisse, aut Pisonem notum amore uxoris, alij matrimonio se obstrinxisse, nisi si cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior est. Sed mirum quàm inter diuersi generis, ordinis, ætatis, sexus, dites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint: donec proditio cœpit è domo Sceuini. Qui pridie insidiarũ, multo sermone cum Antonio Natale, dein regressus domum, testamentum obsignauit: promptum uagina pugionem, de quo supra rettuli, uetustate obtusum increpans, asperari saxo, & mucronem ardescere iussit. Eamq; curam liberto Milicho mandauit. Simul affluentius solito conuiuium initum. seruorum chariſſimi libertate, & alij pecunia donati. Atq; ipse mœstus, & magnę cogitationis manifestus erat, quamuis lætitiam uagis sermonibus simularet. Postremo uulneribus ligamenta, quibusq; sistitur sanguis parare eundem Milichum monet, siue gnarum coniurationis, & hucusq; fidum; seu nescium, & tunc primum arreptis suspicionibus, ut plericq; tradidere, de consequentibus. Nam cum secum seruilis animus præmia perfidiæ reputauit, simulq; immensa pecunia & potentia obuersabantur, cessit fas, & salus patroni, & acceptæ libertatis memoria. Et enim uxoris quoq;

Cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior Sceuinus Anto. Natalis

quoq; consilium assumpserat,muliebre ac deterius.quippe ultro metum in/tentabat,multosq; astitisse libertos ac seruos,qui eadem uiderint: nihil pro/futurum unius silentium.at prę mia penes unum fore,qui indicio prævenis/set.Igitur cœpta luce Milichus in hortos Seruilianos pergit: & cum foribus arceretur, magna & atrocia afferre dictitans, deductusq; ab ianitoribus ad libertum Neronis Epaphroditum,mox ab eo ad Neronem,urgens pericu lum,graues coniurationes, & cætera quæ audierat, coniectaueratq;, docet. Telum quoq; in necẽ eius paratum ostendit, acciriq; reũ iussit.Is raptus per milites,& defensionẽ orsus, Ferrum cuius argueretur, olim religione patria cultum,& in cubiculo habitum,ac fraude liberti subreptũ respondit: Tabu/las testamenti sæpius à se,& incustodita dierum obseruatione, signaras: Pe cunias & libertates seruis & ante dono datas: sed ideo tunc largius, quia te/nui iam re familiari,& instantibus creditoribus,testamento diffideret.Enim uero liberales semper epulas struxisse,& uitam amœnam,& duris iudicibus parum probatã.Fomenta uulneribus nulla iussu suo,sed quia cætera palàm uana obiecisset,adiungere crimen uisum,se pariter indicem & testem facere. Adiecit dictis constantiam.incusat ultro intestabilem,& conscleratum,tan ta uocis ac uultus securitate, ut labaret indicium,nisi Milichum uxor admo/nuisset,Antonium Natalem multa cum Sceuino,ac secreto collocutũ,& esse utroq; C. Pisonis intimos. Ergo accitus Natalis: & diuersi interrogantur, quis nam is sermo,qua de re fuisset. Tum exorta suspicio,quia non congru/entia responderant. Inditaq; uincla. Et tormentorum aspectum ac minas non tulere.Prior tamen Natalis totius coniurationis magis gnarus,simul at guendi peritior,de Pisone primum fatetur. Deinde adiecit Anneum Sene/cam,siue internuncius inter eum Pisonemq; fuit,siue ut Neronis gratiam pa raret,qui infensus Senecæ,omnes ad eum opprimendum artes cõquirebat. Tum cognito Natalis indicio Sceuinus quoq; pari imbecillitate,ante cun/cta iam patefacta credens,nec ullum silentij emolumentum,edidit cæteros. Lucanus Ex quibus Lucanus Quintilianusq;,& Senecio diu abnuere.Post promissa impunitate corrupti,quo tarditatem excusarent,Lucanus Aciliam matrem suam,Quintilianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem amico/rum præcipuos nominauere. Atq; interim Nero recordatus Volusij Procu li indicio Epicharim attineri,ratusq; muliebre corpus impar dolori,tormen tis dilacerari iubet. At illã non uerbera,non ignes,non ira eo acrius torquen tium ne à fœmina spernerentur, peruicere quin obiecta denegaret. Sic pri/mus quæstionis dies contemptus. Postero cum ad eosdem cruciatus retra/heretur gestamine sellæ(nam dissolutis membris insistere nequibat) uinclo fasciæ quam pectori detraxerat in modum laquei ad arcum sellæ restricto, indidit ceruicem, & corporis pondere cõnissa, tenuem iam spiritum expres/sit: clariore exemplo libertina mulier in tanta necessitate alienos ac propè ignotos

ignotos protegendo, cum ingenui & uiri & equites Romani senatoresq; in tantis tormentis charissima quoq; suorũ pignorum proderent. Non enim omittebant Lucanus quoq; & Senecio & Quintilianus passim cõscios edere, magis magisq; pauido Nerone, quanquã multiplicatis excubijs semet sepsisset. Quin & urbem per manipulos occupatis mœnibus, infesso etiam mari & amne, uelut in custodiam dedit. Volitabantq; per fora, per domos, tura quoq; & proxima municipiorũ pedites equitesq; permixti Germanis, quibus fidebat princeps quasi externis. Cõtinua hinc & iuncta agmina trahi, ac foribus hortorum adiacere. Atq; ubi dicendã ad causam introissent, lætatum erga cõiuratos. Si fortuitus sermo, & subiti occursus, si conuiuium, si spectaculum simul iniissent pro crimine accipi: cum super Neronis ac Tigillini sęuas percunctationes, Fenius quoq; Rufus uiolenter urgeret, nondum ab indicibus nominatus, sed quo fidem insciti æ pararet, atrox aduersus socios. Idem Subrio Flauo assistenti, annuẽtiq; an inter ipsam cognitionem distringeret gladium, cædemq; patraret, retinuit, infregitq; impetum iam manum ad capulum referentis. Fuere qui prodita coniuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Sceuinus, hortarentur Pisonẽ pergere in castra, aut rostra cõscendere, studiáq; militum & populi tentare: si conatibus eius conscij aggregarentur, secuturos etiam integros, magnamq; motæ rei famam, quæ plurimum in nouis consilijs ualeret. Nihil aduersum hoc Neroni prouisum: etiam fortes uiros subitis terreri, ne dum ille scenicus, Tigillino scilicet cum pellicibus suis comitante, arma contra cieret. Multa experiendo fieri, quæ segnibus ardua uideantur. Frustra silentium & fidem in tot conscio rum animis & corporibus sperari. Cruciatu aut præmio cuncta peruia esse. Venturos qui ipsum quoque uincirent, postremo indigna nece afficerent. Quanto laudabilius perturũ, dum amplectitur Remp. dum auxilia libertati inuocat, dum miles potius deesset, & plebes desereret, dũ ipse maioribus, dum posteris, si uita præriperetur mortẽ approbaret? Immotus ijs, & paululum in publico uersatus, post domi secretus, animũ aduersum suprema firmat, donec manus militum adueniret, quos Nero tirones aut stipendijs recentes delegerat. Nam uetus miles timebatur, tanquam fauore imbutus. Obijt abruptis brachiorum uenis. Testamentũ fœdis aduersus Neronem adulationibus, amori uxoris dedit, quam degenerẽ, & sola corporis forma commẽdatam, amici matrimonio abstulerat. Nomẽ mulieris Arria Galla, priori marito Domitius Sillius: hic patientia, illa impudicitia, Pisonis infamiam propagauere. Proximam necem Plautij Laterani consulis designati Nero adiungit, adeo propere, ut non cõplecti liberos, non aliud breue mortis arbitrium permittere. Raptus in locum seruilibus pœnis sepositum, manu Statij tribuni trucidatur, plenus cõstantis silentij, nec tribuno obijciens eandẽ conscientiã. Sequitur cædes Annei Senecæ lætissima principi, non

Germani

In nouis cõsilijs fama plurimum ualet

Plautius Laterauus occatur

quia coniurationis manifestum cõpererat, sed ut ferro grassaretur, quando
Annei Senecæ cædes uenenũ nõ processerat. Solus quippe Natalis, & hactenus prõpsit: missum
se ad ægrotum Senecam ut uiseret conquereturq́, cur Pisonem aditu arce
ret: melius fore si amicitiam familiari congressu exercuissent. Et respondisse
Senecam, sermones mutuos & crebra colloquia neutri conducere: cæterum
salutẽ suam incolumitate Pisonis inniti. Hæc ferre Granius Siluanus tribu
nus prætoriæ cohortis, & an dicta Natalis, suaq́ responsa noscceret percun
ctari Senecam iubetur. Is, forte an prudens, ad eum diem ex Campania re
meauerat, quartumq́ apud lapidem suburbano rure substiterat. Illò propin
qua uespera tribunus uenit, & uillam globus militum sepsit. Tum ipsi cum
Pompeia Paulina uxor Senecæ Pompeia Paulina uxore & amicis duobus epulanti mandata imperatoris
edidit. Seneca missum ad se Natalem, cõquestumq́ nomine Pisonis quod
iussendo eo prohiberetur, se ratione ualitudinis & amore quietis, excusauisse
respondit. Cur salutem priuati hominis incolumitati suę anteferret, causam
non habuisse, nec sibi promptũ in adulationes ingenium: Idq́ nulli magis
gnarum quàm Neroni, qui sæpius libertatem Senecæ, quàm seruitium ex
pertus esset. Vbi hæc à tribuno relata sunt, Poppea & Tigillino coràm, qd
erat sæuienti principi intimum consiliorum, interrogat, an Seneca uoluntá
riam mortem pararet. Tum tribunus nulla pauoris signa, nihil triste in uer
bis eius aut uultu deprehensum confirmauit. Ergo regredi & indicere mor
tem iubetur. Tradit Fabius Rusticus, non eo quo uenerat itinere reditum,
sed flexisse ad Fenium præfectum, & expositis Cæsaris iussis, an obtempe
raret interrogauisse: monitumq́ ab eo, ut exequeretur, fatali omnium igna
uia. Nam & Siluanus inter coniuratos erat, augebatq́ scelera in quorum ul
tionem consenserat. Voci tamen & aspectui pepercit. Intromisitq́ ad Sene
cam unum ex centurionibus, qui necessitatẽ ultimam denunciaret. Ille inter
ritus poscit testamenti tabulas: ac denegante centurione, conuersus ad ami
cos, quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod unum iam
tamen & pulcherrimum habebat, imaginem uitæ suæ relinquere testatur,
cuius si memores essent, bonarũ artium famam tam cõstantis amicitiæ latu
ros. Simul lachrymas eorũ, modo sermone, modo intentior in modum co
ercentis, ad firmitudinem reuocat, rogitans: ubi præcepta sapientię? Vbi tot
per annos meditata ratio aduersum imminentia? Cui enim ignaram fuisse
sæuitiam Neronis? Neq́ aliud superesse post matrẽ fratremq́ interfectos,
quàm ut educatoris præceptorisq́ necem adiiceret. Vbi hæc atq́ talia
uelut in commune disseruit, complectitur uxorem. & paululum aduersus
præsentem formidinem mollitus, rogat oratq́ temperaret dolori, ne æter
num susciperet, sed in cõtemplatione uitæ per uirtutem actæ, desideriũ ma
riti solatijs honestis toleraret. Illa cõtra, sibi quoq́ destinatam mortem ad se
uerat, manũq́ percussoris exposcit. Tum Seneca glorię eius non aduersus,
simul

simul amore, ne sibi unice dilectã ad iniurias relinqueret: uitæ, inquit, delinimenta monstraueram tibi, tu mortis decus mauis. non inuidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus constantia penes utroscp par, claritudinis plus in tuo fine. Post quæ, eodẽ ictu brachia ferro exoluunt. Seneca, quoniã senile corpus & paruo uictu tenuatum, lenta effugia sanguini præbebat, crurum quoqp & poplitũ uenas abrũpit. Sęuiscp cruciatibus defessus, ne dolore suo animum uxoris infringeret, atcp ipse uisendo eius tormenta, ad impatientiam delaberetur, suadet in aliud cubiculum abscederet. Et nouissimo quoqp momento suppeditante eloquentia aduocatis scriptoribus, pleraqp tradidit, quæ in uulgus edita eius uerbis, inuertere supersedeo. At Nero nullo in Paulinam proprio odio, ac ne gliscceret inuidia crudelitatis, inhiberi mortem imperat. Hortantibus militibus, serui libertiqp obligant brachia, premunt sanguinem, incertũ an ignaræ. Nam ut est uulgus ad deteriora promptum, nõ defuere qui crederent, donec implacabilem Neronem timuerit, famam soci atę cum marito mortis petiuisse, deinde oblata mitiore spe, blandimentis uitæ euictam: cui addidit paucos postea annos laudabili in maritum memoria, & ore ac membris in eum pallorem albentibus, ut ostẽtui esset, multum uitalis spiritus egestum. Seneca interim durãte tractu, & lenitudine mortis, Statium Anneum diu sibi amicitiæ fide & arte medicinæ probatum, orat prouisum pridem uenenum, quo damnati publico Athenienssium iudicio extinguerentur, promeret: allatumqp hausit frustra, frigidis iam artubus & clauso corpore aduersum uim ueneni. postremo stagnum calidę aquæ introijt, respergens proximos seruorum, addita uoce, Libare se liquorẽ illum Ioui liberatori. Exin balneo illatus, & uapore eius exanimatus, sine ullo fune ris solenni crematur. Ita codicillis præscripserat, cum etiam tum prædiues & præpotens, supremis suis consuleret. Fama fuit, Subrium Flauium cum cẽturionibus occulto consilio, necp tamen ignorante Seneca, destinauisse, ut post occisum ope Pisonis Neronem, Piso quoqp interficeretur, traderetur qp imperium Senecæ, quasi insonti, claritudine uirtutum ad summũ fastigium delecto. Quin & uerba Flauij uulgabantur, Non referre dedecori, si citharœdus dimoueretur, & Tragœdus succederet. quia ut Nero cithara, ita Piso Tragico ornatu canebat. Cæterum militaris quoqp conspiratio non ultra fefellit, accensis quoqp indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eundem consciũm & inquisitorem non tolerabant. Ergo instanti minitanticp renitens Sceuinus, neminem ait plura scire cẽp ipsum. Hortaturcp ultro redderet tam bono principi uicem. Non uox aduersum ea Fenio, non silentiũ, sed uerba sua præpediens, & pauoris manifestus, cæteriscp ac maxime Cerario Proculo equite ad conuincendũ cum cõnisis, iussu imperatoris à Cassio milite qui ob insigne corporis robur adstabat, corripit, uinciturcp. Mox eorum indicio Subrius Flauius tribunus peruertitur, primo dissimilitudi-

Vulgus ad deteriora promptum

Ioui liberatori libare liquorẽ

Subr. Flauius

nem morum ad defenſionē trahens,necꝫ ſe armatum cum inermibus effeminatis tantum facinus conſociaturū. Dein poſtꝫ urgebatur, confeſsionis gloriā amplexus,interrogatuſcꝫ à Nerone,quib. cauſis ad obliuionē ſacramēti proceſſiſſet: Oderam te,inquit, nec quiſcꝫ tibi fidelior militū fuit,dum amari meruiſti.odiſſe cœpi poſtꝫ parricida matris & uxoris,auriga,hiſtrio & incendiarius extitiſti. Ipſa rettuli uerba, quia non ut Senecæ, uulgata erant. Nec minus noſci decebat militaris uiri ſenſus & incomptos & ualidos. Nihil in illa coniuratione grauius auribus Neronis accidiſſe conſtitit, qui ut faciendis ſceleribus promptus, ita audiēdi quæ faceret,inſolens erat. Pœna Flauij Veianio Nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro ſcrobem effodi iuſsit,quem Flauius ut humilē & anguſtum increpans, circumſtantibus militibus:ne hoc quidē,inquit,ex diſciplina. Admonitus fortiter protēdere ceruicem: Vtinam,ait,tu tam fortiter ferias.Et ille multum tremēs, cum uix duobus ictibus caput amputauiſſet, ſæuitiam apud Neronem iactauit,

Seſquiplaga

ſeſquiplaga interfectum à ſe dicendo. Proximum conſtantiæ exemplum, Sulpitius Aſper centurio præbuit, percunctāti Neroni,cur in cædem ſuam conſpirauiſſet,breuiter reſpondēs:nō aliter tot flagitijs eius ſubueniri poſſe. Tum iuſſam pœnam ſubijt. Nec cæteri centuriones in perpetiendis ſuppliciſs degenerauere.At non Fenio Rufo par animus, ſed lamentationes ſuas etiam in teſtamentū contulit. Operiebatur Nero ut Veſtinus quoꝫ conſul in crimen traheretur,uiolentum & infenſum ratus: ſed cōiurati conſilia cum Veſtino non miſcuerant,quidam uetuſtis in eum ſimultatibus, plures quia præcipitem & inſociabilem credebāt. Cæterum Neronis odium aduerſus Veſtinum ex intima ſodalitate cœperat, dum hic ignauiam principis peni-

Facetiæ aſperæ

tus cognitam deſpicit,ille ferociam amici metuit,ſæpe aſperis facetijs illuſus, quæ ubi multum ex uero traxere,acrem ſui memoriam relinquunt. Acceſſerat repens cauſa, quod Veſtinus Statiliam Meſſalinam matrimonio ſibi iunxerat, haud neſcius inter adulteros eius & Cæſarem eſſe. Igitur nō crimine,non accuſatore exiſtente, quia ſpeciē indicij induere nō poterat, ad uim dominationis conuerſus, Gerelanum tribunum cum cohorte militum immittit, iubetꝫ præuenire conatus conſulis, occupare uelut arcem eius, opprimere delectā iuuentutem,quia Veſtinus imminētes foro ædes,decoraꝫ ſeruitia,& pari ætate habebat.Cuncta eo die munia cōſulis impleuerat. Cōuiuium celebrat,nihil metuēs an diſsimulādo metu,cum ingreſſi milites uocari eum à tribuno dixere.Ille nihil demoratus exurgit.& omnia ſimul properantur, clauditur cubiculo,præſto eſt medicus, abſcinduntur uenæ,uigēs adhuc balneo infertur,calida aqua merſatur,nulla edita uoce, qua ſemet miſeraret. Circūdati interim cuſtodia qui ſimul diſcubuerāt, nec niſi prouecta nocte emiſsi ſunt, poſtꝫ pauorē eorum imminens exitium opperiētium & imaginatus & irridens Nero, ſatis ſupplicij luiſſe ait pro epulis cōſularibus.

Exin

Exin M. Annei Lucani cædem imperat. Is profluēte sanguine, ubi frige- M. Anneus
scere pedes manusq́, & paulatim ab extremis cedere spiritū, feruido adhuc Lucanus
& cōpote mentis pectore intelligit, recordatus carmen à se cōpositum quo
uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obiisse tradiderat: uer-
sus ipsos retulit. eaq́ illi suprema uox fuit. Senecio posthac et Quintilianus, Afran. Quin-
& Sceuinus, non ex priore uitæ mollitia, mox reliqui coniuratorum periere, tilianus
nullo facto dictóue memorādo. Sed compleri interim urbs funeribus,
Capitolium uictimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico inter-
fectis, agere grates deis, ornare lauru donū, genua ipsius aduolui, & dextrā
osculis fatigare. Atq́ ille gaudium id credens, Antonij Natalis & Ceruarij
Proculi festinata indicia impunitate remuneratur: Milichus præmijs dita- Conseruator
tus, Conseruatoris sibi nomen Græco eius rei uocabulo assumpsit. E tribu- Σωτὴς
nis Granius Siluanus quamuis absolutus, sua manu cecidit: Statius pro-
ximus ueniā quam ab imperatore acceperat uanitate exitus corrupit. Exuti
dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flauius Nepos, Statius
Domitius, quasi principem nō quidem odissent, sed tamen existimarentur.
Nouio Prisco per amicitiam Senecæ, & Glitio Gallo atq́ Annio Pollioni
infamatis magis quàm cōuictis, data exilia. Priscū Antonia Flacilla cōiunx
comitata est: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum & integris opi-
bus, post ademptis. quæ utraq́ gloriā eis auxere. Pellitur & Rufrius Cri-
spinus occasione coniurationis, sed Neroni inuisus, quod Poppæam quon-
dam matrimonio tenuerat. Virginium Rufum claritudo nominis expulit.
Nam Virginius studia iuuenum eloquentia, Musonius præceptis sapientię
fouebat. Cluuidieno Quieto, Iulio Agrippæ, Blitio Catulino, Petronio
Prisco, Iulio Altino, uelut in agmen & numerum, Aegæi maris insulæ per-
mittuntur. At Cadicia uxor Sceuini, & Cesenius Maximus Italia prohibē-
tur, reos fuisse se, tantum pœna experti. Acilia mater Annei Lucani sine ab
solutione in supplicio dissimulata. Quibus perpetratis Nero, & concio-
ne militum habita, bina nummūm milia uiritim manipularibus diuisit, ad-
diditq́ sine pretio frumentum, quo ante ex modo annonæ utebātur. Tum
quasi gesta bello expositurus uocat senatū, & triumphale decus Petronio
Turpiliano cōsulari: Cocceo Neruæ prætori designato, Tigillino præfecto
prætorij tribuit, Tigillinum & Neruam ita extollens, ut super triumphales
in foro imagines apud palatium effigies eorum quoq́ sisteret. Dedit etiam
consularia insignia Nymphidio, de quo quia nunc primum oblatus est, Nymphidius
pauca repetam. Nam & ipse pars Romanarum cladium erit. Igitur matre
libertina ortus, quæ corpus decorum inter seruos libertosq́ principū uulga
uerat, ex C. Cæsare se genitum ferebat, quoniam forte quadā habitu proce
rus & toruo uultu erat: siue C. Cæsar scortorū quoq́ cupiens, etiam matri
eius illusit. Sed Nero uocato senatu, oratione inter patres habita, edictum

apud populum,& collata in libros indicia, cõfessionesq; damnatorũ adiun-
xit.Etenim crebro uulgi rumore lacerabatur,tanquam uiros & insontes ob
inuidiam aut metum extinxisset.Cæterũ cœptam, adultãq;.& reuictã con-
iurationẽ neq; tunc dubitauere,quibus uerum noscendi cura erat, & fatentẽ
qui post interitũ Neronis in urbem regressi sunt. At in senatu cunctis ut
cuiq; plurimũ mœroris,in adulationẽ demissis,Iunium Gallionem Senecę
fratris morte pauidũ, & pro sua incolumitate supplicem increpuit Salienus
Clemens,hostem & parricidã uocans:donec cõsensu patrum deterritus est,
ne publicis malis abuti ad occasionẽ priuati odij uideretur, neu cõpositam
& obliteratam mansuetudinẽ principis nouam ad sæuitiã traheret. Tum
decreta dona & grates deis decernunt,propriusq; honos Soli, cui est uetus
ædes apud Circũ,in quo facinus parabatur,qui occulta coniurationis, numi
ne retexisset: Vtq; Circensium cercalium ludicrum pluribus equorum cursi
bus celebraretur:mensisq; Aprilis Neronis cognomentum acciperet: tem-
plum Saluti extrueretur, eo loci ex quo Sceuinus ferrũ prõpserat. Ipse eum
pugionẽ apud Capitolium sacrauit,inscripsitq; IOVI VINDICI. In præ
sens haud animaduersum, post arma Iulij Vindicis ad auspiciũ & præsagi-
um futuræ ultionis trahebatur. Reperio in cõmentarijs senatus, Cerialem
Anicium consulem designatum,pro sententia dixisse,ut templum diuo Ne
roni cẽp maturrime publica pecunia poneretur.Quod quidẽ ille decernebat,
tanq; mortale fastigium egresso,& uenerationem hominum merito: quod
ad omina olim sui exitus uerteretur. Nam deũm honor principi non ante
habetur,quàm agere inter homines desierit.

FINIS XV LIBRI.

BEATI RHENANI IN LIBRVM DECIMVM SEXTVM CASTIGATIONES.

QVÆ per tantum æui occulta, augendis præsentibus bonis latu
erint.) Verbum latuerint nõ est in uolumine Budensi. Atq; po
test abesse,si quis uerbũ fuerint subintelligat, aut simile quippi-
am. De quo monui ideo lectorẽ, ut uideat cẽp multa sint in auto-
ribus passim interpolata.

Visores pro inspectoribus

Nec missis uisoribus.) Nisi legissem libro 1. Simul Segestes
ipse ingens uisu. Deinde libro 3. Et tot astantium uisu. Rursum lib. 4. Numeroq;
& robore, & uisu inter se, fiducia ipsis, in cæteros metus crederetur: potuissem hic
scribere, iussoribus, pro sponsoribus atq; expromissoribus, quos non miserit Ce-
sellius ille Bassus.

Per quos nosceret, an uera afferrentur.) Scripsimus, assererentur.

Nec aliud per illos dies populus plus credulitate.) Cõparatiuũ plus deleuimus.

Vt nulla oris aut nariũ excrementa uiserentur.) Exemplar Budense, uiserent. Subaudi, ipsi spectatores.

Et plebs quidem uerbis histrionũ quoq; gestus iuuare solita.) Emendauimus, Et plebs quidem urbis.

Quod

Quod inter imagines maiorum, etiam C. Caſsij effigiem coluiſſet.) In ſcripto libro non eſt, etiam. Sed mox eſt: Dux partium.

Inania ſimul & falſa.) Caſtigauimus, Et inania ſimul & falſa.

Tunc ſenatus conſulto.) Volumen regium, Tunc cõſulto ſenatu. Paulopoſt apparet illinc etiam legi poſſe, Haud minus promptam.

Donec princeps immobilem ſe precibus & inuidiæ iuxta oſtendit.) Non habet hic particulam, &, exemplar Budenſe. Sicut nec mox aduerbium, ſimul: Simul affertur parari cognitionem ſenatus.

Ac ſenior prius, tum cui prima ætas, extinguuntur.) Illic habes, extinguitur.

Pertulitq; uiolentiã ad mœnia urbis.) Liber manuſcriptus, ad mœnia uicina urbi. Suſpicor ſcribendum tantum, ad uicina urbi. Sic lib. 20. Cęteriq; per urbem & urbi uicina conquiſiti. Nam quantũ ad ſcripturã attinet, uocabulum mœnia non differt à dictione uicina. Itaq; coniicio bis ſcriptum idem uocabulum. *Ad uicina urbis*

Simulq; annuam pecuniam.) Scripſimus, ſimul annuam pecuniam.

Apud finem Ligurum id temporis erat.) Sic Liuius libro tertio quartæ decadis. Redeuntes inde Ligurũ extremo fine, cum agreſti præda in agmen incidũt Romanum. Idem libro decimo decad. eiuſdem. Ligurũ duo millia ferè ad extremũ finem prouinciæ Galliæ ubi caſtra Marcellus habebat, uenerunt, uti reciperẽtur orantes. Pluratiue idem uſurpauit lib. 5. decad. eiuſdem. Cõſul alter L. Cornelius Merula per extremos Ligurum fines exercitum in agrum Boiorum induxit. Dirigere finem, quod arbitris conuenit inter diſceptanteis de iure finium, apud eundem legitur lib. 9. decad. eiuſdem. Q. Fabium Labeonem, quum in regione ea fuiſſet, direxiſſe finem Philippo ueterem, regiamq; Thraciæ Paroreiam. *Finis ligurum*

Iuſſa imperatoris Oſtorio aperit.) Codex Budenſis habet, impoſt. ut etiã legi queat, Iuſſa mox uel poſt Oſtorio aperit. Mox, Is fortitudinẽ aduerſum hoſtes ſæ

Quàm ne oderim tam ſegniter pereuntes.) Hunc lo- (pe ſpectatam cum meum ſecutus iudicium, oderim in oderint mutato, ſic lege, Quàm ne oderint tam ſegniter pereuntes. Senſus eſt, A lectore non exigimus ut iſtorum pluſquam ſeruilem patientiã defendat aut excuſet, ſed hoc tantum, ne iſtos odio proſequatur aut odiſſe incipiat. nam res fuit plane fatalis. *Neq; aliã defenſionẽ ab ijs quib. iſta noſcentur exegerim, q̃ ne oderint tam ſegniter pereuntes*

Vt quomodo exequijs, ac promiſcua ſepulchra ſeparantur.) Emendauimus, Vt quomodo exequijs à promiſcua ſepultura ſeparãtur, Mox ſcripſimus, Anneus Mella. Eſt deinde in libro manuſcripto, Conſularibus inſignijs.

Ita ſcripſiſſe, ſe quidem mori nullis ſupplicij cauſis.) Repoſui, ita ſcripſiſſet, ſe quidem mori nullis ſupplicij cauſis.

De C. Petronio pauca ſupra repetẽda ſunt.) Nos, De C. Petronio ſupra. Pau (ca repetẽda ſunt.

Ingentẽ ſe ac parem negotijs oſtẽdit.) Malim, uigentẽ ſe ac parem negotijs oſtendit. Sicut ſuperiori libro, animi ualidus et corpore uigẽs.

Seu uitiorũ imitationem.) Emendaui diſtinxiq;, Seu uitiorum imitatione inter paucos familiarium Neroni aſſumptus eſt.

Vt quaſi coacta mors, fortuitæ ſimilis eſſet.) Volumen regium, quam coacta. Scripſi, quanquã coacta. Quod uero paulopoſt ſequitur, Tigillini ſimultatibus dedidit, & illic eſt deditum, Malim, dedit.

Parum expectabilem operam præbuerat.) Caſtigaui, parum expetibilem operam præbuerat. *Parũ expetibilem operã præbuerat: ubi ante, expectabilem*

Et cum diuini honores.) Exemplar Budenſe, Et cum deum honores Poppeę decernuntur. Sic in fine libri 15. Nam deum honor principi nõ ante habetur, q̃ agere inter homines deſierit. Itaq; & nos hoc loco ſcripſimus, deum honores.

Qui tibi laſciuiam exprobrent.) Illic legitur, quod. Opinor ſcribendum, quo tibi laſciuiam exprobrent.

Per exercitus accuratius leguntur.) Repoſui, per exercitus curantium legun tur. Infra eſt in libro manuſcripto, cæde inſigniũ uirorũ, pro illuſtrium. quam lecti onem et nos ſecuti ſumus. Tametſi uocabulũ hoc paſsim obuiũ eſt apud Tacitũ.

Audiret ſenatus uoces quaſi ex quodã numine.) Emẽdaui, quaſi ex aliquo n.

Sin crudelitati inſiſteret.) Fecimus, perſiſteret. Forte ſcribendũ, crudelitate.

Contra qui opperiendum domi cenſebant.) Regius codex habet, Contra qui opperiendũ eum domi cenſebant. Forte legendũ, opperiendũ ei domi cenſebãt.

Cum per hæc atq; talia Marcellus inueheretur.) Illic legitur, uerteret. Forte de bet eſſe, peruerteret, quod uerbum pro accuſare, ſiue per accuſationem ſubuerte re ſæpe Tacito ſolenne eſt, ceu in initio operis oſtendimus.

Non illa nota & celebritate periculorũ ſueta iam ſenatus mœſtitia.) Opinor ſcribendum, crebritate periculorum.

Igitur flentes queritantesq;.) Forte, quiritantesq;.

Specta iuuenis, & omen quod diĳ prohibeant.) Scripſimus, & omen quidem diĳ prohibeant.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XVI

ILLVSIT dehinc Neroni fortuna per uanitatem ipſius, ex promiſſo Ceſellĳ Baſsi, qui originem Pœnus, mẽte turbida, nocturnæ quietis imaginem ad ſpem haud dubiã retraxit. Vectusq; Romam, principis aditum emercatus, expromit repertum in agro ſuo ſpecum altitudine immenſa, quo magna uis auri contineretur, non in formam pecuniæ, ſed rudi & antiquo pondere. Lateres quippe prægraues iacere, aſtantibus parte alia columnis. quæ per tantũ æui occulta, augendis præſentibus bonis latuerint. Cæterum ut coniectura demonſtrat, Didonem Phœniſſam Tyro profugam, condita Carthagine, illas opes abdidiſſe, ne nouus populus ni mia pecunia laſciuiret: aut reges Numidarum & aliâs infenſi, cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero non auctoris, nõ ipſius negotĳ fide ſatis ſpectata, nec miſsis uiſoribus per quos noſceret, an uera aſſererentur, auget ultro rumorem, mittitq; qui uelut partam prædam adueherẽt. Dantur triremes & delectum nauigium, iuuandæ feſtinationi. nec aliud per illos dies populus credulitate prodentis diuerſa fama tulerat. Ac forte quinquennale ludicrum ſecundo luſtro celebrabatur: oratoribusq; præcipua materia in laudem principis aſſumpta eſt. Non enim tantum ſolitas fruges, nec metallis confuſum aurum gigni, ſed noua ubertate prouenire terra, & obuias

obuias opes deferre deos. Quæq; alia ſumma facũdia, nec minore adulatio ne ſeruilia fingebant, ſecuri de facilitate credentis. Gliſcebat interim luxuria ſpe inani, conſumebanturq; ueteres opes, quaſi oblatis quas multos per an nos prodigeret. Quin & inde iam largiebatur. Et diuitiarũ expectatio inter cauſas paupertatis publicæ erat. Nam Baſſus effoſſo agro ſuo, latisq; circũ aruis, dum hunc uel illum locũ promiſſi ſpecus adſeuerat, ſequunturq; non modo milites, ſed populus agreſtiũ efficiendo operi aſſumptus, tandem po ſita uæcordia, non falſa ante ſomnia ſua, ſeq; tunc primũ eluſum admirans, pudorem & metum morte uoluntaria effugit. Quidam uinctum ac mox di miſſum tradidere, ademptis bonis in locum regiæ gazæ. Interea ſenatus propinquo iam luſtrali certamine, ut dedecus auerteret, offert imperatori uictoriã cantus, adiecit facundiæ coronã, qua ludicra deformitas uelaretur. Sed Nero nihil ambitu nec poteſtate ſenatus opus eſſe dictitans, ſe æquum aduerſus æmulos, & religione iudicum meritam laudem aſſecuturũ, primo carmen in ſcena recitat: mox flagitante uulgo, ut omnia ſtudia ſua publica/ret (hæc enim uerba dixere) ingreditur theatrũ, cunctis citharæ legibus ob/temperans: ne feſſus reſideret, ne ſudorem, niſi ea quam indutui gerebat ue/ſte detergeret: ut nulla oris aut nariũ excrementa uiſerentur. Poſtremo fle/xus genu, & cœtum illum manu ueneratus, ſententias iudicum opperiebat ficto pauore. Et plebs quidem urbis, hiſtrionũ quoq; geſtus iuuare ſolita, perſonabat certis modis, plauſuq; cõpoſito. Crederes lætari, ac fortaſſe læ/tabantur per iniuriã publici flagitij. Sed qui remotis è municipijs, ſeuerãq; adhuc, & antiqui moris retinẽtes Italiam, quiq; per longas prouincias laſci/uiæ inexperti officio legationũ aut priuata utilitate aduenerãt, neq; aſpectũ illum tolerare neq; labori inhoneſto ſufficere: cum manibus neſcijs fatiſce/rent, turbarent gnaros, ac ſæpe à militibus uerberarẽtur, qui per cuneos ſta bant, ne quod temporis momentum impari clamore, aut ſilentio ſegni præ/teriret. Conſtitit pleroſq; equitum, dum per anguſtias aditus & ingruen/tem multitudinem enituntur, obtritos: & alios dum diem noctemq; ſedili/bus continuant, morbo exitiabili correptos. quippe grauior inerat metus, ſi ſpectaculo defuiſſent, multis palàm & pluribus occultis, ut nomina ac uul tus, alacritatem, triſtitiamq; coeuntium ſcrutarentur. Vnde tenuioribus ſta/tim irrogata ſupplicia, aduerſus illuſtres diſſimulatum ad præſens, & mox redditum odium. Ferebantq; Veſpaſianum tanquam ſomno conniueret, à Phœbo liberto increpitum, ægreq; meliorũ precibus obtectum: mox im/minentem perniciem maiore fato effugiſſe. Poſt finem ludicri Poppæa mortem obijt, fortuita mariti iracũdia, à quo grauida ictu calcis afflicta eſt. Neq; enim uenenum crediderim, quamuis quidam ſcriptores tradãt, odio magis quàm ex fide. Quippe liberorum cupiens & amori uxoris obnoxius erat. Corpus nõ igni abolitum, ut Romanus mos: ſed regum externorum

Luſtrale certamen

Fl. Veſpaſianus

conſuetudine

consuetudine, differtum odoribus conditur, tumuloq; Iuliorũ infertur. Ductæ tamen publicè exequię, laudauitq; ipse apud rostra formã eius, & quod diuinæ infantis parẽs fuisset, aliáq; fortunæ munera pro uirtutibus. Mortem Poppeę ut palàm tristem, ita recordantibus lætam ob impudicitiã eius sæuitiamq;, noua insuper inuidia Nero cõpleuit, prohibendo C. Cassium officio exequiarum. quod primũ indicium mali. necq; in longum dilatũ est. Sed Syllanus additur, nullo crimine, nisi quod Cassius opibus uetustis, & grauitate morũ, Syllanus claritudine generis, & modesta iuuenta præcellebant. Igitur missa ad senatum oratione, remouendos à Rep. utroscq; disseruit. Obiectauitq; Cassio quod inter imagines maiorum, etiam C. Cassij effigiem coluisset, ita inscriptam: DVCI PARTIVM. Quippe semina belli ciuilis, & defectionem à domo Cæsarum quæsitã. Ac ut memoria tantum infensi nominis ad discordias uteretur, assumpsisse L. Syllanũ iuuenem genere nobilem, animo promptum, quem nouis rebus ostentarẽt. Ipsum dehinc Syllanum increpuit ijsdem quibus patruum eius Torquatum, tanquã disponeret iam imperij curas, præficeretq; rationibus & libellis & epistolis libertos: & inania simul & falsa. Nam Syllanus intentior metu, & exitio patrui ad præcauendum exterritus erat. Inducit posthac uocabulo indicũ, qui in Lepidam Cassij uxorem, Syllani amitam, incestum cum fratris filio & diros sacrorũ ritus confingerent. Trahebantur ut conscij Vulcatius Tullinus, ac Marcellus Cornelius senatores, & Calphurnius Fabatus eques Romanus: qui appellato principe instantem damnationem frustrati, mox Neronem circa summa scelera distentum, quasi minores euasere. Tunc senatusconsulto Cassio & Syllano exilia decernuntur, de Lepida Cæsar statueret. Deportatusq; in insulam Sardiniam Cassius, & senatus ius expectabatur. Syllanus tanquã Naxum deueheretur Hostia amotus, post municipio Apuliæ, cui nomen est Barium, clauditur. Illic indignissimum casum sapienter tolerans, à centurione ad cædem misso corripitur. Suadentiq; uenas abrumpere, animũ quidem morti destinatũ ait, sed non permittere percussori gloriam ministerij. At centurio quamuis inermem prævalidum tamen & iræ quàm timori propiorem cernens, premi à militibus iubet. Nec omisit Syllanus obniti, & intendere ictus quantũ manibus nudis ualebat, donec à centuriõe uulneribus aduersis tanquã in pugna caderet. Haud minus promptè L. Vetus, socruscq; eius Sextia & Pollutia filia necẽ subiere: inuisi principi tanquã uiuendo exprobrarent interfectũ esse Rubellium Plautum generum Lucij Veteris. Sed initium detegendæ sæuitiæ præbuit interuersis patroni rebus ad accusandum transgrediens Fortunatus libertus, ascito Claudio Demiano, quẽ ob flagitia uinctũ à Vetere Asiæ proconsule, exoluit Nero in præmium accusationis. Quod ubi cognitum reo, secq; & libertum pari sorte componi, Formianos in agros digreditur. Illic cum milites

occulta

occulta custodia circumdant. Aderat filia super ingruens periculum longo dolore atrox, ex quo percussores Plauti mariti sui uiderat, Cruentamq; cervicem eius amplexa seruabat sanguinẽ, & uestes respersas, uidua implexa luctu continuo, nec ullis alimentis, nisi quæ mortẽ arcerent. Tum hortante patre Neapolim pergit. Et quia aditu Neronis prohibebat̃, egressus obsidens, audiret insontem, néue cõsulatus sui quondã collegã dederet liberto, modo muliebri eiulatu, aliquando sexũ egressa, uoce infecta clamitabat, donec princeps immobilẽ se precibus & inuidiæ iuxta ostendit. Ergo nunciat patri abiicere spem, & uti necessitate. Simul affertur parari cognitionẽ senatus, & trucem sententiã. Nec defuere qui monerent magna ex parte hæredem Cæsarem nuncupare, atq; ita nepotibus de reliquo consulere. quod aspernatus, ne uitã proxime libertatẽ actam nouissimo seruitio fœdaret, largitur in seruos quantũ aderat pecunię: & si qua asportari possent, sibi quẽq; deducere, tris modo lectulos ad suprema retineri iubet. Tunc eodem in cubiculo, eodem ferro abscindunt uenas, properiq; & singulis uestibus ad uerecundiam uelati, balneis inferuntur, pater filiã, auia neptem, illa utroq; intuens, & certatim precantes labenti animæ celerem exitum, ut relinquerent suos superstites & morituros. Seruauitq; ordinem fortuna: ac senior prius, tum cui prima ætas, extinguuntur. Accusati post sepulturã, decretumq; ut more maiorum punirẽtur. Et Nero intercessit, mortem sine arbitrio permittens. ea cædibus peractis ludibria adiiciebãtur. P. Gallus eques Romanus, quod Fenio Rufo intimus, & Veteri non alienus fuerat, aqua atq; igni prohibitus est. Liberto & accusatori præmium operæ, locus in theatro inter uiatores tribunitios datur. Et mensis qui Aprilem eundemq; Neronem sequebatur, Maius Claudij, Iunius Germanici, uocabulis mutantur: testificante Cornelio Orfito qui id censuerat, ideo Iunium mensem transmissum, quia duo iam Torquati ob scelera interfecti, infaustum nomen Iunij tum fecissent. Tot facinoribus fœdum annum etiam dij tempestatibus & morbis insigniuere. Vastata Campania turbine uentorum, qui uillas, arbusta, fruges passim disiecit. pertulitq; uiolentiã ad mœnia urbis. In qua omne mortalium genus uis pestilentiæ depopulabatur, nulla cœli intemperie quæ occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur. Non sexus, non ætas periculo uacua. Seruitia perinde ac ingenua plebes raptim extingui, inter coniugum & liberorum lamenta, qui dum assident, dum deflent, sæpe eodem rogo cremabãtur. Equitum senatorumq; interitus quamuis promiscui, minus flebiles erant, tanquam cõmuni mortalitate sæuitiã principis præuenirent. Eodem anno delectus per Galliã Narbonensem Africãq; & Asiã habiti sunt, supplẽdis Illyrici legionibus, ex quibus ætate aut ualitudine fessi, sacramento soluebant̃. Cladem Lugdunensem quadragies sestertio solatus est princeps, ut amissa urbi reponerẽt.

quam

quam pecuniã Lugdunenſes ante obtulerant, turbidis caſibus. C. Suetonio, L. Teleſino Coss. Antiſtius Soſianus factitatis in Neronem carminibus probroſis, exilio, ut dixi, mulctatus, poſtquã id honoris indicibus tãq; promptũ ad cædes principem accepit, inquietus animo, & occaſionũ haud ſegnis, Parmenem eiuſdem loci exulem, & Chaldæorũ arte famoſum, eoq; multorum amicitijs innixum, ſimilitudine fortunæ ſibi conciliat. Ventitare ad eum nuncios & conſolationes non fruſtra ratus, ſimul annuã pecuniã à P. Anteio miniſtrari cognoſcit. Neq; neſcium habebat, Anteium charitate Agrippinæ inuiſum Neroni, opesq; eius præcipuas ad eliciendam cupidinem, eamq; cauſam multis exitio eſſe. Igitur interceptis Antei literis, furatus etiã libellos quibus dies genitalis eius, & euentura, ſecretis Parmenis occultabantur, ſimul repertis quæ de ortu uitaq; Oſtorij Scapulæ compoſita erant, ſcribit ad principem, magna ſe & quæ incolumitati eius conducerent allaturũ, ſi breuem exilij ueniã impetrauiſſet. quippe Anteium & Oſtorium imminere rebus, & ſua Cæſarisq; fata ſcrutari. Exin miſſæ Liburnicę, additurq; propere Soſianus. Ac uulgato eius indicio, inter damnatos magis quàm inter reos Anteius Oſtoriusq; habebantur: adeo ut teſtamentũ Antei nemo obſignaret, niſi Tigillinus auctor extitiſſet. Monitus prius Anteius ne ſupremas tabulas moraretur. At ille hauſto ueneno, tarditatem eius

Oſtorius

peroſus, interciſis uenis, mortẽ approperauit. Oſtorius longinquis in agris apud finem Ligurum id temporis erat. eò miſſus centurio, qui cædem eius maturaret. Cauſa feſtinandi ex eo oriebatur, quod Oſtorius multa militari fama, & ciuicam coronam apud Britanniam meritus, ingenti corporis robore armorumq; ſcientia, metum Neroni fecerat, ne inuaderet pauidũ ſemper, & reperta nuper coniuratione magis exterritum. Igitur centurio ubi effugia uillæ clauſit, iuſſa imperatoris Oſtorio aperit. Is fortitudinem aduerſum hoſtes ſæpe ſpectatam in ſe uertit. Et quia uenæ quanquam interruptæ parum ſanguinis effundebant, hactenus manu ſerui uſus ut immotum pugionem extolleret, adpreſſit dextram eius iugulоq; occurrit. Etiam ſi bella externa, & obitas pro Rep. mortes tanta caſuum ſimilitudine memorarem, meq; ipſum ſatietas cepiſſet, aliorumq; tædium expectarem, quamuis honeſtos ciuium exitus, triſtes tamen & continuos aſpernantium. At

Patientia ſeruilis

nũc patiẽtia ſeruilis, tantumq; ſanguinis domi perditum, fatigant animum & mœſtitia reſtringunt. Neq; aliam defenſionem ab ijs quibus iſta noſcentur exegerim, quàm ne oderim tam ſegniter pereuntes. Ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non ut in cladibus exercituum, aut captiuitate urbium ſemel editam tranſire licet. Detur hoc illuſtrium uirorum poſteritati, ut quomodo exequijs à promiſcua ſepultura ſeparantur, ita in traditione

Anne. Mella
Ru. Criſpinus

ſupremorũ accipiãt habeantq; propriam memoriã. Paucos quippe intra dies eodem agmine Anneus Mella, Cerialis Anicius, Rufus Criſpinus ac

Petronius

C.Petronius cecidere, Mella & Crispinus equites Romani, dignitate sena toria. Nam hic quondã præfectus prætorij, & consularibus insignibus do natus, ac nuper crimine cõiurationis in Sardiniã exactus, accepto iussę mor tis nuncio semet interfecit. Mella quibus Gallio & Seneca parẽtibus natus, petitione honorũ abstinuerat, per ambitionem præposterã, ut eques Ro manus consularibus potentia æquaretur. Simul acquirendæ pecuniæ bre uius iter credebat, per procurationes administrandis principis negotijs. Idẽ Anneum Lucanũ genuerat grande adiumentũ claritudinis. quo interfecto, dum rem familiarem eius acriter requirit, accusatorem cõciuit Fabiũ Roma num, ex intimis Lucani amicis. Mixta inter patrem filiumq; coniurationis scientia fingitur assimulatis Lucani literis. quas inspectas Nero, ferri ad eũ iussit, opibus eius inhiãs. At Mella (quæ tũ promptissima mortis uia) exol uit uenas, scriptis codicillis, quibus grandem pecuniã in Tigillinum, gene rumq; eius Cossutianum Capitonem erogabat, quo cætera manerẽt. Ad ditur codicillis, tanquã de iniquitate exilij querens ita scripsisset: se quidem mori nullis supplicij causis, Rufrium aũt Crispinũ & Aniciũ Cerialem uita frui, infensos principi. quæ cõposita credebantur, de Crispino quia interfe ctus erat, de Ceriale ut interficeretur. Necq; enim multo post uim sibi attulit minore quàm cæteri miseratione, quia proditam C.Cæsari coniurationem ab eo memínerant. De C.Petronio supra. Pauca repetenda sunt. Nam illi dies per somnum, nox officijs & oblectamentis uitæ transigebatur. Vtq; alios industria, ita hunc ignauia ad famam protulerat, habebaturq; nõ ga neo & profligator, ut plericq; sua haurientium, sed erudito luxu. Ac dicta fa ctaq; eius quãto solutiora, & quandam sui negligentiam præferentia, tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamen Bithyniæ & mox consul uigentem se ac parem negotijs ostendit: dein reuolutus ad uitia, seu uitiorum imitatione inter paucos familiarium Neroni assumptus est, elegantię arbiter, dum nihil amœnũ, & molle affluentia putat, nisi quod ei Petronius approbauisset. Vnde inuidia Tigillini, quasi aduersus æmulũ & scientia uoluptatum potiorem. Ergo crudelitatem principis cui cæteræ li bidines cedebant, aggreditur, amicitiam Sceuini Petronio obiectans, corru pto ad indicium seruo, ademptaq; defensione, & maiore parte familiæ in uincla rapta. Forte illis diebus Campaniã petiuerat Cæsar, & Cumas usq; progressus Petronius illic attinebatur. Nec tulit ultra timoris aut spei mo ras, necq; tamen præceps uitam expulit, sed incisas uenas ut libitum obliga tas, aperire rursum, & alloqui amicos, non per seria, aut quibus constantiæ gloriam peteret. Audiebatq; referentes, nihil de immortalitate animæ, & sapientium placitis, sed leuia carmina & faciles uersus. Seruorum alios largi tione, quosdam uerberibus affecit. Iniit & uias, somno indulsit, ut quanquã coacta mors, fortuitæ similis esset. Ne codicillis quidem (quod plericq; pe

Exoluere uenas promptissima mortis uia

Ani. Cerialis

C. Petronius

Elegantiæ arbiter

reuntium) Neronem aut Tigillinũ, aut quem aliũ potentium adulatus est: sed flagitia principis sub nominibus exoletorũ fœminarumq; & nouitate cuiusq; stupri perscripsit, atq; obsignata misit Neroni. fregitq; annulum, ne mox usui esset ad facienda pericula. Ambigenti Neroni quonã modo noctium suarũ ingenia notescerent, offertur Silia matrimonio senatoris haud ignota, & ipsi ad omnem libidinẽ adscita, ac Petronio perquàm familiaris, agitur in exiliũ tanquam nõ siluisset quę uiderat pertuleratq;, proprio odio. At Numiciũ Thermũ prætura functũ Tigillini simultatibus dedidit, quia libertus Thermi quædam de Tigillino criminose detulerat, quæ cruciatibus tormentorũ, ipse patronus eius nece immerita lueret. Trucidatis tot insignibus uiris ad postremum Nero uirtutem ipsam excindere concupiuit, interfecto Barea Sorano & Thrasea Pæto, olim utriq; infensus, & accedẽtibus causis in Thraseam: quod senatu egressus est, cum de Agrippina referretur, ut memoraui: quodq; Iuuenalium ludicro parum expetibilem operã præbuerat: eaq; offensio altius penetrabat, quia idem Thrasea Patauij unde oriundus erat, ludis Cesticis à Troiano Antenore institutis, habitu tragico cecinerat. Die quoq; quo prætor Antistius ob probra in Neronem composita ad mortem damnabatur, mitiora censuit, obtinuitq;: & cum decũm honores Poppeæ decernuntur, sponte absens, funeri non interfuit. Quæ obliterari non sinebat Capitõ Cossutianus, præter animum ad flagitia præcipitem, inimicus Thraseæ, quod auctoritate eius concidisset iuuantis Cilicum legatos, dum Capitonem repetundarum interrogant. Quin & illa obiectabat: principio anni uitare Thraseam solenne iusiurandum: nuncupationibus uotorum non adesse, quamuis Quindecimuirali sacerdotio præditũ: nunquã pro salute principis, aut cœlesti uoce immolauisse: assiduũ olim & indefessum, qui uulgaribus quoq; patrum consultis semet fautorem aut aduersarium ostenderet, triennio non introijsse curiam: nuperrimeq; cum ad coercendos Syllanum & Veterem certatim concurreretur, priuatis potius clientium negotijs uacauisse: secessionem iam id & partes, & si multi idem auderent, bellum esse. Vt quondam C. Cæsarem inquit, & M. Catonem, ita nũc te Nero & Thraseam auida discordiarũ ciuitas loquitur. Et habet sectatores uel potius satellites, qui nondũ contumaciã sententiarũ, sed habitũ uultumq; eius sectantur, rigidi & tristes, qui tibi lasciuiã exprobrent. Huicuni incolumitas tua sine arte, sine honore. Prosperas principis res spernit, etiam ne luctibus & doloribus nõ satiatur? Eiusdem animi est, Poppeam diuam non credere, cuius in acta diui Augusti & diui Iulij non iurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diurna populi Romani per prouincias, per exercitus, accuratius leguntur, ut noscatur quid Thrasea non fecerit. Aut transeamus ad illa instituta, si potiora sunt: aut noua cupientibus auferat dux & auctor. Ista secta Tuberones & Fauonios ueteri quoq; Reip. ingrata nomina genuit

Ludi Cestici apud Patauiũ

Diurna Pop. Rom.

genuit. Vt imperiũ euertant, libertatem præferunt: ſi peruerterint, ipſam aggredientur. Fruſtra Caſsiũ amouiſti, ſi gliſcere & uigere Brutorum æmulos paſſurus es. Deniq; nihil ipſe de Thraſea ſcripſeris, diſceptatorem ſenatum nobis relinque. Extollit ira promptum Coſſutiani animum Nero: adĳcitq; Marcellum Eprium acri eloquẽtia. At Bareã Soranum iam ſibi Torius Sabinus eques Romanus popoſcerat reum ex proconſulatu Aſiæ, in qua offenſiones principis auxit, iuſtitia atq; induſtria: & quia portui Epheſiorum aperiendo curã inſumpſerat: uimq; ciuitatis Pergamenę prohibentis Acratum Cæſaris libertũ ſtatuas & picturas auehere, inultam omiſerat. Sed crimini dabatur amicitia Plauti, & ambitio conciliandæ prouinciæ ad ſpes nouas. Tempus damnationi delectũ quo Tyridates accipiendo Armeniæ regno aduentabat: ut ad externa rumoribus inteſtinũ ſcelus obſcuraretur, an ut magnitudinem imperatoriã cæde inſigniũ uirorum quaſi regio facinore oſtentaret. Igitur omni ciuitate ad excipiendum principem ſpectandumq; regem effuſa, Thraſea occurſu prohibitus non demiſit animum: ſed codicillos ad Neronem compoſuit, requirens obiecta, & expurgaturũ aſſeuerans, ſi noticiam criminum & copiã diluendi habuiſſet. Eos codicillos Nero properanter accepit, ſpe exterritum Thraſeã ſenſiſſe per quæ claritudinẽ principis extolleret, ſuamq; famã dehoneſtaret. Quod ubi nõ euenit, uultumq; & ſpiritus & libertatem inſontis ultro extimuit, uocari patres iuſsit. Tum Thraſea inter proximos cõſultauit, tentaret ne defenſionem, an ſperneret. Diuerſa conſilia afferebantur. Quibus intrari curiam placebat, ſecuros eſſe de conſtantia eius dixerunt, nihil dicturum, niſi quo gloriã augeret. Segnes & pauidos ſupremis ſuis ſecretum otium dare. Aſpiceret populus uirum morti obuium, audiret ſenatus uoces quaſi ex aliquo numine ſupra humanas: poſſe ipſo miraculo etiam Neronem permoueri: ſin crudelitas perſiſteret, diſtingui certe apud poſteros memoriam honeſti exitus ab ignauia per ſilentium pereuntium. Contra qui opperiendum domi cenſebant, de ipſo Thraſea eadem. ſed ludibria & contumelias imminere. ſubtraheret aures conuitĳs & probris. Non ſolum Coſſutianum aut Eprium ad ſcelus promptos, ſupereſſe qui forſitan manus ictusq; per immanitatem Auguſti. etiam bonos metu ſequi. Detraheret potius ſenatui quem perornauiſſet infamiam tanti flagitĳ: & relinqueret incertum, quid uiſo Thraſea reo decreturi patres fuerint. ut Neronem flagitiorum pudor caperet, irrita ſpe agitari: multoq; magis timendum, ne in coniugem, in familiam, in cætera pignora eius ſæuiret. Proinde intemeratus, impollutus, quorum ueſtigĳs & ſtudĳs uitam duxerit, eorum gloria peteret finem. Aderat conſilio Ruſticus Arulenus flagrans iuuenis, & cupidine laudis offerebat ſe interceſſurum ſenatuſconſulto. Nam plebis trib. erat. Cohibuit ſpiritus eius Thraſea, ne uana & reo non profutura, interceſſori exitioſa inciperet. Sibi actam ætatem, & tot

per annos continuum uitæ ordinem non deserendum: illi initium magistra tuum, & integra quæ supersint. Multũ ante secũ expenderet, quod tali tempore capessendæ Reip. iter ingrederetur. Cæterũ ipse an uenire in senatum deceret, meditationi suæ reliquit. At postera luce duæ prætoriæ cohortes armatæ templum genitricis Veneris insedere. Aditum senatus globus togatorum obsederat, non occultis gladijs. dispersiq; per fora ac basilicas cunei militares. inter quorũ aspectus & minas ingressi curiã senatores. Et oratio principis per Quæstorem eius audita est. Nemine nominatim cõpellato patres arguebat, quod publica munia desererent, eorumq; exemplo equites Ro. ad segnitiam uerterentur. Et enim quid mirum è longinquis prouincijs adueniri, cum plerique adepti consulatũ & sacerdotia, hortorum potius amœnitati inseruirent? quod uelut telum arripuere accusatores. Et initium faciente Cossutiano, maiore ui Marcellus summã Reip. agi clamitabat: contumacia inferiorum, lenitatem imperitantis diminui. Nimium mites ad eam diem patres, qui Thraseam desciscentem, qui generũ eius Heluidium Priscum in ijsdem furoribus, simul Paconium Agrippinum paterni in principes odij hæredem, & Curtium Montanum detestanda carmina factitantem, eludere impune sinerent. Requirere se in senatu consularem, in uotis sacerdotem, in iureiurando ciuem: nisi contra instituta & cerimonias maiorum, proditorem palàm & hostem Thrasea induisset. Denicq; agere senatorem, & principis obtrectatores protegere solitus, ueniret, censeret quid corrigi aut mutari uellet: facilius perlaturos singula increpantem, quàm nunc silentium perferrent omnia damnantis. Pacem illi per orbẽ terræ, an uictorias sine damno exercituũ displicere? Ne hominem bonis publicis mœstum, & qui fora, theatra, templa pro solitudine haberet, qui minitaretur exilium suũ, ambitionis prauæ compotem facerent. Non illi consulta hæc, non magistratus, aut Romanam urbem uideri. Abrumperet uitam ab ea ciuitate, cuius claritatem olim, nunc & aspectum exuisset. Cum per hæc atq; talia Marcellus inueheretur toruus & minax uoce, uultu oculis ardesceret, nõ illa nota & celebritate periculorũ sueta iam senatus mœstitia, sed nouus & altior pauor, manus & tela militum cernentibus, simul ipsius Thraseæ uenerabilis species obuersabatur: & erant qui Heluidium quoq; miserarentur, innoxiæ adfinitatis pœnas daturũ. Quid Agrippino obiectũ, nisi tristem patris fortunam? quando & ille perinde innocens Tiberij sæuitia cõcidisset. Enim uero Montanũ probè uiuentem, neq; famosi carminis, quia protulerit ingeniũ, extorrem agi. Atq; interim Torius Sabinus Sorani accusator ingreditur, orditurq; de amicitia Rubellij Plauti, quodq; proconsul Asiæ Soranus proclaritate sibi potius accõmodatum, quàm ex utilitate cõmuni egisset, alendo seditiones ciuitatum. Vetera hæc. sed recens, discrimini patris filiam connectebat, quod pecuniam Magis dilargita esset. Acciderat sanè pietate Ser-

utiliæ

uiliæ (id enim nomen puellæ fuit) quæ charitate erga parentẽ, simul impru- *Seruilia Soranifilia*
dentia ætatis, non tamen aliud cõsultauerat, quàm de incolumitate domus, & an placabilis Nero, an cognitio senatus nihil atrox afferret. Igitur accita est in senatum, steteruntq; diuersi ante tribunal consulum, grandis æuo pa-
rens, contra filia intra uicesimum ætatis annũ, nuper marito Annio Pollio-
ne in exilium pulso, uiduata desolataq;, ac ne patrem quidem intuens, cuius oneraſſe pericula uidebatur. Tum interrogãte accusatore, an cultus dotales, an detractũ ceruici monile uenundediſſet, quo pecuniam faciendis magicis sacris contraheret: primum strata humi, longoq; fletu & silentio, post, alta-
ria & aram complexa: Nullos, inquit, impios deos, nullas deuotiones, nec »
aliud infelicibus precibus inuocaui, quàm ut hunc optimũ patrem tu Cęsar »
& uos patres seruaretis incolumem. Sic gemmas & ueſtes & dignitatis insi- »
gnia dedi, quomodo si sanguinem & uitam popoſciſſent. Viderint isti ante »
hac mihi ignoti quo nomine sint, quas artes exerceant: nulla mihi principis »
mentio, nisi inter numina fuit. Neſcit tamen miſerrimus pater. & si crimen »
est, sola deliqui. Loquentis adhuc uerba excipit Soranus, proclamatq;, »
non illam in prouinciã secum profectam, non Plauto per ætatem noſci po-
tuiſſe, non criminibus mariti connexã, nimiæ tantum pietatis ream, separa-
rent à se quamcunq; sortem subiret, Simul in amplexus occurrẽtis filiæ rue
bat, nisi interiecti lictores utrisq; obstitiſſent. Mox datus testibus locus, &
quantũ nunc sæuitia accusationis permouerat, tantum iræ P. Egnatius testis
conciuit. Cliens hic Sorani, & tunc emptus ad opprimendum amicum, au-
ctoritatem Stoicæ sectæ præferebat, habitu & ore ad exprimendã imagi-
nem honesti & exerciti, cæterũ animo perfidiosus, & subdolus, auaritiã ac li
bidinẽ occultans. Quæ postq; pecunia recluſa sunt, dedit exemplũ præca-
uendi, quomodo fraudibus inuolutos, aut flagitijs commaculatos, sic ſpecie
bonarũ artiũ falsos & amicitiæ fallaces. Idem tamen dies & honestũ exem-
plum tulit Caſsij Asclepiodoti, qui magnitudine opũ præcipuus inter Bi-
thynos, quo obsequio florentem Soranũ celebrauerat, labentem nõ dese-
ruit. Exutusq; omnibus fortunis, & in exiliũ actus, æquitate deũm erga bo
na malaq; documenta. Thraseæ Soranoq; & Seruiliæ datur mortis arbitri
um. Heluidius & Paconius Italia depelluntur. Montanus patri conceſſus est,
prædicto ne in Rep. haberetur. Accusatoribus Eprio & Cossutiano quin-
quagies sestertiũ singulis, Ostorio duodecies & quæstoria insignia tribuun
tur. Tum ad Thraseã in hortis agentẽ quæstor consulis missus, ueſpera- *Thraſea*
scente iam die. illustriũ uirorũ fœminarumq; cœtus frequentes egerat, ma-
xime intentus Demetrio Cynicæ institutionis doctori: cum quo, ut cõiecta
re erat intentione uultus, & auditu si qua clarius proloquebantur, de natura
animę, & dissociatione spiritus corporisq; inquirebat: donec aduenit Domi
tius Cæcilianus ex intimis amicis, & ei quid senatus censuiſſet, exposuit. Igi

tur flentes queritantesq; qui aderant, faceſſere propere Thraſea, neu periculа ſua miſcere cum ſorte damnati hortatur. Arriamq; tentantem mariti ſuprema, & exemplum Arrię matris ſequi, monet retinere uitā, filiæq; communi ſubſidium unicum non adimere. Tum progreſſus in porticum, illic à quæſtore reperitur, lætitiæ propior, quia Heluidium generum ſuum Italia tantum arceri cognouerat. Accepto dehinc ſenatuſconſulto, Heluidium & Demetrium in cubiculum inducit: porrectis utriuſq; brachiȷ́ uenis, poſtq; cruorem effudit, humum ſuper ſpargens, propius uocato quæſtore, Libemus, inquit, Ioui Liberatori. Specta iuuenis, & omen quidem diȷ́ prohibeant, cæterum in ea tempora natus es, quibus firmare animum expedit conſtantibus exemplis. Poſt lentitudine exitus graues cruciatus afferente, obuerſis in Demetrium *

Hic multa deſunt.

BEATI RHENANI IN LIBRVM DECIMVM SEPTIMVM CASTIGATIONES.

Atq; omnium poteſtatem ad unum conferri pacis interfuit

TQVE omnem poteſtatem ad unum conferri pacis interfuit.) Exemplar Matthiæ regis. Atq; omnium poteſtatem. Quæ lectio mihi magis probat. Nam hæc clauſula, ad unū, reſpondet illi omnium poteſtatem, Subauditur ciuium, hoc eſt totius populi Romani. Omniū poteſtatē, hoc eſt quam omnes habebant.

Aduerſari cū accuſatiuo

Sed ambitioni ſcriptoris facile aduerſeris.) Repoſui, Sed ambitionem ſcriptoris facile aduerſeris. Nam Tacitus ſolet hoc uerbum cum accuſatiuo coniungere. Sic infra. Vidiſtis cōmilitones notabili tempeſtate etiā deos infauſtam adoptionem aduerſantes. Libro primo, Sua ſacinora aduerſari deos lamentantur. Rurſum lib. 19. Voce flebili precabatur placatos patris manes, neue ſe ut parricidam aduerſarentur. Lib. 20. Vulgus aduerſari regem, inuidere Aegypto, ſibi metuere, templumq; circumſidere.

Vberiorem ſecurioremq; materiam ſenectuti ſepoſui.) Comparatiuum alterum ſecurioremq;, non eſt in libro manuſcripto.

In ipſa etiā pace fæuū.) Præpoſitionē in expunximus. Subauditᵉ enim Tacitō.

Tria bella ciuilia.) Trina bella ciuilia legitur illic.

Et ſtatim miſſa cohorte in Roxolanos Sarmatarum ac Sueuorū gentes.) Accuſatiuus Roxolanos uidetur poſtea additus. nam nō eſt in uolumine Budenſi. Nos quoq; ſuſtulimus.

Et laudatis antiquorum mortibus pares exitus.) Regium exemplar habet, ne & laudatis, Poſſet etiā legi, Nec laudatis antiquorū mortibus impares exitus.

Aut populum, aut urbanū militem.) Caſtigauimus, apud pop. apud urb. mil.

Et quamuis capite defectionis ablato.) Ab omnibus exemplaribus diſſentiens hic pro & ſcripſi, Sed quamuis capite deſectionis ablato. Nam extrema proxime

Neq; deerant.) Nos, Nec deerant. (præcedentis dictionis litera eſt.

Legi à ſe principem non emi.) Caſtigauimus, Legi à ſe militem non emi. Qui ſuppoſuit principem, putauit Tacitum loqui de Piſone quem is Cæſarem fecit. Sed præcedit ueterem diſciplinā. Id accipiendū de militari caſtrenſiq; diſciplina.

Mul-

Multi adhæc innumeri è Germania ac Britannia.) Emend. Multi adhoc & in numeri è Germania ac Britannia. *Adhoc*

Et pacis artibus bellis inexpertus.) Correx. Et pacis artibus, belli inexpertus. Expone. Et pacis artibus, Subaudi expertus, belli artibus inexpertus.

Proximæ tamen Romanis exercitib. Galliarũ ciuitates. Scrip. Germanis exer. Germani exercitus.) Nos, Germanici exercitus.

Nimiæ uoluptates.) Cogitandum an legi possit, Nimiæ uoluptatis. Item, magnæ uirtutis.

Palàm laudares, secreta male audiebant.) Quandoquidẽ Codex regius habet, Palàm laudes secreta male audiebat, Videt̃ hic esse Græca cõstructio, secreta male audiebat, id est, in secretis, siue propter secreta. Alioqui huiusmodi lectio queat erui, Palàm laudari. Infinitiuũ pro præterito imperf. Secretò male audiebat.

Duæ Mauritaniæ, Rhetia, Noricum.) Illic legitur, Rhetiæ, sed mutatũ in Rhetia, nescio an casu. Sunt aũt duæ, prima & secunda, siue superior & inferior. Verum quando ea distinctio nata, incertum.

Ita in fauorem aut odium conclatu ualentiorum agebantur.) Scripsimus, contactu ualentiorum.

Superioris Germaniæ legiones rupta sacramenti reuerentia.) Liber Cor. regis habet, licentia. Vt rear scripsisse Tacitum, rupti sacramenti licentia. *Rupti sacramenti licentia*

Deinde fessa iam ætate Galbę.) Bud. uolumẽ aliter hic habet nẽpe sic, defessa an ętate Galbæ. Lego. defessa ann. (hoc est annis) ętate Galbę. Mouit eũ qui locũ castig. quisquis fuit, ut scriberet, dein, quod præcedit aduerbiũ primũ. Enimuero non est necesse, ut sequat̃ deinde aut simile quippiã. nam possumus intellígere primũ è licentia ac libidine uulgi, sermones iactatos fuisse de fessa annis ętate Galbæ: quum postea adoptio ipsa præstaret eidem sermoni agitando occasionem.

Multi occulta spe.) Vocabulũ multi nõ est in uolumine Bud. Sed pro occulta, est illic stulta spe. Et stat optime sensus. Paucis iudiciũ aut Reip. amor, Stulta spe, prout quis amicus uel cliens, hunc uel illum ambitionis rumorib. destinabãt.

Etiam in T. Iunij odium diuerterant.) Particulàm etiam diuisimus in Et iam. Placet uero uerbum quod illic scriptum est, deuerterãt, quod & alias in regio codice plerunq; occurrit, ubi nos diuertere legimus. *Deuertere*

Neq; erat Galbæ ignota Oth. ac T. Iunij amicitia ex rumoribus nihil silentio transmittentium.) Illic legitur, amicitia, & ex rumoribus, & id est etiam.

Donec Octauiam uxorem amoliretur.) Bud. uolumẽ manifeste habet, Donec Octauia uxor amoueretur. Quid erat opus hoc mutare? Scio quomodo acciderit. Libro 14. leguntur hæc uerba, Octauiamq; coniugẽ amoliri, quæ rursum hoc loco castigator quispiam supponere uoluit, germana lectione erasa.

Piso M. Crasso ex Scribonia genitus.) Emend. & Scribonia genitus. Paulo post scripsi. Et tibi insigne, Sulpitiæ & Luctatiæ decora nobilitati tuę adiecisse.

Et iudicij mei documentum sit.) Castigaui, Vt iudicij mei documentum sit. Vbi malim, sint. nam sequitur, necessitudines non meæ sed tuæ.

Sed alij per obsequium imminuent. Irrumpet adulatio.) Hic locus fœde corruptus est. Restituimus ex uolumine Matth. Cor. in hũc modum. Sed alij licet per obsequium annuant. Irrumpet adulatio. Expone, licet hoc est datur, conceditur, permittitur, ut alij per obsequium annuant.

Nec tamen territus fueris.) Scripsimus. Ne tamen territus fueris.

Vtilissimus quidem ac breuissimus bonarum malarumq; rerũ delectus, cogitare, quid aut uolueris. Codex Budensis; Vtilissimus idem ac breuissimus bona

rumq; rerũ delectus, cogitare. Legerim ego, Vtiliſsimus idem ac breuiſsimus bonarũ quoq; rerũ delectus. Cogitato quid aut nolueris ſub alio principe, aut uolue (ris

Seu quæ fato manent, quãuis ſignificata nõ uitentur.) Emendauimus & diſtinximus, Seu quæ fato manent, quamuis ſignificata, non uitantur.

Gratabundi, ubi ante, grata auditu

Et proximi militum grata auditu reſpondent.) Mendoſus locus eſt. Caſtig. Et proximi militum gratabundi reſpondent. Nam gratandi uerbũ etiã alibi Tacitus uſurpat. Vt lib. 5. Et incolumem fore gratat. Lib. 14. de matre Neronis Agrippina. Atq; ubi incolumẽ eſſe pernotuit, ut ad gratãdũ ſeſe expediret. Lib. 18. Laudantes gratantesq; circundatũ aquilis ſignisq;, in tribunal ferunt.

Quantulacunq; par ci ſenis liberalitate.) Liber Coruini, Quantulacunq; parua liberalitate. Nocuit. Opinor fuiſſe ſcriptũ. Quãtũcunq; parua liberalitate. Aut tantum, quantacũq; liberalitate. Vt dictio parua fuerit gloſſa.

Non longior ꝙ apud milites ſermo.) Militem illic legitur. Mox pro illi autoritatem ſenatus, ſcripſimus, ille aut. f. hic d. Cæſaris laturus.

Is conſilio interceſſit.) Exemplar Bud. ni conſilio interceſſit. Forte legẽdum, ni conſilio interceſſum. Aut potius, cui conſilio interceſſum.

At illis uix decumæ ſuper portiones erat. Caſtig. At illis uix decumę ſuper portiones erant

Et inquieta urbs actionibus.) Malim auctionibus. Nam mox præcedit, Vbiq; haſta & ſector.

Prægrauem ſe Neroni fuiſſe.) Budenſe uolumen. Se Neroni grauẽ fuiſſe.

Nec Luſitaniã rurſus & alterius exilij hon.) Repoſuimus, aut alterius exiliũ h.

Adulteria, matrimonia.) Codex manuſcriptus, Adultera matrimonia.

Aegre ſub armis emitterẽtur.) Scripſimns, eniterent. Quo uerbo alibi quoq; utitur. Vt lib. 2. Pars obiectum aggerem eniteretur.

Flagrantibus iam militum animis.) Datiuus animis non eſt in regio libro, nec eo opus hic eſt. Nam Tacitus dixit flagrantibus militum pro flagrantibus militibus, quo loquendi modo nihil apud hunc crebrius. Flagrantibus iam militũ, uelut faces addiderat.

Proculo ſpiculatori.) Vbicunq; uulgatæ æditiones habent ſpiculatoris uocabulum, ſpeculatoris codex Matth. Cor. cõtinet. Notum aũt eſt quodnam officiũ fuerit militum ſpeculatorum. Paulopoſt illic eſt, Veturium Optionem.

In cõmuni omnes metu mutandæ militiæ tenebantur.) Malim, in cõmune. Vt paulopoſt, accendendos in commune ratus.

Quædam apud Galbæ aures prefectus Laco eluſit. Liber manuſcriptus. Quædam apud Galbam audiens præfectus Laco eluſit. Aperta ſententia eſt. Nec cauſæ quicquam erat quur mutaretur.

Sub ædem Saturni.) Illic legitur, in ædem Saturni pergit. Forte inde in Satur-

Igitur conſultãtibus placuit pertentari animum (ni pergit. Subaud. ędem. cohortis.) Scripſimus, tentari animum cohortis.

Cummaxime

Tum maxime, dicam ne ſec.) Repoſui, cum maxime, diſtinxiq;. Vt qui aduerſas expertus cummaxime, dicam ne ſecundas quidem minus diſcriminis habere. hoc aduerbio etiam alibi utitur. Vt infra, Non hercle illi quibus cummaxime Vitellius in nos ciet, Germani audeant. libro tertio, Littora & lacus Campanię cum maxime peragrãtem. Libro quarto. Is diſpoſita claſſiariorum copia, cœptantem cummaxime coniurationem diſiecit. Quanquã utrobiq; tum maxime ſcriptum, ſed mendoſe. Libro 20. Capi cummaxime urbem. Sic enim illic legendum, non, tum maxime. Paulopoſt eodem libro. Tolerant cummaxime inopiã obſidiumq; apud uetera legiones. Eodem libro in reſponſione Agrippinenſium. Muros ciui tatis

tatis,cõgregãtibus ſe cummaxime Romanorũ exercitibus, augere nobis q̃ diru/ere tutius eſt. Quanq̃ in uulgatis æditionibus & eo loco perperam ſcriptum eſt, tum maxime pro cũmaxime. Hanc uocem reperi etiã apud Liuium ſæpe corruptam. Nam lib. 9. tertiæ decad. legitur quàmmaxime pro cũmaxime in uulgatis æditionibus. Hoc aduerbium Tertulliano frequentiſsimum.

Falluntur quibus luxuria ſpeciẽ liberalitatis imponit.) Tametſi deſtituat nos hic uolumen manuſcriptum, non dubitamus tamen eſſe legendum, ſpecie liberalitatis pro ſpeciem. Nam imponit non eſt hic indit, ſed decipit. *Falluntur quibus luxuria ſpecie liberalitatis impõit.*

Si Reſp. & ſenatus & populus uana nomina ſunt.) Codex regius habet, uacua nomina. Vacuum pro otioſo Tacitus etiã uſurpat alibi. Vt infra. Is quo magis uacuus, quietis caſtris iuſſa exequeretur. *Vacua nomina*

Sed proinde à nobis donatiuo plus ob fidẽ q̃ ab alijs pro facinore accipietis.) Comparatiuum plus eraſimus è ſuperiori uerſu repetitum hic per errorem. Plerunq̃ ueteres librarij proinde ſcripſerunt pro perinde. Itaq̃ clarus ſenſus erit ſi legas, Sed perinde à nobis donatiuo ob fidẽ q̃ ab alijs pro facinore accipietis. Dictum donatiuo accipietis, ut dicimus dono muneriue accipere.

Vt turbidis rebus euenit, timore magis & nõnullo adhuc cõſilio, parat ſigna.) Bud. exẽp. Vt turbidis reb. euectior ire magis & nullo adhuc cõſi. Legerim, Vt turbidis reb. euectior, ira magis & nullo adhuc cõſilio, parat ſigna. Eſt aũt euectior ab euectus. Itaq̃ caſtig. æditio uulgata quæ cõtrariũ ſenſum deprauatis uerbis

Si incipiens adhuc & nondum adulta ſeditio melioribus conſilijs (præfert flecteretur.) Repoſuimus. Et necdum adulta ſeditio.

Infeſtis pilis proturbant.) Volumẽ Matth. Coruini, Ingeſtis pilis proturbant. Ab ingeror, ereris. paſſiuo uerbo. *Ingeſtis pilis*

Obſidionem nimirum toleraturus.) Illic legitur toleraturum. Tum ſtigme ponenda ante obſidionem.

Qui ad euocandũ Galbam, læta falſo uulgauerant.) Scripſimus, uulgauerint.

Sumpto thorace Galba irruenti turbæ neq̃ ętate neq̃ corpore ſiſtens, ſella leuaretur.) Hæ duę uoces, neq̃ ętate, nõ ſunt in libro manuſcripto. Quare ſuſpicor ſcribendũ: Donec inopia ueri, & conſenſu errantiũ uictus, ſumpto thorace Galba, irruente turba, neq̃ corpore ſiſtens, ſella leuaretur. Senſus eſt, propter irruentem turbã & quod corpore non poſſet ſiſtere, id eſt inſiſtere, ſella fuiſſe leuatum.

Ad coercendum militarem licentiam.) Scripſimus, ad coercendam mil. lic.

Poſtquam uniuerſa claſsiariorũ legio.) Hoc melius placet q̃ quod illic legitur, Claſſiorum.

Quia nec priuatũ me uocare ſuſtineo.) Repoſui, Quia n. p. m. uocari ſuſtineo.

Beruichilonis in Gallia.) Codex Bud. Betuichilonis. Forte Vetij Chilonis.

Cum uos aſpexerit, cum ſignum m. acceperit.) Illic, Cum uos aſpexerit, hoc ſolum cum ſignum meum acceperit, erit certamen.

Miſcentur auxiliaribus galeis ſcutisq̃.) Deeſt illic dictio galeis.

Ad poſterum uel odio hæſ.at.) Malim, ad poſtremum.

Ire præcipites, et occupare pericula iubet.) Scrip. occupari peric. iubet, id eſt ut

Comitatus Galbæ cohortis.) Caſtig. comitãtis Galbam cohortis. (occupent. *Deripere*

Et mox dereptam. Quanq̃ ubicunq̃ nos legimus diripere ſiue diripiendum, illic plerunq̃ habetur, deripere & deripiendum.

Et ſenẽ trucidare pergunt diſiecta plebe.) Hæc uerba ex ſuperioribus hic perperam repetita deleuimus.

Denſum, quẽ.) Et has duas dictiones expunximus. Vt nunc legatur ſentẽtia:

Inſignem

Insignem illa die uirum Semproniũ ætas nostra uidit. Arbitror concinnatori formularum apud typographum, aliquid superfuisse spacij, quod iteratis & inculcatis uerbis istis expleuerit.

Stricto pugione occurrens armatus.) Scripsimus, armatis.

Sed latebra imminens exitium differebat. Tum aduenere.) Emendauimus, differebat, cum aduenere.

Missu Othonis.) Nos, iussu Othonis.

Ad prohibendũ scelus, iubere iam poterat.) Fieri potest ut oscitantia librarij hæc uerba fuerint in codice regio omissa.

Omisisset offensus an distulisset.) Inseruimus hic uocem tot, & quia Budense exemplar habet omisisse, nos fecimus etiã distulisse. quæ lectio stare potest, si quis subaudiat eum. Non displicet tamen quod est in contextu.

Adhoc Adhæc tantum maiori fratri prælatus est.) Nos, Adhoc.

Eadem lasciuia temptasset.) Liber manuscriptus, temperasset. Forte legẽdum temerasset. Mox abest illic ablatiuus iussu, fortassis omissus per incuriam librarij.

Obtentui *Obtentus* Sed claritas natalitũ & metus temporũ obtinuit.) Pro uerbo obtinuit, nos posuimus datiuũ obtentui. Subauditur aũt, fuit. Habet hoc uocabulũ & in alijs locis in usu. Lib. 12. Cupido auri immensa obtentum habebat, quasi subsidium regno pararetur. Libro 18. Deletæq; oẽs copiæ forent, ni uictorem exercitũ attinuisset obscurum noctis obtentui fugientibus.

Velut ad perdendũ imperiũ fataliter electos.) Emẽdauimus, ad partiendũ imp.

Captam totiens suis exercitibus urbem.) Codex regis Coruini habet, captam quotiens. Nos indidem pro exercitibus, scripsimus, ciuibus.

Equi ad usum, & ad decus supererãt.) Illic legit, ad dedecus. Itaq; suspicor scribendũ, ad abusum, nisi quis malit, abusui. Id exposcit sẽsus. Paratis utrinq; corruptorib. & perfidia impunita, uiri, arma, equi, ad abusum, & ad dedecus supererãt.

Sed ante bellum centurias tantũ suas turmasq; nouerant.) Budense uolumen non habet turmas, sed tantum, suasq;. Forte legendũ, Sed ante bellum centurias tantum suas quisq; nouerant. Aut distingue, centurias tantum, suasq; nouerant, Et expone centurias tantum nouerant, sed suas.

Adimendis ordinandisue suæ militiæ ordinibus integre mutauerat.) Pronomen suæ per repetitionẽ ultimæ syllabæ eius dictionis quæ proxime præcedit, hic natum, erasimus.

Et Vitellius apud seueros humilis.) Forte, Et ut Vitellius apud seueros humilis, ita comitatem bonitatemq; fauentes uocabant.

Sed profusa cupidine, & insigni tem.) Castigauimus, Et profusa cupidine, insigni temeritate legati legionum.

Tanquam detectam à se Virginij conctationem.) Scripsimus, Tanquam detecta à se Virginij conctatione.

Vt concupiscceret magis q; ut speraret,) Expunxi particulam ut.

Studia militũ illexerat.) Castigaui, Studia militũ allexerat. Sic alibi hoc in libro. Spe uulgũ allicièdi. Itẽ, F. Valens allicere, uel si abnuerẽt, uastare Gallias, iussus.

Et in Verginium fauor cuicũq; alij profuturus.) Codex Budensis, Et in Verginium fauor cuiusq;, alij profuturus.

Ac nisi ipsi consulerent.) Scripsimus, Ac ni sibi consulerent.

Per tenebras & insciciam cæterorũ occiderentur.) Illic legitur, & insciẽtia. Legerim, per tenebras & insciția cæterorum occiderentur.

Inferioris inde Germaniæ legiones.) Nos, inferioris tamen Germaniæ leg.

Impetu

Impetu militum abrepti.) Codex scriptus habet obtecti.

Parũ simulatione uinculorũ fruſtrat.) Emẽdaui. Pari simulatione uinculorum fruſtratur.

Stratis iam militũ odijs.) Suspicor scribendum, Fruſtratis iam mil. animis.

Donatum, Romulium.) Illic, Donatium, Romilium.

Vt auxiliariũ quoq; militũ conuitijs proturbatus.) Emendaui, proturbantib.

Digredi iussus.) Codex manuscriptus pro digredi plerũq; habet degredi. Id locum habet ubi descensus ex alto significatur. *Degredi*

Nomẽ Germanici Vitellio statim additũ.) Correxi, Nomine Germanici Vitel lio statim addito.

Dinoduriũ (mediomatricorũ id oppidũ est.) Castigaui, Dinoduri (Medio. id op. est.)

Paulopost illic legitur, formidine permotus.

Heluetij Gallica gẽs, soli in armis. uirisq; mox memoria nominis clara.) Emendaui distinxiq;, contra uulgatarum æditionum Budensisq; uoluminis lectionem, Irritauerant turbidum ingenium Heluetij Gallica gens, olim armis, uirisq;, mox memoria nominis clara. Expone, clara gens memoria nominis, hoc est ob memoriam nominis. Meminimus huius etiã loci lib. rerum Germanarum primo.

(Vt est mos uulgo) mutabilem subitis & tam pronũ in misericordiã q; immodicum sæuitia fuerat.) Quia regium exemplar habet mutabile, sum ausus hunc locum sic mutare, Vt est mos uulgo, mutabili subitis, & tam prono in misericordiam q; immodicum sæuitia fuerat.

Et ob bellum Vindicis reuocati.) Castigauimus, remorati.

In alpe Graia.) Nunq; magis uariant exemplaria q; in nominibus proprijs uel locorum uel hominũ. Liber manuscriptus hic habet, in alpe trianna.

Simul ac reputans.) Particulam ac deleuimus.

Noricos in cætera uictoriæ præmia cessuros.) Scripsimus, accessuros. Mox ordinauimus uerba. Pœnino subsignanũ militem itinere, & graue leg. agmen hyb. adhuc niuibus traduxit.

Exemplũ ultro imputauit.) Non uideret esse mala lectio, quanq; nos impetrauit scripsimus, secuti fidẽ libri uetustioris. Et sequit. Nec Otho quasi ignosceret.

Metum reconciliationis adhiberet.) Volumen Budense habet, metu reconciliationis adhibens. Lego, Nec Otho quasi ignosceret seu hostis metu reconciliationi adniuens, statim intra intimos amicos habuit.

Lęta pro moribus ciuitatis.) Emendaui meum secutus iudicium, Læta primoribus ciuitatis. Nam sequitur, celebrata in uulgus Celsi laus. *Læta primoribus ciuitatis*

Aduersus publicum odium, priuatam gratiam præparat. Vnde nulla innocentiæ cura.) Malim, præparat alicunde, nulla innocentiæ cura.

Sed uices impunitatis.) Enorme mendũ est. Castigaui, Sed uitæ impunitatis.

Galuia Crispilina.) Budense exemplar. Galuia Crispinilla.

Mox potens pecunia, & orbitate: quæ bonis malisq; temporibus iuxta ualẽt.) Ablatiuus temporibus non est in libro regio. Expone, quæ bonis malisq;. Subaudi hominibus, iuxta ualent, in dandi casu.

Et muliebribus blanditijs.) Nos, blandimentis.

Offerebantur, pecuniam & gratiam.) Scripsimus erasa hypostigme, offerebãt pecuniam & gratiam.

Paria Vitellius ostendebat, primo mollius.) Codex regis Matthiæ, Paria Vitellius ostendebat. Vocontiorum primo mollius. Nescio quid sibi hic uelit Vocontiorum uocabulum. Forte leg. Vacationem primo mollius, stulta utrinq; & inde cora simulatione. Subaudi, accepere. Nam ex uerbis istis apparet, utrunque non abhorruisse

abhorruiſſe à uacatione ſi cum dignitate contigiſſet. Sed ſimulatio ea erat.

Increpabant ultro.) Poſſet etiam legi, Increpabat ultro. Subaudi, Fab. Valens.

Ad Othonem uertiſſent Ad Othonem uertiſſent.) Et hic uertiſſent uſurpat abſolute.

Ad Tucianũ fratrẽ Othonis.) Scripſimus, Titianum. Saluius Titia. uocabat,

Pleraq; contra decus & præſenti uſu properando.) Correximus, ex præſenti uſu properando.

Conſul cum Titiano fratre in kalen. Martias ipſe, proximos menſes Verginio deſtinat, ut aliquod exercitui Germanico delinimentũ. Iungitur Verginio Pompeius Vopiſcus, prætextu ueteris amicitiæ, plericq; Viennenſium honori datum interpretabantr.) Vel hic locus argumẽto nobis ſit q̃ multa in monumẽtis ueterũ autorum paſſim infulſerint eruditi uiri de ſuo, dum non tantũ temporis ſibi ſumere poſſunt, quod attentius excutiendo loco ſufficiat. Nam uolumen Coruinigis ſic habet. Cõſul cum Titiano fratre in kal. Martij ipſe, proximos menſes Verginio. Pompeius Vopiſcus prętextu ueteris amicitię, plericq; Viennenſiũ honori datum interpretabantur. Sic enim nos diſtinguimus. Expone, Cõſul cum Titiano fratre in kalen. Martij ipſe Otho, in proximos menſes cum Verginio conſul fuit. Pompeius Vopiſcus, nomẽ autoris eſt, Subaudi, ſcribit, id prætextu ueteris amicitiæ factũ, plericq; Viennenſium honori datũ interpretabantr. Cæterum hæc lectio ualde conuenit breuitati Cornelianæ.

Archio Antonio.) Liber manuſcriptus, Ario Antonio.

Eademq; largitione ciuitatũ quoq; & pe.an.ag.) Nos, eadem largitione.

Noua Africæ oſtenta.) Caſtigauimus. Noua iura Cappadociæ, noua Africæ,

Oſtentui oſtentui magis q̃ manſura. Hoc uocabulũ etiam alibi uſurpat. Vt lib. 1. Corpora extra uallũ abiecta, oſtentui. Lib. 12. Auribus deciſis uiuere iubet, oſtentui clemẽtiæ ſuæ & in nos dehoneſtamento. Libro 15. Iturum Tyridatẽ oſtentui gentibus, quãtominus q̃ captiuũ. Item. In Galliam Iulium Calenum tribunum, in Germaniam Alpinum Montanum præfectum cohortis, quod hic Treuir, Calenus Heduus, uterq; Vitelliani fuerant, oſtentui miſit.

Interq; neceſſitate præſentiũ rerũ & inſtãtibus curis excuſata.) Codex Budenſis habet excuſatus. Scripſi, inter quæ neceſſitate pręſentiũ rerũ & inſtantibus curis excuſatis.

Et fuere qui imagines Neronis præponerẽt.) Emendauimus, Et fuere qui imagines Neronis reponerent.

Ipſe in ſuſpenſo tenuit uetandi metum uel cognoſcendi pudorem.) Liber manuſcriptus habet, metu. Scripſi, Ipſe in ſuſpenſo tenuit, uetandi metu, uel cognoſcendi pudore.

Nouẽ milia equitũ, & ferocia, & ſucceſſu prędæ.) Caſtigaui diſtinxiq;, Nouẽ milia equitũ, ex ferocia & ſucceſſu, prædæ magis q̃ pugnæ intenta.

Miſeria uulnerum abſumpti Hic miſericordia uulnerũ abſumpti.) Budenſe uolumen habet, miſeria uulnerum. Repoſui, miſeria uulnerum.

Septimamdecimam cohortẽ è colonia Hoſtienſi in urbẽ acciri iuſſerat.) Præpoſitionem è ſubmouimus. Subauditur enim.

Pars ignaui & uino graues.) Nos, Pars ignari, & uino graues.

Vulgus, ut mos eſt, cuiuſcunq; motus noui cupidum.) Scripſi, cuiuſq; motus noui cupidum.

Et ſeueriſsimos centurionũ obtruncant.) Nos, ſeueriſſimum centurionũ obtruncant. Nam ſequitur infra. Centurionis ac tribuni ſanguine manus imbuit.

Neq; ut animum ad uirtutem cohortarer.) Inſerui præpoſitionem ad, Neque ut ad animũ, ad uirtutẽ cohortarer. Nã omittere ſolet cõiunctiones. Sic alibi hoc ipſo libro. Et apud Galbã, Othonẽ, Vitelliũ illęſa. Ad animũ, ideſt ad fortitudinẽ.

Imus

Imus ad bellum, non omnes nuncios palàm audiri.) Distinximus atq; emẽdaui mus, Imus ad bellum. Num omnes nuncios palàm audiri, omnia consilia cunctis præsentibus tractari ratio rerum, aut occasionum uelocitas patitur?

Vt multa etiã per cẽturiones tribunosq;.) Duas istas dictiunculas, etiã per, ex-

Eligẽdi facultas det.) Forte, colligẽdi, id est ut exercitus colli- (punximus ganẽt. Aut, confligendi facultas detur. Nam regiũ uolumen habet, elligendi.

Quem nobis animum.) Malim, uobis.

Ne illas aduersum senatum uoces.) Scripsi, Nec illas aduersum senatũ uoces.

Quos nũc maxime Vitellius in nos ciet, Germani audeãt.) Nos quibus cum- *In nos ciet*
maxime in nos ciet, Germani audeant. Vbi dictũ, in nos ciet, sicut, in nos mouet. *Cummaxime*
De aduerbio cummaxime admonuimus alibi.

Ad sanguinem & cædẽ reposcerent ordinẽ.) Exemplar Matthiæ Coruini ha- bet deposcerent. Malim, deposcent. Sane deposcendi uerbum imprimis hic locũ *Deposcere ad*
habet, quod exemplis astruere facillimũ est. Lib. 19. Nec minus uiolenter Aponi *cædem*
um q; Flauium ad supplicium deposcerẽt. Eodem libbro, Pergere Cremonam, *Deposcere ad*
& uinctos in deditionẽ accipere, aut expugnare deposcunt. *supplicium*

Muta ista et inania intercidere ac reparari ꝓmiscue possunt.) Sincerior est ma- nuscripti codicis lectio, Muta ista & inania intercidere ac reparari ꝓmiscua sunt. *Intercidere*
Expone, ꝓmiscua sunt ut intercidãt ac reparent. Quæ locutio Græcã cõstructio *ac reparari*
Aeternitas rerũ & pars gentiũ.) Emendauimus, & pax gentiũ. (nẽ redolet. *promiscua*
Ea oratio ad præstringendos mulcendosq; militum animos, & seueritatis mo- *sunt*
dus.) Nos, & oratio ad præstringendos mulcendosq; militum animos, & seueri- tatis modus n.e.i.p.q.i.d.a.i. grate accepta.

Non tamen quies urbis redierat. Strepitus telorũ & facies belli erat militibus.) Hic locus est misere corruptus. Nec quicquam auxilij fuit à libro manuscripto, unde mẽdosa uerba transfusa sunt in uulgatas editiones. Nos magno labore erui mus tandem germanã sinceramq; lectionẽ. Sic aũt emendauimus distinximusq;, Non tamen quies urbi. Sed erat strepitus telorum, & facies belli.

Erat militibus.) Pro erat nos suppositimus particulam & è codice Budensi, sicq; distinximus sententiã, Et militibus ut nihil in cõmune turbantibus, ita spar- sis per domos, occulto habitu: & maligna cura in oẽs q.n.a.o.a.a.i.c.r. obiecerat. Dictum aũt est auferendi casu, Et maligna cura, sicut, Et militib.

Animo uultuq; conuersis.) Scripsimus, Animũ, uultumq; conuersi. Græca fi- gura sed latinis quoq; familiaris, poetis uidelicet atq; historicis.

Sereno & immoto die.) Codex Budensis non habet die. Malim ego, cœlo.

Plures in tabernis ex cubilibus intercepti.) Castigaui, Plures in tabernis & cu bilibus intercepti. Hoc est in lectis.

Idipsum quod paranti expeditionẽ Othoni.) In libro manuscripto nõ est dati- uus Othoni, qui subauditur elegãtius. nec est illic dictio quod, sed tantũ idipsum. Vt queat etiam legi, id, quoniã paranti expeditionẽ campus Martius & uia Fla- minia, iter belli esset obstructum.

Et sæuitia Galbæ in custodiam habitos.) Malim, in custodia.

Secum expedire iubet.) Expedire pro in bellum accingi absolute. *Expedire*

Igitur mota urbis cura.) Scripsi, Igitur motæ urbis cura.

Sapientibus quietis à Reip. cura.) Castigaui, Sapientibus quietis & reip. cura.

Multi afflicta fide in pace.) Reposuimus, Multis afflicta fides in pace. Afflictã *Afflicta fides*
fidem hic dicit quã libro 19. uocat affectam, hoc est collabefactã deminutamq;.

Secura tum urbe à prouinciali bello.) Minutissimũ hic erratum, nempe quod

sit in à, perdit totum sensum. Nos, Secura tum urbe, & prouinciali bello. Subauditur existente. Porrò prouincialia bella propter longinquitatem, minus urbanæ plebi dispendiosa erant.

Sub ducibus alijs si bellatũ foret.) Quid si legas, Si ducibus alijs bellatũ foret.

Sed festinata iam pridem exactione usu sterili.) Aduerbiũ iam pridem nescio quis hic insulsit. nos submouimus. Festinata exactione, id est propter festinatam exactionem.

FINIS

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XVII

INITIVM mihi operis Ser. Galba iterum, T. Iunius consules erunt. Nam post conditam urbem DCC & XXX prioris æui annos multi auctores retulerunt, dum res populi Ro. memorabantur, pari eloquentia ac libertate. Postquã bellatum apud Actium atq; omnem potestatem ad unum conferri pacis interfuit, magna illa ingenia cessere. Simul ueritas pluribus modis infracta, primum insciția Reip. ut alienæ, mox libidine assentandi, aut rursus odio aduersus dominantes. Ita neutris cura posteritatis inter infensos uel obnoxios. Sed ambitionem scriptoris facile aduerseris. Obtrectatio & liuor pronis auribus accipiuntur. quippe adulationi fœdum crimen seruitutis, malignitati falsa species libertatis inest. Mihi Galba, Otho, Vitellius nec beneficio nec iniuria cogniti. Dignitatem nostram à Vespasiano inchoatam, à Tito auctam, à Domitiano longius prouectam non abnuerim. sed incorruptam fidẽ professis, nec amore quisquam, & sine odio dicendus est. Quod si uita suppeditet, principatum diui Neruæ & imperiũ Traiani, uberiorem securioremq; materiam senectuti seposui, rara tẽporũ felicitate, ubi sentire quæ uelis, & quæ sentias dicere licet.

Opus aggredior plenum uarijs casibus, atrox prælijs, discors seditionibus, ipsa etiam pace sæuum. Quatuor principes ferro interempti. Tria bella ciuilia, plura externa, ac pleruncq; permixta. Prosperæ in Oriente, aduersæ in Occidente res. Turbatum Illyricum, Galliæ nutantes, perdomita Britannia, & statim missa cohorte in Sarmatarum ac Sueuorum gentes, nobilitatus cladibus mutuis Dacus. Mota etiam propè Parthorum arma falsi Neronis ludibrio. Iam uero Italia nouis cladibus, uel post longam seculorum seriem repetitis, afflicta. Haustæ aut obrutæ urbes. Fœcundissima Campaniæ ora, & urbs incendijs uastata, consumptis antiquissimis delubris, ipso Capitolio ciuium manibus incenso. Pollutæ cerimoniæ. Magna adulte-

adulteria. Plenũ exilijs mare. Infecti cædibus scopuli. Atrocius in urbe sæui tum. Nobilitas, opes, omissi gestiq; honores pro crimine, & ob uirtutes certissimũ exitium. Nec minus præmia delatorũ inuisa quàm scelera, cum alij sacerdotia & consulatus ut spolia adepti, procurationes alij & interiorẽ potentiam, agerent ferrent cuncta. Odio & terrore corrupti in dominos serui, in patronos liberti: & quibus deerat inimicus, per amicos oppressi. Non tamen adeo uirtutum sterile seculum, ut nõ & bona exempla prodiderit. Comitatæ profugos liberos matres, secutę maritos in exilia cõiuges, propinqui audientes, cõstantes generi. contumax etiã aduersus tormenta seruorum fides. Supremæ clarorũ uirorum necessitates. Ipsa necessitas fortiter tolerata, & laudatis antiquorũ mortibus pares exitus. Præter multiplices rerum humanarũ casus, cœlo terraq; prodigia, & fulminũ monitus, & futurorũ præsagia, læta, tristia, ambigua, manifesta. Nec enim unq; atrocioribus populi Ro. cladibus magisue iustis iudicijs approbatũ est, non esse curæ deis securitatem nostrã, esse ultionem. Cæterũ antequam destinata componam, repetendum uidetur, qualis status urbis, quæ mens exercituum, quis habitus prouinciarũ, quid in toto terrarũ orbe ualidum, quid ęgrum fuerit: ut nõ modo casus euentusq; rerum, qui pleruncq; fortuiti sunt, sed ratio etiam cau sæq; noscantur. Finis Neronis ut lætus primo gaudentiũ impetu fuerat, ita uarios motus animorũ, non modo in urbe apud patres, apud populum, apud urbanum militem, sed omnes legiones ducesq; conciuerat, euulgato imperij arcano, posse principẽ alibi quàm Romæ fieri. Sed patres læti usurpata statim libertate, licentius ut erga principem nouum & absentẽ: primores equitum proximi gaudio patrum: pars populi integra, & magnis domibus annexa, clientes libertiq; damnatorum & exulum, in spem erecti. Plebs sordida & circo ac theatris sueta, simul deterrimi seruorum, aut qui adesis bonis, per dedecus Neronis alebantur, mœsti & rumorum auidi. Miles urbanus longo Cæsarum sacramento imbutus, & ad destituendũ Neronem arte magis & impulsu, quàm suo ingenio traductus, postquam neque dari donatiuum sub nomine Galbæ promissum, neque magnis meritis ac præmijs eundem in pace qui in bello locum, præuentamq; gratiam, intelligit, apud principem à legionibus factum, pronus ad nouas res, scelere insuper Nymphidij Sabini præfecti imperium sibi molientis agitatur. Et Nymphidius quidem in ipso conatu oppressus. Sed quamuis capite defectionis ablato, manebat plerisq; militum conscientia: nec deerant sermones, senium atque auaritiam Galbæ increpantium. Laudata olim & militari fama celebrata seueritas eius, angebat coaspernantes ueterem disciplinam, atq; ita XIIII. annis à Nerone assuefactos, ut haud minus uitia principũ amarent, quàm olim uirtutes uerebantur. Accessit Galbæ uox pro Rep. honesta, ipsi anceps, legi à se militem non emi. Nec enim ad hanc formam cætera erant.

Præmia delatorum

Inualidum senẽ T. Iunius & Cornelius Laco, alter deterrimus mortaliũ, alter ignauissimus, odio flagitiorũ oneratũ contemptu inertiæ destruebant. Tardum Galbæ iter & cruentum, interfectis Ciconio Varrone consule designato, & Petronio Turpiliano consulari: ille ut Nymphidij socius, hic ut dux Neronis, inauditi atq; indefensi tanq; innocẽtes perierant. Introitus in urbem trucidatis tot milibus inermium militũ, infaustus omine, atq; ipsis etiam qui occiderant formidolosus. Inducta legione Hispana, remanente ea quã è classe Nero cõscripserat, plena urbs exercitu insolito: multi adhoc & innumeri è Germania ac Britãnia & Illyrico, quos idem Nero electos præmissosq; ad claustra Caspiarũ, & bellum quod in Albanos parabat, oppressa mendis Vindicis cœptis reuocauerat, ingens nouis rebus materia, ut non in unum aliquem prono fauore, ita audenti parata. Forte cõgruerat ut Clodij Macri & Fontei Capitonis cædes nunciarentur. Macrum in Africa res haud dubie turbantem, Trebonius Garucianus procurator, iussu Galbæ: Capitonem in Germania, cum similia cœptaret, Cornelius Aquinus & Fabius Valens legati legionum interfecerant antequã iuberentur. Fuere qui crederent Capitonem ut auaritia & libidine fœdum ac maculosum, ita cogitationerum nouarum abstinuisse: sed à legatis bellum suadentibus, postquam impellere nequiuerint, crimen ac dolum compositum ultro: & Galbam mobilitate ingenij, an ne altius scrutaretur, quoquo modo acta, quia mutari non poterant, comprobasse. Cæterum utraq; cædes siniſtrè accepta, & inuiso semel principe, seu bene seu male facta premunt. Iam afferebant uenalia cuncta, præpotentes liberti. Seruorum manus subitis auidæ, & tanq; apud senem festinantes. Eademq; nouę aulæ mala, æque grauia non æque excusata. Ipsa ætas Galbæ & irrisui & fastidio erat, assuetis iuuentæ Neronis, & imperatores forma ac decore corporis (ut est mos uulgi) comparantibus. Et hic quidem Romæ tanquam in tanta multitudine habitus animorum fuit. E prouincijs, Hispaniæ præerat Cluuius Rufus, uir facundus, & pacis artib. belli inexpertus. Galliæ super memoriã Vindicis obligatæ recenti dono Romanæ ciuitatis, & inposterum tributi leuamento. Proximæ tamen Germanis exercitibus Galliarum ciuitates, nõ eodem honore habitæ, quædam etiam finibus ademptis, pari dolore commoda aliena ac suas iniurias metiebantur. Germanici exercitus quod periculosissimum in tantis uiribus, solliciti & irati superbia recentis uictoriæ, & metu, tanquam alias partes fouissent. Tarde à Nerone desciuerãt: nec statim pro Galba Verginius. an imperare uoluisset dubium: delatum ei à milite imperium conueniebat. Fonteium Capitonẽ occisum, etiã qui queri nõ poterant, tamen indignabantur. Dux deerat abducto Verginio per simulationẽ amicitiæ, quem non remiti, atq; etiam reum esse, tanquam suum crimen accipiebant. Superior exercitus legatum Hordeonium Flaccũ spernebat, senecta ac debilitate pedum inuali-

inualidum. Sine cõstantia, sine auctoritate, ne quieto quidẽ milite, regimẽ: adeo furentes infirmitate retinentis ultro etiã accẽdebantur. Inferioris Germaniæ legiones diutius sine consulari fuere, donec missu Galbæ Vitellius aderat, censoris Vitellij ac ter consulis filius. Id satis uidebatur. In Britannico exercitu nihil iratum. Non sanè aliæ legiones per omnes ciuilium bellorum motus innocẽtius egerunt: seu quia procul, & Oceano diuisæ, seu crebris expeditionibus doctæ hostem potius odisse. Quies & Illyrico, quanq̃ excitæ à Nerone legiones, dum in Italia cunctãtur, Verginium legationibus adissent. Sed longis spacijs discreti exercitus, quod saluberrimum est ad cõtinendam militarem fidem, nec uitijs nec uiribus miscebantur. Oriens adhuc immotus. Syriam & quatuor legiones obtinebat Licinius Mutianus, uir secũdis aduersisq̃ iuxta famosus. Insignes amicitias iuuenis ambitiose coluerat. mox attritis opibus, lubrico statu, suspecta etiam Claudij iracundia, in secretum Asiæ repositus, tam prope ab exule fuit, quàm postea à principe. Luxuria, industria, comitate, arrogantia, malis bonisq̃ artibus mixtus. nimiæ uoluptates, cũ uacaret: quoties expedierat, magnæ uirtutes. Palàm laudares, secreta male audiebant. Sed apud subiectos, apud proximos, apud collegas, uarijs illecebris potẽs, & cui expeditius fuerat tradere imperium quàm obtinere. Bellum Iudaicum Flauius Vespasianus (ducẽ eum Nero delegerat) tribus legionibus administrabat. Nec Vespasiano aduersus Galbam uotum aut animus. Quippe T. filium ad uenerationẽ cultumq̃ eius miserat, ut suo loco memorauimus. Occulta lege fati, & ostẽtis ac responsis destinatum Vespasiano liberisq̃ eius imperium, post fortunam credidimus. Aegyptum copiasq̃ quibus coerceretur, iam inde à diuo Augusto, equites Romani obtinent loco regum. Ita uisum expedire, prouinciam aditu difficilem, annonæ fœcundã, superstitione ac lasciuia discordem & mobilem, insciam legum, ignaram magistratuum domi retinere. Regebat tum Tiberius Alexander eiusdem nationis. Africa ac legiões in ea interfecto Clodio Macro, contentæ qualicunq̃ principe, post experimentum domini minoris. Duæ Mauritaniæ, Rhetia, Noricum, Thracia, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur, ut cuiq̃ exercitui uicinæ, ita in fauorem aut odium cõtactu ualentiorum agebantur. Inermes prouinciæ atq̃ ipsa in primis Italia cuicunq̃ seruitio expositа, in pretium belli cessurę erant. Hic fuit rerum Romanarum status, cum Ser. Galba iterum, Titus Iunius consules inchoauere annum sibi ultimũ Reip. propè supremũ. Paucis post kalen. Ian. diebus Pompeij Propinqui procuratoris è Belgica literæ afferuntur, superioris Germaniæ legiones rupta sacramẽti reuerentia, imperatorẽ alium flagitare, & senatui ac Po. Ro. arbitrium eligendi permittere, quo seditio mollius acciperetur. Maturauit ea res consiliũ Galbæ iam pridem de adoptione secum & cum proximis agitantis. Non sanè crebrior tota ciuitate sermo per illos menses fuerat. pri-

mum licentia ac libidine talia loquendi, dein fessa iam ætate Galbæ. Paucis iudiciũ aut Reip.amor:multi occulta spe, prout quis amicus uel cliens, hunc uel illum ambitionis rumoribus destinabant. Et iam in T.Iunij odiũ diuerterant,qui in dies quãto potentior,eodẽ actu inuisior erat. Quippe hiantes in magna fortuna amicorũ cupiditates ipsa Galbę facilitas intendebat,cum apud infirmum & credulum, minore metu & maiore præmio peccaretur. Potentia principatus diuisa in T. Iunium consulem, & Corneliũ Laconem prætorij præfectum. Nec minor gratia Hycello Galbæ liberto, quem annulis donatum equestri nomine Martianum uocitabãt. Hi discordes & rebus minoribus sibi quisq; tendentes, circa consilium eligendi successoris in duas factiones scindebantur. Iunius pro M. Othone, Laco atq; Hycellus consensu non tam unum aliquẽ fouebant,q̃ alium. Neq; erat Galbę ignota Othonis ac T. Iunij amicitia ex rumoribus nihil silentio transmittẽtium: quia Iunio uidua filia,cęlebs Otho,gener ac socer destinabantur. Credo & Reip.curam subisse,frustra à Nerone translatæ,si apud Othonẽ relinqueretur.nanq; Otho puericiam incuriose,adolescentiã petulanter egerat,gratus Neroni æmulatione luxus. Eoq; iam Poppæam Sabinam principale scortum, ut apud conscium libidinum depositum erat, donec Octauia uxor amouerẽtur. Mox suspectum in eadem Poppæa, in prouinciã Lusitaniam specie legationis sepositum. Otho comiter administrata prouincia primus impetus transgressus, nec segnis,& donec bellũ fuit, inter præsentes splendidissimus,spem adoptionis statim conceptam acrius in dies rapiebat, fauentibus plerisq; militum, prona in eum aula Neronis ut similem. Sed Galba postquam nuncios Germanicæ seditionis,quanq̃ nihil adhuc de Vitellio certum,anxius quónam exercituum uis erumperet,ne urbano quidem militi confisus, quod remedium unicum rebatur,comitia imperij transigit. Adhibitoq; super Iunium ac Laconem Mario Celso consule designato, ac Ducenio Geminо præfecto urbis,pauca præfatus de sua senectute, Pisonẽ Licinianũ accersiri iubet,seu propria delectione,siue ut quidã tradiderũt,Lacone instante:cui apud Rubelliũ Plautũ exercita cũ Pisone amicitia, sed callide ut ignotum fouebat, & prospera de Pisone fama cõsilio eius fidem addiderat. Piso M.Crasso & Scribonia genitus,nobilis utrinq;, uultu habituq; moris antiqui,& æstimatione recta seuerus, deterius interpretãtibus tristior habebat. Ea pars morum eius, quo suspectior sollicitis,adoptãti placebat. Igitur Galba apprehensa Pisonis manu,in hunc modũ locutus fertur. Si te priuatus lege curiata apud Pontifices, ut moris est, adoptarẽ, & mihi egregium erat tunc Pompeij & M.Crassi sobolẽ in penates meos ascisсere, & tibi insigne Sulpitiæ ac Luctatiæ decora,nobilitati tuæ adiecisse. Nunc me deorũ hominumq; consensu ad imperiũ uocatũ præclara indoles tua,& amor patriæ impulit, ut principatũ de quo maiores nostri armis certabant, bello adeptus,

Orõ Galbæ Cæsaris ad Pisonem, digna quam principes legant

quiescendi

quiescenti offerã, exemplo diui Augusti, qui sororis filiũ Marcellum, dein ,,
generum Agrippam, mox nepotes suos, postremo Tiberiũ Neronem pri- ,,
uignum, in proximo sibi fastigio collocauit. Sed Augustus in domo succes- ,,
sorem quæsiuit, ego in Rep. Non quia propinquos aut socios belli non ha- ,,
beam, sed neq; ipse imperiũ ambitione accepi, ut iudicij mei documentũ sit, ,,
non meæ tantum necessitudines, quas tibi postposui, sed tuæ. Est tibi frater ,,
pari nobilitate, natu maior, dignus hac fortuna, nisi tu potior esses. Ea ætas ,,
tua, quæ cupiditates adolescentiæ iam effugerit: ea uita, in qua nihil præteri ,,
tum excusandum habeas. Fortunã adhuc tantũ aduersam tulisti. Secundæ ,,
res acrioribus stimulis animũ explorant: quia miseriæ tolerantur, felicitate ,,
corrumpimur. Fidem, libertatem, amicitiã, præcipua humani animi bona, ,,
tu quidem eadem constantia retinebis. Sed alij licet per obsequiũ annuant. ,,
Irrumpet adulatio, blandiciæ pessimũ ueri affectus uenenum, sua cuiq; uti- ,,
litas. Etiã ego ac tu simplicissime inter nos hodie loquimur, cæteri libentius ,,
cum fortuna nostra quàm nobiscũ. Nam suadere principi quod oporteat, ,,
multi laboris. Assentatio erga principem quemcunq;, sine affectu peragit. ,,
Si immensum imperij corpus stare ac librari sine rectore posset, dignus erã ,,
à quo Resp. inciperet. Nunc eò necessitatis iampridem uentũ est, ut nec mea ,,
senectus conferre plus Populo Ro. possit quàm bonũ successorem, nec tua ,,
plus iuuenta quàm bonũ principem. Sub Tiberio, & Caio, & Claudio uni ,,
us familiæ quasi hæreditas fuimus. loco libertatis erit, quod eligi cœpimus. ,,
Et finita Iuliorũ Claudiorumq; domo, optimũ quemq; adoptio inueniet. ,,
Nam generari & nasci à principibus, fortuitũ, nec ultra æstimat. Adoptãdi ,,
iudiciũ integrum, & si uelis eligere, cõsensu monstrat. Sit ante oculos Nero, ,,
quem longa Cæsarũ serie tumentẽ non Vindex cum inermi prouincia, aut ,,
ego cum una legione, sed sua immanitas, sua luxuria ceruicibus publicis de- ,,
pulere. Neq; erat adhuc damnati principis exemplum. Nos bello & ab æ- ,,
stimantibus asciti, cum inuidia quamuis egregij erimus. Ne tamen territus ,,
fueris, si duæ legiones in hoc concussi orbis motu nondum quiescunt. Ne ,,
ipse quidem ad securas res accessi: & audita adoptione, desinã uideri senex, ,,
quod nunc mihi unum obijcitur. Nero à pessimo quoq; semper desidera- ,,
bitur: mihi ac tibi prouidendum est, ne etiam à bonis desideretur. Monere ,,
diutius neq; temporis huius, & impletum est omne consilium, si te bene ele ,,
gi. Vtilissimus quidem ac breuissimus bonarum malarumq; rerum dele- ,,
ctus, cogitare quid aut nolueris sub alio principe, aut uolueris. Neq; enim ,,
hicut in cæteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum domus, & cæ- ,,
teri serui: sed imperaturus es hominibus, qui nec totam seruitutem pati pos- ,,
sunt, nec totam libertatem. Et Galba quidem hæc ac talia tanquam prin- ,,
cipem faceret, cæteri tanquam cum facto loquebantur. Pisonem ferunt ,,
statim intuentibus, & mox coniectis in eum omniũ oculis, nullum turbati, ,,

aut exultantis animi motũ prodidiſſe. Sermo erga patrẽ imperatoremq; re
uerens, de ſe moderatus, nihil in uultu habituq; mutatum, quaſi imperare
poſſet magis quàm uellet. Conſultatũ inde, pro roſtris, an in ſenatu, an in
caſtris adoptio nuncuparetur. Iri in caſtra placuit. honorificum id militibus
fore, quorũ fauorem ut largitione & ambitu male acquiri, ita per bonas ar-
tes haud ſpernendum. Circumſteterat interim palatiũ publica expectatio
magni ſecreti impatiens, & male coercitam famam ſupprimentes augebãt.
Quartũ idus Ianu. fœdum imbribus diem, tonitrua & fulgura & cœleſtes
minæ ultra ſolitum turbauerant. Obſeruatũ id antiquitus comitijs dirimen
dis, non terruit Galbam quo minus in caſtra pergeret, contemptorem taliũ
ut fortuitorum: ſeu quæ fato manent, quamuis ſignificata, non uitantur.
Imperatoria breuitas Apud frequentem militum cõcionem imperatoria breuitate, adoptari à ſe
Piſonem more diui Auguſti, & exemplo militari, quo uir uirũ legeret, pro-
nunciat: ac ne diſſimulata ſeditio in maius crederet, ultro aſſeuerat, quartã
& duodeuiceſimam legiones paucis ſeditionis auctoribus non ultra uerba
ac uoces erraſſe, & breui in officio fore. Nec ullum orationi aut lenociniũ ad-
ditum, aut pretiũ. Tribuni tamen centurionesq; & proximi militum grata-
bundi reſpondent. per cæteros mœſtitia ac ſilentium, tanquam uſurpatam
etiã in pace donatiui neceſsitatem, bello perdidiſſent. Conſtat potuiſſe con
ciliari animos quantulacunq; parci ſenis liberalitate. Nocuit antiquus rigor
& nimia ſeueritas, cui iam pares non ſumus. Inde apud ſenatum non com-
ptior Galbæ, non longior quàm apud milites ſermo: Piſonis comis oratio.
Et patrũ fauor aderat, multi uoluntate effuſius, qui noluerant mediè, ac plu
rimi obuio obſequio priuatas ſpes agitantes, ſine publica cura. Nec aliud ſe-
quenti quatriduo (quod medium inter adoptionem & cædem fuit) dictũ à
Piſone in publicũ, factumúe. Crebrioribus in dies Germanicæ defectio
nis nuncijs, & facili ciuitate ad accipienda credendaq; omnia noua, cum tri-
ſtia ſunt, cenſuerant patres mittendos ad Germanicum exercitum legatos.
agitatũ ſecreto, num & Piſo proficiſceretur maiore prætextu: illi auctoritatem
ſenatus, hic dignationẽ Cæſaris laturus. Placebat & Laconẽ prætorij præ-
fectum ſimul mitti. Is conſilio interceſsit. Legati quoq; (nam ſenatus electio
nem Galbæ permiſerat) fœda inconſtãtia nominati, excuſati, ſubſtituti, am
bitu remanendi aut eundi, ut quemq; metus uel ſpes impulerat. Proxima
pecuniæ cura, Et cuncta ſcrutantibus iuſtiſsimum uiſum eſt, inde repeti, ubi
inopiæ cauſa erat. Bis & uicies mille ſeſtertium donationibus Nero effude-
rat. Appellari ſingulos iuſsit, decuma parte liberalitatis apud quemq; eorũ
relicta. At illis uix decumæ ſuper portiones erant, ijſdem erga aliena ſum-
ptibus quibus ſua prodegerant, cum rapaciſsimo cuiq; ac perditiſsimo, nõ
agri, aut fœnus, ſed ſola inſtrumenta uitiorum manerent. Exactioni xxx.
equites Romani præpoſiti, nouum officij genus, & ambitu ac numero one-
roſum

rosum: ubicꝫ hasta,& sector,& inquieta urbs auctiõibus. Attamen grãde gaudium,quod tam pauperes forent quibus donasset Nero,cꝫ quibus abstuliſſet. Exautorati per eos dies tribuni, è prætorio Antonius Taurus,& Antonius Naso:ex urbanis cohortibus Aemylius Pacensis:è uigilijs Iulius Fronto Nec remediũ in cæteros fuit, sed metus initiũ: tanquã per artem & formidinem singuli pellerentur, omnibus suspectis. Interea Othonẽ, cui compositis rebus nulla spes,omne in turbido consiliũ,multa simul extimulabãt:luxuria etiã principi onerosa,inopia uix priuato tolerãda,in Galbam ira,in Pisonem inuidia.Fingebat & metũ,quo magis concupisceret.Prægrauem se Neroni fuisse. Nec Lusitaniã rursus aut alterius exilij honorẽ expectandum.Suspectũ semper inuisumcꝫ dominantibus,qui proximus destinaretur.Nocuisse id sibi apud senem principem:magis nociturũ apud iuuenem ingenio trucem, & longo exilio efferatũ. Occidi Othonẽ posse,proinagendum audendumcꝫ dum Galbæ auctoritas fluxa,Pisonis nondum coaluisset. Opportunos magnis conatibus transitus rerum: nec conctatione opus,ubi pernicioſior sit quies,quàm temeritas.Mortem omnibus ex natura æqualem,obliuione apud posteros, uel gloria distingui. Ac si nocentem innocentemcꝫ idem exitus maneat,acrioris uiri esse, merito perire. Nõ erat Othonis mollis & corpori similis animus. Et intimi libertorũ seruorumcꝫ corruptius quàm in priuata domo habiti,aulam Neronis, & luxus,adulteria,matrimonia cæterascꝫ regnorum libidines auido taliũ si auderet, ut sua ostentantes,quiescenti, ut aliena exprobrabant:urgentibus etiã marhematicis,dum nouos motus, & clarum Othoni annum obseruatione syderum affirmant: genus hominum potentibus infidum,sperantibus fallax,quod in ciuitate nostra & uetabitur semper & retinebitur. Multos secreta Poppeæ mathematicos, pessimum principalis matrimonij instrumentum, habuerant: è quibus Ptolemæus Othoni in Hispania comes, cum superfuturum eum Neroni promisisset, postquam ex euentu fides,coniectura iam & rumore,senium Galbæ,& iuuentam Othonis computantium, persuaserat fore,ut in imperium ascisceretur. Sed Otho tanquã peritia, & monitu fatorum prædicta accipiebat, cupidine ingenij humani libentius obscura credi. Nec deerat Ptolemæus,iam & sceleris instinctor,ad quod facillime ab eius modi uoto transitur. Sed sceleris cogitatio incertum an repens, studia militum iam pridem spe successionis,aut paratu facinoris affectauerat. In itinere,in agmine, in stationibus uetustissimum quemcꝫ militũ nomine uocãs, ac memoria Neroniani comitatus, contubernales appellando, alios agnoscere,quosdam requirere,& pecunia aut gratia iuuare:inserẽdo sæpius quærelas,& ambiguos de Galba sermones, quæcꝫ alia turbamenta uulgi. Laborestitinerum,inopia commeatuum,duricia imperij,atrocius accipiebantꝫ, cum Campaniæ lacus & Achaiæ urbes classibus adire soliti, Pyreneum & Alpes

Mathematici

Obscura Mathematicorum

Alpes,& immenſa uiarum ſpacia,ægre ſub armis eniterentur. Flagrantibus iam militũ animis, uelut faces addiderat Meuius Pudens è proximis Tigellini.is mobiliſsimũ quemq; ingenio aut pecuniæ indigum, & in nouas cupiditates præcipitem allicièdo,eò paulatim progreſſus eſt, ut per ſpeciem conuiuij quoties Galba apud Othonem epularetur,cohorti excubias agenti,uiritim centenos nummos diuideret. quam uelut publicam largitionẽ Otho ſecretioribus apud ſingulos præmijs intendebat,adeo animoſus corruptor ut Cocceio Proculo ſpiculatori de parte finiũ cum uicino ambigenti, uniuerſum uicini agrũ ſua pecunia emptũ dono dederit,per ſocordiã præfecti quẽ nota pariter & occulta fallebant. Sed tum è libertis Onomaſtũ futuro ſceleri præfecit, à quo Barbiũ Proculum Teſſeranũ ſpiculatorem & Veturiũ Othonem eodem perductos, poſtquã uario ſermone callidos, audacesq; cognouit,precio & promiſsis onerat, data pecunia ad pertentandos pluriũ animos. Suſcepere duo manipulares imperiũ Pop.Ro. transferendum,& tranſtulerunt. In conſcientiã facinoris pauci aſciti,ſuſpenſos cæterorum animos,diuerſis artibus ſtimulant: primores militum per beneficia Nymphidij ut ſuſpectos:uulgus & cæteros ira & deſperatione dilati toties donatiui. erant quos memoria Neronis ac deſiderium prioris licentiæ accenderet, in communi omnes metu mutandæ militiæ terrebantur. Infecit ea tabes legionum quoq; & auxiliorum motas iam mentes, poſtquam uulgatum erat labare Germanici exercitus fidem. Adeoq; parata apud malos ſeditio, etiã apud integros diſsimulatio fuit, ut poſtero Iduum die, redeuntem à cœna Othonem rapturi fuerint,niſi incerta noctis,& tota urbe ſparſa militum caſtra,nec facilẽ inter temulentos conſenſum timuiſſent: non Reip.cura, quã fœdare principis ſui ſanguine ſobrij parabãt,ſed ne per tenebras,ut quiſq; Pannonici uel Germanici exercitus militibus oblatus eſſet,ignorãtibus pleriſq; pro Othone deſtinaretur. Multa erumpentis ſeditiõis indicia per conſcios oppreſſa,quædam apud Galbæ aures præfectus Laco eluſit, ignarus militarium animorum, conſilijq; quamuis egregij, quod non ipſe afferret, inimicus,& aduerſus peritos peruicax. xviij. kalend.Febr.ſacrificanti pro æde Apollinis Galbæ haruſpex Vmbricius triſtia exta & inſtantes inſidias,ac domeſticum hoſtem prædicit, audiente Othone,nam proximus aſtiterat, idq; ut lætum è contrario & ſuis cogitationibus proſperum interpretante. Nec multo poſt libertus Onomaſtus nunciat expectari eum ab architecto & redemptoribus. quæ ſignificatio coeuntium iam militum & paratæ coniurationis conuenerat. Otho cauſam digreſſus requirentibus, cum emi ſibi prædia uetuſtate ſuſpecta,eoq; prius exploranda finxiſſet,innixus liberto, per Tiberianam domum in Velabrum,inde ad Miliariũ aureum ſub ædem Saturni pergit. Ibi tres & uiginti ſpiculatores cõſalutatum imperatorem,ac paucitate ſalutantium trepidum, & ſellæ feſtinanter impoſitum

Animoſus corruptor Otho

Architectus Redemptores

Miliarium aureum

situm strictis mucronibus rapiunt. Totidem fermè milites in itinere aggregantur, alij cõscientia, plericq; miraculo: pars clamore & gladijs, pars silẽtio, animos ex euentu sumpturi. Stationẽ in castris agebat Iulius Martialis tribunus. Is magnitudine subiti sceleris, an corrupta latius castra, ac si contra tenderet, exitiũ metuẽs, præbuit pleriscq; suspicionẽ cõscientię. Antepoſuere cæteri quoq; tribuni centurionesq; præsentia dubijs & honestis. Isq; habitus animorũ fuit, ut pessimũ facinus auderent pauci, plures uellent, oẽs paterentur. Ignarus interim Galba & sacris intentus fatigabat alieni iam imperij deos, cũ affertur rumor rapi in castra incertũ quem senatorẽ, mox Otho nem esse qui raperetur. Simul ex tota urbe ut quisq; obuius fuerat, alij formidinem augentes, quidã minora uero, ne tum quidem obliti adulationis. Igitur consultantibus placuit tentari animũ cohortis, quæ in palatio stationem agebat, nec per ipsum Galbam, cuius integra auctoritas maioribus remedijs seruabatur. Piso pro gradibus domus uocatos, in hunc modum al- *Orõ Pisonis ad cohortem Palatinam*
locutus est. Sextus dies agitur cõmilitones ex quo ignarus futuri, & siue optandum hoc nomen siue timendum erat, Cęsar ascitus sum: quo domus nostræ aut Reip. fato, in uestra manu positum est: non quia meo nomine „ tristiorem casum paueam, ut qui aduersa expertus cum maximè, ducam ne „ secunda quidem minus discriminis habere. Patris & senatus & ipsius imperij uicem doleo, si nobis aut perire hodie necesse est, aut, quod æque apud „ bonos miserum est, occidere. Solatium proximi motus habebamus, incruentam urbem & res sine discordia translatas. Prouisum adoptione uidebatur, ut ne post Galbam quidem bello locus esset. Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modestiæ. neq; enim relatu uirtutum in comparatione Othonis opus est. Vitia quibus solis gloriatur euertere imperium, etiam cum amicum imperatoris ageret. Habitú ne & incessu an illo muliebri ornatu meretur imperium? Falluntur quibus luxuria specie liberalitatis imponit. Perdere iste sciet, donare nescit. Stupra nunc & comessationes & fœminarum „ cœtus uoluit animo. hæc principatus præmia putat, quorum libido ac uoluptas penes ipsum sit, rubor ac dedecus penes omnes. Nemo enim unquam „ imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit. Galbam consensus generis humani, me Galba consentientibus uobis Cæsarem dixit. Si Resp. & „ senatus & populus uana nomina sunt, uestra commilitones interest, ne imperatorem pessimi faciant. Legionum seditio aduersum duces suos audita „ est aliquãdo. Vestra fides famaq; illæsa ad hunc diẽ mansit, & Nero quoq; „ uos destituit, non uos Neronem. Minus xxx transfugæ & desertores, „ quos centurionem aut tribunũ sibi eligentes nemo ferret, imperiũ assignabunt? Admittitis exẽplum? & quiescẽdo cõmune crimen facitis? Transcendet hæc licentia in prouincias: & ad nos scelerum exitus, bellorum ad uos „ pertinebunt. Nec est plus quod pro cæde principis q̃ quod innocentibus „

datur

„ datur. sed proinde à nobis donatiuo ob fidem q̃ ab alijs pro facinore acci/
pietis. Dilapsis speculatoribus, cætera cohors nõ aspernata concionantẽ,
ut turbidis rebus euenit, timore magis, & nonnullo adhuc consilio, parat si/
gna, quod postea creditum est, insidijs & simulatione. Missus & Celsus
Marius ad electos Illyrici exercitus, Vipsani in porticu tendentes. Præce/
ptum Amulio Sereno & Domitio Sabino primipilaribus, ut Germanicos
milites è Libertatis atrio accerserent. Legioni classicæ diffidebat, infestæ ob
cædem cõmilitonum, quos primo statim introitu trucidauerat Galba. Per/
gunt etiã in castra prætorianorum tribuni Cerius Seuerus, Subrius De/
xter, Pompeius Longinus, si incipiens adhuc & nondum adulta seditio me
lioribus consilijs flecteretur. Tribunorũ Subriũ & Cerium milites adorti
minis, Longinũ manibus coercent, exarmantq̃, quia nõ ordine militiæ, sed
è Galbæ amicis fidus principi suo, & desciscentibus suspectior erat. Legio
Classica nihil cunctata prætorianis adiungitur. Illyrici exercitus electi Cel/
sum infestis pilis proturbant. Germanica uexilla diu nutauere inualidis ad/
huc corporibus, & placatis animis, quod eos à Nerone Alexandriam præ/
missos, atq̃ inde rursus longa nauigatione ægros, impensiore cura Galba
refouebat. Vniuersa iam plebs palatiũ implebat, mixtis seruitijs, & dissono
clamore cædẽ Othonis, & coniuratorũ exiliũ poscentiũ, ut si in circo ac thea
tro ludicrũ aliquod postularẽt. Necq̃ illis iudiciũ aut ueritas: quippe eodem
die diuersa pari certamine postulaturis: sed tradito more quemcunq̃ prin/
cipem adulandi, licentia acclamationũ, & studijs inanibus. Interim Galbã
duæ sententiæ distinebant. Titus Iunius manendum intra domum, oppo/
nenda seruitia, firmãdos aditus, non eundum ad iratos censebat: Daret ma
lorum pœnitentiæ, daret bonorũ consensui spacium: Scelera impetu, bona
consilia mora ualescere: Denicq̃ eundi ultro si ratio sit, eandem mox facul/
tatem: regressus, si pœniteat, in aliena potestate. Festinandum cæteris uide/
batur antequam cresceret inualida adhuc coniuratio paucorum: Trepidatu
rum etiam Othonem, qui furtim digressus, ad ignaros illatus, conctatione
nunc & segnitia terentiũ tempus, imitari principem discat. Non expectan/
dum ut cõpositis castris forum inuadat, & prospectante Galba Capitoliũ
adeat, dum egregius imperator cum fortibus amicis ianua, ac limine tenus
domum claudit, obsidionem nimirum toleraturus. Et præclarum in seruis
auxilium, si consensus tantæ multitudinis, & quæ plurimum ualet, prima
indignatio langueſcat. Proinde intuta quæ indecora: Vel si cadere neceſſe
sit, occurrendum discrimini: Id Othoni inuidiosius, & ipsis honestum. Re/
pugnantem huic sententiæ Iunium, Laco minaciter inuasit, stimulante Hy
celo priuati odij pertinacia in publicum exitiũ. Nec diutius Galba cũctatus,
speciosiora suadentib. accessit. Præmissus tamẽ in castra Piso, ut iuuenis ma
gno nomine, recenti fauore, & infensus T. Iunio, seu quia erat, seu quia irati

ita

ita uolebāt. Et facilius de odio creditur. Vixdum egresso Pisone, occisum in castris Othonem, uagus primū & incertus rumor, mox ut in magnis mendacijs, interfuisse se quidā, & uidisse affirmabant, credula fama inter gaudentes & incuriosos. Multi arbitrabantur compositum auctūq; rumorem, mixtis iam Othonianis, qui ad euocandū Galbā, læta falso uulgauerint. Tum uero nō populus tantum & imperita plebs in plausus & immodica studia, sed equitum plericq; ac senatorum posito metu incauti, refractis palatij foribus, ruere intus, ac se Galbæ ostentare, præreptam sibi ultionem querētes. Ignauissimus quisq;, & (ut res docuit) in periculo non ausurus, nimij uerbis, linguæ ferocis: nemo scire, & omnes affirmare: donec inopia ueri, & consensu errantium uictus, sumpto thorace Galba irruenti turbæ neq; ætate neq; corpore sistens, sella leuaretur. Obuius in palatio Iulius Atticus speculator, cruentū gladium ostentans, occisum à se Othonem clamauit. Et Galba. Cō milito, inquit, quis iussit? insigni animo ad coercēdam militarem licentiam, minantibus intrepidus, aduersus blandiētes incorruptus. Haud dubię iam in castris omnium mentes, tantusq; ardor, ut non contenti agmine & coporibus, in suggestu in quo pauloante aurea Galbæ statua fuerat, medium inter signa Othonem uexillis circundarent. Nec tribunis aut centurionibus adeundi locus. gregarius miles caueri insuper præpositos iubebat. Strepere cuncta clamoribus, & tumultu, & exhortatione mutua, non tanquam in populo ac plebe uarijs segni adulatione uocibus, sed ut quemq; affluentiū militum aspexerant, prehensare manibus, complecti armis, collocare iuxta, præire sacramentum, modo imperatorem militibus, modo imperatori milites commendare. Nec deerat Otho protendens manus, adorare uulgum, iacere oscula, & omnia seruiliter pro dominatione. Postquam uniuersa classiariorum legio sacramentum eius accepit, fidens uiribus, & quos adhuc singulos extimulauerat, accēdendos in cōmune ratus, pro uallo castrorum ita cœpit. Quis ad uos processerim commilitones dicere non possum, quia nec priuatū me uocari sustineo, princeps à uobis nominatus, nec principem, alio imperante. Vestrum quoq; nomen in incerto erit, donec dubitabitur imperatorem populi Ro. in castris, an hostem habeatis. Auditis ne ut pœna mea & supplicium uestrum simul postulentur? adeo manifestū est, neq; perire nos, neq; saluos esse, nisi unà, posse. Et cuius leuitatis est Galba, iam fortasse promisit, ut qui nullo exposcente, tot milia innocentissimorū ciuium trucidauerit. Horror animū subit, quoties recordor feralem introitum, & hanc solam Galbæ uictoriā, cum in oculis urbis decumari deditos iuberet, quos deprecantes in fidem acceperat. His auspicijs urbem ingressus, quam gloriā ad principatū attulit, nisi occisi Obultronij Albini & Marcelli in Hispania, Beruichilonis in Gallia, Fontei Capitonis in Germania, Clodij Macri in Africa, Ciconij in uia, Turpiliani in urbe, Nymphidij in castris. Quæ

Othonis ad milites oratio

A usquam

„ uſquam prouincia,quę caſtra ſunt niſi cruenta & maculata? aut(ut ipſe præ-
„ dicat)emẽdata & correcta? Nam quę alij ſcelera,hic remedia uocat,dum fal-
„ ſis nominibus ſeueritatẽ pro ſæuitia,parſimoniam pro auaricia,ſupplicia &
„ contumelias ueſtras diſciplinam appellat. Septem à Neronis fine menſes
„ ſunt,& iam plus rapuit Hycelus, cꝫ quod Polycleti & Vatinij & Egij & alij
„ parauerunt. Minore auaritia aut licentia graſſatus eſſet T. Iunius, ſi ipſe im-
„ peraſſet.nunc & ſubiectos nos habuit,tanquã ſuos,& uiles ut alienos. Vna
„ illa domus ſufficit donatiuo, quod uobis nunquã datur, & quotidie expro-
„ bratur. Ac ne qua ſaltem in ſucceſſore Galbæ ſpes eſſet, accerſit ab exilio,
„ quem triſtitia & auaricia ſui ſimillimũ iudicabat. Vidiſtis cõmilitones nota-
„ bili tempeſtate etiã deos infauſtam adoptionẽ aduerſantes. Idem ſenatus,
„ idem populi Rom. animus eſt. Veſtra uirtus expectatur,apud quos omne
„ honeſtis cõſilijs robur,& ſine quibus quãuis egregia inualida ſunt. Non ad
„ bellum uos', nec ad periculũ uoco: omnium militum arma nobiſcum ſunt.
„ Nec una cohors togata defendit nunc Galbam,ſed detinet. Cum uos aſpe-
„ xerit, cum ſignum meum acceperit, hoc ſolum erit certamen, quis mihi plu-
„ rimum imputet. Nullus conctationi locus eſt in eo conſilio, quod nõ poteſt
„ laudari niſi peractum. Aperire deinde armamentariũ iuſsit. rapta ſtatim
arma,ſine more & ordine militiæ, ut prætorianus, aut legionarius inſignib.
ſuis diſtingueretur. Miſcentur auxiliaribus,galeis ſcutiſcꝫ. Nullo tribuno-
rum centurionúmue adhortante, ſibi quiſcꝫ dux & inſtigator. & præcipu-
um peſsimorũ incitamentũ,quod boni mœrebant. Iam exterritus Piſo fre-
mitu cebreſcentis ſeditionis, & uocibus in urbem uſcꝫ reſonantibus, egreſ-
ſum interim Galbam & foro appropinquantẽ aſſecutus erat: iam Marius
Celſus haud læta retulerat,cum alij in palatium redire, alij Capitolium pe-
tere, plericꝫ roſtra occupanda cenſerent, plures tantum ſententijs aliorum
contradicerent,utcꝫ euenit in conſilijs infelicibus,optima uiderent quorum
tempus effugerat. Agitaſſe Laco,ignaro Galba,de occidendo T. Iunio dici
tur,ſiue ut pœna eius animos militum mulceret, ſeu conſcium Othonis cre-
debat,ad poſtremum uel odio. Hęſitationẽ attulit tempus ac locus,quia ini
tio cædis orto difficilis modus. & turbauere conſilium trepidi nuncij, ac pro
ximorum diffugia,languentibus omnium ſtudijs, qui primo alacres fidem
atcꝫ animum oſtentauerant. Agebatur huc illuc Galba,uario turbæ fluctu
antis impulſu,completis undicꝫ baſilicis ac templis lugubri proſpectu,necꝫ
populi aut plebis ulla uox, ſed attoniti uultus, & conuerſæ ad omnia aures,
non tumultus, non quies, quale magni metus & magnæ iræ ſilentium eſt.
Othoni tamen armari plebẽ nunciabatur. Ire præcipites,& occupari pericu
la iubet. Igitur milites Romani quaſi Vologeſen,aut Pacorũ auito Arſaci
darum ſolio depulſuri, ac non imperatorẽ ſuum inermẽ & ſenem trucidare
pergerent, diſiecta plebe, proculcato ſenatu,truces armis, rapidis equis fo-
rum

rum irrumpunt. Nec illos Capitolij aſpectus, & imminentiũ templorum religio, & priores & futuri principes terruere, quo minus facerent ſcelus, cuius ultor eſt quiſquis ſucceſſit. Viſo cominus armatorũ agmine uexillarius cohortis Galbam cohortis (Atilium Vergilionẽ fuiſſe tradunt) dereptam Galbæ imaginẽ ſolo afflixit. Eo ſigno manifeſta in Othonem omniũ militum ſtudia, deſertum fuga populi forum, diſtricta aduerſus dubitãtes tela. Iuxta Curtium lacum, trepidatione ferẽtium Galba proiectus è ſella, ac prouolutus eſt. Extremam eius uocẽ, ut cuiq; odium aut admiratio fuit, uariè prodidere. Alij ſuppliciter interrogaſſe, quid mali meruiſſet? paucos dies exoluendo donatiuo deprecatũ. Plures obtuliſſe ultro percuſſoribus iugulum, agerent ac ferirent, ſi ita è Rep. uideretur. non interfuit occidentiũ quid diceret. De percuſſore nõ ſatis conſtat. quidam Terentiũ Euocatum, alij Lecanium, crebrior fama tradidit Camurium XV. legionis militẽ impreſſo gladio iugulum eius hauſiſſe. Cæteri crura brachiaq; (nam pectus tegebatur) fœdè laniauere, pleraq; uulnera feritate & ſæuitia trunco iã corpori adiecta. Titum inde Iunium inuaſere. de quo & ipſo ambigitur, conſumpſerit ne uocẽ eius inſtans metus, an proclamauerit, non eſſe ab Othone mandatum ut occideretur. Quod ſeu finxit formidine, ſeu cõſcientia coniurationis confeſſus eſt, huc potius eius uita famaq; inclinat, ut conſcius ſceleris fuerit, cuius cauſa erat. Ante ædem diui Iulij iacuit primo ictu in poplitẽ, mox ab Iulio Caro legionario milite in utrũq; latus tranſuerberatus. Inſignẽ illa die uirum Sempronium Denſum ætas noſtra uidit. Cẽturio is prætoriæ cohortis ad Galbæ cuſtodiã à Piſone additus, ſtricto pugione occurrẽs armatis, & ſcelus exprobrans, ac modo manu, modo uoce uertendo in ſe percuſſores, quanq; uulnerato Piſoni effugium dedit. Piſo in ædem Veſtæ peruaſit, exceptuſq; miſericordia publici ſerui, & contubernio eius abditus, nõ religione, nec cerimonijs, ſed latebra imminẽs exitium differebat, cũ aduenere iuſſu Othonis nominatim in cædem eius ardentes, Sulpicius Florus è Britannicis cohortibus, nuper à Galba ciuitate donatus, & Statius Murcus ſpiculator. à quibus protractus Piſo, in foribus templi trucidatur. Nullam cędem Otho maiore lætitia excepiſſe, nullum caput tam inſatiabilibus oculis perluſtraſſe dicitur: ſeu tum primum leuata omni ſolicitudine mẽs, uacare gaudio cœperat, ſeu recordatio maieſtatis in Galba, amicitiæ in T. Iunio, quamuis immitem animum imagine triſti confuderat. Piſonis ut inimici & æmuli cæde lætari, ius faſq; credebat. Præfixa contis capita geſtabantur inter ſigna cohortium iuxta Aquilam legionis, certatim oſtentantibus cruentas manus qui occiderant, qui interfuerant, qúiue uere, qúiue falſo, ut pulchrum & memorabile facinus iactabãt. Plures quàm CXX. libellos præmia expoſcentium ob aliquam notabilem illa die operam, Vitellius poſtea inuenit. omnesq; conquiri & interfici iuſsit, non honore Galbæ, ſed tradito principi-

bus more,munimentũ ad præsens,in posterum,ultionem. Alium crederes senatũ,alium populũ. Ruere cuncta in castra,anteire proximos,certare cum præcurrentibus,increpare Galbam,laudare militũ iudiciũ,exosculari Othonis manum: quantoq; magis falsa erãt quæ fiebant,tanto plura facere. Nec aspernabatur singulos Otho, auidum & minacem militum animum uoce uultuq; temperans. Marium Celsum consulẽ designatum, & Galbæ usq; in extremas res amicum fidumq; ad supplicium expostulabãt, industriæ eius innocentiæq; quasi malis artibus infensi. Cædis & prædarũ initium,& optimo cuiq; perniciem quæri apparebat. sed Othoni nondũ auctoritas inerat ad prohibendũ scelus,iubere iam poterat. Ita simulatione irę,uinciri iussum, & maiores pœnas daturum affirmans,præsenti exitio subtraxit. Omnia deinde arbitrio militum acta. Prætorij præfectos sibi ipsi legere: Plotium Firmum è manipularibus quondam, tum uigilibus præpositum, & incolumi adhuc Galba partes Othonis secutum. Adiungitur Licinius Proculus, intima familiaritate Othonis suspectus consilia eius fouisse: urbi Flauium Sabinum præfecere,iudicium Neronis secuti,sub quo eandem curam obtinuerat, plerisq; Vespasianum fratrem in eo respicientibus. Flagitatum ut uacationes præstari centurionibus solitæ remitterentur. Nanq; gregarius miles ut tributum annuum pendebat. Pars manipulis, pars per cõmeatus, aut in ipsis castris uaga, dum mercedem centurioni exolueret, neq; modum oneris quisquam,neq; genus quæstus pensi habebat. Per latrocinia & raptus, aut seruilibus ministerijs militare otium redimebant. Tum locupletissimus quisq; miles labore ac sæuitia fatigari,donec uacationẽ emeret. Vbi sumptibus exhaustus, socordia miser elanguerat, inops pro locuplete, & iners pro strenuo in manipulum redibat. ac rursus alius atq; alius eadem egestate ac licentia corrupti, ad seditionẽ & discordias,& ad extremum bella ciuilia ruebant. Sed Otho ne uulgi largitione centurionum animos auerteret,ex fisco suo uacationes annuas exoluturum promisit: rem haud dubie utilem, & à bonis posteà principibus perpetuitate disciplinæ firmatã. Laco præfectus, tanquam in insulam seponeretur,ab Euocato quẽ ad eędem eius Othonis miserat, confossus: In Martianum Icellum,ut in libertũ palàm animaduersum. Exacto per scelera die nouissimum malorum fuit lętitia. Vocat senatum prætor urbanus,certant adulationibus cæteri magistratus. Accurrunt patres,decernit Othoni tribunitia potestas,& nomen Augusti,& oẽs principum honores,annitentibus cunctis abolere conuitia ac probra, quæ promiscuè iacta hæsisse animo eius nemo sensit. Omisisset tot offensas an distulisset,breuitate imperij in incerto fuit. Otho cruento adhuc foro,per strages iacentium in Capitolium atq; inde in palatium uectus,concedi corpora sepulturę,cremariq; permisit. Pisonem Verania uxor ac frater Scribonianus, T. Iunium Crispina filia composuere, quæsitis redemptisq; capitibus, quæ uenalia

Vacationes militares remissæ

uenalia interfectores seruauerant. Piso unum & tricesimũ ætatis annum ex/plebat, fama meliore q̃ fortuna. Fratres eius Magnum Claudius, Crassum Nero interfecerat. Ipse diu exul, quatriduo Cæsar properata adoptione, ad hoc tantum maiori fratri prælatus est, ut prior occideret. T. Iunius annos uarijs moribus egit. Pater illi è prætoria familia, maternus auus è proscriptis. Prima militia infamis. Legatum Caluisium Sabinũ habuerat: cuius uxor mala cupidine uisendi situm castrorũ per noctem militari habitu ingressa, cum uigilias & cætera militiæ munia eadẽ lasciuia tentasset, in ipsis principijs stuprũ ausa, & criminis huius reus T. Iunius arguebat. Igit̃ iussu C. Cæsaris oneratus cathenis. mox mutatione temporũ dimissus, cursu honorum inoffenso, legioni post præturam præpositus, probatusq̃. seruili de inceps probro respersus est, tanquam scyphum aureum in conuiuio Claudij furatus. Et Claudius postera die soli omnium Iunio fictilibus ministrari iussit. Sed Iunius proconsulatu Galliam Narbonensem seuerè integreq̃ rexit. Mox Galbę amititia in abruptum tractus, audax, callidus, promptus, & prout animum intendisset, prauus aut industrius eadem ui. Testamentũ T. Iunij magnitudine opum irritum. Pisonis supremam uoluntatem pau/pertas firmauit. Galbæ corpus diu neglectum, & licentia tenebrarum plu/rimis ludibrijs uexatum, dispensator Argius è prioribus seruis humili sepultura in priuatis eius hortis contexit. Caput per lixas caloneśq̃ suffixũ, lace/ratumq̃ ante Patrobij tumulum (libertus is Neronis punitus à Galba fue/rat) postera demum die repertum, & cremato iam corpori admixtum est. Hunc exitum habuit Ser. Galba tribus & septuaginta annis, quinq̃ princi/pes prospera fortuna emensus, & alieno imperio felicior quàm suo. Vetus in familia nobilitas, magnæ opes. ipsi medium ingenium, magis extra uitia quàm cum uirtutibus. Famæ nec incurioſus, nec uendicator. Pecuniæ alienę non appetens suæ parcus, publicę auarus. Amicorũ libertorumq̃ ubi in bonos incidisset, sine reprehensione patiens: si mali forẽt, usq̃ ad culpam ignarus. Sed claritas natalium & metus temporum obtentui, ut quod segnitia erat, sapiẽtia uocaretur. Dum uigebat ætas, militari laude apud Germanias floruit. procõsul Africam moderatè, iam senior citeriorem Hispaniam pari iustitia continuit, maior priuato uisus, dum priuatus fuit, & omnium consensu capax imperij, nisi imperasset. Trepidam urbem ac simul atrocitatem recentis sceleris, simul ueteres Othonis mores pauentẽ, nouus insuper de Vitellio nuncius exterruit, ante cædem Galbæ suppressus, ut tantum superioris Germaniæ exercitum desciuisse crederetur. Tum duos omnium mortalium impudicitia, ignauia, luxuria deterrimos, uelut ad partiendũ imperium fataliter electos, nõ senatus modo & eques, quis aliqua pars & cura Reip. sed uulgus quoq̃ palàm mœrere. Nec iam recentia sæuæ pacis exempla, sed repetita bellorũ ciuilium memoria, captam toties suis ciuibus urbem, uastitatem

T. Iunius

Ser. Galba

ſtitatem Italiæ,direptiones prouinciarũ,Pharſaliam,Philippos, & Perũſi/
am ac Mutinam nota publicarũ cladium nomina loquebantur.Propè euer
ſum orbem etiã cum de principatu inter bonos certaretur. ſed manſiſſe C.
Iulio, manſiſſe Cæſare Auguſto uictore imperiũ:mãſuram fuiſſe ſub Pom
peio Brutoq; Remp. Nunc pro Othone an pro Vitellio in templa iturosq;
Vtraſq; impias preces,utraq; deteſtanda uota,inter duos,quorum bello ſo
lum id ſcires, deteriorẽ fore qui uiciſſet. Erant qui Veſpaſianũ & arma Ori/
Veſpaſianus entis augurarentur. & ut potior utroq; Veſpaſianus, ita bellum aliud atq;
alias clades horrebãt.Et ambigua de Veſpaſiano fama:ſolusq; omniũ ante
ſe principũ,in melius mutatus eſt. Nunc initia cauſasq; motus Vitelliani
expediam. Cæſo cum omnibus copijs Iulio Vindice,ferox præda gloriaq;
exercitus,ut cui ſine labore ac periculo,ditiſſimi belli uictoria euenijſſet,expe
ditionem & aciem, præmia quàm ſtipendia malebat: diuq; infructuoſam
& aſperam militiam tolerauerat ingenio loci cœliq; & ſeueritate diſciplinæ,
quam in pace inexorabilem diſcordiæ ciuium reſoluunt:paratis utrinq; cor
ruptoribus,& perfidia impunita,uiri,arma,equi, ad uſum & ad decus ſuper
erant.Sed ante bellum,centurias tantum ſuas turmasq; nouerant,exercitus
finibus prouinciarum diſcernebantur. Tum aduerſus Vindicem contractæ
legiones ſeq; & Gallias expertæ,quærere rurſus arma,nouasq; diſcordias:
nec ſocios ut olim,ſed hoſtes & uictos uocabãt. Nec deerat pars Galliarum
quæ Rhenum accolit, eaſdem partes ſecuta,ac tum acerrima inſtigatrix ad
uerſus Galbianos. hoc enim nomen faſtidito Vindice indiderant. Igitur
Sequanis Heduisq;, ac deinde prout opulentia ciuitatibus erat, infenſi, ex
pugnationes urbium, populationes agrorum, raptus penatium hauſerunt
animo, ſecundum auaritiam & arrogantiam præcipua ualidiorum uitia,
contumacia Gallorum irritati, qui remiſſam ſibi à Galba quartam tributo/
rum partem, & publice donatos in ignominiã exercitus iactabãt. Acceſsit
callide uulgatum,temere creditum, decumari legiones, & promptiſsimum
quemq; centurionũ dimtti. undiq; atroces nuncij, ſiniſtra ex urbe fama. in/
feſsa Lugdunenſis colonia,& pertinaci pro Nerone fide fœcunda rumori/
bus. Sed plurima ad fingendũ credendumq; materies in ipſis caſtris,odio,
metu,&,ubi uires ſuas reſpexerant,ſecuritate.Sub ipſas ſuperioris anni kal.
Decemb.Aulus Vitellius inferiorẽ Germaniam ingreſſus,hyberna legio/
num cum cura adierat:redditi pleriſq; ordines,remiſſa ignominia, alleuatæ
notæ:plura ambitione,quædã iudicio: in quibus ſordem & auaritiam Fon
tei Capitonis, adimendis aſſignandis'ue militiæ ordinibus integre mutaue/
rat. Nec conſularis legati menſura,ſed in maius omnia accipiebant. Et Vitel
lius apud ſeueros humilis. Ita comitatẽ bonitatẽq; fauẽtes uocabant, quod
ſine modo, ſine iudicio donaret ſua, largiretur aliena. Simul auiditate im/
perandi ipſa uitia pro uirtutibus interpretabantur. Multi in utroq; exercitu
ſicut

ſicut modeſti quietiq́, ita mali & ſtrenui. Et profuſa cupidine, inſigni temeritate legati legionũ, A. Cæcina & Fabius Valens: è quibus Valẽs infenſus Galbæ, tanquã detecta à ſe Virginij cunctatione, oppreſſa Capitonis conſilia ingratè tuliſſet, inſtigare Vitelliũ, ardorem militũ oſtentans. Ipſum celebri ubiq́ fama: nullam in Flacco Ordeonio moram, affore Britanniam, ſecutura Germanorum auxilia, malè fidas prouincias, precarium ſeni imperium, & breui tranſiturũ: panderet modo ſinum, & uenienti fortunæ occurreret. Merito dubitaſſe Virginiũ, equeſtri familia, ignoto patre: imparem ſi recepiſſet imperiũ, tutum ſi recuſaſſet. Vitellio tres patris conſulatus, cenſuram, collegium Cæſaris, imponere iampridem imperatoris dignationem, & auferre priuati ſecuritatem. Quatiebatur his ſegne ingeniũ, ut concupiſceret magis quàm ſperaret. At in ſuperiore Germania Cæcina decora iuuenta, corpore ingens, animi immodicus, cito ſermone, erecto inceſſu, ſtudia militum allexerat. Hunc iuuenem Galba quæſtorem in Betica impigre in partes ſuas tranſgreſſum, legioni præpoſuit. Mox compertum publicam pecuniam auertiſſe, ut peculatorem flagitari iuſſit. Cæcina ægre paſſus, miſcere cuncta, & priuata uulnera Reip. malis operire ſtatuit. Nec deerant in exercitu ſemina diſcordiæ, quod & bello aduerſus Vindicem uniuerſus affuerat, nec niſi occiſo Nerone translatus in Galbã, atq́ in eo ipſo ſacramẽto uexillis inferioris Germaniæ præuẽtus erat. Et Treuiri ac Lingones quasq́ alias ciuitates atrocibus edictis, aut damno finium Galba perculerat, hybernis legionum propius miſcentur. Vnde ſeditioſa colloquia, & inter paganos corruptior miles, & in Virginiũ fauor cuicunq́ alij profuturus. Miſerat ciuitas Lingonũ uetere inſtituto dona legionibus, dextras hoſpitij inſigne. Legati eorum in ſqualorem mœſtitiamq́ cõpoſiti, per principia, per contubernia, modo ſuas iniurias, modo ciuitatum uicinarũ præmia, & ubi pronis militũ animis accipiebantur, ipſius exercitus pericula & contumelias cõquerentes, accendebant animos. Nec procul ſeditione aberant, cum Hordeonius Flaccus abire legatos, utq́ occultior digreſſus eſſet, nocte caſtris excedere iubet. Inde atrox rumor, affirmantibus pleriſq́ interfectos, ac ni ſibi conſulerent, fore ut acerrimi militũ & præſentia conqueſti, per tenebras & inſcitiã cæterorum occiderent. Obſtringunt inter ſe tacito fœdere legiones. Aſciſcit auxiliorũ miles primo ſuſpectus, tanquã circumdatis cohortibus aliſq́, impetus in legiones pararet: mox eadem acrius uolens, faciliore inter malos conſenſu ad bellum, q̃ in pace ad concordiam. Inferioris tamen Germaniæ legiones ſolemni kalen. Ianu. ſacramento pro Galba adactæ, multa conctatione, & raris primorum ordinum uocibus: cæteri ſilentio, proximi cuiuſq́ audaciam expectantes, inſita mortalibus natura properè ſequi, quæ piget inchoare. Sed ipſis legionibus inerat diuerſitas animorum: primani quintanicq́ turbidi, adeo ut quidam ſaxa in Galbæ imagines iecerint: quintade-

Dextræ, hoſpitij inſigne

cima ac ſextadecima legiones nihil ultra fremitũ & minas auſæ, initiũ erum-
pendi circumſpectabant. At in ſuperiori exercitu, quarta ac duodeuiceſima
legiones iiſdem hybernis tendentes, ipſo kalend. Ianu. die dirumpunt ima
gines Galbæ, quarta legio promptius, duodeuiceſima cõctanter. Mox con
ſenſu, ac ne reuerentiã imperij exuere uiderẽtur in S.P.Q.R. obliterata iam
nomina, ſacramenta aduocabant, nullo legatorũ tribunorumúe pro Galba
nitente, quibuſdã, ut in tumultu, notabilius turbantibus. Non tamen quiſ-
quam in modum concionis, aut ſuggeſtu locutus. neq; enim erat adhuc cui
imputaretur. Spectator flagitij Hordeonius Flaccus cõſularis legatus ade-
rat, non cõpeſcere ruentes, nõ retinere dubios, non cohortari bonos auſus,
ſed ſegnis, pauidus, & ſocordia innocens. Quatuor centuriones duodeuice
ſimæ legionis, Nonius Receptus, Donatius Valens, Romilius Marcellus,
Calphurnius Repentinus, cum protegerent Galbæ imagines, impetu mili
tum abrepti, uinctiq; Nec cuiquam ultra fides, aut memoria prioris ſacra-
menti. ſed (quod in ſeditionibus accidit) unde plures erãt, omnes fuere. No-
Colonia Agrippinen. cte quæ kalen. Ianu. ſecuta eſt, coloniã Agrippinenſem Aquilifer quartæ le
gionis epulanti Vitellio nunciat, quartã & duodeuiceſimã legiones, proie-
ctis Galbæ imaginibus, in ſenatus & Po.Ro. uerba iuraſſe. Id ſacramentũ
inane uiſum. occupari nutantem fortunã, & offerri principem placuit. Miſſi
à Vitellio ad legiones legatoſq; qui deſciuiſſe à Galba ſuperiorem exercitũ
nunciarent: proinde aut bellandum aduerſus deſciſcentes, aut ſi concordia
& pax placeat, faciendum imperatorem: & minore diſcrimine ſumi princi-
pem quàm quæri. Proxima legionis primæ hyberna erant, & promptiſſi-
mus è legatis Fabius Valens. Is die poſtero coloniã Agrippinenſem cum
equitibus legionis, auxiliariorumq; ingreſſus, Imperatorẽ Vitelliũ conſa-
lutauit. Secutæ ingenti certamine eiuſdem prouinciæ legiones: & ſuperior
exercitus, ſpecioſis ſenatus populiq; Romani nominibus relictis III Non.
Ianu. Vitellio acceſsit. ſcires illum priore biduo nõ penes Remp. fuiſſe. ardo
rem exercituũ Agrippinenſes, Treuiri, Lingones æquabant, auxilia, equos,
arma, pecunias offerentes, ut quiſq; corpore, opibus, ingenio ualidus. Nec
principes modo coloniarũ aut caſtrorum, quibus præſentia ex affluenti, &
parta uictoria magnæ ſpes: ſed manipuli quoq; & gregarius miles uiatica
ſua, & balteos, phalerasq; inſignia armorum argento decora, loco pecuniæ
tradebant, inſtinctu, & impetu, & auaritia. Igitur laudata militũ alacritate
Vitellius, miniſteria principatus per libertos agi ſolita, in equites Romanos
Vacationes diſponit. Vacationes centurionibus ex fiſco numerat. Sæuitiam militum
pleroſq; ad pœnam expoſcentium ſæpius approbat, pari ſimulatione uin-
culorum fruſtratur. Pompeius Propinquus procurator Belgicæ ſtatim in-
terfectus. Iulium Burdonem Germanicæ claſsis præfectum aſtu ſubtraxit.
Exarſerat in eum iracũdia exercitus, tanq; crimen ac mox inſidias Fontcio

Capitoni

Capitoni ſtruxiſſet: grata erat memoria Capitonis, & apud ſæuientes occidere palàm, ignoſcere non niſi fallendo licebat. Ita in cuſtodia habitus: & poſt uictoriã demum, ſtratis iam militum odijs, dimiſſus eſt. Interim ut pia culũ obijcitur centurio Criſpinus, qui ſe ſanguine Capitonis cruentauerat: eoq; & poſtulantibus manifeſtior, & punienti uilior fuit. Iulius deinde Ciuilis periculo exemptus, præpotens inter Batauos, ne ſupplicio eius ferox gens alienaretur. Et erant in ciuitate Lingonum VIII Batauorũ cohortes, quartædecimæ legionis auxilia, tum diſcordia temporũ à legione digreſſæ, prout inclinaſſent, grande momentũ ſocię aut aduerſæ. Noniũ, Donatium, Romilium, Calphurnium, centuriones, de quibus ſupra rettulimus, occidi iuſsit, damnatos fidei crimine, grauiſsimo inter deſciſcentes. Acceſſere partibus Valerius Asiaticus Belgicæ prouinciæ legatus, quem mox Vitellius generum aſciuit: & Iunius Blæſus Lugdunenſis Galliæ rector, cum Italica legione, & ala Taurina, Lugduni tendentibus. Nec in Rheticis copijs mora quo minus ſtatim adiungerentur. Ne in Britannia quidem dubitatum. Præerat Trebellius Maximus, per auaritiã ac ſordes contemptus exercitui inuiſuſq;. Accendebat odium eius Roſcius Cælius legatus uiceſimæ legionis olim diſcors, ſed occaſione ciuiliũ armorũ atrocius proruperant. Trebellius ſeditionẽ & confuſum ordinem diſciplinæ Cælio: ſpoliatas & inopes legiones Cælius Trebellio obiectabat, cum interim fœdis legatorũ certaminibus modeſtia exercitus corrupta, eoq; diſcordiæ uentũ, ut auxiliariũ quoque militum cõuitijs proturbãtibus, & aggregantibus ſe Cælio cohortibus aliſq;, deſertus Trebellius ad Vitelliũ perfugerit. quies prouinciæ, quanquã remoto cõſulari, manſit. Rexere legati legionũ, pares iure, Cælius audendo potentior. Adiuncto Britannico exercitu, ingẽs uiribus opibuſq; Vitellius, duos duces, duo itinera bello deſtinauit. Fabius Valens allicere, uel ſi abnuerent, uaſtare Gallias, & Cotianis alpibus Italiam irrumpere: Cæcina propiore tranſitu, Pœninis iugis degredi iuſſus. Valenti inferioris exercitus electi cum Aquila quintæ legionis, & cohortibus aliſq; ad XL millia armatorum data. XXX millia Cæcina è ſuperiore Germania ducebat, quorũ robur legio una prima & uiceſima fuit. addita utriq; Germanorũ auxilia, è quibus Vitellius ſuas quoq; copias ſuppleuit, tota mole belli ſecuturus. Mira inter exercitũ imperatoremq; diuerſitas. Inſtare miles, arma poſcere, dum Galliæ trepident, dum Hiſpaniæ conctentur. non obſtare hyemem, neq; ignauæ pacis moras. inuadendam Italiã, occupandam urbẽ. nihil in diſcordijs ciuilibus feſtinatione tutius, ubi facto magis q; cõſulto opus eſſet. Torpebat Vitellius, & fortunã principatus inerti luxu ac prodigis epulis præſumebat, medio diei temulentus, & ſagina grauis: cum tamen ardor & uis militum ultro ducis munia implebat, ut ſi adeſſet imperator, & ſtrenuis uel ignauis ſpem metumq; adderet. Inſtructi interritiq; ſignum profectionis

Pœnina iuga

expoſcunt

exposcunt,nomine Germanici Vitellio statim addito. Cæsarem se appellari etiam uictor prohibuit. Lætũ auguriũ Fabio Valenti exercituiq́, quem in bellum cogebat,ipso profectionis die,aquila leui meatu prout agmen incederet,uelut dux uiæ præuolauit:longumq́ per spaciũ,is gaudentium militum clamor,ea quies interritæ alitis fuit, ut haud dubiũ magnæ & prosperæ rei omen acciperetur. Et Treuiros quidem ut socios securi adiere. Diuoduri(Mediomatricorũ id oppidum est)quanquã omni comitate exceptos, subitus pauor exterruit, raptis repente armis, ad cædem innoxiæ ciuitatis, non ob prædam,aut spoliãdi cupidinem,sed furore & rabie,& causis incertis,eoq́ difficilioribus remedijs, donec precibus ducis mitigati ab excidio ciuitatis temperauere. Cæsa tamen ad quatuor millia hominum. Isq́ terror Gallias inuasit, ut uenienti mox agmini uniuersæ ciuitates cum magistratibus & precibus occurrerent, stratis per uias pueris fœminisq́, quæq́ alia placamenta hostilis iræ, non quidem in bello,sed pro pace tendebantur. Nuncium de cæde Galbæ & imperio Othonis Fabius Valens in ciuitate Leucorũ accepit. Nec militũ animus in gaudiũ, aut formidinem permotus, bellum uoluebat. Gallis conctatio exempta, & in Othonem ac Vitellium odium par,ex Vitelio & metus. Proxima Lingonum ciuitas erat,fida partibus.benigne excepti, modestia certauere. Sed breuis lætitia fuit,cohortiũ intemperie, quas à legione quartadecima, ut supra memorauimus, digressas exercitui suo Fabius Valens adiunxerat. Iurgia primum,mox rixa inter Batauos &legionarios. Dum his aut illis studia militũ adgregant̃,propè in prœliũ exarsere, ni Valens animaduersione paucorũ, oblitos iam Batauos imperij admonuisset. Frustra aduersus Heduos quæsita belli causa. Iussi peCuniam atq́ arma deferre,gratuitos insuper cõmeatus præbuere. quod Heduí formidine, Lugdunenses gaudio fecere. Sed legio Italica & ala Taurina abductæ. Cohortes XVIII Lugduni solitis ibi hybernis relinqui placuit. Manlius Valens legatus Italicæ legionis, quanquã bene de partibus meritus, nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis eum criminationibus infamauerat Fabius ignatũ,& quo incautior deciperetur,palàm laudatum.

Diuodurum Mediomatrici

Leuci

Lingones

Lugdunẽses Viennenses

Veterem inter Lugdunenses Viennensesq́ discordiã proximum bellum accenderat. multæ inuicem clades, crebrius infestiusq́, quàm ut tantũ propter Neronem Galbamq́ pugnaret̃. Et Galba reditus Lugdunensiũ occasione iræ in fiscũ uerterat. Multus contra in Viennenses honor. Vnde æmulatio,& inuidia, & uno amne discretis connexũ odium. Igitur Lugdunenses extimulare singulos militũ, & in euersionem Viennensiũ impellere, obsessam ab illis coloniam suam,adiutos Vindicis conatus, conscriptas nuper legiones in præsidiũ Galbæ referendo. Et ubi causas odiorũ prætendebant,magnitudinem prædæ ostendebant. Nec iam secreta exhortatio, sed publicæ preces: Irent ultores, excinderẽt sedem Gallici belli:cuncta illic externa

terna & hostilia, se coloniam Romanã & partem exercitus, & prosperarum aduersarumq; rerum socios: si fortuna contra daret, iratis ne relinquerent. His & pluribus in eundem modum perpulerãt, ut nec legati quidem ac duces partium restingui posse iracundiam exercitus arbitrarentur: cum haud ignari discriminis sui Viennenses uelamenta & infulas præferentes, ubi agmen incesserat, arma, genua, uestigia prehensando flexere militum animos. Addidit Valens tricenos singulis militibus sestertios. Tum uetustas dignitasq; coloniæ ualuit. Et uerba Fabij salutẽ incolumitatemq; Viennensium cõmendantis æquis auribus accepta. Publicè tamen armis mulctati, priuatis & promiscuis copijs iuuere militem. Sed fama constans fuit, ipsum Valentem magna pecunia emptũ. Is diu sordidus, repente diues, mutationem fortunæ male tegebat, accensis egestate longa cupidinibus, immoderatus, & inopi iuuenta, senex prodigus. Lento deinde agmine per fines Allobrogũ & Vocontiorũ ductus exercitus, ipsa itinerũ spacia, & statiuorum mutationes uenditante duce fœdis pactionibus, aduersus possessores agrorum, & magistratus ciuitatũ, adeo minaciter, ut Luco (municipiũ id Vocontiorũ est) faces admouerit, donec pecunia mitigaretur. quoties pecuniæ materia deesset, & stupris & adulterijs exorabatur. Sic ad alpes peruentũ. Plus prædæ ac sanguinis Cæcina hausit. Irritauerãt turbidum ingeniũ Heluetij Gallica gens, olim armis uirisq;, mox memoria nominis, clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellij imperiũ abnuentes. Initium bello fuit auaritia ac festinatio undeuicesimæ legionis. Rapuerunt pecuniã missam in stipendium castelli, quod olim Heluetij suis militibus ac stipendijs tuebant. ægre id passi Heluetij, interceptis epistolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem & quosdam militum in custodia retinebant. Cæcina belli auidus, proximam quanq; culpam antequã pœniteret ultum ibat. Mota propere castra. Vastati agri. Direptus longa pace in modum municipij extructus locus, amœno salubrium aquarũ usu frequẽs. Missi ad Rhetica auxilia nuncij, ut uersos in legionem Heluetios à tergo aggrederentur. Illi ante discrimen feroces, in periculo pauidi, quanquam primo tumultu Claudium Seuerum ducem legerant, nõ arma noscere, non ordines sequi, non in unum consulere. exitiosum aduersus ueteranos prælium. intuta obsidio, dilapsis uetustate mœnibus. hinc Cæcina cum ualido exercitu, inde Rhæticæ alæ cohortesq;, & ipsorum Rhætorum iuuentus sueta armis, & more militiæ exercita. undiq; populatio & cædes. Ipsi in medio uagi abiectis armis, magna pars saucij aut palantes in montem Vocetium perfugere. Ac statim immissa cohorte Thracum depulsi, & consectantibus Germanis Rhætisq;, per syluas atq; in ipsis latebris trucidati. Multa hominum millia cæsa, multa sub corona uenundata. Cumq; diruptis omnibus Auenticum gentis caput iusto agmine peteretur, missi qui dederent

Velamenta & infulas præferentes
Fab. Valens
Allobroges
Vocontij
Lucus
Heluetij
Castellũ aquarum siue thermarum
Baden.
Vocecius mons
Auenticũ caput Heluetio.

ciuitatem

ciuitatem, & deditio accepta. In Iulium Alpinum è principibus ut concito-
rem belli Cæcina animaduertit. cæteros ueniæ uel sæuitiæ Vitellij reliquit.
Haud facile dictu est, legati Heluetiorum minus placabilem imperatorem
an militem inuenerint. Ciuitatis excidium poscunt, tela ac manus in ora le-
gatorum intentant. Ne Vitellius quidem minis ac uerbis temperabat: cum
Claudius Cossus unus ex legatis, notæ facundiæ, sed dicēdi artem apta tre-
pidatione occultans, atq; eo ualidior, militis animū mitigauit: ut est mos uul-
Vulgus go mutabili subitis, & tam prono in misericordiam, q̄ immodicum sæuitia
fuerat. effusis lachrymis, & meliora constantius postulando, impunitatem
salutem q̄ ciuitati impetrauere. Cæcina paucos in Heluetijs moratus dies,
dum sententiæ Vitellij certior fieret, simul transitū Alpium parans, lætū ex
Italia nuncium accipit, alam Syllanam circa Padum agentem sacramento
Vitellij accessisse. Proconsulem Vitelliū Syllani in Africa habuerant: mox
à Nerone ut in Aegyptū præmitterētur excíti, & ob bellum Vindicis remo-
rati, ac tum in Italia manentes, instinctu decurionum, qui Othonis ignari,
Vitellio obstricti, robur aduentantiū legionum & famā Germanici exerci-
tus attollebant, transiere in partes: & ut donū aliquod nouo principi, firmis-
Mediolanū sima Transpadanæ regionis municipia Mediolanum ac Nouariā, & Epo-
Nouaria rediam ac Vercellas adiūxere. Id Cæcinæ per ipsos compertū. Et quia præ-
Eporedia sidio alæ unius latissima pars Italiæ defendi nequibat, præmissis Gallorū,
Vercellæ Lusitanorum, Britannorumq; cohortibus, & Germanorū uexillis, in alpe
Alpes Graia Graia ipse paululum conctatus, num Rhæticis iugis in Noricum flecteret,
Rhætia iuga aduersus Petroniū urbis procuratorem, qui concitis auxilijs, & interruptis
Noricum fluminum pontibus, fidus Othoni putabatur. Sed metu ne amitteret præ-
missas iam cohortes alasq;, simul reputans plus gloriæ retenta Italia, & ubi-
Norici cunq; certatum foret, Noricos in cætera uictoriæ præmia accessuros, Pœni-
no subsignanum militem itinere & graue legionū agmen, hybernis adhuc
niuibus traduxit. Otho interim contra spem omnium non delicijs, neq;
desidia torpescere. dilatæ uoluptates, dissimulata luxuria, & cuncta ad deco-
rem imperij composita. Eoq; plus formidinis afferebant falsæ uirtutes & ui-
tia reditura. Marium Celsum consulem designatum, per speciem uinculo-
rum sæuitiæ militum subtractum, acciri in Capitolium iubet. Clementiæ ti-
tulus è uiro claro & partibus inuiso petebat. Celsus cōstanter seruatæ erga
Galbam fidei crimen confessus, exemplū ultro imputauit. Nec Otho quasi
ignosceret, sed ne hostis metum reconciliationis adhiberet, statim intra inti-
mos amicos habuit, & mox bello inter duces delegit. Mansitq; Celso uelut
fataliter etiā pro Othone fides integra & infelix. Læta primoribus ciuitatis,
celebrata in uulgus Celsi laus, ne militibus quidem ingrata fuit, eandem uir-
tutem admirantibus cui irascebantur. Par inde exultatio, disparibus causis
consecuta, impetrato Tigillini exitio. Ophonius Tigillinus obscuris paren-
tibus

tibus,fœda pueritia, impudica senecta, præfecturã uigilum & prætorij,& alia præmia uirtutũ,quia uelocius erat,uitijs adeptus,crudelitatẽ mox, dein de auaritiam,& uirilia scelera exercuit, corrupto ad omne facinus Nerone, quædã ignaro ausus,ac postremo eiusdem desertor ac proditor. Vnde non alium pertinacius ad pœnã flagitauere, diuerso affectu, quibus odiũ Neronis inerat, & quibus desideriũ. Apud Galbam T. Iunij potentia defensus prætexentis seruatã ab eo filiam:& haud dubie seruauerat, non clementia (quippe tot interfectis)sed effugio in futurũ:quia pessimus quisq;,diffidentia præsentium mutationem pauens,aduersus publicũ odium,priuatã gratiam præparat:unde nulla innocentiæ cura,sed uitæ impunitatis. Eo infensior populus,addita ad uetus Tigillini odiũ recenti T. Iunij inuidia,concurrere è tota urbe in palatium ac fora, & ubi plurima uulgi licentia, in circũ ac theatra effusi,seditiosis uocibus obstrepere,donec Tigillinus accepto apud Suessanas aquas supremæ necessitatis nuncio,inter stupra concubinarũ, & oscula,& deformes moras, sectis nouacula faucibus infamem uitã fœdauit etiam exitu sero & inhoneſto. Per idem tẽpus expostulata ad supplicium Galuia Crispinilla, uarijs fruſtrationibus,& aduersa dissimulãtis principis fama:periculo exempta est, magistra libidinũ Neronis,transgressa in Africam ad instigandum in arma Clodium Macrum,famem populi Ro. haud obscure molita,totius postea ciuitatis gratiã obtinuit consulari matrimonio innixa,& apud Galbam, Othonem, Vitellium illæsa:mox potens pecunia, & orbitate, quæ bonis malisq;,temporibus iuxta ualẽt. Crebræ interim & muliebribus blandimẽtis infectæ ab Othone ad Vitellium epistolæ offerebant pecuniã & gratiã, & quemcunq; quietis locum prodigæ uitæ legisset. Paria Vitellius ostendebat, primo mollius, stulta utrinq; & indecora simulatione: mox quasi rixantes, stupra & flagitia inuicem obiectauere, neuter falso. Otho reuocatis quos Galba miserat legatis, rursus ad utrunq; Germanicum exercitum,& ad legionem Italicam,easq; quę Lugduni agebant copias,specie senatus misit. Legati apud Vitellium remansere, promptius quàm ut retenti uiderentur. Prætoriani quos per simulationem officij legatis Otho adiunxerat,remissi antequam legionibus miscerentur. Addit epistolas Fabius Valens nomine Germanici exercitus, ad prætorias & urbanas cohortes,de uiribus partium magnificas,& concordiam offerentes. Increpabant ultro,quod tanto ante traditum Vitellio imperiũ,ad Othonem uertissent. Ita promissis simul ac minis tentabãtur, ut bello impares,in pace nihil amissuri. Neq; ideo prætorianorum fides mutata. Sed insidiatores ab Othone in Germaniam, à Vitellio in urbem missi. Vtrisq; frustra fuit: Vitellianis impune, per tantam hominum multitudinem mutua ignorantia fallentibus: Othoniani nouitate uultus, omnibus inuicem gnaris, prodebantur. Vitellius literas ad Titianum fratrem Othonis composuit,exitium

Tigillinus corruptissimus Neronis minister

Galuia Crispinilla

Sal. Titianus frater Othõis

ipſi filioq; eius minitans, ni incolumes ſibi mater ac liberi ſeruarentur. Et ſtetit domus utraq; ſub Othone, incertũ an metu. Vitellius uictor clementiæ gloriam tulit. Primus Othoni fiduciã addidit ex Illyrico nuncius, iuraſſe in eum Dalmatiæ ac Pannoniæ & Mœſiæ legiones. Idem ex Hiſpania allatum. laudatusq; per edictũ Cluuius Rufus. & ſtatim cognitum eſt, cõuerſam ad Vitelliũ Hiſpaniã. Nec Aquitania quidem quanquã à Iulio Cordo in uerba Othonis obſtricta, diu manſit. Nuſquã fides aut amor, metu ac neceſsitate huc illuc mutabantur. Eadem formido prouinciã Narbonenſem ad Vitelliũ uertit, facili tranſitu ad proximos & ualidiores. Longinquæ prouinciæ, & quicquid armorũ mari dirimitur, penes Othonem manebãt, non partiũ ſtudio, ſed erat grande momentũ in nomine urbis ac prætextu ſenatus. Et occupauerat animos prior auditus. Iudaicum exercitum Veſpaſianus, Syriæ legiones Mutianus ſacramento Othonis adegere. Simul Aegyptus, omnesq; uerſæ in Orientem prouinciæ nomine eius tenebantur. Idem Africæ obſequiũ, initio à Carthagine orto. Neq; expectata Vipſani Aproniani proconſulis auctoritate, Creſcens Neronis libertus (nam in malis temporibus partem ſe Reip. fecerat) epulum plebi ob lætitiã recentis imperij obtulerat, & populus pleraq; ſine modo feſtinauit. Carthaginem cæteræ ciuitates ſecutæ. Sic diſtractis exercitibus ac prouinciis, Vitellio quidẽ ad capeſſendam principatus fortunã bello opus erat. Otho ut in multa pace munia imperij obibat, quædam ex dignitate Reip. pleraq; contra decus ex præſenti uſu properãdo. Cõſul cũ Titiano fratre in kalen. Martias ipſe, proximos menſes Verginio deſtinat, ut aliquod exercitui Germanico delinimentum. Iungitur Verginio Pompeius Vopiſcus, prætextu ueteris amicitiæ, plericq; Viennenſium honori datũ interpretabantur. Cæteri conſulatus ex deſtinatione Neronis aut Galbæ manſere. Cælio ac Flauio Sabinis in Iulias, Ario Antonio & Mario Celſo in ſeptembres, quorum honori ne Vitellius quidẽ uictor interceſsit. Sed Otho pontificatus auguratusq; honoratis iam ſenibus cumulum dignitatis addidit, & recẽs ab exilio reuerſos nobiles aduleſcentulos auitis ac paternis ſacerdotijs in ſolatiũ recoluit. Reditus Cadio Rufo, Pedio Blæſo, Seuino Pontio ſenatorius locus, qui repetundarũ criminibus ſub Claudio ac Nerone ceciderãt. Placuit ignoſcentibus uerſo nomine quod auaritia fuerat, uideri maieſtatem, cuius tum odio etiam bonæ leges peribant. Eadem largitione ciuitatũ quoq; ac prouinciarum animos aggreſſus, Hiſpalienſibus & Emeritenſibus familiarũ adiectio

Lingones Betica nes, Lingonibus uniuerſis ciuitatẽ Romanam, prouinciæ Beticæ Maurorũ ciuitates dono dedit. Noua iura Cappadocię, noua Africæ, oſtentui magis quàm manſura. Inter quæ neceſsitate præſentiũ rerum & inſtantibus curis excuſatis, ne tum quidem immemor amorum, ſtatuas Poppeę per ſenatuſconſultum repoſuit. Creditus eſt etiã de celebranda Neronis memoria agitauiſſe

tauiſſe, ſpè uulgum alliciendi. Et fuere qui imagines Neronis proponerent: atq; etiã Othoni quibuſdam diebus populus & miles, tanquã nobilitatem ac decus aſtruerent, NERONI OTHONI acclamauit. Ipſe in ſuſpenſo tenuit, uetandi metu uel cognoſcendi pudore. Conuerſis ad ciuile bellũ animis, externa ſine cura habebant. Eo audentius Rhoxolani Sarmatica gens priore hyeme cæſis duabus cohortibus, magna ſpe ad Mœſiam irruperãt, nouem millia equitum ex ferocia & ſucceſſu, prædæ magis quàm pugnæ intenta. Igitur uagos & incurioſos tertia legio adiunctis auxilijs repente inuaſit. Apud Romanos omnia prælio apta. Sarmatæ diſperſi, aut cupidine prædæ graues onere ſarcinarum, & lubrico itinerum adempta equorum pernicitate, uelut uincti cædebantur. Namq; mirum dictu ut ſit omnis Sarmatarum uirtus, uelut extra ipſos: nihil ad pedeſtrem pugnã tam ignauũ: ubi per turmas aduenere, uix ulla acies obſtiterit. Sed tum humido die & ſoluto gelu, neq; conti neq; gladij, quos prælongos utraq; manu regũt, uſui, lapſantibus equis, & cataphractarũ pondere. Id principibus & nobiliſsimo cuiq; tegmen, ferreis laminis, aut præduro corio conſertũ, ut aduerſus ictus impenetrabile, ita impetu hoſtiũ prouolutis inhabile ad reſurgendum. Simul altitudine & mollitia niuis hauriebantur. Romanus miles facili lorica, & miſsili pilo aut lanceis aſſultans, ubi res poſceret leui gladio inermem Sarmatam, neq; enim defendi ſcuto mos eſt, cominus fodiebat, donec pauci qui prælio ſuperfuerant, paludibus abderentur. Ibi fæuitia, hic miſeria uulnerum abſumpti. Poſtquã id Romæ compertum, M. Aponius Mœſiam obtinens, triumphali ſtatua, Fuluius Aurelius & Iulianus Titius ac Numiſius Lupus legati legionum conſularibus ornamentis donãtur, læto Othone & gloriam in ſe trahente, tanq; & ipſe felix bello, & ſuis ducibus, ſuiſq; exercitibus Remp. auxiſſet. Paruo interim initio, unde nihil timebatur, orta ſeditio, propè urbi excidio fuit. Septimamdecimam cohortem colonia Hoſtienſi in urbem acciri Otho iuſſerat. Armandæ eius cura Vario Criſpino tribuno è prætorianis data. Is quo magis uacuus quietis caſtris iuſſa exequereť, uehicula cohortis incipiente nocte onerari aperto armamẽtario iubet. Tempus in ſuſpitionem, cauſa in crimen, affectatio quietis in tumultum eualuit. Et uiſa inter temulentos arma, cupidinẽ ſui mouere. Fremit miles, & tribunos centurionesq; proditionis arguit, tanquã familiæ ſenatorũ ad perniciem Othonis armarentur. Pars ignari & uino graues, peſsimus quiſq; in occaſionem prædarũ. uulgus, ut mos eſt, cuiuſq; motus noui cupidum. & obſequia meliorũ nox abſtulerat. Reſiſtentem ſeditioni tribunum, & ſeueriſsimum centurionum obtruncant. rapta arma, nudati gladij, inſidentes equis urbem ac palatium petunt. Erat Othoni celebre conuiuiũ primoribus fœminis uiriſq;. qui trepidi, fortuitus ne militum furor, an dolus imperatoris, manere ac deprehẽdi, an fugere & diſpergi, periculoſius foret,

Rhoxolani

Sarmatarum armatura

Seditio militaris Romæ

Vulgus

modo constantiã simulare,modo formidine detegi,simul Othonis uultum intueri. Vtq; euenit inclinatis ad suspitionem mentibus,cum timeret Otho, timebatur. Sed haud secus discrimine senatus q̃ suo territus, & præfectos prætorij ad mitigandas militũ iras statim miserat, & abire properè omnes è cõuiuio iussit. Tum uero passim magistratus proiectis insignibus, uitata comitum & seruorũ frequẽtia, senes fœminæq; per tenebras, diuersa urbis itinera,rari domos,plurimi amicorũ tecta,& ut cuiq; humillimus cliens, incertas latebras petiuere. Militũ impetus ne foribus quidẽ palatij coercitus, quo minus conuiuiũ irrumperent,ostendi sibi Othonem expostulãtes,uulnerato Iulio Martiale tribuno,& Vitellio Saturnino præfecto legionis,dũ ruentibus obsistunt. Vndiq; arma & minæ, modo in centuriones tribunosq;,modo in senatũ uniuersum, lymphatis cæco pauore animis, & quia neminem unũ destinare iræ poterant,licentiam in omnes poscentibus, dõnec Otho contra decus imperij thoro insistens,precibus & lachrymis ægrè cohibuit. Redieruntq; in castra inuiti,neq; innocentes. Postera die uelut capta urbe,clausæ domus,rarus per uias populus,mœsta plebs,deiecti in terram militum uultus,ac plus tristitiæ quàm pœnitentiæ. Manipulatim allocuti sunt Licinius Proculus & Plotius Firmus præfecti, ex suo quisq; ingenio,mitius aut horridius. Finis sermonis in eo,ut quina millia nummûm singulis militibus numerarentur. Tum Otho ingredi castra ausus. Atq; illum tribuni centurionesq; circumsistunt,abiectis militiæ insignibus,otiũ & salutem flagitantes. Sensit inuidiam miles,& compositus in obsequiũ,auctores seditionis ad supplicium ultro postulabat. Otho quanquã turbidis rebus, & diuersis militũ animis,cum optimus quisq; remedium præsentis licentiæ posceret:uulgus & plures seditionibus & ambitioso imperio lęti,per turbas & raptus facilius ad ciuile bellũ impelletent: simul reputans non posse principatum scelere quæsitum, subita modestia & prisca grauitate retineri, sed discrimine urbis & periculo senatus anxius,postremo ita disseruit. Neq; ut

Oratio ad milites, mire blanda

„ affectus uestros in amorem mei accenderem commilitones, neq; ut ad animum ad uirtutem cohortarer (utraq; enim egregie superfunt) sed ueni po-
„ stulaturus à uobis temperamentũ uestræ fortitudinis, & erga me modum
„ charitatis. Tumultus proximi initiũ non cupidine uel odio, quæ multos ex-
„ ercitus in discordiam egere,ac ne detrectatione quidem, aut formidine peri-
„ culorũ,nimia pietas uestra acrius quàm consideratius excitauit. Nam sæpe
„ honestas rerum causas,ni iudicium adhibeas, pernicioſi exitus consequun-
„ tur. Imus ad bellum,num omnes nuncios palàm audiri, omnia consilia cun-
„ ctis præsentibus tractari, ratio rerum, aut occasionum uelocitas patitur?
„ Tam nescire quædam milites quàm scire oportet. Ita se ducum auctoritas,
„ sic rigor disciplinæ habet,ut multa per centuriones tribunosq; tantũ iuberi
„ expediat. Si ubi iubeantur,quærere singulis liceat,pereunte obsequio etiam

imperium

imperiũ intercidit. An & illic nocte intempesta rapientur arma? Vnus al/ „
terue perditus ac temulentus (neq; enim plures cõsternatione proxima in/ „
sanisse crediderim) centurionis ac tribuni sanguine manus imbuet? Impera „
toris sui tentorium irrumpet? Vos quidem istuc pro me. Sed in discursu ac „
tenebris, & rerum omnium confusione patefieri occasio etiam aduersus me „
potest. Si Vitellio & satellitibus eius eligendi facultas detur, quẽ nobis ani/ „
mum, quas mentes imprecẽtur, quid aliud quàm seditionem & discordiam „
optabunt? ne miles centurioni, ne centurio tribuno obsequatur: hinc cõfusi „
pedites equitesq; in exitium ruamus. Parendo potius, cõmilitones, quàm „
imperia ducum sciscitando res militares continentur. Et fortissimus in ipso „
discrimine exercitus est, qui ante discrimen quietissimus. Vobis arma & ani „
mus sit, mihi consilium & uirtutis uestræ regimen relinquite. Paucorũ culpa „
fuit, duorum pœna erit. Cæteri abolete memoriã fœdissimæ noctis. Nec „
illas aduersus senatum uoces ullus unquam exercitus audiat. Caput impe/ „
rij & decora omniũ prouinciarum ad pœnã uocate, non hercle illi, quibus „
cum maximè Vitellius in nos ciet, Germani audeãt. Vlli ne Italiæ alumni, „
& Romana uerè iuuentus, ad sanguinem & cædem deposcerent ordinem, „
cuius splendore & gloria sordes & obscuritatem Vitellianarum partiũ per/ „
stringimus? Nationes aliquas occupauit Vitellius: imaginẽ quandam ex/ „
ercitus habet. Senatus nobiscum est. Sic fit, ut hinc Resp. inde hostes Reip. „
constiterint. Quid uos pulcherrimã hanc urbem domibus & tectis, & con/ „
gestu lapidum stare creditis? Muta ista & inania intercidere ac reparari pro „
miscuè possunt. Aeternitas rerũ, & pax gentiũ, & mea cum uestra salus, inco „
lumitate senatus firmatur. Hunc auspicato à parente & conditore urbis no „
stræ institutum, & à regibus usq; ad principes continuũ & immortalem, si/ „
cut à maioribus accepimus, sic posteris tradamus. Nam ut ex uobis senato/ „
res, ita ex senatoribus principes nascuntur. Et oratio ad perstringendos mulcẽdosq; militum animos, & seueritatis modus (neq; enim in plures cq; in duos animaduerti iusserat) gratè accepta. Compositiq; ad præsens, qui coerceri non poterant. Non tamen quies urbi. sed erat strepitus telorũ, & fa cies belli: & militibus, ut nihil in cõmune turbãtibus, ita sparsis per domos, occulto habitu: & maligna cura in oẽs, quos nobilitas aut opes, aut aliqua insignis claritudo rumoribus obiecerat. Vitellianos quoq; milites ueniisse in urbem ad studia partium noscenda, plericq; credebant. Vnde plena omnia suspicionũ, & uix secreta domuũ sine formidine. Sed plurimũ trepidationis in publico: ut quemq; nuncium fama attulisset, animũ uultumq; conuersi, ne diffidere dubijs, ac parũ gaudere prosperis uiderentur. Coacto uero in curiam senatu, arduus rerum omnium modus, ne contumax silentium, ne suspecta libertas & priuato Othoni nuper, atq; eadem dicendi adulatio. Igi tur uersare sententias, & huc atq; illuc torquere, hostem & parricidam Vi/

tellium uocantes. Prouidentissimus quisq; uulgaribus cõuitijs, quidam uera probra iacere, in clamore tamẽ, & ubi plurimæ uoces, aut tumultu uerborum sibi ipsi obstrepentes. Prodigia insuper terrebãt diuersis auctoribus uulgata. In uestibulo Capitolij omissas habenas bigæ, cui Victoria insistierat. Erupisse cella Iunonis maiorem humana speciem. Statuam diui Iulij, in insula Tiberini amnis sereno & immoto die ab Occidente in Orientẽ conuersam. Prolocutũ in Ethruria bouem. Insolitos animaliũ partus, & plura alia rudibus seculis etiã in pace obseruata, quæ nunc tantũ in metu audiuntur. Sed præcipuus & cum præsenti exitio etiã futuri pauor, subita inundatione Tiberis: qui immenso auctu, prorupto ponte sublicio, ac strage obstantis molis refusus, non modo iacentia & plana urbis loca, sed secura huiusmodi casuũ impleuit. Rapti è publico plericq;, plures in tabernis & cubilibus intercepti. Fames in uulgus, inopia quæstus, & penuria alimentorũ, corrupta stagnantibus aquis insularum fundamenta, dein remeante flumine dilapsa. Vtcq; primũ uacuus à periculo animus fuit, id ipsum quod paranti expeditionem Othoni campus Martius & uia Flaminia iter belli esset obstructum à fortuitis uel naturalibus causis, in prodigiũ & omen imminentium cladium uertebat. Otho lustrata urbe, & expensis belli consilijs, quãdo Pœninæ Cottiæq; alpes, & cæteri Galliarũ aditus Vitellianis exercitibus claudebantur, Narbonensem Galliam aggredi statuit, classe ualida & partibus fida: quod reliquos cæsorũ ad pontem Miluium, & sæuitia Galbæ in custodiam habitos, in numero legionis cõposuerat: facta & reliquis spes honoratioris in posterũ militiæ. Addidit classi urbanas cohortes, & plerosq; è prætorianis uiris, ut robur exercitus, atq; ipsis ducibus consiliũ & custodes. Summa expeditionis Antonio Nouellio, Suedio Clemẽti primipilaribus, Aemylio Pacensi, cui ademptum à Galba tribunatũ reddiderat, permissa. Curam nauium Oscus libertus retinebat, ad obseruandam honestiorum fidem inuitatus. Peditũ equitumq; copijs Suetonius Paulinus, Marius Celsus, Annius Gallus rectores destinati. Sed plurima fides Licinio Proculo prætorij præfecto. Is urbanæ militiæ impiger, bellorum insolens, auctoritatem Paulini, uigorem Celsi, maturitatem Galli, ut cuiq; erat, criminando (quod facillimũ factu est) prauus & callidus, bonos & modestos anteibat. Sepositus per eos dies Cornelius Dolabella in coloniã Aquinatem, neq; arcta custodia, neq; obscura, nullum ob crimen, sed uetusto nomine & propinquitate Galbæ monstratus. Multos è magistratibus, magnam consularium partem Otho non participes aut ministros bello, sed comitũ specie, secum expedire iubet. In quis & L. Vitelliũ eodem quo cæteros cultu, nec ut imperatoris fratrẽ, nec ut hostis. Igitur motæ urbis cura, nullus ordo metu aut periculo uacuus. Primores senatus ætate inualidi, & longa pace desides, segnis & oblita bellorum nobilitas, ignarus militiæ eques, quanto magis occultare

Tiberis fluuij inundatio

Pœninæ Cottiæq; alpes

Criminari facillimum est

occultare ac abdere pauorem nitebantur, manifestius pauidi. Nec deerant è contrario qui ambitione stolida, cõspicua arma, insignes equos, quidam luxurioſos apparatus conuiuiorum & irritamenta libidinum, ut instrumenta belli mercarẽtur. Sapientibus quietis & Reip. cura. Ieuissimus quisq;, & futuri improuidus spe uana tumens. Multis afflicta fides in pace, ac turbatis rebus alacres, & per incerta tutissimi. Sed uulgus & magnitudine nimia communium curarum expers populus, sentire paulatim belli mala, conuersa in militum usum omni pecunia, intentis alimentorum precijs, quæ motu Vindicis haud perinde plebem attriuerãt, secura tum urbe & prouinciali bello, quod inter legiones Galliasq; uelut externum fuit. Nam ex quo diuus Augustus res Cęsarum composuit, procul & in unius sollicitudinem aut decus populus Romanus bellauerat. Sub Tiberio & Caio tantum pacis aduersa Reip. pertimuere. Scriboniani contra Claudium incepta, simul audita & coercita: Nero nunc̃js magis & rumoribus, quàm armis depulsus. Tum legiones classesq;, & quod raro aliâs, prætorianus urbanusq; miles, in aciem deducti, Oriens Occidensq; & quicquid utrinq; uirium est à tergo, sub ducibus alijs si bellatũ foret, longo bello materia. Fuere qui proficiscenti Othoni moras religionemq; nondum conditorũ ancylium afferrent. Asperna-tus omnem conctationẽ, ut Neroni quoq; exitiosum. Et Cæcina iam alpes transgressus extimulabat. Pridie Idus Mar. cõmendata patribus Rep. reliquias Neronianarum sectionum nondum in fiscum cõuersas, reuocatis ab exilio concessit: iustissimum donum, & in speciem magnificum, sed festina ta exactione usu sterili. Mox uocata concione, maiestatem urbis, & consensum populi ac senatus pro se attollens, aduersum Vitellianas partes modeste disseruit: inscitiam potius legionum quàm audaciam increpãs, nulla Vitellij mentione: siue ipsius ea moderatio, seu scriptor orationis sibi metuens, contumelijs in Vitellium abstinuit: quando ut in consilijs militiæ Suetonio Paulino & Mario Celso, ita in rebus urbanis Galerij Trachali ingenio Othonem uti credebatur. & erant qui genus ipsum orandi noscerent, cre-bro fori usu celebre, et ad implendas populi aures, latum & sonans. Clamor uocesq; uulgi ex more adulandi nimię & falsæ, quasi dictatorem Cęsarem, aut imperatorem Augustum prosequerentur: ita studijs uotisq; certabant. nec metu aut amore, sed ex libidine seruitij, ut in familijs, priuata cuiq; stimulatio, & uile iam decus publicum. Profectus Otho quietem urbis curasq; imperij Saluio Titiano fratri permisit. *Afflicta fides*

AETVM Reip.aut atrox.) Exemplar Coruini regis habet, ſemen reip.atrox. Suſpicor Tacito fuiſſe ſcriptum, Quod uarie ortum, ſemel reip. atrox, ipſis principibus proſperum aut exitio fuit. Elegans eſt ſententia de imperio Ro. Similia Cicero diuinat in Philippicis.

Decoris cum quadã maieſtate.) Scripſerim, decoris cũ quadam maieſtate. Magis id placet, cꝫ decor corporis.

Proſperę Veſpaſiani res.) Hæc duo uocabula Veſpaſiani res, non ſunt in Codice Budenſi. Proinde cogitãdum num potius ſic legendum ſit, Proſpere prę ſaga reſponſa, Vt ſit aduerbium proſpere. Expone, proſpere prę ſaga, hoc eſt, proſperitatem præſagientia reſponſa.

Et incerta adhuc uictoria.) Caſtigaui, Sed incerta adhuc uictoria.

Obliuiſcendũ infenſarũ de bello agitãtibus.) Opinor ſcribendũ, offenſarum.

Conditorẽ templi regem Venerianum.) Liber manuſcriptus habet. Verianũ.

Aerias rex conditor templi Paphiæ Veneris in Cypro

Reponendũ, Aeriam, Id docet Tacitus noſter Annalium lib. 3. Exin Cyprij, inquit, tribus delubris, quorũ uetuſtiſsimũ Paphię Veneri, autor Aerias. Huic regi filius fuit Amathus nomine. Nam ſequit illic mox. Poſt filius eius Amathus Veneri Amathuſiæ.

Accitum è Cilicia Miram intuliſſe.) Illic legitur, accitã & cilicentam miram intuliſſe. Scripſi, Deamcꝫ ipſam conceptam mari, huc appulſam. ſed ſciẽtiam arẽcꝫ aruſpicum accitam, & Cilicem Thamyram intuliſſe.

Sanguinem arę obfundere uetitum.) Nos offundere.

Cæſis pluribus hoſtijs.) Emẽdauimus. Cæſis compluribus hoſtijs.

Annuere deam uidit.) Nos uidet.

Titus aucto animo ad patrẽ prouectus.) Caſtig. peruectus. Sic infra, Corpus inſigne oculis comacꝫ & toruitate uultus, in Aſiã atcꝫ inde Romã peruectũ eſt.

Profligauerat bellum Iudaicũ Veſpaſianus oppugnatione Hieroſolymarum. Reliqua duro magis.) Scripſi diſtinxicꝫ. Profligauerat bel. Iud. Veſpaſianus oppugnatione Hieroſolymorum reliqua, duro m. &c.

Et inexperti belli labor,) Malim ardor. Nã omnino labor hic locũ nõ habet.

Noctu diucꝫ cõſilio, ac ſi res poſceret.) Particulam ac eraſimus. Nam Tacitus breuitatem amat.

Sed bellãtibus alijs placuit expectari bellũ, cũ in uictores uictoscꝫ nuncꝫ ſolida fides coaleſceret.) Volumen manuſcriptũ habet, ſolida fide coaleſcere. Nos ſic legendum tandẽ deprehendimus & diſtinguenda uerba. Sed bellantibus alijs placuit expectari bellicum. Victores uictoscꝫ nuncꝫ ſolida fide coaleſcere. Ergo qui uolet ſequatur meum iudicium, aut mendoſa ſe lectione diutius oblectet.

Cæterum olim mixtis conſilijs.) Scripſimus, Cæteri olim m. c.

Dextra concordiæ ſigna.) Nos, dextera concordiæ inſignia.

Ad proſequendum eum, quibus.) Codex Bud. Ad proſequendũ, cum quibus Scyth. inſ. tenuit, Quõ nos quocꝫ caſtigauimus. Necꝫ diſplicet altera lectio.

Magnis motibus.) Demiror hãc clauſulã omiſſam in libro manuſcripto, ſicut paulo ante, mare. Vbi legimus, mare ingredit. Sed dormitãt nimiũ ſæpe librarij.

Adhæc terrore & propria ui Criſpus incubuerat. Volumẽ Budenſe. Adhunc terroris & propria ui Criſp. incubuerat. Legerim Ad hoc terroris, hoc eſt ad hũc terrorem

terrorem. Intellígit ſenatuſconſultum modo relatum.

Traxeratq; magnã ſenatus partẽ.) Exemplar regiũ, Traxeratq; magiſtratus p.

Quãuis infirmũ & nocentẽ.) Scripſi. Quãuis inuiſum ac nocent. more tamen

Et præcipua fama quartadecumana.) Caſtig. Et præci- (audiendũ cenſebant.

pui fama Quartadecimani.

Eo agmen legionũ alæ cohortesq; præueniebant.) Suſtul. dictionem eo.

Sed lorica ferrea uſus eſt.) Deleuimus uerbum, eſt.

Et maiore parte Italiæ.) Particula connectẽs, &, uidet hic mihi ſupereſſe.

Non Italia adiri, nec loca ſedesq; patriæ uidebãtur. Tanquam externa litora & urbes hoſtium urere, uaſtare, rapere.) Hæ ſententiæ multis mendis ſunt inſignes. Manuſcriptum uolumen habet. Ita præliorũ auidus uidebatur. Non Italia adiri nec loca ſedesq; patriæ iubebantur tanquam & urbes hoſtium urere, uaſtare, rapere. Vides hic abeſſe duas illas dictiões, externa litora, quas caſtigatores addiderunt. Ego uero pro tanq; & urbes deprehendi poſt laborioſam loci conſideratio nem ſcribendum, tanquam metu res. Itaq; ſic diſtinxi ſententiã. Suedius Clemẽs ambitioſo imp. reg. ut aduerſus modeſtiam diſciplinæ corruptus, ita præliorũ auidus. Videbatur non Italia adiri, nec loca ſedesq; patrię. Iubebant tanq; metu res hoſtium urere, uaſtare, rapere. Cæterum uerba, tanq; metu res, nõ inſerui in cõtextum, quum mea ſit inuentio. Mutet, qui uelit. *Tanquã metu res. ubi uulgo legitur, Tanquã & urbes*

Nec capi poterant pernix genus.) Exemplar regium, nec pernix. Forte ſcribendum, Nec capi poterant, & pernix genus, & gnari locorum.

Nec ullis deinde tortoribus.) Illic legitur, temporibus. Lego, nec ullis deinde terroribus, aut morte, conſtantiam uicis egregiæ mutauit. *Nec ullis deinde tortoribus*

Duas Turingorũ cohortes.) Video Turingos librario melius fuiſſe notos q; Tungros. Sed quia ſupra dixit, nõ defuiſſe partẽ Galliarũ quæ Rhenum accolit, Vitellij partes ſecutam, & acerrimã inſtigatricẽ aduerſus Galbianos, inducor ut credam hic & in ſequẽtibus Tungrorum ſcribendum, non Turingorum. Quod uero de Batauis paulo poſt deq; Tranſrhenanis meminit, fateor equidem accipiendum de Germanis qui trãs Rhenum colunt, ſed proximis amni, puta Tenctheris, Vſipijs, Tubantibus, Chamauis, Bructeris, & ſimilibus. Longius uero diſſiti Turingi erant, Tacito non cõmemorati, quos ueteres è quorũ numero Sidonius eſt Apollinaris & Vegetius, nõ Turingos ſed Toringos appellant. *Tungri* *Turingi* *Toringi*

Simul à latere ſaxis urgeret.) Hæc uerba, à latere ſaxis urgeret, non ſunt in ſuo lumine manuſcripto. Nã illic legit, Simul altitudo apta ad iacendũ pro iaciendũ. Subaudi exciperet, paganorũ manus. Subaudit & paganorũ manus exciperet.

Ni uictorem exercitum attinuiſſet obſcurum noctis obiectum obtenti fugientibus.) Participium obiectum eraſimus. De obtentu monuimus alibi. *Obſcurũ noctis obtentui fugientibus*

Et Turingarum cohortium præfecti.) Scripſimus, Et Tungrarum cohor. præfecti.

Suſtentata quidem diu acie.) Coniunctionem quidem ſubmouimus.

Tanta mole belli nihil in ſumma profutura.) Malim, nihil in ſummam profutura. Quodam ſupra loco rurſum in ſumma ſcriptũ fuit pro in ſummã, de quo lectorem admonere fui oblitus. *In ſummam profutura*

Quantũ inter Padum alpesq; camporũ & urbium eſt.) Induximus uerbũ eſt.

Quẽ repente cõtra Placentiã tranſgreſſi.) Repente aduerbiũ deleuimus. nam

Qui pro Othone & accitum Cæcinam clamitabant.) Forte (illic non extat. legendum, Quin pro Othone etiam accitum Cæcinam clamitabant. Mox eſt in uolumine regio, contundet animos.

Tum mœſtiſſimus quiſq; caſtigare credulitatẽ ſuam.) Emend. Tum uetuſtiſſimus

mus quiſq; caſtigare credulitatẽ ſuã. Intellígit diu meritos. Sic lib. 5. dixit, uetuſtiſſimos familiarũ. Et infra, uetuſtiſſimũ conſulariũ. Itẽ uetuſtatem ſtipendiorum.

Quàm ratione oſtendẽs.) Nos, Quàm ratione attendens. Itẽ infra, ac miſſilem

Dum regerunt.) Exẽplar Matth. Cor. Dum re- (ignẽ in obſeſſos iaculant.
portans gerunt. Suſpicor ſcribendũ, dum reperta tranſgerunt.

A quibuſdam è uicinis colonijs, inuidiæ æmulatione.) Illic legitur, & quibuſdam uicinis colonijs inuidiæ ęmulatione. Subauditur exiſtente. Nam dandi caſu dictum eſt, quibuſdam uicinis colonijs. Hoc eſt quum quædã uicinæ coloniæ haberent inuidiæ æmulationem. Senſus eſt. Non ſolum ob fraudem, uerum etiam propter inuidiæ æmulationem. Itaq; ſic emendauimus.

Quocunq; caſu accidit.) Codex regius, accidat. Scripſimus, acciderat.

Perfringendis operibus.) Datiuus operib. nõ eſt illic. Nã ſubaud. uel ſimilis alius, puta munimentis.

Librata magis & certo ictu.) Magna legitur illic.

Et exangues ac laceri.) Manuſcriptum exemplar habet ait. Repoſuimus, Et exangues aut laceri. Item, Et Iulius Briganticus.

Ferociſſimos auxiliarium imminentibus uiæ lucis imponit.) Nos, Ferociſſ. auxiliarium eminentibus uiæ lucis componit.

Equites procedere lõgius iuſsit, & irritato prælio ſponte refugere.) Corruptũ locũ ſic reſtituimus, Equites ꝓcedere lõgius iuſsi, & irritato prælio ſponte refugi, feſtinationẽ ſequentiũ elicere. Subaud. iuſsi ſunt. Mox illic legiẽ, altis ordinibus

Apud fugientes, occurſantesq;.) Coniunctionẽ que eraſimus, (obtinuere
Apud fugientes, occurſantes, in acie, pro uallo.

Et perculſis nullum retro ſubſidium foret.) Particulã, &, ſubmouimus. Nam elegantior ſententia, ſi abſit.

Haud perinde id damnũ.) Scripſi. Haud perinde damnũ, Vitellianos in metum

Et recuperandi decoris cupidine.) Codex Budenſis habet dede- (cõpulit.
coris. Forte legendum, recurandi dedecoris cupidine.

Ad poſtremum Valens petulantia.) E præpoſitionem addidimus, Ad poſtremum Valens è petulantia etiam perfidiam ſuſpectabat.

Igitur n. allato p. T. aulam Turingosq;.) Caſtig. Treuirorum alam Tungrosq;. Nam hoc eſt quod dixit ſupra, Duas Tungrorum cohortes, quatuor equitũ turmas, uniuerſam Treuirorum alam cum Iulio Claſſico præfecto miſit.

Sin uictoria, ſanitas.) Nos, uictoriæ ſanitas. Item infra, Poſtremo precibus ac la

Rapido agmine Cæcinæ iungitur.) Scripſimus, iunguntur (chrymis.

Et quanquã plus uirium ac prope duplicatus L. a. numerus erat.) Particulam ac deleuimus. nam ſenſum perdit.

Vitellius uentre & gula ſibi ipſi hoſtis.) Codex Matthiæ regis habet ſibim. Forte legendum, ſibimet hoſtis.

Quoniam Galliæ tumeant.) Illic legitur q̃. Lego, Quanquam.

Summę rerũ & imperij ſeipſum reſeruaret.) Exemplar manuſcrip. habet, ſummã, uelut ſit appoſitiue dictũ. Sed placet ut ſummę legaẽ. Mox eſt illic prętoriana

Quãdo ſuſpecti duces, & Otho cui uni apud mílitem fi- (rũ. Nec id placet.
des.) Rurſum illic, Et ut Otho. Malim, Et Otho ut cui uni apud militẽ fides. Itẽ, iactis inſuper ancoris, qd̃ illic ſit ſuper. Forte legẽdũ, iactis ſuperne ancoris. Paulopoſt deeſt illic uocabulum hoſtes, Vnde tormẽtis & machinis pulſarent. Itẽ, in eodem codice legitur, Mixti remiges propugnat.

Quum incurſu tribunorum.) Scripſimus, intercurſu.

Niſi pollutum obſtrictumq; moribus ſuis principem paſſuros.) Repoſui, Niſi pollu-

Si pollutum obstrictumq; meritis suis principem passuros.

Alienæ culpæ prætendebantur.) Emend. Alienæq; culpæ prætendebantur.

Non amissuro, quo minus expeditus.) Castig. Nõ admissuro, quo minus ex. & u.q.m.p.p.a.i.i.a,a.d.& u.m. aggrederentur.

Quæ astrictis mucronibus.) Sustulimus pronomen quæ,& participiũ astrictis prima litera multauimus, uocem Ea substituentes, Ea strictis mucronibus redire pulsos, & pugnam resumere coegit.

Incertus undiq; clamor accurrentium, clamantiumq;.) Submoto parelco que scripsimus, accurrentium, clamantium, ut c.

In primam postremamue aciem.) Nos, in primam postremamq; aciem.

An in ipsa Othonis parte.) In præpositionem deleui.

Cominus eminus.) Scripsi, Comi.eminusq; cateruis & cuneis cõcurrebant.

Galeas loricasq; perrupere.) Nos, Gal.lori.perrumpere, hoc est, perrũpebãt.

Cæteris conspicui.) Si quis cęteri uolet legere, quẽadmodũ est in codice manu scripto, sic distinguet. Noscentes inter se cæteri, conspicui in euentũ totius belli

Primani stratis Vneetuicesimanorum principibus.) Castigaui, (certabant

Primani stratis Vnaetuicesimanorum principijs.

Aperte alia propulsa.) Nos. A parte alia, propulsa Q.imp.xiij.legio.

Nequaq; trepidus, & cõsilij certus.) Malim, Nequaq; trepidus, sed cõs.certus.

Is prætorij præfectus erat.) Verbum erat sustulimus.

Sed præmissi è Mœsia.) Nos, Sed præmissi Mœsia. Subauditur autẽ è præp.

Ipse auersus à consilijs belli.) Scripsi, Ipse uersus à consilijs belli.

Tanto pulchrior mors erit.) Tanto non est in uolumine Bud, nec est opus ea uoce, Subaud.enim, Quãto plus spei ostẽditis, si uiuere placeret, pulchrior mors erit. Nec hic solum omittit, sed & alijs in locis. Lib.19. Et propinqua Cremonen sium mœnia, quanto plus spei ad effugiũ, minorẽ ad resistendum animũ dabant. Eodem libro de Vitellio. Nam amicorũ eius quãto quis clarior, minus fidus. Pro inde nos hoc quoq; loco supposititiam uocem tanto submouimus.

Nec tempus computaueritis.) Scripsi. Ne tempus computaueritis.

Difficilius est temperare felicitati.) Datiuus felicitati non est in libro regio, nec eo opus est. Nam subauditur fortunæ, quod uocabulum præcedit. Aut similis datiuus quispiam. puta rei, uel ablatiuus re, pro ab re.

Initium illic fuit.) Malim, illinc fuit.

Nemo tam fortiter reliquerit.) Verbũ reliquerit delendũ est. Nam optime habet sentẽtia. Alij diutius imperiũ tenuerunt, nemo tam fortiter, Subaudi tenuit. Loquitur aũt de fortitudine animi, qua mortem etiam non timebat.

Irent propere, neu remanendo iram uictoris asperarẽt.) Castigaui, neu remorando iram uictoris asperarent.

Aut in Vitellium.) Præpositionem in sustulimus. Studio erga se, aut Vitelliũ, Subauditur erga repetitum, contumelijs insignes abolet.

Aut nimium meminisset.) Aduerbiũ nimiũ non est in codice Budensi. uidetur adiectũ ab eo qui putabat alioqui sententiã esse imperfectã. Quum horũ uerborum, Neu patruum sibi Othonẽ fuisse, aut obliuiscereť unq;, aut meminisset, sensus sit, Nec se fuisse talẽ cuius pudere merito queat ut ipsius obliuiscendum sit, nec rursum adeo profuisse, ut longã apud suos memoriã meruerit, aut expectet pro beneficijs celebrari. Miram Othonis modestiam arguunt hæc uerba.

Atq; illũ supremas iam curas animo uolutantẽ.) In uolumine regio legitur, Atq; illũ iam supr.c.agentes. Scripsimus, atq; illũ iam supremas curas agentẽ.

Namq;

Namq; abeuntibus exitum minitabantur.) Caſtig. exitium minitabantur.

Tum allatis pugionibus duobus, cũ utrũq; pertẽtaſſet.) Liber manuſcriptus, Tum allatis pugionibus, cũ utrinq; temptaſſet, Hoc eſt ab utraq; acie, alterũ capiti ſubdit, non ſubdidit. Apparet autẽ fuiſſe duos, quia dicit, alterum capiti ſubdit. Ergo ſubintelligitur ablatiuus duobus. Quam lectionem nos in contextũ retulimus.

Ac poſtea promiſcue Bebriaci, Placentiæ, alijſq; in caſtris celebratũ id genus mortis.) Eraſimus particulã que. Nam gaudet aſyndeto Tacitus.

Celebri uico.) Scripſimus, celebri luco.

Aut circum uolitantium alituum.) Cõiunctionẽ aut deleuimus, & pro circũ uolitantium alituum ſcripſimus, circumuolitantem alitem.

Tum ablatã ex oculis.) Codex Bud. Tum ablata ex oculis. Subaudit eſt. Sed tũ oportebit in clauſula quæ ſequit, Et tẽpora reputantib. initiũ finemq; miraculi cum Othonis exitu cõpetiſſe, rurſum ſubaudire uerbũ memorant, aut aiunt.

Illuc aduerſo de prælio allatum.) Nos, Illuc de aduerſo prelio allatum.

Conuitijs poſtremũ.) Scripſi, Conuitijs poſtremo. Nec refert utro mõ legas.

Appellabatq; patres conſultos intẽpeſtiuo honore.) Caſtigaui, Appellabatq; patres conſcriptos intempeſtiuo honore.

Et rediere omnes Bononiam, rurſus conſiliaturi.) Quid ſi legas, conſilituri, à uerbo conſilire. Nam ante diſperſi fuerãt. Hoc uerbo Ticitus utitur lib. 5. Patrẽ Abdagaſen, alioſq; occultos conſilit. Niſi mendoſa eſt æditio. Cõſtruit alibi cum datiuo lib. 3. Heduos, inquit, euincite, & fugientibus conſilite.

Et Cenus quidẽ rapidus in urbẽ uectus.) Exemplar Coruini regis. Et Cenus quidem rapidum urbem. Forte, rapide in urbem uectus.

In ſacramento Vitellij adactum.) Legendum, Quod erat militum, ſacramẽto Vitellij adactum. Sic enim infra loquitur. Feſtinante Tiberio Alexãdro, qui kal. Iul. ſacramento eius legiones adegit.

Inhoneſtam adulationem compeſcit.) Repoſui, compeſcuit.

Cæſo Galba in Othone pronus.) Malim, in Othonem pronus.

Appulſus littori trucidatur.) Scripſi. Appulſus litori, trucidatus, Subaud. eſt.

Nullo principali paratu Nullo principali apparatu.) Caſtigaui, nullo principali paratu. De qua dictione ſupra monuimus lectorem.

Circundaret principis miniſteria.) Correxi, Circund. principi miniſteria.

Vernilibus blanditijs Quamuis odium Vitellius humilibus blanditijs uelaret.) Liber Matth. Coruini habet, iuuenilibus blanditijs. Lego, uernilibus blãditijs, hoc eſt ſeruilibus, adulatorijs. Hoc uocabulũ uſurpat libro ſequenti de Antonio Primo. Vernile dictũ omnem inuidiam in eum uertit, tanq; ſignum incendendæ Cremonæ dediſſet, quæ iam flagrabat. Vernile dictum, hoc eſt, ſcurrile, procax.

Nomen id ſibi indiderat.) Illic legitur, nam id ſibi indiderat.

In pœnitentiam uerſus ſeram ueniã poſt ſcelus quærebat.) Codex manuſcriptus manifeſte habet pro ſeram ſecundam. Itaq; & nos ſic ſcripſimus.

Terruit è periculo principis famam clemẽtiæ affectare.) Nos, affectaret, Subauditur, ut.

Longum interfectori uiſum in itinere ac taberna proiectũ humi iugulauit.) Repoſuimus, Longum interfectori, Sub auditur erat. In itinere uiſum ac taberna proiectum humi iugulauit.

Non minax triſtibus.) Scripſimus, non minis triſtibus.

Aut ambitu ciuitatis in gaudium euecta.) Caſtigauimus, euicta.

Interpretabatur quædam exhortationibus eius contumelioſa in Vitellium.) Emendauimus, ex orationibus eius.

Cluuius

Cluuius comitatu principis adiectus.) Nos, comitatui.
Maioribus aliarũ urbiũ cladibus obliteratũ est.) Verbũ est expunximus.
Separatæ primum.) Scripsi, Separati primum.
Tertiãdecimã struere amphitheatrũ iussit.) Cod. regius habet, Tertiadecima. Cuius occasiõe uocabuli sic reposuimus, Tertiadecimani struere amphitheatrũ
Apud uictores orta seditio ludicrorũ initio.) Nos ludicro initio. (iussi.
Numerus cæsorũ inuidiam bello auxit.) Bud. uolumen habet, nũs nũs cæsorũ inuidiã bello auxisset. Correxi locũ, nisi numerus cæsorũ inuidiã bello auxisset.
Perinde miles intentus aut licentiosus.) Scripsimus, aut licentior. Nam illic legitur, licenter.
Quam disciplinę & castris propiora.) Codex manuscrip. promptiora. Nec est absurda lectio. Nec illic habentur mox duæ uoces, altero è. Sed tantum, altero legionis quintæ, Gallis auxiliaribus. Infra. Nos, postero die.
Cæterum ut largitionibus affectę tamen imperij opes sufficerent.) Vocat elegánter affectas opes imperij, quas imminutas intelligit exhaustasq́. *Affectæ opes imperij*
Nec minus inhumana pars uiæ.) Forte, inamœna. Item, Lauro.
Hinc erupisse legionum agmen.) Liber Coruini regis, irrupisse.
Hinc equites cohortos.) Nos, coortos.
Falso uera aut maiora uero miscebantur.) Manuscriptũ uolumen, Falsa uera aut maiora uero miscebant. Sensus est, Falsa & uera aut maiora uero miscebant.
Spacia certaminum recognoscere.) Illic, Spacia certamina recognoscere. Expone. Spacia & certamina recognoscere.
Cohortati aliorum consulatus.) Emendaui, Coartati aliorum consulatus.
Interrogatus quis nam mortalium esset.) Nos, interrogatusq́ quis mor. esset.
Postquã speculatores è Syria Iudæaq́ ad in u.e. O. nunciauere.) Deleuimus præpositionem è, quæ subintelligitur.
Et procul uel iuxta sitas uires circumspectabat.) Particulam & submouimus.
Namq́ omnes exercitus flammauerat arrogantia uenientium à Vitellio militum.) Exemplar manuscrip. Namq́ omnis exercitus flammauerat ad arrogantiã uenientium à Vitellio militum. Vbi flamauerat accipit absolute. *Flammare absolute pro incensum esse*
Sed inerat à mole belli plerunq́ cõctatio.) Legitur illic, Sed inerat amor belli. Scripserim. Sed inerat timor belli plerunq́ cunctatio. Appositiue.
Nihil medium inter summa aut præcipitia.) Nos, inter summa ac præcipitia.
Paulopost est illic, præsenti facinore.
Iuxta deos.) Iuxta deos uidetur dictum pro per fauorẽ deorum, sicut dicimus, secundum deos pro post deos. At codex Bud. habet, Vixit deos. Ex qua scriptura nihil erui queat, nisi quis legendum suspiceꝛ, Vixit nepos, hoc est, ganeo, scilicet Vitellius. Vixisse dicimus quos periisse significamus. Tum distingue Vixit nepos. In tua manu positum est. Sed hæc coniectura esto.
Abijt iam & transuectum est tempus, quo posses uideri concupisse.) Regius liber habet manifeste, quo posses uideri concepisse. Est concipere ex destinato sumere. Lib. 1. Fraude aut ui raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos non seruili animo concepit. Liuius lib. 4. primæ dec. In ea Sp. Melius spem regni conceperit. Sic etiam dicitur scelus concipi quod suscipitur. *Concipere imperium*
Ne Othonem quidem ducis arte, aut exercitus sui, sed præpostera ipsius desperatione uictum.) Castig. Aut exercitus ui.
Implesse fidem ominis uidebantur.) Illic legitur, uidebatur. Impersonaliter.
Aram tantum & reuerentiam.) Malim, ara tantum & reuerentia.

Eo ardore ut ne Titus quidē filius expectaretur.) Nos duas iſtas uoces, eo ardore, ſubmouimus, & diſtinx. ut hic nouæ ſententiæ ſit initiū, Vt ne Titus quidē filius expectaretur.

Militariter lautus Militariter locutus.) Caſtig. Militariter lautus. Significat Veſpaſianū non fuiſſe exquiſite ſeu urbana elegantia excultum.

Lęta omnia & afflu. excepit.) Nec ſit prorſus mala lectio, ſi quis omina legat. Cōtra, Syriacis legionib. Germanica hyberno cœlo ac laborib. dura mutaret.) Repoſui, Ger. hyberna cœlo ac lab. dura mutarent. Hyberna uocat hibernacula.

Et militibus uetuſtate ſtipendiorum nota & familiaria caſtra, in modum penatium diligebantur.) Fœdum erratum eſt hoc loco. Caſtigauimus, in modum penatium dirigebantur. Nam loquitur de conſtruendo. Dirigunt aūt caſtra aut domus, quoties ordines debiti ſeruantur.

Ignaro adhoc Vitellio.) Scripſimus, Ignaro adhuc Vitellio.

Donatiua militi.) Codex Budēſis, Donatiuo. Forte, Donatiuum. Mox ſcripſimus. Ne Veſpalianus quidem.

Gnarus modicas uires eſſe ſibi.) Infinitum uerbum eſſe deleuimus. Mox ſcripſimus, Sed legio ſexta & tredecim uexillariorum millia.

Si ſibi Brunduſiū.) Sic & illic legitur. Ego uero ſcripſerim, Si ſimul Brunduſium T. & Lucaniæ Calabriæq; littora infeſtis claſsibus peterent. Docti mecum ſentient. Chariſsimus quiſq; eandem in recuperando licentiā habuerunt.) Caſtigauimus, Rariſsimus quiſq;.

Tranſgreſſi in partes.) Participium tranſgreſſi ſubmouimus. Illyrici exercitus ſtudio in partes.

Ita tres Mœſicę legiones per epiſtolas allicíebant Pannonicum exercitum, aut abnuenti uim parabant.) Hæc uerba Pannonicum exercitum, aut abnuenti uim parabāt, adulterina ſunt & ſuppoſititia, proinde eraſimus. Supra neſcio ubi ſic loquitur Tacitus, aut abnuenti uim parat. Diſtinximus uero ſic ſententiam, Ita tres Mœſicæ, legiones per epiſtolas allíciebant. Nunc uides nihil deeſſe.

Sed procurator aderat Cornelius Fuſcus. Malim legere, Et procurator aderat Cornelius Fuſcus. Nam extrema proxime prędcedētis uocabuli litera eſt, S. Hinc errori præbita anſa.

Idemq; pro Galba dux coloniæ ſuæ.) Scripſimus, Idem pro Galba d. c. ſ.

Noua, ambigua, & ancipitia malebat. Induximus particulam, &, ut legas, Noua, ambigua, ancipitia malebat, nam diſſolutū quod uocant rhetores Ticito familiare.

Nec minus ſæuū ſpectaculum erant ipſi tergis ferar. & ing. telis horrentes.) Pronomen ipſi non eſt in Budenſi codice.

Decora facies, & non Vitellio principe dignus exercitus.) Hæc totā clauſula non eſt manuſcripto libro. Suſpicor è margine in contextum relatum.

Atq; ibi matrē complexus, Auguſtæ nomine decorauit.) Repoſ. honorauit

Nec unquā ſatis fida potentia, ubi ui nimia eſt Nec unquam ſatis fida potentia, ubi nimia.) Volumē regis Coruini, Vbi nimia eſt. Legerim, Vbi ui nimia eſt.

Et adiacentia Tiberi Germanorū Gallorumq; obnoxia morbis corpora.) Illic legitur Germanorū Gadauorumq;. Lego. Batauorumq;. Vt per Germanos etiam tranſrhenanos intelligamus, Tencteros, Bructeros, Vſipetes, & Chamauos qui in exercitu Vitellij erant. At hodie Galli inediæ, æſtus, frigoris, ſitis, & alienī cœli longe ſunt tolerantiores. Secus tamē prodūt autores de uetuſtiſsimis Gallis, quos Germanis faciunt perſimileis.

Liberti principum conferre.) Verbum cōferre non eſt in libro Budenſi. Mox nos, Cæcina ac Valens, Paulopoſt, non eſt illic Neroni, nec iecíſſent, ſed iecíſſet. Et

Et amici adulantes, nullius interpretabant unius legionis eam seditionē.) Volumen regiū quoq; cōtinet, nullius interpretab. Sed nos castig. mollius interp. *Mollius interpretabantur*

Proinde socij de imperio utriusq; coniectabant.) Scripsi, perinde socij de imperio utriusq; coniectabant.

Mare quoq; Etesię flabāt, harū flatus in Orientē nauigantibus secundus, inde aduersus erat.) Codex Matt. regis habet. Mare quoq; et esi flabra aquilonis Verū flatur in Orientē nauigantibus secundū inde aduersum erat. Lego. Mare quoq; Etesiarum flatu in Orientē nauigantibus secundū, inde aduersum erat. Duę porrò dictiões, flabra aquilonis, è margine codicis archetypi, quē doctus aliquis annotarat, in contextum à describente sunt relata. De sinceritate lectionis istius nihil ambigo. Sic lib. 5. Quia flatibus Etesiarum implent uada, hybernus Auster reuoluit fluctus, pulsoq; introrsus freto, breuia littorū nudantur.

Seu perfidiam meditatio.) Scripsi, seu perfidiam meditāti.

Cum uexillarijs Hystris Britannicarū legionū.) Exemplar Bud. Cum uexillario Hystrium Britannicarū legionum. Legendum, cum uexillarijs III Britannicarum legionum. Mox illic legitur. Ipse Rauennam deuertit. Nam librarius ille perpetuo propemodum deuertere scripsit pro diuertere.

Prætextu classem alloquendi.) Manuscriptus liber, Prætexto. Dicitur aūt non minus latine prætexto q̄ prætextu. Quid ergo opus erat mutare?

Mox Patauij secretum cōponendæ proditionis quæsitum. Illic legit, ad secretum. Lego, id secretum cōponendę proditioni quæsitum.

Corrupti in adulationem causas tradidere.) Codex Budensis, Corruptos habet. Reposui, corruptas in adulationem causas tradidere.

Et prodito Galba, uilem mox fidem.) Nos, Et prod. Galba, mox uilem fidem.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XVIII

SATVRABAT ian fortuna in diuersa parte terrarum initia causasq; imperio, quod uariè ortum, lætum Reip. aut atrox, ipsis principibus prosperum aut exitio fuit. Titus Vespasianus è Iudæa incolumi adhuc Galba missus à patre, causam profectionis officiū erga principem, & maturam perendis honoribus iuuentam ferebat. Sed uulgus fingendi auidum disperserat, accitum in adoptionem, materia sermonibus, senium & orbitas principis, & intemperantia ciuitatis, donec unus eligatur, multos destinandi. Augebat famam, ipsius Titi ingenium quantæcunq; fortunæ capax, decor oris cum quadā maiestate, prosperæ Vespasiani res, præsaga responsa, & inclinatis ad credendum animis loco omnium etiam fortuna. Vbi Corinthi Achaiæ urbe certos nūcios accepit de interitu Galbæ (& aderāt qui arma Vitellij bellumq; affirmarent) anxius animo, paucis amicorum adhibitis, cuncta utrinq; perlustrat

luſtrat. Si pergeret in urbem, nullam officij gratiam, in alterius honorem ſu
ſcepti: ac ſe Vitellio, ſiue Othoni, obſidem fore. Sin rediret, offenſam haud
dubiam uictoris. ſed incerta adhuc uictoria, & concedente in partes patre,
filium excuſatũ. Sin Veſpaſianus Remp. ſuſciperet obliuiſcẽdũ inſenſarum
de bello agitantibus. His ac talibus inter ſpem metumq; iactatũ, ſpes uicit.
Fuere qui accẽſum deſiderio Beronices reginæ, uertiſſe iter crederẽt. Neq;
abhorrebat à Beronice iuuenilis animus. ſed gerendis rebus nullum ex eo
impedimentũ. lætam uoluptatibus adoleſcentiã egit, ſuo quàm patris impe
rio modeſtior. Igitur oram Achaiæ & Aſiæ ac læua maris præteruectus,
Rhodum & Cyprum inſulas, inde Syriam audentioribus ſpacijs petebat.
Atq; illum cupido inceſſit, adeũdi uiſendiq; tẽplum Paphiæ Veneris indy
tum per indigenas aduenasq;. Haud fuerit longum initia religionis, tem
pli ſitum, formã deæ (neq; enim alibi ſic habetur) paucis diſſerere. Condito
rem templi regem Aeriam uetus memoria, quidam ipſius deæ nomen id
perhibẽt. Fama recentior tradit, à Cinara ſacratũ templum, deamq; ipſam
conceptam mari, huc appulſam. Sed ſcientiam artemq; aruſpicum accitam,
& Cilicem Thamiram intuliſſe. Atq; ita pactum, ut familiæ utriuſq; poſte
ri cerimonijs præſiderẽt. Mox ne honore nullo regium genus peregrinam
ſtirpem antecelleret, ipſa quam intulerant ſcientia hoſpites ceſſere. Tantum
Cinarades ſacerdos conſulitur. Hoſtiæ ut quiſq; uouiſſet, mares deliguntẽ.
Certiſſima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ offundere uetitum. preci
bus & igne puro altaria adolentur, nec ullis hymbribus quanquam in aper
to madeſcunt. Simulachrum deæ non effigie humana. Continuus orbis la
tiore initio tenuem in ambitum metæ modo exurgens. Et ratio in obſcuro.
Titus ſpectata opulentia donisq; regum, quæq; alia lætum antiquitatibus
Græcorum genus incertæ uetuſtati affingit, de nauigatione primum conſu
luit. Poſtquam pandi uiã, & mare proſperum accepit, de ſe per ambages in
terrogat, cæſis compluribus hoſtijs. Soſtratus (ſacerdotis id nomẽ erat) ubi
læta & congruentia exta, magnisq; conſultis annuere deam uidet, pauca in
præſens & ſolita reſpondens, petito ſecreto futura aperit. Titus aucto ani
mo ad patrem peruectus, ſuſpenſis prouinciarum & exercituum mentibus,
ingens rerum fiducia acceſsit. Profligauerat bellum Iudaicum Veſpaſia
nus, oppugnatione Hieroſolymorum reliqua, duro magis & arduo opere
ob ingenium gentis & peruicaciã ſuperſtitionis, quàm quod ſatis uiriũ ob
ſeſsis ad tolerãdas neceſsitates ſupereſſet. Tres, ut ſupra memorauimus, ipſi
Veſpaſiano legiones erant, exercitæ bello: quatuor Mutianus obtinebat in
pace. Sed æmulatio & proximi exercitus gloria repulerat ſegnitiã. Quantũq;
illis roboris diſcrimina & labor, tantum his uigoris addiderat integra qui
es, & inexpertus belli labor. auxilia utriq; cohortiũ alarumq;, & claſſes re
gesq;, ac nomen diſpari fama celebre. Veſpaſianus acer militiæ, anteire ag
men

men,locum castris capere,noctu diuq; consilio,ac si res poscceret,manu ho- *Vespasianus*
stibus obniti,cibo fortuito,veste habituq; vix à gregario milite discrepans,
prorsus,si auaritia abesset,antiquis ducibus par. Mutianum è contrario ma- *Mutianus*
gnificentia & opes,& cuncta priuatum modum supergressa extollebant.a-
ptior sermone,dispositu,prouisuq; ciuilium rerum peritus. egregium princi
patus temperamentum,si demptis utriusq; uitijs,solæ uirtutes miscerentur.
Cæterum hic Syriæ, ille Iudęæ præpositus, uicinis prouinciarum admini-
strationibus inuidia discordes,exitu demum Neronis,positis odijs in medi
um cõsuluere,primum per amicos:dein pręcipua concordię fides Titus pra
ua certamina communi utilitate aboleuerat, natura atq; arte compositus al-
liciẽdis etiam Mutiani moribus. Tribuni centurionesq; & uulgus militum,
industria,licẽtia,per uirtutes,per uoluptates,ut cuiq; ingenium adsciscebat-
tur. Antequam Titus aduentaret, sacramentum Othonis acceperat uterq;
exercitus pręcipitibus,ut assolet,nuncijs,& tarda mole ciuilis belli,quod lon
ga concordia quietus oriens, tunc primũ parabat. Namq; olim ualidissima
inter se ciuiũ arma in Italia,Galliáue,uiribus occidentis cœpta.Et Pompeio,
Cassio,Bruto,Antonio,quos omnes trans mare secutum est ciuile bellum,
haud prosperi exitus fuerant. Auditiq; sæpius in Syria Iudæaq; Cæsares
quàm inspecti. Nulla seditio legionum,tantum aduersus Parthos minæ ua
rio euentu.Et proximo ciuili bello turbatis alijs incõcussa ibi pax.dein fides
erga Galbam.Mox ut Othonem ac Vitellium scelestis armis res Romanas
raptum ire,uulgatum est,ne penes cæteros imperij præmia,penes ipsos tan
tum seruitij necessitas esset, fremere miles, & uires suas circũspicere. Septem
legiones statim & cum ingentibus auxilijs Syria Iudæaq;:inde cõtinua Ae-
gyptus duæq; legiones,hinc Cappadocia Pontusq;,& quicquid castrorum
Armenijs prætenditur. Asia & cæterę prouinciæ,nec uirorum inopes,& pe
cuniæ opulentæ.quantum insularum mari cingitur,& parando interim bel
lo seclusum tutumq; ipsum mare. Non fallebat duces impetus militum.Sed
bellantibus alijs placuit expectari bellum,cũ in uictores uictosq; nunquam
solida fides coalesceret.Nec referre Vitellium an Othonem superstitem for
tuna faceret . Rebus secundis etiam egregios duces insolescere. discordiam
his, ignauiã,luxuriem, & suismet uitijs,alterum bello, alterum uictoria peri
turum . Igitur arma in occasionem distulere , Vespasianus Mutianusq; nu-
per,cæteri olim mixtis consilijs,optimus quisq; amore Reip.Multos dulce-
do prædarum stimulabat,alios ambiguę domi res. Ita boni maliq; causis di
uersis studio pari bellum omnes cupiebant. Sub idem tẽpus Achaia atq;
Asia falso exterritæ uelut Nero aduentaret, uario super exitu eius rumore, *Falsus Nero*
eoq; pluribus uiuere eum fingentibus,credentibusq;. Cæterorum casus co
natusq; in contextu operis dicemus. Tunc seruus è Ponto,siue ut alij tradi-
dere,libertinus ex Italia,citharæ & cantus peritus(unde illi super similitudi-

nem oris propior ad fallendum fides) adiunctis desertoribus, quos inopia uagos ingentibus promissis corruperat, mare ingreditur: ac ui tempestatum Cythnum insulam detrusus, & militum quosdam ex Oriente commeantium asciuit, & abnuentes interfici iussit, & spoliatis negociatoribus, mancipiorum ualentissimũ quemq; armauit. Centurionemq; Sisennam dextras, concordiæ insignia, Syriaci exercitus nomine ad prætorianos ferentẽ uarijs artibus aggressus est, donec Sisenna clàm relicta insula, trepidus & uim metuens aufugeret. inde late terror, multis ad celebritatẽ nominis erectis, rerũ nouarum cupidine & odio præsentium. Glisscentẽ in dies famam fors discussit. Galatiã ac Pamphyliam prouincias Calphurnio Asprenati regendas Galba permiserat. Datæ è classe Misenensi duæ triremes ad prosequendũ, cum quibus Cythnum insulam tenuit. Nec defuere qui trierarchos nomine Neronis accirent. Is in mœstitiam compositus, & fidem suorum quondam militum inuocans, ut eum in Syria, aut Aegypto sisterẽt orabat. Trierarchi nutantes, seu dolo, alloquendos sibi milites, & paratis omnium animis reuersuros firmauerũt. Sed Asprenati cuncta ex fide nunciata. cuius cohortatione expugnata nauis, & interfectus quisquis ille erat. Corpus insigne oculisq; maq; & toruitate uultus, in Asiam, atq; inde Romam peruectum est. Inciuitate discordi & ob crebras principum mutationes inter libertatem ac licentiam incerta, paruæ quoq; res magnis motibus agebantur. Vibius Crispus, pecunia, potentia, ingenio inter claros magis quàm inter bonos, Anniũ Faustum equestris ordinis, qui temporibus Neronis delationes factitauerat, ad cognitionẽ senatus uocabat. Nam recens Galbæ principatu censuerant patres, ut accusatorum causę noscerẽtur. Id senatusconsultum uarie iactatum, & prout potens uel inops reus inciderat, infirmũ aut ualidum retinebatur. Ad hæc terrore & propria ui Crispus incubuerat delatorẽ fratris sui peruertere, traxeratq; magnã senatus partẽ ut indefensum & inauditũ dedi ad exitium postularet. Cõtra apud alios nihil æque reo proderat quàm nimia potentia accusatoris: dari tẽpus, edi crimina, quamuis inuisum ac nocentẽ, more tamẽ audiendum censebant, Et ualuere primo: dilataq; in paucos dies cognitio. mox damnatus est Faustus, nequaquã eo assensu ciuitatis, quem pessimis moribus meruerat. quippe ipsum Crispum easdem accusationes cum præmio exercuisse meminerant. Nec pœna criminis, sed ultor displicebat.

Sic posterioribus seculis Pseudofridericum Rodolphus Cæsar cremari iussit Vib. Crispus

Læta Othoni principia belli, motis ad imperium eius è Dalmatia Pannoniaq; exercitibus. Fuere quatuor legiones, è quibus bina millia præmissa. Ipsæ modicis interuallis sequebantur: septima à Galba cõscripta: ueteranæ, undecima ac tertiadecima, & præcipui fama Quartadecumani rebellione Britanniæ compressa. Addiderat gloriã Nero, eligendo ut potissimos. Vnde longa illis erga Neronem fides, & erecta in Othonem studia. Sed quo plus uirium ac roboris, è fiducia tarditas inerat. agmen legionum, alæ cohortesq; præuenie-

præueniebant. Ex ipsa urbe haud spernenda manus, quinq; prætoriæ cohortes, & equitum uexilla cum legione prima, ac deforme insuper auxilium, duo millia gladiatorum, sed per ciuilia arma etiam seueris ducibus usurpatum. His copijs rector additus Annius Gallus, cum Vestricio Spurina ad occupandas Padi ripas præmissus: quoniam prima consiliorum frustra cecíderant, transgresso iam alpes Cæcina, quem sisti inter Gallias posse speraverat. Ipsum Othonem comitabantur spiculatorum lecta corpora, cũ cæteris prætorijs cohortibus, ueterani è prætorio, classicorum ingẽs numerus. Nec illi segne aut corruptum luxu iter. sed lorica ferrea usus, & ante signa pedester, horridus, incomptus, famæq; dissimilis. Blandiebatur cœptis fortuna, possessa per mare & naues maiore Italiæ parte, penitus usq; ad initium maritimarum alpium: quibus tentandis aggrediendisq;, prouinciæ Narbonensi Suedium Clementem, Antonium Nouellum, Aemylium Pacensem duces dederat. Sed Pacensis per licentiam militum uictus, Antonio Nouello nulla auctoritas. Suedius Clemẽs ambitiose imperium regebat, ut aduersus modestiam disciplinæ corruptus, ita præliorum auidus. Videbatur non Italia adiri, nec loca sedesq; patriæ: iubebantur tanq; externa littora & urbes hostiũ urere, uastare, rapere, eo atrocius quod nihil usquã prouisum aduersum metus. pleni agri, apertæ domus. occursantes domini iuxta cõiuges & liberos, securitate pacis, & belli malo circumueniebantur. Maritimas tum alpes tenebat procurator Marius Maturus. Is cõcita gente, nec deest iuuentus, arcere prouinciæ finibus Othonianos intendit. Sed primo impetu cæsi dissectiq; montani, ut quibus temere collectis, non castra non ducem noscitantibus, neq; in uictoria decus esset, neq; in fuga flagitiũ. Irritatus eo prælio Othonis miles, uertit iras in municipium Albintimilium: quippe in acie nihil prædę, inopes agrestes, & uilia arma: nec capi poterant, pernix genus, & gnari locorum. sed calamitatibus insontium expleta auaritia. Auxit inuidiam præclaro exemplo fœmina Ligus, quæ filio abdito, cum simul pecuniam occultari milites credidissent, eoq; per cruciatus interrogarent ubi filium occuleret, uterũ ostendens, latere respondit. Nec ullis deinde tortoribus, aut morte, cõstantiam uocis egregiæ mutauit. Imminere prouinciæ Narbonensi, in uerba Vitellij adactæ, classem Othonis, Fabio Valenti trepidi nuncij attulere. Aderant legati coloniarum, auxilium orantes. Duas Tungrorũ cohortes, quatuor equitũ turmas, uniuersam Treuirorũ alam, cum Iulio Classico præfecto misit. è quibus pars in colonia Foroiulienſi retenta: ne omnibus copijs in terrestre iter uersis, uacuo mari classis acceleraret. Duodecim equitum turmæ & lecti è cohortibus aduersus hostem iere: quibus adiuncta Ligurum cohors, uetus loci auxilium, & quingenti Pannonij nondum sub signis. Nec mora prælio: sed acie ita instructa, ut pars classicorum mixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret, quantũ inter colles ac litus æqui loci

Alpes maritimæ.

Tungrorum cohortes

prætorianus miles expleret, in ipso mari ut annexa classis & pugnæ parata, conuersa, & minaci fronte prætenderetur. Vitelliani quibus minor peditum uis, in equite robur, alpinos proximis iugis, cohortes densis ordinibus post equitem locant. Treuirorum turmæ obtulere se hosti incautè, cum exciperet contra ueteranus miles, simul à latere saxis urgeret apta ad iaciendum paganorum manus, qui sparsi inter milites strenui ignauicq; in uictoria idem audebant. Additus perculsis terror, inuecta in terga pugnantium classe. Ita undiq; clausi. Deletæq; omnes copiæ forent, ni uictorem exercitum attinuisset obscurum noctis, obtentui fugientibus. Nec Vitelliani quanquã uicti quiuere: accitis auxilijs, securum hostem, ac successu rerum socordius agentem inuadunt. cæsi uigiles, perrupta castra, trepidatum apud naues, donec sidente paulatim metu, occupato iuxta colle defensi, mox irrupere. Atrox ibi cædes, & Tungrarum cohortium prefecti, sustentata diu acie, telis obruuntur. *Tungræ cohortes*

Ne Othonianis quidem incruenta uictoria fuit, quorum improuide secutos conuersi equites circumuenerũt. Ac uelut pactis inducijs, ne hinc classis, inde equites subitam formidinem inferrent, Vitelliani retro Antipolim Narbonensis Galliæ municipiũ, Othoniani Albingaunum interioris Liguriæ re- *Antipolis* *Albingaunũ*
uertere. Corsicam ac Sardiniam cæterasq; proximi maris insulas, fama uictricis classis in partibus Othonis tenuit. Sed Corsicã propè afflixit Decumi Pacarij procuratoris temeritas, tanta mole belli nihil in summa profuturа, ipsi exitiosa. Nanq; Othonis odio iuuare Vitellium Corsorum uiribus *Corsi*
statuit, inani auxilio etiam si prouenisset. Vocatis principibus insulæ, consilium aperit. Et contradicere ausos Claudium Phirrhicum trierarchum liburnicarum ibi nauium, Quintium Certum equitẽ Romanum, interfici iubet, quorum morte exterriti qui aderant, simul ignara & alieni metus socia imperitorum turba, in uerba Vitellij iurauere. Sed ubi delectum agere Pacarius, & inconditos homines fatigare militiæ muneribus occepit, laborem insolitum perosi, infirmitatem suam reputabant: Insulam esse quam incolerẽt, & longe Germaniam uiresq; legionum: Direptos uastatosq; classe etiam quos cohortes alæq; protegerent. Et auersi repente animi, nec tamen aperta ui: aptum tempus insidijs legere. Digressis qui Pacarium frequentabant, nudus & auxilij inops balneis interficitur. Trucidati & comites, Capita, ut hostiũ, ipsi interfectores ad Othonem tulere. Neq; eos aut Otho præmio affecit, aut puniuit Vitellius, in multa colluuie rerũ maioribus flagitijs permixtos. Aperuerat iam Italiam, bellumq; transmiserat, ut supra memorauimus, ala Syllana, nullo apud quenquã Othonis fauore, nec quia Vitellium mallent, sed longa pax ad omne seruitium fregerat, faciles occupantibus, & melioribus incuriosos. Florentissimum Italiæ latus, quantum inter Padum alpesq; camporum & urbium, armis Vitellij (nanq; & præmissæ à Cæcina cohortes aduenerãt) tenebatur. Capta Pannoniorum cohors apud Cremonam.

Intercepti

Intercepti centũ equites, ac mille classici inter Placentiam Ticinumq; : quo successu Vitellianus miles nõ iam flumine aut ripis arcebatur. Irritabat quin etiam Batauos Transrhenanosq; Padus ipse, quem contra Placentiã transgressi, raptis quibusdam exploratoribus ita cæteros terruere, ut adesse omnem Cæcinæ exercitũ trepidi ac falsi nunciarent. Certum erat Spurinæ (is enim Placentiã obtinebat) necdum uenisse Cæcinã: & si propinquaret, coercere intra munimenta militem, nec tris prætorias cohortes, & mille uexilla tios cũ paucis equitibus, ueterano exercitui obiicere. Sed indomitus miles, & belli ignarus, correptis signis uexillisq; ruere, & retinenti duci tela intentare, spretis centurionibus tribunisq; prouidentiã ducis laudantib. qui pro Othone & accitũ Cæcinam clamitabant. Fit temeritatis alienæ comes Spurina, primo coactus, mox uelle simulans, quo plus auctoritatis inesset consiliis, si seditio mitesceret. Postquã in cõspectu Padus, & nox appetebat, uallari castra placuit. Is labor urbano militi insolitus contudit animos. Tum uetustissimus quisq; castigare credulitatem suã, metum ac discrimen ostendere, si cum exercitu Cæcina patentibus campis tam paucas cohortes circumfudisset. Iamq; totis castris modesti sermones, & inferentibus se centurionibus tribunisq;, laudare prouidentiã ducis: quod coloniam uiriũ & opum ualidam, robur ac sedẽ bello legisset. Ipse postremo Spurina non tam culpam exprobrãs, quàm rationes ostendens, relictis exploratoribus, cæteros Placentiam reduxit, minus turbidos, & imperia accipientes. Solidati muri, propugnacula addita, auctæ turres, prouisa paratacq; non arma modo, sed obsequiũ & parendi amor, quod solum illis partibus defuit cum uirtutis baud pœniteret. At Cæcina uelut relicta post alpes sæuitia ac licentia, modesto agmine per Italiam incessit. Ornatum ipsius municipia & coloniæ in superbiam trahebãt, quod uersicolore sagulo, brachas tegmen barbarũ indutus, togatos alloqueretur. Vxorem quoq; eius Saloninam, quanquã in nullius iniuriam insigni equo ostroq; ueheretur, tanquam læsi grauabantur. Insita mortalibus natura, recentem aliorum felicitatem ægris oculis introspicere, modumq; fortunæ à nullis magis exigere, quàm quos in æquo uidere. Cæcina Padum transgressus, tentata Othonianorum fide per colloquium & promissa, isdem petitus, postquam pax & concordia speciosis & irritis nominibus iactata sunt, consilia curasq; in oppugnationem Placẽtiæ magno terrore uertit, gnarus ut initia belli proeniissent famam in cætera fore. Sed primus dies impetu magis quàm ueterani exercitus artibus transactus. Aperti incautiq; muros subiere, cibo uinoq; prægraues. In eo certamine pulcherrimum amphitheatri opus situm extra muros conflagrauit, siue ab oppugnatoribus incensum, dum faces & glandes ac missilem ignem in obsessos iaculantur: siue ab obsessis, dum regerunt. Municipale uulgus pronum ad suspiciones, fraude illata ignis alimenta credidit, & quibusdam uicinis

Batani

Vt initia belli prouenerint, sic fama in cætera.

Amphitheatrum Placentinum

colonijs

colonijs inuidiæ æmulatione, quod nulla in Italia moles tam capax foret, quocunqꝫ casu acciderat, dum atrociora metuebantur, in leui habitũ: reddita securitate, tanquã nihil grauius pati potuissent, mœrebãt. Cæterũ multo suorũ cruore pulsus Cæcina. Et nox parãdis operibus assumpta. Vitelliani pluteos cratesqꝫ & uineas suffodiendis muris protegendisqꝫ oppugnatoribus. Othoniani sudes & immensas lapidũ ac plumbi ærisqꝫ moles, perfringendis operibus, obruendisqꝫ hostibus expediunt. Vtrinqꝫ pudor, utrinqꝫ gloria, & diuersæ exhortatiões, hinc legionũ & Germanici exercitus robur, inde urbanæ militię & prætoriarũ cohortiũ decus attollentiũ. Illi ut segnem ac desidem, & circo ac theatris corruptũ militem, hi peregrinũ & externum increpabant. simul Othonem ac Vitellium celebrantes culpantesqꝫ, uberioribus inter se probris, quàm laudibus stimulabant. Vix dum orto die, plena propugnatoribus mœnia, fulgentes armis uirisqꝫ campi, densum legionum agmen, sparsa auxiliorum manus, altiora murorum sagittis aut saxis incessere, neglecta aut æuo fluxa cominus aggredi. Ingerũt desuper Othoniani pila librato magis & certo ictu, aduersus temere subeuntes cohortes Germanorũ cantu truci, & more patrio nudis corporibus super humeros scuta quatientium. Legionarius pluteis & cratibus tectus subruit muros, instruit aggerem, molitur portas. Contra prætoriani dispositos ad id ipsum molares ingenti pondere ac fragore prouoluunt. pars subeuntium obruti: pars confixi, & exangues aut laceri, cum augeret stragem trepidatio, eoꝫ acrius è mœnibus uulnerarẽtur, redire infracta partiũ fama. Et Cæcina fama & pudore cœptæ temere oppugnationis, ne irrisus ac uanus ijsdem castris assideret, traiecto rursus Pado Cremonam petere intendit. Tradidere se abeunti Turullius Cerialis, cum compluribus classicis, & Iulius Briganticus cum paucis equitum. hic præfectus alæ in Batauis genitus, ille primipilaris & Cæcinæ haud alienus, quod ordines in Germania duxerat. Spurina comperto itinere hostium, defensam Placentiã, quæqꝫ acta, & quid Cæcina pararet, Annium Gallum per litteras docet. Gallus legionem primam in auxilium Placentiæ ducebat, diffisus paucitate cohortiũ, ne longius obsidium & uim Germanici exercitus parum tolerarẽt. Vbi pulsum Cæcinam pergere Cremonam accepit, ægre coercitam legionem & pugnandi ardore usqꝫ adseditionẽ progressam, Bebriaci sistit. Inter Veronam Cremonamqꝫ situs est uicus, duabus iam Romanis cladibus notus, infaustusqꝫ. Iisdem diebus à Martio Macro haud procul Cremona prospere pugnatũ. Namqꝫ promptus animi Martius trãsuectos nauibus gladiatores in aduersam Padi ripam repente effudit. Turbata ibi Vitellianorũ auxilia, & cæteris Cremonã fugientibus, cæsi qui restiterant. Sed repressus uincentiũ impetus, ne nouis præsidijs firmati hostes fortunã prælij mutarent. Suspectũ id Othonianis fuit, omnia, quęcunqꝫ facta, prauè æstimantibus. Certatim ut quisqꝫ animo

Bebriacum

animo ignauus, procax ore, Anniũ Gallum & Suetoniũ Paulinum & Ma-
rium Celsum (nam eos Otho quoq; præfecerat) uarijs criminibus incef-
ferant. Acerrima seditionũ ac discordiæ incitamenta interfectores Galbæ,
scelere & metu uæcordes, miscere cũcta, modo palàm turbidis uocibus, mo-
do occultis ad Othonem literis. qui humillimo cuiq; credulus, bonos me-
tuens, trepidabat, rebus prosperis incertus, & inter aduersa melior. Igit̃ Ti-
tianum fratrem accitum bello præposuit. Interea Paulini & Celsi ductu res
egregiæ gestæ. Angebant Cæcinã, nequicquam omnia cœpta, & senescẽs
exercitus sui fama. pulsus Placentia, cæsis nuper auxilijs, etiã per concursum
exploratorũ, crebra magis quàm digna memoratu prælia, inferior, propin-
quante Fabio Valente, ne omne belli decus illuc concederet, recuperare glo
riam auidius quàm consultius properabat. Ad duodecimũ à Cremona, lu-
cus Castorum uocatur, ferocissimos auxiliarium imminentibus uiæ lucis oc
cultos imponit. equites procedere longius iussi, & irritato prælio sponte re-
fugi, festinationem sequentiũ elicere, donec insidiæ coorirentur. Proditũ id
Othonianis ducibus. & curã peditum Paulinus, equitum Celsus, sumpsere.
Tertiædecimæ legionis uexillum quatuor auxiliorũ cohortes & quingenti
equites in sinistro locantur. Aggerem uiæ tres prætoriæ cohortes arctis or-
dinibus obtinuere. Dextra fronte prima legio incessit, cum duabus uexilla-
ribus cohortibus, & quingentis equitibus. Super hos è prætorio auxilijsq;
mille equites, cumulus prosperis aut subsidiũ laborantibus, ducebãtur. An-
tequam miscerent̃ acies, terga uertentibus Vitellianis, Celsus doli prudens,
repressit suos. Vitelliani temere exurgentes cedente sensim Celso longius
secuti, ultro in insidias præcipitantur. nam à lateribus cohortes legionũ, ad-
uersa fronte, & subito discursu terga cinxerant equites. Signũ pugnæ nõ sta
tim à Suetonio Paulino pediti datũ. Conctator natura, & cui cauta potius
consilia cum ratione, q̃ prospera ex casu placerẽt, cõpleri fossas, aperiri cam
pum, pandi aciem iubebat, satis cito incipi uictoriam ratus, ubi prouisum fo
ret ne uincerentur. Ea conctatione spaciũ Vitellianis datum in uineas nexu
traducum impeditas refugiendi. Et modica sylua adhærebat, unde rursus
ausi, promptissimos prætorianorum equitũ interfecere. uulneratur rex Epi-
phanes impigre pro Othone pugnam ciens. Tum Othonianus pedes eru
pit: protrita hostium acie, uersi in fugam etiam qui subueniebãt. Nam Cæ-
cina non simul cohortes, sed singulas acciuerat: quæ res in prælio trepida-
tionem auxit, cum dispersos nec usquam ualidos pauor fugientium abripe-
ret. Orta & in castris seditio, quod non uniuersi ducerentur. Vinctus præ-
fectus castrorum Iulius Gratus, tanquam fratri apud Othonem militanti
proditionem ageret, cum fratrem eius Iulium Frontonem tribunũ Otho-
niani sub eodem crimine uinxissent. Cæterum ea ubiq; formido fuit, apud
fugientes, occursantes, in acie, pro uallo, ut deleri cum uniuerso exercitu Cæ-

cinam

cinam potuisse,ni Suetonius Paulinus receptui cecinisset,utriscp in partibus percrebruerit. Timuisse se Paulinus ferebat,tantũ insuper laboris atcp itineris,ne Vitellianus miles recens castris fessos aggrederetur,perculsis nullum retro subsidiũ foret. apud paucos ea ducis ratio probata, in uulgus aduerso rumore fuit. Haud perinde damnum Vitellianos in metum compulit cp ad modestiam composuit:nec solum apud Cæcinam, qui culpam in militem conferebat,seditioni magis quàm prælio paratum: sed Fabij quocp Valentis copiæ,iam enim Ticinum uenerat, posito hostium contemptu,& recuperandi decoris cupidine, reuerentius & æqualius duci parebant. Grauis alioquin seditio exarserat, quam altiori initio (necp enim rerũ à Cæcina gestarum ordinem interrumpi oportuerat) repetam. Cohortes Batauorum, quas bello Neronis à quartadecima legione digressas, cum Britanniã peterent,audito Vitellij motu in ciuitate Lingonũ Fabio Valenti adiunctas retulimus, superbe agebant,ut cuiuscp legionis tentoria accessissent, coercitos à se quartadecimanos,ablatã Neroni Italiam,atcp omnem belli fortunam in ipsorũ manu sitam iactantes. Contumeliosum id militibus,acerbũ duci, corrupta iurgijs aut rixis disciplina. Ad postremũ Valens è petulantia etiã perfidiam suspectabat. Igitur nuncio allato pulsam Treuirorũ alam Tungroscp à classe Othonis,& Narbonensem Galliam circumiri,simul curaticios tuendi,& militari astu,cohortes turbidas, ac si unà forent prævalidas, dispergendi, partem Batauorũ ire in subsidiũ iubet. Quod ubi auditũ, uulgatum,mœrere socij,fremere legiones,orbari se fortissimorum uirorum auxilio.ueteres illos & tot bellorũ uictores,postquã in conspectu sit hostis,ue lut ex acie abduci. si prouincia urbe & salute imperij potior sit, omnes illuc sequerentur: sin uictoriæ sanitas, sustentaculum, columen in Italia uertetur,non abrumpendos ut corpori ualidissimos artus. Hæc ferociter iactando, postquam immissis lictoribus Valens coercere seditionem cœptabat, ipsum inuadunt,saxa iaciunt,fugientem sequũtur. Spolia Galliarũ & Vienensium aurum & pretia laborum suorum occultare clamitantes, direptis sarcinis,tabernacula ducis,ipsamcp humum pilis & lanceis rimabãtur. nam Valens seruili ueste apud decurionem equitum tegebatur. Tum Alphenus Varus præfectus castrorum, deflagrante paulatim seditione addit consilium,uetitis obire uigilias centuriõibus,omisso tubæ sono,quo miles ad belli munia cietur. Igitur torpere cuncti,circũspectare inter se attoniti: & id ipsum quod nemo regeret pauentes, silentio, patientia, postremo precibus ac lachrymis ueniam quærebant. Vt uero deformis & flens, & præter spem incolumis Valens processit, gaudium, miseratio, fauor : uersi in lætitiam (ut est uulgus utrocp immodicum) laudantes gratantescp circumdatum aquilis signiscp in tribunal ferũt. Ille utili moderatione nõ suppliciũ cuiusquam poposcit:ac ne dissimulans suspectior foret,paucos incusauit: gnarus ciuilibus

Batauorũ militum præstantia, Romanis ipsis fatentib.

Seditio militaris

Consilium

Vulgus

bus bellis plus militibus quàm ducibus licere. Muniẽtibus castra apud Tici num de aduersa Cæcinæ pugna allatũ, & propè renouata seditio, tanquam fraude & conctationibus Valentis prælio defuissent. Nolle requiẽ, non expectare ducem, anteire signa, urgere signiferos. rapido agmine Cæcinæ iunguntur. Improspera Valentis fama apud exercitũ Cæcinæ erat: expositos se tanto pauciores integris hostium uiribus querebãtur, simul in suam excusationem & aduentantium robur per adulationem attollentes, ne ut uicti & ignaui despectarentur. Et quanquã plus uirium, propè duplicatus legionũ auxiliorumq; numerus erat Valenti, studia tamen militum in Cecinam inclinabant, super benignitatem animi qua promptior habebatur, etiam uigore ætatis, proceritate corporis, & quodam inani fauore. Hinc æmulatio ducibus. Cæcina ut fœdum & maculosum: ille ut uanũ ac tumidum, irridebant. Sed condito odio, eandem utilitatem fouere, crebris epistolis sine respectu ueniæ probra Othoni obiectantes, cum duces partium Othonis quamuis uberrima conuitiorum in Vitellium materia abstinerẽt. Sanè ante utriusq; exitum, quo egregiam Otho famam, Vitellius flagitiosissimã, meruere, minus Vitellij ignauæ uoluptates quàm Othonis flagrantissimæ libidines timebantur. Addiderat huic terrorẽ atq; odium cædes Galbę. Contra illi initium belli nemo imputabat. Vitellius uentre & gula sibi ipsi hostis. Otho luxu, sæuitia, audacia, Reip. exitiosior ducebatur. Coniunctis Cæcinæ ac Valentis copijs, nulla ultra penes Vitellianos mora, quin totis uiribus certarẽt. Otho consultauit, trahi bellũ, an fortunam experiri placeret. Tum Suetonius Paulinus dignũ fama sua ratus, qua nemo illa tempestate militaris rei callidior habebatur, de toto genere belli cẽsere, festinationẽ hostibus, moram ipsis utilem differuit. Exercitum Vitellij uniuersum aduenisse: nec multũ uirium à tergo, quoniã Galliæ tumeant, deserere Rheni ripam irrupturis tam infestis nationibus non conducat. Britannicum militẽ hoste & mari distinere: Hispanias armis non ita redundare: prouinciam Narbonensem incursu classis, & aduerso prælio contremuisse: clausam alpibus & nullo maris subsidio Transpadanã Italiam, atq; ipso transitu exercitus uastatã: non frumentum usquã exercitui, nec exercitũ sine copijs retineri posse. Iam Germanos, quod genus militum apud hostes atrocissimum sit, tracto in æstatem bello, fluxis corporibus mutationem soli cœliq; haud toleraturos. Multa bella impetu ualida, per tædia & moras euanuisse. Contra ipsis omnia opulẽta & fida: Pannoniam, Mœsiam, Dalmatiam, Orientẽ cum integris exercitibus: Italiam & caput rerum urbem, senatumq; & populum nunquam obscura nomina & si aliquando obumbrentur: publicas priuatasq; opes, & immensam pecuniam inter ciuiles discordias ferro ualidiorem: corpora militum aut Italiæ sueta, aut æstibus. Obiacere flumẽ Padum, tutas uiris murisq; urbes, è quibus nullam hosti cessuram, Placentiæ defensione exploratum: proinde

Ciuilibus bellis plus militibus quàm ducibus licet

Germani milites fluxis corporibus

duceret bellum paucis diebus. Quartam decimã legionem magnam ipſam fama Mœſiacis copijs affore. Tum rurſus deliberaturũ, & ſi prælium placu iſſet, auctis uiribus certaturos. Accedebat ſententiæ Paulini Marius Celſus, Idẽ placere Annio Gallo paucos ante dies lapſu equi afflicto, miſſi qui con ſilium eius ſciſcitarentur, rettulerant. Otho pronus ad decertandum. Frater eius Titianus, & præfectus prætorij Proculus, imperitia properantes, fortu nam & deos & numen Othonis adeſſe conſilijs, affore conatibus teſtaban/ tur. neu quis obuiam ire ſententiæ auderet, in adulationẽ conceſſerant. Poſt/ quam pugnari placitum, intereſſe pugnæ imperatorem, an ſeponi melius fo ret, dubitauere. Paulino & Celſo iam non aduerſantibus ne principẽ obie/ ctare periculis uiderentur, ijdem illi deterioris conſilij auctores perpulere, ut Brixellum cõcederet, ac dubijs præliorũ exemptus, ſummæ rerum & impe/ rij ſe ipſum reſeruaret. Is primus dies Othonianas partes afflixit. Nanq; & cum ipſo prætoriarũ cohortium & ſpiculatorũ equitum q; ualida manus di ceſſit, & remanentium fractus animus, quando ſuſpecti duces, & Otho cui uni apud militẽ fides, dum & ipſe non niſi militibus credit, imperia ducum in incerto reliquerat. Nihil eorum Vitellianos fallebat crebris ut in ciuili bel lo transfugijs, & exploratores cura diuerſa ſciſcitandi, ſua non occultabant. Quieti intentiq; Cæcina ac Valens quãdo hoſtis imprudentia rueret, quod loco ſapientiæ eſt, alienam ſtultitiam opperiebantur, inchoato ponte tranſi tum Padi ſimulantes, aduerſus oppoſitam gladiatorum manum, ac ne ipſo/ rum miles ſegne otium tereret, naues pari inter ſe ſpacio ualidis utrinq; tra/ bibus connexæ aduerſum in flumen dirigebantur, iactis inſuper anchoris quæ firmitatẽ pontis continerent. Sed anchorarum funes nõ extenti fluita/ bant, ut augeſcente flumine, inoffenſus ordo nauiũ attolleretur. Claudebat pontem impoſita turris, & in extremã nauem educta: unde tormẽtis ac ma/ chinis hoſtes propulſarentur. Othoniani in ripa turrim ſtruxerant, ſaxaq; & faces iaculabantur. Et erat inſula amne medio, in quam gladiatores naui/ bus molientes, Germani nando prælabebantur. Ac forte plures tranſgreſ/ ſos, completis liburnicis per promptiſſimos gladiatorũ Macer aggreditur. Sed neq; ea conſtantia gladiatoribus ad prælia quæ militibus, nec perinde nutantes è nauibus, quàm ſtabili gradu è ripa uulnera dirigebant. Et cũ ua/ rijs trepidantium inclinationibus immixti remiges propugnatoresq; turba

Germani rentur, deſilire in uada ultro Germani, retentare puppes, ſcandere foros, aut cominus mergere. quæ cuncta in oculis utriuſq; exercitus, quanto lætiora Vitellianis, tanto acrius Othoniani cauſam auctoremq; cladis deteſtaban/ tur. Et prælijũ quidem abruptis quæ ſuperfuerãt nauibus, fuga diremptum. Macer ad exitium poſcebatur. Iamq; uulneratũ eminus lancea, ſtrictis gla/ dijs inuaſerant, cum intercurſu tribunorum centurionumq; protegitur. Nec multo poſt Veſtricius Spurina iuſſu Othonis, relicto Placentiæ modico

præsidio,cum cohortibus subuenit.Dein Flauium Sabinum consulem desi
gnatum Otho rectorem copijs misit,quibus Macer præfuerat, læto milite
ad mutationem ducum,& ducibus ob crebras seditiones,tam infestam mili
tiam aspernantibus.Inuenio apud quosdam auctores,pauore belli,seu fasti
dio utriusq; principis,quorum flagitia ac dedecus apertiore in dies fama no
scebantur,dubitasse exercitus, num posito certamine,uel ipsi in mediũ con/
sultarent,uel senatui permitterent legere imperatorẽ.Atq; eò duces Otho/
nianos spacium ac moras suasisse,præcipue Paulinũ:quod uetustissimus con
sularium,& militia clarus,gloriam nomẽq; Britannicis expeditionibus me/
ruisset. Ego ut concesserim apud paucos tacito uoto quietem pro discordia,
bonum & innocẽtem principem pro pessimis ac flagitiosissimis expetitum:
ita neq; Paulinum,qua prudentia fuit,speraſſe corruptissimo seculo tantam
uulgi moderationem reor,ut qui pacem belli amore turbauerant,bellum pa
cis charitate deponerent: neq; aut exercitus linguis moribusq; dissonos, in
hunc consensum potuisse coalescere:aut legatos ac duces magna ex parte lu
xus,egestatis,scelerum sibi conscios,nisi pollutum obstrictumq; meritis suis
principem passuros. Vetus ac iam pridem insita mortalibus potentiæ cupi/
do cum imperij magnitudine adoleuit,erupitq;. Nam rebus modicis æqua
litas facile habebatur . sed ubi subacto orbe , & æmulis urbibus regibusue
excisis, securas opes concupiscere uacuum fuit, prima inter patres plebemq;
certamina exarsere. Modo turbulenti tribuni,modo cõsules prævalidi,& in
urbe ac foro tentamẽta ciuilium bellorum. Mox è plebe infima, C. Marius,
& nobilium sequissimus L.Sylla,uictam armis libertatem in dominationem
uerterunt. Post quos Gn.Pompeius occultior non melior.Et nunquam po
stea nisi de principatu quæsitũ. Non discessere ab armis in Pharsalia ac Phi
lippis ciuium legiones, nedum Othonis ac Vitellij exercitus sponte positu/
ri bellum fuerint.Eadem illos deûm ira,eadem hominum rabies,eędem sce
lerũm causæ in discordiam egere. Quod singulis uelut ictibus trãsacta sunt
bella,ignauia principum factum est. Sed me ueterum nouorumq; morum
reputatio longius tulit. Nũc ad rerum ordinem uenio . Profecto Brixellum
Othone,honor imperij penes Titianum fratrem,ius ac potestas penes Pro
culum præfectum . Celsus & Paulinus,cum prudentia eorum nemo utere/
tur,inani nomine ducum,alienæq; culpæ prætendebantur. Tribuni centu/
rionesq; ambigui , quod spretis melioribus, deterrimi ualebant . Miles ala/
cer,qui tamen iussa ducum interpretari quàm exequi mallet. Promoueri ad
quartum à Bebriaco castra placuit,adeo imperitè,ut quanquam uerno tem
pore anni, & tot circum amnibus,penuria aquæ fatigarentur. Ibi de prælio
dubitatum, Othone per literas flagitante,ut maturarent:militibus,ut impe
rator pugnæ adesset poscẽtibus: plericq; copias trans Padum agentes accirí
postulabant. Nec perinde dijudicari potest quid optimũ factu fuerit,quàm

Exercitus lin/ guis mori- busq; disso ni

pessimum fuisse quod factum est. Non ut ad pugnam, sed ad bellandum profecti, Confluentes Padi & Abduæ fluminũ XVI inde millium spacio distantes petebant. Celso & Paulino abnuentibus, militem itinere fessum, satietate grauẽ, obijcere hosti, non admissuro quo minus expeditus & uix quatuor millia passuum progressus, aut incompositos in agmine, aut dispersos & uallum molientes aggrederetur, Titianus & Proculus, ubi consilijs uincerentur, ad ius imperij transibant. Aderat sanè citus equo Numida cum atrocibus mandatis, quibus Otho increpita ducũ segnitia rem in discrimen mitti iubebat, æger mora & spei impatiens. Eadem die ad Cęcinã operi pontis intentum, duo prætoriarũ cohortium tribuni colloquium eius postulantes uenerunt. Audire cõditiones, ac reddere parabat, cum præcipites explorato res adesse hostem nunciauere. Interruptus tribunorũ sermo. eoq; incertum fuit, insidias, an proditionẽ, uel aliquod honestũ cõsilium cœptauerint. Cæcina dimissis tribunis, reuectus in castra, datũ iussu Fabij Valentis pugnæ signum, & militẽ in armis inuenit. Dum legiones de ordine agminis sortiuntur, equites prorupere, & mirũ dictu, à paucioribus Othonianis quo minus in uallum impingerentur, Italicæ legionis uirtute territi sunt. ea strictis mucronibus redire pulsos, & pugnã resumere coegit. Disposita Vitellianarum legionum acie sine trepidatione, & enim (quanquam uicino hoste) aspectus armorum densis arbustis prohibebatur, apud Othonianos pauidi duces, miles ducibus infensus, mixta uehicula & lixæ, & præruptis utrinq; fossis uia quieto quoq; agmini angusta. Circumsistere alij, signa sua quærere alij: incertus undiq; clamor accurrentium, clamantiũ: & ut cuiq; audacia uel formido, in primã postremamúe aciem prorũpebant, uel reuehebãtur. Attonitas subito terrore mentes, falsum gaudium in languorem uertit, repertis qui desciuisse à Vitellio exercitũ ementirentur. Is rumor ab exploratoribus Vitellij dispersus, an ipsa Othonis parte, seu dolo, seu forte surrexerit, parum compertum. Omisso pugnæ ardore Othoniani ultro salutauere. & hostili murmure excepti, plerisq; suorũ ignaris quæ causa salutandi, metũ proditionis fecere. Tum incubuit hostiũ acies integris ordinibus, robore & numero præstantior. Othoniani quanquam dispersi, pauciores, fessi, prælium tamen acriter sumpsere. Et per locos arboribus ac uineis impeditos, non una pugnæ facies. cominus, eminusq;, cateruis & cuneis concurrebant: in aggere uiæ collato gradu, corporibus & umbonibus, omisso pilorum iactu, gladijs & securibus galeas loricasq; perrumpere, noscentes inter se, cæteris conspicui, in euentum totius belli certabãt. Forte inter Padum uiamq;, patenti campo duæ legiones congressæ sunt: pro Vitellio Vnaetuicesima, cui cognomẽ Rapaci, uetere gloria insignis: è parte Othonis, prima Adiutrix, nõ ante in aciẽ deducta, sed ferox & noui decoris auida. Primani stratis Vnaetuicesimanorum principijs aquilam abstulere. quo dolore accensa legio, & impulit rursus

Confluentes Padi & Abduæ

Pugna, in qua uincẽtibus Vitellianis, Othoniani succubuere

sus primanos, interfecto Orphidio Benigno legato, & plurima signa uexil-
laq; ex hostibus rapuit. A parte alia, propulsa Quintanorũ impetu tertiade
cima legio: circumuenti plurium accursu quartadecimani. Et ducibus Otho-
nis iam pridem profugis, Cæcina ac Valens subsidijs suos firmabant. Ac-
cessit recens auxilium Varus Alphenus cum Batauis, fusa gladiatorum ma- *Varus Al-*
nu, quam nauibus transuectam oppositæ cohortes in ipso flumine trucida- *phenus*
uerãt. ita uictores latus hostium inuecti. Et media acie perrupta, fugere pas-
sim Othoniani Bebriacum petentes. Immensum id spaciũ. obstructæ stra-
ge corporũ uię. quo plus cædis fuit. neq; enim ciuilibus prælijs, capti in præ-
dam uertuntur. Suetonius Paulinus & Licinius Proculus diuersis itineribus
castra uitauere. Vedium Aquilam tertiædecimæ legionis legatum, iræ mili
tum inconsultus pauor obtulit. Multo adhuc die uallum ingressus, clamore
seditiosorum & fugacium circumstrepitur. Non probris nõ manibus absti
nent, desertorẽ proditoremq; increpant, nullo proprio crimine eius, sed mo
re uulgi suum quisq; flagitium alijs obiectantes. Titianum & Celsum nox
iuuit, dispositis iam excubijs, compressisq; militibus, quos Annius Gallus
precibus, consilio, auctoritate flexerat, ne super cladem aduersę pugnæ sui-
met ipsi cædibus sæuirẽt. siue finis bello ueniisset, seu resumere arma mallent,
unicum uictis in consensu leuamentum. Cæteris fractus animus. Prætoria-
nus miles, non uirtute se, sed proditione uictum fremebat: Ne Vitellianis
quidem incruentam fuisse uictoriam, pulso equite, rapta legionis aquila: Su
peresse cũ ipso Othone militũ quod trans Padum fuerit: Venire Mœsicas
legiones, magnam exercitus partẽ Bebriaci remansisse. hos certe nondum
uictos, & si ita ferret, honestius in acie perituros. His cogitationibus truces
aut pauidi, extrema desperatione ad iram sæpius quàm in formidinẽ stimu
labantur. At Vitellianus exercitus ad quintũ à Bebriaco lapidem consedit,
nõ ausis ducibus eodem die oppugnationem castrorum. Simul uoluntaria
deditio sperabatur. Sed expeditis & tantum ad prælium egressis, munimen
tum fuere arma & uictoria. Postera die haud ambigua Othoniani exerci-
tus uoluntate, & qui ferociores fuerant ad pœnitentiam inclinantibus, missa
legatione, apud duces Vitellianos dubitatum quo minus pacẽ concederent.
Legati paulisper retenti. ea res hæsitationem attulit, ignaris adhuc an impe-
trassent. Mox remissa legatione patuit uallũ. Tum uicti uictoresq; in lachry
mas effusi, fortẽ ciuilium armorum misera lætitia detestantes. Iisdem tento-
rijs alij fratrũ, alij propinquorum uulnera fouebant. Spes & præmia in am
biguo: certa, funera & luctus. Nec quisquam adeo mali expers, ut non ali-
quam mortẽ mœreret. Requisitũ Orphidij legati corpus honore solito cre-
matur. Paucos, necessarij ipsorũ sepeliuere. Cæterum uulgus super humum
relictũ. Opperiebatur Otho nuncium pugnæ nequaquã trepidus, & cõsilij
certus. Mœsta primũ fama, dein profugi è prælio perditas res patefaciunt.

Non expectauit militum ardor uocem imperatoris. bonũ habere animum iubebãt. supereſſe adhuc nouas uires, & ipſos extrema paſſuros, auſuroſq; neq; erat adulatio. Ire in aciem, excitare partium fortunam furore quodam & inſtinctu flagrabant. qui procul aſtiterãt, tendere manus, & proximi prehenſare genua, promptiſſimo Plotio Firmo. Is prætorij præfectus, idem orabat, ne fidiſſimum exercitum, ne optime meritos milites deſereret; maiore animo tolerari aduerſa quàm relinqui: fortes & ſtrenuos etiã contra fortunam inſiſtere ſpei, timidos & ignauos ad deſperationẽ formidine properare. Quas inter uoces ut flexerat uultum, aut indurauerat Otho, clamor & gemitus. Nec prætoriani tantum proprius Othonis miles, ſed prætenſi Mœſia eandem obſtinationem aduentantis exercitus, legiones Aquileiam ingreſſas, nunciabant: ut nemo dubitet potuiſſe renouari bellum atrox, lugubre, incertũ uictis & uictoribus. Ipſe uerſus à conſilijs belli, Hunc, inquit, animum, hanc uirtutem ueſtram ultro periculis obijcere, nimis grande uitæ meq; precium puto. Quanto plus ſpei oſtenditis, ſi uiuere placeret, pulchrior mors erit. Experti inuicẽ ſumus ego ac fortuna. ne tẽpus cõputaueritis difficilius eſt temperare, qua te non putes diu uſurũ. Ciuile bellum à Vitellio cœpit, & ut de principatu certaremus armis, initium illic fuit. ne pluſquã ſemel certemus, penes me exemplum erit. Hinc Othonẽ poſteritas æſtimet. Fruetur Vitellius fratre, coniuge, liberis. mihi non ultione neq; ſolatijs opus eſt. Alij diutius imperium tenuerunt, nemo tam fortiter reliquerit. An ego tantum Romanę pubis, tot egregios exercitus, ſterni rurſus, & Reip. eripi patiar? Eat hic mecum animus, tanquam perituri pro me fueritis. Sed eſte ſuperſtites, nec diu moremur, ego incolumitatem ueſtram, uos conſtantiã mea. documentum habete, quod de nemine queror. Nam incuſare deos uel homines, eius eſt, qui uiuere uelit. Talia locutus, ut cuiq; ætas aut dignitas, comiter appellatos, irent propere, neu remorando iram uictoris aſperarent, iuuenes auctoritate, ſenes precibus monebat, placidus ore, intrepidus uerbis intempeſtiuas ſuorum lachrymas cohercens. Dari naues ac uehicula abeuntibus iubet. libellos epiſtolaſq; ſtudio erga ſe, aut Vitellium contumelijs, inſignes abolet. Pecunias diſtribuit parce, nec ut periturus. Mox Saluium Cocceianum fratris filium prima iuuenta trepidum & mœrentem, ultro ſolatus eſt, laudando pietatem eius, caſtigando formidinem. An Vitellium tam immitis animi fore, ut pro incolumi tota domo, ne hanc quidem ſibi gratiam redderet? Mereri ſe feſtinato exitu clementiam uictoris? Non enim ultima deſperatione, ſed poſcente prælium exercitu, remiſiſſe Reipub. nouiſſimum caſum. Satis ſibi nominis, ſatis poſteris ſuis nobilitatis quæſitum: Poſt Iulios, Claudios, Sergios, ſe primum in familiam nouam imperium intuliſſe: Proinde erecto animo capeſſeret uitam, neu patruum

Othonis ad profligatos milites ſuos oratio rarum animi conſtantiam teſtans

sibi Othonem fuisse, aut obliuisceretur unquam, aut nimium meminisset. Post quę dimotis omnibus, paulum requieuit: atq; illum iam supremas curas agentem repens tumultus auertit, nunciata consternatione ac licentia militum: nanq; abeuntibus exitium minitabantur, atrocissima in Verginiũ ui, quem clausa domo obsidebãt. increpitis seditionis auctoribus regressus, uacuit abeuntium alloquijs, donec omnes inuiolati digrederentur. Vespera scente die, sitim haustu gelidæ aquæ sedauit. Tum allatis pugionibus, cum utrũq; tentasset, alterum capiti subdit. Et explorato iam profectos amicos, noctem quietam, utq; affirmatur, nõ insomnem egit. Luce prima in ferrum pectore incubuit. Ad gemitum morientis ingressi liberti, seruiq;, & Plotius Firmus prætorij præfectus, unum uulnus inuenere. Funus maturatum. ambitiosis id precibus petierat, ne amputaretur caput ludibrio futurum. Tulere corpus prætoriæ cohortes, cum laudibus & lachrymis, uulnus manusq; eius exosculantes. Quidam militum iuxta rogum interfecere se, non noxa neq; ob metum, sed æmulatione decoris, & charitate principis. Ac postea promiscuè Bebriaci, Placentiæ, alijs in castris celebratũ id genus mortis. Othoni sepulchrum extructum est modicum & mansurum. Hunc uitę finem habuit septimo & tricesimo ætatis anno. Origo illi è municipio Ferentino. *Othonis genus* Pater consularis, auus prætorius, maternum genus impar, nec tamen indecorum. puericia ac iuuẽta qualem monstrauimus. duobus facinoribus altero flagitiosissimo, altero egregio, tantundẽ apud posteros meruit bonę famæ, quantum malæ. Vt conquirere fabulosa & fictis oblectare legentium animos procul grauitate cœpti operis crediderim, ita uulgatis traditisq; deme re fidem nõ ausim. Die quo Bebriaci certabatur, auem inusitata specie apud Regium Lepidum celebri luco consedisse, incolæ memorant, nec deinde cœtu hominũ circum uolitantem alitem territã pulsamue, donec Otho se ipse interficeret: tum ablatam ex oculis: & tẽpora reputantibus, initium finemq; miraculi cũ Othonis exitu competisse. In funere eius nouata luctu ac dolore militum seditio. nec erat qui coerceret. Ad Verginium uersi, modo ut reciperet imperium, nunc ut legatione apud Cæcinam ac Valentẽ fungeretur, minitantes orabant. Verginius per auersam domus portam furtim digressus, irrumpentes frustratus est. Earum quę Brixelli egerant, cohortiũ preces Rubrius Gallus tulit. Et uenia statim impetrata, cõcedentibus ad uictorem per Flauium Sabinum ijs copijs quibus præfuerat. Posito ubiq; bello, magna pars senatus extremum discrimen adijt, profecta cũ Othone ab urbe, deinde Mutinæ relicta. illuc de aduerso prælio allatum. Sed milites ut falsum rumorem aspernãtes, quod infensum Othoni senatũ arbitrabãtur, custodire: sermones, uultũ habitũq; trahere in deterius. cõuitijs postremo ac probris causam & initiũ cædis quærebãt, cũ alius insuper metus senatoribus instaret, ne præualidis iam Vitellij partibus conctanter excepisse uictoriã crederentur.

Miraculum Regium Lepidum

Ita trepidi & utrinq; anxij coeunt. nemo priuatim expedito consilio, inter multos societate culpæ tutior. Onerabat pauentium curas ordo Mutinensis, arma & pecuniã offerendo, appellabatq; Patres Conscriptos intempestiuo honore. Notabile iurgiũ inde fuit, quo Licinius Cæcina Marcellum Eprium ut ambigua differentẽ inuasit. Nec cæteri sententias aperiebãt. Sed inuisum memoria delationũ expositumq; ad inuidiã Marcelli nomen irrita uerat Cæcinã, ut nouus adhuc, & in senatum nuper adscitus magnis inimicitijs clarescceret. Moderatione meliorum dirempti. Et rediere omnes Bononiam, rursus consultaturi. Simul medio tempore plures nuncij sperabantur. Bononiæ diuisis per itinera qui recentissimũ quemq; perconctarẽtur, interrogatus Othonis libertus causam digressus, habere se suprema eius mandata respondit. Ipsum uiuentẽ quidem relictũ, sed sola posteritatis cura, & abruptis uitæ blandimẽtis. Hinc admiratio, & plura interrogãdi pudor, Atq; omnium animi in Vitellium inclinauere. Intererat consilijs frater eius L. Vitellius, secq; iam adulantibus offerebat, cũ repente Cenus libertus Neronis, atroci mendacio uniuersos perculit, affirmans superuentu XIIII legionis, iunctis à Brixello uiribus, cæsos uictores, uersam partiũ fortunã. Causa fingendi fuit, ut diplomata Othonis quæ negligebantur, lætiore nuncio reualescerent. Et Cenus quidem rapidus in urbem uectus, paucos post dies iussu Vitellij pœnas luit. Senatorũ periculum auctum credentibus Othonianis militibus uera esse quę afferebantur. Intendebat formidinẽ quod publici consilij facie, discessum Mutina, desertęq; partes forent. Nec ultra in cõmune congressi, sibi quisq; consuluere, donec missæ à Fabio Valente epistolæ demerent metũ. Et mors Othonis quo laudabilior, eo uelocius audita. At Romæ nihil trepidationis: Cereales ludi ex more spectabantur: ut cessisse uitæ Othonem & à Flauio Sabino præfecto urbis, quod erat in urbe militum sacramento Vitellij adactum, certi auctores in theatrum attulerunt, Vitellio plausere: populus cum lauru ac floribus Galbæ imagines circum templa tulit, congestis in modum tumuli coronis iuxta lacum Curtij, quẽ locum Galba moriẽs sanguine infecerat. In senatu, cuncta longis aliorũ principatibus composita, statim decernuntur. Additæ erga Germanicos exercitus laudes gratesq;. & missa legatio, quæ gaudio fungeretur. Recitatæ Fabij Valentis epistolæ ad consules scriptæ, haud immoderatæ. Gratior Cæcinæ modestia fuit, quod non scripsisset. Cæterum Italia grauius atq; atrocius quàm bello afflictabatur. Dispersi per municipia & colonias Vitelliani, spoliare, rapere, ui & stupris polluere, in omne fas nefasq; auidi, aut uenales, non sacro, non profano abstinebant. Et fuere qui inimicos suos specie militum interficerent. Ipsiq; milites regionum gnari, refertos agros, dites dominos in prædam, aut si repugnatum foret, ad excidium destinabant, obnoxijs ducibus, & prohibere non ausis. Minus auaritiæ in Cæcina, plus ambitionis.

Diplomata

Valens

Valens ob lucra & quæstus infamis, eoq; alienæ etiam culpæ dissimulator. Iam pridem attritis Italiæ rebus, tantū peditum equitumq;, uis damnaq; & iniuriæ, ægre tolerabantur. Interim Vitellius uictoriæ suę nescius, ut ad integrum bellum, reliquas Germanici exercitus uires trahebat. Pauci ueterum militum in hybernis relicti, festinatis per Gallias delectibus ut remanētium legionum nomina supplerētur. Cura belli Hordeonio Flacco permissa. Ipse è Britannico delectu octo millia sibi adiunxit. Et paucorum dierum iter progressus, prosperas apud Bebriacū res, ac morte Othonis concidisse bellum accepit. Vocata concione uirtutem militum laudibus cumulat. Postulante exercitu, ut libertum suum Asiaticum equestri dignitate donaret, inhonestam adulationē compescuit. Dein mobilitate ingenij, quod palàm abnuerat, inter secreta conuiuij largitur, honorauitq; Asiaticū anulis, fœdum mancipiū, & malis artibus ambitiosum. Iisdem diebus accessisse partibus utrāq; Mauritaniam interfecto procuratore Albino, nuncij uenere. Luceius Albinus à Nerone Mauritanię Cæsariensi præpositus, addita per Galbam Tingitanæ prouinciæ administratione, haud spernendis uiribus agebat. XVIII cohortes, quinq; alæ, ingens Maurorum numerus aderat, per latrocinia & raptus apta bello manus. cæso Galba in Othonem pronus, nec Africa contentus, Hispaniæ angusto freto diremptæ imminebat. Inde Cluuio Rufo metus, & decimā legionem propinquare littori, ut transmissurus iussit. Præmissi centuriones qui Maurorum animos Vitellio conciliarent. Neq; arduum fuit magna per prouincias Germanici exercitus fama. Spargebatur insuper spreto procuratoris uocabulo, Albinum insigne regis, & Iubæ nomē usurpare. Ita mutatis animis, Asinius Pollio alæ præfectus, è fidissimis Albino, & Festus ac Scipio cohortiū prefecti opprimuntur. Ipse Albinus dum è Tingitana prouincia Cæsariensem Mauritaniā petit, appulsus littori, trucidatus. Vxor eius cū se percussoribus obtulisset, simul interfecta est, nihil eorum quæ fierent Vitellio inquirente. Breui auditu, quāuis magna transibat, impar curis grauioribus. Exercitū itinere terrestri pergere iubet. Ipse Arare flumine deuehitur, nullo principali paratu, sed uetere egestate cōspicuus, donec Iunius Blæsus Lugdunensis Galliæ rector, genere illustri, largus animo & par opibus, circūdaret principi ministeria, comitaretur liberaliter, eo ipso ingratus, quamuis odium Vitellius humilibus blanditijs uelaret. Præsto fuere Lugduni uictricium uictarumq; partium duces. Valentem & Cæcinam pro concione laudatos, curuli suæ circumposuit. Mox uniuersum exercitum occurrere infanti filio iubet. Perlatum & paludamento opertū sinu retinens, Germanicum appellauit, cinxitq; cunctis fortunę Principalis insignibus. Nimius honos inter secunda, rebus aduersis in solatiū cessit. Tū interfecti centuriones promptissimi Othonianorū, unde præcipua in Vitelliū alienatio per Illyricos exercitus. Simul cæteræ legiones contactu, & aduersus Germani-

Asiaticus Vitellij libertus, anulis honoratur

Araris

cos

cos milites inuidia, bellum meditabantur. Suetonium Paulinum ac Licinium Proculũ triſti mora ſqualidos tenuit, donec auditi, neceſſarijs magis defenſionibus quàm honeſtis uterentur. Proditionem ultro imputabant: ſpacium longi ante prælium itineris, fatigationẽ Othonianorum, permixtum uehiculis agmen, ac pleraq; fortuita fraudi ſuæ aſſignantes. Et Vitellius credidit de perfidia, & fidẽ abſoluit. Saluius Titianus Othonis frater nullum diſcrimen adijt, pietate & ignauia excuſatus. Mario Celſo conſulatus ſeruatur. Sed creditum fama, obiectumq; mox in ſenatu Cæcilio Simplici, quod cum honorem pecunia mercari, nec ſine exitio Celſi uoluiſſet. Reſtitit Vitellius, deditq; poſtea cõſulatum Simplici innoxium & inemptũ. Trachalum aduerſus criminantes Galeria uxor Vitellij protexit. Inter magnorum uirorum diſcrimina (pudendum dictu) Maricus quidam è plebe Boiorum inſerere ſeſe fortunæ, & prouocare arma Romana, ſimulatione numinum auſus eſt. Iamq; aſſertor Galliarum & deus (nomen id ſibi indiderat) concitis octo millibus hominum, proximos Heduorum pagos trahebat, cum grauiſſima ciuitas electa iuuentute adiectis à Vitellio cohortibus, fanaticã multitudinem diſiecit. Captus in eo prælio Maricus, ac mox feris obiectus, quia nõ laniabatur, ſtolidum uulgus inuiolabilem credebat, donec ſpectante Vitellio interfectus eſt. Nec ultra in defectores aut bona cuiuſquam ſæuitum.

Trachalus orator

Maricus Boius aſſertor Galliarum

Rata fuere eorum qui acie Othoniana ceciderant teſtamenta, aut lex inteſtatis. Prorſus ſi luxuriam temperaret, auaritiam non timeres. Epularum fœda & inexplebilis libido. Ex urbe atq; Italia irritamenta gulæ geſtabantur, ſtrepentibus ab utroq; mari itineribus. exhauſti conuiuiorum apparatibus principes ciuitatum. uaſtabantur ipſæ ciuitates. degenerabat à labore ac uirtute miles, aſſuetudine uoluptatum, & contemptu ducis. Præmiſit in urbem edictũ, quo uocabulum Auguſti differret, Cæſaris non reciperet, cum de poteſtate nihil detraheret. Pulſi Italia mathematici. Cautum ſeuerè, ne equites Ro. ludo & arena polluerentur. Priores id principes pecunia & ſæpius ui perpulerant. Ac pleraq; municipia & coloniæ æmulabantur corruptiſſimum quemq; aduleſcentium pretio illicere. Sed Vitellius aduentu fratris, & irrepentibus dominationis magiſtris, ſuperbior & atrocior, occidi Dolabellam iuſſit, quem in coloniam Aquinatem ſepoſitum ab Othone rettuli mus. Dolabella audita morte Othonis urbem introierat. Id ei Plautius Varus prætura functus, ex intimis Dolabellæ amicis apud Flauium Sabinum præfectum urbis obiecit, tanquam rupta cuſtodia, ducem ſe uictis partibus oſtentaſſet. Addidit tentatam cohortem, quæ Hoſtiæ ageret. nec ullis tam torum criminũ probationibus in pœnitentiã uerſus, ſecundam ueniã poſt ſcelus quærebat. Conctantem ſuper tanta re Flauium Sabinum Triaria L. Vitellij uxor, ultra fœminã ferox, terruit è periculo principis famã clemẽtiæ affectare. Sabinus ſuopte ingenio mitis, ubi formido inceſſiſſet, facilis mutatu

Mathematici Italia pulſi

Magiſtri dominationis

tatu, & in alieno discrimine sibi pauens, ne alleuasse uideretur, impulit ruentem. Igitur Vitellius metu & odio, quod Petroniam uxorem eius mox Dolabella in matrimonium accepisset, uocatum per epistolas, uitata Flaminiæ uiæ celebritate, diuertere Interamnã, atq; ibi interfici iussit. Longum interfectori: in itinere uisum, ac taberna proiectum humi iugulauit, magna cum inuidia noui principatus, cuius hoc primum specimen noscebatur. Et Triariæ licentiam modestum è proximo exemplum onerabat Galeria imperatoris uxor, nõ minax tristibus: & pari probitate mater Vitelliorũ Sextilia, antiqui moris. Dixisse quin etiam ad primas filij sui epistolas ferebatur, nõ Germanicum à se, sed Vitellium genitũ. Nec ullis postea fortunæ illecebris, aut ambitu ciuitatis in gaudium euicta, domus suæ tantũ aduersa sensit. Digressum à Lugduno Vitellium M. Cluuius Rufus assequitur omissa Hispania, lætitiam & gratulationem uultu ferens, animo anxius, & petitum se criminationibus gnarus. Hilarius Cæsaris libertus detulerat, tanquam audito Vitellij & Othonis principatu, propriam ipse potentiam, & possessionem Hispaniarum tentasset: eoq; diplomatibus nullum principem præscripsisset. Interpretabatur quædam ex orationibus eius cõtumeliosa in Vitellium, & pro se ipso popularia. Auctoritas Cluuij præualuit, ut puniri ultro libertum suum Vitellius iuberet. Cluuius comitatui principis adiectus, nõ adempta Hispania quam rexit absens, exemplo L. Aruntij, quẽ Tiberius Cæsar ob metũ, Vitellius Cluuium nulla formidine retinebat. Non idem Trebellio Maximo honos. Profugerat Britannia ob iracundiam militum. Missus est in locum eius Vectius Bolanus. E præsentibus angebat Vitellium uictarum legionum haud quaquam fractus animus. Sparsæ per Italiam & uictoribus permixtæ hostilia loquebantur, præcipua quartadecimanorum ferocia qui se uictos abnuebant. quippe Bebriacensi acie uexillarijs tantum pulsis uires legionis non affuisse. Remitti eos in Britanniam, unde à Nerone exciti erãt, placuit, atq; interim Batauorum cohortes unà tendere, ob ueterem aduersus quartadecimanos discordiam. Nec diu in tantis armatorum odijs quies fuit. Augustæ Taurinorum dum opificem quendam Batauus ut fraudatorem insectatur, legionarius ut hospitem tuetur, sui cuiq; commilitones aggregati, à conuicijs ad cædem transiere. & prælium atrox arsisset, ni duæ prætoriæ cohortes causam quartadecimanorũ secutæ, his fiduciam, & metum Batauis fecissent. quos Vitellius agmini suo iungi ut fidos, legionem Graijs alpibus traductam eo flexu itineris ire iubet, quo Viennam uitarẽt. Nanq; & Viennenses timebantur. Nocte qua proficiscebatur legio, relictis passim ignibus, pars Taurinæ coloniæ ambusta: quod damnum ut pleraq; belli mala, maioribus aliarum urbium cladibus obliteratũ. Quartadecimani postquam alpibus digressi sunt, seditiosissimus quisq; signa Viennam referebant, consensu meliorum compressi: & legio in Britanniam transuecta.

Galeria Sextilia

Diplomata

Augusta Taurinorum

Alpes Graiæ

Proximus

Proximus Vitellio è prætorijs cohortibus metus erat. Separati primũ, dein de addito honestæ missionis lenimento arma ad tribunos suos ferebant, do nec motũ à Vespasiano bellum crebresceret. Tum resumpta militia, robur Flauianarum partium fuere. Prima classicorum legio in Hispaniã missa, ut pace & ocio mitesceret. Vndecima ac septima suis Hybernis redditæ. Tertiadecimani struere amphitheatra iussi. Nam Cæcina Cremonæ, Valens Bononię spectaculum gladiatorum edere parabant, nunquam ita ad curas intento Vitellio, ut uoluptates obliuisceretur. Et quidem partes modestę distinxerat. Apud uictores orta seditio ludicro initio, nisi numerus cæsorum inuidiam bello auxisset. Discubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Verginio. Legati tribunicq; ex moribus imperatorum seueritatem æmulantur, uel tempestiuis conuiuijs gaudent. perinde miles intentus aut licentior. Apud Vitellium omnia indisposita, temulẽta, peruigilijs ac Bacchanalibus quàm disciplinæ & castris propiora. Igitur duobus militibus, altero legionis quintæ, altero è Gallis auxiliaribus, per lasciuiam & certamen luctandi accensis, postquam legionarius procciderat insultante Gallo, & ijs qui ad spectandum conuenerant in studia deductis, erupere legionarij in perniciem auxiliorum: ac duæ cohortes interfectæ. Remedium tumultus fuit alius tumultus. Puluis procul & arma aspiciebantur. Conclamatum repente XIIII legionẽ uerso itinere ad prælium uenire. sed erant agminis coactores. Agnoti dempsere sollicitudinem. Interim Verginij seruus forte obuius, ut percussor Vitellij insimulatur. & ruebat ad cõuiuium miles mortem Verginij exposcens. Ne Vitellius quidem quanquam ad omnes suspiciones pauidus, de innocentia eius dubitauit. ægrè tamen cohibiti qui exitium uiri consularis, & quondam ducis sui flagitabãt. Nec quenquam sæpius quàm Verginium omnis seditio infestauit. Manebat admiratio uiri & fama, sed oderant ut fastiditi. Postero die Vitellius senatus legatione quam ibi opperiri iusserat audita, transgressus in castra, ultro pietatem militum collaudauit, fremen tibus auxilijs, tantum impunitatis atq; arrogantię legionarijs accessisse. Cohortes Batauorum, ne quid truculentius auderent, in Germaniam remissæ, principium interno simul externoq; bello parantibus fatis. Reddita ciuitati bus Gallorum auxilia, ingẽs numerus, & prima statim defectione internia belli assumptus. Cæterum ut largitionibus affectæ tamen imperij opes sufficerent, amputari legionum auxiliorumq; numeros iubet, uetitis supplementis. Et promiscuæ missiones offerebantur. Exitiale id Reip. ingratũ militi, cui eadẽ munia inter paucos, periculaq; ac labor crebrius redibant. & uires luxu corrumpebantur, cõtra ueterem disciplinam, & instituta maiorũ, apud quos uirtute q; pecunia res Romana melius stetit. Inde Vitellius Cremonam flexit, & spectato munere Cæcinæ, insistere Bebriacensibus campis ac uestigia recentis uictorię lustrare oculis concupiuit. Fœdũ atq; atrox spectaculum

Mores imperatorum æmulantur subditi

Coactores agminis

Affectæ imperij opes

culum, intra XL pugnæ diem lacera corpora, trunci artus, putres uirorum equorumq; formæ, infecta tabo humus, protritis arboribus atq; frugibus dira uastitas. nec minus inhumana, pars uiæ, quam Cremonenses lauro rosisq; constrauerant, extructis altaribus, cæsisq; uictimis, regium in morem. quæ læta in præsens, mox perniciem ipsis fecere. Aderant Valens & Cæcina, monstrabantq; pugnæ locos: hinc erupisse legionum agmen, hinc equites coortos: inde circumfusas auxiliorum manus. Iam tribuni præfectiq; sua quisq; facta extollentes, falso uera aut maiora uero miscebant. Vulgus quoq; militum clamore & gaudio, deflectere uia, spacia certaminum recognoscere, aggerem armorum, strues corporum intueri, miraricq;. Et erant quos uaria fors rerum, lachrimæq; & misericordia subiret. At non Vitellius flexit oculos, nec tot millia insepultorum ciuium exhorruit. Lætus ultro, & tam propinquæ sortis ignarus instaurabat sacrum diis loci. Exin Bononiæ à Fabio Valente gladiatorum spectaculum editur, aduecto ex urbe cultu. Quantoq; magis propinquabat, tanto corruptius iter immixtis histrionibus & spadonum gregibus, & cætero Neronianæ aulæ ingenio. Nanq; & Neronem ipsum Vitellius admiratione celebrabat, sectari cantantem solitus, non necessitate qua honestissimus quisq;, sed luxu & saginæ mancipatus emptusq;. Vt Valenti & Cæcinæ uacuos honoris menses aperiret, coartati aliorum cōsulatus, dissimulatus M. Macri, tanquam Othonianarum partium ducis: & Valerium Marinum destinatum à Galba consulem distulit, nulla offensa, sed mitem, & iniuriam segniter laturum. Pedanius Costa omittitur ingratus principi, ut aduersus Neronem ausus, & Verginij extimulator. Sed alias protulit causas. actæq; insuper Vitellio gratiæ, consuetudine seruitij. Non ultra paucos dies, quanquam acribus initijs cœptum, mendacium ualuit. Extiterat quidam Scribonianum se Camerinum ferēs, *Falsus Scribonianus* Neronianorum temporum metu in Histria occultatum, quod illic clientelę & agri ueterum Crassorum, ac nominis fauor manebat. Igitur deterrimo quoq; in argumentum fabulæ assumpto, uulgus credulum, & quidam militum errore ueri, seu turbarum studio, certatim aggregabantur: cum pertractus ad Vitellium, interrogatusq; quis nam mortalium esset, postquam nulla dictis fides, & à domino noscebatur, conditione fugitiuus, nomine Geta, sumptum de eo supplicium in seruilem modum. Vix credibile memoratu est, quantum superbiæ socordiæq; Vitellio adoleuerit, postquam speculatores Syria Iudæaq; adactum in uerba eius Orientem nunciauere. Nam & si uagis adhuc & incertis auctoribus, erat tamen in ore famaq; Vespasianus, ac plerunq; ad nomen eius Vitellius excitabatur. Tum ipse exercitusq; ut nullo æmulo, sæuitia, libidine, raptu, in externos mores prorumpebant. At Vespasianus bellum armaq;, procul uel iuxta sitas uires circumspectabat. Miles ipsi adeo paratus, ut præeuntem sacramentum, & fausta Vitellio omnia precantem, per silentium audierint. Mutiani animus nec Ve-

ſpaſiano alienus,& in Titum pronior.præfectus Aegypti Alexander con-
ſilia ſociauerat. Tertiam legionem,quod de Syria in Mœſiam tranſiſſet,ſu-
am numerabat.cæteræ Illyrici legiones ſecuturæ ſperabantur. Nanq; om-
nes exercitus flammauerat arrogantia uenientium à Vitellio militum,quod
truces corpore, horridi ſermone, cæteros ut impares irridebant. Sed inerat
à mole belli plerunq; conctatio, & Veſpaſianus modo in ſpem erectus,ali-
quando aduerſa reputabat: Quis ille dies foret,quo L X ætatis annos,& du-
os filios iuuenes bello permitteret:Eſſe priuatis cogitationibus progreſſum,
& prout uelint plus minúsue ſumi ex fortuna. Imperium cupientibus,nihil
medium inter ſumma aut præcipitia. Verſabatur ante oculos Germanici
exercitus robur, notum uiro militari. Suas legiones ciuili bello inexpertas,
Vitellij uictrices.& apud uictos plus querimoniarũ quàm uirium. Fluxam
per diſcordias militum fidem, & periculum ex ſingulis. Quid enim profu-
turas cohortes alasq;, ſi unus alterq; præſenti facinore paratum ex diuer-
ſo præmium petat? Sic Scribonianum ſub Claudio interfectum, ſic per-
tuſſorem eius Volaginium è gregario ad ſumma militiæ prouectum. Fa-
cilius uniuerſos impelli,quàm ſingulos uitari. His pauoribus nutantem, &
alij legati amicicq; firmabant, & Mutianus poſt multos ſecretosq; ſermo-
nes,iam & coràm ita locutus. Omnes qui magnarum rerum conſilia ſu-
ſcipiunt,æſtimare debent, an quod inchoatur, Reip. utile, ipſis glorioſum,
aut promptum effectu,aut certè non arduum ſit. Simul ipſe qui ſuadet con-
ſiderandus eſt,adijciat ne conſilio periculum ſuum:& ſi fortuna cœptis aſſu-
" erit,cui ſummum decus acquiratur. Ego te Veſpaſiane ad imperium uoco,
" tam ſalutare Reip.quàm tibi magnificum. Iuxta deos in tua manu poſitum
" eſt. Nec ſpeciem adulantis expaueris, à contumelia quàm à laude propius
" fuerit,poſt Vitellium eligi. Nõ aduerſus diui Auguſti acerrimam mentem,
" nec aduerſus cautiſſimam Tiberij ſenectutem, nec contra Cai quidem aut
" Claudij uel Neronis fundatam longo imperio domum exurgimus. ceſſiſti
" etiã Galbæ imaginibus. Torpere ultra,& polluendã perdendamq; Remp.
" relinquere, ſopor & ignauia uideretur, etiam ſi tibi, quàm inhoneſta, tam
" tuta ſeruitus eſſet. Abijt iam & tranſuectum eſt tempus, quo poſſes uideri
" concupiſſe. Confugiendum eſt ad imperium. An excidit trucidatus Cor-
" bulo? ſplendidior origine quàm nos ſumus, fateor. Sed & Nero nobilitate
" natalium Vitellium anteibat. Satis clarus eſt apud timentem quiſquis ti-
" metur. Et poſſe ab exercitu principem fieri, ſibi ipſe Vitellius documento
" eſt,nullis ſtipendijs,nulla militari fama,Galbæ odio prouectus. Ne Otho-
" nem quidem ducis arte, aut exercitus ui, ſed præpropera ipſius deſperatio-
" ne uictum, iam deſiderabilem & magnum principem fecit. Cum interim
" ſpargit legiones, exarmat cohortes, noua cotidie bello ſemina miniſtrat. ſi
" quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis & comeſſationibus & prin-
" cipis imitatione deteritur. Tibi è Iudæa & Syria & Aegypto nouem legio-

Ad Veſpaſianũ oratio Mutiani ſuadentis ut imperium Ro. ſuſcipiat

nes

nes integræ, nulla acie exhaustæ, non discordia corruptæ. sed firmatus usu
miles, & belli domitor externi. Classium, alarum, cohortium robora, & fi-
dissimi reges, & tua ante omnes experientia. Nobis nihil ultra arrogabo,
quàm ne post Valentem ac Cæcinam numeremur. Ne tamen Mutianum
socium spreueris, quia æmulum non experiris: me Vitellio antepono, te mi-
hi. Tuæ domui triumphale nomen, duo iuuenes, capax iam imperij alter,
& primis militiæ annis apud Germanicos quoq; exercitus clarus. Absur-
dum fuerit, non cedere imperio ei, cuius filium adoptaturus essem, si ipse
imperarem. Cæterum inter nos non idem prosperarum aduersarumq; re-
tum ordo erit. Nam si uincimus, honorem quem dederis habebo, discri-
men ac periculum ex æquo partiemur: imò ut melius est, tu hos exercitus
rege, mihi bellum, & præliorum incerta trade. Acriore hodie disciplina ui-
cti quàm uictores agunt. hos ira, odium, ultionis cupiditas ad uirtutem ac-
cendit: illi per fastidium, & contumaciam hebescunt. Aperiet & recludet con
tecta uictricium partium & tumescentia uulnera bellum ipsum. Nec mihi
maior in tua uigilantia, parsimonia, sapientia, fiducia est, quam in Vitellij
torpore, inscitia, sæuitia. Sed & meliorem in bello causam, quàm in pace ha-
bemus. Nam qui deliberant, desciuerunt. Post Mutiani orationem cæ-
teri audentius circunsistere, hortari, responsa uatum, & syderum motus re-
ferre. Nec erat intactus tali superstitione, ut qui mox rerum dominus Se-
leucum quendam mathematicum rectorem & præscium palàm habuerit. *Seleucus mathematicus*
Recursabant animo uetera omina. Cupressus arbor in agris eius conspicua
altitudine repente prociderat, ac postera die, eodem uestigio resurgens, pro-
cera & latior uirebat. grande id, prosperumq; consensu aruspicum. & sum- *Omen*
ma claritudo iuueni admodum Vespasiano promissa. Sed primo trium-
phalia, & consulatus, & Iudaicæ uictoriæ decus, implesse fidem ominis ui-
debantur. Vt hæc adeptus est, portendi sibi imperium credebat. Est Iudæ-
am inter Syriamq; Carmelus, ita uocant mõtem deumq;. nec simulachrum *Carmelus mons*
deo, aut templum, sic tradidere maiores aram tantum & reuerentiam. Illic
sacrificanti Vespasiano, cum spes occultas uersaret animo, Basilides sacer-
dos inspectis identidem extis, quicquid est, inquit, Vespasiane quod pa-
ras, seu domum extruere, seu prolatare agros, siue ampliare seruitia, datur
tibi magna sedes, ingentes termini, multum hominum. Has ambages &
statim exceperat fama, & tunc aperiebat. nec quicquam magis in ore uulgi:
crebriores apud ipsum sermones, quanto sperantibus plura dicũtur. Haud
dubia destinatione discessere, Mutianus Antiochiam, Vespasianus Cæsa- *Antiochia Cæsarea*
ream. Illa Syriæ, hæc Iudææ caput est. Initium ferendi ad Vespasianum im-
perij Alexandriæ cœptum, festinante Tiberio Alexandro, qui kalen. Iul.
sacramento eius legiones adegit. Isq; primus principatus dies in posterum
celebratus, quamuis Iudaicus exercitus v nonas Iul. apud ipsum iurasset.
Vt ne Titus quidem filius expectaretur, Syria remeans, & consiliorum inter

Mutianum ac patrem nuncius, cuncta impetu militum acta: non parata cognitione, non coniunctis legionibus, dum quæritur tempus locusq́, quodq́ in re tali difficillimum est prima uox, dum animo spes, timor, ratio, casus obuersantur. Egressum cubiculo Vespasianum pauci milites solito assistunt ordine, ut legatum salutaturi. Imperatorem salutauerunt. Tum cæteri accurrere, Cæsarem, & Augustum, & omnia principatus uocabula cumulare. Mens à metu ad fortunam transierat. In ipso nihil tumidum, arrogans, aut in rebus nouis nouum fuit. Vt primum tantæ multitudinis offusam oculis caliginem discussit, militariter lautus, læta omnia, & affluentia excepit. Nam id ipsum opperiens Mutianus, alacrem militem in uerba Vespasiani adegit. Tum Antiochensium theatrum ingressus, ubi illis consultare mos est, concurrentes & in adulationem effusos alloquitur, satis decorus etiam Græca facundia, omniumq́ quæ diceret atq́ ageret, arte quadam ostentator. Nihil æque prouinciam exercitumq́ accendit, quàm quod asseuerabat Mutianus, statuisse Vitellium ut Germanicas legiones in Syriam ad militiam opulentam quietamq́ transferret. Contra Syriacis legionibus Germanica hyberna cœlo ac laboribus dura mutarentur. Quippe & prouinciales sueto militum contubernio gaudebant, plericq́ necessitudinibus & propinquitatibus mixti: & militibus uetustate stipendiorum nota & familiaria castra, in modum penatium diligebantur. Ante Idus Iul. Syria omnis in eodem sacramento fuit. Accessere, cum regno Sohemus, haud spernendis cum uiribus Antiochus, uetustis opibus ingens, & inseruientium regum ditissimus. Mox per occultos suorum nuncios excitus ab urbe Agrippa, ignaro adhuc Vitellio celeri nauigatione properauerat. Nec minore animo regina Berenice partes iuuabat, florens ætate formaq́, & seni quoq́ Vespasiano magnificentia munerum grata. Quicquid prouinciarum alluitur mari, Asia atq́ Achaia tenus, quantumq́ introrsus Pontum & Armenios patescit, iurauere. Sed inermes legati regebant, nondum additis Cappadociæ legionibus Consilium de summa rerum Beryti habitum. Illuc Mutianus cum legatis tribunisq́, & splendidissimo quoq́ centurionum ac militum uenit. Et è Iudaico exercitu lecta decora. Tantum simul peditum equitumq́, & æmulantium inter se regum paratus, speciem fortunæ Principalis effecerant. Prima belli cura, agere delectus, reuocare ueteranos. destinantur uallidæ ciuitates exercendis armorum officinis. apud Antiochenses aurum argentumq́ signatur. eaq́ cuncta per idoneos ministros suis quæque locis festinabantur. Ipse Vespasianus adire, hortari, bonos laude, segnes exemplo incitare sæpius quàm cohercere, uitia magis amicorum quàm uirtutes dissimulans. Multos præfecturis & procurationibus, pleroscq́ senatorij ordinis honore percoluit, egregios uiros, & mox summa adeptos. quibusdam fortuna pro uirtutibus fuit. Donatiua militi neq́ Mutianus prima concione, nisi modicè ostenderat. ne Vespasianus quidem plus ciuili bello obtulit, quàm

Vespasianus Imperator salutatur

Sohemus

Antiochus

Agrippa

Berenice

quàm alij in pace, egregie firmus aduersus militarem largitionem, eoq; exercitu meliore. Missi ad Parthum Armeniumq; legati. prouisumq; ne uersis ad ciuile bellum legionibus, terga nudarentur. Titum instare Iudææ, Vespasianum obtinere claustra Aegypti placuit. Sufficere uidebantur aduersus Vitellium pars copiarum & dux Mutianus, & Vespasiani nomen, ac nihil arduum fatis. Ad omnes exercitus legatosq; scriptæ epistolæ, præceptumq; ut prætorianos Vitellio infensos, recuperandæ militiæ præmio inuitarent. Mutianus cum expedita manu, socium magis imperij quàm ministrum agens, non lento itinere, ne conctari uideretur, necq; tamen properans, glisceré famam ipso spatio sinebat, gnarus modicas uires sibi, & maiora credi de absentibus. Sed legio sexta & tredecim uexillariorum millia ingenti agmine sequebantur. Classem è Ponto Byzantium adigi iusserat: ambiguus consilij, num omissa Mœsia Dyrrachium pedite atq; equite peteret: simul longis nauibus uersum in Italiam mare clauderet, tuta ponetergum Achaia Asiaq;: quas inermes exponi Vitellio, ni præsidijs firmarentur: atq; ipsum Vitellium in incerto fore, quam partem Italiæ protegeret, si simul Brundusium Tarentumq; & Lucaniæ Calabriæq; littora infestis classibus peterentur. Igitur nauium, militum, armorum, paratu strepere prouinciæ. Sed nihil æque fatigabat, quàm pecuniarum conquisitio: eos esse belli ciuilis neruos dictitans Mutianus, nõ ius aut uerum in cognitionibus, sed solam magnitudinem opum spectabat. passim delationes, & locupletissimus quisq; in prædam correpti. quę grauia atq; intoleranda, sed necessitate armorum excusata, etiam in pace mansere: ipso Vespasiano inter initia imperij ad obtinendas iniquitates haud perinde obstinato, donec indulgentia fortunæ & prauis magistris didicit, aususq; est. Proprijs quoq; opibus Mutianus bellum iuuit, largitus priuatim, quod auidius de Rep. sumeret. Cæteri conferendarum pecuniarum exemplum secuti, rarissimus quisq; eandem in recuperando licentiam habuerunt. Accelerata interim Vespasiani cœpta, Illyrici exercitus studio in partes. Tertia legio exemplum cæteris Mœsiæ legionibus præbuit. Octaua erat ac septima Claudiana imbutæ fauore Othonis, quamuis prælio non interfuissent: Aquileiam iam progressæ, proturbatis qui de Othone nunciabant, laceratisq; uexillis nomen Vitellij præferentibus, rapta postremo pecunia, & inter se diuisa, hostiliter egerant. Vnde metus, & ex metu consilium, posse imputari Vespasiano, quæ apud Vitellium excusanda erant. Ita tres Mœsicæ legiones per epistolas alliciebant. In eo metu Aponius Saturninus Mœsiæ rector, pessimum facinus audet, misso centurione ad interficiendum Tectium Iulianum septimæ legionis legatum, ob simultates, quibus causam partium prætendebat. Iulianus comperto discrimine, & gnaris locorum adscitis, per auia Mœsiæ ultra montem Hemum profugit. nec deinde ciuili bello interfuit, per uarias moras susceptum ad Vespasianum iter trahens, & ex nuncijs conctabundus

Vespa. firmus aduersus militarem largitionem

Nihil arduum fatis

Maiora creduntur de absentibus

Nerui bellorũ pecunia

Praui magistri

dus, aut properans. At in Pannonia XIII legio ac VII Galbiana, dolo-
rem iramq; Bebriacensis pugnæ retinentes, haud conctanter Vespasiano
Antonius Primus falsi damnatus accessere, ui præcipua Primi Antonij. Is legibus nocens, & tempore Neronis falsi damnatus, inter alia belli mala, senatorium ordinem recuperauerat, præpositus à Galba septimæ legioni. scriptitasse Othoni credebatur, dubiam se partibus offerens. à quo neglectus, in nullo Othoniani belli usu fuit. labantibus Vitellij rebus Vespasianum secutus, grande momentum addidit, strenuus manu, sermone promptus, serendæ in alios inuidiæ artifex, discordijs & seditionibus potens, raptor, largitor, pace pessimus, bello non spernendus. Iuncti inde Mœsici ac Pannonici exercitus, Dalmaticum militem traxere, quanquam consularibus legatis nihil turbantibus. Titus Fabianus Pannoniam, Pompeius Syllanus Dalmatiam tenebant, diuites
Corn. Fuscus senes. Sed procurator aderat Cornelius Fuscus uigens ætate, claris natalibus, prima iuuenta quietis cupidine senatorium ordinem exuerat. idem pro Galba dux coloniæ suæ, eaq; opera procurationem adeptus, susceptis Vespasiani partibus, acerrimam bello facem prætulit. non tam præmijs periculorum, quàm ipsis periculis lætus, pro certis & olim partis, noua, ambigua, ancipitia malebat. Igitur mouere & quatere quicquid usquam ægrum foret, aggreditur. Scriptæ in Britanniam ad Quartadecimanos, in Hispaniam ad primanos epistolæ: quod utraq; legio pro Othone aduersa Vitellio fuerat. Sparguntur per Gallias literæ, momentoq; temporis flagrabat ingens bellum, Illyricis exercitibus palàm desciscentibus: cæteris fortunam secuturis. Dum hæc per prouincias à Vespasiano ducibusq; partium geruntur, Vitellius contemptior in dies segniorq;, ad omnis municipiorum uillarumq; amœnitates resistens, graui urbem agmine petebat. Sexaginta millia armatorum sequebantur, licentia corrupta. Calonum numerus amplior, procacissimis etiam inter seruos lixarum ingenijs. tot legatorum amicorumq; comitatus, inhabilis ad parendum, etiam si summa modestia regeretur. Onerabant multitudinem obuij ex urbe senatores equitesq;, quidam metu, multi per adulationem: cæteri ac paulatim omnes, ne alijs profi-
ficiscentibus, ipsi remanerent. Aggregabantur è plebe flagitiosa per obse-
Amicitiarum dehonestamenta quia Vitellio cogniti, scurræ, histriones, aurigæ, quibus ille amicitiarum dehonestamentis mire gaudebat. Nec coloniæ modo aut municipia congestu copiarum, sed ipsi cultores aruaq; maturis iam frugibus ut hostile solum uastabantur. Multæ & atroces inter se militum cædes, post seditionem
Manente militib. alioqui discordia, aduersus paganos consensus Ticini cœptam, manente legionum auxiliorumq; discordia, ubi aduersus paganos certandum foret, consensu. Sed plurima strages ad septimum ab urbe lapidem. Singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos ut gladiatoriam saginam diuidebat. Et effusa plebs totis se castris miscuerat. Incuriosos milites uernacula urbanitate quidam spoliauere abscissis furtim balteis, an accincti forent rogitantes. Non tulit ludibrium insulens contumeliæ animus

animus. Inermem populum gladijs inuasere. Cæsus inter alios pater militis cum filium comitaretur, deinde agnitus. & uulgata cæde, temperatum ab innoxijs. In urbe tamen trepidatum præcurrentibus passim militibus. Forum maxime petebant, cupidine uisendi locum in quo Galba iacuisset. Nec minus sæuum spectaculum erant ipsi, tergis ferarum & ingentibus telis horrentes, cum turbam populi per inscitiam parum uitarent, aut ubi lubrico uiæ uel occursu alicuius procidissent, ad iurgium, mox ad manus & ferrum transirent. Quin & tribuni præfectiq; cum terrore & armatorum cateruis uolitabant. Ipse Vitellius à ponte Miluio, insigni equo paludatus accinctusq; senatum & populum ante se agens, quo minus ut captam urbem ingrederetur, amicorum consilio deterritus, sumpta prætexta & composito agmine incessit. Quatuor legionum aquilæ per frontem, totidemq; circa è legionibus alijs uexilla, mox XII alarum signa, & post peditum ordines, eques, dein quatuor & XXX cohortes, ut nomina gentium aut species armorum forent, discretæ. Ante aquilam præfecti castrorum tribuniq;, & primi centurionum candida ueste, cæteri iuxta suam quisq; centuriam armis donisq; fulgentes. Et militum phaleræ, torquesq; splendebant: decora facies, & non Vitellio principe dignus exercitus. Sic Capitolium ingressus, atque ibi matrem complexus, Augustæ nomine honorauit. Posthera die tanquam apud alterius ciuitatis senatum populumq; magnifica orationem de semetipso prompsit, industriam temperantiamq; suam laudibus attollens, conscijs flagitiorum ipsis qui aderant, omniq; Italia, per quam somno & luxu pudendus incesserat. Vulgus tamen uacuum curis, & sine falsi ueriq; discrimine solitas adulationes edoctum, clamore & uocibus adstrepebat: abnuentiq; nomen Augusti, expressere ut assumeret, tam frustra quàm recusauerat. Apud ciuitatem cuncta interpretantem, funesti ominis loco acceptum est, quod maximum Pontificatum adeptus Vitellius, de cerimonijs publicis XV kalen. Aug. edixisset, antiquitus infausto die Cremerensi Allienſiq; cladibus. adeo omnis humani diuiniq; iuris expers, pari libertorum amicorumq; socordia, uelut inter temulentos agebat. Sed comitia consulum cum candidatis ciuiliter celebrans, omnem infimæ plebis rumorem, in theatro ut spectator, in Circo ut fautor affectauit. quæ grata sanè & popularia si à uirtutibus proficiscerentur, memoria uitæ prioris indecora & uilia accipiebantur. Ventitabat in senatum, etiam cum paruis de rebus patres consulerentur. Ac forte Priscus Heluidius prætor designatus, contra studium eius censuerat. Commotus primo Vitellius, non tamen ultra quàm Tribunos plebis in auxilium spretæ potestatis aduocauit. Mox mitigantibus amicis, qui altiorem iracundiam eius uerebantur, nihil noui accidisse respondit, quod duo senatores in Rep. dissentirent: solitum se etiam Thraseæ contradicere. Irrisere plerique impudentiam æmulationis. alijs id ipsum placebat, quod non ex præpotentibus, sed Thraseam

Vitellij in urbem Romam ingressus

Sextilia Augusta

Vulgus

Ciuitas Romana cuncta interpretans

ad exemplar ueræ glorię legiſſet. Præpoſuerat prætorianis P. Sabinum, ad præfecturam cohortis Iulium Priſcum, dum centurio eſſet. Priſcus Valentis, Sabinus Cæcinæ gratia pollebant. Inter diſcordes Vitellio nihil auctoritatis. munia imperij Cæcina ac Valens obibant, olim anxij odijs, quæ bello & caſtris male diſſimulata, prauitas amicorum, & fœcunda gignendis inimicitijs ciuitas auxerat, dum ambitu, comitatu, & immenſis ſalutantium agminibus contendunt, comparanturq; uarijs in hunc aut illum Vitellij inclinationibus. Nec unquam ſatis fida potentia ubi nimia eſt. Simul ipſum Vitellium, ſubitis offenſis aut intempeſtiuis blanditijs mutabilem, contemnebant metuebantq;. Nec eo ſegnius inuaſerant domos, hortos, opesq; imperij, cum flebilis & egens nobilium turba, quos ipſos liberosq; patriæ Galba reddiderat, nulla principis miſericordia iuuarentur. Gratum primoribus ciuitatis, etiam plebs approbauit, quod reuerſis ab exilio iura libertorum conceſſiſſet, quanquam id omnino ſeruilia ingenia corrumpebant, abditis pecunijs per occultos aut ambitioſos ſinus. Et quidam in domum Cæſaris tranſgreſſi, atq; ipſis dominis potentiores. Sed miles plenis caſtris & redundante multitudine, in porticibus aut delubris, & urbe tota uagus, non principia noſcere, non ſeruare uigilias, neq; labore firmari: per illecebras urbis, & inhoneſta dictu, corpus otio, animum libidinibus imminuebat. Poſtremo ne ſalutis quidem cura, infamibus Vaticani locis magna pars tetendit. unde crebræ in uulgus mortes. Et adiacentia Tiberi Germanorum Gallorumq; obnoxia morbis corpora, fluminis auiditas, & æſtus impatientia labefecit. Inſuper confuſus prauitate uel ambitu, ordo militię. Sedecim prætoriæ, quatuor urbanæ cohortes ſcribebantur, quis ſingula millia ineſſent. Plus in eo delectu Valens audebat, tanquam ipſum Cæcinam periculo exemiſſet. ſanè aduentu eius partes conualuerant, & ſiniſtrum lenti itineris rumorem proſpero prælio uerterat. omnisq; inferioris Germaniæ miles Valentem aſſectabatur. unde primum creditur Cæcinæ fides fluitaſſe. Cæterum non ita ducibus indulſit Vitellius, ut non plus militi liceret. Sibi quisq; militiam ſumpſere quamuis indignus, ſi ita maluerat, urbanæ militiæ aſcribebatur, Rurſus bonis remanere inter legionarios aut alares uolentibus permiſſum. nec deerant qui uellent, feſſi morbis, & intemperiem cœli inculantes. Robora tamen legionibus aliſq; ſubtracta, conuulſum caſtrorum decus, x x millibus è toto exercitu permixtis magis quàm electis. Concionante Vitellio poſtulantur ad ſupplicium Aſiaticus & Flauius & Rufinus duces Galliarum, quod pro Vindice bellaſſent. Nec cohercebat eiuſmodi uoces Vitellius. ſuper inſitam animo ignauiam, conſcius ſibi inſtare donatiuum & deeſſe pecuniam, omnia alia militi largiebatur. Liberti principum conferre pro numero mancipiorum ut tributum iuſſi. Ipſe ſola perdendi cura, ſtabula aurigis extruere. Circum gladiatorum ferarumq; ſpectaculis opplere: tanquam in ſumma abundantia, pecunię illudere. Quin & natalem

Ciuitas Romana fœcunda gignendis inimicitijs

Iura libertorum

Germanorum obnoxia morbis corpora

Vitellij

Vitellij diem Cæcina ac Valens editis tota urbe uicatim gladiatoribus, celebrauere ingenti paratu, & ante illum diem insolito. Lętum fœdissimo cuiqꝫ apud bonos inuidiæ fuit, quod extructis in campo Martio aris, inferias Neroni ieciſſet. Cæſæ publicæ uictimæ crematæqꝫ: faces Auguſtales ſubdidere: quod ſacerdotium, ut Romulus Tatio regi, ita Cæſar Tiberius Iuliæ genti ſacrauit. Nondum quartus à uictoria menſis, & libertus Vitellij Aſiaticus Polycletos, Patrobios, & uetera odiorum nomina æquabat. Nemo in illa aula probitate aut induſtria certauit. Vnum ad potentiam iter, prodigis epulis, & ſumptu Caianæ aquæ ſatiare inexplebiles Vitellij libidines. Ipſe abunde ratus, ſi præſentibus frueretur, nec in longius conſultans, nouies millies ſeſtertium pauciſſimis menſibus interuertiſſe creditur. Magna & miſera ciuitas eodem anno Othonem Vitelliumqꝫ paſſa, inter Iunios, Fabios, Icellos, Aſiaticos, uaria & pudenda ſorte agebat, donec ſucceſſere Mutianus & Marcellus, & magis alij homines, quàm alij mores. Prima Vitellio tertiæ legionis defectio nunciatur, miſſis ab Aponio Saturnino epiſtolis, antequam is quoqꝫ Veſpaſiani partibus aggregaretur. Sed neqꝫ Aponius cuncta, ut trepidans re ſubita, perſcripſerat, & amici adulantes mollius interpretabantur: Vnius legionis eam ſeditionem: cæteris exercitibus conſtare fidem. In hunc modum etiam Vitellius apud milites differuit, prætorianos nuper exauctoratos inſectatus, à quibus falſos rumores diſpergi. nec ullum ciuilis belli metum aſſeuerabat, ſuppreſſo Veſpaſiani nomine, & uagis per urbem militibus, qui ſermones coercerent. Id præcipuum alimentum famæ erat. Auxilia tamen è Germania Britanniaqꝫ & Hiſpanijs exciuit, ſegniter, & neceſſitatem diſſimulans. Perinde legati prouinciæqꝫ conſtabantur. Hordeonius Flaccus ſuſpectis iam Batauis anxius proprio bello, Vectius Bolanus nunquam ſatis quieta Britannia, & utercꝫ ambigui. neqꝫ ex Hiſpanijs properabatur, nullo tum ibi conſulari. Trium legionum legati pares iure, & proſperis Vitellij rebus certaturi ad obſequium, aduerſam eius fortunam ex æquo detrectabant. In Africa legio cohortesqꝫ delectæ à Clodio Macro, mox à Galba dimiſſæ, rurſus iuſſu Vitellij militiam cœpere. ſimul cætera iuuentus dabat impigre nomina. quippe integrum illic ac fauorabilem proconſulatum Vitellius, famoſum inuiſumqꝫ Veſpaſianus egerat: perinde ſocij de imperio utriuſqꝫ coniectabant. ſed experimentum contra fuit. Ac primo Valerius Feſtus legatus ſtudia prouinciali um cum fide iuuit. mox nutabat, palàm epiſtolis edictisqꝫ Vitellium, occultis nuncijs Veſpaſianum fouẽs, & hæc illáue defenſurus. prout inualuiſſent. Deprehenſi cum literis edictisqꝫ Veſpaſiani per Rhætiam & Gallias militum & centurionum quidam, ad Vitellium miſſi necantur. plures fefellere, fide amicorum, aut ſuomet ſtatu occultati. Ita Vitellij paratus noſcebantur. Veſpaſiani conſiliorum pleraqꝫ ignota: primum ſocordia Vitellij, deinde Pannonicę alpes præſidijs inſeſſæ nuncios retinebant. Mare quoqꝫ

Aſiaticus Vitellij libertus

Pannonicæ alpes

Eteſiæ

Vide Annot. Eteſiæ flabant, harum flatus in orientem nauigantibus ſecundus, inde aduerſus erat. Tandem irruptione hoſtium, atrocibus undiq; nunciijs exterritus, Cæcinam & Valentem expediri ad bellum iubet. Præmiſſus Cæcina. Valentem è graui corporis morbo tum primum aſſurgentem infirmitas tardabat. Longe alia proficiſcẽtis ex urbe Germanici exercitus ſpecies. Non uigor corporibus, non ardor animis. lentum & rarum agmen, & fluxa arma, ſegnes equi. impatiens ſolis, pulueris, tempeſtatum, quantumq; hebes ad ſuſtinendum laborem miles, tanto ad diſcordias promptior. Accedebat huc Cæcinæ ambitio uetus, torpor recens, nimia fortunæ indulgentia ſoluti in luxum: ſeu perfidiam meditanti, infringere exercitus uirtutẽ, inter artes erat. Credidere plerique Flauij Sabini conſilijs concuſſam Cæcinę mentem, miniſtro ſermonum Rubrio Gallo, rata apud Veſpaſianũ fore pacta tranſitionis. ſimul odiorum inuidiæq; erga Fabium Valentem admonebatur, ut impar ad Vitellium, gratiam uiresq; apud nouum principem pararet. Cę cina complexu Vitellij multo cum honore digreſſus, partem equitum ad occupandam Cremonam præmiſit. Mox uexillarij quartædecimæ & ſextædecimæ legionum, dein quinta & duodeuiceſima ſecutæ: poſtremo agmine Vna & uiceſima Rapax, & prima Italica inceſſere cum uexillarijs trium Britannicarum legionum & electis auxilijs. Profecto Cæcina, ſcripſit Fabius Valens exercituí, quem ipſe ductauerat, ut in itinere opperiretur: ſic ſibi cum Cæcina conueniſſe. qui præſens, eoq; ualidior, immutatum id conſilium finxit, ut ingruenti bello tota mole occurreretur. Ita accelerare legiones Cremonam, pars Hoſtiliam petere iuſſæ. Ipſe Rauennam diuertit, prætexto claſſem alloquendi. Mox Patauij ſecretum componendæ proditionis quæſitum. nanq; Lucilius Baſſus poſt præfecturam alæ, Rauennati ſimul ac Miſenenſi claſſibus à Vitellio præpoſitus, quod non ſtatim præfecturam prætorij adeptus foret, iniquam iracundiam flagitioſa perfidia ulciſcebatur. Nec
Mali, ſimiles ſciri poteſt traxerit ne Cæcinam, an (quod euenit inter malos, ut & ſimiles ſint) eadem illos prauitas impulerit. Scriptores temporum, qui potiente rerum Flauia domo, monumenta huiuſce belli compoſuerunt, curam pacis & amorem Reip. corruptas in adulationem cauſas tradidere. Nobis ſuper inſitam leuitatem, & prodito Galba mox uilem fidem, æmulatione inuidiaq;, ne ab alijs apud Vitellium anteirentur, peruertiſſe ipſum Vitellium uidentur. Cæcina legiones aſſecutus, centurionum militumq; animos obſtinatos pro Vitellio, uarijs artibus ſubruebat. Baſſo eadem molienti minor difficultas erat, lubrica ad mutandam fidem claſſe, ob memoriam recentis pro Othone militiæ.

BEATI RHENANI IN LIBRVM DECIMVM NONVM CASTIGATIONES.

Æ c & talia.) Nos, Hæc atq; talia.

Cæterum ut trãſmitteret in Italiam impune, & eo uſui fo ret, ſcriptum Aponio ſociũ reuireſcere credebat.) Hunc lo cum prorſus deprauatum arbitramur. Neq; enim ex uerbis iſtis cõmodus ſenſus elici poteſt. Budenſe exemplar habet, Cęterum in Italiam impune & eo uſui foret ſcriptũ Aponio ſociũ reuireſcere credebatur. Ex uerbis iſtis æque corruptis, huiuſmodi lectionẽ exculpſimus, Cæterũ quum in Italiã, im punito eo uſu, foret ſcriptũ, ſociũ reuireſcere credebat. Nũc perpendat lector utra lectio huic loco magis ſit accõmoda. Videt aũt mihi ideo dictũ, impunito eo uſu, quia nõ ſemper licet è caſtris ad amicos mittere literas, ad cauendã proditionem.

Poſſeſſa ipſo tranſitu Vincentia.) Repoſui, Vicentia. Sic enim Plin. atq; Ptole mæus uocãt, quidã & Vicetiã ex inſcriptione quę in agro Veronenſi reperta eſt. *Vicentia*

Ac ne peruium illa Germanicis exercitibus fieret.) Illâ ſicut quâ, pro illac. Sic libro ſecundo. Incubueratq; ſagittarijs, illâ rupturus, ni Rhetorũ Vindelicorumq; & Gallicę cohortes ſigna obiecíſſent. Hac forma Liuius eâ aduerbialiter uſurpat libro ſexto primæ dec. quod ad quâ refertur. Emenda locum illum fœde deprauatum in omnibus ædítionibus quas ego uiderim. Sic enim uulgo legitur. Et Vol ſci quâ modo ſimulato metu ceſſerant, eunt in ueram fugam effuſi. Tu ſcribe. Et Volſci quâ modo ſimulato metu ceſſerant, eâ in ueram fugam effuſi, magna pars & in ipſo certamine, & poſt in fuga cæſi. *Liuij locus*

Conſilia poſt res afferebantur.) Hęc lectio placet. nam quod in libro regio ſcri ptum eſt, poſt tres menſes, plane ſuppoſuit aliquis, ne uocabulum corruptum tres ex res, ſolum relinqueretur. Nimis longum tempus futurũ erat ſi addidiſſet, an nos, nimis breue, ſi dies.

Omiſſum id munus.) Nos, remiſſum id m. Item, Portius Septimius Proc.

Ad occupandam ripam Rheni fluminis, quod Rhætos Noricoſq; interfluit.) Caſtigauimus contra manuſcriptum exemplar, Ad occupandam ripam Aeni flu minis. Nam autore Ptolemæo Noricum ab occaſu terminatur Aeno fluuio. De hoc loco meminimus libro primo rerum Germanicarum. *Aenus fl.*

Nec his aut illis prælium tentantibus.) Scripſimus, Nunc illis aut hijs prælium tentantibus.

Sed Primus ac Varus occupãtes Aquileię proxima quæq;.) Codex Budenſis, Sed Primus ac Varus occupata Aquileia, proxima quoq;, Subau. occupantes.

Vulgata uictoria poſt principia belli ſecundum Flauianos duæ legiones, ſepti ma Galbiana.) Exemplar Matthiæ regis. Vulgata uictoria principia belli ſecun dum Flauianos date legiones. Lego. Vulgata uictoria principio belli ſecundum Flauianos data, legiones ſeptima Galbiana &c.

Si placere Galbæ principatus.) Caſtig. Si placeret Galbæ principatus.

Facta à tribunis & centurionibus.) Particula à uidetur mihi ſupereſſe.

Obturbabatur militum uocibus Aponius.) Dictionem Aponius deleuimus. Mox. & à conuitijs ac probris. Nos, & probris. Ibidem. Senſit ludibrium miles. in manuſcripto codice eſt, Sentit miles.

Quippe Mœſicæ legiones.) Vocabulo legiones expuncto ſcripſimus, Quip pe Mœſici adiutam à ſe Panno. ultro. ref. Nam ſequitur, Pannonici. Codex Bu denſis continet, Mœſice, ſed perperam meo iudicio.

Vacantium

Vacantium forte balnearum fornicibus abditus.) Repoſuimus, fornacibus.

Qui prope accurrit.) Caſtig. Qui propere accurrit.

Hadriam peruectus.) Nos, Hadriam prouectus.

Secreta caſtrorum affectans.) Volumen regium, Secretorum caſtrorum affectans. Lego. ſecretum caſtrorum affectans.

Transfugiſſe claſſem in arcto commeatum.) Repoſui, Transfugiſſe claſſem inopia commeatuum.

Huc cecidiſſe Germani exercitus gloriam.) Nos, Germanici exercitus.

Iunctas manus & capta traderent arma.) Caſtig. uinctas manus &c.t.a.

Et abeſſe unicũ Othoniani exercitus robur.) Liber manu ſcriptus habet, Germanici. Forte legendum, Britannici.

Quos tamen ĩſdem illis campis.) Repoſui, Quos tum ĩſdẽ campis illis. Mox, ut tot armatorum millia, dictio tot non eſt illic.

Vt legionibus primę Italicę & undeuiceſimæ Rapaci iungerẽtur.) Nos, Vni. & uiceſimæ Rapaci iungerentur.

Vbi hæc comperta Antonio, diſcordes animis, diſcretos uiribus hoſtium exercitus aggredi ſtatuit.) Hæc duo uocabula animis diſcretos, non ſunt in regio codice, qui ſic habet, Vbi hæc comperta Antonio, diſcordes uiribus hoſtium exercitus aggredi ſtatuit. Diſcordes uiribus, id eſt propter uires.

Immenſam belli luem.) Accuſatiuus luem non eſt in libro Budenſi. Malim, uim. Paulopoſt illic eſt, progredi paucos.

Vacuo medio relinquit iter.) Emendaui, Vacuum in medio reliquit iter.

Occurſare pauentibus.) Nos, occurrere pauentibus.

Atq; illic conſternuntur.) Scripſi conſternantur. Sic infra. Cæteri fœda fuga conſternantur. Quanquam uulgo legitur conſternuntur.

Arma equosq; abripere.) Nos, arma, equos, abripere.

Quos militiæ gloria legionarĩs quanquã raptim ductos, æquabat.) Quia ablatiuus gloria non eſt in exemplari manuſcripto, forte militiæ dictum eſt aduerbialiter pro in militia. Legitur autem illic æquabant. Subauditur, alĩ. Item. Nec Antonius ultra inſiſtit. Item. Poſſe coloniam plano ſitam. Non in plano. Sic infra. Turrim uicino ſitam, pro in uicino. Quare præpoſitionem in ſuſtulimus.

Et maiorẽ rapiendi licentiã.) Lego ſed. Idẽ audaciæ per tenebras irrũpentibus, ſed maiorẽ rapiẽdi licentiã. Mox. Sed opes. Malim, & opes. Infra, Nũ ſecures dolabraſq;, et cętera. Nos. Nũ ſecures, dolabras, et cętera expug. urbib. ſecũ attulĩſſent.

Aduectis tormentis machiniſq; uim uictoriamq; nobiſcum ferimus.) Exemplar Budenſe tantũ habet, tormentiſq;. Forte legendum, aduectis tormẽtis uimq; uictoriamq; nobiſcum ferimus.

Cæteraq; quæ uſui forent allaturos.) Caſtigaui, Cæteraq; uſui allaturos. Item, uagos ex Cremonenſibus.

Sextadecimanos duodeuiceſimanosq;.) Nos, Sextadecimanos duoetuiceſimanosq;. Sic & alibi loquitur.

Atrox his rurſusq; illis.) Submoui particulam que, Atrox his, rurſus illis. Mox eſt illic. Eademq; acie arma. Non, utraq; acie.

Neutrò inclinata fortuna.) Scripſimus, Neutrò inclinauerat fortuna.

Quæ ſuper cuncta.) Codex Budenſis habet que. Lego, Quin ſuper cuncta. Nam ſæpe que pro quin poſuit librarius.

Pondera ſaxorum Vitelliani prouoluunt.) Illic eſt prævoluunt.

Quamuis peſſimo flagitio degenerant.) Quid ſi legas, quouis peſſimo flag.

Is in uallum egreſſus deturbatis qui reſtiterant.) Scripſi, qui reſiſterent.

Non

Non in uulgus inops, sed in trib.) Illic nō in uulgus inopsq; in tribunos. Forte, (quin in tribunos.

Tot fortissimi uiri.) Nos, Ac fortissimi uiri.

Et posita omni fiducia.) Castigauimus, Et posita omni ferocia.

Subit recordatio illos esse.) Exemplar Matthiæ regis habet, Subit ratio. Legerim, Subit miseratio illos esse qui nuper Bebriaci uictoriæ temperassent.

Auxit inuidiam ædítum illic à Cæcina gladiatorum spectaculum.) Præpositionem à deleuimus. Nam subauditur.

Maiore opum specie complebat.) Emendaui, Maiorum opum specie comp.

Is balneas abluēdo cruore propere petit.) Nos, abluēdo cruori. Illic est balnea. Nec refert.

Vtiq; exercitui, uario.) Castig. Vtq; exercitu, uario linguis moribus.

Hic exitus Cremonam habuit.) Illic tantum, Hic exitus Cremonā. Tum subaudiendum habuit. Aut legendum, Cremonæ.

Et si qua alia uis per alpes irrueret.) Reposui, rueret. Nam ruere pro irruere sæpe usurpat.

Vbere agri annexu.) Cogitandum an legi possit, adhæsu, ab adhærendo. Mox est illic. Ciuilibusq; intacta.

Antonius post rem, flagitij crebrescente inuidia.) Volumen Coruini regis habet, Antonius pistore flagitij. Lego, Antonius pudore flagitij, crebresc. inuidia.

Cædi cœpere.) Illic, Cecidi. Reposuimus, Occidi cœpere.

Non alloquio exercitioq;.) Illic, non exercitioq;. Lego. non alloquio, non exercitio militem firmare.

Nec defuit qui unum consulatus diem (i.e.i.l. C.s.) m.c.i.t.a. blandiretur.) Castigauimus, eblandiretur. *Vnum consulatus idem eblandiretur*

Rosius Regulus, inijt eiurauitq;.) Illic est tantum, Rosius Reg. inijt, eiurauit.

Cum belli ciuilis præmia festinarentur.) Codex Budensis habet, dictarentur. Legerim, ista darentur.

Turrim uicino sitam collucere per n.c.l. animaduertit.) Illic aduertit.

Vbi aspernatum Vitellium.) Fœdus lapsus est. Restituimus, Vbi asperatū V.

Illic infensus Blæso.) Nos, Ille infensus Blæso.

Causam confusionis quærenti.) Volumen regium habet aperte, Causam effusionis quærēti. Id fortassis accipi potest de subita prouolutione qua se L. Vitellius calumniator in terram ante pedes Vitellij Cæsaris effudit. At confusionis uocabulum etiā usurpat libro sequenti, de Domitiano. Crebra oris confusio pro modestia accipiebatur. Liuius lib. 1. dec. quintæ. Paulopost redijs confuso uultu.

Tot Germanicæ legiones.) Hæc clausula non est in libro manuscripto.

Principis labores è conuiuio prospectantem.) Labores, morbum uocat. *Labores pro morbo*

Ne dilata Blæsi mors maturam pœnitentiam.) Reposui, maturam perniciem, Subaudi, ipsi Vitellio afferret.

Vt parum abfuerit.) Nos, Vt parum effugeret, ne dignus crederetur.

Sed Valens ne in tanto quidē discrimine.) Illic ne in tanto discrimine quidem.

Item, quo minus illicitas rapere uoluptates. Quam lectionē & nos secuti sumus.

Apud auidos periculorum & dedecoris securos.) Castig. & decoris securos. Sunt autem decoris securi, qui nullam honesti curam habent. *Decoris securi*

Eo metu, paucis quos aduersa non mutauerant.) Addidimus particulam, &, Eo metu, & paucis quos aduersa non mutauerant.

Ipse flexit in Vmbriam, atq; inde Etruriam. Rursum hic addidimus præpositionem, in, Atq; inde in Etruriam.

Gallias, & exercitus, & Germanię gentes, nouumq; bellū cieret.) Duas dictiones, & exercitus, deleui.

Aut aduerſante uento.) Scribo, haud aduerſante uento.

Foroiulienſem coloniam clauſtraq; maris præſidio tuebatur.) Illic Foroiulienſem coloniam, clauſtra maris, Appoſitiue.

Autor Eo grauior auctor.) Sic ſupra. Tum progreſſus Lucilius autorem ſe præbet palàm claſſis.

Quæ urbi paratu firma.) Codex Coruini, parta habet. Lego. Quę ubi pacta firma, & auctarum apud u. V. a. increbuere.

Totidemq; centurionibus.) Illic totidem centurionibus. Et nos ſic ſcripſimus.

Cæteris remanere, & in uerba Veſpaſiani adigi uolentibus liberum fuit.) Eraſimus dictionẽ liberum. Nam imitatione Græca dixit Tacitus, Cæteris remanere & in uerba Veſpaſiani adigi uolentibus fuit. Vt lib. 15. Hæc atq; talia plebi uolenti fuere. Sic enim caſtigandum monuimus, ubi uulgo ualentia fuere, legitur. In uita Agricolę ſoceri. Eoq; initio erecta prouincia, ut quibus bellum uolentibus erat, Libro primo. Vt quibuſq; bellum inuitis aut cupientibus erat. Nec eſt locutio ualde diſſimilis, infra: Et Mutiano uolenti ſcripſere. Adduximus ſuperiori loco quædam exemplа ex autoribus Græcis, quæ non uiſum eſt hic repetere.

Cæteris remanere & in uerba Veſpaſiani adigi, uolentibus fuit

Simul ipſorum Brigantum defectione.) Liber regius, Simul ipſorum Brigantum defectio. Statq; ſententia.

Haud tenendæ manus auctor.) Nos, Haud temnendæ manus ductor. In manuſcripto uolumine legitur, rependę manus ductor. Poſſit legi, haud pœnitendę manus. Quod uero mox ſequitur, uetuſtam admodum ciuitatem, & illic eſt, uetuſta manum ciuitatem, Forte ſcribendum, uetuſtiſſimam ciuitatem.

Claſſis quoq; faces intulit.) Nos, Claſſi.

Quin & Barbari contemptim uagabantur.) Scripſi, contemptius uagabantur.

Ceu felicitas in tali ingenio.) Caſtig. Seu felicitas in tali ingenio.

Tanto acrior apud maiores, quod ſicut uirtutibus glor.) Nos dictione quod expũcta, ſic ſcripſimus. Tanto acrior apud maiores ſicut uirtutibus gloria, ita flagitij pœnitentia fuit. Nam exemplar regium manifeſte habet flagitij, ut de flagitio occiſi fratris intelligas.

Sed hæc aliaq; ex ueteri memoria petita.) Caſt. repetita. Mox eſt illic, poſcet.

Et certiora ex Mutiano ſperabantur.) Præpoſitionem ex ſuſtulimus.

Et Mutiano uolentia reſcripſere.) Caſtigauimus, Et Mutiano uolenti ſcripſere, Hoc eſt grata reſcripſere. Redolet Helleniſmum hæc locutio. Nõ prorſum abſimilis illis, Hæc atq; talia plebi uolenti fuere. Item, remanere & in uerba Veſpaſiani adigi uolentibus. In uita Agricolæ, Vt quibus bellum uolentibus erat. Sane quantum ad datiuum uolenti attinet quod Græcis eſt βουλομένῳ, meminimus ſupra. Mox eſt illic, aut facta eius.

Vt ad uires hoſtiũ ſpectandas.) Particulam ut expũximus. Nam ſubintelligit.

Abnuentiq; uera eſſe quæ afferret.) Nos, referret.

Quandoquidem, inquit, magno documento opus.) Addidimus uerbum, eſt.

Tandem flagitante exercitu qui Meuaniam inſederat) Pronomen relatiuum qui ſubmouimus. Nam hæc clauſula, Meuaniã inſederat, per parentheſim interecta eſt. Et ſubintellígitur, Meuaniam inſederat ſ. is exercitus.

Vt nube atra diem obtenderent.) Scripſimus obtunderent. Obtunditur lux & fulgor per obumbrationem.

Longe quàm ubi feriri hoſtias mos eſt, confoſſus.) Deleui particulam quàm.

Longe Longe, id eſt procul ab eo loco ubi feriri hoſtias mos eſt, confoſſus.

Et collata utrinq; caſtra.) Caſtig. Vt collata utrinq; caſtra.

Quę ubi Vitellio cognita.) Manuſcriptum exemplar nõ habet, Vbi, Poſſunt ſic di-

sic distingui uerba. Quæ Vitellio cognita. Subaudi, sunt. Parte cop.

Dantes nomina sacramento adigit.) Illic est dat nomina. Forte scribendum & distinguendum, dant nomina, sacramento adigit.

Et pondus argenti senatoribus inducit.) Nos, indicit.

Quæ non dabantur, remisit.) Codex Matthiæ Coruini, Quæ non dabantur, omisit, Adhuc nullus commodus sensus elici potest. Pro non dabantur, lego nunciabantur, & bene habebit locus. Quæ nunciabãtur, omisit. Hoc est, omisit punire senatores equitesq; de quibus nunciatum foret quod è castris se subduxissent. *Quæ nunciabantur, omisit*

Niue se eluctantibus.) Castigaui quemadmodum est in uolumine Budensi, niues eluctantibus. Sic in uita Agricolæ. Super uirtutem hostium, locorumq; difficultates eluctatus. Eodem modo dixit libro 17. Et immensa uiarũ spacia, ægre sub armis eniterentur. Et hoc loco mox. Custodias Vitellij elapsum. Item libro 4. Eiusq; statuam uim ignium bis elapsam. *Niues eluctantib. spatia uiarum eniti*

Et notitia locorũ.) Illic legitur. Et noctu locorum. Forte, notu pro notione seu notitia.

Donec aquilæ signaq; legionum assequerentur.) Absolute usurpat assequi. Infra Missus exemplo Varus. Nos. Missus extemplo Varus.

Fonteium Capitonem in proditionem corruptum.) Hæc clausula in proditionem, non est in libro regio.

Id quoq; non sine decore.) Nos, sine dedecore.

Vt ad prælium intentus armatusq;.) Illic legitur. ornatusq;, Liuius lib. 9. primæ dec. Diemq; ijs, qua equis armisq; instructi atq; ornati adessent, edixit. Item lib. 1. primæ dec. Armati ornatiq;. Vbi uulgo legitur, Ordinati armatiq;. *Flauianus exercitus ut ad prælium intentus, ornatusq;*

Et pecuniam & secreta Campaniæ offerre Vitellio.) Budensis codex habet secretam. Lego. secretum Campaniæ.

Tanquam inuidia & æmulatione fortunam fratris moraretur.) Illic legitur, fortunæ fratris m. Distingue, Tanquam inuidia & æmulatione fortunæ fratris, moraretur. Vbi moraretur accipit absolute, pro conctari.

Et credebatur affectam eius fidem præiuuisse.) Sic hic dicit affectam fidem pro læsa, quemadmodum Liuius dixit res affectas lib. 6. primæ dec. Quorum legati opem rebus affectis orãtes, quum senatum adissent. Et affectam Remp. lib. 5. eiusdem dec. Modo quæ res post prodigium Albani lacus, nisi instauratio sacrorũ, auspiciorũq; renouatio, affectæ Veienti bello reip. remedio fuit? Et affectũ corpus. Lib. 9. primę dec. In corpore tamẽ affecto uigebat uis animi consilijq;. Emendandus est deprauatus Liuij locus lib. 5. primę decadis, ubi in uulgatis æditionibus legitur, Vires corporis effœtæ. Tu scribæ, Vires corporis affectæ. *Affecta fides Affectæ res Affecta resp. Affectum corpus Vires corporis affectæ*

Ne uictos quidem laturos.) Codex Matthiæ Coruini, Ne uicto quidem laturos. Lego, ne uictum quidem laturus.

Nisi extincto æmulatore redituram.) Illic legitur, æmulatore daturam. Forte scribendum, æmulo redituram.

Ne dum Primus & Fuscus.) Nos, Nedum Primus ac Fuscus. Mox est illic, ulla in Vitellium.

Moriendum deditis.) Hæc clausula est in libro manuscripto.

Pullo amictu palatio digreditur.) Scripsimus, degreditur. Nam quoties ex alto descensus innuitur, apte locum habet hoc uerbum. Liuius lib. 9. primæ dec. Cum quingẽtis, inquit, haud amplius peditibus, ducentisq; equitibus degressum iugis Masanissam persecutus. Rursum lib. 5. eiusdem dec. Cum equitibus ad pedes degressis. Sic enim ibi legendum, pro digressis. *Palatio degreditur*

Simul ferebatur lecticula paruulus filius.) Illic est, paruus filius.

Piso & Galba tanquam in acie cecidere. In sua cõcione.) Exemplar Budense:

Piſo & Galba tanquã in acie cecideban ſua concione Vitellius. Legerim, in acie cecideranr, ſua concione Vitellius. ſ. cecidit. Sua concione, pro, in ſua concione.

Intercluſum aliud iter.) Illic, intercluſum alterum iter. Et ſic nos ſcripſimus. Mox, in palatium redijt.

Mixto milite, & quibuſdam ſenatorũ equitumq́.) Participium mixto non eſt in codice regio. Verum pro & quibuſdam, eſt, ex quibuſdam. Vt ſtet ſententia, ar-

Arcem capitolij inſedit, milite ex quibuſdam ſenatorũ equitumq́

cem Capitolij inſedit, milite, hoc eſt cum milite, ex quibuſdam ſenatorum equitumq́. Mutauimus itaq; particulam, &, in ex, & ablatiuum mixtum ſuſtulimus.

Ne à militibus internuncius inuiſæ pacis interficeretur.) Particulam à deleui. Nam ſubauditur. Niſi quis putet uocabulum internuncius cum datiuo militibus conſtruendũ, per participiũ exiſtens. Tum multo minus opus erit à præpoſitione.

Saxis teguliſq; Vitellianos deturbabant.) Hoc uerbũ miror à librario omiſſum (fuiſſe.

Faces in prominentẽ porticum iecere.) Illic eſt, iacere pro iaciebant.

Quo nitentes ac progreſſos depellerent.) Nos, depulerint. Item, populo Ro.

Quam non Porſena dedita urbe, neq; Galli capta temerare potuiſſent.) Scripſimus, tenere potuiſſent. Tenere hoc eſt obtinere, tanquam ſui iuris factam. Sic enim habet Codex Budenſis. Alioqui uerbum temerare non diſplicet, quo ſæpe Tacitus utitur. Senſus eſt, ſaltem tenere non potuerunt, adeo non cremare excin derecq́. De hoc tamen loco cogitet lector.

Quo tãtæ cladis pretio ſtetit?) Verbum ſtetit eraſimus, & diſpunximus. Quibus armorum cauſis, quo tantæ cladis pretio, pro patria bellauimus?

Ignoratusq́, apud Cornelium primum) Nos, Ignoratus apud Cornelium Primum paternum clientem, iuxta Velabrum delituit.

Præmia enauatæ operæ

Et præmia nauatæ operę petebãt.) Volumẽ Budenſe. Et præmia enauatæ operę petebant. Eſt aũt elegans uocabulũ enauatus, ab enauando. Vbi è cõſummatio-

Enauatus

nẽ ſignificat, ut in uerbo euinco. Lib. 3. Tãto magis imbelles Heduos euincite. Itẽ

Enauare operam

in emunio, cuius participio utit in uita Agricolę: Syluis & paludibus emuniendis.

Direpta æmulatione inter duos.) Nos, dirempta æmulatione inter duos.

Neq; multi cecidere.) Caſtigaui, neq; inulti cecidere.

Ipſe lauream geſtæ proſperæ rei.) Emend. Ipſe lauream proſperè geſtæ rei.

Cæteri fœda fuga conſternuntur.) Scripſi, conſternantur. Vt ſupra. Atq; illic conſternantur.

Prætexto reipublicæ

Vt prætextu Reip. concordiam pacemq́; ſuaderent.) Nos, prætexto. Nam ſic & autores alij loquuntur.

Et ni dato à duce præſidio.) Et particula non eſt in libro manuſcripto, qui mox

Sacrum etiam in exteras gentes legatorum ius

habet, ſacrum etiam in exteras gentes legatorum ius. In pro erga, Hoc eſt cũ exteræ gentes mittunt legatos.

Dirempta belli commercia.) Lego, bellico commercia, Sabini cæde, & incendio Capitolij, dirempta bellico cõmercia. Hoc eſt, uelut dato belli ſigno, dirempta commercia. Notum eſt quid ſit bellicum canere.

Erui iugulariq́ expoſtulantes.) Scripſimus, poſtulantes.

Et ſcortis miles.) Caſtigauimus, Et ſcortis ſimiles.

Quæ acerrimus quiſq; ut nouiſſimam ſpeciem retinebant.) Emendauimus: ut nouiſſimam ſpem retinebant.

Auentinum in domum uxoris ſellula defertur.) Exemplar regiũ habet Auentini. Per auerſam palatij partem Auentini, in domum uxo. ſellula defertur.

Vel quo maturius ludibrio eximeret.) Illic legitur, ludibus. Suſpicor ſcribendum, ludibrijs. Mox, nos, Vox una.

Pater illi L. Vitellius (nam ſeptimum & quinquageſimum ætatis annum explebat

plebat.) Codex Budensis. Patrem illi luceriam septimum & quinquagesimum ætatis annum explebat. Conijcio legendum. Pater illi L. Nucerian. septimum & quinquagesimum ætatis annum explebat. Siue. Pater illi L. Nucerin. (aut L. Nuceria pro à Nucería.) Iam septimum & quinquagesimum ętatis annum explebat. De auo Vitellij Cæsaris Suetonius in hæc uerba scribit: P. Vitellius domo Nuceria. Cæterum quia manuscriptum uolumen habet, Patrem illi Luceriam, simplicius sit legere, Patrem illi Nuceria. Subaudi dedit. Septimum & quinquagesimum ætatis annũ explebat. Paulopost. Reip. haud dubie intererat. Vocabulum Reip. in regio libro omissum, doctus quispiam hic infulsit cum eo non sit opus. Nam latine dicitur, Hauddubie intererat Vitelliũ uinci, hoc est ad rem pertinebat. Vtile erat. Itaq; genitiuum Reip. dispunximus. Liuius lib. 7. quartæ dec. Quod plurimum intererat ad animos ciuitatum.

Patrem illi Nuceria

Hauddubie intererat Vitellium uinci

Præcipiti in occasum die.) Scripsimus, Præcipitãte in occasum die. Nam præcipitare etiam absolute usurpant autores. Liuius lib. 7. tertię dec. Creditum uulgo est, in puteum apertum ex equo præcipitasse. Sic enim scriptum reperi in uetusto codice cum eum librum conferrem. Quanquam in uulgatis æditionibus legitur præcipitatum esse. Rursum lib. 9. quartæ dec. Et pars maxima inermes per inuia & rupes deruptas præcipitantes fugerunt.

Præcipitante in occasũ die. Præcipitare

FINIS.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XIX.

MELIORE fato fideq; Flauianarum partium duces consilia belli tractabant. Petouionem in hyberna Tertiædecimæ legionis conuenerant. illic agitauere, placeret ne obstrui Pannoniæ alpes, donec à tergo uires uniuersæ consurgerent, an ire cominus, & certare pro Italia constantius foret.

Petouionem uulgus eruditorũ Petouiã uocat, Germani Betta in Carnis oppidum in ripa Draui fl. situ.

Quibus opperiri auxilia, & trahere bellum uidebatur, Germanicarum legionum uim famamq; extollebant, & adueniisse mox cum Vitellio Britannici exercitus robora: Ipsis nec numerum parem pulsarum nuper legionum: & quanquam atrociter loquerentur, minorem esse apud uictos animum. Sed infestis interim alpibus, uenturum cum copijs Orientis Mutianum. Superesse Vespasiano mare, classes, studia prouinciarum, per quas uelut alterius belli molem cieret. Ita salubri mora, nouas uires affore, & præsentibus nihil periturum.

Ad ea Antonius Primus (is acerrimus belli concitator) festinationem ipsis utilem, Vitellio exitiosam differuit. plus socordiæ quàm fiduciæ accessisse uictoribus. Neque enim in procinctu & castris habitos, per omnia Italiæ municipia desides, tantum hospitibus metuendos, quanto ferocius ante se egerint, tanto cupidius insolitas uoluptates hausisse. Circo quoq; ac theatris & amœnitate urbis emollitos, aut ualetudinibus fessos. Sed addito spa-

Antonius Primus belli concitator aduersus Vitellium pro Vespasiano

cio, rediturum & his robur meditatione belli. Nec procul Germaniam unde uires, Britanniam freto dirimi, iuxtà Gallias Hispaniasq́. utrinque uiros, equos, tributa. ipsamq́ Italiam & opes urbis. Ac si inferre arma ultro uelint, duas classes, uacuumq́ Illyricum mare. Quid tum clauſtra montium prouisa futura? quid tractum in æstatem aliam bellum? unde interim pecuniam & commeatus? Quin potius eo ipso uterentur, quod Pannonicæ legiones deceptæ, magis quàm uictæ resurgere in ultionem properent: Mœsici exercitus integras uires attulerint. Si numerus militum potius quàm legionum putetur, plus hinc roboris, nihil libidinum, & profuisse disciplinæ ipsum pudorem. Equites uero ne tum quidem uictos, sed quanquam rebus aduersis dissectam Vitellij aciem. Duæ tunc Pannonicæ ac Mœsicæ alæ perruperе hostem. Nunc XVI alarum coniuncta signa, pulsu sonituq́ & nube ipsa operient ac superfundent oblitos præliorum equites equosq́. Nisi quis retinet, idem suasor auctorq́ consilij ero. Vos quibus fortuna in integro est, legiones continete, mihi expeditæ cohortes sufficient. Iam referata militia impulsas Vitellij res audietis: iuuabit sequi, & uestigijs uincentis insistere. Hæc atq́ talia flagrans oculis, truci uoce, quo latius audiretur (& enim se centuriones & quidam militum consilio miscuerant) ita effudit, ut cautos quoq́ ac prouidos permoueret: uulgus & cæteri unum uirum ducem q́ spreta aliorum segnitia laudibus ferrent. Hanc sui famam ea statim concione commouerat, qua recitatis Vespasiani epistolis, non, ut plerique, incerta differuit, huc illuc tracturus interpretationem, prout conduxisset. Aperte descendisse in causam uidebatur, eoq́ gratior militibus erat, culpæ uel gloriæ socius. Proxima Cornelij Fusci procuratoris auctoritas. Is quoque inclementer in Vitellium inuehi solitus, nihil spei sibi inter aduersa reliquerat. Titus Appius Flauianus natura ac senecta conctatior, suspitiones militum irritabat, tanquam affinitatis cum Vitellio meminisset. Idemq́ quod cœptante legionum motu profugus, dein sponte remeauerat, perfidiæ locum quæsisse credebatur. Nam Flauianum omissa Pannonia ingressum Italiam & discrimini exemptum, rerum nouarum cupido legati nomen resumere, & miscери ciuilibus armis impulerat, suadente Cornelio Fusco, non quia industria Flauiani egebat, sed ut consulare nomẽ surgentibus tum maxime partibus, honesta specie prætenderetur. Cæterum ut transmitteret in Italiam impune, & eo usui foret, scriptum Aponio socium reuitesceret crederet. Quæsitum inde quæ sedes bello legeretur. Verona potior uisa, patentibus circum campis ad pugnam equestrem, qua prævalebant: simul coloniam copijs ualidam auferre Vitellio in rem famamq́ uidebatur. Possessa ipso transitu Vicentia: quod per se parum (etenim modicæ municipio uires) magni momenti locum obtinuit, reputantibus illic Cæcinam genitum, & patriam hostium duci ereptam. In Veronenſibus pretium fuit, exemplo opibusq́ partes iuuere. Et interceptus exercitus per Rhætiam Iuliasq́

Vide Castigationes huic 19 libro præfixas

Verona

Vicentia

Iuliasq; alpes. ac ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obsepserat. Quæ ignara Vespasiano aut uetita. quippe Aquileiæ sisti bellum, expectatiq; Mutianum iubebat. Adijciebatq; imperio consilium, quando Aegyptus, claustra annonæ, uectigalia opulentissimarum prouinciarum obtinerentur, posse Vitellij exercitum egestate stipendij frumentiq; ad deditionem subigi. Eadem Mutianus crebris epistolis monebat, incruentam & sine luctu uictoriam, & alia huiusce modi prætexendo, sed gloriæ auidus, atq; omne belli decus sibi retinens. Cæterum ex distantibus terrarum spacijs consilia post res afferebantur. Igitur repentino incursu Antonius stationes hostium irrupit, tentatisq; leui prælio animis, ex æquo discessum. Mox Cæcina inter Hostiliam uicum Veronensium, & paludes Tartari fluminis, castra permunijt, tutus loco, cum terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur. quod si affuisset fides, aut opprimi uniuersis Vitellianorum uiribus duę legiones nondum coniuncto Mœsico exercitu potuere, aut retro actę, deserta Italia turpem fugam conscisuissent. Sed Cęcina per uarias moras prima hostibus prodidit tempora belli, dum quos armis pellere promptum erat, epistolis increpat, donec per nuncios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cum legione septima Claudiana aduenit. Legioni tribunus Vipsanus Messala præerat, claris maioribus, egregius ipse, & qui solus ad id bellum artes bonas attulisset. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones erant) misit epistolas Cæcina, temeritatem uicta arma tractantium incusans. Simul uirtus Germanici exercitus laudibus attollebatur, Vitellij modica & uulgari mentione, nulla in Vespasianum contumelia. Nihil prorsus quod aut corrumperet hostem, aut terreret. Flauianarum partium duces omissa prioris fortunæ defensione, pro Vespasiano magnifice, pro causa fidenter, de exercitu securi, Vitellium ut inimici, ut innocuum exercitum Mœsicum celebrare. At ne inermes prouincię barbaris nationibus exponerẽtur, principes Sarmatarum Iazygum, penes quos ciuitatis regimen, in commilitium asciti, plebem quoq; & uim equitum, qua sola ualent offerebant. remissum id munus, ne inter discordias externa molirentur, ac maiore ex diuerso mercede, ius fasq; exuerent. Trahuntur in partes Sido atq; Italicus reges Sueuorum, quibus uetus obsequium erga Romanos, & gens fidei commissæ patientior: opposita in latus auxilia infesta Rhætiæ, cui Porcius Septimius procurator erat incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius Felix cum ala Tauriana & VIII cohortibus, ac Noricorum iuuentute, ad occupandam ripam Aeni fluminis, quod Rhætos Noricosq; interfluit, missus. Nunc illis, aut his prælium tentantibus, fortuna partium alibi transacta. Antonio uexillarios è cohortibus, & partem equitum ad inuadendam Italiam rapienti, comes fuit Arrius Varus strenuus bello, quam gloriam & dux Corbulo, & prosperæ in Armenia res addiderant. Idem secretis apud Neronem sermonibus ferebatur

Sarmatæ Iazyges

Sido, Italicus Sueuorum reges

Rhetia Vitellio studebat

Corbulonis uirtutes criminatus. Vnde infami gratia primum pilum adep-
pto, læta ad præsens male parta, mox in perniciem uertere. Sed Primus ac
Aquileia Varus occupantes Aquileiæ proxima quæq́, & Opitergij & Altini lætis
Opitergium animis accipiuntur. Relictum Altini præsidium, aduersus classem Rauen-
Altinum natem, nondum defectione eius audita. Inde Patauium & Ateste partibus
Patauium *Ateste* adiunxere. Illic cognitum tris Vitellianas cohortes, & alam cui Scribonia-
næ nomen ad Forum Alieni ponte iuncto consedisse. Placuit occasio inua-
dendi incuriosos. nam id quoq́ nunciabatur. luce prima inermes pleroscp
oppressere. Prædictum ut paucis interfectis, cæteros pauore ad mutandam
fidem cogerent. Et fuere qui se statim dederent. plures abrupto ponte, in-
stanti hosti uiam abstulerunt. Vulgata uictoria post principia belli secun-
dum Flauianos, duæ legiones septima Galbiana, Tertiadecima Gemina
cum Vedio Aquila legato Patauium alacres ueniunt. Ibi pauci dies ad re-
quiem sumpti. & Minutius Iustus præfectus castrorum legionis septimæ,
quia audacius quàm ciuili bello imperitabat, subtractus militum iræ, ad Ve
spasianum missus est. Desiderata diu res interpretatione gloriæ in maius
accipitur, postquam Galbæ imagines discordia temporum subuersas in om
nibus municipijs recoli iussit Antonius, decorum pro causa ratus, si placeret
Galbæ principatus. Et partes præsumpsere, facta tribunis & centurioni-
bus retinendi quæ Vitellius indulsisset spe, atq́ ipsum Cæcinam non ob-
scure ad transitionem hortabantur. Recitatæ pro concione epistolæ addide
re fiduciam, quod submisse Cæcina uelut offendere Vespasianum timens,
ipsorum duces contemptim, tanquam insultantes Vitellio scripsissent. Ad-
Dillius Apo- uentu deinde duarum legionum, è quibus tertiã Dillius Aponianus, octa-
nianus uam Numisius Lupus ducebãt, ostentare uires, & militari uallo Veronam
circundare placuit. Fortæ Galbianæ legioni in aduersa fronte ualli opus ces-
serat, & uisi procul sociorum equites, uanam formidinem ut hostes fecere.
Rapiuntur arma, & ut proditionis ira militum in T. Appium Flauianum
incubuit, nullo criminis argumento. Sed iam pridem inuisus turbine quo-
dam ad exitium poscebatur. propinquum Vitellij, proditorem Othonis,
interceptorem donatiui clamitabant. Nec defensioni locus, quanquam sup-
plices manus tenderet, humi plerunq́ stratus, lacera ueste, pectus atq́ ora
singultu quatiens. Id ipsum apud infensos incitamentum erat, tanquam ni-
mius pauor conscientiam argueret. Obturbabatur militum uocibus cum
loqui cœptaret. fremitu & clamore cæteros aspernantur, uni Antonio aper
tæ militum aures. Nam & facundia aderat mulcendiq́ uulgum artes, &
auctoritas. Vbi crudescere seditio, & à conuitijs & probris, ad tela & manus
transibãt, injici cathenas Flauiano iubet. Sensit ludibrium miles, dissectisq́
qui tribunal tuebantur, extrema uis parabatur. Opposuit sinum Antoni-
us stricto ferro, aut militum se manibus, aut suis moriturum obtestans: ut
quemq́ notum, & aliquo militari decore insignem aspexerat, ad ferendam
opem

opem nomine ciens. Mox cõuersus ad signa & bellorum deos, hostium potius exercitibus illum furorem, illam discordiam inijcerent, orabat, donec faticeret seditio, & extremo iam die sua quisq; in tentoria dilaberetur. Profectus eadem nocte Flauianus, obuijs Vespasiani literis, discrimine exemptus est. Legiones ueluti tabe infectæ Aponium Saturninum Mœsici exercitus legatum, eo atrocius aggrediuntur, quod non ut prius labore & opere fessę, sed medio diei exarserant, uulgatis epistolis, quas Saturninus ad Vitellium scripsisse credebatur. ut olim uirtutis modestiæq;, tunc procacitatis & petulantiæ certamen erat, ne minus uiolenter Aponium quàm Flauianũ ad supplicium deposcerẽt. Quippe Mœsici adiutam à se Pannoniorum ultionem referentes, & Pannonici uelut absoluerentur aliorum seditione, iterare culpam gaudebãt. In hortos in quibus diuertebatur Saturninus pergunt. Nec tam Primus, Aponianus, & Messala (quanquam omni modo nixi) eripuere Saturninum, quàm obscuritas latebrarum, quibus occulebatur uacãtium forte balnearum fornacibus abditus. Mox omissis lictoribus Patauium cõcessit. Digressu consularium uni Antonio uis ac potestas in utrunq; exercitum fuit, cedentibus collegis, & obuersis militum studijs. Nec deerãt qui crederent utrãq; seditionem fraude Antonij cœptam, ut solus bello frueretur. Ne in Vitellij quidem partibus quietę mentes, exitiosiore discordia. non suspicionibus uulgi, sed perfidia ducum turbabantur. Lucillius Bassus classis Rauennatis præfectus, ambiguos militum animos, quod magna pars Dalmatæ Pannonijq; erant, quæ prouinciæ Vespasiano tenebantur, partibus eius aggregauerat. Nox proditioni electa, ut cæteris ignaris, soli in principia defectores coirent. Bassus pudore seu metu quis nam exitus foret, intra domum opperiebatur. Trierarchi magno tumultu Vitellij imagines inuadũt, & paucis resistentium obtruncatis, cęterum uulgus rerum nouarum studio, in Vespasianum inclinabat. Tum progressus Lucilius auctorem se palàm præbet, classis Cornelium Tuscum præfectum sibi destinat, qui properè accurrit. Bassus honorata custodia liburnicis nauibus Hadriam prouectus, à præfecto alæ Mennio Rufino præsidium illic agitante uincitur. Sed exoluta statim uincula inueruentu Hormi Cæsaris liberti. is quoq; inter duces habebatur. At Cæcina defectione classis uulgata, primores centurionum, & paucos militum, cæteris per militiæ munera dispersis, secreta castrorum affectans, in Principia uocat. Ibi Vespasini uirtutem uiresq; partium extollit: transfugisse classem inopia commeatuum, aduersas Gallias Hispaniasq;, nihil in urbe fidum, atque omnia de Vitellio in deterius. Mox incipientibus qui conscij aderant, cæteros re noua attonitos, in uerba Vespasiani adigit. Simul Vitellij imagines direptæ, & missi qui Antonio nuncia-
rent. Sed ubi totis castris in fama proditio, recurrens in principia miles præscriptum Vespasiani nomen, proiectas Vitellij effigies aspexit. uastum primo silentium, mox cuncta simul erumpunt: huc cecidisse Germanici exer-

citus

citus gloriam, ut ſine prælio, ſine uulnere, uinctas manus & capta traderent arma? Quas enim ex diuerſo legiones? Nempe uictas. & abeſſe unicum Othoniani exercitus robur, primanos quartadecimanosq́, quos tum ijſdem campis illis fuderint ſtrauerintq́, ut tot armatorum millia uelut grex uenalium exuli Antonio donum darentur. Octo nimirum legiones unius claſſis acceſſionem fore. Id Baſſo, id Cæcinæ uiſum, poſtquam domos, hortos, opes principi abſtulerint, etiam militibus principem auferre, licet integros incruentosq́, Flauianis quoq́ partibus uiles. quid dicturos repoſcentibus aut proſpera, aut aduerſa? Hæc ſinguli, hæc uniuerſi, ut quemq́ dolor impulerat, uociferantes, initio à quinta legione orto, repoſitis Vitellij imaginibus, uincla Cæcinæ injiciunt. Fabium Fabulum quintæ legionis legatum, & Caſſium Longum præfectum caſtrorum, duces deligunt. Forte oblatos trium liburnicarum milites, ignaros & inſontes trucidant. Relictis caſtris, abrupto ponte Hoſtiliam rurſus, inde Cremonam pergunt, ut legionibus primæ Italicæ & Vnietuiceſimæ Rapaci iungerentur, quas Cæcina ad obtinendam Cremonam cum parte equitum præmiſerat. Vbi hæc comperta Antonio, diſcordes animis, diſcretos uiribus hoſtium exercitus aggredi ſtatuit, antequam ducibus auctoritas, militi obſequium, & iunctis legionibus fiducia rediret. nanq́ Fabium Valentem profectum ab urbe, acceleraturumq́ cognita Cæcinæ proditione coniectabat, Et fidus Vitellio Fabius, nec militiæ ignarus. Simul ingens Germanorum uis, per Rhætiam timebatur: & Britannia Galliaq́ & Hiſpania auxilia Vitellius acciuerat, immenſam belli luem, ni Antonius id ipſum metuens feſtinato prælio uictoriam præcepiſſet. Vniuerſo cum exercitu ſecundis à Verona caſtris Bebriacum uenit. Poſtero die legionibus ad muniendum retentis, auxiliares cohortes in Cremonenſem agrum miſſæ, ut ſpecie parandarum copiarum, ciuili præda miles imbueretur. Ipſe cum quatuor millibus equitum ad octauum à Bebriaco progreſſus, quo licentius popularentur, exploratores (ut mos eſt) longius curabant. Quinta fermè hora diei erat, cum citus eques aduentare hoſtes, prægredi paucos, motum fremitumq́ latè audiri nunciauit. Dum Antonius quid nam agendum conſultat, auiditate nauandæ operæ Arrius Varus cum promptiſſimis equitum prorupit. Impulitq́ Vitellianos modica cæde. nam plurium accurſu uerſa fortuna, & acerrimus quiſq́ ſequentium, fugę ultimus erat. nec ſponte Antonij properatum. & fore quę acciderant rebatur. Hortatus ſuos ut magno animo capeſſerent pugnam, diductis in latera turmis, uacuũ in medio reliquit iter, quo Varum equitesq́ eius reciperet. Iuſſæ armari legiones, datum per agros ſignum, ut quâ cuiq́ proximum, omiſſa præda, prælio occurrerent. Pauidus interim Varus, turbæ ſuorum miſcetur, intulitq́ formidinem. Pulſi cum ſaucijs integri, ſuometipſi metu, & anguſtijs uiarum conflictabantur. Nullum in illa trepidatione Antonius conſtantis ducis aut fortiſſimi militis officium omiſit. occurrere

Prior pugna à Veſpaſiano ſtantium cum Vitellianis, & uictoria

currere pauentibus, retinere cedentes. ubi plurimus labor, unde aliqua spes, consilio, manu, uoce insignis hosti, cõspicuus suis, eò postremo ardoris prouectus est, ut uexillarium fugientem hasta transuerberaret. mox raptum uexillum in hostem uertit. quo pudore haud plures quàm centum equites restitere. Iuuit locus arctiore illic uia, & fracto interfluentis riui ponte, qui incerto alueo, & præcipitibus ripis fugam impediebat. Ea necessitas seu fortuna lapsas iam partes restituit, Firmati inter se densis ordinibus, excipiunt Vitellianos temere effusos, atq; illi consternantur. Antonius instare perculsis, sternere obuios. Simul cæteri ut cuiq; ingenium, spoliare, capere arma, equos abripere. Exciti prospero clamore qui modo per agros fuga palabantur, uictoriæ se miscebant. Ad quartum à Cremona lapidem fulsere legionum signa, Rapacis atq; Italicæ, læto inter initia equitum suorum prælio illuc usq; prouecta. Sed ubi fortuna contrà fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos, non obuiam ire, ultroq; aggredi hostem, tantum per spacium cursu & pugnando fessum. forte uicti, haud perinde rebus prosperis ducem desiderauerant, atq; in aduersis deesse intelligebant. Nutantem aciem uictor equitatus incursat. Et Vipsanus Messala tribunus cum Mœsicis auxiliaribus assequitur, quos militiæ gloria legionarijs quanquam raptim ductos, æquabat. Ita mixtus pedes equesq; rupere legionum agmen. Et propinqua Cremonensium mœnia quanto plus spei ad effugium, minorem ad resistendum animum dabant. Nec Antonius ultra institit, memor laboris ac uulnerum, quibus tam anceps belli fortuna quamuis prospero fine, equites equosq; afflictauerat. Inumbrante uespera uniuersum Flauiani exercitus robur aduenit. Vtq; cumulos super & recentia cæde uestigia incessere, quasi debellatum foret, pergere Cremonam, & uictos in deditionem accipere, aut expugnare deposcunt. Hæc in medio pulchra dictu. Illa sibi quisq; posse coloniam plano sitam impetu capi. Idem audaciæ per tenebras irrumpentibus, & maiorem rapiendi licentiam. Quod si lucem opperiantur, iam pacem, iam preces, & pro labore ac uulneribus, clementiam & gloriam inania laturos. sed opes Cremonensium in sinu præfectorum legatorumq; fore. Expugnatæ urbis prædam ad milite̅, deditæ ad duces pertinere. Spernuntur centuriones tribunique, ac ne uox cuiusquam audiatur, quatiũt arma, rapturi imperium ni ducantur. Tum Antonius inserens se manipulis, ubi aspectu & auctoritate silentium fecerat, non se decus neq; pretium eripere tam bene meritis affirmabat. Sed diuisa inter exercitum ducesq; munia, militibus cupidinem pugnandi conuenire, duces prouidendo, consultando, conctatione sæpius quàm temeritate prodesse. Vt pro uirili portione armis ac manu uictoriam iuuerit, ratione & consilio proprijs ducis artibus profuturum. Neque enim ambigua esse quæ occurrant, noctem, & ignotæ situm urbis, intus hostes, & cuncta insidijs opportuna. non si pateant portæ, nisi explorato, nisi die intrandum. An oppugnationem inchoatu-

Ant. Primus nocturnã Cremonæ oppugnationem dissuadet

Ratio & consiliũ propriæ ducis artes

ros

ros adempto omni prospectu? quis æquus locus, quanta altitudo mœnium? tormentis ne & telis, an operibus & uineis aggredienda urbs foret? Mox conuersus ad singulos, num secures, dolabras, & cætera expugnandis urbibus, secum attulissent, rogitabat. Et cum abnuerent, gladijs ne, inquit, & pilis perfringere ac subruere muros ullæ manus possunt? Si aggerem struere, si pluteis cratibusúe protegi necesse fuerit, ut uulgus improuidum irriti stabimus, altitudinem turrium & aliena munimenta mirantes? Quin potius mora noctis unius aduectis tormentis machinisq; uim uictoriamq; nobiscum ferimus. Simul lixas calonesq; cum recentissimis equitum Bebriacum mittit, copias cæteraq; usui allaturos. Id uero ægre tolerante milite prope seditionem uentum, cum progressi equites sub ipsa mœnia, uagos ex Cremonensibus corripiunt. quorum indicio noscitur, sex Vitellianas legiones, omnemq; exercitum qui Hostiliæ egerat, eo ipso die triginta millia passuum emensum, comperta suorum clade, in prælium accingi, ac iam affore. Is terror obstructas mentes consilijs ducis, aperuit. Sistere tertiam legionem in ipso uiæ Posthumiæ aggere iubet, cui iuncta à læuo septima Galbiana patenti campo stetit: dein septima Claudiana aggesti fossa (ita locus erat) præmunita, dextro octaua per apertum limitem, mox tertiadecima densis arbustis interscpta. Hic aquilarum signorumq; ordo. Milites mixti per tenebras, ut fors tulerat. prætorianum uexillum proximum tertianis. cohortes auxiliorum in cornibus. latera ac terga equite circumdata. Sido atque Italicus Sueui cum delectis popularium primori in acie uersabantur. At Vitellianus exercitus, cui acquiescere Cremonæ, & recuperatis cibo somnoq; uiribus, confectum algore atque inedia hostem postera die profligare ac proruere ratio fuit: indigus rectoris, uacuus consilij, tertia fermè noctis hora, paratis, iamq; dispositis Flauianis impingitur. Ordinem agminis diffecti per iram ac tenebras, assueuerare non ausim, quanquam alij tradiderint: quartam Macedonicam dextro suorum cornu, quintam & quintamdecimam cum uexillis nonæ secundæq; & uicesimæ Britannicarum legionum, mediam aciem, sextadecimanos duo & uicesimanosque & primanos læuum cornu complesse. Rapaces atque Italici omnibus se manipulis miscuerant. Equites auxiliaq; sibi ipsi locum legere. Prælium tota nocte uarium, anceps, atrox, hisrursus illis exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem prouisu iuuabant. Eademq; utraque acie arma. crebris interrogationibus notum pugnæ signum, permixta uexilla, ut quisque globus capta ex hostibus huc uel illuc raptabat. Vrgebatur maxime septima legio, nuper à Galba conscripta. Occisi sex primorum ordinum centuriones. abrepta quædam signa. Ipsam Aquilam Atilius Verus primipili centurio multa cum hostium strage, & ad extremum moriens, seruauerat. Sustinuit labentem aciem Antonius acciris prætorianis. qui ubi excepere pugnam, pellunt hostem, dein

Sueui in prima acie

Posterior pugna, qua Vitelliani prorsus profligantur

dein pelluntur. Nancq; Vitelliani tormenta in aggerem uiæ contulerant, ut tela uacuo atq; aperto excuterentur, disperſa primo & arbuſtis ſine hoſtium noxa illiſa. Magnitudine eximia quartadecimæ legionis baliſta, ingentibus ſaxis hoſtilem aciem proruebat: lateq; cladem intuliſſet, ni duo milites præclarum facinus auſi, arreptis è ſtrage ſcutis ignorati uincula ac libramenta tormentorum abſcidiſſent. Statim confoſſi ſunt, eoq; intercidêre nomina. de facto haud ambigitur. Neutrò inclinauerat fortuna, donec adulta nocte, luna ſurgens oſtenderet acies, falleretq;. Sed Flauianis æquior à tergo. hinc maiores equorum uirorumq; umbræ, & falſo ut in corpore ictu tela hoſtium citra cadebant. Vitelliani aduerſo lumine collucentes, ueluti ex occulto iaculantibus incauti offerebantur. Igitur Antonius ubi noſcere ſuos, noſciq; poterat, alios pudore & probris, multos laude & hortatu, omnes ſpe promiſſisq; accendens, cur rari ſumpſiſſent arma Pannonicas legiones interrogabat. Illos eſſe campos in quibus abolere labem prioris ignominiæ, ubi recuperare gloriam poſſent. Tum ad Mœſicos conuerſus, principes auctoresq; belli ciebat: Fruſtra minis & uerbis prouocatos Vitellianos, ſi manus eorum oculosq; non tolerent. Hæc ut quoſq; acceſſerat. Plura ad Tertianos, ueterum recentiumq; admonens: ut ſub M. Antonio Parthos, ſub Corbulone Armenios, nuper Sarmatas pepuliſſent. Mox infenſus prætorianis: uos, inquit, niſi uincitis pagani, quis alius imperator, quæ caſtra alia excipient? Illic ſigna armaq; ueſtra ſunt, & mors uictis. Nam ignominiam conſumpſiſtis. Vndiq; clamor. & orientem ſolem (ita in Syria mos eſt) Tertiani ſalutauere. Vagus inde conſilio ducis ſubditus rumor, aduenisſe Mutianum, exercitus inuicem ſalutaſſe. Gradum inferunt, quaſi recentibus auxilijs aucti, rariore iam Vitellianorum acie, ut quos nullo rectore, ſuus quenq; impetus uel pauor contraheret ducerét ue. Poſtquam pulſos ſenſit Antonius, denſo agmine obturbat. laxati ordines abrumpuntur. nec reſtitui quiuere impedientibus uehiculis tormẽtisq;. Per limitem uiæ ſparguntur conſectandi feſtinatione uictores. eo notabilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Rem nominaq; auctore Vipſano Meſſala tradam. Iulius Manſuetus ex Hiſpania Rapaci legioni additus, impuberem filium domi liquerat. Is mox adultus inter ſeptimanos à Galba conſcriptus, oblatum forte patrem & uulnere ſtratum, dum ſemianimem ſcrutatur, agnitus, agnoſcensq;, & exanguem amplexus, uoce flebili precabatur placatos patris manes, néue ſe ut parricidam aduerſarentur: publicum id facinus: & unum militem quotam ciuilium armorum partem. Simul attollere corpus, aperire humum, ſupremo erga parentem officio fungi. Aduertêre proximi, deinde plures. hinc per omnem aciem miraculum, & queſtus, & ſæuiſſimi belli execratio. Nec eo ſegnius propinquos, affines, fratres trucidatos ſpoliant. Factum eſſe ſcelus loquuntur, faciuntq;. Vt Cremonam uenere, nouum immenſumq; opus occurrit. Othoniano

Adulta nocte

Pagani

Orientem ſolem ſalutare, Syrorum mos

bello Germanicus miles mœnibus Cremonenſium caſtra ſua, caſtris uallum circumiecerat. eaq; munimenta rurſus auxerat. Quorum aſpectu hæſere uictores incertis ducibus quid iuberent. Incipere oppugnationem feſſo per diem noctemq; exercitu, arduum, & nullo iuxta ſubſidio anceps. Sin Bebriacum redirent, intolerandus tam longi itineris labor. & uictoria ad irritum reuoluebatur. Munire caſtra, id quoque propinquis hoſtibus formidoloſum, ne diſperſos & opus molientes ſubita eruptione turbarent. Quæ ſuper cuncta, terrebat ipſorum miles periculi quàm moræ patientior. Quippe ingrata quæ tuta, & temeritate ſpes. omniſq; cædes, & uulnera & ſanguis auiditate prædæ penſabantur. Huc inclinauit Antonius, cingiq; uallum corona iuſſit. Primo ſagittis ſaxiſq; eminus certabant, maiore Flauianorum pernicie, in quos tela deſuper librabantur. Mox uallum portasq; legionibus attribuit, ut diſcretus labor fortes ignauosq; diſtingueret, atq; ipſa contentione decoris accenderentur: Proxima Bebriacenſi uiæ tertiani ſeptimaniq; ſumpſere, dexteriora ualli, octaua ac ſeptima Claudiana, tertiadecimanos ad Brixianam portam impetus tulit. Paulum inde moræ, dum è proximis agris ligones, dolabras, & alij falces ſcalasq; conuectant. Tum elatis ſuper capita ſcutis denſa teſtudine ſuccedunt. Romanæ utrinq; artes, pondera ſaxorum Vitelliani prouoluunt, diſiectam fluitantemq; teſtudinem lanceis contisq; ſcrutantur, donec ſoluta compage ſcutorum, exangues aut laceros proſternerent. Multa cum ſtrage inceſſerat conctatio, ni duces feſſo militi, & uelut irritas exhortationes abnuenti, Cremonam monſtraſſent. Hormi ne id ingenium, ut Meſſala tradit, an potior auctor ſit C. Plinius, qui Antonium incuſat, haud facile diſcreuerim: niſi quod neq; Antonius neq; Hormus à fama uitaq; ſua quamuis peſſimo flagitio degenerauere. Non iam ſanguis neq; uulnera morabantur, quin ſubruerent uallum, quaterentq; portas, innixi humeris, & ſuper iteratam teſtudinem ſcandentes, prehenſarent hoſtium tela brachiaq;. integri cum ſaucijs, ſemineces cum expirantibus uoluuntur, uaria pereuntium forma, & omni imagine mortium. Acerrimum ſeptimæ tertiæq; legionum certamen. Et dux Antonius cum delectis auxiliaribus eôdem incubuerat. Obſtinatos inter ſe, cum ſuſtinere Vitelliani nequirent, & ſuperiecta tela teſtudine laberentur, ipſam poſtremo baliſtam in ſubeuntes propulere: quæ ut ad præſens diſiecit obruitq; quos inciderat, ita pinnas ac ſumma ualli ruina ſua traxit. Simul iuncta turris ictibus ſaxorum ceſſit. quâ ſeptimani dum nituntur cuneis, tertianus ſecuribus gladijſq; portam perfregit. Primum irrupiſſe C. Voluſium tertiæ legionis militem inter omnes autores conſtat. Is in uallum egreſſus deturbatis qui reſiſterent, conſpicuus manu ac uoce capta caſtra conclamauit. Cæteri trepidis iam Vitellianis, ſeq; è uallo præcipitantibus perrupere. completur cæde quantum inter caſtra muroſq; uacui fuit. Acrius ſus noua laborum facies, ardua urbis mœnia, ſaxeæ turres, ferrati portarum obijces

Vallum Vitellianorum Cremonæ proximum à Flauianis oppugnatur

Capta caſtra

obijces, uibrans tela miles, frequens obstrictusq; Vitellianis partibus Cremonensis populus, magna pars Italiæ stato in eosdem dies mercatu congregata: quod defensoribus auxilium ob multitudinem, oppugnantibus incitamentum ob prædam erat. Rapi ignes Antonius, inferriq; amœnissimis extra urbem ædificijs iubet, si damno rerum suarum Cremonenses ad mutandam fidem traherentur. propinqua muris tecta, & altitudinem mœnium egressa, fortissimo quoque militum complet. Illi trabibus tegulisq; & facibus propugnatores deturbant. Iam legiones in testudinem glomerantur, & alij tela saxaq; incutiebant, cum languere paulatim Vitellianorum animi, & ut quisque ordine anteibat, cædere fortunæ: ne Cremona quoque excisa nulla ultra uenia, omnisq; ira uictoris non in uulgus inops, sed in tribunos centurionesq;, ubi precium cædis erat, reuerteretur. Gregarius miles futuri socors, & ignobilitate tutior, perstabat. Vagi per uias in domibus abditi, pacem ne tum quidem orabant cum bellum posuissent. Primores castrorum nomen atq; imagines Vitellij amoliuntur. Cathenas Cæcinæ (nam etiam tum uinctus erat) exoluunt, orantq; ut causæ suæ deprecator assistat. Aspernantem tumentemq;, lachrymis fatigant extremum malorum: ac fortissimi uiri, proditoris opem inuocantes, mox uelamenta & infulas pro muris ostentant. Cum Antonius inhiberi tela iussisset, signa aquilasq; extulere. Mœstum inermium agmen deiectis in terram oculis sequebatur. Circumstiterant uictores, & primo ingerebant probra, intentabant ictus. Mox ut præberi ora contumelijs, & posita omni ferocia cuncta uicti patiebantur, subit recordatio, illos esse, qui nuper Bebriaci uictoriæ temperassent. Sed ubi Cæcina prætexta lictoribusq; insignis dimota turba consul incessit, exarsere uictores. superbiam sæuitiamq; (adeo inuisa scelera sunt) etiam perfidiam obiectabant. Obstitit Antonius, datisq; defensoribus ad Vespasianum dimisit. Plebs interim Cremonensium inter armatos conflictabatur. nec procul cæde aberant, cum precibus ducum mitigatus est miles. Et uocatos ad concionem Antonius alloquitur, magnifice uictores, uictos clementer. de Cremona in neutrum. Exercitus præter insitam prædandi cupidinem uetere odio ad excidium Cremonensium incubuit. Iuuisse partes Vitellianas Othonis quoq; bello credebantur. Mox tertiadecimanos ad extruendum amphitheatrum relictos, ut sunt procacia urbanę plebis ingenia, petulantibus iurgijs illuserant. Auxit inuidiam edictum illic à Cæcina gladiatorum spectaculum, eadem rursus belli sedes, & præbiti in acie Vitellianis cibi: cæsæ quædam fœminæ, studio partium ad prælium progressę. Tempus quoq; mercatus, ditem alioquin coloniam, mortorum opum specie complebat. Cæteri duces in obscuro, Antoniũ fortuna famaq; omniũ oculis exposuerat. Is balneas abluendo cruori propere petit. Excepta uox est, cum teporem incusaret, statim futurũ ut incalescerent. Vertile dictum omnem inuidiam in eum uertit, tanq; signum incendendę Cremonæ

Oppugnatur Cremona

Velamenta & infulæ

Procacia urbanæ plebis ingenia

Cremonæ excidium

monę dediſſet,quæ iam flagrabat. Quadraginta armatorum millia irrupere, calonum lixarumq; amplior numerus, & in libidinem ac ſæuitiam corruptior. Non dignitas,non ætas protegebat,quo minus ſtupra cædibus,cædes ſtupris miſcerentur. Grandæuos ſenes, exacta ætate fœminas, uiles ad prædam,in ludibrium trahebant. Vbi adulta uirgo, aut quis forma conſpicuus incidiſſet, ui manibusq; rapientium diuulſus, ipſos poſtremo direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam uel grauia auro templorum dona ſibi quiſq; trahũt,maiore aliorum ui truncabantur. Quidam obuia aſpernati, uerberibus tormentisq; dominorum abdita ſcrutari, defoſſa eruere. Faces in manibus, quas ubi prędam egeſſerant, in uacuas domos,& inania templa per laſciuiam iaculabantur. Vtq; exercitu uario linguis,moribus,cui ciues, ſocij, externi intereſſent, diuerſæ cupidines,& aliud cuiq; fas, nec quicquam illicitum. Per quatriduum Cremona ſuffecit, cum omnia ſacra profanaq; in igne conſiderẽt. Solũ Mephitis tẽplum ſtetit ante mœnia, loco ſeu numine defenſum. Hic exitus Cremonã habuit anno CCLXXXVI à primordio ſui. Condita erat T. Sempronio & P. Cornelio conſulibus ingruente in Italiam Hannibale,propugnaculum aduerſus Gallos trans Padum agentes, & ſi qua alia uis per alpes rueret. Igitur numero colonorum, opportunitate fluminum,ubere agri annexu, connubijſq; gentium adoleuit floruitq;,bellis externis intacta,ciuilibus infelix. Antonius poſt rem, flagitij crebreſcente inuidia, edixit, nequis Cremonenſes captiuos detineret. Irritamq; prædam militibus effecerat conſenſus Italiæ, emptionem talium mancipiorum aſpernantis. Occidi cœpere,quod ubi enotuit, à propinquis affinibusq; occulte redimebantur. Mox redijt Cremonã reliquus populus, repoſita fora,templaq;, magnificentia municipum, & Veſpaſianus hortabatur. Cæterum aſſidere ſepultæ urbis ruinis, noxia tabo humus haud diu permiſit. Ad tertium lapidem progreſſi, uagos pauentesq; Vitellianos ſua quemq; apud ſigna componunt. Et uictæ legiones ne manente adhuc ciuili bello ambigue agerent,per Illyricum diſperſæ. In Britanniam inde & Hiſpanias nuncios famamq;, in Galliam Iulium Calenum tribunum, in Germaniam Alpinum Montanum præfectum cohortis,quod hic Treuir, Calenus Heduus,uterq; Vitelliani fuerant,oſtentui miſere. Simul tranſitus alpium præſidijs occupati: ſuſpecta Germania,tanquam in auxilium Vitellij accingeretur.

Vitellij Cæſaris ignauia ſocordiaq;

At Vitellius profecto Cæcina,cum Fabium Valentem paucis poſt diebus ad bellum impuliſſet,curis luxum obtendebat: nõ parare arma,non alloquio exercitioq; militem firmare,non more uulgi agere,ſed umbraculis hortorũ abditus,ut ignaua animalia,quibus ſi cibũ ſuggeras,iacent torpẽtq;,prẽterita, inſtantia,futura, pari obliuione dimiſerat. Atq; illum in nemore Aricino deſidem & marcentem proditio Lucillij Baſſi, ac defectio claſſis Rauennatis perculit. Nec multo poſt de Cæcina affertur mixtus gaudio dolor,& deſciuiſſe,& ab exercitu uinctũ. plus apud ſocordem animum lætitia

lætitia quàm cura ualuit. Multa cum exultatione in urbẽ reuectus, frequenti concione pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum prætorij præfectum ob amicitiam Cæcinę uinciri iubet, substituto in locum eius Alphenо Varo. Mox senatum composita in magnificentiam oratione allocutus, exquisitis patrum adulationibus attollitur. Initium atrocis in Cęcinam sententię à L. Vitellio factum. Dein cæteri composita indignatione, quod consul rempublicam, dux imperatorem, tantis opibus tot honoribus cumulatus, amicum, prodidisset, uelut pro Vitellio conquerentes, suum dolorem proferebant. nulla in oratione cuiusquam erga Flauianos duces obtrectatio, errorem imprudentiamq; exercituum culpantes, Vespasiani nomen suspensi & uitabundi circumibant. Nec defuit qui unum consulatus diem (is enim in locum Cæcinæ supererat) magno cum irrisu accipientis tribuentisq; eblandiretur. Pridie kalend. Nouembris Rossius Regulus inijt, eiurauitq;. Annotabant periti, nunquam antea non abrogato magistratu, necq; lege lata, alium suffectum. Nam consul uno die & ante fuerat Caninius Rebilus, C. Cæsare dictatore, cum belli ciuilis præmia festinarentur.

Nota per eos dies Iunij Blæsi mors, & famosa fuit, de qua sic accepimus. Graui corporis morbo æger Vitellius Seruilianis hortis, turrim uicino sitam collucere per noctem crebris luminibus animaduertit. Scisciranti causam, apud Cæcinam Thuscum epulari multos, præcipuũ honore Iunium Blæsum nunciatur. Cætera in maius de apparatu, & solutis in lasciuiã animis. Nec defuere, qui ipsum Thuscum & alios, sed criminosius Blæsum incusarent, quod ægro principe lætos dies ageret. Vbi asperatum Vitellium, & posse Blæsum peruerti, satis patuit ijs qui principum offensas acriter speculantur, datæ L. Vitellio delationis partes. Ille infensus Blæso æmulatione praua, quod eum omni dedecore maculosum, egregia fama anteibat, cubiculum imperatoris referat: filium eius sinu complexus, & genibus accidens, causam confusionis quærenti, Non se proprio metu, nec sui anxium, sed pro fratre, pro liberis fratris, preces lachrymasq; attulisse. Frustra Vespasianum timeri, quem tot Germanicæ legiones, tot prouinciæ uirtute ac fide, tantum denicq; terrarum ac maris immensis spacijs arceat. In urbe ac sinu cauendum hostem, Iunios Antoniosq; auos iactantem, qui se stirpe imperatoria comem ac magnificum militibus ostentet. Versas illuc omnium mentes, dum Vitellius amicorum inimicorumq; negligens, fouet æmulum, principis labores è conuiuio prospectantem. Reddendam pro intempestiua lætitia mœstam & funebrem noctem, qua sciat & sentiat uiuere Vitellium, & imperare, & si quid fato accidat, filium habere. Trepidanti interea scelus metumq;, ne dilata Blæsi mors maturam perniciem, palàm iussa atrocem inuidiam ferret, placuit ueneno grassari. Addidit facinori fidem, nobili gaudio Blæsum uisendo. quin & audita est sæuissima Vitellij uox, qua (ipsa enim uerba referam) se pauisse oculos spectata inimici morte

Iun. Blæsus accusatur

iactauit. Blæso super claritatem natalium & elegantiam morum, fidei obstinatio fuit. Integris quoq; rebus à Cęcina & primoribus partium iam Vitellium aspernantibus ambitus, abnuere perseuerauit: sanctus, inturbidus: nullius repentini honoris, adeo non principatus appetens, ut parum effugeret, ne dignus crederetur. Fabius interim Valens multo ac molli concubinarum spadonumq; agmine, segnius quàm ad bellum incedens, proditam à Lucillio Basso Rauēnatem classem, pernicibus nunciis accepit. Et si cœptum iter properasset, nutantem Cæcinam præuenire, aut ante discrimen pugnæ assequi legiones potuisset. Nec deerant qui monerent, ut cum fidissimis per occultos tramites uitata Rauenna Hostiliam Cremonámue pergeret. Alijs placebat accitis ex urbe prætorijs cohortibus, ualida manu perrumpere. Ipse inutili cunctatione, agendi tempora consultando consumpsit. Mox utrunq; cōsilium aspernatus, quod inter ancipitia deterrimum est, dum media sequitur, nec ausus est satis, nec prouidit. Missis ad Vitellium literis auxilium postulat. Venere tres cohortes, cum ala Britannica, neq; ad fallendum aptus numerus, neq; ad penetrādum. Sed Valens ne in tanto discrimine quidem, infamia caruit, quominus illicitas raperet uoluptates, adulterijsq; ac stupris polluere hospitum domus crederetur. Aderant uis & pecunia, & ruentis fortunæ nouissima libido. Aduentu demum peditum equitumq; prauitas consilij patuit, quia nec uadere per hostes tam parua manu poterat, etiam si fidissima foret, nec integram fidem attulerant. Pudor tamen & præsentis ducis reuerentia morabatur, haud diuturna uincula apud auidos periculorum, & decoris securos. Eo metu & paucis quos aduersa non mutauerant, comitantibus, cohortes Ariminum præmittit. Alam tueri terga iubet. Ipse flexit in Vmbriam, atq; inde in Etruriam. ubi cognito pugnę Cremonensis euentu, non ignauum, &, si proueniisset, atrox consilium inijt, ut arreptis nauibus in quamcunque partem Narbonensis prouinciæ egressus, Gallias & Germaniæ gentes, nouumq; bellum cieret. Digresso Valente, trepidos qui Ariminum tenebant Cornelius Fuscus admoto exercitu, & missis per proxima littorum liburnicis, terra mariq; circumuenit. Occupantur plana Vmbriæ, & qua Picenus ager Hadria alluitur. omnisq; Italia inter Vespasianum ac Vitellium Apennini iugis diuidebatur. Fabius Valens è sinu Pisano sæuitia maris, aut aduersante uento Portum Herculis Monœci depellitur. haud procul inde agebat Marius Maturus alpium maritimarum procurator, fidus Vitellio, cuius sacramentum cunctis circa hostilibus non exuerat. Is Valentem comiter exceptum, ne Galliam Narbonensem temere ingrederetur monendo terruit, simul cęterorū fides metu intacta. Nam circumiectas ciuitates procurator Valerius Paulinus, strenuus militiæ, & Vespasiano ante fortunā amicus, in uerba eius adegerat. Cōcitisq; omnibus qui exautorati à Vitellio bellū sponte sumebant, Foroiulienſem coloniā clauſtraq; maris præ

præsidio tuebatur, eo grauior autor, quod Paulino patria Forum Iulij, & honos apud prætorianos, quorum quondam tribunus fuerat. Ipsíq; paga ni fauore municipali, & futuræ potentiæ spe iuuare partes annitebantur. quæ ubi paratu firma, & aucta rumore apud uarios Vitellianorũ animos increbruere, Fabius Valẽs cum quatuor speculatoribus, & tribus amicis, totidem centurionibus ad naues regreditur mature: cæteriscq; remanere, & in uerba Vespasiani adigi uolentibus liberum fuit. Cæterum ut mare tutius Valenti quàm littora aut urbes: ita futuri ambiguus, & magis quid uitaret quàm cui fideret certus, aduersa tempestate Stœchadas Massiliẽsium insulas affertur. Ibi eum missæ à Paulino liburnicæ oppressere. Capto Valente cuncta ad uictoris opes conuersa, initio per Hispaniam à prima Adiutrice legione orto, quæ memoria Othonis infensa Vitellio, decimam quoq; ac sextam traxit. Nec Galliæ cunctabantur. Et Britanniam inclytus erga Vespasianum fauor, quod illic secundæ legioni à Claudio præpositus, & bello clarus egerat, non sine motu adiunxit cæterarum: in quibus plericq; centuriones ac milites à Vitellio prouecti, expertum iam principem anxij mutabant. Ea discordia & crebris belli ciuilis rumoribus Britanni sustulere animos, autore Venusio: qui super insitam ferociam & Romani nominis odium, proprijs in Carthimanduam reginam stimulis accendebatur. Carthimandua Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate: & auxerat potentiam postquam capto per dolum rege Carataco, instruxisse triumphum Claudij Cæsaris uidebatur. Inde opes, & rerum secundarum luxus. spreto Venusio, is fuit maritus, armigerum eius Vellocatum in matrimonium regnumq; accepit. concussa statim flagitio domus. Pro marito studia ciuitatis. pro adultero libido reginę & sæuitia. Igitur Venusius accitis auxilijs, simul ipsorum Brigantum defectione, in extremum discrimen Carthimanduam adduxit. Tum petita à Romanis præsidia. & cohortes alæq; nostræ uarijs prælijs exemere tamẽ periculo reginã. Regnum Venusio, bellũ nobis relictũ. Turbata per eosdẽ dies Germania, & socordia ducũ & seditione legionũ. Externa ui & perfidia sociali propè afflicta Romana res. Id bellum cũ causis & euentibus (etenim longius prouectũ est) mox memorabimus. Mota & Dacorũ gens, nunc̃q; fida, tunc sine metu, abducto è Mœsia exercitu. sed prima rerũ quieti speculabantur: ubi flagrare Italiam bello, cuncta inuicem hostilia, accepere, expugnatis cohortiũ alarumq; hybernis, utraq; Danubij ripa potiebãtur. Iamq; castra legionũ excindere parabãt, ni Mutianus sextam legionẽ opposuisset, Cremonensis uictoriæ gnarus, ac ne externa moles utrinq; ingrueret, si Dacus Germanusq; diuersi irrupissent. Affuit ut sæpe aliãs fortuna populi Rom. quæ Mutianum uiresq; Oriẽtis illuc tulit: & quod Cremonę interim transegimus. Fonteius Agrippa ex Asia (proconsul eam prouinciam annuo imperio tenuerat) Mœsiæ præpositus est, additis copijs è Vitelliano exercitu, quem spargi per pro-

Fab. Valens captus

Britanniæ bellum

Carthimandua regina Brigantes

Caractacus

Germaniæ motus ortus in Batauis

Daci

Fortuna po. Romani

In Ponto bellum seruile uincias,& externo bello illigari,pars consilij pacisq; erat. Nec cæteræ tentationes silebant. Subita per Pontum arma Barbarum mancipium regiæ

Anicetus quondam classis præfectus mouerat. Is fuit Anicetus Polemonis libertus præpotens olim,& postquam regnum in formam prouinciæ uerterat,mutationis impatiens. Igitur Vitellij nomine adscitis gentibus, quæ Pontum accolunt,corrupto in spem rapinarum egētissimo quoq;, haud temnendæ

Trapezus manus ductor, Trapezuntem uetustam admodum ciuitatem à Græcis in extremo Ponticæ oræ cōditam subitus irrupit. Cæsa ibi cohors,regium auxilium olim. mox donati ciuitate Romana, signa armaq; in nostrum modum,desidiam licentiamq; Grecorū retinebant. Classi quoq; faces intulit, uacuo mari eludens,quia lectissimas liburnicarum,omnemq; militem Mu-

Cameræ naues ponticæ tianus Byzantium adegerat. Quin & barbari contemptius uagabantur,fabricatis repente nauibus quas cameras uocāt,arctis lateribus latam aluum sine uinculo æris aut ferri connexam. & tumido mari,prout fluctus attollitur,summa nauium tabulis augent,donec in modum tecti claudantur. Sic inter undas uoluuntur,pari utrinq; prora & mutabili remigio,quādo hinc uel illinc appellere indiscretum & innoxium est. Aduertit ea res Vespasiani animum,ut uexillarios è legionibus, ducemq; Virdium Geminū spectatæ militię deligeret. Ille incompositum & prædę cupidine uagum hostem adortus,cogit in naues:effectisq; raptim liburnicis, assequitur Anicetū in hostio fluminis Cohibi,tutum sub Sedochezorum regis auxilio,quem pecuniis donisq; ad societatem perpulerat. Ac primo rex minis armisq; supplicem tueri. Postquam merces proditionis aut bellum ostendebatur,

Fluxa barbaris fides ut est Barbaris fide,pactus Aniceti exitium perfugas tradidit,bellocq; seruili finis impositus. Lætum ea uictoria Vespasianum, cunctis super uota fluentibus Cremonensis prælij nuncius in Aegypto assequitur. Eo properantius Alexandriam pergit,ut fracto Vitellij exercitu,urbem quoq; externæ opis indigam fame urgeret. Nanq; & Africam eodem latere sitam,terra mariq; inuadere parabat,clausis annonæ subsidijs,inopiam,ac discordiam hosti facturus. Dum hac totius orbis mutatione fortuna imperij tran-

Antonius Primus sit, Primus Antonius nequaquam pari innocentia post Cremonam agebat. satisfactum bello ratus & cætera ex facili: seu felicitas in tali ingenio,auaritiam,superbiam,cęteraq; occulta mala patefecit:ut captam Italiam persultare,ut suas legiones colere,omnibus dictis factisq; uim sibi ad potentiam struere.utq; licentia militem imbueret,interfectorum centurionum ordines legionibus offerebat. eo suffragio turbidissimus quisq; delecti. nec miles in arbitrio ducum,sed duces militari uiolentia trahebantur. quæ sedi tiosa & corrumpendę disciplinæ mox in prædam uertebat,nihil aduentantem Mutianum ueritus,quod exitiosius erat quàm Vespasianum spreuisse. Cæterum propinqua hyeme, & humentibus Pado campis, expeditum agmen incedere. Signa aquilæq; uictricium legionum, milites uulneribus

aut

aut ætate graues, plericꝫ etiam integri Veronæ relicti. sufficere cohortes alæcꝫ, & è legionibus lecti, profligato iam bello uidebantur. Vndecima legio sese adiunxerat initio cunctata, sed prosperis rebus anxia quod defuisset. Sex millia Dalmatarum recens delectus comitabantur. Ducebat Pompeius Syluanus consularis, uis consiliorum penes Annium Bassum legionis legatum. Is Siluanum socordem bello, & dies rerum uerbis terentem, specie obsequij regebat, ad omniaꝫ quæ agenda forent, quieta cum industria aderat. Ad has copias è classicis Rauennatibus legionariam militiam poscentibus, optimus quiscꝫ adsciti. Classem Dalmatæ suppleuere. Exercitus ducesꝫ ad Fanum Fortunæ iter sistunt, de summa rerum cũctantes, quod motas ex urbe prætorias cohortes audierant, & teneri præsidijs Apenninum rebantur, & ipsos in legione bello atrita, inopia & seditiosæ militum uoces terrebant, Clauarium (donatiui nomen est) flagitantium. nec pecuniam aut frumentum prouiderant: & festinatio atcꝫ auiditas præpediebant, dum quæ accipi poterant, rapiuntur. Celeberrimos autores habeo, tantam uictoribus aduersus fas nefasꝫ irreuerentiam fuisse, ut gregarius eques occisum à se proxima acie fratrem professus, præmium à ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam cædem ius hominum, aut ulcisci ratio belli permittebat. Distulerãt tanquam maiora meritum quàm quæ statim exoluerent, nec quicquam ultra traditur. Cæterum & prioribus ciuium bellis par scelus inciderat. Nam prælio quo apud Ianiculum aduersum Cinnam pugnatum est, Pompeianus miles fratrem suum, dein cognito facinore, seipsum interfecit, ut Sisenna memorat. tanto acrior apud maiores sicut uirtutibus gloria, ita flagitijs pœnitentia fuit. Sed hæc aliaꝫ ex ueteri memoria repetita, quotiens res locusꝫ exempla recti, aut solatia mali poscent, haud absurde memorabimus. Antonio ducibusꝫ partium præmitti equites, omnemꝫ Vmbriam explorari placuit, si qua Apennini iuga clementius adirentur: acciri aquilas signaꝫ, & quicquid Veronæ militum foret: Padumꝫ & mare cõmeatibus compleri. Erant inter duces qui necterent moras, quippe nimius iam Antonius, & certiora de Mutiano sperabantur. Nancꝫ Mutianus tam celeri uictoria anxius, & ni præsens urbe potiretur, expertem se belli gloriæꝫ ratus, ad Primum & Varum media scriptitabat, instandum cœptis, aut rursus cunctandi utilitatis edisserens: atcꝫ ita compositus, ut ex euẽtu rerum aduersa abnueret, uel prospera agnosceret. Plotium Griphum nuper ab Vespasiano in senatorum ordinem additum, ac legioni præpositum, cæterosꝫ sibi fidos apertius monuit. Liꝫ omnes de festinatione Primi ac Vari sinistre, & Mutiano uolenti scripsere. Quibus epistolis Vespasiano missis, effecerat, ut non pro spe Antonij consilia factaꝫ eius æstimarentur. Aegre id pati Antonius, & culpam in Mutianum conferre, cuius criminationibus coaluissent pericula sua. nec sermonibus temperabat, immodicus lingua, & obsequij insolens. literas ad Vespasianum composuit

Dies rerum, uerbis terere

Fanum Fortunæ, oppidum

Clauarium

Pro occiso fratre, præmium petens

Sisenna historicus

posuit iactantius quàm ad principem, nec sine occulta in Mutianum insectatione: Se Pannonicas legiones in arma egisse, suis stimulis excitos Mœsiæ duces, sua constantia perruptas alpes, occupatam Italiam, interseptaque Germanorum Rhætorumq; auxilia. quod discordes dispersasq; Vitellij legiones equestri procella, mox peditum ui, per diem noctemq; fudisset, id pulcherrimum & sui operis. casum Cremonæ bello imputandum. maiore damno plurium urbium excidijs ueteres ciuium discordias reipublicæ stetisse. non se nuncijs neq; epistolis, sed manu & armis imperatori suo militare. neq; officere gloriæ eorum, qui Asiam interim composuerint: illis Mœsiæ pacem, sibi salutem securitatemq; Italiæ cordi fuisse. suis exhortationibus Gallias Hispaniasq; ualidissimam terrarum partem ad Vespasianum conuersas. sed cecidisse in irritum labores si præmia periculorum soli adsequantur, qui periculis non affuerint. Nec fefellere ea Mutianum. Inde graues simultates: quas Antonius simplicius, Mutianus callide, eoq; implacabilius nutriebat.

Vitellius aduersam fortunam stultè dissimulat

At Vitellius fractis apud Cremonam rebus, nuncios cladis occultans stulta dissimulatione, remedia potius malorum quàm mala differebat. Quippe confitenti consultantiq; supererant spes uiresq;. Cum è contrario læta omnia fingeret, falsis ingraueſcebat. Mirum apud ipsum de bello silentium. prohibiti per ciuitatem sermones, eoq; plures: ac si liceret, uera narraturi, quia uetabantur, atrociora uulgauerant. Nec duces hostium augendæ famæ deerant, captos Vitellij exploratores, circumductósque ut robora uictoris exercitus noscerent, remittendo: quos omnes Vitellius secreto percontatus, interfici iussit. Notabili constantia centurio Iulius Agrestis, post multos sermones quibus Vitellium ad uirtutem frustra accendebat, perpulit ad uires hostium spectandas, quæq; apud Cremonam acta forent, ipse mitteretur. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentauit, sed mandata imperatoris suumq; animum professus, ut cuncta uiseret postulat. Missi qui locum prælij, Cremonæ uestigia, captas legiones ostenderent. Agrestis ad Vitellium remeauit, abnuentiq; uera esse quæ referret, atq; ultro corruptum arguenti: quandoquidem, inquit, magno documento opus est, nec alius iam tibi aut uitæ aut mortis meæ usus, dabo cui credas. atq; ita digressus, uoluntaria morte dicta firmauit. Quidam iussu Vitellij interfectum, de fide constantiaq; eadem tradidere.

Iulij Agrestis centurionis constantia

Vitellius tandem expergiscitur

Vitellius ut è somno excitus, Iulium Priscum & Alphenum Varum cum xiiij prætorijs cohortibus & omnibus equitum alis obsidere Apenninum iubet. Secuta è classicis legio. tot millia armatorum lecta equis uirisq;, si alius dux foret, inferendo quoque bello satis pollebant. Cæteræ cohortes ad tuendam urbem L. Vitellio fratri datæ. Ipse nihil è solito luxu remittens, & diffidentia properus, festinare comitia, quibus consules in multos annos destinabat: fœdera socijs, Latium externis dilargiri: his tributa dimittere, alios immunitatibus iuuare, denicq; nulla in posterum cura

lacerare

lacerare imperium. Sed uulgus ad magnitudinem beneficiorum aderat, Stultissimus quisq; pecunijs mercabatur. Apud sapientes cassa habeban/tur, quæ neq; dari, neq; accipi salua republica poterant. Tandem flagitante exercitu (Meuaniam insederat) magno senatorum agmine, quorum multos ambitione, plures formidine trahebat, in castra uenit, incertus animi, & infidis consilijs obnoxius. Concionanti (prodigiosum dictu) tantum fœda/rum auium superuolitauit, ut nube atra diem obtunderent. Accessit dirum omen, profugus altaribus taurus, disiecto sacrificij apparatu, longè ubi fe/riri hostias mos est, confossus. Sed præcipuum ipse Vitellius ostentum erat, ignarus militiæ, improuidus consilij. quis ordo agminis, quæ cura explo/randi, quantus urgendo trahendóue bello modus, alios rogitans, & ad o/mnes nuncios uultu quoq; & incessu trepidus, dein temulentus. Postremo tædio castrorum, & audita defectione Misenensis classis, Romam reuer/tit, recentissimum quodque uulnus pauens, summi discriminis incuriosus. Nam cum transgredi Apenninum integro exercitus sui robore, & fessos hyeme atq; inopia hostes aggredi in aperto foret, dum dispergit uires acer/rimum militem, & usq; in extrema obstinatum, trucidandum, capiendumq; tradidit, peritissimis centurionum dissentientibus, & si consulerentur, uera dicturis. Arguere eos intimi amicorum Vitellij. ita formatis principis auri/bus, ut aspera quæ utilia, nec quicquam nisi iocundum & læsurum accipe/ret. Sed classem Misenensem (tantum ciuilibus discordijs etiam singulorum audacia ualet) Claudius Fauentinus centurio per ignominiam à Galba di/missus, ad defectionem traxit, fictis Vespasiani epistolis precium prodi/tionis ostentans. præerat classi Claudius Apollinaris, neq; fidei constans, neq; strennuus in perfidia. & Apinius Tiro prætura functus, ac tum forte Minturnis agens, ducem se defectoribus obtulit. à quibus municipia co/loniæq; impulsæ. præcipuo Puteolanorum in Vespasianum studio, con/tra Capua Vitellio fida, municipalem æmulationem bellis ciuilibus mi/scebant. Vitellius Claudium Iulianum (is nuper classem Misenensem molli imperio rexerat) permulcendis militum animis delegit, data in auxilium urbana cohors, & gladiatores quibus Iulianus præerat. Vt col/lata utrinque castra, haud magna conctatione Iuliano in partes Vespa/siani transgresso, Tarracinam occupauere, mœnibus situq; magis quàm ipsorum ingenio tutam. Quæ ubi Vitellio cognita, partæ copiarum Nar/niæ cum præfectis prætorij relicta, L. Vitellium fratrem cum sex cohorti/bus & quingentis equitibus, ingruenti per Campaniam bello oppositi. Ip/se æger animi, studijs militum & clamoribus populi arma poscentis refoue/batur, dum uulgus ignauum & nihil ultra uerba ausurum, falsa specie, exer/citus & legiones appellat. Hortantibus libertis (nam amicorum eius quan/to quis clarior, minus fidus) uocari tribus iubet, dantes nomina sacramen/to adigit. Superfluente multitudine, curam delectus in consules partitur.

Vitellius in castra uenit apud Meuaniam

Vitellius qualis in bello

Aures Vitellij quomodo formatæ

Audacia singulorũ quid possit in discordia ciuili

Vulgus ignauum & nihil ultra uerba ausurum

Seruorum

Seruorum numerum, & pondus argenti senatoribus indicit. equites Ro-
Libertini mani obtulere operam pecuniasq́, etiam libertinis idem munus ultro fla-
gitantibus. Ea simulatio officia metu profecta uerterat in fauorem. Et ple-
riq́ haud perinde Vitellium, quàm casum locumq́ principatus miserabán-
tur. nec deerat ipse uultu, uoce, lachrymis misericordiam elicere, largus pro-
missis, &, quæ natura trepidantum est, immodicus. Quin & Cæsarem se
Metus dici uoluit, aspernatus antea. sed tunc, superstitione nominis, & quia in metu
consilia prudentium, & uulgi rumor iuxta audiuntur. Cæterum ut omnia
inconsulti impetus cœpta, initijs ualida, spacio langueſcunt, dilabi paula-
tim senatores, equitesq́, primo conctanter, & ubi ipse non aderat, mox con
territi, mœstiúe discrimine, donec Vitellius pudore irriti conatus, quæ non
Vide anno- dabantur omisit. Vt terrorem Italiæ possessa Meuania, ac uelut rena-
tationes tum ex integro bellum intulerat, ita haud dubium erga Flauianas partes
studium, tam pauidus Vitellij discessus addidit. ereptus Samnis, Pelignús-
que & Marsi æmulatione, quod Campania præueniſſet, ut in nouo obse-
quio ad cuncta belli munia acres erant. Sed fœda hyeme per transitum A-
pennini conflictatus exercitus: & uix quieto agmine niues eluctantibus, pa-
Fortuna Fla- tuit quantum discriminis adeundum foret, ni Vitellium retro fortuna uer-
uianorũ ducũ tisset, quæ Flauianis ducibus non minus sæpe quàm ratio affuit. Obuium il
lic Petilium Cerialem habuere, agresti cultu, & notitia locorum, custodias
Vitellij elapsum. Propinqua affinitas Ceriali cum Vespasiano, nec ipse in-
glorius militiæ, eoq́ inter duces assumptus est. Flauio quoq́ Sabino, ac Do
mitiano patuisse effugium, multi tradidere. Et missi ab Antonio nuncij, per
uarias fallendi artes penetrabant, locum ac præsidium monstrantes. Sabi-
nus inhabilem labori & audaciæ ualetudinem causabatur. Domitiano ade-
rat animus. sed custodes à Vitellio additi, quanquam se socios fugæ promit-
terent, tanquam insidiantes timebantur. Atq́ ipse Vitellius respectu sua-
rum necessitudinum, nihil in Domitianum atrox parabat. Duces partium
Carsulæ ut Carsulas uenere, paucos ad requiem dies sumunt, donec aquilæ signaq́
legionum assequerentur. Et locus ipse castrorum placebat, late prospectans,
tuto copiarum aggestu, florentissimis pone tergum municipijs. Simul collo
quia cum Vitellianis decem milium spacio distantibus & proditio speraba-
tur. Aegre id pati miles & uictoriam malle quàm pacem. ne suas quidem le-
giones opperiebantur, ut prædę quàm periculorum socias. Vocatos ad con
Antonius Pri- cionem Antonius docuit, esse adhuc Vitellio uires, ambiguas si delibera-
mus ad mili- rent, acres si desperassent. Initia bellorum ciuilium fortunæ permittenda,
tes uictoriam consilijs & ratione proficisci. Iam Misenensem classem & pul-
cherrimam Campaniæ oram desciuisse, nec plus è toto terrarum orbe reli-
quum Vitellio, quàm quod inter Tarracinam Narniamq́ iaceat. Satis glo-
riæ prælio Cremonensi partum, & exitio Cremonæ nimium inuidiæ, ne
concupiscerent Romam capere potius quàm seruare. Maiora illis præmia
& multo

& multo maximum decus, si incolumitatem senatui populoq; Ro. sine san guine quæsissent. His & talibus mitigati animi. Nec multo post legiones uenere. Et terrore famaq; aucti exercitus, Vitellianæ cohortes nutabant, nullo in bellum adhortante, multis ad transitionem, qui suas centurias tur masq; tradere donum uictori, & sibi in posterum gratiam certabant. Per eos cognitum est Interamnam proximis campis præsidio quadringentorũ equitum teneri. Missus extemplo Varus cum expedita manu, paucos repu gnantium interfecit. plures abiectis armis, ueniã petiuere. quidam in castra refugi, cuncta formidine implebant, augendo rumoribus uirtutẽ copiasq; hostium, quo amissi præsidij dedecus lenirent. Nec ulla apud Vitellianos flagitij pœna. & præmijs defectorum uera fides. ac reliquum perfidię certa men, crebra transfugia tribunorum centurionumq;. Nam gregarius miles induruerat pro Vitellio, donec Priscus & Alphenus desertis castris ad Vi tellium regressi, pudore proditionis cunctos exoluerent. Iisdem diebus Fa bius Valens Vrbini in custodia interficitur. Caput eius Vitellianis cohorti bus ostentatum, ne quam ultra spem fouerent. nam peruasisse in Germani as Valentem, & ueteres illic nouosq; exercitus ciere credebãt. Visa cæde, in desperationẽ uersi. & Flauianus exercitus immane quantũ animo exitium Valentis, ut finem belli accepit. Natus erat Valens Anagniæ equestri fami lia, procax moribus, neq; absurdus ingenio famam urbanitatis per lasciui am petere. ludicro iuuenum sub Nerone, uelut ex necessitate, mox sponte mimos actitauit, scite magis quàm probe. Legatus legionis & fouit Vergi nium, & infamauit. Fonteium Capitonem in proditionem corruptum, seu quia corrumpere nequiuerat, interfecit, Galbæ proditor, Vitellio fidus, & aliorũ perfidia illustratus. Abrupta undiq; spe Vitellianus miles trãsiturus in partes, id quoq; nõ sine dedecore, sed sub signis uexillisq; in subiectos Narniæ campos descẽdere. Flauianus exercitus ut ad prælium intentus ar matusq;, densis circa uiam ordinibus adstiterat. Accepti in mediũ Vitellia ni, & circũdatos Primus Antonius clemẽter alloquitur. pars Narnię, pars Interamnæ subsistere iussi. relictæ simul è uictricibus legiones neq; quies centibus graues, & aduersus contumaciã ualidæ. Non omisere per eos dies Primus ac Varus crebris nuncijs salutẽ, & pecuniam & secreta Campaniæ offerre Vitellio, si positis armis, secq; ac liberos suos Vespasiano permisisset. In eundem modum & Mutianus composuit epistolas: quibus plerunq; fi dere Vitellius, ac de numero seruorum, electione lictorum loqui. Tanta tor pedo inuaserat animum, ut si principem eum fuisse cæteri nõ meminissent, ipse obliuiscceretur. At primores ciuitatis, Flauium Sabinũ præfectum ur bis secretis sermonibus incitabant, uictoriæ famæq; partẽ capesseret. Esse illi proprium militẽ cohortium urbanarũ. nec defuturas uigilum cohortes, seruitia ipsorum, fortunam partiũ, & omnia prona uictoribus. ne Antonio Varoq; de gloria concederet. Paucas Vitellio cohortes, & mœstis undiq;

Fab. Valens Vrbini interficitur

Valens, Anagninus fuit

Fl. Sabinus frater Vespasiani præfectus urbis

Mobilis populi animus

nunciis trepidas. populi mobilem animũ: & si se ducem præbuisset, easdem illas adulationes pro Vespasiano fore. Ipsum Vitellium ne prosperis quidem parem, adeo ruẽtibus debilitatum. gratiã patrati belli penes eum, qui urbem occupasset. Id Sabino conuenire, ut imperiũ fratri reseruaret: id Vespasiano, ut cęteri post Sabinũ haberentur. Haud quaq; erecto animo eas uoces accipiebat inualidus senecta. Erant qui occultis suspicionibus incesse rent, tanq; inuidia & æmulatione fortunã fratris moraretur. Nanq; Flauius Sabinus ætate prior, priuatis utriusq; rebus, auctoritate pecuniaq; Vespasianum anteibat. Et credebatur affectam eius fidem præiuuisse, domo agrisq; pignori acceptis. Vnde quanquam manente in speciem cõcordia, offensarũ opera metuebantur. Melior interpretatio, mitẽ uirum abhorrere à sanguine & cædibus: eoq; crebris cum Vitellio sermonibus de pace, ponendisq; per conditionẽ armis agitare. Sæpe domi congressi, postremo in æde Apollinis, ut fama fuit, pepigere. Verba uocesq; duos testes habebãt, Cluuiũ Rufum & Silium Italicũ. Vultus procul uisentibus notabantur, Vitellij proiectus & degener, Sabinus non insultans, & miseranti propior. Quod si tam facile suorum mentes flexisset Vitellius, cq; ipse cessserat, incruentam urbem Vespasiani exercitus intrasset. Cæterũ ut quisq; Vitellio fidus, ita pacem & conditiones abnuebant, discrimẽ ac dedecus ostentantes, & fidem in libidine uictoris. Nec tantã Vespasiano superbiã, ut priuatum Vitellium pateretur, ne uictos quidẽ laturos. Ita periculũ ex misericordia. Ipsum sanè senem, & prosperis aduersisq; satiatũ. Sed quod nomẽ, quem statum filio eius Germanico fore? Nunc pecuniam, & familiam, & beatos Campaniæ sinus promitti. Sed ubi imperium Vespasianus inuaserit, non ipsi, non amicis eius, non deniq; exercitibus securitatẽ, nisi extincto æmulatore redituram. Fabium illis Valentẽ captiuum & casibus dubijs reseruatum, prægrauem fuisse, nedum Primus ac Fuscus, & specimen partiũ Mutianus, ullam in Vitellium nisi occidendi licentiam habeant. Nõ à Cæsare Pompeium, nõ ab Augusto Antonium incolumes relictos. Nisi forte Vespasianus altiores spiritus gerat, Vitellij cliens, cum Vitellius collega Claudio foret. Quin ut censurã patris, ut tres consulatus, ut tot egregiæ domus honores deceret, desperatione saltem in audaciã accingeretur. perstare mitẽ, superesse studia populi. Deniq; nihil atrocius euenturum, cq; in quod sponte ruant. moriendũ uictis, moriendum deditis id solũ referre, nouissimum spiritum per ludibrium & contumelias effundant, an per uirtutem.

Affecta fides

Silius Italicus

Germanicus Vitellij filius

Mutianus specimẽ partium

Surdę ad fortia consilia Vitellio aures. Obruebatur animus miseratione curaq;, ne pertinacibus armis, minus placabilem uictorem relinqueret conIugi ac liberis. Erat illi & fessa ætate parens, quæ tamen paucis ante diebus opportuna morte excidium domus prẽuenit, nihil principatu filij affecuta, nisi luctũ & bonam famam. XV kalen. Ianu. audita defectione legionis cohortiumq;, quæ se Narniæ dediderant, pullo amictu palatio degreditur, mœsta

mœsta circum familia. Simul ferebatur lecticula paruulus filius uelut in funebrem pompam. Voces populi blandæ & intempestiuæ. miles minaci silentio. Nec quisq; adeo rerũ humanarum immemor, quem nõ cõmoueret illa facies, Romanũ principem & generis humani paulo ante dominũ, relicta fortunæ suæ sede, per populum, per urbem, exire de imperio. Nihil tale uiderãt, nihil audierant. Repentina uis dictatorem Cæsarem oppresserat, occultæ Caium insidiæ. nox & ignotũ rus fugam Neronis absconderant. Piso & Galba tanq; in acie cecidere: in sua concione Vitellius inter suos milites, prospectantibus etiã fœminis, pauca & presenti mœstitiæ congruentia locutus: Cedere se pacis & Reip. causa: retinerent tantũ memoriã sui, fratremq; & coniugẽ & innoxiam liberorum ætatem miserarentur. Simul filium protendens, modo singulis, modo uniuersis cõmendans, postremo fletu præpediente, assistenti consuli (Cæcilius Simplex erat) exolutũ à latere pugionem, uelut ius necis uitæq; ciuium, reddebat. Aspernante consule, reclamantibus qui in concione adstiterant, ut in æde Concordiæ positurus insignia imperij, domũq; fratris petiturus discessit. Maior hic clamor obstantiũ penatibus priuatis, in palatium uocantium. intercluſum alterũ iter, idq; solum quod in sacra uia pergeret patebat. Tum consilij inops in palatium redijt. Præuenerat rumor, eiurari ab eo imperiũ. Scripseratq; Flauius Sabinus cohortium tribunis, ut militem cohiberent. Igitur tanq; omnis Resp. in Vespasiani sinũ cessisset, primores senatus, & plericq; equestris ordinis omnisq; miles urbanus & uigiles, domum Flauij Sabini cõpleuere. Illuc de studijs uulgi & minis Germanicarum cohortium affertur. Lõgius iam progressus erat, q; ut regredi posset: & suo quisq; metu, ne disiectos eoq; minus ualidos Vitelliani consectarentur, conclantẽ in arma impellebant. Sed quod in eiusmodi rebus accidit, consilium ab omnibus datũ est, periculum pauci sumpsere. Circa lacum Fundani descendentibus qui Sabinum comitabantur armatis, occurrunt promptissimi Vitellianorũ. Modicum ibi prælium improuiso tumultu, sed prosperũ Vitellianis fuit. Sabinus re trepida, quod tutissimũ è præsentibus, arcem Capitolij insedit milite ex quibusdam senatorum equitumq;, quorum nomina tradere haud promptum est, quoniã uictore Vespasiano multi id meritum erga partes simulauere. Subierunt obsidium etiã fœminę: inter quas maxime insignis Verulana Gracilia, neq; liberos, neq; propinquos, sed bellũ secuta. Vitellianus miles custodia socordi clausos circundedit. eoq; concubia nocte suos liberos Sabinus & Domitianũ fratris filium in Capitoliũ acciuit. At Sabinus missso per neglecta ad Flauianos duces nuncio, qui circumsideri ipsos, nisi subueniretur, arctas res nunciaret, noctem adeo quietã egit, ut digredi sine noxa potuerit. Quippe miles Vitellij aduersus pericula ferox, laboribus & uigilijs parum intentus erat. Et hybernus hymber repente fusus, oculos aures q; impediebat. Luce prima Sabinus antequã inuicẽ hostilia cœptarent,

Vitellius positurus insignia imperij

Eiurari imperium

Fl. Sabinus capitoliũ insedit

Verulana Gracilia

Cornelium Martialem è primipilaribus ad Vitellium misit, cum mandatis & questu, quod pacta turbarentur. Simulationē prorsus & imaginem deponēdi imperij fuisse, ad decipiendos tot illustres uiros. Cur enim è rostris, fratris domum imminentē foro, & irritandis hominū oculis, quàm Auentinum & penates uxoris petisset? Ita priuato & omnē principatus speciem uitanti conuenisse. Contra Vitellium in palatiū, in ipsam imperij arcem regressum. Inde armatum agmen emissum, stratam innocentiū cædibus celeberrimam urbis partē. ne Capitolio quidem abstineri. Togatū nempe se, & unum è senatoribus, dum inter Vespasianum ac Vitellium prælijs legionum, captiuitatibus urbiū, deditionibus cohortiū iudicatur. Iam Hispanijs Germanijsq; & Britannia desciscentibus, fratrem Vespasiani mansisse in fide, donec ultro ad conditiones uocaretur. Pacem & concordiā uictis utilia, uictoribus tantū pulchra esse. Si conuentionis pœniteat, non se, quem perfidia deceperit, ferro peteret, nō filium Vespasiani uix puberem, quantum occisis uno sene & uno iuuene proficiat? Iret obuiā legionibus, de summa rerum illic certaret. cætera secundum euentum prælij cessura. Trepidus ad hæc Vitellius, pauca purgandi sui causa respondit, culpam in militē conferens, cuius nimio ardori imparē esse modestiam suam. Et monuit Martialem, ut per secretā ædium partē occulte abiret, ne à militibus internuncius inuisæ pacis interficeretur. Ipse neq; iubendi neq; uetandi potens, non iam imperator, sed tantū belli causa erat. Vix dum regresso in Capitolium Martiale, furēs miles aderat, nullo duce, sibi quisq; auctor: cito agmine forum & imminentia foro templa præteruecti, erigunt aciem per aduersum collem, usq; ad primas Capitolinæ arcis fores. Erant antiquitus porticus in latere cliui, dextræ subeuntibus. In quarum tectum egressi, saxis tegulisq; Vitellianos deturbabāt. neq; illis manus nisi gladijs armatę, & arcessere tormenta, aut missilia tela, longum uidebatur. Faces in prominentem porticum iecere, & sequebantur ignem. ambustasq; Capitolij fores penetrarent, ni Sabinus reuulsas undiq; statuas, decora maiorum, in ipso aditu uice muri obiecisset. Tum diuersos Capitolij aditus inuadunt, iuxta lucum asyli, & quâ Tarpeia rupes cētum gradibus aditur. Improuisa utraq; uis. propior atq; acrior per asylum ingruebat. Nec sisti poterant scandentes per coniecta ædificia: quæ, ut in multa pace, in altum edita, solum Capitolij æquabant. Hic ambigitur, ignem tectis oppugnatores iniecerint, an obsessi, quę crebrior fama est, quo nitentes ac progressos depulerint. Inde lapsus ignis in porticus appositas ædibus. mox sustinentes fastigium Aquilæ uetere ligno traxere flammam, alueruntq;. Sic Capitolium clausis foribus indefensum, & indireptum conflagrauit. Id facinus post conditā urbem luctuosissimum fœdissimumq; Reip. populo Ro. accidit, nullo externo hoste, propitijs si per mores nostros liceret deis. Sedem Iouis optimi maximi auspicatò à maioribus pignus imperij conditam, quam non Porsena dedita urbe neq;

Statuæ decora maiorum

Capitolium conflagrauit

neq; Galli capta tenere potuissent, furore principũ excindi? Arserat & ante Capitolium ciuili bello, sed fraude priuata. Nunc palàm obsessum, palàm incensum. quibus armorum causis, quo tantę cladis precio, pro patria bella uimus? Vouerat Tarquinius Priscus rex bello Sabino iecerat q; fundamenta, spe magis futuræ magnitudinis, quàm quo modicæ adhuc Pop. Ro. res sufficerent. Mox Seruius Tullius sociorum studio, deinde Tarquinius Superbus capta Suessa Pometia, hostiũ spolijs extruxere. Sed gloria operis libertati reseruata. Pulsis regibus, Horatius Puluillus iterum consul dedicauit ea magnificentia, quam immensæ postea Po. Ro. opes ornarent potius q; augerent. Iisdem rursus uestigijs situm est, postquã interiecto CCCCXV annorũ spacio L. Scipione, C. Norbano Coss. flagrauerat. Curam uictor Sylla suscepit, neq; tamen dedicauit. hoc solum felicitati eius negatum. Lutatij Catuli nomẽ inter tanta Cæsarum opera, usq; ad Vitellium mansit. Ea tũc ædes cremabatur. Sed plus pauoris obsessis quàm obsessoribus intulit. Quippe Vitellianus miles, neq; astu, neq; constantia inter dubia indigebat. Ex diuerso trepidus miles, dux segnis, & ueluti captus animi, nõ lingua non auribus competere. neq; alienis consilijs regi, neq; sua expedire. huc illuc clamoribus hostium circumagi. quæ iusserat uetare, quæ uetuerat iubere. Mox quod in perditis rebus accidit, omnes præcipere, nemo exequi. postremo abiectis armis, fugam & fallendi artes circumspectabant. Irrumpunt Vitelliani, & cuncta sanguine, ferro, flammis q; miscent. Pauci militarium uirorũ, inter quos maxime insignes, Cornelius Martialis, Aemylius Pacensis, Casperius Niger, Didius Scæua pugnã ausi obtruncãtur. Flauium Sabinũ inermem, neq; fugam cœptantẽ, circumsistunt, & Quintum Atticum consulẽ, umbra honoris & suamet uanitate monstratũ quod edicta in populũ pro Vespasiano magnifica, probrosa aduersus Vitelliũ iecerat. Cæteri per uarios casus elapsi, quidam seruili habitu, alij fide clientium contecti, & inter sarcinas abditi. Fuere qui excepto Vitellianorũ signo, quo inter se noscebantur, ultro rogitantes respondentesúe audaciã pro latebra haberent. Domitianus prima irruptione apud ædituũ occultatus solertia liberti lineo amictu turbæ sacricolarum immixtus, ignoratus apud Cornelium Primum paternũ clientem, iuxta Velabrum delituit. Ac potiẽte rerum patre, disiecto æditui contubernio, modicũ sacellum IOVI CONSERVATORI aram q; posuit, casus q; suos in marmore expressit. Mox imperium adeptus, IOVI CVSTODI templum ingens, se q; in sinu dei sacrauit. Sabinus & Atticus onerati cathenis, & ad Vitellium ducti, nequaquã infesto sermone uultu q; excipiuntur, frementibus qui ius cædis, & præmia nauatæ operę petebant. Clamore à proximis orto, sordida pars plebis supplicium Sabini exposcit, minas adulationes q; miscet. Stantẽ pro gradibus palatij Vitellium, & preces parantẽ, peruicere ut absisteret. Tum confossum conlaceratum q;, & abscisso capite truncũ corpus Sabini in Gemonias trahũt.

Flauiani in capitolio obsessi

Omnes præcipiunt, nemo exequitur

Fl. Domitianus latebra seruatus Sacricolæ

Plebs

Hic exitus uiri haud ſanè ſpernendi. Quinq; & xxx ſtipendia in Rep. fe
cerat, domi militiæq; clarus. Innocentiã iuſtitiamq; eius non argueres. Ser
Sermonis nimius erat monis nimius erat. Id unũ ſeptem annis quibus Mœſiam, duodecim qui
bus præfecturã urbis obtinuit, calumniatus eſt rumor. in fine uitæ, alij ſeg
nem, multi moderatũ, & ciuium ſanguinis parcum credidere. Quod inter
omnes conſtiterit, ante principatum Veſpaſiani decus domus penes Sabi
num erat. Cædem eius lætam fuiſſe Mutiano accepimus. Ferebant plerique
etiam paci conſultum, dirempta æmulatione inter duos, quorũ alter ſe fra
trem imperatoris, alter conſortem imperij cogitaret. Sed Vitellius conſulis
ſupplicíũ poſcenti populo reſtitit, placatus ac uelut uicem reddẽs, quod in
terrogantibus quis Capitolium incẽdiſſet, ſe reum Atticus obtulerat. Eaq;
confeſſione ſiue aptum tempori mendacium fuit, inuidiam crimenq; agno
uiſſe, & à partibus Vitellij amolitus uidebatur. Iiſdem diebus L. Vitelli
Terracinæ ob ſidium per Vitellianos us poſitis apud Feroniam caſtris, excidio Terracinę imminebat, clauſis illic
gladiatoribus remigibusq;, qui non egredi mœnia, neq; periculum in aper
to audebant. Præerat, ut ſupra memorauimus, Iulianus gladiatoribus, A
pollinaris remigibus, laſciuia ſocordiaq; gladiatorũ magis quàm ducum fi
miles. Non uigilias agere, non intuta mœnium firmare, noctu dieq; fluxi,
& amœna littorũ perſonantes in miniſterium luxus diſperſis militibus, de
bello tantum inter conuiuia loquebantur. Paucos ante dies diſceſſerat Api
nius Tyro, doniſq; ac pecunijs acerbe per municipia conquirendis, plus in
uidiæ quàm uiriũ partibus addebat. Interim ad L. Vitellium ſeruus Ver
ginij Capitonis perfugit, pollicitusq; ſi præſidium acciperet, uacuã arcem
Terracina proditione ſerui capitur furtim traditurũ, multa nocte cohortes expeditas ſummis montiũ iugis ſu
per caput hoſtiũ ſiſtit. inde miles ad cędem magis q̃ ad pugnam decurrit.
ſternunt inermes, aut arma capientes, & quoſdam ſomno excitos, cum te
nebris, pauore, ſonitu tubarum, clamore hoſtili turbarentur. pauci gladiato
rum reſiſtentes, neq; inulti cecidere. Cæteri ad naues ruebant, ubi cuncta
pari formidine implicabãtur, permixtis paganis, quos nullo diſcrimine Vi
telliani trucidabant. Sex liburnicę inter primum tumultum euaſere, in quis
præfectus claſſis Apollinaris reliquas in littore captas, aut nimio ruentium
onere preſſas, mare hauſit. Iulianus ad L. Vitelliũ perductus, & uerberibus
fœdatus, in ore eius iugulatur. Fuere qui uxorem L. Vitellij Triariam in
ceſſerint, tanq; gladio militari cincta, inter luctum cladesq; expugnatę Ter
Laurea racinæ, ſuperbè ſæueq; egiſſet. Ipſe lauream proſperè geſtæ rei ad fratrem
miſit, perconctatus ſtatim regredi ſe, an perdomandę Campanię inſiſtere
iuberet. Quod ſalutare nõ modo partibus Veſpaſiani, ſed Reip. fuit. nam
ſi recens uictoria miles & ſuper inſitam peruicaciam ſecundis ferox, Ro
mam contendiſſet, haud parua mole certatum, nec ſine exitio urbis foret.
L. Vitellius quippe L. Vitellio quamuis infami inerat induſtria, nec uirtutibus ut boni,
ſed quo modo peſſimus quiſq;, uitijs ualebat. Dum hæc in partibus Vi
tellij

tellĩ geruntur, digreſſus Narnia Veſpaſiani exercitus, feſtos Saturni dies Otriculi per otium agitabat. Cauſa tam prauæ moræ, ut Mutianum oppe rirẽtur. Nec defuere qui Antonium ſuſpicionibus arguerent, tanquã dolo cunctantẽ, poſt ſecretas Vitellĩ epiſtolas, quibus conſulatũ & nubilem fili am & dotales opes, precium proditionis, offerebat: Alĩ ficta hęc, & in gra tiam Mutiani cõpoſita: Quidam omniũ id ducum conſilium fuiſſe, oſtenta re potius urbi bellum quàm inferre: quãdo ualidiſſimæ cohortes à Vitellio deſciuiſſent, & abſciſſis omnibus preſidijs ceſſurus imperio uidebatur. Sed cuncta feſtinatione, deinde ignauia Sabini corrupta, qui ſumptis temere ar mis munitiſſimam Capitolĩ arcem, & ne magnis quidem exercitibus ex/ pugnabilem, aduerſus tris cohortes tueri nequiſſet. Haud facile quis uni aſ/ ſignauerit culpam, quę omnium fuit. nam & Mutianus ambiguis epiſtolis uictores morabatur, & Antonius præpoſtero obſequio, uel dum tegeret inuidiam crimen meruit. cęteriq; duces dum peractũ bellum putant, finem eius inſigniuere. Ne Petilius quidẽ Cerialis cũ mille equitibus præmiſſus, ut tranſuerſis itineribus per agrum Sabinũ Salaria uia urbem introiret, ſa/ tis maturauerat, donec obſeſſi Capitolĩ fama cũctos ſimul exciret. Antoni us per Flaminiam ad Saxa rubra, multo iam noctis, ferum auxilium uenit. *Ad ſaxa ru-* Illic interfectum Sabinũ, conflagraſſe Capitoliũ, tremere urbẽ, mœſta om *bra, loci nomẽ* nia accepit. plebẽ quoq; & ſeruitia pro Vitellio armari nunciabatur. Et Pe tilio Ceriali equeſtre prælĩũ aduerſum fuerat. nanq; incautum & tanq; ad uictos ruentẽ, Vitelliani interiectus equiti pedes excepere. pugnatũ haud procul urbe inter ædificia hortosq; & anfractus uiarum quæ gnara Vitel/ lianis, incomperta hoſtibus metum fecerant. neq; omnis eques cõcors, ad/ iunctis quibuſdam qui nuper apud Narniam dediti, fortunã partium ſpe culabantur, capitur præfectus alę Tullius Flauianus. cæteri fœda fuga con ſternantur, non ultra Fidenas ſecutis uictoribus. Eo ſucceſſu ſtudia populi aucta. Vulgus Vrbanum arma cepit. Paucis ſcuta militaria. plures raptis quod cuiq; obuium telis, ſignum pugnæ expoſcunt. Agit grates Vitellius, & ad tuendam urbẽ prorumpere iubet. Mox uocato ſenatu, deliguntur le gati ad exercitus, ut prętexto Reip. concordiam pacemq; ſuaderent. Varia legatorũ ſors fuit. Qui Petilio Ceriali occurrerunt extremũ diſcrimen adie/ re, aſpernante milite conditiones pacis. Vulneratur prætor Arulenus Ru/ ſticus, auxit inuidiam ſuper uiolatum legati prætorisq; nomen, propria di/ gnatio uiri. Palantur comites. occiditur proximus lictor dimouere turbam auſus. & ni dato à duce præſidio defenſi forent, ſacrum etiam inter exteras gentes legatorum ius, ante ipſa patrię mœnia, ciuilis rabies uſq; in exitium *Legatorũ ius* temeraſſet. Aequioribus animis accepti ſunt, qui ad Antoniũ uenerãt, non *ſacrum* quia modeſtior miles, ſed duci plus auctoritatis. Miſcuerat ſe legatis Muſo nius Rufus equeſtris ordinis, ſtudium philoſophiæ & placita Stoicorum *Muſonius* æmulatus. Cœptabatq; permixtus manipulis, bona pacis ac belli diſcrimi/ *Rufus*

na differens, armatos monere, Id pleriſq; ludibrio, pluribus tædio. nec de-
erant qui propellerent proculcarentq;, ni admonitu modeſtiſſimi cuiuſq;,
Intempeſtiua ſapientia & aliis minitantibus, omiſiſſet intempeſtiuam ſapientiam. Obuiæ fuere &
uirgines Veſtales cum epiſtolis Vitellij ad Antonium ſcriptis. Eximi ſupre-
mo certamine unum diem poſtulabant. ſi moram interieciſſent, facilius om-
nia conuentura. Virgines cum honore dimiſſæ, Vitellio reſcriptū, Sabini
cæde, & incendio Capitolij, dirempta belli commercia. Tentauit tamē An-
tonius uocatas ad concionem legiones mitigare, ut caſtris iuxta pontem
Miluiū poſitis, poſtera die urbem ingrederentur. Ratio conctandi, ne aſpe-
ratus prælio miles, nō populo, non ſenatui, ne templis quidem ac delubris
deorum cōſuleret. Sed omnem prolatationem ut inimicam uictoriæ ſuſpe-
ctabant. Simul fulgentia per colles uexilla, quanquā imbellis populus ſe-
queretur, ſpeciem hoſtilis exercitus fecerāt. Tripartito agmine, pars ut aſti-
terat Flaminia uia, pars iuxta ripam Tiberis inceſſit, tertium agmen per Sa-
lariā collinæ portæ propinquabat. plebs inuectis equitibus fuſa. Miles Vi-
tellianus trinis & ipſe præſidijs occurrit. Prælia ante urbem multa & uaria:
ſed Flauianis conſilio ducum pręſtantibus, ſæpius proſpera. Ii tantum con-
flictati ſunt, qui in partem ſiniſtram urbis ad Saluſtianos hortos per angu-
ſta & lubrica uiarum flexerant. Superſtantes macerijs hortorum Vitellia-
ni ad ſerum uſq; diem ſaxis piliſq; ſubeuntes arcebant, donec ab equitibus
qui porta collina irruperant, circumuenirentur. Concurrēre & in campo
Martio infeſtæ acies. Pro Flauianis fortuna, & parta toties uictoria: Vitel-
liani deſperatione ſola ruebant, & quanquam pulſi, rurſus in urbe congre-
Populus pugnæ ſpectator gabantur. Aderat pugnantibus ſpectator populus, utq; in ludicro certami-
ne, hos modo, rurſus illos clamore & plauſu fouebat: quoties pars altera in-
clinaſſet abditi in tabernis, aut ſi quam in domum perfugerant, erui iugula
riq; poſtulantes parte maiore prædæ potiebantur. Nam milite ad ſangui-
nem & cædes obuerſo, ſpolia in uulgus cedebant. Sæua ac deformis urbe
tota facies. alibi prælia & uulnera, alibi balneæ popinæq;. Simul cruor &
ſtrues corporū, iuxta ſcorta, & ſcortis ſimiles: quantū in luxurioſo otio libi-
dinū, quicquid in acerbiſſima captiuitate ſcelerum, prorſus ut eandē ciuita-
tem & furere crederes & laſciuire. Conflixerant ante armati exercitus in ur-
be, bis L. Sylla, ſemel Cinna, uictoribus, nec tunc minus crudelitatis. nunc
inhumana ſecuritas, & ne minimo quidem tēporis uoluptates intermiſſæ,
uelut feſtis diebus id quoq; gaudiū accederet, exultabāt. Fruebantur nulla
Caſtrorum oppugnatio partiū cura, malis publicis læti. Plurimū molis in oppugnatione caſtrorum
fuit, quæ acerrimus quiſq; ut nouiſſimam ſpem retinebant. Eo intentius ui-
ctores, præcipuo ueterum cohortium ſtudio, cuncta ualidiſſimarū urbium
excidijs reperta, ſimul admouent, teſtudinem, tormenta, aggeres, faceſq;,
quicquid tot prælijs laboris ac periculi hauſiſſent, opere illo cōſummati cla-
mitantes. Vrbem ſenatui ac populo Ro. templa dijs reddita, proprium eſſe

militis

militis decus in castris: illam patriam, illos penates. ni statim recipiantur, no ctem in armis agendam. Contra Vitelliani quanquam numero fatoq; di/ spares, inquietare uictoriam, morari pacem, domos arasq; cruore fœdare, suprema uictis solatia complectebantur. Multi semianimes super turres & propugnacula mœnium expirauere. Cõuulsis portis reliquus globus ob/ tulit se uictoribus, & cecidere omnes cõtrarijs uulneribus uersi in hostem. Ea cura etiam morientibus decori exitus fuit. Vitellius capta urbe, per auer/ sam palatij partem Auentinum in domum uxoris sellula defertur, ut si di/ em latebra uitauisset, Terracinam ad cohortes fratremq; perfugeret. Dein mobilitate ingenij, & quæ natura pauoris est, cum omnia metuenti, præsen tia maxime displicerent, in palatium regreditur, uastum desertumq;, dila/ psis etiam infimis seruitiorum aut occursum eius declinantibus. Terret so/ litudo, & tacentes loci. tentat clausa, inhorrescit uacuis. fessusq; misero erro re, & pudenda latebra semet occultans, ab Iulio Placito tribuno cohortis protrahitur. Vinctæ ponè tergum manus. laniata ueste, fœdum spectacu lum ducebatur, multis increpantibus, nullo illachrymante. deformitas exi/ tus misericordiam abstulerat. Obuius è Germanicis militibus Vitellium infesto ictu per iram, uel quo maturius ludibrijs eximeret, an tribunum ap petierit, in incerto fuit: aurem tribuni amputauit, ac statim confossus est. Vi tellium infestis mucronibus coactum, modo erigere os & offerre contume lijs, nunc cadentes statuas suas, plerunq; rostra, & Galbæ occisi locum con tueri, postremo ad Gemonias, ubi corpus Flauij Sabini iacuerat, propule/ re. Vox una non degeneris animi excepta, cum tribuno insultanti, se tamen imperatorem eius fuisse respondit. Ac deinde ingestis uulneribus concidit. Et uulgus eadem prauitate insectabatur interfectũ, qua fouerat uiuentem. Pater illi L. Vitellius. septimum & quinquagesimum ætatis annum exple/ bat. consulatum, sacerdotia, nomen locumq; inter primores, nulla sua indu stria, sed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum ei detulere qui ip/ sum non nouerant. Studia exercitus raro cuiquam bonis artibus quæsita perinde affuere, quàm huic per ignauiam. Inerat tamen simplicitas ac libe/ ralitas, quæ, ni adsit modus, in exitium uertuntur. Amicitias dum magnitu dine munerum, non constantia morũ continere putat, meruit magis quàm habuit. Haud dubiè intererat Vitellium uinci. Sed imputare perfidiam nõ possunt, qui Vitellium Vespasiano prodidere, cum à Galba desciuissent. Præcipitante in occasum die, ob pauorem magistratuum senatorumq;, qui dilapsi ex urbe aut per domos clientium semet occultabant, uocari senatus nõ potuit. Domitianum, postquam nihil hostile metuebatur, ad duces partium progressum, & Cæsarem consaluta/ tum, miles frequẽs, utq; erat in armis, in paternos penates deduxit.

Roma capta

Germanicus miles

Fui tamen imperator tuus

IVITAS pauida & ſeruitio parata occupari, redeuntem Tarracina L. Vitel.) Nos, Ciuitas pauida & ſeruitio parata, occupare redeuntem Tarracina L. Vitellium cũ cohortibus, extinguiq; reliqua belli poſtulabat.

Patibulo affixus, in ijſdem annulis quos acceptos à Vitellio geſtabat.) Præpoſitionem à ſubmouimus, ſubintellectam in ablatiuo Vitellio.

Mox Illyricos,) Caſtigauimus, Mox Illyrico.

Mox deos reſpicere reſtituiq; Capitolium placuit.) Repoſui, Mox deos reſpexere. reſtitui Capitolium placuit.

Et egregijs utriuſq; orationibus teſtatum.) Scripſimus. Et egregijs orationibus utriuſq; certatum.

Quis multos anteiret.) Ablatiuus quis non eſt in libro manuſcripto.

Vt uniuſcuiuſq; uitam famam penetrarent.) Nos, famamq;.

Quorum accuſatores etiamſi puniri oporteat.) Addidimus negatiuam particulam, non, qua hic opus eſt, Quorum accuſatores etiamſi puniri non oporteat. Vide Heluidij modeſtiam.

Sed conſulem deſignatum cenſuiſſe dicebat. Sed ſecundũ uetera exempla,) Alterum ſed expunximus ut legas, Sed conſulem deſignatum cenſuiſſe dicebat ſecundum uetera exempla.

Id magis uitandum.) Vitandum non eſt in codice Budenſi. Poſſet etiã addi uel ſubaudiri. Id magis. ſ. curandum.

Ne peruicacia cuiuſquam.) Nos, peruicacia quorundam.

Se meminiſſe.) Malim legere pronomine ſe expũcto. Meminiſſe temporum quibus natus ſit. q. c. f. p. a. i. Vlteriora mirari. Subaudi, meminiſſet.

Cuius ſe magiſtrum ferebat.) Emendauimus, Eius ſe magiſtrum ferebat.

Variq; Arij potentia.) Tantum habet liber regius, Arijq; potentia.

Capta legionum hyberna.) Nos, capta legionum caſtra hyberna.

Simulq; inſulam inter uada ſitã.) Exemplar Matthiæ Coruini habet. Simulq; inſulam iuuata ſitam. Quid ſi legas, ſub uada ſitam. Sic libro ſequenti dixit, Sub muros. Iudæi ſub ipſos muros ſtruxere aciem.

Mox per Britanniam gloria.) Hactenus defuit hic participiũ aucta, quod nos addidimus. Mox aucta per Britanniam gloria.

Sub Vitellio rurſus diſcrimen adit.) Nos, Adijt.

Quibus auertere accita à Vitellio auxilia.) Auertere mutauimus in auerteret & præpoſitionem ſuſtulimus. Quibus auerteret accita Vitellio auxilia.

Si redintegrandum bellum.) Caſtigauimus, Si redintegratum bellum.

Igitur Ciuilis deſciſcendi certus.) Codex Budẽſis, Igitur ciuilis diffidij certus. Id expone, Certus ſubaudi Claudius Ciuilis, ciuilis diffidij, id eſt belli ciuilis quod Romæ erat. Et ſic nos ſcripſimus.

Et cætera ſeruitia mala enumerat.) Emendauimus, Et cętera ſeruitij mala enumerat. Paulopoſt eſt illic. tradi ſe prętectis, cẽturionib. quod ubi ſp. & ſ. expl. Sine

Eſſe ſibi robur peditũ equitumq;: conſanguineos Germanos.) Liber (quæ regius, Et ſibi robur peditũ equitumq;, conſanguineos, Gallias idem cupientes. Eſſe ſubauditur, & in accuſatiuo conſanguineos ſubauditur Germanos.

Erat in Caninefatibus ſtolidæ audacię Brenno.) Illic, Brinio, qui paulopoſt appellatur Brimio. Forte, Brinno, quẽ hodie Brunonẽ dicimus. Igitur

Igitur ipso rebellis familiæ omine placuit. Impositusq; scuto.) Verbū placuit eraſimus. Nā integra eſt ſentētia ſi ſic diſtinguas, Igitur ipſo rebellis familiæ omine, impoſitusq; ſcuto, more gentis, & ſuſtinentium humeris uibratus dux deligitur. Expone, impoſitusq;, id eſt non ſolum impoſitus ſcuto: &, id eſt uerum etiam ſuſtinentiū humeris uibratus, dux deligitur. Nam uideo quid illi impoſuerit, qui uerbum placuit hic infulſit.

Et quod militum in ſuperiore inſulæ parte congregantur,) Nos, & quod militum in ſuperiorem inſulæ partem congregantur.

Quippe uiribus cohortis adductis.) Duæ dictiones, Quippe uiribus, nō ſunt in libro Coruini regis, ubi tantū legitur, nomen magis exercitus q; robur, cohortium abductis Vitellius. Vnde erui lectionem, Nomen magis exercitus q; robur cohortibus abductis, Vitellius è proximis Neruiorū Germanorumq; pagis, ſegnem numerum armis onerauerat. Sicq; locum emendaui in contextu.

Caninefatem tumultum oppreſſurum.) Illic compreſſurum. Nec ſemper obſcœnam ſignificationem hoc uerbum habet, quæ res caſtigatorem mouit ut mutaret. Sic lib. 1. diſſideat interim miles, neq; duorum adoleſcentium nōdum adulta auctoritate cōprimi queat. Item libro ſequenti. Sub eo bellum ortū, & cōprimere cœptantē Ceſtium Gallū Syr. leg. uaria prælia ac ſæpius aduerſa excepere.

Nec Brennonem.) Illic Brimionem.

Quas incenſis caſtellis illuc appulerant.) Caſtigaui, Quaſi incenſis caſtellis.

Virtutem proprium hominis bonum.) Illic hominum.

Maiore precio fugeret.) Illic fungeretur.

In Friſios aduehitur.) Nos, auehitur.

Cunctaq; quę acciderant.) Codex Budenſis, Qui cuncta quæ acciderant. Caſtigaui, Quin cuncta quæ acciderant.

Sed fraude ducum euenire.) Addidi uerbū metuebantur. Sed fraude metuebantur euenire. Mox, nos exponeret.

Simul paganorum lixarumq; ignauia.) Repoſui, ignaua, ſed procax ante periculum manus.

Vt Batauos numero impares circumfundant.) Regium uolumen habet, circumdant. Malim, Et Batauos numero impares circumdant.

Illi ueteris militiæ memores in cuneis congregantur.) Illic, Illi ueteris militiæ inciuiles congregantur. Legerim. Illi ueteris militiæ ui habiles, cōgregantur denſi undiq;, & frontem tergaq; ac latus tuti.

Neq; hoſtium ſe conſilijs uti.) Nos, Neq; hoſtium conſilijs uti ſe.

Proinde perfugus Batauus. Caſtig. Proinde perfuga Batauus.

Quippe ubi relata Ciuili.) Emendaui, Quæ ubi relata Ciuili. Mox accuſatiuus, uniuerſam, non eſt in libro manuſcripto.

Sed parum prouiſum, ni copiæ in caſtra conueherentur, rapi permiſere.) Scribendum meo iudicio, Sed paruum prouiſum, ni copiæ in caſtra conueherentur, rapi permiſere. Nam accuſandi caſu dictum eſt hic prouiſum, à uocabulo prouiſus, us, ui, quartę inflexionis. Sic lib. 16. Diſpoſitu prouiſuq; ciuiliū rerū peritus. *Sed paruum prouiſum pro modicam prouiſionem*

Vtramq; Rheni ripam.) Accuſatiuus utramq; non eſt in libro manuſcripto.

Iuſta belli ciuilis externiq; facie obſtupefecerāt obſeſſos.) Scripſimus, iuxta ut ſit aduerbiū ſimilitudinis, pro æque, quod tamē quidā iuſta ſcribūt. Sic li. 1. Nā in pace cauſas et merita ſpectari: ubi bellū ingruat, innocētes ac noxios iuxta cadere

Quod duabus legionibus ſitum, uix quinq; millia armatorum Romanorū tuebātur.) Difficilis locus eſt. Codex Budenſis habet, quod duabus legionibus ſitum uix v. milia armatorū tuebantur. Igitur genitiuus Romanorū ſuppoſititius uidetur

uidetur. Vt paucis dicã mentem meã, diuino ſic legendũ. Quod duabus legionibus, tum uix quinq; millium armatorũ, tuebantur. Quod ſ. uallũ, tuebãtur ſ. Romani, duabus legionibus, tũ uix quinq; millũ armatorũ. Id eſt quæ duæ legiones uix quinq; milliũ armatorũ erant, hoc eſt, uix continebãt quinq; millia armatorũ.

Sibi quæq; gens conſiſtunt.) Lego, Simul quæq; gens cõſiſtunt. Nam ſupra quoq; librarius quodam loco ſibi ſcripſit pro ſimul. quemadmodũ ante monui. Mox eſt in uolumine manuſcripto, Oppoſitis plericq; ſcalis.

Perfugæ captiuiq; docebant ſtruere machinas.) Caſtigaui, materias.

Duoetuiceſimæ legionis legatus

Dillio Voculę duodeuiceſimæ legionis legato tradit.) Nos, duo & uiceſimę legionis legato tradit.

Adſciri in ſocietatem Germanos.) Repoſuimus, Acciri in ſocie. Germanos.

His inter ſe uocibus inſiſtentes.) Codex regius, His inter ſe uocis inſiſtentes.

Exemplares omnium literarum

Ordonius exemplaria omniũ literarum.) Illic. Exemplares (Forte uotis. omnium literarum. Exemplares, ſubauditur, literas.

Pleræq; ciuitates aduerſum nos armatæ.) Illic, aduerſum nos arma. Placet lectio uulgata. Nam alioqui uerbum cœperunt aut ſimile, ſubaudiendum foret.

Incognita illi cœlo ſiccitate.) Illic, incogníta cœlo ſiccitate, hoc eſt illi cœlo Ger

Ductus à Vocula exercitus.) A præp. eraſimus. nã ſubintelligit. (manico.

Auctus eſt Germanorum numerus.) Nos, Auctus & Germanorum numerus. Et pro etiam.

Nauem arripiunt.) Emendaui, Germani multa cum ſtrage noſtrorum, nauem abripiunt.

Vt Menapios & Morinos & extrema Galliarum quateret.) Nos, quaterent.

Quos gens Germanicæ originis eiurata p. R. n. uocarent.) Liber Matthiæ Coruini, quos gens Germanicę originis eiurata patria Romanorum nomen aggrippinenſes uocarentur. Forte legendum, Quod gens Germanicę originis, eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinenſes uocarentur. Vel, quod ſe Germanicæ originis, eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinenſes uocarent.

Romanus miles periculorum ignarus.) Malim, periculorum gnarus.

Nuncijs promiſſis fidem legionum cõuellens.) Addidi particulam &, hic inprimis neceſſariam, Nuncijs & promiſſis fidem legionum conuellens.

Is error Romanis addit animos.) Datiuus Romanis non eſt in exẽplari Bud.

Soluere obſidium legionum eodem impetu potuiſſet.) Nos, eo impetu potu.

Et ſuis uictoria proueniſſet.) Illic, promouiſſet.

Vt depoſitis impedimentis ſarcinisq;.) Vt particula non eſt in libro manuſcripto, Poteſtq; abeſſe.

Et minari aſſeuerant.) Caſtigauimus, Et minari adſueuerant.

Ne tempori deeſſent.) Verba militum ad obſeſſos.

Credita per utrunq; exercitum fama.) Malim ædita.

Effuſus in luxum & ep. & n. cœtus, ueterem in Ordeonium iram renouauit. Repoſuimus, Effuſi in luxum & epulas & nocturnos cœtus, ueterem in Ordeonium iram renouant.

Cũ iam Vitellius occidiſſet.) Codex regius habet, occurriſſet. Emẽdaui, cor-

Mixtus Cattis, Vſipijs.) Illic, Mixtus & Cattis, Vſipijs. Scripſi, (ruiſſet. Mixtus ex Cattis, Vſipijs.

Is præerat prouinciæ.) Verbum præerat nõ legitur illic. Tum expone. Is prouinciæ nequaq; turbidus, hoc eſt ipſi prouinciæ, ingenio. i ob ingeniũ, uel ex in-

Vulgus alimẽta in dies mercari ſolitũ, cui una ex rep. annonę cura.) (genio. Hæ duæ dictiones, cui una non extant in manuſcripto codice. Et mutãt meo iu-

dicio

dicio ſenſum. Nã Tacitus uult dicere, ex Rep. annonæ cura. ſ. exiſtente, Hoc eſt quia cura annonæ pertineret ad Remp. Vt ſit hæc locutio ſimilis illi, libro 18. Et quibuſdam uicinis colonijs inuidiæ æmulatione. Subauditur exiſtente. Sic libro primo, Seu nihil militi, ſeu omnia concederentur, in ancipiti republica. Subauditur, futura. In literis Tiberij Cæſaris, quarum ſententiam Tacitus recitat lib. 3. ſic ſcriptum eſt. At Hercule nemo neſcit, quod Italia externæ opis indiget, quod uita populi Ro. per incerta maris & tempeſtatum cotidie uoluitur, ac niſi prouinciarum copiæ & dominis, & ſeruitijs, & agris ſubuenerint, noſtra nos ſcilicet nemora, noſtræq; uillæ tuebuntur? Hanc P. C. curam ſuſtinet princeps.

Eius nomen epiſtolis edictisq; præferebatur.) Caſtig. proponebatur.

Ius penes Mutianum erat.) Verbum erat eraſimus. Infra. ſcripſ. quo die.

Tum ſorte ducti, per quos redderentur bello rapta.) Ex hac clauſula nihil eſt in Budenſi uolumine præter duas uoces. Tũ rapta. Dormitauit hic librarius. Forte. Tum qui rapta, quiq; æra. Subaud. creati ſunt uel electi.

Tertio Iuliano.) Paulo ante habes, T. Iuliano.

Ipſi Publio animus in periculis.) Et hic Codex Budenſis mutilus eſt. Nam duas uoces, Ipſi Publio, nõ habet. Forte legendũ, neq; animus. Nec eſt illic paulo poſtablatiuus dato Expone, Signo ultionis. id eſt in ſignum ultionis in accuſato res, petit à Cæſare Iunius Mauricus, ut cõm. princip. p. ſenatui faceret.

Conſulendum tali ſuper re princeps reſpondit.) Repoſui, Conſulendum tali ſuper re principem reſpondit.

Senatus inchoantibus primoribus, iuſiurandum cõcepit, quo certatim omnes magiſtratus, cæteri ut ſententiam rogabantur, deos teſtes aduocabãt.) Regium exemplar habet. Omnis inens magiſtratus, cæteri ſententiam rogabantur. Lego, Omnis iniens magiſtratus, cęteri ſententiam rogabãtur, deos teſtes aduocabat. Nunc clara erit ſentẽtia ſi ſic diſtinguas. Senatus inchoantibus primoribus, iuſiurandum cõcepit, quo certatim omnis iniens magiſtratus (cęteri ſententiam rogabantur) deos teſtes aduocabat, Nihil ope ſua factum quo cuiuſquam ſalus læderetur. neq; ſe præmium aut honorem ex calamitate ciuium cepiſſe. *Iuſiurandum magiſtratum incuntis*

Et Nomium Actianum.) Nos, Nonium Act. Item, In Vibium Criſpum.

Sponte ex S. C. accuſationem ſubiſſe.) Hæc uerba ſignificant accuſationem Craſſorum ex ſenatuſcõſulto decretam, quã ſponte ſubierit Aquilius Regulus. Alioqui legerem, Sponte ex ſe accuſationem ſubiſſe.

Signatus, & ſacerdotio fulgens.) Forte, deſignatus, & ſacerdotio fulgens.

Cũ interim inteſtabilior & ſæuior exortus eſt.) Inteſtabilior pro deteſtabilior. Horatius in ſecundo ſermonum. Inteſtablis & ſacer eſto. Tacitus Annalium libro quinto de Aemylia Lepida: quanquam inteſtabilis, tamen impunita agebat. Paulo poſt eodem libro de Tiberio. Inteſtabilis ſæuitia, ſed obtectis libidinibus. *Inteſtabilior*

Ad cædem deſtinaretur.) Nos, deſtinarentur.

Prenſare commanipularium pectora ceruicibus iniecta.) Prenſare uerbũ deleuimus, & pro cõmanipularium ſcripſimus, cum manipularium, pro iniecta inuecti. hoc modo, Vt uero huc illuc diſtrahi cœpere, metus per omnes, & præcipua Germanici militis formido, tanquam ea ſeparatione ad cædẽ deſtinarentur, cum manipularium pectora ceruicibus inuecti, ſuprema oſcula petere, hoc eſt petebant. Inuecti, ſignificat impetum ceruices ſociorum amplexantium.

Spernunt oblatos agros.) Addidimus pronomẽ ſibi, Spernũt oblatos ſibi ag.

Si pauca ſupra petiero.) Aut ſupra repetiero. Vt lib. 16. De C. Petronio pauca ſupra repetenda ſunt, ceu uulgo legitur. Aut pauca repetiero. Niſi quis malit, ſubrepetiero. Vt ſit uerbũ eius formæ cuius eſt, Prodeambulo, proſubigo, repromitto, adobruo, & quod apud Liuiũ reperitur, ſuperincido.

Neqꝫ modica cupiens, ſed affinitate Vitellij anxius.) Codex Matthiæ Corui ni. Neqꝫ modica cupido ſi affinitate Vitellij anxius. Is cr. ſ. Forte ſcribendū. Neqꝫ modice cupidus. Affinitate Vitellij anxius is, crebris ſermonibus tent.

Cecidiſſe Galerianum conſobrinum eius generumqꝫ.) Illic legitur, ceſſiſſe. Scripſerim, Cæſos eſſe Gal. conſobrin eius generumqꝫ.

Centurio à Mutiano miſſus.) Particulam à ſubmouimus.

Gaudio clamoribusqꝫ cuncta miſcebant, indulgẽtia uiri, & adulãdi libidine.)

Indiligentia ueri Fœdus lapſus eſt in duobus iſtis uocabulis, indulgentia uiri. Caſtigauimus, indiligentia ueri, hoc eſt, quod forent indiligentes in perſcrutanda ueritate rei.

Militesqꝫ & centuriones quoſdam punit.) Nos, punijt.

Ni pater exemplum præbuiſſet.) Illic, Ni parens e.p.

Bono eſſe animo iubet.) Verbū iubet non eſt in codice manuſcripto. Verum illic legitur attollere. quemadmodum & nos ſcripſimus.

A quatrimis & fontibus omnibusqꝫ hauſta pluere.) Dij boniꝯ eſt hæc clauſula prodigioſis mendis obſita. Reſtituimus, Aqua, riuis & fontibus amnibusqꝫ hauſta, perluêre.

Et ſecundum ceſpitem redditis extis.) Nos, Et ſuper ceſpitem red. extis.

Et in interna mala fregiſſent.) Præpoſitionem in eraſimus. Paulopoſt hic Lingon. Forte, ille Lingon.

Attamen interfuere quidã Vbiorũ Turingorũqꝫ.) Caſtigaui, Tungrorumqꝫ.

Cæſas legiones, uaſtatam Italiam, capi tum maxime urbem.) Emendaui, capi

Cummaxime cum maxime urbem.

Omnes exercitus ſuis quenqꝫ bellis deſtineri.) Nos, diſtineri.

De reliquijs Vitelliani exercitus dubitauere.) Illic legiꝫ, reliquis. Subaudi militibus.

Infidisqꝫ legionibus.) Non eſt in codice Budenſi. Sicut nec ablati uus artibus paulopoſt.

Eadem rurſus omnia.) Caſtig. eadem rurſus numina.

Adeo nos, ſi fortuna in præſens uirtusqꝫ deſeruit.) Vocabulum uirtusqꝫ non eſt in libro manuſcripto.

Tolerant nunc maxime inopiam obſidiumqꝫ apud Vetera legiones.) Emendaui, Tolerant cummaxime inopiam apud Vetera legiones.

Centurio deniqꝫ aut miles.) Repoſui, Centurioqꝫ aut miles.

Tutori Treuiro augentur excubiæ.) Nos, agentur excubiæ.

Si nõ fuit, pro ſi non licuit Vt ſi uobis nõ fuit cordi, me duce hæc caſtra incorrupta & intemerata ſeruari, at certe pollui fœdariqꝫ à Tutore & Claſſico ne ſinatis.) Fœde hunc locũ interpolatum auſim iurare. Nam datiuus cordi nõ eſt exemplari regio, nec ſex iſtæ dictiones. certe pollui fœdariqꝫ à Tutore &. Sed tantũ, At Claſſico ne ſinatis. Dixit aũt Tacitus imitatione Græcorũ, Si nõ fuit, pro ſi nõ licuit: nam ὃσι pro ἐφεσι illi uſurpant: uobis me duce hæc caſtra incorrupta & intemerata ſeruari, at Claſſico ne ſinatis. Q. D. Aequius feram ſi alius quiſpiã id faciat. nam Claſſicũ quum prouincialis ſit, iſta nõ decent. Totam ſententiam ſic legeris, Te Iupiter optime maxime, quem per octingentos uiginti annos tot triumphis coluimus, Te Quirine Romanæ parens urbis, precor uenerorqꝫ, ut ſi uobis non fuit, me duce hæc caſtra incorrupta & intemerata ſeruari, at Claſſico ne ſinatis.

Herenniũ & Numiũ legatos uinciri ſatis uiſum.) Liber manuſcriptus habet, Herenniũ & Numiſiũ. Id accipiendũ de Numiſio Rufo, cuius ſupra hoc ipſo lib. fit mentio. Legati, inquit, legionum Mumius Lupercus & Numiſius Rufus uallum murosqꝫ firmabant. Et infra. Annumerabor Numiſijs & Herenniſijs, ut omnes legati ueſtri, aut militum manibus, aut hoſtium, ceciderint. Itaqꝫ repoſuimus Aut hoc loco, Numiſium.

Aut qui ipſos leu. ab. proſ.) Volumen manuſcriptum habet at qui. Malim, ac qui ipſos. Mox nos. Ad quintum ferè lapidem coorti Germani.

Reuulſæ imperatorum imagines, innexa ſigna.) Pro innexa legitur in codice regio, inhora. Cõiecio fuiſſe ſcriptum à Tacito, ſymbola. Reuulſæ imperatorum imagines, ſymbola, ſigna. *Imagines Symbola Signa*

Metu futuri. Nos, metus futuri. Quando neq; ſubire conditiones, metus futuri, neq; palàm aſpernari conditio præſens ſinebat.

Delectus è propinqua conſultis.) Caſtigaui, Delectus è propinquis conſulta reſponſaq; ut internuncius numinis portabat.

Claudius Labeo Bethaſiorum Turingorumq; & Neruiorũ tumultuaria manu reſtitit.) Nos, Tungrorumq;. Item paulopoſt, ex primoribus Tungrorum, pro Turingorum.

Vigens rerum.) Repoſui, ingens rerum. Sic libro primo dixit, ingens animi. Sed fœmina ingens animi, munia ducis per eos dies induit.

Lætum militibus idem nomen.) In manuſcripto codice eſt, ide nomen. Fortaſſe ſcribendum, id nomen.

Quod bello caput, unde uis auſpiciumq; peteretur.) Nos, unde ius auſ. pet.

Caracatium.) Illic utrobiq; Ceracates.

Quia pontem Nauas fluminis abruperat.) Nos, Nauæ fluminis. Apud Bingium Naua Rheno miſcetur. *Naua flumen*

Montibus & Moſſela amne ſeptum.) Repoſui, Montibus aut Moſella a. ſe.

Paulum moræ in aſſenſu.) Caſtig. in aſcenſu.

Redigeret prædam in fiſcum.) Poſſet etiã legi, Redigeretur præda in fiſcum. Nam uolumẽ Matthiæ regis habet, redigeretur. Mox eſt illic, poſito ciuiũ bello.

Primum illorum ſtipendiorũ & ſacramenti diem haberent.) Scripſi, Primum illum ſtipend. & ſac. diem haberent.

Ne quiſquam alienum ſeruitium.) Nos, Nec quiſquam alien. ſeru.

Aut minoribus quàm nunc tributis, parabãtur exercitus.) Caſtig. parabũtur.

Aut uoto ſtare.) Liber manuſcriptus tantũ habet, aut uaſtare. Fortaſſis, Aut Nam Germanos qui ab ipſis ſpernentur.) Nos, ſperentur. clàm ſtare.

Niſi ex reliquijs Germani exercitus.) Repoſui, Germanici exercitus.

Non imperitia militum, ſed adoleſcentuli.) Duas dictiones, militum ſed, exemimus, ut legatur, Auſuros rurſus uenturoſq; in manus, nõ imperitia adoleſcentuli, uerba & cõciones quàm ferrum & arma meditantis, ſed Ciuilis & Claſſici.

Quàm quod uos Gallici fœderis oblitos prædixerim.) Malim, prædixi, propter ſcripturam codicis Budenſis.

Tutor & Claſſicus ciuilis ſuis quiſq; locis pugnam ciebant.) Addidimus particulam, Tutor, & Claſſicus, & Ciuilis, ſuis q. l. p. ciebant.

Cerialis ut incuria prope res afflixit.) Nos, rem afflixit.

Flagrantiſſima cohortium ſuarum integra manu, & è Chaucis.) Ablatiuum manu deleui. Expone, Non inualidus, flagrantiſſima cohortiũ ſuarum, id eſt quę inter cohortes ardentiſſima erat, integra. Subaud. exiſtente.

Galbiaci in finibus Agrippinenſium.) Nos, Talbiaci, Quidam Tolbiacũ appellãt, ut Antoninus in itinerario, & alij. Paulopoſt, Turingoſq;. Nos, Tũgroſq;. *Tolbiacum*

Fauore militum anxius eſt.) Verbum eſt eraſimus. Mox, ut non pro ſpe ſua accipitur. Nos, excipitur.

Quis è cœlis fauor.) Volumen regium nõ habet è cœlis, ſed celis eſt. Scripſi, cœleſtis fauor.

Illi elapſo in paruum artu.) Caſtigaui, Illi elapſos in prauum artus. Mox, poſſe integrare. Subaudi, ſalubrem uim.

Denicꝫ peracti remedij gloriam penes Cæsarẽ esse.) Liber manuscriptus ha-
Patrati remedij gloria bet, parati remedij. Fortassis legendum, patrati. Sic libro sequenti, Nec omnia patrandi fiducia.

Respexit pone tergum è primoribus Aegyptiorũ n. Basil.) Illic nõ est è præp.

Timotheus quæsitus qui in Pontum meassent.) Castigaui, Timotheus quæsitis qui in Pontum meassent. Mox, nos, Sinopen.

Præcepitcꝫ nauigaturis.) Reposui, Præcipitcꝫ nauigaturis.

Aduectus us, ui. Hæc de origine & aduentu dei.) Scripsi, Hæc de origine & aduectu dei. quo uocabulo etiam supra usus est.

Aut salus Galliarum in discrimen uerteretur.) Reposui, in discrimine uert.

Simul simplicitatis ac modestiæ nomine. Aduerbium simul non est in exemplari regio. Omittiꝫ potest.

FINIS.

P. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XX.

INTERFECTO Vitellio bellum magis desierat, quàm pax cœperat. Armati per urbem uictores, implacabili odio uictos consectabantur. plenæ cædibus uiæ, cruenta fora templaꝫ, passim trucidatis ut quemcꝫ sors obtulerat. Ac mox augescente licentia, scrutari, ac protrahere abditos: si quem procerum habitu & iuuenta prospexerant, obtruncare, nullo militum aut populi discrimine. quæ sæuitia, recentibus odijs, sanguine explebatur, dein uerterat in auaritiam. Nihil usquam secretum aut clausum sinebant, Vitellianos occultari simulantes. Initium id perfringendarum domuum, uel si resisteretur, causa cædis. nec deerat egentissimus quisꝫ ex plebe. & pessimi seruitiorum prodere ultro dites dominos. alij ab amicis monstrabantur. Vbiꝫ lamenta, conclamationes, & fortuna captæ urbis, adeo ut Othoniani Vitellianiꝫ
« militis inuidiosa antea petulantia desideraretur. Duces partium accenden-
« do ciuili bello acres, temperandæ uictoriæ impares. Quippe in turbas &
« discordias pessimo cuiꝫ plurima uis, pax & quies bonis artibus indigent.
Nomen sedemꝫ Cæsaris Domitianus acceperat, nondum ad curas intentus, sed stupris & adulteriis filium principis agebat. Præfectura prætorij penes Arrium Varum. Summa potentiæ in Primo Antonio. is pecuniam familiamꝫ è principis domo, quasi Cremonensem prædam rapere. Cæteri modestia uel ignobilitate, ut in bello obscuri, ita præmiorum expertes. Ciuitas pauida & seruitio parata, occupare redeuntem Tarracina L. Vitellium cum cohortibus, extinguiꝫ reliqua belli, postulabat. Præmissi Aricinam equites. agmẽ legionũ intra Bouillas stetit. Nec conctatus est Vitellius, secꝫ

secq; & cohortes arbitrio uictoris permittere. Et miles infelicia arma haud minus ira, quàm metu abiecit. Longus deditorum ordo septus armatis per urbem incessit. Nemo supplici uultu, sed tristes & truces, & aduersum plausus ac lasciuiam insultantis uulgi immobiles. paucos erumpere ausos, circumiecti pressere. cæteri in custodiam conditi. Nihil quisquam locutus indignum, & quanquam inter aduersa, salua uirtutis fama. Dein L. Vitellius interficitur, par uitijs fratris, in principatu eius uigilantior, nec perinde prosperis socius, q; aduersis abstractus. Iisdem diebus Lucilius Bassus cũ expedito equite ad componendam Campaniam mittitur, discordibus municipiorum animis, magis inter semet, quàm contumacia aduersus principem. Viso milite, quies & minoribus colonijs impunitas. Capuæ legio tertia hyemandi causa locatur, & domus illustres afflictæ, cum contra Tarracinenses nulla ope iuuarentur. Tanto procliuius est iniuriæ quàm beneficio uicem exoluere: quia gratia oneri, ultio in quæstu habetur. Solatio fuit seruus Verginij Capitonis, quem proditorem Tarracinensium diximus, patibulo affixus, in ijsdem annulis quos acceptos Vitellio gestabat. At Romæ senatus cuncta principibus solita, Vespasiano decernit, lætus & spei certus. quippe sumpta per Gallias Hispanias q; ciuilia arma, motis ad bellum Germanis, mox Illyrico, postquam Aegyptum, Iudæam Syriam q; & omnis prouincias exercitus q; lustrauerant, uelut expiato terrarum orbe, cœpisse finem uidebantur. Addidere alacritatem Vespasiani literæ, tanquam manente bello scriptæ. ea, prima specie, forma. cæterum ut princeps loquebatur, ciuilia de se & Rep. egregia. nec senatus obsequium deerat. Ipsi consulatus cum Tito filio, prætura Domitiano & consulare imperium decernuntur. Miserat & Mutianus epistolas ad senatum, quę materiam sermonibus præbuere: si priuatus esset, cur publice loqueretur. potuisse eadem paucos post dies loco sententiæ dici. ipsa quoq; insectatio in Vitellianos sera & sine libertate. id uero erga Remp. superbum, erga principem cõtumelioſum, quod in manu sua fuisse imperium, donatum q; Vespasiano iactabat. Cæterũ inuidia in occulto, adulatio in aperto, erant. Multo cum honore uerborum Mutiano triumphalia de bello ciuili data. Sed in Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur Primo Antonio consularia, Cornelio Fusco, & Arrio Varo prætoria insignia. Mox deos respexere. restitui placuit Capitolium. Eaq; omnia Valerius Asiaticus consul designatus censuit. Cæteri uultu manu q;, pauci quibus conspicua dignitas, aut ingenium adulatione exercitum, compositis orationibus assentiebantur. Vbi ad Heluidium Priscum prætorem designatum uentum, prompsit sententiam, ut honorificam in bonum principem. Falsa aberant, & studijs senatus attollebantur. Isq; præcipuus illi dies magnæ offensæ initium & magnæ gloriæ fuit. Res poscere uidetur, quia iterum in mẽtionem incidimus uiri sæpius memorandi, ut uitam studia q; eius & quali fortuna sit usus, paucis repetã. Heluidius

L. Vitellius interficitur

Heluidius Prisc. quis & cuias

Stoicus fuit

Aequabilis

Dubia uoluntas

Certamen in senatu de legatione, inter Priscum & Eprium

Sors & urna

Suffragia

Amici boni

Priſcus regione Italiæ ſecũda, Terracinę municipio, Cluuio patre qui ordinẽ primipili duxiſſet, ingeniũ illuſtre altioribus ſtudijs iuuenis admodum dedit, non ut plericę, ut nomine magnifico ſegne otium uelaret, ſed quo firmior aduerſus fortuita, Rempub. capeſſeret. doctores ſapientię ſecutus eſt, qui ſola bona quæ honeſta, mala tantum quæ turpia, potentiam, nobilitatem, cæteraq; extra animum, neq; bonis neq; malis annumerant. Quæſtorius adhuc, à Pæto Thraſea gener delectus, è moribus ſoceri nihil æquè ac libertatem hauſit, ciuis, ſenator, maritus, gener, amicus, cunctis uitæ officijs æquabilis, opum contemptor, recti peruicax, conſtans aduerſus metus. Erant quibus appetentior famæ uideretur, quãdo etiam ſapientibus cupido gloriæ nouiſſima exuitur. Ruina ſoceri, in exilium pulſus, ut Galbæ principatu redijt, Marcellum Eprium delatorem Thraſeæ accuſare aggreditur. Ea ultio (incertum maior an iuſtior) ſenatum in ſtudia diduxerat. Nam ſi cadderet Marcellus, agmen reorum ſternebatur. Primo minax certamen, & egregijs orationibus utriuſq; certatũ. Mox dubia uoluntate Galbæ, multis ſenatorum deprecãtibus omiſit Priſcus, uarijs (ut ſunt hominum ingenia) ſermonibus, moderationem laudantium, aut conſtantiam requirentium. Cæterum eo ſenatus die quo de imperio Veſpaſiani cenſebant, placuerat mitti ad principem legatos. Hinc inter Heluidiũ & Eprium acre iurgium. Priſcus eligi nominatim à magiſtratibus iuratis, Marcellus urnam poſtulabat, quæ conſulis deſignati ſententia fuerat. Sed Marcelli ſtudium prius rubor excitabat, ne alijs electis poſthabitus crederetur. Paulatimq; per altercationem ad continuas & infeſtas orationes prouecti ſunt, quærente Heluidio, quid ita Marcellus iudicium magiſtratuum pauefceret: eſſe illi pecuniam & eloquẽtiam, quis multos anteiret, ni memoria flagitiorum urgeretur. Sorte & urna mores non diſcerni: ſuffragia & exiſtimationem ſenatus reperta, ut uniuſcuiuſq; uitam famamq; penetrarent. pertinere ad utilitatem Reip. pertinere ad Veſpaſiani honorem occurrere illi quos innocentiſſimos ſenatus habeat, qui honeſtis ſermonibus aures imperatoris imbuant. Fuiſſe Veſpaſiano amicitiam cum Thraſea, Sorano, Senecione, quorum accuſatores etiam ſi puniri non oporteat, oſtentari non debere. hoc ſenatus iudicio uelut admoneri principem, quos probet, quos reformidet. nullum maius boni imperij inſtrumentum, quàm bonos amicos. Eſſe ſatis Marcello quod Neronem in exitium tot innocentium impulerit. Frueretur præmijs & impunitate, Veſpaſianum melioribus relinqueret. Marcellus non ſuam ſententiam impugnari, ſed cõſulem deſignatum cenſuiſſe dicebat ſecundum uetera exempla, quę ſortem legationibus poſuiſſent, ne ambitioni aut inimicitijs locus foret. Nihil eueniſſe cur antiquitus inſtituta exoleſcerent, aut principis honor in cuiuſquam contumeliam uerteretur. ſufficere omnes obſequio. id magis uitandum ne peruicacia quorundam irritaretur animus nouo principatu ſuſpenſus, et uultus quoq; ac ſermones

omnium

omnium circumspectans. Se meminisse temporũ quibus natus sit, quã ciui tatis formam patres auicꝙ instituerint: ulteriora mirari, præsentia sequi: bonos imperatores uoto expetere, qualescunqꝫ tolerare. Non magis sua oratione Thraseam quàm iudicio senatus afflictum. Sæuitiam Neronis per huiusmodi imagines illuxisse. nec minus sibi anxiam talem amicitiã quàm aliis exilium. Denicꝙ constantia, fortitudine Catonibus & Brutis æquaretur Heluidius: se unum esse ex illo senatu qui simul seruierit: suadere etiam Prisco, ne supra principem scanderet, ne Vespasianũ senem triumphalem, iuuenum liberorum patrem præceptis coerceret. Quo modo pessimis imperatoribus sine fine dominationem, ita quamuis egregijs modum libertatis placere. Hæc magnis utrinqꝫ cõtentionibus iactata, diuersis studijs accipiebantur. Vicit pars quæ sortiri legatos malebat, etiã medijs patrum annitẽtibus retinere morem. Et splendidissimus quisqꝫ eodem inclinabat, metu inuidiæ si ipsi eligerentur. Secutum aliud certamen. Prætores ærarij (nam tum à prætoribus tractabatur ærarium) publicam paupertatem questi, modum impensis postulauerant. Eam curam consul designatus ob magnitudinem oneris, & remedij difficultatem, principi reseruabat. Heluidius arbitrio senatus agendum censuit. Cum perrogarent sententias consules, Vulcatius Tertullinus tribunus plebis intercessit, ne quid super tanta re principe absente statueretur. censuerat Heluidius, ut Capitolium publicè restitueretur, adiuuaret Vespasianus. Eam sententiam modestissimus quisqꝫ silentio, deinde obliuio transmisit. Fuere qui & meminissent. Tum inuectus est Musonius Rufus in Publium Celerem, à quo Baream Soranum falso testimonio circumuentũ arguebat. Ea cognitione renouari odia accusationũ uidebantur. sed uilis & nocens reus protegi nõ poterat. Quippe Sorani sancta memoria. Celer professus sapientiam, dein testis in Baream proditor corruptorꝙ amicitiæ, cuius se magistrum ferebat. Proximus dies causæ destinatur. Nec tam Musonius aut Publius, quàm Priscus & Marcellus cæteriꝙ motis adulationibus animis expectabantur. Tali rerum statu, cum discordia inter partes, ira apud uictos, nulla in uictoribus auctoritas, non leges, non principes in ciuitate essent, Mutianus urbem ingressus cuncta simul in se traxit. fracta Primi Antonij Variꝙ potentia, male dissimulata in eos Mutiani iracundia, quamuis uultu tegeretur. Sed ciuitas rimandis offensis sagax, uerterat se, transtuleratꝙ. Ille unus ambiri, coli. nec deerat ipse stipatus armatis, domos hortosꝙ permutans. apparatu, incessu, excubijs, uim principis cõplecti, nomen remittere. Plurimum terroris intulit cædes Calphurnij Galeriani. Is fuit filius C. Pisonis, nihil ausus. sed nomen insigne, & decora ipsi iuuenta, rumore uulgi celebrabantur. Erantꝙ in ciuitate adhuc turbida, & nouis sermonibus læta, qui principatus inanem ei famam circumdarent. Iussu Mutiani custodia militari cinctus, ne in ipsa urbe conspectior mors foret, ad quadragesimum ab urbe

Vlteriora mirari, præsentia sequi

Modus libertatis

Prætores ærarij

Musonius Rufus

Calphurnij Galeriani cædes

Iulius priſcus lapidem uia Appia fuſo per uenas ſanguine extinguit. Iulius Priſcus præ-
toriarum ſub Vitellio cohortium præfectus, ſe ipſum interfecit, pudore ma-
Alph. Varus gis quàm neceſsitate. Alphenus Varus ignauiæ infamiæq; ſuæ ſuperfuit.
Aſiaticus Vitellij libertus. Aſiaticus enim (is libertus) malam potentiam ſeruili ſupplicio expiauit.
Bellū in inferiori Germania geſtum. Iisdem diebus crebreſcentem cladis Germanicæ famam nequaquam mœ-
ſta ciuitas excipiebat. cæſos exercitus, capta legionum caſtra hyberna, de-
ſciuiſſe Gallias, non ut mala loquebantur. Id bellum quibus cauſis ortum,
Batani quanto externarum ſociarumq; gentium motu flagrauerit, altius expediā.
Batani, donec trans Rhenum agebant pars Cattorum, ſeditione dome-
Inſula Batauorum ſtica pulſi extrema Gallicæ oræ uacua cultoribus, ſimulq; inſulam inter ua-
da ſitam occupauere, quam mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis ter-
gum ac latera circumluit: nec opibus Romanis ſocietate ualidiorum attriti,
uiros tantum armaq; imperio miniſtrant, diu Germanicis bellis exerciti:
mox aucta per Britanniam gloria, tranſmiſsis illuc cohortibus, quas uete-
re inſtituto nobiliſsimi popularium regebāt. Erat & domi delectus eques,
præcipuo nandi ſtudio. arma equosq; retinens, integris turmis Rhenum
Iul. Paulus perrumpere. Iulius Paulus & Claudius Ciuilis, regia ſtirpe, multo cæteros
Cl. Ciuilis anteibant. Paulum Fonteius Capito falſo rebellionis crimine interfecit. In-
iectæ Ciuili cathenæ, miſſusq; ad Neronem, & à Galba abſolutus, ſub Vi-
tellio rurſus diſcrimen adijt, flagitante ſupplicium eius exercitu. Inde cau-
ſæ irarum, ſpesq; ex malis noſtris. Sed Ciuilis ultra quàm barbaris ſoli-
tum, ingenio ſolers, & Sertorium ſe aut Hannibalem ferens ſimili oris de-
honeſtamento, ne ut hoſti obuiam iretur, ſi à populo Romano palàm de-
ſciuiſſet, Veſpaſiani amicitiam ſtudiumq; partium prætendit: miſsis ſanè
ad eum Primi Antonij literis, quibus auertere accita à Vitellio auxilia, &
tumultus Germanici ſpecie, retentare legiones iubebatur. Eadem Ordeo-
nius Flaccus præſens monuerat, inclinato in Veſpaſianū animo, & Reip.
cura, cui excidium aduentabat, ſi redintegratum bellum, & tot armatorum
millia Italiam irrupiſſent. Igitur ciuilis diſsidij certus, occultato interim
altiore conſilio, cætera ex euentu iudicaturus, nouare res hoc modo cœpit.
Iuſſu Vitellij Batauorum iuuentus ad delectum uocabatur: quem ſuapte
natura grauem, onerabāt miniſtri auaritia ac luxu, ſenes aut inualidos con-
quirendo, quos pretio dimitterent. rurſus impuberes, ſed forma conſpicui
(& eſt pleriſq; procera pueritia) ad ſtuprum trahebantur. Hinc inuidia, &
compoſiti ſeditionis auctores, perpulere ut delectum abnuerent. Ciuilis
primores gentis, & promptiſsimos uulgi ſpecie epularū, ſacrum in nemus
» uocatos, ubi nocte ac lætitia incaluiſſe uidet, à laude gloriaq; gentis orſus,
» iniurias & raptus, & cætera ſeruitij mala enumerat. Neq; enim ſocietatem
» ut olim, ſed tanquam mancipia haberi: quando legatum graui quidem co-
» mitatu, & ſuperbo cum imperio uenire: tradi ſe præfectis centurionibusq;,
» quos ubi ſpolijs & ſanguine expleuerint, mutari, exquiriq; nouos ſinus, &

uaria

uatia prædandi uocabula. Instare delectum, quo liberi à parẽtibus, fratres «
à fratribus uelut supremũ diuidantur. Nunquam magis afflictã rem Ro- «
manam, nec aliud in hybernis quàm prædam & senes: attollerent tantum «
oculos & inania legionum nomina ne paueſcerent: esse sibi robur peditum «
equitumq; consanguineos Germanos, Gallias idem cupientes: ne Roma «
nis quidem ingratum id bellum, cuius ambiguam fortunam Vespasiano «
imputaturos. uictoriæ rationem non reddi. Magno cum assensu audi-
tus, Barbaro ritu & patrijs execrationibus uniuersos adigit. Missi ad Ca-
ninefates qui consilia sociarent. Ea gens partem insulæ colit, origine, lin- *Caninefates*
gua, uirtute par Batauis: numero superantur. Mox occultis nuncijs pellexit
Britannica auxilia, Batauorum cohortes, missas in Germaniam, ut supra
rettulimus, ac tum Magontiaci agentes. Erat in Caninefatibus stolidæ au-
daciæ Brinio, claritate natalium insigni, pater eius multa hostilia ausus, Ca- *Brinio siue*
ianarum expeditionum ludibrium impune spreuerat. Igitur ipso rebellis fa *Brimio*
miliæ omine, impositusq; scuto, more gentis, & sustinentium humeris ui-
bratus, dux deligitur. Statimq; accitis Frisijs (transrhenana gens est) dua- *Frisii*
rum cohortium hyberna proximo occupato Oceano irrumpit. Nec præ-
uiderant impetum hostium milites, nec si præuidissent, satis uirium ad ar-
cendum erat. Capta igitur & direpta castra, dein uagos & pacis modo effu
sos lixas negociatoresq; Romanos inuadunt. Simul excidijs castellorũ im
minebant: quæ à præfectis cohortiũ incensa sunt, quia defendi nequibant.
Signa uexillaq;, & quod militum, in superiorem insulæ partem cõgregan-
tur, duce Aquilio primipilari. nomen magis exercitus quàm robur, cohor-
tibus abductis, Vitellius è proximis Neruiorũ Germanorumq; pagis, se-
quem numerum armis onerauerat. Ciuilis dolo grassandum ratus, incusa-
uit ultro præfectos, quod castella deseruissent: se cum cohorte cui præerat,
Caninefatem tumultum compressurum: illi sua quisq; hyberna repeterẽt.
Subesse fraudem consilio, & dispersas cohortes facilius opprimi, nec Bri-
nionem ducem eius belli, sed Ciuilem esse patuit, erumpentibus paulatim
indicijs, quæ Germani læta bello gens, non diu occultauerant. Vbi insidiæ
parum cessere, ad uim transgressus, Caninefates, Frisios, Batauos proprijs
cuneis componit. directa ex diuerso acies haud procul à flumine Rheno,
& obuersis in hostem nauibus, quas incensis castellis illuc appulerat. nec
diu certato, Tungrorum cohors signa ad Ciuilem transtulit. Perculsiq; mi
lites improuisa proditione à socijs hostibusq; cædebantur. Eadem etiam
nauibus perfidia. Pars remigum è Batauis, tanquam imperitia, officia nau-
tarum propugnatorumq; impediebãt. mox contra tendere, & puppes ho-
stili ripæ obijcere. ad postremum gubernatores centurionesq;, nisi eadem
uolentis, trucidant, donec uniuersa quatuor & uiginti nauium classis trans-
fugeret, aut caperetur. Clara ea uictoria in præsens, in posterum usui: ar-
mamq; & naues quibus indigebãt adepti, magna per Germanias Galliasq;
fama

fama, libertatis auctores celebrabantur. Germaniæ ſtatim miſere legatos auxilia offerentes. Galliarum ſocietatem Ciuilis arte doniſq; affectabat, captos cohortium præfectos ſuas in ciuitates remittendo: cohortibus abire an manere mallent data poteſtate. manentibus honorata militia, digredientibus ſpolia Romanorum offerebantur. Simul ſecretis ſermonibus admonebat malorum, quæ tot annis perpeſſi, miſeram ſeruitutem falſo pacem uocarent. Batauos quanquam tributorum expertes, arma contra communes dominos cœpiſſe. prima acie fuſum uictumq; Romanum. quid ſi Galliæ iugum exuant? quantum in Italia reliquum? prouinciarum ſanguine, prouincias uinci, ne Vindicis aciem cogitarent. Batauo equite protritos Aeduos Aruernosq; fuiſſe inter Verginij auxilia Belgas. uereq; reputanti bus Galliam ſuiſmet uiribus concidiſſe. Nunc eaſdem omnium partes, addito ſi quid militaris diſciplinæ in caſtris Romanorum uiguerit, eſſe ſecum ueteranas cohortes, quibus nuper Othonis legiones procubuerint. Seruirent Syria Aſiaq; & ſuetus regibus Oriens, multos adhuc in Gallia uiuere ante tributa genitos. Nuper certe cæſo Quintilio Varo pulſam è Germania ſeruitutem. Nec Vitellium principem ſed Cæſarem Auguſtum bello prouocatum. Libertatē natura etiam mutis animalibus datam. Virtutem proprium hominis bonum. Deos fortioribus adeſſe. Proinde arriperent uacui occupatos, integri feſſos. dum alij Veſpaſianum, alij Vitellium fouerent, patere locum aduerſus utrunq;. Sic in Gallias Germaniasq; intentus, ſi deſtinata proueniſſent, ualidiſſimarum ditiſſimarumq; nationum regno imminebat. At Flaccus Ordeonius primos Ciuilis conatus per diſſimulationem aluit. Vbi expugnata caſtra, deletas cohortes, pulſum Batauorum inſula Romanum nomen trepidi nuncij afferebant, Mumium Lupercum legatum (is duarum legionum hybernis præerat) egredi aduerſus hoſtem iubet. Lupercus legionarios, è præſentibus Vbios, è proximis Treuirorum equites, haud longe agentes, raptim tranſmiſit, addita Batauorum ala, quę iam pridem corrupta fidem ſimulabat, ut proditis in ipſa acie Romanis, maiore precio fugeret. Ciuilis captarum cohortium ſignis circundatus, ut ſuo militi recens gloria ante oculos, & hoſtes memoria cladis terrerentur, matrem ſuam ſororesq;, ſimul omnium coniuges paruosq; liberos conſiſtere à tergo iubet, hortamenta uictorię, uel pulſis pudorem. Vt uirorum cantu, fœminarum ululatu ſonuit acies, nequaquā par à legionibus cohortibusq; redditur clamor. Nudauerat ſiniſtrum cornu Batauorum ala transfugiēs, ſtatimq; in nos uerſa. Sed legionarius miles, quanquā rebus trepidis, arma ordinesq; retinebat. Vbiorum Treuirorumq; auxilia, fœda fuga diſperſa, totis campis palantur. Illuc incubuere Germani. Et fuit interim effugium legionibus in caſtra, quibus ueterum nomen eſt. Præfectus alæ Batauorum Claudius Labeo oppidano certamine æmulus Ciuili, ne interfectus inuidiam apud populares, uel ſi retineretur, ſemina diſcordiæ præberet, in

Friſios

Frisios auehitur. Iisdem diebus Batauorũ & Caninefatium cohortes, cum iussu Vitellij in urbem pergerent, missus à Ciuile nuncius assequitur. Intumuere statim superbia ferociaq́, & precium itineris donatiuum, duplex stipendium, augeri equitum numerum, promissa sanè à Vitellio postulabãt, non ut assequerentur, sed causam seditioni. Et Flaccus multa concedendo, nihil aliud effecerat, quàm ut acrius exposcerent, quæ sciebant negaturum. Spreto Flacco inferiorem Germaniam petiuere, ut Ciuili iungerentur. Ordeonius adhibitis tribunis centurionibusq́ consultauit, num obsequium abnuentes ui coerceret. Mox insita ignauia, & trepidis ministris, quos ambiguus auxiliorum animus, & subito delectu suppletæ legiones angebant, statuit continere intra castra militẽ. Dein pœnitentia, & arguentibus ipsis qui suaserant, tanquam secuturus, scripsit Herennio Gallo legionis primæ legato, qui Bonnam obtinebat, ut arceret transitu Batauos, se cum exercitu tergis eorum hæsurum. Et opprimi poterant, si hinc Ordeonius, inde Gallus motis utrinq́ copijs, medios clausissent. Flaccus omisit inceptũ, alijsq́ literis Gallum monuit, ne teneret abeuntes. Vnde suspicio, sponte legatorum excitari bellum. Quin cuncta quæ acciderant, aut metuebantur, non inertia militis neq́ hostium ui, sed fraude metuebantur ducum euenire. Bonna

Bataui cũ castris Bonnensibus propinquarent, præmisere qui Herennio Gallo mandata cohortiũ exponeret. Nullum sibi bellum aduersus Romanos, pro quibus toties bellassent: Longa atq́ irrita militia fessis, patriæ atq́ otij cupidinem esse: Si nemo obsisteret, innoxium iter fore: sin arma occurrant, ferro uiam inuenturos. Conctantem legatum milites perpulerant, fortunam prælij experiretur. Tria millia legionariorum, & tumultuariæ Belgarum cohortes, simul paganorum lixarumq́ ignaua, sed procax ante periculum manus omnibus portis erumpunt, ut Batauos numero impares circumfundant. Illi ueteris militiæ memores in cuneis congregantur, densi undique, & frontem tergaq́ ac latus tuti. Sic tenuem aciem nostrorum perfringunt. Cedentibus Belgis pellitur legio, & uallum portasq́ trepidi petebant. Ibi plurimum cladis. cumulatæ corporibus fossæ. nec cæde tantum & uulneribus, sed ruina, & suis plericq́ telis interiere. Victores, colonia Agrippinensium uitata, nihil cætero in itinere hostile ausi, Bonnense prælium excusabãt, tanquam petita pace, postquam negabatur, sibimetipsi consuluissent. Ciuilis aduentu ueteranarum cohortium, iusti iam exercitus ductor, sed consilij ambiguus, & uim Romanam reputans, cunctos qui aderant, in uerba Vespasiani adigit. Mittitq́ legatos ad duas legiones, quæ priore acie pulsæ, in Vetera castra concesserant, ut idem sacramentum acciperent. Redditur responsum, neque proditoris, neque hostium se consilijs uti. Esse sibi Vitellium principem, pro quo fidem & arma usque ad supremum spiritum retenturos. proinde perfuga Batauus arbitrum rerum Romanarum ne ageret, sed meritas sceleris pœnas expectaret. Quæ ubi Vide Annot. Colonia Agrippinen. Bonnense prælium

relata

relata Ciuili, incensus ira, uniuersam Batauorum gentē in arma rapit. Iun-
Bructeri Tencteri guntur Bructeri Tencteriq́, & excita nunciis Germania ad prædam fa-
mamq́. Aduersus has belli concurrentis minas, legati legionum Mumius
Lupercus & Numisius Rufus uallum murosq́ firmabant. subuersa longæ
pacis opera, haud procul castris in modū municipij extructa, ne hostibus
usui forent. Sed parum prouisum, ni copiæ in castra conueherentur, rapi
permisere. Ita paucis diebus per licentiā absumpta sunt, quæ aduersus ne-
cessitates in longum suffecissent. Ciuilis medium agmen cum robore Ba-
tauorum obtinens, utranq́ Rheni ripam, quo truculentior uisu foret, Ger-
Germani imagines ferarum in bellum portant manorum cateruis complet, assultante per campos equite. Simul naues in
aduersum amnem agebantur. Hinc ueteranarum cohortium signa, inde
depromptæ syluis iugisq́ ferarum imagines, ut cuiq́ genti inire prælium
mos est, iuxta belli ciuilis externiq́ facie obstupefecerant obsessos. & spem
oppugnantium augebat amplitudo ualli, quod duabus legionibus situm,
uix quinque millia armatorum tuebantur. Sed lixarum multitudo turba-
Veterum castrorum situs ta pace illuc congregata, & bello ministra aderat. Pars castrorum in collem
leniter assurgens, pars æquo adibatur. quippe illis hybernis obsideri pre-
miq́ Germanias Augustus crediderat: neque unquam id malorum, ut
oppugnatum ultro legiones nostras uenirent. Inde non loco neq́ muni-
mentis labor additus. Vis & arma satis placebant. Batani, transrhenaniq́,
quo discreta uirtus manifestius spectaretur, sibi quæque gens consistunt,
eminus lacessentes. Post ubi pleraq́ telorum turribus pinnisq́ mœnium
irrita hærebant, & desuper saxis uulnerabantur, clamore atque impetu in-
uasere uallum. Appositis plericq́ scalis, alij per testudinem suorum scande-
bant iam quidam, cum gladijs & armorum incussu præcipitati, fudibus &
pilis obruuntur, præferoces initio, & rebus secundis nimij. Sed tum præ-
dæ cupidine, aduersa quoque tolerabant. Machinas etiam insolitum sibi
ausi. nec ulla ipsis solertia. perfugæ captiuiq́ docebant struere materias
in modum pontis, mox subiectis rotis propellere: ut alij superstantes, tan-
quam ex aggere præliarentur: pars intus, occulti, muros subruerent. Sed
excussa balistis saxa strauere informe opus. & crates uineasq́ parantibus
adactæ tormentis ardentes hastæ. ultroq́ ipsi oppugnatores ignibus pe-
tebantur, donec desperata ui uerterent consilium ad moras, haud ignari
paucorum dierum inesse alimenta, & multum imbellis turbæ. Simul ex in-
opia proditio, & fluxa seruitiorum fides, ac fortuita belli sperabantur. Flac
cus interim cognito castrorum obsidio, & missis per Gallias qui auxilia
concirent, lectos legionibus Dillio Voculæ duo & uicesimæ legionis lega-
to tradit, ut quàm maximis per ripam itineribus celeraret. Ipse pauidus tor-
pere inuisus militibus. neq́ enim ambigue fremebant: emissas à Magun-
tiaco Batauorū cohortes, dissimulatos Ciuilis conatus, acciri in societatem
Germanos. Non Primi Antonij, neq́ Mutiani ope Vespasianum magis
adoleuisse

adoleuiſſe, aperta odia, armaq; palàm depelli: fraudem & dolum, obſcura, eoq; ineuitabilia. Ciuilem ſtare contrà, ſtruere aciem, Ordeonium è cubiculo & lectulo iubere quicquid hoſti cõducat. Tot armatas fortiſſimorum uirorum manus, unius ſenis ualitudine regi. Quin potius interfecto tradi tore, fortunam uirtutemq; ſuam malo omine exoluerent. His inter ſe uocibus inſiſtentes, flammauere inſuper allatæ à Veſpaſiano literæ, quas Flaccus, quia occultari nequibant, pro cõcione recitauit: uinctosq; qui attulerant ad Vitellium miſit. Sic mitigatis animis, Bonnam hyberna primæ legionis uentum. Infenſior illic miles culpam cladis in Ordeoniũ uertebat: eius iuſſu directam aduerſus Batauos aciem, tanquam à Magontiaco legiones ſequerentur: eiuſdem proditione cęſos, nullis ſuperuenientibus auxilijs. Ignota hæc cęteris exercitibus, necq; imperatori ſuo nũciari: cum accurſu tot prouinciarum, extingui repens perfidia potuerit. Ordeonius exemplaria omnium literarum, quibus per Gallias Britanniamq; & Hiſpanias auxilia orabat, exercitui recitauit: inſtituitq; peſſimum facinus, ut epiſtolæ Aquilifers legionum traderentur, à quis ante militi quàm ducibus legebantur. Tum è ſeditioſis unum uinciri iubet, magis uſurpandi iuris cauſa, quàm quia unius culpa foret. Motusq; Bonna exercitus, in coloniã Agrippinenſem affluentibus auxilijs Gallorum, qui primo rem Romanam enixe iuuabant. Mox ualeſcentibus Germanis, pleręq; ciuitates aduerſum nos armatæ ſpe libertatis, & ſi exuiſſent ſeruitium cupidine imperitandi. Gliſcebat iracundia legionum, nec terrorem unius militis uincula indiderant. quin idem ille arguebat ultro conſcientiã ducis, tanquam nuncius inter Ciuilem Flaccumq; falſo crimine teſtis ueri opprimeretur. Conſcendit tribunal Vocula mira conſtantia, prehenſumq; militem ac uociferantem duci ad ſupplicium iuſſit. Et dum mali pauent, optimus quiſq; iuſſis paruere. Exin conſenſu ducem Voculam poſcentibus, Flaccus ſummam rerum ei permiſit. Sed diſcordes animos multa efferabant: inopia ſtipendij frumentiq;, & ſimul delectum tributaq; Galliæ aſpernantes: Rhenus, incognita illi cœlo ſiccitate, uix nauium patiẽs, arcti commeatus, diſpoſitæ per omnem ripam ſtationes quæ Germanos uado arcerent: eademq; de cauſa minus frugum, & plures qui conſumerẽt. Apud imperitos prodigij loco accipiebatur ipſa aquarum penuria, tanquam nos amnes quoq; & uetera imperij munimenta deſererent. quod in pace fors ſeu natura, tunc fatum & ira dei uocabatur. Ingreſſis Noueſium tertiadecima legio coniungitur. Additus Voculæ in partem curarum Herennius Gallus legatus: nec auſi ad hoſtem pergere, loco Gelduba nomen eſt, caſtra fecere. Ibi ſtruenda acie, muniendo uallando q;, & cæteris belli meditamentis militem firmabant. Vtq; præda ad uirtutem incenderetur, in proximos Gugernorum pagos, qui ſocietatem Ciuilis acceperant, ductus Vocula exercitus. Pars cum Herennio Gallo permanſit. Forte nauem haud procul caſtris frumento grauem, cum per uada

Bonna, hyberna primæ legionis

Colonia Agrippinen.

Vocula, dux exercitus conſtituitur

Noueſium

Gelduba

Gugernorum pagi

hæsisset, Germani in suam ripam trahebant. Non tulit Gallus, misitq; subsidio cohortem. Auctus & Germanorum numerus, paulatimq; aggregantibus se auxilijs acie certatum. Germani multa cum strage nostrorum, nauem abripiunt. Victi (quod tum in morem uerterat) non suam ignauiam, sed perfidiam legati culpabant. Protractum è tentorio scissa ueste, uerberato corpore, quo precio, quibus cõscijs prodidisset exercitũ, dicere iubent. Redit in Ordeonium inuidia. Illum auctorem sceleris, hunc ministrum uocant: donec exitium minitantibus exterritus, proditionem & ipse Ordeonio obiecit. Vinctusq;, aduentu demum Voculæ exoluitur. Is postera die auctores seditionis morte affecit. Tanta illi exercitui diuersitas ineratlicentiæ patientiæq;. Haud dubiè gregarius miles Vitellio fidus: splendidissimus quisq; in Vespasianum proni. inde scelerum ac suppliciorum uices, & mixtus obsequio furor, ut contineri non possent, qui puniri poterãt.

Licentia militum & patientia

Vbij Treuiri Menapij Morini Vbij sese uocabant Agrippinenses Marcodurum uicus ubiorum

At Ciuilem immensis actibus uniuersa Germania extollebat, societate nobilissimis obsidum firmata, Ille ut cuiq; proximum, uastari Vbios Treuirosq;, & alia manu Mosam amnem transire iubet, ut Menapios & Morinos & extrema Galliarum quaterent. Actæ utrobiq; prædæ. Infestius in Vbijs quos genus Germanicæ originis eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinenses uocarent. Cæsæ cohortes eorum in uico Marcoduro in curiosius agentes, quia procul ripa aberant. Nec quieuere Vbij, quominus prædas è Germania peterent. primo impune: dein circumuenti sunt, per omne id bellum meliore usi fide quàm fortuna. Contusis Vbijs grauior & successu rerum ferocior Ciuilis, obsidium legionum urgebat, intentis custodijs, ne quis occultus nuncius uenientis auxilij penetraret. Machinas molemq; operum Batauis delegat: Transrhenanos prælium poscentis, ad scindendum uallum ire, detrusosq; redintegrare certamẽ iubet, superante multitudine, & facili damno. nec finem labori nox attulit. Congestis circum lignis accensisq;, simul epulantes, ut quisque uino incaluerat, ad pugnam temeritate inani ferebantur. Quippe ipsorum tela per tenebras uana. Romani conspicuam Barbarorum aciem, & si quis audacia aut insignibus effulgens, ad ictum destinabant. Intellectum id Ciuili: & restincto igne, miscerí cuncta tenebris & armis iubet. Tum uero strepitus dissoni, casus incerti, neq; feriendi, neq; declinandi prouidentia. Vnde clamor acciderat, citumagere corpora, tendere arcus: nihil prodesse uirtus, fors cuncta turbare & ignauorum sæpe telis fortissimi cadere. Apud Germanos inconsulta ira: Romanus miles periculorum gnarus ferratas sudes, grauia saxa non forte iaciebat. Vbi sonus molientium, aut appositę scalæ hostem in manus dederant, propellere umbone, pilo sequi: multos in mœnia egressos pugionibus fodere. Sic exhausta nocte, nouam aciem dies aperuit. Eduxerant Batani turrim duplici tabulato, quam prætorię portæ (is æquissimus locus) propinquantem promoti cõtra ualidi asseres, & incussæ trabes perfregere, multa

Ciuilis legiones obsidet

Irrita Veterũ castrorum oppugnatio

multa ſuperſtantium pernicie. Pugnatumq; in perculſos ſubita & proſpera eruptione. Simul à legionarijs peritia & arte præſtantibus, plura ſtruebantur. Præcipuum pauorem intulit ſuſpenſum & nutans machinamentum, quo repente demiſſo præter ſuorum ora, ſinguli pluresúe hoſtium ſublime rapti, uerſo pondere intra caſtra effundebantur. Ciuilis omiſſa oppugnandi ſpe, rurſus per otium aſsidebat, nuncijs & promiſſis fidem legionum cõuellens. Hæc in Germania ante Cremonenſe prælium geſta, cuius euentũ literę Primi Antonij docuere, addito Cæcinę edicto. Et præfectus cohortis è uictis Alpinus Montanus fortunam partium præſens fatebatur. Diuerſi hinc motus animorũ. Auxilia è Gallia, quis nec amor, nec odium in partes, militia ſine affectu, hortantibus præfectis ſtatim à Vitellio deſciſcunt: uetus miles conctabatur. Sed adigente Ordeonio Flacco, inſtantibus tribunis dixit ſacramentũ, non uultu neq; animo ſatis affirmans: & cum cætera iuriſiurandi uerba conciperent, Veſpaſiani nomen hæſitantes, aut leui murmure, & plerunq; ſilentio tranſmittebant. Lectæ deinde pro concione epiſtolæ Antonij ad Ciuilem, ſuſpiciones militum irritauere tanquam ad ſocium partium ſcriptæ, & de Germanico exercitu hoſtiliter. Mox allatis Geldubam in caſtra nuncijs, eadem dicta factaq;, & miſſus cum mãdatis Montanus ad Ciuilẽ, ut abſiſteret bello, néue externa armis fallis uelaret. Si Veſpaſianum iuuare aggreſſus foret, ſatisfactum cœptis.

Concipere iuriſiurandi uerba

Gelduba

Ad ea Ciuilis primo callide, poſt ubi uidet Montanum præferocem ingenio, paratumq; in res nouas, orſus à queſtu periculisq; quæ per quinq; & uiginti annos in caſtris Romanis exhauſiſſet, Egregium, inquit, præcium laboris cepi, necem fratris, & uincula mea, & ſæuiſſimas huius exercitus uoces, quibus ad ſupplicium petitus, iure gentium pœnas repoſco. uos autem Treuiri cæteraq; ſeruientium animæ, quod precium effuſi totiens ſanguinis expectatis, niſi ingratam militiam, immortalia tributa, uirgas, ſecures, & dominorum ingenia? En ego præfectus unius cohortis, & Canineſates Batauiq; exigua Galliarum portio, uana illa caſtrorum ſpacia excidimus, uel ſepta ferro fameq; premimus: denicq; auſos aut libertas ſequetur, aut uicti ijdem erimus. Sic accenſum, ſed meliora referre iuſſum dimittit. Ille ut irritus legationis rediit, cætera diſſimulans, quæ mox eruperc. Ciuilis parte copiarũ retenta, ueteranas cohortes, & quod è Germanis maxime promptum, aduerſus Voculam exercitumq; eius mittit, Iulio Maximo & Claudio Victore ſororis ſuæ filio ducibus. Rapiunt in tranſitu hyberna alæ Aſciburgij ſita. adeoq; improuiſi caſtra inuoluere, ut nõ alloqui, non pandere aciem Vocula potuerit. Id ſolum ut in tumultu monuit, ſubſignano milite media firmare. auxilia paſſim circũfuſa ſunt. Eques prorupit, exceptusq; compoſitis hoſtium ordinibus, terga in ſuos uertit: Cædes inde non prælium. Et Neruiorum cohortes metu ſeu perfidia latera noſtrorum nudauere. Sic ad legiones peruentum, quę amiſſis ſignis intra uallum

Ciuilis ad Alpinum Montanum

Aſciburgium

Neruij

Vasconum cohortes

sternebantur, cum repente nouo auxilio fortuna pugnæ mutatur. Vasconum lectæ à Galba cohortes, ac tum accitæ, dum castris propinquant, audito præliantium clamore, intentos hostes à tergo inuadunt, latioremq; quàm pro numero terrorem faciunt, alijs à Nouesio, alijs à Magontiaco uniuersas copias aduenisse credentibus. Is error Romanis addit animos, & dum alienis uiribus confidunt suas recepere. Fortissimus quisq; è Batauis, quantum peditum erat, fundũtur: eques euasit, cum signis captiuisq;, quos prima acie corripuerant. Cæsorum eo die in partibus nostris maior numerus & imbellior, è Germanis ipsa robora. Dux utercq; pari culpa meritus aduersa, prosperis defuere. Nam Ciuilis si maioribus copijs instruxisset aciem, circumiri à tam paucis cohortibus nequisset, castraq; perrupta excidissent. Vocula nec aduentum hostium explorauit, eoq; simul egressus uictusq;. dein uictoriæ parum confisus, tritis frustra diebus, castra in hostem mouit. quem si statim impellere, cursumq; rerum sequi maturasset, soluere obsidium legionum eo impetu potuisset. Tentauerat interim Ciuilis obsessorum animos, tanquam perditæ apud Romanos res, & suis uictoria prouenisset. Circunferebantur signa uexillaq;. ostentati etiam capti ui. ex quibus unus egregium facinus ausus, clara uoce gesta patefecit, confossus illic à Germanis. unde maior indici fides. Simul uastatione incendijsq; flagrantium uillarum, uenire uictorem exercitum intelligebatur. In conspectu castrorum cõstitui signa, fossamq; & uallum circundari Vocula iubet, ut depositis impedimentis sarcinisq; expediti certarent. Hinc in ducem clamor pugnam poscentium. & minari assueuerant. Ne tempore quidem ad ordinandam aciem capto, incompositi fessiq; prælium sumpsere. nam Ciuilis aderat, non minus uitijs hostium quàm uirtute suorum fretus. Varia apud Romanos fortuna, & seditiosissimus quisq; ignauus: quidam recentis uictoriæ memores, retinere locũ, ferire hostem, secq; & proximos hortari. Et redintegrata acie, manus ad obsessos tendere, Ne tempori deessent. Illi cuncta è muris cernentes omnibus portis prorumpunt. Ac forte Ciuilis lapsu equi prostratus, credita per utrunque exercitum fama, uulneratum aut interfectum, immane quantum suis pauoris, & hostibus alacritatis indidit. Sed Vocula omissis fugientium tergis, uallum turresq; castrorum augebat, tanquam rursus obsidium immineret, corrupta totiens uictoria, non falsò suspectus bellum malle. Nihil æque exercitus nostros, quàm egestas copiarum fatigabat. Impedimenta legionum cum imbelli turba Nouesium missa, ut inde terrestri itinere frumentum adueherent. Nam flumine hostes potiebantur. Primum agmen securum incessit, nondum satis firmo Ciuile. qui rursus missos Nouesium frumentatores, dataq; in præsidium cohortes uelut multa pace ingredi accepit, rarum apud signa militem, arma in uehiculis. cunctos licentia uagos, compositus inuadit præmissis qui pontes & uiarum angusta insiderent. pugnatum longo

Batauí fugiũt

Nouesium

agmine

agmine, & incerto Marte, donec prælium nox dirimeret. Cohortes Geldubam perrexere, manentibus ut fuerant castris, quę relictorum illic militum præsidio tenebantur. Non erat dubium quantum in regressu discriminis adeundum foret, frumentatoribus onustis pauculisq́. Addit exercitui suo Vocula mille delectos è quinta & quartadecima legionibus apud Vetera obsessis, indomitum militem & ducibus infensum. Plures quàm iussum erat profecti, palàm in agmine fremebant, non se ultra famem insidias legatorũ toleraturos. At qui remanserant, desertos se abducta parte legionum querebantur. Duplex hinc seditio, alijs reuocantibus Voculam, alijs redire in castra abnuentibus. Interim Ciuilis Vetera circunsedit. Vocula Geldubam, atq́ inde Nouesium concessit. Ciuilis capit Geldubam. Mox haud procul Nouesio, equestri prælio prospere certauit. Sed miles secundis aduersisq́ perinde in exitium ducum accendebatur. Et aduentu quintanorum quintadecimanorumq́ auctæ legiones donatiuum exposcunt, compertо pecuniam à Vitellio missam. Nec diu contatus Ordeonius, nomine Vespasiani dedit. Idq́ præcipuum fuit seditionis alimentum. Effusi in luxum & epulas, & nocturnos cœtus, ueterem in Ordeonium iram renouãt: nec ullo legatorum, tribunorumue obsistere ausо, quippe omnem pudorem nox ademerat, protractum è cubili interficiũt. Eadem in Voculam parabantur, nisi seruili habitu, per tenebras ignoratus euasisset. Vbi sedato impetu, metus redijt, centuriones cum epistolis ad ciuitates Galliarum misere, auxilia ac stipendia oraturos. Ipsi, ut est uulgus sine rectore præceps, pauidum, socors, aduentante Ciuile, raptis temere armis, ac statim omissis, in fugam uertuntur. Res aduersæ discordiam peperere, ijs qui è superiore exercitu erant, causam suam dissociantibus: Vitellij tamen imagines in castris & per proximas Belgarũ ciuitates repositæ, cum iam Vitellius corruisset, Dein mutati in pœnitentiam primani quartaniq́, & duodeuicesimani Voculam sequuntur, apud quem resumpto Vespasiani sacramento, ad liberandum Magontiaci obsidium ducebantur. Discesserant obsessores, mixtus ex Cattis, Vsipijs, Mattiacis exercitus, satietate prædæ, nec incruentati. Ita dispersos & nescios miles noster inuaserat. Quin & loricam uallumq́ per fines suos Treuiri struxere, magnisq́ inuicem cladibus cum Germanis certabant, donec egregia erga populum Romanũ merita mox rebelles fœdarent. Interea Vespasianus iterum, ac Titus, consulatum absentes inierunt, mœsta & multiplici metu suspensa ciuitate. quæ super instantia mala, falsos pauores induerat, desciuisse Africam, res nouas moliente L. Pisone. Is præerat prouinciæ, nequaquam turbidus ingenio. Sed quia naues sæuitia hyemis prohibebantur, uulgus alimenta in dies mercari solitum, cui una ex rep. annonæ cura, clausum littus, retineri cõmeatus dum timet, credebat: augentibus famam Vitellianis qui studium partium nondum posuerant: nec uictoribus quidem ingrato rumore, quorũ cupiditates externis quoq́

Geldubam

Vulgus sine rectore

Magontiaci obsidium

bellis inexplebiles,nulla unquam ciuilis uictoria ſatiauit.Kalend.Ianuarijs in ſenatu quẽ Iulius Frontinus prætor urbanus uocauerat, legatis exercitibusq; ac regibus laudes gratesq; decretę.Et Tertio Iuliano prætura,quòd tranſgredientem in partes Veſpaſiani legionẽ deſeruiſſet, ablata,ut in Plotium Griphum transferretur. Hormo dignitas equeſtris data.Et mox eiurante Frontino,Cæſar Domitianus prætoram cepit.Eius nomen epiſtolis edictiſq; proponebatur.Ius penes Mutianum,niſi quod pleraq; Domitia

Mutianus nus inſtigantibus amicis aut propria libidine audebat.Sed prȩcipuus Mutiano metus è Primo Antonio, Varoq; Ario,quos recẽtes clarosq; rerum fama,ac militum ſtudijs,etiam populus fouebat,quia in neminem ultra aci

Anto. Primus em ſæuierant. Et ferebatur Antonius Scribonianũ Craſſum, egregijs ma-

Scribonianus ioribus & fraterna imagine fulgentem,ad capeſſendam rempub.hortatus,

Craſſus haud defutura cõſciorum manu,ni Scribonianus abnuiſſet,ne paratis quidem corrumpi facilis,adeo metuens incerta. Igitur Mutianus, quia propalàm opprimi Antonius nequibat,multis in ſenatu laudibus cumulatum,ſecretis promiſſis onerat,citeriorẽ Hiſpaniam oſtentans diſceſſu Cluuij Rufi uacuam.ſimul amicis eius,tribunatus præfecturasq; largitur. Dein poſtquam inanem animum ſpe & cupidine impleuerat,uires abolet, dimiſſa in hyberna legione ſeptima,cuius flagrantiſſimus in Antonium amor.Et tertia legio, familiaris Ario Varo miles, in Syriam remiſſa. Pars exercitus in Germanias ducebatur.Sic egeſto quicquid turbidum,redit urbi ſua forma

Domitianus legesq; & munia magiſtratuum. Quo die ſenatum ingreſſus eſt Domitia-

Cæſar nus, de abſentia patris fratriſq; ac iuuenta ſua pauca & modica diſſeruit, decorus habitu:& ignotis adhuc moribus,crebra oris confuſio pro modeſtia accipiebatur.Referente Cæſare de reſtituendis Galbæ honoribus,cenſuit Curtius Montanus,ut Piſonis quoq; memoria celebraretur.Patres untunq; iuſſere. de Piſone irritum fuit.Tum ſorte ducti,per quos redderentur bello rapta,quiq; æra legum uetuſtate delapſa noſcerent,figerentq; &

Faſtos exonerare qui Faſtos adulatione temporum fœdatos exonerarent,modumq; publicis impenſis facerẽt.Redditur Tertio Iuliano prætura, poſtquam cognitus eſt ad Veſpaſianum confugiſſe. Gripho honor manſit.Repeti inde cogni-

Publius Celer damnatus tionem inter Muſonium Rufum & P. Celerem placuit,damnatusq; Publius,& Sorani manibus ſatisfactum.Inſignis publica ſcueritate dies ne priuatim quidem laude caruit. iuſtum iudicium expleſſe Muſonius uidebatur. Diuerſa fama Demetrio Cynicã ſectam profeſſo,quod manifeſtum reum ambitioſius quàm honeſtius defendiſſet. Ipſi Publio animus in periculis, neq; oratio ſuppeditauit.Signo ultionis in accuſatores dato, petit à Cæſa-

Commentarij Principales re Iunius Mauricus,ut commentariorum principalium poteſtatem ſenatui faceret,per quos noſceret,quem quiſq; accuſandum popoſciſſet. Conſulendum tali ſuper re principem reſpondit.Senatus inchoantibus primoribus, iuſiurandũ concepit,quo certatim omnes magiſtratus,cæteri ut ſententiam

rogabantur

rogabantur, Deos teſtes aduocabāt, nihil ope ſua factum quo cuiuſquam ſalus læderetur, neq; ſe præmium aut honorem ex calamitate ciuium ce/piſſe, trepidis & uerba iuriſiurandi per uarias artes mutantibus quis flagi/tij conſcientia inerat. Probabant religionem patres, periurium arguebant. Eaq; uelut cenſura in Sariolenum Voculam, & Nonium Actianum, & Ceſtium Seuerum acerrime incubuit, crebris apud Neronem delationi/bus famoſos. Sariolenum & recens crimen urgebat, quod apud Vitelli/um molitus eadem foret. nec deſtitit ſenatus manus intentare Voculæ, do nec curia excederet. Ad Pactium Africanum tranſgreſsi, eum quoq; pro/turbant, tanquam Neroni Scribonianos fratres concordia opibusq; in/ſignes, ad exitium monſtrauiſſet. Africanus neq; fateri audebat, neq; ab/nuere: in Vibium Criſpum cuius interrogationibus fatigabatur, ultro con uerſus, miſcendo quæ defendere nequibat, ſocietate culpæ inuidiam decli/nauit. Magnam eo die pietatis eloquentiæq; famam Vipſanus Meſſa la adeptus eſt, nondum ſenatoria ætate, auſus pro fratre Aquilio Regulo deprecari. Regulum ſubuerſa Craſſorum & Orphiti domus in ſummum odium extulerat. Sponte ex S. C. accuſationem ſubijſſe iuuenis admo/dum, nec depellendi periculi, ſed in ſpem potentiæ uidebatur. Et Sulpitia Prætextata Craſsi uxor, quatuorq; liberi, ſi cognoſceret ſenatus, ultores aderant. Igitur Meſſala non cauſam neq; reum tueri, ſed periculis fratris ſemet opponens, flexerat quoſdam. Occurrit truci oratione Curtius Mon tanus, eò uſq; progreſſus, ut poſt cædem Galbæ, datam interfectori Piſo/nis pecuniam à Regulo, appetitum morſu Piſonis caput obiectaret. Hæc certe, inquit, Nero non coegit, nec dignitatem, aut iſta lucem ſæuitia rede/miſti. Sanè toleremus iſtorum defenſiones, qui perdere alios quàm peri/clitari ipſi maluerunt. Te ſecurum reliquerat exul pater, & diuiſa inter cre/ditores bona, nondum honorum capax ætas, nihil quod ex te concupiſce ret Nero, nihil quod timeret. libidine ſanguinis & hiatu præmiorum, igno tum adhuc ingenium, & nullis defenſionibus expertum, cæde nobili im/buiſti, cum ex funere reipublicæ raptis conſularibus ſpolijs, ſeptuagies ſe/ſtertio, ſignatus & ſacerdotio fulgens, innoxios pueros, illuſtres ſenes, con ſpicuas fœminas eadem ruina proſterneres: cum ſegnitiam Neronis incu/ſares, quod per ſingulas domos ſeq; & delatores fatigaret: poſſe uniuerſum ſenatum una uoce ſubuerti. Retinete patres conſcripti, & reſeruate homi/nem tam expediti conſilij, ut omnis ætas inſtructa ſit, & quomodo ſenes noſtri Marcellum Criſpum, iuuenes Regulum imitentur. Inuenit etiam æmulos infelix nequitia. quid ſi floreat uigeatq; ? Et quem adhuc quæſto/rium offendere non audemus, prætorium & conſularem uiſuri ſumus? An Neronem extremum dominorum putatis ? Idem crediderant qui Tiberio, qui Caio ſuperſtites fuerunt, cum interim inteſtabilior & fæ/uior exortus eſt. Non timemus Veſpaſianum : ea principis ætas, ea

Vipſanus Meſſala Aquil. Regulus, Craſſorũ accuſator

Curt. Montani oratio

" moderatio. Sed diutius durant exempla, quàm mores. Elanguimus. P. C.
" nec iam ille senatus sumus, qui occiso Nerone, delatores & ministros more
" maiorum puniendos flagitabat. Optimus est post malum princípem dies
primus. Tanto cum assensu senatus, auditus est Montanus, ut spem ca-
Heluidius Prisci optimus senator peret Heluidius, posse etiam Marcellum prosterni. Igitur à laude Cluuij Rufi orsus, qui perinde diues & eloquentia clarus, nulli unquam sub Nero ne periculum facessisset, crimine simul exemploq; Eprium urgebat, arden-tibus patrũ animis. quod ubi sensit Marcellus, uelut excedens curia: imus, inquit, Prisce & relinquimus tibi senatum tuum: Regna præsente Cæsare. Sequebatur Vibius Crispus, ambo infensi, uultu diuerso: Marcellus mina-cibus oculis, Crispus renidens: donec accursu amicorũ retraherentur. Cum gliscceret certamen, hinc multi bonique, inde pauci & ualidi pertinacibus odi-is tenderent, consumptus per discordiam dies. Proximo senatu, inchoante Cæsare de abolendo dolore iraq;, & priorum temporum necessitatibus, censuit Mutianus prolixè pro accusatoribus. Simul eos qui cœptam, dein omissam actionem repeterent, monuit sermone molli, & tanquam roga-ret. Patres ceptam libertatem, postquam obuiam itum, omisere. Mutia-nus ne sperni senatus iudicium, & cunctis sub Nerone admissis data im-punitas uideretur, Octauium Sagittam, & Antistium Sosianum senato-rij ordinis, egressos exilium in easdem insulas redegit. Octauius Pontiam Posthumiam stupro cognitam, & nuptias suas abnuentem, impotens amoris interfecerat. Sosianus prauitate morum multis exitiosus. Ambo graui senatus consulto damnati pulsiq;, quamuis concesso aliis reditu, in eadem pœna retenti sunt. Nec ideo lenita erga Mutianum inuidia. Quip-pe Sosianus ac Sagitta, uiles etiam si reuerterentur: accusatorum ingenia, & opes, & exercita malis artibus potentia, timebantur. Reconciliauit pauliſper studia patrum habita in senatu cognitio secundum ueterem mo-
Colonia Senensis rem. Manlius Patricius ordinis senatorij, pulsatum se in colonia Senensi cœtu multitudinis, & iussu magistratuum querebatur. nec finem iniuriæ hic stetisse: planctum & lamenta supremorum imagine præsenti sibi cir-cumdata, cum contumelijs & probris, quæ in senatum uniuersum iacceren-tur. Vocati qui arguebantur. Et cognita causa in conuictos uindicatum. Additumq; S. C. quo Senensium plebes modestiæ admoneretur. Iisdem diebus Antonius Flamma Cyrenensibus damnatur lege repetundarum, & exilio ob sæuitiam. Inter quæ militaris seditio propè exarsit. Præto-rianam militiam repetebant à Vitellio dimissi, pro Vespasiano congre-gati. & lectus in eandem spem è legionibus miles, promissa stipendia flagitabat. Ne Vitelliani quidem sine multa cæde pelli poterant. Ingres-sus castra Mutianus, quo rectius stipendia singulorum spectaret, suis cum insignibus armisq; uictores constituit, modicis inter se spacijs discre-tos. Tum Vitelliani quos apud Bouillas in deditionem acceptos memora-

uimus

uimus, cæteriq; per urbem, & urbi uicina conquisiti, producuntur propè in tecto corpore. Eos Mutianus diduci, & Germanicum Britannicumq; militem, ac si qui aliorum exercituum, separatim assistere iubet. Illos primus statim aspectus obstupefecerat, cum ex diuerso uelut aciem telis & armis trucem, semet clausos nudosq; & illuuie deformes aspicerent. Vt uero huc illuc distrahi cœpere, metus per omnes, & præcipua Germanici militis formido; tanquã ea separatione ad cædem destinarentur, cum manipularium pectora ceruicibus inuecti suprema oscula petere, ne desererentur soli, neu in pari causa disparem fortunam paterentur: modo Mutianum, modo absentem principem, postremum cœlum ac deos obtestari, donec Mutianus cunctos eiusdem sacramenti, eiusdem imperatoris milites appellans falso timori obuiam iret. Nanq; & uictor exercitus clamore lachrymas eorum iuuabat. Isq; finis illa die. Paucis post diebus alloquentem Domitianum firmati iam excepere. Spernunt oblatos sibi agros, militiam & stipendia orant. Preces erant, sed quibus contradici non posset. igitur in prætorium accepti. Dein quibus ætas & iusta stipendia, dimissi cũ honore, alij ob culpam: sed carptim ac singuli, quo tutissimo remedio consensus multitudinis extenuatur. Cæterum uera ne pauperie, an uti uideretur, actum in senatu, ut sexcenties sestertium à priuatis mutuum acciperetur. Præpositusq; ei curæ Pompeius Siluanus. Nec multo post necessitas abijt, siue omissa simulatio. Abrogati inde, legem ferente Domitiano, consulatus quos Vitellius dederat: Funusq; censorium Flauio Sabino ductum: magna documenta instabilis fortunæ, summaq; etiam miscentis. Sub idem tempus L. Piso proconsul interficitur. ea de cæde quàm uerissime expediã, si pauca supra petiero, ab initio causisq; talium facinorum non absurda. Legio in Africa auxiliaq; tutandis imperij finibus sub diuo Augusto Tiberioq; principibus, Proconsuli parebant. Mox C. Cæsar turbidus animi, ac M. Syllanum obtinentem Africam metuens, ablatam proconsuli legionem, misso in eam rem legato tradidit. æquatus inter duos beneficiorum numerus, & mixtis utriusq; mandatis, discordia quæsita auctaq;. Prauo certamine, legatorum ius adoleuit, diuturnitate officij, uel quia minoribus maior æmulandi cura. Proconsulũ splendidissimus quisq; securitati magis quàm potentiæ consulebant. Sed tum legionem in Africa regebat Valerius Festus, sumptuosæ adolescentiæ, neq; modica cupiens, sed affinitate Vitellij anxius. Is crebris sermonibus tentarit ne Pisonem ad res nouas, an tentanti testiterit, incertum. quoniam secreto eorum nemo affuit, & occiso Pisone plericq; ad gratiam interfectoris inclinauere. Nec ambigitur prouinciam & militem alienato erga Vespasianũ animo fuisse. & quidam è Vitellianis urbe profugi, ostentabãt Pisoni nutantes Gallias, paratam Germaniã, pericula ipsius, & in pace suspecta tutius bellũ. Inter quę Claudius Sagitta præfectus alæ Petrinę, prospera nauigatione præuenit Papiriũ centurionem à

L. Piso Proconsul Africæ interficitur

Val. Festus

Cl. Sagitta

Mutiano

Mutiano missum, asseueraui tq; mandata interficiendi Pisonis centurioni data: Cecidisse Galerianum consobrinum eius generumq; : Vnam in audacia spem salutis. Sed duo itinera audendi, seu mallet statim arma, seu petita nauibus Gallia, ducem se Vitellianis exercitibus ostenderet. Nihil ad ea moto Pisone, centurio à Mutiano missus, ut portũ Carthaginis attigit, magna uoce, læta Pisoni omnia, tanq; principi continuare: obuios & subitæ rei miraculo attonitos, ut eadem adstreperent, hortari. uulgus credulum, ruere in forum, præsentiam Pisonis exposcere. Gaudio clamoribusq; cuncta miscebant, indiligentia ueri, & adulandi libidine. Piso indicio Sagittæ, uel insita modestia, non in publicum egressus est, necq; se studijs uulgi permisit. Centurionem q; perconctatus, postquam quæsitum sibi crimen cædemq; comperit, animaduerti in eum iussit, haud perinde spe uitæ, quàm ira in percussorem, quod idem ex interfectoribus Clodij Macri, cruentas legati sanguine manus, ad cædem proconsulis rettulisset. Anxio deinde edicto Carthaginẽsibus increpitis, ne solita quidem munia usurpabat, claususque intra domum, ne qua motus noui causa uel forte oriretur. Sed ubi Festo consternatio uulgi, centurionis supplicium, ueraq; & falsa more famæ in maius innotuere, equites in necem Pisonis mittit. Illi raptim uecti, obscuro adhuc cœptæ lucis, domum proconsulis irrumpunt, districtis gladijs, & magna pars Pisonis ignari, quod Pœnos auxiliares Maurosq; in eam cædem delegerat. haud procul cubiculo, obuium forte seruum, quis nam, & ubi esset Piso, interrogauere. Seruus egregio mendacio se Pisonem esse respondit, ac statim obtruncatur. nec multo post Piso interficit. Nanq; aderat qui nosceret Bebius Massa è procuratoribus Africæ, iam tunc optimo cuiq; exitiosus, & in causas malorum quæ mox tulimus, sæpius rediturus. Festus Adrumeto ubi speculabundus substiterat, ad legionem tendit, præfectumq; castrorum Cetronium Pisanum uinciri iussit, proprias ob simultates: sed Pisonis satellitem uocabat, militesq; & centuriones quosdam pecuniæ, alios præmijs affecit: neutrum ex merito, sed ut oppressisse bellum crederetur. Mox Ophensium Leptitanorumq; discordias componit, quæ raptu frugum & pecorum inter agrestes, modicis principijs, iam per arma atq; acies exercebantur. Nam populus Ophensis multitudine inferior, Garamantas exciuerat gentem indomitam, & inter accolas latrocinijs fœcundam. Vnde arcta Leptitanis res, lateq; uastatis agris, intra mœnia trepidabant, donec interuentu cohortium alarumq; fusi Garamantes, & recepta omnis præda, nisi quam uagi per inaccessa mapalium ulterioribus uenderant. At Vespasiano post Cremonensem pugnam, & prosperos undiq; nuncios, cecidisse Vitellium multi cuiusq; ordinis pari audacia fortunaq; hybernum mare aggressi nunciauere. Aderant legati regis Vologesi quadraginta Parthorũ equitum millia offerentes. magnificũ lætumq; tantis sociorum auxilijs ambiri, neque indigere. Gratiæ Vologeso actæ, manda-

Vulgus credulum

Ophenses

Leptitani

mandatumq; ut legatos ad senatum mitteret, & pacem esse sciret. Vespasianus in Italiam resq; urbis intentus, aduersam de Domitiano famam accipit, tanquam terminos ætatis, & concessa filio egrederetur. Igitur ualidissimam exercitus partem Tito tradit, ad reliqua Iudaici belli perpetranda. Titum antequam digrederetur, multo apud patrem sermone, orasse dicebatur, ne criminantium nunciis temere accenderetur: integrumq; se ac placabilem filio præstaret. Non legiones, non classes, perinde firma imperij munimenta, quàm numerum liberorum. Nam amicos tempore, fortuna, cupidinibus aliquando aut erroribus imminui, transferri, desinere: suum cuiq; sanguinem indiscretum, sed maxime principibus, quorum prosperis & alij fruantur, aduersa ad iunctissimos pertineant: Ne fratribus quidem mansuram concordiam, ni pater exemplum præbuisset. Vespasianus haud æque Domitiano mitigatus, quàm Titi pietate gaudens, bono esse animo iubet, belloq; & armis rempublicã attollere: Sibi pacem domumq; curæ fore. Tum celerrimas nauium frumento onustas, sæuo adhuc mari committit. Quippe tanto discrimine urbs nutabat, ut decem haud amplius dierum frumentum in horreis fuerit, cum à Vespasiano commeatus subuenere. Curam restituendi Capitolij in L. Vestinum confert, equestris ordinis uirum, sed auctoritate famaq; inter proceres. Ab eo contracti haruspices, monuere, ut reliquiæ prioris delubri in paludes aueherentur, templum ijsdem uestigijs sisteretur: nolle deos mutari ueterem formam. Vndecimo kalendas Iulias, serena luce spaciũ omne quod templo dicabatur, cinctum uittis coronisq;. Ingressi milites quibus fausta omina, felicibus ramis, dein uirgines Vestales cũ pueris puellisq; patrimis matrimisq; aquariis & fontibus amnibusq; hausta, perluere. Tum Heluidius Priscus prætor, præeunte Plauto Heliatio pontifice, lustrata boue tauriscq; arca, & super cespitem redditis extis, Iouem, Iunonem, Mineruam, præsidesq; imperij deos precatus uti cœpta prosperarẽt, sedesq; suas pietate hominum inchoatas, diuina ope attollerent, uittas quibus ligatus lapis innexiq; funes erant contigit. Simul cæteri magistratus, & sacerdotes, & senatus, & eques, & magna pars populi, studio lætitiaq; connixi, saxum ingens traxere: passimq; iniectæ fundamentis argenti auriq; stipes, & metallorum primitiæ nullis fornacibus uictæ, sed ut gignuntur. Prædixere haruspices ne temeraretur opus saxo auróue in aliud destinato. Altitudo ædibus adiecta. Id solum religio annuere. & prioris templi magnificentiæ defuisse creditum quo tanta uis hominum retinenda erat. Audita interim per Gallias Germaniasq; mors Vitellij, duplicauerat bellum. Nam Ciuilis omissa dissimulatione, in populum Romanum ruere. Vitellianæ legiones externum seruitium, quàm imperatorem Vespasianum malle. Galli sustulerant animos, eandem ubique exercituum nostrorum fortunam rati. Vulgato rumore à Sarmatis Dacisq; Mœsica ac Pannonica hyberna circumsideri,

Ceremoniæ circa Capitolium restituendum

paria

paria de Britannia fingebantur. Sed nihil æque quàm incendiũ Capitolij, ut finem imperij adesse crederent, impulerat: Captã olim à Gallis urbem, sed integra Iouis sede, mansisse imperium: Fatali nunc igne, signum cœlestis iræ datum. & possessionem rerum humanarũ Transalpinis gentibus portendi, superstitione uana Druidæ canebant. Inceſſeratq; fama, primores Galliarum ab Othone aduersus Vitellium missos, antequam digrederentur, pepigisse, ne deessent libertati, si populum Romanum continua bellorum ciuilium series & interna mala fregissent. Ante Flacci Ordeonij eædem nihil prorupit, quo coniuratio intelligeretur. Interfecto Ordeonio, commeauere nũcij inter Ciuilem Classicumq; præfectum alæ Treuirorũ. Classicus nobilitate opibusq; anteibat alios. Regium illi genus, & pace belloq; clara origo. Is se è maioribus suis hostis populi Ro. cũ socius iactabat. Miscuere sese Iulius Tutor, & Iulius Sabinus, hic Treuir, hic Lingon. Tutor ripæ Rheni à Vitellio præfectus. Sabinus super insitã uanitatem, falsæ stirpis gloria incendebatur: proauiam suam diuo Iulio per Gallias bellanti corpore atq; adulterio placuisse. Hi secretis sermonibus, animos cæterorũ scrutari. ubi quos idoneos rebantur, conscientia obstrinxere, in colonia Agrippinensi in domum priuatam conueniunt. nam publicè ciuitas talibus inceptis abhorrebat. Attamen interfuere quidam Vbiorũ Tungrorumq; Sed plurima uis penes Treuiros ac Lingonas. Nec tulere moras consultandi. certatim proclamant, furere discordijs populum Ro. cæsas legiones, uastatam Italiam, capi cummaxime urbem, omnes exercitus suis quemq; bellis distineri. si alpes præsidijs firmẽtur, coalita libertate dispecturas Gallias, quem uirium suarum terminum uelint. Hæc dicta pariter probataq;, de reliquijs Vitelliani exercitus dubitauere. Plericq; interficiendos censebant turbidos, infidos, sanguine ducum pollutos. Vicit ratio parcendi, ne sublata spe ueniæ, pertinacia accenderentur. Alliciendos potius in societatem, legatis tantum legionũ interfectis, cæterum uulgus conscientia scelerum, & spe impunitatis, facile accessurum. Ea primi concilij forma. missiq; per Gallias concitores belli. Simulatũ ipsis obsequium, quo incautiorem Voculam opprimerent. Nec defuere qui Voculæ nunciarent. Sed uires ad coercendum deerant, infrequentibus infidisq; legionibus. Inter ambiguos milites, & occultos hostes, optimũ è præsentibus ratus, mutua dissimulatione, & ijsdem quibus petebatur artibus grassari, in coloniam Agrippinensem descendit. Illuc Claudius Labeo, quem captum & extra conuentum amandatum in Frisios diximus, corruptis custodibus perfugit, pollicitusq;, si præsidiũ daretur, iturum in Batauos, & potiorem ciuitatis partem ad societatem Romanam retracturum, accepta peditũ equitumq; modica manu, nihil apud Batauos ausus, quosdam Neruiorum Betasiorumq; in arma traxit. Et fortim magis cũ bello Caninefates Marsacosq; incursabat. Vocula Gallorum fraude illectus, ad hostem contendit. Nec procul Veteribus aberat, cum Classicus

Druidæ

Colõia Agrippinensis Vbij, Tungri.

Cl. Labeo.

Classicus ac Tutor per speciem explorandi prægressi, cum ducibus Germanorum pacta firmauere. Tumq; primum discreti à legionibus, proprio uallo castra sua circundant, obtestante Vocula, Non adeo turbatam ciuilibus armis rem Romanam, ut Treuiris etiam Lingonibusq; despectui sit. Superesse fidas prouincias, uictores exercitus, fortunam imperij & ultores deos. Sic olim Sacrouirum & Heduos, nuper Vindicem Galliasq; singulis prælijs cõcidisse. Eadem rursus numina, eadem fata, ruptores fœderum expectarent. Melius diuo Iulio, diuoq; Augusto notos eorum animos. Galbam & infracta tributa hostiles spiritus induisse. Nunc hostes quia molle seruitium. cum spoliati exutiq; fuerint, amicos fore. Hæc ferociter locutus, postquam perstare in perfidia Classicum Tutoremq; uidet, uerso itinere Nouesium concedit. Galli duûm millium spacio distantibus campis cõsedere. Illuc commeantium centurionum militumq; emebantur animi, ut (flagitium incognitũ) Romanus exercitus in externa uerba iurarent, pignusq; tanti sceleris, nece aut uinculis legatorum daretur. Vocula, quanquam plericq; fugam suadebant, audendum ratus, uocata cõcione, in hunc modum disseruit. Nunquam apud uos uerba feci, aut pro uobis sollicitior, aut pro me securior. Nam mihi exitium parari libens audio. Mortemq; in tot malis hostium, ut finem miseriarum expecto. Vestri me pudet miseretq;, aduersus quos non prælium & acies parantur. id enim fas armorum, & ius hostium. bellum cum populo Romano uestris se manibus gesturum Classicus sperat: imperiumq; & sacramentum Galliarum ostentat. Adeo nos, si fortuna in præsens uirtusq; deseruit, etiam uetera exempla deficiunt, quoties Romanæ legiones perire præoptauerint, ne loco pellerentur? socij sæpe nostri excindi urbes suas, secq; cum coniugibus ac liberis cremari pertulerunt. neq; aliud precium exitus, quàm fides famaq;. Tolerant cum maximè inopiam obsidiumq; apud Vetera legiones, nec terrore aut promissis demouentur. Nobis super arma & uiros & egregia castrorum munimenta, frumentum & commeatus quamuis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donatiuo suffícit, quod siue à Vespasiano, siue à Vitellio datum interpretari mauultis, ab imperatore certe Romano accepistis. Tot bellorum uictores apud Geldubam, apud Vetera, fuso toties hoste, si pauetis aciem, indignum id quidem. Sed est uallum muricq; & trahendi artes, donec è proximis prouincijs auxilia exercitusq; concurrant. Sanè ego displiceam. Sunt alij legati, tribuni, centurioq; aut miles. ne hoc prodigium toto terrarum orbe uulgetur, uobis satellitibus Ciuilem & Classicum Italiam inuasuros. An si ad mœnia urbis Germani Gallicq; duxerint, arma patriæ inferetis? Horret animus tanti flagitij imagine. Tutori Treuiro agentur excubiæ? Signum belli Batauus dabit? & Germanorum cateruas supplebitis? quis deinde sceleris exitus? cum Romanæ legiones contrà direxerint, transfugæ è transfugis, & proditores è proditoribus inter recens & Nouesium

« uetus ſacramentum inuiſi deis errabitis? Te Iupiter optime maxime, quem
« per octingentos uiginti annos tot triumphis coluimus: te Quirine Roma-
« næ parens urbis, precor uenerorq́, ut ſi uobis non fuit cordi, me duce hæc
« caſtra incorrupta & intemerata ſeruari, at certe pollui fœdariq́ à Tutore
« & Claſſico ne ſinatis. Militibus Romanis aut innocentiam detis, aut matu-
« ram & ſine noxa pœnitentiã. Varie excepta oratio inter ſpem metumq́
ac pudorem. Digreſſum Voculam & de ſupremis agitantem, liberti ſeruiq́
prohibuere fœdiſſimam mortem ſpõte præuenire. Et Claſſicus miſſo Ae-
mylio Longino deſertore primæ legionis, cædem eius maturauit. Heren-
nium & Numiſium legatos uinciri ſatis uiſum. Dein ſumptis Romani im-
periq́ inſignibus in caſtra uenit. Nec illi quanquam ad omne facinus dura-
to, uerba ultra ſuppeditauere, quàm ut ſacramentum recitaret. Iurauere qui
aderant pro imperio Galliarum. Interfectorem Voculæ altis ordinibus,
cæteros, ut quiſq́ flagitium nauauerat, præmiis attollit. Diuiſæ inde inter
Agrippinẽſes Tutorem & Claſſicũ curæ. Tutor ualida manu circumdatos Agrippinen-
Magontiacũ ſes, quantumq́ militum apud ſuperiorem Rheni ripam, in eadem uerba
adigit. Occiſis Magontiaci tribunis, pulſo caſtrorum præfecto, qui detre-
ctauerant, Claſſicus corruptiſſimum quemq́ è deditis pergere ad obſeſſos
iubet, ueniam oſtentantes ſi præſentia ſequerẽtur. aliter nihil ſpei. Famem
ferrumq́ & extrema paſſuros. Adiecere qui miſſi erant, exemplum ſuum.
Obſeſſos hinc fides, inde egeſtas, inter decus ac flagitium diſtrahebant.
Conctantibus ſolita inſolitaq́ alimenta deerant, abſumptis iumentis e-
quiſq́ & cæteris animalibus, quæ profana fœdaq́ in uſum neceſſitas uer-
tit. Virgulta poſtremo & ſtirpes & internatas ſaxis herbas uellentes, miſe-
riarum patientiæq́ documentum fuere, donec egregiam laudem fine turpi
macularent, miſſis ad Ciuilem legatis uitam orantes. Necq́ antè preces ad-
miſſæ, quàm in uerba Galliarũ iurarent. Tum pactus prædam caſtrorum,
dat cuſtodes, qui pecuniam, calones, ſarcinas retentarent, ac qui ipſos le-
ues abeuntes proſequerentur. Ad quintum ferè lapidem coorti Germani,
incautum agmen aggrediuntur. Pugnaciſſimus quiſq́ in ueſtigio, multi
palantes occubuere. Cæteri retro in caſtra profugiunt, querente ſanè Ci-
uile & increpante Germanos, tanquam fidem per ſcelus abrumperent. Si-
mulata ea fuerint, an retinere ſæuientes nequiuerit, parum affirmatur. Di-
reptis caſtris, faces inijciunt. Cunctosq́ qui prælio ſuperfuerant incendii
Barbarũ uotũ um hauſit. Ciuilis barbaro uoto, poſt cœpta aduerſus Romanos arma pro
Ciuilis cri- pexum rutilatumq́ crinem patrata demum cæde legionum depoſuit. Et
nem deponit ferebatur paruulo filio quoſdam captiuorum, ſagittis iaculiſq́ puerilibus
figendos obtuliſſe. Cæterum necq́ ſe necq́ quenquam Batauum in uerba
Galliarum adegit, fiſus Germanorum opibus, & ſi certandum aduerſus
Gallos de poſſeſſione rerum foret, inclytus fama & potior. Mumius Lu-
percus legatus legionis inter dona miſſus Velledæ. Ea uirgo nationis Bru-
cteræ

cteræ late imperitabat, uetere apud Germanos more, quo pleraſq; fœminarum fatidicas, & augeſcente ſuperſtitione arbitrentur deas. Tuncq; Veledæ autoritas adoleuit. nam proſperas Germanis res, & excidium legionum prædixerat. Sed Lupercus in itinere interfectus. Pauci centurionum tribunorumq; in Gallia geniti reſeruantur, pignus ſocietatis. Cohortium, alarum, legionum, hyberna, ſubuerſa cremataq;, iſs tantũ relictis quæ Magontiaci ac Vindoniſſæ ſita ſunt. Legio xiij cum auxiliis ſimul deditis, à Noueſio in coloniam Treuirorum tranſgredi iubetur, præfinita die intra quam caſtris excederet. Medium omne tempus per uarias curas egere, ignauiſſimus quiſq; cæſorum apud Vetera exemplo pauentes, melior pars rubore & infamia, quale illud iter, quis dux uiæ, & omnia in arbitrio eorum quos uitæ neciſq; dominos feciſſent. Alij nulla dedecoris cura, pecuniam aut chariſſima ſibimet ipſi circundare. Quidam expedire arma, teliſq; tanquam in aciem accingi. Hæc meditantibus, aduenit proficiſcendi hora, expectatione triſtior. Quippe intra uallum deformitas haud perinde notabilis. detexit ignominiam campus & dies. Reuulſæ imperatorum imagines, innexa ſigna, fulgentibus hinc inde Gallorum uexillis, ſilens agmen, & uelut longæ exequiæ. Dux Claudius Sanctus effoſſo oculo, dirus ore, ingenio debilior. Duplicatur flagitium, poſtquam deſertis Bonnenſibus caſtris altera ſe legio miſcuerat. Et uulgata captarum legionum fama, cuncti qui paulo ante Romanorum nomen horrebant, procurrentes ex agris rectiſq;, & undiq; effuſi, inſolito ſpectaculo nimium fruebantur. Non tulit ala Picentina gaudium inſultantis uulgi. ſpretiſq; Sancti promiſſis, aut minis, Maguntiacum abeunt: ac forte obuio interfectore Voculæ Longino, coniectis in eum telis, initium exoluendæ in poſterum culpæ fecere. Legiones nihil mutato itinere, ante mœnia Treuirorum conſidunt.

Magõtiacum
Vindoniſſa
Noueſium

Ciuilis & Claſſicus rebus ſecundis ſublati, an coloniam Agrippinenſem diripiendam exercitibus ſuis permitterent, dubitauere. Sæuitia ingenita & cupidine prædæ, ad excidium ciuitatis trahebantur. obſtabat ratio belli, & nouum imperium inchoantibus utilis clementiæ fama. Ciuilem etiam beneficij memoria flexit, quod filium eius primo rerum motu in colonia Agrippinenſi deprehenſum, honoratè cuſtodierant. Sed Tranſrhenanis gentibus inuiſa ciuitas opulentia auctuq;. Neq; alium finem belli rebãtur, quàm ſi promiſcua ea ſedes omnibus Germanis foret, aut diſiecta Vbios quoq; diſperſiſſet. Igitur Tencteri Rheno diſcreta gens, miſſis legatis, mandata apud concilium Agrippinenſium edi iubent, quæ ferociſſimus è legatis in hunc modum protulit. Rediſſe uos in corpus nomenq; Germaniæ, communibus deis, ſed præcipuo deorum Marti grates agimus. Vobiſq; gratulamur, quod tandem liberi inter liberos eritis. nam ad hunc diem flumina ac terras, & cœlum quodammodo ipſum clauſerãt Romani, ut collo quia congreſſuſq; noſtros arcerent. uel quod contumelioſius eſt uiris ad

« arma natis, inermes ac propè nudi sub custode & precio coiremus. Sed ut
« amicitia societasq; nostra in æternum rata sint, postulamus à uobis, muros
« coloniæ munimenta seruitij detrahatis: etiam fera animalia si clausa teneas,
« uirtutis obliuiscũtur. Romanos omnes in finibus uestris trucidetis. haud fa
« cile libertas & domini miscentur. Bona interfectorum in medium cedant,
« ne quis occulere quicquã, aut segregare causam suã possit. Liceat nobis uo
« biscq; utrancq; ripam colere, ut olim maioribus nostris. quomodo lucem di
« emq; omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus uiris natura aperuit.
« Instituta cultumq; patriũ resumite, abruptis uectigalibus, quibus Romani
« plus aduersus subiectos q̃ armis ualẽt. sincerus & integer, & seruitutis obli
« tus populus, aut ex æquo agetis, aut alijs imperitabitis. Agrippinenses
sumpto consultandi spacio, quando neq; subire conditiones metus futuri,
neq; palàm aspernari conditio præsens sinebat, in hunc modum respon
« dent. Quæ prima libertatis facultas data est, auidius quàm cautius sum
« psimus, ut uobis cæterisq; Germanis consanguineis nostris iungeremur.
« Muros ciuitatis cõgregantibus se cum maxime Romanorum exercitibus,
« augere nobis quàm diruere tutius est. Si qui ex Italia aut prouincijs aliẽni
« genæ in finibus nostris fuerant, eos bellum absumpsit, uel in suas quisq; se
« des refugere. Deductis olim & nobiscum per connubium sociatis, quicq;
« mox prouenere, hęc patria est. Nec uos adeo iniquos existimamus, ut inter
« fici à nobis parentes, fratres, liberos nostros uelitis. Vectigal & onera com
« merciorum resoluimus. Sint transitus incustoditi, sed diurni & inermes, do
« nec noua & recentia iura in uetustatem & consuetudinem uertantur. Arbi
« trum habebimus Ciuilem & Velledam, apud quos pacta sancientur. Sic
Velleda lenitis Tencteris legati ad Ciuilem & Velledam missi cũ donis, cuncta ex
uoluntate Agrippinensium perpetrauere. Sed coràm adire, alloquiq; Vel
ledam negatum. Arcebantur aspectu, quo uenerationis plus inesset. Ipsa
edita in turre: delectus è propinquis consulta responsaq; ut internuncius
numinis portabat. Ciuilis societate Agrippinensium auctus, proximas
ciuitates affectare aut aduersantibus bellum inferre statuit. Occupatisq;
Sunici Sunicis & iuuentute eorum per cohortes composita, quo minus ultra per
Cl. Labeo geret, Claudius Labeo Bethasiorum Tungrorumq; & Neruiorum tumul
Bethasij tuaria manu restitit, fretus loco, quia pontem Mosæ fluminis anteceperat.
Tungri Pugnabaturq; in angustijs ambiguè, donec Germani tranantes terga La
Neruij beonis inuasere. Simul Ciuilis ausus an ex composito, intulit se agmini
Tungrorum, & clara uoce, Non ideo, inquit, bellum sumpsimus, ut Ba
taui & Treuiri gentibus imperent. Procul hæc à nobis arrogantia, accipite
societatem. transgredior ad uos, seu me ducem, seu militem mauultis.
Mouebatur uulgus, condebantq; gladios, cum Campanus ac Iuuenalis ex
primoribus Tungrorũ, uniuersam ei gentem dedidere. Labeo antequam
circumueniretur profugit. Ciuilis Bethasios quoq; ac Neruios in fidem
acceptos

acceptos copijs ſuis adiunxit, ingens rerum, perculſis ciuitatum animis, uel ſponte inclinantibus. Interea Iulius Sabinus proiectis fœderis Romani monimentis Cæſarem ſe ſalutari iubet. Magnamq; & inconditam popularium turbam in Sequanos rapit, conterminam ciuitatem & nobis fidam. Nec Sequani detrectauere certamē. Fortuna melioribus affuit. Fuſi Lingones, Sabinus feſtinatum temere bellum pari formidine deſeruit. Vtq; fama exitij ſui faceret, uillam in quam perfugerat, cremauit, illic uoluntaria morte interijſſe creditus. Sed quibus artibus latebriſq; uitam per nouem mox annos traduxerit, ſimul amicorum eius conſtantiam, & inſigne Epponinæ uxoris exemplum, ſuo loco reddemus. Sequanorum proſpera acie belli impetus ſtetit. Reſipiſcere paulatim ciuitates, faſq; & fœdera reſpicere, principibus Remis: qui per Gallias edixere, ut miſſis legatis in commune conſultarent, libertas an pax placeret. At Romæ cuncta in deterius audita Mutianum angebant. Nequaquā egregij duces, iam enim Gallum Annium & Petilium Cerialem delegerat, ſummam belli parum tolerare. Nec relinquenda urbs ſine rectore. Et Domitiani indomitæ libidines timebantur, ſuſpectis, uti diximus, Primo Antonio, Varoq; Ario. Varus prætorianis præpoſitus, uim atq; arma retinebat. Eum Mutianus pulſum loco, ne ſine ſolatio ageret, annonæ præfecit. Vtq; Domitiani animum Varo haud alienum deliniret, Arretinum Clementē domui Veſpaſiani per affinitatē innexum, & gratiſſimum Domitiano prætorianis præpoſuit, patrem eius ſub Caio Cæſare egregie functum ea cura dictitās. Lætum militibus idem nomen, atq; ipſum quanquam ſenatorij ordinis ad utraq; munia ſufficere. Aſſumuntur è ciuitate clariſſimus quiſq;, & alij per ambitionē. Simul Domitianus Mutianusq; accingebantur diſpari animo. Ille ſpe ac iuuenta properus, hic moras nectens, quis flagrantem retineret, ne ferocia ętatis, & prauis impulſoribus ſi exercitū inuaſiſſet, paci belloq; male cōſuleret. Legiones uictrices vi & xvij, Vitellianarū una & uiceſima, è recens cōſcriptis ſecunda, Pœninis Coctianiſq; alpibus, pars monte Graio traducuntur. xiij legio è Britannia, iij ac prima ex Hiſpania accitæ. Igitur uenientis exercitus fama, & ſuopte ingenio ad mitiora inclinantes Galliarū ciuitates, in Remos cōuenere. Treuirorum legatio illic opperiebatur, acerrimo inſtinctore belli Tullio Valentino. Is meditata oratione, cuncta magnis imperijs obiectari ſolita, cōtumeliaſq; & inuidiam in Populum Romanū effudit, turbidus miſcendis ſeditionibus, & pleriſq; gratus uecordi facundia. At Iulius Auſpex è primoribus Remorum, uim Romanam, pacisq; bona diſſertans, & ſumi bellum etiam ab ignauis, ſtrenuiſſimi cuiuſq; periculo geri, iamq; ſuper caput legiones: ſapientiſſimum quemq; reuerentia fideq;, iuniores periculo ac metu continuit. Et Valentini animum laudabant, conſilium Auſpicis ſequebantur. Conſtat obſtetiſſe Treuiris Lingonibuſq; apud Gallias, quod Vindicis motu cum Verginio ſteterant. Deterruit pleroſq; prouinciarum

Iul. Sabinus

Sequani

Expeditio in Gallias defectionem molientes

Pœninæ alp. Coctianæ Graius mons

Conuentus Gallicarum ciuitatum apud Remos

Tul. Valentinus Treuir.

Iul. Auſpex Remus

æmulatio. quod bello caput? unde ius auſpiciumqúe peterctur? quam ſi cuncta proueniſſent, ſedem imperio legerent? Nondum uictoria, iam diſcordia erat: aliis fœdera, quibuſdam opes uirésque, aut uetuſtatem origínis periuriáque iactantibus tædio futurorum, præſentia placuere. Scribuntur ad Treuiros epiſtolæ nomine Galliarum, ut abſtinerent armis impetrabili uenia, & paratis deprecatoribus ſi pœniteret. Reſtitit idem Valentinus, obſtruxitq; ciuitatis ſuæ aures, haud perinde inſtruendo bello intentus, quàm frequens concionibus. Igitur non Treuiri neq; Lingones, cæteræúc rebellium ciuitates pro magnitudine ſuſcepti diſcriminis agere. Ne duces quidem in unum conſulere. Sed Ciuilis auia Belgarum circumibat, dum Claudium Labeonem capere aut exturbare nititur. Claſſicus ſegne plerunque otium trahens, uelut parto imperio fruebatur. Ne Tutor quidem maturauit ſuperiorem Germaniæ ripam & ardua alpium præſi-

Vindoniſſa diis claudere. Atq; interim una & uicesima legio Vindoniſſa, Sextilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Rhætiam irrupere. Acceſſit ala Singularium, excita olim à Vitellio, deinde in partes Veſpaſiani tranſgreſſa. Præ-

Iul. Brigantícus Batauus erat Iulius Briganticus, ſorore Ciuilis genitus, ut fermè acerrima proximorum odia ſunt, inuiſus auunculo infenſuſq;. Turor Treuirorum copias recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum lectu auctas, ueterano pedite atque equite firmauit, corruptis ſpe, aut metu ſubactis legionariis, qui primo cohortem præmiſſam à Sextilio Felice interficiunt. mox ubi duces exercitusq; Romani propinquabant, honeſto transfugio rediere, ſe cutis Tribocis Vangionibusq; & Caracatibus. Tutor Treuiris comitan-

Bingium tibus, uitato Magontiaco Bingium conceſſit, fidens loco, quia pontem Na-

Naua flu. uæ fluminis abruperat. ſed incurſu cohortium quas Sextilius ducebat, & reperto uado, proditus fuſúsque. Ea clade perculſi Treuiri. & plebes omiſſis armis per agros palatur. quidam principum, ut primi poſuiſſe belſum uiderentur, in ciuitates quę ſocietatem Romanam non exuerant, perfugerũt. Legiones à Noueſio Bonnaq; in Treuiros, ut ſupra memorauimus, traductæ, ſe ipſas in uerba Veſpaſiani adigunt. Hæc Valentino abſente geſta. qui ubi aduentabat, furens, cunctaq; rurſus in turbas & exitium conuerſurus, legiones in Mediomatricos ſociam ciuitatem abſceſſere. Valen-

Mediomatrici tinus ac Tutor in arma Treuiros retrahunt, occiſis Herennio ac Numiſio legatis, quo minore ſpe ueniæ creſceret uinculum ſceleris. Hic belli ſtatus erat, cum Petilius Cerialis Magontiacum uenit. eius aduentu erectæ ſpes. Ipſe pugnæ auidus, & cõtemnendis quàm cauendis hoſtibus melior, ferocia uerborum militem incendebat, ubi primum congredi licuiſſet, nullam prælio moram facturus. Delectus per Galliam habitos in ciuitates remittit, ac nunciare iubet ſufficere imperio legiones. ſocij ad munia pacis redirent, ſecuri uelut confecto bello, quod Romanæ manus excepiſſent. Auxit ea res Gallorum obſequium. nam recepta iuuentute, facilius tributa to-

lerauere

lerauere, proniores ad officia quod ſpernebantur. At Ciuilis & Claſsicus ubi pulſum Tutorem, cæſos Treuiros, cuncta hoſtibus proſpera accepere, trepidi ac properantes, dum diſperſas ſuorũ copias conducunt, crebris interim nunciis Valentinum monuere, ne ſummæ rei periculum faceret. Eo rapidius Cerialis, miſsis in Mediomatricos qui breuiore itinere legiones in hoſtem uerterent, contracto quod erat militum Magontiaci, quantumq; ſecum tranſuexerat, tertijs caſtris Rigodulum uenit, quem locum magna Treuirorum manu Valentinus inſederat, montibus aut Moſella amne ſeptum, & addiderat foſſas obicesq; ſaxorum. Nec deterruere ea munimenta Romanum ducem quo minus peditem perrumpere iuberet, equitũ aciem in collem erigeret, ſpreto hoſte, quem temere collectum haud ita loco iuuari, ut non plus ſuis in uirtute foret. Paulum moræ in aſcenſu dum miſsilia hoſtium præuehuntur. Vt uentum ad manus, deturbati ruinæ modo præcipitantur. Et pars equitum æquioribus iugis circumuecta, nobiliſsimos Belgarum in quis ducem Valentinum cepit. Cerialis poſtero die coloniam Treuirorum ingreſſus eſt, auido milite eruendæ ciuitatis: hanc eſſe Claſsici, hanc Tutoris patriam. horum ſcelere, clauſas cæſasq; legiones. Quid tantum Cremonam meruiſſe, quam è gremio Italiæ raptam, quia unius noctis moram uictoribus attulerit? Stare in confinio Germaniæ integram ſedem, ſpolijs exercituum & ducum cædibus ouantem. Redigeret prædam in fiſcum. Ipſis ſufficere ignes, & rebellis coloniæ ruinas, quibus tot caſtrorum excidia penſarentur. Cerialis à metu infamiæ ſi licentia ſæuitiaq; imbuere militem crederetur, preſsit iras. & paruere poſito ciuili bello ad externa modeſtiores. Conuertit inde animos accitarum è Mediomatricis legionum miſerabilis aſpectus. Stabant conſcientia flagitij mœſtę, fixis in terram oculis. Nulla inter coeuntes exercitus conſalutatio. neq; ſolantibus hortantibus ue reſponſa dabant, abditi per tentoria & lucem ipſam uitantes. nec perinde periculum aut metus quàm pudor ac dedecus obſtupefecerat, attonitis etiam uictoribus, qui uocem precesq; adhibere non auſi, lachrymis ac ſilentio ueniam poſcebant, donec Cerialis mulceret animos, fato acta dictitans, quæ militum ducumue diſcordia uel fraude hoſtium euenisſent: Primum illum ſtipendiorum & ſacramenti diem haberent: Prioris facinorum neq; imperatorem, neq; ſe meminiſſe. Tunc recepti in eadem caſtra, & edictum per manipulos, ne quis in certamine iurgioue ſeditionem aut cladem commilitoni obiectaret. Mox Treuiros ac Lingonas, ad concionem uocatos, ita alloquitur. Neq; ego unquã facundiã exercui, & populi Romani uirtutem armis affirmaui. Sed quia apud uos uerba plurimum ualent, bonaq; ac mala non ſua natura, ſed uocibus ſeditioſorũ æſtimantur, ſtatui pauca diſſerere quæ profligato bello utilius ſit uobis audiſſe, quàm nobis dixiſſe. Terram ueſtram cæterorumq; Gallorum ingreſsi ſunt duces imperatoresq; Romani nulla cupidine, ſed maioribus ueſtris

Rigodulum
Moſella flu.

Colonia Treuirorum

« inuocantibus, quos discordiæ usque ad exitium fatigabant, & acciti au-
« xilio Germani socijs pariter atque hostibus seruitutem imposuerant. quot
« prælijs aduersus Cymbros Teutonosq; , quantis exercituum nostrorum
« laboribus, quóue euentu Germanica bella tractauerimus, satis clarum.
« Nec ideo Rhenum insedimus ut Italiam tueremur, sed ne quis alius Ario
« uistus regno Galliarum potiretur. An uos chariores Ciuili Batauisq; &
« transrhenanis gentibus creditis, quàm maioribus eorum patres auiq; ue-
« stri fuerunt. Eadem semper causa Germanis transcendendi in Gallias, li-
« bido atque auaritia, & mutandæ sedis amor, ut relictis paludibus & solitu
« dinibus suis, fœcundissimum hoc solum, uosq; ipsos possiderent. Cæte-
« rum libertas, & specioſa nomina prætexuntur. nec quisquam alienum ser-
« uitium, & dominationem sibi concupiuit, ut non eadem ista uocabula
« usurparet. Regna bellaq; per Gallias semper fuere, donec in nostrum ius
« concederetis. Nos quanquam totiens lacessiti, iure uictoriæ id solum uo-
« bis addidimus, quo pacem tueremur. Nam neq; quies gentium sine ar-
« mis, neq; arma sine stipendijs, neque stipendia sine tributis haberi que-
« unt. Cætera in communi sita sunt. Ipsi plerunq; legionibus nostris præ-
« sidetis. Ipsi has aliasq; prouincias regitis. Nihil separatum clausumúe.
« Et laudatorum principum usus ex æquo, quamuis procul a gentibus. Sæui
« proximis ingruunt. quomodo sterilitatem aut nimios hymbres & cætera
« naturæ mala, ita luxum uel auaritiam dominantium tolerate. Vitia erunt
« donec homines. sed neq; hæc continua, & meliorum interuentu pensan-
« tur: nisi forte Tutore & Classico regnantibus, moderatius imperium spera
« tis: aut minoribus quàm nunc tributis, parabuntur exercitus, quibus Ger
« mani Britanniq; arceantur. nam pulsis (quod dij prohibeant) Romanis,
« quid aliud quàm bella omnium inter se gentium existent? Octingento-
« rum annorum fortuna disciplinaq; compages hæc coaluit, quæ conuelli si-
« ne exitio conuellentium nō potest. Sed uobis maximum discrimen, penes
« quos aurum & opes, præcipuæ bellorum causæ. Proinde pacem & urbem
« quam uicti uictoresq; eodem iure obtinemus, amate, colite. Moneant uos
« utriusq; fortunæ documenta, ne contumaciam cum pernicie quàm obse-
quium cum securitate malitis. Tali oratione grauiora metuentes compo
suit, erexitq;. Tenebantur uictore exercitu Treuiri, cum Ciuilis & Classicus
misere epistolas ad Cerialem, quarum hæc sententia fuit. Vespasianum
quanquam nuncios occultarent excessisse uita: Vrbem atq; Italiam inter-
no bello consumptam: Mutiani & Domitiani uana & sine uiribus nomi-
na: Si Cerialis imperium Galliarum uelit, ipsos finibus ciuitatum suarum
contentos: Si prælium mallet, ne id quidem abnuere. Ad ea Cerialis Ci-
uili & Classico nihil. eum qui attulerat ipsas epistolas ad Domitianum mi
sit. Hostes diuisis copijs aduenere undiq;. Plericq; culpabant Cerialem
passum iungi quos discretos intercipere licuisset. Romanus exercitus castra
fossa

fossa uallocꝫ circumdedit, quis temere antea intutis cõfederat. Apud Germanos diuersis sententijs certabatur. Ciuilis opperiendas Transrhenanorum gentes, quarũ terrore fractæ Po. Ro. uires obtererentur. Gallos quid aliud quàm prædam uictoribus? & tamen quod roboris sit, Belgas secum palàm, aut uoto stare. Tutor conctatione crescere rem Romanam affirmabat, coeuntibus undicꝫ exercitibus, transuectã à Britannia legionẽ, accitas ex Hispania, aduentare ex Italia, nec subitum militem, sed ueterem experitumcꝫ belli. Nam Germanos qui ab ipsis sperentur, non iuberi, non regi, sed cuncta ex libidine agere. Pecuniamcꝫ ac dona, quis solis corrumpantur, maiora apud Ro. & neminem adeo in arma promptum, ut non idem precium quietis quàm periculi malit. quod si statim congrediantur, nullas esse Cerialì nisi ex reliquijs Germanici exercitus legiones fœderibus Galliarum obstrictas. Idcꝫ ipsum quod inconditam nuper Valentini manum contra spem suam fuderint, alimentũ illis ducicꝫ temeritatis. Ausuros rursus uenturoscꝫ in manus, non imperiti adolescentuli uerba & conciones quàm ferrum & arma meditantis, sed Ciuilis & Classici: quos ubi aspexerint, redituram in animos formidinem, fugam, famemcꝫ ac totiens captis precariam uitam. necꝫ Treuiros aut Lingonas beniuolentia contineri: resumpturos arma, ubi metus abscesserit. Diremit consiliorum diuersitatem, approbata Tutoris sententia Classicus. statimcꝫ exequuntur. Media acies Vbijs Lingonibuscꝫ data, dextro cornu cohortes Batauorũ, sinistro Bructeri Tenctericꝫ, pars montibus, alij uiam inter Mosellamcꝫ flumen, tam prouisi assiluere, ut in cubiculo ac lectulo Cerialis (necꝫ enim noctem in castris egerat) pugnari simul, uincicꝫ suos audierit, increpans pauorem nunciantium, donec uniuersa clades in oculis fuit. Perrupta legionum castra, fusi equites: medius Mosellæ pons, qui ulteriora coloniæ annectit, ab hostibus infestus. Cerialis turbidis rebus intrepidus, & fugientes manu retrahens, intecto corpore promptus inter tela, felici temeritate, & fortissimi cuiuscꝫ accursu, recuperatum pontem electa manu firmauit. Mox in castra reuersus palantes captarum apud Nouesium Bonnamcꝫ legionum manipulos, & rarum apud signa militem, ac propè circumuentas aquilas uidet. Incensus ira, nõ Flaccum, inquit, non Voculam deseritis. Nulla hic proditio. necꝫ aliud excusandũ habeo, quàm quod uos Gallici fœderis oblitos præ dixerim, memoriã Romani sacramenti tenere credidi. Annumerabor Numisijs & Herennijs, ut omnes legati uestri, aut militum manibus, aut hostiũ cecíderint. Ite nunciate Vespasiano, uel quod propius est Ciuili & Classico, relictum à uobis in acie ducem. uenient legiones, quæ necꝫ me inultum, necꝫ uos impunitos patiantur. Vera erant. & à tribunis prefectiscꝫ eadem ingerebant. Consistunt per cohortes & manipulos. necꝫ enim poterat patescere acies effuso hoste, & impedientibus tentorijs sarciniscꝫ, cũ intra ualum pugnaret. Tutor, & Classicus, & Ciuilis, suis quiscꝫ locis pugnã ciebãt,

Germani Transrhenani

Galli præda uictoribus

Germani incompositi

Bructeri Tencteri

Mosella Treuirorum coloniã intelligit

Felix Petilij Cerealis temeritas

Gallos

Gallos pro libertate, Batauos pro gloria, Germanos ad prædam instigantes. Et cuncta pro hostibus erant, donec legio uicesimaprima patentiore quàm cæteræ spacio conglobata, sustinuit ruentes, mox impulit. Nec sine ope diuina, mutatis repente animis, terga uictores uertere. Ipsi territos secohortium aspectu ferebant, quæ primo impetu dissectæ, summis rursus iugis congregabantur, ac speciem noui auxilij fecerant. Sed obstitit uincentibus prauum inter ipsos certamen, hoste omisso spolia consectandi. Cerialis ut incuria propè rem afflixit, ita constantia restituit. Secutusq; fortunã, castra hostium eodem die capit excinditq;. Nec in longum quies militi data. Orabant auxilium Agrippinenses, offerebantq; uxorem ac sororem Ciuilis, & filiam Classici, relicta sibi pignora societatis. Atq; interim dispersos in domibus Germanos trucidauerant. unde metus, & iustæ precesinuocantium antequam hostes reparatis uiribus, ad spem, uel adultionem accingerentur. Nanq; & Ciuilis illuc intenderat, non inualidus, flagrantissima cohortium suarum integra, & è Chaucis Frisiisq; composita. Talbiaci in finibus Agrippinensium agebat. Sed tristis nuncius auertit, deletam cohortem dolo Agrippinensium, qui largis epulis uinoq; sopitos Germanos, clausis foribus, igne iniecto, cremauere. Simul Cerialis propero agmine subuenit. Circumsteterat Ciuilem & alius metus, tie quartadecima legio, adiuncta Britannica classe, afflictaret Batauos, quâ Oceano ambiuntur. Sed legionem terrestri itinere Fabius Priscus legatus in Neruios Tungrosq; duxit. Eæq; ciuitates in ditionem acceptæ. Classem ultro Caninefates aggressi sunt. maiorq; pars nauium depressa aut capta. Et Neruiorum multitudinem sponte commotam, ut pro Romanis bellum capesseret, ijdem Caninefates fudere. Classicus quoq; aduersus equites Nouesium à Ceriale præmissos, secundum prælium fecit, quæ modica, sed crebra damna, famam uictoriæ nuper partæ lacerabant.

Agrippinenses præsidium Germanorum cremant

Nouesium

Germanicus Vitellij Cæsaris filius interficitur

Iisdem diebus Mutianus Vitellij filium interfici iubet, mansuram discordiam obtendens, ni semina belli restinxisset. Necq; Antonij Primum adsciri inter comites à Domitiano passus est, fauore militum anxius, & superbia uiri, æqualium quoq; adeo superiorum intolerantis. Profectus ad Vespasianum Antonius, ut non pro spe sua excipitur, ita neq; auerso imperatoris animo. Trahebatur in diuersa, hinc meritis Antonij, cuius ductu confectum haud dubie bellum erat: inde Mutiani epistolis. simul cæteri ut infestum tumidumq; insectabantur, adiunctis prioris uitæ criminibus. neq; ipse deerat arrogantia uocare offensas, nimius commemorandis quæ meruisset. Alios ut imbelles, Cæcinam ut captiuum ac dedititium increpat. Vnde paulatim leuior uiliorq; haberi, manente tamen in speciem amicitia. Per eos menses, quibus Vespasianus Alexandriæ statos æstiuis flatibus dies, & certa maris, opperiebat, multa miracula euenere, quis cœlestis fauor & quædã in Vespasianũ inclinatio numinũ ostenderet. Ex plebe

Miracula

Alexan

Alexandrina quidam oculorum tabe notus genua eius aduoluitur, remedium cæcitatis expoſcens gemitu, monitu Serapidis dei quem dedita ſuperſtitionibus gens ante alios colit. precabaturq́; principem, ut genas & oculorum orbes dignaretur reſpergere oris excremento. Alius manu æger, eodem deo auctore, ut pede ac ueſtigio Cæſaris calcaretur, orabat. Veſpaſianus primo irridere, aſpernari: atq́; illis inſtantibus, modo famam uanitatis metuere, modo obſecratione ipſorum, & uocibus adulantium in ſpem induci; poſtremo æſtimari à medicis iubet, an talis cæcitas ac debilitas ope humana ſuperabiles forent. Medici uariè diſſerere: Huic non exeſam uim luminis, & redituram ſi pellerentur obſtantia: Illi elapſos in praua artus, ſi ſalubris uis adhibeatur, poſſe integrari: Id fortaſſe cordi deis, & diuino miniſterio principem electum. denicq́; peracti remedij gloriam penes Cæſarem, irriti ludibrium penes miſeros fore. Igitur Veſpaſianus cuncta fortunæ ſuæ patere ratus, nec quicquam ultra incredibile, læto ipſe uultu, erecta quæ aſtabat multitudine, iuſſa exequitur. Statim conuerſa ad uſum manus, ac cæco reluxit dies. Vtruncq; qui interfuere nunc quoq́; memorant, poſtquam nullum mendacio precium. Altior inde Veſpaſiano cupido adeundi ſacram ſedem, ut ſuper rebus imperij conſuleret. Arceri templo cunctos iubet, atq́; ingreſſus, intentusq́; numini, reſpexit pone tergum è primoribus Aegyptiorum nomine Baſilidem, quem procul Alexandria plurium dierum itinere, & ægro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur ſacerdotes num illo die Baſilides templum iniſſet? percunctatur obuios, num in urbe uiſus ſit? denique miſſis equitibus explorat, illo temporis momento octoginta millibus paſſuum abfuiſſe. Tunc diuinam ſpeciem, & uim reſponſi ex nomine Baſilidis, interpretatus eſt. Origo dei nondum noſtris auctoribus celebrata. Aegyptiorum antiſtites ſic memorant. Ptolemæo regi, qui Macedonum primus Aegypti opes firmauit, cum Alexandriæ recens conditæ mœnia, templaq́; & religiones adderet, oblatũ per quietem decore eximio & maiore quàm humana ſpecie iuuenem, qui moneret, ut fidiſſimis amicorum in Pontum miſsis, effigiem ſuam acciret: lætum id regno, magnamq́; & inclytam ſedem fore quæ excepiſſet. ſimul uiſum eundem iuuenem in cœlum igne plurimo attolli. Ptolemæus omine & miraculo excitus, ſacerdotibus Aegyptiorum, quibus mos talia intelligere, nocturnos uiſus aperit. Atq́; illis Ponti & externorum parũ gnaris, Timotheũ Athenienſem è gente Eumolpidarum, quem ut antiſtitem cerimoniarũ Eleuſi exciuerat, quæ nam illa ſuperſtitio, quod numen interrogat. Timotheus quæſitis qui in Pontum meaſſent, cognoſcit urbem illic Sinopen, nec procul templum uetere inter accolas fama Iouis Ditis. Nanq́; & muliebrẽ effigiẽ aſsiſtere, quã plerique Proſerpinã uocent. Sed Ptolemæus, ut ſunt ingenia regũ, pronus ad formidinem, ubi ſecuritas rediit, uoluptatum quàm religionum appetens, negligere paulatim, aliasq́;

Serapis deus

Viſus, ſiue ſpectrum

Nam Βασιλεὺς Græcis rex, unde & Baſilides deſcendit. hinc omen regni ſiue imperij Veſpaſiano.

Ptolemæus Lagi

Timotheus Athenienſis Eumolpidarum familia.

Sinope clariſsima Ponti urbs.

aliasq; ad curas animum uertere: donec eadem ſpecies terribilior iam & inſtantior, exitium ipſi regnóq; denunciaret ni iuſſa patrarentur. Tum legatos & dona Scydrothemidi regi (is tunc Sinopenſibus imperitabat) expediri iubet, præcipitq; nauigaturis, ut Pythium Apollinem adeant. Illis mare ſecundum. Sors oraculi haud ambigua: Irent ſimulachrumq; patris ſui reuherent, ſororis relinquerent. Vt Sinopem uenere, munera, preces, mandata regis ſui Scydrothemidi allegant. Qui diuerſus animi, modo numen paueſcere, modo minis aduerſantis populi terreri, ſæpe donis promiſsisq; legatorum flectebatur. Atq; interim triennio exacto, Ptolemæus non ſtudium, non preces omittere. Dignitatem legatorum, numerum nauium, auri pondus, augebat. Tum minax facies Scydrothemidi offertur, ne deſtinata deo ultra moraretur. Cunctantem uaria pernicies, morbiq; & manifeſta cœleſtium ira, grauiorq; in dies fatigabat. Aduocata concione, iuſſa numinis, ſuos Ptolemæiq; uiſus, ingruentia mala exponit. Vulgus aduerſari regem, inuidere Aegypto, ſibi metuere, templumq; circumſedere. Maior hinc fama tradidit, deum ipſum appulſas littori nauis ſponte conſcendiſſe. Mirum inde dictu, tertio die tantum maris emenſi, Alexandriam appelluntur. Templum pro magnitudine urbis extructum loco cui nomen Rhacotis. fuerat illic ſacellum Serapidi atq; Iſidi antiquitus ſacratū. Hæc de origine & aduectu dei celeberrima. Nec ſum ignarus eſſe quoſdam qui Seleucia urbe Syriæ accitum, regnante Ptolemæo, quem tertia ætas tulit: alij auctorem eundem Ptolemæum, ſedem ex qua tranſierit, Memphim perhibent, inclytam olim, ueteris Aegypti columen. Deum ipſum multi Aeſculapium quod medeatur ægris corporibus, quidam Oſyrim, antiquiſsimum illis gentibus numen, pleriq; Iouem, ut rerum omnium potentem, plurimi Ditem patrem, inſignibus quæ in ipſo manifeſta, aut per ambages coniectant. At Domitianus Mutianusq; antequam alpibus propinquarent, proſperos rerum in Treueris geſtarum nuncios accipere. Præcipua uictoriæ fides, dux hoſtium Valentinus, nequaquam abiecto animo, quos ſpiritus geſsiſſet, uultu ferebat. Auditus ideo tantum ut noſceretur ingenium eius, damnatusq; inter ipſum ſupplicium exprobranti cuidam patriam eius captam, accipere ſe ſolatium mortis reſpondit. Sed Mutianus quod diu occultauerat, ut recens exprompſit: Quoniam benignitate deûm fractæ uires hoſtium forent, parum decore Domitianum confecto propè bello alienæ gloriæ interuenturum. Si ſtatus imperij, aut ſalus Galliarum in diſcrimine uerteretur, debuiſſe Cæſarem in acie ſtare: Caninefates Batauosq; minoribus ducibus delegandos. Ipſe Lugduni uim fortunamq; principatus è proximo oſtentaret, nec paruis periculis immixtus, & maioribus non defuturus. Intelligebantur artes. ſed pars obſequij in eo, ne deprehenderentur. Ita Lugdunum uentum. Vnde creditur Domitianus occultis ad Cerialem nuncijs, fidem eius tentauiſſe, an præſenti ſibi exerci

Scydrothemis Sinopenſiū rex

Seleucia

Memphis, columen Aegypti

Tul. Valentinus Treuir

exercitum imperiumq; traditurus foret. qua cogitatione bellum aduersus patrẽ cogitauerit, an opes uiresq; aduersus fratrẽ, in incerto fuit. Nam Cetialis salubri temperamento elusit ut uana pueriliter cupientem. Domitianus sperni à senioribus iuuentam suam cernens, modica quoq; & usurpata antea munia imperij omittebat. Simul simplicitatis ac modestiæ imagine, in altitudinem conditus: studiumq; literarum & amorem carminum simulans, quo uelaret animum, & fratris æmulationi subduceretur, cuius dissparem mitioremq; naturam, contra interpretabatur. *Domitianus studiũ literarum simulat*

LIBRI XX FINIS.

BEATI RHENANI IN LIBRVM XXI CASTIGATIONES.

T Præliantis utriusq; rebus militia clarus.) Codex Matthiæ regis habet, Et præliatis utriusq; rebus. Opinor legẽdum, Et priuatis utriusq; rebus, militiæ clarus. Hoc est, etiam priusquã pater esset imperator factus, ac ipse Cæsar. Sic lib. 19. Nanq; Flauius Sabinus ætate prior, priuatis utriusq; rebus, autoritate pecuniaq; Vespasianum anteibat. *Priuatis utriusq; rebus*

Atq; ipse ut superior sui iam crederetur.) Et hic locus prorsum est uitiatus. In manuscripto libro legitur, Atq; ipse ut superior unã crederet. Nec hæc lectio bene habet. Opus est ad diuinationẽ confugere. Suspicor scribendum, Atq; ipse ut superiori uia ingrederetur, decorum se promptumq; in armis ostendebat. Hoc enim melius placet, q; si legamus, Vt uberior materia pręberetur, ut, pro quando.

Tres tum in Iudæa legiones.) Illic, Tres cum in Iudæa legiones. Lego, Tres eum in Iudæa legiones. Atq; sic castigaui.

Tradidit è Syria duodecimam, & abductos Alexandria.) Poscente id sensu, scripsimus, Tradidit & Syria duodecimam & adductos Alexandria duo & uicesimanos tertianosq;.

Aucto in Barbarum morẽ cognomento.) Accusatiuus morem non est in codice Budensi. Nos quoq; sustulimus. Nam sic & lib. 5. loquitur. Ciuitas potens, septa muris, neq; in Barbarum corrupta, sed conditoris Seleuci retinens.

Sunt qui tradunt Assyrios conuenas.) Nos, Sunt qui tradant.

Mox proprias urbes Hebreasq; terras.) Regium uolumen habet. an mox pr. urb. H. terras. Scripsimus, ac mox proprias urbes H. terras

Conditam urbem Hierosolymam nomine suo fecisse.) Illic, conditę urbi, Hierosolymam nomine suo fecisse. Reposuimus, conditæ urbi Hierosolymã nomen è suo fecisse. Appositiue Hierosolymam, nomen.

Et id genus hominum & inuisum deis.) Emẽdauimus. Et id genus hominum ut inuisum deis, alias in terras auehere iussum.

Seu quod de septem syderibus.) Nos, è septem syderibus.

Ac plerisq; cœlestium uim suã & cursum septimos per numeros commeare.) Mutauimus in hunc modum. Ac pleraq; cœlestium ui sua & cursu septimos per (numeros commeare.

Hi ritus.) Forte, Ritus quoquo modo inducti.

Et persuasio cœlestium.) Particulam & submouimus. Eademq; cura, & de infernis persuasio.

Septentrionem è latere Syriæ longe prospectant.) Nos, à latere Syriæ.

Vt quiſq; ramus intumuit, ſi uim ferri adhibeas, pauent.) Particula, ſi, non eſt in codice Budenſi.

Fulminis iactu arſiſſe.) Nos, fulminum.

Siue herbas tenues, aut flores.) Volumen Matthiæ Coruini habet, Siue herbas tenus aut flores. Lego, Siue herba tenus, aut flore.

Et Bellus amnis Iudaico mari illabitur.) C. Plinius hiſtoriæ naturalis libro 36. cap. 26. Pars eſt, inquit, Syriæ quæ Phœnice uocatur, finitima Iudææ, intra mõtis Carmeli radices paludem habens, quæ uocatur Candebæa. Ex ea creditur naſci

Belus amnis Belus amnis, quinq; M. ſpacio in mare profluens iuxta Ptolemaidam coloniam.

Circa cuius os cõiectæ arenæ admixto uitro in uitrum excoquuntur.) Pro uitro ſcripſimus nitro. Hanc excoquendi uitri rationẽ refert Plinius quem modo allegaui loco, de Belo fluuio loquẽs. Lẽtus hic, inquit, currit, inſalubris potu, ſed ceremonijs ſacer: limoſus, uado profundus, non niſi refuſo mari harenas fatetur. Fluctibus enim uolutatæ niteſcunt, detritis ſordibus. Nunc & à marino creduntur aſtringi morſu, nõ prius utiles. Quingentorum eſt paſſuum nõ amplius litoris ſpacium. Idq; tantum multa per ſecula gignendo fuit uitro. Fama eſt appulſa naue mercatorum nitri, quum ſparſi per littus epulas pararent, nec eſſet cortinis attollendis lapidum occaſio, glebas nitri ſubdidiſſe. Quibus accenſis permixta harena littoris, translucentes nobilis liquoris fluxiſſe riuos, & hanc fuiſſe originem uitri. Ibidem Sidonem uocat officinis uitri nobilem.

Modicum id littus.) Nam ut ex Plinio modo rettuli, Quingentorum eſt paſſuum, non amplius.

Et egerentibus inexhauſtum.) Scripſi, ſed egerentibus inexhauſtũ. nam ultima proxime præcedentis dictionis litera eſt, s.

Hieroſolyma gentis caput.) Nos, Hieroſolyma genti caput.

Dum Aſſyrios penes Medoſq; & Perſas Oriens fuit, deſpectiſſima pars ſeruientium poſtquam Macedones præpotuere. Rex Antiochus demere ſuperſtitionem.) Diſtinximus, deſpectiſſima pars ſeruientium. Poſtquã Macedones præpotuere, rex Antiochus.

Inde uulgatum, nullas intus deûm effigies.) Nos, Inde uulgatum, nulla intus deûm effigie, uacuam ſedem, & inania arcana.

Regnum ab Antonio Herodi datum uictor Auguſtus auxit.) Opinor ſcribendum, ſanxit.

Et comprimere reos ceptantem.) Codex Budenſis nõ habet reos ceptantem ſed receptantem. Caſtigaui, Et comprimere ceptantem. Comprimere pro opprimere. Sic libro præcedenti, Caninefatem tumultum compreſſurum.

Ac ſæpius aduerſa excepere.) Illic, aduerſa excipere.

Inter duas æſtates.) Prępoſitionem inter ſubmouimus. Nam ſenſus eſt. Duas æſtates tenebat, hoc eſt per duas æſtates. Mox eſt illic, præter Hieroſolymam.

Pace per Italiam parata.) Malim, pace per Italiam parta.

Nam duos colles immẽſum editos.) Vſurpat immẽſum aduerbialiter. Sic li. 5. Nunciauere accolæ Euphraten nulla imbrium ui, ſponte & immenſum attolli.

Inter deuexa in centenos uicenosq; attollebantur.) Volumen Matthiæ Coruini tantum habet, in centenosq;.

Præuiderant conditores ex diuerſitate morũ crebra bella.) Nos, Prouiderãt.

Bargioras Quẽ & Barbagiorã uocabãt.) Lego, Bargiorã. Hebraicũ uocabulũ eſt, ſignificans filiũ Gioræ. Cæterũ & Ioſippus Simonẽ uocat Gioræ filiũ non Ioannem.

Ducenta mil. fu. acce.) In Budenſi uolumine, ſexcẽta millia fuiſſe accepimus.

Cum prælatis paludibus arma equiq; haurirẽtur. Illic, armequi. Forte, arma, equi, haurirentur. Omiſſa

Omissa plerunq; fronte, Liber manuscriptus habet, diuersa. Forte legendum, dimissa. Infra, Et dira omnia obuersari. Forte, dira omina.

Præuidisse, cãpos madentes.) Illic, præuisa. Fortassis, prouisa. Quę prouideri æstu ducis oportuerit, prouisa, cãpos madentes, & ipsis gnaros, paludes hostibus

Et Germanis ut eluderẽt lacessentib.) Emendaui, Et Germanis ut (noxias. elicerent lacessentibus.

Prælium exæquatur.) Illic, æquatur.

Sic uelut ablato amne.) Nos, abacto amne.

Et centũ tredecim Treuirorũ senatores.) Liber manuscriptus pro tredecim habet XIII. & deest uocabulũ senatores. Fortasse legendũ, Centũ alij Treuirorũ.

Vt ipse & Vera sorore eius genitus.) Codex regius habet, Vt ipse & Verax sorore eius genitus.

Paucisq; militibus, Cęteri se munimentis defendere.) Illic, Paucisq; militibus eminẽtis defendere. Fortasse legend. Pauci è militibus se iumẽtis defendere, pro defendebant. Infra tantum est illic, hinc ipsi exercitui minor cura disciplinæ.

Prętoriã triremẽ flumine Impio.) Liber regius, flumine impia. Restitui locũ, flumine Luppia, Nã Bructeræ natiõis erat Velleda, ac fines Bructerorũ Luppia alluit. Meminit amnis Luppię li. 1. Ductũ, inquit, inde agmẽ ad ultimos Bructero rũ, quantũq; Amisiã & Luppiã amnes inter uastatũ, haud procul Teutoburgẽsi

Domũ Velledæ traxere.) Castigaui, donum Velledæ traxere, Nam (saltu. huic uirgini subinde dona mittebantur. Vnde superiore libro Mumium Luper cum legatum legionis inter dona missum Velledæ narrat Tacitus.

Complet quod biremiũ.) Addidi particulã, &, Complet & quod biremium.

Spacium uelut æquoris electũ.) Budense exemplar (Nam sequitur quæq;. habet, ceptum pro electo. Lego, captum. Sicq; scripsi.

Quo Mosæ fluminis amnem Rhenus Oceano affundit.) Illic, Vt Mosæ flu. Lego, Vbi Mosæ fluminis am. R. O. a. Proinde sic castigaui.

Is flumine secundo.) Illic, Is flumen secundum. Scribo, ijs flumen secundum.

Sic prouecti.) Castigaui, Sic prævecti. Nam transisse significat.

Cũ interim fluxu autumni.) Reposui, Quũ interim flexu autũni. Flexus au- *Flexus autumni*
tumni est quũ autũnus uergere incipit & inclinat. Sic flexũ ętatis uocat Cicero. *Flexus ætatis*

Vi fluminis deferebantur.) Liber Matthiæ regis habet differebantur, hoc est *Differri*
in diuersas partes ferebantur. Vtitur hoc uerbo Tacitus Annalium tertio, Nam quò pertinuit nudare corpus, & contrectandum uulgi oculis permittere, differ- ricq; etiam per externos, tanquã ueneno interceptus esset? Rursum lib. 4. Differ- tur per manipulos, Tacfarinatem omnes notum tot prælijs consectentur.

Respicerent Rhætos Noricosq;, cæterorum onera sociorum.) Inseruimus particulam, &, & cæterorum onera sociorum.

Sibi non tributa, sed uirtutes & uiros indici.) Malim simpliciter: Sibi non tri buta, sed uiros indici. Nisi quis malit, sed iuuentutem & uiros indici.

Scinditur Nabaliæ fluminis pons.) Volumen Budense, Scinditur flabalie fl. pons. Scripserim, Vahalis fluminis pons. Tacitus lib. 2. Nam Rhenus, inquit, u- *Vahalis flumi*
no alueo continuus, aut modicas insulas circumueniens, apud principium agri *nis pons*
Bataui, uelut in duos amnes diuiditur, seruatq; nomen & uiolentiam cursus quâ Germaniã prævehitur, donec Oceano misceatur: ad Gallicã ripam latior & pla- cidior adfluens: uerso cognomento Vahalẽ accolę dicunt. mox id quoq; uocabu lum mutat Mosa flumine, eiusq; immẽso ore eundem in Oceanum effunditur.

FINIS.

CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XXI.

IVSDEM anni principio Cæsar Titus perdomandæ Iudææ delectus à patre, & priuatis utrisque rebus militia clarus, maiore tum ui famaq; agebat, certantibus prouinciarum & exercituum studijs. atq; ipse ut superior sui iam crederetur, decorum se promptumq; in armis ostendebat, comitate & alloquijs officia prouocans: ac plerunq; in opere, in agmine gregario militi mixtus, incorrupto ducis honore. Tres eum in Iudęa legiones, quinta & decima, & quintadecima, uetus Vespasiani miles excepere. Tradidit & Syria duodecimã, & adductos Alexandria duo & uicesimanos tertianosq;. Comitabantur uiginti sociæ cohortes, octo equitum alæ: simul Agrippa Sohemusq; reges, & auxilia regis Antiochi, ualidaq; & solito inter accolas odio infensa Iudæis Arabum manus. Multi quos urbe atq; Italia sua quemq; spes acciuerat, occupandi principem adhuc uacuum. His cum copijs fines hostium ingressus, composito agmine, cuncta explorans, paratusq; decernere, haud procul Hierosolymis castra facit. Sed quia famosæ urbis supremum diem

Solitum inter accolas odium

IVDÆI

traditurí sumus, congruens uidetur primordia eius aperire. Iudæos Creta insula profugos, nouissima Libyæ insedisse memorant, qua tempestate Saturnus ui Iouis pulsus, cesserit regnis. Argumentum è nomine petitur: Inclytum in Creta Idam montem, accolas, Idæos, aucto in Barbarum cognomento, Iudæos uocitari, quasi Idæos: quidam regnante Iside exundantem per Aegyptum multitudinem ducibus Hierosolymo ac Iuda proximas in terras exoneratam. Plericq; Aethiopum prolem, quos rege Cepheo metus atq; odium mutare sedes perpulerit. Sunt qui tradant Assyrios commetus atq; odium mutare sedes perpulerit. Sunt qui tradant Assyrios conuenas, indigum agrorum populum, parte Aegypti potitos, ac mox propriας urbes Hebræasq; terras, & propiora Syriæ coluisse. Clara alij Iudæorum initia: Solymos carminibus Homeri celebratam gentem, conditæ urbi Hierosolymam nomen è suo fecisse. Plurimi auctores consentiunt, orta per Aegyptum tabe, quę corpora fœdaret, regem Bocchorim adito Hammonis oraculo remedium petentem, purgare regnum, & id genus hominum ut inuisum deis alias in terras auehere iussum. Sic conquisitum collectumq; uulgus postquã uastis locis relictum sit, cæteris per lachrymas torpentibus, Mosen unum exulum monuisse, ne quam deorum hominúmue opem expectarent, ab utrisq; desérti, sed sibimet ut duci cœlesti crederent, primo cuius auxilio credentes, præsentes miserias pepulissent. Assensere atq; omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æque quàm inopia aquæ

Hierosolyma

Moses dux cœlestis

aquæ fatigabat. Iamq; haud procul exitio totis campis procubuerant, cum grex asinorum agrestium è pastu in rupem nemore opacam concessit. Secutus Moses, coniectura herbidi soli, largas aquarum uenas aperit. Id leua men. & continuum sex dierum iter emensi, septimo pulsis cultoribus, obtinuere terras in quibus urbs & templum dicata sunt. Moses quo sibi in posterum gentem firmaret, nouos ritus contrariosq; cæteris mortalibus indidit. Profana illic omnia, quę apud nos sacra. Rursum concessa apud illos, quę nobis incesta. Effigiem animalis quo monstrante errorem sitimq; depulerant, penetrali sacrauere, cæso ariete uelut in contumeliam Hammonis. Bos quoq; immolatur, quem Aegyptij Apin colunt. Sue abstinent, memoria cladis qua ipsos scabies quondam turpauerat, cui id animal obnoxium. Longam olim famem crebris adhuc ieiunijs fatentur. Et raptarum frugum argumentum, panis Iudaicus nullo fermento detinetur. Septimo die otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit: dein blandiente inertia septimum quoq; annum ignauię datum. Alij honorem eum Saturno haberi: seu principia religionis tradentibus Iudæis, quos cum Saturno pulsos, & conditores gentis accepimus: seu quod è septem syderibus quis mortales reguntur, altissimo orbe & præcipua potentia stella Saturni feratur, ac pleraq; cœlestium ui sua & cursu septimos per numeros commeare. Hi ritus quoquo modo inducti, antiquitate defenduntur. cætera instituta sinistra, fœda prauitate ualuere. Nam pessimus quisq; spretis religionibus patrijs, tributa & stipes illuc congerebant. Vnde auctæ Iudæorum res: & quia apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, sed aduersus omnes alios hostile odium. Separati epulis, discreti cubilibus, proiectissima ad libidinem gens, alienarum concubitu abstinent. Inter se nihil illicitum. Circuncidere genitalia instituere, ut diuersitate noscãtur. Transgressi in morem eorum idem usurpant. nec quicquam prius imbuuntur, quàm cõtemnere deos, exuere patriam: parentes, liberos, fratres uilia habere. Augendæ tamen multitudini consulitur. Nam & necare quenquam ex agnatis nefas, animasq; prælio aut supplicijs peremptorũ æternas putãt. Hinc generandi amor, & moriendi contemptus. Corpora condere quàm cremare, è more Aegyptio. Eademq; cura & de infernis persuasio. cœlestium contra. Aegyptij pleraq; animalia effigiesq; cõpositas uenerantur. Iudæi mente sola, unumq; numen intelligunt. Prophanos qui deûm imagines mortalibus materijs in species hominum effingant. Summum illud & æternum, neq; mutabile, neq; interiturum. Igitur nulla simulachra urbibus suis, nedum templis sunt. Non regibus hæc adulatio, non Cæsaribus honor. Sed quia sacerdotes eorum tibia tympanisq; cõcinebant, hedera uinciebantur, uitisq; aurea templo reperta, Liberum patrem coli domitorem Orientis quidam arbitrati sunt, nequaquam congruentibus institutis. quippe Liber festos lætosq; ritus posuit: Iudæorum mos absurdus sordidusq;. Terra fi-

Panis Iudaicus

Saturni stella. Septenarius numerus

Apud Iudæos misericordia in promptu inter ipsos

Vitis aurea

Iudææ situs nesq; quâ ad Orientem uergunt, Arabia terminãtur: à meridie Aegyptus obiacet: ab occasu Phœnices & mare: Septentrionem à latere Syriæ longe prospectant. Corpora hominũ salubria, & ferentia laborum. rari imbres, *Balsamum* uber solum. Exuberant fruges nostrum ad morẽ. præterq; eas Balsamum & Palmę. palmetis proceritas & decor. Balsamum modica arbor. ut quisq; ramus intumuit, si uim ferri adhibeas, pauent. uenæ fragmine lapidis aut testa aperiuntur. humor in usu medentium est. Præcipuum montium Li- *Libanus mons* banum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum fidumq; niuibus. *Iordanes* Idem amnem Iordanem alit funditq;. Nec Iordanes pelago accipitur. Sed unum atq; alterum lacum integer perfluit: tertio retinetur. Lacus immenso *Lacus Asphal* ambitu specie maris, sapore corruptior, grauitate odoris accolis pestifer, *tites* neq; uento impellitur, neq; pisces aut suetas aquis uolucres patitur. incer- tum unde. superiacta ut solido feruntur, periti imperitiq; nandi: perinde at- tolluntur. Certo anni tempore bitumen egerit: cuius legendi usum, ut cæte- ras artes, experiẽtia docuit. Ater suapte natura liquor, & sparso aceto cõcre- tus, innatat. hunc manu captũ, quibus ea cura, in summa nauis trahũt. Inde nullo iuuante influit, oneratq; donec abscindas. nec abscindere ære ferróue possis: fugit cruorem uestemq; infectam sanguine, quo fœminæ per men- ses exoluuntur. Sic ueteres auctores. Sed gnari locorum tradunt undantes bitumine moles pelli, manuq; trahi ad littus: mox ubi uapore terræ, ui so- lis inaruerint, securibus cuneisq; ut trabes aut saxa discindi. Haud procul inde campi quos ferunt olim uberes, magnisq; urbibus habitatos, fulmi- num iactu arsisse: & manere uestigia, terramq; specie torridam, uim frugi- feram perdidisse. Nam cuncta sponte edita, aut manu sata, siue herba tenus aut flore, seu solitam in speciem adoleuere, atra & inania uelut in cinerem ua nescunt. Ego sicut Iudaicas quondam urbes igne cœlesti flagrasse concesse- rim, ita halitu lacus infici terram, corrumpi superfusum spiritum, eoq; fœ- *Belus fl. quem* tus segetum & autumni putrescere reor, solo cœloq; iuxta graui. Et Belus *Græci Βήλου* amnis Iudaico mari illabitur, circa cuius os coniectæ arenæ admixto nitro *uocant* in uitrum excoquuntur. modicum id littus, sed egerentibus inexhaustum. *Hierosolyma* Magna pars Iudęæ uicis dispergitur. habent & oppida. Hierosolyma gen- ti caput. Illic immensæ opulentię templum, & primis munimentis urbs de- iugis, templum intimis clausum. ad fores, tantum Iudęo aditus: limine præ- *Vide Annot.* ter sacerdotes arcebantur. Dum Assyrios penes Medosq; & Persas Ori- ens fuit, despectissima pars seruientium. postquam Macedones præpotue re, rex Antiochus demere superstitionem, & mores Græcorum dare adni xus, quo minus teterrimam gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus est. nam ea tempestate Arsaces desciuerat. Tum Iudæi Mace- donibus inualidis, Parthis nõdum adultis, & Romani procul aberant, sibi ipsi reges imposuere, qui mobilitate uulgi expulsi, resumpta per arma do- minatione, fugas ciuium, urbium euersiones, fratrum, cõiugum, parentum

neces

neces,aliaq; solita regibus ausi,superstitionem fouebant:quia honor sacerdotij,firmamentum potentiæ assumebatur.Romanorũ primus Gn.Pompeius Iudæos domuit. templumq; iure victoriæ ingressus est. Inde vulgatum,nulla intus deûm effigie vacuam sedem,& inania archana.Muri Hierosolymorum diruti, delubrũ mansit. Mox bello ciuili interno,postquam in ditionem M.Antonij prouinciæ cesserant, rex Parthorum Pacorus Iudæa potitus,interfectusq; à P. Ventidio,& Parthi trans Euphratem reacti.Iudæos C. Sosius subegit. Regnum ab Antonio Herodi datũ victor Augustus sanxit.Post mortem Herodis,nihil expectato Cæsare, Simon quidam regium nomen inuaserat. Is à Quintilio Varo obtinente Syriam punitus. & gentem coercitã liberi Herodis tripartito rexere. Sub Tiberio quies. dein iussi à C. Cæsare effigiem eius in templo locare, arma potius sumpsere.quem motũ Cæsaris mors diremit.Claudius defunctis regibus, aut ad modicum redactis, Iudæam prouinciam equitibus Romanis aut libertis permisit. è quibus Antonius Felix per omnem sæuitiã ac libidinem, ius regium seruili ingenio exercuit, Drusilla Cleopatræ & Antonij nepte in matrimoniũ accepta:ut eiusdem Antonij,Felix progener,Claudius nepos esset. durauit tamen patientia Iudæis usq; ad Gessium Florum procuratorem.Sub eo bellum ortum.& comprimere ceptantẽ Cestium Gallum Syriæ legatum , varia prælia ac sæpius aduersa excepere. Qui ubi fato aut tædio occidit,missu Neronis Vespasianus fortuna famaq; & egregijs ministris,intra duas æstates,cuncta camporum , omnesq; præter Hierosolyma urbes , victore exercitu tenebat . Proximus annus ciuili bello intentus, quantum ad Iudæos per otium transijt. pace per Italiam parta , & externæ curæ rediere . Augebat iras,quod soli Iudæi non cessissent . Simul manere apud exercitus Titum , ad omnes principatus noui euentus casus'ue utile uidebatur. Igitur castris,uti diximus , ante mœnia Hierosolymorum positis,instructas legiones ostentauit . Iudæi sub ipsos muros struxere aciem, rebus secundis longius ausuri , & si pellerentur parato perfugio. Missus in eos eques cum expeditis cohortibus ambiguè certauit. Mox cessere hostes, & sequentibus diebus crebra pro portis prælia serebant , donec assiduis damnis intra mœnia pellerentur . Romani ad oppugnandum uersi , neq; enim dignum uidebatur famem hostium opperiri . poscebantq; pericula, pars uirtute,multi ferocia & cupidine præmiorũ. Ipsi Tito Roma,& opes, uoluptatesq; ante oculos , ac ni statim Hierosolyma concidissent , morari uidebantur.Sed urbem arduam situ, opera molesq; firmauerant, quis uel plana satis munirent. Nam duos colles immensum editos claudebant muri per artem obliqui,aut introrsus sinuati,ut latera oppugnantium ad ictus patescerent.Extrema rupis abrupta.& turres ubi mons iuuisset,in sexaginta pedes,inter deuexa in centenos uicenosq; attollebantur , mira specie, ac procul intuentibus pares . Alia intus mœnia regiæ circũiecta. conspicuoq;

Herodes rex

Ant. Felix

Fl. Vespasian. in Iudæam à Nerone mittitur

Obsidiũ Hierosolymorum per Titum Cæsarem

Turris Antonia

fastigio turris, Antonia in honorẽ M. Antonij ab Herode appellata. Tẽplum in modum arcis, propriꝙ muri, labore & opere ante alios. ipsæ porticus quis templum ambiebatur, egregium propugnaculum. Fons perennis aquæ. cauati sub terra montes. & piscinæ cisternæꝙ seruandis hymbribus. prouiderant conditores ex diuersitate morum crebra bella. inde cuncta quamuis aduersus longum obsidium. & à Pompeio expugnatis, metus atꝙ usus pleraꝙ monstrauere. Atꝙ per auaritiam Claudianorũ temporum, empto iure muniendi, struxere muros in pace, tanquã ad bellum, magna colluuie, & cæterarũ urbium clade aucti. Nam peruicacissimus quisꝙ illuc perfugerat, eoꝙ seditiosius agebant. Tres duces, totidem exercitus. Extrema & latissima mœnium Simon: mediam urbem Ioannes, quem & Barbagiorã uocabant: templum Eleazarus firmauerat. Multitudine & armis Ioannes ac Simon, Eleazarus loco pollebat. Sed prælia, dolus, incendia inter ipsos, & magna uis frumenti ambusta. Mox Ioannes missis per speciem sacrificandi, qui Eleazarum manumꝙ eius obtruncarent, templo potitur. ita in duas factiones ciuitas discessit, donec propinquantibus Romanis bellum externum concordiam pareret. Euenerant prodigia quæ neꝙ hostijs, neꝙ uotis piare fas habet gens, superstitioni obnoxia, religionibus aduersa. Visæ per cœlum concurrere acies, rutilantia arma, & subito nubium igne collucere templũ. Expassæ repente delubri fores, & audita maior humana uox: excedere deos. Simul ingens motus excedentiũ. Quæ pauci in metum trahebant. Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum literis contineri, eo ipso tempore fore, ut ualescerent Oriens, profectiꝙ Iudæa rerum potirentur. quæ ambages Vespasianum ac Titum prædixerant. Sed uulgus more humanæ cupidinis, sibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne aduersis quidem ad uera mutabantur. Multitudinem obsessorum omnis ætatis, uirilis ac muliebris sexus, sexcenta millia fuisse accepimus. Arma cunctis, qui ferre possent: & plures quàm pro numero audebant, Obstinatio uiris fœminisꝙ par. Ac si transferre sedes cogerent, maior uitæ metus quàm mortis. Hanc aduersus urbem gentemꝙ Cæsar Titus, quando impetũ & subita belli locus abnueret, aggeribus uineisꝙ certare statuit. Diuiduntur legionibus munia, & quies præliorum fuit, donec cuncta expugnãdis urbibus reperta apud ueteres, aut nouis ingenijs, struerentur. At Ciuilis post malam in Treuiris pugnam, reparato per Germaniam exercitu, apud Vetera castra consedit, tutus loco, & ut memoria prosperarum illic rerum augescerent Barbarorũ animi. Secutus est eodem Cerialis duplicatis copijs, aduentu secundæ & XVI & XIIII legionum. Cohortesꝙ & alæ iampridem accitæ post uictoriam properauerant. Neuter ducum conctator. Sed arcebat latitudo camporũ, suopte ingenio humentium. Addiderat Ciuilis obliquam in Rhenum molem, cuius obiectu reuolutus amnis, adiacẽtibus superfunderetur. Ea loci forma incertis uadis subdola

Ius muniendi

Simon Ioannes Eleazarus

Bellũ externũ concordiã inter Iudæos parauit

Prodigia

Obsessorũ apud Hierosolyma numerus

Vetera castra

dola & nobis aduerſa. quippe miles Romanus armis grauis, & nandi pa/
uidus: Germanos fluminibus ſuetos leuitas armorum, & proceritas corpo
rum attollit. Igitur laceſſentibus Batauis, ferociſsimo cuiq; noſtrorum cœ/ *Batani*
ptum certamen. deinde orta trepidatio, cũ prælatis paludibus arma equiq;
haurirentur. Germani notis uadis perſultabant, omiſſa plerunq; fronte la/
tera ac terga circumuenientes. neq; ut in pedeſtri acie cominus certabatur,
ſed tanquam nauali pugna, uagi inter undas, aut ſi quid ſtabile occurrebat,
totis illic corporibus nitentes, uulnerati cum integris, periti nandi cum igna
ris, in mutuam perniciem implicabantur. minor tamen quàm pro tumultu
cædes: quia non auſi egredi paludem Germani, in caſtra rediere. Eius præ/
lij euentus utrunq; ducem diuerſis animi motibus ad maturandum ſum/
mæ rei diſcrimen erexit. Ciuilis inſtare fortunæ, Cerialis abolere ignomi/
niam: Germani proſperis feroces, Romanos pudor excitauerat. nox apud
Barbaros cantu aut clamore, noſtris per iram & minas acta. Poſtera lu/ *Acies hinc Romanorũ, illinc Germanorũ diriguntur*
ce Cerialis equite & auxiliarijs cohortibus frontem explet: in ſecunda acie
legiones locatæ: dux ſibi delectos retinuerat ad improuiſa. Ciuilis haud
porrecto agmine, ſed cuneis aſtitit. Batani Cugerniq; in dextro, læua ac
propiora fluminis Tranſrhenani tenuere. Exhortatio ducum, non mo/
re concionis apud uniuerſos, ſed ut quoſq; eorum aduehebantur. Cerialis
ueterem Ro. nominis gloriã, antiquas recentesq; uictorias: ut perfidũ, igna *Cerialis Romanos milites exhortatur*
uum, uictum hoſtem, in æternum excinderent, ultione magis quàm prælio
opus eſſe: Pauciores nuper cum pluribus certaſſe, attamen fuſos Germa/
nos quod roboris fuerit: Supereſſe qui fugam animis, qui uulnera tergo,
ferant. Proprios inde ſtimulos legionibus admouebat, domitores Britan/
niæ quartadecimanos appellans. principem Galbam ſextæ legionis aucto *Quartadecimani domitores Britanniæ*
ritate factum: illa primum acie Secundanos noua ſigna, nouamq; aqui/
lam dicaturos. Hinc præuectus ad Germanicum exercitum manus tende/
bat, ut ſuam ripam ſua caſtra ſanguine hoſtiũ recuperarent. Alacrior om/
nium clamor, quis uel è lõga pace prælij cupido, uel feſsis bello pacis amor,
præmiaq; & quies in poſterum ſperabantur. Nec Ciuilis ſilentem ſtru/ *Germanos pugnam capeſſituros alloquitur Ciuilis*
xit aciem, locum pugnæ teſtem uirtutis ciens: ſtare Germanos Batauosq;
ſuper ueſtigia gloriæ, cineres oſſaq; legionum calcantes: quocunq; oculos
Romanus intenderet, captiuitatem, clademq; & dira omnia obuerſari: ne
terrerentur uario Treuirici prælij euentu: ſuam illic uictoriã Germanis ob/
ſtitiſſe, dum omiſsis telis, præda manus impediunt. ſed cuncta mox pro/
ſpera & hoſti contraria eueniſſe. Quæ prouideri aſtu ducis oportuerit, pro/
uidiſſe, campos madentes, & ipſis gnaros, paludes hoſtibus noxias: Rhe/
num & Germanię deos in aſpectu, quorum numine capeſſerent pugnam,
coniugum, parentum, patriæ memores: illum diem aut glorioſiſsimum in/
ter maiores, aut ignominioſum apud poſteros fore. Vbi ſono armorum tri
pudijsq; (ita illis mos) approbata ſunt dicta, ſaxis, glandibusq; & cæteris
miſsilibus

missilibus prælium incipitur, neq; nostro milite paludem ingrediente & Ger-
Prælium manis ut elicerent lacessentibus. Absumptis quæ iaciuntur, & ardescente pu-
gna, procursum ab hoste infestius, immensis corporibus, & prælongis ha-
stis. Fluitantemq; militem eminus fodiebant. simul è mole quam eductam
Bructeri in Rhenum rettulimus, Bructerorum cuneus transnatauit. turbata ibi res-
& pellebatur sociarum cohortium acies, cum legiones pugnam excipiunt,
suppressaq; hostium ferocia, prælium exequatur. Inter quæ perfuga Ba-
tauus adijt Cerialem, terga hostium promittens si extremo paludis eques
Cugerni mitteretur: solidum illâ, & Cugernos quibus custodia obuenisset, parum
intentos. Duæ alæ cum perfuga missæ incauto hosti circumfunduntur. quod
ubi clamore cognitum, legiones à fronte incubuere, pulsiq; Germani Rhe-
num fuga petebant. Debellatum eo die foret, si Romana classis sequi ma-
turasset. Ne eques quidem institit, repente fusis hymbribus, & propinqua
nocte. Postera die decimaquarta legio in superiorem prouinciam Gallo
Annio missa. Cerialis exercitum decima ex Hispania legio supplenit. Ci-
uili Chaucorum auxilia uenere. non tamen ausus oppidum Batauorũ ar-
mis tueri, raptis quæ ferri poterant, cæteris iniecto igni in insulam cõcesit:
gnarus deesse naues efficiendo ponti, neq; exercitum Ro. aliter transmissu-
rum. quin & diruit molem à Druso Germanico factam, Rhenumq; pro-
no alueo in Galliam ruentem diiectis quæ morabantur, effudit. Sic ue-
lut abacto amne tenuis alueus, insulam inter Germanosq;, continentium
terrarum speciem fecerat. Transiere Rhenum Tutor quoq; & Classicus, &
centum tredecim Treuirorum senatores, in quibus fuit Alpinus Monta-
nus, quem à Primo Antonio missum in Gallias superius memorauimus.
Comitabatur eum frater D. Alpinus. Simul cæteri miseratione ac donis
auxilia concibant, inter gentes periculorum auidas. Tantumq; belli super-
fuit, ut præsidia cohortium, alarum, legionum modicis uicis quadripartita
Arenacum Ciuilis inuaserit, Decimam legionem Arenaci, secundam Batauoduri, &
Grinnes Vadamq; cohortium alarumq; castra: ita diuisis copijs, ut ipse &
Verax sorore eius genitus, Classicusq; ac Tutor suam quisq; manum tra-
herent: nec omnia patrandi fiducia, sed multa ausis aliqua in parte fortu-
nam affore: Simul Cerialem, neq; satis cautũ, & pluribus nuncijs huc illuc
cursantem, posse medio intercipi. Quibus obuenerant castra decumano-
rum, oppugnationem legionis arduam rati egressum militem & cædendis
materijs operatum turbauere, occiso præfecto castrorum & quinq; primo
ribus centurionum, paucisq; militibus. Cæteri se munimentis defendere.
Batauodurum Et interim Germanorum manus Batauoduri irrumpere inchoatum pon-
tem nitebantur. Ambiguum prælium nox diremit. Plus discriminis apud
Vada Grinnes Vadamq;: Vadam Ciuilis, Grinnes Classicus, oppugnabãt. nec
Grinnes sisti poterant, interfecto fortissimo quoq;: in quis Briganticus præfectus
alæ ceciderat, quẽ fidum Romanis, & Ciuili auunculo infensum diximus.

Sed

Sed ubi Cerialis cum delecta equitum manu subuenit, uersa fortuna. præcipites Germani in amnem aguntur. Ciuilis dum fugientes retentat agnitus, petitusq; telis, relicto equo, transnatauit. Idem Germanis effugium. Tutorem Classicumq; appulsæ lintres uexere. Ne tum quidem Romana classis pugnæ affuit, ut iussum erat. Sed obstitit formido & remiges per alia militiæ munia dispersi. Sanè Cerialis parum temporis ad exequenda imperia dabat, subitus consilijs, sed euentu clarus. Aderat fortuna etiã ubi artes defuissent, hinc ipsi exercituiq; minor cura disciplinæ. Et paucos post dies quanquam periculum captiuitatis euasisset, infamiã non uitauit. Profectus Nouesium Bonnamq; ad uisenda castra, quæ hyematuris legionibus erigebant, nauibus remeabat, disiecto agmine, incuriosis uigilijs. Animaduersum id Germanis, & insidias cõposuere. electa nox atra nubibus, & prono amne rapti, nullo prohibente uallum ineunt. Prima cædes astu adiuta: incisis tabernaculorũ funibus, suismet corijs coopertos trucidabãt. Aliud agmen turbare classem, injicere uincla, trahere puppes. Vtq; ad falendum silentio, ita cœpta cæde, & quo plus terroris adderent, cuncta clamoribus miscebant. Romani uulneribus exciti, quærunt arma, ruunt per uias, pauci ornati militariter, plericq; circum brachia torta ueste & strictis mucronibus. dux semisomnis ac propè intectus, errore hostium seruatur. Nancq; prætoriam nauem, uexillo insignem, illic ducem rati, abripiunt. Cerialis alibi noctem egerat, ut plericq; credidere, ob stuprum Claudiæ Sacratæ, mulieris Vbiæ. uigiles flagitiũ suum ducis dedecore excusabant, tancq; iussi silere, ne quietẽ eius turbarent: ita intermisso signo, & uocibus, se quoque in somnum lapsos. Multa luce reuecti hostes captiuis nauibus, prætoriam triremem flumine Luppia donum Velledæ traxere. Ciuilem cupido incessit, nauale aciem ostentandi. Complet quod biremium, quæq; simplici ordine agebantur. Adiecta ingens lintriũ uis. tricenos quadragenosq; simul armamenta liburnicis olim, haud indecorè pro uelis iuuabant. Spacium uelut æquoris captum, ubi Mosæ fluminis amnem Rhenus Oceano affundit. Causa instruendæ classis, super insitam genti uanitatem, ut eo terrore commeatus Gallia aduentantes interciperent. Cerialis miraculo magis quàm metu direxit classem, numero imparem, usu remigum, gubernatorum arte, nauium magnitudine potiorem. Is flumine secundo, illi uento agebantur. Sic præuecti, tentato telorum iactu, dirimuntur. Ciuilis nihil ultra ausus, trans Rhenum concessit. Cerialis insulam Batauorum hostiliter populatus, agros uillasq; Ciuilis intactos, nota arte ducũ sinebat, cum interim flexu autumni, & crebris pluuialibus hymbribus superfusus amnis palustrem humilemq; insulam in faciem stagni oppleuit. nec classis aut commeatus aderant: castraq; in plano sita, ui fluminis differebantur. Potuisse tunc opprimi legiones, & uoluisse Germanos, sed dolo à se flexos, imputauit Ciuilis. Necq; abhorret uero, quando paucis post diebus deditio insecuta

Cerialis fortunatus

Nouesium Bonna

Velledæ uirgini prætoria nauis muneri missa

Batauorum insula

cura est. Nam Cerialis per occultos nuncios Batauis pacem, Ciuili ueniam
Velleda cum propinquis suis ostentans, Velledam propinquosq; monebat, fortunã belli tot cladibus
aduersam, opportuno erga populũ Ro. merito mutare: Cæsos Treuiros,
Treuiri receptos Vbios, ereptã Batauis patriã: neq; aliud Ciuilis amicitia peractũ,
Vbij quàm uulnera, fugas, luctus: exulem cum & extorrem, recipientibus oneri:
Et satis peccauisse, quod toties Rhenum transcenderint: si quid ultra mo-
liantur, inde iniuriam & culpam, hinc ultionem & deos fore. Miscebantur
Batauos rebellionis pœnitet minis promissa. Et concussa Transrhenanorum fide, inter Batauos quoq;
sermones orti, non prorogandam ultro ruinam: nec posse ab una natione
totius orbis seruitium depelli. quid perfectum cæde & incendijs legionum,
nisi ut plures ualidioresq; accirentur? Si Vespasiano bellum nauauerint,
Vespasianum rerum potiri. sin populum Romanũ armis prouocent, quo-
Rheti Norici tam partem generis humani Batauos esse? respicerent Rhætos Noricosq;,
& cæterorum onera sociorum: sibi non tributa, sed uirtutes & uiros indici:
proximum id libertati: & si dominorum electio sit, honestius principes Ro-
manorum, quàm Germanorum fœminas tolerari. Hæc uulgus. Proceres,
atrociore Ciuilis rabie semet in arma trusos: illum domesticis malis, excidi
um gentis oppositisse: tunc infensos Batauis deos, cum obsiderentur legio
nes, interficerentur legati, bellum uni necessarium, ferale ipsis sumeretur.
Ventum ad extrema ni resipiscere incipiant, & noxij capitis pœna pœni-
tentiam fateantur. Non fefellit Ciuilem ea inclinatio, & præuenire sta-
tuit super tædium malorum etiam spe uitæ, quę plerunq; magnos animos
infringit. Petito colloquio, scinditur Nabaliæ fluminis pons. In cuius abru-
pta progressi duces. Ciuilis ita cœpit. Si apud Vitellij legatum defende-
rer, neq; facto meo uenia, neq; dictis fides debebatur. Cuncta inter nos
inimica, hostilia, ab illo cœpta, à me aucta erant. Erga Vespasianum ue-
tus mihi obseruantia, & cum priuatus esset, amici uocabamur: Hoc Primo
Antonio notum, cuius epistolis ad bellum accitus sum, ne Germanicæ le-
giones & Gallica iuuentus alpes transcenderet. Quæ Antonius
absens, Flaccus præsens mouebat, arma in Germa-
nia moui, quæ Mutianus in Syria, Aponi
us in Mœsia, Fabianus
in Pannonia.

BEATVS RHENANVS AD LECTOREM.

ENVO relegi hoc de Germanis opusculum, quod anno 1519 contuleram cum exemplari non scripto, sed impresso tãtum. Id tum communicauit mihi Hieronymus Artolphus medicæ rei consultus, & profuit locis non paucis. Addidi rursum quædam ex annotationibus illis collati quondam codicis. de quibus hic statim admonebitur lector. Nec in alijs sẽtẽtiam meam cælabo. Fuissem autem paulò prolixior, ni iuuenis eruditus Andreas Althamerus hunc libellum proprijs commentarijs, ut audio, nuper illustrasset.

Ergo obseruandum hoc in primis, quod quum Tacitus tam exacte Germaniam descripserit Germaniæq; populos, nusquã tamen uel Francorum uel Toringorum facta mentione, uerisimile sit in Chaucis Francos, in Sueuis olim Toringos latuisse, nec tam insigneis tum extitisse quàm fuerunt postea. Siquidem fieri non potuit, ut istos ignoraret Tacitus, quem ferunt Belgicam Galliam curasse, & in Germanijs prouincijs, hoc est prima & secunda fuisse constat. id quod ipse de se testatur in hoc opusculo, quum inquit, Vidimus sub diuo Vespasiano Velledam diu apud plerosq; numinis loco habitam. At in Bructeris habitabat Velleda ad amnem Luppiam. Porrò nobiliores tantum populos enumerat Tacitus, ut quum latissime patere Lygiorum nomen scribit in plures ciuitates diffusum, subdit, Valentissimas nominasse sufficiet. Et alibi inquit, Angriuarios & Chamauos à tergo Dulgibini & Chasuari cludunt, aliæq; gentes haud perinde memoratæ. Sed de hijs in nostris rerum Germanicarum libellis plura.

Latos sinus & insularum immensa spacia complectens.) Hæ insulæ & hij sinus Francos nobis dedere & Saxones. aliasq; gentes quasdam quæ ex litoralibus & insularibus mediterraneæ factæ sunt.

Montis Arnobæ.) Artolphi codex habet, Abnobæ, quemadmodũ & Plinius uocat. Apud Martianum Capellam ad nouem legitur pro Abnobæ. De hoc diximus rerum Germanicarum libro tertio.

Quod unum apud illos memoriæ & annaliũ genus est.) Sic de Arminio Cheruscorum principe Tacitus noster in calce libri secundi Annalium, Canturq; adhuc, inquit, barbaras apud gentes, Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur, Romanis haud perinde celebris, dum uetera extollimus, recentium incuriosi. Eginhardus de Carolo magno. Barbara, inquit, & antiquissima carmina, quibus ueterum regum actus & bella canebantur, scripsit, memoriæq; mandauit. *Carmina, hoc est cantiones apud Germanos*

Tuistonem deum terra æditum & filium Mannum.) Aeditio uetus quã Artolphus mihi commodarat, habet, ei filium Mannum, Vt sic legi distinguiq; uerba possint, Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus est) Tuistonem deum terra æditum. Ei filium Mannum originem gentis conditoremq;, Manno treis filios assignant.

E quorũ nominibus proximi Oceano Ingæuones.) De hijs appellationibus multa diximus libro tertio rerũ Germanicarum, in principio, decimumquartum Plinij caput è quarto uolumine explicantes. Mox exemplar cum quo pridẽ contuli, habebat, Quidam ut in licentia uetustatis.

Quorum relatu quem Baritum uocant, accendunt animos.) Barritus istius post Tacitum meminit Ammianus Marcellinus in descriptione pugnæ quam Iulianus Cæsar habuit cum Alemannis apud Argentoratum libro 16. Cornuti, inquit, & Brachati usu præliorum diuturno firmati, eos iam gesta terrentes Barritum ciere uel maximum, qui clamor ipso feruore certaminum identidem exoriẽs

paulatimq; adoleſcens ritu extollitur fluctuum, cantibus illiſorum. Vbi lego, eos iam geſturientes Barritum ciere. Subaudítur Alemannos. Et mox, ritu extollitur fluctuum cautibus illiſorũ. Sed tamen Artolphi liber habebat, Barditum, Veluti ſit à uerbis quæ Germani uuort appellãt tractum uocabulũ. Niſi debet eſſe Blaritum. De cantu Germanorum prælium ineuntiũ Tacitus noſter libro xx, Virorum, inquit, cantu, fœminarum ululatu ſonuit acies.

ἀσυπύργιον

Ab illo conſtitutum nominatumq; ἀκεινίπριον.) In exemplari illo cum quo conuleram meum codicem, ſic ſcriptum erat, acriniprion. Lego, ἀσυπύργιον, hoc eſt aſtypyrgion. Vt Aſciburgium inde ſit deductum, una tantum ſyllaba mutata, ceu uulgo facere mos eſt in non intellectis. Vrbem Græcis ἄσυ ſignificat, & πύργον turrim ſiue propugnaculum. Notum eſt Aſtypaleæ uocabulum diuerſis inſulis ac ciuitatibus tributum. Pyrgorum quoq; nomen notum, ex Strabone, Stephano, Antonino. Porrò non dubito quin Burgum illud Germanis tam frequens in appellationibus oppidorum & arcium, ἀπὸ τοῦ πύργου deſumptum ſit: quando maiores noſtri multa uocabula ſunt à Græcis mutuati, & nonnulla à Romanis, ac ab Hebræis paucula, nam omnes hodie linguæ mixtæ ſunt. Nec uero de Græcis dictionibus quas uſurpãt in uernaculo ſermone Germani quiſquam mirabitur, qui proditum hoc à diuo Hieronymo meminerit in Traditionibus Hebraicis in Geneſim. Legamus, inquit, Varronis de antiquitatibus libros, & Aſinij Capitonis, & Græcum Phlegonta, cæteroſq; eruditiſsimos uiros, & uidebimus pene omnes inſulas, & totius orbis littora, terraſq; mari uicinas, Græcis accolis occupatas, qui, ut ſupra diximus, ab Amano & Tauro montibus, omnia maritima loca uſque ad Oceanum poſſedere Britannicum.

Burgum

Et tantum ad impetum ualida.) Scribit Iuſtinus Parthos intolerandos fore, ſi quantus hijs impetus eſt, uis tanta & perſeuerantia eſſet. Id etiam de Germanis dici poteſt, quantum ad perſeuerantiam attinet, præſertim quoties proprijs auſpicijs bella gerunt. Tradit Florus alpina corpora humenti cœlo educata habere ſimile quiddam niuibus ſuis, quæ mox ut caluere pugna, ſtatim in ſudorem eant, & leui motu quaſi ſole laxentur. Cæterum quod de Germanis hic prodit Tacitus, etiam Gallis Liuius tribuit, tanquam ſimilis ſit utriſq; gẽtibus corporum habitus. Nam apud hunc libro octauo quartæ dec. T. Quintius Cos. ad pugnam cum Gallis fortiter ineundam milites Romanos inflammans. Iam, inquit, uſu hoc cognitum eſt, ſi primum impetũ quem feruido ingenio & cæca ira effundunt, ſuſtinueritis, fluũt ſudore & laſſitudine membra, labant arma, mollia corpora, molles, ubi ira conſedit, animos ſol, puluis, ſitis, ut ferrum non admoueas, proſternunt. Rurſum Liuius libro quarto dec. eiuſdem. Labor & æſtus, inquit, emollida & fluida corpora Gallorum, & minime patientia ſitis, quũ decedere pugna coegiſſet, in paucos reſtantes impetum Romani fecerunt, fuſoſq; compulerunt in caſtra. Iterum libro quinto dec. eiuſdem. Sol, inquit, ingenti ardore torrebat minime patientia æſtus corpora Gallorum. Apparet igitur inter Gallos illos ueteres & Germanos mire conuenire quantum ad naturam quum corporum tum animorum attinet. Enimuero ſatis indicat Cæſar commentario ſexto, iam tum Gallos ob propinquitatem & tranſmarinarum rerum notitiam multa ad copiam atq; uſus largientem, imbelliores redditos, ac paulatim aſſuefactos ſuperari, multisq; uictos prælijs, ne ſe quidem ipſos cum Germanis uirtute comparare. Vnde Tacitus in uita Agricolæ Britannos cum Gallis comparans. In deposcendis, inquit, periculis eadem audacia, & ubi aduenere, in detrectandis eadem formido. Quod tamen in uetuſtiſsimos illos Gallos minime competere poteſt, de quorum fortitudine poſt miſſas in Aſiam colonias apud Liuium libro octauo ſic loquitur T. Quintius Cos. in oratione quadam. Non me præterit milites, omnium, quæ Aſiam colunt, gentium Gallos fama

ma belli prẽstare. inter mitissimũ genus hominũ, ferox natio peruagata bello prope orbem terrarũ, sedem cepit. procera corpora, promissę & rutilatæ comę, uasta scuta, prælongi gladij. ad hæc cantus ineuntiũ prælium, & ululatus, & tripudia, & quatientiũ scuta in patrium quendam morẽ horrendus armorum crepitus. omnia de industria cõposita ad terrorem. Hæc ille. Rutilarũ comarum magnorũq; artuũ argumento Caledoniã Britanniæ habitantibus Germanicam originẽ uendicat Tacitus. Nanq; rutilæ Calidoniã, inquit, habitantium comæ, magni artus Germanicã originem asseuerãt. De cantu Germanorũ quum pugnam sunt conserturi, habes apud Tacitũ. Ituri, inquit, in prælia canunt. Et alibi. Vt uirorũ cantu, fœminarũ ululatu sonuit acies. Ergo quis negabit Celtas illos uetustissimos Germanis similes & uere Germanos fuisse? ut planè dubiũ sit num sicut Belgicas regiones, id quod Cæsar tradit, ita etiã Celtarũ terras olim suis Germani siue Teutones colonijs repleuerint. Nam propria Regulorũ nomina, apud Liuiũ Lutarius, Dorolacus, Combolomarus, apud Cęsarẽ Litauicus, & Ambactorũ uox pro clientibus Germanicã etymologiam habent. De Belgarũ nominibus minus mirãdum. At dij boni quantã mutationem affert tẽpus, educatio, disciplina. Gallos longa pax adeo emollijt, ut dicas stirpem illã ueterum Celtarũ prorsus exoletam esse. Id quod apud Germanos Saxonibus accidit præcipue & Germaniã secundã incolentibus nationibus, quę tamẽ primũ Francorum deinde Saxonum bellicosissimarũ gentiũ soboles existunt. Nihil uero pugnacius olim Saxonibus. Galli certe mitescere ceperũt posteaq; prouinciales facti sunt. quia Romani præsidijs externorũ militum Gallias ex maiori parte tutabantur, operã dantes ut ipsi prouinciales quieti & ocio per uoluptates assuescerent. quod tam sedulo factum est in Gallijs, ut nõ modo Romanorũ mores induerint, sed etiã linguam accepe rint sua fastidita ac nomẽ. unde Lotharingi omnes hodieq; se Romanos suamq; linguã Romanã uelut à Romanis acceptã appellant. Hanc artem mitigandi subiugandiq; populos qua Romani suum in prouincijs diuersis imperiũ stabiliendo sunt usi, prodit Tacitus in uita Agricolę de Britannis agens, quos is laudando castigandoq; eò adduxerit, ut qui modo linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent. Inde etiam, inquit, habitus nostri honor, & frequens toga, paulatimq; discessum ad delinimenta uitiorum, porticus & balnea & conuiuiorum elegantiam. Idq; apud imperitos humanitas uocabatur, quum pars seruitutis esset. Hactenus ille. Quod nos de Gallis diximus, idẽ Tacitus in uita Agricolæ docet hijs uerbis. Gallos quoq; in bellis, inquit, floruisse accepimus. mox segnitia cum ocio intrauit, amissa uirtute pariter ac libertate. Hæc illic. Magnam itaq; mutationẽ in Gallis factam uidemus, quorum imperium post Romanos Franci inclyta Germanorum gens potissimum occupauere. At Germani sui similiores permanserunt. & quanquam post illam infelicẽ apud Tolbiacum pugnam, quo tempore diuisa in duas factiones Germania Franci ostijs Rheni, Alemanni fonti eiusdẽ amnis propinquiores uelut duo proci de Gallia contenderunt, uictoribus Francis aliquandiu parere coacti fuimus, tamẽ quum & Carlingorum stirps exoleuisset, qui post Merouingos in Gallia regnarunt originis Germanicæ, iamq; Parisiorum comes Hugo Capetus inuasisset principatũ, respirauimus paulatim, & in pristinam nos libertatem ipsi uindicauimus. Nec uero est quur Gallos istius mutationis pœnitere debeat, quando optimas leges disciplinã ac ciuilitatem à Romanis acceperunt. adeo nocuerũt deuictis à se populis quũ magnus Alexander tum Romani. Nos auitæ ferociæ plusculum retinemus.

Cœlo soloue assueuerũt.) Suetonius Paulinus Othonianarum dux partium quo nemo illa tempestate militaris rei calidior habebatur, apud Tacitũ nostrum

libro 18. ſpacium ac moras trahendi belli ſuadens, Germanos ait, quod genus militum apud hoſtes atrociſſimum ſit, tracto in æſtatem bello, fluxis corporibus mutationem ſoli cœliq; haud toleraturos. Ac uidemus Italos, Hiſpanos, ac etiam hodie Gallos in alienis terris commode habere, noſtrateis contra ad omnẽ plerunq; externi cœli afflatum langueſcere.

Eæq; ſolæ & gratiſſimæ opes ſunt.) Sic & de Gerione Hiſpanorũ rege ſcribit Iuſtinus. Armẽta, inquit, Geryonis quæ illis temporibus ſolæ opes habebantur.

Serratos Bigatosq;) Nota argenti, inquit Plinius lib. 33. cap. 3. fuere bigæ atq; quadrigæ, & deinde Bigati Quadrigatiq; dicti. Porrò argenti bigati ex Gallis Boijs, item ex Liguribus Romam allati ſæpe fit mentio Liuio. Nec aliter apparet Serratos ab impreſſa Serræ nota appellatos.

Vix uni alteriúe caſſis aut galeæ.) Nihil ambigo quin eſſe debeat, galea. proinde & ſic emendauimus. Occaſionẽ errato dedit mox ſequẽs uocabulum quod incipit ab e litera. Paulopoſt. Centeni ex ſingulis pagis. Illic legitur, Centum.

Conſilij quàm formidinis arbitrantur.) Locutio Tacito familiaris, de qua ante admonuimus in caſtigationibus Annalium, & in eius operis initio.

Nec illę numerare, nec exigere plagas pauent.) Reſtituimus, exugere, noſtrũ ſecuti iudicium. Quia uero particula, nec nõ erat in codice cum quo cõtulimus, arbitror ſcriptum fuiſſe, Nec illæ numerare, exugeréue plagas pauent.

Ineſſe quinetiam ſanctum aliquid & prouidum putant.) Hoc etiam Romanis uiſum. Nam autor eſt Suetonius Aul. Vitellium Cattæ mulieri uelut oraculo acquieſcere ſolitum. Proinde quum illa uaticinata fuiſſet, ita demum firmiter ac diutiſſime imperaturum, ſi ſuperſtes parẽti extitiſſet, creditur Vitellius matri cibum dari prohibuiſſe. Fieri poteſt ut Aurinia fuerit, quam ille Romanarum legionum in inferiori Germania præfectum agens, aliquando conſuluerit, aut certe iam potitus rerum poſtea conſulendam curarit. Nam Velleda Bructera fuit.

Vidimus ſub diuo Veſpaſiano Velledã.) Hæc uirgo Bructeræ nationis erat, ad quam non facile quiſquam admittebatur. Habitabat enim in ædita turre. & delectus è propinquis conſulta reſponſaq; ut internuncius numinis portabat. Sic enim eum Taciti locum lib. 20. caſtigauimus.

Lucos ac nemora conſecrant, deorumq; nominibus appellant.) Quando uero deorum maxime Mercurium colebant, ut mox dictum eſt, & prodit Paulus Diaconus à Langobardis Vuodã appellatum Mercurium, cogitandum an Odonis ſylua der Odenuualt à Mercurio nomen habeat, ut à Marte Martianũ nemus der Schuuartzuualdt.

Nec iuſſi cõueniunt.) In Artolphi codice legitur, nec iniuſſi conueniunt. Vt ſit ſenſus, Sæpius uocandos priuſquam ueniant. quod ab illis ſuapte ſponte non fiat. Mox eſt illic, Quibus tamen coercendi ius eſt.

Sin placuit, frameas concutiunt.) Sic Tacitus noſter lib. 21. de Germanis Bataviſq; Cl. Ciuilis orationem ſibi placuiſſe demonſtrantibus, Vbi, inquit, ſono armorum tripudijſq;, ita illis mos, approbata ſunt dicta.

Tanq; ſcelera oſtendi oporteat dum puniuntur, flagitia abſcõdi.) Sic apud Liuium lib. 9. quartæ dec. Sp. Poſthumius Albinus Cos. populũ alloquens, Minus tamẽ, inquit, eſſet, ſi flagitijs tantũ effœminati forẽt, (ipſorum id magna ex parte dedecus erat) à facinorib. manus, mentẽ à fraudibus abſtinuiſſent. Et mox, Illorũ eum, cũ quibus in omne flagitiũ & facinus cõiurauit, nõ ſuũ iudicet. Rurſum infra. Illo uno collega caſtigare ſe noua flagitia, & priſcos reuocare mores poſſe.

Tum eum in ipſo concilio uel principum aliquis, uel pater, uel propinquus.) Exemplar illud ſic habebat, Tum in ipſo concilio uel principum aliquis, uel ipſi uel

uel propinqui. Scribendum arbitror, Tum in ipso concilio uel principum aliquis, uel ipsi propinqui scuto frameaq; iuuenẽ ornant. Itaq; pronomẽ eũ expunximus.

Plericq; nobilium adolescentium petunt ultro eas nationes quæ tum bellum ali quod gerunt.) Apud Liuium libro secundo quartæ dec. Philippus Macedonum rex obijcit Aetolorũ principi Alexandro, in colloquio, quod Aetoli pro lege hũc morem antiquitus seruent, ut aduersus socios ipsi suos publica tantum autoritate dempta, iuuentutem suam militare sinant, & contrarię persæpe acies in utraq; parte Aetolica auxilia habeant. Quoties autem hodieq; cõtingere uidemus ut in contrarijs aciebus ab utraq; parte Germanica auxilia conspiciantur?

Et ut facilius inter ancipitia clarescant, magnumq; comitatum non nisi ui bellóq; tueare.) Reposuimus indidem, ut particula deleta, pro clarescant, clarescunt, & pro tueare, tueantur. Et facilius inter ancipitia clarescunt, magnumq; comitatum non nisi ui belloq; tueantur.

Nam epulæ & conuictus quanquã incompti, largi tamen apparatus.) Sustulimus dictionem conuictus, quæ in eo codice non erat. Nam integer sensus est si legas. Nam epulæ & quanquam incompti largi tamen apparatus, pro stipendio cedunt. Paulò post est illic. Ipsi hebent mira diuersitate naturæ.

Mos est ciuitatibus ultro ac uiritim conferre principibus.) Pro ac uiritim ex priori collatione reperi scriptum in margine uoluminis mei, sed literis pene fugientibus exolescentibusq;, acuirium siue ecuirium. Dubito num potius germana sit lectio, equitium, hoc modo, Mos est ciuitatibus ultro equitium conferre principibus. Nam mox inter dona primum equi locum habent. Electi, inquit, equi. Porrò dignum inprimis principe hoc honorarium donum est. Significat autem equitium, equorum armentum. Nunc apte sequitur de cæteris pecoribus, quæ præcipue ad esum spectant. Vel armentorum uel frugum, quod pro honore acceptum, etiam necessitatibus subuenit. Expone, quod armentorum uel frugum, nisi libeat subaudire, pronomen id, aut aliquid. *Equitium*

Nullas Germanorũ populis urbes habitari satis notum est.) Diutius retinuere Germani priscam illam & rudem simplicitatẽ. Nam & Athenienses pagatim olim habitasse priusquam in unam urbem contribuerẽtur, Liuius autor est. Et ex Trogo refert Iustinus, Gallos à Massilienſibus Græcis, usum uitæ cultioris deposita & mansuefacta barbarie, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicisse. Tunc, inquit, & legibus nõ armis uiuere, tunc & uitem putare, tunc oliuam serere consueuerunt. Adeoq; magnus & hominibus & rebus impositus est nitor, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata uideretur. Hactenus ille. Verũ Germanis nihil tale cõtigit, quia mediterranei sunt, & Oceanus ille Germanicus nauigatu periculosus, ac ignotus, raris ab Italia Græciaq; nauibus aditur. Et Galliæ quidem posteaquam in numerum Romanarum prouinciarum uenerunt, cultiores factæ sunt. at de Germania in prouinciam redigenda cogitauit quidem Augustus, & tentauit aliquid Drusus Germanicus, posterioribusq; seculis Posthumus, & alij quidam Germaniæ particulam quæ est inter Menum, Nicrum, & Rhenum aliquandiu possederunt, uerum res successu caruit amissa strenue recuperantibus Germanis. Deinde post ingentem illam cladem ad Tolbiacum uicum Vbiorum acceptam, ita pressere nos Franci, ut respirare non licuerit, donec exoleta stirpe ueterum Francorum, auspicijs primũ Othonis Saxoniæ Ducis & Chuonradi Ostrofranci atque Henrici Saxonis, mox Magni illius Othonis qui inter Imperatores Germanicos primum obtinet locum, in pristinam libertatem nos ipsi uindicauimus. Tum urbes in prouincijs quum ad Rhenum tum ad Danubium iam olim occupatis sitæ, amplificari paulatim, & uici ueteris Germaniæ de quibus Tacitus loquitur, mœnibus cingi cœperunt. Iudæã quoq;

uicis abũdasse, Tacitus autor est, quũ inquit li. 21. Magna pars Iudeę uicis dispgit.

Colunt discreti ac diuersi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit.) Hinc crebrę locorum appellationes à bach, feld, & holz.

Fibula, aut si desit, spina consertum.) Sic Carolum illum magnũ tradit Eginhardus festis diebus usum fibula aurea sagum astringente. Erat autem Germanici cultus is princeps longè retinentissimus.

Hoc paratus equus, hoc data arma denunciant.) Illic manifeste scriptum erat, renunciant, quod ego certe non mutassem. Nam renunciare etiam declarare est. Renunciantur consules, quum declarant. Hoc docet nos Plinius Cæcilius in Panegyrico quum inquit. Tuo iudicio consules facti, tua uoce renunciati sumus: ut idem honoribus nostris suffragator in curia in campo declarator existeres. Neque uero re semper iterationem significat in compositis. *Renunciare*

Sic uiuendum, sic pereundum.) Diuersam lectionem ex annotatiunculis reperio, nempe hanc, Sic uiuentes, sic parientes accipere se. Tum legerim, reddant, atq; sic distinxerim. Hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc data arma renunciant: sic uiuentes, sic parientes, accipere se quæ liberis inuiolata ac digna reddant, quæ nurus accipiant. Vt referatur ad uxores. nam & boues pariunt. Et pluratiue sequitur, agunt, nullis conuiuiorum illecebris corruptæ.

Nemo enim illic uitia ridet. nec corrumpere & corrumpi seculum uocatur.) Quanto sanctiores nobis fuere ethnici? Nam quotus quisq; hodie uel uitia non ridet, uel quantumuis enormibus flagitijs nõ prætexit illud, Sic seculum est. Si quis aliena matrimonia contaminantem aut puellis illudentem damnet, statim audit, Sic seculum est. Si bonus uir pessimam istam potandi consuetudinem reprehendat, mox adest qui excuset quod sic hodie seculum sit. Si quis improbet morẽ quo iuuenes in militiam temere proficiscuntur ad nullum non scelus patrandum erudiendi, huic mox dicetur, Sic seculum est. Si quis miretur sacerdotum in parandis præbendis insatiabilitatem, audit, sic seculum est. Si quis immodicum mortalium studium in parandis diuitijs, quæstum illicitum, atq; contractuum iniquitatem detestetur, huic tanquam nescienti allegabitur, Sic nunc seculum est. In summa, nullis non erratis, nequitijs, criminibus, obtendimus, Sic seculum est. Dissimiles igitur maioribus nostris uitia ridemus nobisq; blandimur, & corrumpentes ac corrupti, decipientes alios ac circumscribentes culpam in seculum reijcimus. Codex alter habebat, uocantur.

Nec ulla orbitatis pretia.) Apud Germanos non erant qui senes orbos captarent. quales multos Romæ fuisse produnt autores. Hij sic ambiebant ac colebant eos qui liberis caruissent, ut nihil esset tam seruile quod spe hæreditatis aut legati potiundi non paterentur. Vnde de corruptis urbis Romæ moribus differens Ammianus Marcellinus refert suo seculo uile existimatum, quicquid extra urbis pomerium natum fuisset, præter orbos & cœlibes: nec credi posse qua obsequiorum diuersitate colantur homines sine liberis Romæ, ut his qui patres sunt, tanq; in capita mendicorum acerbius cœlibes dominentur. Captatorem notat in Paradoxis Cicero quum inquit. Quem nutum locupletis orbi senis non obseruat? loquitur ad uoluntatem. quicquid denũciatum sit, facit. assentatur, assidet, miratur. Indicat Ausonius Burdegalensis eum cui non sit hæres, captatoribus obnoxium existere, quum canit,

Et captatoris præda est, hæredis egenus.

Plinius Iunior quadam ad Caluisium epistola, M. Regulum tanquam impudentem ac sceleratum captatorẽ depingit, talium uulturum astutiam satis exprimens. Tacitus noster Annalium libro 14. de Pomponio Syluano: Valuitq; pecuniosa orbitate & senecta, quã ultra eorum uitam produxit quorũ ambitu euaserat. Itaq; Romæ erat aliquod orbitatis pretium, quum sic colerentur ab hæredipetis orbi senes

ſenes opulentiq̃. Verũ integritas Germanorũ neſcia fuci, nihil tale admittebat.

Crebræ ut inter uinolentos rixæ.] Hoc de Germanis qui Rheno propiores ſunt accipiendũ. Sic Annalium libro primo de Marſis. Ac ne pax quidẽ niſi languida & ſoluta inter temulẽtos. Alioqui legere malim, ut inter uiolentos. nam interiores Germani uino carebant. Et cædes & uulnera uiolentiam conſequũtur.

Sed de reconciliatis inuicem inimicitijs.] Scripſimus, Sed & de reconciliandis inuicem inimicis. Et paulopoſt. Exercitatio artem parauit.

Et prata ſeparent.] Niſi fallunt annotatiunculæ quondam exceptæ, legitur illic. Et prata ſepiant. Moxq̃ non peroperoſum honorem, ſed tantum, operoſum.

Et grauem defunctis, aſpernãtur.] Caſtigauimus, ut grauem defun. aſpern.

Summus autorum diuus Iulius tradit.] Eius uerba ſunt Commentario ſexto. At fuit, inquit, antea tempus quum Germanos Galli uirtute ſuperarent, & ultro bella inferrent, ac propter hominum multitudinem, agriq̃ inopiã trans Rhenum colonias mitterent. Et ſubdit paulopoſt. Nunc quod in eadẽ inopia, egeſtate, patientiaq̃ Germani permanent, eodem uictu & cultu corporis utuntur, Gallis autem propinquitas & tranſmarinarum rerum notitia, multa ad copiam atq̃ uſus largitur, paulatim aſſuefacti ſuperari, multisq̃ uicti prælijs, ne ſe quidem ipſi cũ illis uirtute comparant.

Eoq̃ credibile eſt, etiam Gallos in Germaniam tranſgreſſos.] Sanè T. Liuius libro quinto primæ decad. aperte tradit, quum Ambigatus Biturix rex Celtarum magno natu ipſe regnum prægrauante multitudine exonerare cupiens quæ iam uix regi uidebatur poſſe, Bellouesum ac Sigouesum ſororis filios impigros iuuenes, miſſurum ſe eſſe in quas dij dediſſent augurijs ſedes oſtendiſſet, Sigoueſo ſortibus datos Hercynios ſaltus. Cæterum quos Gallorum populos ſecum eduxerit, non commemorat nominatim propter inſtitutam de primum tranſcenſis alpibus narrationem, id quod à Bellouesо factũ. At mihi ſit probabile è Celtis Sigouesum habuiſſe & Andegauos, quando horum nomẽ hodieq̃ extat in Hercynio ſaltu quà Galliam aſpectat. Siquidem amœniſsimam uallem illam quæ eſt oppidulo Noppenaugiæ uicina, ſubiecta Cniebiſo monaſteriolo Benedictinæ factionis, uernacula Germanorum lingua Andegaſt appellat. In cuius extremo thermę repertæ ſunt ætate patrum noſtrorum, recentibus uulneribus ſanandis mirũ in modum conducibiles. Quod ſi liqueret Belouacos quoq̃ è Belgis unà cum illo tranſiſſe Rhenum, tribueremus illis uicinam uallem quam uulgus Voluacenſem uocat, quaſi dicas Beluacenſem, à Voluaco ſeu fluuio, ſeu oppidulo, hoc eſt Beluaco, Vt Senonibus Gallis proximam Hercynij ſaltus partem quam hæc ætas Simonis nemus cognominat. Porrò de Tectoſagibus Gallis, qui trãs Rhenum coloniam miſerint, teſtatur hijs uerbis Iulius Cæſar commẽtario ſexto. Itaq̃ ea, quæ fertiliſsima ſunt Germanię loca circum Hercyniam ſyluam (quam Eratoſtheni et quibuſdam Græcis fama notam eſſe uideo, quam illi Orcyniam appellant) uulgo Tectoſages occuparunt, atq̃ ibi conſederunt. Hæc ille. Cæterum penitioribus illos, cultioribusq̃ locis habitaſſe ad Nicrum fluuium argumẽto Decenſis arcis, in noſtris rerum Germanicarum libris annotauimus. Atq̃ hic obſeruandum, ab ido neis eſſe relatum autoribus, inde nomen Alpium ortum, quod ſua lingua montes Galli uocent Albas. Itaq̃ mõtis qui Nicro fluuio uicinus eſt, & haud procul Rutelinga aſcẽditur, illa longe lateq̃ patens planicies, tritici imprimis ferax, indubie etiamnum Albę nomen à cultoribus olim Gallis retinet. Suſpicorq̃ montẽ hunc à Flauio Vopiſco deſignatum. quum ſcribit in uita Probi Imp. cæſis Alemannorum in Gallia multis millibus, reliquias ultra Nicrum, ſic enim illic legimus, non Nigrum, & Albam fuiſſe remotas. Significat enim Probũ eos qui ex Alemannis ſupererant, in ulteriorem Germaniæ regionem, & tranſnicrinam ſiue ut hodie loquimur

Andegauica uallis in Hercynio ſaltu

Andegaſt.

Andegauicæ thermæ.

Beluacenſis uallis, Vuolfacher tal.

Senonũ ſaltus

Tectoſages

Alba mons ad Hercynium ſaltum

Fl. Vopiſci locus

quimur transnecaranam atq; transalbanam Ducatus Vuirtembergensis partem submouisse, uersus Danubium, cui propter securitatem Galliarum præstabat illos esse uiciniores q̄ Rheno. Et Rhætiæ prouinciæ steriliori minus erat periculi à Germanis. Siquidem de Albi inclyto flumine non uidetur accipiendum, quem à recentioribus Albiam uocari haud ignoro. Sub Augusto certe semel contigit ut Albis esset limes imperij Romani, qui mox Varo Quintilio occiso uix in Rheno stetit. Et Tacitus notum olim fuisse dicit, sed nunc, inquit, tantum auditur. Nec enim poeticæ laudes Claudiani Panegyristæ ad historiæ ueritatem ubiq; sunt trahendæ. Quanquam uero Probus ipse in epistola ad senatum gloriatur subactam esse omnem quà tenditur late Germaniam, nouemq; reges gentium diuersarum ad suos pedes stratos iacuisse: arbitror tamen quod de submotis reliquijs indicat Vopiscus, accipiendum de Alemannis potius quàm Germanis inferioribus: cum quibus & Francis aliter interuenire pax potuit. nempe per fœdus aut certas conditiones. Igitur de numero fertilissimorum Germaniæ locorum circum Hercynium saltum, in quibus Tectosages seu cæteri Galli confederunt, ista Alba est, pars postea Martianarum syluarum. sic enim pluratiuæ Marcellinus appellat, indicans per has Iulianum Aug. transisse, quum Danubium ex Rauracis adiret nauigaturus in Illyricum.

Manet adhuc Boiemi nomen.] Velleius Paterculus Boiohemum uocat. Heimum siue heim Germanica dictio patriam significat & domicilium. unde nusquã non obuiæ locorum appellationes in Germania. Deprauatum Pauli Diaconi cordicem, in quo sic legitur historiæ Langobardorum libro primo capite decimotertio: Dicuntur posthæc Anthaib & Banthaib, pari modo Nurgundaib per annos aliquot possedisse: tu sic emenda. Dicuntur posthæc Anthaim & Banthaim, pari modo Burgundhaim per annos aliquot possedisse. Hoc est, Antarum, Vandilorum, ut sit Banthaim pro Vandhaim, atq; Burgundionum regiones. Loquitur de Langobardis è Scandinauia progressis. Quemadmodum etiam Tacitus hic Boiemum dixit, sic possemus iuxta Latinam inflexionem, Anthemum & Burgũdhemum usurpare. Sunt autem hæ ueteres Burgundionum sedes priusquã per Germaniam in Sequanos commigrarunt. Sic etiam restituenda sunt illa locorum nomina, quorum fit in lege Salica mentio circa principium, ubi mendose scriptũ est à librarijs Gallicis, in loco cognominato Salechamne, Bodecamne, et Vuidocamne: quũ debeat esse, Salinghaim, Bodinghaim, & Vuidinghaim: ut intelligas Salingorum, Bodingorum, & Vuidingorum uicos siue tractus. Nam Franci quum germanissimi Germani fuerint huiusmodi appellationibus inferioris Germaniæ loca, in quam primum trãsgressi sunt, insigniuere. Nec aliud est ibidem Salegaste siue Vuidagaste quàm Salingorũ siue Vuidingorum prefectus. Sed de hijs in nostris rerum Germanicarum libellis amplius. hic tantum lectorem admonere uoluimus per occasionem.

Nam nec tributis contemnuntur.] Suspicor à Tacito scriptum, condemnantur. Nam damnare Liuius etiã pro multare usurpat. ut lib. 5. dec. 4. Multos pecuarios damnarunt. Nisi quis malit, comminuuntur.

Nõ numeramus.] Reposuimus ex autoritate uetustioris illius æditionis, Non numerauerim.

Eos qui Decumates agros exercent.] Tacitus absoluta Romana ripa, Germanicæ descriptionẽ superne orsus ad Frisios usq; deducit. Decumates igitur agros in interstitio Danubij Rhenicq; sitos indicat, dubiæ possessiõis solum uocãs, quòd ut Romanæ ditionis homines parum tutum munimenta fluminum transilire existimarent, ita Germani non libenter eos agros usurparent quorum utrumq; latus hostilibus prouincijs expositũ esset. Mox sinum imperij uocat, nempè angulũ, Rhetiæ

Rhetiæ Galliæq; se interserentẽ, quod circa eius procursum fines imperij sinuentur. Quod addit, pars prouinciæ, ad Rhetiam potius referendum uidetur, propter exiliorem ea parte Danubium. Fortasis ad illam arcem usq; protendebantur quam hodie Deccensem appellant, uersus Bibones qui & Bibenses in ducatu Vuirtenbergensi.

Et alijs Germanorũ populis usurpatũ, rara & priuata cuiusq; audentia apud Cattos in cõsensum uertit.) Hæc clausula sic recte distinguitur. Hoc tamen attendendum, rara & priuata audentia, septimo casu dictum esse, id est, per raram & priuatam audentiam. nam uertit hic absolute protulit Tacitus, ut quũ Annalium libro undecimo dixit. Ac ni cædem eius Narcissus properauisset, uerterat pernicies in accusatorem. Sic enim illic legendum docuimus ex manuscripto codice, non perniciem. Et eodem libro paulo ante, Seu forte lapsa uox in præsagiũ uertit. & multis alijs in locis. Sic & Liuius subinde loquitur. Emenda lectionem Liuianam, libro decimo tertiæ Decadis, ubi uulgatæ æditiones in hunc modum habent. Et induratus præter spem resistendo timor hostium, ac ne uertatur in audaciam periculum est. Et scribe, ac ne uertat in audaciã, periculum est. Porrò facit ad hunc locũ de crine apud Cattos summittendo, quod Tacitus noster lib. 20 scribit. Ciuilis, inquit, barbaro uoto, post cœpta aduersus Romanos arma propexum rutilatumq; crinem patrata demum cæde legionum deposuit. Erat autẽ Ciuilis ille natione Batauus. & Cattorum pars quondam Batauí fuere.

In consensum uertit

Verto absolute

Proximi Cattis certũ iam alueo Rhenum, q.t.e.s. Vsipij ac Tencteri colunt.) Hæ nationes omnes in ditionẽ postea ac nomen Francorũ concessere, ceu Græcorum prouincias hodie Turciam uocamus. Sub inclinationem enim Romani imperij regnarunt in Germania potẽter Saxones cum Toringis, Franci ac Alemanni, qui & Sueui, propríjs adhuc subiectarũ aut fœderatarum nationum appellationibus discreti. Nam Francorũ quibus Ansibarijs nomen fuerit, quibus item Salijs, meminit Am. Marcellinus. Liber qui formulam Romani imperij in Occidente continet, ostendit Ampsiuarios aliquãdo militasse intra Gallias, sub Magistro peditũ in præsenti. Sicut & Bructeros. Dubito num Angriuarij sint.

Nunc Chamauos & Angriuarios immigrasse, narratur.) Chamaui, sicut Brisigaui. Chamauorum cohortem XI, agentem Peami, sub duce Thebaidos militasse liber indicat de præfecturis Romanis. Ausonius in Mosella,

Accedent uires, quas Francia, quasq; Chamaues, Germaniq; tremant.

Angriuarios iuxta Germanicę linguæ etymon interpretari licet, aggressores. Archiepiscopus Agrippinensis Coloniæ quæ in Vbijs est, se Ducem Angeriæ scribit, quasi dicas Angriuariæ.

Eundem Germaniæ sinum proximi Oceano Cimbri tenent.) Eundem intelligecum Chaucis. Et quia supra dixit, In Septentrionem ingenti flexu redit: ac sequitur, Vtraq; ripa castra ac spacia: minus placet quod in annotatiunculis repe ri quondam collati codicis, Eundem Germaniæ situm.

Ne Parthi quidẽ sæpius admonuere.) Arbitror Tacitũ admouere simpliciter usurpasse, q̃d Liuius dicere solet, admouere exercitũ, & admouere castra. Sanè quũ ueterẽ Germaniã à Danubio prouinciæ Romanæ, duæ Rhætiæ, Noricũ & duæ Pannoniæ: à Rheno cõtigerint, Sequanicus tractus qui Heluetios & Rauricos cõplectebat, Tractus Argentoratensis, in quo Argentoratũ & Selestadiũ ueteris Elcebi colonia, unde Elsatiæ uernaculũ nomen, ac Germaniæ duæ, nihil mirũ si subinde admouerũt Germani, non tam propulsantes pericula Romanis impugnantibus, q̃ prædarũ dulcedine prouincias Romanas incursantes.

Ac sæpe in ipso solo uertice ligant.) Ablatiuus ipso non erat in Artolphi libro

bro, meliusq; expunxeris. sed pro ligant erat, religatur. Et pro, ut hostium oculis ornantur, Et hostium oculis armantur.

Contra Langobardis paucitas, nobilitas: quod.) Scripsimus, nobilitasq; quod

Vendigni plur. Mox pro Reudigni uidebatur esse, Vendigni. Item, Suarines.

Quæcunq; aduentu hospitioq; dignatur.) Sic in huius libri initio dixit, mineq; aliarum gentiũ aduentibus & hospitijs mixtos. Illic legebatur, quẽcunq; subaudi locum. Cogitandum an pro aduentu scribendum sit, aduectu. qua uoce etiam utitur Annalium lib. 20. Hæc, inquit, de origine & aduectu dei, celeberrima. Sic enim & illic legendum pro aduentu, quemadmodum nos castigauimus. Adiuuat hic indubiam coniecturam quod præcedit, Inuehi populis arbitrantur.

Atq; in splendidissima Rhætiæ prouinciæ colonia.) Putaẽ esse Augusta quã uulgo Vindelicorũ appellãt quod Vindeliciæ sit proxima, sed tamen in Rhætia prima. Notum etiã è recentioribus chronographis Licũ amnem separare Baioarios à Sueuis, postq; uidelicet Germanici iuris factæ sunt prouincię, quũ sub Romanis idem fluuius Rhætiã primã à secunda quæ eadẽ Vindelicia fuit, indubie disterminaret. Ex hoc uero cognoscere potes q; late diffusa fuerit Hermunduro rum natio, plurimũ occupãs soli. Paulopost. Et Tudri genus, legebaẽ, Et Trudi.

Trudus. Proximis sanè seculis Trutonis & Trutomãni nomen apud maiores nostros auditum est, testimonio sunt ueteres donationũ & contractuũ tabellæ. Hincq; heroinarũ Germanicarũ uocabula Adeltrudis & Gertrudis, à sincero uidelicet amore fideq;.

Ac deinde Marcomani & Quadi agunt.) Liber qui continet formulam imperij in Occidente, docet postea Marcomannos Seniores & Iuniores intra Italiam sub Magistro peditũ in præsenti, Marcomannos equites intra Aphricam sub Comite & Magistro equitũ præsentali, Alam uero primam Quadorum in Oasi minore militasse, sub Duce Thebaidos.

Lygiorum nomen.) Quod ex Cornelio Nepote tradit Plinius, Q. Metello Celeri tum Galliæ proconsuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, affirmat ditissimusq; uir Hermolaus Barbarus in quodã Pomponij Melæ codice eandem rem narrantis legisse, non à rege Sueuorum, sed Lydorũ. Quid si quis à rege Lygorum scripsisse Melam putet; nam Sueuorum nomen generalius est etiam Lygios complectens. ut autor uterq; recte scripserit.

Elysios.) Cogitandum an Selisios aut Slesios fortasis hic potius scribendum sit. Nam hæ gentes mihi uidentur ad Danubium uergere. Est autem hodie Slesiorum populus insignis, unde nobis C. Vrsinus Velius prodijt Musarum alumnus, & alij complusculi literarum studijs celebres.

Trãs Lygios Gothones regnant.) Inter mediterraneas aut littorales gentes, quum Langobardos tum Gothones annumerat Tacitus. Sed mirum an ab hijs insulares olim, an ab insularibus hij ante prodierint.

Suionum hinc ciuitates, ipsæ in Oceano.) Forte melius legatur, Suionũ hinc ciuitates sitę in Oceano. Eginhardus in uita Caroli Magni Sueones recentiori uocabulo Nortmannos ostendit appellari, quum ait, Sinus quidam ab Oceano Orientem uersus porrigitur, longitudinis quidem incompertæ, latitudinis uero quæ nusquã centum millia passuum excedat, quum in multis locis contractior inueniatur. Hunc multę circumsident nationes. Dani siquidẽ & Sueones quos Nortmannos uocamus, & Septentrionale littus, & omnes in eo insulas tenẽt.

Efluorum gentes.) Reposuimus Aestyorum gentes. Putauerim Aestyos esse qui Eginhardo Aisti modo citato loco dicuntur. Nam ipse pergens in narratione, At littus, inquit, australe Sclaui, & Aisti, & aliæ diuersæ incolunt nationes. Apparet autem in archetypo fuisse, Astuorum pro Aestyorum. ex quo alius fecerit, Efluorum. nam u pro y ueteres librarij ponebant. *Peuci-*

Peucinorum, Venedorumq; & Femiorum nationes.] Castigauimus, & Fennorum nationes. Venedorum mentio quoq; fit Plinio.

Procerum connubijs mixtis.] Conijcio sic fuisse scriptum. Sordes omnium ac torpor. Cæterum connubijs mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum fœdantur.

Fennis mira paupertas.] Apud Iornandem inuolutum atq; mendosum scripto rem Finni inter mitiores Scanziæ cultores enumerãtur. Finni, inquit, mitissimi. Quando uero libellus hic à Tacito Germanis dicatus est, propter studiosos antiquitatis Germanicæ non possum omittere quin Pauli Diaconi locum explicem huc pertinentem. Is statim in historiæ Langobardicæ exordio, Scritofinnos insulæ Scandinauiæ uicinos facit. quanquam illic mendose scriptum est Scritobini. Sunt autem hæc illius uerba. Huic, inquit, loco Scritofinni, sic enim gens illa nominatur, uicini sunt. qui etiam æstatis tempore niuibus nõ carent, nec aliud, utpote feris ipsis ratione non dispares, quàm crudis animantium carnibus uescuntur. de quorum etiam hirtis pellibus sibi indumenta coaptant. Hi à saliendo, iuxta linguam barbaram, etymologiam ducunt. saltibus enim utentes, arte quadam, ligno incuruo ad arcus similitudinem feras assequuntur. Hactenus ille, Non dissentiũt hæc cum hijs quæ Tacitus scribit, quum inquit, Sola in sagittis spes. Idemq; uenatus uiros pariter ac fœminas alit. Quod uero dicit de barbaro nominis etymo, facile est intelligere Finnis istis à faciẽdo passu cõtigisse appellationẽ. nam schriten Germanis est passum facere. Emẽda prodigiose corruptum locum apud Iornandem non longe à principio Gotthicæ historiæ, ubi sic habetur in uulgatis æditionibus. Aliæ uero ibi gentes tres Crefennæ. tu scribe, Aliæ uero ibi gentes Scritofennæ, quæ frumentorum non quæritant uictum, sed carnibus ferarũ atq; auium uiuunt. Vbi tanta paludibus fœtura ponitur, ut & augmentum præstent generi, & satietatem ac copiam genti.

Scritofinni

Scritofinni unde sic dicti

Vt illis ne uoto quidem opus esset.] Scripsimus, opus sit. Nam uetus æditio cũ qua nostram conferebamus, manifeste habebat, ut. Quid si Tacitus scripsit, ut illis ne uoto quidem opus. Sed cætera iam fabulosa.

FINIS.

P. CORNELII TACITI EQ. RO.

DE SITV, MORIBVS ET POPVLIS GERMANIÆ LIBELLVS.

GERMANIA omnis à Gallis Rhetijsq; & Pannonijs, Rheno & Danubio fluminibus, à Sarmatis Dacisq; mutuo metu aut montibus separatur. Cætera Oceanus ambit, latos sinus & insularum immensa spacia complectens, nuper cognitis quibusdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit.

Rhenus Rhenus Rhæticarum alpium inaccesso ac præcipiti uertice ortus, modico flexu in Occidentem uer-

Danubius sus, septentrionali Oceano miscetur. Danubius molli & clementer edito montis Abnobæ iugo effusus, plures populos adit, donec in Ponticum mare sex meatibus erumpat. septimum enim os paludibus hauritur. Ipsos

Germani indigenæ Germanos indigenas crediderim, minimeq; aliarum gentium aduentib. & hospitijs mixtos: quia nec terra olim, sed classibus aduehebantur qui mutare sedes quærebant: & immensus ultra, utq; sic dixerim, aduersus Oceanus raris ab orbe nostro nauibus aditur. Quis porrò præter periculum horridi & ignoti maris, Asia, aut Africa, aut Italia relicta, Germaniam peteret? informem terris, asperam cœlo, tristem cultu aspectuq;, nisi si patria sit. Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ et annalium genus est) Tuistonem deum terra editum et filium Mannum,

Tuitsch commune Germanorum omniũ uocabulum à Tuistone

originem gentis conditoresq;. Manno tris filios assignant, è quorum nominibus proximi Oceano Ingæuones, medij Herminones, cæteri Istæuones uocentur. Quidam autem licentia uetustatis plureis deo ortos, pluresq; gentis appellationes, Marsos, Gambriuios, Sueuos, Vandalios affirmant: eaq; uera et antiqua nomina. Cæterum Germaniæ uocabulum

Mannus
Ingæuones
Herminones
Istæuones
Marsi
Gambriuij
Vandali
Germani

recens, et nuper additum: quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, nunc Tungri, nunc Germani uocati sint: ita nationis nomen, non gentis eualuisse paulatim, ut omnes primum à uictore ob metum, mox à seipsis inuento nomine Germani uocarentur. Fuisse apud eos et Herculem memorant. Primumq; omnium uirorum fortium ituri in prælia canunt. Sunt illis hæc quoq; carmina, quorum relatu quem Baritum uocant, accendunt animos, futurę; pugnæ fortunam ipso cantu augurantur. terrent enim, trepidant ue, prout sonuit acies, Nec tam uocis ille quàm uirtutis concentus uidetur. affectatur præcipue asperitas soni, et fractum murmur obiectis ad os scutis, quo plenior et grauior uox repercussu intumescat. Cæterum et Vlixem quidam opinantur longo illo et fabuloso errore in hunc Oceanum delatum, adisse Germaniæ terras, Asciburgiumq;, quod in ripa Rheni situm hodieq; incolitur, ab illo constitutum, nominatumq;

tumq; ἀσυπύργιον. Aram quinetiam Vlixi consecratam adiecto Laertæ patris nomine eodem loco olim repertam: monumentáque, & tumulos quosdam Græcis literis inscriptos in confinio Germanię Rhætiæq; adhuc extare, quæ neq; confirmare argumentis, neq; refellere in animo est. ex ingenio suo quisque demat, uel addat fidem. Ipse eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos nullis aliis aliarum nationum connubiis infectos, propriam & synceram & tantum sui similem gentem extitisse arbitrantur. Vnde habitus quoq; corporum, quanquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantum ad impetum ualida. laboris atq; operum non eadem patientia: minimeq; sitim æstumq; tolerare, frigora atq; inediam cœlo solóue assueuerunt. Terra & si aliquanto specie differt, in uniuersum tamen aut syluis horrida, aut paludibus fœda: humidior quâ Gallias, uentosior quâ Noricum ac Pannoniam aspicit: satis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum fœcunda. sed plerunq; improcera. ne armẽtis quidem suus honor, aut gloria frontis. numero gaudent. eæq; solæ & gratissimæ opes sunt. Argentum & aurum propitij an irati dij negauerint, dubito. Nec tamen affirmauerim, nullam Germaniæ uenam argentum aurumue gignere. quis enim scrutatus est? possessione & usu haud perinde afficiuntur. Est uidere apud illos argẽtea uasa, legatis & principibus eorum muneri data, non in alia uilitate, quàm quæ humo finguntur: quanquam proximi ob usum cõmerciorum aurum & argentum in precio habent, formasq; quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt, atq; eligunt: interiores simplicius & antiquius permutatione mercium utuntur. Pecuniam probant ueterem & diu notam, Serratos, Bigatosq;. Argẽtum quoq; magis quàm aurum sequuntur, nulla affectatione animi, sed quia numerus argenteorum facilior usui est promiscua ac uilia mercantibus. Ne ferrum quidem superest, sicut ex genere telorum colligitur. Rari gladijs, aut maioribus lanceis utuntur. hastas, uel ipsorum uocabulo frameas gerunt angusto & breui ferro, sed ita acri & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, uel cominus uel eminus pugnent. & eques quidem scuto frameaq; cõtentus est. pedites & missilia spargunt, pluraq; singuli, atq; in immensum uibrant, nudi aut sagulo leues. nulla cultus iactatio. Scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt. paucis loricæ: uix uni alteriue cassis aut galea. Equi non forma, non uelocitate conspicui. sed nec uariare gyros in morem nostrum docentur. In rectum aut uno flexu dextros agunt, ita coniuncto orbe, ut nemo posterior sit. In uniuersum æstimanti plus penes peditem roboris: eoq; mixti præliantur, apta & congruente ad equestrem pugnam uelocitate peditum, quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant. Definitur & numerus: centeni ex singulis pagis sunt: idq; ipsum inter suos uocantur. & quod primo numerus fuit, iam nomen & honor est. Acies per cuneos componitur.

Germani indigenæ

Corporum habitus

Terra

Fertilitas

Pecora

Contemptus auri & argenti

Hinc forsan stilus ille qui cultellis adhæret germanicè eyn pfriẽ uocatur quod frameam referat

Armorum species

Penes peditẽ plus roboris apud Germanos

Cedere loco, dummodo rursus instes, consilij quàm formidinis arbitrantur. Corpora suorum etiam in dubijs prælijs referunt. Scutum reliquisse præcipuum flagitium, nec aut sacris adesse, aut concilium inire ignominioso fas. multíq; superstites bellorum infamiam laqueo finierunt. Reges ex nobilitate, duces ex uirtute sumunt. Nec regibus infinita aut libera potestas, & duces exemplo potius quàm imperio, si prompti, si conspicui, si ante aciem agant admiratione præsunt: Cæterum neq; animaduertere, neq; uincire, neq; uerberare quidem nisi sacerdotibus permissum: non quasi in pœnam nec ducis iussu, sed uelut deo imperante, quem adesse bellantibus credunt: effigiesq;, & signa quædam detracta lucis in prælium ferunt. Quódque præcipuum fortitudinis incitamentum est, non casus, nec fortuita conglobatio turmam, aut cuneum facit, sed familiæ & propinquitates, & in proximo pignora: unde fœminarum ululatus audiri, unde uagitus infantum. hi cuiq; sanctissimi testes, hi maximi laudatores. Ad matres, ad coniuges uulnera ferunt: nec illæ numerare, aut exugere plagas pauent. Cibosq; & hortamina pugnantibus gestant. Memoriæ proditur, quasdam acies inclinatas iam & labantes à fœminis restitutas constantia precum & obiectu pectorum, & monstrata cominus captiuitate, quam longe impatientius fœminarum suarum nomine timent: adeo ut efficacius obligentur animi ciuitatum, quibus inter obsides puellæ quoq; nobiles imperantur. Ineſſe quinetiam sanctum aliquid, & prouidum putant: nec aut consilia earum aspernantur, aut responsa negligunt. Vidimus sub diuo Vespasiano Velledam diu apud plerosq; numinis loco habitam. Sed & olim Auriniam, & complureis alias uenerati sunt, non adulatione, nec tanquam facerent deas.

Reges
Duces

Sacerdotes in bello lictorum uice

Cunei constituuntur ex propinquis

Fœminæ Germanorum

Velleda
Aurinia

Deorum maximè Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoq; hostijs litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus placant. Pars Sueuorum & Isidi sacrificat. Vnde causa & origo peregrino sacro, parum comperi, nisi quod signum ipsum in modum liburnæ figuratum, docet aduectam religionem. Cæterum nec cohibere parietibus deos, neq; in ullam humani oris speciem assimilare, ex magnitudine cœlestium arbitrantur: lucos ac nemora consecrant, deorumq; nominibus appellant secretum illud, quod sola reuerentia uident. Auspicia, sortesq; ut quisquam maximè obseruant. Sortium cõsuetudo simplex. uirgam frugiferæ arbori decisam, in surculos amputant, eosq; notis quibusdam discretos super candidam uestem temere ac fortuito spargunt. mox si publicè consulatur, sacerdos ciuitatis, sin priuatim, ipse pater familiæ precatus deos, cœlumq; suspiciens, ter singulos tollit, sublatos secundum impressam antè notam interpretatur. Si prohibuerunt, nulla de eadem re in eundem diem consultatio. Sin permissum, auspiciorum adhuc fides exigitur. & illud quidem etiam hic notum, auium uoces, uolatusq; interrogare. Proprium gentis, equorum quoq; præsagia ac monitus experiri. publice aluntur ijsdem nemoribus ac lucis

Dij Germanorum
Mercurius
Hercules
Mars
Isis

Sortes

Auspicia

lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru sacerdos ac rex uel princeps ciuitatis comitantur, hinnitusq; ac fremitus obseruant. Nec ulli auspicio maior fides non solum apud plebem, sed apud proceres, apud sacerdotes. Se enim ministros deorum, illos conscios putant. Est & alia obseruatio auspiciorum, qua grauium bellorum euentus explorant. Eius gentis cum qua bellum est, captiuum quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum, patrijs quemq; armis committunt. uictoria huius uel illius, pro præiudicio accipitur. De minoribus rebus principes consultant, de maioribus omnes: ita tamen ut ea quoq; quorum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur. Coeunt, *Consultatio*
nisi quid fortuitum & subitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoatur luna aut impletur. nam agendis rebus hoc auspicatissimum initium credunt. Nec dierum numerum ut nos, sed noctium computant. Sic constituunt, *Tempus Comitiorum*
sic condicunt. nox ducere diem uidetur. Illud ex libertate uitium quod non simul, nec iussi conueniunt, sed & alter, & tertius dies cunctatione coeuntium absumitur. Vt turbæ placuit, considunt armati. Silentium per sacerdotes, quibus tum & coercendi ius est, imperatur. Mox rex uel princeps, *Rex uel princeps in concilio loquitur*
prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis quàm iubendi potestate. Si *Refutationis modus, approbationis modus*
displicuit sententia, fremitu aspernantur: sin placuit, framcas cõcutiunt. Honoratissimum assensus genus est armis laudare. Licet apud concilium accusare quoq; & discrimen capitis intendere. Distinctio pœnarum ex delicto. proditores & transfugas, arboribus suspendunt. ignauos, & imbelles & corpore infames, cœno ac palude, iniecta insuper crate, mergunt. Diuersitas supplicij illuc respicit, tanquam scelera ostendi oporteat dum puniuntur, flagitia abscondi. Sed & leuioribus delictis pro modo pœnarum, equorum pecorumq; numero conuicti mulctantur. pars multæ regi uel ciuitati, pars ipsi qui uindicatur uel propinquis eius exoluitur. Eliguntur in ijsdem concilijs & principes, qui iura per pagos uicosq; reddunt. Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas, adsunt. Nihil autem neq; publicæ neq; priuatæ rei, nisi armati agunt. Sed arma sumere nõ ante cuiquam moris, quàm ciuitas suffecturum probauerit. Tum in ipso concilio uel principum aliquis, uel pater, uel propinquus scuto frameaq; iuuenem ornant. hæc apud illos toga, hic primus iuuentæ honos: ante hoc domus pars uidentur, mox reipublicæ. Insignis nobilitas aut magna patrum merita, principis dignationem etiam adulescentulis assignant. Cæteris robustioribus ac iampridem probatis aggregantur. nec rubor inter comites aspici. Gradus quinetiam & ipse comitatus habet iudicio eius quem sectantur. Magnaq; & comitum æmulatio, quibus primus apud principem suum locus: & principum, cui plurimi & acerrimi comites. Hæc dignitas, hæ uires, magno semper electorum iuuenum globo circundari, in pace

Supplicia

Pœnæ

Principes eliguntur

C. comites

Armati semp

Arma sumuntur iudicio ciuitatis

decus, in bello præsidium. Nec solum in sua gente cuique, sed apud finiti-
mas quoque ciuitates id nomen, ea gloria est, si numero ac uirtute comita-
tus emineat. expetuntur enim legationibus, & muneribus ornantur, & ip-
sa pleruncp fama bella profligant. Cum uentum in aciem, turpe principi
uirtute uinci, turpe comitatui uirtutem principis non adæquare. Iam uero
infame in omnem uitam ac probrosum, superstitem principi suo ex acie re-
cessisse. Illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloriæ eius assigna-
re, præcipuum sacramentum est. Principes pro uictoria pugnant: comites
pro principe. Si ciuitas in qua orti sunt longa pace & otio torpeat, plericp
nobilium adolescentium petunt ultro eas nationes, quæ tum bellum ali-
quod gerunt. quia & ingrata genti quies, & facilius inter ancipitia claresci-
cunt, magnumcp comitatum non nisi ui belloçp tueantur. exigunt enim
principis sui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruẽtam uictricem-
que frameam. Nam epulæ, & quanquam incompti largi tamen appara-
tus, pro stipendio cedunt. Materia munificentię per bella, & raptus. Nec
arare terram, aut expectare annum, tam facile persuaseris, quàm uocare ho-
stes & uulnera mereri. pigrum quinimmo & iners uidetur sudore acquire-
re, quod possis sanguine parare. Quotiens bella non ineunt, non multum
uenatibus, plus per otium transigunt, dediti somno, cibocp. Fortissimus
quisçp ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus & penatium & agro-
rum cura fœminis senibuscp, & infirmissimo cuicp ex familia. Ipsi habent
miram diuersitatem naturæ, cum ijdem homines sic ament inertiam &
oderint quietem. Mos est ciuitatibus ultro ac uiritim conferre principi-
bus uel armentorum uel frugum, quod pro honore acceptum, etiam ne-
cessitatibus subuenit. Gaudent præcipue finitimarum gentium donis, quæ
non modo à singulis, sed publice mittuntur: electi equi, magna arma, pha-
leræ, torquescp. Iam & pecuniam accipere docuimus. Nullas Germano-
rum populis urbes habitari satis notum est, ne pati quidem inter se iunctas
sedes. Colunt discreti ac diuersi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Vi-
cos locant non in nostrum morem connexis & cohærentibus ædificijs. Su-
am quisçp domum spacio circumdat, siue aduersus casus ignis remedium,
siue insciția ædificandi. Ne cementorum quidem apud illos aut tegula-
rum usus. Materia ad omnia utuntur informi, & citra speciem aut delecta-
tionem. Quędam loca diligentius illinunt terra ita pura ac splendente, ut pi-
cturam ac liniamenta colorum imitet. Solent & subterraneos specus ape-
rire, eoscp multo insuper fimo onerant, suffugium hyemi & receptaculum
frugibus: quia rigorem frigorum eiusmodi locis molliunt: & si quando ho-
stis aduenit, aperta populatur. abdita autem & defossa, aut ignorantur, aut
eo ipso fallunt, quod quærenda sunt. Tegumen omnibus sagum, fibula,
aut si desit, spina consertum. Cætera intecti, totos dies iuxta focum atque
ignem agunt. Locupletissimi ueste distinguuntur, nõ fluitante, sicut Sarma-
tæ ac

Amor belli

Ocium

Liberalitas ciuitatum in principes

Vrbibus carent

Habitant discreti

Vici Germanorum quales

Specus subterranei. Hypocaustorum origo quas stubas uocant

Cultus uirorũ

tæ ac Parthi, sed stricta & singulos artus exprimente. Gerunt & ferarum pelles proximi ripę negligenter, ulteriores exquisitius, ut quibus nullus per commercia cultus. Eligunt feras, & detracta uelamina spargunt maculis, pellibusq; belluarum, quas exterior Oceanus, atq; ignotum mare gignit. Nec alius fœminis quàm uiris habitus, nisi quod fœminę sępius lineis amictibus uelantur eosq; purpura uariant, partemq; uestitus superioris in manicas non extendunt, nudæ brachia ac lacertos. sed & proxima pars pectoris patet. Quanquam seuera illic matrimonia. Nec ullam morum partem magis laudaueris. nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt exceptis admodum paucis, qui nō libidine, sed ob nobilitatē plurimis nuptijs ambiuntur. Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. Intersunt parētes & propinqui, ac munera probant: munera nō ad delitias muliebres quęsita, nec quibus noua nupta comatur, sed boues & frenatum equū, & scutum cū framea, gladioq;. In hæc munera uxor accipitur. atq; in uicem ipsa armorum aliquid uiro affert. hoc maximum uinculum, hæc arcana sacra, hos cōiugales deos arbitrantur. Ne se mulier extra uirtutum cogitationes, extraq; bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonij auspicijs admonetur, uenire se laborū periculorumq; sociam, idem in pace, idem in prælio passurā ausuramq;. hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc data arma denunciant. Sic uiuendum, sic pereundum. accipere se quæ liberis inuiolata ac digna reddat quę nurus accipiāt, rursusq; ad nepotes referant. Ergo septa pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis conuiuio rum irritationibus corruptæ. Literarum secreta uiri pariter ac fœminæ ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum pœna præsens, & maritis permissa. Accisis crinibus nudatam coràm propinquis expellit domo maritus, ac per omnem uicum uerbere agit. publicatę enim pudicitiæ nulla uenia. non forma, non ætate, non opibus maritum inuenerit. Nemo enim illic uitia ridet. nec corrumpere & corrumpi, seculum uocatur. Melius quidem adhuc eæ ciuitates, in quibus tantū uirgines nubūt, & cum spe uotoq; uxoris semel transigitur. Sic unum accipiunt maritum quo modo unum corpus, unamq; uitā, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tanquam maritum, sed tanquā matrimonium ament. Numerum liberorum finire, aut quenquā ex agnatis necare flagitium habetur. plusq; ibi boni mores ualent, quàm alibi bonæ leges. In omni domo nudi ac sordidi, in hos artus, in hæc corpora, quæ miramur excrescunt. Sua quemq; mater uberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur. Dominum ac seruum nullis educationis delicijs dignoscas. Inter eadem pecora in eadem humo degunt, donec ætas sęparet ingenuos, uirtus agnoscat. Sera iuuenum Venus, eoq; inexhausta pubertas. nec uirgines festinantur. eadem iuuenta, similis proceritas. pares ualidæq; miscentur. ac robora parentū liberi referūt. Sororum filijs idem apud auunculum, qui apud patrē honor. Quidam

Pelles

Fœminarum cultus

Matrimonia seuera

Dos maritalis

Mysterium dotis

Pudicitia

Literarum insscitia

Adulterij pœna

Virgines tātū nubunt apud quosdam Germanos

Educatio

Matrimonium serius

sanctiorem arctioremq; hunc nexum sanguinis arbitrantur, & in accipien
dis obsidibus magis exigunt, tanq; ij & animum firmius & domum latius
Hæredes teneant. Hęredes tamẽ successoresq; sui cuiq; liberi: & nullum testamen
tum. Si liberi nõ sunt, proximus gradus in possessione, fratres, patrui, auun
culi. Quanto plus propinquorum, quo maior affinium numerus, tanto gra
Inimicitiæ tiosior senectus. nec ulla orbitatis precia. Suscipere tam inimicitias seu pa
tris seu propinqui, quàm amicitias necesse est. Nec implacabiles durant. lui
tur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorũ numero, recipitq;
satisfactionẽ uniuersa domus, utiliter in publicum, quia periculosiores sunt
Hospitalitas inimicitiæ iuxta libertatem. Conuictibus & hospitijs non alia gens effu
sius indulget. Quemcunq; mortaliũ arcere tecto nefas habetur. pro fortu
na quisq; apparatis epulis excipit. Cum defecêre, qui modo hospes fuerat,
monstrator hospitij & comes, proximam domum non inuitati adeunt. nec
interest. pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumq; quantum ad ius
hospitis, nemo discernit. Abeunti si quid poposceris, cõcedere moris: & po
scendi inuicẽ eadem facilitas. Gaudent muneribus. sed nec data imputant,
Victus nec acceptis obligantur. Victus inter hospites comis. Statim è somno
quem plerunq; in diem extrahunt, lauantur, sæpius calida, ut apud quos
plurimum hyems occupat. Lauti, cibum capiunt. separatæ singulis sedes, &
Armati ad sua cuiq; mensa. Tum ad negotia, nec minus sæpe ad conuiuia procedunt
conuiuia armati. Diem noctemq; continuare potando nulli probrum. Crebrę utin
Potatores ter uinolentos rixę, raro conuitijs, sæpius cæde & uulneribus transiguntur.
Rixæ san- Sed & de reconciliandis inuicem inimicis, & iungendis affinitatibus, & ad
guinariæ sciscendis principibus, de pace denicq; ac bello plerunq; in conuiuijs consul
In conuiuijs tant: tanquam nullo magis tẽpore aut ad simplices cogitationes pateat ani
consultant mus, aut ad magnas incalescat. Gens non astuta nec calida, aperit adhuc se
creta pectoris, licẽtia ioci. Ergo detecta & nuda omnium mens postera die
Retractatio retractatur, & salua utriusq; temporis ratio est. Deliberãt, dum fingere ne
consilij inter sciunt: constituunt, dum errare non possunt. Potui humor ex ordeo aut
sobrios frumento in quandam similitudinẽ uini corruptus. Proximi ripæ & uinum
Potus mercantur. Cibi simplices, agrestia poma, recens fera, aut lac concretum.
Sine apparatu, sine blandimentis expellunt famem. aduersus sitim non ea
dem temperantia. Si indulseris ebrietati suggerendo quantũ concupiscunt,
Spectaculorũ haud minus facile uitijs quàm armis uincentur. Genus spectaculorum
genus unũ a- unum atq; in omni cœtu idem. Nudi iuuenes, quibus id ludicrum est, inter
pud German. gladios se atq; infestas frameas saltu iaciunt. Exercitatio artem parauit, ars
decorem. non in quæstum tamen aut mercedem. quamuis audacis lasciuiæ
precium est, uoluptas spectantium. Aleam (quod mirere) sobrij inter se
ria exercent, tanta lucrandi perdendiúe temeritate, ut cum omnia defece
runt, extremo ac nouissimo iactu de libertate & de corpore contendant. Vi
ctus uoluntariam seruitutem adit. Quamuis iunior, quamuis robustior

alligari

alligari se ac uenire patitur. Ea est in re praua peruicacia: ipsi fidem uocant. Seruos cõditionis huius per commercia tradunt, ut se quoq; pudore uictoriæ exoluant. Cæteris seruis non in nostrum morem descriptis per familiam ministeriis utuntur. Suã quisq; sedẽ, suos penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris aut uestis, ut colono iniungit, & seruus hactenus paret. Cætera domus officia uxor ac liberi exequuntur. Verberare seruum, ac uinculis & opere coercere, rarum. Occidere solent non disciplina & seueritate, sed impetu & ira, ut inimicum, nisi quod impune. Liberti non multum supra seruos sunt, raro aliquod momentum in domo, nunq; in ciuitate, exceptis duntaxat iis gentibus, quæ regnantur. Ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt. Apud cæteros impares libertini libertatis argumentũ sunt. Fœnus agitare & in usuras extẽdere ignotum: ideoq; magis seruatur quàm si uetitum esset. Agri pro numero cultorum ab uniuersis per uices occupantur, quos mox inter se secundum dignationem partiuntur, facilitatem partiendi camporum spacia præstant. Arua per annos mutant, & superest ager. nec enim cum ubertate & amplitudine soli labore contendunt, ut pomaria conserant, & prata sepiant, & hortos rigent. sola terræ seges imperatur. Vnde annum quoq; ipsum non in totidem digerunt species. Hyems & uer & æstas intellectum ac uocabula habent: autumni perinde nomen ac bona ignorantur. Funerum nulla ambitio. Id solum obseruatur, ut corpora clarorum uirorum certis lignis crementur. Struem rogi, nec uestibus, nec odoribus cumulant. sua cuiq; arma, quorundam igni & equus adiicitur. Sepulchrum cespes erigit. Monumentorum arduum & operosum honorem, ut grauem defunctis, aspernãtur. Lamenta ac lachrymas cito, dolorem & tristitiam tarde ponunt. Fœminis lugere honestum est: Viris meminisse. Hæc in commune de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. Nunc singularum gentium instituta, ritusq; quatenus differant: quæ nationes è Germania in Gallias commigrauerint, expediam. Validiores olim Gallorum res fuisse summus auctorum diuus Iulius tradit. eoq; credibile est, etiam Gallos in Germaniam transgressos. Quantulum enim amnis obstabat, quo minus, ut quęq; gens eualuerat, occuparet permutaretq; sedes promiscuas adhuc, & nulla regnorum potentia diuisas? Igitur inter Hercyniã syluam, Rhenumq; & Mœnim amnes, Heluetij, ulteriora Boij, Gallica utraq; gens, tenuere. Manet adhuc Boiemi nomen, significatq; loci ueterem memoriã, quamuis mutatis cultoribus. Sed utrum Arauisci in Pannoniam ab Osis Germanorum natione, an Osi ab Arauiscis in Germaniam cõmigrauerint, cũ eodem adhuc sermone, institutis, moribus utantur, incertum est: quia pari olim inopia ac libertate eadem utriusq; ripæ bona malaq; erant. Treuiri & Neruij circa affectationem Germanicę originis ultro ambitiosi sunt tanquam per hanc gloriam sanguinis, à similitudine & inertia Gallorum separentur.

Serui

Liberti

Fœnus ignorant

Agros per uices mutant

Annum in tria tantum tempora diuidunt

Funerandi modus

Sepultura

Luctus

Galli

Galli in Germaniam

Hercynia

Hercynia syluа

Rhenus

Mœnis

Heluetij. Boij

Boihemum

Arauisci. Osi

Treuiri

Neruij

Ipſam Rheni ripam haud dubiè Germanorum populi colunt, Van-
Vangiones giones, Treboci, Nemetes. Vbij quidem, quanquam Romana colonia eſſe
Treboci meruerint, ac libentius Agrippinenſes conditoris ſui nomine uocentur, ori-
Nemetes gine erubeſcunt, tranſgreſſi olim, & experimento fidei ſuper ipſam Rheni
Vbij ripam collocati, ut arcerent non ut cuſtodirentur. Omnium harum gen-
tium uirtute præcipui Bataui, non multum ex ripa, ſed inſulam Rheni a-
mnis colunt, Cattorum quondam populus, & ſeditione domeſtica in eas
ſedes tranſgreſſus, in quibus pars Romani imperij fierent. Manet honos,
& antiquæ ſocietatis inſigne. nam nec tributis contemnuntur, nec publica-
nus atterit. exempti oneribus & collationibus, & tantum in uſum prælio-
rum ſepoſiti, uelut tela atq; arma, bellis reſeruantur. Eſt in eodem ob-
Mattiaci ſequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani
ultra Rhenum, ultraq; ueteres terminos imperij reuerentiam. Ita ſede fini-
busq; in ſua ripa, mente animoq; nobiſcum agunt, cætera ſimiles Batauis
niſi quod ipſo adhuc terræ ſuæ ſolo & cœlo acrius animantur. Non nu-
merauerim inter Germaniæ populos, quanquam trans Rhenum Danu-
Decumates bium q; conſederint, eos qui Decumates agros exercent. Leuiſsimus quiſ-
agri que Gallorũ, & inopia audax, dubiæ poſſeſsionis ſolum occupauere. Mox
limite acto promotiſq; præſidijs, ſinus imperij, & pars prouinciæ haben-
Catti tur. Vltra hos Catti initium ſedis ab Hercynio ſaltu inchoant, non ita
effuſis ac paluſtribus locis, ut cæteræ ciuitates, in quas Germania pateſcit.
durant ſiquidem colles, paulatim q; rareſcunt: & Cattos ſuos ſaltus Her-
cynius proſequitur ſimul atq; deponit, Duriora genti corpora, ſtricti ar-
tus, minax uultus, & maior animi uigor. Multum (ut inter Germanos) ra-
tionis ac ſolertiæ: præponere electos, audire præpoſitos, noſſe ordines,
intelligere occaſiones, differre impetus, diſponere diem, uallare noctem,
fortunam inter dubia, uirtutem inter certa numerare: quod q; rariſsimum,
nec niſi ratione diſciplinæ conceſſum, plus reponere in duce quàm in exer-
citu. omne robur in pedite, quem ſuper arma ferramentis quoq; & copijs
coonerant. Alios ad prælium ire uideas, Cattos ad bellum. rari excurſus
& fortuita pugna. Equeſtrium ſanè uirium id proprium, cito parare uicto-
riam, cito cedere. Velocitas iuxta formidinẽ, cunctatio propior conſtantiæ
Crinem aut eſt. Et alijs Germanorũ populis uſurpatũ, rara & priuata cuiuſq; audẽtia,
barbã alunt apud Cattos in conſenſum uertit, ut primũ adoleuerint crinem barbam q;
adoleſcentes ſummittere, nec niſi hoſte cæſo exuere uotiuum obligatum q; uirtuti, oris
donec hoſtẽ habitum. Super ſanguinem & ſpolia, reuelant frontem, ſeq; tum demum
confecerint precia naſcendi retuliſſe, dignoſq; patria ac parentibus ferunt. Ignauis &
Annulũ ferreũ geſtant imbellibus manet ſqualor. Fortiſsimus quiſq; ferreum inſuper annulum,
ignominioſum id genti, uelut uinculum geſtat, donec ſe cæde hoſtis abſol-
uat. Plurimis Cattorum hic placet habitus. Iam q; canent inſignes & ho-
ſtibus ſimul, ſuiſq; monſtrati. omnium penes hos initia pugnarum. hæc
prima

prima ſemper acies, uiſu noua. Nam ne in pace quidem uultu mitiore man
ſuescunt. Nulli domus, aut ager, aut aliqua cura, prout ad quemq; uenere
aluntur, prodigi alieni, contemptores ſui, donec exanguis ſenectus tam du
ræ uirtuti impares faciat. Proximi Cattis certum iam alueo Rhenũ, quiq;
terminus esse ſufficiat, Vſipiq; ac Tencteri colunt. Tencteri ſuper ſolitum *Vſipij*
bellorum decus, equeſtris diſciplinæ arte præcellunt. Nec maior apud Cat *Tencteri*
tos peditum laus, quàm Tencteris equitum. Sic inſtituere maiores, poſteri
imitantur. Hi luſus infantium, hæc iuuenum æmulatio, perſeuerant ſenes.
inter familiam, & penates, & iura ſucceſſionũ, equi traduntur: excipit filius,
non ut cætera maximus natu, ſed prout ferox bello & melior. Iuxta Ten
cteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamauos & Angriuarios immi *Chamaui*
graſſe narratur, pulſis Bructeris ac penitus exciſis, uicinarum conſenſu na- *Angriuarij*
tionum, ſeu ſuperbiæ odio, ſeu prædæ dulcedine, ſeu fauore quodam erga *Bructeri*
nos deorum. nam ne ſpectaculo quidem prælij inuidere. ſuper lx. milia nõ *exciſi*
armis teliſq; Romanis, ſed quod magnificentius eſt, oblectationi oculisq;
cecidere. Maneat quæſo, duretq; gentibus ſi non amor noſtri, at certe o-
dium ſui: quando urgentibus imperij fatis nihil iam præſtare fortuna ma-
ius poteſt, quàm hoſtium diſcordiam. Angriuarios & Chamauos à ter-
go Dulgibini, & Chaſuari cludunt, aliæq; gentes haud perinde memora- *Dulgibini*
tę. à fronte Friſij excipiunt. Maioribus minoribusq; Friſijs uocabulum eſt, *Chaſuari*
ex modo uirium: utręq; nationes uſq; ad Oceanum Rheno prætexuntur, *Friſij*
ambiũtq; immenſos inſuper lacus, & Romanis claſſibus nauigatos. Ipſum
quinctiam Oceanum illà tentauimus. & ſupereſſe adhuc Herculis colum-
nas fama uulgauit: ſiue adijt Hercules, ſeu quicquid ubiq; magnificum eſt, *Herculis*
in claritatem eius referre conſenſimus. Nec defuit audentia Druſo Germa *columnæ*
nico, ſed obſtitit Oceanus in ſe ſimul atq; in Herculem inquiri. Mox nemo *Druſus Ger-*
tentauit: ſanctiusq; ac reuerentius uiſum, de actis deorum credere, quàm *manicus*
ſcire. Hactenus in Occidentem, Germaniam nouimus. In ſeptentrio-
nem ingenti flexu redit. Ac primo ſtatim Chaucorum gens, quanquam *Chauci*
incipiat à Friſijs, ac partem littoris occupet, omnium quas expoſui genti-
um lateribus obtenditur, donec in Cattos uſque ſinuetur. tam immenſum
terrarum ſpacium non tenent tantum Chauci, ſed & implent: populus in-
ter Germanos nobiliſſimus, quiq; magnitudinem ſuam malit iuſtitia tueri.
ſine cupiditate, ſine impotentia, quieti ſecretiq;, nulla prouocant bella, nul-
lis raptibus aut latrocinijs populantur. Idq; præcipuum uirtutis ac uiriũ ar-
gumentum eſt, quod ut ſuperiores agant, non per iniurias aſſequuntur.
Prompta tamen omnibus arma, ac ſi res poſcat exercitus. plurimum uiro-
rum equorumq;, & quieſcentibus eadem fama. In latere Chaucorum,
Cattorumq;, Cheruſci nimiam ac marcentem diu pacem illaceſſiti nutrie-
runt. idq; iocundius quàm tutius fuit. quia inter impotentes & ualidos, fal-
ſò quieſcas: ubi manu agitur, modeſtia ac probitas nomina ſuperioris ſunt.

Ita

Ita qui olim boni æquiq; Cheruſci, nũc inertes ac ſtulti uocantur. Chattis
Foſi uictoribus fortuna in ſapientiam ceſsit. Tacti ruina Cheruſcorum & Foſi
contermina gens, aduerſarum rerum ex æquo ſocij ſunt, cum in ſecundis
Cimbri minores fuiſſent. Eundem Germaniæ ſinum proximi Oceano Cimbri
tenent, parua nũc ciuitas, ſed gloria ingens. ueteriſq; famæ late ueſtigia ma
nent utraq; ripa caſtra ac ſpacia, quorum ambitu nunc quoq; metiaris mo
lem manusq; gentis, & tam magni exitus fidem. Sexcenteſimum & qua
drageſimum annum urbs noſtra agebat, cum primum Cimbrorum audi
ta ſunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone coss. Ex quo ſi ad
alterum imperatoris Traiani conſulatum computemus, ducenti ferme &
decem anni colliguntur. tamdiu Germania uincitur. Medio tam longi æui
ſpacio multa inuicem damna. non Samnis, non Pœni, non Hiſpaniæ, Gal
liæue, ne Parthi quidem ſæpius admonuere. quippe regno Arſacis acrior
Libertas uete rum Germa norum eſt Germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quàm eædem Craſſi,
amiſſo & ipſe Pacoro infra Ventidium deiectus Oriens obiecerit? At Ger
mani Carbone & Caſsio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Cepione, M. quo
que Manlio fuſis uel captis, quinq; ſimul cõſularem exercitus Populo Ro
mano, Varum tresq; cum eo legiones etiam Cæſari abſtulerunt. nec im
pune C. Marius in Italia, diuus Iulius in Gallia, Druſus ac Nero & Germa
nicus in ſuis eos ſedibus perculerũt. Mox ingentes C. Cæſaris minæ in lu
dibrium uerſæ. Inde otium, donec occaſione diſcordiæ noſtræ & ciuilium
Germani in Gallias armorum, expugnatis legionũ hybernis, etiam Gallias affectauere: ac rur
ſus pulſi inde, proximis temporibus triumphati magis quàm uicti ſunt.
Sueui Nunc de Sueuis dicendum eſt, quorum non una ut Cattorum Tenc
torumúe gens: maiorẽ enim Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc
nationibus nominibusq; diſcreti, quanquam in commune Sueui uocen
tur. Inſigne gentis, obliquare crinem, nodoq; ſubſtringere. Sic Sueui à cæ
teris Germanis: ſic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparantur. Sic in aliis gen
tibus ſeu cognatione aliqua Sueuorum, ſeu (quod ſæpe accidit) imitatione,
rarum & intra iuuentę ſpacium: apud Sueuos uſq; ad canitiem horrentem
capillum retro ſequuntur, ac ſæpe in ipſo ſolo uertice religant. principes &
ornatiorem habent. Ea cura formæ, ſed innoxiæ. Neque enim ut ament
amenturúe: in altitudinem quandam & terrorem adituri bella compti, ut
hoſtium oculis, ornantur. Vetuſtiſsimos ſe nobiliſsimosq; Sueuorum
Semnones Semnones memorant. Fides antiquitatis, religione firmatur. Stato tempo
re in ſyluam augurijs patrum & priſca formidine ſacram, omnes eiuſdem
ſanguinis populi legationibus coeunt, cæſoq; publice homine celebrant
barbari ritus horrenda primordia. Eſt & alia luco reuerentia. Nemo niſi
uinculo ligatus ingreditur, ut minor, & poteſtatem numinis præ ſe ferens.
ſi forte prolapſus eſt, attolli & inſurgere haud licitum. per humũ euoluun
tur. eoq; omnis ſuperſtitio reſpicit, tanquam inde initia gentis, ibi regnator
omnium

omnium deus, cætera ſubiecta atq; parentia. Adijcit auctoritatem fortuna Semnonum. centum pagis habitatur. magnoq; corpore efficitur, ut ſe Sueuorum caput credant. Contra Langobardis paucitas, nobilitasq; quod plurimis ac ualentiſsimis nationibus cincti, non per obſequium, ſed prælijs & periclitãdo tuti ſunt. Reudigni deinde & Auiones, & Angli, & Varini, & Eudoſes, & Suardones, & Nuithones fluminibus aut ſyluis muniũtur. nec quicquã notabile in ſingulis, niſi quod in cõmune Herthum, id eſt, Terram matrem colunt, eamq; interuenire rebus hominum, inuehi populis arbitrantur. Eſt in inſula Oceani Caſtum nemus, dicatum in eo uehiculum ueſte contectum, attingere uni ſacerdoti conceſſum. Is adeſſe penetrali deam intelligit, uectamq; bubus fœminis multa cum ueneratione proſequitur. Læti tunc dies, feſta loca, quæcunq; aduentu hoſpitioq; dignatur. Non bella ineunt, non arma ſumunt, clauſum omne ferrum. pax & quies tunc tantum nota, tunc tantũ amata, donec idem ſacerdos ſatiatam conuerſatione mortalium deam templo reddat. mox uehiculum & ueſtes, & ſi credere uelis, numen ipſum ſecreto lacu abluitur. Serui miniſtrant, quos ſtatim idẽ lacus haurit. Arcanus hinc terror, ſanctaq; ignorantia, quid ſit illud quod tantũ perituri uident. Et hæc quidem pars Sueuorũ in ſecretiora Germaniæ porrigitur. Propior (ut quo modo paulo ante Rhenum, ſic nunc Danubium ſequar) Hermundurorũ ciuitas, fida Romanis, eoq; ſolis Germanorum non in ripa commerciũ, ſed penitus, atq; in ſplendidiſsima Rhetiæ prouinciæ colonia paſsim ſine cuſtode tranſeunt. & cum cæteris gentibus arma modo caſtraq; noſtra oſtendamus, his domos, uillasq; patefecimus, non concupiſcentibus. In Hermunduris Albis oritur flumen inclytum & notum olim: nunc, tantum auditur. Iuxta Hermunduros Narifci, ac deinde Marcomani & Quadi agunt. Præcipua Marcomanorũ gloria uiresq;, atq; ipſa etiam ſedes pulſis olim Boijs uirtute parta. Nec Narifci Quadiue degenerant. Eaq; Germaniæ uelut frons eſt, quatenus Danubio prætexitur. Marcomanis, Quadisue uſq; ad noſtram memoriã reges manſerunt ex gente ipſorum, nobile Marobodui & Tudri genus. iam & externos patiuntur. Sed uis & potentia regibus ex auctoritate Romana, raro armis noſtris, ſæpius pecunia iuuantur. Nec minus ualent retro Marſigni, Gothini, Oſi, Burij: terga Marcomanorum, Quadorumq; claudunt. è quibus Marſigni, & Burij ſermone cultuq; Sueuos referunt. Gothinos Gallica, Oſos Pannonica lingua coarguit nõ eſſe Germanos: & quod tributa patiuntur. partem tributorum Sarmatæ, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini, quo magis pudeat, & ferrum effodiunt. omnesq; hi populi pauca campeſtrium, cæterum ſaltus & uertices montiũ iugumq; inſederunt. Diriminit enim ſcinditq; Sueuiam continuum montium iugum, ultra quod plurimæ gentes agunt. ex quibus latiſsimè patet Lygiorum nomẽ in plures ciuitates diffuſum. Valentiſsimas nominaſſe ſufficiet,

Langobardi

Hermunduri
Auguſta Rhetiæ

Albis fl.

Marcomani
Nariſci
Quadi

Marobodui
Tudrus

Marſigni
Burij
Gothini
Oſi

Arios

Arij Helueconas, Manimos, Elysios, Naharualos. Apud Naharualos antiquæ religionis lucus ostenditur. Præsidet sacerdos muliebri ornatu, sed deos interpretatione Romani Castorem Pollucemq; memorant. Eius numinis nomen Alcis. nulla simulachra, nullum peregrinæ superstitionis uestigium. ut fratres tamen, ut iuuenes uenerãtur. Cæterum Arij superuires, quibus enumeratos paulo ante populos antecedunt, truces, insitæ feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra scuta, tincta corpora, atras ad prælia noctes legunt. ipsaq; formidine atq; umbra feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hostium sustinente nouum ac uelut infernum aspectum. nam primi in omnibus prælijs oculi uincuntur. Trans Lygios Gothones regnant, paulo iam addictius quàm cæteræ Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugij, & Lemouij: omniumq; harũ gentiũ insigne, rotunda scuta, breues gladij, & erga reges obsequium. Suionũ hinc ciuitates, ipso in Oceano, præter uiros armaq; classibus ualent. forma nauiũ eo differt, quod utrinq; prora paratam semper appulsui frontem agit: nec uelis ministrantur, nec remos in ordinem lateribus adiungunt. Solutum ut in quibusdam fluminũ, & mutabile, utres poscit, hinc uel illinc remigium. Est apud illos & opibus honos. eoq; unus imperitat, nullis iam exceptionibus, non precario iure parendi. nec arma ut apud cæteros Germanos in promiscuo, sed clausa sub custode & quidem seruo: quia subitos hostium incursus prohibet Oceanus. ociosa porrò armatorum manus facile lasciuiũt. enim uero neq; nobilem, neq; ingenuum, ne libertinum quidem armis præponere regia utilitas est. Trans Suionas aliud mare pigrum, ac prope immotum, quo cingi cludiq; terrarum orbem hinc fides: quod extremus cadentis iam solis fulgor in ortus edurat, adeo clarus, ut sydera hebetet. Sonum insuper emergentis audiri, formasq; deorum, & radios capitis aspici persuasio adijcit. Illuc usq;, & fama uera, tantum natura. Ergo iam dextro Sueuici maris littore Aestyorum gentes alluuntur: quibus ritus habitusq; Sueuorum, lingua Britannicæ propior. Matrem deũm uenerantur. insigne superstitionis, formas Aprorũ gestant. Id pro armis omniumq; tutela, securũ deæ cultorem etiam inter hostes præstat. Rarus ferri, frequens fustium usus. Frumenta cæterosq; fructus patientius quàm pro solita Germanorum inertia laborant. Sed & mare scrutantur. ac soli omnium succinum, quod ipsi Glesum uocant, inter uada atq; in ipso littore legunt. Nec quæ natura quæue ratio gignat, ut Barbaris, quæsitũ compertumue. diu quinetiam inter cætera eiectamenta maris iacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. ipsis in nullo usu, rude legitur. informe perfertur. preciumq; mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas: quia terrena quædam atq; etiam uolucria animalia plerunque interlucent, quæ implicata humore, mox durescente materia, cluduntur. Fœcũdiora igitur nemora lucosq;, sicut Orientis secretis, ubi thura balsamaq;

Heluecones Manimi Elysii Naharuali

Gothones

Suiones

Mare pigrũ & immotũ

Id hodie Germani agstein appellãt, olim glesum, quod instar uitri pelluceat, dictũ: nam Germani uitrum glas appellant

balſamaq; ſudantur, ita Occidentis inſulis terriſq; ineſſe crediderim, quæ uicini ſolis radijs expreſſa atq; liquentia in proximum mare labuntur, ac ui tempeſtatum in aduerſa littora exundant. Si naturam ſuccini admoto igne tentes, in modum tædæ accenditur. alitq; flammam pinguem & olentem: mox ut in picem reſinamue lenteſcit. Suionibus Sitonum gentes conti- *Peucini Baſtarnæ*
nuantur. Cętera ſimiles, uno differũt, quod fœmina dominatur: in tantum non modo à libertate, ſed etiam à ſeruitute degenerant. hic Sueuiæ finis.

Peucinorum, Venedorumq;, & Fennorum nationes Germanis an Sar- *Venedi*
matis aſcribam dubito: quanquam Peucini, quos quidam Baſtarnas uocant, ſermone, cultu, ſede, ac domicilijs, ut Germani agunt. ſordes omnium ac torpor, procerum connubijs mixtis nonnihil in Sarmatarum habitum fœdatur. Venedi multum ex moribus traxerunt. Nam quicquid inter Peucinos Fennosq; ſyluarum ac montium erigitur, latrocinijs pererrant. hi tamen inter Germanos potius referuntur, quia & domos fingunt, & ſcuta geſtant, & peditum uſu ac pernicitate gaudent. quæ omnia diuerſa Sarmatis *Sarmatæ hamaxobij Fenni*
ſunt in plauſtro equoq; uiuentibus. Fennis mira feritas, fœda paupertas. non arma, nõ equi, non penates. uictui herba, ueſtitui pelles, cubile humus. ſola in ſagittis ſpes, quas inopia ferri oſſibus aſperant. Idemq; uenatus uiros pariter ac fœminas alit. Paſſim enim comitantur, partemq; prædæ petunt. Nec aliud infantibus ferarum hymbriumq; ſuffugium, quàm ut in aliquo ramorum nexu cõtegantur. huc redeunt iuuenes, hoc ſenum recepta culum. Id beatius arbitrantur, quàm ingemere agris, illaborare domibus, ſuas alienasq; fortunas ſpe metuq; uerſare. Securi aduerſus homines, ſecuri aduerſus deos, rem difficillimam aſſecuti ſunt, ut illis ne uoto quidem opus ſit. Cætera iam fabuloſa. Helluſios & Oxionas ora hominum uultusq;, corpora atq; artus ferarum gerere, quod ego ut incompertum, in medium relinquam.

FINIS.

BEATVS RHENANVS LECTORI S.

HVNC dialogum uix crediderim eſſe Taciti. quanquam autor quiſquis fuit eius eruditiſſimi ſeculi, teſtatur ſe diſſertiſſimorum hominum ſermonem repetere, quem iuuenis admodum audiuerit, ijſdem numeris ac ijſdẽ orationibus, ut potius loqui illos ipſos lector debeat imaginari q; eum qui cõſcripſit. Sanè fit hic anni ſexti mẽtio Veſpaſiani principatus. quo tempore iuuenis fuit admodum Tacitus. Fit & mẽtio Mutiani, ſenatorumq; eloquẽtium Eprij Marcelli ac Criſpi Vibij, quorum Tacitus quoq; meminit in libris Annaliũ. Nec Iuſtus Fabius cui inſcribitur opuſculum ex Plinij Cæcilij epiſtolis ignotus eſt. Sed haud me latet quædam etiam apud ueteres tam apte conſcripta, ut antiquiora uideri queant quàm ſunt. Suſpicor Iulium iſtum Secundum & M. Aprum, Maternumq; Gallos fuiſſe è Gallia Togata quæ Italis Ciſalpina eſt. Nam ſic alicubi dicit Aper, Quotus quiſq; quum ex Hiſpania uel Aſia, ne quid de Gallis noſtris loquamur, in Vrbem uenit, Saleium

Bassum requirit? Paulopost idem Aper affirmat in Britannia fuisse sese. Cæterum dolendum est hunc libellum tam esse corruptum. Quem dum percurro, lucratus sum obiter cum mendis. Verum alicubi successit res, alicubi nihil diuinando consequi potui. neq; enim erat exemplar aliquod uetustius cum quo conferrem. Coniecturas quasdam hic subdidi.

Et in quem satis erat profluens.) Lego, & inquantum satis erat profl.

Et Aper cum eruditione imbutus.) Scribendum puto, Et Aper communi eruditione imbutus, contemnebat potius literas quàm nesciebat.

Quo minus offensas.) Videtur legendum, offendas, aut offenses. Mox, An ideo librum istum deprehendisti. Malim apprehendisti.

Et ego cui desidiam aduocamur.) Forte, cui desidiæ notamur. Cui scilicet tibi, id est à quo.

Sed & ipsum solum apud nos arguam.) Lego. Sed idipsum. Mox, omittit studium, pro amittit.

Non hercule loricæ gladius in acie firmius munimentum.) Posset etiam legi, Non hercule lorica aut gladius.

Et adiutorium extruit.) Emendaui, Et auditorium extruit. De hoc ambitioso recitandi more, multa apud Plinium in epistolis.

Quod cum natura tua in ipsam artem eloquentiæ ferat.) Scripsimus, in ipsam arcem eloquentiæ.

Tum Vrbanus.) Castigaui, quum Vrbanus. Paulo post, & eruditiones. Malim, & eruditionẽ. Mox scripsimus plurium eiusmodi librorum, pro plurimum.

Quia uideo etiã Graijs accidisse, ut longius absit Aeschines & Demosthenes sacerdos iste enitet.) Tres postremæ dictiones indubiè portẽta sunt mendarum. Quid si legas, ut longius absit Aeschine ac Demosthene Dositheus, & si quis alius Eph. uel Mityl. conten. scl. quatit. Nam fieri potest ut Dositheus aliquis orator apud Græcos eo tempore uixerit quo conditum est hoc opusculum. Comparat itaq; ueterem Aeschinem & recentem Dositheum, si uera coniectura est, aut similem alium. nam huius mihi in mentem uenit, syllabas istarum dictionum rimanti. Id tamen exempli causa putetur dictum. Quod sequitur, quàm Afer. intellige Domitium Afrum præstantissimum oratorem sed tum recentem.

Isq; annus horum nos uocamus) Lego, Isq; annus horũ quos uocamus ann. x. complectitur, incipit Dem.

Et ipsorum quoq; Oratorum paucissima præcepta.) Emendaui, pauciss̃imi, nam sequitur cognouerant.

Nec magis præfert.) Reposui perfert.

Et hiatus compositio.) Castigaui, & hians compositio. Mox sequitur, nisi qui pro nisi quis. Sic & Tullius usurpat.

Nullum sit uerbum uel rubigine infestum.) Scripsi infectum.

Porrò ne in corpore quidem ualitudinem medici probant, quę animi anxietati confixit. Opinor legendum, quæ animi anxietate consistit. Mox, lætissima quæq; antiquorum, Malim lectissima.

Omnes tamen eandem sanctitatem eloquentiæ ferunt.) Reposui sanitatem.

Quamuis in diuersis ingenijs esse quandã iudicij ac uoluminis similitudinem & cognationem.) Scribe luminis.

Vnde oritur illa fœda & præpostera, sed tamen frequens sicut his clam & exclamatio.) Has quatuor particulas, sicut is clam &, in unam confla dictionem, nempe quibusdam, & sic lege: sed tamen frequens quibusdam exclamatio. Paulopost, Ipsis etiam quibus utimur armis, legi possit, utitur.

Miratus, iratus antequam te Aper.) Expunximus, iratus.

Omnis

Omnis cuiuſdam familiæ ſoboles committeretur.) Reſtituimus cuiuſpiam familiæ.

Notus eſt nobis utiq; Ciceronis liber.) Scripſi uobis.

Ex multa eruditione & pluribus partibus.) Caſtigaui, ex multa eruditione ex pluribus artibus ex omniū rerum ſcientia exundat. Mox, pro nō rhetorum ſcholis, ſcripſi, non ut the. ſ.

Pleriſq; autem in quibus hæc quoq; ſcientia requiruntur.) Lego, Pleræq; autem in quibus hæ quoq; ſcientiæ requiruntur.

Niſi eum qui tanquam in aciem omnibus armis inſtructus ſit, in forum.) Tu repone, Niſi eum qui tanquam in aciem omnibus armis inſtructus, ſic in forum omnibus artibus armatus exierit.

Vt in actionibus eorum uix quoq; cottidiani ſermonis.) Caſtigaui, ſex quoq; cottidiani ſermonis.

Sed longe magis facultate & eloquentia contineri.) Legendum, facultate eloquentiam contineri.

Non multo ætatem antecedens.) Scribe, ætate antecedens. Mox pro deducuntur in ſcena ſcholaſticorum, ſcripſi, in ſcenas.

Tanto plus aut principes gratiæ.) Caſtigaui, apud principes.

Non minus rubore quàm præmijs ſtipulabantur.) repoſui, ſtimulabantur.

Item, Neſcio an uenerint in manus noſtras.) emendaui, ueſtras.

Ita cum acciderent, ingentem eloquentiæ materiam ſubminiſtrabant.) Nam præceſſit: Hijs accedebat ſplendor rerum, & magnitudo cauſarum.

More hominum agit, quorum ea natura eſt, ut ſecura uelint.) Lego, nolint.

Quæ & ſi nunc aptior eſt.) Repone, arctior eſt.

Et municipiorū, & legationes.) Scripſi, Et municipiorum legationes, ac partes Italiæ periclitantibus aſsiſterent. Item paulopoſt, abſtinuerint.

Noſtra quoq; ciuitas donec errauit.) Hoc eſt, fluctuauit. Ni malis certauit.

Cum optima cito conſentiant.) Hoc eſt, optimæ ſententiæ. Poterat alioqui legi, & optimi, ſi quis ad perſonam uelit referre.

Neq; illos modus & temp. defuiſſet.) Scripſimus, Neq; illis.

FINIS.

P. CORNELII TACITI EQ. RO.

DIALOGVS, AN SVI SECVLI ORATORES antiquioribus, & quare concedant.

Oratores

Causidici
Aduocati
Patroni

AEPE ex me requiris Iuste Fabi, cur cum priora secula tot eminentium oratorum ingeniis gloriá/que efflorauerint, nostra potissimum ætas deserta, & laude orbata, uix nomen ipsum oratoris retine/at. neq; enim ita appellamus nisi antiquos. Ho/rum autem temporum diserti, causidici, & aduo/cati, & patroni, & quiduis potius quàm oratores uocantur. Cui percunctationi tuæ respondere, & tam magnæ quæstionis pondus excipere, ut aut de ingeniis nostris male existimandum, si idem assequi non possumus, aut de iudicijs, si nolumus, uix hercule auderem, si mea sententia proferenda, ac non disertissimorum nostris temporibus hominum sermo repetendus esset, quos eandem hanc quæstionem pertractantes, iuuenis admodum audiui. Ita non ingenio, sed memoria ac recordatione opus est, ut quæ à præstantissimis uiris & excogitata subtiliter, & dicta grauiter accepi, cum singuli diuersas uel easdem, sed probabiles causas afferrēt, dum formam sui quisq; & animi, & ingenij redderet, ijsdem nunc numeris, ijsdemq; orationibus persequar, seruato ordine disputationis. neq; enim defuit, qui diuersam quoq; partem susci/ret, ac multum uexata & irrisa uetustate, nostrorum temporum eloquen/tiam antiquorum ingeniis anteferret. Nam postero die quàm accuratius

Cato, Tragœdiæ nomen

Maternus Catonem recitauerat, cum offendisse potentium animos dicere tur, tanquam in eo tragœdiæ argumento sui oblitus, tantum Catonem co gitasset, eaq; de re per urbem frequens sermo haberetur, uenerunt ad eum

M. Aper
Iul. Secundus

M. Aper & Iulius Secundus, celeberrima tum ingenia fori nostri: quos ego in iudicijs non utrosq; modo studiose audiebam, sed domi quoq; & in pu blico affectabar mira studiorum cupiditate, & quodam ardore iuuenili, ut fabulas quoq; eorum & disputationes, & arcana semotæ dictionis peni/tus exciperem: quamuis malignè plerique opinarentur, nec Secundo prom/ptum esse sermonem, & Aprum ingenio potius & ui naturæ, quàm institu tione & literis famam eloquentiæ consecutum. Nam & Secundo purus, & pressus, & in quantū satis erat profluens, sermo nō defuit. Et Aper cōmuni eruditione imbutus contemnebat potius literas quàm nesciebat, tanq; ma iorem industriæ & laboris gloriam habiturus, si ingenium eius nullis alie/narum artium adminiculis inniti uideretur. Igitur ut intrauimus cubiculum Materni, sedentem ipsum, quem pridie recitauerat librum intra manus ha bentem, deprehendimus. Tum Secundus: Nil' ne te, inquit, Materne fa bulæ malignorum terrent, quo minus offensas Catonis tui cures? An ideo

librum

librum istum deprehendisti, ut diligentius retractares, & sublatis si quæ prauam interpretandi materiam dederunt, emitteres Catonem non quidem meliorem, sed tamen securiorem? Tum ille, leges tu quidem si uolueris & agnoscès quæ audisti. quod si qua omisit Cato, sequenti tractatione Thyestes dicet. Hanc enim tragœdiam disposui iam, & intra me ipse formaui. Atque ideo maturare libri huius æditionem festino, ut dimissa priore cura, nouæ cogitationi toto pectore incumbam. Adeo te tragœdiæ istæ non satiant (inquit Aper) quo minus omissis orationum & curarum studijs omne tempus modo circa Medeam, ecce nũc circa Thyestem consumas? cum tot amicorum causæ, tot coloniarum & municipiorum clientelæ in forum uocent, quibus uix sufficeres, etiam si non nouum tibi ipse negotium importasses, Domitium & Catonem: id est, nostras quoq; historias & Romana nomina, Gręcorum fabulis aggregares. Et Maternus: perturbarer hac tua seueritate, nisi frequens ac assidua nobis contentio iam propè in consuetudinem uertisset. Nam nec tu agitare & insequi poetas intermittis, & ego cui desidiam aduocamur quotidianum hoc patrocinium defendens aduersus te, poetice exerceo. Quo lætor magis oblatum nobis iudicẽ, qui me uel in futurum uetet uersus facere, uel quod iam pridem opto, sua quoq; autoritate compellat, ut omissis forensium Musarum angustijs, in quibus satis mihi superq; sudatum est, sanctiorem istam & augustiorem eloquentiam colam. Ego uero, inquit Secundus, ante quàm me iudicẽ Aper recuset, faciam quod probi & modesti iudices solẽt, ut in his cognitionibus excusent, in quibus manifestum est, alteram apud eos partem gratia præualere. Quis enim nescit, neminem mihi coniunctiorem esse & usu amicitiæ, & assiduitate contubernij quàm Saleium Bassum, cum optimum uirum tum absolutissimum poetam? porrò si poetica accusatur, non alium uideo reum locupletiorem. Securus sit, inquit Aper, & Saleius Bassus, & quisquis alius studium poeticæ & carminum gloriam fouet, cum causas agere non possit. & ego enim quatenus arbitrium litis huius inueniri non patiar, Maternum solicite plurimum defendi. sed & ipsum solum apud eos arguam, quod natus ad eloquentiam uirilem & oratoriam, qua parare simul & tueri amicitias, adsciscere nationes, complecti prouincias possit, amittit studium, quo non aliud in ciuitate nostra uel ad utilitatem fructuosius, uel ad dignitatem amplius, uel ad urbis famam pulchrius, uel ad totius imperij atque omnium gentium notitiam illustrius excogitari potest. Nam si ad utilitatem uitæ omnia consilia, facta nostra diriguenda sunt, quid erit tutius quàm eam exercere artẽ, qua semper armatus præsidium amicis, opem alienis, salutem periclitantibus, inuidis uero & inimicis metum & terrorem ultro ferat, ipse securus & uelut quadam perpetua potentia ac potestate munitus. cuius uis & utilitas rebus propè fluentibus aliorum, præsidio & tutela intelligitur. sin proprium periculum ir-

Thyestes, altera tragœdia

Forenses Musæ

Quæ cognitiones modestis iudicib. ingratæ

Eloquentiæ oratoriæ & forensis utilitas

repat, non hercule lorica aut gladius in acie firmius munimentũ, quàm reo & periclitanti eloquentia præsidium simul & telum, quo propugnare pariter & incessere, uel in iudicio, siue in senatu, siue apud principẽ possis. Quid aliud infestis patribus nuper Eprius Marcellus, quàm eloquentiam suam opposuit? qui accinctus & minax diſertam quidem sed inexercitatam & eiusmodi certaminum rudem Heluidij sapientiam eluſit. Plura de utilitate non dico, cum præsertim minime contradicturum Maternum meum arbitrer. Ad uoluptatem oratoriæ eloquentiæ transeo, cuius iucunditas non uno alióue momento, sed omnibus propè diebus & propè omnibus horis contingit. Quid enim dulcius libero & ingenuo animo, & ad uoluptates honestas nato, quàm uidere plenam semper & frequentem domum concursu splendidissimorum hominum, idq; scire, non pecuniæ, non orbitati, neq; officijs alicuius administrandis, sed sibijpsi dari? illos quinimmo ornatos & locupletes uenire plerunq; ad iuuenem & pauperem, ut aut sua aut amicorum discrimina commendent. Vlla ne tanta ingentium opum ac magnæ potentiæ uoluptas, quàm spectare homines ueteres, & senes, & totius orbis gratia subnixos, in summa omnium rerum abundantia confitentes id quod optimum sit se non habere? Iam uero qui togatorum comitatus & egressus? quæ in publico species? quæ in iudicijs ueneratio? quod gaudium consurgendi assistendiq; inter tacentes, in unum conuersos, coire populum & circunfundi coràm, & accipere affectum quacunq; orator induxerit? Vulgata dicentium gaudia & imperitorum quoq; oculis exposita, parua censeo. Illa secretiora, & tantum ipsis orantibus nota, maiora sunt. Siue accuratam meditatamq; affert orationem, est quoddam sicut ipsius dictionis, ita gaudij pondus & constantia: siue nouam & recentem curam non sine aliqua trepidatione animus attulerit, ipsa solicitudo commendat euentum, & lenocinatur uoluptati. Sed extemporalis audaciæ, atq; ipsius temeritatis uel præcipua iucunditas est. Nam ingenio quoq; sicut in agro, quanquam alia diu serantur atq; elaborentur, gratiora tamen quę sua sponte nascuntur. Equidem ut de me ipso fatear, non eum diem lætiorem egi, quo mihi latus clauus oblatus est, uel quo homo nouus & in ciuitate minime fauorabili nactus quæsturam, aut tribunatum, aut præturam accepi, eosq; eos quibus mihi pro mediocritate huius quantulæcunq; in dicendo facultatis, aut reũ prospere defendere, aut apud Centumuiros causam aliquam feliciter orare, aut apud principẽ ipsos illos libertos & procuratores principum tueri & defendere datur. Tum mihi supra tribunatus & præturas & consulatus ascendere uideor, tum abire: quod si non in alio oritur, nec in cordicillis datur, nec cum gratia uenit. Quid fama & laus cuiusuis artis cum oratorum gloria comparanda est, qui non illustres in urbe solum apud negotiosos & rebus intentos, sed etiam apud iuuenes & adolescẽtes, quibus morum & indoles est & bona spes sui? Quorum nomina prius parẽtes liberis suis

Eprius Marcellus

Heluidius Priscus

Voluptas oratoriæ eloquentiæ

Latus clauus

suis ingerunt? quos sæpius uulgus imperitum & tunicatus hic populus tran seunteis nomine uocat & digito demonstrat? Aduenæ quoq; & peregrini iam in municipijs & coloniis suis auditos cum primum urbem attigerunt requirunt ac uultus agnoscere concupiscunt. Ausim contendere Marcellum hunc Eprium de quo modo locutus sum, & Crispum Vibium (libenti usenim nouis & recentibus quàm remotis & obliteratis exemplis utor) nõ minus esse in extremis partibus terrarum, quàm Capuæ aut Vercellis, ubi nati dicuntur. nec hoc illis alterius ter millies sestertium præstat, quanquam ad has ipsas opes possunt uideri eloquentiæ beneficio uenisse. Ipsa eloquentia cuius numen & cœlestis uis multa quidem omnibus seculis exempla edidit, ad quantam usq; fortunam homines ingenij uiribus peruenerint. Sed habet, ut supra dixi, propria, & quę non cognoscenda, sed oculis expectanda habemus. Nam quo sordidius & abiectius nati sunt, quoq; notabilior paupertas & angustia rerũ nascentes eos circumsteterunt, eo clariora & ad demonstrandam oratoriæ eloquentiæ utilitatem illustriora exempla sunt, quod sine commendatione natalium, sine substantia facultatũ, neuter moribus egregius, alter habitu quoq; corporis contemptus, per multos iam annos potentissimi, ac donec libuit principes fori, nunc principes in Cæsaris amicitia agtũ feruntq; cuncta, atq; ab ipso principe cum quadam reuerentia diliguntur. Quia Vespasianus uenerabilis senex & patientissimus uir bene intelligit, cæteros quidem amicos suos niti, quę ab ipso acceperint quæq; ipsis accumulare, & in alios congerere promptum est. Marcellum autem & Crispum attulisse ad amicitiam suam quod non à principe acceperint, nec accipi possit. Minimum inter tot ac tanta locum obtinent imagines Attali & statuæ, quę neq; ipsa tamen negliguntur, tam Hercule quàm diuitiæ & opes, quas facilius inuenies qui uituperet quàm fastidiat. His igitur & honoribus & ornamentis, & facultatibus refertas domos eorum uidemus, qui se ab incunte adolescentia causis forensibus & oratorio studio dederunt. Nam carmina & uersus quibus totam uitã Maternus insumere optat (inde enim omnis fluxit oratio) neq; dignitatem ullam auctoribus suis conciliant, neq; utilitates alunt. Voluptatem autem breuem, laudem inanem & infructuosam consequuntur: licet hæc ipsa & quæ deinde dicturus sum, aures tuæ ô Materne respuant. Crebro & si apud te Agamemnon aut Iason diserte loquitur, quis ideo domum defensus, & tibi obligatus redit? Quis Saleium nostrum egregium poetam uel (si hoc honorificentius est) præclarissimum uatem deducit, aut salutat, aut prosequitur? Nempe si amicus, si propinquus, si denique aliquis in aliquod negocium inciderit, ad hunc Secundum recurret, non ad te Materne, quia poeta es, neq; ut pro eo uersus faciας. hi enim Basso domi nascuntur, pulchri quidem & iucundi. quorum tamen hic exitus est, ut cum toto anno, per omnes dies, magna noctiũ parte, unum librũ extulit & lucubrauit, rogare ultro & ambire cogatur, ut sint qui

Eprius Marcellus. Vibius Crispus

Eloquentia forensi parantur opes dignitas & principum fauor

dignentur audire, & ne id quidem gratis: nam & domum mutuatur & auditorium extruit, & subsellia conducit, & libellos dispergit. ut beatissimus recitationum eius euentus prosequatur, omnis illa laus intra unum aut alterum diem uelut in herba uel flore percepta, ad nullam certam & solidam peruenit frugem: nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut mansurum in animo cuiusquam beneficium, sed clamorem uagum, & uoces inanes, & gaudium uolucre. Laudauimus nuper ut miram & eximiam Vespasiani liberalitatem, quod quingenta sestertia Basso donasset. Pulchrum id quidem, indulgentiam principis ingenio mereri, quanto tamen pulchrius, si ita res familiaris exigat, se ipsum colere, suam experiri libertatem? Adice quod poetis, si modo dignum aliquid elaborare & efficere uelint, relinquenda conuersatio amicorum, & iucunditas urbis, deserenda cætera officia, utcp ipsi dicunt, in nemora & lucos, id est, in solitudinẽ recedendum est. Nec opinio quidem & fama cui soli seruiunt, & quod unum esse precium omnis sui laboris fatentur, æque poetas quàm oratores sequitur, quoniam mediocreis poetas nemo nouit, bonos pauci. Quando enim rarissimarum recitationum fama in totam urbem penetrat metrum, ut per tot prouincias innotescat? quotus quisqp cum ex Hispania uel Asia, ne quid de Gallis nostris loquamur, in urbem uenit, Saleium Bassum requirit? atqp adeo si quis requirit & semel uidit, transit &, contentus est, ut si picturam aliquam uel statuam uidisset. Neque hunc meum sermonem sic accipi uolo, tanquam eos quibus natura sua oratorũ ingenium denegauit, deterream à carminibus, si modo in hac studiorum parte oblectare otium & nomen inferere possunt famæ. Ego uero omnem eloquentiam omnesqp eius partes sacras & uenerabiles puto. Nec solum cothurnum nostrum, aut heroici carminis sonum, sed lyricorum quoque iucunditatem, & elegorum lasciuias, & iamborum amaritudinem, epigrammatum lusus, & quamcunque aliam speciem eloquentia habeat, anteponendam cæteris aliarum artium studijs credo. sed tecum mihi Materne res est, quod cum natura tua in ipsam arcem eloquentiæ ferat, errare mauis, & summa adeptus, in leuioribus subsistis. Vt si in Græcia natus esses, ubi ludicras quoqp artis exercere honestum est, tibi Nicostrati robur ac uires diu dedissent, non paterer immanes illos ad pugnam natos lacertos, leuitate iaculi aut iactu disci uanescere: sic nunc te ab auditorijs & theatris, in forum & ad causas, & ad uera prælia uoco: cum præsertim ne ad id quidem cõfugere possis, quod plerisqp patrocinatur, tanquam minus obnoxiũ sit offensis poetarum quàm oratorum studium. Efferuescit enim uis pulcherrimæ naturæ tuæ, nec pro amico aliquo, sed quod periculosius est, pro Catone offendis. nec excusatur offensa necessitudine officij aut fide aduocationis, aut fortuitæ & subitæ dictionis impetu. At tu meditatus uideris elegisse personam notabilem & cum auctoritate dicturam. Sentio quid responderi possit, hinc ingentis

ex

Poetæ recitabant olim carmina sua

Poetarum merces

Poetæ solitudine opus habent

Opinio & fama

Mediocreis poetas nemo nouit, bonos pauci

Loquitur de Catone Materni tragœdia

ex his assensus, hinc in ipsis auditorijs præcipue laudari & mox omnium sermonibus ferri. Tolle igitur quietis & securitatis excusationem, cum tibi sumas aduersarium superiorem. nobis satis sit priuatas & nostri seculi controuersias tueri, in quibus expressis si quando necesse sit pro periclitante amico potentiorum aures offendere, & probata sit fides & libertas excusata.

Quæ cum dixisset Aper acrius, ut solebat, & intento ore, remissus & subridens Maternus, Paraui, inquit, me non minus diu accusare oratores quàm Aper laudat. Fore enim arbitrabar ut à laudatione eorum digressus detractaret poetas, atq; carminum studium prosterneret: arte quadam mitigauit concedendo his qui causas agere non possent, ut uersus facerent. Ego autem sicut in causis agendis niti fortasse possum, ita recitationes tragœdiarum, & ingredi, & efficere famam auspicatus sum, tum quidem cum in Nerone improbam & studiorum quoq; sacra prophanantem uaticinij potentiam fregi. hodie si quid in nobis notitiæ ac nominis est, magis arbitror carminum quàm orationum gloria partum. ac me deiungere à forensi labore constitui, nec comitatus istos & egressus aut frequentiam salutationum concupisco, non magis quàm æra & imagines quæ etiam iam me nolente in domum meam irruperunt. Nam statum cuiusq; ad securitatem melius innocentia tueor quàm eloquentia. nec uereor, ne mihi unquam uerba in senatu nisi pro alterius discrimine facienda sint. Nemora uero, & luci, & secretum ipsum quod Aper increpabat, tantam mihi afferunt uoluptatem, ut inter præcipuos carminum fructus numerem, quod nec in strepitu, nec sedente ante ostium litigatore, nec inter sordes ac lachrymas reorum componuntur, sed secedit animus in loca pura atq; innocentia, fruiturq; sedibus sacris. Hæc eloquentiæ primordia, hæc penetralia. hæc primum habitu cultuq; commoda mortalibus, in illa casta & nullis contacta uitijs pectora influxit. sic oracula loquebantur. Nam lucrosæ huius & sanguinantis eloquentię usus, recens, & malis moribus natus, atq; ut tu dicebas Aper, in locum teli repertus. Cæterum felix illud & ut more nostro loquar, aureum seculum & oratorum & criminum impos, poetis & uatibus abundat, qui benefacta canerent, non qui male admissa defenderent, ne aut illud clamore aut angustiæ honor primum apud deos, quorum proferre responsa & interesse epulis ferebantur. Deinde quod apud illos dijs genitos sacrosq; reges, inter quos neminem causidicorum, sed Orphea ac Linum, ac si introspicere altius uelis, ipsum Apollinem accepimus. uel si hæc fabulosa nimis & cõposita uidentur, illud certe mihi concedis Aper, non minorẽ honorem Homero quàm Demostheni apud posteros, nec angustioribus terminis famam Euripidis, aut Sophoclis, quàm Lysiæ aut Hyperidis includi. plures hodie reperies qui Ciceronis gloriam, quàm Virgilij detractent. Nec ullus Asinij aut Messalæ liber tam illustris est, quàm Medea Ouidij, aut Vari Thyestes. Ac ne fortunã quidem uatum,

Pro poetica aduersus eloquentiam forensem

Poetarum secretum

Lucrosa ac sanguinans eloquentia

Poetis aureũ seculum abundabat, carebat oratoribus

Homerus non minor Demosthene

& illud

& illud felix contubernium comparare timuerim cum inquieta & anxia o/
ratorum uita. licet illos agitent certamina & pericula ſua & controuerſiæ,
malo ſecurum & ſecretum VIRGILII ſeceſſum, in quo tamen neq; apud
diuum Auguſtum gratia caruit, neque apud populum Romanum noti/
tia. Teſtes Auguſti epiſtolæ, teſtis ipſe populus, qui auditis in theatro uer/
ſibus Virgilij, ſurrexit uniuerſus, & forte præſentem ſpectantemq; Virgili
um ueneratus eſt, ſic quaſi Auguſtum. Ne noſtris quidem temporibus Se/
Secund. Pom/ponius poeta cundus Pomponius Aphro Domitio uel dignitate uitæ uel perpetuitate
famæ ceſſerit. Nam Criſpus & Marcellus ad quorum exempla me uocas,
Domitius A/pher orator quid habent in hac præſenti fortuna concupiſcendum? an quod timent,
an quod timentur? quod cum quotidie aliquid rogentur, hi quibus præ/
ſtant indignantur? quod alligati cũ adulatione, nec imperantibus unquam
ſatis ſerui uidentur, nec nobis ſatis liberi? Quæ hæc ſumma rerum poten/
Liberti tia eſt? tantum poſſe liberti ſolent. Me uero dulces (ut Virgilius ait) Mu/
ſæ remotum à ſollicitudinibus, & curis, & neceſſitate quotidie aliquid con/
tra animum faciendi, in illa ſacra illoſq; fontes ferant: nec inſanum ultra
& lubricum forum famamq; pallentem trepidus experiar: Non me fremi/
tus ſalutantium, nec anhelans libertus excitet. nec incertus futuri, teſtamen
tum pro pignore ſcribam. nec plus habeam quàm quod poſſim cui uelim
relinquere quandocunq; fatalis & meus dies ueniet. ſtatuarq; tumulo non
mœſtus & atrox, ſed hilaris & coronatus. & pro memoria mei, nec conſu/
lat quiſquam nec roget. Vix dum finierat Maternus concitatus & uelut
Vrb. Meſſala inſtinctus, cũ Vrbanus Meſſala cubiculum eius ingreſſus eſt, ſuſpicatusq;
ex ipſa intentione ſingulorum altiorem inter eos eſſe ſermonem: Num pa/
rum tempeſtiuus inquit, interueni, ſecretum conſilium & cauſę alicuius me/
ditationem tractantibus? Minime minime, inquit Secundus, atq; adeo uel/
lem maturius interueniſſes. delectaſſet enim te & Apri noſtri accurratiſſi/
mus ſermo, cum Maternum ut omne ingenium ac ſtudium ſuum ad cau/
ſas agendas conuerteret, exhortatus eſt: & Materni pro carminibus ſuis læ
ta, utq; poetas defendi decebat audenter, poetarum quàm oratorum ſimi/
lior oratio. Me uero inquit, & ſermo ipſe infinita uoluptate affeciſſet, atq;
Forenſia negocia id ipſum delectat quod uos uiri optimi & temporum noſtrorum oratores,
Declamatori/um ſtudium non forenſibus tantum negotijs, & declamatorio ſtudio ingenia ueſtra
exercetis, ſed eiuſmodi etiam diſputationes adiungitis, quæ & ingenium
alunt & eruditionem, & literarum iucundiſſimum oblectamentum cum
uobis qui illa diſputatis, afferunt, tum etiam his ad quorum aures perue/
Iul. Aſiatici uitam com/poſuit Se/cundus nerint. Itaq; Hercule non minus probari uideo in te Secunde quod Iulij
Aſiatici uitam componendo, ſpem hominibus feciſti plurium eiuſmodi li/
brorum, quàm in Apro quod nondum à ſcholaſticis controuerſijs receſſit,
& otium ſuum mauult nouorum rhetorum more quàm ueterum orato/
rum conſumere. Tum Aper, non deſinis Meſſala uetera tantum &
antiqua

antiqua mirari, noſtrorum autem temporum ſtudia irridere atq; contemnere? Nam hunc tuum ſermonem ſæpe excepi, cum oblitus & tuæ & fratris tui eloquentiæ, noſtro hoc tempore oratorem contendere antiquis, eſſe creditis audacius: quo malignitatis opinionem non uerebaris, cum eam gloriam quam tibi alij concedunt ipſi tibi denegares. Neq; illius, inquit, ſermonis mei pœnitētiam ago, neq; aut Secundum aut Maternum aut teipſum Aper (quanquam interdum in cōtrarium diſputes) aliter ſentire credo. Ac uelim impetratum ab aliquo ueſtrum, ut cauſas huius infinitæ differentiæ ſcrutetur ac reddat, quas mecum ipſe plerunq; conquiro: & quod quibuſdam ſolatio eſt, mihi auget quæſtionem, quia uideo etiam Graijs accidiſſe, ut longius abſit Aeſchines & Demoſthenes ſacerdos iſte enitet, & ſi quis alius Epheſum uel Mitylenas contentus ſcholaſticorum clamoribus quatit, quàm Afer aut Africanus aut uos ipſi à Cicerone aut Aſinio receſſiſtis. Magnam, inquit Secundus, & dignam tractatu quæſtionem mouiſtis: ſed quis eam iuſtius explicauerit quàm tu, ad cuius ſummam eruditionem & præſtantiſſimum ingenium cura quoq; & meditatio acceſſit? Et Meſſala, aperiam inquit cogitationes meas, ſi illud à uobis ante impetrauero, ut uos quoq; ſermonem hūc noſtrum adiuuetis. Pro duobus, inquit Maternus, promitto. nam & ego & Secundus exequemur partes, quas intellexerimus te nō tam omiſiſſe quàm nobis reliquiſſe. Aprum enim ſolere diſſentire, & tu paulo ante dixiſti, & ipſe ſatis manifeſtus eſt iamdudum in contrarium accingi, nec æquo animo perferre hanc noſtram pro antiquorum laude concordiam. Non enim, inquit Aper, inauditum & indefenſum ſeculum noſtrum patiar hac ueſtra cōſpiratione damnari. Sed hoc primum interroga bo, quos uocetis antiquos, quam oratorum ætatem ſignatione iſta determinetis? Ego enim cum audio antiquos, quoſdam ueteres & olim natos intelligo, ac mihi uerſantur ante oculos Vlyſſes & Neſtor quorum ætas mille ferè & cc. annis ſeculum noſtrum antecedit: uos autem Demoſthenem & Hyperidem percipitis, quos ſatis conſtat Philippi & Alexandri temporibus floruiſſe, ita tamē ut utriq; ſuperſtites eſſent. Ex quo apparet non multo plures quàm ccc. annos intereſſe inter noſtram & Demoſthenis ætatem. quod ſpacium temporis, ſi ad infirmitatem corporum noſtrorum referas, fortaſſe longum uideatur: ſi ad naturam ſeculorum & reſpectū huius immenſi æui, perquam breue, & in proximo eſt. Nam ſi, ſicut Cicero in Hortenſio ſcribit, is eſt magnus & uerus annus, quo eadem poſitio cœli ſyderumq;, quæ cum maxime eſt, rurſum exiſtet, iſq; annus horum quos uocamus annorum xij. dcccliiij. complectitur, incipit Demoſthenes ueſter quē uos ueterē & antiquum fingitis, non ſolum anno quo nos, ſed ferè eodem menſe extitiſſe. Sed tranſeo ad Latinos oratores, in quibus non Menenium ut puto Agrippam, qui poteſt uideri antiquus, noſtrorū temporum diſertis anteponere ſoletis, ſed Ciceronē, & Cæſarem, & Cæliū, & Caluum, & Bru-

Antiqui
Vlyſſes
Neſtor
Demoſthenes
Hyperides
Annus magnus
Menenius Agrippa
Cicero
Cæſar
Cælius
Caluus

Brutus Asinius Messala

& Brutum, & Asinium, & Messalam, quos quidem cur antiquis tempori-
bus potius ascribatis quàm nostris, non uideo. nam ut de Cicerone ipso lo
quar, Hirtio nempe & Pansa consulibus, ut Tyro libertus eius scripsit, vij
Idus occisus est, quo anno diuus Augustus in locum Pansę & Hirtij se &
Q. Pediũ coss. suffecit. statue viij & l annos, quibus mox diuus Augustus
Remp. rexit: adijce Tiberij tres & uiginti, & propè quadriennium Cai, ac
bis quaternosdenos Claudij & Neronis annos, atq; unum Galbæ & O-
thonis, & Vitellij unum annum, ac sextam iam felicis huius principatus sta-

C. & xx anni, unius hominis ætas

tionem, qua Vespasianus Remp. fouet, c & xx anni ab interitu Ciceronis
in hunc diem colliguntur, unius hominis ætas. Nam ipse ego in Britannia
uidi senem, qui se fateretur & pugnæ interfuisse, qua Cæsarem inferentem
arma Britanniæ, arcere littoribus, & pellere aggressi sunt. Ita si eum qui ar-
matus C. Cæsari restitit, uel captiuitas uel uoluntas, uel fatum aliquod in ur
bem pertraxisset, idem Cæsarem ipsum & Ciceronem audire potuit, & no

Congiarium

stris quoq; auctoribus interesse. Proximo quidem congiario ipsi uidistis
plerosq; senes, qui se à diuo quoque Augusto semel atq; iterum accepisse
congiarium narrabant. ex quo colligi potest, & Coruinum ab illis & Asi-
nium audiri potuisse. Nam Coruinus in medium usq; Augusti princi-
patum, Asinius penè ad extremum durauit. Nec diuidatis seculum, & an-
tiquos ac ueteres uocetis oratores, quos eorundem hominum aures agno-
scere ac uelut cõiungere & copulare potuerunt. Hæc ideo prædixi, ut si qua
& horum oratorum, fama, gloriaq;, ac laus tẽporibus adquiritur, eandem
docerem in medio sitam, & propiorem nobis quàm Ser. Galbę, Caio Car
boni, quosq; alios antiquos merito uocaremus. Sunt enim horridi, & impo
liti, & rudes, & informes, & quos utinam imitatus non esset Caluus uester
aut Cælius, aut ipse Cicero. Agere enim fortius iam & audentius uolo, si il
lud ante prædixero, mutari cum temporibus formas & genera dicendi. Si-

Mutãtur cum tẽporibus formæ & genera dicendi

cut Catoni seni comparatus C. Gracchus, plenior & uberior: sic Graccho
politior & ornatior, Crassus: sic utroq; distinctior & urbanior & altior, Ci-
cero: Cicerone mitior Coruinus & dulcior, & in uerbis magis elaboratus.
Nec quæro quis disertissimus. Hoc interim probasse contentus sum, non

Non est unus eloquentiæ uultus

esse unum eloquentiæ uultum, sed in illis quoque quos uocatis antiquos,
plures species deprehendi: nec statim deterius esse quod diuersum est: ui-
tio autem malignitatis humanæ uetera semper in laude, præsentia in fasti-

Appius Cæcus

dio esse. Nam non dubitamus inuentos qui pro Catone Appium Cæ-
cum magis mirarentur. Satis constat nec Ciceroni quidem obtrectatores
defuisse, quibus inflatus, & tumens, nec satis pressus, supra modum exul-
tans & superfluens & parum antiquus uideretur. Legisti utique & Cal-
ui, & Bruti, ad Ciceronem missas epistolas. ex quibus facile est depre-
hendere, Caluum quidem Ciceroni uisum exanguem, ac tritum, Bru-
tum autem otiosum atque disiunctum, Rursumq; Ciceronem à Caluo
quidem

quidem male audiuisse tanquam solutum & enervem: à Bruto autem, ut ipsius uerbis utar, tanquam fractum atq; elumbem. Si me interroges, omnes mihi uideri uerum dixisse. sed mox ad singulos ueniam, nec mihi cum uniuersis negotium est. Nam quatenus antiquorũ admiratores hunc uelut terminum antiquitatis constituere solent, quem usque ad Cassium Severum faciunt, quem primum affirmant flexisse ab illa uetere, atque dicendi uia directa, non infirmitate ingenij, nec inscitia literarum transtulisse se ad id dicendi genus contendo, sed iudicio & intellectu. Vidit namq;, ut paulo ante dicebam, conditionem temporum & diuersitates auctorum, formam quoq; ac speciem orationis remutandam. Facile perferebat prior iste populus, ut imperitus & rudis, imperitissimarum orationum spacia: atq; idipsum laudabat, si dicẽdo quis diem eximeret. Ita uero longa principiorum præparatio, & narrationis altè repetita series, & multarum diuisionum ostentatio, & mille argumentorum genera, & quicquid aliud aridissimis Hermagoræ & Apollodori libris præcipitur, in honore erat: & si quis odoratus philosophiam, atque ex ea locum aliquem orationi suæ inserret, in cœlum laudibus ferebatur. Nec mirum. erant enim hæc noua & incognita: & ipsorum quoque oratorum paucissimi præcepta & rhetorum aut philosophorum placita cognouerant. At hercule peruulgatis iam omnibus, cum uix in cortina quisquam assistat, qui elementis studiorum & si non instructus, at certe imbutus sit, nouis & exquisitis eloquentiæ itineribus opus est, per quæ orator fastidium aurium effugiat, utique apud eos iudices qui ui aut potestate non iure & legibus cognoscunt, & nec accipiunt tempora sed constituunt, nec expectandum habent oratorem dum illi libeat de ipso negotio dicere, sed sæpe ultro admonent, atq; aliò transgredientem reuocant & festinare se testantur. Quis nunc ferat oratorem de infirmitate ualetudinis suæ præfantem? qualia sunt ferè principia Coruini. Quis quinque in Verrem libros expectauerit? Quis de exceptione & formula perpetietur illa immensa uolumina, quæ pro M. Tullio, aut A. Cæcina legimus? Præcurrit hoc tempore iudex dicentem, & nisi aut cursu argumentorum, aut colore sententiarum, aut nitore & cultu descriptionum inuitatus & corruptus est, auersatur dicentem. Vulgus quoq; assistentium & affluens & uagus auditor assueuit iam exigere lætitiam & pulchritudinem orationis, nec magis perfert in iudicijs tristem & impexam antiquitatem, quàm si quis in scena Roscij, aut Turpionis aut Ambiuij exprimere gestus uelit. Iam uero iuuenes & ipsa studiorum incude positi, qui profectus sui causa oratores sectantur, non solum audire, sed etiam referre domum aliquid illustre & dignum memoria uolunt: Traduntq; inuicem, ac sæpe in colonias ac prouincias suas scribunt, siue in suis aliquis arguta & breui sententia effulsit, siue locus exquisito & poetico cultu enituit. exercetur enim iam ab oratore etiam poeticus decor, non Actij aut Pacuuij

Cassius Severus

Populus olim rudis

Aridissimi Hermagoræ & Apollodori libri

In cortina assistens

Tristis & impexa antiquitas

ueterno inquinatus, sed ex Oratij, & Virgilij, & Lucani sacrario prolatus. Horũ igitur auribus, & iudicijs obtemperãs, nostrorum oratorũ ætas pulchrior & ornatior extitit. Neq; ideo minus efficaces sunt orationes nostræ, quia ad aures iudicantium cum uoluptate perueniũt. Quid enim si infirmiora horum temporum templa credas, quia non rudi cemento, & informibus tegulis extruuntur, sed marmore nitent & auro radiantur? Equidem fateor uobis simpliciter, me in quibusdam antiquorum uix risum, in quibusdam aũt uix somnum tenere, nec unum de populo. Canuti aut Aride Furnio & Toranio, quiq; alios in eodem ualetudinario hæc ossa & hanc maciem probant. Ipse mihi Caluus cum unum & uiginti, ut puto, libros reliquerit, uix in una aut altera oratiuncula satis facit. nec dissentire cæteros ab hoc meo iudicio uideo. quotus enim quisq; Calui in Asitium aut in Drusum legit? at hercule in hominum studiosorũ manibus uersantur accusationes quæ in Vatinium conscribuntur, ac præcipue secunda ex his oratio. est enim uerbis ornata, & sententijs auribus iudicum accommodata: ut scias ipsum quoq; Caluũ intellexisse quid melius esset, nec uoluntatẽ quin sublimius & cultius diceret, sed ingeniũ ac uires defuisse. Quid ex Cælianis orationibus? nempe hęc placent siue in uniuersa parte factum in quibus nitorem & altitudinẽ horum temporũ agnoscimus. Sordes aũt uerborum, & hians compositio & inconditi sensus redolent antiquitatem. nec quenquam adeo antiquarium puto, ut Cælium ex ea parte laudet, qua antiquus est. Concedamus sanè C. Cæsari ut propter magnitudinem cognitionis & occupationes rerum minus eloquentia effecerit, quàm diuinum eius ingenium postulabat, tam hercule quàm Brutum philosophiæ suæ relinquamus. Nam in orationibus minorem esse fama sua etiam admiratores eius fatentur, nisi forte quisquam aut Cæsaris pro Decio Samnite, aut Bruti pro Deiotaro Rege, cæterosq; cuiusdam lenti luminis ac temporis libros legit, nisi qui & carmina eorundem miratur. fecerunt enim & carmina, in Bibliothecas retulerunt, non melius quàm Cicero, at felicius, quia illos fecisse pauciores sciunt. Asinius quoq; quanquam propioribus temporibus natus sit, uidetur mihi inter Menenios & Appios studuisse. Pacuuium certe, & Actium nõ solum tragœdijs, sed etiam orationibus suis expressit, adeo durus & siccus. Oratio autem sicut corpus hominis ea demum pulchra est, in qua non eminent uenæ, nec ossa numerantur, sed temperatus ac bonus sanguis implet membra & exurgit toris, ipsos quoq; neruos robur tegit, & decor commendat. Nolo Coruinum insequi, quia non per ipsum stetit quo minus læ titiam nitoremq; nostrorum temporum exprimeret. Viderimus inquam iudicio eius uis aut animi aut ingenij sufficeret. Ad Ciceronem uenio, cui eadem pugna cum æqualibus suis fuit, quæ mihi uobiscũ est. Illi enim antiquos mirabantur, ipse suorum temporum eloquentiam anteponebat. nec ulla re magis eiusdem ætatis oratores præcurrit quàm iudicio. Primus enim excoluit

In eodem ualetudinario

Calui in Vatinium accusationes

Cæliąnæ orationes

C. Iul. Cæsar

Brutus

Asinius

Oratio pulchra

Messala Coruinus

Cicero

Ciceronis iudicium

excoluit orationem, primus & uerbis delectum adhibuit, & compositioni artem: locosq; altiores attentauit, & quasdam sententias inuenit: utiq; in his orationibus quas senior iam & iuxta finem uitæ composuit, id est, post quam magis profecerat, usuq; & experimentis didicerat, quod optimum dicendi genus est. Nam priores eius orationes non carent uitijs antiquitatis: lentus est in principijs, longus in narrationibus, otiosus circa excessus: tarde commouetur, raro incalescit: pauci sensus opt. & cum quodam lumine terminatur: nihil ex tempore referre possis: & uelut in rudi ædificio, firmus sanè paries & duraturus, sed non satis expolitus & splendens. Ego autem oratorem sicut locupletem ac laudatum patrem familiæ non eo tantum uolo tecto tegi, quod hymbrem ac uentum arceat, sed etiam quod uisum & oculos delectet: non ea solum instrui supellectile quæ necessarijs usibus sufficiat, sed etiam sit in apparatu eius, & aurum, & gemmę, ut sumere in manus aut aspicere sæpius liceat: quædam uero procul arceantur ut iam obliterata & olentia: nullum sit uerbum uelut rubigine infectum, nulli sensus tarda & inerti structura in morem Annalium componantur: fugiat fœdam & insulsam scurrilitatem, uariet compositionem, nec omnes clausulas uno & eodem modo determinet. Nolo irridere rotam fortunæ, & ius Verrinum, & illud tertio quoq; sensu in omnibus pro sententia positum, esse uideatur. Nam & hoc inuitus rettuli & plura omisi, quæ tamen sola mirantur atq; exprimunt, hi qui se antiquos oratores uocabant, neminem nominabo, genus hominum signasse contentus, sed uobis utiq; uersantur ante oculos qui Lucillium pro Oratio, & Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquentia tui Aufidij Bassi, aut Seruilij Noniani ex comparatione Sisenæ aut Varronis sordet, qui rhetorum nostrorum commentarios fastidiunt, oderunt, Calui mirãtur: quos more prisco apud iudicem fabulantes auditores sequuntur, non populus audit, uix denicq; litigator perpetitur, adeo mœsti & inculti illam ipsam quam iactant sanitatem, sed ieiunio consequuntur. Porrò ne in corpore quidem ualetudinem medici probant, quæ animi anxietati confinis sit. parum est ægrum non esse, fortem & lætum & alacrem uolo. propè abest ab infirmitate in quo sola sanitas laudatur. Vos ergo disertissimi, ut potestis, ut facitis, illustrate seculum nostrum pulcherrimo genere dicendi. Nam & te Messala uideo lætissima quæq; antiquorum imitantem. Et uos Materne ac Secunde ita grauitati summum nitorem & cultum uerborum miscetis, ea electio inuentionis, is ordo rerum, & quotiens causa poscit, ubertas, ea (quotiens permittitur) breuitas, is compositionis decor, sententiarum planitas: sic expromitis affectus, sic libertatem temperatis, ut etiam si nostra iudicia maligni-tas & inuidia tardauerit, uerum de uobis daturi sint posteri nostri. Quæ cum Aper dixisset, Agnoscitis ne inquit Maternus uim & ardorem Apri nostri? quo torrente, quo impetu sæculum nostrum defendit? q̃ copiose,

Orationes quas senior scripsit, meliores

Priores orationes

Orator qualis

Annales prisci

Esse uideatur clausula apud Ciceronem frequens

Sanitatẽ orationis ieiunio rerũ consequi

ac uarie uexauit antiquos? quanto non ſolum ingenio ac ſpiritu, ſed etiam eruditione & arte ab ipſis mutuatus eſt, per quæ mox ipſos inceſſeret? Tu um tamen Meſſala promiſſum ita mutaſſe non debes. neq; enim defenſo res antiquorum exigimus, nec quenquam noſtrorum, quanquam modo laudati ſumus, his quos infectatus eſt Aper comparamus. ac ne ipſe qui dem ita ſentit, ſed more ueteri & alijs ueſtris philoſophis ſæpe celebrato ſumpſit ſibi contradicendi partes. Exprime nobis non laudationem anti quorum (ſatis enim illos fama ſua laudat) ſed cauſas cur in tantum ab eo quentia eorum receſſerimus, cum præſertim centum & xx annos ab interi tu Ciceronis in hunc diem effici ratio temporum collegerit. Tum Meſſala: ſequar à te præſcriptam formam Materne. neq; enim diu cõtradicendum eſt Apro, qui primum, ut opinor, non mouit, tanquam parum pro

Antiqui ſiue maiores

prie antiqui uocarentur, quos ſatis conſtat ante centum annos fuiſſe. Mi hi autem de uocabulo pugna non eſt, ſiue illos antiquos, ſiue maiores, ſiue quo alio mauult nomine appellet, dummodo in confeſſo ſit eminentiorem

Eminẽtior Ciceroniani ſeculi eloquentia

illorum temporum eloquentiam fuiſſe. Ne illi quidem parti ſermonis eius repugno, ſi quo minus fatetur plures formas dicendi etiam ijſdem ſæculis, nedum diuerſis extitiſſe. Sed quomodo inter Atticos oratores Demoſthe ni tribuerit, proximum autem locum Aeſchines & Hyperides & Lyſias & Lycurgus obtinent, omnium autem conſenſu hęc oratorum ætas maxime probatur: ſic apud nos Cicero quidem cęteros eorundem temporum diſer

Cicero cæteros eorundem temporum diſertos antecellit

tos anteceſſit. Caluus autem & Aſinius & Cæſar & Cælius & Brutus ſic iu re & prioribus & ſequentibus anteponuntur. nec refert qui inter ſe ſpecie differant, cum genere conſentiant. at triſtior Caluus, numeroſior Aſinius, ſplendidior Cæſar, amarior Cælius, grauior Brutus, uehementior & pleni or & ualentior Cicero, omnes tamen eandem ſanitatem eloquentię ferunt: ut ſi omnium pariter libros in manum ſumpſeris, quamuis in diuerſis inge

Mutua malignitas ueterum

nijs, eſſe quandam iudicij ac uoluminis ſimilitudinẽ & cogitationem. Nam quod inuicem ſe obtrectauerunt, & ſuperſunt aliqua epiſtolis eorum in ſerta, ex quibus mutua malignitas detegitur, non eſt oratorum uitium, ſed hominum. Nam & Caluum & Aſinium & ipſum Ciceronem credo ſoli tos & inuidere, & liuere, & cæteris humanæ infirmitatis uitijs affici. ſolum inter hos arbitror Brutum non malignitate nec inuidia, ſed ſimpliciter & ingenue iudicium animi ſui detexiſſe. an inuideret Ciceroni, qui mihi uide tur ne Cæſari quidem inuidiſſe? Quod ad Ser. Galbam & C. Lelium atti net, & ſi quos alios antiquorum agitare non deſiſtit, nõ exigit defenſorem,

Eloquentia nascens nec ſatis adulta

cum fatear quædam eloquentiæ eorum, ut naſcenti adhuc nec ſatis adultæ defuiſſe. Cæterum ſi omiſſo optimo illo, & perfectiſſimo genere eloquen tiæ, eligenda ſit forma dicendi, malim hercule C. Gracchi impetum, aut L. Craſſi maturitatem, quàm calamiſtros Mecenatis, aut tinnitus Gallionis: adeo melius oratorem, uel hirta toga induere, quàm fucatis & meretricijs

ueſtibus

uestibus insignire. Neq; enim oratorius iste, immo hercule ne uirilis qui-
dem cultus est, quo plericq; ipsorum nostrorum actores ita utuntur, ut lasci-
uia uerborum & leuitate sententiarum, & licentia compositionis, histriona-
les modos exprimant, quodq; uix auditu fas esse debeat, laudis & gloriæ &
ingenij loco plericq; iactant, cantari saltaricq; commentarios suos. Vnde ori
tur illa fœda & præpostera, sed tamen frequens quibusdam exclamatio, ut
oratores nostri temerè dicere, histriones disertè saltare dicantur. Equidem
non negauerim Cassium Seuerum, quē solum Aper noster nominare au-
sus est, si his comparetur qui postea fuerunt, posse oratorem uocari, quan-
quam in magna parte librorum suorum plus uis habeat quàm sanguinis.
Primus enim contempto ordine rerum, omissa modestia, ac pudore uerbo
rum, ipsis etiam quibus utimur armis incompositus, & studio feriendi ple-
runq; deiectus nō pugnat, sed rixatur. Cæterum, ut dixi sequentibus com
paratus, & uarietate eruditionis, & lepore urbanitatis & ipsarum uirium ro
bore, multum cæteros superat, Quorum neminem Aper nominare & ue-
lut in aciem educere sustinuit. Ego autem expectabam, ut Bruto, Asinio, &
Cęlio & Caluo, aliud nouum agmen produceret, pluris q; uel certe totidem
nominaret; ex quibus alium Ciceroni, alium Cæsari, singulis demum sin-
gulos opponeremus. Nunc detrectasse nominatim antiquos oratores con
tentus, neminem sequentium laudare ausus est, nisi in publicum & in com-
mune. ueritum credo ne multos offenderet, si paucos excerpsisset. quotus
enim quisq; scholasticorum non hac sua persuasione fruitur, ut se ante Ci-
ceronem numeret, sed planè post Gabinianum? At ego non uerebor no-
minare singulos, quo facilius propositis exemplis appareat quibus gradi-
bus fracta sit & diminuta eloquentia. Appropera inquit Maternus, & po-
tius exolue promissum: neq; enim hoc colligi desideramus, disertiores es-
se antiquos, quod apud me equidem in cōfesso est. Sed causas exquirimus,
quas te solitum tractare, pauloante, plane mitiore eloquētia & temporum
nostrorum, miratus, antequam te Aper offenderet maiores tuos lacessen-
do. Non sum, inquit, offensus à prima disputatione, nec uos offendi dece-
bit, si quid forte aures uestras perstringit, cum sciatis hanc esse eiusmodi ser
monum legem, iudicium animi citra damnum affectus proferre. Perge in-
quit Maternus, de antiquis loquaris. utere antiqua libertate, qua uel magis
degenerauerimus quàm ab eloquentia. Et Messala, non reconditas Ma
terne causas requiris, nec aut tibijpsi, aut huic Secundo uel huic Apro igno
tas, & iam mihi partes assignatis proferendi in medium quæ omnes. Quis
enim ignorat & eloquentiam & cæteras artes desciuisse ab ista uetere glo-
ria, non inopia hominum sed desidia iuuentutis, & negligentia paren-
tum, & inscientia præcipientium, & obliuione moris antiqui? quæ mala
primum in urbe nata, mox per Italiam fusa iam in prouincias manant:
quanquam nostra nobis notiora sunt. Ego de urbe & his proprijs ac uer-

Histrionales modi
Cantari saltaricq; commentarios
Oratores temere dicunt
Histriones disserte saltant
Cass. Seuerus

naculis uitijs loquar, quæ natos ſtatim excipiunt, & per ſingulos ætatis gra
dus cumulantur, ſi prius de ſeueritate ac diſciplina maiorum circa educan
» dos firmandoſq; liberos pauca prædixero, Iamprimum ſuus cuiq; fi
» lius ex caſta parente natus, non in cella emptæ nutricis, ſed gremio ac sinu
» matris educabatur, cuius præcipua laus erat, tueri domum, & inſeruire libe
» ris. Eligebatur autem aliqua maior natu propinqua, cuius probatis ſpecta
» tisq; moribus, omnis cuiuſpiam familiæ ſoboles cõmitteretur, coram qua
» neq; dicere fas erat quod turpe dictu, neq; facere quod inhoneſtum factu
» uideretur. Ac nõ ſtudia moresq;, ſed remiſſiones etiam luſusq; puerorum,
» ſanctitate quadam ac uerecundia temperabat. Sic Corneliam Graccho
» rum, ſic Aureliam Cæſaris, ſic Actiam Auguſti matrem præfuiſſe educa
» tionibus, ac produxiſſe principes liberos accepimus. quæ diſciplina ac ſeue
» ritas eò pertinebat, ut ſincera & integra & nullis prauitatibus detorta uni
» uſcuiuſque natura, toto ſtatim pectore arriperet artes honeſtas: & ſiue ad
» rem militarem, ſiue ad iuris ſcientiam, ſiue ad eloquentiæ ſtudium inclinaſ
» ſet, id ſolum ageret, id uniuerſum hauriret. At nunc natus infans delegatur
» Græculæ alicui ancillæ, cui adiungitur unus aut alter ex omnibus ſeruis ple
» runq; uiliſſimus, nec cuiquam ſerio miniſter accommodatus. horum fabu
» lis & erroribus teneri ſtatim & rudes animi imbuuntur. Nec quiſquam in
» tota domo penſi habet, quid coram infante domino, aut dicat, aut faciat:
» quando etiam ipſi parentes nec probitati neq; modeſtiæ paruulos aſſue
» faciunt, ſed laſciuiæ & libertati. per quæ paulatim impudentia irrepit &
» ſui contemptus. Ideo uero propria & peculiaria huius urbis uitia
» penè in utero matris concipi mihi uidentur, hiſtrionalis fauor & gladiato
» rum equorumq; ſtudia. quibus occupatus & obſeſſus animus quantulum
» loci bonis artibus relinquit? quotum quemque inueneris qui domi quic
» quam aliud loquatur? quos alios aduleſcentulorum ſermones excipimus,
» ſi quando auditoria intrauimus? Nec præceptores quidem ullas crebrio
» res cum auditoribus ſuis fabulas habent? colligunt enim diſcipulos non
» ſeueritate diſciplinæ, nec ingenij experimento, ſed ambitione ſalutantium,

Prima diſcentium elementa

ſed illecebris adulationis. Tranſeo prima diſcentium elementa, in quibus

Autores cognoſcendi

& ipſis parum elaboratur. nec in auctoribus cognoſcendis, nec in euol

Euoluenda antiquitas

uenda antiquitate, nec in notitiam uel rerum uel hominum, uel temporum

Notitia rerum hominũ, temporum

ſatis operę inſumitur. ſed expectantur quos rhetoras uocant, quorum pro
feſſio quando primum in hãc urbem introducta ſit, quamq; nullam apud
maiores noſtros auctoritatem habuit, ſtatim de curijs. Referam neceſſe eſt
animum ad eam diſciplinam qua uſos eſſe eos oratores accepimus, quo
rum infinitus labor & quotidiana meditatio, & in omni genere ſtudiorum
exercitationes ipſorum etiam continentur libris. Notus eſt uobis uticq;

Ciceronis Brutus

ceronis liber qui Brutus inſcribitur, in cuius extrema parte (nam prior com
memorationem ueterum oratorum habet) ſua initia, ſuos gradus, ſuæ elo
quentiæ

quentiæ uelut quandam educationem refert. se apud Q. Mutium ius ciuile didicisse, apud Philonem Academicum, apud Diodorum Stoicum omnis philosophię partes penitus hausisse: neq; his doctoribus contentum, quo/ tum ei copia in urbe contigerat, Achaiam quoq; & Asiam peragrasse, ut omnem omnium artium uarietatem complecteretur. Itaq; hercule in libris Ciceronis deprehendere licet, non Geometriæ, non Musicæ, non gram/ maticæ, non denicq; ullius ingenuę artis scientiam ei defuisse. Ille dialecticæ subtilitatem, ille moralis partis utilitatem, ille rerum motus causasq; cogno uit. ita enim est, optimi uiri, ita, ex multa eruditione, ex pluribus artibus, & omnium rerum scientia, exundat & exuberat illa admirabilis eloquentia. neq; oratoris uis & facultas, sicut cæterarum rerum, angustis & breuibus terminis cluditur: sed is est orator, qui de omni quæstione pulchrè & orna/ tè & ad persuadendum apte dicere, pro dignitate rerum, ad utilitatem tem porum, cum uoluptate audientiū possit. Hæc sibi illi ueteres persuadebant. ad hæc efficienda intelligebant opus esse, non ut rhetorum scholis decla/ marent, nec ut fictis nec ullo modo ad ueritatem accedentibus controuer/ sijs linguam modo & uocē exercerent, sed ut his artibus pectus implerent, in quibus de bonis ac malis, de honesto ac turpi, de iusto & iniusto disputa tur. Hæc enim est oratoris subiecta ad dicendum materia. Nam in iudi/ cijs ferè de æquitate, in deliberationibus de honestate dicimus, ita ut ple/ runque hæc ipsa inuicem misceantur. de quibus copiose & uarie & ornate nemo dicere potest, nisi qui cognouit naturā humanam, & uim uirtutum, prauitatemq; uitiorum, & intellectum eorum, quæ nec in uirtutibus neq; in uitijs numerantur. Ex his fontibus etiam illa profluunt, ut facilius iram iudicis uel instiget uel leniat, qui scit quid iræ promptius: & miserationem impellat, qui scit quid sit misericordia, & quibus animi motibus concitetur. In his artibus exercitationibusq; uersatus orator, siue apud infestos siue apud cupidos, siue apud inuidentes, siue apud tristes, siue apud timentes dicendum habuerit, tenebit habenas animorum: & prout cuiusq; natura postulabit, adhibebit manum & temperabit orationem, parato omni in/ strumento, & ad omnem usum reposito. Sunt apud quos astrictum, & collectum, & singula statim argumenta concludens dicendi genus plus fi/ dei meretur. apud hos dedisse operam dialecticæ proficiet. Alios fusa, & æqualis, & ex omnibus ducta sermonibus oratio, magis delectat. ad hos permouendos mutuabimur aliquid à Peripateticis: hi aptos & in omnem disputationem paratos iam locos dabunt, Academici pugnacitatem, Plato altitudinem, Xenophon iucunditatem: ne Epicuri quidem & Metrodori honestas quasdam exclamationes assumere, hisq; prout res poscit, uti, a/ lienum erit oratori. neq; enim sapientem informamus, neq; Stoicorum ci/ uitatem, sed eum qui non quasdam artes audire, sed omnes liberaliter de/ bet. Ideoq; & iuris ciuilis scientiam ueteres oratores comprehendebant,

Absolutissima Ciceronis eruditio

Oratoris uis & facultas

Oratoris ad dicendum subiecta materia

Æquitas Honestas

Astrictum dicendi genus

Fusa oratio

Stoicorum ciuitas

& grammatica, musica, & geometria imbuebãtur. Incidunt enim causæ plu-
Iuris ciui. scientia rimæ quidem ac penè omnes, quibus iuris notitia desideratur: pleræq; au-
tem in quibus hæ quoq; scientiæ requiruntur. Nec quisquam respondeat:
sufficit ut ad tempus simplex quiddam & informe doceamus. Primum e-
nim aliter utimur propriis aliter cõmodatis: longeq; interesse manifestum
Scientia multarum artium est, possideat quis quę profert an mutuetur. Deinde ipsa multarum artium
scientia etiã aliud agentes nos ornat, atq; ubi minime credas, eminet & ex-
cellit. Idq; non doctus modo & prudens auditor, sed etiam populus intelli-
git: ac statim ita laude prosequitur, ut legitimè studuisse, ut per omnes elo-
quentiæ numeros esse: ut denicq; oratorem etiam fateatur. quem non posse
aliter existere, nec extitisse unquã confirmo, nisi eum qui tanquam in aciem
omnibus armis instructus, sic in forum omnibus artibus armatus exierit.
quod adeo negligitur ab horum temporũ disertis, ut in actionibus eorum
sex quoq; quotidiani sermonis fœda ac pudenda uitia deprehendantur, ut
ignorent leges, non teneant S.C. ius ciuitatis ultro derideant: sapientiæ ue-
Eloquentia artium omnium domina ro studium & præcepta prudentium penitus reformident: in pauciſſimos
sensus & angustas sententias detrudant eloquentiã, uelut expulsam regno:
ut quę olim omnium artium domina pulcherrimo comitatu pectora imple-
bat, nunc circuncisa & amputata sine apparatu, sine honore, penè dixerim
Sine ingenuitate sine ingenuitate, quasi una ex sordidissimis artificijs discatur. Ego hanc pri-
mam & præcipuam causam arbitror, cur tantum ab eloquẽtia antiquorum
oratorum recesserimus. Si testes desiderantur, quos potiores nominabo
Demosthenes Platonis auditor quàm apud Græcos Demosthenem? quem studiosissimum Platonis audi-
torem fuisse memoriæ proditum est. Et Cicero his (ut opinor) uerbis, quic-
Cicero fuit Academicus quid in eloquentia effecerit, id se non rhetorum, sed Academiæ spacio con-
secutum. Sunt aliæ causæ magnæ & graues, quas à uobis aperiri æquũ est,
quoniam quidem ego iam meum munus expleui, & quod in consuetudine
est, satis multos offendi: qui si forte hoc audirent, certũ habeo dicturos, me
dum iuris & philosophiæ scientiam, tanquam oratori necessariam laudo,
ineptijs meis placuisse. Et Maternus, Mihi quidẽ, inquit, susceptum à te
munus adeo peregisse nondum uideris, ut incohasse tantũ, & uelut uestigia
ac liniamenta quędam ostendisse uidearis. Nam quibus instrui ueteres ora-
tores soliti sint, dixisti, differentiamq; nostræ desidiæ & inscientiæ aduer-
sus acerrima & fœcundissima eorũ studia demonstrasti. Cætera expecto,
ut quemadmodum ex te didici quid aut illi scirent, aut nos nesciamus, ita
hoc quoq; cognoscã, quibus exercitationibus iuuenes iam & forum ingres-
si cõfirmare & alere ingenia sua soliti sint. neq; enim arte & scientia, sed lon-
ge magis facultate eloquentiam contineri, nec tu puto abnues, & hi signifi-
care uultu uidentur. Deinde cum Aper & Secundus idem annuissent
Messala quasi rursus incipiens: Quoniam initia & semina ueteris eloquen-
tiæ satis demonstrasse uideor, docendo quibus artibus antiqui oratores
instituti

instituti eruditiq; soliti sint, persequar nunc exercitationem eorum: quanquam ipsis artibus ineſt exercitatio, nec quisquam percipere tot reconditas aut tam uarias res poteſt, nisi ut scientiæ meditatio, meditationi facultas, facultati uis eloquentiæ accedat. per quæ colligitur eandem esse rationem, & percipiendi quæ proferas, & proferendi quæ perceperis. sed si cui obscuriora hæc uidentur, isq; scientiam ab exercitatione separat, id certe concedet, instructum & plenum his artibus animum longe paratum ad eas exercitationes uenturum, quæ propriæ circa oratoriam uidentur. Ergo apud maiores nostros iuuenis ille, qui foro & eloquentiæ parabatur, imbutus iam domestica disciplina, refertus honestis studijs, deducebatur à patre, uel à propinquis, ad cum oratorem qui principem locum in ciuitate tenebat, hunc sectari, hunc prosequi, huius omnibus dictionibus interesse, utq; sic dixerim, pugnare in prælio discere. magnus ex hoc usus, multum constantiæ, plurimum iudicij iuuenibus statim contingebat, in media luce studentibus atq; inter ipsa discrimina, ubi nemo impune stultè aliquid, aut contrariè dicit, quod & iudex respuat, & aduersarius exprobret, ipsi denique aduocati aspernentur. Igitur uera statim & incorrupta eloquentia imbuebantur: & quanquam unum sequerentur, tamen omnes eiusdem ætatis patronos in plurimis & causis & iudicijs cognoscebant: habebantq; ipsius Populi diuersissimarum aurium copiam, ex qua facile deprehendebatur quid in quoque uel probaretur uel displiceret. Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electissimus, qui faciem eloquentiæ non imaginem præstaret: nec aduersarij & æmuli ferro non fudibus dimicantes: sed auditorium semper plenum semper nouum ex inuidis & fauentibus, ut nec bene dicta dissimularentur. Scitis enim magnam illam & duraturam eloquentiæ famam non minus in diuersis subsellijs parari quàm suis, quin immo constantius surgere ibi, fidelius corroborari. Atq; hercule sub eiusmodi præceptionibus iuuenis ille de quo loquimur, oratorum discipulus, fori auditor, sectator iudiciorum, eruditus & assuefactus alienis experimentis, cui quotidie audienti notæ leges, non noui iudicum uultus, requens in oculis consuetudo concionum, sæpe cognitæ populi aures, siue accusationem susceperat, siue defensionem, solus statim unicuiq; causæ parerat. Nonodecimo ætatis anno L. Crassus C. Carbonem, uno & uigesimo Cæsar Dolobellam, altero & xx Asinius Pollio Catonem, non multo ætatem antecedens Caluus Vatinium, ijs orationibus insecuti sunt, quas hodieq; cum admiratione legimus. Ac nunc adulescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qui rhetores uocantur: quos paulo ante Ciceronis tempora extitisse, nec placuisse maioribus nostris ex eo manifestum est, quod Marco Crasso & Domitio censoribus cludere (ut ait Cicero) ludam impudentiæ iussi sunt. Sed ut dicere institueram deducimur in scholas, quibus non facile dixerim utrum ne locus ipse, an condiscipuli, an genus

Scientia
Meditatio
Facultas
Eloquentiæ uis

Iuuenis foro & eloquentiæ destinatus qd primo faceret

Quo ætatis anno orare in iudicijs cœperint, L. Crassus
Cæsar
Asinius
Caluus

an genus ſtudiorum plus mali ingenijs afferant. Nam in loco nihil reuereñ
tię, ſed in quem nemo niſi imperitus æque intrat. In condiſcipulis nihil pro/
fectus, cum pueri inter pueros, & adoleſcentuli inter aduleſcentulos pari ſe/
curitate dicant & audiantur. Ipſæ uero exercitationes magna ex parte con/
trariæ. Nempe enim duo genera materiarum apud rhetoras tractantur,
Suaſoriæ ſuaſoriæ & controuerſiæ, robuſtioribus aſſignantur, quales perfidiæ, &
Controuerſiæ quàm incredibiliter compoſitæ. Sequitur autem ut materiæ abhorrenti à
Declamatio ueritate declamatio quoq; adhibeatur. Sic fit ut tyrannicidarum præmia,
aut uitiatarum electiones, aut peſtilentiæ remedia, aut inceſta matrum, aut
quicquid in ſchola quotidie agitur, in foro uel raro uel nunquam, ingenti/
bus uerbis perſequantur, cum ad ueros iudices uentum eſt rem cogitare,
nihil humile, nihil abiectum eloqui poterat. Magna eloquentia, ſicut flam/
ma materia alitur, & motibus excitatur, & urendo clareſcit. Eadem ratio
in noſtra quoq; ciuitate antiquorum eloquentiam peruexit, Nam & ſi ho/
rum quoq; temporum oratores ea conſecuti ſunt, quæ compoſita & quieta
& beata Rep. imbui fas erat, tamen iſta perturbatione ac licentia pleraq;
ſibi aſſequi uidebantur: cum mixtis omnibus & moderatore uno carenti/
bus tantum quiſq; orator ſaperet, quantum erranti populo perſuaderi po/
terat. Hinc leges aſſiduæ, populare nomen, hinc conciones migrantium,
ac penè pernoctantium in roſtris, hinc accuſationes potentium reorum, &
aſſignatæ etiam domibus inimicitiæ, hinc procerum & aſſidua ſenatus ad/
uerſus plebem certamina: quæ ſingula & ſi diſtrahebant Rempublicam,
exercebant tamen illorum temporum eloquentiã, & magis cumulare præ/
mijs uidebantur. Quia quanto quiſque plus dicendo poterat, tanto facili/
us honores aſſequebatur, tanto magis in ipſis honoribus collegas ſuos an/
teibat, tanto plus apud principes gratiæ, plus autoritatis apud patres, plus
notitiæ ac nominis apud plebem probabat. hi clientelis etiam exterarum
nationum redundabant. hos ituri in prouincias magiſtratus reuereban/
tur, hos reuerſuri colebant. hi & præturæ & conſulatui uacare ultro uide/
bantur, hi ne priuati quidem ſine poteſtate erant, cum & populum & ſe/
natum conſilio & autoritate regerent. quinimmo ſibi ipſi perſuaſerant, ne/
minem ſine eloquentia aut aſſequi poſſe in ciuitate, aut tueri conſpicuum &
eminentem locum: nec mirum, cum etiam inuiti ad populum produceren/
tur, cum parum eſſet in ſenatu breuiter cenſere, niſi qui ingenio & eloquen/
tia ſententiam ſuam tueretur, cum in aliquam inuidiam aut crimen uocati,
ſua uoce reſpondendum haberent, cum teſtimonia quoq; in publicis non
abſentes nec per tabellam dare, ſed coram & præſentes dicere cogerentur.
Ita ad ſumma eloquentiæ præmia, magna etiam neceſſitas accedebat, &
commoda. Diſertum haberi pulchrum & glorioſum, ſed contra, mutum &
elinguem uideri, deforme habebatur. non minus rubore quàm prę mijs ſti
mulabantur, ne clientulorum loco potiuſquã patronorum numerarentur,
ne tra/

ne traditæ à maioribus necessitudines ad alios transissent: ne tanquam iner
tes & non suffecturi honoribus aut non impetrarent, aut impetratos male
tuerentur. Nescio an uenerint in manus uestras hæc uetera, quę & antiquo
rum bibliothecis adhuc manent & nunc maxime à Mutiano contrahun
tur: ac iam undecim (ut opinor) actorum libris, & tribus epistolarum com
posita, & edita sunt. Ex his intelligi potest Gn. Pompeium & Marcum
Crassum non uiribus modo & armis, sed ingenio quoq; & oratione ualu
isse: Lentulos, & Metellos, & Lucullos, & Curiones, & cæteram procerum
manum, multum in his studijs operæ curæq; posuisse: nec quenquam illis
temporibus magnam potentiam sine eloquentia consecutum. His accede
bat splendor rerum, & magnitudo causarum, quæ & ipsa plurimũ eloquen
tiæ præstant. Nam multum interest utrum ne de furto, aut formula, & in
terdicto dicendum habeas, an de ambitu comitiorum, expilatis socijs, & ci
uibus trucidatis. quæ mala sicut non accidere melius est, isq; optimus ciuita
tis status habendus est, quo nihil tale patimur: ita cum accidерēt ingentem
eloquentiæ materiam subministrabant. Crescit enim cum amplitudine re
rum uis ingenij, nec quisquam claram & illustrem orationem efficere po
test, nisi qui causam parem inuenit. Non opinor Demosthenē orationes
illustrāt, quas aduersus tutores suos composuit: nec Ciceronem, magnum
oratorem P. Quintius defensus aut Licinius Archias poeta faciunt: Catili
na, & Milo & Verres, & Antonius, hanc illi famam circundederunt: non
quia tanti fuit R. P. malos ferre ciues, ut uberem ad dicendum materiam o
ratores haberent: sed, ut subinde admoneo, quæstionis meminerimus, scia
musq; nos de ea re loqui, quæ facilius turbidis & inquietis temporibus exti
tit. Quis ignorat utilius ac melius esse frui pace, quàm bello uexari? Plures
tamen bonos præliatores bella quàm pax ferunt. Similis eloquentiæ con
ditio. Nam quo sępius steterit tanquã in acie, quoq; plures & intulerit ictus
& exceperit, quo maior aduersarius, eo acrior qui pugnas sibi asperas de
sumpserit, tãto altior & excelsior & illis nobilitatus criminibus, more homi
num agit, quorum ea natura est ut secura nolint. Transeo ad formam &
consuetudinē ueterũ iudiciorũ: quæ & si nunc aptior est ita erit eloquentia,
tanto illud forũ magis exercebat, in quo nemo intra pauciſſimas horas pe
rorare cogebatur, & liberæ comperendinationes erant, & modum dicendi
sibi quisq; sumebat, & numerus necq; dierum necq; patronorum cauebatur.
Primus tertio consulatu Cn. Pompeius astrinxit imposuitq; ueluti frenos
eloquentiæ, ita tamen ut omnia in foro, omnia in legibus, omnia apud præ
tores gererentur: apud quos quanto maiora negocia olim exerceri solita
sunt, quod maius argumentum est, quàm quod causæ centumuirales quæ
nunc primum obtinēt locum, adeo splendore aliorum iudiciorũ obrueban
tur, ut necq; Ciceronis, necq; Cęsaris, necq; Bruti, necq; Cęlij, necq; Calui, nõ
denicq; ullius magni oratoris liber apud centumuiros dictus legatur, exce
ptis

Actorum undecim libri

Nemo olim apud Rom. magnam potẽtiã sine eloquentia consecutus est

Illustris causa facit orationẽ illustrem

Forma & consuetudo ueterum iudiciorum

Liberæ cõperendinationes

Centumuirales causæ

ptis orationibus Asinij, quæ pro hæredibus Ironiæ inscribuntur, ab ipso tamen Pollione medijs diui Augusti temporibus habitæ, postquam longa temporum quies, & continuum populi otium, & assidua senatus tranquillitas, & maximi principis disciplina, ipsam quoq; eloquentiam sicut omnia alia pacauerat? Paruum & ridiculum fortasse uidetur quod dicturus sum, dicam tamen uel ideo ut rideatur. Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attulisse penulas istas, quibus astricti & uelut inclusi cum iudicibus fabulamur? quantum uirium detraxisse orationi auditoria & tabulatia credimus, in quibus iam ferè plurimæ causæ explicantur? Nam quomodo nobiles equos cursus & spacia probant, sic latus oratorum campus, per quem nisi liberi & soluti ferantur, debilitatur ac frangitur eloquentia. Ipsam quin immo curam & diligentem stili anxietatem contrariam experimur: quia sæpe interrogat iudex quando incipias, & ex interrogatione eius incipiendum est. frequenter probationibus & testibus, silentium patronus indicit, unus inter hæc dicenti ac alter assistit, & res uelut in solitudine agitur. Oratori autem clamore plausuq́e opus est, & uelut quodam theatro. qualia quotidie antiquis oratoribus contingebant: cum tot pariter ac tam nobiles forum coarctarent: cum clientelæ quoq;, & tribus, & municipiorum legationes, ac partes Italię periclitantibus assisterent: cum in plerisq; iudicijs cre deret Populus Ro. sua interesse quid iudicaretur. Satis constat C. Cornelium, & M. Scaurum, & T. Milonem, & L. Bestiam, & P. Vatinium, concursu totius ciuitatis & accusatos & defensos: ut frigidissimos quoq; oratores ipsa certantis populi studia excitare & incẽdere potuerint. Itaq; hercule eiusmodi libri extant, ut ipsi quoq; qui egerunt nõ alijs magis orationibus censeantur. Iam uero cõciones assiduæ, & datum ius quoq; potentissimum quemq; uexãdi, atq; ipsa inimicitiarum gloria, cum se plurimi disertorum, ne à P. quidem Scipione, aut Sylla, aut Gn. Pompeio abstinuerint, & ad incendendos principes uiros, ut est natura inuidiæ, populi quoq; histriones auribus uterentur, quantum ardorem ingenijs, quas oratoribus faces admouebãt? Non de otiosa & quieta re loquimur, & quæ probitate & modestia gaudeat: sed est magna ista & notabilis eloquentia alumna licentiæ, quam stulti libertatem uocabant, comes seditionum, effrenati populi incitamentum, sine obsequio, sine seruitute, contumax, temeraria, arrogans, quæ in bene constitutis ciuitatibus non oritur. Quem enim oratorem Lacedæmonium, quem Cretensem accipimus? quarum ciuitatum seueriſſima disciplina, & seueriſſimæ leges traduntur. Nec Macedonum quidem ac Persarum, ac ullius gentis, quæ certo imperio contenta fuerit, eloquentiam nouimus. Rhodij quidam, Athenienses plurimi oratores extiterunt: apud quos omnia populus, omnia imperiti, omnia (ut sic dixerim) omnes poterant. Nostra quoq; ciuitas donec errauit, donec se partibus, & dissensionibus, & discordijs confecit, donec nulla fuit in foro pax, nulla superiorum reueren-

Oratori, theatro opus

Apud Romanos olim tota ciuitas concurrebat, quum agerẽtur causæ

Eloquẽtia magna ista ac notabilis, malares est

reuerentia, nullus magistratuum modus, tulit sine dubio ualentiorem elo/quentiam, sicuti indomitus ager habet quasdam herbas lætiores. Sed nec tanti Reipublicę Gracchorum eloquentia fuit, ut pateretur & leges: nec bonæ formam eloquentię Cicero tali exitu pensauit. Sic quoq; quod superest antiquis oratoribus, forum non emendare, nec usquam ad uotum compositæ ciuitatis argumentum est quidem, quod nemo nos aduocat, nisi aut nocens aut miser. quod municipium in ciuitatem nostram uenit, nisi quod aut uicinus populus, aut domestica discordia agitat? quam prouinciã tuemur, nisi spoliatam, uexatamq; ? Atqui melius fuisset non queri quàm iudicari. Quod si inueniretur aliqua ciuitas in qua nemo peccaret, superuacuus esset inter innocentes orator, sicut inter sanos medicus. Quomodo tamen minimum usus minimumq; profectus, ars medentis habet in his gentibus, quę firmissima ualetudine ac saluberrimis corporibus utuntur: sic minor oratorum obscuriorq; gloria est inter bonos mores & in obsequium regentis paratos. Quid enim opus est longis in senatu sententijs, cum optimi cito consentiant? Quid multis apud populum contionibus, cum de republica non imperiti & multi deliberent, sed sapientissimus & unus? Quid uoluntarijs accusationibus, cum tam raro & tam parce peccetur? Quid inuidiosis & excedentibus modum defensionibus, cum clementia cognoscentis obuiam periclitantibus eat? Credite optimi & in quantum opus est disertissimi uiri: si aut uos prioribus seculis, aut isti quos miramur his nati essent, ac deus aliquis uitas uestras, uestra tempora repẽte mutasset, nec uobis summa illa laus & gloria in eloquentia, neq; illis modus & temperamentum defuisset. Nunc quoniã nemo eodem tempore assequi potest magnam famã & magnã quietẽ, bonis seculi sui quisq; citra obtrectationẽ alterius, utatur. Finierat Maternus: Tum Messala, Erant quibus cõtradicerem, erant de quibus plura dici uellem, nisi iam dies esset exactus. Fiet, inquit Maternus, postea arbitratu tuo, & si qua tibi obscura in hoc meo sermone uisa sunt, de his rursus conferemus. Ac simul assurgens & Aprum complexus, Ego inquit te poetis, Messala antiquarijs, criminabimur. At ego uos rhetoribus et scholasticis, inquit. Cum adrisissent, discessimus.

DIALOGI FINIS.

BEATVS RHENANVS LECTORI S.

HVNC libellũ quo soceri sui Iulij Agricolæ uitam posteritati tradidit, nõ esse subditicium ipsa phrasis est argumẽto uerè Lydius lapis, quod dicitur, in hoc probandi genere. Scripsit aũt senex. Nobis defuit exẽplar uetus ad quod cõferremus. Itaq; uulgatã æditionẽ, quando aliud non dabatur, diligẽter percurri, meoq; Marte quædam errata deprehendi. Mutaui nõnulla, quædã tantũ indico, lectori iudiciũ relinquẽs: id fit in ambiguis. Sunt & quę exponuntur, obscuriora uidelicet.

Quã non petiſſem ni curſaturus tam ſcęua & in u.t.) Hic in primis pro ni cur ſaturus ſcribe incurſaturus, & clauſulã aut quæſitiuè ſic lege, quã non petiſſem, incurſaturus tam ſcæua & infeſta uirtutibus tẽpora? Aut, quod mihi ſimplicius uidetur, hoc modo, quã non petiſſem, ni incurſaturus tam ſæua & infeſta uirtutibus tẽpora. Nunc aptè coherent quæ ſequuntur, legimus quum Arul. ſenſus eſt, non petiſſem ueniã, ni cogerer incidere in Domitiani tẽpora, ac referre quæ illius tyranni principatu contigere, quum omnis honeſtas exularet Roma.

Legimus quũ Aruleno Ruſtico, Pætus Thraſ. Herẽnio Senecioni Priſc. Heluidius laudati eſſent.) Hoc eſt ab Aruleno Ruſtico, & Herẽnio Senecione. Optimus ſenator fuit Pætus Thraſea liberrimæq; linguæ. Vitam huius conſcripſit Iun. Arulenus Ruſticus, pulſus in exiliũ ea de cauſa. Heluidius Priſc. Tacito noſtro nõ uulgariter laudatus in initio uigeſimi libri hiſtoriæ Auguſtæ, gener Thraſeæ extitit, ob cuius laudationem Herennius Senecio capitis pœnam luit ſub Domitiano, libris utrorumq; exuſtis. Eius Senecionis in fine quoq; huius libelli mentionem facit. Vbi plura dicemus.

Expulſis inſuper ſapientię profeſſoribus.) Nam propter Pætum Thraſeã & Heluidiũ Priſcum laudatos, iſtius criminis occaſione philoſophos omnes urbe Italiaq; ſummouit Domitianus, autore Suetonio.

Pauci & uti dixerim.) Lego pauci, ut ita dixerim.

Memoriam prioris ſenectutis.) Intelligit primam ſenectutem, hoc eſt, crudam & uiridem. Nam præcedit, propè ad ipſos exactæ ætatis terminos p. ſ. uenimus. Ergo ſenex hunc libellum conſcripſit.

Et cõmeatus.) Hoc eſt ut poſſet abeſſe & uagari. Mox, nihil appetere iactatio nẽ. Forte leg. nihil appetere iactatione. Infra, quiete & otio trãſit, malim tranſiit.

Ad dona temporũ recognoſcẽda.) Reſtituimus, ad dona tẽplorũ recognoſc.

Nullam ultra poteſtatis perſonã, triſtitiam & arrog.) Conijcio ſcribendũ, ubi officio ſatisfactũ nulla ultra poteſtatis perſonã triſtitia. Et arrogantiã. Niſi quis malit ultra aduerbialiter accipere pro ulterius, nulla ultra poteſtatis perſona. Triſtitiam, & arrog. & auarit. Mox lego, oſtentanda uirtute pro oſtentandam.

Haud ſemper errat fama, aliquãdo & elegit. Opinor ſcribi debere, eligit. Niſi qs ſuſpiceſ fuiſſe, ferit, ut ſit trãslatio à ſagittarijs. Ibi, p collauit ſcripſi collocauit.

Vnde & uniuerſum fama eſt trãſgreſſis.) Lego, unde & in uniuerſum fama, è tranſgreſſis. Q. D. Sic narrant qui tranſgreſſi ſunt.

Tunc primum.) Quemadmodum Liuius & Ruſticus referunt. Alioqui lege rem, quum primum.

Quã hactenus nix & hyems appetebat.) Scribo, abdebat, hoc eſt, occultabat.

Et poſita contra Hiſpa.) Indubie fuit, poſitu. id eſt, poſitione. Sic Annaliũ primo de numero legionũ. Quę poſitu regionis, à tergo illis, ac ſi repentinum auxilium Italia poſceret, haud procul accirentur. Rurſum lib. 5. Ille poſitus ſiderum, ac ſpacia dimenſus, hærere primo. Expone poſitu, hoc eſt propter poſitum ſiue poſitionem. Hoc magis arridet, quàm ut legatur, poſiti.

Nec concidere & exurgere.) Caſtigaui, nec occidere & exurgere. Infra malim, ut uires rebellibus miniſtrantem. Item alterius manus centuriones.

Et flumine.) Rhenum intelligit.

Amiſit ira & uictoria.) Repoſui, Omiſit ira & uictoria.

Locorũq; difficultates.) Arbitror ſic habuiſſe ſincerã lectionẽ, ſuper uirtutẽ hoſtiũ, locorũ quoq; difficultates eluctatus. Sic Annaliũ li. 19. dixit, niues eluctãtib.

Vt quibus bellũ uolentibus erat.) Elegantiſſima locutio. Hoc eſt qui bellum uellent, Græca figura eſt de qua in ueſtibulo operis admonuimus, & ſuis præterea

rea locis. Sic apud Tacitum nostrum Annalium primo ut quibuscȝ bellum inuitis aut cupientibus erat. lib. 15. Hæc atcȝ talia plebi uolenti fuere. Sicȝ lib. xix. ubi uulgo legebatur, cæteriscȝ remanere, & in uerba Vespasiani adigi uolentibus liberum fuit. nos fidem manu scripti codicis secuti, dispuncto uocabulo liberum scripsimus & in uerba Vespasiani adigi uolentibus fuit. Eodem mox libro, repofuimus, Mutiano uolenti rescripsere, ubi ante legebatur uolentia. Cæterum quod hic mox sequitur, probare exemplum, id est probabat, subaudi prouincia, ac operiri id est operiebatur animum recentis legati.

Tum Agricola quanquam transuecta æstas.) Lego, transacta æstas.

Sparsi per prouinciam numeri.) Loquitur de numeris militaribus.

Cuius possessione reuocatum Paulinum.) Hoc est à qua possidenda.

Nec laureatis quidē gesta prosecutus est.) Sic scribit de L. Vitellio lib. 19. Annalium, Ipse lauream, inquit, prospere gestæ rei ad fratrem misit.

Cæterū animorū prouinciæ prudēs.) Hoc est noscēs animos prouincialium.

Causas bellorum statuit excidere.) Siue excidere pro recidere legas, siue excindere parum refert.

Nihil per libertos seruosȝ publicæ rei.) Saubauditur agere id est agebat.

Officijs & administrationibus potius non peccaturos.) Subaudi ducebat uel (censebat.

Frumenti ac tributorum auctionem.) Malim exactionem.

Circumcisis in quæstum reperta, quæ ipso trib.) Emendauimus, circumcisis quæ in quæstum reperta, ipso trib. g. tolerabantur.

Nanȝ per ludibrium asside.) Sensus est, Milites Romani cogebant in summa annonæ uilitate prouinciales emere frumenta, quæ mox ulterioribus uenderēt, clausis horreis publicis ueluti in summa charitate, quæ res ludibrio non carebat.

In causa erat Procuratorum auaricia.

Quæ uel incuria intolerantia.) Lego, quæ uel incuria, uel tolerantia priorum.

Contracto exercitu multum in agm.) Posset sic quoȝ legi, imò sic legēdum est, Contracto exercitu, militum in agmine laudare modestiam.

Eoȝ in bello faciles.) Scribendū, eoȝ in bellū faciles. Aut potius eoȝ bello faciles. Sic enim Annalium lib. 1. seditioni promptū dixit: libro secundo, prælio paratam. Libro quarto, offensioni proniores. Eodē, Agrippina Neroni promptior.

Medio inter Britanniā atcȝ Hispaniam sita.) Medio Ablatiuus est, pro in medio. Sic in Annalibus dixit, Medio temporis.

Haud multum à Britannia differt, in melius aditus portuscȝ.) Prodigiose corruptus locus est. Lego differunt. Eius aditus portuscȝ per commercia & neg. cogniti. Eius. s. insulæ Hyberniæ.

Portus classe explorauit.) Opinor scribendum, prius classe explorauit. Mox mallem legere, impelleretur. nam sequitur, attollerent, & cōpararentur. Illic expones, & lætitia sua quisȝ facta, id est per lætitiam. Paulo post, oppugnasse ultro castella adorti, malim oppugnare.

Specie ignari prudentiū admonebant.) Specie referendum est ad genitiuum prudentum. Ignaui specie prudentium admonebant.

Aduersa cum imputantur.) Non dubito quin Tacitus, aduersa uni imputantur. Estcȝ grauissima sententia nec minus uera. iniquissima hæc bellorū conditio est, prospera omnes sibi uendicāt, aduersa uni imputantur. Hoc est duci. Sic lib. uigesimo Annalium Tacitus narrat Herenniū Gallum exercitus Romani legatum à militibus uerberatū, quos tum Germani profligauerāt. Victi, inquit, quod tum in morem uerterat, non suam ignauiam, sed perfidiam legati culpabant.

Et arte ducis rati.) Opinor legendum, & arte ducis irati, nihil ex arrogantia remittere, id est remittebant.

Eò ad extremum inopiæ uenere.) Ad extremum id est postremo, sic etiam alibi loquitur. Idem usurpatur Liuio.

Primum à Sueuis.) Sueuici maris meminit autor noster in libello de situ moribusq; Germanorũ, & tradit ex Cornelio Nepote Plinius, Q. Metello Celeri, tum Galliæ proconsuli, Indos à rege Sueuorũ dono datos, qui ex India cõmercij causa nauigantes, tẽpestatibus essent in Germaniam abrepti. Cæterum eas Sueuorum sedes hodie Saxones tenent: nam horum annalibus proditur ex insulis in Toringorum terram eos primum applicuisse. Et Sueui sunt Saxonibus hodieq; Toringi, quanquam ex litoralibus mediterranei facti.

Et in nostrã usq; ripã.) Intelligit sinistrã Rheni ripã, nam dextrã Germani tenebant. Sic lib. xx Annaliũ, forte nauẽ, inquit, haud procul castris frumento grauem, cũ per uada hæsisset, Germani in suã ripam trahebãt. Hoc est in ripã Rheni (dextram.

A contractu dominationis.) Lege, contactu dominationis.

Nos terrarum ac libertatis extremos.) Plerunq; constructionem amat genitiui, quod alius dixisset, terris ac libertate extremos. Sed de hoc supra monuimus. Mox pro famæ posset etiam scribi fama, auferendi casu, id est per famam defendit. Item pro Atque, nihil sit incommodi si quis Atqui legat, ut pro, & inferiores Romani, eo infestiores Romani.

Postquam cunctis uastantibus.) Scribo, postquam cuncta uastantibus defuere terræ, & mare scrutantur. Mox. Soli omnium opes atq; inopiam.

Bona fortuna quæ in tributum egerat annus, in frumentũ, corpora ipsa ac manus, syluis ac paludibus uerbera emuniendis inter hac contumelias conterunt.) Legendum apparet, bona fortunas q; in tributum egerunt, in annonam frumentum, corpora ipsa ac manus, syluis & paludibus emuniẽdis uerbera inter ac contumelias conterunt. Nam Tacito solenne est transponere præpositiones. Sic & hic, uerbera inter ac contumelias, pro inter uerbera ac contumelias.

Neq; enim arma nobis aut metalla.) Arma non potuerunt illis deesse qui iam in procinctu erant. Itaq; legendũ, arua, hoc est agri quibus adiuuẽtur cõmeatus.

Brigãtes fœmina duce.) Hęc fuit Voadica regij generis fœmina, de qua supra.

Et in libertatem non in præsentiã laturi.) Reor synceram lectionẽ esse huiusmodi, & libertatem non in præsentia inlaturi pro illaturi. Significat prius ipsis libertatem fuisse, pro qua adipiscenda non erat opus pugnare, sed conseruanda. In præsentia dixit de futuro.

Vnde ostentamus.) Malim unde ostendamus, sicut mox dissensionibus pro discessionibus. Tametsi me non latet quid sit discessio populi.

Nullæ Romanos coniuges accedunt.) Emendaui, accendunt.

Alij nobis tradiderunt.) Hoc est priores Britanni.

Senum coloniæ.) Intelligit colonias ueteranorum.

Quas in æternũ proferre.) Hoc de Romanis dictũ est. Aut statim Vlciſci, hoc

Coercitum militẽ adhuc ratus.) Conijcio legendum, allo- (de Britannis.
quendum adhuc ratus. Mox pro superesse scripsimus, superasse.

Item fugientibus periculosissima.) Lego, ita fugientibus, ut stet comparatio.

Nouissime id & extremo metu.) Tu repone, nouissime, id est extremo metu. Sequitur, defixere aciem, nõ dixit cõstituere siue direxere, sed defixere, quod stupidis præ metu, conuenit.

Transigite cum expeditionibus.) Id est finite expeditiones, exponit, quum dicit, Imponite quinq. ann. m. d.

Aut causas rebellandi.) Id de Britannis accipiendum.

Et breuibus cetris missilia nostrorum uitare uel excutere.) Liuius eleganter cetratos

cetratos uocat cetris instructos, scuti species est, li. 1. dec. quartæ. Nocte cetratos, inquit, quos peltastas uocant, loco opportuno inter bina castra in insidijs abdidérat. lib. 7. Cetratis immixtos auxiliares Eumenis tria millia ferme peditum æquata fronte instruxit. Et paulopost, & tria millia cetratorum, Pisidę hij erant.

Minimeq; equestres.) Ea enim pugnæ facies erat, cū ægra diu aut stante.) Corruptus locus est. Ego sic legerim & distinxerim, minimeq; equestris ea pugnæ facies erat, quum in gradu stantes, simul equorum corporibus impellerentur.

Trutulensem portum.) Suspicor scribendum, Rutupensem portum. Hic aduersus Bonóniam situs est siue Gessoriacū. Apud Ammianum lib. xx. perperam Bonna legitur pro Bononia. Mox aptius legas exierat.

Epistolis Agricolę actum, ut Domitiano moris erat.) Scribendum opinor aut relatum, aut significatum, aut lectum. Cogitandumq; num sic quoq; lectio stare queat, epistolis Agricolæ relatum Domitiano, ut moris erat. Vt hæc postrema clausula testetur consuetudinem, qua res in prouincijs gestæ Cæsaribus significabantur. Paulopost, ac nunc, non absurde legas, at nunc. Ibi pro tot militibus hostium, scripsimus, tot millibus.

Quærerent famam.) Posset etiam legi, quærerent tamen. Inferius aliquanto: Non tam obscuri suadentes simul, emendaui, non iam obscuri.

Et hic alius agens populus.) Castigauimus, & hic aliud agens pop.

Vobis nihil cōperti.) Quū toto libello neminē alloquat̄ tanq; ad quē scripserit, mutaui uobis, in nobis. Mox pro constabant reposuimus cōstabat. Nunciata (constabat.

Per dispositos cursores.) Apparet Domitianū non fuisse tum Romæ sed in Albana uilla, aut alibi.

Testimonio Agricolæ.) Intellige honorifica uerba de Domitiano Cæsare testamento inserta.

Quod augurio uotisq;.) Expunximus pronomē quod, ut cohęreat sententia.

Et eadem strage tot Consularium cædes.) Nempe Ciuicæ Cerealis, Saluidieni Orphiti, Acilij Glabrionis, Aelij Lamiæ, Saluij Cocceiani, Metij Pomposiani, & Sallustij Luculli. Suetonius autor.

Vna adhuc uictoria charus nuncius.) Emendaui, Carus Metius. Hic è numero delatorū unus fuit apud Domitianum sed omniū sceleratissimus. Eius meminit Plinius nepos epistola quinta libri primi, item epistola libri septimi, cuius initium. Angit me Fanniæ ualetudo. Rursum epistola post hāc octaua, Carum ipsi calumniam struxisse testatur, hijs uerbis: nihil notabile secutum, inquit, nisi forte quod nō fui reus, futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt, diutius uixisset: nam in scrinio eius datus à Caro de me libellus, inuētus est. Cari mentionem faciunt Iuuenalis & Martialis. Cæterum quænā fuerit ista prima uictoria, & aduersus quem, nondum reperi. Id quoq; nō omittendum, uerbum censebatur hic elegantissime positum esse pro æstimabatur, siue existimationem nactus erat. quemadmodum & alibi Tacitus usurpat.

Et intra Albanā arcem uillam sententia Messalini strepebat.) Restitui in hunc modum, & intra Albanā uillam sententia Messalini strepebat. Nam mihi doctus quispiā accusatiuū arcem adiecisse uidetur, cui non placebat uilla. At solitus fuit Domitianus patres aliquādo in Albanā uillā in consiliū cōuocare. Eo loco Corneliam Vestalē incesti damnatam refert Plinius epistola cui initiū: audisti ne Valerium Licinianum, lib. 4. Nam quum Corneliam, inquit, uestalium maximam defodere uiuam concupisset, ut qui illustrari seculū suum eiusmodi exemplo arbitraretur, Pontificis Maximi uice, seu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos Pontifices nō in regiam, sed in Albanā uillam cōuocauit. Hactenus

Plin. Seceſſum Albanũ Suetonius appellat, & alij. porrò Meſſalinus cuius hic fit mẽtio Tacito, delationes apud Domitianũ factitauit, adulationis & calumniarum nomine principi gratiſſimus. Eum graphice & ſuis uerè coloribus depingit Plinius Nepos, epiſtola cuius initium, interfui principis optimi cognitioni, li. 4. Incidit, inquit, ſermo de Catulo Meſſalino, qui luminibus captus, ingenio ſæuo mala cæcitatis addiderat, nõ uerebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur, quo ſæpius à Domitiano non ſecus ac tela quæ & ipſa cæca & improuida ferũtur, in optimũ quenq; cõtorquebatur. Hęc ille. Hunc Catullũ Meſſalinũ à Iuuenale notari putant eruditi ſatyra viij. & rurſum xiij. Nam illum exagitabant occiſorũ manes, nec uſquã quieſcere ſinebant. Quod aũt hic dicit Tacitus, intra Albanã uillam ſententia Meſſalini ſtrepebat, innuit dum aduiueret Agricola nec permiſiſſe Domitianũ neq; Meſſalinum auſum fuiſſe publice quenquam accuſare, quod poſtea fecit, ſed tum ſecretius, nempe in Albano ſeceſſu.

Mox noſtræ duxere Heluidiũ in carcerẽ manus.) Intelligit Heluidium filium Heluidij Priſci illius à Veſpaſiano primũ relegati quod imperatoriã maieſtatem cõtemnere uideretur, deinde occiſi. Rem prolixe narrat Suetonius. Fuit alioqui uir ſanctiſſimus, ſed nimiæ propemodũ libertatis, quæ exitiũ illi attulit. Celebrat eum longis ſed indubie ueris laudibus Tacitus noſter lib. Annalium uicesimo circa principiũ. Nec arbitror à paternis uirtutibus degeneraſſe filiũ, quẽ abunde teſtatur bonum uirum fuiſſe, quod à Domitiano ſit interfectus. Prætexebatur cauſa quod quaſi ſcenico exodio ſub perſona Paridis & Oenones diuortiũ Domitiani cum uxore tractaſſet. autor Suetonius.

Nos Maurici Ruſticiq; uiſus.) Iunius Mauricus in exiliũ actus fuit. Vir teſte Plinio nepote, grauis, prudens, multis experimẽtis eruditus, & qui futura poſſet ex præteritis prouidere. Frater huius Iun. Arulenus Ruſticus damnatus capitis ſub Domitiano quod philoſophiã ſectaretur, & quod Petum Thraſeam laudaſſet. Meminit eius Plinius epiſtola quinta primi libri. Interemit, inquit Suetonius in Domitiano, Iunium Ruſticum quod Pæti Thraſeæ & Heluidij Priſci laudes ædidiſſet, appellaretq; eos ſanctiſſimos uiros.

Nos innocenti ſanguine Senecio perfudit.) Herennius Senecio occiſus eſt à Domitiano accuſante Metio Caro, quod poſt quęſturam nullum magiſtratũ petiſſet, & Heluidij Priſci uitam compoſuiſſet laudans uirum. Plinius nepos epiſtola quinta libri primi, de Marco Regulo delatore, lacerat, inquit, Herenniũ Senecionem tam intemperanter quidẽ, ut dixerit ei Metius Carus, quid tibi cum meis mortuis? Lege de hac re epiſtolã Plinij cuius initiũ, angit me Fanniæ ualetudo, lib. 7. Meminit quum Iunij Aruleni Ruſtici tum Senecionis Tacitus noſter in præfatiuncula quam huic libello præmiſit. Libet aſcribere Plinij nepotis uerba ex epiſtola undecima tertij libri quæ faciũt ad hunc locum. Atq; hæc feci, inquit, quum ſeptem amicis meis aut occiſis aut relegatis, occiſis Senecione, Ruſtico, Heluidio: relegatis, Maurico, Gratilla, Arria, Fannia.

A quo ſe contra pudorem muniebat.) Videtur ſic dictum, ut Liuianum illud lib. 8. quartæ dec. Et ab eadem ſuperbia non uenire ad cauſam dicendam arguerent, qua iudicium & tribunos plebis & concionem reliquiſſet. Item illud lib. 2. dec. eiuſdem, Tamen quia ab ſatisfaciendi quoq; cura imperata enixe facere uidet, ex præſenti eos potius quàm ex præterito æſtimat habitu. Rurſum illud lib. ſexto primæ dec. Criminabantur eum infeſtiorem agrũ ab nobilitate eſſe, quàm à Volſcis fuerit.

Sed mihi filioq; eius.) Scripſimus filiæq; eius. Nam Agricola filium priden amiſerat. Et ſequitur, id filiæ quoq; uxoriq; præceperim.

FINIS.

IVLII AGRICOLAE VITA PER CORNELIVM TACITVM EIVS GENERVM CASTISSIME COMPOSITA.

LARORVM uirorum facta moresq; posteris tradere, antiquitus usitatum, ne nostris quidem temporibus quanquam incuriosa suorum ætas omisit, quotiēs magna aliqua ac nobilis uirtus uicit ac supergressa est uitiū paruis magnisq; ciuitatibus commune, ignorantiam recti & inuidiam. Sed apud priores ut agere memoratu digna pronum, magisq; in aperto erat: ita celeberrimus quisq; ingenio ad prodendam uirtutis memoriam sine gratia aut ambitione, bonæ tantum conscientiæ precio ducebatur. Ac plerique suam ipsi uitam narrare, fiduciam potius morum quàm arrogantiam arbitrati sunt, nec id Rutilio & Scauro citra fidem, aut obtrectationi fuit: adeo uirtutes iisdem tēporibus optimè æstimantur, quibus facillime gignuntur. At mihi nunc narraturo uitam defuncti hominis, uenia opus fuit, quam non petissem, ni incursaturus tam sæua & infesta uirtutibus tempora. Legimus cum Aruleno Rustico Pætus Thrasea, Herennio Senecioni Priscus Heluidius laudati essent, capitale fuisse: neq; in ipsos modo auctores, sed in libros quoq; eorum sæuitum, delegato triumuiris ministerio, ut monumenta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro urerentur. Scilicet illo igne uocē Po. Ro. & libertatē Senatus, & conscientiā generis humani aboliri arbitrabantur, expulsis insuper sapiētiæ professoribus, atq; omni bona arte in exilium acta, ne quid usquam honestū occurreret. Dedimus profecto grande patientiæ documentum, ut sicut uetus ætas uidit quid ultimū in libertate esset, ita nos quid in seruitute, adempto per inquisitiones & loquendi audiendiq; cōmercio. Memoriam quoq; ipsam cum uoce perdidissemus, si tam in nostra potestate esset obliuisci quàm tacere. Nūc demū reddit animus, & quamq; primo statim beatissimi sæculi ortu Nerua Cæsar, res olim dissociabiles miscuerit principatum ac libertatē, augeatq; quotidie facilitatem Imperij Nerua Traianus, nec spem modo ac uotū securitas publica, sed ipsius uoti fiduciam, ac robur assumpserit, natura tamen infirmitatis humanæ, tardiora sunt remedia q̄ mala: & ut corpora lente augescunt, cito extinguuntur, sic ingenia studiaq; opresseris facilius q̄ reuocaueris. Subit quippe etiā ipsius inertiæ dulcedo: & inuisa primo desidia, postremo amatur. Quid si per quindecim annos, grande mortalis æui spaciū, multis fortuitis casibus promptissimus quisq; segnitia principis interciderūt? Pauci & (ut ita dixerim) nō modo aliorum sed etiā nostri superstites sumus, exēptis è media uita tot annis, quibus iuuenes ad senectutē, senes propè ad ipsos exactæ ætatis terminos per silentium

uenimus. non tamen pigebit uel incondita ac rudi uoce memoriam prioris ſenectutis, ac teſtimonium præſentium bonorum compoſuiſſe. Hic interim liber honori Agricolæ ſoceri mei deſtinatus, profeſſione pietatis, aut laudatus erit, aut excuſatus.

Iulius Græcinus
Iulia Procilla

CNeus Iulius Agricola uetere & illuſtri Foroiulienſium colonia ortus, utrunq; auum procuratorem Cæſarum habuit: quæ equeſtris nobilitas eſt. pater Iulij Iulius Græcinus ſenatorij ordinis, ſtudio eloquentiæ ſapientiæq; notus, ijſq; uirtutibus iram Caij Cæſaris meritus. nanq; Marcum Sillanum accuſare iuſſus, & quia abnuerat interfectus eſt. Mater Iulia Procilla fuit, raræ caſtitatis. in huius ſinu indulgentiaq; educatus, per omnem honeſtarum artium cultum pueritiam adoleſcentiamq; tranſegit.

Maſſilia

Arcebat eum ab illecebris peccantium præter ipſius bonam integramq; naturam, quod ſtatim paruulus ſedem ac magiſtram ſtudiorum Maſſiliam habuerit, locum Græca comitate & prouinciali parſimonia miſtum, ac bene compoſitum. Memoria teneo ſolitum ipſum narrare, ſe in prima

Philoſophiæ ſtudium

iuuenta ſtudium philoſophiæ acrius, ultra quàm conceſſum Rom. ac ſenatori hauſiſſe, ni prudentia matris incenſum ac flagrantem animum coercuiſſet. ſcilicet ſublime & rectum ingenium pulchritudinem ac ſpeciem excelſæ magnæq; gloriæ uehementius quàm caute appetebat: mox mitigauit ratio & ætas. retinuitq;, quod eſt difficillimum, ex ſapientia modum.

Ex ſapientia modum retinuit

Prima caſtrorum rudimenta in Britannia Suetonio Paulino diligenti ac moderato duci approbauit, electus, quem contubernio æſtimaret. Nec Agricola licenter more iuuenum, qui militiam in laſciuiam uertunt, neque ſegniter ad uoluptates & commeatus, titulum tribunatus & inſcitiam rettulit: ſed noſcere prouinciam, noſci exercitui, diſcere à peritis, ſequi optimos, nihil appetere ob iactationẽ, nihil ob formidinem recuſare, ſimulq; anxius & intentus agere. Non ſanè aliâs exercitatior magisq; in ambiguo Britannia fuit. trucidati uetcrani, incenſæ coloniæ, intercepti exercitus. tum de ſalute, mox de uictoria certauere. Quæ cuncta & ſi conſilijs ductuq; alterius agebantur, ac ſumma rerum & recuperatæ prouinciæ gloria in ducem ceſſit, artem & uſum & ſtimulos addidere iuueni: intrauitq; animum militaris gloriæ cupido, ingrata temporibus, quibus ſiniſtra erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magna fama, quàm ex mala. Hinc ad capeſſendos magiſtratus in urbem digreſſus, Domitiam Decidianam ſplendidis natalibus ortam ſibi iunxit. idq; matrimonium ad maiora nitenti, decus ac robur fuit. uixeruntq; mira concordia. per mutuam charitatem, & inuicem ſe anteponendo, niſi quod in bona uxore tanto maior laus, quanto in mala plus culpæ eſt. Sors quæſturæ prouinciam Aſiam, proconſulem Saluium Titianum dedit, quorum neutro corruptus eſt: quanquam & prouincia diues ac parata peccantibus, & proconſul in omnem auiditatem pronus, quantalibet facilitate redempturus eſſet

Domiciã Decidianam duxit uxorem

Fit Quæſtor Aſiæ.
Saluius Titianus proconſul

mutuam

inuitam dissimulationem mali. Auctus est ibi filia in subsidium & solacium simul. Nam filium ante sublatum, breui amisit. Mox inter quæsturam, ac tribunatum plebis, atq; etiam ipsum tribunatus annum quiete & otio transit gnarus sub Nerone temporum, quibus inertia pro sapientia fuit. Idem præturæ tenor, & silentium. nec enim iurisdictio obuenerat. Ludos, & inania honoris, modo rationis atq; abundantiæ duxit, uti longe à luxuria, ita famæ propior. Tum electus à Galba ad dona templorum recognoscenda, diligentissima conquisitione fecit, ne cuius alterius sacrilegium resp. quàm Neronis sensisset. Sequens annus graui uulnere animum domumq; eius afflixit. nam classis Othoniana licenter uaga dum in Templo, Liguriæ pars est, hostiliter populatur, matrem Agricolæ in prælijs suis interfecit: prædiaq; ipsa, & magnam patrimonij partem diripuit, quæ causa cædis fuerat. Igitur ad solennia pietatis profectus Agricola, nuncio affectati à Vespasiano imperij deprehensus, ac statim in partes transgressus est. Initia principatus ac statum urbis Mutianus regebat admodum iuuene Domitiano, & ex paterna fortuna tantum licentiam usurpante. Is missum ad delectus agendos Agricolam integreq; ac strenue uersatum uicesimæ legioni tardè ad sacramentum transgressæ præposuit, ubi decessor seditiose agere narrabatur: quippe legatis quoq; consularibus nimia ac formidolosa erat. Nec legatus prætorius ad cohibendum potens, incertum suo an militum ingenio: ita successor simul & ultor electus, rarissima moderatione maluit uideri inuenisse bonos quàm fecisse. Præerat tunc Britanniæ Vectius Volanus placidius quàm feroci prouincia dignum est. temperauit Agricola uim suam, ardoremq; compescuit, ne incresceret, peritus obsequi, eruditusq; utilia honestis miscere. Breui deinde Britannia consularem Petilium Cerealem accepit. Habuerunt uirtutes spacium exemplorum. Sed primo Cerealis, modo labores & discrimina, mox & gloriam communicabat: sæpe parti exercitus in experimentum, aliquando maioribus copijs præfecit. nec Agricola unquam in suam famam gestis exultauit, ex euentu ad auctorem & ducem, ut minister fortunam referebat: ita uirtute in obsequendo, uerecundia in prædicando, extra inuidiam, nec extra gloriam erat. Reuertentem ab legatione legionis diuus Vespasianus inter patricios ascijt, ac deinde prouinciæ Aquitaniæ præposuit splendidæ in primis dignitatis administratione, ac spe consulatus cui destinarat. Credunt plerique militaribus ingenijs subtilitatem deesse, quia castrensis iurisdictio secura & obtusior, ac plura manu agens calliditatem fori non exerceat. Agricola naturali prudentia quamuis inter togatos facile iusteque agebat. Iam uero tempora curarum remissionumq; diuisa, ubi conuentus ac iudicia poscerent, grauis, intentus, seuerus, & sæpius misericors: ubi officio satisfactum, nulla ultra potestatis persona, tristitiam & arrogantiam, & auaritiam exuerat: nec illi, quod est rarissimum, aut facilitas auctoritatem, aut seueritas amorem

Quies & otium Iul. Agricolæ

Sub Nerone inertia pro sapientia

Classis Othoniana

Solennia pietatis. Ita appellat parentalia

Fit legatus legionis uicesimæ

Vestius Bolanus

Petilius Cerealis Britanniæ Consularis

Aquitaniæ rector

Castrensis iurisdictio

Naturalis prudentia Agricolæ

amorem diminuit. Integritatem atq; abstinentiam in tanto uiro referre iniuria uirtutum fuerit. Ne famam quidem cui etiam sæpe boni indulgent, ostentandam uirtute, aut per artem quæsiuit: procul ab æmulatione aduersus collegas, procul à contentione aduersus Procuratores, & uincere inglorium, & atteri sordidum arbitrabatur. Minus triennium in ea legatione detentus ac statim ad spem Consulatus reuocatus est, comitante opinione Britanniam ei prouinciam dari, nullis in hoc suis sermonibus, sed quia par uidebatur. haud semper errat fama, aliquando & eligit. Consul, egregiæ tum spei filiam iuueni mihi despondit, ac post consulatum collocauit, & sta-

Britanniæ descriptio

tim Britanniæ præpositus est, adiecto pontificatus sacerdotio. Britannię situm populosq; multis scriptoribus memoratos, non in comparationem curæ ingenĳq́ue referam, sed quia tum primũ perdomita est: itaq; quæ priores nondum comperta, eloquentia percoluere, rerum fide tradentur. Britannia insularum quas Romana notitia complectitur maxima, spacio ac cœlo in orientem Germaniæ, in occidentem Hispaniæ obtenditur: Gallis in meridiem etiam inspicitur. Septentrionalia eius, nullis contra terris, uasto atq; aperto mari pulsantur. Formam totius Britanniæ Liuius ueterum, Fabius Rusticus recentium, eloquentissimi autores, oblongę scutulæ uel bipenni assimulauere. & est ea facies citra Caledoniam, unde & in uniuersum

Caledonia

fama est trãsgressa. sed immensum & enorme spacium procurrentium extremo iam littore terrarum uelut in cuneum tenuatur. Hanc oram nouissimi maris tunc primum Romana classis circumuecta, insulam esse Britanniam affirmauit, ac simul incognitas ad id tempus insulas, quas Orcadas uocant inuenit domuitq;. dispecta est & Thyle, quã hactenus nix, & hyems abdebat. sed mare pigrum & graue remigantibus perhibẽt. ne uentis quidem proinde attolli: credo quod rariores terræ montesq;, causa ac materia tempestatum, & profunda moles continui maris, tardius impellitur. Naturam Oceani atq; æstus neq; quærere huius operis est, ac multi rettulere, unum addiderim: nusquam latius dominari mare, multum fluminum huc atq; illuc ferre, nec littore tenus accrescere aut resorberi, sed influere penitus atq; ambire, etiam iugis atq; montibus inferi uelut in suo. Cæterum Britanniam qui mortales initio coluerint, indigenæ an aduecti, ut inter Barbaros, parum compertum. Habitus corporum uarĳ: atq; ex eo argumenta.

Orcades Thule

Caledonĳ Silyres

nanq; rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus, Germanicam originem asseuerant. Silurum colorati uultus, & torti plerunq; crines, & posita cõtra Hispaniam, Iberos ueteres traiecisse, easq; sedes occupasse fidem faciũt. proximi Gallis, & similes sunt: seu durante originis ui: seu procurrentibus in diuersa terris, positio cœli corporibus habitum dedit. in uniuersum tamen æstimanti, Gallos uicinum solum occupasse, credibile est. Eorum sacra deprehendas superstitionum persuasione. Sermo haud multum diuersus. in deposcendis periculis eadem audacia, & ubi aduenere, in detrectandis

ctandis eadem formido. plus tamen ferociæ Britanni præferunt, ut quos nondum longa pax emollierit. nam Gallos quoq; in bellis floruisse accepimus. mox segnitia cum otio intrauit, amissa uirtute pariter ac libertate. quod Britannorum olim uictis euenit, cæteri manent quales Galli fuerunt. In pedite robur, quædam nationes & curru præliantur. honestior auriga, clientes propugnant. olim regibus parebant, nunc per principes factionibus & studijs trahuntur. nec aliud aduersus ualidissimas gentes pro nobis utilius, quàm quod in commune non consulunt. Rarus duabus tribusq; ciuitatibus, ad propulsandum commune periculum conuentus: ita dum singuli pugnant, uniuersi uincuntur. Cœlum crebris hymbribus ac nebulis fœdum. asperitas frigorum abest. Dierum spacia ultra nostri orbis memuram, & nox clara, & extrema Britanniæ parte breuis, ut finem atq; initium lucis exiguo discrimine internoscas. Quod si nubes non officiant, aspici per noctem solis fulgorẽ, nec occidere & exurgere, sed transire affirmãt: scilicet extrema & plana terrarum humili umbra non erigunt tenebras, infraq; cœlum & sydera nox cadit. Solum præter oleam uitemq; & cætera calidioribus terris oriri sueta, patiens frugum, fœcundum. tarde mitescunt, cito proueniunt. eademq; utriusq; rei causa, multus humor terrarum, cœlioq; Fert Britannia aurum & argentum & alia metalla, precium uictoriæ. gignit & Oceanus margarita, sed subfusca ac liuentia. Quidam artem abesse legentibus arbitrantur. nam in rubro mari uiua ac spirantia saxis auelli, in Britannia prout expulsa sint colligi. ego facilius crediderim naturam margaritis deesse, quàm nobis auaritiam. Ipsi Britanni delectum, ac tributa, & iniuncta imperij munera impigrè obeunt, si iniuriæ absint: has ægrè tolerant, iam domiti ut pareant, nondum ut seruiant. Igitur primus omnium Romanorum D. Iulius cũ exercitu Britanniã ingressus, quanquam prospera pugna terruerit incolas, ac littore potitus sit, potest uideri ostendisse posteris non tradidisse. Mox bella ciuilia, & in rempublicam uersa principum arma, ac longa obliuio Britanniæ etiam in pace. Consilium id diuus Augustus uocabat, Tiberius præcipue. Agitasse C. Cæsarem de intranda Britannia satis constat, ni uelox ingenio, mobilis pœnitentia, & ingentes aduersus Germaniam conatus frustra fuissent. Diuus Claudius auctor operis, transuectis legionibus auxilijsq;, & assumpto in partem rerum Vespasiano, quod initium uenturæ mox fortunæ fuit, domitę gentes, capti reges, & monstratus fatis Vespasianus. Consulatium primus Aulus Plautius præpositus, ac subinde Ostorius Scapula, utercq; bello egregius: redactaq; paulatim in formam prouinciæ proxima pars Britanniæ. addita insuper ueteranorum colonia. quædam ciuitates Cogiduno regi donatæ. is ad nostram usque memoriam fidissimus mansit, uetere ac iam pridem recepta populi Romani consuetudine, ut haberet instrumenta seruitutis & reges. Mox Didius Gallus parta à prioribus continuit, paucis admodum castellis

In commune non consulunt

Cœlum nebulosum

Dies lõgiores

Nox breuis

Aurum

Argentum

Metalla

Margarita

D. Iulius

D. Augustus

Tiberius

C. Cæsar

D. Claudius

Vespasianus

castellis in ulteriora promotis, per quæ fama aucti officij quærereturDi
Veranius dium Veranius excepit, isq; intra annum extinctus est. Suetonius hinc
Paulinus biennio prosperas res habuit, subactis nationibus firmatisq; præ
Mona insula sidijs: quorum fiducia Monam insulam ut uires rebellibus ministrantem
aggressus, terga occasioni patefecit. Nanque absentia legati remoto metu,
Britannorum querelæ de Romanis Britanni agitare inter se mala seruitutis, conferre iniurias, & interpretando accendere: nihil profici patientia, nisi ut grauiora tanquam ex facili tolerantibus imperentur: singulos sibi olim reges fuisse, nunc binos imponi, è quibus legatus in sanguinẽ procurator in bona sæuiret: æque discordiam præpositorum, æque concordiam subiectis exitiosam: alterius manus centuriones, alterius uim & cõtumelias miscere: nihil iam cupiditati, nihil libidini exceptum: in prælio fortiorem esse qui spoliet, nunc ab ignauis plerunq; & imbellibus eripi domos, abstrahi liberos, iniungi delectus, tanquam mori tantum pro patria nescientibus: quantum enim transisse militum, si sese Britanni numerent? sic Germanias excussisse iugum, & flumine non Oceano defendi: sibi patriam, coniuges, parentes: illis auaritiam & luxuriam causas belli esse: recessuros ut diuus Iulius recessisset, modo uirtutes maiorum suorum æmularentur: néue prælij unius aut alterius euentu paueſcerẽt: plus impetus, maiorem constantiã penes miseros esse: iam Britannorum etiã deos misereri, qui Romanũ ducem absentem, qui relegatum in alia insula exercitum detinerent: iam ipsos, quod difficillimum fuerit, deliberare: porrò in eiusmodi consilijs periculosius esse deprehendi, quàm audere. His atq; talibus inuicem instincti, Voadica generis regij fœmina duce, neq; enim sexum in imperijs discernũt, sumpsere uniuersi bellum: ac sparsos per castella
Voadica
Sexum in imperijs non discernunt milites consectati, expugnatis præsidijs, ipsam coloniam inuasere, ut sedem seruitutis. nec ullum in barbaris sæuitiæ genus omisit ira & uictoria. Quod
Suet. Paulinus duriter in deditos consulit nisi Paulinus, eo cognito prouinciæ motu, properè subuenisset, amissa Britannia foret: quam unius prælij fortuna, ueteri patientiæ restituit, tenẽtibus arma plerisq;, quos conscientia defectionis, & proprius ex legato timor agitabat. Hic cum egregius cætera, arroganter in deditos, & ut suę quoq; iniuriæ ultor, durius consuleret, missus Petronius Turpilianus tanquam exorabilior, & delictis hostium nouus, eoq; pœnitentiæ mitior, compositis prioribus nihil ultra ausus, Trebellio Maximo prouinciam tradidit. Trebellius segnior & nullis castrorum experimentis, comitate quadam curandi prouinciam tenuit. Didicere iam Barbari quoq; ignoscere uitijs blandiẽtibus, & interuentus ciuilium armorum præbuit iustam segnitiæ excusationem. sed discordia laboratum, cum assuetus expeditionibus miles otio lasciuiret. Trebellius fuga ac latebris uitata exercitus ira, indecorus atq; humilis, precariò mox præfuit: ac uelut pacti, exercitus licentiam, dux salutem. hæc sedition sine sanguine stetit. Nec Vectius Volanus manentibus adhuc ciuilibus bellis agitauit Britanniam disciplina, eadem inertia erga hostes, similis
Petronius Turpilianus
Trebellius Maximus
petu-

petulantia castrorum: nisi quod innocens Volanus, & nullis delictis inuisus charitatem parauerat loco autoritatis. Sed ubi cum cætero orbe Vespasianus & Britanniam recuperauit, magni duces, egregij exercitus, minuta hostium spes: & terrorem statim intulit Petilius Cerealis, Brigantum ciuitatem, quæ numerosissima prouinciæ totius perhibetur, aggressus. multa prælia, & aliquando non incruenta: magnamq; Brigantum partem aut uictoria amplexus, aut bello. Et cum Cerealis quidem alterius successoris cuiam famamq; obruisset, sustinuit quoq; molem Iulius Frontinus uir magnus quantum licebat, ualidamq; & pugnacem Silurum gentem armis subegit, super uirtutem hostium locorum quoq; difficultates eluctatus. *Brigantum ciuitas*

Hunc Britanniæ statum has bellorum uices media iam æstate transgressus Agricola inuenit, cum & milites uelut omissa expeditione ad securitatem, & hostes ad occasionem uerterentur. Ordouicum ciuitas haud multo ante aduentum eius, alam in finibus suis agentem, prope uniuersam obtriuerat: eoq; initio erecta prouincia, ut quibus bellum uolentibus erat, probate exemplum, aut recentis legati animũ operiri. Tum Agricola, quanquam transacta æstas, sparsi per prouinciam numeri, præsumpta apud militem illius anni quies tarda & contraria bellum incohaturo, & plerisq; custodiri suspecta potius uidebatur, ire obuiam discrimini statuit: contractisq; legionum uexillis & modica auxiliorum manu quia in æquum digredi Ordouices non audebant, ipse ante agmen quo cæteris par animus simili periculo esset, erexit aciem: cæsaq; propè uniuersa gente non ignarus instandum famæ, ac prout prima cessissent fore uniuersa, Monam insulam cuius possessione reuocatum Paulinum rebellione totius Britanniæ supra memorauimus, redigere in potestatem animo intendit. Sed ut in dubijs consilijs, naues deerant, ratio & constantia ducis transuexit: depositis omnibus sarcinis, lectissimos auxiliarium, quibus nota uada, & patrius nandi usus quo simul secq; & arma & equos regunt, ita repente immisit, ut obstupefacti hostes qui classem, qui naues, qui mare expectabant, nihil arduum aut inuictum crediderint sic ad bellum uenientibus. Ita petita pace, ac dedita insula, clarus ac magnus haberi Agricola: quippe cui ingredienti prouinciam, quod tempus alij per ostentationem aut officiorum ambitum transigunt, labor & periculum placuisset. Nec Agricola prosperitate rerum in uanitatẽ usus, expeditionem aut uictoriam uocabat, uictos continuisse: ne laureatis quidem gesta prosecutus est, sed ipsa dissimulatione famæ famam auxit, æstimantibus quanta futuri spe tam magna tacuisset. Cæterum animorum prouinciæ prudens, simulq; doctus per aliena experimenta parum proficiarmis si iniuriæ sequerentur, causas bellorum statuit excidere, à se suisq; orsus primam domum suam coercuit, quod plerisq; haud minus arduum est, quàm prouinciam regere: nihil per libertos seruosq; publicæ rei: non studijs priuatis, nec ex commendatione aut precibus centurionum milites *Agricola in Britanniam* *Ordouices debellat Agri.* *Monam insulam capit* *Dissimulatione famæ famam auxit*

aſcire, ſed optimum quenq; fideliſſimum putare: omnia ſcire, non omnia exequi: paruis peccatis ueniam, magnis ſeueritatem commodare: nec pœna ſemper, ſed ſæpius pœnitentia contentus eſſe: officijs & adminiſtrationibus potius non peccaturos, quàm damnare cum peccaſſent. Frumenti & tributorum auctionem æqualitate munerum mollire, circumciſis quæ in quæſtum reperta, ipſo tributo grauius tolerabantur. nanq; per ludibrium aſſidere clauſis horreis, & emere ultro frumenta, ac uendere pretio cogebantur. diuortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, ut ciuitates à proximis hybernis in remota & auia deferrent, donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucroſum fieret. Hæc primo ſtatim anno comprimendo egregiã famam paci circundedit, quæ uel incuria uel tolerantia prior tum haud minus quàm bellum timebatur. Sed ubi æſtas aduenit contracto exercitu militum in agmine laudare modeſtiam, diſiectos coercere: loca caſtris ipſe capere, æſtuaria ac ſiluas ipſe prætentare: & nihil interim apud hoſtes quietum pati, quo minus ſubitis excurſibus popularetur: atq; ubi ſatis terruerat, parcendo, rurſus irritamenta pacis oſtentare. Quibus rebus multæ ciuitates quæ in illum diem ex æquo egerant, datis obſidibus iram poſuere, & præſidijs caſtellisq; circundatæ, tanta ratione curaq;, ut nulla ante Britanniæ noua pars illaceſſita tranſierit. Sequens hyems ſaluberrimis conſilijs abſumpta. nanq; ut homines diſperſi ac rudes, eoq; bello faciles, quieti & otio per uoluptates aſſueſcerent, hortari priuatim, adiuuare publice, ut tẽpla, fora, domus extruerent, laudando promptos, & caſtigando ſegnes. ita honoris æmulatio, pro neceſſitate erat. Iam uero principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum ſtudijs Gallorum anteferre, ut qui modo linguam Romanam abnuebãt, eloquentiam concupiſcerent. inde etiam habitus noſtri honor, & frequens toga. paulatimq; diſceſſum ad delinimenta uitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam. idq; apud imperitos humanitas uocabatur, cum pars ſeruitutis eſſet. Tertius expeditionum annus nouas gentes aperuit uaſtatis uſque ad Taum (æſtuario nomen eſt) nationibus. qua formidine territi hoſtes quanquam conflictatum ſæuis tempeſtatibus exercitum, laceſſere non auſi. ponendisq; inſuper caſtellis ſpatium fuit. Adnotabant periti, nõ alium ducem opportunitates locorum ſapientius legiſſe, nullum ab Agricola poſitum caſtellum aut ui hoſtium expugnatum, aut pactione ac fuga deſertum. crebræ eruptiones. nam aduerſus moras obſidionis annuis copijs firmabantur. ita intrepida ibi hyems, & ſibi quiſq; præſidio, irritis hoſtibus, eoq; deſperantibus, quia ſoliti pleruncq; damna æſtatis hybernis euentibus penſare, tum æſtate atq; hyeme iuxta pellebantur. Nec Agricola unquam per alios geſta auidus intercepit, ſeu centurio, ſeu præfectus, incorruptum facti teſtem habebat. Apud quoſdam acerbior in conuitijs narrabatur, ut bonis comis, ita aduerſus malos iniucundus. cæterum ex ira,

Agricolæ modeſtia

ex iracundia nihil super erat. secretum & silentium, eius non timeres. honestius putabat, offendere, quàm odisse. Quarta æstas obtinendis quæ percurrerat insumpta, ac si uirtus exercituum & Romani nominis gloria pateretur, inuentus in ipsa Britannia terminus. Nam Glota & Bodotria diuersi maris æstus per immensum reuecti, angusto terrarum spacio dirimuntur, quod tum præsidijs firmabatur: atq; omnis propior sinus tenebatur, summotis uelut in aliam insulam hostibus. Quinto expeditionum anno naue prima transgressus ignotas ad id tempus gentes crebris simul ac prosperis prælijs domuit: eamq; partem Britanniæ quæ Hyberniam aspicit, copijs instruxit, in spem magis quàm ob formidinem. siquidem Hybernia medio inter Britanniam atq; Hispaniam sita, & Gallico quoq; mari opportuna, ualentissimam imperij partem, magnis inuicem usibus miscuerit. Spacium eius si Britanniæ comparetur angustius, nostri maris insulas superat. Solum cœlumq; & ingenia cultusq; hominum haud multum à Britannia differunt. melius aditus portusq; per commercia & negociatores cogniti. Agricola expulsum seditione domestica unum ex regulis gentis exceperat, ac specie amicitiæ in occasionem retinebat. Sæpe ex eo audiui, legione una & modicis auxilijs debellari, obtinerique Hyberniam posse. Idq; etiam aduersus Britanniam profuturum, si Romana ubiq; arma, & uelut è conspectu libertas tolleretur. Cæterum æstate qua sextum officij annum inchoabat, amplas ciuitates trans Bodotriam sitas, quia motus uniuersarum ultra gentium, & infesta hostili exercitu itinera timebantur, portus classe explorauit: quę ab Agricola primum assumpta in partem uirium, sequebatur egregia specie, cum simul terra simul mari bellum impellerentur: ac sæpe ijsdem castris pedes equesq; & nauticus miles mixti copijs & lætitia sua quisq; facta suos casus attollerent: ac modo siluarum & montium profunda, modo tempestatum ac fluctuum aduersa, hinc terra & hostis, hinc auctus Oceanus militari iactantia comparārētur. Britannos quoque, ut ex captiuis audiebatur, uisa classis obstupefaciebat, tanquam aperto maris sui secreto ultimum uictis perfugium clauderetur. Ad manus & arma conuersi Caledoniam incolentes populi paratu magno, maiore fama, uti mos est de ignotis, oppugnasse ultro castella adorti, metum ut prouocantes addiderant: regrediendumq; citra Bodotriam, & excedendum potius quàm pellerentur, specie ignaui prudentium admonebant, cum interim cognoscit, hostes pluribus agminibus irruptūros. Ac ne superante numero, & peritia locorum, circumirentur, diuiso & ipse in tres partes exercitu incessit. Quod ubi cognitum hosti, mutato repente consilio uniuersi nonam legionem ut maxime inualidam, nocte aggressi inter somnum ac trepidationem cæsis uigilibus irrupere. Iamq; in ipsis castris pugnabant, cum Agricola iter hostium ab exploratoribus edoctus, & uestigijs insecutus, uelocissimos equitum peditumq; assultare tergis pugnantium iubet,

Glota
Bodotria
An. V
Hybernia
Spacium insulæ
An. VI
Maior fama de ignotis
Metus ex prouocante
Nonam legionem aggrediuntur Caledonij

mox ab uniuersis adñci clamorem. & propinqua luce fulsere signa. ita anci-
piti malo territi Britanni: & Romanis redit animus, ac securi pro salute, de
gloria certabant. ultro quin etiã irrupere. & fuit atrox in ipsis portarum an-
gustijs prælium, donec pulsi hostes, utroqꝫ exercitu certante, his ut tulisse
opem, illis ne eguisse auxilio uiderentur. quod nisi paludes & siluæ fugien-
tes texissent, debellatum illa uictoria foret. Cuius Constantia ac fama fe-
rox exercitus: nihil uirtuti suæ inuium, penetrandam Caledoniam, inueni-
endumqꝫ tandem Britanniæ terminum continuo præliorum cursu freme-
bant: atqꝫ illi modo cauti ac sapientes, prompti post euentum ac magnilo-
qui erant. iniquissima hæc bellorum conditio est, prospera omnes sibi uen-
dicant, aduersa uni imputantur. At Britanni non uirtute sed occasione &
arte ducis rati, nihil ex arrogantia remittere, quo minus iuuentutem arma-
rent, coniuges ac liberos in loca tuta transferrent, cœtibus ac sacrificijs con-
spirationem ciuitatum sancirent. atqꝫ ita irritatis utrinqꝫ animis discessum.

Vsipiorum cohors arreptis nauibus Britanniam prædantur

Eadem æstate cohors Vsipiorum per Germanias conscripta, in Britan-
niam transmissa, magnum ac memorabile facinus ausa est. Occiso centu-
rione ac militibus, qui ad tradendam disciplinam immixti manipulis exem-
plum & rectores habebantur, tres liburnicas adactis per uim gubernato-
ribus ascendere: & uno remigrante, suspectis duobus eoqꝫ interfectis, non-
dum uulgato rumore ut miraculum prouehebantur: mox hac atque illa
rapti, & cum plerisque Britannorum sua defensantium prælio congressi,
ac sæpe uictores, aliquando pulsi, eò ad extremum inopiæ uenere, ut in-
firmissimos suorum, mox sorte ductos uescerentur: atque ita circunuecti
Britanniam, amissis per inscitiam regendi nauibus, pro prædonibus habi-
ti, primum à Sueuis, mox à Frisijs intercepti sunt. ac fuere quos per com-
mercia uenundatos, & in nostram usqꝫ ripam mutatione ementium addu-
ctos, indicium tanti casus illustrauit. Initio æstatis Agricola domestico
uulnere ictus, anno ante natum filium amisit. Quem casum neqꝫ ut ple-
rique fortium uirorum ambitiose, neque per lamenta rursus ac mœrorem
muliebriter tulit. & in luctu bellum inter remedia erat. Igitur præmissa
classe quæ pluribus locis prædata, magnum & incertum terrorem faceret,
expedito exercitu cui ex Britannis fortissimos & longa pace exploratos ad-
diderat, ad montem Grampium peruenit, quem iam hostes insederant.

Grampius mons

Concordia

Nam Britanni nihil fracti pugnę prioris euentu, & ultionem aut seruitium
expectantes, tandemqꝫ docti commune periculum concordia propulsan-
dum, legationibus & fœderibus omnium ciuitatũ uires exciuerant. Iamqꝫ
super triginta milia armatorum aspiciebantur, & adhuc affluebat omnis
iuuentus, & quibus cruda ac uiridis senectus, clari bello, ac sua quisqꝫ de-
cora gestantes, cum inter plures duces uirtute & genere præstans nomine
Galgacus, apud contractam multitudinem prælium poscentem, in hunc
» modum locutus fertur. Quotiens causas belli & necessitatem nostram

intueor

intueor, magnus mihi animus est, hodiernum diem, cõsensumq; uestrum, « initium libertatis totius Britanniæ fore. Nam & uniuersi seruitutis exper- « tes: & nullæ ultra terræ, ac ne mare quidem securum imminente nobis cla- « se Romana, ita prælium atq; arma quæ fortibus honesta, eadem etiã igna- « uis tutissima sunt. Priores pugnæ quibus aduersus Romanos uaria fortu- « na certatum est, spem ac subsidium in nostris manibus habebant: quia no- « bilissimi totius Britanniæ, eoq; in ipsis penetralibus siti, nec seruientium lit- « tora aspicientes, oculos quoq; à contactu dominationis inuiolatos habe- « bamus. Nos terrarum ac libertatis extremos, recessus ipse ac sinus famæ « in hunc diem defendit. nunc terminus Britanniæ patet. atque omne igno- « tum pro magnifico est. Sed nulla iam ultra gens, nihil nisi fluctus & saxa. « & inferiores Romani, quorum superbiam frustra per obsequium & mo- « destiam effugeris: raptores orbis, postquam cuncta uastantibus defuere « terræ, & mare scrutantur: si locuples hostis est, auari: si pauper, ambitiosi, « quos non Oriens, non Occidens, satiauerit: soli omnium opes atq; inopi- « am pari affectu concupiscunt: auferre, trucidare, rapere falsis nominibus « imperium, atq; ubi solitudinem faciunt, pacem appellant. Liberos cuiq; ac « propinquos suos natura charissimos esse uoluit: hi per delectus alibi ser- « uituri auferuntur. Coniuges sororesq; & si hostilem libidinem effugiant, « nomine amicorum atq; hospitum polluuntur. Bona fortunasq; in tribu- « tum egerunt, in annonam frumentum: corpora ipsa ac manus, siluis ac pa- « ludibus emuniendis uerbera inter ac contumelias conterunt. Nata serui- « tuti mancipia semel ueneunt, atq; ultro à dominis aluntur: Britannia serui- « tutem suam quotidie emit, quotidie pascit. Ac sicut in familia recentissimus « quisq; seruorum & conseruis ludibrio est: sic in hoc orbis terrarum uetere « famulatu, noui nos & uiles in excidium petimur. Neq; enim arua nobis, « aut metalla, aut portus sunt, quibus exercendis reseruemur. Virtus porrò « ac ferocia subiectorum ingrata imperantibus. & longinquitas ac secretum « ipsum, quo tutius, eo suspectius. Ita sublata spe ueniæ, tandem sumite ani- « mum, tam quibus salus, quàm quibus gloria charissima est. Brigantes, fœ- « mina duce, exurere coloniam, expugnare castra, ac nisi felicitas in socordi- « am uertisset, exuere iugum potuere: nos integri & indomiti & libertatem « non in præsentia laturi, primo statim congressu unde ostendamus quos si- « bi Caledonia uiros seposuerit. An eandem Romanis in bello uirtutem, « quam in pace lasciuiam adesse creditis? Nostris illi discessionibus ac discor- « diis clari, uitia hostium in gloriam exercitus sui uertunt: quem contractum « ex diuersissimis gentibus ut secundæ res tenent, ita aduersæ dissoluent: nisi « si Gallos, & Germanos, & (pudet dictu) Britannorum pleroscq; domina- « tioni alienæ sanguinem commodantes, diutius tamen hostes quàm ser- « uos, fide & affectu teneri putatis: metus & terror est, infirma uincula cha- « ritatis. quæ ubi remoueris, qui timere desierint odisse incipient. Omnia ui- «

" ctoriæ incitamenta pro nobis sunt: nullæ Romanos coniuges accendunt:
" nulli parentes fugam exprobraturi sunt: aut nulla pleriſque patria, aut alia
" est. paucos numero circum trepidos ignorantia, cœlum ipsum ac mare &
" siluas ignota omnia circumspectantes, clausos quodammodo ac uictos alij
" nobis tradiderunt. Ne terreat uanus aspectus, & auri fulgor atq; argenti,
" quod neq; tegit neq; uulnerat. In ipsa hostium acie inueniemus nostras ma
" nus, agnoscent Britanni suam causam. recordabuntur Galli priorem liber-
" tatem. deserent illos cæteri Germani, tanquam nuper Vsipij reliquerunt.
" Nec quicquam ultra formidinis, uacua castella, senum coloniæ, inter male
" parentes & iniuste imperantes ægra municipia & discordantia. hic dux,
" hic exercitus. ibi tributa & metalla & cæteræ seruientium pœnæ, quas in
" æternum proferre, aut statim ulcisci, in hoc campo est. Proinde ituri in aci-
" em & maioreis uestros & posteros cogitate. Excepere orationem ala-
cres, & barbari moris cantu & fremitu clamoribusq; dissonis. Iamq; agmi-
na, & armorum fulgores audentissimi cuiusq; procursu, simul instruebam-
tur acies, cum Agricola quanquam lætum & uix monitis coercitum mili-
" tem adhuc ratus, ita differuit. Octauus annus est, commilitones, ex quo
" uirtute & auspicijs Imperij Rom. fide atq; opera uestra Britanniam uici-
" stis, tot expeditionibus, tot prælijs seu fortitudine aduersus hostes, seu pa-
" tientia ac labore penè aduersus ipsam rerum naturam opus fuit. Neq; me
" militum, neq; uos ducis pœnituit. Ergo egressi, ego ueterum legatorum,
" uos priorum exercituum terminos, finem Britanniæ non fama nec rumo-
" re, sed castris & armis tenemus. Inuenta Britannia & subacta. Equidem in
" agmine cum uos paludes montésue & flumina fatigarent, fortissimi cuius-
" que uocem audiebam, quando dabitur hostis, quando acies? Veniunt à la-
" tebris suis extrusi. & uota uirtusq; in aperto, omniaq; prona uictoribus,
" atque eadem uictis aduersa. Nam ut superasse tantum itineris, siluas euasis-
" se, transisse æstuaria, pulchrum ac decorum in frontem, ita fugientibus pe-
" riculosissima quæ hodie prosperrima sunt. Neq; enim nobis aut locorum
" eadem notitia aut commeatuum eadem abundantia: sed manus, & arma,
" & in his omnia. Quod ad me attinet, iam pridem mihi decretum est, neq;
" exercitus neque ducis terga tuta esse. Proinde & honesta mors turpi uita
" potior, & incolumitas ac decus eodem loco sita sunt. nec inglorium fuerit,
" in ipso terrarum ac naturæ fine cecidisse. Si nouæ gentes atq; ignota acies
" constitisset, aliorum exercituum exemplis uos hortarer: nunc uestra deco-
" ra recensete, uestros oculos interrogate. Ii sunt quos proximo anno unam
" legionem furto noctis aggressos, clamore debellastis: ij cæterorum Britan-
" norum fugacissimi, ideoq; tamdiu superstites. Quomodo siluas saltusq; pe-
" netrantibus fortissimum quodq; animal robore, pauida & inertia ipso ag-
" minis sono pelluntur: sic acerrimi Britannorum iam pridem ceciderunt: re-
" liquus est numerus ignauorum & metuentium, quos quod tandem inue-
nistis

hiſtis,non reſtiterunt,ſed deprehenſi ſunt nouiſſimi, & extremo metu cor-
pora defixere in his ueſtigijs, in quibus pulchram & ſpectabilem uictori-
am ederetis. Tranſigite cum expeditionibus,imponite quinquaginta annis
magnum diem:approbate Reip. nunc̄ exercitui imputari potuiſſe aut mo-
ras belli,aut cauſas debellandi. Et alloquente adhuc Agricola militum ar-
dor eminebat,& finem orationis ingens alacritas conſecuta eſt,ſtatiḿ ad
arma diſcurſum. inſtinctos ruenteś ita diſpoſuit,ut peditum auxilia quæ
octo milia erant,mediam aciem firmarent: equitum tria milia, cornibus af-
funderentur.legiones pro uallo ſtetere,ingens uictoriæ decus citra Roma-
num ſanguinem bellanti, & auxilium ſi pellerentur. Britannorum acies in
ſpeciem ſimul ac terrorem editioribus locis conſtiterant: ita ut primum ag-
men æquo,cæteri per accliue iugum connexi uelut inſurgerent: media cam
pi Couinarius & eques ſtrepitu ac diſcurſu complebat. Tum Agricola ſu- *Couinarius*
perante hoſtium multitudine ueritus, ne ſimul in frontem, ſimul & latera
ſuorum pugnaretur, diductis ordinibus, quanquam porrectior acies fu-
tura erat,& arceſſendas plerić legiones admonebant,promptior in ſpem,
& firmus aduerſis,dimiſſo equo pedes ante uexilla conſtitit. Ac primo *Prælium*
congreſſu eminus certabatur.ſimul conſtantia,ſimul arte Britanni ingenti-
bus gladijs & breuibus cetris miſſilia noſtrorum uitare,uel excutere,atq́ ip
ſi magnam uim telorum ſuperfundere:donec Agricola tres Batauorum co
hortes ac Tungrorum duas cohortatus eſt,ut rem ad mucrones ac manus
adducerent.quod & ipſis uetuſtatè militię exercitatum,& hoſtibus inhabi
le parua ſcuta & enormes gladios gerentibus. nam Britannorum gladij ſi-
ne mucrone complexum armorum,& in aperto pugnam non tolerabant.
Igitur ut Batui miſcere ictus,ferire umbonibus, ora fœdare, & tractis qui
in æquo obſtiterant,erigere in colles aciem cœpere, cæteræ cohortes æmu-
latione & impetu cōmiſtæ proximos quoſq́ cædere: ac plerić ſemineces
aut integri feſtinatione uictoriæ relinquebantur. Interim equitum turmæ
fugere, couinarij peditum ſe prælio miſcuere: & quanquam recentem ter-
rorem intulerant, denſis tamen hoſtium agminibus & inæqualibus locis
hærebant: minimeq́ equeſtris ea pugnæ facies erat, cum in gradu ſtantes
ſimul equorum corporibus impellerentur. ac ſæpe uagi currus, exterriti ſi-
ne rectoribus equi, ut quemq́ formido tulerat, tranſuerſos aut obuios in-
curſabant. Et Britanni qui adhuc pugnæ expertes ſumma collium inſede-
rant,& paucitatē noſtrorum uacui ſpernebant,digredi paulatim & circum
ire terga uincentium cœperant: ni idipſum ueritus Agricola quatuor equi-
tum alas ad ſubita belli retentas,uenientibus oppoſuiſſet,quantoć feroci-
us accurrerant tanto acrius pulſos in fugam diſiecisſet. Ita conſilium Britan
norum in ipſos uerſum.tranſuectę́ precepto ducis à fronte pugnantium
alæ, auerſam hoſtium aciem inuaſere. Tum uero patentibus locis grande
& atrox ſpectaculū:ſequi,uulnerare, capere, atq́ eoſdem oblatis alijs truci-

dare. Iam hostium, prout cuiq; ingenium erat, cateruæ armatorum paucio
ribus terga præstare, quidã inermes ultro ruere, ac se morti offerre. Passim
arma, & corpora, & lacerí artus, & cruenta humus. & aliquando etiam ui/
ctis ira uirtusq; : postquam siluis appropinquarunt, collecti, primos sequen
tium incautos & locorum ignaros circumueniebant. Quod ni frequẽs ubi/
que Agricola, ualidas & expeditas cohortes indaginis modo, & sicubi ar/
ctiora erãt, partem equitum dimissis equis, simul rariores siluas equitẽ per/
sultare iussisset, acceptum aliquod uulnus per nimiam fiduciam foret. Cæ/
terum ubi compositos firmis ordinibus sequi rursus uidere, in fugam uersi,
non agminibus ut prius, nec alius alium respectantes, rari, & uitabundi in/
uicem, longinqua atq; auia petiere. finis sequendi nox & satietas fuit. cæsa
Numerus oc/ciſorum hostium ad decem millia. nostrorum trecenti quadraginta cecidere, in quis
A. Atticus Aulus Atticus præfectus cohortis, iuuenili ardore & ferocia equi hostibus
illatus. Et nox quidem gaudio prædaq; læta uictoribus: Britanni palantes
mixtoq; uirorum mulierumq; ploratu, trahere uulneratos, uocare integros,
deserere domos, ac per iram ultro incendere: eligere latebras, & statim relin
quere: miscere inuicem consilia aliqua, dein sperare: aliquando frangi aspe/
ctu pignorum suorum, sæpius concitari. satisq; constabat sæuisse quosdam
in coniuges ac liberos, tanquam miserererentur. Proximus dies faciem uicto
riæ latius aperuit. uastum ubiq; silentium, secreti colles. fumantia procul te/
cta, nemo exploratoribus obuius. quibus in omnẽ partem dimissis, ubi in/
certa fugæ uestigia, neq; usquã conglobari hostes compertũ, & exacta iam
Horesti æstate spargi bellum nequibat, in fines Horestorum exercitum deducit. Ibi
acceptis obsidibus, præfecto classis circumuehi Britanniam præcepit. datæ
ad id uires, & præcesserat terror. ipse peditem atq; equites lento itinere, quo
nouarum gentium animi ipsa transitus mora terrerentur, in hybernis loca
Secunda tem/peſtas uit. Et simul classis secunda tempestate ac fama Trutulensem portum te/
Trutulenſis portus nuit, unde proximo latere Britanniæ lecto omni redierat. Hunc rerum
Domitianus imperator cursum, quanquam nulla uerborum iactantia, epistolis Agricolę actum, ut
Domitiano moris erat, fronte lætus, pectore anxius excepit. Inerat consci/
entia, derisui fuisse nuper falsum è Germania triumphum, emptis per com
Domitiani falſus è Germania triumphus mercia, quorum habitus & crines in captiuorum speciem formarentur: at
nunc ueram magnamq; uictoriam, tot millibus hostium cæsis, ingenti fa/
ma celebrari. Id sibi maxime formidolosum, priuati hominis nomen supra
principis attolli: frustra studia fori, & ciuilium artium decus in silentium a/
cta, si militarem gloriam alius occuparet: & cætera utcunq; facilius dissimu
Secretum Do/mitiani lari, ducis boni imperatoriam uirtutem esse: Talibus curis exercitus, quodq;
sæuæ cogitationis indicium erat, secreto suo satiatus, optimum in præsentia
statuit reponere odium, donec impetus famæ & fauor exercitus langue/
sceret. nam etiam tum Agricola Britanniam obtinebat. Igitur triumphalia
ornamenta, & illustris statuæ honorem, & quicquid pro triumpho datur,

multo

multo uerborum honore cumulata, decerni in senatu iubet: addiq; insu-
per opinionem, Syriam prouinciam Agricolæ destinari, uacuam tum mor-
te Atilij Rufi consularis, & maioribus reseruatam. Credidere pleriq; liber-
tum ex secretioribus ministerijs missum ad Agricolam, codicillos quibus
ei Syria dabatur tulisse, cum præcepto, ut si in Britannia foret, traderentur:
eumq; libertum in ipso freto Oceani obuium Agricolæ, ne appellato qui-
dem eo ad Domitianum remeasse: siue uerum istud, siue ex ingenio princi-
pis fictum ac compositum est. Tradiderat interim Agricola successori suo
prouinciam quietam tutamq;. Ac ne notabilis celebritate & frequentia oc-
currentium introitus esset, uitato amicorum officio, noctu in urbem, noctu
in palatium, ita ut præceptum erat, uenit: exceptusq; breui osculo & nullo
sermone, turbæ seruientium immixtus est. Cæterum ut militare nomẽ, gra
ue inter otiosos, alijs uirtutibus temperaret, tranquillitatem atq; otium pe-
nitus auxit, cultu modicus, sermone facilis, uno aut altero amicorum comita
tus: adeo ut pleriq;, quibus magnos uiros per ambitionem æstimare mos
est, uiso aspectoq; Agricola, quærerẽt famam, pauci interpretarentur. Cre-
bro per eos dies apud Domitianũ absens accusatus, absens absolutus est.
causa periculi non crimen ullum, aut querela læsi cuiusquam, sed infensus
uirtutibus princeps, & gloria uiri, ac pessimum inimicorum genus, laudan-
tes. Et ea insecuta sunt reipublicæ tempora, quæ fleri Agricolam non sine
rent: tot exercitus in Mysia Daciaq;, & Germania Pannoniaq;, temeritate
aut per ignauiam ducum amissi: tot militares uiri cum tot cohortibus expu-
gnati & capti. nec iam de limite imperij & ripa, sed de hybernis legionum
& possessione dubitatum. Ita cum damna damnis continuarentur, atq; o-
mnis annus funeribus & cladibus insigniretur, poscebatur ore uulgi dux
Agricola: comparantibus cunctis uigorem, constantiam, & expertum bel-
lis animum, cum inertia & formidine eorum. Quibus sermonibus satis con
stat Domitiani quoq; aures uerberatas, dum optimus quisq; libertorum
amore & fide, pessimi malignitate & liuore, pronum deterioribus princi-
pem extimulabant. Sic Agricola simul suis uirtutibus, simul uitijs aliorum,
in ipsam gloriam præceps agebatur. Aderat iam annus quo Proconsula-
tum Asiæ & Africæ sortiretur, & occiso Ciuica nuper, nec Agricolæ consili
um deerat, nec Domitiano exemplum. Accessere quidam cogitationũ prin
cipis periti, qui iturus ne esset in prouinciam, ultro Agricolam interroga-
rent. ac primo occultius quietem & otium laudare, mox operam suam in ap
probanda excusatione offerre: postremo non iam obscuri, suadentes simul
terrentesq;, pertraxere ad Domitianũ. qui paratus simulatione, in arrogan
tiam compositus, & audijt preces accusantis, & cum annuisset, agi sibi grati
as passus est: nec erubuit beneficij inuidia: salarium tamẽ Proconsulari soli-
tum offerri, & quibusdam à seipso concessum, Agricolæ non dedit: siue of-
fensus non petitum, siue ex conscientia, ne quod uetuerat uideretur emisse.

Triumphalia ornamenta Agricolæ decernuntur

Agricola uenit Romam ex Britannia

Agricolæ reducis modestia

Apud malum principẽ, pessimum inimicorum genus, qui laudant

Agricola dux poscitur ore uulgi

Liberti

Proconsulatũ Asiæ & Africæ renuit

Salarium

Proprium

Domitianus Proprium humani ingenij est, odisse quem læseris: Domitiani uero natura præceps in iram, & quo obscurior eo irreuocabilior, moderatione tamen prudentiaq; Agricolæ leniebatur: quia non contumacia, necq; inani iactatione libertatis famam fatumq; prouocabat. Sciant quibus moris illicita mirari, posse etiam sub malis principibus magnos uiros esse: obsequiumq; ac modestiam, si industria ac uigor adsint, eò laudis excedere, quò plericq; per abrupta, sed in nullum rei post usum, ambitiosa morte inclaruerunt. Finis uitæ eius nobis luctuosus, amicis tristis, extraneis etiam ignotisq; non sine cura fuit. Vulgus quoq;, & hic aliud agens populus, & uenitauere ad domum, & per fora & circulos locuti sunt: nec quisquam audita

Agricola moritur morte Agricolæ, aut lætatus est, aut statim oblitus est. Augebat miserationem constans rumor, ueneno interceptum. Nobis nihil comperti, affirmare ausim. cæterum per omnem ualetudinem eius, crebrius quàm ex more principatus per nuncios uisentis, & libertorum primi, & medicorum intimi uenere: siue cura illud, siue inquisitio erat. Supremo quidem die momenta deficientis per dispositos cursores nunciata constabat, nullo credente sic accelerari, quæ tristis audiret. Speciem tamen doloris animo uultuq; præsentulit, securus iam odij, & qui facilius dissimularet gaudium quàm metum.

Testamentum Agricolæ Satis constabat lecto testamento Agricolæ, quo cohæredem optimæ uxori & pijssimæ filiæ Domitianum scripsit, lætatum eum, uelut honore iudicioq;: tam cæca & corrupta mens assiduis adulationibus erat, ut nesciret à bono patre non scribi hæredem nisi malum principem. Natus erat Agricola Caio Cæsare ter conſ. idibus Iunijs: excessit sexto & quinquagesimo anno, decimo Kalend. Septembres Collega Priscoq; c o s s. Quod si

Habitus corporis habitum quoq; eius posteri noscere uelint, decentior quàm sublimior fuit. nihil metus in uultu. gratia oris supererat. bonum uirum facile crederes, magnum libenter. Et ipse quidem, quanquam medio in spacio integræ ætatis ereptus, quantum ad gloriam longissimum æuum peregit. Quippe & uera bona, quæ in uirtutibus sita sunt, impleuerat, & Consularibus ac Triumphalibus ornamentis prædito, quid aliud adstruere fortuna poterat? Opibus nimijs non gaudebat, speciosæ contigerant. filia atq; uxore superstitibus, potest uideri etiam beatus incolumi dignitate, florente fama, saluis affinitatibus & amicitijs futura effugisse. Nam sicuti durare in hac beatissimi seculi luce, ac principem Traianum uidere, augurio uotisq; apud nostras aures ominabatur: ita festinatæ mortis grande solatium tulit, euasisse postremum illud tempus, quo Domitianus non iam per interualla ac spiramenta temporum, sed continuo & uelut uno ictu rempublicam exhausit. Non uidit Agricola obsessam curiam, & clausum armis senatum, & eadem strage tot cõsularium cædes, tot nobilissimarum fœminarum exilia & fugas. Vna adhuc uictoria Carus Metius censebatur, & intra Albanam uillam sententia Messalini strepebat, & Massa Bebius iam tum reus erat.

Mox

Mox noſtræ duxere Heluidium in carcerē manus. Nos Maurici, Ruſti/
cíq; uiſus, nos innocenti ſanguine Senecio perfudit. Nero tamen ſubtraxit
oculos, iuſſitq; ſcelera, non ſpectauit. præcipua ſub Domitiano miſeriarum *Domitiani*
pars erat, uidere & aſpici: cum ſuſpiria noſtra ſubſcriberētur: cum denotan/ *rubor*.
dis tot hominum palloribus ſufficeret ſæuus ille uultus & rubor, à quo ſe
contra pudorem muniebat. Tu uero felix Agricola non uitæ tantum clari/
tate, ſed etiam opportunitate mortis. ut perhibent qui interfuerunt nouiſſi/
mis ſermonibus tuis, conſtans & libens fatum excepiſti, tanquam pro uiri/
li portione innocentiam principi donares. Sed mihi filiæq; præter acerbita *Pro uirili*
tem parentis erepti auget mœſtitiam, quod aſſidere ualitudini, fouere de/ *portione*
ficientem, ſatiari uultu, complexu, non contigit. excepiſſem certe mandata
uocesq;, quas penitus animo figeremus. noſter hic dolor noſtrum uul/
nus. nobis tam longæ abſentiæ conditione ante quadriennium amiſſus es.
Omnia ſine dubio, optima parentum aſſidente amantiſſima uxore, ſuper/ *Iulia Procilla*
fuere honori tuo. pauciorib⁹ tamen lachrymis compoſitus es, & nouiſſi/
ma in luce deſiderauere aliquid oculi tui. Si quis piorū manibus locus, ſi ut
ſapientibus placet, non cum corpore extinguuntur magnæ animæ, placidè
quieſcas, nos domum tuam ab infirmo deſiderio, & muliebribus lamentis
ad contemplationem uirtutum tuarum uoces, quas neq; lugeri, neq; plan/
gi fas eſt: admiratione te potius temporalibus laudibus, & ſi natura ſuppe/
ditet, militum decoramus. Is uerus honos, ea coniunctiſſimi cuiuſq; pietas.
Id filiæ quoq; uxoriq; præceperim, ſic patris, ſic mariti memoriam uenera "
ri: ut omnia facta dictaq; eius ſecum reuoluant, famamq; ac figuram animi "
magis quàm corporis complectantur: nō quia intercedendum putem ima "
ginibus quæ marmore aut ære finguntur, ſed ut uultus hominum, ita ſimu "
lachra uultus imbecilla ac mortalia ſunt, forma mentis æterna, quam tene/ "
re & exprimere non per alienam materiam & artem, ſed tuis ipſe moribus "
poſſis. Quicquid ex Agricola amauimus, quicquid mirati ſumus, manet "
manſurumq; eſt in animis hominum, in æternitate temporum,
fama rerum. Nam multos ueterum uelut inglorios
& ignobiles obliuio obruet, Agricola
poſteritati narratus & tra
ditus, ſuperſtes
crit.

CN. IVLII AGRICOLÆ VITÆ, PER P.
CORNELIVM TACITVM EQ. RO.
COMPOSITÆ, FINIS.

ANDREAS ALCIATVS IVRISCON

GALEACIO VICECOMITI V. C. ET EQ. S. P. D.

Historia

MAXIMA semper apud ueteres fuit historiæ auctoritas, eoq; omnibus tẽporibus in honore habita, ut cum plurima uariarum rerum studia & quidem nobilissima haberentur, rerum tamen gestarum scriptores semper primas partes sibi uendicarent. Prosit corporibus medicina, publicè interest plurimos esse iurisconsultos, summo se in fastigio positos credant philosophi, de gradu deijci non sinat se militaris gloria, cedunt hæc tamẽ cesserecq; omnia historiæ auctoribus. cumq; nulla non artium aliquo tempore male audiuerit, solam hanc professionem extra aleam esse, semper existimatum est. Eiecti urbe Roma pluries philosophi & rhetores fuere, senatusconsultis quoq; diffamati mathematici, nec medici nisi post sexcentesimũ & eo amplius annum conditæ urbis admissi, cum tamen interim Gn. Piso, Fab. Pictor, cæteriq; annalium scriptores, summam dignitatem nanciscerentur. Si enim id genus professores cur tantopere suis studijs incumbant, diligenter animaduertemus, non aliud certe causæ erit, quàm pecuniæ cupiditas. quid enim æs medicis parat nisi abominatione dignissimus morbus, maliq; aliqua lues? Quid militibus, nisi humani generis discordia, rapacitasq;? quid aliud nostrorum temporum philosophia respicit? at sola gloriæ cupiditate scribitur historia, non mercenario obnoxia stipendio, sed quæ sola sibi ipsi pulcherrimum præmium sit. Hinc non à uilissimo quoq; tentata, sed in principum ferè & illustrium uirorum exercitamentis fuit. ut Cæsarem Augustumq; mittamus, Claudiæ gentis imperatores uel à se, uel à potentissimis quondam populis gestas res, commentarijs suis componere minime dedignati sunt. patrum quoq; nostrorum memoria Turcarum regis frater Zyzymus gentis suæ fortia facta, tametsi exul & maximis oppressus curis, complexus est: exemplo fortasse Thucydidis existimauit, qui magnorum exercituum ductor relegatus esset, fore ut historiæ scriptor reuocaretur. Sicut enim militaris ars plerunq; suis legionibus tribunisq; pernicioſa est, quæ uidelicet lubrico fortunæ ictui subiaceat: ita omnibus utilis historia firmissimo pedamẽto nititur: quippe quę omnia moralibus in disciplinis à prudentioribus disputata ante oculos proponit, & quæ simplici ammonitione ab illis sint tradita, facta esse exemplis docet, ut quanto magis humanam mentem exempla præceptis mouent, tanto philosophiæ ipsa præcellat. Explo ratissimum id habuere ueteres. quapropter non alia ratione Saturnum colentes, in templorum eius ianuis Tritonum imagunculas statuebant, quàm ut ab eo cepisse historiam, æternitatemq; illis debere deos ostenderent, quorum

Philosophi Rhetores Mathematici Medici

Principes & uiri illustres historia scribenda se exercuerunt

Zyzymus Turca

Historia philosophiam præcellit

Tritones in ianuis templorũ

quorum præconio fuissent celebrati: ut merito non parum Plinij Secundi sententiam damnandam opiner, potiorē historia Astronomiæ curam exi stimantis, cū puræ putæ ea sit superstitionis ars, incertaq́, & plerunq́ falsa, quæ solis curiosorū auribus feliciter excipiatur, cum contra bonorum ingen tibus pręmijs, legū in sceleſtos digna seueritate, bene beateq́ uiuendi exem plis, historiæ lectione admoneamur. quæ sola profecto certissima philoso phia uidetur nobis esse. Adde quod etiā tantum ex se iucūda est lectorisq́ gratiam sic aucupatur, ut quoquo modo scripta sit, lectio eius plurimū dele ctet, & sicut facta dictis priora sunt, ita res ipsas summa auiditate ut pluri mum percurrimus, uerborumq́ & structuræ rationem in postremis ducen dam arbitramur. Qua propter qui ornatissimis uerbis dissidentes ueritati res prosequuti sunt, sophistarum infami nomine dignos tantum dijudico. quorum nemini nō celebratus Herodotus, quem historiæ, si dijs placet, pa rentem uocant, princeps est. Sequitur Diodorus, Philinus, Aristides, alijq́ plures, in quibus ueritatem desideres, elegantiam dicendi nō requiras. Gra uiores Latini sunt, magisq́ synceri animi. idq́ potissimū in eis deprendas, quo politiore stilo maioreq́ doctrina sunt, eo etiā ueriora prodidisse. quod omnium consensus ostendit, casdem res posteris tradentium. Qua tamen in re ut cæterorū laudi detrahere nihil ausim, ita Cornelium Tacitum nulli cedere cōstanter affirmauero. Non probet in Liuio Patauinitatē Asinius, exprobret Crispo mendicata de antiquarijs uocabula Lenæus, defendat Iulij Cæsaris breuitatem titulus operis, notēt incuriæ Trogum, eiusdemq́ semper coloris Q. Curtiū critici, Tacito certe nihil horum sine cauillo obie ceris. certat sermonis grauitas cum elegantia, mauultq́ aliqua animo lecto ris cogitanda relinquere, quàm longis eum narrationibus oneratum dimit tere. qua ratione fit, ut tametsi delicatioris stomachi lectorem, eius nunquā satietas capiat, cum huiusmodi uiris etiam lactea Liuij ubertas plerunq́ fa stidio sit: ut sicut illi non nisi ineptè aliquid addideris, ita huic nō nisi temere quicq́ detraxeris. Sed grauior Tacitus, inflaturq́ magis, siue quod rerum dignitas hoc expostulet, siue quod sub Vespasianis id dicēdi genus magis placuerit. At Liuio Crispoq́ uti ætate maioribus, ita etiam dignatione ce dere Tacitum ut æquum ducam, illud certe recti iudicij nemo diffitebitur, longe lectu digniora esse, quæ hic scripserit. Bella, tribunitiæ seditiones, ar morum strepitus, optimatum conspirationes, minimum ad bonos mores exemplo conducunt, quamuis & hæc quoq́ Tacitus exequatur: at senato rum uarias sententias, ingentes quorundam etiam instante fato spiritus, re rum gestarum consilia, principum uarios motus, & pacis tempore necessa rias artes apud alios nō æquè offendas. Sed & nobis præ Tacito sordescet Liuius, cum ille clarorum uirorum exemplo plurimis nos præceptis instru ctos dimittit, quemadmodū in caput autorum scelera uertantur, quantum nominis ex constantia animiq́ fortitudine nobis quæramus, quàm caute

Astronomia

Sophistæ inter rhetoricos

Latini

Cor. Tacitus

Vtilis Taciti lectio

cum malis principibus agendum, quàm modestos cum omnibus esse conueniat: nisi magis mortalibus prodesse longas prodigiorũ narrationes aliquis credat, procuratacꝫ à pontificibus portenta, tum fusius explicatos annuos magistratus, quorum nomenclatura uel diem dicendo eximere quis posset. Eò temeritatis progredi nequaquam ausim, tantum uirum uel in leuissima re ut damnare uelim. Sed cũ utruncꝫ summopere & probem & admirer, alterius tamẽ in delectu iudicium præpono. Merito igitur tanti à P. Annio Tacito imperatore habitus est, ut eius effigiem omnibus in bibliothecis poni edicto mandauerit, libroscꝫ tanta cura adseruari, ut singulis annis decuriones ciuitatũ eius historiam describendam nouis exemplaribus curare iussi sint, in publicisqꝫ archiuis seruare, ne aliquo unquam tempore deperiret. Quancꝫ tantum boni inuidẽtibus humano generi fatis, magna quocꝫ pars etiamnum desideretur, essetcꝫ adhuc ἀνέφαλος TACITVS, nisi Christiani orbis Max. Pontifex Leo x. priores quincꝫ libros de barbaris redemptos, postliminio ut tandẽ reuerterentur effecisset. quo nomine tantum illi studiosi omnes debent, quantum parenti eius Laurentio bonæ literæ qui eas ferè solus in Italia à cæteris desertas curauit, sustinuit, tutatus est. Cæterum & quamuis à doctissimis uiris emendata uolumina in lucem uenerant, subterfugerunt tamen eorum limam errata quædam, quę accuratum lectorẽ merito possent remorari. Erãt & aliqua, quę tametsi castigatio ne non indigerent, propria tamen obscuritate studiosis incognita, operam nostram desiderare potuissent. Ea omnia ut tibi doctissime nobilissimeqꝫ eques Galeaci morem gererem, in arctissimum libellum collecta, ad te eo animo destinaui, ut mei erga te amoris perpetuũ monumentum essent: cum enim affinitate iungamur, cum Græcis Latinisqꝫ literis pari cura operã derimus, cum & tu mihi studiorum hortator impulsorqꝫ extiteris, ingratissimus certe essem, nisi singulari te quodam amore prosequerer. qua ratione etiam de me impetrare id potes, ut supra uires nihil non aggredi te auriga moderatoreqꝫ non dubitem. Quamuis enim noui exempli esse penes nostrates uiros cognoscerẽ, ut iurisconsultus etiam historicos pertractaret, tua tamen autoritas prævaluit, præsertim quod in hoc ueteres me imitaturum tu quocꝫ asserebas, quorum Modestinus etiam periochen in Virgilium composuit, idemqꝫ Græce disertauit. Antistius quocꝫ Labeo nõ iuris scientiæ solum, sed & alijs studijs tantum operæ dedit, ut in eis etiam peritissimus haberetur: quo in albo & Seruium Sulpitium oratorẽ celeberrimum eruditi omnes ponunt, Iabolenumqꝫ, quorum responsis ceu gemmulis Digestorum libri creberrime respersuntur. Iure igitur clientibus horulas paucas subtraxi, succisiuisqꝫ temporibus quantum per frequentes aduocationum occupationes licuit, in amœna hæc Taciti uireta diuerti, tum animi causa, tum ut id quantulumcunque officij est, eius memoriæ impenderem, quo clarior, intellectuqꝫ facilior per docta hominum ora uolitaret. Qua in re

P. An. Tacitus Augustus

Galeacius Vicecomes

in re si tibi satisfacio, summum desiderij mei fructum fero: sin minus, quod tute intristi, tibi, ut in prouerbio, exedundum est, qui me ad intermissa grauioribus negocijs studia paulisper regredi coegisti, in quibus id potuerim, quod canis in balneo. Vale.

EX LIBRO PRIMO.

Negata non ultra ciuilem modũ, nisi quod populo & plebi ccccxxxv) præscriptos hosce numeros Tranquillus quadringenties item tricies quinquies significare ostendit. Subaudiuntur autẽ ex consuetudine loquendi cẽtena millia, quod infra ex Liuio demonstraturus sum. Extãt adhuc argentea numismata cum denarij nota x. quorum octo unam unciam pendunt, ut inde cõstet nostris assibus nouem ualuisse denariũ, hincq; nummi quoq; ualorem cognoscamus, quorum quatuor denarius complectitur. idem autem est nummus quod sestertius æris, at mille nummis argenti sestertium neutro genere æstimatur: qua ratione uiginti quinq; coronatos nostros æquabit. Igitur quadringenties cẽtena millia nummorũ, quadringenties centena sestertiorũ argenteorũ sunt, hoc est monetæ nostrę coronatorũ decies centena millia, quibus si addas tricies quinquies, hoc est, octuagies septies millies coronatorũ cum quingentis, totum legatũ quod Tacitus coniunctim, Tranquillus separatim retulit, cõfeceris: & cum tribus po. Ro. xxxv. essent sequitur centena sestertia unicuiq; legata. *Nummus*

Denis in diem assibus animam & corpus æstimari.) Ostendit hic locus denarium decem asses æris esse, quod diurnum stipendium erat militi. quam summam etiam Germani pedites in præsentiarum accipiunt, treis uidelicet coronatos singulis mensibus, hoc est, imperatorias libras xiij. asses x.

Germanicus agendo Galliarum censui intentus.) Quæ regiones ius ciuitatis Romanæ nõ habebãt grauioribus tributis uexabãtur. censuali enim lege profiteri cogebãt, quot capita essent in qualibet familia, quot iugera terræ, quot seruos quis haberet. sed & de lacubus piscatorijs cẽsus soluẽdus erat Vlpiano Paulo q; iurecons. Vt hic simpliciter accipiẽdus nõ sit census, cũ numerus ciuiũ defertur, unde agnosci possit q militiæ nomina dare debeãt. Hinc cẽsiti, & cẽsitores dicti. *Census* *Censiti*

Dum Mecœnati obtemperat effuso in amorẽ Batylli.) Fuisse hũc histrionem ostẽdit quoq; Iuuen. molli saltãte Batyllo. Horatius à Mecœnate dilectũ quoq; est autor, dum ad Anacreontis puerum cui statuam erexit Polycrates Samius etiam Apuleio id prodente, uidetur alluisse: *Censitores* *Batyllus*

Non aliter Samio dicunt arsisse Batyllo
Anacreonta Teium. subsequiturq; ad Mecœnatẽ scribens: ureris ipse miser.

Tranq. autor est Augustum pro stulto Baceolum dixisse. ipse Bacelum probo, quod βάκηλος eunuchus fuerit procerus quidẽ statura, sed insipiens, ut in prouerbium cesserit Suidę. sed & Batalus odiosus quidam alius & turpis eodem autore fuit. de quo alij multa: hinc Verg. Batale cygnæas repetamus carmine uoces. *Bacelus* *Batalus*

Quas dictiones hic congessi, ut Acronis, Porphyrionisq; in Horat. Sabellici in Tranq. incuriam detegerem.

Aquilę figi limosa humo nõ poterãt.) Dion loculum paruũ esse tradit, in quo aquila aurea collocetur: eum longissimo conto præfixum in exercitu à signiferis gestari: qui ut facilius impingi terræ possit, in acutam cuspidem desinere.

Orantibus Florentinis ne Clanis solito alueo &c.) Fesulam quam φασύλλω Theon appellat, ex Hyadibus unã Fesulæ ciuitati nomen dedisse recẽtiores scripsere. ea à Gothis diruta, concessisse ciues in proximam planiciem, & urbem habuisse quæ à flore sibi Caroli Magni munificentia pro insignijs donato, nomen *Florentia*

Florentiæ ſumpſerit. quę falſa eſſe nedũ hic Tacíti locus, ſed & alíj autores oſten
dunt. Procopius à Totylla nõ potuiſſe expugnari autor eſt. Sed & in fragmẽtis
Florentia Frontini de coloníjs ita legitur: C. Cæſ. & Ant. & Lepid. III VIR. colonia Flo-
rentina deducta à III Viris. adſignata L. Iulia centuriæ Cæſarianæ in iugera cc.
per cardines & decumanos, termini rotundi pedales diſtãt à ſe in pedes cccc. Me
minit & Ptolemęus, ut dubio procul antiquã nobilemq; coloniã extitiſſe creden
dũ ſit, Françorũ beneficio minime cõditã. celebrat eã & Plí. 14. cap. 3. & in ſcho
líjs Græcis φλωρεντία. quapropter heleboro indigere arbitror qui fluentiã dicũt.

EX LIBRO SECVNDO.

Vigiliæ noctis quatuor Tertia fermè uigilia inſultatum eſt caſtris.) Hoc eſt, à 6. hora noctis. Suidas in
dictiõe πεφυλακὴ, quatuor eſſe uigilias ſeu φυλακὰς tradit in nocte, quarũ una-
quæq; treis horas habet. de his Verg. & noctem cuſtodia ducit.

Serica ueſtis Ne ueſtis ſerica uiros fœdaret.) Maximi precíj fuiſſe hanc ueſtem illud argu-
mento eſt, quod Alexan. imp. nunq; holoſericam induit. Procopius ex Indis Ro
manos mercatores ſericum emere ſolitos tradit, unde ueſtis conficiatur, quę olim
Medica Medica dicebatur. Celebratur & à Paulo iuriſcõſulto νῆμα σηρικὸν tanquam In-
dica ſpecies. Arcadíj principis cõſtitutione ſericobaptæ uſus priuatis hominibus
prohibitus eſt, ut ferè ſuſpicer ſericas ueſtes non eſſe quibus uulgo utimur.

Líbero Liberæq; & Cereri ædes dedicauit.) Pro Libera Proſerpinã accípien
dam arbitror. Diodorus in iíj. autor eſt, ex Ioue Cererem, Líberum genuiſſe. in
antiquis ſpectationibus legitur huiuſmodi epitaphium,

FAB. ACCONIAE PAVLINAE CF. ACONII CATVLINI V. C. EX-
PRAEF. CONS. VL. ORD. VXORI VECTI PRAETEXTATI. V.
C. PRAEF. ET CONS. DES. SACRATAE APVD ELEVSINAM
DEO BACCHO CERERI ET CORAE SACRATAE APVD LAER
NAM DEO LIBERO CERERI ET CORÆ SACRATÆ APVD
ÆGINAM DEABVS TAVROBOLIÆ ETHIEROPHANTRIÆ.

Coronati com potabant In cõuiuio coronæ aureæ magno pondere &c. Solebãt antiqui in cõpotationi
bus coronas geſtare, ut eſt apud Ariſtophanem in Equitib. ubi poeta ὥσπερ (ait)
κοννᾶς, στέφανον μὲν ἔχων, δέννα δ' ἀρλωλὼς. inuehit enim in Cratinũ tanq; ebriũ
& inſaniẽtẽ. meminit & Diogenianus, unde Plauti carmẽ in Pſeud. Quid ego ui
deo? cũ corona ebriũ Pſeudolũ tuũ. mentio eſt etiã Athenæo, & alíjs autoribus.

Dextræ Et cupere renouari dextras.) Tacitus xviíj. oſtendit dextras concordiæ ſigna
ultro citroq; deſtinari ab exercitibus ſolitas.

Rampſes Rampſen Aegyptiorum regẽ.) Fuiſſe hunc in ordine 18. Hieronymus & Eu
ſebius autores ſunt. cæterum regum illius regionis inenarrabilem ferè opulentiã
eo coniectari eſt, quod Suidas tradit, iccirco memoratu dignum, quoniam Chri-
ſtianę ueritatis dogma ſummopere adiuuat. fuiſſe enim Aegypti regem Thulem
(corrupte Thuris legitur apud Euſebium) qui uſq; ad Oceanum dominatus ſit
nomenq; inſulæ Thyle dederit. hic cũ Serapidis oracului adiuiſſet, inter cætera
rogauit num quisq; eſſet, uel futurus foret ſe potentior, cui reſpondit oraculum,

πρῶτα θεὸς, μετέπειτα λόγος καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς.
Σύμφυτα δὲ τρία, πάντα καὶ εἰς ἓν ἴοντα,

Eſt deus in primis, mox uerbum & ſpiritus ipſe:
Iuncta ſimul tria ſunt, ſed conuenientia in unum.

Dominus Acerbe increpuit Tiberius eos qui ipſum dominum dixerãt.) Tametſi appel
latio hæc priſcis temporibus uti nimis ſuperba, principibus non adderetur, ſua-
dente tamen fœda adulatione tandem quoq; recepta, mox etiam in priuatos tran
ſiit. notum eſt illud Martialis: Edictum domini deiq; noſtri, & Plinij in epiſt. ad
Traianum, uocem hanc identidem ingerẽtis. Sed & Seneca ad Lucil. quomodo
obuios

obuios si nomen non succurrit, dominos salutamus. Mart. quoq; rursus.

Cum te non nossem, dominum regemq; uocabam.

Sed nemo certe felicius, nemo elegantius Græco poeta Pallada, hoc tetrastichò;

ἤμ᾽ ὁ Φίλων τὴ λάβῃ, δέμινε φρωτὸν δυβὺς ἔγραψεν.
ἤμ᾽ δ᾽ ὦν μή ἰ λάβῃ, τὸ φρᾶτορ εἶπε μόνον.
ὤνια γὰρ κοὐ ταῦτα τὰ ῥήματα, αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ ἐθέλω δέμινε, ὃ γὰρ ἔχω δέμναι.

Negat poeta uelle se dominum salutari, quia nõ habet quod det assentatori hoc modo eum salutanti. Ludit autem similitudine nominis δέμινε & δέμναι.

Atq; illo prætendente sexaginta dies ad cõsultandũ datos &c.) Crimen adulterij ex lege Iulia publici iudicij est. expectantur autẽ sexaginta dies, quibus maritus in accusatione præfertur. qui si interim neglexerit, adulteræ pater admittitur, hinc alij, iurisconsultis auctoribus. marítus autẽ qui matrimonium suum ita contemnit, ut adulteram uxorem non accuset, lege Iul. tenetur Vlpiano.

EX LIBRO TERTIO.

Post lex Papia Poppæa, quam senior Augusti. incitandis cœlibum pœnis & augendo ærario sanxerat.) Plura sunt capita legis Papiæ. inter cætera uno cauebatur, ut qui coniuges, filios non haberent, quod alter alteri legasset decuma parte fisco applicaretur. Hinc apud Iuuenalem. Iura parentis habes, propter me scriberis hæres, legatum omne capis. debere enim sibi maritum adulter ait, quod filios suo beneficio de uxore gignat. quam ob rem totum legatũ assequitur, quod alioquin ex lege Papia decima parte fiscus accepisset: ut mira sit in illud carmen sex interpretum negligentia. Rescriptum autem deinde est à diuis Cæss. Arcadio & Honorio in hæc uerba, Inter uirum & uxorem rationẽ cessare ex lege Papia decimarum, & quamuis non interueniant liberi, ex suis quoq; eos solidum capere testamentis (nisi fortasse lex alia minuerit derelicta) decernimus. tantum igitur post hæc maritus uel uxor sibi inuicem derelinquant quantũ superstitis amor exegerit. est autem hæc lex, titulo de infirmandis pœnis cœlibatus. qui locus Dispunctionum libro 3. à nobis planè diffusiore tractatu explicatus est. *Lex Papia*

Vti Dianæ Leucophryenę perfugiũ inuiolabile foret.) Fuisse huius deæ hoc cognomento aram Athenis quoq; auctor est Pausanias, cui à Themistoclis filijs dedicata statua fuerit. sed fani quod in Magnetibus sit pulchritudinem amplitudinemq; Strabo in xiiij. exequitur. *Leucophryene*

EX LIBRO QVARTO.

Nam patritios confarreatis parẽtibus genitos.) Legitima matrimonia ab antiquis ita celebrabãtur, ut farreum libum communicarent, & degustarent. Festus & Boethius auctores. Apuleius quoq;, talis, inquit, mulieris publicitus matrimonium confarreaturus. meminit & Dionysius Halicarnaseus. *Confarreati*

Celium appellitatum à Cele Vibenna &c.) Querquetulanam portã à querquetis dictam, etiam Festus scribit. cæterum hic locus sic fortasse emendabitur. Cælium appellitatum à Cœle Vibenna, qui dux gentis Etruscæ cum auxiliũ aduersus Sabinos præbuisset, sedẽ eam acceperat à Tarquinio. cum Sabinis enim tunc belligeratum Festus quoq; scribit, & Dionysius. *Cælius*

Cæsar solennia incipientis anni Kal. Ianua. epistola precatus.) Caius de uerborum significatione post, diem, inquit, tertium Kal. Ianuariarũ uota pro salute principis suscipiuntur. meminit huius rei Plin. Cæcil. ad Traianum.

EX LIBRO QVINTO.

Sacrificantibus cũ hic more Romano suouetaurilia daret.) Corruptus locus est, ut reponendum suspicer Solitaurilia. Sunt hæc sacrificia quibus tres diuersæ hostiæ imolantur, taurus, aries, uerres. Sic dicta, quod integri corporis hæc anima *Solitaurilia*

lia sint. Solum Osca lingua totum significat. Festus, hinc solopychium Catullo: erũt fortasse quibus nihil immutandũ uidebitur, ut uox sit composita à sue, oue & tauro. sed certe nimis insolens est compositio.

EX LIBRO XI.

Prœuaricator Cognita prœuaricatione.) Prœuaricator dicitur qui cum reo colludit. Marcellus ad S. C. Turpil. accusatorũ, inquit, temeritas tribus modis detegitur. aut enim calumniantur, aut prœuaricãtur, aut tergiuersantur. calumniari est falsa crimina intendere. prœuaricari est uera crimina abscõdere. tergiuersatur qui in uniuersum ab accusatione desistit.

Calumniari
Prœuaricari
Tergiuersari

CCC. nummorum millibus.) Hæc summa nostro ære decem millibus ducatorum ualet, quandoquidem illud constat, mille nummis sestertium argenti ásti mari, esse autem sestertium libras duas & semissem, hoc est uncias argenti xxx. quæ plus minus XXV. nostros coronatos æquant precio.

Lex Titia Legem Titiam flagitãt.) Hac lege tenebãtur aduocati qui mercenariã clienti bus operã præstabant. inuehitur Ausonius in mollitiem iurisconsulti, eumq; deridet, quod legẽ Titiam non metueret. quod enim indoctus erat nihil lucrabatur.

Vsq; ad dena sestertia.) Iurisconsulti tradũt licere aduocato in singulas causas pro honorario centũ aureos accipere. hanc summã eandem cũ H—S x. arbitror, cũ centeni nummi aureo pensentur, & decẽ sestertia decẽ millibus nummorũ sestertiorum ualeant. qua æstimatione cõsequens est æstimari aureũ antiquũ unde cim libris, assibus quinq; nostris, hoc est, duobus ducatis coronatis cum dimidio.

Præfecturæ Proximas præfecturas corripiat.) Varia huiusce dictionis est significatio. Augenius Vrbicus libro de controuersiis agrorum, præfecturas eos agros dici auctor est, qui cũ alterius iurisdictionis essent, principis placito alicui ciuitati ascribuntur. Sunt & præfecturæ dictæ, munia præfectorum. Ausonius. Præfecturarum titulo tenuere secundo. Sunt enim quatuor dignitatũ in iure ciuili ordines,

Illustres illustres, spectabiles, clarissimi, perfectissimi. ex his præfecti sunt spectabiles. ut me

Spectabiles rito dictum sit, secundum his titulum dari. Sed & non absimili significatione in

Clarissimi Assyrijs & Medis præfecturæ erãt. sic enim uertit Pli. quas Græci νόμους, Herodo

Perfectissimi tus etiã ὑπαρχίας appellauit, ut Lau. Valla infelicissime portiones transtulerit.

Curt. Rufus De origine Curtij Rufi.) Sunt qui opinentur historiã rerũ ab Alex. gestarum huius esse, qui uulgo Q. Curtius citet, defendũtq; indeprenso testimonio, obser uasse scilicet in antiquis codicibus. ipse Angleriæ apud Verbanũ, arã marmoreã pluribus signis illustrẽ uidi, cũ titulo Q. Curtij sextumuiri, à quo fuisset dedicata.

EX LIBRO XII.

Nomen Rogata lex qua in familiã Claudiam & nomen Neronis transiret.) Eum adoptionis morẽ attingit, quę per arrogationẽ fiebat. de qua etiã Gellius. Cæterũ & nomen hic pro gentili familia accipitur. Cintius, & Cic. in Topicis, gentiles, inquit, mihi sunt qui eodẽ nomine uocãtur. Val. Max. auctor est à Q. Metello eiusdem nominis uiros exhæredatos, hoc est, agnatos, gentilesq; suos: ut inde existimem, in tribus Ro. nominibus, ut C. Iulius Cęsar, nomẽ Julij familiã significare. quo exemplo mihi nomen erit Alciatus, Andreas magis cognomini quadrabit, quàm prænomini, licet nemo non contrarium opinaretur. Sed aliâs latius.

Prædationibus & uectigalibus auxerat.) Non hic accipienda arbitror tributa

Vectigales agri quæ ob res urbi inuectas, euectasúe soluuntur, sed potius agros uectigales intelligendum. Scribit Iulius Fronto in opusculo de limitibus agrorum, solitos ueteres quos agros de hostibus capiebant, alios ueteranis in præmia assignare: in alios colonias deducere: quosdam mancipibus in longum tempus locare ut annuam aliquã mercedem principi darẽt: hos uectigales dici. Auxerat igitur his regnum Vannius. non tributis aut portorijs, quibus Germanos nunq; atteri potuisse, au

ctorum

dorum cõsenſũ traditur. in hoc ſenſu uectigaliũ mentio eſt etiam iuriſconſultis.

Sycambri traiecti in Gallias fuere,) In Menapijs conſediſſe, ex auctorum le- *Sycambri*
ctione deprendi, ut hi ſint qui nunc Geldrenſes quaſi Galli rhenenſes uocantur, *Geldrenſes*
Nimagum Venloemq; pagos habent, & Vahalem Rheni attingunt.

Agrippinam imperatore genitã, ſororẽ & matrẽ & coniugẽ eius qui rerũ po-
titus ſit &c.) Si imperatorẽ quales erant ante occupatã remp. accipiamus, nõ ita
magnũ erit exemplũ: ſi pro principe falſum: quãdoquidẽ Germanicus Agrippi-
næ pater dominationẽ nunc̃q; aſſumpſerit. Igitur ſciendũ inter Cæſares & impe-
ratores & Auguſtos multũ interfuiſſe. Cæſares dicti qui Auguſtæ maieſtatis hæ- *Cæſares*
redes deſignati eſſent, adminiſtratione rerũ illis interdicta, niſi aliquã fortaſſe pro
uinciã Auguſti iuſſu adminiſtrãdã haberẽt. hinc nulla eis donatiui militibus dan-
di facultas erat. in comitatu eos ſolũ habebãt, quos princeps tribuiſſet. Paulo ma
ior imperatoris dignitas, qui licet infra Auguſti faſtigium poſitus, eiuſq; arbitrio *Imperatores*
bella gereret, ſummã tamen poteſtatẽ in magiſtratus inq; milites habebat, iuſq; *Auguſti*
illi indicẽdi belli erat. ſolo itaq; imperatoris nomine decoratus fuit Germanicus.
Sicut à Galba Piſo Cæſar ſolum nũcupatus eſt. Cæſarũ imperatorumq; creandi
poteſtas militibus conceſſa. primum Maximinũ poſthabita ſenatus auctoritate
milites Auguſtum fecere. Hæc ex Amiano, Lampridio, & conſtitutionibus.

Refertur de pœna fœminarũ quæ ſeruis cõiungerentur.) Senatuſconſultum
hoc Claudianum in iure appellatur, cuius quoq; mentio in inſtitutionibus.

EX LIBRO XIII.

Regnum luſu ſortientium euenerat ea ſors Neroni.) Iulius Pollux onomaſti
con nono, luſum quendã deſcribit, qui βασιλίνδα dicatur, cũ ducta ſorte aliquis
fit rex, & is quidpiã difficile miniſtro qui ſorte pariter obtigerit, imperat. de hoc
intellexiſſe Tacitum dubioprocul exiſtimo. Sicut & Trogum in primo.

Quin & duas manumittendi ſpecies inſtitutas.) Tradit Tacitus eos qui uindi
cta manumiſſi ſint, ex ingratitudine in patronos in ſeruitutẽ non reuocari. quod
ex Conſtantini magni conſtitutione falſum ferè conuincitur. Quod ſi is, inquit,
qui noſtro conſilio uindicta liberatus eſt, poſt cohertionem pœnitentia dignum
ſe præſtiterit, ut ei ciuitas Romana reddatur, non prius fruatur beneficio liberta-
tis quàm ſi hoc patronus eius oblatis precibus impetrauerit, L. Si manumiſſus
C. de lib. & eorum lib.

Ingenuitatis iudiciũ.) Quo pronunciabatur aliquẽ nunc̃q; ſeruiuiſſe, ſed libe-
ris parentibus natum: is enim proprie ingenuus dicitur iuriſconſultis, iuxta illud
Theognidis, φύεται ἄδειστ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθερίου.

Seſtertiũ quadringenties.) Subintelligenda ſunt centena millia. Liuius lib. 4.
Punici belli: cũ deeſſent nautæ coſſ. ex S. C. edixerunt, ut qui L. Aemilio & C.
Flamminio cẽſoribus millibus æris quinquaginta ipſe aut pater eius cẽſus fuiſſet
uſq; ad C. millia, aut cui poſtea tanta eſſent facta, nautã unum cũ ſex menſiũ ſti-
pendio daret. qui ſupra centũ M. uſq; ad ccc. millia, treis nautas cũ ſtipendio an-
nuo: qui ſupra ccc. millia uſq; ad decies æris, quinq; nautas: qui ſupra decies, vij.
quibus uerbis oſtenditur, decies æris, decies centena millia æris ſignificare: ut hiẽ
non parum mirer, quemadmodum oculatiſsimus uir Budæus præuaricatus ſit.

Factum S C. ultioni & ſecuritati.) Vocatur id in iure ciuili S C. Piſonianum.
Cuius Paulus meminit dig. lib. xxix. titulo ad Syllanianum. L. S C. Piſon.

EX LIBRO XIIII.

Collegia quæ cõtra leges inſtituerãt diſſoluta.) Legẽ Solonis intelligit cuius
uerba Caius refert in tractatu de colleg. illicit. ἐὰν ὁ δῆμος, ἢ φράτορες, ἢ ἱερεῖς ὀργέ-
ωνες, ἢ ναῦται, ἢ συσσίτοι, ἢ ὁμοτάφιοι, ἢ θίασῶται, ἢ ἄλλοι λέαν ἰνώμονοι, ἢ εἰς ἐμπορίαν ἢ τί ἄλλο
τοῦτον ἀλλάττωνται, πρὸς ἀλλήλους κύριον εἶναι, ἐὰν μὴ ἀπαγορεύσῃ δημόσια γράμματα. Pu-

teoli ius coloniæ & cognomentū à Nerone adipiſcunt. In fragmētis quibuſdam Iulij Frontini de agrorū limitibus, & iuriſdict. ita legitur: Puteolis colonia Auguſta. Auguſtus Nero deduxit, ex uno latere iter P.R. debetur pedū xxx. ager eius in iugeribus ueteranis, & tribunis legionarijs eſt adſignatus. cognomentū igitur Auguſtæ acceperat puteolorum colonia à Nerone.

Tabularij Fabianus tabellarius obſignat.) Hi tabelliōes uulgo dicunt. lege antiqua erāt
Tabelliones pars decurionū & Reip. rationes cōficiebant. recētiores Cęſares uidentur noua
Catoliciani uoce hos Catolicianos appellaſſe. EX LIBRO XV.

Alpes Cæſar nationes alpium maritimarum in ius Latij tranſtulit.) Locus hic admonet ut uaria alpium nomina attingam, quando eorum qui de his ſcripſere etiam
Pœnæ ex recentioribus, diligentiam non ſatis probem. Igitur alpes Pœnas ipſe eas eſſe opinor per quas ex Druentia flumine recta in Italiam tenditur Brigantionem
Graiæ uerſus & Ferietam. quæ uia noſtro quoq; tempore eſt frequens. Graias uero eſſe quæ & maritimæ, quod per eas Hercules iuerit, ubi etiam Monœci portus, illi ſa
Cottiæ cer, ut auctor eſt Amianus libro 15. Cottias autem exiſtimauerim, quâ à Seguſio oppido per Centronas itur: tametſi recentiores, ut Paulus Diaconus & Georgius Merula Cottias eſſe exiſtiment, in quibus Bobium urbs eſt. quod antiquis auctoribus nō eſt probabile. Sed & Cottias appellatas quandoq; etiam Iulias non falſo fortaſſe aliqui tradunt, quod in eas per Tricaſpinos eatur. Bellouesum au-
Iuliæ tem per Tricaſpinos in Iulias alpes ueniſſe, Liuius eſt auctor. Sed & nō male Iulias Tacitus appellat alpes, quæ uerſus Carnos ſunt, unde & Iulium Carnicum, & Forum Iulij, quâ ex Venetia in Noricum itur. cui ſententiæ ex recentioribus
Rheticæ adſtipulatur Sabellicus in Aquileien. Hiſto. Sunt & Rhæticæ alpes, quibus in Rhætos uadimus, quos uulgo Chriſones uocāt, incipiunt ab Adya monte (Strabonī corrupte legitur nūc Adula, nunc Aduela) id eſt, inacceſſo, uernacula ſimplicitas montē Bralium nuncupat in Volturena, ſeu ut imperiti, in ualle Telina,
Adyla mons *der Gothart* & in Venetiam protenduntur, donec Ocræ ſubeant. Lepontiæ adhuc ſeruant
Lepontiæ nomen, ſunt in Suitentibus, quâ Claronā ex Bilitionis caſtro rectà tendimus. In
Summæ alpibus quas Cæſar in commentarijs, Summas appellat cum cæteris conuenio.
Sant Bern Sunt inter Sedunos & Veragros ubi & octodorus eſt pagus, quem ſancti Mau-
harts berg ritij uocant. Cæterum quamuis hæc noſtra ſententia uideatur plurimis auctoribus congruere, non arbitror omittendum, eſſe etiā qui refragentur, quando Ptolemæus inter Adulam & Ocram pœnas alpes collocet, quo in loco eſſe Rhetica iuga ipſe prodidi. uerū ex Plinio illius ſententia confutatur, qui de Graijs & Pœninis in Salaſſos deſcendi tradit: ut fortaſſe Pœninæ alpes illic incipiant & deſinant in maritimas, ſi Amianū ſequimur. Eſt & adhuc Suitenſibus qui uulgo eorum ſermone alpes Grey dicatur mons, quâ Friburgum tendimus. Ipſe inter ueteres non omnino cōſtitiſſe harum nomenclaturam exiſtimo. Nam & Plinius in Lepuntijs diſſidere ferè uiſus eſt, qui cum Cottiana iuga Centronibus uicina tradidiſſet. Graijs alpibus aut eaſdem aut certe contiguas Lepuntias mauult. quod nō probo, cum longe grauior ſit auctor Cæſar, unde noſtra ſententia fulcitur, & Plinius non affirmet, ſed aliorum relatione ex etymo innuere uideatur.

EX LIBRO XVI.

Calpurnius Fabatus eques Rom.) Fuit hic patria Nouocomenſis, C. Cæcilij
Iouius Benedictus Plinij Proſocer. eius antiqua memoria adhuc Comi uiſit Iouij Benedicti. V. Cl. opera, eruto monumento in hæc uerba: C. CALPVRNIVS L. F. O. V. F. FABATVS. VIVIR. IIIIVIR. I. D. PRAEF. M. PRAEF. PRAET. TRIB. LEG. XXI. RAPAC. PRAEF. COHORTIS VII. LVSITAN. ET. NATION. GETVLI. CARSEN. QVAE SVNT IN NVMIDIA FLAM. DIVI AVG. PATRIMONIO. T. F. I.

Cladem

Cladem Lugdunenſem quadragies Hs. ſolatus.) Aeſtimatur hæc ſumma centum milibus ducatorum noſtræ ætatis.

Ludis ceſticis ab Antenore inſtitutis.) agonas pugilum inſtitutos poſſet quis credere, quando ceſtus manibus inducti appenſo plumbo pugilum inſtrumenta ſint Maroni & Flacco. Cæterum quid ad rem faceret habitus Tragicus? niſi immutatam longo ſeculo ludorũ formam quis crediderit, aut ceſticos dictos quod habitu mulierum uiri in his exercerentur. κεστὸν Veneris ueſtem proprie eſſe in ſcholijs Græcis traditur, ſed per abuſum cuiuſcunq; mulieris indumentum dici, ut in epigram. ἃ κεστὸς φωνοῦσα μαγώτερα. erunt & quibus arridebit, ut xyſticos lu dos legamus, quod non probo. *Ceſtus* *Ceſtici ludi*

EX LIBRO XVII.

Aegyptum regebat Tib. Alexander eiuſdem nationis.) Hunc lacerari ſatyrico carmine crediderim, Atq; triumphales inter quos auſus habere Neſcio quis titulos Aegyptius, aut Arabarches. Euſebius enim libro ij. ſacræ hiſtoriæ Arabarchen fuiſſe hunc Alexãdrum ſcripſit, idem & Ioſippus in antiq. Iud. xx. lib. apud quem Rufinus inepte Arabarchen interpretatur ſalis præfectum quaſi ἀλοβάρχην legerit. Extat Imp. Val. Grati. Theod. in hæc uerba conſtitutio, Vſurpationem totius licẽtiæ ſubmouemus, circa uectigal Arabarchię per Aegyptum atq; Auguſtaneam conſtitutum, nihilq; ſuper tranſductione animalium uendica ri permittimus. quę uerba indicant Arabarchen præfectũ fuiſſe & ſcripturarium exigundo uectigali de pecuarijs, quæ ex Arabia in Aegyptum deuehebantur: ut ſit illud nomen officij publicanorum. merito ergo Iuuenal. Alexandrum taxans, & officij uilitatẽ obijcit, ut non iniuria damnandi ſint qui ſimpliciter mollem accipiunt, idq; editis annotationibus probant. quapropter & in epiſt. M. Tullius ad Atticum appellat Arabarchen, M. Antonium quaſi Aegyptium publicanũ. extorquebat enim ab illis ingentia uectigalia, unde pecuniam cõflaret, quam dein de prodigeret, ut eſt apud Plutarchum. *Tib. Alexan.* *Arabarches*

Annulis donatũ libertũ.) Paulus iuris autor, Qui ius, inquit, aureorũ annulorũ impetrauerit, ut ingenuus habetur: idẽq; reſcripſiſſe diuũ Adrianũ Vlpianus ſcribit. cõcedebat aũt ſolus imperator etiam fœminis, ut natalibus reſtituerẽtur. *Ius annulorũ aureorum*

Quotiẽs Galba apud Othonẽ epularetur, cohorti excubias agẽti uiritim centenos nũmos diuidebat. Tranq. aureum dare ſolitum tradit: ut inde fortiſſimũ ſit argumentũ centum nũmis æſtimari aureũ. Barbium Proculum Teſſeranũ ſpiculatorem.) Fortaſſe Teſſerariũ, Modeſtinus in re militari ſic appellari eos ſcribit, qui præcepta Impp. per cõtubernia ſignificãt. In antiquis inſcriptionibus Comi, Teſſerarij dolabrarijs iunguntur pago cliuio. Amianus Marcellinus lib. xiiij. au rigariã, inquit, aut artem teſſerariã profitentur: ut cõiectura ducar, eſſe qui quod uulgo uocãt intarſiatum faciunt, quos recentiores Cæſſ. diametarios uti ſuſpicor appellãt. Virginiũ equeſtri familia. Cæc. Plin. uicina Como urbe genitũ Virginiũ tradidit, quapropter ſecũ habuiſſe cõiunctas poſſeſſiones, tũ ſuæ uillæ nomẽ Alſiam, ut dubio procul Virginius Mediolanenſis fuerit. quod oſtendũt frequentia marmora quæ paſſim hoc occurrunt Virginij nomine inſcripto. Sed & Alſia adhuc ſeruat nomen in Variſienſi præfectura, unde & familia eſt mea. *Teſſerarij* *Diametarij* *Alſia*

Superior Germania.) & Paulo inferius. Belgica & Lugdunenſis Gallia.) Amianus ſcribit ita diuiſas Galliæ Germaniæq; prouincias. Prima Germania Mogunciaco Argentoratoq; nobilis. ſecunda Germania in qua Agrippina & Tungri. Prima Belgica Mediomatrices & Treuiros habens, tum ſecunda, Remos, Sequanos, Ambianos cõplexa. Hinc Lugdunenſis prima, Senones, Bituriges, Lugdunum, Auguſtodunum: Secunda Rotomagum, Mediolanum, Tricaſtinos alpes continebat. Eodem modo & Aquitaniæ fines diſtincti. *Germania prima* *Secunda*

Quotidianis

Quotidianis alpibus Italiam irrumpere. Nemo opinor uel semidoctus non cognoscet Coctianis legendũ: ut inde eorũ sententia cõfutetur, qui Genuã quoq; in Coctijs esse dixerunt. nec enim illac transisse Vitellianos quisquam prodidit.

Heluetiorũ sedes qui tenuerint olim, & tenent hodie

Heluetij) Gallica gens.) Eutropius eorũ sedes à Quadis occupatas satis ostendit. ut suspicer omnes deletos cũ Quadi Marcomanicq; sub Aureliano in Italiam prorupere. extat adhuc in eis uallis Marcomana nomine. Periere & illi. atq; ab Alamanis(colluuies Germanorum erant)superati, in eorum nomen concesserẽ. à Theodorico deinde Gotho uicti, Francis ex fœdere dediti sunt. aucti demũ Saxonum accessione, quos ob uiolatã pluries fidem sedibus eiectos Charolus Magnus in alpes coniecit, Suitenses cœpere dici. paruere deinde regibus Germanorum. Centum ferè anni sunt, cum se cæsis præfectis in libertatem asseruere, cum cæde repressis Cęsaribus. Hac ætate prima illis peditatus gloria. A Philippo Vic. quod deletis cohortibus dedecus subierant, frequẽtibus nunc uictorijs recuperauere, nisi quod & memorabili prælio sua inter se perfidia in suburbanis Mediol. à Francisco Francorum rege cæsi, superbos titulos deponere rursus coacti sunt.

Iulius Cordus.) Existimo castigatiorem lectionẽ esse Manilius Cordus. Extat Bononiæ post Petronij fanum tumulus in hæc uerba: Q. MANILIO C. F. CORDO TR. LEG. XXI. RAPAC. PRAEF. EQVIT EXACT. TRIBVIT. CIVITAT. GAL. FAC. CVR. CER. LIB. AGR. P. XLIX. IN FRO. P. XLIX.

EX LIBRO XVIII.

Neq; abhorrebat à Berenice iuuenilis animus.) Fuisse hanc forma conspicuam quodam distícho Asclepiades in eius imaginem scribit, si modo de eadem sensit. nam & aliæ hoc nomine celebrantur,

πύπτιδ' ἄδ' εἰκών, φέρε ἰδώμεθα μὴ Βερνίκης.
δισσάζω ποτόραν φῆτις ὁμοιοτόραν.

Ambigo an hæc Veneris sit imago, uel Berenices.

Sit mage utri similis hospes amice refer.

Conditorẽ templi regem Venerianum uetus memoria, quidam ipsius deæ nomen id perhibent.) Id regis deæq; nomen nõ facile quenq; offendas qui in promptu habeat. ipse Vraniũ lego. unde Paphia Venus Vraniæ nomen sumpsit. Paulanias in Attica Vraniæ Veneris templum extitisse autor est, quam mortalium primi Assyrij coluerint, mox Paphij, deinde Phœnices qui Ascalonem Palestinæ incolunt. à quibus edocti Cytherei hisdem sacris initiantur. sanè huius Paphij templi fusius meminit Lucianus dialogo qui inscribitur, Ἔρωτες.

Pagani

Pagani,) Vox hæc in iure magis frequẽs quàm in cæteris autoribus, accipitur eo significatu ut omnes comprehendat qui milites nõ sint, à pagis, id est, oppidis

Semipag.

deducta. qua ratione Persium credibile est semipaganũ se dixisse, quasi semimilitem se fuisse denotaret, & iccirco nõ plene poeticam quæ pars umbratica est edoctum. alioquin me non latet, pagum prima origine à fonte dictum. πηγή.

Ad xij. à Cremona locus Castrorum uocatur.) Paulus Horosius Castoris uocari eum locum est autor.

Legionum nomina

Legio una & uigesima, cui nomẽ Rapax, ex parte Othonis prima Adiutrix.) Indebãtur hæc cognomina legionibus fortuito, & plerũq; arbitrio imperatoris, unde & primam legionem Mineruiæ nomen habuisse Spartianus scribit, sed & in ueterũ marmorũ inscriptionibus hæc earũ cognomina reperi, ut secũda legio Italica, Germanica Parthicaq; sit dicta, iij. leg. Augusta, Cyrenaica, prætoria, Gallica. iiij. Macedonica. v. etiã Martia. vi. Ferratensis & Gallicana. vij. Claudia Geminia Gamilensis. ix. bis Augustalis. x. Fretensis Gemina. xi. Apollinaris, sicut & xvi. sed & legio xx. uictrix. xxij. primigenia. xiij & xiiij. Gemina quandoq; & Ger

& Germanica xxx, & xxxíj Virginia. cæterarum nomina adhuc non comperi.

Cauſa fingendi fuit, ut diplomata Othonis, quę negligebantur, lætiore nuncio reuiuiſcerent.) Inſtitutũ erat ab imperatoribus, ut certis locis diſpoſiti haberẽtur equi, quorũ mutatione celerrime poſſent rerum geſtarum nuncij ad Cęſarem ex prouinciis uenire. non dabatur aũt hic curſus publicus, niſi ei qui ſacrũ diploma haberet, ut uidelicet ante cæteros omnes, quicquid gereret imperator ſciret. qua propter præſides prouinciarũ niſi ex magna cauſa priuatis diplomata nõ concedebant. quod oſtendit Plin. Cæcil. in epiſtolis ad Traianum. Venuleius iuriſconſultus, Non debet, inquit, felici diplomate uſus, omni tempeſtate cõtempta continuare iter diebus & noctibus. Ex his clariſſimus redditur Cor. Taciti hic locus *Sacrum diploma*

EX LIBRO XIX.

Hoſtilia.) Vicus olim Veronenſiũ, nũc Ferrarienſis agri nomẽ ſeruat. Tacitus annuere uidetur paludibus Tartari fuiſſe proximã, cũ ferè per lx. miliaria diſtet. eam Padus alluit, non longe eſt à Vitelliana, quam uulgares Viadanam uocant. *Hoſtilia* *Vitelliana*

Magnitudine eximia baliſta.) Formã Baliſtæ explicat lib. ultimo Vitruuius, Vegetius quoq; quædã addit. hi omnes ſaxa tantũ baliſtis iaci autores ſunt cum Tacito, ſed dein mutata quoq; forma eſt. quapropter in cõmentariis Theodoſij ſchema baliſtæ quadrirotis uidi, cum interpretatione qua oſtẽditur, ſagittas ex ea cœptum fuiſſe iaculari. Clauarium donatiui nomen eſſe Tacitus autor eſt. ipſe clauem in conſtitutionibus Cæſarum legi, nomen cuiuſdam indictionis extraordinariiq; tributi eſſe. quapropter lib. xij. Cod. Iuſt. titulus eſt in hæc uerba: de prætoribus & collatione, & gleba & claui, & Pholle, & vij. Solidorum functione. *Baliſta* *Clauarium*

EX LIBRO XX.

Tunc fatum & ira dei uocabatur.) Caius lib. x. ad edictũ prouinciale. Vis, inquit, maior quam Græci θεὸς μῆνιν uocant. uidentur enim autores quicquid graue, quicquid horriferũ mortalibus accidit, diuinæ iræ adſcribere. cuius rei ex Homero Apollonioq; aliquando plura. *Ira dei*

Iuſſu magiſtratuum.) Decuriones intelligit. hi enim propriè magiſtratus municipales ſunt iuriſconſultis. *Decuriones*

Seſtertiũ ſexcenties.) Quindecies centena millia ducatorũ quantitas huius pecuniæ æquat.

Pontem Nauæ fluminis abruperat. Non celebratus hic fluuius ab autoribus eſt, ſolum Auſonium mentionem eius facere deprehendi. *Naua*

Tranſieram celerem nebuloſo flumine Nauam.

Plericq; ditem patrẽ inſignibus quæ in ipſo manifeſta.) Non explicat Tacitus huius dei formam, quam in ſacra hiſtoria Rufinus ex Euſebio ſic exequitur. colu iſſe Chaldæos ignẽ & per Aſiam circuntuliſſe, ut cũ cæterarum gentiũ diis congrederetur. cumq; cætera idola uel lignea, uel ex metallo eſſent, facile uictor ignis ea uel comburebat, uel liquabat. quapropter ſuo deo metuẽtes Aegyptij ſacerdotes, tale quippiã commẽti ſunt. Hydriæ in Aegypto fieri ſolent crebris minutiſq; admodũ foraminibus, quibus aqua defluẽs defecatior lympidiorq; redditur. harũ unã eiecto priore ſimulacro columnæ impoſuerunt, caputq; addiderunt, & cera obtruſis foraminibus repleuerunt aqua. ſic aduenientibus Chaldæis cũ ignẽ ſtatuę circũdediſſent, liquefacta cera demanãtibus aquis extinctus eſt, uictorq; hoc potiſſimũ modo Aegyptius fuit. hinc eius effigies perexiguis erat pedibus, attracto collo, uentre tumido, dorſo teretí hydriã planè referens. addit Canopi fuiſſe ſimulacrum, ut merito quis credere poſsit diuerſam ab ea ſtatuã, quam Tacitus refert.

EX LIBRO XXI.

Vitis aurea templo reperta Liberũ patrem coli argumẽto eſt.) Bacchum à Iudæis cultũ Plutarchus in ſympoſiis tradidit, appellatumq; eorum lingua σάββον,

unde

unde ſabbati nomen, quam ſententiam Iudæi ipſi etiamnum deridiculo habent. Mirum autem eſt qua impietate Tacitus Hebræorũ hiſtorias peruertat, & quod dei opt. Max. ope factũ eſt, à miraculi admiratione diducat, tum quæ dei ſunt, humanis uiribus adiudicet.

IN DIALOGO.

Hermagoras Quicquid aridiſſimis Hermagoræ & Apollodori libris.) Hermagoras Aeolides Carion cognomine, ſcripſit rhetoricos libros vi. de accurata oratione, de elocutione, de decore, de figuris. docuit Romæ poſt Cæcilium ſub Auguſto. fuerũt

Apollodorus & alij illi cognomines, quos referre nihil attinet. Apollodorus Pergameus Cæſaris Auguſti præceptor & familiaris, ſcripſit rhetorica, & nouæ hæreſeos fuit autor, ex Suida & Strabone.

IN AGRICOLÆ VITA.

Cetra Et breuibus cæteris miſſilia noſtrorum uitare.) legendum Cetris, eſt enim ſpecies ſcuti Verg. & Grammaticis.

IN LIBRO GERMANORVM.

Danubius præcipiti & excelſo montis Arbonæ iugo oritur.) Auſonius ignotum Danubij fontem eſſe ſcribit.

Danubius penitis caput occultatus in oris.

Apollonius ab hyperboreis naſci eum cecinit manifeſto commento. ſed omnino Taciti uera eſt ſentẽtia, ſi nõ Arbonæ ſed Arnobi legatur. in eius enim radicibus oriri iam notiſſimũ eſt prope Hercyniam ſyluam: uulgo ſyluæ nigræ nomen seruat, ex aduerſo Rauracum, quorum oppidum eſt Baſilea. Arnobi Plinius Ptolomæuſq; meminit. De hoſtijs quoq; non eadem ſentiunt autores.

Boiemi Boiemi.) Populos hos eſſe Germaniæ, non Tacitus tantũ, ſed & Ptolemæus autor eſt. Hi ex Germanorũ inſtituto ſedes mutauerũt, montanosq; locos occupauere iuxta Albis fluuij fontes. Seruatur adhuc nomẽ. ut Pium Pont. non parũ admirer, de eorum origine fabuloſa quædã memoriæ prodentẽ, & id in hiſtoria.

Longobardi Langobardi.) Ex Scandauia inſula ueniſſe Paulus diaconus ſcribit: à barbæ longitudine, quod eam promitterent, dictos exiſtimauit Georgius Merula: addit quiſquis fuit Theodatus, cũ Vuinili dicerentur, cumq; Erulis cõgredi pararent, deæ cuiuſdam Godæ impulſu mutaſſe nomen. quæ omnia fabuloſa ſunt, quandoquidem puri puti Germani fuere, barbara appellatione nuncupati, quæ de La tino idiomate minime ſit trahenda. Chriſtianos ætate ſua fuiſſe Procopius, non uno in loco eſt autor, cum recentiores omnes in Italia ſuſcepiſſe fidei rudimenta perquam incurioſe ſcripſerint.

Annotationum Andreæ Alciati Mediol. in
P. Cor. Tacitum equitem Ro. Finis.

ELENCHVS IN ANNALES RELI=

QVOSQVE LIBELLOS COR. TACITI, NON omissis imò recognitis hijs, quæ prius addiderat Beat. Rhenanus.

Adgandestrius princeps Cattorũ 53
Adrana fluuius 19
Adoptiones orborum fictæ 229
Adulterij pœna 437
Aegyptijs sacris infecti pelluntur Italia 53
Aelius Seianus 90.91
Aelius Seianus dominationis captator 77
Aequinoctij sydere tumescit Oceanus 24
Aestyorum gentes 444
Agricola in Britanniam 481
Agricolæ ad milites oratio 486
Agricolæ mors 490
Agrippæ posthumi cædes 3
Agrippina Colonia. Kœln, nomẽ accepit ab Agrippina Augusta, quod illuc ueteranos deduci iusserit, ubi & genita fuit 156
Agrippinen. Ciuili iungũtur 400
Agrippinensis Colonia direptionis periculo proxima 399
Agrippinenses Germanorum consanguinei 340
Agrippinenses, Germanos in domibus dispersos, trucidant 406
Agrippina Augusta impositũ Rheno pontem, solui prohibet 24
Agrippina Romam nauigat 50
Agrippina in Italiam rediens excipitur à populo 54
Agrippina accusatur 180
Agrippinæ magnanimitas 24
Agrippinæ mors 113
Agrippinæ matris Neronis cædes 200
Albis fluuius 21 Item 443
Albucilla multorum amoribus famosa 121
Alisо castellum 19
Allobroges, die auss dem Delphinat 287
Alpes Iuliæ 343
Amasia fluuius 21. Item 30
Amor belli 436
Amphitheatrũ Placentinum 309
Amphitheatrũ apud Fidenam 98
Annales Cornelij Taciti 87
Annæus Seneca 174, 175
Annæi Senecæ cædes 242
Anni principatus Cæsarum 456
Annonæ grauitas seditionis causa 109
Annus magnus 455
Angriuarij 30 & 33
Angriuarij Romanos redimũt 34
Ansibarij à Chaucis pulsi, tutum exilium orant 192
Ansibarij delentur 193
Anteius & Ostorius accusati 252
Antistius Vetus 66
Antistius probrosa in Neronẽ carmina uulgauit 211
Antona fluuius Britanniæ 157
Antonius Primus 330. 356
Antonij de Vitellianis victoria 247
Antonij Primi apud Vespasianum iactantia 357
Aponiũ Saturninũ milites ad supplicium deposcunt 345
Apud ripam Rheni arcus in memoriam Germanici Cæsaris 52
Apuleia Varilla 43
Ara ubiorum 14 Item 20
Archelaus Cappadociæ rex 40
Arduenna saltus, Leuticher VVald. 67
Arenacum, Arnheim. Infra Coloniam Agrippinensem 418
Arij 444
Ariobarzanes 29
Ariouistus regno Galliarum potitus 404
Armeniæ status 29
Armeniorum gens 45
Arminius princeps Cheruscorum 19
Arminius Germanus Varũ Quintiliũ cum legionibus occidit 19
Arminij cum fratre colloquium 30
Arminius liberator Germaniæ dolo propinquorum occiditur 54
Armorum species apud Germanos pag. 433
Arpus princeps Cattorum 30
Artabanus rex Parthorum 28
Artauasdes ab Antonio interfectus 29
Artaxata 187
Artaxia rex Armeniorum 47
Aruspicum collegium 138
Asciburgium Doesburg. quasi die Aschburg. 387
Asinius Gallus 6
Asinij Galli mors 112
Aspaltites lacus 414
Asyla statuendi licentia 72
Auenticum Heluetiorum cap. 287
Id hodie Germanico uocabulo Vuiuelspurgum uocamus, ueteres Heluetij qui Galli erant, Auenticum dicebant. Quid aũt Auentico cum Vuiuelspurgo conenit? est hoc nimirum euidens mutatorum cultorum argumentum. Auentici excidium Cæcinæ milites poscunt. De Auentico plura leges apud Beatum Rhenanum rerum Germanicarum libro tertio.
Aufidienus Rufus 8
Augurium aquilarum 32
Augustales ludi 7.19
Augusti testamentum 4
Augusti funus 4.5
Augustodunum Heduorum caput 67
Augustus munia senatus in se traxit 1
Augustus ad dignitates suos prouexit 1
Auspiciorũ ac sortiũ obseru. 434

Baduheima lucus in Frisijs 101
Balsamum 414
Bardanes dolo occiditur 137
Bastarnæ 48
Batani pars Cattorum, Betouuer Holandi 440 Item 380
Batauorum descriptio ibidem
Batani uiros tantum armáq; Romanis ministrabant ibidem
Batani delectum abnuũt, quanquam iubente Vitellio Ibidem
Batauorum de Romanis querelæ Ibidem
Batauorum consanguinei Germani 381
Batani per Germanias Gallias q; libertatis autores celebrati Ibid.
Batauis offerunt auxilia Germani 328
Batauo equite protriti fuerunt Hedui Aruerniq; Ibidem
Batauorum acies, cantu uirorum, fœminarũ ululatu sonat Ibidem
Batani Romanos & Belgas uincunt 383
Batauorum pedites fusi 388
Batauo durum. VVyk by Dursteten Vbi ultraiectinus antistes arcem possidet. quo loco Rheni pars Lecca dici incipit 418
Batauorũ à Ciuile alienatio 324
Batauorum cohortes ex Italia in Germaniam remissæ 420
Batauorum militum superbia 312
Batauorum insula 29
Belgæ 66
Belgæ Gallorum robur 405
Betasij, die Peellender. Habitant nobis trans Mosam 396
Bellum in Africa motum 43
Bellum seruile in Ponto 356
Bellum inter Armenios & Hiberos 161.162
Bellum inter Parthos & Romanos de obtinenda Armenia 184 & sequentibus
Bellum inter Othonem & Vitellium 308.314.316.317
Bellum in inferiori Germania gestum 381.384.388
Bingium, Bingen 402
Byzantij magnitudinem onerum apud senatum deprecantur 167
Blesus legionum Pannonicarum legatus 7.8
Bonnam Herennius Gallus legionis primæ legatus obtinebat 383
Bonnensia castra Ibidem
Bonnense prelium Ibidem
Boudicca Britanna. In uita Agricole legitur Voadica generis regij fœmina. Sed familiare librarijs V pro B ponere, & uicissim B pro V 208
Brenno, siue Brinio uel Brinnio aut Brinno nobilis Caninefas, Batauorum dux 381
Brigantes populi Britanniæ 158
Brigantum ciuitas 481
Britannia 157
Britannia ad rebellionem commota 206
Britannici indoles 178
Britannici mors 179
Britanniæ descriptio 478
Britanni fœminarum ductu bellant 208
Britannorum querelæ de Romanis 480
Bructeri 18 Item 21 Item 441
Bructeri aliena pericula, hoc est Ansibariorum, deserunt 193
Bructerorum cuneus 418
Burrus uita concedit 212

C. Piso 236
Cædes inter Nucerinos ac Pompeianos 202
C. Cassius in exilium actus 250
C. Petronius 253
C. Silius 83
Cæsia sylua 17
Calbiacum oppidum in finibus Agrippinensium 406
Caledonij 15
Caligula cur ita dictus 84
Calpurnius Piso 356
Cameræ naues Ponticæ 207
Camulodunum 158
Camulodunum Colonia 7
Candidati præturæ XII. 101
Caninefates
Caninefates Batauorum insulæ partem coluerunt. origine, lingua, uirtute pares. Putantur esse quos Brabanticum uulgus hodie uocat de Kennemerlender 381
Catualda 41
Capitolij conflagratio 364
Cappadoces in formam prouinciæ redacti 45
Capreæ insula 99
Caracates populi 402
Caractacus rex 158.159
Carioualda dux Batauorum 31
Cartimandua regina Brigantum 159.355
Cassius seuerus exul 84
Castra Vitellianorum capiuntur 350
Casus amphitheatri apud Fidenam 98
Catti 440
Cattorum latrocinia 156
Cattis è clade Variana captiui Romani in annum quadragesimum seruierunt ibidem
Catti superiorem Germaniam uastant Ibidem
Catti cum Cheruscis æternũ discordant 157
Catumerus princeps Cattorum 138
Catuualda fines Marcomanorum ingreditur 47
Catuualda forumiulium Narbonensis Galliæ mittitur ibidem
Causa motus in Thracia 93
Causa abscessus Tiberij 96
Causæ luxus exolescentis 71
Causidicorum incommoda 454
Cæcinna 283.309

Cæcina uinctus à militibus 346
Cæcinæ contra Vespasianum exprobratio 334
Cæcinæ cum Cheruscis conflictus 22,23
Celianæ orationes 458
Cetæius adipiscendorum in urbe honorum expetunt 141
Centesimam rerum uenalium deprecatur po. Ro. 27
Centuriones à militibus cædantur 12
Centurionatũ egit Germanicus 16
Ceremoniæ circa Capitolium restituendum 395
Cerialis ad Treuiros ac Lingonas oratio 403
Certamen de prætore subrogando 43
Certamen de legatione mittenda inter Priscum & Eprium 378
Cesellius Bassus Pœnus 248
Chamaui 192
Charicles medicus 121,122
Chauci Germaniam inferiorem incursant 139
Chauci maiores ibidem
Chaucorum auxilia Batauis ueniunt 418
Cheruſci 441
Cheruſci regẽ petunt Italũ Arminij ex Flauio fratre nepotẽ 138
Cheruſci in Italum mouent à Longobardis adiutum 139
Cheruſcorum fuga 32
Cheruſcorum in Sueuos bellum 41
Chriſtianorum ſupplicia 236
Cillinius Mecœnas 109
Cimbri 404 Item 442
Cicero 458
Ciceronis eruditio abſolutiſsima 463
Citarum natio 118
Ciuilis caſtra legionum oppugnat 386
Ciuilis ad Cerialem oratio 420
Clarij Apollinis oraculum 44
Clades rei nauales apud Miſenum 237
Claſsis Germanici periclitatur in mari 34
Claſsis Rauennatis à Vitel. defecit 345
Claudius pater ſenatus appellatus 142
Claudius Cæſar ueneno perit 168
Claudius Ciuilis 380
Cl. Ciuilis Batauorum princeps 380
Cl. Ciuilis cohibendo Rheno molem à Druſo Germanico factam, diruit 418
Cl. Ciuilis auxilio Treuirorum, Lingonum Germanorumq; Romanos ſuperat 398
Cl. Ciuilis patrata legionum cæde propexum crinem depoſuit Ibidem
Claudius Timarchus reus agitur iniuriarum 229
Clemens poſthumi Agrippæ ſeruus 39
Clutorius Priſcus eques Romanus 68,69
Codicilli Piſonis 58
Cogidunus rex 479
Cois immunitas tributa 166
Colloquium inter Corbulonem & Tyridatem 231
Cometes ſydus 204
Concilia Germanorũ 435,438
Colonia Agrippinenſis 156 Item 396
Comitia conſularia 28
Comitia è campo ad patres translata 7
Comitia magiſtratuũ in quinquennium 38
Coniuratio in Neronem 237
Coniuratorum proditio 239
Coniuratorum ſupplicia 244 & ſequentibus
Conſilium de bello contra Vitellium gerendo 341 & ſequenti
Conſulum diſcordia 105
Contemptus auri & argenti 433
Contra luxum ciuitatis Rom. 37
Contra libertorum fraudes decretum 182
Conuiuium Neronis in ſtagno Agrippæ 233
Corbulo 176.177.185
Corbulo foſſam inter Moſam Rhenumq; trium & uiginti milium ſpacio produxit 140
Corbulonis ſeueritas 139
Cornelius Fuſcus 330
Cotta Meſſalinus 106
Cotys dolo captus & occiſus 48
Cremonæ oppugnatio 351
Cremutius Cordus poſtulatus 88
Cruptoricis uilla 102
Cugerni ſiue Gugerni. Vocantur uulgo die Gulicker 417
Item 418
Cugernorum pagi. 385
Cultus Germanorum 436
Curt. Montani oratio 391
Curtij Rufi genus 140
Cuſus fluuius 47

DAcus 266
Damnati, publicatis bonis ſepultura prohibebantur 114
Decimatio militum 60
Decretum Pontificum de flaminis Dialis abſentia 75
Decumana porta 23
Deũm ædes dicantur 40,43
Dicendi formæ & genera 456,460
Didius in Britanniam miſſus 160
Dierum ſpacia apud Britannos 479
Dij Germanorum 434
Diſcentium negligentia 462
Diſcordia inter Lugdunenſes Viennenſesq; 286
Diſſidium inter Neronem & matrem Agrippinam 178
Diſſimulatio Tiberij 101
Diſtinctio pœnarum ex delicto 435
Diuodurum Mediomatricorum oppidum, Putant eſſe Metenſem

ſem urbem, à Metio reſtitutore ſuo ſic hodie dictam 286
Diuodurenſium cædes 286
Dolobella interficitur 323
Domitia 167
Domitianus 360 Item 409 & 489 & 490
Domitianus ſolertia liberti ſeruatus 365
Domitium adoptat Claudius 156
Domitius Corbulo 63
Domitius Nero. 137
Domus Neronis 235
Druſus frater Neronis 97
Druſus ad legiones Pannonicas mittitur 9
Druſiana foſſa 30
Druſi funus 80
Druſi mors 112
Duo opera à Tiberio ſtructa 120

E Dictum Neronis de ſpectacu lis. 184
Educatio praua 462
Eloquentia licentiæ alumna 468
Eloquentiæ utilitas 449
Eprius Marcellus 450 Item 451
Equeſtris fortuna apud Antium 75
Excidium Cremonæ 352
Exercitatio Oratorum qualis fuerit 463
Exhortatio ducum ad milites 417
Expeditio in Gallias defectionem molientes 401

F Abius Valens 286 287.361
Fabij Valentis ſegnicia 354
Fabius Valens capitur 355
Fabius Valens Vrbini interficitur 361
Famoſi ſenatu depelluntur 142
Falanius eques Romanus 25
Falſus Druſus 104
Falſus Nero 305
Falſus Scribonianus 325
Fatone an ſorte res mortalium uoluantur 112
Felix Iudææ præfectus 164
Fenni 446
Flamen Dialis ambit imperium Aſiæ proconſulare 72
Flauius Arminij frater 30
Flauiani in Capitolio obſeſsi 365
Flauius Sabinus Veſpaſiani frater 361.366
Flauius Sabinus Capitolio inſedit 363
Flauij Sabini cædes 365
Fleuum in Friſijs 101
Flumen gignendo ſale fœcundum 139
Fœdum ſenatus ſeruitium 102
Fœminæ Germanorum 434
Fœminæ ob lachrymas dãnatæ 108
Fœminæ in gentes externas non trahendæ 64
Fœneratores poſtulantur 110
Forma & conſuetudo ueterum iudiciorum 467
Fortuna Auguſto domi improſpera 61
Forumiulium colonia Narbonenſis Galliæ 46
Friſij tranſrhenanus populus 101 Item 441
Friſium nomen inter Germanos clarum 102
Friſiorum natio 139
Friſiorũ legati in Pompeij theatro Romæ, nullos mortalium armis aut fide ante Germanos eſſe exclamant 192
Friſij uacuos agros inſident, qui quondam Chamauorum, mox Tubantum, & poſt Vſipiorum fuerant, ſed decedere iubentur à Nerone Ibidem
Friſij cæduntur 101
Friſij rebellant 101
Friſij Romanos milites patibulo adfigunt 101
Friſiorum uictoria 101
Fulcinius Trio 36
Furius Camillus Numidæ profligauit 44 439
Funerandi modus 268

G Alba Neroni ſuccedit 279
Galbæ cædes 279
Galbæ Cæſaris ad Piſonem oratio 270 485
Galgaci Caledonij oratio 141
Gallia comata 397
Gallia in Romanos
Galli in Germaniam tranſgreſſi 439
Galliarum ciuitates defectionem parant 66 289
Galuia Criſpinilla 85
Garamantum rex
Ganaſcus natione Caninefas, Chaucorum dux 139
Gelduba loci nomen, olim Rheno imminebat. Geldriæq; regioni nomẽ dediſſe exiſtimo 385.387
Germaniæ uocabulum 432
Germani 138
Digniſsimum eſt obſeruatu, Germanos non dictos eſſe, quod tanquam fratres forent Gallorum, ceu docti multi hactenus crediderunt, ſed quod egregios uiros præſtiterint. Eſt enim mere Teutonica dictio ex particula gar ſeu ger, quod totum ſeu robuſtum (unde & Charoli nomen) & man quod uirum ſignificat conflata. Valde autem maioribus noſtris arriſerunt à mano deductæ appellationes. Sic enim Marcomani dicti ſunt, ſic Alemani, ſic Normani. Siquidem cum à ſe ipſis inuento nomine fuerint uocati, ceu ſcribit Tacitus, ueriſimile eſt id uocabuli patriam linguam referre. Niſi uero quis putat ueteres Teutonas tam elegantiæ fuiſſe ſtudioſos, ut legatos Romam miſerint nomen à Romano ſenatu quo ſe uocarent petitum, elegans ſcilicet & mere latinum. Non tam belle conueniebat inter Teutonas & Romanos. Quin ueriſimile eſt ſi quod uocabulum Romani indidiſſent, non accepturos fuiſſe

fuisse, ut τὰ ὦτα χώλεκτα cuilibet gẽti pulchriora uidentur. Et Galli id temporis suam linguam habebant, quæ prorsus intercidisse putatur, Nam hodie Romanè loquuntur nõ Gallice, ne quis hic mihi ingerat à Gallis sic appellatos Teutonas affinitatis uidelicet aut amicitiæ causa, nam id quidam somniant. Sed de his latius disputatur in Rebus Germanicis Beati Rhenani.
Germaniæ inferioris legiones 269
Germaniæ superioris legiones 269
Germanorum mos bellicus 310
Germani militum genus apud hostes atrocissimum 313
Germani fluxis corporibus mutationem solis cœliq; haud tolerant 313
Germanorum Gallorumq; obnoxia morbis corpora 332
Germani custodes imperatori adorant, de Tiberio loquitur. Gardenknecht. 9
Germanicæ legiones 11
Germani cis Rhenum colentes 19
Germani cæduntur 24
Germania inferior 67
Germanicæ cladis fama 380
Germani læta bello gens 381
Germanorum cateruæ 384
Germani in Romanos 397
Germanis causa transcendendi in Gallias, mutandæ sedis amor 404
Germani pecunijs ac donis corrumpuntur 405
Germani fluminibus sueti 417
Germanorum origo 432
Germanorum ritus 433
Germani indigenæ 432
Germani accolæ Rheni 440
Germaniæ motus ortus in Batauis 355
Germanicus Cæsar 2.12
Germanicus Augusti sororis nepos 96
Germanici genus 41
Germanicus in Aegyptum 46
Germanicus ex Aegypto 49
Germanici nauigatio 44
Germanicus in Chattos 19
Germanici oratio ad milites 15
Germanici æstus 17
Germanici triumphus 40
Germanici Cæsaris mors 50
Germanicus Alexandro comparatus 50
Germanici exercitus defectus 272
Germanorum legionum seditio 11
Germanorum ueterum libertas 442
Germanorum armatura 32
Gn. Lentulus 10
Gn. Piso 41
Gn. Piso nauigat Romam 56
Gotarzes 136
Gothini 443
Gothones putantur esse Gothi 47
Gracchi prætoris de cohibendis fœneratoribus relatio 110
Granius Marcellus accusatus 26
Grinnes loci nomen est inferioris Germaniæ, Putatur esse oppidum Rhin, quod illa gens Rhinnen appellat 418
Gugerni, uulgo die Gulicker 418
Haterius Agrippa 106
Haterius supplex propè interfectus 6
Hedui 67
Hedui quorum sedes hodie Burgundiones tenent, senatorum in urbe ius adepti sunt 142
Heluetij Gallorum bellicosissimi 287
Heluetij Centurionem & quosdam militum in custodia retinebant 287
Heluetios Cæcina aggreditur ac fundit Ibidem
Eadem pagina, quod castellum
Heluetios olim militibus ac stipendijs tutatos scribit Tacitus, arcem Badensem esse putamus, quæ tum forsan à Cæcinæ militibus destructa, postea non fuerit reparata. eam sane sic affecit uel hostilis iniuria, uel temporis diuturnitas, ut præter speculam in monte sitam parum hodie supersit. Manifesta tamẽ illic aiunt etiamnum ædificij ueteris apparere uestigia structurasq; subterraneas, quæ non uulgarem munitionis illius antiquæ firmitatem arguant. Siquidem autor est Felix Hemmerlinus Turegiensis in libello de Thermis, sua tempestate fragmenta Romanarum antiquitatum illic à fodientibus eruta. fuit autem necessarium præsidium aduersus Germanorum & Rhætorum incursiones, quod illic uelut aditus quidam pateat in Heluetiorum regionem. Estq; etiamnum Sueuis illac iter in Narbonensem Galliam seu Celtas. Et notum est in confinio regionum castella firmari solita. Porro locus quem in municipij modum extructum id temporis direptum à militibus Cæcinæ tradit, oppidũ est quod Baden appellamus, non minus hodie quàm ea tempestate peramœno salubrium aquarum usu frequens. Agnoscit hoc tempore uetustiorum octo pagorum communem Aristocratiam, quolibet biennio nouũ præfectum per uices substituentium. Vide tertium librum Rerum Germanicarum Beati Rhenani.
Heluetij Claudium Seuerum ducem legunt 287
Heluetij à Germanis Rhetisq; trucidantur Ibidem
Heluetij Cl. Cossum, legatum mittunt ad Vitellium 288
Heluetij sautij aut palantes in montes Voccium persugiunt, uffden Bœczberg 287
Heluetij à Cæcina cæduntur 287
Heluidius Priscus 377
Herculis columnæ 441
Herculi sacra sylua 31

Hercules Aegyptius antiquissimus 46
Hereditates sine testamento 438
Hermunduri 443
Hermundurorum aduersus Cattos victoria 193
Hiberi Albaniq; Thessalis orti 116
Hierosolyma 414.415
Hispani delubrum Tiberio matriq; eius orant 89
Histriones immunes uerberum 27
Honores in Germanicum 52
Honores Othoni decreti 280
Hortalus Hortensij oratoris nepos 38
Hospitalitas Germanorum 438
Hybernia 483

Iceni populi Britanniæ 206
Icenorum rex Prasutagus 206
Idistauisus campus medius inter Visurgim & colles, nomen habet à prato, Vuiss enim Germanis pratum significat 32
Ignes terra æditi 193
Imperium Vespasiano portendentia 327
In Chattos irruptio 30
In Chaucis præsidium agitantium, seditio 14
Incendium montis Cœlij 98
Incendium Romæ 120
Incendium sub Nerone 234
Incursio in Germaniam 17
Initia & causæ motus Vitelliani 282
Inguiomerus Arminij patruus 21 & 23
In Seiani liberos animaduersum 104
Insidiæ Othonianis à Cæcina dispositæ 311
Insidiæ Seiani aduersus Germanici stirpem 97.99
Iordanes fluuius 141
Ira militum in Appium Flauianum 344
Italus Cheruscorum rex 138
Iubilius Hermundurorum rex 157
Iudææ situs 414
Iudæorum origo 412
Iudæorum ritus & instituta 413
Iugantum ciuitas 168
Iuhionum ciuitas in Germania, Romanorum colonia 193
Iuhionum uillæ, arua, uici, ignibus exusti ibidem
Iuliæ impudicitia 18
Iuliæ Augustæ mors 102
Iuliæ Agrestis constantia 358
Iulius Agricola 476. & sequentibus. Item 490
Iulius Florus 60.67
Iulius mãsuetus à filio occisus 349
Iulius Paulus Batauorum primas 380
Iulius Tutor Treuir 396
Iulius Sabinus 401
Iulius Sacrouir 66,67.68
Iulius Secundus 448
Iunia C. Cassij uxor 77
Iunij Blæsi mors 353
Iunij Sillani mors 174
Iunius Gallio 105
Iunius Rusticus 103
Iuris principia 62

Lacedæmoniorum & Messeniorum legatiões de iure templi Dianæ Liminetidis 91
Longobardi 41 Item 443
Latinius Latiaris 99.100.106
Legationes ciuitatum Græcarum ob asyla constituta 73
Legati Vologesis regis Parthorum ad Vespasianum 394
Leges per uim latæ 62
Lentulus Getulicus 114
Lepida 60.61
Leuci 286
Lex de flaminica Diali 83
Lex Papia 62
Libanus mons 414
Libelli uecordes 36
Libido fœminarum coercita 53
Libo Drusus 35
Licentia pessimorum 65
Licinius Mutianus 269
Ligij 157
Lingones 290
Literarum formæ à quibus repertæ 138
Literæ in Agrippinam & Neronem 103
Literæ Tiberij ad senatum 69
Liuia Drusi uxor 78
Liuia duos uirilis sexus simul edidit 53
Liuiæ ambitio 5
Lollia magicæ curiositatis accusatur 155
Londinium 207
Lucillius Longus 82
Lucillius centurio Cedò alteram dicitus 9
L. Apronius inferioris Germaniæ proprætor 101
L. Piso pontifex 108
L. Piso Proconsul Africæ interficitur 393
L. Pisonis mors 92
L. Veteris mors 251
Luccius Albinus 321
Locusta uenefica 168
Ludibria rerum mortalium 59
Ludi seculares 137
Lunæ defectus seditionem militum repressit 10
Luppia fluuius 21
Lustrale certamen 249
Luxus in immensum prorumpens 69

Macronis potentia 120
Maguntiaci Batauorũ cohortes agunt 381
Maguntiaci tribuni occidũtur 398
Maiestatis lex reducta 25
Maiestatis postulati 110
Malorix Frisiorum princeps 192
Malouendus Marsorum dux 35
Mamercus Scaurus 114
Marcodurum uicus Vbiorum, hoc est, Agrippinensium 186

Barromanni
M. Aper 443
M. Lepidus 448
M. Terentij equitis Rom. oratio 84
Mare pigrum 107
Margarita Britannica 444
Marboduus Marcomanorum rex, aduersus Cheruscos à Tiberio petit auxilia 42
Marboduus à Tiberio Romam uocatur 47
Maricus Boius 322
Marius Celsus 280.288
Marsorũ uici. De Marsis lege Vandaliam Crantzi nõ longe à principio 17
Marus fluuius 47
Mathematici Italia pellendi 37
Maternus 448
Matrimonia Germanorum 437
Matrimonium Claudij & Agrippinæ 151
Mattium Cattorum caput 19
Mattiaci 389.440
Mattiaco in agro Curtius Rufus reclusit specus quærendis uenis argenti 140
Mediomatrici 403
Mella Lucani pater 253
Meherdates 152.153
Memmonis effigies saxea 46
Menapij 386
Messalina nubit C. Silio 142
Messalina defertur apud Claudium 143
Messalinæ cum C. Silio adulterium 137
Messalinæ cædes 145
Milichus coniurationis proditor 239
Milites ocio corrupti 332
Militum Rom. constantia turpi fine maculata 398
Militum animi quomodo explorati 31
Militum cædes mutua 323.324
Miracula Vespasiano ædita 406
Misenensis classis à Vitellio defecit 359
Mithridates Bosphoranus 153 154.155
Mithridates in regnum redit 136
Mithridates uinctus 163
Mona insula Britanniæ proxima 206
Mona insula capitur 481
Mons inter lacum Lucrinum & Lyrin amnem perruptus 165
Mosa fluuius 30. Item 386
Mosellã atq; Ararim facta inter utrunq; fossa L. Vetus coniungere parat 191
Mos regum Armeniæ Hiberiæq; 162
Motus regnorum orientalium 28
Munacius Plancus legatus 14
Musonius Rufus 367
Mutianus 305.379
Mutiani ad Vespasianum oratio 326
Mutiani iactantia 377
Mutiani contra Vitellium expeditio 329

NAbalia flumen, Bea. Rhenanus leg. Vahalis 420
Naharuali 444
Natiuus specus 97
Naua fluuius 402
Nauale prælium in lacu Lucrino à Claudio adornatum 165
Nauium uariæ formæ 20
Nemetes superioris Germaniæ populi, die in Spirer bistumb 156
Nero 160.168.175
Nero matri Agrippinæ necem struit 197. & seq.
Neronis fœdum studium 201.202
Neronis scenica studia 232
Neronis libido 177 Item 182
Neroni filia nata, eademq; brcui defuncta 230
Neruiorumq; Germanorumq; pagi, facit Germanorum pagos
Neruijs uicinos 381
Neruiorum cohortes 387
Neruiorum multitudinem Canine fates fundunt 406
Noricum 288
Norici 420
Noueſium, Neuſſ. oppidum ubi Fridericus Augustus cum Carolo Burgundionũ duce patrum memoria congressus est 385
Numerus legionũ, & quas illæ prouincias tutarẽtur sub Tiberio 79
Numerus obsessorum apud Hierosolyma 416

OBsidium Hierosolymorum per Titum 415
Oceanus cætero mari uiolentior 34
Occia Vestalis 53
Octauia à Nerone repudiata 215
Octauiæ exilium 215
Octauius Sagitta 189
Oenus siue Aenus fluuius Rhetos Noricosq; interfluit 343
Officia regum ac sacerdotum Germanorum 434
Olennius Frisijs regendis imponitur 101
Olennius in castellum cui nomen Fleuum recipitur ibidem
Oppiæ leges 64
Oratio Tiberij 89
Oratio Germanici moribundi 49
Oratio pulchra qualis 458
Orationis forma conditione temporum mutatur 457
Orationes Calui 458
Orator qualis esse debeat 459.463
Oratorum uitia 461
Oratorum dignitas 466
Oratoris uis & facultas 463
Ordeonius Flaccus 283.383
Ordeonius à militibus interfici tur 389
Ordouices 158
Orodes Artabani filius 116
Ostorius Britannos profligat 157.158

Otho 270.273
Otho milites corrumpit 274
Otho rapitur à militibus in castra 275
Othonis simulatæ uirtutes 288
Othõis ad mil. ora. 277.292.318
Othonis contra Vitellium expeditio 294
Otho seipsum interficit 319

PAcarius à Corsis interficitur 308
Pætus à Vologese obsidetur 226
Pætus fugit ex Armenia 228
Pannonicarum legionum seditio 7
Pannonij alares robur equitatus 226
Paphiæ Veneris templum 304
Parthorum regis legati 46
Parthorum secreti legati Romam ueniunt 115
Parthorum legati regem Roma petunt 152
Parthorum legati ad Neronem 230
Patrum in Augustam adulatio 6
Pax inter Othonianos & Vitellianos 317
Pedanius Secundus à seruo interfectus 210
Percennij procacitas 7
Petilius Cerialis 402.419
Peucini 445
Pharasmanes 115
Phrahates 115
Phœnix auis in Aegypto uisa 113
Pisonis sæua in Athenienses oratio 44
Pisonis superbia 45
Piso ad dicendum causam Romam accersitus 51
Piso accusatur 57
Pisonis mors 58
Piso adoptatur à Galba 272
Pisonis ad cohortem Palatinam oratio 275
Piso in foribus templi trucidatur 279
Placentia oppugnatur à Cæcina 309
Plancina Gn. Pisonis uxor 41.113
Plautij cædes 215
Plautius Siluanus, Aproniam coniugem in præceps iecit 84
Plebs Othonis cædē postulat 276
Plinius Germanicorum bellorum scriptor 23
Pœna fœminarum quæ seruis coniungerentur 164
Poeticæ laus 453
Poetarum incõmoda 456. & seq.
Pomerium urbis auxit Claudius 156
Pompeij theatrum igne haustum 76
Pompeia Paulina uxor Senecæ 242
Pomponia Græcina 184
Pontes longi 22
Popeæ criminationes 197.216
Poppæa moritur 249
Populi luctus ob mortem Germanici 55
Posterior pugna Vitellianorum cum flauianis 348
Præcipuum munus annalium 74
Præsagium Tiberij de Ser. Galba 111
Prælium apud uetera castra 417
Prælium Britannorum cum Romanis 487
Primores senatus delationes exercent 107
Principum Germanorum electio 435
Prior pugna flauianorum cum Vitellianis 247
Procuratorum potestas 166
Prodigia 161.167.201. 237.294
Prodigia excidium Iudæis portendentia 416
Prouinciarum status sub Othone 299
P. Attilius Pannoniæ præses 157
Ptolemæus Lagi 407
P. Suillius 188
P. Vitellius 104
Puteolanorum legationes 190
Pyramides 47

QVa pompa Vitellius Romam ingressus sit 331
Querquetulanus mons Cælius 98
Quæstores quando sint instituti 140
Quinquennale ludicrum Romæ 203
Quintilij Vari castra 21
Qui reges Vespasiani partes iuuerint 328
Qu. Haterius 97
Quo tempore oratores floruerint 455.466

REipub. status sub Tiberio 79
Rhadamistus 162.164.176
Rhenus fluuius 29
Rheno obliquam molem addidit Cl. Ciuilis 416
Rheno cohercēdo aggerem inchoatum à Druso Paulinus Pompeius absoluit 191
Rheni mira siccitas 385
Rheschuporis Thraciæ rex 47
Rhetia 169
Rheticæ copiæ 285
Rhetica iuga 288
Rhetiæ Sucui imminent 16
Rigodulum montibus & Mosella amne, fossis obicibus q; saxorum septum 493
Romanus Hispo 26
Roma oppugnatur & capitur 368 & sequen.
Roxolani Mœsiam irrumpunt 291
Rubrius Fabatus 109
Rufrius Crispinus 245
Rufus Heluidius ciuica corona donatus 60
Ruminalis arbor 193

Sabina Poppæa 189
Sabrina fluuius Britanniæ
Saleius Bassus 157
Sallustius Crispus 449
Sallustij astu falsus Agrippa captus 3.63
Samij & Coi ius asyli petunt 40
Sardiani 82
Sarmatæ Iazyges 96
Scientia multarum artium 464
Seditio militaris Romæ 291
Seditio militaris contra Valentem 312
Seditionum autores occiduntur 11.17
Segestes Germanus 19
Segestes obsidione liberatus 20
Segestis oratio 20
Segimerus frater Segestis 25
Segimundus filius Segestis 20
Selanus lentum uenenum Druso parat 80
Seleucenses 119
Semnones 41
Semnones uetustissimi Sueuorum 442
Sempronius Densus 279
Senatorum seruilis in Tiberium adulatio 74
Senatus in delatores seueritas 390
Senatus erga Neronem adulatio 246
Seneca accusatur 212
Seneca redit de exilio 152
Sequanorum pagi uastati 67
Sequani fidi Romanis 401
Serapidis origo 407
Series futuri in Agrippinam exitij 94.95
Serui Germanorum 439
Seruij Sorani filia 257
Seruilis tumultus autore T. Curtio 86
Ser. Galba 281
Sextius Pagonianus 106
Sex. Papinij exitus 121
Sex. Vestilius 108
Sæuitia Neronis in Christian. 236
Sibyllæ carmina 109
Silius ad supplicium traditus 145
Sillanus repetundarum postulatus 74
Sillanus in nepti Augusti adulter 61
Sinnaces 115.117
Smyrnæi 96
Soranus accusatur 256
Spectacula gladiatorum 140
Spurina 309
Status Iudææ sub Romanis 415
Status prouinciarũ sub Galba 269
Status rerum Romanarũ post mortem Neronis 266. & seq.
Succinum 444
Sueui 442
Sueui imminent Rhetiæ 16
Sueui auxilium aduersus Cheruscos orant 41
Sueuorum gentes 266.444
Sueuorum principes Sydo atq; Italicus 348
Suillius calumniator sub Claudio 135
Suillius quæstor Germanici 87
Suiones 444
Sunici 400
Sycambri 35
Sycambri in Gallias traiecti 160
Sylures populi Britanniæ 158
Sylua Herculi sacra ultra Visurgum 31
Syllani cædes 250

TAbularum publicarum cura à quæstoribus ad præfectos 183
Tacfarinas Numida 43.85
Tacfarinas bellum in Africa renouat 60
Tacfarinas sedem sibi suisq; postulat à Tiberio 76
Tacfarinatis Numidæ mors 85
Tacitus sacerdotium quindecim uirale, & præturam sub Domitiano gessit 137
Tanfana celebre Marsorum templum 18
Taunus mons Cathis uicinus 157
Tempestates & morbi 251
Templum Augusto 27
Tencteri 441
Tencteros Auitus causam suam ab Ansibarijs dissociare cog. 193
Tencteri legatos ad conciliũ Agrippinensium mittunt 399
Tencteri leniti 400
Tencterorum legati ad Agrippinenses missi 399
Termestini 92
Terracina proditione serui capitur 366
Teutoni 417
Teutoburgensis saltus, in quo Varus cum legionibus à Germanis fuit interfectus 21
Thebæ Aegyptiæ 46
Thraces à Sabino obsessi 93.94
Thrasea quibus de causis accusatus 254. & seq.
Tiberis auctus imbribus 26
Tiberius Nero 2.3.16
Tiberij modestia 25
Tiberij liberalitas 26.42
Tiberius imperia præfectis continuare solitus 27
Tiberius Caprcis otium agit 99
Tiberij libido indomita 105
Tiberij genus & mores 122
Tiberij Cæsaris mors 122
Tigillinus calumniator 214
Tigillinus Neronis corruptor ac proditor 289
Tigranocerta 205
Tigranes Armeniæ rex 29.205
Titia lex 135
Titius Sabinus 99.100
T. Iunius 281
Titus perdomandæ Iudeæ delectus à Vespasiano patre 412
Togonius Gallus 105
Transalpinæ gentes 396
Trasyllus Chaldæorum artis peritus 111

Trebellius Maximus 480
Tres duces Iudæorum 416
Treueri Romanis rebelles 389
Treueri cæsi 403
Triboci, die in Strasburger bistumb 402
Trinouantes 206
Tubantes 18
Tungrorum primores Campanus ac Iuuenalis 308
Tyridates 117.119.184

VAcationes militares remissæ 280
Vada, loci nomẽ est inferioris Germaniæ in Batauis, germanice Vuagening oppidum 418
Valer. Asiaticus 134
Vangiones superioris Germaniæ populi, dic in Vurmser bistum 402
Vangio, aliàs Vando. ac Sido Sueuorum reges 157
Vannius rex Quadorum 47
Vannius Sueuis à Druso Cæsare impositus, pellitur regno 157
Vannius Sueuorum rex 157
Varijs de causis damnati 111.118
Vasconum cohortes 388
Vatinius 233
Vbiorum ara 14
Vbiorum fines 12
Vbios Germanorũ gentẽ, hodie Colonienses uocamus, Rheno trãsgressam in fidem accipit Agrippa auus Agrippinæ Augustæ, dic in Cœlner bistum 156
Vbij Germanicæ originis, eiurata patria Agrippin. se uocant 386
Vbij contusi ibidem
Vectigalia 191
Venedi 445
Velinus lacus 27
Velleda uirgo fatidica apud Bructeros 398
Veneficia 49
Verritus Frisiorum princeps 192
Vespasianus 71.303.328
Vespasiani de imperio Ro. suscipiendo deliberatio 326
Veterani 205
Vibius Crispus 306
Vibius Serenus à filio accus. 86
Vibulenus miles 9
Vici Germanorum quales 436
Victus Germanorum 438
Vindonissa. 399. oppidum fuit in Heluetijs ad ripam Ruzæ fluuij quod à Romanis auctum est, quod illic hiberna legionum essent. Hodie uetustate temporis omnia paulatim consumentis ad modicum uicum redactum est, primo Germanorum sæpius irruentium uastatione, deinde & Hunnorum haud dubie sæuitia. Indicant autem latentes sub terra ruinæ & rudera priscam oppidi magnificentiam. Et testatur Chronica Murensis cœnobij sedem illic Episcopalem fuisse, quæ post fuerit Constantiam translata. Vindonissæ meminit Antonius in itinerario suo, mediam eam ponens inter Vitudurũ, hoc est Vuintertur, & Rauracos, hodie Vuindisch appellatur. Habspurgum Vindonissæ proximum est, unde familia ducum Austriæ sumit originem. Habes & de Vindonissa apud Beat. Rhenanum rerum Germanicarum lib. ter. 333
Vipsanus Messala 391
Virgilius 454
Visellius Varro inferioris Germaniæ legatus 66
Visurgis fluuius 25.30
Vitellius imperator salutatus 284
Vitellius 282.285.330.331.359
Vitellij Cæsaris ignauia 352
Vitellij prodigalitas 24
Vitellius inundatione periclitatur 363
Vitellius positurus imperij insignia 358
Vitellius aduersam fortunam stulte dissimulat 369
Vitellius ad Gemonias protractus occiditur 95
Vndecim urbes Asiæ certant de templo Tiberio statuendo 363
Vocecius mons, in quem ex castello thermarum fugerunt Heluetij, dum à Cæcina cuncta diripiente iuaderentur, der Bœtzberg u litera in b mutata. In eius pede uiculus est, quem item Vocetium uocant uersus Rauracos. Est autem ob lamas, salebras, lutosas q; uoragines, præsertim pluuio tẽpore, uiatoribus perquàm incommodus. Porro uidetur prisci nominis retenti causa fuisse Germanorum uicinia 287
Vocontij 287
Vocula dux exercitus constituitur 385
Voculæ ad legionum desertores oratio 397
Vologeses Parthor. rex 223 & se. 450
Voluptas oratoriæ eloquent. 28
Vonones Phrahatis filius 48
Vonones fugam tentat 91
Votienus Montanus 42
Vrbes Asiæ xij. terremotu collapsæ 376
Vrbis captæ fortuna 37
Vrgulania in ius à Pisone uoc. 18
Vsipetes 193
Vsipij 484
Vsipiorum cohors 45

ZEnon Polemonis regis filius

FINIS.

BASILEÆ IN OFFICINA FROBENIANA PER
HIERONYMVM FROBENIVM ET NICO
LAVM EPISCOPIVM, AN.
M. D. XLIIII.

INDEX TERNIONVM

aa bb cc dd ee ff. a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u
x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.
Omnes terniones.

1452933